

ประวัติศาสตร์ การเมืองเวียดนาม

โจเซฟ บัตตันเจอร์ แต่ง
พีชรี สุมิตร แปล
ม.ร.ว. แสงโฮม เกษมศรี บรรณาธิการ

กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ
กระทรวงพาณิชย์
เลขที่ ๑๑๑๑/๒๕๖๓
๒๕๖๓

ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม

การแปลนี้ได้รับอนุญาตจากสำนักพิมพ์

Praeger

เจ้าของลิขสิทธิ์แล้ว

พิมพ์ครั้งแรก พ.ศ.2522

จำนวนพิมพ์ 3,000 ฉบับ

ลิขสิทธิ์ภาษาไทยเป็นของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด

599 ถนนไมตรีจิต กรุงเทพมหานคร

เป็นผู้แทนจำหน่าย

ประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนาม

พีชรี สุมิตร

แปลจาก

Vietnam

A Political History

by

Joseph Buttinger

ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี

บรรณาธิการ

มูลนิธิโครงการตำรา
สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์
กรุงเทพมหานคร 2522

รายนามคณะกรรมการบริหาร
มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

นายเสน่ห์ จามริก	ประธานกรรมการ
นางเพ็ชรี สุมิตร	รองประธาน
นางสาวกุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา	กรรมการ
นายรัชชชัย ยงกิตติกุล	กรรมการ
นายสุเทพ สุนทรเกสัช	กรรมการ
นางสาวสดชื่น ชัยประสาธน์	กรรมการ
นางสาววันเพ็ญ บงกชสถิตย์	กรรมการ
นายชาญวิทย์ เกษตรศิริ	กรรมการ
นายทักษ์ เจลิมเตียรณ	กรรมการ
นายสุลักษณ์ ศิวรักษ์	กรรมการ
นายชัช กิจธรรม	กรรมการ
นายเฉลิม ทองศรีพงศ์	กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
นายบดีนทร์ อัคราณิชย์	กรรมการและที่ปรึกษากฎหมาย
นายเกริกเกียรติ พิพัฒน์เสรีธรรม	กรรมการและเหรัญญิก
นายบรรณิณี เศรษฐบุตร	กรรมการและเหรัญญิก
นายรังสวรรค์ ธนะพรพันธุ์	ผู้จัดการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เลขที่ 413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ 7

คำแถลงของมูลนิธิโครงการตำราฯ

โครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ.2509 ด้วยความร่วมมือร่วมใจกันเองเป็นส่วนบุคคลในหมู่ผู้มีความรักในภารกิจบริหารการศึกษาจากสถาบันต่าง ๆ เมื่อเริ่มดำเนินงานโครงการตำราฯ มีฐานะเป็นหน่วยงานหนึ่งของสมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยก่อนที่จะมีฐานะเป็นมูลนิธิ เมื่อต้นปี พ.ศ.2521 ทั้งนี้โดยได้รับความร่วมมือจากคณาจารย์จากมูลนิธิรีออคกีเฟลเลอร์ เพื่อใช้จ่ายในการดำเนินงานขั้นต้น เป้าหมายเบื้องต้นของมูลนิธิโครงการตำราฯ ก็คือ ส่งเสริมให้มีหนังสือตำราภาษาไทยที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะในทางวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ทั้งนี้เพราะต่างก็เห็นพ้องต้องกันในระยะนั้นว่า คุณภาพของหนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาแขนงวิชาดังกล่าวยังไม่สูงพอ ถ้าส่งเสริมให้มีหนังสือเช่นนี้เพิ่มขึ้นย่อมมีส่วนช่วยยกระดับมาตรฐานการศึกษาในชั้นมหาวิทยาลัยไปโดยปริยาย อีกทั้งยังอาจช่วยการสร้างสรรค์ปัญหา ความคิดริเริ่ม และความเข้าใจอันถูกต้องในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองโดยส่วนรวม

พร้อมกันนี้มูลนิธิโครงการตำราฯ ก็มีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะทำหน้าที่เป็นแหล่งชุมนุมผลงานเขียนของนักวิชาการต่าง ๆ ทั้งในและนอกสถาบัน เพื่อให้ผลงานวิชาการที่มีคุณภาพได้เป็นที่รู้จักและเผยแพร่ออกไปโดยทั่วถึงทั้งในหมู่ผู้สอน ผู้เรียน และผู้สนใจงานวิชาการ การดำเนินงานของมูลนิธิโครงการตำราฯ มุ่งขยายความเข้าใจและความร่วมมือของบรรดานักวิชาการออกไปในวงกว้างยิ่ง ๆ ขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านการกำหนดนโยบายสร้างตำรา การเขียน การแปล และการใช้ตำราเหล่านั้น ๆ ซึ่งจะเป็นเครื่องส่งเสริมและกระชับความสัมพันธ์อันพึงปรารถนา ตลอดจนความเข้าใจอันดีต่อกันในวงวิชาชีพที่เกี่ยวข้อง

นโยบายพื้นฐานของมูลนิธิโครงการตำราฯ คือส่งเสริมและเร่งรัดให้มีการจัดพิมพ์หนังสือตำราทุกประเภท ทั้งที่เป็นงานแปลโดยตรง งานแปล-เรียบเรียง งานถอดความ งานรวบรวม งานแต่ง และงานวิจัย ในช่วงแรก ๆ เราได้เน้นส่งเสริมงานแปลเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็ได้ส่งเสริมให้มีการจัดพิมพ์ตำราประเภทอื่น ๆ ด้วยนับแต่ได้ก่อตั้งโครงการตำราฯ มาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยความร่วมมืออย่างดียิ่งของนักวิชาการหลายสถาบัน สามารถส่งเสริม-กลั่นกรอง-ตรวจสอบ-และจัดพิมพ์หนังสือตำราภาษาไทยระดับอุดมศึกษาที่มีคุณภาพตามเป้าหมาย เจตนารมณ์ และนโยบาย ได้ครบทุกประเภท และมีเนื้อหาครอบคลุมสาขาวิชาต่าง ๆ ถึง 8 สาขาตั้งต่อไปนี้ คือ 1) สาขาวิชาภูมิศาสตร์ 2) สาขาวิชาประวัติศาสตร์ 3) สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ 4) สาขาวิชารัฐศาสตร์ 5) สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา 6) สาขาวิชาปรัชญา 7) สาขาวิชาจิตวิทยา 8) สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี นอกจากนี้เรายังมีโครงการผลิตตำราสาขาวิชาอื่น ๆ เพิ่มขึ้นด้วย เช่น สาขาวิชาศิลปะ ซึ่งกำลังอยู่ในขั้นดำเนินงาน และยังได้ขยายงานให้มีการแต่งตำราเป็น “ชุด” ต่อ ซึ่งมีเนื้อหาคาบเกี่ยวระหว่างหลายสาขาวิชา เช่น “ชุดชีวิตและงาน” ของบุคคลที่น่าสนใจที่ได้จัดพิมพ์เผยแพร่ไปแล้วบางเล่ม

ปัจจุบันมูลนิธิโครงการตำราฯ ยังคงมีเจตนารมณ์อันแน่วแน่ที่จะขยายงานของเราต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง แม้ว่าจะประสบอุปสรรคนานัปการ โดยเฉพาะอุปสรรคด้านทุนรอน เพราะกิจการของเรามีใช้กิจการแสวงหาผลกำไร หากมุ่งประสงค์ให้นักศึกษาและประชาชนได้มีโอกาสซื้อหาหนังสือตำราในราคาย่อมเยาพอสมควร

คณะกรรมการทุกสาขาวิชาของมูลนิธิโครงการตำราฯ ยินดีน้อมรับคำแนะนำและคำวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อ่านทุกท่าน และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะให้ทุกท่านได้เข้ามีส่วนร่วมในมูลนิธิโครงการตำราฯ ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนแนะนำอยู่ห่าง ๆ ช่วยแต่ง แปล เรียบเรียง หรือรวบรวมตำราสาขาวิชาต่าง ๆ ให้เรา หรือเข้ามาช่วยบริหารงานร่วมกับเรา

ประธานกรรมการ

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

คำนำ

หนังสือเรื่องประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนามเล่มนี้แปลจากหนังสือภาษาอังกฤษเรื่อง Vietnam, A Political History ของ Joseph Buttinger ผู้แต่งได้รวบรวมเนื้อความมาจากหนังสืออีก 2 เล่มที่เขาเขียนไว้แล้ว คือ The Smaller Dragon (1958) เล่มหนึ่ง และ Vietnam; A Dragon Embattled (1967) อีกเล่มหนึ่ง และเพิ่มบทสุดท้ายเกี่ยวกับการทำสงครามอเมริกาอีกบทหนึ่ง แต่หนังสือเล่มนี้จัดพิมพ์ขึ้นในปี ค.ศ.1968 เมื่อสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาผู้สนับสนุนเวียดนามใต้กับเวียดนามเหนือยังไม่ยุติ และในปัจจุบันหนังสือนี้เป็นหนังสือที่ใช้เป็นตำราในมหาวิทยาลัยที่มีชื่อหลายแห่งทั่วโลก

เวียดนามเป็นประเทศที่สำคัญประเทศหนึ่งในประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในประวัติศาสตร์โลก เวียดนามเคยอยู่ภายใต้การปกครองของจีนเกือบพันปี เคยเป็นอิสระ เคยรบพุ่งกันเองภายในประเทศ เคยวิวาทกับเพื่อนบ้าน เคยตกเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้วเวียดนามตกเป็นเป้าสายตาของโลก นับตั้งแต่สงครามกอบกู้เอกราชจากฝรั่งเศส การแบ่งแยกประเทศเวียดนามเป็นสองภาค สงครามกลางเมืองระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้ด้วยความช่วยเหลือของอภิมหาอำนาจ ทรราชจนเวียดนามเหนือภายใต้ผู้นำที่สามารถคือโฮจิมินห์สามารถรวมประเทศได้สำเร็จ เหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเหล่านี้เป็นที่สนใจของชาวโลกเรื่อยมา และแม้แต่ทุกวันนี้ปัญหาชาวเวียดนามลี้ภัยจากสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามก็ยังคงเป็นเรื่องที่ชาวโลกสนใจอยู่

ความเข้าใจเรื่องปัญหาการเมืองปัจจุบันมีอาจสมบูรณ์ได้ถ้าไม่เข้าใจอดีต ข้าพเจ้าเริ่มแปลหนังสือเล่มนี้หลังจากที่สงครามระหว่างเวียดนามเหนือและเวียดนามใต้เกิดขึ้นแล้ว ในระยะที่สหรัฐอเมริกาขยายกำลังรบเข้ามาในเวียดนามมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ข้าพเจ้าไม่เห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง และแปลจบลงทั้งเล่มประมาณหนึ่งปีก่อนที่เวียดนามใต้จะพ่ายแพ้ และก่อนที่สหรัฐอเมริกาจะถอนทหารออกไปจากประเทศเวียดนาม แต่เนื่องด้วยความขัดข้องบางประการ หนังสือประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนามจึงพิมพ์ปรากฏแก่สายตาของท่านผู้อ่านในบัดนี้

อย่างไรก็ตาม เวียดนามยังคงมีเหตุการณ์ต่าง ๆ ให้ชาวโลกได้สดับตรับฟังอยู่ทุกวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาพรมแดน การบุกรุกเข้าเขมรและลาว สงครามกับจีน ปัญหาผู้ลี้ภัย ฯลฯ ดังนั้น หนังสือเล่มนี้คงจะยังเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในเรื่องเหตุการณ์ปัจจุบันอยู่บ้างไม่มากก็น้อย

หนังสือเล่มนี้คงไม่อาจสำเร็จเป็นรูปเล่มได้ ถ้ามิใช่ด้วยความอนุเคราะห์ของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย และสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช กับขอจารึกพระคุณศาสตราจารย์ ม.ร.ว. แสงโฮม เกษมศรี และ ดร.วินิตา ไกรฤกษ์ ผู้ได้ช่วยขัดเกลาให้หนังสือนี้สำเร็จเป็นรูปเล่มดังที่เห็นอยู่นี้ หากมีความผิดพลาดประการใดข้าพเจ้าขอรับไว้แต่ผู้เดียว

หวังว่าหนังสือประวัติศาสตร์การเมืองเวียดนามคงเป็นประโยชน์แก่ท่านผู้อ่านบ้างตามสมควร

เฟิซรี สุมิตร

15 มกราคม 2523

สารบัญ

ภาคที่ 1	มังกรเล็ก	1
บทที่ 1	แนะนำประเทศเวียดนาม	3
บทที่ 2	พนักปีภายใต้การปกครองของจีน	15
บทที่ 3	เก้าอี้ยี่แปดแห่งอิสรภาพและความเจริญ	28
บทที่ 4	นักเผยแพร่ศาสนา พ่อค้า และผู้เข้ายึดครอง	41
บทที่ 5	การครอบครองอินโดจีนของฝรั่งเศส	56
ภาคที่ 2	จากสมัยอาณานิคมถึงสมัยเวียดนามใหม่	75
บทที่ 6	การก่อตั้งอินโดจีนของฝรั่งเศส	77
บทที่ 7	วิธีการและจุดมุ่งหมายในการปกครองของฝรั่งเศส	88
บทที่ 8	ขบวนการต่อสู้เพื่อชาติ	111
บทที่ 9	กำเนิดของลัทธิชาตินิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์	120
บทที่ 10	ฝรั่งเศสเสียอินโดจีน	137
บทที่ 11	ฝรั่งเศสกลับเข้าเวียดนาม	155
บทที่ 12	ทางไปสู่สงคราม	178
ภาคที่ 3	เวียดนามสมัยสงคราม	199
บทที่ 13	ข้อตกลงเบ้าใต้	201
บทที่ 14	ความล้มเหลวทางการเมืองและความเสื่อมทางการทหาร	229
บทที่ 15	สิ้นสงครามอินโดจีนของฝรั่งเศส	258
บทที่ 16	เอกราชที่ปราศจากเอกภาพและเสรีภาพ	279
บทที่ 17	สู่สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2	313
บทที่ 18	การทำสงครามให้เป็นของอเมริกา	346
ปัจฉิมลิขิต		367
คำอธิบายเชิงอรรถ		372

ภาคที่ 1

มังกรเล็ก

แนะนำประเทศเวียดนาม

1

แม้ว่าเวียดนามจะเป็นประเทศเล็ก ๆ ประเทศหนึ่งในทวีปเอเชีย แต่ก็ได้มีบทบาทที่สำคัญเป็นอย่างมาก ผิดกับขนาดและสภาพเศรษฐกิจของประเทศของตนในประวัติศาสตร์ตะวันออกไกลมากกว่า 2,000 ปี ความยิ่งใหญ่ของเวียดนามส่วนหนึ่งอาจอธิบายด้วยเหตุผลทางภูมิศาสตร์ เวียดนามมีอาณาเขตติดต่อกับภาคใต้ประเทศจีนซึ่งเป็นบริเวณที่เรียกกันทั่วไปว่าเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับแต่สงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา เอเชียตะวันออกเฉียงใต้รวมดินแดนตั้งแต่คาบสมุทรที่อยู่ระหว่างอินเดียนและจีนกับหมู่เกาะทางใต้และทางตะวันออกจำนวนมาก ซึ่งรวมหมู่เกาะอินโดนีเซียและหมู่เกาะฟิลิปปินส์เข้าไว้ด้วย ประเทศเวียดนามตั้งอยู่บนแผ่นดินใหญ่ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บนคาบสมุทรที่เรียกกันว่าคาบสมุทรอินโดจีน ในจำนวนสามในหกประเทศที่ตั้งอยู่บนคาบสมุทรนั้น มีประเทศพม่าในภาคตะวันตกและตะวันตกเฉียงเหนือ ประเทศไทยในภาคกลางและประเทศเวียดนามในภาคตะวันออก ครอบคลุมอาณาบริเวณมากกว่าร้อยละแปดสิบของดินแดนทั้งหมด

เรารู้จักคาบสมุทรอินโดจีนในชื่อต่าง ๆ กัน ชาวเยอรมันเรียกว่า “อินเทอร์อินเดียน” ชาวฝรั่งเศสเรียกว่า “แลงแอกซเตอริเออ” ชื่อนี้หมายถึงบริเวณตะวันตกที่ได้รับอิทธิพลอินเดียมาช้านาน แม้ว่าชื่อเหล่านี้บางชื่อจะมีใช้กันอีกต่อไป ก็ยังมีความยุ่งยากปะปนเกี่ยวกับชื่อคาบสมุทรนี้ต่อมา สาเหตุหนึ่งก็เนื่องมาจากระหว่างสงครามอินโดจีน คำว่า “อินโดจีน” กลายเป็นความหมายเดียวกับอินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นดินแดนที่ฝรั่งเศสเคยครอบครองมาแต่ก่อน มี เขมร ลาว และเวียดนาม ดังนั้นเวียดนามปัจจุบันจึงเป็นส่วนหนึ่งของอินโดจีนในภาคตะวันออกของคาบสมุทรอินโดจีน

เราอาจเล็งความสับสนเหล่านี้ด้วยการเรียกคาบสมุทรทั้งหมดว่าอินโดจีน เพราะชื่อนี้ถูกต้องและเป็นเครื่องแสดงออกที่เป็นประโยชน์เท่าที่จะหาหลักฐานทางภูมิศาสตร์ เชื้อชาติและเหตุผลทางประวัติศาสตร์มาชี้แจงได้ มนุษย์ที่อาศัยอยู่บนคาบสมุทรที่ตั้งอยู่ระหว่างอินเดียนกับจีนนี้ต่างก็มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด แม้ว่าที่จริงดินแดนเหล่านี้จะเป็นส่วนที่ต่อออกมาจากแผ่นดินใหญ่ของจีน แต่ก็มีไช่เป็นอินเดียหรือเป็นจีน เทือกเขาในภาคใต้และตะวันตกเฉียงใต้ในประเทศจีนพาดต่อลงมาตลอดเขตแดนภาคเหนือของอินโดจีน ผู้คนพากันอพยพลงมาตามริมฝั่งน้ำแคบ ๆ จากภาคใต้ประเทศจีนและที่เบตลงมาอยู่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว

กล่าวตามนัยประวัติศาสตร์แล้ว ความใกล้ชิดกับจีนลดน้อยลงด้วยการที่อินเดียพร้อมที่จะเข้าถึงริมฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรอินโดจีน และเข้าทางผืนแผ่นดินซึ่งเชื่อมต่อกันทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ส่วนทะเลนั้นผิดกับภูเขาบนบก คือมีได้แบ่งแยกประเทศต่าง ๆ ในเอเชีย ตรงกันข้ามกลับช่วยเป็นปัจจัยช่วยในการติดต่อระหว่างดินแดนเหล่านั้นกับส่วนอื่น ๆ ในโลกด้วย จึงยังผลให้อินโดจีนได้รับอิทธิพลจากเพื่อนบ้านผู้ยิ่งใหญ่ทั้งสองเท่าเทียมกัน การค้าและศาสนาของอินเดียเข้ามามีส่วนพัฒนา

อารยธรรมของอินเดียเท่ากับปรัชญาและชัยชนะของจีน แม้ว่าอินเดียและจีนจะมีอิทธิพลเหนือศาสนาปรัชญา ศิลปะและสถาบันการเมืองของอินโดจีนมากกว่าสองพันปี วัฒนธรรมอินโดจีนก็ไม่เคยลอกเลียนแบบของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตรง ๆ เลย วัฒนธรรมได้วิวัฒนาการไปตามแบบของตนเอง โดยเอาอย่างจากวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ

ดังนั้น อินโดจีนของฝรั่งเศสจึงเป็นเพียงดินแดนส่วนเล็ก ๆ ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของอินโดจีนซึ่งได้รับอิทธิพลของอินเดียปนอยู่บ้าง แต่ส่วนนี้ตกอยู่ใต้อิทธิพลของจักรวรรดินิยมตะวันตกและมิได้มีข้อเกี่ยวข้องในเรื่องของภูมิศาสตร์ เชื้อชาติ และวัฒนธรรมซึ่งมีส่วนสร้างกลุ่มประเทศอินโดจีนทั้งหมดขึ้นมา

2

การบุกรุกของชนชาติตะวันตกในอินโดจีน ทำให้เกิดปัญหาที่มีความหมายอีกประการหนึ่งที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเวียดนามโดยตรง ก่อนปี ค.ศ. 1946 หนังสืออ้างอิงที่มีชื่อว่า “เวียดนาม” นั้นหายากยิ่ง แต่เราอาจค้นคว้าจากหนังสือชื่อ “อินโดจีนของฝรั่งเศส” คือ บริเวณที่รวมเอาดั่งเกีย อันหน่า โคจิงจิ้น ดลอดจนเขมรและลาว

ดินแดนที่ฝรั่งเศสเริ่มเข้าแทรกแซงทางการเมืองและการทหารนั้นรู้จักกันต่อมาว่า อันหน่า (ทั้งดั่งเกียและโคจิงจิ้นนั้น มักจัดว่าเกี่ยวข้องกับอันหน่า) แท้จริงแล้วอันหน่าเป็นรัฐที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ได้เปลี่ยนชื่อเป็นเวียดนามใน ค.ศ. 1802 สมัยที่ยังใช้ชื่อที่กลับกันว่า “นามเวียด” ซึ่งเป็นชื่อที่ระบุถึงดินแดนที่บรรพบุรุษของชาวเวียดนามเคยอยู่มาตั้งแต่ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช คำว่า “เวียด” นั้นจะปรากฏในรูปใดก็ตาม ได้เป็นส่วนหนึ่งของชื่อประเทศนับตั้งแต่เวียดนามได้อิสรภาพใน ค.ศ. 939 หลังจากอยู่ใต้อาณัติของจีนมากกว่าพันปี แต่ผู้รักษาชาวเวียดนามชี้ให้เห็นว่าประชาชนและประเทศของเขาใช้ชื่อปัจจุบันมาตั้งแต่ประเทศฝรั่งเศสยังคงเป็นแคว้นแคว้นของพวกเขา

เวียดนามสูญสิ้นชื่อ สูญสิ้นความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอิสรภาพในสงครามล่าอาณานิคมของฝรั่งเศสหลายต่อหลายครั้งระหว่าง ค.ศ. 1858 และ ค.ศ. 1883 ผู้นำแห่งชาติของเวียดนามไม่เคยยอมรับชื่อที่ฝรั่งเศสตั้งขึ้นแบ่งแยกประเทศของตน ตราบจนเมื่อประเทศได้อิสรภาพคืนมาแล้วจึงได้นำชื่อเดิมกลับมาใช้ใหม่

เวียดนามเป็นประเทศมีขนาดเล็กกว่าทั้งประเทศไทยหรือประเทศพม่ามาก แต่มีจำนวนประชากรถึง 36 ล้านคน ทำให้เป็นแคว้นอินโดจีนที่มีประชาชนอยู่หนาแน่นที่สุด แม้ว่าความหนาแน่นของพลเมืองต่อเนื้อที่ทั้งหมดที่ให้ไว้จะดูไม่มากนักก็ตาม แต่การกระจายตัวของพลเมืองภายในประเทศที่ไม่เท่ากันก่อให้เกิดปัญหาใหม่ จำนวนประชาชนเกือบร้อยละแปดสิบอาศัยอยู่ในที่ดินประมาณร้อยละยี่สิบของที่ดินทั้งหมด อันที่จริง ยังมีที่ดินอีกจำนวนมากที่มีพลเมืองอาศัยอยู่กระจัดกระจายประการหนึ่งและอีกประการหนึ่ง มีที่ดินในชนบทแถบภาคเหนือที่มีความหนาแน่นของพลเมืองมากกว่าพันคนต่อตารางไมล์

การที่มีพลเมืองหนาแน่นไม่เท่ากันนี้ เนื่องจากเหตุผลบางประการทางประวัติศาสตร์และเศรษฐกิจ แต่เหตุผลอันแท้จริงมาจากลักษณะภูมิประเทศเป็นเทือกเขาอันกว้างยาวที่ทอดขนานไป ป่าทึบและป่า

โปรงพร้อมด้วยที่ดินที่ใช้เพาะปลูกอันกว้างใหญ่ที่กระจกระบายอยู่ทั่วไป ที่ราบและบริเวณสันดอนปากแม่น้ำอันอุดมสมบูรณ์ซึ่งประกอบเป็นพื้นที่น้อยกว่าหนึ่งในห้าของประเทศ ความแตกต่างระหว่างที่ราบและบริเวณภูเขาซึ่งแทรกด้วยปัญหาความแตกต่างเรื่องเชื้อชาติและวัฒนธรรมของประชาชนอีกด้วย ชาวเขานั้นประกอบด้วยชนหมู่น้อยต่างเชื้อชาติหลายกลุ่ม ขณะที่ชาวเวียดนามซึ่งเป็นชนหมู่มากอาศัยอยู่หนาแน่นตามบริเวณลุ่มแม่น้ำและสันดอนปากแม่น้ำ พวกเขาประกอบด้วยผู้คนเชื้อชาติต่างกันและภาษาผสมกัน ไม่มีการรวมจำนวนที่แน่นอนหรือแบ่งแยกกลุ่มออกไปให้เด็ดขาด ชาวเวียดนามซึ่งเป็นชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรมที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน พูดภาษาเดียวกันทุกแห่งและมีรูปร่างหน้าตาเหมือนกันเช่นเดียวกับสมาชิกของชาติอื่น ๆ ที่มีความมั่นคงแล้ว

3

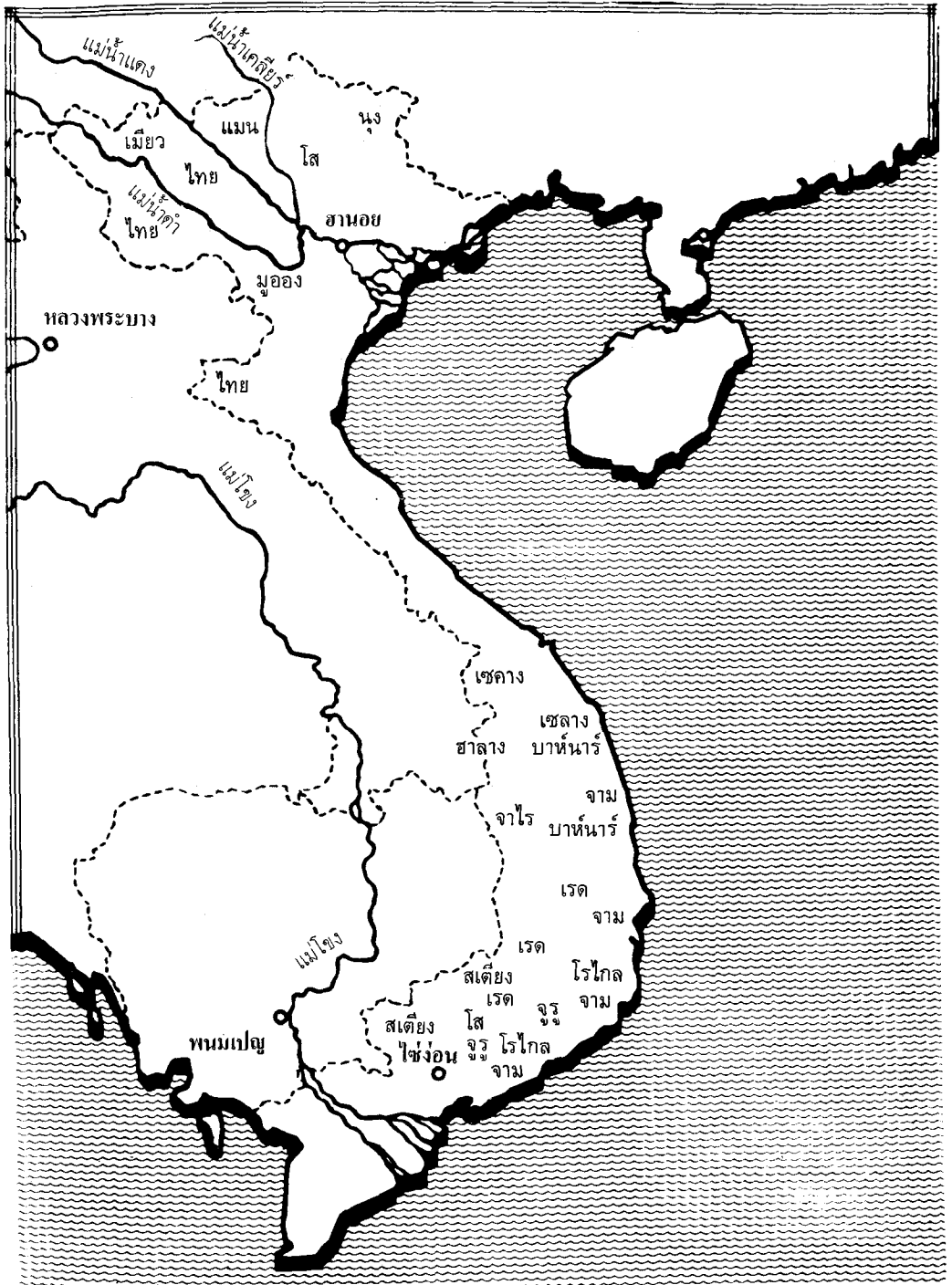
บรรดาชนหมู่น้อยในเวียดนามช่วยทำให้ภาพพจน์ของสมัยก่อนประวัติศาสตร์และสมัยประวัติศาสตร์ชัดเจนนั่น

อินโดจีนเป็นถิ่นอาศัยของพวกมอย (Moi) ประมาณหนึ่งล้านคน ชนหมู่นี้เป็นชาวพื้นเมืองเดิมที่ไม่สู้เจริญนัก ส่วนมากอยู่บนที่ราบสูงภาคกลางและภาคใต้ของเวียดนาม คำว่า “มอย” เป็นคำอุปมุงคล หมายถึง “คนป่า” ในภาษาเวียดนาม ปัจจุบันมักนิยมหันมาใช้คำ “ชาวเขา” แทนด้วยการเน้นถึงชื่อของหมู่เผ่า เช่น ราวเด สะดาง จาโร สะเตียงและอื่น ๆ ความแตกต่างทางเชื้อชาติของชาวเขาเหล่านี้ตลอดจนผิวสีต่างกันจากชาวจัดไปถึงดำที่สุด ช่วยสนับสนุนแนวความคิดเรื่องชนเผ่าออสโตร-นิกรอยว่าเป็นประชากรพวกแรกที่อพยพมายังแหลมอินโดจีน ยังมีได้สูญหายไปทั้งหมดแต่ส่วนหนึ่งถูกกลืนไปโดยเผ่าอินโดนีเซียน ซึ่งอพยพมาจากภาคตะวันตกเฉียงใต้ของจีนและทิเบตเป็นผู้ตั้งถิ่นฐานในแหลมอินโดจีนตั้งแต่มีการอพยพของพวกมองโกลียนครั้งแรก

ชนเผ่าไทยในเวียดนามเหนือเป็นผู้สืบเชื้อสายจากหมู่ผู้อพยพชาวมองโกลียนพวกหนึ่ง สันนิษฐานว่าเป็นพวกใหญ่พวกที่สามที่อพยพจากจีนลงมาอินโดจีน คาดว่าการอพยพครั้งสุดท้ายเริ่มก่อน 3,000 ปีมาแล้ว และยังมีได้สิ้นสุดลงอย่างเด็ดขาดเลย

หลักฐานจีนอ้างว่า ชนเผ่าไทยเริ่มอพยพลงมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ก่อนคริสต์ศักราช พวกเหล่านี้เดินทางตามลุ่มแม่น้ำและหุบเขาอย่างช้าและสงบเรียบมายังอินโดจีน มีเหตุการณ์รุนแรงต่อต้านเวียดนามและพม่าภาคเหนือเพียงสองครั้ง ครั้งหนึ่งในคริสต์ศตวรรษที่ 9 และอีกครั้งหนึ่งในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 13 เมื่อพวกมองโกลจากเมืองจีนภายใต้การนำของกุบไลข่านขับพวกไทยถอยร่นลงมากลางคาบสมุทรและ ณ ที่นั่นก็ได้เริ่มพัฒนารัฐอินโดจีนที่ยิ่งใหญ่ขึ้นรัฐหนึ่ง

การที่ชาวไทยอพยพมาถึงเวียดนามซึ่งสมัยนั้นเป็นการเริ่มตั้งตัวของชาวเวียดนามเอง และยังคงมีพวกคนไทยรวมอยู่ต่อไป แม้ว่าส่วนใหญ่จะเริ่มอพยพลงสู่อ่าวไทยกลางแหลมอินโดจีนแล้วก็ตามอย่างน้อยที่สุดเผ่าไทยหนึ่งคือ พวกนุง (Nungs) ก็ตั้งถิ่นฐานอยู่ในเวียดนามตราบจนคริสต์ศตวรรษที่ 16 แม้ในปัจจุบันนี้เผ่าไทยยังคงเป็นชนหมู่น้อยที่สำคัญในเวียดนาม พวกนี้มีหลายเชื้อชาติด้วยกันและผิดกว่าชาวไทยอื่น ๆ ที่อยู่ในส่วนอื่น ๆ ของอินโดจีน การจัดประเภทที่ว่าเป็นเผ่าไทยนั้น แท้จริงเป็นเพียงการจัดตามความแตกต่างเรื่องภาษาเท่านั้น

การกระจายของประชากร
 การกระจายตามสภาพภูมิประเทศของชนกลุ่มน้อยในเวียดนาม

ในด้านประเพณีและอัตราความเจริญของอารยธรรมนั้นชาวไทยอยู่ในระดับเดียวกับเพื่อนบ้านคือ พวกมูอง (Muongs) ที่อาศัยอยู่ตามเชิงเขาตอนล่างรอบบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง พวกมูองมีจำนวนประมาณสองแสนห้าหมื่นคน เป็นผลของการผสมของเชื้อชาติต่าง ๆ มาหลายชั้นหลายตอน มีเชื้อชาติมองโกลเป็นส่วนสำคัญอยู่ ในกรณีนี้ก็คล้ายกับพวกเวียดนาม อันที่จริงพวกเหล่านี้เป็นเพียงเชื้อชาติส่วนน้อยที่มีภาษาพูดคล้ายคลึงกับภาษาเวียดนาม พวกมูองยังคงประกอบพิธีการทางศาสนาของชาวเวียดนามแต่โบราณอยู่หลายอย่าง และโครงสร้างสังคมก็ถอดแบบมาจากสังคมเวียดนามก่อนที่จะเข้ามาปกครองเวียดนาม¹

หากเป็นไปได้ว่าพวกมูองเป็นตัวแทนที่เชื่อมโยงเชื้อชาติและวัฒนธรรมของเผ่าออสโตร-อินโดนีเซียนที่สลายตัวไปแล้วกับบรรพบุรุษของชาวเวียดนาม ก็อาจสันนิษฐานการปรากฏตัวครั้งแรกของชาวเวียดนามได้ใกล้เคียงความจริงมากขึ้น เผ่ามองโกลเลียนที่มีใช้ชาวจีนที่อพยพลงมายังลุ่มแม่น้ำแดงต่างก็ผสมกับเผ่าออสโตร-อินโดนีเซียน และค่อย ๆ กลืนเผ่าหลังที่ละเอียดละน้อยทำให้มีจำนวนเชื้อชาติที่ผสมกันแล้วเพิ่มมากขึ้น ชนชาติใหม่ ๆ บางพวกเหล่านี้ก็สูญหายไป พวกอื่น ๆ เช่น พวกมูองสามารถรอดอยู่ได้หลังจากถูกขับไล่ออกจากลุ่มแม่น้ำแล้ว บรรพบุรุษของชาวเวียดนามดูเหมือนจะเป็นพวกเดียวที่สามารถรอดอยู่ได้ในประเทศอินโดจีน และในที่สุดก็พัฒนาเป็นชาติที่แยกออกและมีเอกพันธ์เดียวกัน ปัจจุบันนี้เชื่อกันว่า ชาวเวียดนามเป็นผลของการผสมของประชากรเผ่าอินโดนีเซียนดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ตามบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงกับชาวไทย และสาขาของชนชาติเวียดพวกหนึ่ง ซึ่งมีใช้ชาวจีนซึ่งอพยพมาจากบริเวณภาคใต้ของลุ่มแม่น้ำแยงซี พวกเวียดนามอาจจะอพยพลงมายังภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีนมุ่งลงมายังคาบสมุทรอินโดจีน ระหว่าง 500 ถึง 300 ปีก่อนคริสต์ศักราช

4

ชนหมู่น้อยอีกพวกหนึ่งในเวียดนามได้คือพวกจาม การศึกษาเรื่องชาวเขาในภาคใต้และเรื่องชาวไทยและชาวมูองในภาคเหนือ ทำให้ได้ความจริงบางประการเกี่ยวกับการอพยพครั้งสำคัญลงมายังแหลมอินโดจีน ส่วนประกอบของเชื้อชาติสำคัญในบริเวณดังกล่าว รวมทั้งบรรพบุรุษของชาวเวียดนามด้วย การศึกษาเรื่องพวกจามจะช่วยให้ประวัติศาสตร์อินโดจีนในระยะแรกชัดเจนขึ้น โดยเฉพาะประวัติศาสตร์เวียดนาม

ประมาณว่าพวกจามในเวียดนามมีอยู่ประมาณ 20,000 ถึง 40,000 คน² อาศัยอยู่ตามหมู่บ้านที่ทรุดโทรม มีภาษา ระบบสังคมที่มีผู้หญิงเป็นใหญ่และประเพณีที่คล้ายคลึงกับเผ่าชาวเขาที่ล้าหลังที่สุด พวกเหล่านี้ก็เป็นเชื้อชาติอินโดนีเซียนที่เคยมีอำนาจในคาบสมุทรนี้มาครั้งหนึ่ง แม้ว่าบัดนี้พวกจามจะเป็นมนุษย์รุ่นล้าหลังพวกหนึ่ง แต่ผิดกับพวกชาวเขาอื่น ๆ เพราะยังมีส่วนของวัฒนธรรมอันสูงส่งที่เหลืออยู่ หลังจากที่แพ้สงครามและเกือบสูญพันธุ์ไปในสงครามเขมรและเวียดนามที่ยืดเยื้ออยู่หลายร้อยปี

อาณาจักรจัมปานั้นคงปรากฏขึ้นในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 2 สันนิษฐานว่าเริ่มขึ้นที่แคว้นกวางหน่าใต้เมืองเว้ และในไม่ช้าก็ขยายออกไปทางใต้กว่า 200 ไมล์จนถึงอ่าวคัมราน และไปทางตะวันตกเลยเทือกเขาอันนัมเข้าไปในลุ่มแม่น้ำโขงในเขมรปัจจุบันและลาวภาคใต้ กิจกรรมขั้นแรกของพวกจามที่ปรากฏคือ บันทึกรายงานใน ค.ศ. 280 ของข้าหลวงจีนคนหนึ่งในมณฑลภาคใต้ บันทึกถวาย

จักรพรรดิจีน กล่าวถึงการที่พวกจามเข้ามาโจมตีเขตแดนที่จีนยึดครองไว้ และร้องเรียนว่าพวกจามได้รับความช่วยเหลือจากอาณาจักรฟูนัน ซึ่งตั้งอยู่ทางใต้และทางตะวันตกของอาณาจักรจัมปา อาณาจักรฟูนันนั้นอาจอธิบายได้ว่าเป็นอาณาจักรที่มีมาก่อนอาณาจักรเขมร และเคยเป็นอาณาจักรหนึ่งในบรรดาอาณาจักรแรก ๆ ในอินโดจีนที่สูญหายไปแล้ว รายงานจีนฉบับแรกเกี่ยวกับอาณาจักรฟูนันนั้นมีมาตั้งแต่กลางคริสต์ศตวรรษที่ 3 ในขณะที่ฟูนันเป็นแว่นที่รุ่งเรืองมากแล้ว มีกำแพงล้อมรอบเมือง มีวังใหญ่ มีห้องสมุด และหอเอกสาร ตลอดจนกองทัพเรือที่สามารถและวิธีเก็บภาษีตั้งแต่สมัยเริ่มแรก

ในภาคใต้ อาณาจักรฟูนันขยายอำนาจไปทั่วบริเวณสันดอนปากลุ่มแม่น้ำโขง แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าจะมีผลเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ระหว่างอาณาจักรฟูนันและเวียดนามแต่ประการใด เวียดนามมิได้เข้าครอบครองสันดอนปากลุ่มแม่น้ำโขงตราบนานหลายคริสต์ศตวรรษที่ 17 และอาณาจักรฟูนันสลายตัวไปตั้งแต่ปลายคริสต์ศตวรรษที่ 6 สิ่งสำคัญเกี่ยวกับความเข้าใจเวียดนามก็คือ เหตุการณ์ที่บันทึกไว้เกี่ยวกับประชาชนและประวัติศาสตร์ของฟูนัน ซึ่งส่วนใหญ่เกี่ยวกับอาณาจักรจัมปาและพวกจามที่มีบทบาทในประวัติศาสตร์เวียดนามเป็นที่สองรองจากจีนเท่านั้น

การค้นพบอินเดียที่เจริญรุ่งเรืองปรากฏผลในการที่ชนชั้นสูงในบริเวณดังกล่าว ราชชนบทรรมนิยมประเพณี พิธีการทางศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรมอินเดีย ก่อนที่อาณาจักรฟูนันและจัมปาจะปรากฏตัวขึ้น อาณาจักรที่มั่นคงอาณาจักรแรกที่ปรากฏในอินโดจีนในต้นคริสต์ศตวรรษนั้น แท้จริงเป็นผลการแทรกซึมของวัฒนธรรมอินเดีย แต่พราหมณ์ อาลักษณ์และขุนนางอินเดียที่คณะทูตจีนไปพบที่อาณาจักรฟูนันนั้น กลายเป็นชาวอินโดจีนไปในไม่ช้า และทั้งตัวบุคคลและวัฒนธรรมก็ไม่เคยเป็นเครื่องมือให้อินเดียเข้ามามีอำนาจทางการเมืองเลย ความเจริญของวัฒนธรรมในดินแดนเหนืออาณาจักรจัมปาที่มีบรรพบุรุษของชาวเวียดนามอาศัยอยู่เป็นส่วนมากนั้น สืบเนื่องมาจากการที่จีนยกกองทัพเข้ามาปกครอง เมื่อจีนเข้ามาถึงอาณาจักรฟูนันเป็นครั้งแรก ห่างจากเวลาที่จีนยอมรับว่าเวียดนามเป็นเอกราชใน ค.ศ. 981 เป็นเวลา 700 ปี ในปีต่อมา เวียดนามก็เตรียมกองทัพไปโจมตีอาณาจักรจัมปาเป็นครั้งแรก เป็นการเริ่มการขยายอำนาจจนกวาดดินแดนที่จะยึดยึดต่อไปมากกว่า 800 ปี และกระจายชาวเวียดนามจากลุ่มแม่น้ำแดงไปทั่วริมฝั่งตะวันออกของอินโดจีนเรื่อยลงมาจนถึงอ่าวไทย

เมื่อเวียดนามได้อิสรภาพ จัมปายังคงเป็นชาติที่เข้มแข็งและมีอำนาจรุกรานอยู่ต่อมาอีก 500 ปี ใน ค.ศ. 1471 พวกจามต้องพ่ายแพ้อย่างทารุณจากน้ำมือของชาวเวียดนามและในไม่ช้าจัมปาก็หมดอำนาจลง ฝ่ายเวียดนามยังคงดำเนินนโยบายขยายอำนาจต่อไป เข้าโจมตีอาณาจักรเขมรซึ่งตั้งตัวขึ้นมาจากอาณาจักรฟูนันในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 6 และเจริญรุ่งเรืองถึงที่สุดปลายคริสต์ศตวรรษที่ 12 ฝ่ายเขมรซึ่งถูกคุกคามจากพวกไทยซึ่งถอยร่นมาจากภาคเหนือ จึงมีอาจขัดขวางการแทรกแซงจากเวียดนามเข้ามาในบริเวณแคว้นภาคใต้อันอุดมสมบูรณ์ แต่มีคนอยู่น้อยนั้นได้ เชื้อสายของชาวเขมรที่ยังคงอยู่ในบริเวณปากแม่น้ำโขง หลังจากเวียดนามขยายอำนาจมาแล้วจัดว่าเป็นชนหมู่น้อยพวกหนึ่งในเวียดนามได้จำนวนที่แท้จริงยังคงเป็นปัญหาโต้แย้งอย่างมากระหว่างเขมรและเวียดนาม แม้ว่าเวียดนามจะตัดสินใจว่าชนหมู่น้อยเหล่านี้ถูกกลืนไปกับชาวเวียดนามเสียส่วนใหญ่แล้วก็ตาม ก็ยังยอมรับว่ามีจำนวนประมาณ 400,000 คน

5

ประวัติศาสตร์เวียดนามมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และมีความต่อเนื่องกันจากสมัยก่อนจีนเข้าปกครองตราบจนปัจจุบัน เคนอยู่ที่ท่ามกลางความปะปนแห่งเชื้อชาติและวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่มีอยู่ในแหลมอินโดจีน วิวัฒนาการของพวกเขา “มอย” เริ่มต้นตั้งแต่สมัยเริ่มประวัติศาสตร์ ติดตามมาด้วยเรื่องของพวกมูออง ฝ่ายพวกจามปรากฏขึ้นในประวัติศาสตร์ภายหลังพวกเวียดนาม และมีเคยตกอยู่ใต้การปกครองของจีน และต่อมาภัยสูญหายไป อาณาจักรฟูนันและเขมรก็ไม่มียะไรเหลืออยู่ อาณาจักรเขมรนั้นเคยเป็นทายาทของฟูนัน และเป็นศูนย์กลางของวัฒนธรรมอินโดจีนมาก่อนที่เวียดนามจะรวบรวมตัวเป็นเอกราชได้เป็นเวลานาน เมื่อชาวยุโรปเข้ามาแทรกแซง อาณาจักรเขมรก็เสื่อมลง เปลี่ยนโฉมหน้าประวัติศาสตร์อินโดจีนไป ยังมีแต่เวียดนามเพียงชาติเดียวที่ยังคงเหลืออยู่และเป็นชาติที่เข้มแข็งที่สุดในบรรดาชาติอินโดจีนทั้งหมด

เหตุที่ชาวเวียดนามยังคงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับพลังของประชาชนซึ่งชนชาติต่าง ๆ ที่เวียดนามเข้าจับไล่ เข้าทดแทน หรือกลืนได้นั้นได้มีอยู่ในตัว ความเสื่อมของชนชาติจามชนชาติเขมร และการตั้งตัวของชาวเวียดนามอาจแสดงให้เห็นว่าเป็นการขัดแย้งระหว่างอารยธรรมอินเดียและจีน ซึ่งชาวเวียดนามผู้รับอารยธรรมจีนก็เกิดการขยายตัวของวัฒนธรรมอินเดียในคาบสมุทรมัน แต่ก่อนที่ชาวเวียดนามจะเป็นตัวของตัวเองได้ต้องปลดแอกจากจีนและสร้างอุดมการณ์ที่จะกีดกันมิให้มีการบุกรุกเช่นนั้นเกิดขึ้นอีก ทำให้ความเห็นอันขัดแย้งที่ประหลาดปรากฏอยู่ทั่วไปในแผนผังของประวัติศาสตร์เวียดนามที่เรียงไว้ไม่ดี การที่จีนเข้าปกครองและให้การศึกษาแก่เวียดนามมาตั้งแต่ต้น กลายเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้จีนไม่ประสบผลสำเร็จในการสร้างอิทธิพลที่ถาวรบนคาบสมุทรมันอินโดจีนจีนพยายามที่จะกลับไปปกครองเวียดนามอีกหลายครั้ง แต่เวียดนามก็ใช้ความพยายามและตั้งต้นต่อต้านไว้ได้สำเร็จ

ดังนั้น ลักษณะสำคัญในวิวัฒนาการของชาวเวียดนามตั้งแต่สมัยก่อนจีนเข้ามามีบทบาทอยู่ตราบจนปัจจุบัน อาจสรุปได้ดังต่อไปนี้คือ เป็นเชื้อชาติมองโกเลีย มีความปรารถนาที่จะรับวัฒนธรรมชั้นสูงกว่าจากจีน ทำให้มนุษย์ที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงมีโอกาสก่อนเพื่อนบ้านที่อพยพมาในบริเวณเทือกเขาโดยรอบ รวมทั้งพี่น้องโจรสลัดชาวอินโดนีเซียในภาคใต้ลงไปอีก แม้จะมีเชื้อชาติอื่นมุ่งเข้ามาบุกรุกจากภูเขาทางเหนือและตะวันตกเฉียงเหนือ ชาวเวียดนามก็ยังคงอยู่ในลุ่มแม่น้ำและสันดอนปากแม่น้ำที่เคยอยู่มาแต่ก่อน ชาวเวียดนามสามารถขจัดอำนาจอาณาจักรที่ได้อิทธิพลอินเดียในภาคใต้ไว้ได้ และนำเอาส่วนต่างๆ ของอารยธรรมจีนลงไปไกลถึงอ่าวไทย ในระหว่างนั้น ก็อ้างสิทธิเป็นชาติต่างหากต่อต้านจีนในสมัยกบไลข่าน ราซวงค์มองโกลและต่อมาที่ต่อต้านผู้บุกรุกชาวยุโรปในทุกสภาวะเวียดนามยังคงเป็นกำแพงกันที่แข็งแกร่งต่อต้านการบุกรุกของจีนเข้าสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาตราบจนทุกวันนี้

แม้ว่านักประวัติศาสตร์หลายคนจะไม่เห็นพ้องเกี่ยวกับการขยายดินแดนของเวียดนามและวิธีการที่ชาวเวียดนามใช้อยู่ แต่มีความคิดแตกต่างกันอย่างมากในข้อที่ว่าเหตุการณ์เหล่านั้นทำให้เวียดนามเป็นประเทศชนิดใด

ชาวเวียดนามเริ่มขยายอิทธิพลเข้าไปในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงและในบริเวณสันดอนปากแม่น้ำเล็ก ๆ ในภาคใต้หลังจากได้เอกราชแล้วไม่นาน เป็นการขยายตัวที่ช้าใช้เวลามากกว่า 800 ปี โดยพวกเขาชนบทที่ใช้เป็นกำลังทหาร ซึ่งเป็นวิชาชีพเศษที่ชาวเวียดนามนิยมใช้ ชาวชนบทเวียดนามจะกลายเป็นทหารในยามที่มีศัตรูเข้ามาบุกรุก และเมื่อสงครามสิ้นสุดลงก็กลับไปเป็นชาวชนบทดังเดิม

การขยายอำนาจของชาวเวียดนามอาจดำเนินต่อไปได้ทางเดียว จำนวนพลเมืองก็เพิ่มมากขึ้น แสยนาคุณภาพของกองทัพจีนในภาคเหนือก็ยังคงเข้มแข็งอยู่ และภูมิภาคก็มีได้มีสิ่งได้นำสนใจพอที่จะให้ชาวเวียดนามอพยพเข้าไปในจีนใต้ เวียดนามมีทะเลกันเป็นเขตแดนตะวันออก ส่วนในภาคตะวันตกก็มีได้มีสิ่งไดนอกจากที่อกเขาที่แสนจะไม่อุดมสมบูรณ์ มีแต่มนุษย์ด้อยพัฒนาอาศัยอยู่ ส่วนนาข้าวที่ผู้คนปรารถนานั้นมีอยู่แถบริมฝั่งแม่น้ำแดงในภาคใต้ขนานกับฝั่งทะเล ซึ่งเป็นดินแดนของผู้คนที่ยังคงดำเนินชีวิตแบบชนเผ่าเร่ร่อนและเป็นนักเดินเรือทะเล คือ พวกจาม ดังนั้น ชาวเวียดนามจึงเริ่มอพยพลงใต้แสวงหาที่ราบใหม่ ๆ เลยที่อกเขาไป ผ่านดินแดนแคบ ๆ ระหว่างหุบเขาและทะเล ฟ่านักอยู่ตามหุบเขาต่าง ๆ เรื่อยมา จนในที่สุดก็มาพบดินแดนอันกว้างขวางบริเวณสันดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ซึ่งเป็นดินแดนที่กว้างกว่าและลึกกว่าสันดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำแดงทางเหนือ ซึ่งห่างกันประมาณ 800 ไมล์จากจุดเริ่มต้น

นี่คือการอพยพลงใต้ครั้งสำคัญของชาวเวียดนาม ดังนั้น ประเทศจึงมีขนาดใหญ่ขึ้นเท่าขนาดปัจจุบันนี้ การขยายตัวของเวียดนามยุติลงเมื่อประมาณ 200 กว่าปีมานี้เอง หลังจากเขมรยอมยกมณฑลซาเต็กและโซดกให้เวียดนามแล้ว

6

ผลลัพธ์ประการหนึ่งของขบวนการที่ได้อธิบายมาแต่ต้นก็คือ รูปร่างอันแปลกประหลาดของประเทศ กล่าวคือ มีความยาวประมาณ 1,000 ไมล์ ในภาคเหนือระหว่างริมฝั่งทะเลใกล้เมืองไฮฟอง และที่อกเขาผ่านเข้าไปในมณฑลยูนนานของจีน ลึกมากกว่า 250 ไมล์ แต่ระหว่างเส้นขนานที่สิบเก้าและสิบหก ความกว้างเฉลี่ยไม่มากกว่า 50 ไมล์ครึ่ง ภาคใต้จนถึงอ่าวไทยนั้นกว้างกว่าเล็กน้อย วัดได้ตั้งแต่ประมาณ 90 ไมล์ จนถึง 120 ไมล์ อย่างไรก็ตาม เว้นแต่บริเวณสันดอนปากแม่น้ำโขงที่ไม่มีภูเขาและที่อกเขาต่าง ๆ ถัดจากบริเวณที่อยู่อาศัยในเวียดนามลงไปเป็นที่ราบเรียบไปตามริมฝั่งทะเลและสันดอนเล็ก ๆ ในบางแห่งที่แคบกว่าตามที่ราบในชนบทเหนือเส้นขนานที่สิบหก สันดอนใหญ่ทั้งสองในภาคเหนือและภาคใต้ และพื้นที่อันกว้างใหญ่ตามบริเวณริมฝั่งทะเลแคบ ๆ ได้มีผู้แสดงภาพประหนึ่งว่าเป็นข้าวสองตระกร้าห้อยจากปลายไม้คานที่ชาวชนบทใช้หาบสินค้าของตน

การรักษาความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเชื้อชาติและวัฒนธรรมเวียดนาม ในประเทศยาว ๆ และแคบ ๆ ที่มีปัญหาใหญ่เกี่ยวกับการติดต่อภายใน เน้นคุณลักษณะที่ช่วยให้คนอยู่รอดมาอย่างแข็งแกร่ง สิ่งแวดล้อมทางภูมิศาสตร์เศรษฐกิจและประวัติศาสตร์บางส่วน อาทิเช่น จักรวรรดิจีนที่นำอารยธรรมเข้ามา ทั้งหมดนั้นช่วยในการสร้างชาวเวียดนามในท่ามกลางกลไกของเหตุความยุ่งยากทางประวัติศาสตร์ ไม่น่าประหลาดใจเลยที่วิวัฒนาการขั้นแรกขององค์การทางสังคมที่เข้มแข็งเป็นส่วนประกอบที่ให้ผล

มากที่สุด พื้นฐานขององค์การทางสังคมคือ เศรษฐกิจ แต่ก็ไม่อาจพัฒนาและอยู่คงที่ได้ หากไม่ได้ อิทธิพลจากเทคโนโลยี กฎการเมืองและกฎคุณธรรมของจีน

การปลูกข้าวก็เกี่ยวข้องกับวัฏจักรของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ งานส่วนมากต้องจัดทำ ในเวลาที่กำหนดไว้ จึงต้องการแรงงานมากกว่าที่มีอยู่ เมื่องานนั้นสำเร็จลง แรงงานส่วนใหญ่ก็อยู่ว่าง เปล่า ดังนั้น การช่วยเหลือคนไม่มีงานทำจำนวนมากจึงเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ขนาดและความสัมพันธ์ของครอบครัวชาวเวียดนาม ซึ่งเป็นหน่วยงานพื้นฐานของประเทศเกิดมาจากการความจริง นี้เป็นสำคัญ

แม้ว่าธรรมชาติจะอำนวยให้เวียดนามมีน้ำอย่างอุดมสมบูรณ์ แต่ก็อำนวยให้อย่างไม่คงที่นัก ดังนั้น จำนวนข้าวที่ต้องการใช้เลี้ยงประชาชนในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง จึงมีอาจปลูกได้หากไม่มีการทดน้ำและควบคุมน้ำท่วม อย่างไรก็ตาม ไร่ก็ดี ไม่มีครอบครัวเวียดนามครอบครัวใด ไม่ว่าจะมีใหญ่และขยันเพียงใด ก็ตามจะสามารถผลงอกกับงานเช่นนี้ได้ ความอยู่รอดทางเศรษฐกิจจะต้องได้รับความร่วมมือจากหมู่บ้าน มณฑลและพื้นฐานทั่วประเทศ ความจำเป็นที่ต้องมีวิธีการสร้างเขื่อน คลอง และการติดตั้งอุปกรณ์เกี่ยวกับน้ำ นำไปสู่การก่อตั้งพื้นฐานทางสังคมที่มั่นคงได้ในท่ามกลางธรรมชาติที่ไม่แน่นอน

ประเพณีและความคิดทางศาสนาของประชาชนแสดงให้เห็นโดยเฉพาะถึงสภาพการดำรงชีวิต ทางเศรษฐกิจของชาวเวียดนาม เช่นเดียวกับกฎหมายและปรัชญาของรัฐ การปกครองโดยคณะสงฆ์ เป็นที่ยอมรับว่าเป็นสิทธิทางศาสนาในเบื้องต้นเป็นขั้นแรก และการเคารพชนชั้นเจ้าขุนมูลนายซึ่งเป็น สิ่งที่ได้รับมาจากจีนก็วิวัฒนาการมานานก่อนที่จะระบอบอำนาจของสววรรค์ไว้ในการบูชาชาติวีรชนเวียดนาม แต่ในขณะที่เดียวกันไม่มีวัฒนธรรมใดที่มีความผูกพันในครอบครัวหรือความมั่นคงอย่างถาวรในหมู่ ประชาชนในตำบลเดียวกัน

เหตุผลทั้งหมดนี้ช่วยทำให้ชาวเวียดนามเป็นเชื้อชาติที่มีลักษณะสังคมที่ลึกลับ และไม่คำนึงถึง ตนเองอย่างเห็นได้ชัด มิใช่ว่าสังคมเวียดนามจะไร้โอกาสที่จะส่งเสริมความคำนึงถึงตนเองหรือความสำเร็จให้แก่ผู้ที่มีพรสวรรค์และเข้มแข็ง มิใช่ว่าสังคมเวียดนามจะขาดผู้มีสติปัญญาและกล้าหาญทั้ง ชายหญิง ผู้จะฉวยโอกาสที่หยิบยื่นให้ตน แต่ชาวเวียดนามในปี ค.ศ. 1000 หรือ ค.ศ. 1500 มิได้คิด ผันที่จะแยกจากครอบครัวหรือตำบลบ้านเกิดไปแต่ล่าเหยี่ยวเพื่อแสวงหาที่ดินเป็นของตนเอง การอพยพ ลงทางใต้ทั้งสมัครใจและถูกบังคับของพวกที่เป็นตัวของตัวเองหมู่หนึ่งกับครอบครัวของพวกเขา หมู่ ชนใหญ่พอที่จะสร้างชุมชนคล้ายกับชุมชนที่ตนได้จกมา เป็นเหตุการณ์ที่ทดแทนกันเป็นระยะ ๆ ไป ความต้องการที่จะได้รับความคุ้มครองจากรัฐซึ่งสนับสนุนให้มีการขยายดินแดน มิได้อำนวยให้มี อิสรภาพทางการเมืองในดินแดนที่ได้มาใหม่ วิธีการที่ค่อยเป็นค่อยไปในขบวนการดังกล่าว ทำให้มีการ แยกการบริหารงานอย่างเต็มที่ในทุกตำบลใหม่ ๆ ที่เพิ่มขึ้นในรัฐเวียดนาม ได้รับการสนับสนุนเท่าเทียม กับการรณรงค์ไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของผู้ตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ เนื่องจากการที่มีเทคนิคที่สูงกว่า มีภาษา มีวัฒนธรรมและความเชื่อที่ฝังรากอย่างแน่นหนา และเหนือสิ่งอื่นใด หน้าที่ของทุกคนต้อง ป้องกันตนมิให้ฝูงชนที่พานพบตามทางรวมพวกตนเข้าไปได้ ดังนั้น ที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ ๆ ในทุกตำบล และหุบเขาตลอดแนวริมฝั่งแคบ ๆ จึงติดต่อกันตลอดจากภาคเหนือถึงภาคใต้ ตามคำของ ปอล มู ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนามเปรียบเสมือนโซ่สายเดียวกัน³

นอกจากจะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่ยิ่งใหญ่ของโลกแห่งหนึ่งแล้ว ชาวเวียดนามยังมีชื่อเสียงด้านความสามารถในการเดินเรือทั้งในแม่น้ำ ทะเล และมหาสมุทร ชาวอังกฤษที่มายังเวียดนามในคริสต์ศตวรรษที่ 17 และ 18 จัดว่าชาวเวียดนามเดินเรือดีที่สุดในภาคตะวันออกเฉียง ไม่่น่าประหลาดใจเลยหากพิจารณาตามสภาพลักษณะภูมิประเทศของเวียดนาม ริมฝั่งทะเลอันยาวเหยียดตลอดจนแม่น้ำหลายสายที่เชื่อมบริเวณที่มีประชากรหนาแน่นกับทะเล ยิ่งกว่านั้นผู้คนจำนวนมากอาศัยอยู่ในบริเวณไม่เกิน 50 ไมล์จากทะเล ดังนั้น ทั้งเกลือและปลาซึ่งเป็นส่วนประกอบอาหารที่สำคัญของเวียดนามจึงหาง่าย และการที่ศูนย์กลางประชากรที่สำคัญต่างก็ตั้งอยู่ใกล้มหาสมุทร ช่วยชดเชยความยากลำบากในการขนส่งและการติดต่อทางบก ทะเลก็มีส่วนช่วยในความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนาม ในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อมีการฟื้นฟูความเป็นอันหนึ่งอันเดียวทางการเมืองขึ้นในประเทศ หลังจากความแตกแยกและสงครามกลางเมืองที่มีมาหลายปี การขนส่งทางเรือจึงมีส่วนสำคัญอยู่มาก

ทะเลมิได้เพียงแต่รวมบริเวณต่าง ๆ ในประเทศเข้าด้วยกันเท่านั้น แต่ยังเป็นส่วนเชื่อมโยงที่สำคัญระหว่างเวียดนามและโลกภายนอก ในอดีตกาลที่สงบกว่าปัจจุบัน เคยเรียกเวียดนามว่า “ระเบียงของมหาสมุทรแปซิฟิก” แต่เพราะริมฝั่งทะเลอันยาวรวมกับความเป็นจริงที่ว่าแผ่นดินแดนที่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นทางเดินเรือทะเลเชื่อมอินเดียกับจีน และเชื่อมจีนกับหมู่เกาะอินโดนีเซียที่สำคัญ ๆ แต่ไหนแต่ไรมา จึงเป็นการง่ายที่จะเข้าโจมตีเวียดนามทางทะเล อ่าวต่าง ๆ และที่จอดเรือชั้นดีจะช่วยเชื้อเชิญการรุกราน แม้ว่าลักษณะริมฝั่งทะเลโดยทั่วไปจะกีดขวางอยู่ที่ตาม หินพยายามเอาชนะพวกจามในการผจญภัยทางทะเลมาตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 5 ชาวมลายูและชาวชวาโจมตีทางเรือบ่อยครั้งในระยะคริสต์ศตวรรษที่ 8 และในคริสต์ศตวรรษที่ 13 อีกครั้งหนึ่งเมื่อจีนอยู่ภายใต้การปกครองของพวกมองโกล - ฝ่ายฝรั่งเศสนั้นเริ่มมาเวียดนามในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 เพราะริมฝั่งทะเลเวียดนามเหมาะที่จะให้เรือฝรั่งเศสจอดทอดสมอในครั้งมาช่วยอังกฤษทำสงครามกับจีน ลักษณะประเทศรูปแคบ ๆ และฝั่งทะเลอันยาวเหยียดทำให้การโจมตีทางเรือเป็นจุดอันตรายที่สำคัญตลอดมา

7

ในบรรดาปรากฏการณ์ธรรมชาติที่มีอิทธิพลต่อสภาพชีวิตของประชาชนทางฝั่งตะวันออกของอินโดจีนนั้น ภูมิอากาศเป็นสิ่งสำคัญที่สุด เพราะเป็นเครื่องชี้ให้เห็นความเปลี่ยนแปลงจากกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่ไปจนถึงการว่างงาน วงจรของงานและการอยู่เฉย ๆ สุขภาพของประชาชนลักษณะบ้านเรือนที่สร้างอยู่กันเอง เสื้อผ้าที่ใช้สวมใส่ และอาหารที่รับประทาน ความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณธัญญาหาร ความขาดแคลนสัตว์ ลักษณะของภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่มักเกิดขึ้นในประเทศ แม้แต่ความโหดร้ายในสมัยสงคราม ต่างก็เกิดขึ้นเพราะผลของภูมิอากาศแต่ลำพัง หรือได้รับอิทธิพลจากภูมิอากาศเป็นส่วนใหญ่

เวียดนามตั้งอยู่ในเขตอากาศร้อน บริเวณเหนือที่สุดอยู่ที่เส้นละติจูดประมาณบริเวณระหว่างไม่อามีและฮาวานาปลายแหลมคาโม ทางใต้สุดก็เกือบจะใกล้กับเส้นศูนย์สูตรเช่นเดียวกับปลายแหลมอินเดียดั้งแต่เหนือจดใต้ จัดเป็นประเทศร้อนขึ้นอยู่กับลมมรสุม ซึ่งเป็นลมประจำฤดูในมหาสมุทร

อินเดียและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งขัดถึงความยาวและลักษณะของสองฤดูกาลในประเทศ คือ แห้งและชื้นแฉะ ระหว่างเดือนเมษายนและตุลาคม เมื่อลมพัดจากภาคตะวันตกเฉียงใต้ ฝนก็ตกในประเทศแทบทุกวัน ระหว่างเดือนตุลาคมและเมษายน ลมมรสุมก็เปิดทางให้กับลมอันแห้งแล้งและเยือกเย็นซึ่งพัดจากแผ่นดินใหญ่เอเชีย และในระหว่างเดือนเหล่านั้นมีฝนตกแต่น้อยในเวียดนามทั่วไป

อย่างไรก็ดี การเปลี่ยนแปลงอย่างสม่ำเสมอนี้ก็อาจมีความผันแปรเนื่องจากเหตุผลทางภูมิศาสตร์ในภาคเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ ซึ่งมีผลกระทบต่อความยาวนานของระยะเวลา และจำนวนน้ำฝนของฤดูฝนซึ่งเริ่มขึ้นในภาคกลางและจบลงในภาคใต้ จำนวนน้ำฝนแตกต่างกันอย่างมากจากบริเวณหนึ่งกับอีกบริเวณหนึ่ง ดังนั้น ที่แหลมปาราดอน มีจำนวนน้ำฝนเฉลี่ยตลอดปีน้อยกว่า 3 ฟุต และที่บริเวณเทือกเขาโตนท ในภาคตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองเวมีปริมาณสูงถึงเกือบ 10 ฟุต ยิ่งกว่านั้นส่วนเฉลี่ยในบริเวณเดียวกันก็ต่างกันไปมากจากปีหนึ่งกับอีกปีหนึ่ง ความแตกต่างเหล่านี้เป็นสาเหตุใหญ่ ๆ สาเหตุหนึ่งของความทุกข์ยากของมนุษย์ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำและสันดอนปากแม่น้ำในเวียดนาม ยกที่ใครจะกล่าวว่า ผู้คนในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงตกเป็นเหยื่อของภัยอันตรายอย่างใดมากกว่ากันจากกองทัพที่รุกรานเข้ามาหรือน้ำท่วมแถบแม่น้ำแดง หากฝนตกหนักติดต่อกันหลายปี หรือจากความแห้งแล้งกันดารอย่างทุกข์ขิว อันที่จริงประชาชนในบริเวณสันดอนลุ่มแม่น้ำโขงเท่านั้นได้รับภัยธรรมชาติที่เกิดจากระดับน้ำขึ้นและน้ำลงที่นำกลั้วอันตรายจากน้ำท่วม จากความแห้งแล้งพร้อมกับความอดอยาก อันเป็นผลติดตามมาภายหลังที่ภัยอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นแล้ว

ความหุนเหียนเหล่านี้เกิดขึ้นอย่างรุนแรงในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ซึ่งเป็นแหล่งที่อุดมสมบูรณ์ มีประชากรเวียดนามอาศัยอยู่หนาแน่นที่สุดตั้งแต่เดิมมาทราบจนทุกวันนี้ แม่น้ำแดงได้รับน้ำจากแม่น้ำดำและแม่น้ำเคลียเหนือฮานอยประมาณ 30 ไมล์ พัดพาน้ำจำนวนประมาณ 141,000 ลูกบาศก์ฟุตต่อวินาที ผ่านสันดอนประมาณ 100 ไมล์จากเวียดตรีถึงชายฝั่งทะเล ในบางปีที่แห้งแล้ง ปริมาตรของน้ำลดลงมากกว่า 24,600 ลูกบาศก์ฟุต เมื่อเหตุการณ์เช่นนั้นเกิดขึ้น สายน้ำก็ไม่อาจพัดไปถึงท้องนาที่แห้งแล้งใหม่เกรียม ที่กระหายน้ำยิ่งกว่าชาวชนบทที่ป่วยเป็นมาลาเรียเสียอีก แต่ชาวชนบทรู้ว่าน้ำฝนที่อาจช่วยให้อุดอาจเป็นสื่ออันตรายชนิดใหม่ได้ ไม่เพียงแต่กับพืชผลเท่านั้น แต่ต่อตัวชาวนาเองด้วย จำนวนน้ำฝนที่ตกมากเกินไปทำให้ระดับน้ำในแม่น้ำแดงสูงขึ้นถึงขีดอันตราย บางคราวสูงถึง 40 เท่าของจำนวนปกติ

ทั้ง ๆ ที่ดูมีความรุนแรงอย่างมากมายเช่นนี้ ชาวเวียดนามตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงได้อย่างไร ประชาชนต้องใช้ความพยายามอย่างมากในอันที่จะอาศัยอยู่และให้ได้ผลอย่างสมบูรณ์ ต้องใช้กำลังน้ำให้เป็นประโยชน์ ต้องสกัดสายน้ำที่ผ่านสันดอนให้ลงสู่แม่น้ำ และเก็บน้ำจำนวนที่เหลือไว้ใช้ในยามขาดแคลน ทั้งหมดนี้สำเร็จได้ด้วยวิธีสร้างเขื่อน คู คลอง บังคับแม่น้ำและน้ำที่ตกลงมาบัดนี้ แม่น้ำแดงไหลผ่านสันดอนระหว่างทำนบใหญ่ ๆ ทั้งสองด้าน ซึ่งช่วยทดน้ำให้ทุ่งนา หรือรดส่งน้ำต่อหมู่บ้านที่วิตกกังวลกลัวน้ำท่วม

การติดตั้งอุปกรณ์เกี่ยวกับน้ำในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงนั้น คงเริ่มมานานก่อนที่จะตั้งรัฐเวียดนามอิสระขึ้น บางที่อาจก่อนที่ชาวจีนจะเดินทางมาถึง⁴ ปัจจุบันนี้ ทำนบขยายไปในบริเวณถึง 1,600 ไมล์

บนทำนบต่าง ๆ เหล่านี้มีถนนเก่าแก่จำนวนมากในดินแดนนั้นเชื่อมติดต่อระหว่างหมู่บ้านและจังหวัด
ทำนบเหล่านี้สร้างจากแรงงานของชาวชนบทเวียดนาม ทำนบดังกล่าวสูงกว่าที่ราบบนสันดอน เป็น
อนุสาวรีย์ของความขยันหมั่นเพียรและความเฉลียวฉลาดของมนุษย์อันเป็นส่วนสำคัญแห่งอารยธรรม

พันปีภายใต้การปกครองของจีน

1

เรื่องราวเกี่ยวกับรัฐและราชวงศ์แรกของเวียดนาม ซึ่งรวมกันทำให้เป็นประวัติศาสตร์เวียดนามยุคตำนาน เขียนขึ้นโดยได้รับความมาจากบทรวมความเชื่อเกี่ยวกับประชาชนที่มีอาชีพล่าสัตว์ ตกปลา และบางทีก็มีอาชีพเพาะปลูก ที่มีความเชื่อในการใช้เครื่องหมายแสดงลักษณะพวกตนและในลัทธินับถือผีหรือวิญญาณ

ตามตำนาน เวียดนามเริ่มตั้งเป็นอาณาจักรเรียกว่า “หวังลิ่ง” (หรือหวังถั่ง “ดินแดนของคนที่มีรอยสักตามตัว”) มีราชวงศ์ฮ่องบางปกครองมากกว่า 2600 ปี ตั้งแต่ 2879 จนถึง 258 ปีก่อนคริสต์ศักราช กษัตริย์องค์สุดท้ายจึงถูกขจัดออกจากราชบัลลังก์¹ กษัตริย์ของชาติตึก (Thuc) จากภาคเหนือเข้ามาบูรณามีชัยชนะหวังลิ่ง ได้ผนวกประเทศของพระองค์เข้ากับอาณาจักรหวังลิ่ง และเป็นผู้สถาปนาอาณาจักรสมัยที่สองของเวียดนาม คืออาณาจักรโอล์กซิ่น อาณาจักรกึ่งตำนานนี้มีอายุเพียง 50 ปี สูญหายไปประมาณ 207 ปีก่อนคริสต์ศักราช (ถูกกองทัพจากภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีนมาตีแตก) นับเป็นจุดเริ่มของประวัติศาสตร์เวียดนามที่เชื่อถือได้

ความพยายามที่จะหาหลักฐานประวัติศาสตร์โบราณเช่นของจีนให้กับเวียดนามนั้น ก็ไม่มีหลักฐานให้สำรวจได้ แม้จะปรากฏว่าเคยมีอาณาจักรหวังลิ่งอยู่ แต่ขนาดและสถานที่ตั้งก็ยืนยันไม่ได้ ไม่มีหลักฐานของเวียดนามและจีนที่อธิบายถึงสถานที่ที่อาจจัดได้ว่าเป็นอาณาจักรหวังลิ่งก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 4 และคำอธิบายเกี่ยวกับประชาชนก็ไม่เข้ากับระยะเวลา 3 หรือ 2 พันปีก่อนคริสต์ศักราช ตรงกันข้ามกลับไปเข้าแนวกับศตวรรษก่อนการรวมดินแดนเหล่านี้เข้าในอาณาจักรจีน คือ 3 - 2 ศตวรรษก่อนคริสต์ศักราช ดังนั้น หากอาณาจักรหวังลิ่งเคยมีอยู่จริง และหากเป็นอาณาจักรเวียดนามเริ่มแรกที่สุด ก็ไม่ควรจะปรากฏอยู่ก่อน 1,000 ปีก่อนคริสต์ศักราช และอาจไม่จำเป็นต้องมีจนกระทั่ง 500 ปีก่อนคริสต์ศักราช

กษัตริย์ของพวกตึกก็ได้อาณาจักรหวังลิ่งและเริ่มตั้งอาณาจักรโอล์กที่เจริญอยู่เพียงระยะสั้น เป็นกษัตริย์ผู้ก่อปัญหาให้แก่การศึกษาประวัติศาสตร์เวียดนามมากกว่ากษัตริย์ทุกพระองค์ในตำนาน ในราชวงศ์ฮ่องรวมเข้าด้วยกัน แม้โดยทั่วไปจะเชื่อว่ามิพระองค์จริง แต่ก็ไม้อาจจะบอกอาณาจักรของพระองค์ว่าเป็นที่ใด บางคนเชื่อว่าคงเป็นอาณาจักรอันกว้างใหญ่ในบริเวณใกล้ ๆ ภูมิภาคเสฉวนของจีนในปัจจุบันนี้ คนอื่นก็คาดคะเนว่าเป็นรัฐเล็ก ๆ ในบริเวณใกล้เคียงกับอาณาจักรหวังลิ่ง เนื่องจากจีนเคยรวมอาณาจักรโอล์กเข้าไว้ในอำนาจประมาณ 316 ปีก่อนคริสต์ศักราช แต่ก็ยากที่จะเอาชนะอาณาจักรหวังลิ่งได้ในอีก 58 ปีต่อมา ยิ่งกว่านั้นยังมีอาจค้นพบอาณาจักรหวังลิ่งได้ ทั้งหมดนี้สนับสนุนทฤษฎีของผู้ที่เชื่อว่า ตึกมิใช่ชื่ออาณาจักรแต่เป็นชื่อของสกุลในอาณาจักรหวังลิ่ง คงเป็นสกุลที่มีอำนาจ

มากพอที่จะล้มอำนาจปกครององค์สุดท้ายของราชวงศ์เก่าลงเสียได้ ผู้ปกครององค์สุดท้ายนั้นเผชิญขึ้นมา และไม่มีผู้ใดเอาใจใส่ มีอาจปลุกพระองค์เองจากความงมงายมาป้องกันราชธานีได้ จึงกระโดดบ่อน้ำตาย พระชนม์เมื่อทรงไต่ยี่นเสียงโห่ร้องก็ก้องยามทัพตีเข้าเมืองได้

2

ความเชื่อเกี่ยวกับการปรากฏตัวและความเสื่อมของอาณาจักรหวังลิ่ง และอาณาจักรโอล์กนั้น เป็นเรื่องของ การพบปะกันระหว่างเชื้อชาติต่าง ๆ เป็นเรื่องราวของการต่อสู้ที่เกิดจากความพยายามที่จะอยู่ร่วมกัน เรื่องของสงครามนองเลือดเพื่อความพยายามเหล่านั้นไม่ประสบความสำเร็จ และเรื่องของการรวมกันอย่างยากเย็นระหว่างประชาชนที่แตกต่างกัน

ทวีปเอเชียมักจะมีผู้คนอพยพมากกว่าในแหล่งอื่น ๆ ของโลก และผู้อพยพเหล่านี้ทำให้อินโดจีนเป็นแหล่งพบปะของเชื้อชาติต่าง ๆ หลายชาติ ผู้อพยพพวกใหม่ต่างพากันอพยพลงมาจากภาคเหนือตลอดมา ขณะมาตามทางก็ปะทะกับพวกที่ลงมาตั้งถิ่นฐานอยู่ในลุ่มแม่น้ำและสันดอนปากแม่น้ำในภาคใต้ อยู่แล้ว ประมาณ 1000 ปีแรกก่อนคริสต์ศักราช ความขัดแย้งเหล่านี้ขยายตัวเป็นความปฏิปักษ์ต่อกันอย่างไม่มีวันสิ้นสุด ระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ตามภูเขาและผู้คนตามที่ราบและบริเวณริมฝั่งทะเล ลักษณะของการเป็นปฏิปักษ์ต่อกันนี้ก่อให้เกิดแนวพื้นเรื่องในตำนานต่าง ๆ เกี่ยวกับกำเนิดของอาณาจักรหวังลิ่งและโอล์ก เรื่องที่มักปรากฏอยู่ในนิยายพื้นเมืองของชาวเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทั้งหลายที่มี “เรื่องตำนานที่เกี่ยวกับจักรวาลสองสภาพคือ ภูเขาต่อสู้กับทะเล สัตว์มีปีกต่อสู้กับสัตว์น้ำ ชาวเขาต่อสู้กับชาวทะเล”²

การสิ้นสุดลงของโอล์กในฐานะเป็นรัฐเอกราชเมื่อ 207 ปีก่อนคริสต์ศักราชนั้น แม้จะเป็นความจริงในประวัติศาสตร์ที่ยอมรับแล้วก็ตาม แต่ก็เป็นเรื่องนิยายที่แสดงให้เห็นว่าคนเวียดนามอยู่ภายใต้การดูแลของสัตว์ทะเลมหัศจรรย์ คือ เต่าทองคิมกุก ดูเหมือนว่าเล็บตีนเต่าตัวนี้ที่ติดอยู่กับปลายลูกศรของกษัตริย์ ทำให้มีอาจเอาชนะพระองค์ได้ แต่เมื่อเล็บวิเศษนั้นถูกทำลายไปแล้ว กษัตริย์ก็พ่ายแพ้และถูกขับไล่กลับไปริมฝั่งทะเล ก่อนที่ศัตรูจะตามไปทัน พระองค์ก็พินาศพระจิตขาด (นางมีส่วนเกี่ยวข้องกับ การขโมยเล็บตีนเต่าวิเศษนั้น) แล้วเสด็จจากโลกนี้ไปด้วยการตามเต่าทองลงไปทะเล

นิยายนี้เกิดขึ้นเมื่อนายทัพจีนชื่อ เตี้ยวดา ผู้ซึ่งเป็นข้าหลวงในมณฑลใหญ่แห่งหนึ่งในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของจีน ที่มีประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเวียดนามมาตีได้อาณาจักรโอล์ก เขาถือโอกาสจากการที่ราชวงศ์จิ้นของจีนหมดอำนาจลง เตี้ยวดาฆ่าชาวจีนผู้สวามิภักดิ์ต่อจักรพรรดิของตนเสียหมดสิ้น ขยายดินแดนภายใต้การควบคุมของเขาไปทางภาคเหนือและภาคใต้ และประกาศตั้งตนเป็นผู้ปกครองราชอาณาจักรอิสระใหม่คือนามเวียด เมืองหลวงของอาณาจักรใหม่ตั้งอยู่ใกล้เมืองกวางตุ้งในปัจจุบันนี้ อาณาบริเวณแคว้นโอล์กนั้นประกอบเป็นมณฑลภาคใต้ของนามเวียด แคว้นโอล์กจึงหมดอำนาจลงเมื่อเวียดนามตั้งตัวขึ้น

อดีตนักประวัติศาสตร์เวียดนาม พยายามเพิ่มเอกลักษณ์ของชาวเวียดนาม โดยให้เห็นว่าอาณาจักรนามเวียดเป็นอาณาจักรที่แยกเชื้อชาติของตนออกเป็นอิสระเป็นครั้งแรก แต่สิ่งนี้มีข้ออะไรอื่น นอกจาก

ความรักชาติแบบหลอกตนเองให้เห็นว่าชาวเวียดนามก็สามารถเท่ากับชาติอื่นๆ หากว่าอาณาจักรหวังลิ่ง และอาณาจักรโอล์กเป็นเวียดนามแท้ ๆ ดังเช่นนักประวัติศาสตร์ทั้งหลายกล่าวอ้างแล้ว อาณาจักรนามเวียด ก็จะไม่ปรากฏเด่นชัด แต่เป็นการกำจัดรัฐอิสระต่าง ๆ ที่ชาวเวียดนามก่อตั้งขึ้นมาในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช

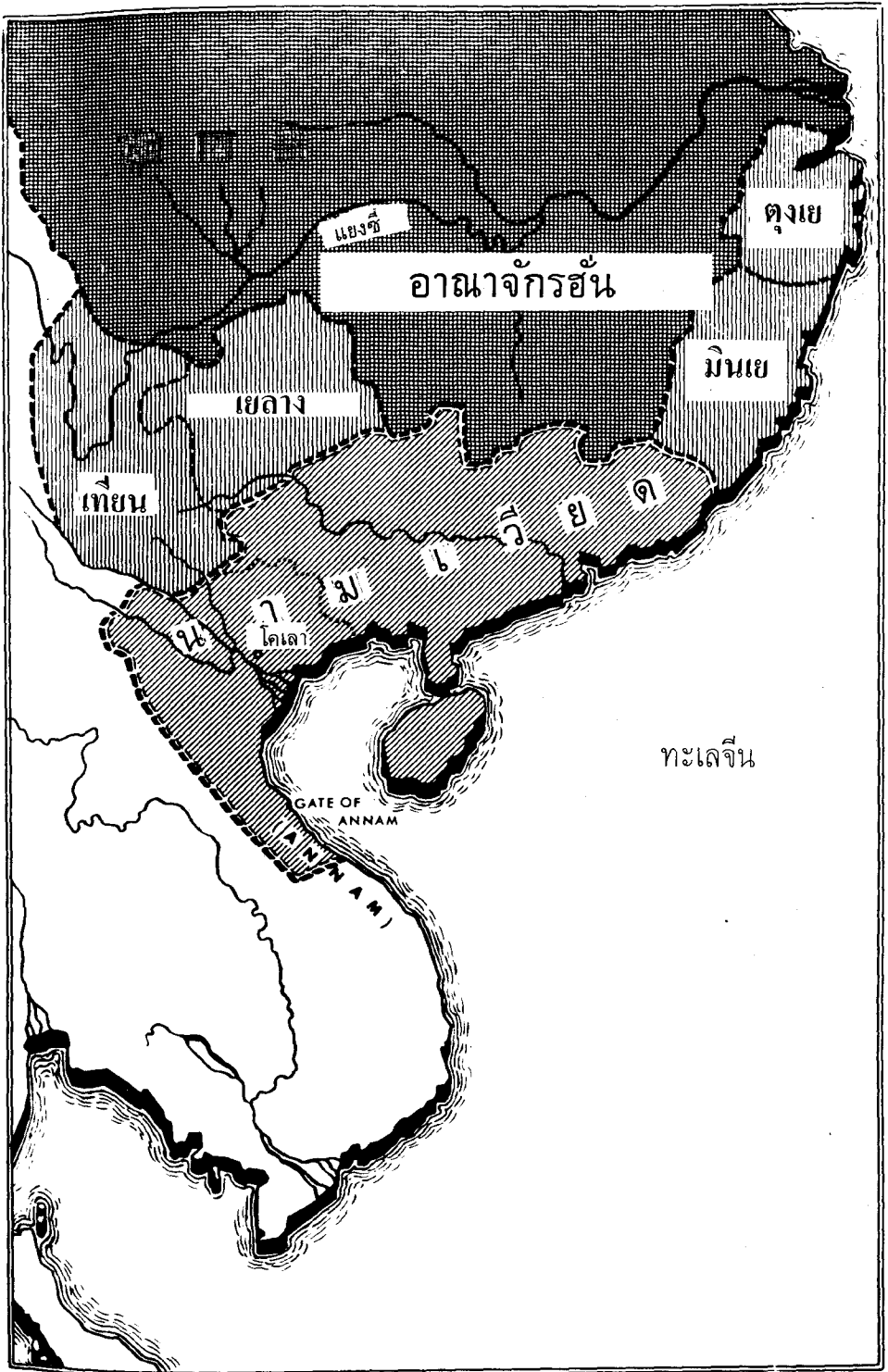
ชาวอาณาจักรนามเวียดมิใช่ชาวจีนหรือชาวเวียดนาม เป็นผู้ต่อต้านราชวงศ์ที่ปกครองประเทศจีนอยู่เกือบร้อยปี เริ่มแพ่งกองทัพที่ทรงพลังของสมัยราชวงศ์ฮั่นตอนต้นใน 111 ปีก่อนคริสต์ศักราช อันเป็นปีที่จีนจะเริ่มมาปกครองเวียดนาม ต่อมาอีกกว่าพันปี

3

อาณาจักรนามเวียดที่เดียววาก่อตั้งขึ้นนั้น เริ่มด้วยมีประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวเวียด ไม่มีใครทราบว่ามันเหล่านี้เกี่ยวข้องกับไกลหรือไกลกับชาวจีนมากนักน้อยเพียงใด ทราบแต่เพียงว่าส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในภาคใต้ของประเทศจีนใน 3 ศตวรรษก่อนคริสต์ศักราช เชื่อกันว่าพวกนี้มาจากภาคใต้ลุ่มแม่น้ำแยงซี บริเวณที่จีนเคยทำลายอาณาจักรเวียดอาณาจักรหนึ่งลงเมื่อ 333 ปีก่อนคริสต์ศักราช ตราบจนกระทั่งเมื่อเร็ว ๆ นี้ ยังเชื่อกันว่าพวกเวียดลี้ภัยเวียดเผ่าเดียวที่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของเชื้อชาติไว้อยู่ได้ภายใต้การปกครองของจีน นั้นเป็นบรรพบุรุษของชาวเวียดนาม ในปัจจุบันทฤษฎีนี้ลี้ภัยไปเสียแล้ว พวกเวียดอาจเป็นบรรพบุรุษพวกหนึ่งของชาวเวียดนาม แต่มิใช่พวกเดียว เนื่องจากเป็นเชื้อชาติมองโกเลียน ด้วยจึงเกี่ยวข้องกับทั้งไทยและจีน พวกเวียดมีชื่อหนึ่งของเชื้อชาติออสโตร-อินโดนีเซียน ขณะที่ชาวเวียดนามเป็นส่วนผสมของเชื้อชาติออสโตร-อินโดนีเซียนกับเชื้อสายมองโกเลียน ทฤษฎีการปะปนของบรรพบุรุษของพวกเวียดนามนี้ได้รับการสนับสนุนด้วยเหตุผลทางชาติวงศ์หลายประการ ภาษาเวียดนามก็เป็นส่วนผสมของภาษามอญ - เขมร (ภาษาอินโดนีเซียนที่มีระดับเสียงเสมอกันไปหมด) และภาษาไทย (มองโกเลียนที่มีเสียงสูงต่ำ) การใช้เครื่องหมายแสดงความเชื่อถือของชาวเวียดนามรุ่นแรก ๆ ประเพณีการสักตามตัว และการเคี้ยวหมากเป็นของธรรมดาสำหรับชาวเอเชียอาคเนย์เชื้อสายออสโตรเมลานอ-อินโดนีเซียน แต่ลักษณะสังคมเริ่มแรกของชาวเวียดนาม ตลอดจนประเพณีทางศาสนาอีกหลายประการ ได้มาจากบรรพบุรุษมองโกเลียน ชาวไทยบางพวกบนภูเขาระหว่างแม่น้ำแดงและลาวยังคงรักษาลักษณะสังคมที่ใกล้เคียงกับลักษณะสังคมศักดินา ที่ปรากฏในพงศาวดารจีนที่บันทึกเรื่องเกี่ยวกับเวียดนามในระยะแรกไว้ได้อย่างน่าแปลกใจ

การค้นคว้าทางประวัติศาสตร์ยังมีได้ช่วยกำหนดเวลาที่แน่นอนที่ชาวเวียดนามปรากฏตัวขึ้นเป็นครั้งแรก แต่อาจกำหนดประมาณบริเวณศูนย์กลางความเจริญของชาวเวียดนามได้อย่างใกล้เคียง เชื่อกันว่าเผ่าออสโตร-อินโดนีเซียนบางเผ่าเดินทางขึ้นเหนือไปยังมณฑลกว๋างสีและกว๋างตั้งของจีนในปัจจุบันนี้ไปผสมกับบรรพบุรุษมองโกไลด์ของพวกเวียด ในระยะต่อมาชาวไทยรุ่นแรกที่สุดหรือชาวมองโกเลียนรุ่นอื่น ๆ ที่อพยพลงมายังอินโดจีนคงจะลงมายังฝั่งเวียดนามและปะปนกับพวกอินโดนีเซียนที่บริเวณสันดอนปากแม่น้ำ เชื่อกันว่าขบวนการทั้งหมดนี้มีศูนย์กลางอยู่ที่ลุ่มแม่น้ำแดง

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงในศตวรรษสุดท้ายก่อนคริสต์ศักราช อาจเลี้ยงชีวิตอยู่

เวียดนาม

อาณาจักรฮั่นของเวียดนามก่อนจะถูกอาณาจักรฮั่นครอบครองใน 111 ปีก่อนคริสต์ศักราช กำหนดขึ้นเมื่อวันที่ย่านเขตที่อยู่อาศัยของเวียดนามได้กลายเป็นจังหวัดหนึ่งของจีน

ได้ด้วยการเพาะปลูกแบบโบราณและล่าสัตว์ ตกปลาเพิ่มเติมจากอาหารพืช กำลังน้ำในมหาสมุทร มีผลต่อระดับน้ำเลยเข้ามาจนถึงที่ราบแถบสันดอนและการทอดน้ำเข้านา เครื่องมือที่มนุษย์รุ่นแรกใช้ก็มี ขวานทำด้วยหิน (ชาวจีนนำคันไถและกระบือเข้าไปเป็นครั้งแรก) อย่างไรก็ดี ในระยะแรกชาวเวียดนามก็รู้จักใช้โลหะผสมแล้วทำลูกธนูอาบยาพิษ สมัยใหม่เริ่มต้นเส้นทางให้แก่สมัยโลหะ เมื่อจีนขยายอำนาจเข้าไปครอบครองชาวเวียดนามซึ่งมีอารยธรรมสูงขึ้นแล้ว

ประโยชน์ของการดำรงชีวิตในดินแดนที่อุดมสมบูรณ์คงจะประจักษ์ต่อชาวเวียดนามที่มีอาชีพเพาะปลูก หลังจากเริ่มพัฒนาเทคนิคทางการท่อน้ำบางอย่างได้ไม่นานก็ติดต่อกับชาวจีน และเมื่อคนจำนวนมากได้ตั้งถิ่นฐานลงเป็นหลักแหล่งแล้ว ความสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับดินแดนที่ใช้เพาะปลูก จึงดูจำเป็นเหลือเกิน ที่ดินเหล่านี้เป็นของใคร? ครอบครัวยุคหนึ่ง ๆ จะทำงานได้มากน้อยเพียงใดโดยที่ไม่ไปเกี่ยวข้องกับชีวิตของผู้อื่น? อาจเป็นเจ้าของที่ดินอยู่ได้ตลอดไปหรือเป็นเพียงชั่วคราว ใครจะเป็นผู้ป้องกันคนอ่อนแอจากคนเข้มแข็ง หรือป้องกันถิ่นฐานบ้านช่องจากคนแปลกหน้าที่พยายามเข้ามาขับไล่คนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่แล้วไปจากดินแดนของตน? องค์การทางสังคมในระยะแรกของชาวเวียดนามเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะแสวงหาคำตอบให้แก่ปัญหาเหล่านี้

คำตอบปัญหาที่ค้นพบมีผลแก่การมีสังคมศักดินาโดยเฉพะและยังคงมีอิทธิพลเหลืออยู่ในหมู่พวกมือง ในสังคมดังกล่าวยังคงมีระบบขุนนางอยู่ กล่าวคือ คนกลุ่มที่ต่ำกว่าอยู่ในอำนาจชนชั้นที่สูงขึ้นไปตามลำดับ ตั้งแต่พื้นฐานกว้าง ๆ ผ่านระดับต่าง ๆ กันถึงหัวหน้าของระบบศักดินา คือ กษัตริย์คนในปกครองขึ้นต่อชนชั้นที่สูงกว่า ในการแบ่งแยกที่ดิน แม้ว่าในระหว่างชาวเวียดนามรุ่นแรก ๆ ตามทฤษฎีที่ดินทั้งหมดเป็นของประชาชน กษัตริย์เป็นผู้รักษาไว้เป็นส่วนกลาง และกษัตริย์ก็แบ่งแยกประเทศแจกไปให้หมู่พระอนุชาและโอรส และในหมู่ชนที่ทรงแต่งตั้งขึ้นเป็นขุนนางชั้นสูง ชนชั้นสูงเหล่านี้เป็นเจ้าของเมืองต่าง ๆ บุคคลเหล่านี้จัดการแบ่งแยกอาณาบริเวณของตนในหมู่ขุนนางชั้นรองลงไปอีก ซึ่งเป็นหัวหน้าตำบลต่าง ๆ หรืออำเภอต่าง ๆ สิทธิและอำนาจของชนชั้นเหล่านี้ก็มีเช่นเดียวกับชนชั้นสูงคือ ตกทอดกัน ในพวกเหล่านี้มีอำนาจทางการเมือง ทหารและศาสนารวมอยู่ด้วยกัน พวกเขามีหน้าที่ดูแลเกี่ยวกับการศาล การทำสงคราม เป็นประธานในงานพื้นเมืองและพิธีทางศาสนา และควบคุมที่ดินอย่างเต็มที่ แต่เดิมที่สิทธิพิเศษและอำนาจคงจะได้มาจากการเป็นหัวหน้าทหารในการสงครามต่อต้านเผ่าเร่ร่อนจากภูเขาที่มารุกราน

แม้ว่าการควบคุมที่ดินและการใช้อำนาจจะกระจายกันไปตามระบบที่เจ้าขุนมูลนายแต่งตั้งขึ้น สามัญชนมิได้มีส่วนในสิ่งใดเลย สมัยหวังลิ่งและสมัยโอล์กอาจอำนวยความสะดวกและปลอดภัยแก่ประชาชนในด้านระเบียบและความยุติธรรมได้ระดับหนึ่ง แต่ชีวิตยังคงยากไร้และอนาคตที่ดีกว่าซึ่งเจ้านายสัญญาจะนำมาให้ก็คงเป็นความหวังที่เลื่อนลอยอยู่ตราบนานทุกวันนี้ หลังจากที่ได้ทบทวนมาแล้วกว่า 2,000 ปีแล้ว

ในระยะพันปีแรก เวียดนามเป็นมณฑลหนึ่งของจีนรู้จักกันในเจตนาหมายเหตุจีนว่า ฉีเยวจี การที่จีนเข้ามาเผาเมืองหลวงของนามเวียดเมื่อ 111 ปีก่อนคริสต์ศักราชนั้น เป็นการเริ่มต้นการบันทึกประวัติศาสตร์ที่ใกล้เคียงความจริงของเวียดนาม

ในสมัยนั้น จีนไม่เพียงแต่เขียนและควบคุมประวัติศาสตร์เวียดนามอยู่เท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วย

สร้างชาวเวียดนามอีกด้วย ดังนั้น จึงต้องพิจารณาประวัติศาสตร์เวียดนามโดยเทียบกับภูมิหลังของประวัติศาสตร์และอารยธรรมจีน

4

จีนเป็นจักรวรรดิใหม่เมื่อนำเวียดนามเข้าไปรวมอยู่เป็นส่วนหนึ่งด้วย จีนขยายอำนาจไปปกครองชนชาติที่มีเชื้อจีนในสมัยอัน กู่ เต๋ จักรพรรดิผู้มีชื่อเสียงมากที่สุดในบรรดาจักรพรรดิราชวงศ์ฮั่น รัชสมัยของพระองค์เริ่มเมื่อ 140 ปีก่อนคริสตกาล ประเทศจีนจริง ๆ คือ รัฐที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันรวมบริเวณที่ชาวจีนอาศัยอยู่ มีอายุน้อยกว่าหนึ่งศตวรรษ เมื่อพระเจ้าอัน กู่ เต๋ เริ่มนโยบายขยายอำนาจ แม้ว่าจีนจะเป็นประเทศใหม่ เมื่อชาวจีนมาถึงที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงก็มีอารยธรรมนับย้อนหลังไปได้อย่างน้อยถึง 1500 ปี และเป็นไปได้ที่อาจมากกว่า 2000 ปี ศูนย์กลางของอารยธรรมที่เก่าที่สุดนี้อยู่ในจินภาคเหนือแถบลุ่มแม่น้ำเหลือง ดินแดนที่อุดมสมบูรณ์นี้เชื้อเชิญคนให้มาตั้งถิ่นฐานและตอบแทนแรงงานให้แก่เขาเหล่านั้น แม่น้ำเหลืองเป็นแม่น้ำที่ก่อความวินาศให้กับจีนเป็นประจำ แต่ก็บันดาลที่ราบลุ่มอันอุดมสมบูรณ์ให้ด้วยในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน อารยธรรมจีนกระจายจากบริเวณนี้ไปยังภาคเหนือและภาคตะวันออกของที่ราบ ไปทางใต้และตะวันตกเฉียงใต้ถึงบริเวณเทือกเขา ในมณฑลเสฉวนและลงมาได้ลุ่มแม่น้ำอัน ตรงมายังบริเวณลุ่มแม่น้ำแยงซีและทางตะวันตกและตะวันออกเฉียงเหนือขึ้นไปถึงบริเวณแม่น้ำไหว จนถึงบริเวณที่ราบดินเหลืองในภาคเหนือ

อาณาบริเวณในขอบเขตที่ประมาณอย่างคร่าว ๆ นี้ได้มาตลอดพันปีแรกในประวัติศาสตร์จีนในสมัยราชวงศ์จิ่วจาก 1200 - 221 ปีก่อนคริสตกาล และในสมัยกึ่งประวัติศาสตร์ของราชวงศ์เซียงซึ่งอาจนับย้อนหลังไปได้ถึง 1500 ปีก่อนคริสตกาล สมัยนี้สิ้นสุดลงประมาณสามศตวรรษก่อนคริสตกาลเมื่อจีนยิ่งใหญ่และเข้มแข็งขึ้นภายใต้ราชวงศ์ฉิน

อาณาจักรดั้งเดิมของจีนนี้ เริ่มตั้งแต่สมัยที่มนุษย์บางพวกที่เคยนิยมล่าสัตว์ ตกปลา เร่ร่อนมาแต่ก่อนเริ่มตั้งถิ่นฐานประกอบอาชีพกสิกรรมอยู่เป็นหลักแหล่ง ก่อให้เกิดไม่เพียงแต่ชาวชนบทขนานแท้ดั้งเดิมเท่านั้น แต่ยังมีทหาร นักผจญภัย นักปรัชญาสังคมและโจรสลัดอีก นอกเหนือจากนั้น ยังสร้างชนชั้นมีการศึกษาซึ่งเป็นลักษณะที่แท้จริงของชนชั้นขุนนางอยู่เคียงคู่กับจักรวรรดิจีน และรวมลักษณะบางอย่างในหมู่ชาชนบท นักผจญภัย โจรสลัด ทหารและนักปรัชญาเข้าไปในหมู่ของตนด้วย

เมื่อ 221 ปีก่อนคริสตกาล จักรพรรดิพระองค์แรกของราชวงศ์ฉินทรงเริ่มจัดการรวมประเทศจีนทั้งหมดเสียใหม่ โจมตีถึงรากโคนของระบบศักดินา โปรดให้แบ่งแยกอำนาจและหน้าที่ของขุนนางในหมู่ทหารในชนบทและนักปกครองฝ่ายบริหารที่จักรพรรดิแต่งตั้งขึ้น ราชวงศ์ฉินบังคับให้มีการปรับปรุงใหญ่ ๆ ที่ยังคงมีอิทธิพลอยู่อีกหลายประการ เช่น การใช้ตัวอักษรชนิดเดียวกัน มาตราชั่ง ตวง วัด แบบเดียวกัน และถนนทุกสายเชื่อมโยงจากทุกแห่งในประเทศมายังเมืองหลวง ทำลายกำแพงต่าง ๆ รอบเมืองหลวงเดิมลงเสียและสร้างกำแพงใหญ่เป็นเขตต่อต้านพวกอื่นและชนเผ่าเร่ร่อนอื่น ๆ ที่อาจเข้ามาได้ การติดตามท้องถิ่นเกิดขึ้นทั่ว ๆ ไป เนื่องจากการขับไล่ผู้คนออกจำนวนมากและการสับเปลี่ยนที่อยู่ของพลเมือง

แท้จริงรัชสมัยจีนเป็นตัวอย่างที่ดีของการปกครองแบบรวมอำนาจสองพันหนึ่งร้อยปี ก่อนผู้นำทั้งปวงแห่งลัทธิคอมมิวนิสต์จีนจะเกิดขึ้น ชาวจีนได้รวมตัวกันเป็นหมู่เล็ก ๆ และได้รับคำสั่งให้สอดแนมซึ่งกันและกัน

วิธีการดังกล่าวและวิธีที่รุนแรงอื่น ๆ ในการปกครอง ย่อมก่อให้เกิดความไม่พอใจขึ้นเป็นธรรมดา บรรดานักปราชญ์ผู้ยึดมั่นในลัทธิขงจื้อเป็นผู้แสดงปฏิกิริยาก่อน จักรพรรดิจึงทรงสั่งห้าม “พวกฝิ่นหาดินแดนพระศรีอารีย์” ด้วยการลิดรอนความคิด ข่าหรือเนรเทศพวกเหล่านี้เสียบ้าง และสั่งให้เผาหนังสือทุกชนิดเว้นแต่หนังสือประเภทเทคนิคแท้ ๆ อย่างไรก็ตาม ความเด็ดขาดแบบนี้ได้ผลสำเร็จตราบเท่าที่จักรพรรดิองค์แรกของราชวงศ์จีนยังทรงพระชนม์อยู่ หลังจากสิ้นพระชนม์เมื่อ 210 ปีก่อนคริสตกาล ความพยายามก่อตั้งสิ่งต่าง ๆ ของพระองค์ก็พังทลายลง

เมื่อ 202 ปีก่อนคริสตศักราช นายทหารผู้สามารถคนหนึ่งบังเอิญเริ่มอาชีพด้วยการเป็นหัวหน้าโจรสลัดมาแต่ก่อนเริ่มมีชื่อขึ้น เขารวมประเทศจีนและเป็นผู้ก่อตั้งราชวงศ์ฮั่น ราชวงศ์ฮั่นดำเนินต่อไปตามแผนงานที่ราชวงศ์จั้นได้วางไว้จนสำเร็จ ราชวงศ์ใหม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้มีความรู้ และคำสั่งสอนของพวกเขาช่วยวางรากฐานทางอุดมการณ์แก่รัฐที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการปกครองรวมอยู่ที่ศูนย์กลางด้วยความร่วมมือของผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ ชนชั้นขุนนางจึงตั้งตัวขึ้นเป็นชนชั้นที่ช่วยในการสร้างระเบียบการทางสังคมและการเมืองให้แก่ราชวงศ์ฮั่น เมื่อสิ้นสมัยจักรพรรดิฮั่น วู่ เต๋ ใน 87 ปีก่อนคริสตศักราช จักรพรรดิจั้นกั๋แม่ไพศาล⁴ “ไปตลอดเอเชียกลางถึงตุรกีสถานตะวันตก ข้ามแหลมเกาหลี่ไปยังเซอูลและข้ามอินโดจีนไปจนใกล้เมืองเว้”

5

เมื่อจีนรวมเวียดนามครั้งแรกนั้นเป็นเหตุการณ์ที่ปราศจากการนองเลือด และมีผลเฉพาะหน้าติดตามมาแต่เพียงเล็กน้อย เมื่อ 207 ปีก่อนคริสตกาลผู้ก่อตั้งรัฐนามเวียดได้แบ่งเวียดนามออกเป็นสองมณฑล มีอุปราชเป็นผู้ปกครอง แต่อยู่ใต้การควบคุมของขุนนางพื้นเมืองแต่ดั้งเดิม หลังจากนามเวียดแตกเมื่อ 111 ปีก่อนคริสตกาล อุปราชทั้งสองจึงไปยอมจำนนต่อแม่ทัพจีนผู้มีชัยและยอมสวามิภักดิ์ต่อจักรพรรดิจั้น จักรพรรดิจั้นทรงแต่งตั้งขุนนางทั้งสองไว้ในตำแหน่งเดิม และจักรพรรดิจั้นก็เป็นประมุขของประเทศเวียดนามทั้งหมด หลังจากนั้นไม่นานนัก จีนก็แบ่งประเทศออกเป็นเขต มีทหารเป็นหน่วย ๆ มีข้าหลวงตรวจการจีนและเจ้าเมืองชาวจีน แต่มีได้ยุ่งเกี่ยวกับสถาบันการเมืองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าแคว้นมีชัยยกเว้นแต่เพียงคนเดียวมิได้ต่อต้านจีนแต่ประการใด และคงอยู่ในตำแหน่งเดิมต่อไป พวกเขาปกครองอย่างเข้มงวด เพราะบัดนี้พวกเขาต้องเก็บภาษีที่จีนต้องการด้วยการรีดไถจากประชาชน สมัยดังกล่าวอยู่ต่อมาไม่นานกว่าหนึ่งศตวรรษ ตลอดระยะเวลาดังกล่าว เวียดนามเป็นเพียงแต่เมืองได้อารักขาของจีน ที่จีนปกครองอย่างผ่อนปรนตลอดมา

ในที่สุด เนื่องจากคนพื้นเมืองเริ่มก่อกบทำให้จีนต้องเข้ามาปกครองโดยตรง หลังจากต้นคริสต์ศตวรรษ

ความสัมพันธ์กับจีนในสมัยนามเวียดนั้น ชาวเวียดนามต้องพึ่งวัฒนธรรมและอิทธิพลเทคนิคจีน เมื่อติดต่อบริการขรรคมงเงินโดยตรงมากขึ้นเวียดนามก็ยิ่งกระตือรือร้นมากขึ้น มีการนำคั้นไถ สัตว์เลี้ยง เครื่องมือสมัยใหม่ และเครื่องใช้อื่น ๆ เข้ามา วัฒนธรรมจีนตลอดจนการศึกษาที่เข้ามาแพร่หลาย ในหมู่ข้าราชการ ทหาร ผู้มาตั้งถิ่นฐานในอาณาเขตและผู้ลี้ภัยจากประเทศจีน ในบรรดาพวกที่เข้ามาใหม่นี้ต่างก็เคยเป็นข้าราชการและผู้มีความรู้ เป็นผู้มั่งคั่งมีปัญญาในประเทศจีนมาก่อน เป็นพวกแรกที่อพยพหนีมาเมื่อสภาพเศรษฐกิจเลวลงในระยะนั้น ซึ่งทำให้เกิดความยุ่งยากเนื่องจากการจลาจล การปฏิวัติและการรุกรานของชาวต่างชาติ

ข้าหลวงจีนในมณฑลต่าง ๆ ของเวียดนามระหว่างปี ค.ศ. 1-25 ต้อนรับผู้ลี้ภัยดังกล่าวนี้เสมือนเป็นพันธมิตรทางการเมือง ต่อต้านผู้สืบราชสมบัติในสมัยราชวงศ์ฮั่น ซึ่งทั้งตนเองและแม่ทัพภูมิภาคไม่ยอมรับ และในฐานะเป็นเครื่องมือแปลงคนเวียดนามให้เป็นคนจีน เขาจึงเปิดโรงเรียนสอนภาษา การเขียนและความคิดของจีน และเขานำเทคนิคที่ก้าวหน้าและประเพณีที่เจริญกว่าเข้ามาในประเทศ การที่จีนพยายามแปลงลัทธิทำให้หลายภูมิภาคในดินแดนใหญ่ของเอเชียเป็นจีนไปทั้งหมดและอย่างถาวรนั้น ต้องเผชิญกับโชคชะตาที่ประหลาดในมณฑลต่าง ๆ ในภาคใต้ของนามเวียดเก่า ผู้คนในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงเต็มใจและแท้จริงก็มีพรสวรรค์พอจะเรียนสิ่งที่จีนสอนให้ได้ แต่ยังไม่ได้รับความชำนาญในประเพณีและความคิดของจีนมากยิ่งขึ้นเท่าใด ความต้องการที่จะเป็นส่วนหนึ่งของจีนก็ยิ่งลดน้อยลง อันที่จริง ตลอดระยะเวลาศตวรรษที่มีความพยายามอย่างใกล้ชิดที่จะเปลี่ยนให้เป็นจีนนั้น เป็นระยะที่ชาวเวียดนามได้กลายมาเป็นตัวของตัวเองต่างหาก พร้อมด้วยแรงกระตุ้นทางการเมืองและวัฒนธรรมของตนเอง

จะดูสาเหตุที่จีนสามารถวางรากวัฒนธรรมในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงได้สำเร็จนั้น มีไขข้องยาก ไม่มีที่ราบหรือหุบเขาใดได้ลุ่มแม่น้ำแยงซีที่มีที่ดินเพาะปลูกอุดมสมบูรณ์ และเอื้อต่อวิธีการเพาะปลูกแบบจีนได้ดีเท่า จีนมีวิธีการที่ดีกว่าในด้านการทดน้ำและปรับปรุงที่ดิน การสร้างเครื่องมือต่าง ๆ อาวุธแบบแปลก ๆ และเครื่องปั้นดินเผา ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง และภายใต้สภาพเศรษฐกิจที่เกือบคล้ายคลึงกัน ยิ่งกว่านั้น ในฐานะเป็นชาวไร่ชาวนาที่ต้องถูกชนเผ่าเร่ร่อนเข้ามารุกรานทั้งพืชผลและชีวิตอยู่ไม่สิ้นสุด และยังมีภัยจากแม่น้ำที่ไม่อาจกะประมาณได้ ชาวจีนและชาวเวียดนามในระยะแรกจึงต้องสร้างทัศนคติที่คล้ายคลึงกัน เหตุนี้เองจึงช่วยให้ชาวจีนวางรากฐานประเพณีและความคิดลงในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงได้อย่างง่ายดาย

แต่ถึงกระนั้น นอกเหนือไปจากสาเหตุเหล่านี้แล้ว แม้ว่าจีนจะใช้ความพยายามด้วยกำลังทัพ กำลังการปกครองและวิธีการโฆษณาชวนับพันปี จีนก็ไม่ประสบความสำเร็จที่จะรวบรวมชาวเวียดนามเอาไว้ได้ เหตุผลหนึ่งที่ไม่สำเร็จก็คือเหตุการณ์ก่อนประวัติศาสตร์ของชาวเวียดนาม รากฐานของวัฒนธรรมอาจก้าวไกลไปกว่าสมัยก่อนจีน เหตุผลอีกประการหนึ่งคือเหตุผลทางภูมิศาสตร์โดยแท้ เนื่องจากประเทศตั้งอยู่ในรอบรัศมีของจักรวรรดิจีน เวียดนามจึงสามารถขับไล่ชาวจีนได้เมื่อกำลังทหารของจีนเสื่อมลงหรือในยามที่ราชวงศ์เสื่อมหรือเกิดความยุ่งยากภายใน แต่ความปรารถนาในความสำเร็จแต่เพียงประการเดียวมิอาจกระตุ้นชาวเวียดนามให้ต่อสู้การเข้าควบคุมของจีนได้ หากมิใช่เป็นเพราะสาเหตุอื่นที่บีบบังคับมากกว่า เป็นเรื่องของ การปกครองเงินที่บรรลู่คืออริยาบถสุดท้ายเรื่องความอดทนของเชื้อชาติเวียดนาม หลังจากชาวเวียดนามพยายามไม่สำเร็จบ่อยครั้งเข้า ในที่สุดก็แยกตนเองออกจากจีนได้ พวกเขาได้ผ่านระยะที่คนอาจเป็นอะไรก็ได้ ยกเว้นแต่เป็นตัวของตัวเองโดยเด็ดขาดนั้นแล้ว

6

จีนเริ่มประกอบกิจกรรมอันดับแรก ๆ ในเวียดนาม คือ การสร้างถนน ล้ำคลอง และอ่าวจอดเรือ ที่ช่วยให้การติดต่อกับจีนง่ายขึ้น เพื่อควบคุมการปกครองและการทหารในเวียดนาม สมัยศักดินาที่แท้จริงมีได้อำนาจต่อการริเริ่มทางเทคนิคเหล่านี้ นัก หรือแม้แต่จะปรับปรุงการศึกษาและประเพณีแบบจีน ข่าหลวงจีนปรับปรุงระเบียบแบบเก่าให้ตรงกับความต้องการของรัฐในขบวนการพัฒนาให้ทันสมัย ด้วยการสร้างการปกครองของตนเอง และตั้งขบวนการไว้ในตำแหน่งใหม่ ๆ

อย่างไรก็ดี ถ้าไรที่เวียดนามได้รับการปรับปรุงของจีนก็กระบุราคาไว้ด้วย ผู้ปกครองจีนต้องการแรงงานของชาวเวียดนาม ต้องการเครื่องส่วย และเกณฑ์กำลังคนเข้ากองทัพ ค่าของความเจริญนั้นเม้มากและก่อให้เกิดความไม่พอใจกระจายอยู่ทั่วไป แม้ว่าชาวชนบทจะเป็นผู้ได้รับความลำบากมากที่สุด การต่อต้านทางการเมืองอย่างเปิดเผย และการต่อต้านการปกครองของจีนอย่างออกหน้าออกตากลับเริ่มขึ้นในหมู่พวกขุนนางก่อน ผู้สืบเชื้อสายหัวหน้าตามมณฑลต่าง ๆ เกรงว่าระบบปฏิรูปแบบใหม่ของจีนจะเป็นอันตรายต่อตำแหน่งของตน เขาเริ่มเห็นอำนาจและชื่อเสียงสูญหายไป ความไม่พอใจของพวกศักดินากลายเป็นการต่อต้าน การต่อต้านเ้ามซึ่งการโค่นล้ม การกบฏอย่างเปิดเผยเป็นหนทางเดียวในหมู่พวกขุนนาง เมื่อถูกขู่ว่าจะถูกกำจัดให้หมดสิ้นไป ผู้ปกครองของชาวเวียดนามที่สืบเชื้อสายกันมาตัดสิ้นใจจะสู้รบ

การกบฏเวียดนามต่อต้านจีนครั้งแรกเริ่มขึ้นใน ค.ศ. 39 ข่าหลวงใหญ่ของจีนคนหนึ่งเพิ่มความทารุณโหดร้ายในการปราบปรามเพื่อแสวงความสงบมากขึ้นกว่าข่าหลวงคนก่อน ๆ ได้สร้างสถานการณ์และโอกาสให้แก่การกบฏมากขึ้น การกบฏเริ่มขึ้นด้วยหญิงผู้ดีคนหนึ่งที่มีสามีถูกข่าหลวงฆ่าตายเพื่อให้เป็นตัวอย่างตักเตือนขุนนางที่ต้องการต่อต้านจีน คุณหญิงตรัง ตรัก และน้องสาวผู้กล้าหาญรวบรวมขุนนางอื่น ๆ และบริวารร่วมมือกันโจมตีกองทัพจีนที่ป้องกันข่าหลวงอยู่ เข้าโจมตีป้อมค่ายของจีนและประกาศตั้งพี่น้องสองนางในสกุลตรังให้เป็นราชินี อาณาจักรนี้ถือกำเนิดในปี ค.ศ. 40 มีอายุยืนยาวอยู่เพียง 2 ปีเศษ เมื่อกองทัพจีนมาโจมตีได้ชัยชนะ พี่น้องสองนางในสกุลตรังก็กระโดดน้ำตาย

นักประวัติศาสตร์เวียดนามมักจัดพี่น้องสองนางในสกุลตรังและการกบฏซึ่งไม่มีแผนการ และต้องจบลงอย่างไม่ดีนี้ไว้ค่อนข้างดี เมื่อเวียดนามเป็นอิสระทั้งสองนางก็ได้รับการยกย่องให้เป็นวีรสตรี เหตุการณ์แควดล้อมที่มีการปกครองต่างชาติเข้ามาแทรกทำให้ลักษณะที่แท้จริงของการปฏิวัติของชาติเวียดนามขาดหายไปเป็นบางส่วน แต่ในขณะที่ยังมีชาวเวียดนามและแม่แต่วัฒนการของชาติเวียดนามในฐานะเป็นชาติต่างหากก็ยังคู้ห่างไกล กบฏของสองนางสกุลตรังเริ่มขึ้นด้วยความพยายามของหัวหน้าชาวพื้นเมืองที่แท้ที่พยายามรักษาสิทธิพิเศษและอำนาจของพวกศักดินาจำนวนน้อย ที่ทำการสู้รบเพื่อรักษาประโยชน์ของตนเองซึ่งจีนเข้าแทรกแซงเพื่อกำจัดพวกเหล่านี้ให้หมดสิ้นไป

ความพ่ายแพ้ของชนชั้นศักดินาเดิมก่อให้เกิดการเริ่มต้นสมัยอันยาวนานของเวียดนามสมัยหนึ่ง คือ สมัยจีน-เวียดนาม มาบัดนี้ ผู้นำท้องถิ่นในอดีตไม่ต่อต้านการขยายอิทธิพลจีนอีกต่อไปแล้ว ขุนนางจำนวนมากถูกฆ่าตายในสงคราม และพวกที่ยังรอดอยู่นิ่งได้ ส่วนคนที่ยังเหลืออยู่ก็เป็นชาวบ้าน และถูกส่งกลับไปจีนหลายร้อยครอบครัว เว้นแต่พวกขุนนางชั้นต่ำหน่อยจึงได้รับอนุญาตให้อยู่ในหน้าที่เดิม

ทำงานเพิ่มมากขึ้นภายใต้ข้าราชการจีนและรัฐบาลส่วนกลางที่มีอำนาจเด็ดขาด ซึ่งโดยปกติแล้วมักมีแม่ทัพนายกองในกองทัพจีนเป็นหัวหน้าประจำการอยู่ทั่วประเทศ เวียดนามกลายเป็นอาณานิคมมีชาวจีนเป็นผู้ว่าราชการ และระเบียบใหม่ยังคงอยู่ต่อมาอีก 900 ปี ยกเว้นแต่มีการขัดจังหวะในระยะสั้นบางโอกาสเท่านั้น

ทั้งขอบเขตขององค์การและพื้นฐานทางจิตใจของสังคมเวียดนามเปลี่ยนแปลงไปด้วยคลื่นของเทคนิคสังคม การเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางศาสนาที่มาจากจีน ขบวนการดังกล่าวนี้เป็นอุบัติเหตุที่พัวพันกันเป็นกำลังที่มองไม่เห็น และวิถีทางตามสามัญสำนึก แต่ยังคงให้เห็นเด่นชัด คือ ชัดเวียดนามที่เป็นตัวของตัวเอง มีลักษณะพิเศษที่ไม่ซ้ำแบบใคร

หลังจากปราบอาณาจักรชั่วคราวของพี่น้องสองนางในสกุลตรงลงแล้ว จีนก็ตั้งการปกครองขึ้นใหม่ด้วยการจัดนักบริหารที่ทันสมัยกว่า ที่สามารถกว่า และเชื่อถือได้มากกว่า ขึ้นตามท้องถิ่นและมณฑลต่าง ๆ นักบริหารเหล่านี้มิใช่ผู้ปกครองแบบอิสระ แต่เป็นข้าราชการของรัฐที่มีศูนย์กลางร่วมกันเข้ามาแทนที่หัวหน้าศักดินาแบบเก่า และเพื่อที่จะรักษาคณางเงินไว้ในเวียดนาม ก็มีการแจกที่ดินให้ อย่างไรก็ตามก็ดี พวกเหล่านี้มิใช่เป็นพวกเดียวที่ไ้งานทำหรือได้รับแจกที่ดิน ตามนโยบายขยายอิทธิพลเงินและความต้องการข้าราชการที่คุ้นเคยกับประเพณีและคนพื้นเมือง จีนจึงยังคงรักษาไว้ซึ่งชนชั้นเจ้าขุนมูลนายเดิมบางส่วน ในไม่ช้าก็เริ่มจ้างชาวเวียดนามที่จีนฝึกหัดและให้การศึกษามาแล้ว อย่างไรก็ตามก็ยังคงระวังในการใช้คนเหล่านี้คือ ตั้งไว้ในตำแหน่งต่ำ ๆ เท่านั้น คุณสมบัติเตรียมชาวเวียดนามไว้สำหรับอนาคตที่ห่างไกล ซึ่งต่อมาฝรั่งเศสก็รับนโยบายเดียวกันนี้มาปฏิบัติ

ไม่นานนักข้าราชการชั้นสูงและชั้นต่ำ ทั้งแม่ทัพระดับมณฑลและท้องถิ่น และผู้มีความรู้ที่รับใช้รัฐร่วมกันก็ประกอบกันขึ้นเป็นชนชั้นสูงพวกใหม่ผู้มีสิทธิพิเศษ ชนชั้นใหม่ที่จีนสร้างขึ้นนี้มีลักษณะพิเศษ 3 ประการ ซึ่งเป็นปัจจัยเพื่อตัดสินบทบาทการเมืองที่แปลก ๆ ในระหว่างจีนเข้าปกครองอยู่หลายศตวรรษ มีฐานะกึ่งศักดินา (สมาชิกได้ที่ดินมากขึ้นและมากขึ้นเป็นลำดับและสามารถทำให้สิทธิพิเศษของตนเหมือนตกทอดกันต่อไปได้) มีฐานะเป็นกึ่งข้าราชการ (ฐานะของข้าราชการขึ้นอยู่กับคุณวุฒิทางการศึกษา) และเป็นชาวต่างชาติเสียเป็นส่วนใหญ่ แม้ว่าจำนวนชาวเวียดนามในหมู่นี้จะมามากขึ้น แต่ชนชั้นนี้ส่วนใหญ่ก็ยังเป็นจีนเสียเกือบทั้งหมด มีวัฒนธรรมจีนและมักแต่งตั้งชาวจีนลี้ภัยผู้มีการศึกษาจำนวนมากขึ้นเพิ่มเติม

7

เมื่อราชวงศ์อันหมัดอำนาจลงใน ค.ศ. 220 นั้น ก็เหมือนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นวนเวียนกันในประวัติศาสตร์จีน มีผลสะท้อนเกิดขึ้นในบริเวณภาคใต้สุดของอาณาจักร ซึ่งก่อให้เกิดแนวโน้มใหม่ในการพัฒนาประวัติศาสตร์การเมืองในเวียดนาม ผลโดยตรงที่ได้รับจากความเสื่อมทางการทหารของอาณาจักรคือ มีรัฐของ “พวกป่าเถื่อน” ชื่อ ลัมอับ เกิดขึ้นริมดินแดนจีน-เวียดนามเหนือ เมืองเว้ รัฐลัมอับตั้งขึ้นใน ค.ศ. 197 กลายมาเป็นเขตศูนย์กลางของแคว้นจัมปาซึ่งรับวัฒนธรรมอินเดีย และเป็นคู่แข่งที่น่ากลัว

ของเวียดนามในการแย่งชิงความเป็นใหญ่ทางริมฝั่งทะเลภาคตะวันออกเฉียงใต้

ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น สำหรับอนาคตของเวียดนามคือการพัฒนาณฑลต่าง ๆ ขณะที่ราชวงศ์อันกำลังเสื่อมและในที่สุดก็พ่ายแพ้ไป ภายใต้การปกครองของขุนนาง ชื่อ ซี ลี ผู้ปกครองลุ่มแม่น้ำแดง ตั้งแต่ ค.ศ. 187 - 226 ทำให้ดินแดนเวียดนามเป็นอิสระจากจีน แม้ว่า ซี ลี จะส่งส่วยให้จีนตามนโยบายที่รับอิทธิพลจีนนั้นก็ตาม แต่เขาก็ปกครองประเทศดังเช่นเขาเป็นกษัตริย์ผู้มีอำนาจเต็มที่ในรัฐอิสระ ในปลายสมัยราชวงศ์อัน จีนแตกแยกออกเป็นสามอาณาจักร ซี ลี เปิดการติดต่อเป็นทางการยอมอยู่ใต้อำนาจของเจ้าแคว้นวู ผู้ปกครองจีนภาคใต้ตั้งแต่นานกิงลงมา เมื่อ ซี ลี ตายลง ลูกชายเขาก็สืบตำแหน่งต่อ ก่อนที่รัฐวูจะจัดการส่งไป เมื่อได้ข่าวว่านานกิงไม่ยอมรับว่าเขาเป็นข้าหลวง เขาก็เตรียมใช้อาวุธป้องกันดินแดนที่บิดาของเขาเคยปกครองมาแต่ก่อน แต่เขาก็ต้องพ่ายแพ้และถูกกองทัพแคว้นวูฆ่าตาย

เนื่องจาก ซี ลี และบุตรชายของเขาเป็นคนที่สนับสนุนการปกครองตนเอง แม้ว่าเขาจะเป็นจีนก็อาจกล่าวได้ว่าเป็นผู้นำคนแรก ๆ ก่อน ลี บอง ผู้ยิ่งใหญ่จะเป็นวีรบุรุษที่แท้จริงคนแรกแห่งอิสรภาพของเวียดนาม การกบฏที่เขาเริ่มก่อขึ้นในปี ค.ศ. 542 ทำลายการปกครองของจีน ประมาณ 500 ปีหลังสมัยพี่น้องสองนางในสกุลตรุง แต่แล้วสมัยที่เขาปกครองเป็นกษัตริย์ก็นานเท่า ๆ กับสมัยตรุง แต่ ลี บอง มิใช่เป็นสมาชิกผู้นำของชนชั้นที่จีนแต่งตั้งขึ้นมา คือชนชั้นเวียดนาม-จีนเท่านั้น เขาเป็นเชื้อสายของผู้ลี้ภัยชาวจีนเอง และอะไรเล่าที่ทำให้เขาเป็นเวียดนาม? อะไรทำให้เขาเป็นกบฏและหัวหน้าการปฏิวัตินี้?

แม้ว่าในระหว่าง 5 ศตวรรษระหว่างที่พี่น้องสกุลตรุงและ ลี บอง ชาวเวียดนามชั้นสูงจะมีคุณธรรม การศึกษาและวัฒนธรรมเป็นจีนมากขึ้น แต่สมาชิกที่เป็นชาวจีนเองกลับกลายเป็นไปในด้านตรงข้าม เขาเหล่านั้นกลับเป็นเวียดนามมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ชนชั้นเหล่านั้นพัฒนาความสนใจอันสืบเนื่องมาจากฐานะพื้นเมืองเหมือนกัน และความสนใจเหล่านี้แตกต่างกันไป และยิ่งต่อต้านผู้ปกครองชาวจีนมากยิ่งขึ้น เขาเหล่านั้นถามตนเองว่าเหตุใดเขาจึงต้องส่งส่วยให้จีน เหตุใดแรงงานของเขาจึงต้องถูกเกณฑ์ไปเป็นทหารจีน และถ้าไรจากการคำนวณชาติต้องกลายเป็นผลประโยชน์ให้แก่จีน ลักษณะใหม่และพิเศษและไม่เหมือนใครที่พัฒนาจากวัฒนธรรมจีนบนผืนแผ่นดินเวียดนามนั้น ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเกิดขึ้นเพื่ออารมณณ์สมัยก่อนชาตินิยมในหมู่ชนชั้นสูงเวียดนาม-จีน แต่ความพยายามเบื้องหลังการรบเพื่อเป็นตัวของตัวเองหรืออิสรภาพ เป็นความปรารถนาเพื่อป้องกันทรัพย์สินของเขา ต่อต้านความต้องการและข้อเรียกร้องจากจักรวรรดิจีน

แท้จริง ชนชั้นสูงพวกใหม่แสดงความต่อต้านครั้งแรกใน ค.ศ. 248 สามร้อยปีก่อน ลี บอง หลังจากบุตรชายของ ซี ลี พ่ายแพ้ไปไม่นานและจีนเข้าควบคุมอย่างใกล้ชิดอีก การกบฏไม่สำเร็จ แต่เพิ่มวีรสตรีให้แก่ประวัติศาสตร์เวียดนามอีกคนหนึ่ง คือ เตรีียว โอ อายุ 23 ปี เป็นหัวหน้ากองทัพจำนวนทหารประมาณ 1000 คนต่อสู้ข้าศึก เมื่อถูกจีนปราบได้สำเร็จ นางก็ฆ่าตัวตายเช่นกัน

ขนาดกองทัพของนาง เตรีียว โอ แสดงให้เห็นว่า การกบฏครั้งแรก ๆ ของเวียดนามในการต่อต้านการปกครองของจีนเป็นกบฏของชนชั้นสูง ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่มิสู้มีบทบาทหนัก และนั่นเป็นสาเหตุหนึ่งของความพ่ายแพ้ เมื่อประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 10 ก็ได้สืบเนื่องมาแต่ปัญหาภายในของจีนโดยเฉพาะ แต่เนื่องจากความจริงที่ว่า การต่อสู้เพื่อเอกราชนั้นเมื่ออาจอยู่บนพื้นฐานสังคมแคบ ๆ เท่านั้น

และค่อย ๆ กลายลักษณะเป็นการปฏิวัติด้วยชาตินิยม

8

เมื่อจีนเข้าปกครองอยู่ประมาณพันปีนั้น ชาวจีนเรียกเวียดนามเป็นอย่างไร? ทั้งชาวจีนและหมู่บ้านได้รับผลอย่างไร เมื่ออารยธรรมจีนเผยแพร่เข้ามา?

ความเจริญทางเทคนิคของจีนช่วยปฏิรูปพื้นฐานทางเศรษฐกิจของชีวิตชาวเวียดนาม พร้อมกับ การขยายที่นาออกไป ความมั่งคั่งของประเทศยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมากกว่าดินแดนของจีนทางใต้ลุ่มแม่น้ำแยงซี

อย่างไรก็ดี ความมั่งคั่งนี้ติดตามมาด้วยความเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรมที่ทำให้สิ้นเปลืองและเสียหายต่อชาวจีนแทบเท่า ๆ กับที่ความเจริญจะอำนวยให้ได้ ประเทศร่ำรวยขึ้น ขณะที่ชาวจีนยังคงยากจนอยู่ ความต้องการของชนหมู่น้อยที่เป็นผู้ปกครองของรัฐบีบรัดเอาไปจากชาวจีนมากกว่าการประดิษฐ์เครื่องมือทางเทคนิคจะอำนวยประโยชน์ให้พวกเขาได้ ปัญหานี้เป็นเรื่องสำคัญในความอยู่รอดของเชื้อชาติเวียดนามภายใต้การปกครองของจีน

ประวัติศาสตร์เวียดนามเน้นบทบาทของการกบฏด้วยอาวุธต่อต้านการปกครองของจีน แสดงในการเริ่มชุมนุมของชาติที่เข้มแข็งพอที่จะต่อต้านการกลืนชาติได้ การกบฏต่อต้านจีนประมาณ 12 ครั้ง ในระหว่าง ค.ศ. 39 - 939 คงจะได้ช่วยกระตุ้นความรู้สึกเป็นชาติขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะชาวจีนปกครองปรารถนาจะพ้นจากภาวะความถูกบีบคั้น ผลประโยชน์ของพวกเขาขัดผลประโยชน์โดยตรงกับการปกครองของจีนมากกว่าพวกชนชั้นสูงที่เป็นกบฏ เขาต้องการขับไล่การปกครองของต่างชาติที่ทำให้พวกเขาต้องทนทรมานอยู่อย่างหนักนี้ ได้ผลกำไรแต่น้อย และมีอาจหวังสิ่งใดได้เลย แต่ในศตวรรษที่ผ่านมา การที่ชาวจีนได้ร่วมในการต่อต้านที่ออกหน้าออกตา ส่วนใหญ่เป็นเพราะพวกเขาขาดความรู้เกี่ยวกับตนเองตลอดจนโอกาสที่จะรวมตัวตั้งเช่นชนชั้นปกครอง แต่เมื่อถึงเวลาจะต้องตัดสินใจ ก็ดูเหมือนชัดว่าการต่อต้านอย่างเงียบ ๆ ของชาวเวียดนามช่วยให้ชาวเวียดนามอยู่รอด และช่วยในการรวมชาติมากกว่าการกบฏของชนชั้นสูงหลาย ๆ ครั้ง หลังจากเวลานับเป็นพัน ๆ ปี ตำบลต่าง ๆ ในลุ่มแม่น้ำแดงและริมฝั่งทะเลยังคงมีคนอาศัย ส่วนใหญ่ที่ยังไม่เคยได้รับอิทธิพลจีนที่จะมาเปลี่ยนหรือกลืนพวกตน ชาวจีนยังคงยึดถือประเพณีการปฏิบัติทางศาสนา ตั้งแต่สมัยก่อนจีน และในบางหมู่บ้านยังคงปฏิบัติกันต่อมาจนถึงทุกวันนี้ การต่อต้านการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ไม่ควรนำไปปะปนกับการขาดความสามารถที่จะรับแนวความคิดใหม่ ๆ ชาวบ้านเวียดนามนั้นใคร่รู้และกระตือรือร้นต่อความรู้ใหม่ ๆ ยอมรับหลายอย่างที่เป็นของใหม่ แต่เขาก็เปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงให้เข้ากับความต้องการของตนเองด้วย

แต่ยังมีเหตุผลอีกประการหนึ่ง และดูเป็นเหตุผลเบื้องต้นมากกว่า ที่มีผลต่อการพัฒนาชาติเวียดนามเมื่อจีนได้เริ่มนำการปรับปรุงการเกษตรเข้ามา ชาวบ้านก็ได้ต้องการหรืออาจรับการเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ ได้ เช่นเดียวกับในประเทศจีน การปรับปรุงต่าง ๆ ในระดับตำบลนั้น จำกัดอยู่โดยธรรมชาติกับเศรษฐกิจคงที่ที่สำคัญ ไม่ว่าจะขุนนางชาวจีนหรือชนชั้นสูงจีน-เวียดนามต่างก็ไม่ปรารถนาจะเข้าไปข้องเกี่ยวกับหน่วยผลิตพื้นฐานของประเทศ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของรายได้ที่ถาวรและเชื่อถือได้แห่งเดียว

เมื่อเห็นดังนั้นแล้ว ความตั้งใจและสาเหตุที่ก่อให้เกิดแบบแผนที่ยุ่ยากเกี่ยวกับกำเนิดของชาติ จึงแสดงให้เห็นแนวทางที่ติดต่อกันมา แต่นั่นเป็นวิถีทางของประวัติศาสตร์หลายศตวรรษมาแล้วที่หลักการใหญ่สองประการเกี่ยวกับอิสรภาพของชาติขัดแย้งกันอยู่ ความสนใจและแรงกระตุ้นที่ส่งเสริมการกบฏของชนชั้นสูงต่อต้านเงินในขณะเดียวกันก็แยกพวกนั้นออกจากประชาชนส่วนมาก คือ ขบวนการที่ต่อต้านการรับอิทธิพลจีน อีกด้านหนึ่งชาวชนบทแสดงความเป็นศัตรูต่อต้านชนพื้นเมืองชั้นสูงซึ่งได้รับการฝึกหัดแบบจีนมาโดยตรง ซึ่งก็จัดได้ว่าเป็นผู้บุกเบิกอิสรภาพของชาติ

ตราจกัณระทังคริสต์ศตวรรษที่ 9 แนวความขัดแย้งเหล่านี้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป พลังใจของชาติได้กำลังมาจากชนบทเป็นหลัก แต่ก็ปรากฏในหมู่ชนชั้นสูงที่พลังใจเหล่านี้มีชีวิตชีวาขึ้นมาได้ บัดนี้ชนชั้นสูงทำให้ชาวชนบทสำนึกถึงความเกี่ยวข้องระหว่างความเป็นชาติและความต้องการของตนจึงจะร่วมกำลังสำหรับต่อต้านเงินได้ ชนชั้นสูงที่กอบฏเลิกมองดูชาวชนบทว่าเป็นเพียงเครื่องมือสำหรับใช้สอยให้เป็นประโยชน์แก่พวกตน และเริ่มมองดูว่าเป็นพันธมิตรที่ทอดทิ้งไม่ได้ในการต่อสู้เพื่ออิสรภาพ รวมกำลังชาวชนบทด้วยการเรียกร้องความสนใจร่วมกัน และก็นำถึงเหตุผลอื่น ๆ ที่แยกเขาทั้งสองพวกออกจากจีน พวกเขาเริ่มพูดภาษาพื้นเมืองและยกย่องประเพณีชาวชนบทสมัยก่อนจีน ในการประกาศนโยบายของชาติ เขาผันแปรตนเองให้เป็นเวียดนามแท้มากกว่าที่เคยเป็นมาแต่ก่อน

วิวัฒนาการของชาวเวียดนามที่มีต่อการแยกชาติจึงดำเนินมาถึงขั้นสุดท้าย ลักษณะพื้นฐานที่จะแบ่งแยกชาวเวียดนามให้เป็นสมาชิกต่างหากในครอบครัวของมนุษย์ ได้พัฒนาอย่างเต็มที่เมื่อการปกครองของจีนนับพันปีจบสิ้นลง ชาวเวียดนามไม่เพียงแต่รักษารัชมัยก่อนจีนเท่านั้น แต่ด้วยการตัดแปลงและแม้แต่ทำให้อิทธิพลจีนที่ได้รับเข้าเป็นของเขาแปรเป็นอันเดียวมากขึ้น เขาสร้างสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นได้ วันหนึ่งโลกจะรู้จักชาวเวียดนามในฐานะเป็นพยานที่ถูกต้องของอินโดจีน มีความอดทน ปรารถนาคิดยาก กล้าหาญชาญชัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะพวกเขาได้กำลังมามากกว่าจากแหล่งเดียว

บทที่ 3

เก้าร้อยปีแห่งอิสรภาพและความเจริญ

1

เวียดนามเป็นรัฐอิสระได้ในคริสต์ศตวรรษที่ 10 ใน ค.ศ. 939 ชาวเวียดนามชนะกองทัพจีนและขับไล่กองทัพจีนออกจากประเทศด้วยการรบอย่างนองเลือด การรบครั้งหนึ่งในหลายครั้งติดต่อกันระหว่างทัพของประเทศจีนกับพวกกบฏเวียดนามอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ในที่สุด มังกรน้อยก็เข้มแข็งพอที่จะไม่ยอมอ่อนน้อมแก่มังกรใหญ่อีกต่อไป

แม้ว่ากิจการภายในจะสงบและปราศจากอันตราย เวียดนามซึ่งเป็นรัฐเอกเทศและเป็นอิสระอย่างจริงจังขึ้นมาในประวัติศาสตร์ใน ค.ศ. 940 และจะอยู่ในสภาพนั้นอีกกว่า 900 ปี เว้นแต่ในระยะสั้นระยะหนึ่งตราบจน ค.ศ. 1883 เมื่อฝรั่งเศสเข้าปกครองได้หลังจากที่ได้ต่อสู้มาถึง 25 ปี มีช่วงสั้นช่วงหนึ่งที่ขวางอยู่ในระยะ 900 ปีของเวียดนามอิสระ คือ ระยะที่จีนปกครองจาก ค.ศ. 1407-1427 แต่ระยะสลับฉากนี้จบลงด้วยการที่เวียดนามมีอำนาจแก่งกล้าขึ้น

การที่จีนเข้าแทรกแซงครั้งนั้นแบ่งระยะเวลา 900 ปี ของเวียดนามอิสระออกเป็นสองช่วงเกือบเท่ากัน การเปลี่ยนแปลงในประเทศระหว่างช่วงปีนั้นทำให้การแบ่งระยะไม่แต่เพียงสะดวกเท่านั้น แต่ยังมีควมหมายด้วย ระหว่าง ค.ศ. 940 และ ค.ศ. 1400 เวียดนามได้พัฒนาระยะการเมืองที่ถาวร และได้ผลดี รัฐสร้างขึ้นเพื่อส่งเสริมสถาบันกษัตริย์ที่สืบเชื้อสายต่อเนื่องกันมา และมีรัฐบาลกลางเป็นที่รวม แม้ว่าเวียดนามจะผ่านสมัยของการฉ้อราษฎร์บังหลวงในราชวงศ์ต่าง ๆ มากและการเมืองอ่อนกำลังลง แต่ก็ยังเข้มแข็งพอที่จะต่อต้านการรุกรานจากทางเหนือ และผนึกกำลังต่อต้านการรุกรานจากเพื่อนบ้านทางใต้ เช่น จัมปาและเขมร แต่ตลอดเวลาที่ผ่านมามีความเข้มแข็งอันหนึ่งอันเดียวกัน มีองค์การการเมืองที่เจริญรุ่งเรืองและกำลังทหารที่เข้มแข็ง เวียดนามก็มีได้ขยายตัวออกไป อาณาเขตเวียดนามยังคงประกอบด้วยบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง เทือกเขาที่ลึกเข้าไปด้านหลังและชายฝั่งทะเลแคบ ๆ ยาวลงมาทางใต้ ดังเช่นหอกพุ่งเข้าไปในแคว้นจัมปา เมื่อจีนได้ชัยชนะเวียดนามใน ค.ศ. 1407 ดินแดนที่ประกอบเป็นเวียดนามได้ในปัจจุบันนี้ประมาณร้อยละเก้าสิบยังมีได้เป็นส่วนหนึ่งของประเทศ

อย่างไรก็ดี การขยายอาณาเขตเวียดนามมิใช่โฉมหน้าใหม่ในประวัติศาสตร์เวียดนามหลังจากจีนเข้ามาขัดจังหวะแล้ว ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 เวียดนามต้องเผชิญกับการแบ่งแยกทางการเมืองเป็นครั้งแรกซึ่งยืดเยื้ออยู่กว่า 50 ปี และใน ค.ศ. 1620 หลังจากประเทศรวมกันได้ประมาณ 30 ปี ก็แบ่งแยกออกเป็นสองส่วนอีกครั้งหนึ่ง การแบ่งแยกครั้งที่สองนี้นานถึง 150 ปี และมากกว่าหนึ่งในสามของระยะเวลานั้นเป็นระยะของความพยายามที่ไร้ผลที่จะทำสงครามรวมประเทศ การกบฏเกิดขึ้นทั่วทั้งชาติริเริ่มดำเนินไปตามทางอย่างห้ามไว้ไม่ได้ หลังจาก ค.ศ. 1770 แล้วไม่นานนักก็รวมประเทศทั้งสองส่วนเข้าด้วยกันได้อีก แต่การรวมครั้งนี้มิได้เป็นการถาวร ตราบจน ค.ศ. 1802 หลังจากสงครามการเมืองที่ฝ่ายใต้เป็นผู้ชนะด้วยความช่วยเหลือทางเทคนิคและการทหารจากต่างชาติ

2

ในระยะปีแรก ๆ ของเวียดนามอิสระเต็มไปด้วยวิกฤติการณ์ต่าง ๆ สถาบันการปกครองพื้นเมืองเริ่มวิวัฒนาการขึ้นอย่างช้า ๆ และยากเย็น ในระยะ 70 ปีแรกของการเป็นรัฐเอกราช เวียดนามมีสามราชวงศ์ คือ โง่ ดินห์ และเลตอนตัน ความกดดันในระยะนี้แตกต่างกับระยะอีก 400 ปีต่อมาภายหลัง เมื่อมีการรวมอำนาจทางการเมืองได้เป็นปึกแผ่นแล้วอย่างเห็นได้ชัด ระหว่าง ค.ศ. 1010 และ 1400 เวียดนามมีราชวงศ์ปกครองประเทศแต่เพียงสองราชวงศ์ คือ ราชวงศ์ลีและราชวงศ์ตรัน แต่ละราชวงศ์ปกครองอยู่ประมาณ 200 ปี

ราชวงศ์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเวียดนาม คือ ราชวงศ์เลตอนปลาย สถาปนาขึ้นใน ค.ศ. 1427 เป็นผลของการรบเพื่อปลดแอกอยู่ประมาณ 10 ปี ราชวงศ์เลนี้ปกครองบัลลังก์อยู่นานกว่า 350 ปี โดยผ่านการแบ่งแยกเวียดนามทั้งสองครั้ง ในระหว่างการแบ่งแยกครั้งที่หนึ่ง ซึ่งมีผู้ตั้งตัวขึ้นชิงราชบัลลังก์ราชวงศ์ที่ถูกต้องกลับปกครองดินแดนส่วนน้อยของประเทศ และในระหว่างการแบ่งแยกครั้งที่สอง จักรพรรดิได้รับการยอมรับเป็นประมุขที่ถูกต้องของประเทศจากผู้ปกครองที่แท้จริงทั้งสองฝ่าย คือ สกกุลตรินห์ในภาคเหนือและสกกุลเหวียนในภาคใต้ รวมทั้งจากประชาชนทั้งสองฝ่ายที่แยกกันอยู่ด้วย ราชวงศ์เลยังคงมีอำนาจในนามอยู่ตราบจนสงครามกลางเมืองสามสิบปีที่เกิดขึ้นก่อนการรวมประเทศในปี ค.ศ. 1802 เมื่อสมาชิกของสกกุลเหวียนผู้หนึ่ง คือ เหงียน อาน ตั้งราชวงศ์สุดท้ายของเวียดนามขึ้น

จักรพรรดิราชวงศ์เหวียนนำเวียดนามให้อยู่โดดเดี่ยวตามลำพังอย่างหมดความหมายจากโลกตะวันตก เป็นเหตุผลหนึ่งทำให้ความพยายามที่จะต่อต้านการเข้าครองของฝรั่งเศสในครึ่งหลังของคริสต์ศตวรรษที่ 19 ไร้ผล ราชวงศ์นี้ยังคงอยู่ต่อมาตราบจนจักรพรรดิเบาได้ถูกปลดออกในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1955

3

ดูเหมือนว่าบรรดาเจ้าขุนมูลนายต่าง ๆ ของระบบศักดินาในคริสต์ศตวรรษที่ 10 ที่ช่วยขับไล่การปกครองของจีนออกไปนั้นก็เพื่อที่จะคุมอำนาจเหนือประชาชนได้เต็มมือ เมื่อล้มเลิกอำนาจส่วนกลางในรัฐได้เสียแล้ว ระเบียบสังคมที่คงอยู่ในเวียดนามอิสระก็เป็นไปตามความพอใจของชนกึ่งศักดินาและกึ่งข้าราชการที่เป็นหัวหน้าชาวพื้นเมืองอยู่ สิ่งที่พวกเขาต่อต้านเงินมากคือเรื่องภาษีท้องถิ่นที่ต้องส่งต่อไปให้ยังการปกครองส่วนกลาง และการเข้ายุ่งเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น เหตุผลเดียวกันนี้ที่ปลุกปั่นพวกเขาให้ต่อต้านผู้ปกครองตนเองอีกหลังจากขับไล่ชาวจีนออกไปแล้ว ดังนั้นทั้งราชวงศ์โง่และราชวงศ์ดินห์กระทำการสิ่งเดียวกับที่ชาวจีนเคยปฏิบัติมาแต่ก่อน เขาต่อสู้พวกต่อต้านระบบศักดินาแม้บางครั้งเอาชนะพวกเหล่านั้นได้น้อยกว่าเงินก็ตามแต่ พวกเขาต่อสู้ด้วยเหตุผลดีกว่า เพราะการที่พวกผู้นำก่อให้เกิดความวุ่นวายในบ้านเมืองนั้นเป็นอันตรายต่อประเทศตั้งใหม่อย่างยิ่ง

ในที่สุด เมื่อประเทศมั่นคงขึ้นในราชวงศ์ต่อ ๆ มา โครงสร้างของสังคมและการเมืองยังคงได้รับการรักษาไว้ แม้แต่ภายใต้กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนามและระเบียบการขึ้นอยู่กับการประนีประนอมระหว่างความต้องการที่จะรวมอำนาจส่วนกลางที่มีสถาบันกษัตริย์เป็น

ตัวแทน และความสนใจของหัวหน้าท้องถิ่นและชนชั้นผู้ดีในชนบท

ผู้ที่พยายามจะให้มีการปกครองที่มั่นคงในส่วนกลาง คือ เลโฮน ผู้ก่อตั้งราชวงศ์เลตอนตัน พระองค์ครองราชย์อยู่ 25 ปี ในระยะเวลา 29 ปีของราชวงศ์นั้น คือ จาก ค.ศ. 980-1005 หลังจาก สักดักันกองทัพจีนไว้ได้ใน ค.ศ. 981 ก็ทำสัญญาสงบศึกกับจักรพรรดิราชวงศ์ซ้อง ซึ่งทำให้จีนยอมรับว่าเวียดนามเป็นเอกราชเป็นทางการ ต่อมาเลโฮนทำสงครามต่อต้านจัมปาได้สำเร็จ¹ พระองค์ทรงแต่งตั้งพระโอรสหลายพระองค์ให้เป็นผู้ปกครองมณฑลที่สำคัญ ๆ เพราะต้องการที่จะให้ระบบกษัตริย์เข้มแข็งขึ้นโดยไม่ต้องทำลายระบบราชการที่ได้รับมาจากจีน แต่อำนาจของกษัตริย์และการปกครองส่วนกลางมิได้มั่นคงนัก ทรราชจนสมัยของราชวงศ์ลี ตั้งแต่ ค.ศ. 1009-1225

ในสมัยราชวงศ์ลี กษัตริย์เวียดนามมาถึงขั้นที่มีเพียงใช้ความพยายามในอันที่จะต่อสู้เพื่ออยู่รอดเท่านั้น แต่ได้ใช้เวลาให้กับการสร้างเขื่อน ขุดคลองและโครงการทดน้ำอื่น ๆ และในการขยายที่นาปลูกข้าวด้วยการถางป่าและปรับปรุงที่ดินที่กร้าง หากชาติที่ตั้งขึ้นใหม่จะอยู่รอดได้ก็ต้องปรับปรุงที่ดินดังกล่าวให้ได้ผลขึ้นมา หากที่ดินใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น เพื่อเพิ่มผลผลิตให้พอกับจำนวนพลเมืองที่เพิ่มขึ้น และพอกับความต้องการของรัฐที่ "ก้าวหน้า"

ผลทางสังคมและการเมืองที่เกี่ยวข้องกันในผลงานนี้มีมากมายหลายประการ ประการหนึ่ง คือ สูญเสียอำนาจการปกครองตนเองในระบบศักดินาในระดับท้องถิ่นและติดตามมาด้วยการรวมอำนาจของรัฐส่วนกลาง อาจเป็นเพราะประชาชนและผู้ปกครองได้บทเรียนจากคริสต์ศตวรรษที่ 10 เมื่อการปกครองของจีนที่คนรังเกียจ ซึ่งติดตามมาด้วยความยุ่งยากทางกรเมืองและเศรษฐกิจอันเป็นผลของความแตกแยกของระบบศักดินา แต่ไม่ว่าเหตุผลจะเป็นเช่นไรก็ตาม ประเทศได้รับประโยชน์อย่างมาก ซึ่งเป็นโอกาสน้อยมากในประวัติศาสตร์เวียดนาม ที่จะมิให้ผู้ปกครองจำนวนหนึ่ง ซึ่งมีทั้งกำลังและการคาดการณ์ไกลที่จะเผชิญกับการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจซึ่งเป็นสิ่งต้องทำขณะนั้นได้ ความสำเร็จเกิดขึ้นมากในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 11 และคริสต์ศตวรรษที่ 12 ราชวงศ์ลีย้ายศูนย์กลางการปกครองจากบริเวณเหนือลุ่มแม่น้ำแดงมายังฮานอย ซึ่งเป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจของประเทศ มีการจัดปรับปรุงสำรวจและการซ่อมแซมเขื่อนได้อย่างรวดเร็ว ด้วยการรวมหมู่ชาชนบท 10 ครอบครัวเป็นระบบสหกรณ์ และแม้แต่การฝึกทหารก็ปรับปรุงให้เข้ากับความต้องการในด้านเกษตรกรรม ด้วยการอนุญาตให้ทหารกลับไปทำงานในตำบลของตนเป็นเวลา 6 เดือนทุกปี ในค.ศ. 1224 ไท่ถัน ผู้ก่อตั้งราชวงศ์ตรันให้สร้างเขื่อนลุ่มแม่น้ำแดงให้ยาวออกไปจนถึงริมฝั่งทะเล

ผู้ปกครองราชวงศ์ตรันองค์แรก ๆ สนับสนุนการเกษตรกรรมมาก แต่ก็น้อยกว่ากษัตริย์ราชวงศ์เลในคริสต์ศตวรรษที่ 15 โดยเฉพาะ เล ถันห์ทอง ผู้ได้ชัยชนะจัมปาและปกครองเวียดนาม จาก ค.ศ. 1459-1497 ราชวงศ์เลตั้งกองสำรวจเขื่อนที่ถาวรขึ้นมา จัดค่าชดเชยให้เจ้าของที่ดินที่ถูกตัดที่ไปทำเขื่อน ยึดที่ดินที่ว่างเปล่าและนำมามอบให้แก่ผู้ที่ต้องการจะทำงาน ในเวลาสงบใช้กองทัพทหารทำลายป่าถมคูเพื่อเพิ่มที่ดินเพาะปลูกและสร้างเขื่อน ถนน และคลองต่าง ๆ ทั้งยังส่งทหารไปทางใต้สู่ดินแดนที่ยึดได้จากจัมปา ไปป้องกันและยึดดินแดนที่อุดมสมบูรณ์ในภาคกลางเวียดนามมาเป็นอาณานิคม

นอกจากสนับสนุนเกษตรกรรมแล้ว กษัตริย์ในราชวงศ์ลี และราชวงศ์ตรันยังกระตือรือร้นที่

จะแสวงหาหนทางใหม่ ๆ เพื่ออำนาจของพระราชวงศ์กษัตริย์ พยายามที่จะจัดประเทศให้เข้มแข็ง เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีการปกครองอยู่ที่ส่วนกลางตามแบบจีน ดังนั้นใน ค.ศ. 1089 ราชวงศ์ลีจัดตั้งระบบขุนนางแบบตายตัว มีข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนรวม 9 ชั้นด้วยกัน ตั้งสถาบันฝึกหัดข้าราชการและราชวิทยาลัยขึ้นใน ค.ศ. 1076 ทั้งสองสถาบันนี้เปิดให้บุตรหลานข้าราชการและเจ้านายได้เข้ามาศึกษาเล่าเรียน บังคับให้มีการสอบเข้ารับราชการและการแข่งขันทางวรรณคดี เพื่อจัดระดับชั้นของข้าราชการ มีการพิมพ์หนังสือตำราต้นติวรรณคดีจากเมืองจีน และแต่งตั้งผู้นำในหมู่พระสงฆ์ไว้ในตำแหน่งสูงสุดทางการศึกษา การปกครองและการทูต ในค.ศ. 1225 ราชวงศ์ตรันตั้งโรงเรียนฝึกหัดข้าราชการขึ้น แต่การบริหารฝ่ายทหารสาบสูญหายย้อนหลังกลับไปได้ถึงสมัยราชวงศ์ลีซึ่งเป็นผู้เริ่มก่อตั้งกองทัพ ซึ่งมีได้เป็นเครื่องมือที่ขึ้นโดยตรงกับเจ้านายและขุนนางท้องถิ่นอีกต่อไป กองทัพของราชวงศ์ลี ราชวงศ์ตรันและราชวงศ์เลตตอนปลาย ตั้งขึ้นโดยกษัตริย์ และมีนายทหารที่กษัตริย์แต่งตั้งขึ้นและจ่ายเงินเดือนให้ เช่นเดียวกับข้าราชการฝ่ายเศรษฐกิจ ศาสนา การศึกษา และการปกครองอื่น ๆ กล่าวโดยย่อ รัฐมิได้ยึดไว้ได้ด้วยกำลังทหารแต่ลำพัง แต่อยู่ด้วยสถาบันที่มีคนอื่น ๆ ที่ประกอบด้วยชนชั้นที่เชี่ยวชาญและได้รับการฝึกหัดมาเป็นอย่างดี กษัตริย์ผู้ยิ่งใหญ่ของราชวงศ์เลในคริสต์ศตวรรษที่ 15 ได้ทำให้ผลงานของกษัตริย์แต่หนหลังประสบความสำเร็จ เวียดนามกลายเป็นรัฐที่ก้าวหน้าและเข้มแข็งที่สุดในบรรดารัฐต่าง ๆ ในแหลมอินโดจีน

4

ไม่มีปัญหาเลยที่ว่ามาตรการทางเศรษฐกิจและการเมืองของราชวงศ์เหล่านี้ ช่วยจัดความวุ่นวายทางการเมืองได้ เป็นผลดีกว่าที่จะใช้อำนาจเด็ดขาด แต่กระนั้นประเทศก็ยังมีความแตกแยกทางศักดินาและสงครามกลางเมือง เหตุผลดังกล่าวเป็นพื้นฐานของความยุ่งยากทางสังคม เวียดนามจำเป็นต้องพัฒนา รวมประโยชน์ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันเพื่อความอยู่รอด แต่เนื่องจากมีเศรษฐกิจด้านกสิกรรมซึ่งไม่อำนวยให้ชนชั้นอื่นที่มีไร่ศักดินาเป็นฝ่ายปกครอง แม้ว่ากษัตริย์จะปราบกบฏขุนนางอยู่บ่อย ๆ และทำลายล้างอำนาจผู้บริหารท้องถิ่นที่ยิ่งใหญ่อยู่เสมอก็ตาม เศรษฐกิจกสิกรรมของเวียดนามก็ยังคงสร้างพื้นฐานปัญหาทางสังคมของลักษณะศักดินาแบบพื้นเมือง บางครั้งเจ้าของที่ดินผู้เป็นส่วนใหญ่ของชนชั้นปกครองพยายามเปลี่ยนนโยบายของราชวงศ์ให้เข้ากับประโยชน์ส่วนตัว และบางครั้งกษัตริย์อาจตัดสินใจพระทัยว่าวิธีเดียวที่ประเทศและประชาชนจะปลอดภัยจากความสูญเสียทางเศรษฐกิจด้วยการบั่นทอนสิทธิ ทรัพย์สินสมบัติ และอำนาจของชนชั้นเจ้าของที่ดิน อย่างไรก็ตาม การเข้ายุ่งเกี่ยวบ่อย ๆ เข้าก็ดูไร้ผล ผู้ปกครองหรือราชวงศ์ที่อ่อนแอมักหนีไม่พ้นที่จะทำให้เกิดความวุ่นวายในสังคมหรือสงครามกลางเมือง โดยปกติเป็นผลของการกบฏของชนชั้นปกครอง เมื่อเกิดกบฏขึ้นผู้นำท้องถิ่นหรือข้าราชการชั้นสูงก็จะรวบรวมกองทัพเพื่อสู้รบกับคู่แข่งที่มีอำนาจหรือเพื่อล้มกษัตริย์และประกาศตั้งตัวเป็นเจ้าราชวงศ์ใหม่ ๆ หรือราชวงศ์ที่ปกครองอยู่จะสู้รบได้ชัยชนะคู่แข่งของตน แต่ไม่ว่าใครก็ตามที่ได้ชัยชนะจะหวานเมลิ็ดพิชพรรณพิเศษของระบบศักดินาลงไว้ในเวียดนาม ด้วยการให้ที่ดินหรือให้ครอบครองที่ดินพร้อมด้วยคนทำงานในที่ดินเพื่อเป็นรางวัลแก่ผู้จงรักภักดีเสมอไป

ใน ค.ศ. 1276 กุบไลข่านพระนัดดาของเจงกิสข่าน ผู้ปกครองจักรวรรดิที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่โลกเคยรู้จักมาขบไล่จักรพรรดิราชวงศ์ซ่งออกจากประเทศจีนและหันกลับมาถือนโยบายของจักรพรรดิฮั่น วู เต้ กุบไลข่านก็เช่นเดียวกับกษัตริย์สมัยก่อนและหลังพระองค์ ยิ่งระลึกได้ถึงความสำคัญทางยุทธศาสตร์ของฝั่งตะวันออกของคาบสมุทรอินโดจีน ในแผนการขยายอำนาจของพระองค์ พระองค์ทรงเข้ายึดครองจัมปาและเข้ารุกรานเขมรใน ค.ศ. 1282 แต่เพื่อจะรักษาและขยายอิทธิพลเข้าไปในอินโดจีน พระองค์จำต้องทรงลดอุปสรรคที่สำคัญในการปกครองคาบสมุทร คือ อาณาจักรที่เข้มแข็งและเป็นอิสระในกลุ่มแม่น้ำแดง พงศาวดารบันทึกลงไว้ว่ากองทัพมองโกล 500,000 คน เข้ามารุกรานบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง ใน ค.ศ. 1284 ซึ่งนับเป็นปีที่มีตมณที่สุดในประวัติศาสตร์เวียดนาม ประเทศก็มีไข้ไม่ได้เตรียมพร้อมเลย ได้รวบรวมกองทัพจำนวน 200,000 คน สู้รบด้วยความสามารถและกล้าหาญ และเพราะทุกคนทุ่มเทชีวิตจิตใจสู้รบศัตรูต่างชาติ กองทัพมองโกลจึงพ่ายแพ้ไป ต่อมาใน ค.ศ. 1287 กองทัพมองโกล จำนวน 300,000 คนก็กลับมาย่างเข้มแข็งและพ่ายแพ้อีก

โดยมิได้หยุดพักฟื้นจากความเสียหายเนื่องด้วยการรุกรานจากพวกมองโกล เวียดนามเริ่มสงครามกับจัมปาอีกครั้งหนึ่ง ยึดจัมปามาอยู่ในอำนาจได้ใน ค.ศ. 1312 แต่ใน ค.ศ. 1326 จัมปาก็เป็นอิสระอีก และใน ค.ศ. 1371 จัมปาเข้มแข็งพอที่จะบุกรุกเข้าสู่แม่น้ำแดง เข้าปล้นเมืองฮานอย ในเวลานั้นราชวงศ์ตรันหมดความเข้มแข็งไปแล้ว ไทยหมุ่น้อยทำให้เวียดนามอ่อนแอลงด้วยการเข้าปล้นอยู่เนื่อง ๆ และยังคงถูกอาณาจักรเล็ก ๆ ทางตะวันตก (ลาวในอนาคต) บุกรุก และพวกจามก็เข้ามาโจมตีอยู่ต่อไป ทำให้เสียมณฑลที่เคยยึดได้จากจัมปา

การต้องสู้รบและความไร้สมรรถภาพของกษัตริย์ก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจเลวกว่าที่เวียดนามเคยรู้จักมาก่อน และทำให้ราชวงศ์ตรันสิ้นสุดเร็วขึ้น ในท่ามกลางความปั่นป่วนนี้ มีความเสียหายที่ยิ่งใหญ่กว่าการรุกรานของพวกมองโกลเกิดขึ้นแก่เวียดนามอีก ใน ค.ศ. 1406 กษัตริย์จีนองค์ใหม่ในสมัยราชวงศ์เหม็ง (มิง) ก็ส่งกองทัพจีนอันยิ่งใหญ่เข้าไปในเวียดนาม อีกหนึ่งปีต่อมาเวียดนามก็ตกอยู่ใต้การปกครองของจีนอีก

การปกครองของราชวงศ์เหม็งอาจเลวที่สุดที่เวียดนามเคยประสบมา ประเทศถูกขูดรีดผลประโยชน์จนหมด เช่น จีนเกณฑ์แรงงานผู้คนส่งไปทำเหมือง ป่าไม้และแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติ ได้ท้องทะเลของเวียดนามให้แก่จีน แต่ที่ร้ายที่สุดก็คือภาษาที่เก็บจากผลผลิตและกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกประเภทในเวียดนาม

การแสวงหาผลทางเศรษฐกิจนั้น ควบคู่ไปกับมาตรการอันรุนแรงที่ตั้งขึ้นเพื่อทำให้ประชาชนเปลี่ยนสังกัดชาติ ใช้ภาษาจีนสอนกันตามโรงเรียน ห้ามพิธีการท้องถิ่นต่าง ๆ ให้ประกอบแต่พิธีการและพิธีทางศาสนาแบบจีน และยังยึดวรรณคดีของชาติที่ผลิตขึ้นส่งไปเมืองจีน บังคับให้หญิงแต่งกายแบบจีนและให้ชายไว้ผมยาว ข้าหลวงจีนให้ชาวเวียดนามทุกคนมีบัตรประจำตัว เพื่อไว้บังคับประชาชนที่ยังไม่รู้จักให้สวามิภักดิ์ต่อจีน ในระหว่างเวลาที่ราชวงศ์เหม็งปกครองอยู่นั้น ชาวเวียดนามเรียนรู้ที่จะอยู่ด้วยความเคียดแค้นในดวงใจ และซ่อนความรู้สึกรวมขึ้นไว้ตราบจนถึงเวลาที่จะแก้แค้นได้

6

ขบวนการต่อต้านเพื่อชาติที่มีอิทธิพลที่สุดของเวียดนามเริ่มขึ้นในมณฑล หัน หัว ภาคใต้ ลุ่มแม่น้ำแดง ในปี ค.ศ. 1418 มีผู้ตั้งขึ้นเจ้าของที่ดินคนหนึ่งชื่อ เลลัว เป็นหัวหน้า ท่านผู้นี้จะเป็นปฐมกษัตริย์ของราชวงศ์เลตอนปลายที่จะปกครองสืบต่อมาอีก 360 ปี เลลัวได้เห็นความยากลำบากของประชาชนและแค้นเคืองที่สมาชิกของชนชั้นเดียวกันไปเข้าเป็นพวกกับศัตรู เลลัวจึงตั้งตนขึ้นเป็น “เจ้าชายแห่งความสงบ” และเริ่มงานอันยิ่งใหญ่ด้วยการขับไล่ชาวจีนออกไป เลลัวเป็นแม่ทัพที่สามารถอยู่กว่า 10 ปี อาจกล่าวได้ว่าเขาเป็นผู้สร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติและเป็นผู้ริเริ่มศิลปะการรบแบบกองโจร

จีนต้องเสียดินแดนที่ได้มาส่วนมากไปใน ค.ศ. 1427 แต่ยังคงยึดป้อมฮานอยอยู่อีกประมาณ 1 ปี แต่หลังจากเลลัวได้ช่วยชนะกองทัพทั้งสองที่ส่งมาช่วยกองทัพที่ถูกล้อมอยู่ที่ฮานอย จีนก็เจรจายุติสงครามและถอนทัพออกจากประเทศไปในต้นปี ค.ศ. 1428

เลลัวใช้ชื่อ ไท โท และขึ้นครองราชบัลลังก์หลังจากจีนออกจากประเทศไปไม่นาน ภารกิจอันดับแรกประการหนึ่งคือ พยายามที่จะแก้ปัญหาผู้ที่ไม่มียี่สิบดินที่เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างมาก ในระยะจีนเข้ามาปกครองและระหว่างปีที่เกิดสงคราม ไท โท ส่งแจกที่ดินแก่ประชาชนทุกคนนับตั้งแต่ชนชั้นสูงที่สุดจนถึงชาวนาที่ยากจนที่สุด ทั้งชายหญิงและเด็ก มีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทั้งสิ้น แต่ไม่เท่ากัน สมาชิกราชสกุลมีอภิสิทธิ์ได้รับก่อน ต่อมาก็หัวหน้าฝ่ายทหารที่สมควรและพันธมิตรที่ซื่อสัตย์ของเลลัวก็ต้องได้รับรางวัลและยกย่องขึ้นเป็นเจ้า ขุนนาง และข้าราชการชั้นสูง ยกเว้นพวกเจ้าของที่ดินที่เข้ากับจีนจึงถูกเวนคืนที่ดิน ส่วนที่ดินอื่น ๆ ที่นำมาใช้แจกจ่ายได้มาจากเจ้าของที่ดินที่เสียชีวิตไปในระหว่างสงคราม ได้จากที่ดินรกร้างว่างเปล่า และได้จากชนบทที่ประชากรสูญหายไปในช่วงสงคราม แต่แม้ว่า ไท โท จะปรับปรุงการเกษตรซึ่งได้รับการต้อนรับอย่างแพร่หลายก็ตาม ชาวนชนบทจำนวนมากก็ยังคงทนทุกข์ทรมานอยู่เช่นเดิม เพราะที่ดินมีไม่พอจะแจกจ่ายทั่วไป

ปัญหาของชาวนชนบทที่ไม่มีที่ดินลดน้อยลงบ้างในสมัยผู้ปกครองในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 15 เล ถันห์ทอง ผู้ครองราชย์อยู่ 36 ปีจนถึง ค.ศ. 1497 ทำให้ที่ดินในชุมชนไม่เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้เจ้าของที่ดินจัดการซูดริตต่อไปในภายหน้า แต่เมื่อประชาชนเพิ่มขึ้น แม้ว่ามิกษัตริย์ที่เข้มแข็งผู้สามารถบังคับใช้มาตรการใด ๆ ที่เห็นว่าจำเป็นได้ก็ตาม จำนวนที่ดินที่มีไว้สำหรับแบ่งปันก็ลดน้อยลงทุกที

เมื่อ เล ถันห์ทอง ปรารถนาจักรจัมปาได้สำเร็จในปี ค.ศ. 1471 นับเป็นการขัดจังหวะที่ดี เพราะเกณฑ์ชายไปในกองทัพหลายพันคน และมีจำนวนไม่น้อยที่ไปตั้งถิ่นฐานในอาณานิคมทหาร และในที่ดินของรัฐ แม้แต่เมื่อก่อนจัมปาพ่ายแพ้ ขุนนางและชนชั้นสูงก็ส่ง “พวกจระจัด” และชาวนาที่ไร้ที่ดินลงไปยังภาคใต้ที่มีที่ดินร่อยๆ รัฐบาลสมัยราชาธิปไตยวางแผนการให้ตำบลเวียดนามใหม่ ๆ ทั้งหลาย ที่มีเจ้าของที่ดินจำนวนน้อยมีจำนวน ที่ดินในตำบลเพียงพอที่จะให้ทุกคนมีที่ทำกินตลอดริมฝั่งทะเลทั้งภาคกลางและภาคใต้เวียดนาม อย่างไรก็ตาม จำนวนเจ้าของที่ดินเอกชนก็เพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว

เท่ากัน แท้จริงแล้วในสมัย เล ถิ่นห์ทอง ทหารที่มีคุณความดีจะได้รับที่ดินที่ไม่จำเป็นต้องคืนรัฐหลังจากตัวตายไปแล้ว เวียดนามเข้มแข็งขึ้นและมั่นคงขึ้น แต่โครงสร้างสังคมยังไม่เปลี่ยนแปลง

ปัญหาสังคมและการต่อสู้ทางการเมืองภายใต้ราชวงศ์เล ยังคงเป็นปัญหาเดียวกับภายใต้ราชวงศ์ลี และราชวงศ์ตรัน เว้นแต่ทุกอย่างดูจะมากกว่าแต่ก่อน ระบบราชาธิปไตยก้าวขึ้นสูงสุดแต่แล้วก็ตกต่ำลงอย่างมากด้วย ระยะแห่งความสำเร็จอันยิ่งใหญ่สลับกับสมัยเสื่อมอย่างที่สุด กษัตริย์ราชวงศ์เล บางองค์เป็นผู้ปกครองที่ดีและเข้มแข็งที่สุดที่เวียดนามเคยรู้จักมา บางองค์ก็เลวทรามและไร้ความสามารถที่สุด เล ไท โท ออกคำสั่งบังคับทั่วราชอาณาจักรให้เร่งรัดหรือฟื้นฟูการก่อสร้างเพื่อให้เข้ากับความรู้ศึกษาตินิยมที่แพร่หลายอยู่ในระยะสงครามต่อต้านจีน พระองค์จัดวางกฎหมายระบุโทษคนเกียจคร้านและนักการพนัน และบังคับพระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาและพระในลัทธิเต๋าให้สึกออกจากวัด แต่เพียงอีก 10 ปีต่อมาเมื่อยังจับได้ว่าชาววนคนใดเล่นการพนันก็ให้ตัดมือขาด รัชทายาทเองก็ทิวงคตเนื่องจากผลของการเล่นสนุกเกินไป

7

อีกสองศตวรรษครั้งต่อมาที่ราชวงศ์เลปกครองอยู่เต็มไปด้วยความยุ่งยากทางการเมือง และความเสื่อมศีลธรรม พวกเจ้าศักดินาตั้งตัวขึ้นเพื่อแย่งชิงอำนาจ มีความพยายามเป็นพัก ๆ ที่จะช่วยพยุงความมั่นคงทางเศรษฐกิจด้วยการช่วยชาวชนบท แต่ไร้ผล และการจลาจลขึ้นนองเลือดก็เกิดขึ้นทั่วไป ระยะของความอุดมสมบูรณ์และสันติภาพภายในนั้นมีเพียงระยะสั้น ๆ และหายากมาก

ท่าไม่ว่าระยะเวลา 250 ปีที่มีความสัมพันธ์อย่างสงบกับโลกภายนอก จึงมิได้เป็นระยะเวลาที่สงบและอุดมสมบูรณ์ภายในประเทศเช่นเดียวกัน เหตุใดลุ่มน้ำของเวียดนามและบริเวณริมฝั่งทะเลสันดอนปากแม่น้ำและภูเขาต่าง ๆ จึงละเลงด้วยเลือดของประชาชน แทนที่เวียดนามจะมีความสงบและความสุขกลับเป็นฉากแห่งการแย่งชิงอำนาจในราชสำนักและการลอบฆ่าฟันกัน กบฏระดับพื้นเมืองและระดับชาติ การกบฏของชนหมู่น้อยและการกบฏของชาวชนบท ตราบจนที่สุดพวกศักดินารวมตัวกันขูดรีดจนกลายเป็นความบ้าคลั่งทางการเมือง แยกประเทศออกมาเป็นสองส่วนที่ไม่ลงรอยกัน

เนื้อร้ายของศักดินาในวงการเมืองเติบโตขึ้น จนกระทั่งดูเป็นอันตรายต่อความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนาม ประเทศถูกแบ่งแยกออกเป็นสองส่วนถึงสองครั้งด้วยกัน ครั้งหนึ่งในครั้งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 16 และ อีกครั้งหนึ่งประมาณ 100 ปีให้หลัง และในการแบ่งแยกแต่ละครั้งก็ติดตามมาด้วยสงครามกลางเมืองระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้อีกมากกว่า 50 ปี

ผู้ที่เชื่อว่าประวัติศาสตร์ซ้ำรอยอาจเป็นผลในการแบ่งเวียดนามครั้งแรก แต่การแบ่งนี้อาจเป็นเครื่องชี้ความจริงในประวัติศาสตร์อีกหลายประการ เช่น แม้ว่าเหตุการณ์อาจเกิดขึ้นซ้ำรอย แต่เนื่องจากเกิดขึ้นในเวลาที่ตั้งกัน จึงมิได้มีความหมายเหมือนกัน หรือให้ผลเช่นเดียวกัน

ระหว่าง ค.ศ. 1504-1527 เวียดนามมีกษัตริย์ปกครองไม่น้อยกว่า 8 พระองค์ ในจำนวนนี้มี 6 พระองค์ถูกพระญาติหรือผู้ที่ต้องการชิงราชบัลลังก์ลอบปลงพระชนม์เสีย อาทิเช่น แมก ดาง ดุง

ผู้แย่งราชบัลลังก์ได้เป็นต้น แมกเคยเป็นข้าหลวงที่ซานออย ขึ้นครองราชย์ในปี ค.ศ. 1527 และภายในเวลาไม่ถึง 10 ปี กองทัพจีนอีกกองหนึ่งมาชุมนุมอยู่ที่ริมชายแดน แต่แมกก็ได้ส่งกองทหารออกไปต่อต้านภัยใหม่นี้ ตรงกันข้ามพระองค์กลับต้อนรับนายพลจีนผู้เดินทางเข้ามาพร้อมด้วยของขวัญกับข้อเสนอจะยกส่วนหนึ่งของเวียดนามให้จีน เพื่อแลกเปลี่ยนกับคำสัญญาจะให้ภรรยาพระองค์ ดังนั้นจีนก็ยกทัพกลับไปและปักกิ่งก็ยอมรับราชวงศ์ที่ตั้งขึ้นใหม่นี้

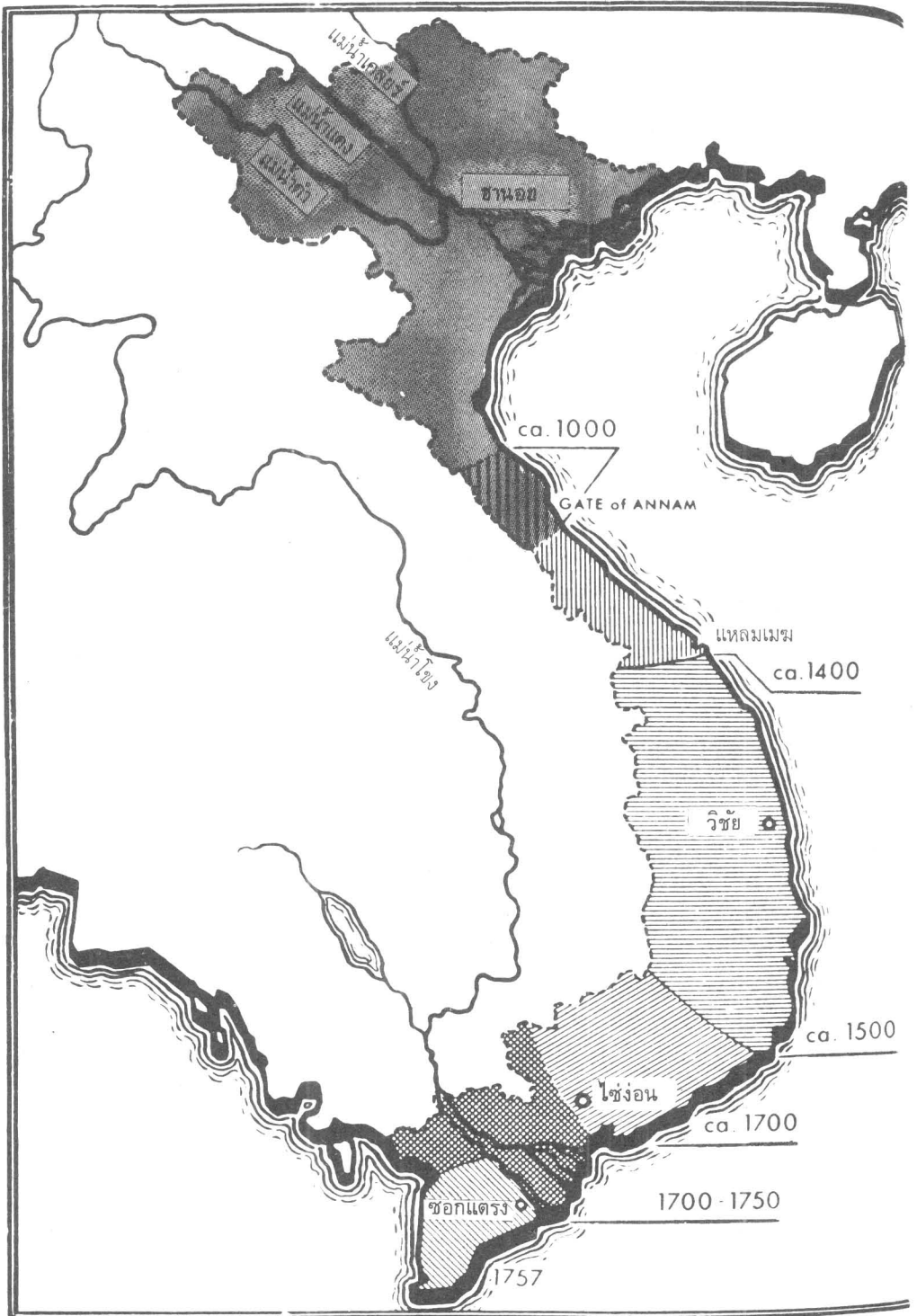
อย่างไรก็ดี ราชวงศ์เลมิได้ร่วมมือกับจีน แต่ตัดสินใจสนับสนุน เหงียนคิม ชาวเวียดนามผู้ไปสูงอีกคนหนึ่งที่วางแผนล้มแมกและตั้งตนขึ้นแทนใน ค.ศ. 1540 เหงียน คิม หัวหน้ารัฐบาลลี้ภัยในนามของเชื้อสายราชวงศ์เลเป็นประมุขเตรียมเข้ายึดเวียดนามจากพวกของแมกด้วยความช่วยเหลือจากกษัตริย์ลาว อีกห้าปีต่อมา เวียดนามถูกแบ่งออกเป็นสองฝ่าย เหงียน คิม ได้ควบคุมครึ่งหนึ่งของภาคใต้ ถิ่น หัว ริมฝั่งสันดอนปากแม่น้ำแดง แต่เมื่อเหงียน คิม ถูกฆ่าตายใน ค.ศ. 1545 พวกของแมกยังคงคุมอำนาจอย่างมั่นคงอยู่ในภาคเหนือ แท้จริงแล้วต้องใช้เวลาเกือบ 60 ปี ก่อนที่จะขับไล่พวกของแมกออกจากซานออยได้ และตั้งราชวงศ์เลขึ้นไว้เป็นประมุขเวียดนามที่รวมกันได้อีก

ใน ค.ศ. 1592 การรวมกันเป็นเพียงแต่เหตุการณ์ขัดจังหวะชั่วคราวในประวัติศาสตร์ของความแตกแยกกัน และปัญหาขัดแย้งเรื่องกำลังรบระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ หลังจากราชวงศ์แมกหมดอำนาจไปแล้ว สกุลตรินห์ก็คุมอำนาจทั้งหมดอยู่ที่ซานออย หัวหน้าสกุลตรินห์เคยควบคุมกองทัพของราชวงศ์เล หลังจากเหงียน คิม ตายไปแล้ว เมื่อราชวงศ์แมกพ่ายแพ้ไปและราชวงศ์เลกลับมาใหม่ สกุลตรินห์ก็กำหนดฐานะของตนเป็นผู้นำที่แท้จริงของเวียดนามด้วยการตั้งตนเองเป็นเจ้าสืบเชื้อสายกับควบคุมอำนาจรัฐบาล แม้ว่าจะยังคงปล่อยให้ราชวงศ์เลอยู่บนราชบัลลังก์

ระหว่างที่สกุลตรินห์นำขบวนต่อต้านพวกแมกนั้น เหงียน หอง ซึ่งเป็นบุตรที่เหลื่ออยู่ของเหงียน คิม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงของบริเวณภาคใต้ ประเทศที่เต็มไปด้วยความวุ่นวายและต้องพัฒนา เขาบริหารดินแดนเหล่านั้นให้เจริญและเป็นอิสระจากประเทศที่เต็มไปด้วยสงครามส่วนอื่น เมื่อสงครามสิ้นสุดลง สกุลเหงียนได้ครอบครองเวียดนามภาคใต้ ได้เส้นขนานที่สิบเจ็ด

เมื่อเหงียน หอง สิ้นชีวิตลงใน ค.ศ. 1613 หลังจากปกครองประเทศมานานและสำเร็จไปด้วยดี เขาก็มอบอำนาจให้แก่บุตรชายคนโต นับตั้งแต่นั้นมา สกุลเหงียนก็ปกครองภาคใต้อย่างเต็มที่เช่นเดียวกับสกุลตรินห์ปกครองในภาคเหนือ แม้ว่าสกุลตรินห์และสกุลเหงียนต่างก็เพียงใช้วาจาให้เกียรติแก่กษัตริย์เลว่า เป็นผู้ปกครองโดยชอบธรรมก็ตาม เวียดนามจึงแบ่งการปกครองออกเป็นสองส่วนอีกครั้งหนึ่ง

ใน ค.ศ. 1620 สกุลตรินห์พยายามวางแผนกำจัดสกุลเหงียน แต่ไม่สำเร็จ ทำให้สกุลเหงียนเลิกส่งภาษีไปให้กับรัฐบาลที่ซานออย ต่อมาใน ค.ศ. 1627 สกุลตรินห์ก็เริ่มการโจมตีครั้งใหญ่ทั้งทางบกและทางทะเลต่อต้านฝ่ายใต้แต่ก็ไม่สำเร็จอีก แต่ภาคใต้ยังคงเพียงตั้งรับอยู่ แม้ว่าฝ่ายเหนือจะมีอำนาจมากกว่า ฝ่ายใต้ใช้ที่ราบริมฝั่งทะเลแคบ ๆ ให้เป็นประโยชน์ สามารถขับไล่กองทัพที่เข้มแข็งกว่าของฝ่ายเหนือไปได้ สกุลเหงียนสร้างกำแพงมหาขึ้นสองแห่ง และในการรบที่สำคัญ ๆ 7 ครั้ง สกุลตรินห์ไม่เคยข้ามกำแพงนี้ได้สำเร็จแม้แต่ครั้งเดียว ฝ่ายเหนือใช้เวลาถึง 50 ปีที่จะประจักษ์ว่ามี

การเดินทางสู่ทางใต้

การเดินทางผ่านลงสู่ใต้ ชาวเวียดนามขับไล่อาณาจักรจัมปา และรุกรานเข้าไปในอ่าวไทยซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่เขมรต้องเสียไป

อาจารย์รวมประเทศได้ด้วยการทำสงคราม

8

ใน ค.ศ. 1673 สกุลตริन्ह์เลิกการโจมตี และสงครามระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ก็สิ้นสุดลง การที่สกุลทั้งสองสู้รบกันมาถึง 50 ปีนั้นก็หยุดได้ด้วยระยะสัญญาสงบศึกอีก 100 ปี เมื่อฝ่ายเหนือ ละเมิดข้อตกลงสงบศึกนี้ ใน ค.ศ. 1774 ขบวนการรวมชาติที่แปลกไปก็บังเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง โดยมีมุ่งต่อต้านทั้งสกุลเหียงนและสกุลตริन्ह์

ระยะร้อยห้าสิบปีที่แตกแยกกันอยู่ภายใต้สกุลตริन्ह์และสกุลเหียงนทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้ง และคาดคะเนกันอย่างไม่เป็นที่สิ้นสุด เหตุใดหากประชากรฝ่ายเหนือมีมากกว่าฝ่ายใต้ถึงสามเท่าตัว ราชวงศ์ตริन्ह์จึงมีอาจเอาชนะราชวงศ์เหียงนได้ เป็นไปได้หรือไม่ที่ภาคใต้จะตัดขาดไปจากภาคเหนือแล้วยังไม่เพียงแต่อยู่รอดเท่านั้น แต่ยังดำเนินนโยบายขยายเขตแดนด้วย และพลังอะไรเล่าที่รับผิดชอบในการรักษาวัฒนธรรมเวียดนาม และความรู้สึกที่มีต่อชาติในระยะอันยาวนานที่ฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้มีปัญหาขัดแย้งกัน

สกุลตริन्ह์ไม่เพียงแต่เข้มแข็งกว่าสกุลเหียงนเท่านั้น แต่ยังได้รับความช่วยเหลือจากชาวฮอลันดา ที่พยายามเข้ามาตั้งศูนย์กลางในเวียดนาม ทั้งนี้ ทำให้ออลันดามีปัญหาขัดแย้งกับโปรตุเกสซึ่งทำให้โปรตุเกสไปเข้าข้างสกุลเหียงน ในเวลาต่อมา โปรตุเกสให้ความช่วยเหลือทางทหารในรูปของอาวุธ และคำแนะนำทางเทคนิค ทำให้สกุลเหียงนสามารถพียงตนเองต่อต้านวิธีการที่เหนือกว่าของพวกเขาสกุลตริन्ह์ไว้ได้ ทั้งนี้รวมทั้งที่ฝ่ายใต้มีกำไรจากสภาพภูมิศาสตร์ด้วย ทำให้ชนะพวกสกุลตริन्ह์ที่พยายามใช้ กำลังรวมประเทศได้ แต่เหตุผลเหล่านี้มิใช่เด็ดขาด และที่จริงก็มีได้อธิบายว่าเหตุใดรัฐเวียดนามอิสระจึงสามารถอยู่รอดได้ ขยายตัวและอยู่อย่างเป็นเวียดนามต่อมา แม้ว่าจะถูกตัดออกจากลุ่มแม่น้ำแดง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของพลังสำคัญของเวียดนาม

ชาวเวียดนามได้ดำเนินงาน และสู้รบนำพวกตนลงไปทางใต้มาหลายศตวรรษ แต่ดินแดนใหม่ ๆ ที่ได้เข้าปกครองในปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 นั้น เป็นที่ดินริมฝั่งทะเลรวมทั้งหุบเขาประมาณ 600 ไมล์ ก็มีคนอยู่อาศัยน้อยกว่าหนึ่งในห้าของประชาชนในภาคเหนือและมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นความมั่นคงเพียงส่วนน้อยของประเทศ ซึ่งมีอาจเป็นอื่นใดได้นอกจากเป็นส่วนเกินที่ไม่จำเป็นต่อภาคเหนือ หากมิใช่เพราะดินแดนส่วนหนึ่งซึ่งชาวเวียดนามพยายามบุกเข้าไปคือลุ่มแม่น้ำโขงดินแดนสามเหลี่ยมใหญ่ของเขมร

การค้นพบและการตั้งถิ่นฐานในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงนับเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อของประวัติศาสตร์เวียดนาม อุปสรรคที่กีดกันผู้บุกเบิกชาวเวียดนามที่มาถึงยังดินแดนแห่งใหม่นี้มีมากมายเหลือคณานับ แต่ขณะเดียวกันก็มีโอกาสอยู่มากเช่นเดียวกัน มิใช่แต่เพียงคนยากจนจะสิ้นหวังเท่านั้นที่ลงมา แต่คนกล้าหาญและเข้มแข็งก็มาด้วย

การขยายตัวลงทางใต้นี้ให้ผลด้านดีในประวัติศาสตร์อันยาวนานของความแตกแยกของชาติเวียดนาม พวกเหียงนที่อ่อนแอกว่าสามารถต่อต้านพวกตริन्ह์ที่มีอำนาจได้ เพราะประเทศของเขากำลังพัฒนา

เขาอาจหาที่ดินใหม่ ๆ ให้เพียงพอกับความต้องการได้ มีผู้หวังตำแหน่งสูง ๆ แต่เพียงจำนวนน้อยและมีโอกาสมากให้แก่พวกแสวงหาตำแหน่งบริหาร ใน ค.ศ. 1632 พวกเหียนนำวิธีการสอบแข่งขันเข้ารับราชการแบบจีนเข้าไปใช้ จึงมีผู้อพยพและผู้ลี้ภัยจากภาคเหนือลงมาเป็นจำนวนมาก บ้างก็มาเพราะเบียดเบียน บ้างก็แสวงหาที่ดิน และบ้างก็มาแสวงหาความปลอดภัยส่วนตัวที่ดีกว่าในภาคเหนือ ทั้งวิธีการและหลักการของรัฐบาลในภาคใต้ก็ได้แปรเปลี่ยนไปจากภาคเหนือ แต่มีหนทางและโอกาสมากกว่าในการทำงานและเวลาว่างที่จะเป็นตนเอง

ไม่ว่าพวกเหียนจะมีคุณความดีเนื่องจากสร้างและรวบรวมภาคใต้เพียงใดก็ตาม เรื่องที่เกี่ยวกับความสำเร็จของการขยายตัวก็มีส่วนไม่ได้อยู่เหมือนกัน

อำนาจของราชวงศ์เวียดนามมีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดงมาหลายศตวรรษ นอกจากบริเวณนั้นออกไปแล้วที่ใดที่เศรษฐกิจเจริญขึ้นเป็นอิสระ การปกครองส่วนท้องถิ่นก็มักจะเข้มแข็งไปด้วย ยิ่งลงไปทางใต้มากขึ้น บริเวณที่จะมีการปกครองตนเองก็ยิ่งมีมากขึ้น ฮานอยมิได้เป็นศูนย์กลางของประเทศมานานแล้ว และเมื่อประเทศยิ่งขยายตัวออกไป จังหวัดที่แยกตัวออกก็ยิ่งเข้มแข็งมากขึ้น

เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ และขุนนางตามชนบทได้พยายามต่อสู้การที่ให้สถาบันแห่งชาติที่ไม่ขึ้นกับการบริหารส่วนท้องถิ่น ฐานะของเขาถูกกระทบมากขึ้นจากภาวะเศรษฐกิจที่มีได้อยู่ในชนบทได้ ความควบคุมของเขา กิจกรรมอื่น ๆ อาทิเช่น การค้าและการหัตถกรรมย่อย ๆ ที่เริ่มขึ้น หรือพัฒนาขึ้นนอกขอบข่ายของบริเวณชนบท ต้องเผชิญกับความไม่พอใจของเจ้าของที่ดินและพวกขุนนาง เพราะเขาเหล่านี้รู้ว่าพัฒนาการประเภทนั้นนอกจากจะก่อให้เกิดชนชั้นพ่อค้าผู้มั่งคั่งกับศูนย์กลางอำนาจการเมืองในชนบทแล้ว ก็จะช่วยให้อำนาจส่วนกลางของรัฐเข้มแข็งขึ้น เขาต่างรู้ว่าสิทธิพิเศษและอำนาจของเขานั้นจะมั่นคงมากกว่า หากระบบปัจจุบันยังคงไม่เปลี่ยนแปลง

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ เศรษฐกิจของเวียดนามก็ได้มีโอกาสก้าวขึ้นเหนือระดับชนบท แม้ว่าประเทศจะเติบโตขึ้นอย่างมากมาย เวียดนามมีการปกครองพื้นเมืองที่ก้าวหน้าที่สุดในเอเชียอาคเนย์ทั้งหมด² แต่ระบบสังคมศักดินาที่แปลกประหลาดก็กดดันการเติบโตของเศรษฐกิจและสังคมให้ก้าวไป ขุนนางยังคงต่อต้านความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจต่อไป แม้ว่าจะเป็นการแน่นอนแล้วว่าอีกทางหนึ่งก็คือการอยู่กับที่ และมีกองทัพที่ไร้สมรรถภาพในการต่อต้านกับชนชาติตะวันตก

อย่างไรก็ดี สิ่งทั้งหลายนี้ก็เพียงช่วยอธิบายให้เห็นว่าชนชั้นปกครองของประเทศต้องการอะไรเท่านั้น แต่มิใช่ว่าพวกเขาสามารถคิดกันความเจริญทางเศรษฐกิจได้อย่างไร เขาอาจทำเช่นนั้นได้เพราะความอุดมสมบูรณ์ของพวกเขาตลอดจนสภาพการณ์ที่ชาวานส่วนใหญ่สามารถทนอยู่กับสภาพจำกัดของเศรษฐกิจประเภทพื้นบ้านที่ตายตัวได้ เขาไม่ต้องพัฒนาตลาดของชาติ เพื่อที่จะรักษาวิถีชีวิตตามชนบทประเพณีไว้ ดังนั้น จึงไม่มีความจำเป็นที่จะริเริ่มสิ่งต่าง ๆ เช่น ระบบการขนส่งทั่วประเทศ กล่าวโดยย่อ ไม่มีความจำเป็นทางเศรษฐกิจใด ๆ ที่สำคัญพอที่จะทำลายความต่อเนื่องของระบบเจ้าขุนมูลนายแบบกึ่งศักดินาของประเทศ ระบบข้าราชการและอุดมการต่าง ๆ ได้ปลั้งความแตกแยกที่มีอยู่แล้วสามารถทำลายความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศ โดยมีได้เปลี่ยนสภาพชีวิตของประชาชนไปมากและมีได้ทำลายเวียดนามไปเสียโดยสิ้นเชิงด้วย

9

บรรดาขุนนางผู้มีอำนาจและชนชั้นสูงพื้นเมืองของเวียดนามได้รับความสำเร็จที่ไม่มีชาวต่างชาติใด ๆ อาจทำได้ คือ แบ่งแยกประเทศและขัดขวางการพัฒนาของชาติที่อาจรวมกันได้นานประมาณถึง 200 ปี อย่างไรก็ตาม ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนามยังคงอยู่ เพราะมีพลังต่าง ๆ ผังรากอยู่ในชนบทเวียดนาม ในวิถีชีวิตของชาวชนบททั้งในภาคเหนือและภาคใต้ พลังต่าง ๆ ในชนบทนั้นไม่มีวันอ่อนกำลังลงเช่นเดียวกับความอุดมสมบูรณ์ของแผ่นดินเวียดนาม ยังช่วยผูกพันทั้งสิ่งที่พวกขุนนางชนชั้นสูงและผู้ปกครองประเทศพยายามแบ่งแยกออกจากกัน

ชาวชนบทเวียดนามนั้นมีชื่อเสียงในความสำเร็จที่เด่นสองประการในประวัติศาสตร์เวียดนาม คือ การขยายเขตแดนและการธำรงรักษาไว้ซึ่งความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติ ประเทศได้ตอบแทนแรงงานและความเสียสละของชาวชนบทเหล่านี้อย่างไร เพลงโบราณของเวียดนามบทหนึ่งมีเนื้อร้องว่า “ฉันอาบเหงื่อต่างน้ำ และเสื้อผ้าที่สวมใส่ก็ขาดวันเหลือแต่คอเสื้อ”

ไม่ว่าจะการขยายเขตแดนหรือการมีพระราชวงศ์ปกครองก็ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ก็เมื่อผู้คุมอำนาจศักดินาและระบบข้าราชการซึ่งถูกจำกัดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจซึ่งก่อให้เกิดความทุกข์ยากและความไม่สงบในสังคมมากขึ้น อำนาจส่วนกลางของทั้งสองฝ่ายในประเทศต่างต้องการความสนับสนุนของกำลังทหารฝ่ายท้องถิ่น และดังนั้นจึงให้สิทธิเต็มที่แก่ขุนนางและชนชั้นสูงที่จะหาประโยชน์จากชาวชนบท ขณะที่จำนวนผู้ไร้ที่ดิน ผู้มีสภาพกึ่งทาสและจรจัดเพิ่มมากขึ้น ปัญหาการเงินของประเทศก็เพิ่มขึ้นเช่นเดียวกัน ทั้งสกุลเหยียนและสกุลดรินห์ต่างได้รับความยากลำบากในการรวมดินแดนของตนให้เป็นปึกแผ่น ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นตามมณฑลและการกบฏท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นอีกในช่วงศตวรรษที่ 18 แต่มีความแตกต่างที่สำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือ กำลังกบฏชาวชนบทมีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นกว่าความทะเยอทะยานทางการเมืองของชนชั้นสูง

แม้ว่าความหมัดหวังจะหนุนให้ชาวชนบทกบฏอยู่เสมอก็ตาม แต่เขาเหล่านั้นก็ไม่สามารถตั้งจุดมุ่งหมายทางการเมืองของตนขึ้นได้ หากเขาจะเรียกร้องสิ่งใด ก็มักจะเป็นการให้คืนที่ดินที่เคยเป็นของเขา หรือที่เขาเคยทำมาหากินอยู่อย่างถูกต้องมาก่อน พวกเขาไม่มีหัวหน้า และแม้ว่าการกบฏจะไม่ทำให้เกิดผลสิ่งใดก็ตาม แต่ไม่มีปีใดเลยที่ไม่มีการกบฏสักครั้งหนึ่งไม่ว่าในภาคใต้หรือภาคเหนือ นักประวัติศาสตร์ชาวฝรั่งเศสผู้หนึ่งกล่าวไว้ว่า เวียดนามเป็นดินแดนของประชาชนที่ไม่มีอะไรเลยแต่พร้อมสำหรับทุกสิ่ง³

แต่ระยะเวลาที่จะขัดขวางการหมุนเวียนของความสิ้นหวังเหล่านั้นก็ใกล้เข้ามา ในกลางคริสต์ศตวรรษที่ 18 ไกลล์สมัยการปฏิวัติอเมริกาและการปฏิวัติฝรั่งเศส กำลังทางสังคมแบบใหม่ แม้จะอ่อนกำลังก็เริ่มปรากฏตัวขึ้นในสังคมเวียดนาม การกบฏพื้นเมืองครั้งหนึ่ง เมื่อเริ่มขึ้นก็ดูมีได้แตกต่างไปจากกบฏที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต แต่กลับขยายตัวต่อไปจนก่อให้เกิดการปฏิวัติทั่วประเทศ การกบฏนั้นเริ่มในภาคใต้ใน ค.ศ. 1772 มีพี่น้องสามชายเป็นหัวหน้า ได้ชื่อตามตำบลบ้านเกิดว่าไตเซิน

ทั้งนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสและนักเขียนพงศาวดารเวียดนามพยายามจัดให้พี่น้องไตเซินนี้เป็นเพียงหัวหน้าใจ แต่เหนือจุดประสงค์ส่วนตัวของพี่น้องทั้งสามคือกำลังทางสังคมที่ช่วยให้ชนวนการนี้

เป็นความสำเร็จระดับชาติ พี่น้องไตเซินมิได้รับความช่วยเหลือแต่เพียงจากผู้ไร่ที่ดินและชาวชนบทที่
ขมขื่นทรมาณเท่านั้น แต่ได้รับความช่วยเหลือทางการเงินจากชนชั้นพ่อค้ากลุ่มเล็ก ๆ ที่เพิ่งเริ่มปรากฏตัว

การกบฏไตเซินทำให้การปกครองของสกุลเหิงยั้นในภาคใต้จบสิ้นลง สกุลเหิงยั้นหมดอำนาจ
ไปใน ค.ศ. 1777 แต่สกุลตริन्हซึ่งพยายามฉวยโอกาสจากปัญหาของพวกเหิงยั้น และเข้ารุกรานภาคใต้
ใน ค.ศ. 1774 ก็ใกล้จุดสลายตัวไปด้วย เมื่อพวกไตเซินได้ครองภาคใต้แล้วไม่นาน ก็ตัดสินใจเดินทาง
ไปยังลุ่มแม่น้ำแดง ใน ค.ศ. 1786 เสียเมืองฮานอยให้แก่ภาคใต้ ในที่สุดเวียดนามก็รวมตัวกันได้ อีก
หนึ่งปีต่อมา พวกไตเซินก็กำจัดราชวงศ์เลที่เป็นราชาธิปไตยแต่เพียงในนาม

พวกไตเซินปกครองอยู่ในระยะสั้น ผู้ปกครองคนสุดท้ายถูกกำจัดไป ใน ค.ศ. 1802 แต่ความ
เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของประเทศยังคงอยู่สืบไป

นักเผยแพร่วิทยาศาสตร์ พ่อค้าและผู้เข้ายึดครอง

1

ในคริสต์ศตวรรษที่ 16 นักสำรวจและทหารโปรตุเกส เสริมด้วยนักเผยแพร่วิทยาศาสตร์ และ พ่อค้า ได้กลายเป็นผู้นำของจักรวรรดินิยมตะวันตกในตะวันออกไกล

ชาวโปรตุเกสมาถึงเวียดนามในปี ค.ศ. 1535 อย่างไรก็ตาม ก่อนหน้าโคลัมบัสเผชิญค้นพบทวีปอเมริกาเป็นเวลานาน ชาวโปรตุเกสได้แล่นเรือลงมาตามริมฝั่งปากตะวันตกของทวีปแอฟริกาด้วยความหวังที่จะพบหมู่เกาะอินเดียทางทะเล และต้องการบันทึกการควบคุมการค้าของชาวเวนิสและชาวอาหรับ ซึ่งเป็นตัวกลางในการค้าระหว่างตะวันออกไกลและตะวันตก

เมื่อวาสโกดากามาเดินเรืออ้อมแหลมกู๊ดโฮปมาถึงอินเดียได้สำเร็จใน ค.ศ. 1498 นับว่าเขาเป็นผู้เปิดเส้นทางเดินเรือมายังโลกเอเชียให้แก่ชนชาติตะวันตก ชาวโปรตุเกสก็เริ่มตั้งถิ่นฐานบนส่วนหนึ่งของริมฝั่งทะเลอินเดียทันที และเริ่มรบกับพวกอาหรับเพื่อเข้าครอบครองน่านน้ำใกล้เคียง พวกเขาประสบความสำเร็จในการขัดขวางเส้นทางค้าขายเดิมจากภาคตะวันออก (ผ่านอเลกซานเดรียไปเวนิส) ด้วยการปิดทางออกไปยังทะเลแดง อีก 5 ปีต่อมาหลังจากที่วาสโกดากามาเดินทางมาถึงอินเดีย พ่อค้ายุโรปก็อาจหาซื้อพริกไทยได้ในเมืองลิสบอนในราคาเพียงส่วนเดียวของราคาที่ซื้อได้ในเวนิส ลิสบอนกลายเป็นทางออกที่ชาวยุโรปแสวงหาสินค้าตะวันออก

นายพลเรือเอกอัลบูเคอร์กนำชาวโปรตุเกสเดินทางจากอินเดียต่อไปไกลทางภาคตะวันออก ใน ค.ศ. 1510 โปรตุเกสก็ได้ก้าวเป็นที่มั่นแห่งแรกในเอเชีย และเป็นเมืองหลวงของดินแดนที่โปรตุเกสยึดได้จากอินเดียทั้งหมด ใน ค.ศ. 1511 โปรตุเกสยึดได้เมืองมะละกา ซึ่งเป็นศูนย์กลางการค้าของจักรวรรดิมุสลิมบนฝั่งตะวันตกของมาลายาและแปรสภาพเป็นที่มั่นของโปรตุเกส กิจกรรมนี้ทำให้อัลบูเคอร์กได้คุมเส้นทางเข้าอ่าวไทย ทะเลจีนภาคใต้และน่านน้ำรอบหมู่เกาะอินโดนีเซียทั้งหมด ต่อมา โปรตุเกสก็มุ่งเข้าประเทศไทยและจีนและลงไปยังทะเลชวา ขยายตัวไปทั่วเอเชียด้วยความเชื่อมั่นว่าโลกที่เขาค้นพบทั้งหมดนั้นเพื่อประโยชน์อย่างเดียว คือ เพื่อทำให้โปรตุเกสเข้มแข็งและมั่งคั่ง

ตั้งแต่เริ่มแรกโปรตุเกสมุ่งตรงไปยังเกาะเครื่องเทศที่มีค่าไกลออกไป เช่น เกาะเซรามและเกาะโมลุกกะ ชาวชาวที่ขนส่งเครื่องเทศเหล่านี้ไปยังมะละกามักถูกโจมตีอย่างดุเดือด เช่นเดียวกับนักเดินเรืออาหรับเคยผจญมาแต่ก่อน ในการเดินเรือระหว่างมะละกาและทะเลแดง นอกจากนั้นชาวโปรตุเกสยังรบกับชาวสเปน ซึ่งเริ่มบุกเข้ามาในบริเวณหมู่เกาะโมลุกกะหลังจากการเดินทางครั้งแรกของแมกเจลแลน วิธีการของโปรตุเกสนั้น “แม้แต่ประวัติศาสตร์โปรตุเกสเองก็ยังละอายต่ออาชญากรรมที่โปรตุเกสสร้างในหมู่เกาะโมลุกกะ”¹ ตามบันทึกของนักบุญ ฟรานซิส ซาเวียร์ ผู้มาถึงเกาะแอมบอยนาในปี ค.ศ. 1546 การเรียนภาษาโปรตุเกสนั้นจำกัดอยู่แต่คำกริยา “RAPAR” ซึ่งแสดงให้เห็นว่า “มีความสามารถอย่างน่าอัศจรรย์ในการสร้างประโยคและส่วนของคำกริยาใหม่ ๆ”² ความฉลาดเช่นนั้นเป็นของธรรมดาที่จะ

จำกัดความสามารถในการแสดงออกของนักเผยแพร่ศาสนา ที่จะกีดกันมิให้ชาวอินโดนีเซียนไปนับถือศาสนาอิสลาม แต่การผสมอย่างไม่เหมาะสมระหว่างความกระตือรือร้นของศาสนาคริสต์ และความละโมภก็ได้กลายเป็นแบบอย่างความประพฤติต่ออาณานิคมของอีกหลายชาติด้วยเช่นกัน

แม้โปรตุเกสจะมีความสนใจในหมู่เกาะเครื่องเทศอยู่แต่ก็มิอาจกีดกันโปรตุเกสในการเดินเรือไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ จากมลายูถึงญี่ปุ่น ด้วยแรงผลักดันอันยิ่งใหญ่โปรตุเกสก็สามารถเปิดประตูเมืองหลวงในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ติดต่อกับโลกตะวันตกได้ ชาวยุโรปแรกที่มายังอยุธยา เมืองหลวงของประเทศไทย คือ ชาติโปรตุเกสและชาวตะวันตกชาติที่มาเห็นโบราณวัตถุที่นครวัดก็คือชาวโปรตุเกสด้วยเช่นกัน หลังจากโปรตุเกสตีมะละกาได้แล้ว ก็ติดต่อขอค้าขายกับทั้งไทยและพม่า พวกเขาขึ้นบกริมฝั่งทะเลจีนใกล้กวางตุ้ง ใน ค.ศ. 1513 และมาถึงญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1542 อย่างไรก็ตาม ศูนย์กลางค้าขายตามปกติระหว่างประเทศที่ห่างไกลเหล่านั้นกับโลกตะวันตกมิได้ตั้งขึ้นตราบนาน ค.ศ. 1557 เมื่อโปรตุเกสพวกแรกมาตั้งถิ่นฐานที่มาเก๊า

2

บรรดาลูกน้องของนายอัลบูเคอร์กนั้นสนใจกับทางเข้าและอ่าวจอดเรือฝั่งตะวันออกเฉียงเหนือของคาบสมุทรมลายูมานานแล้ว กับต้นเรือผู้หนึ่งชื่อ แอนโตนิโอ ดา ฟาเรีย เข้าไปถึงอ่าวตุเรน ใน ค.ศ. 1535 ไม่มีปัญหาในการค้นพบและแสวงหาสิ่งที่ตนต้องการ สถานที่นั้นอยู่ในทำเลเหมาะสมอย่างยิ่ง คือ ค่อนข้างไปทางภาคใต้เมืองตุเรนน้อยกว่า 15 ไมล์ เขาตัดสินใจว่าไฟโฟควรเป็นศูนย์กลางที่เหมาะสมในการค้าขายและจอดเรือของโปรตุเกสอีกแห่งหนึ่ง แม้ว่าเขาจะไม่ประสบความสำเร็จในการทำไฟโฟให้เป็นที่มั่นคงคล้ายกับกัวหรือมะละกาก็ตาม ใน ค.ศ. 1540 ไฟโฟก็กลายเป็นท่าเรือทางเข้าที่สำคัญที่นำสินค้าต่างชาติเข้า “โคจีนจิน” ซึ่งเป็นชื่อที่โปรตุเกสใช้เรียกเวียดนาม

ระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 16 ชาวโปรตุเกสสามารถควบคุมการค้าตะวันตกทั้งหมดกับเวียดนามไว้ได้ พวกเขาควบคุมน่านน้ำเอเชียจากที่มันต่าง ๆ ของตน และพยายามกีดกันคู่แข่งทั้งหลาย ระเบียบนี้จึงเป็นระเบียบของความยิ่งใหญ่ทางการเดินเรือของโปรตุเกส

สัญญาณแรกของความเสื่อมของโปรตุเกสเริ่มปรากฏประมาณปลายคริสต์ศตวรรษที่ 16 ฮอลแลนด์และอังกฤษทำสงครามกับโปรตุเกสและสเปน จึงถูกกีดกันจากตลาดการค้าเมืองลิสบอน ทั้งชาวอังกฤษและชาวฮอลันดาต่างก็โกรธแค้นและอิจฉา จึงเริ่มโจมตีโปรตุเกสตั้งเช่นโปรตุเกสเคยปฏิบัติต่อชาวอาหรับและชาวเวนิส และทั้งสองชาตินี้ก็เริ่มออกเดินเรือเพื่อแสวงหาเส้นทางค้าขายสายใหม่และโลกใหม่ ๆ ยิ่งกว่านั้น ฮอลันดายังกระตือรือร้นที่จะเอาชนะพระเจ้าฟิลิปที่ 2 ของสเปน ซึ่งเพิ่งขึ้นครองราชบัลลังก์โปรตุเกสใน ค.ศ. 1580

แม้ว่าทั้งอังกฤษและฮอลันดาจะมีจุดมุ่งหมายร่วมกันในการทำลายอำนาจของโปรตุเกสในเอเชีย แต่พันธมิตรที่สร้างขึ้นในยุโรปเพื่อต่อต้านโปรตุเกสและสเปนก็ไม่ได้พัฒนาไปในรูปการปฏิบัติาร่วมกันในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังเช่นปรากฏว่า กวาอังกฤษจะก้าวขึ้นสู่ความเจริญสูงสุดในเรื่องอาณานิคมได้ก็อีกหนึ่งศตวรรษต่อมา คริสต์ศตวรรษที่ 17 ในเอเชียเป็นศตวรรษของฮอลันดา เพราะร่ำรวยกว่าอังกฤษและมั่นคงเดินเรือและพ่อค้าที่มีประสิทธิภาพมากกว่า พวกเขากลายเป็นทายาทของโปรตุเกส มี

จุดสนใจโดยเฉพาะในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

อังกฤษตั้งบริษัทการค้าอินเดียตะวันออก ใน ค.ศ. 1600 สองปีก่อนหน้าฮอลันดา ในอินเดีย ระยะเวลา 10 ปีแรกแต่ก็ได้มีความก้าวหน้าใด ๆ แม้แต่จนกระทั่งเมื่อเอาชนะกองเรือโปรตุเกสในน่านน้ำอินเดียในปี ค.ศ. 1612 แล้ว จึงได้รับสัมปทานให้ไปค้าขายบนผืนแผ่นดินอินเดียได้เป็นครั้งแรก อย่างไรก็ตามเมื่อถึงเวลานั้นศูนย์กลางค้าขายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของอังกฤษก็ถูกฮอลันดาโจมตีอย่างหนัก

เมื่อฮอลันดาจัดตั้งบริษัทการค้าอินเดียตะวันออกขึ้น เป็นการรวมบริษัทเล็ก ๆ จำนวนมากที่ตั้งมาหลายปีในวงแคบ ๆ เข้าด้วยกัน เงินทุนของบริษัทฮอลันดานั้นมากกว่าอังกฤษเกือบถึงสิบเท่า ใน ค.ศ. 1605 ฮอลันดาได้แวะเยือนท่าเรือสำคัญ ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และตั้งศูนย์กลางการค้าขึ้นทั่วหมู่เกาะตั้งแต่มาลายูจนถึงนิวก็นี

นับตั้งแต่เริ่มแรก ฮอลันดาสร้างความยุ่งยากให้แก่อังกฤษทุกแห่งที่สามารถทำได้ พวกเขาปิดกั้นอังกฤษมิให้เข้าไปในที่ที่เขาคิดว่าเป็นของพวกเขาโดยถูกต้อง เนื่องจากพวกเขาเป็นผู้ไปถึงที่นั่นก่อน นโยบายการเมืองเกี่ยวกับฐานะของพวกเขาในยุโรปบังคับให้ฮอลันดาต้องเป็นมิตรกับอังกฤษในเอเชีย แต่พวกเขาก็ทำได้เท่าที่กำลังอำนาจในการปิดกั้นอังกฤษมิให้มีที่มั่นในการค้าขายในภาคตะวันออก ใน ค.ศ. 1615 พ่อค้าฮอลันดาแน่ใจว่าตนมีอาจเป็นมิตรกับอังกฤษอีกต่อไปได้ เขากล่าวว่ากำไรของพวกเขาลดน้อยลงเพราะเขามีได้ใช้นโยบายที่รุนแรงต่อต้านอังกฤษ และเขาคาดว่าบริษัทฮอลันดาจะสลายลงหากไม่เริ่มควบคุมการค้าในเอเชียเสียแต่ผู้เดียว

ฮอลันดาสามารถเข้าแทนที่โปรตุเกสในฐานะที่เป็นชาติอาณานิคมที่ยิ่งใหญ่ในเอเชีย ใน ค.ศ. 1668 โปรตุเกสก็พ่ายแพ้ไปแล้วโดยสิ้นเชิง แต่ก็ยังคงรักษาแก้วและดิวในอินเดียและมาเก๊าไว้ได้ แต่ก็เสียที่มั่นอื่น ๆ ตามเส้นทางระหว่างจีนและอินเดียไปหมด รวมทั้งการควบคุมการเดินทางเรือในภาคตะวันออกไกล ฮอลันดายึดแหลมกู๊ดโฮปได้ และเข้าควบคุมฝั่งมาลาบาร์และโคโรมันเดล รวมทั้งลังกาดัว และยังยึดมะละกาจากโปรตุเกสได้ใน ค.ศ. 1641 อำนาจของฮอลันดาในหมู่เกาะเหล่านั้นสูงสุด พวกเขาสามารถทำลายรัฐอิสระได้ทุกแห่งในบริเวณหมู่เกาะเครื่องเทศในอินโดนีเซียตะวันออก พวกเขาเป็นชาติเดียวที่ได้รับอนุญาตให้ค้ากับญี่ปุ่น หลังจากญี่ปุ่นขับไล่ชนชาติตะวันตกทั้งหลายออกจากประเทศ ใน ค.ศ. 1641

3

ฮอลันดามาปรากฏตัวในเวียดนามร้อยละปีให้หลังโปรตุเกสมาพอดี ได้จัดตั้งสถานีค้าขายแห่งแรกใน ค.ศ. 1636 ขึ้นในภาคใต้ของประเทศ อีกหนึ่งปีต่อมารัฐบาลที่ฮานอยอนุญาตให้ตั้งที่ทำการขึ้นที่ฟิเยียน ฮอลันดาก็รีบย้ายที่มั่นประกอบกิจการค้าขึ้นไปในภาคเหนือซึ่งเป็นภาคที่อุดมสมบูรณ์กว่าภาคใต้

สกุลตรินห์ปรารถนาจะได้รับความช่วยเหลือเพื่อต่อต้านสกุลเหงียน จึงให้ฮอลันดามาตั้งถิ่นฐานในเมืองหลวง ฮอลันดาจึงตอบแทนด้วยการสนับสนุนสกุลตรินห์อย่างเข้มแข็งจนทำให้สกุลเหงียนโกรธแค้นมาก โปรตุเกสก็เพิ่มเล่ห์กลเสริมให้ความโกรธแค้นรุนแรงขึ้นและใน ค.ศ. 1654 ฮอลันดาก็ถูกบังคับให้ออกจากภาคใต้

ในการติดตามเรื่องราวการบุกรุกของชนชาติตะวันตกเข้ามาในโลกตะวันออก อังกฤษก็เป็นชาติ

ต่อมาที่เข้ามายังเวียดนาม แต่ระยะเวลาของความยิ่งใหญ่ของอังกฤษในเอเชียยังไม่ถึง อังกฤษผิดหวังมาจากอินเดียและอินโดนีเซีย อีกทั้งยังไม่ประสบความสำเร็จในเวียดนามด้วย ความพยายามของอังกฤษครั้งแรกที่จะเข้าเมืองไฟฟ้ต้องพบกับความเสียหายอย่างมาก ความพยายามต่อไปที่จะหาที่มั่นในภาคใต้หรือภาคเหนือก็ถูกทั้งโปรตุเกสและฮอลันดากีดกัน จนกระทั่งปี ค.ศ. 1672 อังกฤษจึงสามารถเปิดบริษัทที่ไฟเฟียนได้ แต่ต่อมาก็ย้ายไปยังเมืองฮานอยด้วยหวังว่าจะได้กำไรคุ้มค่ากับความพยายามเหล่านั้น

ในระยะต่อมาไม่นาน มหาอำนาจอีกชาติหนึ่ง คือ ฝรั่งเศสก็ปรากฏตัวขึ้น ฝรั่งเศสตั้งบริษัทการค้าอินเดียตะวันออกขึ้นใน ค.ศ. 1664 หลังอังกฤษและฮอลันดากว่า 60 ปี ใน ค.ศ. 1676 ฝรั่งเศสก็ได้บริเวณปอนดิเชอรีริมฝั่งทะเลฟากตะวันออกของอินเดีย ฝรั่งเศสยังพยายามตั้งศูนย์กลางการค้าที่เมืองบันดัม ปลายแหลมฝั่งทะเลฟากตะวันตกของชวา แม้ว่าเรือฝรั่งเศสจะเคยแล่นขึ้นไปในแม่น้ำแดง ใน ค.ศ. 1669 แต่บริษัทการค้าของฝรั่งเศสบริษัทแรกที่ไฟเฟียนมาเปิดค้าขายปกติต่อใน ค.ศ. 1680 ไฟเฟียนนั้นเป็นสถานที่เริ่มการค้าของทั้งอังกฤษและฮอลันดา พ่อค้าโปรตุเกสมาอยู่ในเวียดนามกว่าร้อยปีมาแล้ว เมื่อฝรั่งเศสมาที่ไฟเฟียน โดยไม่ฟังเสียงทักท้วงของกลุ่มชนชาติตะวันตกด้วยกันซึ่งตั้งอยู่ก่อนแล้ว พวกเขาได้รับคำบอกเล่าว่าการค้าขายกับเวียดนามนั้นไม่ดีและเลวลงเป็นลำดับ ฝรั่งเศสที่มาเวียดนามต้องเสี่ยงกับการที่ฮอลันดาจะลอบทำลายเรือของตน ผู้แทนฝรั่งเศสยังถูกผู้วางแผนชาวโปรตุเกสลอบสังหารเสีย และอังกฤษก็ช่วยทำให้เสียชื่อ แต่พวกเขาทั้งสองก็จะสู้

อย่างไรก็ดี เมื่อฝรั่งเศสมาปรากฏตัว การค้ากับเวียดนามแท้จริงก็ไม่ได้กำไรอยู่แล้ว ในไม่ช้าพวกมองโลกในแง่ร้ายออกข่าวลือว่ากำลังลงเรือที่กำลังลงจะจม เมื่อฮอลันดาเริ่มได้ชัยชนะในชวาที่ขับไล่ฝรั่งเศสและอังกฤษออกจากบันดัม ฐานะที่ฝรั่งเศสค้าขายโดดเดี่ยวอยู่ในเวียดนามก็ดูมืดมน ความอู่นใจที่ฝรั่งเศสมีอยู่ที่คือคู่แข่งที่มีอำนาจมากกว่าก็อยู่ในชะตาเดียวกัน อังกฤษปิดสำนักงานการค้าในฮานอยใน ค.ศ. 1697 ฮอลันดาปิดใน ค.ศ. 1700 มีเพียงโปรตุเกสที่ยังคงเดินเรือระหว่างมาเก๊าและเวียดนามได้อยู่ต่อไป แม้ว่าจะอยู่ในวงแคบลงมาก

เมื่อบริษัทการค้าอินเดียของอังกฤษพยายามจะกลับเข้าเวียดนามอีก ใน ค.ศ. 1822 หลังจากมีปัญหายุ่งยากในอนุทวีปอินเดียมาร่วมศตวรรษ อังกฤษเตือนผู้แทนของตนมิให้กระทำความผิดซ้ำกับยุโรปทั้งปวงเคยทำไว้ ซึ่งทำให้การติดต่อกับเวียดนามที่เป็นมาแล้วล้มเหลวลง คำแนะนำนั้นฉลาดแน่นอนอย่างไม่มีปัญหา แต่การวิเคราะห์เหตุผลนั้นก็ถูกต้องเพียงส่วนเดียว หลังจาก ค.ศ. 1672 ซึ่งเป็นปีที่อังกฤษเริ่มมาค้ากับเวียดนาม หากธุรกิจเริ่มเสื่อมลงก็สืบเนื่องจากความจริงที่ว่าสงครามอันยืดเยื้อระหว่างฝ่ายเหนือกับฝ่ายใต้จบสิ้นลงในป็นั้น เวียดนามจึงมิได้ต้องการความช่วยเหลือทางการทหารและอาวุธจากโลกตะวันตกอีกต่อไป ความสงบภายในเวียดนามช่วยทำลายการค้าของฮอลันดาและโปรตุเกสกับเวียดนามมากกว่าความผิดพลาดของชาวยุโรป หรือเพราะอังกฤษกับฝรั่งเศสผู้เป็นคู่แข่งกัน และความสงบในเวียดนามก็ติดตามมาด้วยยุคของสงครามติดต่อกันหลายครั้งในยุโรป ซึ่งมีผลร้ายต่อการคมนาคมและการค้าระหว่างทวีป

อย่างไรก็ดี มีปัจจัยอื่นที่สมเหตุสมผลมากกว่าที่ทำให้การค้าของชาวตะวันตกในเวียดนามไม่ได้กำไรเท่ากับการค้ากับประเทศอื่นในเอเชีย ในเวียดนาม ชาวตะวันตกมีอาจใช้วิธีเป็นโจรสลัดและปล้นสะดมเช่นเดียวกับที่ปฏิบัติในที่อื่น ๆ เพราะทั้งภาคใต้และภาคเหนือต่างมีรัฐบาลที่เข้มแข็ง มีกองทัพที่มีสมรรถภาพและแม้แต่กำลังทัพเรือที่จะป้องกันตัวเอง ชาวเวียดนามชั้นสูงที่มีการศึกษาก็มีประสบ-

การณ์ในการสงครามและการบริหาร และมีความตั้งใจที่จะควบคุมความมั่งคั่งของประเทศตนเอง トラบาเท่าที่ยังใช้เลือดเนื้อและหยาดเหงื่อของชาวชนบทอยู่ได้ ผู้ปกครองเวียดนามก็สามารถจัดการกับกำลังคุกคามจากภายนอกได้

หากชาตินักเดินเรือในยุโรปต้องการรวมเวียดนามเข้าไว้เช่นเดียวกับประเทศเอเชียอื่น ๆ ที่ให้ผลกำไร ก็คงจะต้องเลิกใช้วิธีการธรรมดา คือ การใช้กำลังรุนแรง ในขณะที่นั้นการค้าเป็นกุญแจไปสู่ขุมทรัพย์ ประเทศอังกฤษและฝรั่งเศสลงทุนใช้ความพยายามอย่างที่สุด กว่าเขาจะประจักษ์ว่าการค้าขายนั้นไร้ผลก็กินเวลานาน แม้ว่าเวียดนามจะดูค่อนข้างร่ำรวย แต่ก็ยังไม่พร้อมที่จะมีการค้าในวงกว้าง มีเพียงแต่รัฐบาลและหมู่ชนที่ร่ำรวยพวกหนึ่งเท่านั้นที่สามารถซื้อสินค้ายุโรปได้ กล่าวโดยย่อแล้วเวียดนามยังไม่พร้อมที่จะให้ชาวยุโรปมาแสวงหาประโยชน์ได้

4

เมื่อการแทรกแซงทางการค้าก็ไร้ผลและยังไม่สมควรจะใช้กำลังเข้ายึดครองได้ ปี ค.ศ. 1700 จึงอาจเป็นการสิ้นสุดการติดต่อกับยุโรปและอิทธิพลตะวันตกในเวียดนาม หากมิได้มีกิจกรรมของชาวตะวันตกที่แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิงจากที่ได้กล่าวมาแล้ว นั่นคือ ผลงานของนักเผยแพร่ศาสนาในกายโรมันคาทอลิก หลังจากพ่อค้ายุโรปพวกสุดท้ายออกจากเวียดนามใน ค.ศ. 1700 แล้ว ฮอลันดาและอังกฤษก็เลิกเกี่ยวข้องไป อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้แทนโปรตุเกสและฝรั่งเศสอยู่ เพราะนักสอนศาสนาในเวียดนามมักเป็นชาวโปรตุเกสหรือฝรั่งเศส

การเริ่มเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์การค้าและการขยายอำนาจของโปรตุเกสโดยตรง ใน ค.ศ. 1493 สันตะปาปาอเล็กซานเดอร์ที่ 6 ทรงแบ่งโลกให้โปรตุเกสและสเปน ด้วยจุดประสงค์ทางการเผยแพร่ศาสนาและการเข้ายึดครองดินแดน โปรตุเกสพยายามเข้ายึดครองเอเชียเป็นแหล่งเผยแพร่ศาสนา นักเผยแพร่ศาสนาออกจากลิสบอนมายังเอเชียต้องมารับการตรวจสอบที่เมืองกัวลาลูเปก่อน โปรตุเกสเป็นผู้แนะนำแนวทางทำงานทั้งในด้านการเมืองและศาสนา พวกโปรตุเกสรักชาติพิเศษที่จะเปลี่ยนใจชาวเอเชียให้มารับนับถือศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก งานด้านนี้มีผลอยู่นานกว่าการควบคุมการค้ามากกว่าครึ่งศตวรรษ

ประวัติงานเผยแพร่คริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกในเอเชียเป็นความหวังครั้งแรกและช่วยให้พื้นทวีปได้หลังจากถูกโจมตีมานาน แต่เมื่อเปรียบกับผลในอเมริกากลางและอเมริกาใต้ ก็จัดว่ายังเป็นความล้มเหลว ทั้งนี้เป็นความจริงในเวียดนามด้วย แม้ว่าในเวียดนามจะมีความสำเร็จของคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกมากกว่าส่วนอื่น ๆ ในเอเชียยกเว้นในฟิลิปปินส์

เรารู้เรื่องราวเกี่ยวกับการเริ่มงานเผยแพร่คริสต์ศาสนาในเวียดนามน้อย พงศาวดารเวียดนามระบุไว้ว่ามีบาทหลวงรูปหนึ่งใช้นาม อิกนาซิโอ มายังเวียดนามและเทศนาสั่งสอนในมณฑลนามดินห์ใน ค.ศ. 1533 ได้รู้เรื่องราวบาทหลวงสเปนในนิกายโดมินิกัน ชื่อว่า ดีเอโก แอเวอร์เต ผู้เดินทางมาถึงเวียดนามใน ค.ศ. 1596 อีกเล็กน้อย ท่านได้รับอนุญาตให้อยู่สอนศาสนาชั่วคราว แต่เมื่อมาอยู่ได้ไม่นานเรือรบสเปนก็มาปรากฏขึ้น จึงก่อให้เกิดความสงสัยและผู้มีอำนาจบริหารก็ขับไล่ท่านออกไปกับเรือลำหนึ่ง

ในหมู่เรือที่เข้ามานั้น

องค์การเผยแพร่ศาสนาเริ่มขึ้นอีก 20 ปีให้หลัง เมื่อพ่อค้าโปรตุเกสในเมืองไฟฟ้เซญูบาทหลวงเยซูอิตกลุ่มหนึ่งไปจากมาเก๊า ประกอบด้วยนักเผยแพร่ศาสนา 2 คน คนหนึ่งเป็นชาวอิตาลีและอีกคนหนึ่งเป็นชาวโปรตุเกส มาจากวิทยาลัยเยซูอิตที่มาเก๊าเพื่อมาทำงานในเวียดนาม มาถึงเมืองตูแวนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1615 ในบรรดาผู้ที่ริบมารวมคณะที่ตั้งขึ้นที่ไฟฟ้มีชาวยุโรปผู้หนึ่งชื่อ คริสโตโฟโร บอร์รี เป็นคนแรกที่เขียนเรื่องเกี่ยวกับประเทศเวียดนามและชาวเวียดนามโดยยกย่อง “เมตตาคุณตามธรรมชาติและความโอบอ้อมอารี” ของชาวเวียดนามอย่างเลอเลิศ บอร์รีคิดว่าชาวเวียดนามเหนือดีกว่าชาวจีน ทั้งในด้านความเฉลียวฉลาดและความกล้าหาญ และเหนือกว่าชาวเอเชียอื่น ๆ ในด้านความเป็นเพื่อน มรรยาทอันงดงามและความปรารถนาจะเรียนรู้⁴

หลังจากนั้นไม่นานนัก ชาวฝรั่งเศสผู้มีพรสวรรค์ เข้มแข็งและมีสติปัญญาชื่อ นาย อเล็กซองเดอโรด เป็นชาวเมืองอวีนยองก็มายังเวียดนาม ภายในระยะเวลาหกเดือนเขาก็สามารถรู้ภาษาเวียดนามและเริ่มเทศน์เป็นภาษาเวียดนามได้ เขาเขียนคำสอนศาสนาฉบับแรกเป็นภาษาเวียดนามและจัดพิมพ์ปทานุกรมเวียดนาม ละติน โปรตุเกส ขึ้น ยิ่งกว่านั้นผลงานเหล่านี้เป็นงานชิ้นแรก ๆ ที่พิมพ์ขึ้นใน ก๊ก กือ ซึ่งเป็นชื่อที่รู้จักกันว่าแปลตามตัวอักษรตามเสียงเวียดนามเป็นตัวอักษรละติน

ใน ค.ศ. 1627 โรดถูกส่งไปยังฮานอย เขาได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดีจากราชสำนักและได้รับความนิยมนักใคร่จากประชาชน ขณะนั้นโรดอายุได้ 37 ปี เขามีชีวิตอยู่ต่อมาอีก 30 ปี และประกอบกิจกรรมอย่างคล่องแคล่วมาตลอด

ชีวิตของโรดแสดงให้เห็นภาพอันยุ่งยากในประวัติของคณะเผยแพร่ศาสนาในเวียดนาม เขาถูกขับไล่ออกจากภาคเหนือใน ค.ศ. 1630 และในขณะนั้น ภาคใต้ก็เริ่มเกรงอิทธิพลของศาสนาใหม่นี้ ตลอดระยะสงครามกลางเมืองอันยาวนาน ทั้งฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ยังไม่แสดงการต่อต้านศาสนาคาทอลิกมากนัก เพราะมิฉะนั้นแล้วเรือต่างประเทศที่ขนส่งสินค้าอันมีค่า คือ อุปกรณ์ในการสงครามนั้นจะไม่กลับมาอีก นี่เป็นคำขู่ของพวกเขาเยซูอิต โรดได้รับอนุญาตให้กลับมาเวียดนาม แต่ใน ค.ศ. 1645 ทั้งสกุลเหยียนและสกุลตรินห์ก็ห้ามมิให้เขาเข้าประเทศอีก

ใน ค.ศ. 1649 โรดเหนื่อยหน่ายกับชาวโปรตุเกสผู้มีอำนาจเหนือเขาว่าขาดความเข้มแข็ง เขาจึงเดินทางไปกรุงโรมเพื่อแสวงหาความช่วยเหลือให้คณะสอนศาสนาในเวียดนามเป็นอิสระจากการควบคุมของโปรตุเกส เขาเสนอแผนการฝึกหัดบาทหลวงพื้นเมือง พระชั้นสูงที่วาดึกกันเกรงว่าจะเกิดปัญหาขัดแย้งกับโปรตุเกส จึงเฉยเสีย โรดจึงหันไปแสวงหาความช่วยเหลือจากฝรั่งเศส ซึ่งเป็นชาติที่เขาอยู่อาศัยต้องการมีอิทธิพลในเอเชียและพยายามแสวงหาประโยชน์อยู่ เขาบันทึกไว้ว่า ชาวเวียดนามร่ำรวยเพราะพื้นดินอุดมสมบูรณ์ มีเหมืองทองคำและพริกไทยจำนวนมาก ทั้งยังมีเหมืองอุดมจนกระทั่งใช้ทำสายเบ็ดและเชือกเพื่อใช้จับปลา

โรดประสบความสำเร็จในการจัดหาบาทหลวงฝรั่งเศสมาทำงานในเวียดนาม และได้รับความช่วยเหลือจากองค์การศาสนาของฝรั่งเศส นอกจากนั้น บรรดาชนชั้นสูงและหมู่คนแวดล้อมที่สนใจจะมีส่วนในการค้าทางเอเชียก็สละเงินให้กับโครงการฝึกหัดพระพื้นเมือง อย่างไรก็ดี ระหว่างใช้ความพยายาม

เหล่านี้ ทางโรมก็ส่งโรดไปไว้ยังคณะสอนศาสนาที่เปอร์เซีย อีก 4 ปีต่อมาท่านก็ถึงแก่กรรมภาพ ณ ที่ซึ่งห่างไกลจากประชาชนที่ท่านหวังว่าจะนำเข้ามาสู่อ้อมแขนของคริสต์ศาสนา แต่ขณะถึงแก่กรรมภาพ ท่านได้รู้ว่าในที่สุดโรมก็เห็นค่าของแผนการของท่าน และอนุมัติให้ใช้แผนการของท่านสำหรับเวียดนามเป็นทางการใน ค.ศ. 1658 แม้ว่าโปรตุเกสจะคัดค้านการตั้งชาวฝรั่งเศสสองคนเป็นผู้นำหัวหน้าคณะสอนศาสนาในเวียดนามก็ตาม

5

การเผยแพร่ศาสนาในเวียดนามจะกลายเป็นอภิสิทธิ์ขององค์การพิเศษที่มีฝรั่งเศสเป็นผู้นำ คือ สมาคมสอนศาสนาในต่างประเทศซึ่งตั้งขึ้นที่กรุงปารีสในปี ค.ศ. 1664 กำเนิดและแรงผลักดันได้มาจากคนหนุ่มเดียวกับพวกที่เริ่มตั้งบริษัทการค้าตะวันออกของฝรั่งเศสที่อินเดียขึ้นในปีนั้น คือ พวกพ่อค้าและนักเผยแพร่ศาสนาจากปารีสและรูอง

การรวมความสนใจของฝ่ายศาสนาและฝ่ายค้าขายเป็นบทที่น่าจดจำในประวัติศาสตร์อาณานิคม ตะวันตกมีผู้เขียนแบบทั่วไปในราว ค.ศ. 1650 ฝรั่งเศสเปิดบริษัทที่ฮานอยเพื่อเริ่มการค้าระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนาม แต่แท้จริงแล้วนักเผยแพร่ศาสนาต่างพากันปลอมตัวเป็นพ่อค้าฝรั่งเศสทั้งสิ้น มีการค้าขายดำเนินอยู่บ้างแต่ให้ประโยชน์ที่สำคัญคือเป็นการบังหน้าการแปลงศาสนาอย่างลับ ๆ นั่นเอง

การที่การกระทำในแนวทางสองอย่างที่ต่างกันซึ่งแต่เดิมไม่เกี่ยวข้องกันเลยมารวมกันได้นี้ก่อให้เกิดสภาพที่ประหลาด ทั้งบาทหลวงและพ่อค้าตระหนักดีว่าการต่อสู้เพื่อมีบทบาทในเอเชียขึ้นต้อง การความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดจึงจะสำเร็จได้ บริษัทการค้าทางทะเลก็ช่วยค่าขนส่งเสบียง และตั้งที่สำหรับนักเผยแพร่ศาสนาที่ผู้ช่วยเพื่อแลกเปลี่ยนกับประโยชน์ทางการค้าที่จะได้จากพวกนักเผยแพร่ศาสนา ฟรังซัวส์ ปาลลู หนึ่งในสองของนักสอนศาสนาในเวียดนาม เป็นคนกล้าเสี่ยงยิ่งกว่าพวกพ่อค้าที่ช่วยออกค่าเดินทางให้ท่านมายังภาคตะวันออก ท่านเสนอรายงานใน ค.ศ. 1667 ยืนยันกับผู้อำนวย การของบริษัทฝรั่งเศสว่าจะช่วยเพิ่มพูนกิจการค้าให้เท่ากับเพิ่มจำนวนสิ่งพระราช บาทหลวงและผู้ศรัทธาในศาสนา

ทันทีที่ได้รับแต่งตั้งให้เป็นเจ้าคณะที่ตั้งเกียใน ค.ศ. 1658 บาทหลวงปาลลูชี้แจงว่าแม้ว่าการเดินทางได้กระทำไปเพื่อเกียรติยศของพระผู้เป็นเจ้า โดยเหตุผลก็ไม่ควรละเลยในด้านปฏิบัติประโยชน์ทางโลก เมื่อฝรั่งเศสเริ่มแข่งขันกับโปรตุเกส อังกฤษและฮอลันดาก็ได้มีชาวฝรั่งเศสคนใดรู้เรื่องอนาคตของ การค้าจากตะวันตกมากไปกว่าบาทหลวงฟรังซัวส์ ปาลลู

บาทหลวงปาลลูและผู้ร่วมงานคือ นายแลมแบร์ เดอ ลามอตต์ พยายามรวบรวมผลงานที่ไรด และคณะถูกบังคับให้ต้องเลิกเสียนั้นขึ้นมาใหม่ และอุปสรรคที่รัฐบาลเวียดนามทั้งสองฝ่ายก่อกั้น ก็ยิ่งช่วยทำให้สัมพันธ์ภาพของฝ่ายบาทหลวงกับฝ่ายธุรกิจมั่นคงขึ้น เนื่องจากเวียดนามห้ามมิให้นักสอนศาสนาเข้าประเทศ ทั้งบาทหลวงปาลลูและนายเดอ ลามอตต์ จึงต้องปลอมตัวนักสอนศาสนาให้เป็นพ่อค้าเข้าไป และใช้พวกเขาเพิ่มประโยชน์ทางการค้าขาย แต่เมื่อการค้ากับตะวันตกเสื่อมลง โชคชะตาของคณะบาทหลวงก็ขึ้นอยู่กับว่าชาวเวียดนามยอมรับกิจกรรมทางศาสนา มากน้อยเพียงใด

6

แม้ว่าสถิติและคำอ้างของบาทหลวงโรดจะฟังดูน่าประทับใจ แต่ปรากฏว่าผู้มีการศึกษา ชนชั้นสูงที่มั่งคั่งไม่พร้อมที่จะกลับใจ พวกเขากลับใจรุ่นแรกมาจากหมู่คนจนและคนชั้นต่ำ

ความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลเวียดนามและคณะสอนคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก มิใช่เป็นเรื่องเกี่ยวกับศาสนาเท่ากับการเมือง ชาวเวียดนามเชื่อว่าชาวตะวันตกส่วนมากที่มีจุดประสงค์ทางด้านจิตใจนั้น มีความสัมพันธ์กับหมู่ชนที่ต้องการชัยชนะในทางโลก จึงปฏิบัติต่อพวกนักสอนศาสนาตั้ง เช่นเป็นสมาชิกของพวกที่สนับสนุนศัตรูของตน และต่อสังคมคาทอลิกในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของการเมือง เพื่อประโยชน์ของมหาอำนาจต่างชาติ ความกลัวและความสงสัยเหล่านี้ของชาวเวียดนามเพิ่มมากขึ้นด้วยความเคลื่อนไหวที่รวมศาสนา การเมืองและการทหารเข้าด้วยกัน เช่น ฝรั่งเศสพยายามเข้ายึดครองอาณาจักรสยามใน ค.ศ. 1685 โดยเนบะบาทหลวงปาลลูนี่เป็นนักวางแผนการเมืองที่ก้าวไปไกลกว่าที่ได้รับคำสั่งมา อาจเรียกว่าเขาเป็นผู้ก่อตั้งการปฏิบัติแบบอาณานิคมที่ช่วยขัดเกลานโยบายจากปารีสด้วยวิธีการกระทำให้สำเร็จพร้อม

สาเหตุอีกประการหนึ่งที่ชาวเวียดนามต่อต้านกิจกรรมของคริสต์ศาสนา คือ ความขัดแย้งระหว่างความคิดเห็นของคริสต์ศาสนาและลัทธิขงจื้อเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ และความจริงที่ว่ากฎบัญญัติในคริสต์ศาสนาที่พยายามควบคุมความประพฤติส่วนบุคคลนอกเหนือไปจากในเรื่องส่วนตัวเป็นที่เกรงกลัวกันว่าทำลายพื้นฐานทางศีลธรรมของสังคมขงจื้อ จากแนวความคิดของชนชั้นสูง อิทธิพลของพวกนักสอนศาสนาเกี่ยวกับความประพฤติส่วนบุคคลนั้นจะกระทบกระเทือนกฎต่าง ๆ ในสังคมขงจื้อ กฎศาสนาที่โจมตีเรื่องการเมืองมีผลเพียงเล็กน้อยต่อบุคคล แต่การกระทำตามมโนธรรมส่วนตัวของแต่ละคนในแหวกกฎเกณฑ์ที่สังคมยึดถืออยู่นั้นผิดศีลธรรม ยิ่งกว่านั้นชนชั้นสูงในลัทธิขงจื้อยังยึดมั่นว่า มโนธรรมของชาวเวียดนามคริสเตียนได้รับกฎเกณฑ์จากสถาบันซึ่งได้รับคำสั่งจากต่างประเทศ ดังนั้น พวกเขาจึงยังคงเชื่อว่าเป็นคริสเตียนมิได้เพียงแต่ผิดศีลธรรมเท่านั้น แต่ยังมีล้มล้มรัฐบาลอีกด้วย

ด้วยเหตุผลเหล่านี้ รัฐบาลเวียดนามจึงไม่ยินยอมให้วัดของคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิกปฏิบัติงานอย่างเสรี หลายครั้งที่ทางการจับหัวหน้าพื้นเมืองซึ่งถูกเสียและขับไล่ให้นักสอนศาสนาออกไป ในระยะสองร้อยปีที่อยู่อย่างผิดกฎหมาย พวกนักสอนศาสนาและชนพื้นเมืองที่เป็นคาทอลิกต้องเสียชีวิตไปเพราะความศรัทธาเป็นจำนวนมาก แต่แม้ว่ารัฐบาลจะสั่งให้มีการปราบปรามอย่างรุนแรงอยู่เนื่อง ๆ ชุมชนชาวคาทอลิกเวียดนามก็มีได้อยู่ในอันตรายถึงกับจะสูญสิ้นไปโดยสิ้นเชิง อันที่จริงหลังจากโรดถูกไล่ออกไปแล้ว สองร้อยปี พวกนักสอนศาสนามีความสำคัญและมีอิทธิพลพอที่จะวางแนวทางให้ฝรั่งเศสใช้กำลังทหารเข้ามาแทรกแซงต่อไปได้

7

เมื่อสิ้นคริสต์ศตวรรษที่ 18 ก็ประจักษ์ชัดว่าการแทรกแซงของชนชาติตะวันตกเข้าเวียดนามมีผลร้ายแรงมากขึ้น ปริมาณการค้าขายระหว่างเวียดนามและชาติตะวันตกก็ลดน้อยลง หากจะมีการค้า

ต่างชาติหลงเหลืออยู่ก็มักจัดทำโดยชนุมชาวจีนที่ไฟไฟ

ในสายตาของนักจักรวรรดินิยมตะวันตกที่มองการณ์ไกล เหตุการณ์ดูน่าเศร้าใจทางฝ่ายเวียดนามมากกว่าในทศวรรษของชาวยุโรป เขาเชื่อมั่นว่าหากเวียดนามยังคงปิดการค้าขายและเดินเรือกับยุโรป วันหนึ่งประเทศคงหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะถูกใช้กำลังบังคับให้เปิดประเทศ มีปัญหาเดียวคือมหาอำนาจชาติใด อังกฤษหรือฝรั่งเศสจะเป็นผู้นำกำลังทหารเข้ามาแทรกแซง

อย่างไรก็ดี เนื่องจากการแข่งขันระหว่างอังกฤษและฝรั่งเศสนี้ และความปรารถนาของอังกฤษที่จะทำลายฐานะของโปรตุเกสและฮอลันดาในอินเดีย ทำให้เวียดนามไม่ถูกรุกรานจากชาวยุโรปอยู่นาน อังกฤษมุ่งสนใจอยู่ที่อินเดียซึ่งทำให้ฝรั่งเศสจำเป็นต้องเพิ่มความพยายามที่จะรักษาฐานะของตนในอินเดียไว้ให้ได้

หลังจากอังกฤษได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาดต่อคู่แข่งชาวยุโรปในอินเดียแล้วและสรุปผลด้วยสนธิสัญญาปารีส ซึ่งทำให้ฝรั่งเศสต้องสละดินแดนส่วนมากในอินเดีย ทำให้พ่อค้าและนักสอนศาสนาฝรั่งเศสเริ่มหันมาวางแผนยึดโคจีนจิ้น เพื่อทดแทนดินแดนที่เสียไปในอินเดียและเพื่อกีดกันมิให้อังกฤษไปถึงยังที่นั่นก่อน การดำเนินการมิได้เกิดผลอย่างใด สภาพในเวียดนามหลังจากกบฏโตเซินใน ค.ศ. 1772 แล้ว ดูเหมือนจะเชื่อเชิญชาวยุโรปเข้ามาแทรกแซงมากขึ้น แต่ปัญหาการเงินของฝรั่งเศส สงครามเจ็ดปีและการปฏิวัติอเมริกันช่วยให้เวียดนามรอดพ้นไปอีกวาระหนึ่ง ต่อมาการปฏิวัติฝรั่งเศสและสงครามนำไปเลียนช่วยทำลายพลังทางการทหารและทางการเมืองของชนชาติตะวันตกไปมาก

อย่างไรก็ดี ในระยะนี้บาทหลวงฝรั่งเศสชื่อ ปิโยญ เดอ เบแซน สังฆราชแห่งอาครัง เกือบจะช่วยทำเวียดนามให้เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสได้สำเร็จล่วงหน้า ก่อนที่ฝรั่งเศสจะบุกรุกเข้าไปในอินโดจีนด้วยราคาแพงถึงหกสิบปี

นโยบายของฝรั่งเศสที่มีต่อเวียดนามในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น แม่ว่ายังคงวางเฉยอยู่เป็นส่วนใหญ่ แต่กระนั้นก็มีบทบาทสำคัญในประวัติอาณานิคมของฝรั่งเศส เพราะในคริสต์ศตวรรษที่ 18 นั้น ลักษณะพื้นฐานของอาณานิคมฝรั่งเศสในอินโดจีนปรากฏขึ้นเด่นชัดกว่าในสมัยใด ๆ ในกาลต่อมา ดังนั้น จึงเห็นได้ชัดว่า การเข้ายึดเวียดนามมิได้เป็นคำเรียกร้องของประชาชนหรือรัฐบาลฝรั่งเศสแต่อย่างใด ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซงเนื่องมาจากริเริ่มของบุคคลบางคนและจากการกระทำของทหารที่มีได้รับอนุญาต และข้าราชการอาณานิคมในอินเดียและหมู่เกาะมาลการีนที่รวมบริการเพื่อประเทศ กับความต้องการส่งเสริมประโยชน์ส่วนตัวของตนทั้งสิ้น เรื่องของการเข้าแทรกแซงในอินโดจีนของฝรั่งเศสนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องของความพยายามส่วนบุคคลที่จะใช้อำนาจ ความมั่งคั่งและชื่อเสียงของประเทศเพื่อเพิ่มพูนประโยชน์ของตนเอง นักสอนศาสนาที่เข้าข้างพวกที่สนับสนุนการเข้าแทรกแซง แม่ว่าต่อเมื่อสังฆราชแห่งอาครังเข้าร่วมในขบวนการที่มีพลังในครั้งนี้ แต่กระนั้นก็ยังออกเสียงค้อยกว่าบรรดาพวกพ่อค้า ทหารและข้าราชการ

ในบรรดาผู้ที่เด่นที่สุดในหมู่ผู้สนับสนุนให้ใช้กำลังรบนี้ คือ โจเซฟ ฟรังซัวส์ ดูเปลซ์ ผู้เป็นรัฐบุรุษทหารเกี่ยวข้องกับอาณานิคมผู้ยิ่งใหญ่คนแรก เมื่อเขามีตำแหน่งอยู่ในอินเดีย เขาได้พยายามซ้ำแล้วซ้ำอีกที่จะเปิดท่าเรือเวียดนามให้เรือสินค้าของฝรั่งเศสใช้ และทำอุบายให้ผู้ว่าเวียดนามยอมให้เขาตั้งฐานทัพขึ้นที่ริมฝั่งทะเลฟากตะวันออกของอินโดจีน

แม้ว่าผู้ปกครองเวียดนามจะรู้ถึงอันตรายของการแทรกแซงของชนชาติตะวันตก แต่โดยทั่วไปก็พร้อมที่จะเจรจาและค้าขายด้วย นอกจากความพร้อมเหล่านี้แล้ว ความพยายามของคูเปลกซ์และคนอื่น ๆ ยังไม่สัมฤทธิ์ผล ก็เพราะเขาขาดความสนับสนุนเป็นทางการจากรัฐบาลฝรั่งเศส

แม้ว่าการโฆษณาชวนเชื่อเรื่องอาณานิคมในระยะแรกจะดูเร็วเกินไปและไม่ได้ผล แต่อย่างไรก็ดี ยังจัดว่ามีความมั่นคงและตั้งใจอย่างที่มีได้พบในคำแถลงของฝรั่งเศสเกี่ยวกับอินโดจีนในระยะต่อมา เช่นคำว่า “อารยธรรม” “คณะทูตวัฒนธรรม” “เกียรติภูมิของฝรั่งเศส” หรือแม้แต่ “ศาสนา” ก็มีได้เป็นส่วนหนึ่งของศัพท์อาณานิคมในสมัยนั้น พนักงานผู้หนึ่งของบริษัทการค้าอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศสเขียนบันทึกไว้ใน ค.ศ. 1755 ว่า การเข้ายึดครองเกาะปูลูกองดอร์ (Poulucondore) นั้นมิใช่เพียงแต่จะทำให้การค้าของฝรั่งเศสในเอเชียรุ่งโรจน์เท่านั้น แต่จะทำให้ฝรั่งเศสอยู่ในฐานะที่จะทำลายการค้าของอังกฤษและฮอลันดาได้ และบาทหลวงผู้กระตือรือร้นผู้หนึ่ง คือ สังฆราชแห่งแซงต์-พาล์กล่าวว่า “เวียดนามมีทองในเหมือง ในแม่น้ำและแม้แต่ในมูลเป็ด จะหาประเทศในเอเชียที่มีค่าแรงงานถูกกว่าในโคจีนจีนก็แสนยาก”⁶

แต่รัฐบาลฝรั่งเศสและบริษัทการค้าอินเดียตะวันออกบอกแก่บาทหลวง พ่อค้าและข้าราชการอย่างเปิดเผยว่า ฝรั่งเศสมีอาจเสี่ยงจะขยายปัญหาขัดแย้งกับอังกฤษและฮอลันดาได้ และการรักษาดินแดนในอินเดียนั้นสำคัญกว่าที่จะเสียกำลังไปในดินแดนห่างไกลที่ยังไม่รู้จักดีเท่า

ผลงานของปีแอร์ บัวเวอว์ เป็นผู้ผู้นำทางรุ่นแรกของอินโดจีนฝรั่งเศสแสดงให้เห็นความกระตือรือร้นอย่างชัดเจนที่จะเอาชนะการต่อต้านของรัฐบาลฝรั่งเศสในการปฏิบัติการ บัวเวอว์ เริ่มอาชีพเป็นนักสอนศาสนาในปี ค.ศ. 1720 แต่ขณะที่อยู่ในเอเชียเขาก็เปลี่ยนมาประกอบอาชีพเช่นบิดาของเขา คือ ค้าไหม หลังจากไปอยู่กวางตุ้งได้สองปี เขาก็กลับไปฝรั่งเศส ณ ที่นั้นเขาพยายามค้าขายกับเวียดนาม ต่อมาเขาก็เดินทางไปยังโคจีนจีนในนามของบริษัทอินเดียตะวันออก นำสินค้าต่าง ๆ และของขวัญที่มีค่าไปถวายกษัตริย์ราชวงศ์เหงียน เขาพบว่าไม่มีปัญหาที่จะนำของขวัญไปถวาย แต่เป็นการยากยิ่งที่จะจำหน่ายสินค้า และแม้ว่าเขาจะเห็นว่าความยากจนของประชาชนก็เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การค้าของเขาล้มเหลว เขาก็ยังตำหนิความงอแงของชนชั้นสูง เขาจึงตัดสินใจว่าประเทศฝรั่งเศสควรจะมาช่วยในเรื่องการค้า แต่เขาก็ต้องผิดหวัง

นายบัวเวอว์และเพื่อนร่วมชาติในเวียดนามทั้งหลายต่างมองไม่เห็นผลของการกระทำของชาวยุโรปในเอเชียมารวมสองร้อยปี ชาวยุโรปทั้งหลายถูกมองดูประหนึ่งว่าเป็นโจรที่จะทำทุกสิ่งแม้แต่ฆาตกรรมเพื่อให้ได้ผลประโยชน์อันสมความมุ่งหมาย การคดโกงพวกเหล่านี้จึงมิได้จัดว่าเสียเกียรติ ความประพฤติของชนชั้นสูงบางพวกที่ไม่เชื่อสัตย์ดังเช่นนายบัวเวอว์กล่าวถึง เป็นการตอบโต้ไม่เพียงแต่แก่การกระทำในอดีตของชนผิวขาว แต่แก่ความเชื่อของเขาว่าความตั้งใจในอนาคตจะเป็นเช่นไรด้วย ชนชั้นสูงได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเขาคิดถูกต้องแล้ว

ใน ค.ศ. 1758 เคานต์ เดสแตง ก็ปัดหน้าเรือฝรั่งเศสผู้หนึ่งได้รับแผนการอย่างรอบคอบให้เข้าโจมตีเมืองเว้ และเข้าปล้นพระราชวังเพื่อยึดทรัพย์สินทั้งหมด แผนการของเดสแตงได้รับความเห็นชอบเป็นทางการจากข้าหลวง ลาลลี โทแลงดาล แห่งอินเดียของฝรั่งเศส เขาออกเดินทางในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1759 แต่เคานต์ไม่สามารถบังคับความต้องการของตนเองที่จะปล้นสะดมได้ จึงเข้าโจมตี

สถานที่ค้าขายของอังกฤษริมฝั่งทะเลปากตะวันตกของสุมาตรา ทำให้แผนการเสียหายหมด เขาเสียกำลังคนจำนวนมากไปในการรบและโรคภัยไข้เจ็บ และคลาดลมมรสุมที่จะพัดเรือใบของเขาไปยังกรุงเว

อิกเก้าปีต่อมาใน ค.ศ. 1768 ท่านเคาน์ต “เป็นผู้ใหญ่และแข็งแกร่งขึ้น”⁷ ในบัดนี้เสนอให้บีแอร์ บิวเวอร์ นำทหาร 3,000 คน ไปขึ้นบกที่เมืองตุเรน สร้างป้อม ๓ ทำเรือและทำให้เป็นฐานทัพดำเนินการทั้งทางการค้าและการเมืองให้กว้างขวางขึ้น ซึ่งถ้าหากฝรั่งเศสมีเงินพอสำหรับการเดินทางครั้งนี้ ก็คงจะส่งทหารไปป้องกันดินแดนในอินเดีย แต่โชคชะตาบดบังความต้องการอาณานิคมของฝรั่งเศส จึงทำให้ฝรั่งเศสชะงักที่จะประกอบกิจกรรมในส่วนอื่น ๆ ของทวีปเอเชีย

8

ระยะนั้นเป็นเวลาที่ยูโย เดอ เบแซน มาปรากฏตัวขึ้นในเวียดนาม เขาเพิ่งมีอายุยังไม่เต็ม 25 ปี เมื่อสมาคมคณะสอนศาสนาต่างชาติส่งเขามายังภาคตะวันออกเฉียง เขาเดินทางมาถึงมณฑลฮาดายิน ในภาคตะวันออกเฉียงใต้ของเวียดนามในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1767 ยูโยโยเป็นสังฆราชในสถาบันสอนศาสนาอยู่ที่นั่นเป็นเวลา 2 ปีครึ่ง จนกระทั่งฮาเดียนพิณาศเมื่อไทยเริ่มบุก ยูโยโยติดคุกที่ฮาเดียนอยู่ประมาณ 2 เดือนก่อนที่เขาจะหนีจากเวียดนามไปพร้อมกับลูกศิษย์พวกหนึ่งของเขา ลงเรือสำเภากลับไปยังมะละกา

ใน ค.ศ. 1770 สถาบันสอนศาสนาเปิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งในดินแดนของฝรั่งเศสในอินเดีย และหัวหน้าสถาบันซึ่งขณะนั้นอายุได้ 29 ปี ก็ได้รับแต่งตั้งเป็นสังฆราชแห่งอาดริง ใน ค.ศ. 1775 ยูโยโยกลับมายังฮาเดียน กษัตริย์เหงียนองค์สุดท้ายเล็กก็ดันคริสตศาสนาที่กระทำมาถึง 20 ปี ก่อนยกยูโยโยขึ้นซึ่งทำให้ราชวงศ์เหงียนหมดอำนาจลงไม่นานนัก พระภาคนิยองค์หนึ่งของกษัตริย์ คือ เหงียน อาน อายุได้ 16 ปี หนีการจลาจลปลาร้ายชกไปได้ สังฆราชแห่งอาดริงช่วยชีวิตเจ้าชายหนุ่มผู้นี้ไว้ด้วยการซ่อนให้พ้นจากผู้ตามล่า และช่วยให้ข้ามไปยังเกาะหนึ่งในอ่าวไทยได้ นับเป็นความเมตตาในแบบคริสเตียนก็จริง แต่ขณะเดียวกันก็เป็นก้าวทางการเมืองที่ได้เตรียมไว้รอบคอบแล้ว

ยูโยโยเป็นบาทหลวง นักจัดการศึกษาและนักปราชญ์ หลังจากได้พบกับเหงียน อานแล้วกลับพบว่าอาชีพที่แท้จริงของเขาคือนักการเมือง นับตั้งแต่วันแรกที่ได้พบหนุ่มเหงียน อาน ยูโยโยก็เปลี่ยนไปเป็นผู้ฝึกฝอย่างรุนแรงทางการเมือง สังฆราชแห่งอาดริงได้ถูกโชคชะตานำให้มาเป็นนักการเมืองและแม่ทัพที่ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์เวียดนาม

ยูโยโยอาจจะมิได้คิดว่าเขาจะไปยุ่งเกี่ยวกับในโชคชะตาของเวียดนามได้มากสักเพียงไหน เมื่อเขาเริ่มช่วยเจ้าชายหนุ่มใน ค.ศ. 1777 อีก 25 ปีต่อมา เหงียน อานได้ชัยชนะทั่วเวียดนาม จับสมาชิกในครอบครัวไตเซ็นฆ่าหมดและตั้งราชวงศ์สุดท้ายให้แก่ประเทศที่รวมกันได้แล้ว

หลังจากพวกไตเซ็นปราบภาคใต้ได้แล้วจะขึ้นไปยึดดินแดนต่อต้านสกุลตรินห์ในภาคเหนือ นั้น พวกไตเซ็นได้เคลื่อนทัพขึ้นไปยังภาคกลางเวียดนาม หลังจากเหตุการณ์นั้นไม่นานหนุ่มเหงียน อาน อายุ 16 ปีก็กลับมาปรากฏตัวขึ้นในประเทศ ได้สมัครพรรคพวกจากคนในระบบเก่า จ้างทหารเขมรและโจรสลัดจีนในการรบแบบสายฟ้าแลบหลายครั้ง ก็ได้เข้าครองหลายจังหวัดและเมืองไซ่ง่อน

ณ ที่นั้นเขาปกครองในฐานะเป็นกษัตริย์แห่งโคจินจีน อยู่ 4 ปี ใน ค.ศ. 1782 พวกเขาได้เชิญมาโจมตีเขาทางทะเลและทำให้กองทัพเขาแตกกระจายไป รวมทั้งการปกครองที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่ก็สลายลง เหยียน อานพยายามอีกครั้งหนึ่งด้วยการทูลขอให้กษัตริย์ไทยส่งทหารมาช่วยถึง 20,000 คน แต่ก็ไม่สำเร็จ ในปลายปี ค.ศ. 1784 เหยียน อานก็ไปลี้ภัยอยู่ในประเทศไทย ครุ่นคิดปัญหาว่าควรจะหันไปรับความช่วยเหลือจากยุโรปหรือไม่ ปัญญาได้ไปร่วมงานกับหนุ่มเหิงยีน อานในไซ่งอน ใน ค.ศ. 1778 และเคยแนะนำเขาให้แสวงหาความช่วยเหลือดังกล่าว และให้ขอจากฝรั่งเศส แท้จริง เหยียน อานเคยคิดที่จะขอความช่วยเหลือจากอังกฤษ ฮอลันดา และโปรตุเกส เขาเคยพยายามที่จะไปเจรจาแม้แต่กับสเปน แต่ฝรั่งเศสเป็นชาติเดียวที่มีผู้ช่วยเหลืออยู่อย่างถาวร ณ ที่นั้น และยิ่งกว่านั้น ยังเป็นชาติที่ชายหนุ่มผู้นี้ชอบพอสรรเสริญอยู่มาก ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1784 เหยียน อานขอร้องให้ปัญญาเจรจาต่อรองคาสมนาคณในการที่จะให้ฝรั่งเศสสนับสนุนให้เขาได้ขึ้นครองบัลลังก์เวียดนามสมดังมุ่งหมาย

เมื่อสังฆราชเดินทางมาถึงเมืองปอนดิเชอรีในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1785 ได้มาในฐานะของทูตที่ได้รับแต่งตั้งเป็นทางการจาก “กษัตริย์โคจินจีน” มาเจรจาเกี่ยวกับขอความช่วยเหลือทางทหารจากฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ข้าราชการฝรั่งเศสชั้นสูงที่เมืองปอนดิเชอรีไม่สู้สนใจกับเกียรติบัตรของปัญญาหรือกับแผนการอันรุนแรงของเขา ปัญญาต่อสู้จะเอาชนะการคัดค้านของข้าราชการฝรั่งเศสในอินเดียอยู่ถึง 15 เดือน เมื่อหมดหวังเขาก็เปิดการเจรจากับโปรตุเกส แต่ขณะที่โปรตุเกสกำลังพิจารณาเรื่องนี้อยู่ ปัญญาก็ทบทวนแผนการของเขา และตัดสินใจส่งข้อเสนอมหาต่อปารีสโดยตรง เขาออกเดินทางจากเมืองปอนดิเชอรีไปฝรั่งเศสในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1786 พร้อมทั้งพาบุตรชายเหิงยีน อาน อายุ 5 ขวบไปด้วย

9

เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1786 เป็นเดือนที่สำคัญในประวัติศาสตร์เวียดนาม เพราะมีเหตุผลอันอยู่ด้วย ผู้นำสกุลตริन्ह้วยโอกาสจากการกบฏไตเซินเข้าบุกรุกภาคใต้ใน ค.ศ. 1774 แต่ถูกขับไล่ออกจากเว้ และกองทัพของเขาถูกขับไล่กลับไปยังลุ่มแม่น้ำแดง ในการรบที่เข้มแข็งในระยะสั้น น้องชายคนสุดท้ายของพวกไตเซินรุกรานจากเว้ไปถึงฮานอย ดังนั้นจึงเท่ากับทำให้การปกครองของพวกตริन्हและความแตกแยกของเวียดนามจบสิ้นลง พวกไตเซินปกครองอยู่อย่างไม่มีใครกล้าปราบได้จากอ่าวไทยจนถึงชายเขตแดนญวนและกวางสี

อีก 6 เดือนต่อมา ปัญญามาถึงฝรั่งเศสซึ่งมีผลทำให้สงครามเวียดนามเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เริ่มแผนการกันในห้องรับแขกของชนชั้นสูง ในคณะเสนาบดี และในพระราชวังกรุงปารีส ความพยายามครั้งนี้กินเวลาตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1787 ปัญญาได้แสดงตนว่าเป็นนักประชาสัมพันธ์ที่น่าเลื่อมใส เจ้าชายองค์ที่เขาเชิดจมาด้วยก็เป็นที่จับใจสุภาพสตรีทั้งหลายยิ่งนัก และตัวเขาเองก็เป็นที่ประทับใจของพวกทหารและพวกข้าราชการฝ่ายการคลังมาก ในเดือนพฤศจิกายน เขาหักล้างข้อคัดค้านทั้งหลายได้หมดสิ้นและบรรลุถึงเป้าหมายของเขา คำชักชวนของเขาทำให้รัฐบาลที่ยังรืออยู่และกษัตริย์ยอมลงพระนามในสัญญาที่มีอาจารย์เขาไว้ได้ เขาเดินทางมาถึงเมืองปอนดิเชอรี

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1788 ในฐานะข้าหลวงต่างประเทศองค์ของกษัตริย์ฝรั่งเศสสำหรับโคจินจีน พร้อมด้วยสนธิสัญญาพันธมิตรระหว่างกษัตริย์ฝรั่งเศสและ “กษัตริย์โคจินจีน” อย่างไม่ดี สี่วันหลังจากลงนามในสัญญาที่มีค่าฉบับนี้ ข้อความในสัญญาก็ถูกยกเลิกไปด้วยคำสั่งของรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศสที่ส่งไปให้ข้าหลวงคอนเวที่เมืองปอนดิเชอร์ี คอนเวเป็นผู้ต่อต้านการขยายอิทธิพลของฝรั่งเศสในเอเชีย และเขาเป็นผู้ต้องหาและอาหารให้ปัญญาไปปฏิบัติการนอกประเทศ คอนเวได้รับคำสั่งลับ ๆ จากปารีส ให้เขาเป็นผู้ตัดสินใจว่าการเดินทางไปปฏิบัติการนอกประเทศเพื่อไปยึดโคจินจีนนี้ควรเริ่มต้นที่ หรือรอไปอีกหรือไม่ไปเลย คอนเวมิได้ตัดสินใจประการใด แต่กลับปล่อยให้ปัญหาต่าง ๆ ในแผนการเหล่านั้นเป็นเครื่องขัดขวางการกระทำทั้งหลายต่อไปไม่สิ้นสุด

ปัญญามิได้เฉลียวใจถึงแผนการสลบซับซ้อนของรัฐบาลแม้แต่น้อย จึงต่อต้านคอนเว ซึ่งดูเหมือนจะเป็นผู้มีเล่ห์กลและความอ่อนแออยู่มาก แม้ว่าสภาองคมนตรีจะตัดสินใจในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1788 ยอมรับการที่คอนเวไม่ยอมปฏิบัติตาม ปารีสมิได้แจ้งให้ปัญญาทราบว่า “ไม่อาจมีการเดินทางไปปฏิบัติการนอกประเทศได้” ๘ ตราบจนเดือนเมษายน ค.ศ. 1789

ขณะนั้นเป็นโอกาสของสังฆราชแห่งอาควังที่จะแสดงให้เห็นความตั้งใจอย่างแน่วแน่ของเขาที่มีผู้ใดยื่นเขากล่าวว่า “ฉันจะทำการปฏิวัติในโคจินจีนแต่ลำพัง” เขาไม่ยอมรับความช่วยเหลือจากอังกฤษแทนความช่วยเหลือที่เขาขอจากประเทศของเขาไม่ได้ ปัญญาเรียไรเงินจากพ่อค้าฝรั่งเศสในเกาะมาสกาเรียนและอินเดีย เขาซื้อเรือใบสองลำ อาวุธและกระสุนดินปืน จ้างผู้อาสาสมัครและผู้หนึ่งงานจากกองทัพฝรั่งเศส และออกจากเมืองปอนดิเชอร์ีในฐานะหัวหน้ากองเดินทางไปปฏิบัติการส่วนตัว เมื่อวันที่ 19 เดือนมิถุนายน ค.ศ. 1789 สี่สัปดาห์ก่อนมีการทำลายคุกบาสติล ที่เริ่มการปฏิวัติฝรั่งเศส

ปัญญาเดินเรือตรงมายังเวียดนาม เพราะเจ้านายที่เขาคุ้มครองกลับไปยังไซ่ง่อน เหยียน อานกลับมายังฮาเตียนใน ค.ศ. 1787 ณ ที่นั้นในเวลาไม่นานนัก เขาก็จุดไฟสงครามซึ่งลุกลามต่อมาอีกถึง 15 ปีในเวียดนาม เมื่อปัญญามาสวมทับในปลายเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1789 ไซ่ง่อนและมณฑลภาคใต้ของโคจินจีนตกอยู่ในมือ เหยียน อานมาแล้วเกือบปี

ขณะที่ปัญญายังคงโต้แย้งทางการเมืองในปอนดิเชอร์ีและปารีสอยู่นั้น พวกกบฏไต้เซ็นเริ่มสลายตัวลง พวกเหล่านั้นยังมีได้ทำให้ประชาชนสมหวัง อุดมการณ์ขั้นแรกของการปฏิรูปเริ่มสูญหายไปเป้าหมายที่สำคัญของสังคมที่เคยเป็นความลับอันให้ความสำเร็จครั้งแรกนั้นมิได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมแต่อย่างใด พวกไต้เซ็นสามารถกระตุ้นประชาชนให้ต่อต้านผู้รุกรานต่างชาติได้สำเร็จ แต่ประชาชนมิได้สนใจต่อต้าน เหยียน อาน ชาวชนบทต้องการสันติภาพและเริ่มเข้าข้าง เหยียน อาน เมื่อเขาแสดงให้เห็นว่าสามารถเอาชนะศัตรูของเขาได้

ทหารของปัญญารู้สึกว่สงครามนั้นล่าช้าและเป็นกิจกรรมที่น่าผิดหวัง คนส่วนมากเป็นนักผจญภัยหนุ่ม ๆ ที่มาร่วมกับปัญญาด้วยความหวังที่อยากจะทำร้ายโดยเร็ว จึงยังคงเหลือทหารหมู่น้อยที่ยังคงร่วมอยู่ ปัญญาเองก็พร้อมที่จะเลิกสมการผจญภัยนั้น เหยียน อานปฏิเสธที่จะเสี่ยงในสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะเขามิได้รีบร้อนแต่อย่างใด ที่ปรึกษาชาวฝรั่งเศสของเขาคิดว่าเขาเป็นคนซื่อฉลาด ไม่กระตือรือร้น และคงไม่อาจเอาชนะชนะได้ ก่อนที่ เหยียน อาน สามารถนำทหารขึ้นบกใกล้กรุงเว้ได้ก็ต้องรบมากกว่า 12 ครั้ง แต่ใน ค.ศ. 1802 กรุงเว้แตก และเมื่อเว้แตกฮานอยก็แตกด้วย และพร้อมกันนี้พวกไต้เซ็นก็แพ้

สงคราม เหยียน อานประกาศตนขึ้นเป็นจักรพรรดิเวียดนาม ทรงพระนามว่า “พระเจ้ายาลอง”

ความมุ่งหมายที่แท้จริงของปิญโญสำหรับเวียดนามก็คือความก้าวหน้าเรื่องศาสนา เขาวางแผนและสู้รบมิใช่จะหาอาณาจักรเอเชียให้ฝรั่งเศส แต่ต้องการให้เวียดนามมีประมุขที่นับถือคริสต์ศาสนานิกายคาทอลิก บุคคลผู้นั้นเป็นลูกศิษย์ที่รักของเขา คือ เจ้าชายคานห์ ผู้ฉกรรจ์ทรงเป็นพระราชบุตรของ เหยียน อาน นั่นเอง แต่แม้ว่าปิญโญสามารถเปลี่ยนศาสนาเจ้าชายได้สำเร็จ เขาก็ยังประสบความสำเร็จล้มเหลวในจุดมุ่งหมายของเขา เจ้าชายหนุ่มทิวงคตไป 20 ปี ก่อนหน้าพระบิดา เมื่อปิญโญถึงแก่กรรมภายใน ค.ศ. 1799 โคจินจิ้นมีคริสต์ศาสนิกชนน้อยกว่า 30,000 คน

10

เวียดนามหันหลังให้ชาติตะวันตกในสมัยพระเจ้ายาลอง แม้ว่าพระเจ้ายาลองจะทรงนับถือและให้เกียรติแก่ชาวฝรั่งเศสที่สนับสนุนพระองค์ แต่ก็ไม่มีทรงเชื่อใจชาวยุโรปใด ๆ เลย มิตรภาพของพระองค์ที่มีต่อฝรั่งเศสที่ฝรั่งเศสถือเป็นข้อโฆษณาที่สำคัญของนโยบายอาณานิคมของฝรั่งเศส ไม่เคยต้องมีการพิสูจน์ ระหว่างสงครามนโปเลียนและในสมัยแรกของการฟื้นฟูระบอบราชาธิปไตย ฝรั่งเศสมิได้เอาใจจริงเอาใจที่จะแสวงหาประโยชน์ในด้านการเมืองหรือความพยายามทางการค้าจากมิตรภาพของพระเจ้ายาลอง ผู้ช่วยคนสุดท้ายของปิญโญออกจากราชสำนักเมืองเว้ไม่กี่ปีหลังจากพระเจ้ายาลองสวรรคตและความสัมพันธ์ระหว่างเวียดนามและฝรั่งเศสก็ถูกจำกัดให้เหลือเฉพาะติดต่อระหว่างประชาชนและนักเผยแพร่ศาสนาอีกครั้งหนึ่ง

การที่รัชทายาทของพระเจ้ายาลองทรงเป็นศัตรูต่อชนชาติตะวันตกนั้น เป็นผลส่วนใหญ่สืบเนื่องมาจากกระแสการคุกคามของชาวยุโรปทั่วไปจากอินเดียถึงมลายูและพม่า และตลอดริมฝั่งทะเลจีน พระเจ้ายาลองทรงคาดการณ์ไว้ ดังนั้นแล้วจึงทรงแต่งตั้งรัชทายาทซึ่งทรงรังเกียจชาวตะวันตก หลังจากพระองค์สวรรคตไป 5 ปี ก็มีการกล่าวหาว่านักเผยแพร่ศาสนาเป็นขบวนการล้มล้างรัฐบาลอีก พระราชกฤษฎีกาในปี ค.ศ. 1825 ปรณาม “ศาสนาวีดถารของชาวยุโรป” ว่าเป็น “การทำให้จิตใจคนเลวลง”¹⁰ ระหว่าง ค.ศ. 1833 และ 1838 นักสอนศาสนา 7 คนถูกตัดสินประหารชีวิตและถูกฆ่าตาย ผลงานตลอดชีวิตของปิญโญเริ่มไร้ผล

ในระหว่างนั้น ชนชาติตะวันตกใช้กำลังคุกคามเข้มแข็งมากขึ้นเป็นลำดับ มีการขู่จะทำลายเอกราชของเวียดนามชัดเจนมากขึ้น ในสมัยผู้สืบราชสมบัติของพระเจ้ายาลอง คือ พระเจ้ามินห์มัง ผู้ทรงครองราชย์ตั้งแต่ ค.ศ. 1820-1841 และยิ่งเพิ่มมากขึ้นในรัชสมัยอันสั้นของพระเจ้าเตี้ยวตรีพระโอรสองค์หนึ่งในสี่สิบเก้าองค์ของพระเจ้ามินห์มัง ความกระทบกระเทือนครั้งสุดท้ายเกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าต้อตีก จักรพรรดิองค์สุดท้ายของเวียดนาม

พระเจ้าต้อตีกทรงปกครองประเทศที่โซครายอยู่ตั้งแต่ ค.ศ. 1847 ถึง 1883 ปีแรกในรัชสมัย

¹⁰ สมัยที่พระเจ้าหลุยส์ที่ 18 ขึ้นเสวยราชย์ใน ค.ศ. 1815 ภายหลังจากรบที่วอเตอร์ลูแล้ว-ผู้แปล

ของพระองค์ก็เป็นปีที่ฝรั่งเศสมาโจมตีเมืองตูรานเป็นครั้งแรก เมื่อพระเจ้าอ็อด็อกสวรรคต ภาคเหนือ และภาคกลางของประเทศก็เกือบเป็นรัฐอันหน้าและตั้งเกี่ยวในอารักขาของฝรั่งเศส ภาคใต้ซึ่งฝรั่งเศส ยึดมาได้จากเวียดนามก็เป็นอาณานิคมโคจีนจิ้นของฝรั่งเศสแล้ว

สมัยที่เวียดนามเป็นเอกราชอยู่ 900 ปี ก็จบสิ้นลง

บทที่ 5

การครอบครองอินโดจีนของฝรั่งเศส

1

ฝรั่งเศสปรากฏตัวในภูมิภาคตะวันออกไกลอีกครั้งหนึ่งใน ค.ศ. 1817 และหลังจากนั้นอีก 40 ปีพอดีในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1857 รัฐบาลฝรั่งเศสก็ตัดสินใจส่งกองทหารไปปฏิบัติการปราบปรามเวียดนามระยะ 40 ปีนี้ นโยบายฝรั่งเศสที่มีต่อเวียดนามแบ่งเป็นสามระยะต่างกัน ในระยะแรกตั้งแต่ ค.ศ. 1817 ถึง ค.ศ. 1831 ฝรั่งเศสพยายามใช้นโยบายการทูตเพื่อแสวงหาสิทธิพิเศษทางการค้าและเพื่อชักชวนเวียดนามให้กระชับสัมพันธไมตรีกับปารีสให้มากขึ้น ความพยายามทั้งสองประการนี้ไร้ผล และหลังจากหมดหวังไปหลายครั้ง ฝรั่งเศสก็ลงความพยายามที่จะแสวงหาที่มั่นในเวียดนามด้วยวิธีการทูต หรือวิธีสันติวิธีอื่น ๆ

ในระยะที่สองเป็นเวลาประมาณ 10 ปี ฝรั่งเศสแสดงความสนใจในเวียดนามน้อยและแท้จริงก็มีได้มีนโยบายใด ๆ ทั้งสิ้น นอกไปจากพวกนักเผยแผ่ศาสนาแล้ว ก็ไม่มีชาวฝรั่งเศสคนใดได้มีการติดต่อกับชาวเวียดนามไม่ว่าจะเป็นทางการหรือเป็นส่วนตัว แต่ปีเหล่านี้ก็เป็นปีที่สำคัญต่ออนาคตของความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามยิ่งกว่าปีใด ๆ ตั้งแต่สมัยอเล็กซองด์ เดอ โรด เริ่มก้าวเข้ามาในเวียดนาม เพราะในระหว่างปีเหล่านี้เองที่นโยบายต่อต้านผู้นับถือศาสนาคาทอลิกของพระเจ้ามินห์ม่างทำให้พวกนักสอนศาสนาต้องเป็นผู้เรียกร้องให้ฝรั่งเศสนำกองทหารเข้ามาแทรกแซง

หากพวกนักสอนศาสนาและผู้ช่วยเหลืออยู่ในประเทศฝรั่งเศสวางเฉยไม่กระตุนการใช้กำลังทหารก็เป็นเพราะยังไม่พร้อมนั่นเอง ระยะสุดท้าย เป็นระยะที่ความเป็นศัตรูต่อเวียดนามแสดงออกเปิดเผย และอาจกล่าวย้อนหลังไปได้ถึงตั้งแต่ปี ค.ศ. 1838 เมื่อนายทหารเรือชื่อ ฟูริชอง ฟื้นความคิดจะนำกองทหารเข้าโจมตีตุรอันอีก อีกสองปีต่อมา นายทหารเรืออีกผู้หนึ่งก็ตั้งข้อเสนออย่างเดียวกันและถึงกับชักชวนสมาชิกในคณะรัฐมนตรีฝรั่งเศสในยุโรปมากกว่าขยายตัวไปในเอเชีย และยิ่งกว่านั้นเขายังกล่าวว่าพฤติกรรมดังกล่าวอาจกระทบกระเทือนต่อสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ แต่ถึงแม้ว่ากิโซท์จะได้ระมัดระวังตั้งนั้นแล้ว เพียงอีก 3 ปีต่อมา ฝรั่งเศสก็พบว่าตนเองเข้าไปพัวพันในเอเชียอย่างลึกซึ้งและเกิดปัญหาชนิดที่กิโซท์ได้หวั่นเกรงอยู่แล้วนั้นเสีย

2

เมื่ออังกฤษบุกรุกเข้าจีนระหว่างสงครามฝิ่นและได้ฮ่องกงใน ค.ศ. 1841 ยุคใหม่ของการขยายตัวของชนชาติตะวันตกในเอเชียก็เริ่มขึ้น ชาตินิโอมหาอำนาจตะวันตกต่างกรุณาเข้าเมืองจีนตั้งแรงลง ดังนั้นเมื่อชาติยุโรปทั้งหลายมาตั้งตัวในเอเชีย กิโซท์ก็ให้ความเห็นว่าฝรั่งเศสไม่อาจอยู่แต่ลำพังได้ ดังนั้นใน ค.ศ. 1841 เขาจึงส่งคณะทูตไปยังตะวันออกไกลเพื่อแสวงหาโอกาสค้าขายกับจีน อีกสองปีต่อมา

รัฐบาลก็ตกลงใจว่าจะตั้งฐานทัพเรือในทะเลจีนและญี่ปุ่นเพื่อป้องกันผลประโยชน์ทางการเมืองและการค้าของฝรั่งเศส¹ กองทัพเรือขนาดใหญ่มีพลเรือตรี เซซิล และ นาวาเอก ชาร์เน เป็นผู้บัญชาการก็มายังน่านน้ำเอเชีย

กองทัพเรือฝรั่งเศสเดินทางมาถึงมาเก๊าในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1844 นำคณะทูตที่ได้รับคำสั่งให้มาแสวงหาสิทธิพิเศษทางการค้าให้กับฝรั่งเศสเช่นเดียวกับที่อังกฤษได้มาจากผลของสงครามฝิ่น ฝรั่งเศสได้รับผลสมความมุ่งหมายในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1844 แต่คำสั่งของกิโซที่ยังมีมากกว่านั้น เขาสั่งเซซิลและเดอลาแกรนหัวหน้าคณะทูตการเมืองมายังประเทศจีน ให้มาแสวงหาที่จะทำให้ฝรั่งเศสได้ประโยชน์ดังเช่นอังกฤษได้จากสิงคโปร์และฮ่องกง และโปรตุเกสและสเปนได้จากมาเก๊าและมะนิลา แต่เขาก็สั่งให้ทูตของเขาพยายามหลีกเลี่ยงการกระทบกระเทือนริมฝั่งทะเลเวียดนาม เขากล่าวด้วยความกลัวอังกฤษว่า เวียดนามเป็นประเทศที่ไม่เจริญและการมีที่มั่นบนแผ่นดินใหญ่ก็ยากที่จะป้องกัน² คำเตือนของนายกิโซที่ได้รับการสนใจมาก และเวียดนามก็รอดตัวไปอีกครั้งหนึ่ง ฝรั่งเศสได้ดินแดนชั่วคราวที่เกาะบาซิลัน ที่ตั้งอยู่ระหว่างบอร์เนียวและฟิลิปปินส์ ซึ่งเซซิลเข้าใจว่าจะเป็นที่ตั้งอันมั่นคงเช่นเดียวกับฮ่องกง อย่างไรก็ตาม สเปนอ้างว่าเกาะบาซิลันเป็นเมืองขึ้นของฟิลิปปินส์และการประท้วงของสเปนทำให้ทางปารีสต้องละทิ้งเกาะนั้นไป

หลังจากเหตุการณ์นั้นแล้ว กิโซก็ไม่มีอยู่ในอารมณ์ที่จะฟังข้อเสนอของนายทหารเรือที่กระวนกระวายเพราะความผิดหวังจากการณีเกาะบาซิลันได้ พลเรือตรีเซซิลจับตามองดูริมฝั่งอินโดจีนอยู่และมีใจจดจ่ออยู่ที่อำเภอจอร์เจียตังตั้งแต่วามาถึงภาคตะวันออกแล้ว เขาเสนอให้ฝรั่งเศสยึดที่มั่นในเวียดนามด้วยการสนับสนุนการอ้างสิทธิในราชบัลลังก์ของเชื้อสายราชวงศ์เล ตามคำบอกเล่าของเซซิลผู้อ้างสิทธิในราชวงศ์เล มีผู้สนับสนุนอยู่มากในภาคเหนือและพร้อมที่จะร่วมมืออยู่เสมอ พวกเพื่อนที่เป็นนักเผยแพร่ศาสนาบอกกับเซซิลว่าถ้าราชวงศ์เลได้มีอำนาจขึ้นใหม่ ฝรั่งเศสก็จะได้รับอนุญาตให้ตั้งฐานทัพและพวกนักเผยแพร่ศาสนาจะได้รับสิทธิสอนศาสนาอย่างเสรี

ในระหว่างนั้น ความกลัวที่กิโซที่ได้หวั่นเกรงมานานก็มาถึง คืออังกฤษเกิดขัดใจที่ฝรั่งเศสไปยึดเอาเกาะตาดิตี หลังจากหวาดเกรงกันอยู่หลายสัปดาห์ ขณะที่อังกฤษก็ขู่จะทำสงคราม กิโซก็สามารถยึดเกาะตาดิตีไว้ได้โดยเสียเงินทดแทนให้อังกฤษไป ตั้งแต่นั้นมาเขาก็ตั้งใจที่จะพยายามหลีกเลี่ยงปัญหาขัดแย้งกับชาติพันธมิตรในยุโรป และตั้งนั้นเขาจึงปฏิเสธแผนการของเซซิล

3

การที่กิโซที่ไม่ร่วมมือดังกล่าวทำให้บรรดาทหารเรือในภาคตะวันออกไกลต่างพากันไม่พอใจมากพวกเขาต่างพากันถามว่าให้เขามาอยู่ทางนี้เพื่ออะไร หากเขามีได้รับอนุญาตให้ทำอะไรให้ประเทศฝรั่งเศสดังเช่นกองทัพเรือโปรตุเกส สเปนและอังกฤษกระทำให้แก่ประเทศของเขาเหล่านั้น การค้าที่เขาคิดว่าเขาจะต้องคุ้มครองและป้องกันแท้จริงก็ไม่มีอยู่เลย และการเดินทางของพวกเขาก็เสียเงินของประเทศไปเท่ากับการทำสงครามที่จะขยายอาณานิคมของฝรั่งเศส

ความคิดเห็นดังกล่าวได้รับความเห็นชอบอย่างกระตือรือร้นจากคนสองหมู่คือพวกนักเผยแพร่ศาสนาและนักการเมืองที่คอยสนับสนุนอยู่ในประเทศฝรั่งเศส พวกนักเผยแพร่ศาสนาเป็นพวกเดียว

ที่บรรดานายทหารเรือมาติดต่อด้วยในภาคตะวันออกเฉียง มิใช่แต่เพียง “จะช่วยเป็นส่วนประกอบใน ความสนใจของชาติด้านใดด้านหนึ่งที่ทหารเรือควรคำนึงด้วยตนเอง”³ แต่นักเผยแพร่ศาสนายังเป็น พวกเดียวที่รู้ชื่ออะไรอยู่บ้างเกี่ยวกับภาคตะวันออกเฉียง รวมทั้งภาษาตะวันออกเฉียงต่าง ๆ ซึ่งทำให้ต้องอาศัยบาทหลวงใน การเจรจาทุก ๆ ครั้ง ความรู้สึกของพวกนักสอนศาสนาเกี่ยวกับนโยบายเป็นทางการของฝรั่งเศสจะ เห็นได้ชัดจากคำบรรยายของบาทหลวงนิกายเยซูอิต คือ บาทหลวง ดูโอ ผู้เปรียบการกระทำของ ฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงไกลว่า “หมาน้อย ๆ ที่เห่าอยู่แต่ไกลแต่ไม่เคยกัด”⁴ โดยทั่วไปนักเผยแพร่ศาสนา ฝรั่งเศสที่มายังเอเชียหลัง ค.ศ. 1820 มักมีความรุนแรงในด้านการเมือง และมีความเชื่อมั่นว่าประชาชน ในฝรั่งเศสยกย่องและสนับสนุนความพยายามของตน และแท้จริงการที่พระเจ้ามีน้หมางทรงสั่งให้ ประหารชีวิตนักสอนศาสนากระตุ้นความคิดของชาวฝรั่งเศสคาทอลิกมากกว่าเหตุการณ์ใด ๆ ที่เกิดขึ้น นอกประเทศฝรั่งเศส หลังจากปี ค.ศ. 1840 ชาวคาทอลิกโฆฆณาอย่างเปิดเผยเรียกร้องให้ฝรั่งเศส เข้ามายุ่งเกี่ยวกับนักเผยแพร่ศาสนา แต่นายกซิโซห์ผู้ต่อต้านพวกบาทหลวงไม่ยินยอมตามคำเรียกร้อง นั้น แต่ใน ค.ศ. 1843 แรงกดดันจากสาธารณชนเพิ่มขึ้น กิโซห์ให้อำนาจแก่นายทหารเรือที่จะ “ให้ความ ค้มครองแก่นักสอนศาสนาที่ถูกขู่ข่มคุกคามด้วยการปองร้ายเป็นส่วนตัว และถ้าสามารถทำได้ ก็ให้ ปฏิบัติโดยไม่เกี่ยวข้องกับธงของฝรั่งเศสในทุกกรณีพิพาท”⁵

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1845 พลเรือตรีเซซิล ได้ทราบข่าวว่านักสอนศาสนาชาวฝรั่งเศส คือ เมอซิเออร์ เลอแฟบเวอร์ ถูกตัดสินให้ประหารชีวิตในเวียดนาม แม้ว่าจะมิได้ถูกประหาร เซซิลก็ส่ง ผู้บังคับการเรือ “อัลซแมน” คือ พันเรือตรี ฟอร์ดนิเออร์ ดูปลอง ไปยังเมืองตูราน ฟอร์ดนิเออร์ ดูปลอง มิได้แต่เพียงรับเลอแฟบเวอร์กลับคืนมาเท่านั้น แต่ยังได้รับของขวัญสำหรับตนเองและลูกเรืออีกด้วย ปรากฏว่าพระเจ้าเดียวตรีมิได้มีพระประสงค์จะฆ่าพวกนักเผยแพร่ศาสนา แต่ต้องการขจัดนักเผยแพร่ ศาสนาและเรือรบฝรั่งเศสไปให้พ้นโดยเร็วที่สุดที่จะเร็วได้ อย่างไรก็ตาม นายทหารเรือรบทั้งหลาย และนักสอนศาสนาสนใจแต่เพียงสันติภาพที่ตนเองเสนอโดยมิได้เป็นที่ยอมรับกันแต่อย่างใด ไม่ว่าจะอนาคต ของสนธิสัญญากับพระเจ้าเดียวตรีจะมีอยู่ประการใด หลังจากปล่อยตัวบาทหลวง เลอแฟบเวอร์แล้ว ก็ถูกทำลายลงอย่างเด็ดขาดด้วยการกระทำของเรือรบฝรั่งเศสในอ่าวเมืองตูราน ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1847

เมอซิเออร์ เลอแฟบเวอร์ เริ่มเหตุการณ์ที่ติดต่อกันหลายครั้งอีกที่จะนำไปสู่การรุกรานของ ฝรั่งเศสเข้าเวียดนาม ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1846 เขาพยายามกลับเข้าไปเวียดนามอีก แต่ถูกขัดขวาง และถูกตัดสินให้ประหารชีวิตอีกครั้งหนึ่ง พลเรือตรีเซซิลกระตือรือร้นถือโอกาสนี้เป็นสาเหตุนำเรือ รบสองลำไปยังตูรานและไปเรียกร้องเสรีภาพในการปฏิบัติกิจการศาสนาในคาทอลิก และให้ปล่อย เมอซิเออร์ เลอแฟบเวอร์ แม้ทัพเรือสองนายที่นำการเดินทางครั้งนี้คือนาวาตรี ลาปีแอร์ และนาวาตรี ริกอลท์ เดอ เจอญยี่ เดินทางมาถึงตูรานในต้นฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1847 ต่างคนต่างไม่รู้ว่าจะเวียดนาม ได้ปลดปล่อยเมอซิเออร์ เลอแฟบเวอร์ และฝากส่งไปสิงคโปร์แล้วสี่สัปดาห์ก่อนที่เขาจะมาถึง เพื่อ บังคับให้ข้าราชการยอมรับจดหมายของเซซิลที่มีถวายจักรพรรดิ ลาปีแอร์บังคับให้เรือเวียดนามในอ่าว หลดใบเรือลงให้หมด หลังจากรอคำตอบอยู่สองสัปดาห์ นายทหารเรือฝรั่งเศสก็หมดความอดทน ใน วันที่ 15 เมษายน เขาคิดว่าเรือเวียดนามสี่ลำในอ่าวแล่นตรงมายังเรือของตน ลาปีแอร์รู้สึกตกใจ จึง ตัดสินใจยิงไปทันที ภายในเวลา 70 นาที ปืนฝรั่งเศสคร่าชีวิตคนเวียดนามนับเป็นร้อยเท่าของจำนวน ชีวิตที่รัฐบาลเวียดนามประหารนักสอนศาสนาในเวลาสองศตวรรษ โดยมีต้องพะวัภพวนกับไซค

ชะตาของเลอแฟบเวอร์อีกต่อไป ลาปีแอร์ และเจอนูยี่ก็แล่นเรือออกจากตุราน ทั้งพวกนักสอนศาสนาอื่น ๆ ให้อยู่ในเงื้อมมือของชาวเวียดนามที่คั่งแค้นเหล่านั้น ก่อนที่พวกเขาจะมีโอกาสกลับมาแสดงเหตุการณ์ซ้ำอย่างในเมืองตุรานอีก ลาปีแอร์และเจอนูยี่ก็นำเรือไปติดหล่มน้ำตื้นอยู่ใกล้ฝั่งเกาหลี เขาทั้งสองหนีการถูกลงโทษที่ทำเรือเสียหาย และการกระทำที่ไม่ได้รับอนุญาตที่ตุรานไปได้ก็เพราะหัวหน้าเผยแพร์ศาสนาที่ปารีสช่วยป้องกันไว้ให้ในวงสังคมชั้นสูง ในบรรดานักพูดที่สามารถที่สุดก็คือบาทหลวงฟอร์คาร์ด ผู้อ้างว่าแม้แต่พระสันตะปาปาเองก็คงยอมรับการกระทำที่รุนแรงต่อ “กษัตริย์อันหน้า”⁶ เมื่อพลเรือตรี เซซิล กลับมาจากภาคตะวันออกเฉียงในปี ค.ศ. 1847 ก็ร่วมสนับสนุนเรียกร้องว่า “แต่เนิ่นต่อไปฝรั่งเศสจะพบกับเวียดนาม “ด้วยอาวุธปืนเท่านั้น” และคอยดูให้พระเจ้าเด็ยวตรีมี “ผู้สืบราชสมบัติที่ดี”⁷

4

การกระทำอันก้าวร้าวของพวกนักเผยแพร์ศาสนาและนายทหารเรือกลับทำให้แนวทางปฏิบัติสายกลางของเวียดนามที่เริ่มต้นในสมัยพระเจ้าเด็ยวตรีต้องเปลี่ยนไป และทำลายโอกาสที่จะคืนดีกันระหว่างพวกคาทอลิก และราชวงศ์เหงียน พระเจ้าต็อดี้กทรงครองราชย์ต่อจากพระเจ้าเด็ยวตรี ใน ค.ศ. 1848 ไม่ทรงเห็นวิธีอื่นนอกจากรบกับนักเผยแพร์ศาสนาและพวกคาทอลิกเวียดนาม พระองค์และข้าราชการทราบว่านักสอนศาสนาเรียกร้องให้เรือรบฝรั่งเศสเข้ามาในอ่าวเวียดนามมากกว่าแต่ก่อน และพวกนักสอนศาสนาเป็นผู้ให้ความช่วยเหลือในการสอดส่องเหตุการณ์ทางการเมืองและการทหารให้แก่ชาวฝรั่งเศส และหัวหน้าของพวกเขาในฝรั่งเศสก็พยายามเรียกร้องให้ฝรั่งเศสนำทหารมาแทรกแซง พวกเขายังรู้ว่าพวกคาทอลิกเวียดนามร่วมกับพวกกบฏในภาคใต้ต่อต้านพระเจ้ามินห์ม่างและในภาคเหนือร่วมกับผู้อ้างสิทธิ์ในราชวงศ์เล ผู้ซึ่งเซซิลต้องการให้ครองบัลลังก์ต่อจากพระเจ้าเด็ยวตรี และต่อมาไม่นานนักพระเจ้าต็อดี้กก็ต้องเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกบฏที่พวกคริสเตียนสนับสนุนในภาคเหนือ โดยต้องการที่จะตั้งพระเจ้าเซษฐาหรืออนุชาองค์ใดองค์หนึ่งของพระเจ้าต็อดี้กขึ้นไว้บนราชบัลลังก์

พระเจ้าต็อดี้กได้ชื่อว่าทรงเป็นผู้ที่สุภาพ ทรงตัดสินพระทัยจะไล่พวกนักเผยแพร์ศาสนาออกจากเวียดนาม และบังคับให้พวกคาทอลิกเวียดนามยอมอยู่ใต้อำนาจ หลังจากปราบกบฏในภาคเหนือแล้ว ก็ให้ประหารชีวิตนักเผยแพร์ศาสนาฝรั่งเศสคนหนึ่ง อีกหนึ่งปีต่อมา ก็ให้ประหารชีวิตนักสอนศาสนาอีกคนหนึ่ง พระองค์ออกประกาศพระราชกฤษฎีกา 2 ฉบับต่อต้านพวกคาทอลิกพื้นเมือง ซึ่งถ้าหากนำออกบังคับใช้จริง ๆ ก็คงทำลายชุมชนคาทอลิกทั้งหมด

ขณะนั้น มีนักสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสประมาณ 40 คนอยู่ในเวียดนาม และคนเหล่านั้นก็ได้เฉื่อยชา หลังจากเมืองตุรานถูกโจมตีแล้ว การดำรงชีวิตของนักเผยแพร์ศาสนาก็ยิ่งยากลำบากมากขึ้น ต่อมาอีกช้านานไม่มีเรือฝรั่งเศสมาเวียดนามเลย และพวกนักสอนศาสนาที่ขมขื่นกับประเทศของตนมาก อย่างไรก็ตาม ก็เกิดมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นในประเทศฝรั่งเศส รัฐบาลสมัยต่อต้านพระของพระเจ้าหลุยส์ ฟิลิป และกิโซท์หมดอำนาจไป มีสมัยสนับสนุนพวกคาทอลิกของจักรวรรดิครั้งที่สองของพระเจ้าหลุยส์ นโปเลียน เข้าแทนที่ ผลก็คือหลังปี ค.ศ. 1852 รัฐบาลที่ปารีสพร้อมที่จะฟังคำร้องเรียนและข้อเสนอของพวกนักสอนศาสนา

หลังจาก ค.ศ. 1851 ข้อร้องเรียนมีมากขึ้นและมีการเรียกร้องให้ปฏิบัติการโดยด่วน ใน ค.ศ. 1848 บาทหลวงเรอตอดด์ ซึ่งมีได้เป็นนักการเมืองไม่ได้ขอสิ่งใดมากไปกว่าให้ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซงทางการทูต บัดนี้ ขอให้มีการเจรจาด้วยการใช้กำลังทหารเข้าหนุน เขากล่าวว่าเขาจะเห็นด้วยกับการทำสนธิสัญญากับเวียดนาม ต่อเมื่อฝรั่งเศสได้รับดินแดนส่วนหนึ่งของเวียดนาม ใน ค.ศ. 1852 พระราชาคณะเผยแผ่ศาสนา 8 องค์ทูลร้องเรียนโดยตรงต่อพระเจ้าหลุยส์ นโปเลียน ให้ส่งกองทัพเรือมาเอเชีย เพื่อขจัดความคิดผิด ๆ ว่าฝรั่งเศสอ่อนแอเกินกว่าที่จะมาช่วยพวกนักสอนศาสนาที่ถูกข่มเหง เขากล่าวว่าวิธีการโดยสันติภาพตลอดจนนโยบายประนีประนอมไม่ได้ผลเสียแล้ว

5

ในปีเดียวกันนั้นคือปี ค.ศ. 1852 นักสอนศาสนาได้รับความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ด้วยการเกลี้ยกล่อมให้ทูตฝรั่งเศสคนสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงไกล คือ เคนด์ บุร์บูลอง ให้มาเป็นผู้ร่วมเข้าแทรกแซงด้วย บุร์บูลอง เป็นคนแรกที่น่าขอความที่จะแพร่หลายในหมู่ชาวฝรั่งเศสต่อมาอีก 30 ปี มาใช้ในสมัยที่ได้ชัยชนะและ “ทำให้สงบ” ต้องใช้การปฏิบัติที่รุนแรง “เพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติ” ทุกชาติที่เป็น “ชาติที่เจริญแล้ว” จะสรรเสริญฝรั่งเศสที่ทำโทษ “พวกอนารยชนที่หยาบช้าและอวดดี”⁸ ฝรั่งเศสต้องเน้นการให้สันติธรรมแก่ชาวคริสต์หรืออย่างน้อยก็เพื่อ “ความปลอดภัยอันสมบูรณ์ของนักสอนศาสนาชาวฝรั่งเศสและสเปน” และให้เวียดนามยกเมืองตูรานให้ฝรั่งเศสเพื่อทดแทนเลือดของนักสอนศาสนาที่หลั่งมาเป็นแรมปี หากเวียดนามปฏิเสธไม่ยอมรับ “ข้อเสนอที่สมเหตุสมผล” ดังกล่าวแล้ว เมื่อนั้นกองทัพเรือฝรั่งเศสจะเข้ายึดเมืองตูรานและบริเวณใกล้เคียง ในลักษณะนั้น “ความสัมพันธ์ทางมิตรภาพและการค้า” ระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามก็อาจตั้งไว้ “บนฐานะเสรีและเท่าเทียมกันแบบใหม่”⁹

บุร์บูลองมีที่ปรึกษาและผู้รายงานที่สำคัญอยู่สองนาย คือ หัวหน้าผู้ดูแลการเงินของสมาคมสอนศาสนาต่างชาติในฮ่องกง คือ บาทหลวงลิบัวร์และนักสอนศาสนาในวิทยาลัยคริสตจากภาคใต้ประเทศจีน ชื่อ ฮุก ต่างคนต่างก็ไม่เคยเห็นเวียดนาม แต่บาทหลวงเรอตอดด์ ให้รายงานและความคิดไว้เป็นอย่างดีจนเขาไม่รู้สีกตัวกลัวผิด ในอันที่จะแสดงความคิดเห็นนาประการ รวมทั้งการตัดสินใจทางการรักษาอ่าวเมืองตูราน

คำแนะนำของบุร์บูลองได้รับการต้อนรับอย่างดีที่ปารีส พระเจ้าหลุยส์ นโปเลียนนั้นทรงสนใจที่จะใช้กำลังทหารแสดงพระราชอำนาจและพระเกียรติคุณให้ปรากฏเข้มแข็ง อย่งไรก็ดี ใน ค.ศ. 1852 พระองค์ทรงยุ่งอยู่กับการรวบรวมอำนาจเผด็จการของประเทศอยู่ และใน ค.ศ. 1853 ก็เตรียมเรื่องสงครามไครเมียอีก

ตลอดระยะเวลาดังกล่าว การต่อสู้ระหว่างพระเจ้าต็อดติก และนักสอนศาสนาคงดำเนินต่อไปไม่เปลี่ยนแปลง นักเผยแผ่ศาสนาแสดงการระงับใจเก็บความรู้สึกสำหรับประโยชน์ของพวกตนไว้เงียบ ๆ และเน้นถึงประโยชน์นานาประการที่ฝรั่งเศสจะได้จากการตั้งตัวในเวียดนาม ดูเหมือนว่าการเตรียมการกบฏเพื่อราชวงศ์เลนั้น “เป็นการได้ประโยชน์ถึงสองทาง” หากฝรั่งเศสเข้าแทรกแซง และการได้เมืองตูรานเป็นกรณีที่จะช่วยให้ “การค้าขายมีกำไรขึ้น” และเป็นเครื่องมือที่จะนำไปสู่ “ความร่ำรวย

นานาประการที่ยังมิได้นำมาใช้สอยในโคจันจันและดั่งเกี้ย”¹⁰

ในที่สุด ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1856 ฝรั่งเศสจึงเข้าโจมตีเมืองตูรานอีก แต่การประสานงานทางการเมืองและการทหารเลวมาก เรือลำแรกที่เข้ามาในอ่าวนาจดหมายจากนาย มองตินยี ทูตคนใหม่ที่เพิ่งได้รับแต่งตั้งมาประจำราชสำนักกรุงเว้ เขาไปเสียเวลาอยู่ในเขมรเสียนาน ข้าราชการจึงปฏิเสธไม่ยอมรับส่งจดหมายนี้ไปกรุงเว้ กัปตันเรือเกรงว่าเวียดนามจะโจมตี จึงระดมยิงกำลังที่ป้องกันอ่าวและส่งกองทหารขึ้นบก เรือฝรั่งเศสลำที่สองเดินทางมาถึงเวียดนามในเดือนตุลาคม แต่เรือที่นำนายมองตินยี มามีได้มาถึงเมืองตูราน จนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1857 ในเวลานั้น เรือ “คาตินา” ซึ่งระดมยิงอ่าวก็แล่นต่อไปเมืองจันเสีแล้วตามคำสั่งที่เรียกมาก่อนหน้านั้น

นายมองตินยี เรียกร้องขอมีการติดต่อโดยตรงกับราชสำนักกรุงเว้แต่ถูกปฏิเสธ เขาได้รับคำบอกเล่าว่าหากเขาต้องการทำสงครามก็ให้เขารบ มองตินยีไม่มีกำลังและอำนาจหน้าที่จะใช้กำลังรบจึงไม่มีทางเลือก นอกจากเลิกความพยายามที่ดูมีประโยชน์นั้นเสีย หลังจากขู่ว่าฝรั่งเศสจะใช้กำลังทหารเข้าลงโทษหากยังมีการกดขี่ทางศาสนาอยู่ต่อไป แล้วมองตินยีก็ออกจากเมืองตูรานในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1857

6

ปฏิกริยาของนักสอนศาสนาต่อความล้มเหลวของคณะทูตมองตินยีนั้น บาทหลวงเรอตอดต์เป็นผู้รับมาแสดงออกอย่างรุนแรงโดยเขาเขียนไว้ว่า “ผู้รักชาติที่กล้าหาญของเราทิ้งเราไว้ให้สิ้นหวังในอึ้งมือเสีย หลังจากแห่เรือให้ตื่นตัวต่อต้านพวกเราแล้ว เขามาโดยที่พวกเรามีได้เรียกร้องและจากไปหลังจากทำให้เราประนีประนอม เขาเริ่มการปฏิบัติอย่างกล้าแข็ง และจบลงด้วยการปฏิบัติแบบหวาดกลัว”¹¹

แม้นักสอนศาสนาจะสิ้นความอดทนกับรัฐบาล เขายังคงต่อสู้เพื่อแทรกแซงในขณะที่ความกดขี่มิได้ลดลง เคานต์บูร์บูลอง ได้รับรายงานจากบาทหลวงเรอตอดต์แจ้งแก่ปารีสในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1857 ว่าสเปนพร้อมที่จะช่วยเหลือในการเดินทางไปปฏิบัติการต่อต้านเวียดนามด้วยกองทัพคาทอลิกฟิลิปปินส์

ความพยายามของนักเผยแผ่ศาสนาที่มีมากกว่า 30 ปี บรรลุถึงจุดสุดยอดใน ค.ศ. 1857 ผู้สนับสนุนให้มีการรุกรานอย่างแข็งขันสองท่าน คือ บาทหลวงฮุก และเมอซีเออร์ เปลเลอแรง เดินทางไปปารีสเพื่อร้องทุกข์ พระเจ้านโปเลียนโปรดให้ฮุกเข้าเฝ้าในเดือนมกราคม เขากราบทูลพระองค์ว่าการเข้าครอบครองโคจันจันเป็นเรื่องง่าย และจะยังให้ผลที่น่าพึงใจเป็นอย่างมาก เขาทำนายว่าชาวเวียดนามจะต้องรับฝรั่งเศสเสมือนเป็น “ผู้มาปลดปล่อยและผู้มาอุปถัมภ์” และคงไม่ใช่เวลานานเท่าใดที่จะ “ทำให้ชาวเวียดนามเป็นคาทอลิกทั้งหมดและสวามิภักดิ์ต่อฝรั่งเศส”¹² เมอซีเออร์ เปลเลอแรง นั้นอ้อมค้อมกว่ามาก ท่านเทศน์โดยใส่ความรู้สึกอย่างเต็มที่ในวัดที่ปารีสเกี่ยวกับการต่อสู้ของชาวคริสเตียนเวียดนาม และหน้าที่ที่ฝรั่งเศสควรมาช่วยเหลือ พระเจ้านโปเลียนโปรดให้ท่านเข้าเฝ้าในเดือนธันวาคมหลังจากเปลเลอแรง กลับมาจากกรุงโรม ณ ที่นั้นท่านไปขอประทานคำอำนวยการจากพระสันตะปาปาให้ฝรั่งเศสปฏิบัติการต่อต้านเวียดนาม

เมื่อเมอซิเออร์ เปลเลอแรงกลับจากเฝ้าพระเจ้าไปเยือนครั้งแรก ท่านยินดีมากและค่อนข้างแปลกใจอยู่บ้างที่พบว่าจักรพรรดิ “พระราชทานให้มากกว่าที่ท่านขอ”¹³ ท่านมีอาจทราบได้เลยว่าบัดนั้นพระเจ้าไปเยือนทรงตัดสินพระทัยที่จะเข้าแทรกแซงอยู่แล้ว

การตัดสินใจเข้าบุกเวียดนามมีความเป็นมาอย่างไร ? เป็นผลของการโฆษณาของนักเผยแพร่วิทยาศาสตร์และแรงกดดันของนักการเมืองคาทอลิกหรืออย่างไร ? เพียงไม่กี่เดือนก่อนหน้านั้นหนทางของนักสอนศาสนาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จนั้นดูมืดมน จนกระทั่งเมื่อเดือนมีนาคม เดนดี วาลิสก็ เสนาบดีต่างประเทศของพระเจ้าไปเยือน ยังทูลพระเจ้าจักรพรรดิว่าเขาไม่เห็นเหตุผลหรือความจำเป็นแต่ประการใดที่จะเริ่มแผนการที่เสี่ยงภัยถึงเช่นนั้น¹⁴ แต่กระนั้นอีก 4 เดือนต่อมาวาลิสก็เปลี่ยนใจ ระหว่างเดือนมีนาคมและกรกฎาคม เขาได้รับการฝึกฝนเรื่องการเมืองอย่างใกล้ชิด คณะกรรมการเกี่ยวกับโคจินจินได้ชักชวนบรรดาผู้นำของฝรั่งเศสว่าการแก้ไขนโยบายของฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงใต้ให้เปลี่ยนไปทั้งหมดนั้นเป็นความจำเป็นมานานแล้ว และฝรั่งเศสจำเป็นต้องเข้าแข่งขันหาดินแดนในเอเชีย มิฉะนั้นแล้วก็จะลดตัวเองลงเป็นเพียงมหาอำนาจระดับสอง

ในวันที่ 25 พฤศจิกายน ค.ศ. 1857 กองทัพเรือของฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงใต้ได้รับคำสั่งให้เข้ายึดเมืองตูราน คำสั่งที่นายทหารได้รับนั้นแปลความได้อย่างเดียวคือ ให้เขาเตรียมกำลังทหารตั้งตัวขึ้นให้มันคง โดยไม่จำเป็นต้องพยายามที่จะเจรจากับชาวเวียดนามอีก

แต่การปฏิบัติตามคำสั่งเหล่านั้นชักช้าไปบ้าง ด้วยสงครามระหว่างอังกฤษ-ฝรั่งเศสกับจีนและด้วยการเจรจาประนีประนอมกันของพันธมิตรเกี่ยวกับสนธิสัญญาเทียนสิน ที่กินเวลาไปจนกระทั่งปลายเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1858 พลเรือตรี ริกอลท์ เดอ เจนูยี่ แม่ทัพฝรั่งเศสออกเดินทางไปยังเมืองตูรานในเดือนสิงหาคมพร้อมด้วยเรือรบ 14 ลำ และกำลังทหาร 25,000 คน มีเมอซิเออร์เปลเลอแรงไปเคียงข้างในฐานะเป็นที่ปรึกษาฝ่ายการเมืองและการทหาร

ขณะที่เดินทางเข้าอ่าวตูรานในวันที่ 31 สิงหาคม เข้าโจมตีหน่วยป้องกันอ่าวในวันที่ 1 กันยายน และเข้ายึดเมืองได้ในวันต่อมา มีการต้านทานอย่างอ่อนแอมาก อย่างไรก็ตาม ไม่มีสัญญาณของความชื่นชมยินดี หรือการตื่นตัวของพวกคริสเตียนดังเช่นนักเผยแพร่วิทยาศาสตร์เคยโฆษณาไว้แต่ประการใด ประชาชนเวียดนามหายตัวไปเสียเฉย ๆ และฝรั่งเศสพบว่าตนเองมิได้มีกำลังพื้นเมืองที่ฝรั่งเศสหวังจะได้รับความช่วยเหลือให้ปรับปรุงตูรานให้เป็นเมืองฐานทัพที่ดีไม่แตก ยิ่งกว่านั้นทั้งความร้อนและโรคภัยไข้เจ็บก็ทำให้กำลังทหารของฝรั่งเศสชะงักไป อีก 4 สัปดาห์ต่อมาฝนตกหนักทำลายแผนการที่จะเข้ายึดเมืองเว้ทางบก และฝรั่งเศสขาดเรือท้องแบนที่จะใช้ล่องขึ้นไปตามลำแม่น้ำหอม

พลเรือตรี เจนูยี่ รายงานไปปารีสว่า “รัฐบาลถูกหลอกลวงในกิจการดังกล่าวนี้”¹⁵ เขาตำหนิอย่างแค้นเคืองที่เมอซิเออร์ เปลเลอแรง บอกผู้วางแผนการเดินทางที่พามาโจมตีนี้ผิด ๆ ฝ่ายบาทหลวงก็ตำหนิเจนูยี่ว่าขาดความเข้มแข็งในการดำเนินงานครั้งนี้ เมอซิเออร์ เปลเลอแรง เรียกร้องให้เข้าโจมตีภาคเหนือ เขากล่าวว่ามีคริสเตียนอยู่ในแคว้นดังกล่าวนี้มากกว่าส่วนอื่น ๆ ของเวียดนาม และพวกเหล่านั้นจะร่วมกันต่อต้านข้าราชการชั้นสูงของพระเจ้าเจ้าคือตึก หากฝรั่งเศสเข้าไปในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง พลเรือตรี เจนูยี่ ตอบว่า เขามีอาจให้การพิจารณาทางแผนยุทธศาสตร์เพื่อปัญหา

ความสนใจเรื่องศาสนาอีกต่อไป เขาจึงพยายามเข้ายึดเมืองไซ่ง่อนแทน

การตัดสินใจของเจอนูยี่ที่จะเข้ายึดเมืองไซ่ง่อนมีสาเหตุสองประการ คือ เขาต้องการยึดแหล่งเก็บข้าวในภาคใต้ และเขาเชื่อว่าไซ่ง่อนจะเป็นศูนย์กลางการค้าขายที่สำคัญถ้าเปิดเป็นเมืองท่าเรือให้กับชาวยุโรป เจอนูยี่ทิ้งทหารจำนวนน้อยไว้ที่เมืองตูราน เขาปล่อยเรือลงใต้ในวันที่ 2 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1859 และในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ไซ่ง่อนก็ตกอยู่ในมือฝรั่งเศส และชาวคริสเตียนพื้นเมืองก็ไม่แสดงตัวเข้ากับฝรั่งเศสอีกเช่นเดียวกัน และเจอนูยี่ยังเชื่อต่อไปอีกว่าจะไม่ได้รับการสนับสนุนจากชาวพื้นเมืองในอนาคตอีกด้วย

ในปลายฤดูฝนและข่าวที่ว่าชาวเวียดนามทำร้ายคนฝรั่งเศสที่เมืองตูรานทำให้เจอนูยี่กลับมาอยู่ที่ตั้งกองทหารของเขา เมืองตูรานยังคงเป็นดินแดนล้าเคี้ยวของชาวฝรั่งเศส ในฤดูใบไม้ผลิและฤดูร้อนเช่นเดียวกับในฤดูใบไม้ร่วง และฤดูหนาว เพราะหากทหารที่ตายในระหว่างปฏิบัติการ 1 คนก็จะมีทหารตายด้วยโรคเมืองร้อน 20 คน ในเดือนมิถุนายนเกิดอหิวาตกโรคระบาดคนตายไปกว่า 200 คน ในเดือนกรกฎาคมเกิดโรคไทฟอยด์ระบาด จากเดือนพฤษภาคมถึงเดือนธันวาคม มีคนตายด้วยโรคภัยเฉลี่ยประมาณเดือนละร้อยคน ตลอดระยะเวลาที่กำลังชาวเวียดนามที่ต่อต้านเพิ่มมากขึ้น เจอนูยี่เริ่มประจักษ์ว่าเขามีอาจบังคับจักรพรรดิเวียดนามให้มาสามิภักดีได้ ด้วยกำลังทหารที่เขามีอยู่ ความหวังของเขาที่จะได้กำลังเพิ่มอีกทั้งหมดไปอย่างสิ้นเชิง เมื่อเขาได้ข่าวว่าพระเจ้านโปเลียนประกาศสงครามกับออสเตรียในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1859 ด้วยความรู้สึกขมขื่นและท้อถอยมาก เจอนูยี่ก็ขอลาออกจากตำแหน่งแม่ทัพ เขากลับปารีสในวันที่ 31 ตุลาคม

พลตรี ปาจ ได้รับตำแหน่งสืบต่อจากเจอนูยี่ เขาเดินทางมาถึงเมืองตูรานในวันที่ 19 ตุลาคม ค.ศ. 1859 พลตรี ปาจ พยายามเจรจาประนีประนอม ในเมื่อเห็นว่าไม่อาจใช้กำลังทหารให้เป็นผลสำเร็จ แต่ก็ยังคงไม่เกิดผลเท่ากับความพยายามใช้กำลังของเจอนูยี่นั่นเอง ในไม่ช้าก็เห็นได้แน่ชัดว่าไม่อาจยึดเมืองตูรานไว้ได้ ในวันที่ 22 มีนาคม กองทหารฝรั่งเศสกองสุดท้ายก็ออกจากเมืองไป

8

ตลอดปี ค.ศ. 1860 ฝรั่งเศสไม่ประสบความสำเร็จความก้าวหน้าใด ๆ ในเวียดนาม กองทหารฝรั่งเศสที่ไซ่ง่อน ยังคงตั้งอยู่อย่างโดดเดี่ยว และสามารถเปิดท่าเรือให้เรือสินค้ายุโรปมาค้าขายได้ แต่ฐานะก็ไม่ปลอดภัยยิ่งขึ้นในแต่ละเดือนที่ผ่านไป

หลังจากความล้มเหลวที่เมืองตูรานแล้ว การต่อสู้เรื่องเวียดนามก็ย้อนกลับไปยังปารีส พระเจ้านโปเลียนทรงผิดหวัง ที่เจอนูยี่ทำสงครามผิดพลาดไปมาก จึงยังไม่ทรงแนพระราชโยบายที่พระองค์ควรดำเนินต่อไปประการใด แต่แม้ว่าคำโฆษณาของนักสอนศาสนาจะถูกละเลยมากขึ้น แต่เสียงส่วนมากที่เรียกร้องให้ใช้กองทหารเข้ารุกรานยิ่งเพิ่มมากขึ้นและตั้งขึ้นเป็นลำดับ เสียงเหล่านั้นยืนยันว่าขณะที่ฝรั่งเศสกำลังล้มเหลวในโคจีนจิ้น อังกฤษก็กำลังถือไฟเหนือมือในพม่าและในจีนและถ้าฝรั่งเศสจะถอนตัวจากไซ่ง่อนอังกฤษก็จะเคลื่อนที่เข้าไปในเวียดนาม

พรรคที่สนับสนุนให้เริ่มปฏิบัติการทางทหารต่อไปในเวียดนามยังคงได้สมาชิกใหม่มาเพิ่มอยู่ต่อไป หมุนายทหารที่เคียดแค้น นักการเมืองที่ว้าวุ่นและนายทหารเรือที่ก่ลัดกลุ้ม ต่างพากันต่อต้าน

นโยบายตะวันออกไกล ซึ่งดูเหมือนจะทำให้ฝรั่งเศสเป็น “บริวาร” ของอังกฤษ ผู้ที่ช่วยหนุนหลังก็มีพ่อค้าและนักอุตสาหกรรมซึ่งสนใจในตลาดค้าในโพ้นทะเล และพวกชาตินิยมที่เป็นปัญญาชนซึ่งกลายเป็นนักพูดให้แก่ “คณะทูต” แบบใหม่ เขายืนยันว่าเป็นหน้าที่ของฝรั่งเศสที่จะพัฒนาประชาชนที่ยังคงล้าหลังอยู่ในโลก ให้การศึกษาและนำโชคชะตาของเชื้อชาติผิวดำและผิวเหลือง

เหตุผลต่าง ๆ เหล่านี้ให้ผลอย่างลึกซึ้งต่อความคิดและท่าทีของชาวฝรั่งเศสและเป็นเครื่องมือให้แก่พระเจ้านโปเลียนที่ทรงเอนเอียงไป และในการที่จะบังคับรัฐบาลทุกรัฐบาลไม่ว่าจะยังรือหรือยังต่อต้านอยู่ให้ดำเนินการเข้าแทรกแซงอินโดจีนจนกว่าจะได้ชัยชนะในเวียดนาม

พรรคจักรวรรดินิยมที่มีหัวรุนแรงได้ชัยชนะอย่างเด็ดขาด เมื่อนักพูดโวหารดีที่สุดในคนหนึ่งคือนายพรองซัวร์ เดอ ชาเซลลูปลอบาร์ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงทหารเรือ เมื่อได้เขาเป็นผู้นำ ฝรั่งเศสก็เริ่มกิจการต่อต้านเวียดนามอีก ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1860 พลเรือตรี ชาร์เนแม่ทัพกองทัพอฝรั่งเศสในภาคตะวันออกไกลได้รับคำสั่งให้ไปยังไซ่ง่อน ไปเพื่อดำเนินการซึ่งเจอนูยี่ได้ทิ้งไว้ ตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1859

ชาร์เนเริ่มเดินทางขึ้นไปตามลำแม่น้ำคอนเน ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1861 เขานำเรือรบไป 70 ลำ และทหาร 35,000 คนไปช่วยกองทหารที่ไซ่ง่อน และยังได้รับกำลังช่วยเหลือเพิ่มเติมจากทางประเทศจีนด้วย กำลังทัพชาวเวียดนามที่ต่อต้านเป็นสงครามนองเลือดหลายครั้งติดต่อกันนั้น ในปลายเดือนมิถุนายนก็ถูกฝรั่งเศสยึดได้บริเวณสำคัญ 3 มณฑลระหว่างไซ่ง่อนและชายแดนเขมร ในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 1861 ชาร์เนก็ประกาศให้โลกรู้ว่าไซ่ง่อนเป็นของฝรั่งเศสแล้ว

ฝรั่งเศสคิดว่าจักรพรรดิเวียดนาม ผู้ทรงมีพระประสงค์ที่จะได้สันติภาพคืนสู่ประเทศที่แตกแยกกันอยู่คงจะทรงยินดียอมรับข้อความในสนธิสัญญาแต่โดยดี อย่างไรก็ตาม พระเจ้าตื้อดิกยังไม่พร้อมที่จะเสียมณฑลที่มั่งคั่งที่สุดสามมณฑลไปเพื่อแลกกับคำสัญญาเพียงว่า ฝรั่งเศสจะยุติสงครามที่ฝรั่งเศสกระทำอยู่ฝ่ายเดียว พระองค์ทรงทราบดีว่าโรคร้ายไข้เจ็บรบกวนกองทหารฝรั่งเศสอยู่มาก และรัฐบาลที่ปารีสก็กระสับกระส่ายกับค่าใช้จ่ายของสงครามในเวียดนาม ยิ่งกว่านั้นยังมีความหวังว่าการที่ชนชั้นสูงไม่ร่วมมือกับฝรั่งเศสคงเพิ่มปัญหาให้แก่การบริหารของชาร์เนมากยิ่งขึ้น หากจักรพรรดิจะทรงถ่วงเวลาไว้นานอีกเล็กน้อย ฝรั่งเศสคงหมดกำลังใจและอาจตัดสินใจกลับประเทศไปนั้นเป็นข้อเสนอของชนชั้นสูงซึ่งคิดต่อต้านฝรั่งเศสอยู่

เมื่อพลเรือตรีโบนาร์ตมาแทนชาร์เน ในเดือนพฤศจิกายน ความหวังเหล่านั้นสูญหายไป ในกองเลือดสด ๆ ของชาวเวียดนาม โบนาร์ตใช้วิธีการที่รุนแรงฆ่าฟันปราบปรามการต่อต้านทุกอย่างในมณฑลเบียนหัว และขยายเขตการปกครองของฝรั่งเศสจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงไปทางตะวันตก เขารุกรานเข้าไปถึงมณฑลวินท์ลอง เลยเมืองมีไทไป แต่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1862 ฝรั่งเศสก็ใช้กำลังเข้ารุกรานอีกครั้ง และการกระจายตัวกันอยู่ในวงกว้างก็กลายเป็นเป้าโจมตีของกองโจรเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง ในสภาพแวดล้อมเช่นนี้ โบนาร์ตกระตือรือร้นเช่นเดียวกับแม่ทัพคนก่อน ๆ ที่จะได้รับสิ่งที่กำลังทหารมีอาจเอาชนะได้จาก การเจรจาประนีประนอมกัน

ท่ามกลางความสงสัยของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ราชสำนักเวียดนามส่งทูตไปไซ่ง่อนขอเสนอให้มีสันติภาพ ก่อนที่โบนาร์ตจะยื่นรายการข้อเรียกร้องอย่างเต็มที่ของฝรั่งเศสให้แก่พระเจ้าตื้อดิก ในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1862 ก็มีการลงนามในสนธิสัญญาที่เมืองไซ่ง่อน ยกดินแดนสามมณฑลติด

กับช่างอ่อนและเกาะปลุกทองคำให้แก่ฝรั่งเศส อีกทั้งยังเปิดเมืองท่าเวียดนามอีกสามเมืองให้ค้าขายกับ
 ชาตินิตะวันตก ให้เสรีภาพในการเผยแพร่ศาสนาแก่นักเผยแพร่ศาสนา และให้เรือรบฝรั่งเศสผ่าน
 เข้าสู่ลุ่มแม่น้ำโขงได้อย่างเสรีจนถึงเขตแดนเขมร กีดกันเวียดนามจากการยกดินแดนส่วนใด ๆ ให้แก่
 มหาอำนาจอื่น ๆ โดยมีได้รับคำยินยอมจากฝรั่งเศส และให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ฝรั่งเศสในการโจมตี
 เวียดนามเป็นเงินจำนวน 4 ล้านเปียสดี

9

อะไรที่ทำให้พระเจ้าตือตีกทรงรีบเสนอสันติภาพต่อโบนาร์ตและยอมเสียค่าปรับเป็นจำนวน
 มากเช่นนั้น ? เหตุผลหนึ่งที่แน่ชัดก็คือการขาดแคลนข้าวอย่างหนักเมื่อช่างอ่อนตกไปอยู่ในมือของฝรั่งเศส
 ซึ่งลดความสามารถในอันที่จะเพิ่มและเลี้ยงดูกองทัพใหญ่ ๆ เพื่อต่อสู้ศัตรูที่มารุกราน เหตุผลอีกประ
 การหนึ่งในการตอบรับข้อเสนองของฝรั่งเศสก็คือ พระองค์ทรงต้องการประวิงเวลา พระองค์ทรงหวัง
 ว่าดินฟ้าอากาศและโรคภัยไข้เจ็บจะทำให้ฝรั่งเศสอ่อนแอลงและการต่อต้านของประชาชนคงทำลาย
 จิตใจฝ่ายฝรั่งเศส และการเสี่ยงทั้งหมดก็จะแพงเกินกว่าที่ปารีสประมาณไว้ หากสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้น
 เมื่อนั้นพวกฝรั่งเศสที่ตัดทอน “การเสี่ยงภัยในอินโดจีน” ก็จะชักชวนให้พระเจ้าไปเลียนเล็กล้มแผน
 การนั้นเสีย

ตามเหตุผลดังกล่าวแล้วดูก็อาจเป็นจริงได้ แต่คงจะมีเหตุผลมากขึ้นหากพระเจ้าตือตีกสามารถ
 รวบรวมทรัพยากรของประเทศเพิ่มขึ้นได้แทนที่จะเจรจาเพื่อสันติภาพ อย่างไรก็ตาม ทรัพยากรธรรมชาติ
 ของประเทศยังคงต้องพัฒนา และความอุดมสมบูรณ์ส่วนใหญ่ก็ถูกล้างผลาญไปด้วยการจัดการผิด ๆ
 และการฉ้อราษฎร์บังหลวง อำนาจแห่งสมบูรณาญาสิทธิราชทำให้ชนชั้นสูงเย่อหยิ่งและไร้สมรรถภาพ
 ความเกียจคร้านและฉ้อโกงสร้างกำแพงความเกลียดชังและความไม่แยแสระหว่างสถาบันกษัตริย์และ
 ชาชนบท ซึ่งเป็นกำลังสำคัญอันแท้จริงของประเทศ หลังจากพระราชวงศ์แห่งไกลจากประชาชน
 มาหลายสิบปี ราชวงศ์เหียงนก็ขาดทั้งอำนาจและความสามารถที่จะสร้างองค์การที่ประสบความสำเร็จ
 ในการป้องกันประเทศ

พระเจ้าตือตีกและบรรดาข้าราชการหัวนเกรงชาวเวียดนามเองเท่ากับกลัวอำนาจของฝรั่งเศส
 ชัยชนะของฝรั่งเศสก่อให้เกิดปฏิกิริยาที่ขู่จะล้มราชวงศ์กษัตริย์ลงแม้ว่าการรุกรานจะไม่สำเร็จก็ตาม
 ขณะที่พระเจ้าตือตีกกำลังรบฝรั่งเศสอยู่ในภาคใต้ นั้น ประชาชนของพระองค์เองก็กำลังบั่นทอนอำนาจ
 ของพระองค์ด้วยการกบฏในภาคเหนือ แทนที่จะช่วยสนับสนุนจักรพรรดิของตนต่อต้านศัตรูต่างชาติ
 ของตนเอง ชาชนบทกลับเลือกโจมตีศัตรูของตนเองภายในประเทศ ผู้อ้างสิทธิจากราชวงศ์เลแต่โบราณ
 ได้รับคำยืนยันจากนักสอนศาสนาว่าจะมีกำลังทัพฝรั่งเศสมาช่วย จึงก่อกบฏขึ้นในฤดูใบไม้ผลิ ปี ค.ศ.
 1862 เพื่อแข่งขันอำนาจกับพระเจ้าตือตีกในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง พระเจ้าตือตีกทรงทราบถึงความ
 ทุกข์ยากของประชาชนทำให้ขบวนการนี้ดูเป็นอันตรายมากกว่ากบฏในครั้งก่อนๆ พระองค์พร้อมด้วย
 ข้าราชการระบุงการตัดสินใจด้วยมาตรการอย่างเด็ดขาด โดยอ้างว่าพวกกบฏเข้ากับฝรั่งเศส

แต่องค์พระเจ้าตือตีกเองทรงอยู่ในฐานะที่จะช่วยฝรั่งเศสได้มากกว่าชาชนบทที่ยากจนใน
 บริเวณลุ่มแม่น้ำแดง พระองค์ทรงตัดสินใจพระทัยใช้กำลังทหารต่อต้านพวกกบฏในภาคเหนือ จึงตกลง

จะเจรจาสันติภาพกับฝรั่งเศสเสีย พระองค์ทรงลงนามในสนธิสัญญาเพราะทรงต้องการใช้ทหารทุกคนไปสร้างอำนาจถวายพระองค์ในภาคเหนือ พระองค์ทรงตัดสินพระทัยทิ้งมณฑลที่เสียให้ฝรั่งเศสในโคจินจีนเพื่อไปเอาดินแดนที่เสียให้แก่พวกกบฏในภาคเหนือกลับคืน พระองค์ทรงทำสัญญาสันติภาพกับศัตรูต่างชาติ เพราะพระองค์จะทรงทำสงครามกับประชาชนของพระองค์เอง

ในด้านฝรั่งเศสความเหมาะสมทางการเมืองนำไปสู่การหักหลังในทำนองเดียวกัน นักสอนศาสนาเรียกร้องให้ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซงเพื่อช่วยพวกกบฏตั้งเกีย เขาต่างสนับสนุนว่าหากพระเจ้าตือตีกจะเสียดินแดนภาคเหนือให้แก่รัฐบาลที่เลือกในศาสนาคริสต์นิกายโรมันคาทอลิก ราชวงศ์เหงียนก็จะอ่อนกำลังลงทั่วประเทศ แต่โบนาร์ดีให้ความสนใจแก่ประโยชน์ของประเทศฝรั่งเศสเหนือศาสนา ทราบเท่าที่เวียงไค้มวยรับเงื่อนไขของเขา เขาจะช่วยกบฏตั้งเกีย แต่เมื่อพระเจ้าตือตีกตกลงยอมให้ฝรั่งเศสได้ไซ่ง่อนกับอีกสามมณฑลแล้ว โบนาร์ดีก็ยอมให้พระองค์จัดการกับพวกคาทอลิกในภาคเหนือได้เต็มที่เมื่อเขาไม่ยอมสนับสนุนพวกกบฏตั้งเกียที่นักเผยแพร่ศาสนาได้ยอมให้กบฏขึ้น โบนาร์ดีก็มีได้ขัดแย้งกับทางราชการในปารีส สำหรับรัฐบาลฝรั่งเศสแล้ว “เรื่องของนักสอนศาสนาไม่ได้เป็นประเด็นสำคัญที่จะช่วยตัดสินนโยบายของรัฐบาล”¹⁶ จึงอยู่สนธิสัญญาเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1862 ระบุว่าให้ชาวคาทอลิกเวียดนามมีเสรีภาพในทางศาสนา แต่แล้วก็ยอมให้พระเจ้าตือตีกทรงส่งเข้าไปเป็นพัน ๆ คนหลังจากปราบกบฏแล้ว แม้ว่านักสอนศาสนาจะผิดหวังในจุดมุ่งหมายและการกระทำของฝรั่งเศสมาก แต่ก็ “ไม่ยอมรับความเป็นจริงอย่างเปิดเผย ดังเช่นนักประวัติศาสตร์ฝรั่งเศสกล่าวว่า ตนเป็นเพียง “บทนำในการแทรกแซง” และพวกเขาได้เป็นผู้วางรากฐาน “โอกาสอันล้ำค่าในการตั้งตัวของเราในภาคตะวันออกไกล”¹⁷

10

อย่างไรก็ดี การต่อสู้เพื่ออินโดจีนก็ได้ยุติลงด้วยการที่กรุงเวียงไค้มวยทำสัญญาในเดือนเมษายน ค.ศ. 1863 ผู้ที่จะทำให้ภาคใต้ปลอดภัยคือพลเรือตรีเดอลา กรองดิแอร์ ผู้รับตำแหน่งต่อจากโบนาร์ดีในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1863 เขาต้องใช้ความพยายามทางการทหารและการทูตต่อต้านเวียดนามต่อมาอีกถึงสี่ปี และในระบอบนี้จักรวรรดินิยมฝรั่งเศสต้องต่อสู้กับการต่อต้านศัตรูและเสียงเรียกร้องของผู้เห็นใจฝ่ายศัตรูในประเทศ ในที่สุด เดอลา กรองดิแอร์ ก็เอาชนะความยุ่งยากที่เขาเผชิญอยู่ได้ แม้ว่าเขาจะได้รับความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสแต่เพียงส่วนน้อยในระหว่างวิกฤติเหล่านี้ ความยุ่งยากทางการเมืองของฝ่ายจักรวรรดินิยมในฝรั่งเศสที่น่าอันตรายอันใหญ่หลวงมาให้แก่การที่ฝรั่งเศสเข้าครอบครองโคจินจีน มากกว่าการต่อต้านของชาวเวียดนาม ด้วยเหตุผลสองประการคือ ประการหนึ่ง จาก ค.ศ. 1863 ถึง 1867 พระเจ้านโปเลียนทรงสนพระทัยในเวียดนามแต่เพียงเล็กน้อย ความพยายามที่ไม่ประสบความสำเร็จที่จะยกจักรวรรดิคาทอลิกขึ้นสู่บัลลังก์เม็กซิกัน ทำให้เสียความตั้งใจและเงินทองไปในการผจญภัยโพ้นทะเลมาก ในระบอบวิกฤตินี้พระเจ้าตือตีกเริ่มปฏิบัติการที่นำความลำบากใจมาสู่การที่จะเริ่มการขยายอำนาจต่อไปในอินโดจีน พระองค์เสนอจะร่วมมือกับฝรั่งเศส ถ้าปารีสตกลงจะแก้ไขข้อเรียกร้องต่าง ๆ

แม้ว่าพระเจ้าตือตีกจะทรงชนะพวกกบฏ แต่อำนาจของพระองค์ในประเทศก็คลอนแคลน ศีลธรรมของกองทัพที่ขัดสนของเวียดนามเสื่อมลงทุกปี ทวีภัยสิ้นของจักรวรรดิก็ลดน้อยลงเพราะสงครามกับต่างชาติและสงครามกลางเมือง และเสียบริเวณผลิตข้าวในภาคใต้ไป พระมหากษัตริย์ก็เสื่อมพระเกียรติและหมดกำลังที่จะหาเงินมาชดเชยท้องพระคลัง จึงยกเลิกข้อห้ามการขายฝิ่น และในการริเริ่มที่ยิ่งชาติศีลธรรมก็คืออนุญาตให้ขายตำแหน่งราชการได้ ผู้ที่มีเงินไม่ว่าจะมีความสามารถหรือไม่ก็ตามก็อาจเป็นข้าราชการได้

ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1863 พระเจ้าตือตีกทรงตระหนักว่าอาจปราบศัตรูภายในประเทศได้ ถ้าการคุกคามจากภายนอกลดน้อยลง พระองค์ทรงประจักษ์ในความยุ่งยากของพระเจ้านโปเลียนอยู่ จึงทรงตัดสินใจพระทัยแสวงหาโอกาสที่จะมีสันติภาพถาวรกับฝรั่งเศส ทรงส่ง พัน ถันห์ เกียน ซึ่งอาจเป็นขุนนางชั้นสูงที่สามารถที่สุดที่มีอยู่ เป็นผู้เคยไปตกลงในสนธิสัญญาไซ่ง่อนมาแล้วไปกรุงปารีส สิ่งที่พระเจ้าตือตีกทรงปรารถนาคือให้ได้สามมณฑลที่ทรงเสียให้แก่ฝรั่งเศสไปกลับคืนมา และพระองค์ทรงเติมพระทัยที่จะทรงสละเงินจำนวนมาก เพื่อแลกเปลี่ยนกับการที่ได้มณฑลที่สูญเสียไปกลับคืนมา ทรงยินยอมให้ฝรั่งเศสเอาวิชาโคจนาจินทั้งหมดและยอมยกเมืองไซ่ง่อน โคลอน ตลอดจนแหลมเซนต์จาเก้ให้ อีกทั้งยังยอมจ่ายเงินปีให้แก่ฝรั่งเศสและเปิดประเทศให้ฝรั่งเศสมาค้าขายด้วย

พระเจ้าตือตีกมิได้ทรงชื่นชมกับความสำเร็จของคณะทูตเท่าใด แต่พระองค์ทรงจำต้องได้รับสันติภาพและอิสรภาพที่จะปราบศัตรูในประเทศหากยังต้องการให้พระราชวงศ์ดำรงอยู่ต่อไป แต่พระเจ้าตือตีกและพระเจ้านโปเลียนก็ได้ยืนยันนโยบายของประเทศของพระองค์อีกต่อไป ในสายตาของชาวฝรั่งเศสที่ต้องการขายดินแดน สัญญาฉบับใหม่ที่ทำกับพระเจ้าตือตีกนั้นไม่จำเป็นและเป็นที่ยอมรับหลังจากที่เป็นอันตราย ผู้วางแผนการสร้างชัยชนะในอินโดจีนนั้นเข้มแข็งเกินกว่าจะยอมรับการล่าถอยจากเวียดนามโดยไม่มีการรบได้ บรรดานักพูดที่ตึกคักคล่องแคล่วที่สุดเหล่านี้ล้วนเป็นผู้อยู่ในตำแหน่งฝ่ายยุทธศาสตร์ที่สำคัญ ซึ่งยังมีได้ทรงมีฐานที่มั่นคงพอจะทำให้ผันแปรได้ พวกเขาคุมกองทัพเรือทั้งในประเทศและในภาคตะวันออกเฉียง ทั้งนายนาวาและนายพลเรือทั้งหลายเคยเป็นผู้นำทางให้แก่จักรวรรดิของฝรั่งเศสในภาคตะวันออกเฉียงไกล คนเหล่านี้เห็นว่าส่วนหนึ่งของเวียดนามอยู่ในมือของตนแล้ว เป็นเสมือนหนึ่งห้วสะพานนำไปสู่การรบที่ยิ่งใหญ่กว่า ซึ่งจะเป็นการสงครามที่ทำให้ฝรั่งเศสได้จักรวรรดิกว้างขวางและอุดมสมบูรณ์มาเป็นของตน ตั้งแต่ซาเชลลูปัลอบาห์ลงไปถึงฟรานซิส การ์นิเยร์ อายุ 25 ปี นายกองซงที่เคียวรบภายใต้ชาร์เนและต่อมาได้เป็นผู้สำรวจเหตุการณ์พื้นเมืองในไซ่ง่อน ทั้งกองทัพเรือแย่งในมาตราสำคัญ ๆ ของสนธิสัญญาฉบับใหม่นั้น

การหาเสียงของกองทัพเรือในอินทึจะหน่วงดินแดนที่ยึดครองไว้ได้แล้วนั้น ได้รับความสนับสนุนจากกำลังส่วนอื่นๆ นักเผยแพร่ศาสนาแค้นเคืองอย่างยิ่งในความคิดที่ยอมประนีประนอมก่อนที่เสรีภาพในการสอนศาสนาจะบึกหลักมั่นคง หนังสือพิมพ์คาทอลิกช่วยสนับสนุนอย่างเข้มแข็ง ยิ่งกว่านั้นชนหมู่ใหม่ยังร่วมเรียกร้องกับกองทัพเรือและนักเผยแพร่ศาสนา ชนหมู่นั้น คือ พวกผู้มีเงินและผู้มีอำนาจอยู่ในมือที่เคยลิ้มรสกับการมีอำนาจเหนือชาวพื้นเมืองอย่างไม่มีจำกัด พวกผู้นำในการขายอำนาจของฝรั่งเศสทราบดีว่าเขาต้องการสิ่งใดมากกว่าที่เขาจะพูดถึงจักรพรรดิผู้ยังไม่ทรงทราบหนทาง นโปเลียนทรงหยุดชะงัก สนธิสัญญาที่ทูตของพระองค์ไปลงนามไว้ก็เก็บเข้าลิ้นชัก และพระเจ้าตือตีกได้รับคำเตือนมิให้กลับทวนสภาพของสนธิสัญญาไซ่ง่อนอีก

พวกนักจักรวรรดินิยมฝรั่งเศสได้ใจจากความสำเร็จในครั้งนี้ จึงตัดสินใจที่จะดำเนินการต่อไป ข้างหลวงคนใหม่ของโคจินจีนคือพลเรือตรี เดอลา กรองดิแอร์ ผู้ทราบดีว่าจะต่อลมรัฐบาลที่ไม่อาจตัดสินใจได้อย่างไร เขาคอยมองหาหนทางที่เขาเห็นว่าจำเป็นจะขยายการปกครองของฝรั่งเศสโดยไม่ต้องรอคำสั่งหรือคำอนุญาต โดยทั่วไปแล้วบาริสต่าหนีการกระทำที่มีได้รับอนุญาต แต่แทบจะไม่เคยปฏิบัติผลกำไรที่ได้มา

การกระทำขั้นแรก ๆ ของเดอลา กรองดิแอร์ ก็คือข่มขู่กษัตริย์เขมรให้ยอมรับการอารักขาของฝรั่งเศสเหนือประเทศของตน เดอลา กรองดิแอร์ อ้างว่าสนธิสัญญาไซ่ง่อนทำให้ฝรั่งเศสเป็นทายาทของอำนาจที่เวียดนามเคยมีเหนือเขมร การกระทำดังกล่าวฝ่าฝืนการยุติสงครามของพระเจ้านโปเลียน ผู้ทรงเกรงจะต้องมีการรบกับไทย กษัตริย์ไทยเคยควบคุมนโยบายเขมรมาอย่างมีสมรรถภาพเป็นเวลานาน อันตรายจากความขัดแย้งกับไทยมิได้สิ้นสุดลงตราบนานเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1867 เมื่อบาริสต่าได้รับคำยินยอมจากไทยให้อารักขาเขมรได้ ค่าของการตกลงนี้สูงมาก แต่มิใช่ฝรั่งเศสเป็นผู้เสีย ผู้อารักขาใหม่บังคับให้เขมรยกดินแดนสองจังหวัดคือ พระตะบองและเสียมราฐให้แก่ไทย

ในฤดูร้อนเดียวกันนั้น ฝรั่งเศสโจมตีอาณาจักรที่สันตะเทือนของพระเจ้าตือตืออย่างหนัก เดอลา กรองดิแอร์ได้เข้าครองโคจินจีนในภาคใต้และภาคตะวันตกของสามมณฑลที่อยู่ในมือของฝรั่งเศสแล้ว การรุกรานครั้งใหม่นี้ได้เตรียมกันไซ่ง่อนเป็นเวลาหลายเดือน แม้ว่าอย่างน้อยสมาชิกผู้หนึ่งในคณะเสนาบดีของพระเจ้านโปเลียนคือพลเรือตรีเจอนูยีทราบและยอมรับแผนการนั้น เดอลา กรองดิแอร์ เข้าโจมตี ในวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1867 อีกสัปดาห์หนึ่งต่อมาเขาสามารถรายงานให้บาริสต่าทราบว่าภาคใต้ของโคจินจีนทั้งหมดอยู่ในมือฝรั่งเศสแล้ว ส่วนการต่อต้านของฝ่ายเวียดนามก็มี พัน ถิ่นห์ เกียน อุปราชของมณฑลสามมณฑลที่มีไซ่ของฝรั่งเศสเป็นผู้นำ แต่ก็อ่อนแอ เดอลา กรองดิแอร์ตำหนิขุนนางชาวผู้รักสงบผู้ที่ว่าช่วยบักบิดแอบซ่อนพวกกบฏที่ต่อต้านฝรั่งเศสและสนับสนุนกิจกรรมแบบกองโจรในประเทศ และใช้ข้อกล่าวหานี้เป็นข้ออ้างในการรวมดินแดนเวียดนามระหว่างลุ่มแม่น้ำโขงและอ่าวไทย พัน ถิ่นห์ เกียนยอมแพ้ เมื่อประจักษ์ว่านโยบายที่มุ่งเพื่อความสงบของเขาล้มเหลว เขาก็ฆ่าตัวตาย หลังจากให้บุตรชายทั้งหลายของเขาสัญญาว่าจะไม่ร่วมมือกับฝรั่งเศสแล้ว

การกระทำดังกล่าวช่วยทำให้ชัยชนะเหนือลุ่มแม่น้ำโขงสำเร็จลงได้ และทำให้ฝรั่งเศสสามารถอารักขาเหนือเขมรได้มั่นคงยิ่งขึ้น ฝรั่งเศสใช้เวลารวมเวียดนามภาคใต้มากกว่า 8 ปีเล็กน้อย จากเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1859 เมื่อเขาเข้าโจมตีเมืองไซ่ง่อนครั้งแรก จนถึงเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1867 คือ เดือนที่เขาเข้าครองสามมณฑลทางตะวันตกของลุ่มแม่น้ำโขง ทั้งหมดนี้นับได้ว่าสิ้นสมัยแรกแห่งชัยชนะของฝรั่งเศสในอินโดจีน ฝรั่งเศสเลิกบุกรุกต่อไปอีกหลายปีประหนึ่งจะพักฟื้นจากการสมบุกสมบันมานาน ระหว่าง ค.ศ. 1867 และ ค.ศ. 1872 ชาวฝรั่งเศสก้าวหน้าอย่างมากในการดำเนินการปราบ

ปราม การต่อต้านจัดการบริหาร และเตรียมอาณานิคมสำหรับการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในวงกว้าง

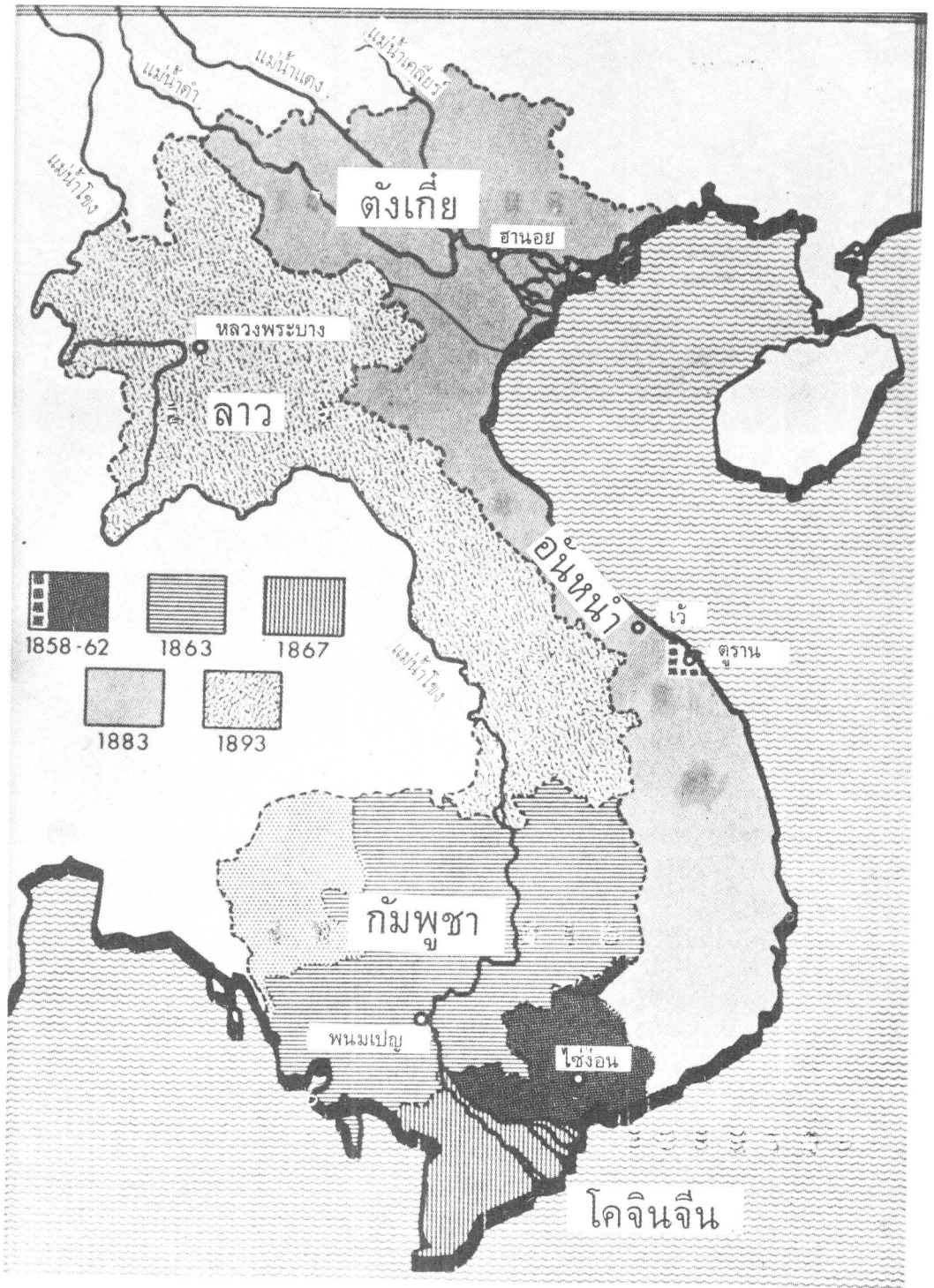
ก่อนที่จะเริ่มการรุกรานอีกใน ค.ศ.1873 การเปลี่ยนระบอบการปกครองและอารมณ์ทางการเมืองได้เกิดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแล้ว ซึ่งกิจการดังกล่าวมิได้เป็นที่ชื่นชอบของนักพutschสนับสนุนเรื่องจักรวรรดินิยม พระเจ้าโนโปเลียนทรงเสลาพระทัยพอที่จะนำประเทศไปเข้าสงครามต่อต้านปรัสเซียในปี ค.ศ. 1870 และผลก็คือต้องสูญเสียราชบัลลังก์ และฝรั่งเศสต้องเสียแคว้นอัลซาสและลอร์เรนไป การสิ้นอำนาจของพระเจ้าโนโปเลียนก่อให้เกิดการกบฏในปารีส และชัยชนะของสหสามัญในปารีสนำไปสู่สงครามกลางเมืองที่นองเลือด ฝรั่งเศสฟื้นตัวโดยรวดเร็ว แต่อีก 10 ปีต่อมาความแตกแยกทางการเมืองและความอ่อนแอทางการทหารทำลายการสนับสนุนการเสียดเพื่อจักรวรรดินิยมในภาคตะวันออก ความรู้สึกชาตินิยมในฝรั่งเศสรุนแรงมาก แต่การเรียกร้องของสาธารณชนก็เพื่อให้ได้แคว้นอัลซาสและลอร์เรนกลับคืนมากกว่าที่จะใช้กำลังทหารพยายามแสวงหาอาณานิคม

ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีนมีทางเลือกทางเดียว ต่อการที่รัฐบาลไม่ปฏิบัติการใด ๆ คือ ดำเนินการต่อไปด้วยตนเอง ปฏิบัติการไปโดยไม่มีหรือหากจำเป็นก็ต่อต้านคำสั่งจากปารีสแล้วเสนอปารีสด้วยผลงานที่สำเร็จไปแล้วซึ่งอาจบังคับให้ต้องปฏิบัติตามต่อไป

คนสามคนที่มืบทบาทในภาพการเริ่มกลับรุกรานเข้าเวียดนามอีก คนแรกคือ พลเรือตรีดูเปร ข้าหลวงโคจีนจีน ตั้งแต่ ค.ศ. 1871 และเป็นผู้สนับสนุนในการขยายตัวในภาคตะวันออกไกล คนที่สองคือ นายจอง คุบยู่ส์ พ่อค้าฝรั่งเศส นักจักรวรรดินิยมและนักสำรวจอาศัยอยู่ที่ฮันเค้ ซึ่ง ณ ที่นั้นเขาหาเงินได้มากด้วยการขายอาวุธให้ชาวจีน คนที่สามคือหนุ่มฟรานซิส การ์นิเยร์ ซึ่งคงเป็นคนที่ฉลาดที่สุด พุดเก่งและเป็นผู้สนับสนุนจักรวรรดินิยมของฝรั่งเศสอย่างเต็มที่

คุบยู่ส์และการ์นิเยร์เริ่มพบกันในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1868 ที่ฮันเค้ เขาได้รับแรงหนุนจากรายงานที่ว่าเรือใหญ่ ๆ สามารถแล่นผ่านลุ่มแม่น้ำแดงได้ คุบยู่ส์ผู้มีสัญญาค้าอาวุธผูกมัดกับเจ้าเมืองยูนนาน ก็เริ่มออกเสียดเดินทางนำอาวุธปืนสั้น ปืนยาว และกระสุนดินปืนขึ้นไปส่งโดยมีได้รับคำยินยอมของเวียดนามให้แล่นเรือขึ้นไปตามลุ่มแม่น้ำแดงเสียก่อน คุบยู่ส์สามารถเอาชนะอุปสรรคต่าง ๆ ได้ด้วยความฉลาด กล้าหาญและการตัดสินใจ เขาออกเดินทางในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1873 และกลับมายังฮานอยพร้อมด้วยสินค้าดีบุกในเดือนพฤษภาคม อย่างไรก็ตาม เขาถูกห้ามมิให้นำสินค้าเกลือไปในการเดินทางไปยังยูนนานครั้งที่สอง ไม่เพียงแต่กฎหมายเวียดนามห้ามการนำเกลือออกเท่านั้น แต่ผู้มีอำนาจในเวียดนามพยายามบังคับใช้กฎเพื่อขจัดการเดินเรือต่างชาติในลุ่มแม่น้ำแดง การกระทำขั้นต่อไปของคุบยู่ส์เป็นที่แปลกใจของทุกคน นอกจากพวกที่ยอมรับว่าเขาเป็นตัวแทนการทำขายของฝรั่งเศส ด้วยความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ของกองทหารที่มีอาวุธพร้อมมือ ประกอบด้วยชาวเอเชียจำนวน 150 คน และชาวยุโรปอีกจำนวน 25 คน เขาเข้ายึดส่วนหนึ่งของฮานอยได้ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1872 ชักธงชาติฝรั่งเศส และขอความช่วยเหลือไปยังไซ่ง่อน

ในไซ่ง่อน พลเรือตรีดูเปรกำลังรอคำร้องขออนุญาตตั้งแต่คุบยู่ส์เดินทางมาถึงฮานอย แม้ว่าเพราะผู้อื่นชักนำที่เป็นเหตุผลส่วนตัวนั้นน้อย พลเรือตรีดูเปรก็กระตือรือร้นที่จะไปตั้งเทียบท่ากับนายคุบยู่ส์ผู้ใจเร็ว “ดูเปรเขียนบันทึกไว้ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1873 ว่า เพื่อไปตั้งตัวในดินแดนยากลำบากาภิรมเขตแดนประเทศจีน” “เป็นปัญหาความเป็นและความตายสำหรับอนาคตของการปกครองของเราใน

ระยะการครอบครองของฝรั่งเศส
 ปี ค.ศ. 1858 - 1893 ระยะ 5 ปีที่ฝรั่งเศสครอบครองอินโดจีน

ภาคตะวันออกไกล”¹⁸ ท่านนายพลมิได้เป็นเพียงคนเดียวที่มีความคิดเห็นดังกล่าว เมื่อคูปยส์ผ่านเมืองไซ่ง่อนไปในปี ค.ศ. 1872 ขณะเดินทางกลับจากฝรั่งเศสไปจีน นายพลดาโบต์ ผู้รักษาการณ์ในตำแหน่งข้าหลวงขณะนายคูปเร่ไม่อยู่ยืนยันแก่เขาว่า ชาวฝรั่งเศสในไซ่ง่อนจะไม่ละทิ้งเขาหากความพยายามที่จะเดินเรือขึ้นไปตามลำแม่น้ำแดงจะเกิดปัญหากับชาวเวียดนามที่มีอำนาจอยู่ขณะนั้น

เมื่อพลเรือตรีคูปเร่ได้ยืนยันว่าคูปยส์มิได้หวังเกรงกับคำสั่งของชาวเวียดนามให้ออกจากฮานอย จึงโทรเลขไปยังกรุงปารีสในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 1873 แจ้งว่านายคูปยส์ได้เปิดมณฑลตั้งเรียบร้อยแล้ว และถ้าฝรั่งเศสไม่ปฏิบัติการโดยทันที จีนหรือชาติยุโรปอื่นอาจปล้นเอาเส้นทางเดินเรือที่พิเศษนี้ไปเสีย เขากล่าวว่า “ไม่ต้องการความช่วยเหลืออะไรเลย อาจปฏิบัติการได้ด้วยกำลังเท่าที่มีอยู่ได้รับผลสำเร็จแน่นอน”¹⁹ ปารีสตอบมาทำนองตักเตือนว่ามีให้ก่อความยุ่งยากระหว่างชาติขึ้นด้วยการกระทำใด ๆ ในดังที่²⁰ แต่คำเตือนนี้มีได้มาถึงคูปเร่ทราบจนเดือนกันยายน หลังจากเขาดกลงจะใช้มาตรการแสวงหาประโยชน์จากกรณีฮานอยเพื่อจุดประสงค์ของเขาเอง

13

คูปเร่ได้รับคำยืนยันจากคูปยส์ว่าห่มชนที่อยู่ห่าง ๆ ในดังที่เกี่ยวพันที่จะช่วยเหลือการใช้อาวุธเข้าแทรกแซงของฝรั่งเศส เขาเชื่อว่าเป็นเวลาที่พร้อมจะเข้ายึดตั้งเรียบร้อยแล้ว จึงตัดสินใจครั้งสำคัญในการเตรียมการยึดอำนาจของตน เขาเลือกนาย ฟรานซิส การ์นิเยร์ เป็นผู้นำการทัพครั้งนี้

นายทหารหนุ่ม ฟรานซิส การ์นิเยร์ เป็นทั้งผู้บริหร นักสำรวจและนักเขียน เขากลับไปปารีสไปเตรียมรายงานการเดินทางทัพเข้าลุ่มแม่น้ำโขงครั้งนี้ ปรากฏตนในฐานะนักสำรวจและนักธุรกิจ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1873 หลังจากเดินทางผ่านบริเวณภายในประเทศจีนมา 3 เดือน เขาก็มาถึงเชียงไฮ้ เขาพบว่ามัจจดหมายของนายคูปเร่อยู่ชักชวนให้ไปไซ่ง่อน เขาเดินทางมาถึงยังไซ่ง่อนอย่างเอกชนพลเมืองในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1873 เมื่อเขาเดินทางไปถึงฮานอยในปลายเดือนตุลาคม การ์นิเยร์ผู้มีอายุเพียง 34 ปี ก็ได้กลายเป็นผู้นำหาอาณานิคมที่สำคัญที่สุดของฝรั่งเศสในเอเชีย พลเรือเอก คูปเร่ ได้มอบอำนาจการทหารและอำนาจการปกครองให้อย่างเต็มที่ และการนิเยร์ก็ตั้งใจจะใช้อำนาจเหล่านั้นในทางที่เขาเห็นสมควร

พระเจ้าตือตีกทรงรื้อหรือที่จะทรงอนุญาตให้การ์นิเยร์ขึ้นไปยังฮานอย การ์นิเยร์ได้แนะนำคูปเร่ให้ทูลเกลี้ยกล่อมให้จักรพรรดิทรงอนุญาต ด้วยการสัญญาว่าจะไล่คูปยส์ออก แต่เมื่อการ์นิเยร์ไปถึงฮานอยก็นำกำลังทัพไปร่วมกับคูปยส์

เมื่อการ์นิเยร์มีความเชื่อมั่นแล้วว่าพระเจ้าตือตีกทรงอ่อนแอในกิจการพื้นเมืองอยู่มาก เขาก็เลิกล้มแผนการที่จะเจรจาสหิทธิเดินเรือในแม่น้ำแดงต่อข้าราชการผู้ใหญ่ของพระเจ้าตือตีก เขากลับตัดสินใจจะใช้กำลังทหารขจัดปัญหาแคว้นตั้งเกี่ยวทั้งหมด ความสงสัยกับความโหดร้ายที่เขาได้สะสมไว้ก่อให้เกิดความมั่งร้ายและความตึงเครียดในหมู่ข้าราชการในฮานอยเสียมาก จนกระทั่งความคิดที่จะเข้าใจกันด้วยการเจรจาดกลงกลายเป็นเรื่องพิกลไป

เมื่อได้วางพื้นฐานดังนั้นแล้ว การ์นิเยร์ก็วางตนเป็นผู้ออกกฎหมายของเวียดนาม ในวันที่ 15

พฤศจิกายน เขาออกประกาศแถลงแก่มิตรและศัตรูว่านับแต่นี้ไปจะเปิดแม่น้ำแดงให้แก่การค้านานาชาติ เขายังคงสั่งงดภาษีศุลกากรทั้งหมดและตั้งอัตราค่าธรรมเนียมใหม่ที่คูปุยส์และพรรคพวกที่สนใจชอบขึ้นแทนที่ ในวันที่ 20 พฤศจิกายน การ์นิเยร์เข้าล้อมและโจมตีป้อมเมืองฮานอย หลังจากตั้งตนเองขึ้นเป็น “ข้าราชกาารชาวฝรั่งเศสผู้ยิ่งใหญ่” แล้ว การ์นิเยร์ก็โจมตีเมืองสำคัญ ๆ และป้อมต่าง ๆ ระหว่างทะเลและเมืองฮานอย เมื่อสามสัปดาห์ที่นำสะพังก้าวผ่านไปแล้ว กองทหารฝรั่งเศสก็เข้ายึดได้เมืองนาม ดินห์ ภาคใต้ตั้งเกีย และตั้งการปกครองของฝรั่งเศสขึ้นในเมืองใหญ่ ๆ ทุกแห่ง มาถึงจุดนี้ กิจกรรมแบบสายฟ้าแลบของการ์นิเยร์ก็จบสิ้นลงอย่างกะทันหัน ในวันที่ 21 ธันวาคม ค.ศ. 1873 เขาถูกฆ่าตายนอกเมืองฮานอย

ฟรานซิส การ์นิเยร์ถึงแก่กรรมขณะที่กลุ่มชนซึ่งต่อต้านการสำรวจแคว้นตั้งเกียของคูเปอร์พร้อมที่จะรวมกำลังต่อต้านแผนการของเขา การปกครองโคจินจินนั้นสิ้นเปลืองเงินอยู่มาก และรัฐบาลที่ปารีสก็ไม่อยู่ในอารมณ์ที่จะหย่อนการปกครองในภาคใต้ลงด้วยการกระจายไปยังส่วนอื่น ๆ ของเวียดนาม ในวันที่ 7 มกราคม ค.ศ. 1874 รัฐบาลที่ปารีสแจ้งแก่คูเปอร์ในความหมายที่แน่นอนว่า การยึดครองฮานอยหรือส่วนอื่น ๆ ของแคว้นตั้งเกียอีกต่อไปนั้นอยู่นอกปัญหา²¹

การสำรวจแคว้นตั้งเกียในปี ค.ศ. 1873 จึงยุติลงอย่างโชคร้ายสำหรับทั้งสามคนที่เป็นผู้ริเริ่มกิจกรรมนั้น การ์นิเยร์สิ้นชีวิต คูเปอร์สูญเสียตำแหน่งและคูปุยส์เสียเรือไปทั้งหมด แม้ว่าฝรั่งเศสจะมีได้ตั้งเกีย ก็มีโอกาสจัดว่าเป็นผู้แพ้ได้ พรรคที่เป็นกลางเกี่ยวกับอาณานิคมของฝรั่งเศสจัดการอย่างแนบเนียนให้เวียดนามต้องยอมรับว่าฝรั่งเศสได้ครอบครองภาคใต้เวียดนามทั้งหมด ด้วยสนธิสัญญาที่ลงนาม ณ กรุงเว้ ในวันที่ 15 มีนาคม ค.ศ. 1874

เช่นเดียวกับกรณีของสนธิสัญญาไซ่ง่อนปี ค.ศ. 1862 ผู้รับเคราะห์ในการต่อสูระหว่างระบบข้าราชการที่กำลังเสื่อมและผู้กรานชาวต่างชาติ คือ ประชาชนเวียดนาม โดยเฉพาะชาวเวียดนามที่นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ซึ่งเพราะเพื่อผลประโยชน์ของเขาเหล่านั้น ฝรั่งเศสจึงมาเริ่มกิจกรรมนี้ หลักฐานบางแห่งกล่าวว่า พวกคาทอลิกในภาคเหนือประมาณ 20,000 คนถูกฆ่าตายนอกจาก “ร่วมมือกับฝรั่งเศส” และอีก 70,000 คนต้องกลายเป็นคนไร้ที่อยู่

14

เวลาผ่านไปไม่ถึงสิบปีหลังจากการสำรวจแคว้นตั้งเกียที่จบลงด้วยความผิดหวังของคูเปอร์ เวียดนามภาคเหนือก็กลายเป็นแคว้นในอารักขาของฝรั่งเศส ข้าหลวงใหญ่ของโคจินจิน คือ เลอมาย เดอ วิลเลส์ จึงส่งทหารและกองทัพเล็ก ๆ ไปฮานอยอีกครั้งหนึ่ง แต่ร้อยเอก อองรี ริวียแยร์ กับกองทหารจำนวน 233 คนของเขาได้รับคำสั่งที่แน่นอนและระมัดระวังมากกว่าการ์นิเยร์ เดอ วิลเลส์ยังผิดกับคูเปอร์ที่ได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลของเขา ไม่มีความจำเป็นต้องมีข้ออ้างในการโจมตีตั้งเกียครั้งที่สองนี้

ร้อยเอกริวียแยร์มาถึงฮานอยในวันที่ 3 เมษายน ค.ศ. 1882 เขาโจมตีป้อมและภายในเวลาปีเดียวก็ขยายการควบคุมของฝรั่งเศสเข้าไปในตั้งเกียภาคใต้ และเช่นเดียวกับนายการ์นิเยร์ ริวียแยร์ ถูกฆ่าตายนอกเมืองฮานอย ในวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1883

ความตายของวิริแยร์ทำให้รัฐบาลที่ปารีสมุ่งมั่นที่จะตกลงเรื่อง “ปัญหาตั้งเกีย” ด้วยการใช้จ่ายสูงมากขึ้น แต่สภาเสนาบดีได้ตกลงที่จะเข้าแทรกแซงตั้งแต่วันที่ 15 พฤษภาคมแล้ว ก่อนวิริแยร์ตายได้ 4 วัน สภาก็ลงคะแนนเสียงให้ฝรั่งเศสเข้าอารักขาตั้งเกีย

เหตุผลที่ปัญหาตั้งเกียในปี ค.ศ. 1883 เปลี่ยนโฉมหน้าผิดไปจากการรุกรานในปี ค.ศ. 1873 นั้น แสดงออกไว้ทั่วประเทศฝรั่งเศส ระหว่างปี ค.ศ. 1870 เศษ ๆ อุตสาหกรรมขยายตัวไปอย่างมาก มีการเรียกร้องตลาดค้าในโพ้นทะเลและหาทางขยายขยับขยายมากขึ้นทุกปี นับตั้งแต่ครั้งแรกที่ฝรั่งเศสไปเวียดนาม ฝรั่งเศสก็อยู่เบื้องหลังผู้รุกรานฝ่ายจักรวรรดินิยมทั้งหลายในภาคตะวันออกอย่างไม่มีข้อขัดแย้ง

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1883 กองทัพที่เข้มแข็งก็ยาดราเข้าไปในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดง และเริ่มขบวนการฆ่าฟันอยู่สิบสองปีในชื่อว่า “การทำให้สงบ” ในแคว้นตั้งเกีย ในขณะที่เดียวกัน กองทัพเรือฝรั่งเศสก็เข้าระดมยิงกรุงเว้ เพื่อถวายบทเรียนแก่พระเจ้าตือตีก แต่พระเจ้าตือตีกมิได้ประทับอยู่ ณ ที่นั้นแล้ว ด้วยเสด็จสวรรคตไปเสียตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ฝรั่งเศสไม่ยอมตั้งที่มั่นและข้าราชการขอเจรจาสงบศึก ในวันที่ 25 สิงหาคม ค.ศ. 1883 ทั้งสองฝ่ายก็ลงนามในสนธิสัญญาอารักขาที่ทำให้อิสรภาพของเวียดนามต้องสูญสิ้นลง

ในขณะที่ลงนามในสนธิสัญญานี้ ไม่มีใครคาดการณ์ได้ล่วงหน้าว่าฝรั่งเศสจะปกครองอยู่นานเท่าใด หรือจะนำไปสู่วิถีทางใด แต่สิ่งหนึ่งที่แน่นอนก็คือไม่ว่าประชาชนหรือข้าราชการต่างก็ไม่ต้อนรับนายใหม่ของพวกเขาและไม่ยอมรับว่าฝรั่งเศสเข้ามาอยู่ ณ ที่นั้น เมื่อออกแถลงการณ์ว่าพระเจ้าตือตีกสวรรคต ราชสำนักแสดงความปรารถนาของเวียดนามที่จะกู้เอกราชคืน ในประกาศมีข้อความว่า “พระเจ้าตือตีกสิ้นพระชนม์เพราะความเสียหายพระทัยที่ชนต่างชาติเข้ามารุกราน และทำลายอาณาจักรของพระองค์ และพระองค์สิ้นพระชนม์พร้อมด้วยมีพระดำรัสสาปแช่งผู้รุกราน หัวใจทุกดวงจงรำลึกถึงพระองค์ และแก้แค้นให้เป็นพระราชานุสรณ์แก่พระองค์เถิด”²²

ภาคที่ 2

จากสมัยอาณานิคมถึงสมัยเวียดนาม

การก่อตั้งอินโดจีนของฝรั่งเศส

1

ในประวัติศาสตร์อาณานิคมของฝรั่งเศสมีระยะวิกฤติอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากขาดการปฏิรูปที่จำเป็นมากกว่าประเทศยุโรปอื่น ๆ ในทศวรรษ 1890 นั้นมีชนหมู่น้อยที่เห็นการณ์ไกลได้ขอรับรองให้มีการตรวจสอบนโยบายของประเทศฝรั่งเศสเกี่ยวกับอินโดจีนเสียใหม่ แต่ก็ไร้ผล การถกเถียงในที่สาธารณะอย่างเอิกเกริกเกี่ยวกับเรื่องข้างต้นรุนแรงอย่างหนักเมื่อข้าหลวงอินโดจีนของฝรั่งเศส คือ นายปอล อาร์มอนด์รุสโซ ถึงแก่กรรมในตำแหน่งที่เมืองฮานอย ในวันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1896

ใน ค.ศ. 1896 ใครจะเชื่อว่าการปล่อยอินโดจีนของฝรั่งเศสให้เป็นอิสระจะเป็นกุญแจนำไปสู่ข้อตกลงเกี่ยวกับวิกฤติการณ์ที่ยืดเยื้อในด้านการบริหาร การทหารและการเงิน ซึ่งเป็นเหตุให้ชาวฝรั่งเศสต้องเสียทั้งชีวิต เงินทอง และความแตกแยกทางการเมืองมาอย่างหนักนับตั้งแต่ได้ยึดครองเวียดนามอย่างเต็มที่ใน ค.ศ. 1883 มาแล้ว นาน ๆ ครั้งจึงจะมีเสียงเรียกร้องให้ฝรั่งเศสถอนตัวออกจากบริเวณที่ไม่ได้ประโยชน์เลย เช่น แคว้นดั่งเกียอันยุ่งยากในภาคเหนือของเวียดนาม เป็นต้น แต่การเรียกร้องดังกล่าวมิได้จัดว่าเป็นการแสดงออกที่แท้จริงของความรู้สึกที่มีอยู่ในขณะนั้น แต่เป็นเพียงการชี้ให้เห็นถึงความไม่พอใจในชาติเกี่ยวกับนโยบายของชาติที่ไม่มีทางจะใช้หนี้สินคืนได้ ทางเลือกทางเดียวที่เป็นความจริงแทนการอยู่เฉย ๆ และปล่อยให้เลวลงไปเรื่อย ๆ ก็คือ การก้าวไปเร็ว ๆ ตามคำแนะนำของผู้นำทางการบริหาร การเงินและเศรษฐกิจ

ในบรรดาผู้ที่สนับสนุนการปฏิรูปดังกล่าวคือ รุสโซ ผู้ถึงแก่กรรมในวัยอันไม่สมควร ทำให้มีการชี้ให้เห็น “ปัญหาดั่งเกีย” ซึ่งปารีสคิดว่าได้ตกลงกันแล้วกลับมาพิจารณาใหม่ รุสโซเดินทางมาถึงไซ่ง่อนในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1895 หลังจากได้แก้ปัญหาย่างไร้ผลตลอดปีนั้นแล้ว เขาก็กลับไปยังกรุงปารีสตั้งใจว่าจะลาออก นอกจากรัฐบาลจะยอมทำตามข้อเรียกร้องของเขาเกี่ยวกับการตกลงเรื่องหนี้สินการเงินที่พอกพูนของแคว้นดั่งเกีย เงินกู้เพื่อสาธารณประโยชน์และอำนาจการปกครองที่กว้างขวางกว่านั้น

เมื่อได้รับสิ่งที่เขาเรียกร้องมาส่วนมาก รุสโซก็กลับมาดำรงตำแหน่งเดิมของเขาโดยยังมีความรู้สึกเชื่อมั่นว่า การปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายที่มีเหตุผลคงดำเนินต่อไปแน่ ความตายของรุสโซเป็นที่โศกเศร้าอย่างยิ่งมาก ไม่มีหนทางใดที่จะรู้ว่าอะไรจะเกิดขึ้นในอินโดจีนและโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเวียดนาม หากโชคชะตาได้อำนวยให้รุสโซมีชีวิตอยู่ในตำแหน่งตลอดสมัยของเขาแล้ว บางทีเขาก็อาจจะแก้กำลังต่อต้านการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ดังเช่นคนที่เคยอยู่ในตำแหน่งเช่นตัวเขาเคยประสบมาแต่ก่อน แต่ต่อมาก็เห็นได้ชัดว่า ความตายของเขาเปิดช่องทางให้แก่สมัยปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงเป็นพิเศษในประวัติศาสตร์ของอินโดจีนฝรั่งเศส

เมื่อปารีสได้รับข่าวว่ารุสโซถึงแก่กรรมเสียแล้วนั้น คณะรัฐมนตรีซึ่งมีนายปอล ดูแมร์ เป็นรัฐมนตรี

กระทรวงการคลังและเป็นผู้ที่ได้ต่อสู้กับการปฏิรูปภาษีอากรมาตลอดทั้งปีนั้นนอกจากตำแหน่งมา 6 เดือนแล้ว การต่อสู้ครั้งนั้นมีได้ทำให้เขามีเพื่อนมากขึ้น พวกที่ต้องการให้เขาพ้นตำแหน่งมีจำนวนไม่น้อย ยิ่งกว่านั้น เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเขามีความสนใจเป็นพิเศษในเรื่องเกี่ยวกับอินโดจีน ดังนั้นจึงปรากฏผลว่า ปอล ดูแมร์ ได้รับแต่งตั้งเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ในอินโดจีนของฝรั่งเศสในวันที่ 27 ธันวาคม ค.ศ. 1896

หากจะมีใครสักคนได้รับการยกย่องว่าเป็นผู้สร้างอาณานิคมที่ร่ำรวยที่สุดของฝรั่งเศสในศตวรรษต่อไปแล้ว คนๆ นั้นคือ ปอล ดูแมร์ ไม่เป็นการกล่าวที่เกินความจริงไปเลย ว่า ดูแมร์เป็นผู้รับผิดชอบต่อการเปลี่ยนแปลงลักษณะประวัติศาสตร์อินโดจีนอย่างรุนแรงในอีกครั้งศตวรรษต่อมา

บุคคลผู้นี้ความเปลี่ยนแปลงมานี้เป็นผู้ที่ไม่มีประสบการณ์ในการปกครองอาณานิคมเลย เมื่อเขาได้รับมอบตำแหน่งมาประจำที่อินโดจีน เขาไม่เคยมาอินโดจีนมาก่อนเลย เขาเริ่มเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการอินโดจีนในประมาณปี ค.ศ. 1895 เมื่อเขาเสนอรายงานราชการเกี่ยวกับปัญหาการเงินที่ไม่มั่นคงของแคว้นดังกีเย แม้ว่าในไม่ช้าดูแมร์จะมีความรู้เกี่ยวกับกิจกรรมอาณานิคมอย่างกว้างขวางก็ตาม แต่ก็เกี่ยวกับปัญหาการเงินเป็นเรื่องใหญ่ แต่เมื่อเขาได้รับแต่งตั้งแล้ว รัฐบาลและโดยเฉพาะหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสที่สนับสนุนการมีอาณานิคมเชื่อว่า ในที่สุดก็ได้พบบุคคลผู้ซึ่งจะเป็นผู้สร้างความมั่งคั่งในการปกครองและส่งเสริมความเจริญทางเศรษฐกิจ เพื่อทดแทนกับชีวิตและเงินที่ฝรั่งเศสต้องสูญเสียไปแล้ว

2

เวลาผ่านไปเกือบ 40 ปี นับตั้งแต่ฝรั่งเศสเข้าโจมตีเวียดนามเป็นครั้งแรก และประมาณ 15 ปี นับตั้งแต่ได้ยึดครองอินโดจีนอย่างเป็นทางการ แต่กระนั้น อินโดจีนก็ไม่เคยมีความสงบหรือมีระเบียบในการปกครองแต่ประการใด หรือมีความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองกับประชาชน หรือมีรัฐบาลที่เข้มแข็งและรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันพอที่จะวางแผนและดำเนินนโยบายตามเป้าหมายได้ ที่ร้ายที่สุดก็คือ มองไม่เห็นอนาคตของการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจให้เป็นประโยชน์เสียแต่เริ่มแรกเลย

ใจกลางของแหลมอินโดจีนคือเวียดนามใต้พิสุจน์ให้เห็นว่าเป็นแหล่งที่ยุงยากที่สุดของฝรั่งเศส แต่ขณะเดียวกันก็ยังมีผลกำไรอันยิ่งใหญ่ ฝรั่งเศสแบ่งเวียดนามออกเป็นสามส่วนการปกครอง 3 ส่วนคือ โคจีนจีน อันหน่า และดังกีเย

ในโคจีนจีน สิ่งแวดล้อมบังคับให้ฝรั่งเศสตั้งระบบการปกครองของตนเอง ผลโดยตรงของวิธีการที่ฝรั่งเศสนำไปใช้ในการสถาปนาตนเอง คือการที่ชาวเวียดนามไม่ร่วมมือด้วย จึงนำไปสู่สงครามซึ่งยืดเยื้อมาอีกเกือบ 2 ปี และติดตามมาด้วยระยะของการปราบปรามอย่างรุนแรงอีกปีหนึ่ง ซึ่งเป็นปฏิกิริยาของการต่อต้านแบบกองโจรซึ่งเริ่มขึ้นหลังจากกองทัพเวียดนามพ่ายแพ้แล้ว ข้าหลวงคนแรกของโคจีนจีนคือ พลเรือตรี โบนาร์ต ประสงค์จะตั้งเวียดนามเป็นรัฐประเภทอารักขาขึ้นที่ช่วยให้ชาวเวียดนามอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ตามที่ปรากฏอยู่ในโครงร่างของการบริหาร เขาปรารถนาไม่แต่เฉพาะจะเป็นมิตรกับพระเจ้าจักรพรรดิเวียดนามเท่านั้นแต่ต้องการได้รับความร่วมมือของข้าราชการซึ่งรับผิดชอบต่อหน้าที่ทางพลเรือน ทางทหาร และกิจการทางศาลในนามองค์จักรพรรดิ ซึ่งเกี่ยวข้องตั้งแต่ราชสำนักถึงระดับ

ชนบท นับตั้งแต่เวียดนามใต้เอกราชจากจีน แม้ว่าโบนาร์ตได้รับความสำเร็จในเรื่ององค์พระจักรพรรดิ แต่ไม่สามารถนำข้าราชการบริหารให้มาทำงานอยู่ที่ฝรั่งเศสได้ พวกเขาข้าราชการทราบดีว่าพวกเขาพ่ายแพ้ทางกำลังทหารแต่ไม่จำเป็นต้องยอมแพ้ทางการเมือง พวกเขาจึงหายตัวไปเฉย ๆ นำเอาหลักฐานที่หายากไปด้วย หรือมิฉะนั้นก็ทำลายเสีย และออกประกาศด้วยความเห็นชอบลับ ๆ ของพระจักรพรรดิว่า การร่วมมือกับฝรั่งเศสเป็นการหักหลังแนวทางของชาติ ดังนั้นในระดับการปกครองที่ต่ำที่สุด “พวกคริสเตียนหรือทรชน”¹ จำนวนน้อยเป็นพวกเดียวที่ฝรั่งเศสอาจหามาไว้เป็นพวกได้

“ผู้ตรวจการกิจกรรมพื้นเมือง” ซึ่งเป็นนายทหารหนุ่ม ๆ ชาวฝรั่งเศสได้เข้ามาแทนที่ข้าราชการพื้นเมือง แม้ว่าไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับการปกครองบ้านเมือง การเงิน และปัญหาการศาลก็ยังได้รับมอบอำนาจมากกว่าที่ข้าราชการเคยได้รับ แทนที่โคจิ้นจิ้นจะเป็นดินแดนในอารักขาของฝรั่งเศส จึงกลายเป็นอาณานิคมที่มีทหารปกครองโดยตรง มีผู้ปกครองนับแต่พลเรือตรี โบนาร์ต และคนอื่น ๆ ต่อมาในระยะ ค.ศ. 1860 และ 1870 เศษ ๆ ผู้ปกครองอาณานิคมที่แท้จริง คือ กองทัพเรือที่ทำให้โคจิ้นจิ้นกลายเป็นของฝรั่งเศส และข้าหลวงต่างพระองค์จนถึงปี ค.ศ. 1879 ก็เป็นพลเรือตรี แต่งตั้งมาจากกระทรวงทหารเรือและอาณานิคม เป็นผู้ชี้ขาดประจำเมืองหลวงเกี่ยวกับปัญหาอินโดจีนทั้งหมด

ถึงแม้ว่าจะได้ตัดโคจิ้นจิ้นออกไปแล้ว เวียดนามอิสระก็ยังประกอบด้วยแคว้นดั้งเดิม (ภาคเหนือ) และอันหน่า (ภาคกลาง) อยู่ได้จนกระทั่งปี ค.ศ. 1883 เมื่อถึงเวลาที่ฝรั่งเศสได้เข้าปกครองทั้งประเทศนั้น การปกครองโคจิ้นจิ้นก็เข้มแข็งแล้วและเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แต่เมื่อภาคเหนือและภาคกลางตกอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ฝรั่งเศสก็มีได้ผนวกบริเวณเหล่านั้นอย่างเปิดเผย แต่ตกลงทำสนธิสัญญาอารักขาต่างหากสำหรับตั้งเกียและอันหน่ากับจักรพรรดิเวียดนาม ราชสำนักและข้าราชการส่วนมากเห็นว่าการร่วมมือเป็นวิธีเดียวที่จะรักษาฐานะของตนไว้ได้ พวกคนมืองจได้โคจิ้นจิ้นกลับคืนมา การต่อต้านทำให้ความห้ำหั่นลดน้อยลง และชาวเวียดนามที่มั่งคั่งและคนอื่น ๆ ร่ำรวยขึ้นมาเพราะฝรั่งเศสก็ด้วยการยินยอมอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสอย่างเต็มที่ มีเพียงข้าราชการจำนวนน้อยที่ยังคงนิยมทำลายชาวต่างชาติและใช้อาวุธต่อต้าน และความเป็นปฏิปักษ์ของพวกเขาก็ยังทำให้ฝรั่งเศสปรารถนาที่จะได้แรงสนับสนุนจากพวกที่เป็นกลาง พวกที่ยังไม่ได้ตัดสินใจและพวกนักฉวยโอกาส มีการร่วมมือกันในที่ต่าง ๆ เป็นส่วนมาก แม้ว่าจะไม่สม่ำเสมอและทำไปโดยปราศจากความจริงใจทั้งในตั้งเกียและอันหน่าอย่างน้อย ๆ เป็นเวลา 12 ปี ก่อนที่ดูแมร์จะมาถึง

เมื่อถึงเวลาที่ตั้งเกียและอันหน่าได้ชื่อว่าเป็นรัฐในอารักขาแล้ว ระบบการปกครองที่ใช้ชาวฝรั่งเศสล้วน ๆ ซึ่งร่วมมือกับกลุ่มผลประโยชน์การค้าชาวฝรั่งเศสในไซ่ง่อน ทำให้โคจิ้นจิ้นเป็นดินแดนส่วนตัวของฝรั่งเศส พวกที่เป็นฝ่ายค้านของคนพวกนี้ซึ่งรวมตัวกันได้ตั้งแต่ ค.ศ. 1880 อยู่ในสภาพอาณานิคมของโคจิ้นจิ้น ทำให้ความหวังของปารีสที่จะตั้งอำนาจส่วนกลางที่สามารถติดตามผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจของฝรั่งเศสมีดมนลง ใน ค.ศ. 1887 ฝรั่งเศสได้รับแรงหนุนจากนักโต้วาทีเกี่ยวกับนโยบายอาณานิคมก็จัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนขึ้น ตั้งข้าหลวงคนแรกและมอบอำนาจเกี่ยวกับงบประมาณเป็นจำนวนแต่พอประมาณให้แก่อินโดจีน ให้มากกว่างบประมาณพื้นเมืองของรัฐอีก 4 รัฐ ซึ่งแยกกันอยู่ คือ โคจิ้นจิ้น อันหน่า ตั้งเกียและเขมร ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีนใช้เวลาน้อยกว่าหนึ่งปีเพื่อทำลายทั้งสหพันธ์อินโดจีนและงบประมาณทั่วไปที่ฝรั่งเศสจะต้องเป็นผู้จ่าย เหตุการณ์ครั้งนี้

หมายความว่าอำนาจของข้าหลวงคงจำกัดอยู่แต่เฉพาะกับตั้งก๊วยและอันหน่าเท่านั้น

ความพยายามขั้นต่อไปของปารีสที่จะตั้งการปกครองส่วนกลางขึ้นในอินโดจีนของฝรั่งเศสทั้งหมดเริ่มขึ้นใน ค.ศ. 1891 ข้าหลวงใหญ่ได้รับอำนาจเพิ่มขึ้นและได้รับบุว่าควบคุมไปทั่วดินแดนทั้งหมดของสหพันธ์อินโดจีนที่ได้รับการรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ แต่เมื่อ จอง มารี เดอ ลานเนสซอง ข้าหลวงต่างพระองค์คนใหม่ที่ได้รับการแต่งตั้งมาพยายามจะใช้อำนาจที่ถูกต้องของเขา เขาก็ต้องต่อสู้กับศัตรูพวกที่ต้องการรวมอำนาจในการปกครองไว้ในส่วนกลางซึ่งทำให้สมัยของเขาจบลงด้วยการที่เขาถูกย้ายกลับในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1894

รัฐบาลกลางที่เข้มแข็งซึ่งนายดูแมร์ต้องการสำหรับอินโดจีนของฝรั่งเศสนั้น อย่างน้อยเขาคิดว่าต้องสามารถใช้มาตรการในตั้งก๊วยและอันหน่าได้ ซึ่งก็ขัดแย้งกันอย่างเห็นชัดกับความปรารถนาของเขาที่จะให้ชาวเวียดนามชอบพอและสนับสนุนตน บุคคลผู้ซึ่งตั้งใจจะสถาปนาอำนาจควบคุมของพี่น้องชาวฝรั่งเศสของตนขึ้น เพื่อความเจริญก้าวหน้าของชาตินั้นสมควรจะปล่อยการควบคุมการปกครองในตั้งก๊วยและอันหน่าให้อยู่เหนือการแตะต้องใดๆ ได้ เพราะส่วนหนึ่งยังอยู่ในความควบคุมของชาวเวียดนาม แผนการของนายดูแมร์เรียกร้องให้มีรัฐบาลกลางที่เข้มแข็งภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้นเขาจึงตัดสินใจจะกำจัดอำนาจการเมืองของเวียดนามส่วนที่เหลือให้หมดสิ้น

จุดสนใจและความมุ่งหมายของฝรั่งเศส แสดงให้เห็นชัดเมื่อฝรั่งเศสบังคับให้อันหน่าและตั้งก๊วยอยู่ในอารักขาที่แยกจากกัน ในทั้งสองแห่งจักรพรรดิได้รับการรับรองว่าเป็นประมุขของประเทศโดยพระนาม และแท้จริงฝรั่งเศสก็ให้พระองค์ทรงดูแลปกครองแต่เพียงอันหน่า ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ซึ่งเท่ากับแยกตั้งก๊วยจากส่วนอื่นๆ ของเวียดนามดังเช่นที่ปฏิบัติกับโคจีนินมาแต่ก่อน

ในตั้งก๊วย ฝรั่งเศสปกครองโดยตรง แต่ตามแผนของทางราชการแล้วแลลงว่าเป็นการปกครองระบบอารักขา ส่วนหนึ่งก็เป็นผลโดยอัตโนมัติของกิจกรรมทางการทหารที่แพร่หลายเพื่อต่อต้านการต่อสู้ด้วยกำลังอาวุธของชาวเวียดนามอย่างไม่รู้จักจบ และหมู่โจรสลัดจีนที่รวมตัวกันได้ที่ตั้งก๊วยเอง ฝรั่งเศสร่วมมือกับข้าราชการไตโนไม่ช้า ในเดือนมิถุนายนฝรั่งเศสตั้งข้อแม้ขึ้นไว้ด้วยวิธีอันชาญฉลาดที่ละเมียดสนธิสัญญาอารักขาได้เช่นนี้ ฝรั่งเศสยังตัดสัมพันธ์ระหว่างการปกครองแบบเก่าของเวียดนามที่มีอยู่กระจัดกระจายกับราชสำนักที่อันหน่า และใน ค.ศ. 1887 อำนาจของจักรพรรดิเหนือแคว้นตั้งก๊วยก็โอนไปยังอุปราชชาวเวียดนามที่ฝรั่งเศสเป็นผู้เลือกขึ้นและคอยควบคุมอยู่ที่อันฮอย

เมื่อดูแมร์เริ่มนำสันติภาพมาสู่กิจการต่างๆ ในอินโดจีน ขบวนการแยกภาคเหนือออกจากภาคกลางและการล้มเลิกอำนาจเวียดนามในตั้งก๊วยใกล้จะเสร็จสิ้นลงแล้ว ยังมีอีกขั้นเดียวที่จะทำให้ตั้งก๊วยอยู่ใต้การปกครองโดยตรงของฝรั่งเศสดังเช่นโคจีนินเคยเป็นมา และดูแมร์เริ่มแผนการนั้นในอีกสองสามเดือนต่อมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1897 เขายกเลิกตำแหน่งอุปราชและออกกฎว่านับแต่บัดนี้ต่อไปจักรพรรดิเวียดนามจะมีผู้ตรวจการฝรั่งเศสในฮานอยเป็นตัวแทนที่ตั้งก๊วย “ผู้แทนของจักรพรรดิคนใหม่นี้จะรับคำสั่งจากบุคคลผู้เดียวเท่านั้น คือ ตัวดูแมร์เอง”

เมื่อจัดการตั้งก๊วยให้อยู่ในมือมั่นคงแล้ว ดูแมร์ก็หันความสนใจไปสู่อันหน่า เขากะมาตรการคร่าวๆ บางประการ จากความรู้ที่แน่นอนเกี่ยวกับกำลังทหารของฝรั่งเศสว่ามีพอที่จะทำลายการต่อต้านทุกอย่างได้ แล้วเขาจึงจัดการเรื่องราวต่างๆ ให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมายได้ภายในเวลาไม่ถึงหนึ่งปี ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1897 เขายกเลิกสภาโกมาหรือสภาลับซึ่งเป็นดังที่ประชุมรัฐมนตรีประเภทที่จักร

พรรคียังมีอำนาจเท่าที่ฝรั่งเศสยังคงเหลือให้มีอยู่ผ่านสภานี้ ดูแมร์ตั้งใจกระทำกิจการซึ่งไม่น่านิยมนัก คือ เลือกโอกาสที่พระจักรพรรดิ ถิ่น ไท ทรงบรรลุนิติภาวะ ทำให้อำนาจการเมืองชาวเวียดนามแหล่งสุดท้ายลดความสำคัญลง สถาบันที่ตั้งขึ้นแทนสภาโกมาเป็นสภาประเภทคณะรัฐมนตรีที่มีสมาชิกชาวเวียดนาม ทุกคนมีคู่เป็นชาวฝรั่งเศสด้วยคนหนึ่ง จักรพรรดิมิได้ทรงเป็นประธานสภานี้ แต่มีข้าหลวงฝรั่งเศสประจำอันหน้าเป็นประธาน เหตุการณ์สุดท้ายที่ทำให้การปกครองของฝรั่งเศสในอันหน้าเป็นการปกครองโดยตรงที่เหมือนกับโคจิ้นจิ้น เกิดขึ้นอีกไม่ถึงปีหนึ่งต่อมา คือ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1898 เมื่อการปกครองของฝรั่งเศสรวบอำนาจการเก็บภาษีทั้งหมดเข้ามาไว้ จักรพรรดิทรงได้รับเงินงบประมาณก้อนใหญ่และข้าราชการก็กลายเป็นลูกจ้างของฝรั่งเศส

ดูแมร์ไม่เคยวิตกกับการที่ “รัฐ” เวียดนามทั้งหลายแตกแยกกันอยู่เท่ากับการที่ฝรั่งเศสยังมีได้ตั้งรัฐบาลในทุกรัฐเหล่านั้น เวียดนามจะยังแยกกันอยู่ต่อไปก็ได้ตราบเท่าที่อำนาจของฝรั่งเศสเหนือดินแดนทั้งหมดรวมกันได้และมั่นคง แม้ว่าชาวฝรั่งเศสส่วนมากในอินโดจีนจะคิดถึงแผนการนี้ว่าถูกต้องก็ยังอธิบายไม่ได้ว่าเหตุใดบุคคลที่ต้องการให้มีการรวมการปกครองของเวียดนามอย่างมากเช่นดูแมร์จึงใจเย็นอยู่กับปัญหาอันยุ่งยากนี้ในเมื่อหมดประโยชน์ของฝรั่งเศสแล้ว เหตุผลที่นายดูแมร์มิได้ตั้งการปกครองแต่เพียงแห่งเดียวขึ้นในตั้งเกียและอันหนาก็คือ โคจิ้นจิ้นยังคงอยู่และยังมีสถานะพิเศษทางเศรษฐกิจและการเมือง โคจิ้นจิ้นเป็นแหล่งผลิตเงิน ตั้งเกียและอันหนานั้นมาจากบัดนี้ผลิตแต่หนี้สิน และในโคจิ้นจิ้นมาตรการที่จำเป็นในการจัดตั้งรัฐบาลฝรั่งเศสให้มีแต่เพียงหนึ่งรัฐบาลในเวียดนามนั้น จะเป็นการใช้สถาบันนี้บังคับชาวฝรั่งเศสที่มีฐานะมั่นคง มั่งคั่ง มีอิทธิพล และสนใจจะรักษากิจกรรมส่วนท้องถิ่นที่จะนำผลกำไรมาให้มากขึ้นเรื่อย ๆ ในอนาคตมากกว่าที่จะบังคับ “ชาวพื้นเมือง” ที่ไร้อำนาจ ดูแมร์ทราบดีว่าการปกครองของฝรั่งเศสที่รวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันสำหรับเวียดนามนั้นจะต้องเกี่ยวข้องกับทั้งประเทศ เป็นปัญหาที่เขาจะใช้ได้อย่างดีหากว่าเขาเข้มแข็งพอที่จะทำให้ชาวฝรั่งเศสในโคจิ้นจิ้นยอมรับสิ่งที่เขาได้บังคับชาวเวียดนามในตั้งเกียและอันหน้าได้

3

ชาวฝรั่งเศสที่เป็นพวกต่อต้านดูแมร์ในโคจิ้นจิ้นเป็นคนชนิดใด และพวกเขาได้อำนาจอย่างไร มาปกครองอาณานิคมตั้งเช่นมิใช่เป็นของฝรั่งเศส แต่เป็นของพวกเขาเอง เหมือนกับจะเป็นบริษัทที่มีหุ้นส่วนร่วมกันมากกว่า

พลเรือนชาวฝรั่งเศสพวกแรกที่ย้ายโคจิ้นจิ้นเป็นพวกนักแสวงหาโชคที่มากับกองทัพ และกำลังทหารที่ตนได้อาศัยให้ตนเจริญขึ้นมา ในไม่ช้าก็มีพวกพ่อค้าติดตามมาค้าขายกับพวกนักบริหารทหารและชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมซึ่งเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดจนชาวพื้นเมืองที่มั่งคั่ง ต่อมา มีพวกพ่อค้าที่เห็นการณ์ไกลดำเนินกิจการส่งสินค้าออกส่วนใหญ่คือข้าว มีนักเก็งกำไรจากที่ดิน มีผู้รับเหมาพวกนายแพทย์ เกษีซกร นักหนังสือพิมพ์และนายธนาคาร สำหรับชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมนั้น มีหนทางที่จะหาเงินรายได้และมักจะหาประโยชน์จากทรัพย์สินสาธารณะ นักบริหารเป็นจำนวนไม่น้อยที่อยู่ในโคจิ้นจิ้นมิใช่เพราะคุณวุฒิของเขา แต่เพราะมีผู้อุปถัมภ์ทางการเมือง อาณานิคมใหม่แห่งนี้เป็นสวรรค์ของคนที่มีตำแหน่งแต่ไม่มั่งคั่ง และยิ่งทำให้เขาสนใจมากขึ้นด้วยอำนาจส่วนตัวที่คนจนที่มี

สติปัญญาจะเป็นพวกแรกที่เข้าไปยึดไว้และแสวงหาอำนาจ

อินโดจีนเป็นสถานที่ดึงดูดคนฝรั่งเศสที่แสวงหางานกับรัฐบาลหรือความมั่งคั่งหรือทั้งสองประการนั้น ดูแมร์ยังเห็นชัดมากขึ้นในสามสัปดาห์ระหว่างระยะที่เขาได้รับแต่งตั้งและระยะที่เขาออกจากปารีส จำนวนคนที่สมัครงานมีเพิ่มขึ้นเป็นสามเท่าของจำนวนที่จำเป็นสำหรับตำแหน่งการบริหารส่วนท้องถิ่นซึ่งก็มีคนเกินอัตราอยู่แล้ว นักธุรกิจหลายคนก็เร่งเร้าให้เขาทำแผนการต่าง ๆ ที่ต้องผิตหวัง ' ยิ่งคนที่เสนอแผนมีความสามารถน้อยเพียงใด แผนการที่เสนอก็กยิ่งแสดงความคาดหมายที่จะแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรทางเศรษฐกิจของอินโดจีนเท่านั้น ดูแมร์เจรจากับคนในกลุ่มใดก็ตามยิ่งทำให้ความเชื่อของเขาเป็นความจริงขึ้นมาว่า คนที่ทำงานอยู่ในอินโดจีนนั้นให้ความสนใจแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าความจำเป็นของฝรั่งเศส ซึ่งดูแมร์คิดว่าหน้าที่อันแท้จริงของพวกเขาควรอยู่ที่การเมืองกับผลประโยชน์ของประเทศฝรั่งเศส

แต่สิ่งที่ดูแมร์มิได้เข้าใจก็คือ จุดมุ่งหมายของเพื่อนร่วมชาติของเขาที่เข้าไปในอินโดจีนว่าเป็นเรื่องเศรษฐกิจอย่างเปิดเผยตลอดมา หากบรรยายลักษณะของสังคมฝรั่งเศสประมาณ ค.ศ. 1900 ก็หมายความว่าอาณาณิคมต่าง ๆ ไม่ว่าจะประกาศผนวกมาด้วยผลประโยชน์ของชาติอย่างเด็ดขาดเพียงใดก็ตาม ก็จำเป็นต้องเป็นเวทีของกิจกรรมทางเศรษฐกิจสำหรับผลประโยชน์ส่วนตัวตลอดมา

สิ่งเหล่านี้เป็นความจริงโดยเฉพาะเกี่ยวกับโคจีนเงินมาจนถึงบัดนี้ส่วนเดียว คือ เวียดนามที่เอกชนสามารถมาลงทุนได้อย่างมีผลกำไร และเป็นส่วนเดียวที่ร่ำรวยพอที่จะสนับสนุนการบริหารที่ใช้เงินมากได้ โคจีนเงินถูกตัดออกไปจากเวียดนามเพราะมองดูว่าเป็นส่วนที่มีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจมากที่สุด ความเชื่อเหล่านี้ยังคงมีอยู่แม้แต่หลังจากที่ฝรั่งเศสเลิกหวังในการค้าขายกับจีนโดยผ่านลุ่มน้ำแม่โขงแล้ว แม่น้ำโขงช่วยนำน้ำมาเลี้ยงดูที่ดินอันอุดมสมบูรณ์ของเวียดนามที่ใช้เพาะปลูกข้าว และที่ดินอีกเป็นจำนวนล้าน ๆ เอเคอร์ยังคงรอที่จะได้รับการปรับปรุงให้เกิดประโยชน์ที่อาจทำให้เวียดนามเป็นประเทศส่งออกที่ใหญ่ที่สุดประเทศหนึ่ง บรรดาชาวฝรั่งเศสในอาณาณิคมทั้งหลายและนักบริหารยินดีที่จะเข้าร่วมในอนาคตอันมีความหวังนี้ด้วยการยึดอยู่กับสิ่งที่ดินมีแล้ว แม้ว่าต่อต้านแรงกดดันจากปารีสและไม่มีข้าหลวงคนใดยื่นคำขูอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะต่อการปกครองอย่างเด็ดขาดของฝรั่งเศสที่กำลังเป็นอยู่หรือต่อโอกาสต่าง ๆ ที่เปิดให้นักธุรกิจภายใต้การปกครองนี้

เมื่อดูแมร์มาพบกับเพื่อนร่วมชาติในโพนทะเล กิจกรรมค้าที่เป็นไปอย่างเสรีและการปกครองที่ไม่เข้มงวดได้มีมากกว่า 30 ปีแล้ว ความคิดที่ว่าโคจีนเงินเป็นของเขาทั้งหลายนั้นปรากฏอยู่ก่อนหน้านี้ การแสดงออกในลักษณะสถาบันชนิดที่ทำให้ดูแมร์โกรธเคืองถึงจุดที่เขาเรียกร่องสิทธิให้ชาวเวียดนาม เขากล่าวว่า ชาวเวียดนามมีอาจออกเสียงหรือเป็นประชาชนของประเทศของเขาอีกต่อไปแล้ว สถาบันที่สำคัญที่ดูแมร์ขัดเคืองเป็นอย่างยิ่งคือสภาอาณาณิคม ซึ่งตั้งขึ้นด้วยปรารถนาดีของข้าหลวงโคจีนเงินที่เป็นพลเรือนคนแรก คือ เลอ มายร์ เดอ วิลเฮ้ ใน ค.ศ. 1880 ดูแมร์ได้แต่แข่งด่าการก่อตั้งและอิทธิฤทธิ์ของสภานี้ เขาเขียนไว้ในบันทึกความทรงจำของเขาว่า "ฉันไม่เชื่อว่าจะเป็นไปได้ที่ความคิดเกี่ยวกับการปกครองอาณาณิคมที่แปลกและพิกลดังเช่นที่ก่อตั้งขึ้นในโคจีนเงินจะมีอยู่ได้" หลังจากที่เขาชี้ให้เห็นแล้วว่าแม้แต่เพียงประชาชนฝรั่งเศสได้รับสิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง เขากล่าวว่า "ในบรรดาคนฝรั่งเศสจำนวนแทบไม่ถึง 2,000 คนในโคจีนเงินมีจำนวนคนถึง 1,500 ที่ใช้งบประมาณหลวง และมีจำนวนไม่น้อยในพวกที่เหลืออีก 500 คนที่เกี่ยวข้องอยู่กับการบริหารในทางอื่น ๆ ดังนั้นในจำนวน

พลเมือง 3 ล้านคน มีผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งประมาณ 2,000 คน และสามในสี่ของคนหมู่นี้ก็เป็นข้าราชการของรัฐบาล ดูแมร์เสนออำนาจให้แก่สภาโดยให้ส่วนหนึ่งมีผู้แทนในปารีสและส่วนหนึ่งให้ควบคุมทรัพย์สินต่าง ๆ ของอาณานิคม เขาเขียนไว้ว่า “คนอาจเห็นความดีงามของระบบนี้ได้โดยง่าย ข้าราชการจำนวนมากที่อาศัยอยู่กับงบประมาณตัดสินว่าอะไรควรจ่ายและภาษีอะไรที่ควรเก็บ”²

ดูแมร์มิได้ประหลาดใจเลยที่แผนการปฏิรูปการปกครองของเขาถูกโจมตีอย่างรุนแรงจากพวกผู้นำในสภาอาณานิคม ในบรรดาคนเหล่านั้น พวกที่มีความประสงค์อย่างแรงกล้าคือชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมชื่อ ปอล บลองซี ผู้เคยเป็นประธานสภาอาณานิคมมาตั้งแต่ ค.ศ. 1882 และเป็นนายกเทศมนตรีเมืองไซ่ง่อนตั้งแต่ ค.ศ. 1895

การปะทะกันอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ระหว่างข้าหลวงต่างพระองค์คนใหม่และสภาอาณานิคมเกิดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1897 สามเดือนหลังจากกำจัดอำนาจพื้นเมืองของชาวเวียดนามในดงเกียและอันหน่าให้หมดสิ้นไปแล้ว เป็นเรื่องบาดหมางที่ดูแมร์พยายามจะหลีกเลี่ยงตั้งแต่เขาทราบว่าเขาจะต้องยึดการปฏิรูปออกไป แม้ว่าเขาจะไม่สู้อุตหนักก็ตาม ส่วนหนึ่งเพราะปัญหาความสามารถในการทำงานของเขา เขาเริ่มสถาบันการปฏิรูปของเขาอย่างช้าและด้วยความรอบคอบ “ในขั้นแรกมาตรการเหล่านั้นจะต้องเสนอในแบบที่จะได้รับการต่อต้านน้อยที่สุดในปารีส”³ เขาเริ่มด้วยการสร้างคณะรัฐมนตรีที่เข้มแข็งประกอบด้วย 4 ทบวงเพื่อควบคุมสิ่งที่เขากำลังจะสร้างขึ้น แล้วเขาก็ขอร้องให้ปารีสจัดตั้งข้าหลวงใหญ่ในดงเกีย และเนื่องจากตั้งใจจะเผชิญกับสภาอาณานิคมพื้นเมืองด้วยโครงสร้างที่สูงกว่าประกอบด้วยผู้แทนจากทั้ง 5 รัฐ เขายังขอออกพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสภาสูงในอินโดจีน พระราชกฤษฎีกานี้ออกใช้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1897 สภาใหม่นี้มีข้าหลวงต่างพระองค์เป็นประธาน ก่อนหน้านี้ความพยายามจะมีสภาล้มไปทุกคราวเพราะความไม่สนใจในปารีสและจากศัตรูในไซ่ง่อน นอกจากนี้ สภาใหม่มยังมีสมาชิกผู้มาเป็นแม่ทัพบกและแม่ทัพเรือ ข้าหลวงในดงเกียและอันหน่า เขมรและลาว (ลาวรวมเข้ากับอินโดจีนของฝรั่งเศสใน ค.ศ. 1893) ข้าหลวงในอินโดจีน ประธานทบวงเกษตรและการค้า ตลอดจนข้าราชการอีก 2 คน ซึ่งชาวเวียดนามว่าตั้งไว้เพื่อเป็นเครื่องประดับ และต่อมาก็เพิ่มผู้อำนวยการกิจกรรมทั่วไปสำหรับอินโดจีนขึ้นอีก

กองกิจการทั่วไป จัดตั้งขึ้นส่วนหนึ่งเพื่อเป็นอุบายให้คนยอมรับสถาบันการปกครองทั้งหมดของอินโดจีน และยังเป็นเครื่องมือในการปกครองที่สำคัญที่จะนำระเบียบและความกระตือรือร้นมาให้แก่กิจกรรมในรัฐทั่ว ๆ ไปที่บริหารต่าง ๆ กัน แต่กองกิจการทั่วไปมีความสำคัญในฐานะเป็นองค์การกระตุกสันหลังของการปกครองส่วนกลางและอำนาจทางการเมืองเหนือการปกครองพื้นเมืองทั่วไป ดังนั้น ปอล บลองซี และบริวารจึงต่อต้าน หากไม่มีใครเข้ามายุ่งเกี่ยวในการดำเนินงานกิจกรรมของรัฐ ความมั่งคั่งส่วนตัวของเขาจะได้รับการปกป้องอย่างดีที่สุด

ดูแมร์ได้ตั้งกองบริการทั่วไปเพียง 2 กองเท่านั้น กองหนึ่งสำหรับภาษีศุลกากรและภาษีทางอ้อม อีกกองหนึ่งสำหรับการเกษตรและการค้า เมื่อสภาอาณานิคมถูกกระตุ้นด้วยข้อเรียกร้องของดูแมร์เรื่องงบประมาณของอินโดจีนทั้งหมดเพื่อใช้เป็นค่าการปกครองส่วนกลางซึ่งเขาจะตั้งขึ้นและเพื่อใช้ในโครงการโยธาที่เขาสร้างขึ้น ในการประชุมเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1897 สภาอาณานิคมตำหนิความคิดเกี่ยวกับงบประมาณทั่วไป จึงไม่ยอมออกเสียงให้แม่แต่งบประมาณจำนวนน้อยเพื่อการสำรวจสร้างทางรถไฟในอินโดจีน เลิกล้มมาตรการที่ได้เริ่มมาเพื่อจัดการปกครองรวมอินโดจีนทั้งหมด และ

ตัดสินใจจะขอความช่วยเหลือไปยังปารีส

ดูแมร์ทราบดีว่าโครงการทั้งหมดของเขาคงล้มเหลวลง หากคำร้องขอของบประมาณทั่วไปของเขา ถูกคัดค้าน ดังนั้นเขาจึงรีบส่งเรื่องโดยตรงไปยังปารีสทันทีที่สภาประกาศ กว่าที่จะได้รับคำตอบจาก ปารีสก็เป็นเวลานานถึง 6 เดือน แต่เมื่อปารีสตอบมาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1898 ดูแมร์สรรเสริญ พระราชกฤษฎีกาที่ให้อำนาจแก่บประมาณทั่วไปว่า “เป็นของศักดิ์สิทธิ์ เป็นกำเนิดของอินโดจีน”⁴

ภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์หลังจากการตัดสินใจอันเด็ดเดี่ยวครั้งนี้แล้ว รัฐบาลที่ปารีสก็ออกพระราชกฤษฎีกาอื่น ๆ ซึ่งดูแมร์เห็นว่าจำเป็นต่อแผนการของเขา และที่เขาได้เตรียมและเสนอขณะ ที่ปารีสและไซ่ง่อนกำลังโต้แย้งกันอยู่เกี่ยวกับเรื่องงบประมาณทั่วไป ก่อนสิ้นปีที่สอง ดูแมร์ได้แต่งตั้งข้าราชการเข้าประจำในกองกิจการมทั่วไปของการไปรษณีย์และโทรเลขและงานสาธารณะ ตลอดจนคนที่เรียกว่าผู้อำนวยการกิจการมฝ่ายพลเรือน เป็นทบวงประเภทกระทรวงมหาดไทยสำหรับอินโดจีน ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1898 สภาสูงของอินโดจีนซึ่งบัดนี้ผู้อำนวยการกองกิจการมทั่วไปได้ขยายงาน ให้มากขึ้น จัดการประชุมที่ฮานอย แทนที่ดูแมร์จะวางแผนสร้างรัฐบาลที่อินโดจีนต้องการ ในที่สุด เขาได้แต่ถกเถียงเกี่ยวกับปัญหาสร้างทางรถไฟที่เขาหวังจะให้มีขึ้นในอินโดจีน

แม้ว่าการแบ่งแยกชาวอินโดจีนเป็นเขต ๆ จะยังไม่สูญสิ้นไป แต่ก็อย่างน้อยก็ได้มีผู้คอยสำรวจ อยู่ระยะหนึ่ง นักประชาสัมพันธ์ที่สำคัญคือนายปอล บลองซี อาจทำลายการปฏิรูปบางอย่างที่นายดูแมร์บังคับให้ตัวเองและคณะปฏิบัติได้ทันเวลา หากเขามีได้กระทำความผิดที่คาดว่ามันจะหายน ความเข้มแข็งและกะจะจะไปเอาชนะเรื่องที่ยากจะป้องกันนอกวงงานของเขา อย่างไรก็ตาม ความผิดที่ยิ่งใหญ่ที่สุดของเขาก็คือถึงแก่กรรมเสียหนึ่งปีก่อนที่ศัตรูของเขาจะพ้นไปจากฉากของการต่อสู้

4

ดูแมร์เปรียบเสมือนกับต้นเรือที่ปราศจากเชื้อเพลิง เขาโจมตีปัญหาการให้งบประมาณทั่วไป เขาทราบดีว่าเขาจะต้องหาเงินที่จำเป็นด้วยตนเอง และเมื่อมีปัญหาข้อนี้ในใจ เขาจึงหันความสนใจไปยัง “ภาระของชาวพื้นเมือง” อีกโดยกลับไปใช้วิธีแบบเก่าในการเก็บภาษี

ดูแมร์มิใช่เป็นคนแรกและคนเดียวที่คิดถึงว่าเป็นวิถีธรรมดาที่ชาวเวียดนามและชาวเขมรจะถูกเรียกให้ช่วยเหลือการเงินที่ฝรั่งเศสต้องการนำมาสร้างให้กับพวกเขา อย่างไรก็ตาม การอุทิศตนและความ เด็ดขาดในปัญหาเรื่องเงินของเขาไม่มีผู้ใดเทียบได้

เพื่อจัดระเบียบการเงินที่ยุ่งยากและเพื่อทำให้รัฐทั้ง 5 รัฐในอินโดจีนมีการเงินที่เป็นอิสระจาก เมืองหลวงของฝรั่งเศส ดูแมร์ถือว่าเป็นจุดมุ่งหมายที่สูงสุดแห่งงานที่ดูแมร์ได้รับมอบหมายมา ซึ่ง ฝรั่งเศสจะได้ผลกำไรตามที่ฝรั่งเศสต้องการ มาบัดนี้เขาตั้งตัวเป็นหัวหน้าการปกครองที่เด็ดขาด การ ตั้งวิธีปฏิบัติในวงการรัฐบาลและสถาบันต่าง ๆ เป็นการโจมตีและลดวิธีการเก็บภาษีแบบวากวนที่เป็น อยู่ ขณะที่เปิดโอกาสให้แก่การแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติเพื่อมาใช้เป็นงบประมาณทั่วไปด้วยวิธีการ ที่รุนแรงแต่ดูง่ายตาย ทำให้งบประมาณพื้นเมืองของรัฐต่าง ๆ ต้องขึ้นโดยตรงกับภาษีส่วนบุคคล และ เมื่อได้รับภาษีอากรจากงบประมาณทั่วไปจากภาษีศุลกากร ตลอดจนการเก็บภาษีทางอ้อมทั่วบริเวณ

เหล่านั้น และขยายออกไปโดยวิธีให้รัฐผูกขาดการผลิตและการขายฝิ่น สุรา และเกลือแต่ผู้เดียว

ในอนาคตจะเห็นว่ามาตรการบางประเภทเหล่านี้จะเป็นอันตรายต่อโครงสร้างที่เขากำลังสร้าง พื้นฐานขึ้นในขณะนี้ แต่ในผลที่แลเห็นขณะนั้น การปฏิรูปการเงินเป็นความสำเร็จที่น่าชื่นชมมาก เมื่อ ดูแมร์อยู่ในตำแหน่งได้เพียงหนึ่งปี เขาก็ประสบผลสำเร็จในการจัดคลังแห่งงบประมาณตั้งเกี่ย การกระทำดังกล่าวดูเหมือนว่ามีชื่อเสียงด้วยความจริงที่ว่าเฉพาะระหว่างปี ค.ศ. 1887-1891 เท่านั้น ปารีสต้องช่วย เงินงบประมาณตั้งเกี่ยไม่น้อยกว่า 168 ล้านแฟรงก์ เมื่อมาถึงขณะนั้น ดูแมร์สามารถเริ่มใช้หนี้สินที่ ตกค้างอยู่ของปีก่อน ๆ ได้แล้ว ในปลายปีที่สองท้องพระคลังตั้งเกี่ยมีเงินสำรองอยู่ถึง 4 ล้านเป็ยซ์ ได้เหมือนปาฏิหาริย์ ในระหว่างสองปีนี้ดูแมร์มิได้หันความสนใจไปจากอันหน้า ในแคว้นที่อุดมสมบูรณ์ น้อยที่สุดของเวียดนามนี้ เขาเก็บภาษีเพิ่มขึ้นได้จากจำนวน 83,000 ถึง 2 ล้านเป็ยซ์ แม้ว่าการสูญเสียจากรัฐต่าง ๆ โดยเฉพาะโคจีนเงินจะดูมากมายเมื่อดูแมร์ให้เลิกภาษีจากค่าธรรมเนียมต่าง ๆ และภาษี ทางอ้อมในปี ค.ศ. 1900 งบประมาณพื้นเมืองทั้ง 5 แห่งก็ได้ดุลมากกว่าที่เคยเป็นมาแต่ก่อน และ ยังคงรักษาระดับดุลนั้นไว้ได้ แม้แต่หลังจากที่ดูแมร์บังคับให้รัฐต่าง ๆ บริจาคเงินจำนวนมากให้แก่ โครงการสาธารณูปโภค

งานสาธารณูปโภคเหล่านี้ได้รับเงินอุดหนุนส่วนใหญ่จากงบประมาณทั่วไปของอินโดจีนขณะที่ การบริหารส่วนกลางที่เพิ่งจะตั้งขึ้นก็บเงินได้เพียง 20 ล้านเป็ยซ์ใน ค.ศ. 1899 และเกือบ 40 ล้าน ในเพียงอีก 4 ปีต่อมา เมื่อดูแมร์เริ่มจัดเงินปีละ 14 ล้านแฟรงก์ให้แก่งบประมาณทหารของอาณานิคม ซึ่งในอดีตปารีสเป็นผู้จ่ายทั้งหมด ความพยายามของเขาก็ได้รับผลตอบแทน รัฐบาลฝรั่งเศสอนุโลม ตามข้อเรียกร้องของเขาโดยอนุมัติเงินกู้จำนวน 200 ล้านแฟรงก์ให้สร้างทางรถไฟ

5

เมื่อดูแมร์ได้รับการยืนยันว่าผู้ได้รับเงินจำนวนนี้แล้วจะได้รับเพิ่มเติมอีก เขาจึงทุ่มเทตนเอง ลงไปในงานจัดการ สิ่งที่เขาเรียกว่า “เครื่องมือเกี่ยวกับเศรษฐกิจที่ยิ่งใหญ่” ที่จำเป็นสำหรับแสวง หาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติที่คิดว่าประเทศมีอยู่ เขาทราบวาระเวลาอยู่ในตำแหน่งของเขา 5 ปีนั้นไม่เพียงพอจะทำโครงการมากมายทั้งหลายให้สำเร็จลุล่วงไปได้ เขาตัดสินใจเริ่มโครงการหลาย อย่างเท่าที่จะทำได้ มุ่งในโครงการที่คิดว่าจะใช้เวลาทำให้สำเร็จได้ภายในสิบ ๆ ปี เพราะเขามุ่งหวัง ตั้งใจครั้งเดียวและตลอดไปว่าอินโดจีนควรพัฒนาเศรษฐกิจไปในรูปใด

เขาเริ่มดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ชนิดที่ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีนไม่เคยเห็นมาแต่ก่อนและจะไม่ เห็นอีกต่อไป ดูแมร์เปิดเผยว่าความสามารถในการทำงานซึ่งตรงข้ามกับที่คนทั้งหลายกล่าวอ้าง แม้แต่ ในเวลานั้นว่าฝรั่งเศสในฐานะเป็นชาติกำลังเริ่มเสื่อมลง เขาอดทนต่อความยากลำบากในการเดินทาง อยู่เสมอ ๆ ซึ่งเป็นผลที่เขาต้องการเห็นด้วยตนเองว่าคำสั่งของเขาได้รับการดำเนินเรื่องไปอย่างไร เพื่อ จะเร่งการเปลี่ยนแปลงอินโดจีนให้เป็นประเทศที่มั่งคั่งและทันสมัย เขาไม่รีรอที่จะเปิดประตูให้มีคน ฝรั่งเศสเพิ่มเข้ามาช่วยแผนการของเขา ทั้งในด้านบริหารและแนะนำสิ่งที่เขาต้องการจะสร้าง

ดูแมร์ยืนยันว่ารัฐสมัยใหม่จำเป็นต้องมีความสะดวกในการคมนาคม หากปราศจากถนนและโดย เฉพาะอย่างยิ่งทางรถไฟ เศรษฐกิจก็จะเจริญรุ่งเรืองไปไม่ได้ ประเทศที่ร่ำรวยที่สุดคือประเทศที่มี

ทางรถไฟมากที่สุด หากฝรั่งเศสต้องการให้อินโดจีนร่ำรวยขึ้นมาแล้วก็จำเป็นต้องเริ่มการก่อสร้างทางรถไฟสายสำคัญหลายสาย ผลก็คือโครงการทำงานเพื่อสาธารณะซึ่งเขาได้รับเงินกู้ช่วยเหลือมาเป็นเงิน 200 ล้านแฟรงก์นั้น แท้จริงก็นำมาใช้ในกิจการเดียวคือสร้างทางรถไฟ ยิ่งกว่านั้นเงินจำนวนมากเพื่อกิจการสาธารณูปโภคจากงบประมาณทั่วไปก็นำไปสร้างทางรถไฟ ถนน และสะพานต่าง ๆ ข้ามแม่น้ำใหญ่่น้อยหลายร้อยสายในอินโดจีน ดูแมร์ยืนยันต่อพวกที่ดูหวั่นเกรงต่อการใช้จ่ายของเขาด้วยความมั่นใจว่า “งบประมาณจะได้รับผลตอบแทนเพิ่มจำนวนขึ้นจากเงินหลายล้านที่เราลงทุนไปเวลานี้” และด้วยปรัชญาเศรษฐกิจที่น่าสงสัย เขาแถลงพรรคณะของเขาอย่างว่าจริงว่า “หากช่วยการขนส่งสิ่งของมีค่าให้สะดวกเข้า ทางรถไฟจะเป็นแหล่งผลิตความมั่งคั่งเอง”⁵ ทั้งนี้โดยไม่เล็งเห็นการณ์ไกลว่าจะมี “ของขนส่งแต่เพียงจำนวนน้อย” ในอินโดจีน⁶

แผนการทางรถไฟแผนสุดท้ายของดูแมร์มีอีก 2 สายใหญ่ ๆ เป็นจำนวนความยาว 1300 ไมล์ สายหนึ่งเริ่มจากเมืองไฮฟองบนอ่าวตังเกี๋ยถึงเมืองฮานอย และจากนั้นก็ผ่านที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงไปยังชายแดนจีนที่เหลาเก้ (ต่อมาก็ขยายขึ้นไปถึงยูนนาน-ฟู ในประเทศจีน) อีกสายหนึ่งดูยิ่งใหญ่กว่าคือสายที่เรียกว่า “ทรานส-อินโดจีน” จะเชื่อมต่อเมืองฮานอยกับเมืองไซ่ง่อน

6

มีเวลาเหลืออีกเพียง 3 ปีที่ดูแมร์จะต้องทำงานส่วนใหญ่ของเขาให้สำเร็จลุล่วงไป เขาเริ่มสร้างทางรถไฟมิใช่แต่เพียงด้วยความเร่งรีบเท่านั้น แต่พยายามอย่างเต็มที่กับปัญหากำลังคนและวัสดุเท่าที่มีอยู่ ดังนั้นความเร่งรีบจึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ทางรถไฟของอินโดจีนตกเป็นเรื่องอื้อฉาวทั่วไปในขณะที่กำลังก่อสร้างอยู่ เนื่องจากมีการตระเตรียมที่ไม่เพียงพอเป็นเหตุให้เกิดความผิดพลาดทางด้านวิศวกรรม เกิดความซุกซนในการก่อสร้างที่ทำให้เสียเงินโดยเปล่าประโยชน์ เกิดการใช้วัสดุผิด ๆ เนื่องจากผู้จัดส่งของไม่ชัดเจนและปัญหาสภาพบ้านเรือนที่ทรุดโทรม ความขาดแคลนอาหารและความบกพร่องในการรักษาพยาบาลคนงานชาวพื้นเมือง ในการก่อสร้างทางรถไฟสายยูนนาน-ฟู ซึ่งยาวไม่ถึง 300 ไมล์ มีชาวเวียดนามและชาวจีนที่รับจ้างสร้างทางรถไฟตายไปมากกว่า 25,000 คน ในจำนวนคนงาน 800,000 คน

ความพยายามเหน็ดเหนื่อยเหล่านี้มิได้ให้ผลดีแต่ประการใด ทางรถไฟกลายเป็นความล้มเหลวทางเศรษฐกิจ ซึ่งจะเห็นผลอันใหญ่โตได้ชัดเมื่อดูแมร์จากไปแล้ว ทางรถไฟดังกล่าวอยู่ในจำพวกที่แพงที่สุดในโลก เพราะงานด้านการบรรทุกมีน้อยที่สุด จึงมีอาหาเงินพอเลี้ยงตนเองได้ แทนที่จะเพิ่มจำนวนเงินล้าน ๆ ที่ดูแมร์ลงทุนไป ทางรถไฟกลายเป็นภาระการเงินของงบประมาณ ใน ค.ศ. 1910 รัฐบาลปารีสเลิกเลื่อมใสจนโครงการสร้างทางรถไฟเกือบต้องหยุดชะงักไป และเส้นทางรถไฟสายทรานส-อินโดจีนจึงไม่สำเร็จจนกระทั่ง ค.ศ. 1936

คำตัดสินสุดท้ายสำหรับเส้นทางรถไฟสายอินโดจีน คือ มิได้ให้ประโยชน์อย่างใดแก่ทั้งฝรั่งเศสหรือชาวเวียดนาม มีประโยชน์แต่เพียงหมู่ชนผู้ร่วมสร้างเส้นทางนั้นเท่านั้น คือผู้รับเหมาก่อสร้างและวิศวกร และธนาคารที่ให้เงินกู้ในการก่อสร้าง

สิ่งที่เป็นความจำเป็นมากกว่าและใช้ประโยชน์ได้ถาวรกว่าทางรถไฟ ถนนหรือสะพานก็คือท่อเรือที่ดูแมร์สร้างขึ้นหรือขยายออก และงานทางเกษตรที่ต้องอาศัยน้ำเช่นขุดลอกที่เป็นหนองเป็นบึง สร้างเขื่อนจำนวนมาก และขุดคลองต่าง ๆ ตรงข้ามกับถนนและทางรถไฟ ผลงานดังกล่าวถูกวิจารณ์ว่ามีน้อยเกินไป แต่ผลงานอันถาวรของดูแมร์ซึ่งเป็นของที่ถูกที่สุดและเป็นความสำเร็จที่ไม่มีผู้ใดค้านได้อยู่ในเรื่องของวิทยาศาสตร์ เขาเป็นผู้ก่อตั้งสถาบันที่มีชื่อเสียงคือสถาบันฝรั่งเศสในภาคตะวันออกไกล “เป็นสถาบันวิทยาศาสตร์ที่มีชื่อในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับอารยธรรมโบราณของภาคตะวันออก และเพื่อรักษาสถานที่ระลึกทางประวัติศาสตร์”⁷ และให้บริการในด้านภูมิศาสตร์ ธรณีวิทยา อุตุนิยมวิทยา สถิติ และโรงเรียนแพทย์ อะไรก็ตามที่ฝรั่งเศสได้รับคำสรรเสริญเกี่ยวกับความสำเร็จในอินโดจีน ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับบุคคลทั้งหลายที่ลงแรงไปในงานนี้

แต่เคราะห์ร้ายที่นักวิทยาศาสตร์มิใช่เป็นชาวฝรั่งเศสพวกเดียวที่ดูแมร์เปิดประตูให้เข้ามาเวียดนามในโครงการปฏิรูปและดำเนินผลงานของเขา การทำข้าราชการมิชชันนารีให้เป็นสถาบันที่มีสิทธิพิเศษในทุกระดับในการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศส เป็นผลงานอีกประการหนึ่งของการปกครองของเขา แม้ว่าเขารู้สึกตั้งแต่แรกถึงความเลวร้ายของ “ระบบข้าราชการ” ฝรั่งเศส ไม่เพียงแต่เขาจะล้มเหลวในการจำกัดความชั่วร้ายของระบบเท่านั้น แต่เขานำชาวฝรั่งเศสเข้ามาในวงการรัฐบาลของเขามากขึ้นไปอีก และเนื่องจากต้องการคนจำนวนมากทำให้เขามีได้ตรวจตราข้อบกพร่องและการปฏิบัติงานที่ไร้ผลในหมู่พวกข้าราชการฝรั่งเศสเลย

ความเชื่อมั่นในตนเองของดูแมร์มิได้หวั่นไหวและการขาดการพิจารณาตนเอง ช่วยให้มีความเชื่อผิดๆ ของเขาที่คิดว่าในการตั้งวิธีการอันทันสมัยเช่นนี้ขึ้นจะทำให้อินโดจีนเป็นแหล่งร่ำรวยแม้ว่าจะขาดเศรษฐกิจสมัยใหม่ เขายังคงไม่รับรู้สิ่งใดจากผลของสังคมและการเมืองที่นโยบายการเงินและเศรษฐกิจของเขาจะผลิตออกมาให้ ดูแมร์ออกจากอินโดจีนในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1902 หลังจากมีพิธีฉลองใหญ่ในการเปิดสะพานที่ใช้ชื่อของเขาในฮานอยได้สำเร็จลง เขาชื่นชมยินดีต่อสิ่งที่เขาได้หวังไว้อย่างมาก เขามองดูผลงานของเขาและคิดว่าดีแล้ว เขาบรรยายถึงความสำเร็จของเขาไว้อย่างปลื้มปิติในบันทึกความทรงจำจำนวน 400 หน้าของเขา ว่าเป็นความสำเร็จที่ไม่มีใครเทียบเท่าได้

บทที่ 7

วิธีการและจุดมุ่งหมายในการปกครองของฝรั่งเศส

1

บุคคลผู้มาเป็นข้าหลวงต่างพระองค์ในอินโดจีนของฝรั่งเศสแทน ปอล ดูแมร์ ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1902 คือ ปอล โบ ผู้มีประวัติชีวิตคล้ายกับดูแมร์ คือ เป็นคนหนุ่มเฉลียวฉลาดเป็นพิเศษและไม่มีประสบการณ์ใด ๆ ในการปกครองอาณานิคม เขามารับตำแหน่งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1902 เมื่อตำแหน่งนี้ว่างอยู่ถึง 8 เดือนหลังจากดูแมร์พ้นจากตำแหน่งไปแล้ว เป็นเวลาที่การปฏิรูปทางการเมืองของข้าหลวงคนก่อนเริ่มจะให้ผลที่ดูเหมือนลงร้าย

เหมือนนกนางแอ่นในนิทานสุภาษิตซึ่งมาตัวเดียวมิได้ทำให้เกิดฤดูร้อนฉันใด คำทำนายว่านกจะบินมาถึงก็ก่อให้เกิดความอบอุ่นในหัวใจของคนฉันนั้น มีเสียงหนึ่งดังขึ้นในเวียดนามทำนายเหตุการณ์ที่ไม่แน่ว่าไม่อาจหลีกเลี่ยงไปได้ เพราะยังอยู่ห่างไกลออกไป เป็นเสียงของพัน บัว โซ ผู้สอบได้ที่หนึ่งในการแข่งขันระหว่างนักศึกษาและข้าราชการซึ่งจัดให้มีขึ้นทุก ๆ สามปีที่เมืองวินท์ แต่ไม่ยอมรับข้อเสนอของฝรั่งเศสให้เป็นข้าราชการบริหาร เขาบอกกล่าวแก่เพื่อน ๆ ว่าหน้าที่ในชีวิตของเขา มิใช่จะรับใช้ เป็นสัญลักษณ์ของชาวเวียดนามที่พร้อมจะร่วมมือกับฝรั่งเศส แต่เป็นการต่อสู้กับการปกครองของชาวต่างชาติ โซทำงาน “ใต้ดิน” เพื่อรวบรวมขบวนการต่อต้านของชาติเป็นคนแรกในหมู่ผู้นำใหม่ ผู้พูดและต่อสู้เพื่อปลดปล่อยเวียดนามให้เป็นอิสระ เขาเป็นผู้เขียนวรรณกรรมขนาดสั้น ซึ่งกล่าวว่าเขียนด้วย “น้ำตาเป็นสายเลือด” เกี่ยวกับความขมขื่นและความเสียศักดิ์ศรีของประชาชนของเขา

แม้ว่าเสียงอื่น ๆ ที่มีได้แผ่ไว้ด้วยอารมณ์ปฏิวัติเท่าเทียมกัน แต่ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าเป็นเครื่องรบกวนข้าหลวงแทนพระองค์คนใหม่เท่าเทียมกัน เป็นเสียงของข้าราชการชาวพื้นเมืองที่สนับสนุนฝรั่งเศส พวกนี้มีความหวังอันจริงใจที่จะหาประโยชน์ให้ประเทศจากการร่วมมือกับฝรั่งเศส เขาชี้ให้เห็นถึงความไม่พอใจต่างๆ ที่มีอยู่ในเวียดนาม ให้เห็นถึงองค์จักรพรรดิผู้ทรงไว้อำนาจ ให้เห็นการขาดอำนาจทางศีลธรรม ให้เห็นความผิดหวังในอัตราภาษีที่เพิ่มมากขึ้น เสียงเหล่านี้ต่างแสดงความหวังเกรงต่ออนาคตโดยทั่วกัน

ลักษณะที่โบ ผู้ต้องคำนึงถึงปัญหาการเงินอยู่แล้วเผชิญกับปัญหาความไม่พอใจของชาวพื้นเมืองนั้นน่าเห็นใจ นับเป็นตัวอย่างที่ถึงขั้นของวาทศิลป์ที่ใช้ในอาณานิคมซึ่งฝรั่งเศสพบว่ายากจะเลิกใช้ได้ และเลิกจากอาณานิคมยิ่งยากกว่า ในการแสดงปาฐกถาที่นามดินห์ต่อหน้าสภานักศึกษาชาวเวียดนาม โบสรุปโครงการของเขาด้วยการประกาศว่าฝรั่งเศสมีความ “เคารพในสิทธิของมนุษยชน จะไม่ทำร้ายวิญญูชนของประชาชนผู้ซึ่งอยู่ในความดูแลของฝรั่งเศส”

แต่เคราะห์ร้ายแผนการของโบมิได้ดำเนินไปด้วยดีดังเช่นของข้าหลวงคนก่อน ในสมัยดูแมร์มีการเก็บเกี่ยวพืชผลถึง 5 ครั้งที่น่าผลดียิ่งมาให้กับความมั่นคงทางการเมืองของดูแมร์ แต่การเก็บเกี่ยวครั้งแรกในสมัยโบก็ต้องพบกับความล้มเหลวเพราะขาดน้ำ และเป็นความหายนะครั้งแรกในสามครั้งที่

ปรากฏขึ้นติดต่อกัน อันที่จริงในปีที่มีการเก็บเกี่ยวดี ๆ นั้นก็ยากที่จะเก็บภาษีจากประชาชนอยู่แล้ว ยิ่งในปีที่การเก็บเกี่ยวไม่ได้ผลดี การเก็บภาษีก็ยิ่งกลายเป็นการขูดรีดมากขึ้น จากปี ค.ศ. 1903-1906 งบประมาณของรัฐบาลแสดงให้เห็นว่าเงินในคลังขาดอยู่มาก ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการเก็บเกี่ยวไร้ผล สาเหตุเฉพาะหน้าก็คือแผนการสาธารณสุขของดูแมร์ต้องใช้เงินเพิ่มขึ้นอีกเป็นลำดับซึ่งเศรษฐกิจของประเทศมีอาจจับได้ โบไม่อาจเปลี่ยนแผนการของข้าหลวงคนก่อนได้ เขามีอาจงานสร้างทางรถไฟได้ แม้ว่าเขาจะไม่เชื่อว่าในที่สุดจะได้ผลกำไรก็ตาม นอกจากมาตรการทางการเกษตรบางอย่างแล้ว แผนการเศรษฐกิจของเขาส่วนใหญ่เป็นของดูแมร์แทบทั้งสิ้น เนื่องจากเขามีได้เป็นผู้ริเริ่มทางเศรษฐกิจหรือสนใจในการเงินหรือเรื่องเกี่ยวกับการบริหาร โบจึงทุ่มเทศนเองในสิ่งที่ยังขาดอยู่ เช่น การศึกษาและบริการทางการแพทย์ แม้ความพยายามของเขาจะอยู่ในระดับปานกลาง แต่ก็มองดูก้าวหน้าเกินไป ในสายตาของชาวฝรั่งเศส และมองดูไม่เพียงพออย่างน่าอันตรายจากผู้รักชาติชาวเวียดนาม เช่น พัน โข ตรินห์ เป็นต้น

ความพยายามในการปฏิรูปของโบมิได้เปลี่ยนวิธีการที่ฝรั่งเศสปฏิบัติต่อพนักงานและกรรมกรชาวพื้นเมือง หรือวิธีการที่ตำรวจปฏิบัติต่อนักโทษการเมือง พัน โข ตรินห์นักศึกษาผู้เฉลียวฉลาดลาออกจากตำแหน่งสมุหราชพิธีในราชสำนัก เพื่อมารับตำแหน่งประชาสัมพันธ์ในการกระตุ้นชาวเวียดนามทั้งชาติ เขาต่อต้านการปฏิบัติอย่างทารุณต่อคนพื้นเมือง เขาขอให้ชาวพื้นเมืองได้รับการศึกษามากขึ้น ได้มีบทบาทในรัฐบาลของประเทศตนมากขึ้น ให้ลดอัตราภาษีลงโดยเร็ว และยิ่งกว่านั้นให้มีนโยบายเศรษฐกิจที่ให้ประโยชน์แก่เวียดนามเท่ากับแก่ฝรั่งเศส เขาเตือนว่านอกจากฝรั่งเศสจะยอมตามข้อเสนอเหล่านี้ของเขาแล้ว ทำที่เป็นศัตรูต่อการปกครองของฝรั่งเศสจะคงยังเพิ่มขึ้นต่อไป

โบตอบสนองข้อเรียกร้องของตรินห์ได้แต่เพียงเล็กน้อย เนื่องจากโบถูกบังคับให้รักษานโยบายของดูแมร์ เช่น เก็บภาษีในอัตราสูงและควบคุมกิจการผูกขาดต่าง ๆ ตลอดจนโครงการสาธารณสุขที่ไม่เกิดประโยชน์และต่อต้านการพัฒนาอุตสาหกรรมของเวียดนาม เป็นต้น เขาจึงเพียงแต่อนุญาตให้มีการปฏิรูปที่ใช้เงินแต่น้อยหรือไม่เสียเงินเลย และไม่ต่อต้านเพื่อนร่วมชาติของเขาในเวียดนาม ดังนั้นเขาทำเท่าที่เขาสามารถ เพื่อช่วยการศึกษาของเวียดนาม เปิดตำแหน่งที่ต่ำที่สุดในการบริหารให้แก่ชาวเวียดนาม จัดตั้งบริการการแพทย์และให้เลิกวิธีการลงโทษด้วยการทรมานร่างกายบางอย่าง แต่เขาก็เสียความเชื่อมั่นเพียงเล็กน้อยที่เขาได้รับมาจากชาวเวียดนาม เมื่อจักรพรรดิถังไท่ ซึ่งถูกกระเด็นจากการตีตัวของพลังแห่งชาติ ทรงขอสิ่งที่ฝรั่งเศสเรียกว่าข้อเสนอทางการเมือง “ที่น่าอัศจรรย์” พวกเขาจึงประกาศว่าพระองค์ทรง “เสียพระสติ” ไปแล้ว และปลดพระองค์ออกจากราชบัลลังก์ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1907 ต่อมาก็เนรเทศพระองค์ไปอยู่ยังเกาะเรอูนยอง ซึ่งเป็นเกาะหนึ่งในความครอบครองของฝรั่งเศสในมหาสมุทรอินเดีย

การปลดพระเจ้าถังไท่ ออกนั้น ก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างฝรั่งเศสกับฝ่ายข้าราชการที่นิยมระบอบราชาธิปไตยและข้าราชการที่นิยมชนบประเพณีเดิมในอันหน่าและตั้งเกี่ย อีกทั้งความลังเลของโบในนโยบายที่กลับไปกลับมาจากความอะลุ่มอล่วยไปสู่การใช้กำลังยิ่งทำให้เกิดความห่างเหินจากคนในประเทศทั้งหมด แท้จริงแล้วความร่วมมือของฝรั่งเศสกับเวียดนามเป็นจุดมุ่งหมายอันแท้จริงของโบ แต่การสร้างความเป็นระเบียบเป็นวัตถุประสงค์ที่สิ่งแวดล้อมบังคับให้เขากระทำ ความพยายามอันซื่อตรงของเขาในเรื่อง “ชัยชนะทางศีลธรรม” จึงต้องล้มเลิกไป

2

เมื่อฝรั่งเศสเข้ายึดครองเวียดนาม ระเบียบการศึกษาสากลแบบเสรีและการศึกษาขั้นสูงยังไม่สู้เรียบร้อย ความล้มเหลวสืบเนื่องมาจากข้าราชการและนักศึกษาที่ต่อต้านการรับราชการใต้ฝรั่งเศส นั้นพากันหลบหนีไป และนโยบายที่ติดตามมาเกี่ยวกับ “การผสมกลมกลืนกัน” อันมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ชาวอาณานิคมเป็นฝรั่งเศส มิได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น ฝรั่งเศสมีแผนนำระเบียบการที่เข้มงวดในการศึกษาฝรั่งเศสมาทดแทนระเบียบการของเวียดนามซึ่งตามแบบอย่างจีน ในระหว่างเวลานั้นจะช่วยกลืนเวียดนามและทำให้เป็นมณฑลหนึ่งของฝรั่งเศส

ทฤษฎีดังกล่าวนี้เริ่มต้นทันทีโดยข้าหลวงที่เป็นพลเรือนคนแรกประจำโคชินจีน คือ เลอ มายร์ เดอ วิลส์ (ค.ศ. 1879-82) ผู้เป็นสาวกที่เก่งกล้าในเรื่อง “การผสมกลมกลืน” ด้วยการเปิดโรงเรียนในทุกหมู่บ้านและจังหวัด แต่เขาลืมคิดไปว่าโรงเรียนจะดำเนินการไม่ได้หากปราศจากครู เขาไม่อาจจัดการฝึกหัดครูใหม่ได้ ดังนั้นจึงไม่มีครูเลย โรงเรียนของเขาจึงเปิดเพื่อจะปิดอีกเท่านั้นเอง ผลก็คือหลังจากมีการปกครองของต่างชาติมาได้ 10 ปี เขตที่เคยมีคนอ่านออกเขียนได้ที่มีจำนวนคนมากกว่า 1.5 ล้านคน มีนักเรียนชั้นประถมน้อยกว่า 5,000 คน การศึกษาขั้นสูงหยุดชะงักลงทั้งหมด

ในดั่งเกียและอันหน่า นโยบายการผสมกลมกลืนกันได้พิสูจน์ให้เห็นว่าใช้การได้แต่เพียงทำ ความเสียหายให้แก่ระเบียบการศึกษาแบบประเพณีนิยม โดยที่มีอาจจัดตั้งโรงเรียนใหม่ ๆ เพื่อสั่งสอน หลักวัฒนธรรมฝรั่งเศสให้แก่ชาวเวียดนามได้ ข้าหลวงใหญ่ ปอล แบร์ท์ (มกราคม-พฤศจิกายน ค.ศ. 1886) ผู้เป็นนักวิทยาศาสตร์ที่ต่อต้านพระและเชื่อว่าการศึกษาคือหัวใจของเมือง ก็เผชิญถึงแก่กรรมเสียก่อนที่จะเห็นแผนการของเขาในการจัดตั้งวิทยาลัยฝรั่งเศสที่ตั้งเกี่ยให้ดำเนินต่อไป ผู้รับตำแหน่งสืบต่อมาจากเขาคนแรกในสองคนคือ จอง มารี อังตวน เดอ ลานเอร์ชอง เป็นผู้มีความกระตือรือร้นและใส่ใจเป็นพิเศษที่จะทำให้ชนชั้นสูงเกรงใจพวกข้าราชการ และปราบปรามกองโจร ในขณะที่สิ่งที่ดูแรม่ทิ้งไว้ในวงการศึกษาก็เพียงประการเดียวก็คือ การตั้งโรงเรียนอาชีวะเล็ก ๆ สามโรงเรียน

ปอลโบร็ว็อฟขึ้นแผนการของแบร์ท์ขึ้นใหม่และวางพื้นฐานให้แก่มหาวิทยาลัยฮานอย ด้วยหวังว่าสิ่งนี้จะสร้างชาวเวียดนามให้เป็นประโยชน์และให้กตัญญูต่อฝรั่งเศสมากขึ้น ศัตรูของการศึกษาพื้นเมืองเดือนเขาว่า คนพื้นเมืองที่มีการศึกษามีได้หมายความว่าเพียงง่าย ๆ ว่ามี “กุลีน้อยลงคนหนึ่ง” แต่หมายความว่ามักพบเพิ่มขึ้นคนหนึ่ง สิ่งที่เด่นในมาตรการต่าง ๆ ของโบ ก็คือ การจัดการฝึกหัดครู เขาทราบดีว่ามหาวิทยาลัยฮานอยมิใช่เป็นแหล่งทดแทนสถาบันการศึกษาขั้นสูงของตะวันตกได้ เขาจึงเริ่มการปฏิบัติด้วยส่งนักศึกษาที่มีปัญญาเลิศไปฝรั่งเศส โรงเรียนมัธยมที่เขาก่อตั้งขึ้นทำให้แผนการซึ่งเลอ มายร์ เดอ วิลส์ คิดขึ้นเมื่อยี่สิบปีที่แล้วมาบรรลุผล เขายังพยายามใช้มาตรการของความจำเป็นบางอย่างแก้ไขช่องว่างระหว่างการศึกษาตามประเพณีของเวียดนาม ซึ่งยังคงมีอิทธิพลอยู่มากในดั่งเกียและอันหน่า กับวิธีการแก้ไขของเลอ มายร์ ที่ไม่ประสบความสำเร็จในโคชินจีน ซึ่งมีได้จำแนกความแตกต่างระหว่างโรงเรียนในปารีสและในไซ่ง่อน หลักสูตรของเขารบรวิธีกรแบบเวียดนามที่เลียนแบบมาจากจีน ในขณะที่รวมเอาวิชาต่าง ๆ ของแบบตะวันตกเข้าไปด้วย เพื่อเน้นความสำคัญของการริเริ่มครั้งนี้ โบจึงแต่งตั้งผู้อำนวยการการศึกษาสาธารณะผู้หนึ่ง

นโยบายพื้นเมืองของโบซึ่งจัดขึ้นด้วยความกรุณานั้นอาจชักจูงประชาชนได้ในเวลาต่อไป แต่แม้ว่าแผนการของโบทุกขั้นจะเป็นไปอย่างถูกต้อง แต่ก็ยังคงดำเนินอยู่อย่างขลาดกลัวและเริ่มช้าเกินไป และถูกทำลายได้สำเร็จด้วย แต่เรื่องสำคัญในการทำให้ท่าทีของชาวเวียดนามแข็งขึ้นก็เป็นเหตุการณ์มาจากภายนอก คือ ชัยชนะของญี่ปุ่นที่มีต่อรัสเซียใน ค.ศ. 1905 ซึ่งสอนพวกมีการศึกษาและยิ่งแม้แต่คนหนุ่ม ๆ ที่หวังการศึกษาด้วยบทเรียนที่ไม่เคยลืมกัน นั่นคือ วิธีเดียวที่คนตะวันตกจะต่อต้านคนตะวันตกด้วยตนเองได้ ก็ด้วยการแสวงหาความรู้เทคนิคทางวิทยาศาสตร์และความรู้ทั่วไปของตะวันตก พัน บัว โซ เขียนมาเมื่อเขาถูกเนรเทศไปอยู่ในญี่ปุ่นว่าสิ่งเหล่านี้เป็นอาวุธที่เราจำเป็นต้องใช้เพื่อกอบกู้เสรีภาพ ซึ่ง ณ ประเทศญี่ปุ่นนั้นเจ้าชายในพระราชวงศ์องค์หนึ่งได้ร่วมมือกับเขา และยังมีจำนวนนักศึกษาหัวรุนแรงที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น กำลังเที่ยวแสวงหาความรู้เพื่อช่วยเขาจัดการปกครองของต่างชาติออกไปจากเวียดนาม

ระยะเวลาที่กิจกรรมการศึกษาตั้งเครือข่ายขึ้นควบคู่ไปกับการรื้อฟื้นวิญญาณของชาติได้อิทธิพลของ “การเปลี่ยนประเทศให้ทันสมัย” มีการก่อตั้งกลุ่มการศึกษาต่าง ๆ ขึ้น พวกพ่อค้าที่รักชาติช่วยสนับสนุนการตีพิมพ์หนังสือพิมพ์ย่อย ๆ ที่ประกาศเสรีภาพขั้นสุดท้ายให้แก่เวียดนามที่เลียนแบบตะวันตกแล้ว นักปราชญ์ถนัดเดินทางไปทั่วประเทศเพื่อยืนยันให้ผู้ฟังเข้าใจว่าการศึกษาเป็นหนทางนำไปสู่การปลดปล่อยประเทศให้เป็นอิสระและเวียดนามจะฟื้นตัวอีกครั้งหนึ่ง หากเดินตามทางที่ญี่ปุ่นเลือกแล้ว ทั้งคนมั่งคั่งและคนยากจนต่างช่วยกันบริจาคให้แก่ค่าใช้จ่ายของขบวนการนี้ ซึ่งรวมทั้งการก่อตั้งโรงเรียนเสรีแห่งตั้งเกี่ยในฮานอยเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1907 ส่วนใหญ่เพราะการกระตุ้นการณรงค์ของ พัน โซ ตรินห์ เพื่อเปลี่ยนแนวความคิดของเวียดนามให้ทันสมัย ณ ที่นี้ ขบวนการใหม่นี้มีจุดศูนย์กลางขององค์การดังกล่าวและเป็นแหล่งรวมของวิญญาณจิต วิชาที่สอนรวมวิชาประเภทธรรมชาติวิทยา เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมของชาติ ภาษาที่ใช้สอนเป็นภาษาเวียดนาม จีน และฝรั่งเศส ยิ่งกว่านั้นเพื่อจะให้เข้าถึงคนส่วนมากโรงเรียนเสรียังผลิตและแจกจ่ายคู่มือและตำราแนะแนวทางการศึกษาในราคาถูกด้วย

ฝรั่งเศสมองดูความพยายามของ “คนพื้นเมือง” ที่พยายามแสวงหาการศึกษาตามวิถีทางที่พวกเขาเลือกกันเองว่าเป็นปฏิบัติการทางการเมืองต่อต้านการปกครองอาณานิคม โรงเรียนในฮานอยก็ถูกจัดว่าเป็นแหล่งมุงล้มรัฐบาลไม่น้อยกว่า “การอพยพออกจากถิ่นเดิมสู่ภาคตะวันออก” ดังที่เรียกขบวนการของนักศึกษาที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมายซึ่งมุ่งไปสู่ญี่ปุ่น ดังนั้นไม่ว่าชาวเวียดนามจะใช้เหตุผลใด ๆ เรียกร้องการศึกษาสมัยใหม่ ในสายตาของฝรั่งเศสดูจำเป็นต้องถือว่ายับยั้งเหตุผลก่อนวางทางการเมืองขึ้นมาร่ำไป แม้เพียงแต่ชาวเวียดนามจะอ่านหนังสือของมองเตสกีเออ และรุสโซซึ่งแปลเป็นภาษาจีน ก็เป็นการแสดงออกซึ่งการกบฏ เนื่องจากหนังสือเหล่านี้แม้ว่าจะมิได้ถูกห้ามเป็นทางการก็ไม่ยอมให้ตกถึงมือชาวเวียดนาม

เมื่อได้เริ่มผลงานด้านโรงเรียนไปแล้ว ความกล้าของพวกผู้ก่อตั้งและหัวหน้าทั้งหลายก็เพิ่มมากขึ้น ภายใต้วิถีทางของการศึกษาเพื่อมวลชน มีการพิมพ์เพลงปลุกใจเพื่อชาติออกแจก ขณะที่บรรดาครูที่เดินทางไปทั่วปราชญ์วิชาเคมีและวิศวกรรมศาสตร์ว่าเป็นทางสายใหญ่ที่จะนำไปสู่เสรีภาพแห่งชาติ กล่าวโดยย่อ การศึกษาเป็นเครื่องมือที่ทั้งครูและนักเรียนเวียดนามถูกบังคับให้ลอกเลียนมากล้นกลายเป็นภัยของรัฐบาลอาณานิคม

หลังจากที่ฝรั่งเศสจับตาดูกิจกรรมต่าง ๆ มาเป็นเวลา 8 เดือนแล้ว ด้วยความรู้สึกรู้สึกที่ทนไม่ได้มากขึ้นเป็นลำดับ จึงจัดการอย่างรวดเร็วและรุนแรง สั่งปิดโรงเรียนฮานอยและสั่งจับครูทั้งปวง แต่การกระทำดังกล่าวมิได้เป็นที่พอใจของพวกที่ถือว่าการอะลุ่มอล่วยของโบ เป็นสิ่งที่ทำให้ “ชาวพื้นเมือง” เป็นภัยต่อการปกครองของฝรั่งเศส เหตุการณ์ต่าง ๆ เหลือที่จะทนทานได้ต่อไปหลังจากโบออกไปจากอินโดจีนแล้ว ชาวชนบทอันหนาแน่นก็แสดงความไม่พอใจต่อต้านภาษีที่มีอัตราสูงและการบังคับแรงงานแบบปลอม ๆ การถูกดำเนินกิจการทั้งหมดไปลงที่นักการศึกษาชาวเวียดนาม พวกชาตินิยมหลายร้อยคนถูกจับและตัดสินให้ประหารชีวิตหัวหน้าสมาชิกขบวนการ เพื่อก่อให้เกิดชนชั้นผู้นำของชาติรุ่นใหม่ นักการศึกษาผู้หนึ่งคือ ตรัง ก็ แต่ถูกประหารชีวิตก่อนที่คำทักท้วงจากประเทศฝรั่งเศสจะช่วยชีวิตเขาไว้ได้ ดังที่ได้ช่วยชีวิตพัน โช ตรินห์ไว้ได้ แต่พัน โช ตรินห์และคนอื่น ๆ อีกหลายร้อยคนส่วนมากเป็นครูถูกส่งไปยังเกาะปูลูกองดอร์ ห่างจากฝั่งใต้ของเวียดนามประมาณ 50 ไมล์ เป็นเกาะที่ฝรั่งเศสเปลี่ยนให้เป็นสถานที่กักกันนักโทษ

การที่โบสั่งปิดโรงเรียนเสรีแห่งตั้งเกีย ตลอดจนงานที่เขารื้อในการรับนโยบายใช้อำนาจบังคับ ก่อให้เกิดแนวทางปฏิบัติของฝรั่งเศสในอินโดจีน หลังจากโบออกจากตำแหน่งแล้ว ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1908 หัวหน้าการบริหารท้องถิ่นต่าง ๆ ซึ่งบัดนี้เป็นอิสระจากอิทธิพลที่บังคับเขาอยู่ จึงเปลี่ยนนโยบายและเข้ายึดมาตรการที่จะไม่ยอมรับทำที่เป็นมิตรของบรรดาผู้นำทางปัญญาชาวเวียดนามที่มีต่อสมัยอาณานิคมต่อมาอีกหลายปี

3

แม้ว่าฝรั่งเศสจะคิดถูกต้องที่สงสัยนักศึกษาทั้งหลายว่ามีส่วนในการรวบรวมและการประท้วงของชาวชนบทในเดือนมีนาคม และเมษายน ค.ศ. 1908 พวกเขาก็กังคาคหาญอิทธิพลของบรรดาหัวหน้าชาตินิยมเกินกว่าความเป็นจริง ความสำคัญสิ่งเดียวในการแสดงดังกล่าวก็คือ ชาวชนบทยินดีที่จะร่วมมือด้วยการปฏิบัติต่อพวกนักศึกษามิได้เปลี่ยนพื้นฐานสาเหตุของความไม่พอใจของชาวชนบทจากอัตราภาษีสูงที่เก็บโดยตรง เพื่องบประมาณส่วนท้องถิ่น และยิ่งกว่านั้นยังมีภาษีทางอ้อมที่ดูแมร์จัดตั้งไว้อย่างแรงสำหรับผูกขาดเกลือ สุรา และฝิ่นเพื่อเก็บให้แก่งบประมาณทั่วไป

ไม่มีความจริงอื่น ๆ ที่ชี้ให้เห็นความยิ่งใหญ่ของการปฏิบัติทางการเงินของอาณานิคมของฝรั่งเศส ได้ดีกว่าภาษีเกลือ ในปี ค.ศ. 1897 เกลือ 100 กิโลกรัมมีราคามากกว่าครึ่งเป็ชตล็กน้อย ครั้นใน ค.ศ. 1907 ภาษีเพิ่มขึ้นทำให้ราคาสูงขึ้นถึง 5 เท่า ในระยะเดียวกัน ภาษีสรรพสามิตและภาษีพื้นเมืองในตั้งเกียเพิ่มขึ้นสองเท่าเฉพาะเพียงแต่ชาวเวียดนามเท่านั้น ชาวฝรั่งเศสแทบไม่ต้องเสียภาษีเลย ความอยุติธรรมในระบบภาษีอาณานิคมซึ่งให้ประโยชน์แก่คนร่ำรวยด้วยความยากลำบากของคนจน ให้ประโยชน์แก่ชาวยุโรปด้วยความยากลำบากของประชาชนพื้นเมือง เป็นเหตุผลที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งในบรรดาความไม่พอใจของชาวเวียดนาม ตัวอย่างเช่น ภาษีสรรพสามิตโดยทั่วไปเป็นเรื่องเล็กน้อยกับคนมั่งมี แต่เป็นปัญหาใหญ่เรื่องเงินแก่คนจำนวนมากที่เกือบจะไม่มีรายได้เลย คนที่มีรายได้ 50 เป็ชตต่อปี เสียภาษีสรรพสามิตต่อปีเท่ากับคนที่มียาได้ 5,000 เป็ชตต่อปี ชาวเวียดนามในตั้งเกียเสียภาษีสรรพสามิตได้ 5 ล้านเป็ชต

ต่อปี ชาวยุโรปทั้งหลายซึ่งผูกขาดธุรกิจเกือบทั้งหมดและเป็นผู้ได้รับเงินเต็มทีเสียภาษีทั้งหมดประมาณ 9,000 เปียช ลักษณะดังกล่าวเกือบเหมือนกันทั้งหมดในอีกสี่รัฐอื่น ๆ

มากกว่าครึ่งหนึ่งของภาษีที่เก็บในอินโดจีนอยู่ในความรับผิดชอบของกองบริการภาษีศุลกากรทั่วไป และกรมภาษีรายได้ซึ่งผูกขาดฝิ่น เหล้า และเกลือแต่เพียงผู้เดียว ด้วยการสร้างสิ่งทีเวอร์จันีย ทอมป์สัน เรียกว่า “สัตว์ประหลาดสามหัวในการผูกขาด” ดูแม้ว่าปรารถนาจะหาเงินภาษีมาเพื่องบประมาณทั่วไปซึ่งจะทำให้รัฐบาลอินโดจีนเป็นหน่วยกำลังที่เข้มแข็ง ผู้สืบตำแหน่งของเขาบางคนเพิ่มภาษีขึ้นเป็นสองเท่า ต่อมาก็เป็นสามเท่า และในที่สุดก็ขึ้นราคาฝิ่น เหล้า และเกลืออีก 4-5 เท่าตัว และมักติดตามมาด้วยผลอันน่าเศร้าสลด

ราคาเหล้าที่สูงขึ้นมาก็ มาตราการต่อต้านการต้มกลั่นที่ผิดกฎหมายและความพยายามที่จะบังคับประชาชนให้ดื่มเหล้าที่ฝรั่งเศสทำ ซึ่งเป็นเหล้าที่แรงกว่าเหล้าพื้นเมืองที่หมักจากข้าว ทำให้เป็นภาระแก่พวกที่มีความเชื่อในศาสนาประเพณีต่าง ๆ หรืออุปนิสัยส่วนตัวที่ห้ามมิให้เลิกดื่มเหล้าได้โดยเด็ดขาด การผูกขาดการค้าเหล้าได้ตามกฎหมาย หมายความว่าเฉพาะชาวฝรั่งเศสที่ได้รับอนุญาตเท่านั้นจึงเป็นผู้ผลิตและผู้จัดการตามกฎหมาย การผลิตเหล้าผิดกฎหมายได้รับการปราบปรามลงโทษอย่างรุนแรง เมื่อสถิติการดื่มเหล้าลดลงมีผลกระทบต่อภาษีอากรและกำไรของการผูกขาดต่าง ๆ แต่ละมณฑลจึงได้รับอัตราส่วนซื้อเหล้า และทุก ๆ ชุมชนจะต้องรับผิดชอบต่อการขายเหล้าอย่างจริงจัง หากมิได้รับโอกาสตามจำนวนที่ได้รับมอบหมายมาแล้วผลผลิตก็คือคนใหญ่ ๆ โต ๆ ในหมู่บ้านจะได้รับโทษ

การผูกขาดการค้าฝิ่นนั้นเกี่ยวข้องกับการที่รัฐจัดการซื้อและแจกจ่ายด้วย มีพวกตัวแทนที่ได้รับอนุญาตเป็นผู้ดำเนินการขายฝิ่น และแม้จะถูกเก็บภาษีอย่างรุนแรงและเป็นที่มาของภาษีแหล่งใหญ่ การผูกขาดฝิ่นก็ได้ก่อให้เกิดความเกลียดชังโดยทั่วไป มีคนเพียงจำนวน 85,000 คนจากจำนวนคน 20 ล้านคนที่สูบฝิ่น และในจำนวนนี้เป็นคนจีนเสีย 60,000 คน

ความโหดร้ายเรื่องการเงินและการปกครองที่ไร้สมรรถภาพนั้นมาจนถึงที่สุดพร้อมกับการผลิตและแจกจ่ายการผูกขาดเกลือซึ่งมีผลต่ออินโดจีนทั้งหมดใน ค.ศ. 1903 ผิดกับการผูกขาดเหล้าและฝิ่น การผูกขาดเกลือให้ผลกระทบต่อชีวิตชาวเวียดนามทุกคน เพราะทุกคนกินอาหารหลักคือข้าว ปลา และเกลือมักจะใช้เป็นเครื่องปรุงน้ำปลา ซึ่งเป็นส่วนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ฉะนั้น การตั้งราคาเกลือเสียสูงและจัดแจกจ่ายอย่างไม่คงที่ การผูกขาดเกลือจึงทำลายสุขภาพของชาวเวียดนามอย่างแท้จริงมากกว่าการผูกขาดที่บังคับให้คนดื่มเหล้าและสนับสนุนให้สูบฝิ่น อีกทั้งยังทำลายชาวประมงผู้หาเข้ากินค้าผู้ซึ่งเคยร่วมมือกับผู้ผลิตเกลือตามแหล่งย่อย ๆ บัดนี้เขาต้องซื้อเกลือจากรัฐในราคาที่เขาไม่อาจสู้ได้

รัฐบาลที่ปารีสครุ่นคิดถึงเรื่องเลิกการผูกขาดนี้เป็นครั้งเป็นคราวเรื่อยมา แต่ไม่เคยสำเร็จ เพราะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ส่วนตัวจากกำไรของการผูกขาดดังกล่าวมีอำนาจอยู่มาก ไม่มีข้าหลวงใหญ่ผู้ใดที่ต่อต้านการกระทำดังกล่าวจะได้อยู่ในตำแหน่งตลอด 5 ปี

4

เป็นเวลานานเกิน 7 เดือน ระหว่างที่โบออกไปจากตำแหน่ง และกว่าที่ผู้ที่มีมารับตำแหน่งแทนเขา

คือ แองโตนี วลาดิสลาส โกลบูกาวัสกี มาในปลายเดือนกันยายน ค.ศ. 1908 รัฐบาลปารีสใช้เวลาถึง 4 เดือนที่จะแต่งตั้งข้าหลวงแทนพระองค์คนใหม่ และอีก 3 เดือนผ่านไปกว่าเขาจะมาถึงเวียดนาม

การที่การแต่งตั้งบุคคลในตำแหน่งที่สำคัญที่สุดในการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสล่าช้าถึงเช่นนั้น เป็นกรณีที่ไม่เหมาะสมกับราชการอย่างยิ่ง แสดงให้เห็นถึงความไม่สม่ำเสมอและความไม่มีระเบียบปฏิบัติในการบริหารอาณานิคมในฝรั่งเศส โบเองก็มิได้มายังอินโดจีนจนดูแมร์กลับไป 8 เดือนแล้ว และระหว่างโกลบูกาวัสกีถูกเรียกกลับไปแล้ว การตั้งข้าหลวงใหญ่คนใหม่คือ อัลแบร์ ซาร์โรท์ กินระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 21 เดือน ในระหว่างเวลาเกือบ 2 ปีที่สรรหาบุคคลที่เหมาะสม ได้มีข้าหลวงชั่วคราว 2 คนดูแลอาณานิคมแทน คือ ปิเกท์และปอล หลุยส์ ลูซ ผู้ต่างก็มีจุดมุ่งหมายที่รอวันที่จะพ้นจากตำแหน่งหน้าที่ที่ไม่ได้รับผลตอบแทนนั้น ใน ค.ศ. 1928 ระหว่างที่เกิดมีปัญหาทางการเมือง อันรุนแรงในอินโดจีนอีกครั้งหนึ่ง ข้าหลวงแทนพระองค์ คือ อเล็กซอง วาเรนน์ ถูกไล่ออกจากตำแหน่งฝรั่งเศสต้องเสียเวลาอันมีค่าอีก 8 เดือน เพื่อแสวงหาคนสืบตำแหน่งใหม่ ดังนั้น จึงเปิดโอกาสให้คนฝรั่งเศสในอาณานิคมและนักบริหารส่วนท้องถิ่นที่ไม่นิยมวาเรนน์ได้แสดงความไม่พอใจด้วยการบ่อนทำลายงานของเขา แม้จะไม่ทำลายการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองทั้งหมด ข้าหลวงใหญ่หลายคนอยู่ในตำแหน่งในระยะเวลาสั้น ๆ และหลายต่อหลายครั้งที่ข้าหลวงชั่วคราวปกครองอาณานิคมอยู่เป็นเดือน ๆ และบางครั้งเป็นปี ๆ หลายคนอยู่ในตำแหน่งนานกว่าผู้ที่ได้รับแต่งตั้งมาเป็นทางการ

มีคนเดียว ๆ เพียงไม่กี่คน เช่น ดูแมร์ โบ ซาร์โรท์ และวาเรนน์ และพวกที่เดนน้อยหน่อย เช่น โกลบูกาวัสกี และผู้ที่ต่อต้านเสรีนิยม เช่น มาร์ทีออล อองรี เมอร์แลง ที่สามารถมีอิทธิพลต่อนโยบายอาณานิคมและมีบทบาทต่อชีวิตของประชาชนพื้นเมือง ความไม่พอใจของนโยบายอินโดจีนอาจอธิบายให้เห็นได้ด้วย การเปลี่ยนผู้บริหารบ่อย ๆ ระหว่าง ค.ศ. 1886 และ 1926 มีข้าหลวงที่ได้รับการแต่งตั้งและข้าหลวงชั่วคราวจำนวนมาก การบริหารของฝรั่งเศสในอินโดจีนจึงเปลี่ยนตัวหัวหน้าไม่น้อยกว่า 52 ครั้ง

ผลเสียหายที่ไม่มียิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ สภาพการเมืองในฝรั่งเศสที่ทำให้ความเจริญตามแนวทฤษฎีนโยบายอาณานิคมที่กระทรวงอาณานิคมเน้นอยู่ใน ค.ศ. 1894 ต้องไร้ผล เป็นกฎตายตัวว่า หัวหน้ารัฐบาลจะตกเป็นเหยื่อรายแรกของการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในวงการรัฐบาล ระหว่าง ค.ศ. 1896 ถึง 1930 ปัญหาอาณานิคมในระดับคณะรัฐมนตรีจึงอยู่ในมือผู้วางแผนไม่ต่ำกว่า 46 คนต่าง ๆ กัน มีเพียงจำนวนน้อยที่มีสติปัญญาและความสามารถในการแก้ปัญหาและเวลาที่จำเป็นในโอกาสที่จะทำอินโดจีนให้ดีขึ้น แม้แต่เพียงเล็กน้อย

ในท่ามกลางสภาพเหล่านี้ การเปลี่ยนข้าหลวงเพียงแต่เป็นการยืนยันว่าการแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่มักกระทำกันหลังจากได้เสียเวลาไปมาก และความคิดที่ว่าข้าหลวงคนใหม่มักจะมีส่วนคัดค้านผู้ที่เคยอยู่ในตำแหน่งมาก่อน ในกรณีของโบและโกลบูกาวัสกี การเปลี่ยนแปลงเป็นไปในลักษณะจากความคิดเสรี ไปเป็นสมัยของการปราบปรามอย่างรุนแรง

ระหว่าง 7 เดือนหลังจากโบกลับไปแล้วและสมัยของผู้มาแทนตำแหน่งเขามาถึงนั้น เป็นระยะที่วิกฤติที่สุดของฝรั่งเศสในอินโดจีน นับตั้งแต่สิ้นสมัยสงครามกองโจรเมื่อสิบปีที่แล้วมา การจลาจลที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปครั้งนี้มิใช่เป็นเพียงการจลาจลทั่วไปครั้งแรกที่เกิดขึ้นต่อต้านความยากลำบากอันเป็นผลสืบเนื่องจากการปฏิรูปของดูแมร์ ชาชนบทแสดงความไม่พอใจออกอย่างเปิดเผยในอันหน้า วิธีการ

ต่อต้านเพื่อชาติแบบเดิมถูกนำมาใช้อีกในตั้งเกีย ที่มีทหารเวียดนามจำนวนมากหลายร้อยคนที่รับราชการอยู่ในกิจการอาณานิคมได้วางแผนก่อการกบฏขึ้น และวางยาพิษทหารฝรั่งเศสเหล่านี้ที่ในกองทหารเมืองฮานอยในวันที่ 27 มิถุนายน ค.ศ. 1908 เพื่อเตรียมการโจมตีเมืองฮานอย เหตุการณ์ที่มีได้คาดหมายทั้งหมดนี้ก่อให้เกิดความตกใจในหมู่ประชาชนฝรั่งเศสและความตกใจนั้นก่อให้เกิดความปรารถนาจะแก้แค้น เป็นการผสมของอารมณ์สองประเภทซึ่งต่อมาจะเป็นส่วนประกอบพื้นฐานของท่าทีของชาวฝรั่งเศสที่มีต่อขบวนการชาตินิยมของชาวเวียดนาม

เหตุการณ์ในเมืองฮานอยแสดงให้เห็นว่า อันตรายที่เป็นเพียงการคาดฝันไว้ได้กระตุ้นชาวยุโรปได้อย่างไร ในวันที่ 30 มิถุนายน ค.ศ. 1908 ชาวฝรั่งเศสซึ่งถูกกระตุ้นด้วยหนังสือพิมพ์อาณานิคมที่กล่าวหาผู้มีอำนาจว่าหย่อนในการลงโทษพวกชาตินิยมเวียดนาม ได้พากันเดินขบวนและบุกเข้าไปยังตึกบัญชาการกลางของรัฐบาล สลายตัวไปได้หลังจากที่ข้าหลวงชั่วคราว คือ เกบริแอล คองสตองแตง อัลฟองส์ บองซูร์ ให้คำมั่นสัญญาแก่เขาว่าจะยกเลิกขบวนการยุติธรรมตามธรรมดาที่เห็นว่าซ้ำไปสำหรับ “วิกฤติการณ์” นี้ และผู้ก่อความวุ่นวายทั้งหลายที่ถูกจับจะถูกลงโทษโดยไม่ล่าช้า

การยกเลิกขบวนการยุติธรรมตามธรรมดาหมายความว่าโอนอำนาจ “ความยุติธรรม” ไปให้แก่คณะกรรมการขบวนการอาญา ซึ่งเป็นสถาบัน “ที่ตั้งขึ้นจากความบ้าคั่งของชาวฝรั่งเศสที่ฮานอย (ใน ค.ศ. 1896) เพื่อเป็นวิธีการนอกเหนือกฎหมายที่จะใช้กับพวกกบฏ”² สถาบันดังกล่าวได้รับการจัดตั้งขึ้นใหม่ใน ค.ศ. 1906 ประกอบด้วยข้าราชการอาณานิคมชาวฝรั่งเศสจำนวน 4 คน ในบรรดาชาวเวียดนามหลายร้อยคนที่มาผ่านคณะกรรมการนี้ในระหว่างเดือนกรกฎาคม ถึงเดือนพฤศจิกายน มีผู้ถูกประหารชีวิตจำนวน 18 คน

นอกเหนือไปจากสัดส่วนที่ประหลาดนี้แล้ว วิกฤติการณ์ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ที่ไซ่ง่อนและฮานอย (ที่จัดพิมพ์โดยผู้ต่อต้านนโยบายเสรีต่อชาวพื้นเมืองอย่างรุนแรง) มิได้มีสิ่งใดเกี่ยวข้องกับชาวฝรั่งเศสมากไปกว่าเพิ่มกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับการทหาร การศาลและการตำรวจมากขึ้น แต่การแตกแยกระหว่างกองทัพและขบวนการกองโจรเดนตาย หัวหน้าในหมู่พวกเขาก็มี เดอ ทัม หรือ “โจรสลัดผู้ยิ่งใหญ่” ที่มีอายุมากแล้ว ฝรั่งเศสไม่สามารถเอาชนะเดอ ทัม ได้ ได้ทำสนธิสัญญา “ร่วมมือ” กัน สนธิสัญญานี้ทำให้ เดอ ทัม ยังคงได้ครอบครองส่วนหนึ่งของตั้งเกียภาคเหนือ เป็นบริเวณซึ่งขณะนั้นมีได้มีประโยชน์อันใดต่อฝรั่งเศส อารมณ์ต่อต้านของประชาชนและคำเสียดสีของบรรดาหัวหน้าชาตินิยมหนุ่ม ๆ จูงใจให้ เดอ ทัม ทำลายสันติภาพ เข้าโจมตีฝรั่งเศสอีก เมื่อเขาเริ่มบุกเลยออกจากเขตของเขาไป ก็มีข่าวลือในฮานอยว่ากองโจรของเขากำลังเข้าใกล้เมืองแล้วและกระตือรือร้นที่จะทำลายล้างฝรั่งเศส ซึ่งหนังสือพิมพ์พื้นเมืองกล่าวหาว่า รัฐบาลมิได้เตรียมการป้องกันแต่อย่างใดไว้เลย เดอ ทัมยังคงเป็นผู้รุกรานย่อย ๆ ของฝรั่งเศสเรื่อยมาตราบจน ค.ศ. 1913 แต่เขาก็มิได้เป็นภัยต่อฮานอยและไซ่ง่อน แต่กระนั้น รายงานก็กล่าวเกินเลยไปถึงกิจการต่างๆ ของเขาอยู่เสมอ ๆ ปรากฏในหนังสือพิมพ์อาณานิคมอยู่ต่อมาหลายปี ควบคู่กันไปกับบทความทั้งหลายที่ชี้ให้เห็นว่าชนพื้นเมืองที่มีการศึกษาหมู่หนึ่งกำลังก่อการปกครองของฝรั่งเศส

การโฆษณาประเภทนี้มากกว่าอย่างอื่นที่ทำให้โบถูกเรียกตัวกลับไป และตั้งคนที่มิชื่อว่าจะตั้งใจจะเลือกวิธีการต่อต้านพวกชาตินิยมที่ดุเดือดกว่านี้มาแทน โกลนูกาสก็เป็นบุตรเขยของปอล แบรท์ เป็นผู้เชี่ยวชาญอินโดจีนมือเก่า เขารับราชการตั้งแต่ ค.ศ. 1873 เคยเป็นหัวหน้าคณะมนตรีให้แก่ข้าหลวง

ทอมป์สันในโคจิงจินใน ค.ศ. 1880 หัวหน้าคณะมนตรีให้สมัยปอล แบร์ท์ ใน ค.ศ. 1886 และเป็นข้าหลวงทั่วไปแห่งตั้งเกี่ยวกับ โกลบูกาวสกีที่บริหารการอยู่กับกระทรวงอาณานิคมฝรั่งเศส เมื่อได้รับเลือกมาแทนโบ เขาตั้งใจจะปราบกบฏกองโจรตั้งภัยให้ราบคาบ จะปราบการโฆษณาของพวกชาตินิยมและยุติแผนการทดลองของโบที่ให้ความเวียดนามมีการศึกษาขั้นสูง และการให้ชาวเวียดนามมาปฏิบัติราชการในตำแหน่งบริการชั้นต่ำ เมื่อเขามาถึงเวียดนาม เขาได้รับการต้อนรับในฐานะเป็นผู้มาโปรดสังคมอาณานิคมให้อยู่รอด

พวกต่อต้านระบบอาณานิคมมิได้ผิดหวังในตัวเขานัก เพราะโบเองก็เคยใช้มาตรการรุนแรงมาแต่ก่อน แต่สิ่งที่เขาค่อยทำค่อยไปด้วยใจหนักแน่นนั้น โกลบูกาวสกีก็กระทำโดยรวดเร็วและมีได้มีความลึกลับ ความเชื่อของเขาในเรื่องการกดขี่ ช่วยสนับสนุนความเชื่อมั่นของเขาว่า การใช้กำลังเป็นสิ่งที่ดีจริง ๆ สำหรับพวกกองโจรที่กระจัดกระจายกันอยู่หมายความว่าต้องทำลายลงทั้งหมดสำหรับคนหนุ่มที่กระหายจะได้รับการศึกษาหมายความว่ายุติโอกาสเล็กน้อยที่โบเปิดไว้ให้หมดไป และสำหรับนักศึกษาที่วิจารณ์สมัยอาณานิคมก็หมายความว่าต้องถูกจับมากขึ้น ถูกจำขังมากขึ้น หรือแม้แต่ถูกประหารชีวิต มาตรการต่าง ๆ เหล่านี้ช่วยทำให้จุดมุ่งหมายสำเร็จสมปรารถนา อย่างน้อยก็ชั่วระยะเวลาหนึ่ง ที่กำจัดความวุ่นวายอย่างเปิดเผยของพวกชาตินิยมลงได้อย่างเด็ดขาด

ปฏิบัติการขั้นแรกของโกลบูกาวสกีก็คือ สั่งปิดมหาวิทยาลัยฮานอย ต่อมาก็ปิดกองการศึกษาเพื่อมวลชนที่โบตั้งขึ้น ตลอดจนสภาที่ปรึกษาต่าง ๆ ที่เขาตั้งขึ้น เพื่อเรียกร้องความสนับสนุนสมัยอาณานิคมจากชาวเวียดนามที่มีชื่อเสียงทั้งหลาย เห็นได้ว่าการจัดตั้งระเบียบขึ้นใหม่ และประเทศเยียบสงบแต่เพียงภายนอกเกิน ๆ แต่ความไม่พอใจของคนส่วนมากและความขมขื่นของชนชั้นสูงเพิ่มขึ้นเร็วกว่าในสมัยโบ

หากโกลบูกาวสกียังคงพอใจใช้กำลังเพื่อแสวงหาจุดหมายปลายทางการเมืองโดยตรงแล้ว เขาก็คงเป็นขวัญใจของสังคมอาณานิคมอยู่ อย่างไรก็ดี เขาคิดเช่นเดียวกับคูดูแมร์และโบว่าตัวเขาเป็นผู้รับใช้ประเทศฝรั่งเศส ผลประโยชน์ส่วนตัวที่จะทำให้อาณานิคมของฝรั่งเศสในอินโดจีนต่ำต้อยลงจะต้องได้รับการต่อต้านเท่ากันกับแรงผลักดันแห่งชาตินิยมของชาวเวียดนาม ท่ามกลางความแปลกใจของฝรั่งเศส เขาเริ่มต่อต้านการปฏิบัติเกี่ยวกับการผูกขาดสุราและเกลือที่รุนแรง ซึ่งนับเป็นภัยต่อบริษัทฝรั่งเศสจำนวนมากที่ได้รับกำไรอันอื้อฉาวจากกิจการเหล่านั้น เขาสั่งยกเลิกความรับผิดชอบของชุมชนในการดื่มสุราและห้ามการไปเยี่ยมญาติเฒ่าเฒ่าโดยไม่มีหมายตรวจค้น กระทำได้เพียงเท่าที่กล่าวมานั้นก่อนที่จะมีการรวมตัวต่อต้านเขาทางหนังสือพิมพ์ทั้งในท้องถิ่นและที่ปารีส เวอร์จิเนีย ทอมป์สัน เขียนถึงความรุนแรงของพวกที่ต่อต้านเขาไว้ว่า “เป็นการพิสูจน์ที่เห็นได้ชัดถึงความสำคัญของผลประโยชน์ที่เขาโจมตีและคุณภาพของความกล้าหาญส่วนตัวของเขา”³

โอกาสจะดีหรือไม่สำหรับเศรษฐกิจในสังคมอาณานิคมนั้น ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับหัวหน้าในการบริหารอาณานิคม โอกาสที่ดีนั้นคือเวลาของความมั่งคั่งภายใต้ข้าหลวงต่างพระองค์ที่ยอมตามใจและคณะรัฐมนตรีในปารีสที่ไม่สนใจกับกิจการอาณานิคม ส่วนโอกาสที่ไม่ดีของทั้งพลเรือนและข้าราชการฝรั่งเศสที่ฟุ้งเฟ้อ ฉ้อราษฎร์บังหลวงหรือโหดร้าย คือ เวลาที่ถ้าอินโดจีนมีข้าหลวงต่างพระองค์ที่นิยมการปฏิรูปและการบริหารที่จะให้ได้ผลดี ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลที่บรรดาผู้นำที่มีความตั้งใจแน่วแน่ นับตั้งแต่ เดอ ลานเนสซอง ถึง โกลบูกาวสกี จึงไม่เป็นที่นิยมในสังคมอาณานิคม และก็เป็นเหตุให้พวก

ที่มีผลประโยชน์สำคัญในธุรกิจก็ได้รับความสำเร็จในการวิงวอนให้รัฐบาลเรียกไกลูกาวาสก็กลับไปหลังจากมาอยู่ในตำแหน่งได้เพียง 16 เดือน

5

ผลพลอยได้ประการหนึ่งของการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนก็คือ บทความและหนังสือจำนวนมากที่พวกชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมและนักบริหารทั้งหลายอธิบายหรือบอกเล่าแก่บรรดานักหนังสือพิมพ์และนักเขียนที่ไปเที่ยวว่าชีวิตในอาณานิคมเป็นอย่างไร เรื่องราวต่าง ๆ ที่ได้จัดพิมพ์ขึ้นนั้นส่วนมากเป็นเรื่องเกี่ยวกับความยากลำบากและความกระวนกระวายของชีวิตในอินโดจีน แม้จะมีการโอ้อวดเกี่ยวกับคุณลักษณะต่าง ๆ ที่จำเป็นเพียงเพื่อให้อยู่รอด และมีได้ถ่อมตนเลยเมื่อพูดถึงความสำเร็จของตนเอง นักประพันธ์เรื่องความทรงจำเหล่านี้ผลิตวรรณกรรมที่เกี่ยวกับเรื่องร้องทุกข์เสียเป็นอันดับแรก

สาเหตุของการร้องทุกข์นั้นหาได้ง่ายมาก แต่การร้องเรียนที่ตั้งที่สุดมิได้มาจากชาวฝรั่งเศสที่มาตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกที่ทำงานเศรษฐกิจที่ไม่สำคัญอย่างที่ควรจะเป็น แต่มาจากพวกนักธุรกิจผู้ยิ่งใหญ่เมื่อผลประโยชน์อันอื้อฉาวของเขาได้รับการเปิดเผยและถูกโจมตีขึ้นมา นักธุรกิจมักโจมตีตอบโต้ประเทศบ้านเกิดเมืองนอนเสมอเช่นเดียวกับพวกชาวฝรั่งเศสที่มาตั้งถิ่นฐาน

ผู้ร้องทุกข์ทั้งหลายกล่าวหาว่าฝรั่งเศสทอดทิ้งและเข้าแทรกแซงในกิจกรรมของอาณานิคมพร้อม ๆ กับที่ได้ยินกันอยู่เสมอ ๆ ก็คือ ปารีสมิได้สนับสนุนแผนการที่เตรียมจะพัฒนาทรัพยากรทางเศรษฐกิจของอินโดจีน พวกที่คิดว่าตนเองถูกปล่อยปละละเลยมักจะเป็นพวกที่มิได้รับความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งซึ่งเขาคิดว่าจะหาได้ในอินโดจีน พวกที่ร่ำรวยขึ้นมาเช่นพวกเจ้าของไร่เพาะปลูกและนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จ พวกถือหุ้นในธนาคารอินโดจีนและพรรคพวกของข้าราชการชั้นสูงมักร้องทุกข์เกี่ยวกับการที่ฝรั่งเศสเข้ามายุ่งเกี่ยวมากเกินไป ซึ่งเขาดำเนินทางราชการในเมืองหลวงว่าโง่เขลาต่อสภาพของอินโดจีน เขาต่างคิดว่าพวกตนเป็นผู้ตัดสินใจที่ดีที่สุดเกี่ยวกับความต้องการทางเศรษฐกิจ การบริหาร และการเมืองของอาณานิคม เป็นพวกเดียวที่ทราบดีว่าชาวพื้นเมืองรู้สึกอย่างไรและควรปฏิบัติอย่างไรต่อชาวพื้นเมือง พวกเขาพร้อมที่จะสร้างนโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีน และพวกเขาจะเปลี่ยนเสียงหากพวกเขาประสบกับความหายนะด้วยเช่นเดียวกัน และแล้วเขาก็ร่วมมือกับคนทั้งหลายที่เรียกร้องผู้เสียภาษีในฝรั่งเศสให้รีบมาช่วยผู้บุกเบิกที่กล้าหาญในอินโดจีน

เป็นเวลาเกือบสองปีหลังจากไกลูกาวาสก็ถูกเรียกตัวกลับไปแล้ว ขณะที่ปารีสกำลังแสวงหาข้าหลวงใหญ่คนใหม่อยู่นโยบายพื้นเมืองในเวียดนามก็ได้รับการวางแผนจากคนที่ไปตั้งถิ่นฐานในอาณานิคมนั่นเอง แต่กระนั้นในระยะเดียวกันนี้ รายงานที่ไม่สู้ดีเกี่ยวกับสถานการณ์ในอินโดจีน โดยเฉพาะการปฏิบัติอย่างทารุณและการใช้ประโยชน์อย่างไม่ปรานีต่อคนพื้นเมืองก็หลั่งไหลเข้าสู่ฝรั่งเศส และเริ่มมีผลต่อมติมหาชน

ที่สำคัญกว่านั้นก็คือรายงานอันเร้าใจที่ผู้แทนสองคนคือ นายเอ เมสซิมี่ และนายมอริซ วิโอเลตต์ จัดเสนอไปยังสภานิติบัญญัติของฝรั่งเศสในระหว่าง ค.ศ. 1909 ถึง 1912 ตามรายงานเหล่านี้ ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามใน ค.ศ. 1910 และ 1911 ยิ่งเลวลงไปกว่าใน ค.ศ. 1908 ก่อน

ที่ไกลบุกวาสก็มาเริ่มนโยบายอันทารุณของเขา สภาพสังคมในอาณานิคมและนโยบายของฝรั่งเศสที่ล้มเหลวในการจะได้รับความร่วมมือจากชาวเวียดนามถูกตำหนิอย่างรุนแรง ในรายงานราชการเหล่านี้ เช่นเดียวกับหนังสือต่าง ๆ ที่นักเขียนทั้งหลายที่เคยมาเยือนอินโดจีนเขียนไว้ และนำผลคือความขุ่นเคืองต่อต้านต่อสมัยอาณานิคม

นักวิจารณ์ผู้รู้นโยบายฝรั่งเศสและสังคมอาณานิคมในอินโดจีนคนหนึ่งที่ได้รับคำบอกเล่าเรื่องราวอย่างดีไว้คือ พันตรี แฟนนัด เบอร์นาร์ต ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1901 ได้โจมตีความคิดขณะนั้นที่เชื่อกันว่าเป็นผลงานของดูแมร์ทั้งหมด ในที่สุดทุกอย่าง “ที่นั่น” ก็เรียบบร้อย เบอร์นาร์ต มายังอินโดจีน ในค.ศ. 1900 เขาประจำการอยู่ที่ตั้งเกีย ไม่พบว่ามีคามมั่งคั่งทางการเกษตรในอาณานิคมอย่างใด อย่างน้อยฝรั่งเศสมิได้สร้างสิ่งใดขึ้นมาเลย เขาแสดงให้เห็นว่าหลังจากฝรั่งเศสมา “ประจำ” อยู่ถึง 40 ปีแล้ว การค้ายังคงไม่มีบทบาทสำคัญและการอุตสาหกรรมก็ยังไม่มีความคืบหน้าเท่าไร เขาได้รับการยืนยันโดยจอ อากาลแบร์ท ในค.ศ. 1909 อากาลแบร์ทนั้นเป็นทนายความโดยอาชีพและเป็นนักวิ นักเขียนบทละครและนักเขียนนวนิยายเป็นงานอดิเรก รัฐบาลฝรั่งเศสส่งเขาผู้นี้มายังประเทศลาวและประเทศไทยใน ค.ศ. 1903 เขามาอยู่ต่างแดนถึง 5 ปี เดินทางไปทั่วอินโดจีนของฝรั่งเศสในต้นปี ค.ศ. 1906 อากาลแบร์ทผู้เป็นนักสังเกตการณ์ที่ลึกซึ้ง จึงคุ้นเคยกับความยากลำบากของชาวพื้นเมืองมากกว่านักเขียนอื่น ๆ เกี่ยวกับอินโดจีน เขานำเรื่องที่ชาวเวียดนามต้องถูกบังคับให้เสียสละเพื่อความสำเร็จทางเศรษฐกิจที่ไม่แน่นอนของดูแมร์ขึ้นมาเขียนให้เป็นที่น่าสนใจ ในค.ศ. 1909 อากาลแบร์ทก็มาเพิ่มความครึกโครมให้กับปริมาณวรรณกรรมฝรั่งเศสประเภทวิจารณ์อินโดจีนมีจำนวนมากขึ้น ในหนังสือเล่มล่าสุดของเขากล่าวหาว่ามิได้มีการปรับปรุงสภาพใด ๆ ให้ดีขึ้นเลย ขณะที่มาดราการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อแสวงหาการผูกขาดเพื่อความสำเร็จทางการเงินยิ่งเพิ่มความทุกข์ยากให้แก่ประชาชนมากขึ้นอีก

แม้ว่าอากาลแบร์ทจะเข้าใจถึงบรรยากาศที่ไม่สู้เป็นมิตรนัก ความกดดันในสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ ที่เป็นปฏิปักษ์และการที่ชาวผิวขาวคิดว่าตนเป็นชาติที่เหนือกว่าอาชาค่านดี ๆ ให้เสียได้ เขาโจมตีความเหี้ยมโหดที่ชาวฝรั่งเศสทั่ว ๆ ไปปฏิบัติต่อชาวพื้นเมืองอย่างไม่ยอมประนีประนอม เขาบรรยายงานสารานุกรมต่าง ๆ ว่า “เป็นสินค้าออกที่ปลอมมาอย่างเลว ๆ”⁴ เรียกภาษีเกลือว่า “ศัตรูอันถาวรของมนุษยธรรม” และวิจารณ์การบังคับขายสุราว่า มิใช่เป็นกฎของการเสนอและสนองแต่ด้วย “ความเด็ดขาดของนักบริหารที่ห่วงอนาคตการบริโภคที่เพิ่มมากขึ้นในอาณาบริเวณส่วนของตน”⁵ ในการบรรยายเหตุการณ์ใน ค.ศ. 1908 เขาเตือนว่าความยากลำบากจะเกิดขึ้น นอกเสียจากว่าฝรั่งเศสจะเปลี่ยนนโยบายพื้นเมืองทั้งหมด เขาเป็นนักเขียนฝรั่งเศสคนแรกที่กล่าววิจารณ์อย่างลึกซึ้งถึงผลสะท้อนของชัยชนะที่ญี่ปุ่นมีต่อรัสเซียที่จะมีต่อคนหนุ่มและชาวเวียดนามที่มีการศึกษา

ในระยะสั้น ๆ ก่อนสงครามโลกครั้งที่ 1 ฝรั่งเศสเลิกนโยบายที่เคยเฉยเมยต่อกิจการอาณานิคมเมื่อเมสซิมิ และริโอเลตต์ มิได้หวังไหวต่อการณ์ที่นักปาฐกถาและนักเขียนที่นิยมอาณานิคมกล่าวโจมตีเขาอยู่อย่างมาก จึงรวบรวมรายงานแบบก้าวร้าวเรื่องงบประมาณของอาณานิคมในปี ค.ศ. 1911 และ 1912 ความจริงที่ดูน่าเกรงกลัวที่เขาเสนอขึ้นไปเกี่ยวกับความอยู่ดีที่ชาวพื้นเมืองต้องประสบอยู่ในสังคมอาณานิคมนั้น เรียกร้องความสนใจจากคนทั้งประเทศ มติมหาชนกลายเป็นที่ยอมรับคำเรียกร้องของนโยบายอาณานิคมที่ไม่ควรเสียสละผลประโยชน์ของประเทศฝรั่งเศสให้แก่กลุ่มชนหมู่น้อยที่มีความไม่มีความเข้าใจอย่างถ่องแท้

6

ปี ค.ศ. 1909 เป็นจุดเด่นในวิวัฒนาการทางความคิดเกี่ยวกับกิจการอาณานิคมของฝรั่งเศส มีวรรณกรรมวิจารณ์จำนวนมากที่ได้รับบรมไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1901 เมื่อพันตรีเบอรัร์เรต์ เริ่มโจมตีนโยบายฝรั่งเศสเกี่ยวกับอินโดจีน ใน ค.ศ. 1909 นโยบายดังกล่าวได้กลายมาเป็นเรื่องที่เป็นปัญหาถกเถียงกันอยู่มาก การถกเถียงระดับชาติซึ่งคุกรุ่นอยู่ภายในได้ดำเนินสืบต่อมาจนถึงทุกวันนี้⁶

แนวความคิดที่เรียกว่า “การผสมกลมกลืน” ตามประเพณีแล้ว ได้มีอิทธิพลเหนือความคิดด้านนโยบายอาณานิคมของฝรั่งเศสตลอดมา การผสมกลมกลืนเป็นเสมือนสะพานเชื่อมความแตกต่างระหว่างจุดมุ่งหมายในมนุษยธรรมขนานแท้กับการปฏิบัติกรจริง ๆ ในการปกครองอาณานิคมมาเป็นเวลานาน เท่าที่ได้เคยนำมาปฏิบัติใช้แล้ว อาจกล่าวได้ว่าเป็นแบบความใจกว้างของนโยบายจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรมทำให้กำเนิดความคิดเกี่ยวกับ “คณะเผยแผ่วัฒนธรรมฝรั่งเศส” ชุดพิเศษ ซึ่งแม้ว่าจะแฝงไว้ด้วยความหยิ่งในชาติแต่เดิมาก็ปราศจากความจริงใจดังที่ได้รับมาในคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่ออาณานิคมได้รับอิทธิพลจากอำนาจอันเปิดเผยซึ่งมีจุดมุ่งหมายในการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างน้อยในประเทศฝรั่งเศส การผสมกลมกลืนยังคงเป็นหลักของประชาชนซึ่งถือสิ่งที่เรียกว่าภาระของคนผิวขาวนั้นมีมากกว่าการใช้เป็นประโยชน์คอย ๆ สมาชิกของเชื้อชาติที่ยังไม่เจริญในดินแดนโพ้นทะเล จะต้องได้รับการเปลี่ยนให้กลายเป็นพี่น้องกัน เป็นคนต่างผิวที่มีสัญชาติฝรั่งเศสเหมือนกัน

เป็นการแน่นอน ความคิดเริ่มแรกในการผสมกลมกลืนในฐานะเป็นศูนย์รวมของพี่น้องระหว่างประเทศเมืองแม่และดินแดนโพ้นทะเลนั้นได้สูญสิ้นไปแล้ว แต่ความปรารถนาที่จะเปลี่ยนความเชื่อทุก ๆ ด้าน นิสัยและสถาบันของคนทั้งหลายในอาณานิคมที่กีดขวางจุดมุ่งหมายของเจ้าของอาณานิคมยังคงมีความหมายอยู่ การผสมกลมกลืนนั้นมิได้เรียกว่าเป็นการแทรกแซงทางวัฒนธรรม ซึ่งวันหนึ่งจะทำให้คนพื้นเมืองมีฐานะเท่ากับคู่ปกครองอีกต่อไป แต่เป็นเพียงสิ่งที่คิดว่าจำเป็นในการปฏิบัติกรกระทำบางอย่าง เช่น การสอนภาษาฝรั่งเศส เป็นสิ่งที่ไม่อันตรายแต่อย่างใด และการกระทำอื่น ๆ เช่น การยกเลิกการศึกษาพื้นเมืองตามประเพณีและการนำเอาตัวบทกฎหมายฝรั่งเศสเข้าทดแทนกฎหมายอาญาพื้นเมืองจึงนับเป็นการทำลาย มีการพูดกันมากเกี่ยวกับการเผยแผ่วัฒนธรรมฝรั่งเศส แต่ในการปฏิบัติเน้นการเปลี่ยนการปกครองอาณานิคมให้ “ทันสมัย” ซึ่งที่จริงหมายความว่าจะมีชาวฝรั่งเศสเข้าแทนที่ข้าราชการพื้นเมืองที่สำคัญทุกคน จุดมุ่งหมายสุดท้ายคือการผลิตชาวพื้นเมืองที่ไม่คิดเหมือนชาวพื้นเมืองอีกต่อไป พวกนี้คาดหวังว่าพวกเขาจะกลายเป็นฝรั่งเศสถึงขั้นหนึ่ง เมื่อถึงตรงนั้นเขาจะชอบการปกครองของฝรั่งเศสและวางเฉยต่อการโฆษณาต่อต้านอาณานิคม

ทั้งหมดนี้แท้จริงเป็นเพียงความนึกฝัน แต่ก็ทำให้ความคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนกันคงมีชีวิตจิตใจอยู่ได้ แม้แต่ในเวลาที่มีนโยบายเดียวที่ฝรั่งเศสใช้กับอาณานิคมฝรั่งเศสทั้งหลาย คือ การใช้อำนาจในปลายปี ค.ศ. 1890 นโยบายการผสมกลมกลืนก็ยังคงเป็นนโยบายที่เสนอกันในสภาสูงฝรั่งเศส ซึ่งในสภามีสมาชิกคนสำคัญเรียกว่า “ในการที่ฝรั่งเศสจะยึดครองอาณานิคมในทุกประเทศนั้น ควรนำเรื่องภาษาของชาติ ขนบประเพณีและวิธีการดำเนินงานของส่วนกลางไปใช้ให้แพร่หลายในหมู่ชนพื้นเมือง”⁷ ในปลายศตวรรษ ชาวฝรั่งเศสหลายคนยังคงต้องดูดินแดนโพ้นทะเลของประเทศตนเสมือนหนึ่งเป็น “นอกเมืองไกล ๆ ของปารีส”⁸ แต่ใน ค.ศ. 1905 เมื่อผู้แทนฝรั่งเศสของมาร์ตินิก คือ นาย

เจอวิลล์ เรอาช แนะนำว่าฝรั่งเศสและอาณานิคมควรรวมเป็นชาติเดียวกัน⁹ ข้อเสนอดังกล่าวถือว่าเป็นการทำให้เกิดการณ์ผิดสมัยไป ความคิดเกี่ยวกับการผสมกลมกลืนหมดสิ้นไปแล้วแม้แต่ในรูปจักรวรรดินิยม ในเวลาต่อมานักทฤษฎีการเมืองพวกใหม่ ๆ ได้ทำลายแนวความคิดดังกล่าวลงจนหมดสิ้น และความพยายามที่จะนำไปใช้ในการปฏิบัติก็มีได้รับการสนับสนุนเลย

เป็นเวลานานก่อนที่เหตุการณ์ในปี ค.ศ. 1908 ในเวียดนามจะทำให้มีการนำการปฏิบัติในอาณานิคมมาประเมินผลใหม่ มีการวิจารณ์เรื่องการผสมกลมกลืนและการไม่ยอมรับจากนักเขียนสองพวก ซึ่งหนังสือของเขาเหล่านั้นมีอิทธิพลมากขึ้นตามเวลาที่ผ่านไป พวกหนึ่งประกอบด้วยนักมานุษยวิทยาและนักสังคมวิทยาจำนวนมาก ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าการผสมกลมกลืนไม่ว่าจะเป็นที่ต้องการหรือไม่ก็ตาม แท้จริงเป็นไปได้ นักเขียนที่เด่นในหมู่นักเรียนเหล่านี้ คือ กุสตาฟ เลอ บอง และเลโอโปลด์ เดอ ซอส์ซูร์ ตั้งแต่ต้นปี ค.ศ. 1889 เลอ บอง เรียกการผสมกลมกลืนว่าเป็น “ความเพ้อฝัน ที่ดูเป็นอันตราย” อีก 10 ปีต่อมา เดอ ซอส์ซูร์ นักคิดที่ลึกซึ้งกว่าและมีอิทธิพลมากกว่าได้เผยแพร่ผลงานที่อ่านกันอย่างแพร่หลายคือ “จิตวิทยาเกี่ยวกับอาณานิคมฝรั่งเศสในการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมชาวพื้นเมือง” ทั้ง เลอ บอง และเดอ ซอส์ซูร์ ก็กล่าวว่นโยบายอาณานิคมซึ่งละเลยค่านิยมและวัฒนธรรมพื้นเมืองซึ่งมีพลังและรากฐานอันลึกซึ้งมาก่อน ย่อมต้องล้มเหลวในไม่ช้า

พวกที่สองส่วนใหญ่ประกอบด้วยนักรัฐศาสตร์และคนซึ่งเกี่ยวข้องกับการเมืองในอาณานิคมหรือนักเขียนอาชีพที่สนใจในเรื่องนี้ ต่างมีความเชื่อพื้นฐานร่วมกัน 2 ประการ คือ ประเทศอุตสาหกรรมสมัยใหม่มีจุดสนใจในอาณานิคมโพ้นทะเลอันดับแรกคือเรื่องเศรษฐกิจ การเปลี่ยนแปลงประเพณีและสถาบันพื้นเมืองอย่างรวดเร็วและรุนแรงนั้น มิใช่แต่เพียงไม่จำเป็น แต่ที่จริงเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของจุดมุ่งหมายเหล่านี้ พวกนักเขียนในกลุ่มนี้ส่วนมากเป็นนักจักรวรรดินิยมตามประเพณี ดังเช่นผู้บุกเบิกขยายอำนาจฝรั่งเศสโพ้นทะเลในระยะเริ่มแรก เช่น จูลส์ แฟร์รีและปีแอร์ ปอล เลอรว์ โบลิเออ¹⁰ พวกเขาเชื่อว่าการหาอาณานิคมเป็นความจำเป็นทางเศรษฐกิจ คำขวัญที่ว่า “ฝรั่งเศสจะเป็นชาติอาณานิคมหรือจะไม่เป็น” ซึ่งมีอิทธิพลมากในการประชุมสภาอาณานิคม ค.ศ. 1904 เป็นเสียงสะท้อนของการเรียกร้องสงครามของเลอรว์ โบลิเออ ใน ค.ศ. 1882 เขากล่าวว่า “การแสวงหาอาณานิคมสำหรับฝรั่งเศสแล้วเป็นเรื่องของความเป็นและความตาย”¹¹ และเสียงเรียกร้องอื่น ๆ ในระยะแรกที่อยากให้ฝรั่งเศสไปแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในดินแดนโพ้นทะเล และให้ใช้การค้าเป็นเครื่องแพร่อารยธรรมแก่ภูมิภาคเหล่านั้น

แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะมีไม่ใช่เป็นพวกชอบถากถางแต่ก็เยาะเย้ยอุดมการณ์มนุษยธรรมของพวกที่สนับสนุนนโยบายการผสมกลมกลืน แต่เขาก็โจมตีมาตรการที่นำมาใช้ในนามของการผสมกลมกลืน โดยเฉพาะในแง่ปฏิบัติ เขายกย่องสรรเสริญระบบอาณานิคมของฮอลันดาและอังกฤษ เพราะทั้งสองชาติมีจุดมุ่งหมายในด้านการเมืองและการค้า ปราศจากการผันแปรความคิดที่เป็นจริงไปไม่ได้ นักเขียนผู้หนึ่งกล่าวว่า “คนอังกฤษไม่เสแสร้งผิด ๆ เพื่อให้คนรัก เขาต้องการอยู่สบาย ๆ และ ‘หาเงิน’ จุดมุ่งหมายของเขาได้รับผลสมดังความมุ่งหมาย”¹² นักเขียนที่ต่อต้านนโยบายการผสมกลมกลืน ดังเช่น นายชาร์ลส์ เวจีสมองเซท์ คิดว่าสิ่งที่สำคัญกว่า คือ ปริมาณการค้า มิใช่จำนวนคนที่ได้รับวัฒนธรรมแล้ว

แต่จะนำสิ่งใดมาแทนที่นโยบายการผสมกลมกลืน นักวิจารณ์เกี่ยวกับปัญหาที่จึงแบ่งเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งกล่าวว่อย่างน้อยก็เป็นเวลาอีกนานที่ยังจะต้องใช้กำลังปกครองประชาชนในอาณานิคมให้อยู่

ได้บังคับอย่างแท้จริง อีกฝ่ายหนึ่งเชื่อว่าจะทำให้คนพื้นเมืองกลายเป็นคนฝรั่งเศสเป็นความพยายามที่เปล่าประโยชน์ และนโยบายการใช้กำลังก็ควรค่อย ๆ หลีกทางให้แก่นโยบายในการร่วมมือกับชาวพื้นเมือง สิ่งที่น่าสนใจให้น่าหนักกับเหตุผลของฝ่ายที่ต้องการใช้กำลังคือประจักษ์พยานที่แตกต่างกันระหว่างทฤษฎีมนุษยธรรมและการปฏิบัติอย่างป่าเถื่อน จูลส์ ฮาร์มองด์ ผู้สนับสนุนนักจักรวรรดินิยมทางเศรษฐกิจชั้นนำของฝรั่งเศสผู้หนึ่ง กล่าวอย่างเหยียดหยามถึง “ความเท็จของอารยธรรม” ที่แพร่หลายอยู่ในฝรั่งเศส เขาเรียกสิ่งเหล่านี้ว่า “ความไม่จริงใจอันเลวทรามที่หลอกใครไม่ได้เลย”¹³ เรจิสต์มองเซท์เขียนว่า “อาณานิคมเป็นผลของการใช้กำลังอย่างโจ่งแจ้ง”¹⁴ และฮาร์มองด์เพิ่มเติมว่าการต่อสู้เพื่อตลาดค้าและวัตถุดิบนั้นต้องใช้กำลังเพียงอย่างเดียว

พวกที่ค้านถึงเรื่องเศรษฐกิจแต่ต่อต้านการผสมกลมกลืนสนับสนุนนโยบาย ซึ่งในไม่ช้าจะรู้จักกันต่อมาว่า “การร่วมสมาคม” นับเป็นคำขวัญต่อคนซึ่งเชื่อว่าในระยะยาวความร่วมมือระหว่างคนฝรั่งเศสกับคนพื้นเมือง จะเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ที่สุดและเป็นหนทางที่ปลอดภัยที่สุด แม้กระนั้นพวกที่สนับสนุนความคิดนี้อย่างเต็มทีคิดว่าความผูกพันในลักษณะความร่วมมือของคนที่ฐานะเสมอกันความร่วมมือจะสำเร็จได้ด้วยการยินยอมผ่อนผันให้ประชาชนพื้นเมือง ซึ่งจะทำให้พวกเขาพร้อมที่จะทำงานให้กับนายต่างชาติในประเทศของเขา นโยบายการผสมกลมกลืนถูกต่อต้านไม่แต่เพียงเพราะเป็นนโยบายที่เป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริงเท่านั้น แต่เพราะความนับถือในวัฒนธรรมและสถาบันพื้นเมืองเป็นลักษณะสำคัญของความร่วมมือระหว่างรัฐบาลอาณานิคมและคนในความปกครองด้วย

บางคนกล่าวว่า ไม่มีอะไรใหม่ในนโยบายนี้ เดอ ลานเนสของ เขียนไว้ในหนังสือของเขาชื่อหลักเกณฑ์ของการแสวงหาอาณานิคม ความคิดของเขามีว่านโยบายการร่วมสมาคมมิใช่เป็นอะไรนอกจากเป็นชื่ออีกชื่อหนึ่งของนโยบายพื้นเมืองที่ลึกซึ้ง ซึ่งในอินโดจีนอาจใช้ต่อไปได้ภายใต้ลักษณะการปกครองแบบอารักขาเท่านั้น ลานเนสของเหมือนกับปอลแบร์ผู้อยู่ในตำแหน่งก่อนเขา คือ เชื่อว่าเพียงแต่ นโยบายเศรษฐกิจในการช่วยเหลือชาวพื้นเมืองอาจค้าจนฝรั่งเศสด้วยผลประโยชน์อันยิ่งใหญ่และยืนนานในอินโดจีน บุตรเขยของปอลแบร์ คือ ออกุสต์ บิลลีอาดและโจเซฟ ซัยยี แบร์ เป็นพวกนิยมนโยบายการคบหาสมาคมอย่างสม่ำเสมอ ซัยยี แบร์ แสดงปาฐกถาทั้งในและนอกประเทศฝรั่งเศสอย่างเปิดเผยว่า ควรรื้อฟื้นการอารักขาอย่างแท้จริงในรัฐต่าง ๆ ในอินโดจีน¹⁵ บิลลีอาดกล่าวว่า ฝรั่งเศสมีอาณานิคมก็เพราะต้องการมีตลาดค้าที่ตนได้รับสิทธิพิเศษ¹⁶ เขายืนยันว่าการบริโภคสินค้าฝรั่งเศสของคนพื้นเมืองมีจุดมุ่งหมายที่ฝรั่งเศสปรารถนาจะให้เป็นไปได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับปรุงเศรษฐกิจของชาวพื้นเมือง ทว่าสิ่งเหล่านี้ในมุมมองกลับเรียกร้องนโยบายร่วมมือระหว่างการนำทางที่เฉลียวฉลาดและแรงงานกรรมกรที่มีอยู่แล้ว

ขณะที่การโต้เถียงดำเนินไป พวกที่สนับสนุนข้อได้เปรียบทางเศรษฐกิจของนโยบายการคบหาสมาคม ได้รับความสนับสนุนทันทีโดยมิได้คาดหมายจากประชาชนที่มีความสนใจ ประการแรกคือการใช้กำลังทหารป้องกันอินโดจีน และการป้องกันนี้กลายเป็นปัญหาอันแท้จริงที่เห็นได้ชัดในปี ค.ศ. 1905 เมื่อประจักษ์ว่าการแสวงหาประโยชน์ทางทหารของญี่ปุ่นเพียงก้าวแรกในนโยบายขยายอำนาจมุ่งเข้าควบคุมหัวเอเซียตะวันออก พันเอกเทโอฟิล เดนิเอล เพนเนอแกง แม่ทัพใหญ่ในกองทัพอินโดจีน ทำให้สังคมอาณานิคมตกใจด้วยการเรียกร้องให้จัดตั้งกองทัพพื้นเมืองขึ้น ทั้ง ๆ ที่ทราบดีว่ากิจการนี้ต้องการการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติต่อชาวเวียดนาม เขาก็ยังตั้งนโยบายการคบหาสมาคมแท้จริงคือ

อาณานิคมที่ไม่มีผู้ชนะและผู้อยู่ใต้ปกครอง มีแต่ชาวเวียดนามและชาวฝรั่งเศสเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเดียวกัน¹⁷ ความเห็นของเขาได้รับความเห็นชอบจากคนเด่น ๆ ในประวัติศาสตร์การแสวงหาอาณานิคมของฝรั่งเศส เช่น โจเซฟ กาลิเอนี และหลุยส์ ฮูแบร์ ลีโยเต ผู้ซึ่งแม้จะมีได้มีความรักให้แก่ชาวเวียดนาม ก็ไม่เห็นด้วยกับนโยบายแสวงหาประโยชน์จากสังคมอาณานิคมก่อนหน้าเพนเนอแก็งถึงยี่สิบปี ใน ค.ศ. 1905 อัลแบร์ เดอพูว์ร์วิลล์ ผู้ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญในปัญหาเอเชียและอินโดจีน ในหนังสือที่เฉลียวฉลาดของเขาเกี่ยวกับอินโดจีน ชื่อว่า การป้องกันอินโดจีนและนโยบายการเมืองเกี่ยวกับการร่วมสมาคม เขาให้ข้อวิจารณ์ว่า ความร่วมมือกันของคนพื้นเมืองในการป้องกันอินโดจีนจะเป็นไปได้เมื่อชาวพื้นเมืองเปลี่ยนจากการเป็น “เครื่องมือที่เฉื่อยชา” มาเป็น “ผู้ร่วมมือที่เฉลียวฉลาดและเต็มใจ”¹⁸ อองรี โลแรง ศาสตราจารย์วิชาภูมิศาสตร์อาณานิคมที่มหาวิทยาลัยบอร์โดซ์ เขียนไว้ว่าประชาชนในอาณานิคมจะต่อสู้ด้วยตนเอง และจะต่อสู้เพื่อฝรั่งเศส หากพวกเขาเห็นว่าชาวฝรั่งเศสเป็นผู้ปกป้องและเป็นพันธมิตร¹⁹ และผู้แทนจากอินโดจีนคือ ฟรังซัว เดอลองค์เคลอะ ประกาศหลังจากได้เดินทางเป็นทางการไปศึกษาเป็นพิเศษว่าอาณานิคมจะได้รับการป้องกันอย่างได้ผล หากว่าฝรั่งเศสสามารถได้รับความร่วมมือจากคนพื้นเมือง²⁰

มาถึงตอนนี้ บรรดาผู้ที่เรียกตัวเองว่าเป็นนักปฏิบัติการทางการเมืองก็เข้าร่วมในการโต้คารมด้วย รัฐมนตรีทบวงอาณานิคมคือ เอเตียง คลีมองเตล²¹ อนุมัติหลักเกณฑ์นโยบายการร่วมสมาคมเป็นทางการครั้งแรก ใน ค.ศ. 1905 การประชุมสภาอาณานิคมใน ค.ศ. 1905, 1906 และ 1907 ก็มีเสียงให้วางนโยบายใหม่เสมอมา การประชุมใน ค.ศ. 1906 ซึ่งให้เห็นโดยเฉพาะถึงหลักกว้าง ๆ ในการใช้ชาวพื้นเมืองในกองทัพอาณานิคม

ดังนั้น อย่างน้อยก็ในหน้ากระดาษนโยบายการร่วมสมาคมก็กลายมาเป็นนโยบายทางการของฝรั่งเศส ด้วยการที่สภาผู้แทนยอมรับหลักการในเดือนเมษายน ค.ศ. 1909 โดยระบุว่า “นโยบายการคบหาสมาคมนั้นจำเป็นสำหรับสภาวะความเป็นอยู่ของประชาชนและสำหรับความมั่นคงของทรัพย์สินสมบัติของเราในภาคตะวันออกไกล และการที่จะทำให้สิ่งเหล่านั้นกลายเป็นความจริง จึงเป็นที่ยอมรับกันว่าจำเป็นต้องเปลี่ยนระบบทั้งทางการเงิน กฎหมาย และสถาบันเศรษฐกิจ และเป็นการเหมาะสมที่จะเตรียมการซ้ำ ๆ และอย่างเฉลียวฉลาดในการแนะนำให้ชาวพื้นเมืองเข้าร่วมในกิจกรรมสาธารณะ”²²

สภาที่ลงคะแนนเสียงให้ใช้นโยบายการคบหาสมาคมนั้น มีปัญหา 2 ประการที่เสนอให้รัฐบาลประการแรก รัฐบาลจำเป็นต้องตัดสินใจเกี่ยวกับลักษณะและวางงานของการปฏิรูปภายใต้นโยบายใหม่ และประการที่สองจำต้องแสวงหาวิธีการที่จะนำนโยบายใหม่มาใช้ในสังคมและอาณานิคมที่ยังต่อต้านการปฏิรูปนี้ มาตรการทางเศรษฐกิจอันใดที่แน่นอนที่จะช่วยป้องกันผลกำไรของบรรดาเจ้าของไร่เจ้าของเหมือง พ่อค้า นายธนาคาร ผู้ได้รับสัมปทานผูกขาดต่าง ๆ ของรัฐบาล และพวกอื่น ๆ ที่ใช้ประโยชน์จากแรงงานกรรมกรพื้นเมืองให้กลายเป็นสิ่งที่จำเป็นในการแสวงหาความมั่งคั่งร่ำรวย รัฐบาลควรให้การยินยอมจึงจะทำให้ชาวพื้นเมืองกลับมามีคตินดีดีเพื่อให้ความสัมพันธ์กับอาณานิคมดำเนินไปอย่างถาวร และการปฏิรูปอันใดจึงจะทำให้อำนาจฝรั่งเศสเข้มแข็งแทนที่จะทำให้อ่อนแอลง

ในการแสวงหาคำตอบการแก้ปัญหาหนึ่ง รัฐบาลหันเข้าหาวิธีที่ง่ายคือไม่ตัดสินใจอะไรเลย ขณะที่ยังคงเน้นถึงความเร่งด่วนที่ต้องใช้ปฏิบัติการอย่างกล้าหาญ แท้จริงก็มีได้ทำอะไรมากไปกว่าบอกว่ามิชชันนารีจะต้องทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดลงไป การหาคนที่เหมาะสมเพื่อเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วในด้านความคิด

ที่ไม่มีมูลความจริงเช่นนี้เป็นงานที่ไม่ง่ายนัก สิ่งที่เป็นนั้นไม่มีอะไรมากกว่าผู้เชี่ยวชาญทางการเมือง จึงไม่น่าประหลาดใจว่าจะหาคนเช่นนั้นไม่พบ อีก 20 เดือนต่อมาหลังจากเรียกโกลบูลากส์ก็กลับไปแล้ว และไม่เกินกว่า 2 ปีครึ่ง หลังจากสภาได้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้สมัชชาใหม่ในอินโดจีน

บุคคลที่มีคนบางพวกกล่าวหาว่านำเอาเหตุการณ์ที่ใกล้เคียงกับการปฏิวัติในระบบอาณานิคมของฝรั่งเศสมาใช้ คือ อัลแบร์ต ชาร์โรท์ ผู้แทนหนุ่มของพวกสังคมนิยมหัวรุนแรง และต่อมาเป็นสมาชิกวุฒิสภาจากเมืองโลด เขาก็เหมือนกับผู้มีชื่อเสียงก่อนเขา คือ ปอล ดูแมร์ เป็นผู้นำที่มีชื่อในพรรคและในชีวิตการเมืองฝรั่งเศส²³ ชาร์โรท์ขอร้องและได้รับอำนาจทันทีให้ตัดสินใจนโยบายอินโดจีน เขาได้รับมอบอำนาจมากกว่าที่ผู้อยู่ในตำแหน่งคนก่อน ๆ ของเขาได้รับ ดังนั้นคำสั่งที่ข้าหลวงแทนพระองค์คนใหม่ออกจึงเท่ากับกฤษฎีกาของรัฐบาล ชาร์โรท์เป็นบุคคลผู้เดียวที่รับราชการเป็นผู้นำการบริหารการปกครองอินโดจีนถึงสองครั้ง ครั้งแรกจากเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1911 ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 1914 และครั้งที่สองจากเดือนมกราคม ค.ศ. 1917 ถึงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1919 มีบุคคลที่ไม่สู้เด่นอีก 3 ท่าน ปฏิบัติราชการในระหว่างปีที่ยี่คั่นระหว่างสองสมัยของชาร์โรท์²⁴ ขณะเมื่อชาร์โรท์สุขภาพไม่ดีทำให้ต้องกลับไปฝรั่งเศส

หากทำที่ของข้าราชการฝรั่งเศสต่ออินโดจีนจะเป็นแบบการพัฒนาอย่างมีเหตุผล และบรรลุถึงจุดมุ่งหมายอย่างจริงจังแล้ว การแต่งตั้งชาร์โรท์มาก็อาจเป็นการตัดสินใจฉลาดที่ปารีสอาจรอดถึงความสัมพันธ์ระหว่างตนกับเวียดนามได้ นักการเมืองที่ค่อนข้างทะเยอทะยานมีความคิดก้าวหน้าอย่างเปิดเผยและเฉลียวฉลาดคมคายผู้นี้ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าเหมาะกับงานอันละเอียดรอบคอบเช่นนี้

เขาประสบความสำเร็จในการทำให้ผู้นำส่วนใหญ่ของชาวเวียดนามยินยอมได้โดยมิได้เริ่มการปฏิรูปชนิดหนึ่งชนิดใด ซึ่งดูเหมือนจะทำให้สถาบันซึ่งฝรั่งเศสควบคุมอยู่กลับอ่อนแอลง วิธีการที่เขาได้รับความสำเร็จพิเศษนี้คือเป็นของธรรมดา เขาไม่เคยหลีกเลี่ยงปัญหาการยินยอมทางการเมือง และการปฏิรูปสังคมนิยม ซึ่งทั้งหมดนั้นเป็นจุดสำคัญของนโยบายการร่วมสมาคมที่เขาเป็นผู้ริเริ่มมอบให้ดำเนินไป เขาพูดได้คล่องแคล่วและยึดการพูดเก่งของเขาเป็นเครื่องมือที่ขาดไม่ได้ และเพราะเขาไม่เคยละเลยจะทำนายวันอันแสนสุขไว้สำหรับประชาชนของเขา เขาก็ประสบความสำเร็จด้วยการจัดคลื่นของความหวังใหม่ ๆ ให้ด้วยการเอาชนะปัญหาต่าง ๆ ติดต่อกัน แม้แต่ในคำปราศรัยเพื่ออำลาของเขา เขาก็พยายามกระตุ้นให้เกิดความหวังที่ตื่นเต้นว่าไม่ช้าจะมีการลดภาษีลงอย่างมาก ถ้าหากไม่ยกเลิกไปเสียทั้งหมด และเขาพูดเป็นนัยให้เห็นว่าจะมีการให้เอกราชที่จำกัด “กาลเวลาแสดงให้เห็นว่าชาร์โรท์เองก็หลงเชื่อคำพูดของตนและเขาให้สัญญามากกว่าที่เขาจะสามารถปฏิบัติได้”²⁵

การจะมองดูชาร์โรท์ว่าเป็นเพียงนักพูดปลุมทางการเมืองดังที่นักชาตินิยมเวียดนามมักจะคิดเป็นการพิจารณาเขาต่ำกว่าที่เป็นจริง และไม่ยุติธรรมต่อเขา เขาเป็นคนที่มีความกระตือรือร้นที่จะได้รับความสำเร็จที่คนฉลาดย่อมรู้ว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ ความจริงที่ว่าความต้องการทางเศรษฐกิจและการกระตุ้นทางการเมืองของชาวอินโดจีน มีอาจเข้ากันได้กับการรักษาการปกครองแบบอาณานิคม

ชื่อเสียงของชาร์โรท์ในฐานะเป็นผู้ริเริ่มนั้นมิได้ขึ้นอยู่กับความสำเร็จใดของเขา แต่จากการกล่าวโทษพวกชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมที่เรียกเขาว่าเป็น “คนรักชาวพื้นเมือง” และว่าการปฏิรูปของเขาจะนำไปสู่การสูญเสียอินโดจีน แต่บุคคลที่มีอำนาจในธุรกิจอาณานิคมมักเจ็บแสบแหลมพอนที่จะตระหนักว่าปฏิบัติการของชาร์โรท์มิได้เป็นไปตามที่เขาได้พูดไว้

เรื่องราวเกี่ยวกับชาร์โรท์นั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป แม้แต่นักวิจารณ์นโยบายอาณานิคมของฝรั่งเศส²⁶ มีข้อแม้อยู่ 3 ข้อ คือ ข้อหนึ่ง กล่าวกันว่าเขาเป็นผู้เริ่มสมัยใหม่ในนโยบายอาณานิคมของฝรั่งเศส ข้อสอง เขาได้รับการยกย่องในการปฏิรูประยะยาวที่ให้ประโยชน์แก่ชาวพื้นเมือง และข้อสาม เขาเป็นยอดนิยมในหมู่ชาวพื้นเมืองเวียดนาม

อย่างไรก็ดี ไม่เคยมีสิ่งใดที่เรียกกันว่าเป็นสมัยใหม่ในนโยบายอาณานิคม ดังที่ลานเนสซองได้กล่าวไว้ว่า นโยบายการร่วมสมาคมเป็นเพียงชื่อใหม่สำหรับนโยบายเก่า มีผู้พยายามซ้ำ ๆ ก่อนที่ชาร์โรท์จะปรากฏตัวขึ้นในภาพนั้น และแม้ว่าชาร์โรท์จะอ้างว่าเขาเป็นคนแรกที่มุ่งหวังจะให้ชาวฝรั่งเศสและชาวพื้นเมืองร่วมมือกัน นโยบายนี้แม้แต่ในแง่ที่ปฏิบัติอยู่ในสมัยของเขาต่อมาก็ถูกทอดทิ้งไป ดังเช่นได้ทิ้งไปในอดีต

หากจัดชาร์โรท์ว่าเป็นนักปฏิรูปในประวัติศาสตร์อาณานิคม ส่วนใหญ่ก็เพราะเขานิยมให้มีการศึกษามากขึ้น ให้บริการการแพทย์ที่ดีกว่าและจ้างคนพื้นเมืองในตำแหน่งบริหารชั้นต่ำ ๆ ความคิดดังกล่าวนี้โดยเฉพาะการใช้ชาวพื้นเมืองเป็นการให้นโยบายกลับกับของโกลบูลาสม์ก็ แต่มาตรการที่แท้จริงที่ดำเนินไปแสดงให้เห็นว่าชาร์โรท์มิใช่เป็นเพียงผู้ริเริ่มที่ปราศจากความกลัวอย่างเดียว แต่เป็นผู้ติดตามที่อาจหาญของโบ ซึ่งเป็นผู้นำทางในแนวต่าง ๆ ที่สำคัญเหล่านี้

ชาร์โรท์ให้การศึกษแก่คนพื้นเมืองแต่เพียงพอประมาณ เขาเพิ่มจำนวนโรงเรียนมัธยมขึ้นเป็น 6 แห่งทั่วทั้งอินโดจีน แต่มีเพียง 3 แห่งที่เปิดให้แก่เด็กชาวพื้นเมืองที่มีจำนวนทั้งหมด 25 ล้านคน แห่งอื่น ๆ สวงนไว้ให้สำหรับเด็กชาวฝรั่งเศสเพียงไม่กี่พันคน และเนื่องจากกลัวพวกชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมโงมตี เขามิได้เปิดมหาวิทยาลัยขานอยขึ้นมาใหม่ ตั้งแต่โกลบูลาสม์ที่ปิดไปใน ค.ศ. 1908 ตราบจนเดือนเมษายน ค.ศ. 1917 เขามิได้กระทำการสิ่งใดที่จะเพิ่มจำนวนนักศึกษาหรือปรับปรุงลักษณะการสอน นอกจากจะสัญญาว่าทั้งสองอย่างจะกระทำไปได้เมื่อได้เงินมาพอสำหรับสิ่งเหล่านั้น นักศึกษาที่แสวงหาการศึกษาที่ดีกว่าในฝรั่งเศสต้องเข้าเรียนวิชาต่าง ๆ ซ้ำอีกในโรงเรียนมัธยมและใหม่มหาวิทยาลัย ถึงแม้คนฉลาดที่สุดก็มีน้อยคนที่จะได้รับปริญญาเอกก่อนอายุ 30 ปี ดังนั้นการศึกษาชั้นสูงซึ่งเคยเป็นประชาธิปไตยอย่างมากในสมัยก่อนเวียดนามเป็นอาณานิคม กลายเป็นอภิสิทธิ์ของพวกเขาที่มีเงินใหม่ ๆ จำนวนน้อย เป็นบุตรของคนมีเงินที่ได้รับการตอบแทน เพราะสนับสนุนรัฐบาลอาณานิคม ในส่วนของชาร์โรท์นั้น มีเวลามากกว่าความสามารถพิเศษอื่น ๆ ในการเริ่มการปฏิรูปการศึกษาชั้นประถมแต่ก็ซ้ำเสียเหลือเกิน เพราะแม้ว่าจะมีโรงเรียนราชกุมารและโรงเรียนของพวกนักสอนศาสนาอยู่เป็นจำนวนมากแล้วก็ตาม มีนักศึกษาเพียง 200,000 คน จากจำนวนประมาณ 2 ล้านคน เข้าเรียนตามปกติอย่างยากจน เบียดเสียดและมีครูไม่เพียงพอในโรงเรียน

ชาร์โรท์เป็นนักดำเนินการที่เข้มแข็งผู้ซึ่งพยายามจะแข่งขันกับคูแมร์ในการจัดการอินโดจีนเสียใหม่ เขาจัดระเบียบของตัวบทกฎหมาย กฎศกต่าง ๆ คำสั่ง และกฎพื้นเมืองที่ขัดกันเกี่ยวกับการศึกษาในทั้ง 5 รัฐ แต่บทบัญญัติในการสอนสาธารณะชนของเขาเป็นการปฏิรูปที่ให้ประโยชน์แต่เพียงรัฐบาลอาณานิคม ดังเช่น ความสำเร็จในการบริหารด้านอื่น ๆ ของเขา เขาได้รับความสำเร็จในการรวมและจัดแยกชั้นกฎหมายและข้อบังคับต่าง ๆ ที่รวมกันอยู่มาก และมักขัดแย้งกันอยู่ ดังเช่น กฎหมายอาญา

พื้นเมืองและฉบับที่ฝรั่งเศสนำมาบังคับใช้ และท่ามกลางความประหลาดใจของคนจำนวนมาก เขายังคงการรวมอำนาจเข้าไว้ในส่วนกลางแบบที่เขารับตกทอดมาจากดูแมร์ ชาร์โรท์ยังประสบความสำเร็จในการชำระระบบราชการที่จ้างชาวฝรั่งเศสจำนวนมากไว้อย่างเกินความจำเป็น และเขาทำการได้พอดีในการปฏิรูป เช่น การตั้งห้องสมุด ปรับปรุงกิจกรรมทางวิทยาศาสตร์ และรักษาโบราณสถานทางประวัติศาสตร์พื้นเมืองและศิลปะ ดังนั้นจึงพิสูจน์ตนเองให้เห็นว่าเขาเป็นคนขยัน มีความก้าวหน้าทางวัฒนธรรม และเป็นนักบริหารที่สามารถ

สิ่งที่ตัวนายชาร์โรท์เองพูดไว้เกินความเป็นจริง และความพยายามของชาวฝรั่งเศสหัวเก่าที่จะแสดงความสำเร็จของพวกเขาในอินโดจีนก็คือ การที่ชาร์โรท์จัดการกับระบบการรักษาพยาบาลให้แก่ชาวพื้นเมือง แท้จริงใน ค.ศ. 1913 สองปีหลังจากที่เขามารับตำแหน่ง อินโดจีนมีศูนย์อนามัย 175 แห่ง ใน ค.ศ. 1903 ก็เพิ่มขึ้นอีกประมาณ 100 แห่ง แต่ในจำนวนเหล่านี้โบก็ช่วยเพิ่มไว้มาก รวมทั้งโกลบูกาวสกีก็เพิ่มบ้าง นอกจากนี้ ตัวเลขเหล่านี้มิได้กล่าวถึงสิ่งใดเกี่ยวกับคุณภาพของการให้บริการแก่คนพื้นเมือง โรงพยาบาลที่ใหญ่กว่าและดีกว่าจำนวนน้อยเก็บไว้ให้สำหรับคนฝรั่งเศส “สถานอนามัย” เป็นเพียงสถานพยาบาลและห้องแพทย์เล็ก ๆ ที่ไม่มีเจ้าหน้าที่พอเพียงและมีเครื่องมือเลว ๆ มีเจ้าหน้าที่อนามัยที่ได้รับฝึกหัดงานง่าย ๆ เช่น ฉีดยา และปฐมพยาบาลประจำอยู่ สถานอนามัย 175 แห่ง ในประเทศที่มีพลเมือง 25 ล้าน จึงมีอาจเรียกได้ว่าเป็นความสำเร็จที่น่าภูมิใจ

ชาร์โรท์มีส่วนริเริ่มนโยบายการเงินและเศรษฐกิจแต่เพียงส่วนน้อย เขาเพียงแต่ตามรอยเท้าของดูแมร์ ชาร์โรท์ติดกับโกลบูกาวสกี คือ ไม่พยายามเข้ายุ่งเกี่ยวกับการผูกขาด ตรงกันข้ามใน ค.ศ. 1913 เขาต่ออายุสัญญาออกไปอีก 10 ปี เขาช่วยสนับสนุนประโยชน์ต่าง ๆ ด้วยการสนับสนุนการขายสุราและฝิ่นในระบบบริหาร ซึ่งไม่มีชาวเวียดนามชาตินิยมผู้ใดจะยกโทษให้ได้ เขาไม่ได้หวั่นเกรงในการสนับสนุนการตั้งโรงยาฝิ่นและร้านสุราในชุมชนชนที่เขาคิดว่ายังมีไม่พอเพียง²⁷

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1917 ชาร์โรท์ที่เริ่มสมัยที่สองของเขาขณะที่ประเทศฝรั่งเศสกำลังอยู่ท่ามกลางสงครามโลกครั้งที่ 1 ชาวฝรั่งเศสได้จัดส่งคนงานและทหารเวียดนามลงเรือไปช่วยสงครามในฝรั่งเศสเป็นจำนวนถึง 140,000 คนแล้ว ชาร์โรท์ทราบดีถึงการใช้วิถีเกณฑ์คนอย่างทารุณที่พวกเขาทำงานแทนเขาใช้อยู่ แต่เขาก็ให้อภัยและใช้วิธีการโฆษณาอย่างไม่มีผลในการปฏิเสธหรือยกโทษการกระทำเหล่านี้อย่างไม่เคยมีมาก่อน การบังคับคนเหล่านี้คล้ายกับการเกณฑ์แรงงาน แม้ว่าชาร์โรท์ไม่เคยหยุดยั้งที่จะยืนยันกับชาวเวียดนามว่าจะได้รับรางวัลจากความช่วยเหลือเหล่านั้น เขาก็ไม่เคยติดตามนโยบายความร่วมมืออย่างแท้จริงกับชาวพื้นเมือง

8

นโยบายพื้นเมืองของชาร์โรท์ไร้ผลแม้แต่ในด้านที่มีใช้เรื่องการเงินหรือการเมือง หลังจากเขามาถึงเวียดนามก็ออกประกาศห้ามชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมทำร้ายชาวพื้นเมือง คำสั่งนั้นพิเศษด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ ประการแรก ว่าจำเป็นจะต้องมีประกาศด้วยหรือ ประการที่สองแสดงให้เห็นว่าความพยายามของโบตั้งแต่เริ่มแรกที่จะให้การปฏิบัติอย่างป่าเถื่อนต่อชาวพื้นเมืองเป็นการผิดกฎหมายนั้นได้พิสูจน์ให้เห็นชัดแล้วว่าไร้ผล ประการที่สาม เพราะคำสั่งนี้แสดงตัวอย่างให้เห็น “ระบบเสรีนิยม”

ของระบบอาณานิคม ซึ่งแทนที่จะจัดหาความยุติธรรมให้แก่ผู้อ่อนแอ กลับเพียงขอให้ผู้มีอำนาจไม่ใช้กำลังในทางที่ผิด คำสั่งนั้นก็ยังไม่ได้ผลเพราะอาจจะเกิดได้ด้วยการไม่ลงโทษ

กฎหมายแรงงานเป็นสิ่งที่จะต้องเป็นและเรียกร้องกันมานาน เพราะสภาพต่าง ๆ ในเหมืองและในไร่ปลูกยาง ชาร์โรท์ออกกฎหมายดังกล่าวในปี ค.ศ. 1913 แต่เป็นสิ่งที่ไม่ได้ใช้ตั้งแต่ก่อนที่จะพยายามใช้ในระยะต้นทศวรรษ 1920 ในอันที่จะทำให้แนวดำเนินการตามสายกลางเข้มแข็งขึ้น ซึ่งโดยทั่วไปก็เห็นกันอยู่ในการฝ่าฝืนกฎหมาย ตราบจนกระทั่งข้าหลวงใหญ่ วาเรนนี่ พยายามออกกฎหมายประกันแรงงาน จึงทำให้ความคิดบางประการของชาร์โรท์เกี่ยวกับการช่วยเหลือคนงานเวียดนามที่ถูกเอารัดเอาเปรียบได้รับยอมรับเป็นกฎหมายที่รัดกุมขึ้นกว่านั้น

ชาร์โรท์ราบตีว่าการให้สัมปทานที่ดินกับชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมและชนชั้นสูงชาวเวียดนามที่ร่วมมือด้วยนั้นเป็นไปอย่างผิด ๆ เขาจึงออกคำสั่งให้ศึกษากฎเกณฑ์ที่ควบคุมการปฏิบัติต่าง ๆ ที่ใช้จัดการควบคุมที่ดิน แต่เมื่อคณะกรรมการที่เขาแต่งตั้งขึ้นเสนอรายงานและข้อแนะนำมาให้เขา ก็ต้องถูกเก็บไว้ เพราะกลัวว่าจะไปทำให้พวกได้รับผลประโยชน์ขัดเคือง จึงมิได้รับการพิจารณาจนกระทั่งปี ค.ศ. 1927

การปรับปรุงความสัมพันธ์กับคนพื้นเมืองให้ดีขึ้นก็ไม่ได้ผลเช่นเดียวกัน สภาผู้แทนมณฑลต่าง ๆ ที่ชาร์โรท์แต่งตั้งขึ้นในด่งเกียและอันหน่า พวกเหล่านี้มีอำนาจอื่นนอกจากเป็นที่ปรึกษา นับเป็นสถาบันของรัฐบาลที่ไร้อำนาจและไม่มีอำนาจทางศีลธรรมในฐานะเป็นผู้แทนของประชาชน นักชาตินิยมเวียดนามเห็นว่าผู้แทนเหล่านี้เป็น “ผู้แทนที่ล้าสมัยของชาวพื้นเมืองภายใต้อิทธิพลของฝรั่งเศส”²⁸ ข้อความนี้เป็นความจริงโดยเฉพาะสภาสูงในอินโดจีน ซึ่งชาร์โรท์ให้ชื่อใหม่ว่า “สภารัฐบาล” มีสมาชิกพื้นเมืองเพิ่มขึ้นจาก 2 เป็น 5 คน เป็นผู้แทนรัฐละคน อำนาจการวางนโยบายของชาร์โรท์กว้างขวางขึ้นซึ่งทำให้สภาในสมัยของเขามีความหมายน้อยกว่าสมัยคูแมร์ผู้ก่อตั้งสภานี้เสียอีก

เป็นที่เห็นชัดกันแล้วว่า ฝรั่งเศสมิได้เริ่มนโยบายใหม่เมื่อส่งชาร์โรท์ไปอินโดจีน และแท้จริงชาร์โรท์ก็มีชีวิตเป็นผู้ริเริ่ม สิ่งที่ยังคงเหลืออยู่ก็คือการอ้างถึงความนิยมในตัวเองที่ได้รับจากหมู่ประชาชนพื้นเมืองก็ไม่ถูกต้องเช่นเดียวกับคำโฆษณาอื่น ๆ

หากชาวเวียดนามเคยมีความรักใน “นักเล่นผู้ยิ่งใหญ่” ดังที่มีบางคนเรียกเขาเช่นนั้น ก็มีหลักฐานทุกอย่างที่จะพิสูจน์ให้เห็นว่าเขาเหล่านั้นหมดความเชื่อถือไปก่อนหมดสมัยแรกของชาร์โรท์เสียอีก และหากว่าจะมีคนบางพวกที่หลงใหลกับคำพูดของเขารักเขาอยู่บ้าง ก็จะมีคนที่เกลียดเขาอยู่มากด้วย เหตุผลแต่เพียงประการเดียวคือ การรื้อฟื้นคณะกรรมการพิจารณาโทษทางอาญา หลังจากที่พวกชาตินิยมแสดงการประท้วงให้ปรากฏมาแล้ว และไกล่เกลี่ยการที่ส่งปลดคณะกรรมการนี้ไปหลังจากปราบกบฏในปี ค.ศ. 1908 แล้ว และซึ่งชาร์โรท์เองเคยกล่าวครั้งหนึ่งว่าเป็นสิ่งที่น่าอับอายยิ่ง

ปี ค.ศ. 1913 เป็นปีที่ดูเสมือนเป็นฝันร้ายสำหรับชาวฝรั่งเศสในเวียดนาม ดังเช่นเคยเป็นมาใน ค.ศ. 1908 ตัวแทนของสมาคมฟื้นฟูเวียดนามที่พัน บัว โซ และเจ้าชายควงเดอตั้งขึ้นในต่างประเทศต่างก็มาสบทบาทอยู่หลายแห่งในประเทศ เขาทั้งหลายต่างดำเนินงานอยู่ ณ ที่มั่นใหม่ในประเทศจีน ซึ่งเขาตั้งขึ้นได้สำเร็จหลังจากเกิดปฏิวัติในประเทศจีน ซึ่งเป็นเหตุการณ์ย้อมกำลังใจของนักต่อสู้เพื่อชาติในเวียดนามเท่า ๆ กับการที่ญี่ปุ่นมีอำนาจหลัง ค.ศ. 1905 ในวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1913 พบถูกระเบิดในบริเวณตึกสาธารณะหลายแห่งในไซ่ง่อน ในวันที่ 28 เดือนเดียวกัน ชาชนบทที่ปราศจาก

อาวุธเดินทางไปยังเมืองไซลองปากทางเข้าเมืองไซ่ง่อน เสมือนจะไปร้องเรียนความทุกข์ยากของพวกเขา แต่ฝรั่งเศสยังจดจำการประท้วงใน ค.ศ. 1908 ได้ดี จึงขับไล่ักเดินขบวนเหล่านั้นไปอย่างรุนแรง จับนักชาตินิยมจำนวนหลายร้อยคนที่ฝรั่งเศสสงสัยว่าเป็นหัวหน้าของขบวนการที่เกิดขึ้นมาใหม่ และตัดสินให้จับ 34 คนเข้าคุกในฐานะเป็น “ผู้ก่อการร้าย”

ในวันที่ 12 เมษายน พวกชาตินิยม “ใต้ดิน” ลอบสังหารข้าราชการเวียดนามชั้นสูงที่ไทปิงห์ ในวันที่ 26 มีการวางระเบิดที่ฮานอย ทำให้ทหารฝรั่งเศส 2 คนต้องเสียชีวิต และก่อให้เกิดความหวาดเกรงในหมู่ชาวฝรั่งเศส และมีเสียงเรียกร้องอย่างรุนแรงให้ปฏิบัติการต่อต้านพวกชาตินิยม จนกระทั่งชาร์โร้ตัดสินใจรื้อฟื้นคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาขึ้นใหม่ จับผู้ต้องหามาได้ 254 คน และหลายคนถูกจับอย่างไม่มีหลักฐานแน่นอน นำ 64 คนมาต่อหน้าคณะกรรมการซึ่งทำหน้าที่ตามปกติ คือ ตัดสินประหารชีวิตชาวเวียดนามเสียหลายโหล รวมทั้งคนที่ไม่อยู่ เช่น พัน บัว โซ และเจ้าชายคองเดอด้วย

ข้ออ้างที่น่าสงสัยของชาร์โร้เกี่ยวกับนโยบายเข้าข้างคนพื้นเมืองนั้นก่อให้เกิดผลสรุปขัดกับความจริงว่า ชาวเวียดนามรักและชื่นชมในตัวเขา นักประวัติศาสตร์สรรเสริญเขาว่า เขาดำเนินนโยบายมากเกินไปสำหรับนโยบายที่ว่าป็นกลางในการปราบขบวนการขัดขืนต่อบ้านเมือง และนโยบายเป็นกลางนั้นเองถูกอาณานิคมกล่าวหาเขาอยู่ หากจะสรุปสิ่งใดจากเรื่องนี้ ก็เพียงกล่าวได้ว่าภายใต้ข้าหลวงคนอื่นจำนวนชาวเวียดนามที่อาจถูกฆ่าตายในฐานะกบฏจะมีมากกว่าในสมัยชาร์โร้

เมื่อ “นักเล่นคำ” เรียบลงเสียแล้ว นักชาตินิยมเวียดนามปานกลางกล่าวหลังจากชาร์โร้ย้ายไปแล้วว่า ความเพ้อฝันที่เกิดจากคำพูดของเขาจางหายไปอย่างรวดเร็ว “การปฏิรูปขนานใหญ่” ที่เขาสัญญาไว้ในคำปราศรัยอำลาของเขานั้น ข้าหลวงผู้รับตำแหน่งต่อจากเขาชั่วคราว คือ มอริส มอริงิลโลท์ ผู้ขึ้นมาจากตำแหน่งบริหาร อยู่ในตำแหน่งตั้งแต่วันที่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1919 ถึงกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1920 มิเคยพูดถึงเลย ชาร์โร้เองก็คงตระหนักดีอยู่ว่านโยบายการร่วมมือสมาคมของเขามิได้เปลี่ยนสภาพไว้เสรีของคนพื้นเมืองไปได้แต่ประการใด อีกไม่กี่ปีต่อมา เมื่อกล่าวทบทวนผลงานของเขาโดยทั่วไป และเรียกร้องนโยบายความร่วมมืออีกครั้งหนึ่ง เขาวินิจฉัยว่า “รัฐธรรมนูญของเราอาจจะให้เสรีภาพในการพูดไว้น้อยกว่าของประเทศอื่น ๆ แต่เราก็ทดแทนการให้สิทธิออกเสียงเลือกตั้งอย่างจำกัดนี้ด้วยความรู้สึกที่ซื่อตรง”²⁹ พูดอย่างธรรมดา หมายความว่า ความรู้สึกจริงใจของชาวฝรั่งเศสที่มีต่อชาวเวียดนามพิสูจน์ให้เห็นได้ด้วยการที่ชาวเวียดนามมีสิทธิน้อยกว่าชาวอาณานิคมของชาติอื่น ๆ

9

ดูเป็นการน่าเบื่อหน่ายและไร้ผลที่จะบรรยายรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบายของฝรั่งเศสในอินโดจีนระหว่าง ค.ศ. 1920 เมื่อกำลังจะแต่งตั้งข้าหลวงใหญ่ที่มีความคิดเสรี จนถึง ค.ศ. 1940 เมื่อพวกหัวเก่าต้องเปิดทางให้แก่แม่ทัพญี่ปุ่นที่คุมอินโดจีนของฝรั่งเศสอยู่ トラบจนถึงเวลาเมื่อวิกฤติการณ์ที่แผ่ขยายไปทั่วโลกเริ่มกระทบกระเทือนอำนาจของฝรั่งเศสในเอเชีย นโยบายฝรั่งเศสยังคงเป็นอยู่เหมือนดังเคยเป็นมาแล้ว

ข้าหลวงใหญ่ผู้เสรีคนใหม่คือ มอริส ลอง เป็นนักสังคมนิยมแบบสาธารณรัฐและเป็นสมาชิก

ของสภาผู้แทนราษฎร เขารีเริ่มการปฏิรูปขึ้นในสมัยของเขา (กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1920 ถึง เมษายน ค.ศ. 1922) ซึ่งไม่สนใจประชาชนส่วนใหญ่ หรือการปฏิรูปนั้นเปลี่ยนแปลงน้อยเกินไปที่จะมีผลต่อ สภาวะเศรษฐกิจและการเมือง เขาเพิ่มจำนวนสมาชิกพื้นเมืองในสภาอาณานิคมอินโดจีนจาก 6 คน เป็น 10 คน แต่คนที่เขาแต่งตั้งขึ้นเป็นโฆษกให้แก่คณะปกครองชาวพื้นเมืองผู้มั่งคั่งและพร้อมกัน นั้นสมาชิกชาวฝรั่งเศสในสภาก็เพิ่มขึ้นจาก 12 คน เป็น 14 คน ความมั่งคั่งของอาณานิคมสมัยหลัง สงคราม ทำให้ลองมีเงินมากขึ้นเพื่อปรับปรุงการแพทย์และการศึกษา แต่ส่วนใหญ่ชาวฝรั่งเศสใช้ ประโยชน์เสียสิ้น ลองดำเนินนโยบายตามแนวปฏิรูปการบริหารที่ซาร์โรได้เริ่มขึ้น แต่มาตรการใน แนวเสรีนิยมของเขาถูกชักช้าและงุ่มง่าม การปฏิรูปที่กล้าหาญที่สุดคือ การรับชาวพื้นเมืองให้เป็นผู้ช่วย ทุกอย่าง เว้นแต่ตำแหน่งบริหารชั้นสูง การกระทำดังกล่าวทำให้ฝรั่งเศสโกรธเคืองและพวกชาตินิยม ก็ไม่พอใจ ชาวฝรั่งเศสในอาณานิคมไม่ต้องการข้าราชการพื้นเมืองและชาวพื้นเมืองชั้นนำก็ต่อต้าน ฐานะเพียงชั้นสองของตน และเงินเดือนที่ต่ำกว่าชาวฝรั่งเศสมาก ลองถึงแก่กรรมที่ลึงกาในเดือนสิงหาคม พ.ศ. 1922 ขณะที่เดินทางจะกลับมาอินโดจีน

ผู้สืบทอดตำแหน่งต่อจากลองคือ มาร์ติอาล อองรี เมอร์แลง ผู้ต่อต้านการศึกษาชั้นสูงในหมู่ชาว พื้นเมือง เขาบุกคณะนิติศาสตร์ในมหาวิทยาลัยยานอย ตั้งงบประมาณสำหรับโรงเรียนมัธยมและ มหาวิทยาลัยและปฏิเสธที่จะลงนามในคำสั่งให้ผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนมัธยมหรือมหาวิทยาลัย ไปเรียนต่อในโรงเรียนชั้นสูงในฝรั่งเศส เมืองบประมาณทั่วไปแสดงให้เห็นว่าขาดทุน แม้ว่าธุรกิจใ อาณานิคมยังคงเจริญมั่งคั่งอยู่ แทนที่เมอร์แลงจะลดเงินใช้สอยในงานบริหาร เขากลับเพิ่มภาษีที่ดิน ของชาวชนบท มีผู้พยายามจะทำลายชีวิตของเขาในงานเลี้ยงที่วางตั้งในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1924 แต่ไม่สำเร็จ เขาตอบสนองลงร้ายนี้โดยให้ตำรวจใช้มาตรการรุนแรงต่อชนชั้นนำแห่งชาติเวียดนาม³⁰ เมอร์แลงได้รับแต่งตั้งในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1923 ถูกเรียกตัวกลับในเดือนเมษายน ค.ศ. 1925 เหตุผล ประการหนึ่งเพราะเขาไม่สามารถทำให้งบประมาณลงตัวได้ แต่ส่วนใหญ่เป็นผลของการที่พรรคฝ่าย ซ้ายของฝรั่งเศสได้ชัยชนะในการเลือกตั้ง ใน ค.ศ. 1924

ข้อพิสูจน์แสดงให้เห็นว่า แม้แต่ผู้เป็นตัวแทนของนโยบายการร่วมสมาคมก็อาจเปลี่ยนสภาพ อันคมขึ้นของชาวพื้นเมืองได้ ดังจะเห็นจากผู้ดำรงตำแหน่งต่อจากเมอร์แลง คือ อเลกซอง วาเรนน์ ผู้มีความคิดอิสระเสรี มีศรัทธาและความตั้งใจจริง เขาเป็นนักสังคมนิยมคนแรกและคนเดียวที่ได้รับ ตำแหน่งสูงในอาณานิคม เขาเป็นคนฉลาด สามารถและกล้าหาญ เขายึดมั่นในแนวความคิดแบบเสรี เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสกับอาณานิคมอินโดจีนที่ควรยึดถือเป็นตัวอย่าง ผลงานที่สำคัญที่สุด ของวาเรนน์ก็คือ งานด้านการป้องกันแรงงานและสิทธิในการเกษตร กฎหมายแรงงานของเขาที่ออก ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1927 กำหนดหลักการรับคนงาน ชั่วโมงทำงาน การป้องกันอุบัติเหตุ การดูแล คนเจ็บ สภากที่อยู่อาศัย ค่าจ้าง และระเบียบการตรวจตรา แต่อำนาจของผู้ตรวจนั้นมีจำกัดมากและ กฎหมายฉบับนี้ก็ถูกโจมตีให้เสียหายไป ตราบจน ค.ศ. 1936 หลังจากพรรคแนวร่วมได้อำนาจในฝรั่งเศส กฎหมายดังกล่าวจึงได้ผลบ้างพอประมาณ

ที่น่าเสียใจยิ่งกว่าความล้มเหลวของวาเรนน์ในการป้องกันแรงงานก็คือ ความล้มเหลวของความ พยายามของเขาที่จะช่วยชาวชนบทให้พ้นจากหนี้สินและจากความละโมภของเจ้าหน้าธนาคารสินเชื่อ เพื่อการเกษตรทั่วไปที่เขาตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1927 ก็มีอาจดำเนินการตามจุดมุ่งหมายที่ควรยกย่องของผู้ก่อ

ตั้งได้ จึงตกไปอยู่ในมือของพวกเขาออกเงินให้กู้ มาตรการเดียวของวาเรนนี่ที่ให้ประโยชน์แก่พวกคนผู้ยืมเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็คือ การยกเลิกการตัดสินจำคุกชาวชนบทด้วยสาเหตุที่มีอาจใช้หนี้ได้ วาเรนนี่เป็นคนแรกที่ทำตามรายงานเรื่องสัมปทานที่ดินที่ชาร์โรท์ออกไว้ใน ค.ศ. 1913 แม้ว่าเขาจะทำเรื่องการศึกษาแต่เพียงส่วนน้อย เขาก็สามารถให้ทางฝรั่งเศสรับรองปริญญาบัตรจากมหาวิทยาลัยฮานอย และปรับปรุงเงินเดือนครูให้สูงขึ้น ให้เสรีภาพแก่การควบคุมหนังสือพิมพ์พื้นเมือง และท่ามกลางความผิดหวังของสังคมอาณานิคม เขาให้นิโรโทษกรรมแก่นักโทษการเมือง การปฏิรูปปกป้องประการหนึ่งของเขาคือให้เลิกความจำเป็นที่จะต้องมีสัญชาติฝรั่งเศสในการเข้ารับราชการ แต่เมื่อเขาพยายามเริ่มนำภาษีรายได้มาใช้ เขาก็ถูกโจมตีมาก เขาเป็นคนแรกที่ถูกล่าม้ายอย่างเปิดเผยว่าช่วยเหลือพวกคอมมิวนิสต์³¹ ซึ่งในขณะนั้นยังแทบจะมีได้โผล่มาในประวัติศาสตร์เวียดนามเลย วาเรนนี่หวาดเกรงมรสุมที่เขากระพือขึ้นและต้องการประนีประนอมเพื่อที่จะสามารถบรรลุถึงความสำเร็จในแผนการของเขาได้ จึงต้องยอมแพ้ในหลายด้าน แต่สังคมอาณานิคมไม่เคยเรียนรู้ที่จะประนีประนอมและไม่ยอมลืมนและยกโทษให้ เขาได้รับแต่งตั้งมาในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1925 และถูกเรียกตัวกลับในเดือนมกราคม ค.ศ. 1928

7 เดือนผ่านไป ก่อนที่รัฐบาลที่ปารีสจะตัดสินโจสปีแอร์ ปาสกีเออ มาดำรงตำแหน่งต่อจากวาเรนนี่ ปาสกีเออเคยอยู่ในอินโดจีนมาแล้วถึง 30 ปี และเช่นเดียวกับเดอ ลานีสของ ดูแมร์ และชาร์โรท์ได้รับฐานะในประวัติศาสตร์อาณานิคมว่าเป็นนักเขียนด้วย³² เขาเป็นข้าหลวงใหญ่ได้นานกว่าคนอื่น ๆ คือ มาอยู่ตั้งแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1934 ถึงเดือนมกราคม ค.ศ. 1934 เขาถึงแก่กรรมเนื่องจากอุบัติเหตุทางเครื่องบิน

ในสมัยปาสกีเออนี้ ที่เจ้าชายเขาได้ผู้ได้รับการศึกษาแบบฝรั่งเศสมีพระชันษาได้ 18 พรรษา ทรงเป็นพระโอรสและรัชทายาทของจักรพรรดิ ไช่ดินห์ ได้รับแต่งตั้งขึ้นครองราชบัลลังก์ ปาสกีเอออนุญาตให้กษัตริย์องค์ใหม่ปลดที่ปรึกษาชราออก และแวดล้อมพระองค์ด้วยตัวแทนเพื่อชาตินิยมเวียดนาม แต่ใน ค.ศ. 1933 เมื่อบุคคลในกลุ่มนี้คนหนึ่งคือ หนุ่มงิง ดินห์ เดียม ประพฤติตั้งหนึ่งว่าการปฏิรูปที่วางขึ้นไว้จะต้องดำเนินต่อไป เขาได้อนุญาตให้เลือกระหว่างรับนโยบายร่วมมือแบบของฝรั่งเศส หรือมิฉะนั้นก็ลาออกไป เขาออกจากงาน หัวหน้าที่ปรึกษาของเขาได้คนใหม่คือ นักหนังสือพิมพ์ผู้เฉลียวฉลาด คือ พาม เกียน เป็นผู้สนับสนุนนโยบายความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามที่ปรับตัวได้ดีกว่าคนเก่า

ปาสกีเออรวมความฉลาดที่ทำให้คนพื้นเมืองดูสงบลงกับการปฏิรูปแต่เพียงเล็กน้อย และความเต็มใจที่จะใช้วิธีการรุนแรงที่สุดในความพยายามขั้นสุดท้าย เพื่อกำจัดการต่อต้านของชาตินิยมที่มีวิฤตติการณ์ทางเศรษฐกิจ เขาจึงงบประมาณให้ลงตัวได้ ดำเนินโครงการใช้กำลังน้ำของดูแมร์ให้สำเร็จลง ขุดคลองที่สำคัญเชื่อมชอง คาน และชอง ที ลอง และยกเลิกการผูกขาดสุรา สิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของความสำเร็จอันแท้จริงของเขา แต่เมื่อกองทหารพื้นเมืองกบฏขึ้นที่ เยน เบ ในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1930 เขาประชุมคณะกรรมาธิการคดีอาญาอยู่นานที่สุดที่เคยประชุมมาหลายครั้งแล้ว คณะกรรมาธิการตัดสินประหารชีวิตพวกชาตินิยม 83 คน และจำคุกกับให้ทำงานหนักอีก 546 คน และไม่เพียงแต่เท่านั้น ในปีเดียวกันก็ประหารชีวิตอีก 699 คน เฉพาะในเมือง เยน เบ ก็เป็นจำนวน 50 คนแล้ว ในปลายปี ค.ศ. 1932 จำนวนพวกชาตินิยมถูกจับและขังคุกมีประมาณมากกว่า 10,000 คน

เมื่อการต่อต้านยังคงดำเนินต่อไป การปราบปรามก็ยิ่งทารุณมากขึ้นเป็นลำดับ ในสมัยปาสกีเออ

เช่นเดียวกับในสมัยผู้สืบตำแหน่งต่อจากเขาคือเรอเน โรแบง ผู้โหดร้ายเต็มที (กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1934-กันยายน ค.ศ. 1936) โรแบงเช่นเดียวกับปาสกีเอคือเคยทำงานในอาณานิคมมาถึง 30 ปี เคยเป็นข้าราชการผู้ใหญ่อยู่ในตั้งเกียก่อนที่จะมาเป็นข้าหลวงใหญ่ โรแบงประสบปัญหาไม่แต่เฉพาะกับชาวเวียดนามเท่านั้น เมื่อปัญหากระทบกระทั่งในเรื่องงบประมาณ เขาก็ตัดเงินเดือนลงและเขายังทำให้คนยอมรับภาษีเงินอย่างต่ำได้อย่างน้อยก็ในหลักการ และแม้ว่าเขาจะมีมาตรการปราบปรามพวกกบฏเวียดนามลงอย่างรุนแรง เขาก็ต่อต้านการทารุณส่วนบุคคลต่อคนพื้นเมือง ดังนั้น หลังจากอยู่ในตำแหน่งได้ 2 ปี ชาวเวียดนามก็เกลียดเขา และพวกนักอาณานิคมก็คิดว่าเขาเป็นศัตรู อย่างไรก็ตาม เมื่อเขาถูกเรียกตัวกลับนั้นมิใช่เพราะสังคมอาณานิคม แต่เพราะชัยชนะในการเลือกตั้งของพรรคแนวประชาชนรัฐบาลใหม่ตัดสินใจว่าจะเริ่มวิธีใหม่ และต้องการคนใหม่

รัฐบาลของ เลอง บลัม ส่งนายจูลส์ เบรอวิเอ มายังอินโดจีนในเดือนมกราคม ค.ศ. 1937 เขาเป็นผู้นิยมเสรีนิยมและเป็นคนซื่อสัตย์ แต่เขาขาดความกล้าหาญ และในสมัยของเขาจะยินยอมผ่อนปรนบ้างแต่ก็เป็นส่วนน้อยเกินไป และสายไปเสียแล้วด้วย ชาวเวียดนามเลือกทางของตนเสียแล้ว ซึ่งนโยบายความร่วมมืออันดีก็จะไม่ทำให้พวกเขาเอียงออกจากเส้นทางที่ได้เลือกไว้ได้นั้น คือ เขาจะต่อต้านฝรั่งเศสจนกว่าจะได้รับเอกราชเต็มที่มาเป็นของพวกเขาเอง

บทที่ 8 ขบวนการต่อสู้เพื่อชาติ

1

ใน ค.ศ. 1883 เมื่อฝรั่งเศสได้ตั้งเกียและอันหนาวัวในปกครองแล้ว ข้าราชการชาวเวียดนามยังคงไม่รู้สึกสำนึกว่าบทบาทของพวกตนในฐานะเป็นผู้แนะนำชี้ทางและเป็นนายของชาวเวียดนามได้สิ้นสุดลงในด้านหนึ่งเขาเห็นภัยของการสูญเสียไป อีกด้านหนึ่งเขาเห็นแสงสว่างของความหวังว่าพวกเขาจะดำรงชีวิตแบบเดิมอยู่ต่อไปได้ ในท่ามกลางระยะที่ไม่ชัดเจนในประวัติศาสตร์เช่นนี้ มักจะมีวีรบุรุษที่แสนเศร้าเกิดขึ้น

วีรบุรุษคนหนึ่งดังกล่าวแล้วในประวัติศาสตร์เวียดนามคือ จักรพรรดิฮัมมิง ผู้อำภพ ไม่มีเหตุผลอื่นใดนอกเหนือไปจากพระชนษาอันเยาว์ที่ทำให้ทรงตกเป็นเหยื่อโดยไม่รู้พระองค์ ในเหตุการณ์อันร้ายแรงที่มีพระนามของพระองค์เข้าไปพัวพันอยู่ด้วย พระองค์ทรงมีพระชันษา 12 พรรษา เมื่อทรงได้รับแต่งตั้งให้เป็นจักรพรรดิในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1884 โดยมีข้าราชการที่เต็มไปด้วยเล่ห์อุบายสองนายในสภาผู้สำเร็จราชการ คือ ตง ทัด หุยเย และเหิงยั้น วัน ทอง เขาทั้งสองใช้วิธีตั้งเช่นพระเจ้าริชาร์ดที่ 3 โดยจัดการแต่งตั้งและปลดพระจักรพรรดิถึง 3 พระองค์นับตั้งแต่พระเจ้าตือตีกสวรรคตในปีก่อน ใน ค.ศ. 1885 ก็จัดการให้จักรพรรดิฮัมมิงเป็นหัวหน้ากบฏ ซึ่งกินเวลาอยู่หลายเดือนในอันที่จะลดอำนาจปกครองของฝรั่งเศสในอันหนาลงในบางส่วน และทิ้งดินแดนดังกล่าวให้ตกอยู่ท่ามกลางสายเลือดและเปลวไฟ แม้พวกกบฏจะได้เตรียมการเป็นอย่างดีแล้ว แต่กระนั้นก็ยังล้มเหลวได้อีก 3 ปีต่อมา ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1888 จักรพรรดิฮัมมิงมีพระชันษา 17 พรรษาในขณะนั้นก็ทรงถูกจับได้

องค์ประมุขผู้เยาว์ชันษาคงอยู่ในเงื้อมมือของฝรั่งเศสเพราะถูกหักหลัง พระองค์และราชวงศ์ก็รั้งหลบซ่อนตัวอยู่ในบ้านของหัวหน้าพวกมูอง ผู้ซึ่งถูกฝรั่งเศสซื้อตัวด้วยเงินจำนวนมากและสัญญาจะให้ตำแหน่งสูง แต่ผู้ทรยศมิได้มีชีวิตอยู่รับประโยชน์จากการทรยศของเขา หลังจากจักรพรรดิฮัมมิงถูกจับได้เพียง 3 วัน พัน ดินห์ ผุง ก็สังหารชีวิตเขาเสีย พัน ดินห์ ผุงเป็นนักการศึกษาที่มีชื่อ เป็นคนรักชาติ เป็นนักปฏิวัติ และหัวหน้ากบฏในอนาคต

ในการรณรงค์อย่างมีชัยชนะ ฝรั่งเศสยึดได้ส่วนหนึ่งของท้องพระคลังหลวง ได้ทองแท่งมากกว่า 2,500 แท่ง และได้เงินแท่งเกือบ 6,000 แท่ง นำมาใช้ปราบกบฏที่ควรเป็นผู้ใช้เงินจำนวนนั้นพระเจ้าฮัมมิงทรงถูกตัดไว้ส่วน แต่ทรงตอบโต้ด้วยความนิ่งเฉยอย่างดูถูก ทรงถูกเนรเทศไปแอลจีเรียและข้าราชการบริพารทุกคนของพระองค์ถูกตัดสินประหารชีวิต

เรื่องราวเกี่ยวกับองค์พระเจ้าฮัมมิงแพร่หลายไป ขณะที่ฝรั่งเศสแสวงหาตัวพระองค์อยู่ในระหว่างนั้น การกบฏในบางครั้งถึงขั้นกลายเป็นสงครามปลดปล่อยแห่งชาติ และแม้แต่หลังจากที่กองทัพของหุย เย ถอยไปยังภาคเหนืออันหนาลงและภูมิภาคแถบเนินเขาใกล้เขตแดนลาวแล้ว ขบวนการนั้นยัง

คงร่วมมือกันได้ดีอยู่ การกบฏมิได้มีแต่พวกข้าราชการแห่งราชสำนักเท่านั้น แต่ยังมีนักศึกษาเอกชนที่ไม่เคยมีตำแหน่งใด ๆ และส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับอิทธิพลทางศีลธรรมของนักการศึกษาเหล่านั้นที่ทำให้ชนชั้นสูงสามารถเรียกชาวชนบทมาร่วมในกองทัพได้ และพวกนักศึกษาเป็นพวกที่ยังคงต่อสู้ต่อไปหลังจากที่พวกข้าราชการในราชสำนักยอมทำสัญญาสันติภาพที่ไม่ชื่อตรงกับรัฐบาลอาณานิคมเสียแล้ว

คุณลักษณะทางศีลธรรมและการทหารของบรรดาหัวหน้ากบฏบางคนประทับใจ แม้แต่ชาวฝรั่งเศส จี วัน หัวหน้ากบฏผู้หนึ่งในมณฑลจี ออง เป็นพระอาจารย์ในราชสำนัก ชาวฝรั่งเศสรู้จักดีว่าเป็นนักการศึกษาที่มีชื่อที่สุดผู้หนึ่งของประเทศ นายทหารฝรั่งเศสเรียก เลอ ทรุก ผู้เป็นหัวหน้ากบฏในมณฑลทววงบินท์และฮาดินท์ ว่า “ผู้รักชาติแนวแน่” มี “ความมั่นคง” และเป็นบุคคล “ที่น่านับถือ”¹ บุคคลอีกผู้หนึ่งที่ฝรั่งเศสเลื่อมใสมาก คือ เยอ “ผู้ก่อความวุ่นวายในทววงนาม” เป็นผู้ “เยาว์วัยและมีพลังที่หายากทำให้การกบฏในมณฑลของเขาเป็นขบวนการกู้ชาติที่กว้างขวางและมีศักดิ์ศรี”² ไคเมา และเดอ โซน เป็นหัวหน้ากบฏที่มีชื่อในมณฑลฮันท์หัว เขาสร้างป้อมในทุ่งนาและทำเป็น “เมืองหลวง” ของพวกเขา เรียกว่า บาดินท์ ซึ่งรวม 4 ตำบลที่ติดต่อกันได้ด้วยอ้อมงค์ใต้ดิน หลังจากฝรั่งเศสโจมตีหนัก ๆ ถึง 3 ครั้ง ป้อมนั้นจึงแตกแต่พวกกบฏทั้งหลายพากันหนีไปได้

อย่างไรก็ดี หลังจากเวลาผ่านไป 3 ปี แรงงานของชาติที่ราชสำนักระดมมาเป็นทหารตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1885 ก็เกือบหมดกำลังลง ความเจ็บป่วยและความตายจากการรบลดจำนวนพวกกบฏลงเหลือเพียงหนึ่งในสิบ เหตุผลอื่นในการที่ขบวนการนี้เสื่อมลงก็คือการหักหลังของพวกเวียดนามคาทอลิกที่หลบซ่อนอยู่ พวกเหล่านี้ได้รับความทุกข์ยากจากพวกกบฏ ใน ค.ศ. 1885 จึงต่างพากันมาร่วมมือกับฝรั่งเศสมากขึ้นเป็นลำดับ³

แต่ปลายปี ค.ศ. 1888 เมื่อจักรพรรดิฮัมงีถูกจับได้ และผู้ช่วยทั้งหลายของพระองค์ในหมู่กบฏที่รบในพระนามพระเจ้าจักรพรรดิถูกกำจัดอย่างซ้ำ ๆ แล้ว ก็ยังมีใช้ที่สุดของการต่อต้านการปกครองของฝรั่งเศสในอันหน่า การลอบสังหารชีวิตผู้ทรยศต่อจักรพรรดิฮัมงีเป็นสัญลักษณ์ของความพยายามกู้เอกราชอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ขบวนการส่วนใหญ่มีนักศึกษาเป็นผู้นำ นักศึกษาผู้ซึ่งไม่ยอมรับราชการกับชนชั้นสูงหรือตัดขาดจากชนชั้นสูง มี ดร.พัน ดินท์ ผุง เป็นผู้นำ ท่านผู้นี้เป็นบุคคลที่น่าสงสารอีกคนหนึ่งในประวัติศาสตร์การต่อสู้เพื่อเสรีภาพของชาติ ในฐานะเป็นสมาชิกของสภาผู้สำเร็จราชการ ผุงต่อสู้กับตง ทัต ทุยเย ศัตรูของเขาในราชสำนักจับเขาขังคุกและตัดสินประหารชีวิตเขา แต่ในที่สุดก็คิดว่าอาจจตุณลาดกว่าในด้านการเมืองคือเพียงแต่เนรเทศเขาไปอยู่ยงชนบทบ้านเกิดของเขา แต่เมื่อราชสำนักซึ่งเคยตัดสินประหารชีวิตเขาลุกขึ้นต่อต้านฝรั่งเศส ผุงก็ร่วมกับพวกกบฏและต่อสู้เพื่อพระเจ้าจักรพรรดิทราบจนพระเจ้าจักรพรรดิทรงถูกจับไป ดังนั้น ในช่วง 4 ปีที่เขาต้องเที่ยวไปอย่างเปิดเผยและก่อวุ่นอยู่อย่างลับ ๆ เขาก็เตรียมการโค่นฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง เขาก่อการกบฏขึ้นในเขตจังกัด คือในภาคเหนือแคว้นอันหน่า ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1893 ผุงตั้งศูนย์กลางขึ้นบนภูเขาทวูกวาง ซึ่งเป็นศูนย์ยุทธศาสตร์ที่ควบคุมป้อมที่ฝรั่งเศสยึดครองอยู่ที่ฮาดินท์ และทางเดินแคบ ๆ และถนนที่ไม่ดีที่เชื่อมอันหน่าภาคเหนือกับลาวและไทย

เป็นเวลาหลายเดือนที่กองทหารเล็ก ๆ มีจำนวนประมาณ 3,000 คนของผุงเข้าโจมตีที่มั่นของฝรั่งเศสอยู่เสมอ ๆ ทำให้ฝรั่งเศสต้องตั้งที่อยู่อย่างเปิดเผยโดยไม่สามารถแม้แต่จะควบคุมมณฑลส่วนมากในภาคเหนืออันหน่า หรือแม้แต่จะปกป้องชนชั้นสูงและพวกคาทอลิกที่ร่วมมือกับตนได้ ฝรั่งเศส

ใช้เวลาเกือบ 2 ปี เพื่อติดตามและคุกคามทำลายผู้ต่อต้าน นักการศึกษาที่สมณะผู้นี้ยังคงสู้ยู่ต่อไป แม้ว่าบรรดาชนชั้นสูงผู้เย่อหยิ่งที่สุดได้ทำสัญญาไมตรีกับฝรั่งเศสแล้วก็ตาม แต่ช่วงระยะ 10 ปีของสงครามกองโจร ทำให้สุขภาพของฝูงเลวลงและกองทัพของเขาอ่อนกำลังลง เขาถูกขับไล่จากภูเขาวูกวางและจากที่ซ่อนแห่งหนึ่งไปยังที่ซ่อนอีกแห่งหนึ่งตามเขตแดนลาว ในระยะใกล้ปลายปี ค.ศ. 1895 เขาเป็นบิดตายเมื่ออายุได้ 49 ปี บรรดาบริวารของเขาอมแพ้ด้วยข้อแม้ว่าจะได้รับอภัยโทษ แต่ทุกคนเว้นแต่ภริยาและลูกชายของฝูงต่างถูกตัดศีรษะหมด⁴ ด้วยการประหารชีวิตดังกล่าว ทำให้การต่อต้านอย่างแพร่หลายในอันหน่าภายใต้การนำของชนชั้นสูงและนักศึกษาในสมัยเก่าจบสิ้นลง

2

เรื่องราวของการต่อต้านของฝรั่งเศสไม่ได้เป็นอย่างเดียวกันในดั่งเกียที่มีการกบฏเกิดขึ้นก่อนหน้านั้น และมีอยู่ต่อมาอีกหลายปีเป็นเวลานานกว่าในอันหน่า แต่ขบวนการกบฏในภาคเหนือต่างไปจากในภาคใต้และภาคกลางทั้งในองค์การและต่อมาก็ในจุดมุ่งหมายด้วย

ฝรั่งเศสสามารถได้รับมาตรการความช่วยเหลือในดั่งเกียเพราะพวกเขาช่วยกำจัดโจรสลัดซึ่งรบกวนดินแดนในชนบทมานานไปได้หมดสิ้น โจรสลัดเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นชาวจีนลี้ภัยที่หนีเข้ามาในเวียดนามหลังจากกบฏไต้เผิงในปี ค.ศ. 1865 เข้ามาปล้นสะดมชนบท จัดการค้าขายฝิ่นเถื่อนและค้าแม่แต่ทาส ไม่มีปัญหาเลยว่าโจรสลัดบางพวกนั้นใช้วิธีปลอมเป็นกบฏการเมือง แต่การกล่าวหาว่าการต่อต้านโดยใช้กำลังอาวุธเป็นพวกโจรสลัด ดังเช่นฝรั่งเศสออกโฆษณาและปฏิบัติต่อพวกกบฏการเมืองว่าเป็นอาชญากร เป็นวิธีการที่ทำมากเกินไปวิธีที่เคยใช้อยู่ในการปราบปรามทางการเมืองตามปกติ แต่นอกจากการที่ฝรั่งเศสแกล้งปะปนกันระหว่างกบฏและโจรสลัดแล้ว ขบวนการดั่งเกียก็แปลกไปจากการกบฏในอันหน่าในข้ออื่น ๆ อีก 2 ข้อ คือ ไม่มีความพยายามที่จะรวมการต่อต้านภายใต้ผู้นำส่วนกลาง และมีได้มีข้อตกลงในจุดมุ่งหมายทางการเมืองที่ร่วมกัน มีหลายครั้งที่พวกก่อการเหล่านี้ต่างกับของตนไปในแต่ละถิ่นโดยไม่เฉลียวใจว่าสิ่งใดกำลังเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียง ภูมิภาคแบบภูเขาอำนาจประโยชน์ทางภูมิศาสตร์ให้แก่พวกกบฏอย่างมาก และทำให้พวกกบฏสามารถป้องกันบริเวณที่มั่นของตนไว้ได้เป็นระยะนาน ฝรั่งเศสใช้เวลาตลอด 15 ปี ในบริเวณดังกล่าวเพื่อให้ได้ “ชัยชนะและความสงบ” ฝรั่งเศสจนปัญหาถึงแก่ต้องทำข้อตกลงกับหัวหน้ากบฏอนุญาตให้มีสิทธิเก็บภาษีและให้มีกองทัพ เพื่อแลกเปลี่ยนกับคำมั่นที่จะยุติการต่อต้านรัฐบาลฝรั่งเศส หัวหน้ากบฏหลายคนจึงกลายเป็นผู้ร่วมมือด้วยโดยแท้จริง ตราบจนกระทั่งฝรั่งเศสสามารถโจมตีและทำลายพวกเขาได้ สนธิสัญญาดังกล่าวที่ “ร่วมมือกันเพื่อความอยู่รอด” ชั่วคราวนั้นตกลงกับ เตียว วัน ตรี หัวหน้าแคว้นชาวไทภาคเหนือในปี ค.ศ. 1890 และตกลงกับหลวง ทัม คี ชาวจีนนอกกฎหมายในปี ค.ศ. 1893 และกับเดอ ทัม “เสือแห่งเยนเตรอ” ในปี ค.ศ. 1894

เดอ ทัม นั้นมีชื่อจริงว่า หวง หัม ทัม เป็นโจรสลัดเก่าซึ่งกลายมาเป็นหัวหน้าชาตินิยมที่มีชื่อหลังปี ค.ศ. 1883 แล้ว เขามีกองทัพที่เข้มแข็ง จัดการป้องกันมณฑลเยน เตรอ และเข้าบุกมณฑลปักเกียง ไทเหิงเยน และหุงเหา แม้ว่าเขาจะทำสัญญากับฝรั่งเศสเขาก็มิได้ร่วมมือด้วย ใน ค.ศ. 1896 ฝรั่งเศสมีกาลีเอนีเป็นผู้นำก็เริ่มทำลาย เดอ ทัม ได้รับความสำเร็จเพียงส่วนเดียวเท่านั้น ใน ค.ศ. 1897

เลยเสนอทำสัญญาด้วยอีกฉบับหนึ่ง ซึ่งทำให้เดอ ทัม ได้ควบคุมชนบทถึง 22 แห่งในแยน เตรอ และเขาก็คงเป็นหนามยอกฝรั่งเศสอยู่ต่อมาอีก 10 ปี ในสมัยโกลบูกาสกี กองทัพของเขาจึงถูกทำลาย และเขาถูกขับไล่ไปเที่ยวซุ่มซ่อนอยู่ แต่ฝรั่งเศสก็ยังคงมิได้ศิโรราบซึ่งฝรั่งเศสตั้งราคาไว้อย่างสูง ตราบจน ค.ศ. 1913

เรื่องราวของเดอ ทัม แสดงให้เห็นเหตุผลของความแตกต่างทางสภาพภูมิศาสตร์ระหว่างชนวน การต่อต้านในแถบภูเขาและบริเวณสันดอนปากแม่น้ำ แต่ก็มีเหตุผลอื่น ๆ อีก เริ่มด้วยประชากรใน บริเวณสันดอนปากแม่น้ำมิได้ตกเป็นเหยื่อของโจรสลัดและกิจกรรมโจรสลัดมิเคยรังควาญชนวนการ ต่อต้านเพื่อชาติที่แท้จริงเลย ดังนั้น พวกกบฏที่ปากสันดอนจึงได้รับความสนับสนุนอย่างกว้างขวาง บรรดาหัวหน้าของเขาหากไม่เป็นนักศึกษาชาตินิยมก็เป็นผู้รักชาติจากตำแหน่งข้าราชการต่ำ ๆ ที่มีความ รู้สึกรับผิดชอบทางการเมืองมากกว่า

ผู้นำที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายในหมู่ผู้นำเหล่านี้คือ ข้าราชการทหารเก่าชื่อ เหงียน เทียน ทวด ผู้นำการกบฏที่ไฮดุง ซึ่งเป็นมณฑลใหญ่อยู่ระหว่างฮานอยและฝั่งทะเล ที่ปลายสุดอีกด้านหนึ่งของ สันดอนปากแม่น้ำ ในมณฑลซันเต ผู้นำในการต่อต้าน คือ เดอ กิเออ และยังมีผู้ที่มีชื่อมากกว่านี้ และเป็นวีรบุรุษคือ ต็อก ญู ต็อก ญู นั้นปกครองดีสุรบดีและประชาชนก็รักเขา ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1891 ผู้ร่วมงานที่กล้าหาญของเขาปรากฏตัวอยู่แถบบริเวณใกล้เมืองฮานอย ทำให้ฝรั่งเศสเกิดความหวาดหวั่นและทำให้ข้าหลวงต่างพระองค์ปีเกถูกเรียกตัวกลับ⁶

ชนวนการบริเวณสันดอนปากแม่น้ำถูกปราบลงใน ค.ศ. 1892 เหงียน เทียน ทวด หนีไป เมืองจีน ต็อก ญู ถึงแก่กรรม เดอ กิเออ ยอมแพ้ หัวหน้าคนอื่น ๆ ส่วนมากไม่ฆ่าตัวตายก็ตายในการรบ หรือมิฉะนั้นก็ถูกประหารชีวิต

ทำไมฝรั่งเศสต้องใช้เวลาถึงเกือบ 10 ปี ในการที่จะเอาชนะพวกกบฏในบริเวณสันดอนปาก ลุ่มแม่น้ำ และอีก 15 ปีปราบปรามทางแดนที่ไกลออกไปในภาคเหนือ? คำตอบส่วนหนึ่งได้รับการ เปิดเผยในปี ค.ศ. 1894 จากนายพันผู้มีชื่อ 4 นาย คือ แชรวิเนอร์ วาลลิเยร์ เพนเนอแกง และกาลิเอนี ซึ่งเป็นพวกที่รวมความเฉลียวฉลาดในการทหารกับความรู้ลึกทางการเมืองไว้ เขาต่างทราบดีว่าการฆ่า ชาวเวียดนามลงเป็นจำนวนมากนั้น มีอาจเอาชนะการต่อต้านได้ แต่การนำมาตราการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองเข้ามาใช้อาจนำมาขัดขวางชาวบ้านที่ให้ความช่วยเหลือต่อพวกกบฏอย่างแพร่หลายได้

3

จำนวนชีวิตที่ต้องสูญเสียไประหว่าง ค.ศ. 1858 และ ค.ศ. 1896 ในระยะแรกของการต่อต้าน การปกครองของฝรั่งเศสเพื่อชาตินั้น ทำให้ระยะนี้เป็นระยะที่เศร้าที่สุดในประวัติศาสตร์เวียดนาม หากการตายเพื่อประเทศชาติของตนเป็นของสูงจริงแล้ว เรื่องความโศกเศร้าของระยะนี้มิใช่จำนวน คนตายแต่เป็นความไร้ประโยชน์ การเสียสละได้ทำไปโดยไม่เกิดผลใด ๆ เลย มิใช่เพียงแต่ไม่ชนะได้ สิ่งไรมาเท่านั้น แต่ทั้งฝ่ายผู้ชนะหรือผู้แพ้งยังมิได้เรียนสิ่งใดอีกด้วย

เวลาจะแสดงให้เห็นว่า ฝรั่งเศสตัดสินใจชะงักชะงักของชนและผลของชัยชนะต่อชาวเวียดนามผิด ไปมากพอ ๆ กับการตัดสินใจผิด ๆ ถึงสาเหตุของการกบฏ ความเข้มแข็งและความตั้งใจจริงของบรรดาผู้นำ

เนื่องจากฝรั่งเศสตัดสินว่าการต่อต้านเป็นความเลวร้าย มาบัดนี้จึงเทียบการยอมรับการปกครองของตนด้วยความเขลาและความไม่ชำนาญทางการเมือง พวกเขาเข้าใจผิดเขามองดูการระวิงตัวของผู้ที่ว่าเป็นความไม่สนใจ แม้แต่จะรักนายใหม่ ๆ จริงอยู่ผู้สังเกตการณ์ชาวฝรั่งเศสผู้เฉลียวฉลาดได้เตือนไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1900 ว่าจะยังมีปัญหาขัดแย้งที่รุนแรงอีก แต่ผู้วางนโยบายทั้งหลายก็ละเลยคำเตือนเหล่านี้ไป และสังคมอาณานิคมก็หัวเราะเยาะคำเตือนเหล่านี้เสีย

เมื่อปี ค.ศ. 1900 ผ่านไปโดยไม่มีการเสียชีวิตอย่างมากมาจากขบวนการกบฏพวกเดิม ฝรั่งเศสก็เชื่อว่า การต่อต้านทั้งหลายกลายเป็นอดีตไปแล้ว แม้แต่เขตที่สงวนไว้เป็นส่วนตัวของ เดอ ทัม ในเยนเตรอ ก็มีได้จัดว่าเป็นของนากลัวอีกต่อไป แต่เป็นเพียงจุดหนึ่งบนแผ่นภาพชัยชนะทั้งหมด เดอ ทัมเองก็ถือเป็นส่วนหนึ่งของอดีตด้วย

ในหนึ่งฝรั่งเศสก็คิดถูกต้อง สมัยที่มีการกบฏต่อสู้ด้วยอาวุธ ที่มีข้าราชการเป็นผู้นำได้ผ่านพ้นไปแล้ว เมื่อการต่อต้านเกิดขึ้นใหม่ก็มีผู้นำคนใหม่ ๆ ซึ่งมีความคิดใหม่ ๆ ได้กำลังใหม่ ๆ และรวมตัวในแนวใหม่ ๆ ดังนั้น ปี ค.ศ. 1900 จึงกลายเป็นจุดแยกจากเดิมในประวัติศาสตร์การเมืองของเวียดนาม ความผิดพลาดของฝรั่งเศสในอันที่จะเห็นว่าชัยชนะของพวกเขาเป็นเพียงชั่วคราว อาจเปรียบได้กับความผิดพลาดของหัวหน้ากบฏที่เห็นว่าการพ่ายแพ้ของพวกเขาเป็นการสิ้นสุด เนื่องจากพวกข้าราชการที่เป็นกบฏยังคงผูกพันอยู่กับความหลัง เมื่อหนีไปเมืองจีนแล้วก็ยังไม่อาจเข้าใจพลังของปัจจุบันที่ทำให้ความคิดที่ล้าสมัยของพวกเขาหมดกำลังลงไปอีก และทำให้ความผันทางการเมืองแตกสลายไป การที่พวกเขายังคงมองโลกในแง่ดีต่อไปเป็นมาตรการที่แสดงออกถึงความไม่สามารถจับสาเหตุที่ทำให้พวกเขาพ่ายแพ้ได้ ลัทธิขงจื้อที่ค่านับถือยังเป็นแหล่งกำลังใจที่สำคัญ แม้แต่ในขณะที่จีนโบราณกำลังทะลยกลงโดยมรสุมจากโลกตะวันตกและจักรวรรดินิยมของญี่ปุ่นกำลังเข้าโจมตีเป็นครั้งแรก จะหวังให้พวกที่ไม่มีความกล้าหรือพวกขุนนางที่ฉวยโอกาสตัดสินใจทำการตกลงสันติภาพกับฝรั่งเศสเป็นผู้คิดการณ์ไกลก็ไม่ได้ด้วย

ตามความเชื่อที่แพร่หลายกันมากในหมู่ชาวเวียดนาม เป็นความเชื่อที่ฝังรากลึกไม่สมเหตุผลคือ พระราชวงศ์ที่มีอาจเสี่ยงจากภัยอันตรายอันยิ่งใหญ่ เช่น การเสียเอกราชของชาติได้สูญเสีย "อาณัติแห่งสวรรค์" ซึ่งหมายความว่าราชวงศ์นั้นไม่มีสิทธิที่จะปกครองต่อไป หากการต่อต้านเพื่อชาติกลับฟื้นตัวเข้มแข็งมาได้ อีก บรรดาผู้นำใหม่ ๆ สรุปว่า จะมีจุดมุ่งหมายเกินกว่าที่เพียงแต่จะฟื้นฟูความหลังของระบบราชการและสถาบันเจ้านาย แต่ผู้นำใหม่ ๆ ก็มีได้เป็นผู้นำทางการเมืองที่แท้จริง ทั้งหมดที่เขาต้องการก็คือหาผู้นำแห่งชาติที่เหมาะสมถูกต้องตามกฎหมายมาทดแทนจักรพรรดิหุ่น ควรวเป็นผู้นำที่พร้อมจะเพิ่มเติมค่านิยมตามประเพณีของเวียดนามด้วยวิทยาศาสตร์และความคิดทางเทคโนโลยีแบบตะวันตก

การเปลี่ยนแปลงอดีตดังกล่าวอาจเป็นที่พอใจของผู้นำในประเทศ แต่ไม่ใช่สำหรับบรรดาประชาชนหมู่มาที่ทนทุกข์ทรมานอยู่ ชาวชนบทผู้สนับสนุนผู้นำใหม่ ๆ กระทำดังนั้นเพียงแต่เพราะความทุกข์ยากของพวกเขาทำให้ไม่มีทางเลือกทางอื่น

ข้าราชการดั้งเดิมต้องรับผลกระทบของความพ่ายแพ้และชนรุ่นใหม่ก็จะได้รับผลกระทบของความพ่ายแพ้เช่นเดียวกัน เพราะพวกเขาเองก็ต้องต่อสู้เพื่อจุดมุ่งหมายของชนชั้นนำที่มีจุดสนใจไม่ตรงกันกับความต้องการ และความตื่นตัวของชาวเวียดนาม

บุคคลผู้ซึ่งจะเป็นตัวแทนการเมืองของการต่อต้านเพื่อชาติของชาวเวียดนามต่อมาอีกยี่สิบห้าปี ก็คือ พาน บัวโซ เขาเกิดในปี ค.ศ. 1867 ที่มณฑล เง ออง ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการกบฏ โซเริ่มวิธีการเมืองซึ่งเขาเริ่มเตรียมตัวมาอย่างถี่ถ้วนตั้งแต่ ค.ศ. 1900 トラบจนเวลานั้นเขาได้ทุ่มเทเวลาส่วนมากเตรียมเข้าสอบแข่งขันทางวรรณคดีครั้งใหญ่ที่เวงห์ แต่จุดมุ่งหมายของเขาต่างไปจากนักศึกษาที่ยึดมั่นในชนบประเพณีคนอื่น ๆ แม้ว่าเขาจะถูกอุทธรณ์ข้าราชการ เขาก็มุ่งหวังจะได้รับปริญญาชั้นสูง เพราะเขาทราบดีว่าจะนำชื่อเสียงมาให้ตัวเขา และจะช่วยในงานปฏิวัติของเขา เขาได้รับปริญญาใน ค.ศ. 1900

โซเป็นนักชาตินิยมเวียดนามที่เด่น เป็นคนแรกผู้ประจักษ์ว่าทวีปเอเชียจะยังคงตกเป็นเหยื่อของการแสวงหาประโยชน์ของชาวตะวันตก นอกเสียจากว่าคนตะวันออกจะเพิ่มความรู้อันตะวันตกสมัยใหม่และความคิดทางการเมืองให้เข้ากับความรู้แผนโบราณ ระหว่าง ค.ศ.1900 และ 1905 งานของเขาคือเรื่องขบวนการชาตินิยม เขาทำงานทั้งอย่างเปิดเผยและอย่างลับ ๆ เขาเขียนหนังสือประเภททำทนาย เช่น “จดหมายที่เขียนด้วยเลือด” ซึ่งพิมพ์ขึ้นอย่างลับ ๆ และแจกจ่ายไปใน ค.ศ. 1903 เขาพยายามรวบรวมคนหนุ่มเล็กๆ ที่มีอาวุธพร้อมเพื่อต่อสู้ฝรั่งเศส และเขาเดินทางไปทั่วประเทศรวมกำลังคนหนุ่มและคนแก่เพื่องานของเขา ใน ค.ศ. 1905 โซเดินทางไปญี่ปุ่น ซึ่งเขาได้พบและประทับใจกับปัญญาชนชาวจีนผู้จะแสดงบทบาทที่สำคัญในขบวนการที่มีชนชั้นเด่นเป็นผู้นำ ที่สำคัญกว่าก็คือเขาเลื่อมใสผู้นำญี่ปุ่นสมัยใหม่มาก เขาเชื่อว่าญี่ปุ่นได้ถูกลิขิตให้มาแสดงบทบาทที่จะเป็นผู้ขับไล่ชาวผิวขาวออกจากทวีปเอเชีย

สิ่งที่สำคัญต่องานขั้นต่อไปของโซก็คือ การพบปะกับถึง บัท โฮ สหายผู้รักชาติที่เคยไปอยู่ในญี่ปุ่นและกลับมายังเวียดนามพร้อมด้วยข่าวการเมืองที่น่าตื่นเต้น ถึง บัท โฮ เป็นกบฏฝ่ายพวกเจ้า ซึ่งถูกบังคับให้หนีออกจากประเทศ เขาเริ่มด้วยการไปยังประเทศไทยก่อนแล้วจึงไปยังประเทศจีน และกลับมาตั้งถิ่นที่ ณ ที่นั้น เขาร่วมสู้รบกับ ลู วินห์ ฟูก นายพลกองธงดำ ซึ่งเป็นองค์การโจรสลัดจีน ต่อสู้เข้าข้างเวียดนามต่อต้านฝรั่งเศส เมื่อการต่อต้านสิ้นสุดลง ถึง บัท โฮ ก็ลงเรือไปแวะท่าเรือเอเชียทุกแห่งและเดินทางไปญี่ปุ่นบ่อย ๆ หลังจากกลับมาเวียดนามในปลาย ค.ศ. 1904 เขาจึงทราบจากผู้รักชาติคนหนึ่งคือ เหงียน ถัน ว่า พาน บัว โซ ได้กลายเป็นผู้นำชาตินิยมคนใหม่ของเวียดนามแล้ว

การที่ ถึง บัท โฮ และโซ มาพบกันทำให้เริ่มระยะใหม่ในวิธีการเมืองของโซ ความคิดเห็นของเขามันคงมีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ญี่ปุ่น และชีวิตของเขาเต็มไปด้วยการเดินทาง การถูกเนรเทศ การเข้าคุกและในที่สุดก็คือการเสื่อมศรัทธาลง

ระยะใหม่ในชีวิตของโซเป็นเวลาที่เขาประกอบกิจการมากที่สุด นักชาตินิยมที่มีชื่อทั้งหลายต่างห้อมล้อมเขา ในการประชุมติดต่อกันที่จัดขึ้น ณ บ้านของดินห์ ทรัก อดีตข้าราชการผู้ร่ำรวย ลงมติให้ส่งโซไปญี่ปุ่นเพื่อดำเนินการไต่ดิน นำชาวเวียดนามหนุ่มและเฉลียวฉลาดไปศึกษาต่อในญี่ปุ่น ดังที่เรียกกันว่ากรอพยพไปตะวันออก ในระหว่าง 3 ปีต่อมามีนักศึกษาประมาณสองร้อยคนไปศึกษาต่อในญี่ปุ่น โซเองก็เดินทางไปญี่ปุ่นในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1905 พร้อมกับถึง บัท โฮ ณ ที่นั้นเขาเขียน

หนังสือเล่มที่สองของเขาคือ ประวัติศาสตร์ความล้มเหลวของเวียดนาม เขายังได้พบกันซุนยัตเซน แต่ดูเหมือนว่าทั้งสองคนต่างไม่เข้าใจซึ่งกันและกัน ซุนยัตเซนเสนอให้นักปฏิวัติเวียดนามร่วมอยู่ในพรรคของเขา และทำงานเพื่อชัยชนะของการปฏิวัติในประเทศจีน ขณะที่โซคิดว่านักปฏิวัติจีนควรช่วยขับไล่ฝรั่งเศสจากเวียดนามก่อนที่จะโจมตีราชวงศ์แมนจู

โซกลับจากญี่ปุ่นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1905 เป็นที่น่าเสียดายว่าการไปญี่ปุ่นครั้งนี้ทำให้เขาเชื่อว่าการเปลี่ยนเวียดนามให้ทันสมัยได้จำเป็นต้องมีการปฏิวัติทางการเมือง และการปรับปรุงระบบกษัตริย์ก็อาจเป็นปฏิหารย์สำหรับเวียดนามได้ เช่นเดียวกับจักรพรรดิเมจิทรงกระทำกับญี่ปุ่น ความคิดผิด ๆ ที่โซนำกลับมาในสมองของเขาก็คือ ความคิดที่ว่าญี่ปุ่นจะสนับสนุนความรู้สึกเพื่อชาติของชาวเวียดนาม

โซเปิดเผยแผนการเกี่ยวกับกษัตริย์องค์ใหม่แก่เพื่อนฝูงของเขาในโตเกียว และบุคคลเหล่านั้นก็แนะนำให้โซนำบุคคลที่เขาพบแล้วคือ เจ้าชายกวง เดอ เชื้อสายจักรพรรดิยาหลงออกมา เจ้าชายกวง เดอ ได้รับอนุญาตจากฝรั่งเศสให้ออกจากกรุงเว้มาพร้อมกับโซและพัน โซ ตรินห์ ที่ฮ่องกง และทั้งหมดพากันไปโตเกียวในเดือนเมษายน ค.ศ. 1906 ในระหว่างที่เขายู่ที่โตเกียว โซตั้งองค์การการเมืองครั้งแรกใน ค.ศ. 1906 แม้ว่าเขาจะประสบความสำเร็จในการนำสหายของเขาคือ พัน โซ ตรินห์ มายังโตเกียว เขาก็ไม่อาจเปลี่ยนใจผู้รักชาติอันแท้จริงผู้ให้มาเป็นผู้นิยมญี่ปุ่นได้ ตรินห์มองเห็นการณ์ไกลว่าจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นนั้นมุ่งหวังที่จะครอบครองเอเชีย และเขาไม่เชื่อในนโยบายกำจัดเสียด้วยการยอมให้เสียดู๊กกลับเข้ามาในบ้าน เมื่อเขากลับมายังเวียดนาม ตรินห์ก่อตั้งขบวนการแบบไม่รุนแรงของเขาเองสำหรับเวียดนามสมัยใหม่ที่เป็นอิสระ พร้อมด้วยจดหมายที่หัวหาญเปิดผนึกถึงข้าหลวงใหญ่ โซ เขียนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1906 ในจดหมายฉบับนั้นเขากล่าวเตือนความชั่วร้ายและการขูดรีดที่พวกข้าราชการภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสปฏิบัติอยู่อย่างเปิดเผย

ปี ค.ศ. 1907 เป็นปีที่โซต้องผิดหวังครั้งสำคัญเป็นครั้งที่สอง นักศึกษาเวียดนามซึ่งเขานำมา ยังญี่ปุ่นกลายเป็นเหยื่อของความเข้าใจระหว่างฝรั่งเศสและญี่ปุ่น สมาคมของบุคคลเหล่านั้นกลายเป็นสิ่งไม่พึงปรารถนาจึงถูกล้มเลิกไปใน ค.ศ. 1908 โบอนุญาตให้อาศัยอยู่ในประเทศก็ถูกบอกเลิก พวกเขาเหล่านี้เดินทางต่อไปยังประเทศจีนหรือประเทศไทย แต่เหตุการณ์ที่ร้ายแรงที่สุดคือการเนรเทศโซและเจ้าชายกวง เดอ ตามคำขอร้องของฝรั่งเศส เจ้าชายเสด็จไปฮ่องกงและโซไปยังประเทศไทย

ใน ค.ศ. 1908 โซพร้อมด้วยนักปฏิวัติชาวญี่ปุ่น จิน เกาหลี อินเดียน และฟิลิปปินส์ ก่อตั้งสันนิบาตเอเชียตะวันออก ด้วยความหวังว่าจะเป็นสิ่งผูกพันอันมั่นคงในหมู่ประเทศเอเชียต่อต้านจักรวรรดินิยมตะวันตก แต่เนื่องจากว่า 10 ปีมาแล้วเขารวมแนวความคิดการปฏิบัติเข้ากับความมุ่งหมายปานกลางที่มีสถาบันกษัตริย์ที่ปฏิรูปแล้ว พัน โซ ตรินห์จึงเริ่มขบวนการปฏิรูปซึ่งมีจุดมุ่งหมายที่รุนแรงขึ้นคือการตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตย แม้ว่าโซยังคงสวามิภักดิ์อยู่กับการปฏิวัติใน ค.ศ. 1912 ซึ่งเป็น การปฏิวัติจีนที่ได้รับชัยชนะครั้งแรก โซจำต้องสละแนวโน้มนิยมแบบสาธารณรัฐที่เป็นที่นิยมอยู่ในขบวนการต่อต้านเพื่อชาติ

เมื่อการปฏิวัติจีนได้ชัยชนะชั่วคราวในกวางตุ้ง ใน ค.ศ. 1911 ทั้งโซ และเจ้าชายกวง เดอ รีบกลับมายังประเทศจีน ที่กวางตุ้ง เขามารวบรวมและแนะนำทางให้แก่ขบวนการของเขา ภายใต้อิทธิพลของพรรคก๊กมินตั๋ง บัดนี้ โซตัดสินใจจะทิ้งความคิดการปรับปรุงสถาบันกษัตริย์ สมาคมใหม่ของเขา

คือ เวียดนาม กาง ปึก ฮัว (สมาคมฟื้นฟูเวียดนาม) ประกาศการก่อตั้งสาธารณรัฐประชาธิปไตยเป็นจุดมุ่งหมายสุดท้าย ไชยังรวบรวมรัฐบาลนอกประเทศ ตั้งเจ้าชายกวาง เดอ เป็นประธานาธิบดี และตัวเขาเป็นรองประธานาธิบดีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ

เป็นเวลาเกือบสี่ปีที่ไชเป็นชาวเวียดนามผู้ก่อวนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างรุนแรง และมีความตั้งใจจริงมากที่สุด และเป็นผู้สอนการเมืองที่มีประสิทธิภาพที่สุด เป็นบุคคลที่ฝรั่งเศสมองว่าเป็นนักปฏิวัติชาตินิยมที่มีอันตรายมากที่สุด และความจริงก็เป็นเช่นนั้น ระหว่าง ค.ศ. 1907 และปลายสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง อาจจะมีได้มีแผนการใดแม้เพียงแผนเดียวหรือปฏิบัติการต่อต้านที่จะถูกหยิบยกขึ้นมาดำเนินการโดยมิได้มีความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากไชโดยตรง ไม่ว่าจะเป็นขบวนการที่จะเปลี่ยนการศึกษาให้ทันสมัย การเดินทางของชาวชนบทในอันหน่า หรือโซลอง เช่น การวางระเบิดในไซ่ง่อนและฮานอย การลอบสังหารผู้ร่วมมือทั้งหลาย การโจมตีเจ้าหน้าที่เกณฑ์ทหารหรือการลอบหนียของจักรพรรดิด้วย ทัน ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1916 และความเพียรที่น่าเห็นใจที่พระองค์ก่อการกบฏขึ้น ฝรั่งเศสปราบกบฏด้วย ทัน ได้อย่างรวดเร็วดังเช่น ใน ค.ศ. 1917 ที่พวกเขาปราบกบฏครั้งแรกของกองทัพเวียดนามซึ่งประสบความสำเร็จด้วยการชกธงของสมาคมของไชอยู่หนึ่งวัน

แม้ไชจะเป็นนักก่อวนทางการเมืองที่ยิ่งใหญ่ แต่ในฐานะนักปรัชญาการเมือง เขาก็ค่อย ๆ ตกอยู่ใต้คำเรียกร้องของขบวนการแห่งชาติ การเปลี่ยนเวียดนามให้ทันสมัยมิใช่เป็นแผนการหรือมิใช่เขาเป็นเพียงผู้เรียกร้องเพียงคนเดียว สิ่งที่ขบวนการต้องการอยู่ขณะนี้คือผู้นำต่าง ๆ ที่สามารถสร้างฐานที่มั่นคงได้ทันทีและมีข้อเรียกร้องทางเศรษฐกิจและการเมืองในระยะยาว เพื่อจูงใจประชาชนส่วนมาก ดังเช่น ชุนยัตเซนเขียนอธิบายจุดมุ่งหมายหลักสามประการ^๖ของเขา แต่ไชและกวาง เดอ ยังคงหวังความช่วยเหลือจากภายนอกมากกว่าการกระทำที่เด็ดขาดของประชาชนเวียดนาม ที่จริงกวาง เดอ เดินทางไปแสวงหาความช่วยเหลือถึงเบอร์ลิน แต่นอกเหนือไปจากได้รับความช่วยเหลือทางการเงินมาพอเป็นพิธี ก็มิได้รับความช่วยเหลือที่แท้จริงติดตามมา

เมื่อกองปฏิวัติต่อต้านการปฏิวัติครั้งก่อนเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่งที่กวางตั้ง ข้าหลวงต่างพระองค์ชาร์โรท์ก็เดินทางไปยังที่นั่นด้วยจุดมุ่งหมายพิเศษเพื่อจับไชขังคุก ดูเหมือนว่าไชถูกจับประมาณปลายปี ค.ศ. 1913 โดยนายพลลุง ซี กวน ผู้เริ่มเจรจาเรียกค่าตัวจากฝรั่งเศส แต่เผชิญสงครามที่เกิดขึ้นช่วยมิให้ไชต้องเป็นผู้ร้ายถูกส่งข้ามแดน เมื่อชุนยัตเซนได้ชัยชนะอีกครั้งหนึ่งในประเทศจีนภาคใต้ใน ค.ศ. 1917 ไชกับเพื่อนร่วมลี้ภัยของเขาก็ได้รับความช่วยเหลือ

หลังจากสงครามและการปฏิวัติรัสเซีย ไชเริ่มศึกษาลัทธิมาร์กซ์ ในต้นทศวรรษ 1920 สหพันธ์ไชเวียดเริ่มจัดตั้งการรณรงค์ต่อต้านอาณานิคมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ชายหนุ่มเวียดนามผู้หนึ่งมีชื่อว่า ลี ทูย (มีฉายาว่า เหยียน ฮาย ก๊อก หรือโฮจิมินห์) เป็นเลขานุการคณะผู้แทนรัสเซียที่มาเป็นผู้แนะนำทางการเมืองและการทหารให้แก่การปฏิวัติจีนที่มีศูนย์กลางในกวางตั้ง เขาเสนอแก่ไชและผู้รักชาติเวียดนามคนอื่น ๆ ว่า เขาจะร่วมมือในการก่อตั้งสหพันธ์ชาติเล็กและชาติที่อ่อนแอทั่วโลก เพื่อแนะนำทางการต่อสู้ให้แก่ชาติเหล่านี้เพื่อต่อต้านลัทธิอาณานิคมและลัทธิจักรวรรดินิยม ชาวเวียดนามก็ตกลงและไชไปยังฮันเค้าเพื่อเชิญ เหยียน ทง เหยียน ผู้นำสถาบันอิสระเก่าที่ตั้งเกี่ยผู้อยู่ในระหว่างถูกเนรเทศ และนักชาตินิยมเวียดนามคนอื่น ๆ ในภาคกลางและภาคเหนือของจีนให้ไปกวางตั้ง

หลังจากการเจรจาที่ไร้ผลอยู่หลายเดือน สหายของนายลี ทูย ก็เสนออย่างหัวหาญให้ช่วยเงิน

แก่ขบวนการปฏิวัติในเวียดนาม เขาแนะนำว่า พัน บัว โซ นักชาตินิยมผู้มีชื่อมากที่สุดและเป็นคนที่ฝรั่งเศสต้องการจับตัวมากที่สุด ควรเสียสละเพื่อเหตุผลของชาติ การทำเช่นนี้ไม่แต่เพียงเฉพาะเป็นทางนำเงินมาให้เท่านั้น แต่จะกระตุ้นชาวเวียดนามและกระตุ้นมติมหาชนในโลก โซคงต้องถูกตัดสินประหารชีวิตอย่างไม่ต้องสงสัย แต่เนื่องจากฝรั่งเศสต้องการได้รับความเห็นใจจากเวียดนามก็จะยกโทษและปลดปล่อยเขา ลี ทูย ก็ตกลง เข้าวันหนึ่งในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1925 โซก็ได้รับบัตรเชิญไปในการชุมนุมก่อตั้งสหพันธ์ชาติเล็กและชาติที่อ่อนแอทั่วโลก สาขาเวียดนาม ขณะที่เขากำลังจะลงเรือที่เซี่ยงไฮ้เพื่อไปยังกวางตุ้งก็มีคนหมู่หนึ่งมาจับเขาและนำเขาไปยังดินแดนของฝรั่งเศสในเซี่ยงไฮ้ เขาถูกนำลงเรือไปยังเมืองไฮฟอง และต่อไปยังฮานอย คนกลางของโฮจิมินห์ได้รับเงิน 150,000 เปียช จากฝรั่งเศส⁷ หลักฐานบางแห่งยังคงสงสัยในการที่โซถูกจับในครั้งนี้

โซถูกนำมาต่อหน้าคณะกรรมการพิจารณาคดีอาญาในวันที่ 23 เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1925 เขาถูกสอบสวนตั้งแต่ 8.25 น.เวลาเช้า จนถึง 8.00 น.กลางคืน และเขาถูกตัดสินให้ทำงานหนักตลอดชีวิต ดังเช่นพวกคอมมิวนิสต์ได้ทำนายไว้เมื่อเสนอแผนการที่จะขายเขาให้แก่ฝรั่งเศส อีกไม่กี่สัปดาห์ต่อมาข้าหลวงใหญ่วาระนอภัยโทษให้เขา ให้กักอยู่ในบ้านของเขาที่กรุงเว้ปลดปล่อยชีวิต ห้ามไม่ให้มีผู้มาเยี่ยมเยียนตราบนานถึงแก่กรรมในวันที่ 28 ตุลาคม พ.ศ. 1940

เมื่อพัน บัว โซ ถูกจับ ถูกตัดสินคดีและได้รับอภัยโทษแล้ว วิธีการเมืองของเขาก็จบสิ้นลง พวกนักปฏิวัติดั้งเดิมเป็นตัวแทนในขบวนการต่อต้านเพื่อชาติกลายเป็นเรื่องในอดีต จุดจบในวิถีของเขา แสดงให้เห็นความล้มเหลวของขบวนการปฏิวัติ ซึ่งเป็นขบวนการที่ได้รับแรงกระตุ้นทางการเมืองจากชนชั้นสูงในชาติแต่เพียงอย่างเดียว ในฐานะที่โซเป็นผู้ก่อตั้งเขาไม่เพียงละเลยปัญหาที่จะเข้าถึงชาวนาที่อดอยากและกระวนกระวายโดยตรง แต่ละเลยการขยายตัวออกเป็นการปฏิวัติประชาชน ในข้อเขียนของเขา เขาแสดงความเห็นต่อผู้มีการศึกษาเท่านั้นโดยเสนอแต่เพียงความทุกข์ยากของปัญญาชน เขาล้มเหลวที่ไม่แยกแยะสังคมเวียดนาม มิได้วิจารณ์ปัญหาความแตกต่างในความสนใจของผู้มีการศึกษาและชนส่วนมากที่ยังอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ และมีได้รวบรวมข้อเสนอก่อนที่แน่นอนขึ้น

เมื่อโซเริ่มเดินไปตามทางที่เขาปรารถนานั้น โฮจิมินห์อายุได้ 10 ปี และโง่ ดิณ เดียมห์ยังไม่เกิด จักรพรรดิเบาได้ซึ่งโซจะอยู่ถึงได้เห็นเป็นจักรพรรดิก็ยังมิได้ประสูติ จนอีก 13 ปีต่อมา เมื่อโซถึงแก่กรรมใน ค.ศ. 1940 เขาได้ได้ตัดสินว่าจักรพรรดิของเวียดนามที่ฝรั่งเศสปกครองนั้นจะทำได้ดีกว่าในฐานะหนุ่มเจ้าสำราญแทนที่จะเป็นนักปฏิรูปทางการเมือง ฝ่าย โง่ ดิณ เดียมห์ หลังจากพยายามที่จะรับราชการกับฝรั่งเศสมาครั้งหนึ่งแล้วก็เลือกในอันที่จะเลิกล้มเกี่ยวกับการเมือง และโฮจิมินห์ก็เนรเทศตนเองไปอยู่ในเมืองจีน

ในบรรดาบุคคลทั้ง 3 ซึ่งชื่อของเขาจะมีอิทธิพลอยู่ในระยะต่อไปของประวัติศาสตร์เวียดนามนั้น มีเพียงโฮจิมินห์ผู้เดียวที่ดูเหมือนจะเข้าใจว่าการต่อต้านอย่างเข้มแข็งโดยมิได้รับความสนับสนุนจากประชาชนไม่อาจกำจัดฝรั่งเศสไปจากประเทศได้ ใน ค.ศ.1925 ขณะที่เขายังเรียกตนเองว่า ลี ทูย เขาก็ตั้งเวียดนาม ถิ่น เนียน กาช เมन्ह ดอง ซี ฮอย (สันนิบาตเพื่อประวัติของเยาวชนเวียดนาม) ขึ้นในกวางตุ้ง ถิ่น เนียน จะเป็นศูนย์กลางของพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนต่อไปในภายหน้า โจมหน้ของสันนิบาตนี้เปิดศักราชใหม่ในประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยใหม่

บทที่ 9

กำเนิดของลัทธิชาตินิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์

1

ก่อนหน้าที่ความเศร้าในชีวิตที่ไม่สมบูรณ์จะพา ความสนุก และความพอใจไปจากวัยชราของ พัน บัว โข ก็มีพลังใหม่ ๆ เกิดขึ้นในค่ายของลัทธิชาตินิยม ซึ่งได้ความคิดและได้รับแรงกระตุ้นจาก จุดมุ่งหมายซึ่งโองเองก็ยังไม่สามารถคิดได้ พลังใหม่ ๆ เหล่านี้พร้อมด้วยความคิดใหม่ ๆ และพื้นฐาน ต่าง ๆ ของความคิดเป็นผลเบื้องต้นของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งในระยะ 60 ปี ได้สร้างชนชั้น ใหม่ ๆ พร้อมด้วยความสนใจทางเศรษฐกิจใหม่ ๆ การมองชีวิตแบบใหม่ ๆ และแรงบันดาลใจทางการเมือง ใหม่ ๆ ขึ้นมา ใน ค.ศ. 1930 แม้ว่าเวียดนามยังคงด้อยพัฒนาอยู่อย่างมากและเศรษฐกิจก็ยังชะงักอีก วาระหนึ่ง เวียดนามก็ไม่ใช่ประเทศซึ่งโงได้เติบโตขึ้นมาเสียแล้ว สภาพเศรษฐกิจได้ยุติจากการเป็น ประเทศเกษตรกรรมและเศรษฐกิจแบบสมัยกลางแต่เพียงอย่างเดียวแล้ว บัดนี้เวียดนามมีอุตสาหกรรม ต่าง ๆ เท่าที่รัฐบาลอาณานิคมจะอนุญาตให้มีได้

ลักษณะสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของเวียดนามในระหว่าง ค.ศ. 1860 และ ค.ศ. 1930 นั้นมีนักเขียนจำนวนมากได้เรียบเรียงไว้ ในประการแรก ทศวรรษ 1860 เป็นระยะที่มี นาข้าวในโคจีนเพิ่มขึ้นอย่างมากและมีการส่งข้าวออกนอกประเทศ ประการที่สอง ในระยะหลัง สงครามโลกครั้งที่หนึ่งมีอัตราการผลิตถ่านหินและแร่ธาตุอื่น ๆ เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ประการที่สาม การพัฒนาสวนยาง ในทศวรรษ 1930 ทำให้ยางเป็นสินค้าออกมากที่สุดเป็นที่สองของอินโดจีน และ ประการสุดท้าย มีอุตสาหกรรมเล็ก ๆ เติบโตอย่างช้า ๆ ในตลาดพื้นเมือง²

ผลต่าง ๆ ของสังคมอื่นสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจเหล่านี้ทำลายสังคมเวียดนาม ที่เคยเป็นมาอย่างได้ผล ทำนองเดียวกับการเข้ายึดครองอินโดจีนได้ทำลายลักษณะสังคมระบบข้าราชการ ของเวียดนาม

กล่าวตามนัยประวัติศาสตร์ ความเปลี่ยนแปลงเป็นส่วนหนึ่งของการถอยหลังและความก้าวหน้า ในสังคม ลักษณะการถอยหลังเป็นการเริ่มชนชั้นกึ่งศักดินาประเภทเจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ ประเภทหนึ่ง และชนชั้นชาวนาจำนวนมากผู้ไม่มีที่ดินและกรรมกรทางเกษตรกรรมอีกจำนวนหนึ่ง ลักษณะของความ เจริญก้าวหน้าคือ การพัฒนาในวงแคบ ๆ และสม่ำเสมอพร้อมไปกับการปกครองต่างชาติของชนชั้นสูง ประเภทนายทุน ส่วนใหญ่เป็นคนต่างชาติและนอกสังคมเวียดนาม ชนชั้นกลางจำนวนน้อยจัดลำดับ ส่วนหนึ่งตามทรัพย์สิน และอีกส่วนหนึ่งตามหน้าที่ทางเศรษฐกิจและสังคมแบบใหม่ ชนชั้นปัญญาชน ที่มีอยู่จำนวนมากมิได้เจาะจงอยู่ในหมู่พวกข้าราชการ และชนชั้นแรงงานประกอบด้วยคนงานตามเหมือง และตามไร่ต่าง ๆ คนรับจ้างงานสาธารณะและคนงานอุตสาหกรรม

2

คลื่นของความเปลี่ยนแปลงทางสังคมครั้งแรกเป็นผลของนโยบายที่ดินของฝรั่งเศสในโคจีนจีน ทำให้เกิดการก่อตั้งชนชั้นใหม่ 2 ชั้น คือ เจ้าของที่ดินผืนใหญ่ ๆ และชาวนาที่ไร้ที่ดิน เจ้าของที่ดินพื้นเมืองเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่น่าฉงน แม้ว่าจะเป็นชนชั้นสูงอย่างไม่ต้องสงสัย พวกเขาก็ได้มีอำนาจทางการเมืองแต่อย่างใด และแม้ว่าจะเป็นพวก رأวรายพวกเขาก็ได้ร่วมในการพัฒนาระบบนายทุน เพียงแต่ชาวพื้นเมืองที่ رأวรายส่วนน้อยที่เกี่ยวกับการหัตถกรรม การค้าขายและการธนาคาร หน้าที่ทางเศรษฐกิจที่แท้จริงอยู่ที่การให้เช่าที่ดินให้แก่ผู้เช่า ออกเงินให้กู้ในอัตราดอกเบี้ยแพง ๆ และขายข้าวให้แก่ชาวฝรั่งเศสที่รับส่งออกนอกประเทศ รัฐบาลอาณานิคมได้สร้างบุคคลเหล่านั้นขึ้นและรักษาสถานการณ์ที่บุคคลเหล่านั้น رأวรายขึ้น

ในเวียดนามก่อนสมัยอาณานิคม ปัญหาที่ดินมักตัดสินจากการมีที่ดินเพาะปลูกไม่พอเพียง แต่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส ความสำคัญของปัญหาที่ดินเปลี่ยนจากการขาดที่ดินทั่วประเทศไปเป็นการแจกจ่ายที่ดินที่ไม่เท่าเทียมกัน

หลังจากที่ฝรั่งเศสศึกษากฎหมายที่ดินของเวียดนามอย่างผิวเผินแล้ว ก็ตัดสินว่าไม่มีเจ้าของที่ดินเอกชนอยู่เลย ที่ดินทั้งหมดเป็นของจักรพรรดิ อย่างน้อยในทฤษฎีชาวนาเป็นเพียงผู้เช่าที่ดินของประเทศ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติ ชาวนาเป็นเจ้าของที่ดินที่จักรพรรดิทรงแบ่งพระราชทานแก่บรรพบุรุษในสมัยที่บุกเบิกที่ดินใหม่ ๆ และก่อตั้งชนบทใหม่ ๆ

นายทหารเรือทั้งหลายละเลยต่อประเพณีเพื่อทฤษฎีที่พวกเขาทั้งหลายในฐานะเป็นทายาทของผู้มีอำนาจสูงสุดในโคจีนจีน มีสิทธิจำหน่ายที่ดินที่ไม่มีผู้เช่าและไม่มีผู้ทำการเพาะปลูก ที่ดินที่เป็นของชาวนาที่ถูกสงครามและสงครามกลางเมืองขับไล่จากมณฑลต่าง ๆ เป็นที่ดินรุ่นแรก ๆ ที่นำมาแจกให้กับคนฝรั่งเศสที่มาอยู่ในอาณานิคม และพวกเวียดนามที่ رأวรายที่ให้ความร่วมมือด้วย เมื่อชาวนาที่พลัดที่อยู่กลับมายังบ้านเกิดของตนต่างก็พากันหวาดกลัวที่ทราบวาทินาของพวกเขาบัดนี้ได้กลายเป็นของผู้อื่นแล้ว เจ้าของใหม่เสนอให้พวกเขาทำงานในที่ดิน หรือเช่าที่ดินส่วนน้อยในอัตราค่าเช่าสูง โดยทั่วไป มีกฎว่าอัตราไม่ต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ ดังนั้นจึงสร้างชนชั้นใหม่ของพวกผู้เช่าที่ดินที่ไม่มีที่ดินเป็นของตนเองหรือดังที่เรียกในภาษาเวียดนามว่า “ตาเตียน” เป็นชนชั้นซึ่งเช่นเดียวกับเจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ มิได้มีอยู่ในสมัยก่อน เวียดนามตกเป็นอาณานิคม การสร้างชนชั้นเจ้าของที่ดินและผู้เช่าที่ดินขึ้นมาที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วเพิ่มขึ้นหลังจากที่ฝรั่งเศสบุกเบิกดินแดนอันกว้างใหญ่ในโคจีนจีนตะวันตก ด้วยการขุดคลองต่าง ๆ และถมหนองบึงให้ใช้การได้ ที่ดินเหล่านั้นมิได้แจกจ่ายหรือขายให้แก่ชาวนา เพียงแต่ให้หรือขายในราคาถูกลงอย่างประหลาดให้แก่คนฝรั่งเศสในอาณานิคมและผู้ที่มีร่วมมือด้วยทั้งหลาย

ระหว่าง ค.ศ. 1880 และ 1930 พื้นที่นาในโคจีนจีนเพิ่มขึ้นมากกว่าสี่เท่า แต่ส่วนเฉลี่ยที่นาของชาวนาแต่ละคนกลับน้อยลงใน ค.ศ. 1930 กว่าก่อนที่ฝรั่งเศสจะมายังเวียดนาม และแม้ว่าจะปลูกข้าวมากกว่าแต่ก่อนเป็นจำนวนมาก ส่วนแบ่งของชาวนาก็ยังคงลดน้อยลงเป็นลำดับ ฝรั่งเศสต้องการผลิตข้าวให้มากที่สุดที่จะมากได้เพราะต้องการส่งออกนอกประเทศ ที่สำคัญคือส่งไปประเทศจีนและญี่ปุ่นซึ่งแน่นอนว่าจะได้กำไรมากและรวดเร็ว ขณะที่ในสมัยก่อนที่เวียดนามจะเป็นอาณานิคมห้ามการ

ส่งข้าวออกนอกประเทศ และจำนวนข้าวที่เหลือในภาคใต้ก็ส่งไปช่วยบริเวณภาคกลางและภาคเหนือที่ขาดแคลนหรือเก็บสะสมไว้ บัดนี้กลับนำออกขายหมด ใน ค.ศ. 1860 เมื่อฝรั่งเศสเข้ายึดครองอ่าวจอดเรือที่ไซ่งอน ฝรั่งเศสส่งข้าวออกถึง 57,000 ตัน ใน ค.ศ. 1877 จำนวนข้าวส่งออกปรากฏถึง 320,000 ตัน ใน ค.ศ. 1937 จำนวนข้าวที่ส่งออกนอกประเทศมีมากถึง 1.548 ล้านตัน และก่อนสงครามโลกครั้งที่ 2 เวียดนามเป็นชาติที่ส่งข้าวออกนอกประเทศมากเป็นที่สาม (ต่อจากพม่าและไทย)

จำนวนสินค้าออกที่เพิ่มขึ้นและผลกำไรที่ติดตามมาจะเป็นไปไม่ได้ถ้าที่ดินที่ฝรั่งเศสปรับให้เพาะปลูกได้ต้องนำไปแจกจ่ายแก่ชาวนาที่ไม่มีที่ดิน ชาวนาคงจะกินส่วนของตนอย่างเต็มที่ คงมีเหลือส่งออกนอกแต่เพียงส่วนน้อย ด้วยเหตุนี้เหตุใการก่อตั้งบริเวณเกษตรขนาดใหญ่ ๆ ที่มีที่ดินกว้าง ๆ จึงกลายเป็นนโยบาย และฝรั่งเศสจึงรักษาการเป็นเจ้าของที่ดินพร้อมด้วยผลประโยชน์ทางสังคมและการเมืองไว้ตราบจนวันสุดท้ายของการปกครองของตน การมีเจ้าของที่ดินใหญ่เป็นมรดกตกทอดมาของลัทธิอาณานิคมซึ่งยังเป็นปัญหาของเวียดนามได้ยังคงต่อสู้อยู่จนบัดนี้ เมื่อมาถึง ค.ศ. 1938 มีที่ดินในอินโดจีนจำนวน 2.3 ล้าน จากจำนวน 5.1 ล้านเฮกแท (1 เฮกแท เท่ากับ 10,000 ตารางเมตร-ผู้แปล) ที่ใช้ทำการเพาะปลูก และบริเวณที่ใช้เพาะปลูกได้เหล่านี้ เจ้าของที่ดินถือกรรมสิทธิ์อยู่ประมาณร้อยละ 2.5 ของที่ดินทั้งหมด ชาวนาที่ทำนาผืนเล็ก ๆ ประมาณ 183,000 คน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 70 ของเจ้าของที่ดินทั้งหมด แต่พวกเขาถือกรรมสิทธิ์ในที่ดินเพียง 15 เปอร์เซ็นต์ของที่ดินทั้งหมด ที่ร้ายไปกว่านั้นมีจำนวนชาวนาที่ไร้ที่ดินถึง 354,000 ครอบครัว โดยไม่กล่าวถึงคนงานในชนบท จำนวนเจ้าของที่ดินอันกว้างใหญ่ของเวียดนามจำนวน 6,300 ราย จากจำนวน 6,800 รายล้วนอยู่ในโคจิ้นจิ้น³

แม้ว่าดังนี้จะจะมีจำนวนของที่ดินใหญ่ ๆ น้อยกว่ามาก สภาพของชาวนาในภาคเหนือและภาคกลางในบางกรณีก็เลวกว่าในภาคใต้ ประชากรในบริเวณสันดอนแม่น้ำแดงมีจำนวน 6.5 ล้านคนใน ค.ศ. 1937 เมื่อเปรียบกับจำนวน 4 ล้านคนในโคจิ้นจิ้น แต่ภาคเหนือมีจำนวนที่นาเพียงครึ่งเดียวของในภาคใต้ คือประมาณ 1.2 ล้านเฮกแท ประชากรในภาคเหนือเพิ่มขึ้นรวดเร็วเกือบเท่าในภาคใต้ แต่แทบจะไม่มีการเพิ่มผลิตผลข้าวเลย ในอันหนาก็เป็นเช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ความทุกข์ทรมานของชาวชนบทมิได้เกิดจากปัญหาประชากรมีมากเกินไปและที่ดินเพาะปลูกมีน้อยเพียงเท่านั้น เจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ ประมาณ 500 คน ซึ่งมีทั้งชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามเป็นเจ้าของที่ดินร้อยละ 20 ทั้งสองพวกนี้รวมกันเข้าแล้วอย่างมากที่สุดก็เพียงร้อยละ 2 ของเจ้าของที่ดินชาวดังเกี่ยวทั้งหมด แต่ถือกรรมสิทธิ์ที่ดินประมาณร้อยละ 40 ของจำนวนที่เหลือ อีกร้อยละ 98 เป็นคนจน ที่ดินทั้งหมดในมือของพวกร้อยละเก้าสิบแปดเท่ากับจำนวนที่คนร่ำรวยร้อยละสองเป็นเจ้าของอยู่ เจ้าของที่ดินเล็ก ๆ และยากจนมีจำนวนประมาณเกือบ 1 ล้านคน เนื่องจากพวกเขามีส่วนแบ่งที่ดินประมาณ 480,000 เฮกแท จำนวนที่ดินเฉลี่ยต่อครอบครัวจึงน้อยกว่าครึ่งเฮกแท

เมื่อก่อตั้งกฎหมายที่มีบริเวณที่ดินอันกว้างใหญ่ขึ้นแล้ว ก็มีแนวโน้มที่จะเจริญเติบโตจากการเอาเปรียบเจ้าของที่ดินเล็ก ๆ เหตุผลก็คือเจ้าของที่ดินจน ๆ มักต้องการเงินอยู่เสมอ ซึ่งจะได้มาจาก การกู้ยืมจากคนร่ำรวย เจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ จึงเพิ่มจำนวนมากขึ้นเมื่อเจ้าของที่ดินเล็ก ๆ ถูกยึดที่ดิน เพราะไม่อาจเสียดอกเบี้ยให้เจ้าหน้าที่⁴ ความพยายามที่จะแก้ไขสถานการณ์ดังกล่าวโดยการก่อตั้งธนาคารสินเชื่อเพื่อการเกษตรก็ไม่สำเร็จ เงินที่รัฐบาลจ่ายให้ไปล่วงหน้าผ่านไปอยู่ในมือชนชั้นสูง ซึ่งอาศัยเงินเชื่อของรัฐบาลให้กู้ในอัตราสูง คนรวยก็ยังรวยขึ้น ความยากจนเป็นส่วนที่ชาวนาส่วนมากตลอด

จนผู้เช่าที่ดินทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ประสบบ่อย ๆ เพราะปราศจากผลตอบแทนในความพยายามของตน พวกเหล่านี้จึงสร้าง “ความฝันที่จะมีความสุขมากขึ้น ที่จะมีความยุติธรรมมากขึ้น”⁵ เมื่อถึงปี ค.ศ. 1930 ชาวนาส่วนใหญ่ก็พร้อมที่จะฟังพรรคใดก็ตามที่ผู้นำพร้อมที่จะให้ความสนใจกับลักษณะความยากจนของตนเป็นเรื่องสำคัญ ความจริงข้อนี้หนีว่าเป็นไซคร้ายเพราะมีผู้สนใจแต่เพียงพวกคอมมิวนิสต์เท่านั้น เมื่อเขาประกาศว่าอิสรภาพจะมีความหมายได้ก็ต่อเมื่อมีการปรับปรุงสังคม พวกเขาจึงได้ชัยชนะในรอบแรกในการต่อสู้เพื่อความเป็นผู้นำฝ่ายชาตินิยม

3

แต่ชาวนามีได้ตกเป็นเหยื่อของความทุกข์ยากและขมขื่นแต่เพียงพวกเดียว เพราะคนงานโดยเฉพาะที่ผลิตยางก็ได้รับส่วนความยากลำบากนั้นเช่นเดียวกัน หลังจากการเพิ่มที่ดินปลูกข้าวแล้ว การเปลี่ยนแปลงอันยิ่งใหญ่ที่ฝรั่งเศสนำมาให้เวียดนามได้ (และส่วนหนึ่งของเขมร) คือการเพิ่มจำนวนสวนยางขึ้นเป็นจำนวนมาก

การพัฒนายางในอินโดจีนเป็นเรื่องราวของความสำเร็จที่มักจะถูกพัวพันกับธุรกิจอเมริกัน แม้ว่าสถานีทดลองปลูกยางตั้งขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 1898 แต่การผลิตยางมิได้เริ่มอย่างรีบด่วนในอินโดจีนตราจนปี ค.ศ. 1907 แต่กิจการดังกล่าวยังคงมีอยู่น้อย สวนยางในอินโดจีนจำนวนมากอยู่ในบริเวณรอบเมืองไซ่ง่อน มีพวกตั้งถิ่นฐานชาวต่างชาติจำนวนมากเป็นเจ้าของ เนื่องจากผลผลิตของอังกฤษในมลายูได้ผลดีกว่าผลผลิตยางพาราในเวียดนามมาก ชาวไร่ฝรั่งเศสจึงขอและได้รับสิทธิเช่าจากธนาคารที่มีรัฐบาลเป็นผู้ค้ำประกัน ระหว่างปี ค.ศ. 1923 และ 1924 การทำสวนยางของฝรั่งเศสเริ่มฟื้นตัว และราคายางที่เพิ่มขึ้นอย่างมากใน ค.ศ. 1925 ทำให้มีการเพิ่มผลผลิตจำนวนมาก ระหว่าง ค.ศ. 1925 และ 1929 เงินทุนฝรั่งเศสที่ไหลลงอุตสาหกรรมยางอินโดจีนมีจำนวนมาก บางหลักฐานอ้างว่าเงินลงทุนมีประมาณ 700 ล้านแฟรงก์⁶ บางคนคาดคะเนว่า 4 ร้อยล้านแฟรงก์⁷ การที่มีเงินจำนวนมากนี้ ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากค่าเงินแฟรงก์ลดลงและส่วนหนึ่งเนื่องจากข่าวรายงานว่าบริษัทยางได้กำไรดีมาก

เนื่องจากการผลิตยางพาราเป็นผลของความริเริ่มของฝรั่งเศส การลงทุนของฝรั่งเศสและการที่ฝรั่งเศสทราบว่าควรทำอย่างไร จึงกลายเป็นสมบัติที่ฝรั่งเศสรักษาไว้ มีสวนยางเล็ก ๆ บางแห่งเท่านั้นที่มีชาวเวียดนามเป็นเจ้าของ ยางจำนวนมากผลิตจากธุรกิจของนายทุนใหญ่ ๆ เป็นส่วนมาก ใน ค.ศ. 1934 มีสวนยางเล็ก ๆ จำนวนมากประมาณ 800 แปลง ซึ่งนับได้เพียงหนึ่งในสามของผลผลิตทั้งหมด อีก 2 ใน 3 ที่เหลือนั้นผลิตโดยบริษัท 19 บริษัท ที่ใหญ่ที่สุดนับผลผลิตได้เกือบร้อยละ 45 ของจำนวนยางทั้งหมดที่ปลูกในเวียดนามและเขมร⁸ ใน ค.ศ. 1939 ผลกำไรต่าง ๆ ของบริษัทยางใหญ่ ๆ ในอินโดจีนรวมได้ถึง 309 ล้านแฟรงก์ และเงินเดือนทั้งหมดเกือบ 40 ล้าน⁹ ในสงครามโลกครั้งที่ 2 อุตสาหกรรมยางชะงักลง แต่ฟื้นตัวในระยะสั้น ๆ ใน ค.ศ. 1946 เพื่อรับความเสียหายจากความเป็นอริระหว่างเวียดนามและฝรั่งเศส

ปัญหาประการหนึ่งที่ฝรั่งเศสต้องประสบในการแสวงประโยชน์จากพลังใหม่ก็คือปริมาณแรงงานฝรั่งเศสต้องการกุลี (คำที่พวกฝรั่งเศสเรียกคนงาน) ประมาณ 20,000 คน มองจากจำนวนคนที่ไม่มีงานทำหลายแสนคนแล้ว ยากที่จะเห็นว่าเหตุใดฝรั่งเศสจึงไม่อาจหาคนงานที่ต้องการได้ ความจริงใน

เรื่องนี้มีอยู่ว่าชาวไร่ยอมที่จะอดตายอยู่ในหมู่บ้านพื้นเมืองของตนแทนที่จะยอมมาเป็นทาสในสวนยาง เมื่อไม่มีคนงานสมัครใจมา การบังคับแรงงานก็เฟื่องฟูขึ้นใหม่ แม้ว่าสิ่งนั้นจะเป็นเรื่องผิดกฎหมายก็ตาม ไม่นานนักแม้แต่ชาวชนบทที่ห่างไกลก็ทราบดีว่า นอกจากมีโชคดีเป็นพิเศษเท่านั้นที่จะรอดพ้นจากการตกเป็นทาสแรงงานหลาย ๆ ปีได้ ดังนั้นจึงมักพยายามเลี่ยงการทำงานให้แก่ฝรั่งเศสกันทุกวิถีทาง มีตัวแทนชาวเวียดนามพิเศษที่โหดร้ายหรือที่เรียกว่า “ไก” คอยเกณฑ์คนงานมาทำงานในสวนยางโดยใช้วิธีที่เลวที่สุดในการแสวงหาคนงานที่ต้องการ และสภาพการทำงานในสวนยางนั้นเป็นสภาพที่เรียกว่า “พูดไม่ออก” เนื่องจากโรคภัยไข้เจ็บทุกขุมทำให้อัตราการตายมีเพิ่มขึ้นถึง 4 เท่าจากอัตราปกติ

ระหว่างทศวรรษ 1930 ราคายางสูงลิ่วขึ้นอย่างอัศจรรย์ เจ้าของสวนยางต่างเป็นชาวฝรั่งเศสที่ร่ำรวยที่สุดในอินโดจีน ในระยะนี้เองที่พวกคอมมิวนิสต์พื้นตัวขึ้น ไม่ว่าพวกเขาจะตำหนิรัฐบาลอาณานิคมว่าอย่างไรก็ตาม เขาได้รับผลเต็มที่เพราะพลเมืองเรียนรู้ความจริงด้วยตัวเอง

ยิ่งปลุกยางจำนวนเพิ่มมากขึ้นเท่าไรก็มีการรื้อฟื้นปัญหาว่าจะไม่ฉลาดกว่าหรือที่จะยอมให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมยางพาราของชาวพื้นเมืองขึ้น เวียดนามสามารถจัดวัตถุประสงค์และแรงงานราคาถูกให้ได้ และฝรั่งเศสจัดหาเงินทุนที่จำเป็นและความรู้ทางเทคนิค แต่นอกเหนือไปจากอุดมการณ์ต่าง ๆ เหล่านี้แล้ว ก็หาได้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมยางขึ้นไม่ ยางดิบแทนที่จะรับการแปรสภาพที่เวียดนามก็กลับส่งตรงไปยังฝรั่งเศส ให้เป็นประโยชน์ของบริษัท มิ เซอแลง และบริษัทใหญ่อื่น ๆ และผลิตผลยางสำเร็จรูปโดยเฉพาะยางรถก็ส่งกลับมาเวียดนาม

ความผิดพลาดที่ได้พัฒนาอุตสาหกรรมทำยางในเวียดนามเป็นการฝ่าฝืนปกติวิสัยทางเศรษฐกิจอย่างไม้อาจเข้าใจได้¹⁰ มิใช่เพียงแต่เป็นการละเลยความต้องการทางเศรษฐกิจของอาณานิคมและผลประโยชน์ของฝรั่งเศส แต่ดูเหมือนจะฝ่าฝืนความสนใจส่วนตัวของประชาชนที่สนใจเรื่องผลประโยชน์อยู่เนื่อง ๆ แต่ก็เป็นสิ่งแน่นอนว่าการเห็นแก่ผลประโยชน์ของตนเองทำให้ชาวฝรั่งเศสในเวียดนามมองไม่เห็นช่องทางก่อตั้งอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ควรจะเกิดขึ้นได้ หลักการที่เป็นแนวทางของนโยบายเศรษฐกิจของฝรั่งเศสในอินโดจีนตลอดมาก็คือ เห็นแก่กำไรเฉพาะหน้ามากกว่าการพิจารณาผลทางเศรษฐกิจในระยะยาว หลักการนี้เองนำไปสู่การเน้นเฉพาะในเรื่องเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมประเภทต้องสกัดเสีย หลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ดูเหมือนจะมีผู้ใฝ่สนใจในการเปิดโรงงานทำยาง และรัฐบาลให้สัมปทานทำเหมืองเพิ่มขึ้นจำนวนมากจากจำนวน 1,825 แห่ง ใน ค.ศ. 1935 เป็นจำนวน 11,587 แห่ง ใน ค.ศ. 1929¹¹ ดังเช่นในระยะแรกที่ทุกคนต้องการจะซื้อและขายข้าว และต่อมาก็ต้องการเพิ่มการผลิตและส่งออกนอกประเทศ ดังนั้น บัดนี้ทุกคนก็พยายามหาทางรวยเร็วด้วยการแสวงหาผลประโยชน์จากบ่อเหมืองแร่ต่าง ๆ ในประเทศด้วยแรงงานราคาถูก ผู้ปกครองสนับสนุนการแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอันอุดมของประเทศ เพื่อที่จะล่อคนมาลงทุนในการปลูกยางและในการทำไร่ชาและกาแฟ รัฐบาลเลิกข้อจำกัดขนาดสัมปทานที่ดินในวันที่ 4 พฤศจิกายน ค.ศ. 1928 นักทฤษฎีอาณานิคมคนแรก ๆ ได้สั่งสอนไว้ว่าฝรั่งเศสจำต้องมีอาณานิคมไว้แสวงหาวัตถุประสงค์และตลาดค้าสำหรับผลิตผลของตนเอง วิธีการปฏิบัติของนักธุรกิจและผู้ลงทุนจำนวนมากตลอดมาก็คือการส่งข้าว ยาง และแร่ธาตุออกนอกประเทศ และเว้นผลิตสินค้าสำเร็จรูปซึ่งอาจสั่งมาจากประเทศฝรั่งเศสได้

แต่กระนั้นเวียดนามก็ยังเหมาะสมกับอุตสาหกรรมขนาดใหญ่เพราะมีกำลังแรงงานที่อาจปรับปรุง

ได้อย่างสูง มีราคาถูกและมีจำนวนมาก โดยเฉพาะในบริเวณภาคเหนือที่มีคนกินอัตรา เป็นที่ที่ได้รับความนิยมต่าง ๆ มาอย่างอุดมสมบูรณ์ ทั้งถ่านหินและกำลังไฟฟ้าจากน้ำ มีการปลูกธัญญาหารอย่างพอเพียงที่จะเลี้ยงดูคนงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก และอาจหาทั้งยางและวัตถุดิบอื่น ๆ ได้อยู่เสมอ สภาพการณ์ต่าง ๆ เหมาะสมสำหรับการก่อตั้งอุตสาหกรรมเคมี สำหรับอุตสาหกรรมการใช้ป่าใหญ่ ๆ สำหรับการหัตถกรรมทำกระดาษ แก้ว และปุ๋ย ที่ต้องการกันมาก และสำหรับการเพาะปลูกใหม่ธรรมชาติ ปอกระเจา ฝ้ายและป่าน

4

การก่อตั้งการอุตสาหกรรมขึ้นจะช่วยสนองความต้องการทางเศรษฐกิจของเวียดนามได้ และยังช่วยลดความยากจนอันน่าสะพึงกลัวของประชาชนทั้งหลายลงอีก ซึ่งอาจทำสำเร็จได้โดยมิต้องใช้เงินส่วนกลางของรัฐเลย และโดยปราศจากผลร้ายต่อเศรษฐกิจของฝรั่งเศส ในทางตรงข้ามจะช่วยผลประโยชน์ของอุตสาหกรรมจำนวนมากในฝรั่งเศส และอุตสาหกรรมต่าง ๆ ของฝรั่งเศสในเวียดนามด้วย อย่างไรก็ดี มีความเกรงกลัวว่าการก่อตั้งอุตสาหกรรมจะสร้างชนชั้นกลางที่มีความทะเยอทะยานทางการเมือง พร้อมด้วยแรงกระตุ้นเรื่องชาติที่ไม่เหมาะกับการปกครองของต่างชาติ ดังเช่นปรากฏชัดในอินเดีย ด้วยเหตุผลนี้ผู้วางนโยบายอาณานิคมจึงไม่สบายใจมากที่ขบวนการชาตินิยมทุกฝ่ายยืนยันเรียกร้องให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรม การเรียกร้องทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงเช่นนี้ช่วยเพิ่มความแน่ใจให้กับฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับการก่อตั้งการอุตสาหกรรมที่กลัวว่า ความเจริญทางเศรษฐกิจซึ่งนำไปสู่ความเป็นอิสระภาพทางเศรษฐกิจ จะเป็นเครื่องทำให้ความต้องการอิสระภาพทางการเมืองที่มีอยู่แล้วเข้มแข็งขึ้นเท่านั้น

แต่ข้อถกเถียงของทั้งสองฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นในด้านการเมืองหรือเศรษฐกิจ คูมีน้ำหนักน้อยในแวดวงของผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจจริง ๆ คือกลุ่มพวกที่มีผลประโยชน์พิเศษร่วมกันอย่างมากทั้งในฝรั่งเศสและในอินโดจีน กลุ่มผลประโยชน์นี้มีอิทธิพลต่อนโยบายการบริหารอาณานิคม และการตัดสินใจในด้านบริหารโดยอาจเปิดหรือปิดหนทางการลงทุนของเอกชนได้ ดังนั้นเงินทุนที่มีใช้ของฝรั่งเศส ทั้งเงินทุนต่างชาติและเงินทุนพื้นเมืองจึงถูกกันออกจากวงการค้าขายใหญ่ ๆ การธนาคาร การทำเหมืองแร่ และการผลิตยาง ด้วยวิธีการจัดระเบียบการควบคุม เช่นระบบการควบคุมที่ดิน สงวนบริเวณดินแดนอันกว้างใหญ่ในการผลิตยางไว้สำหรับชนชาติฝรั่งเศสโดยเฉพาะ ที่ดินเหล่านี้กลายเป็นเขตสงวนที่ฝรั่งเศสรักษาไว้อย่างน่าอัศจรรย์

การพัฒนาเศรษฐกิจของเวียดนามเลยกลายเป็นหน้าที่ของธุรกิจเอกชน ซึ่งเห็นได้ชัดว่ายังไม่สามารถพอ ตราบจน ค.ศ. 1920 ก็ยังมีได้ผล

ในครั้งแรกอาจเห็นว่าการขาดอุตสาหกรรมเกิดจากทัศนคติของกลุ่มผลประโยชน์ฝรั่งเศสสองกลุ่ม กลุ่มหนึ่งแสดงท่าทีของบริษัทฝรั่งเศสที่ขายสินค้าให้เวียดนาม ซึ่งอิทธิพลของพวกเหล่านี้ทำให้มีตลาดที่ได้รับการคุ้มกันในตลาดเวียดนาม พวกเขาต่อต้านการก่อตั้งการอุตสาหกรรมและเรียกร้องภาษีในอัตราสูงได้สำเร็จ พวกที่สองประกอบด้วยบุคคลที่กระตือรือร้นในชีวิตเศรษฐกิจในอาณานิคม พวกเขานี้ก็เหมือนกันที่ไม่ต้องการให้มีนักลงทุนใหม่เข้ามาในเขตหวงห้ามของพวกเขา ความหวังของพวกเขาที่จะกีดกันโอกาสต่าง ๆ ในการลงทุนให้ได้กำไรสำหรับตนเองนั้นดูเป็นธรรมดา แต่ความล้ม

เหลวที่จะแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมีค่าใช้จ่ายที่จะเข้าใจได้ การที่จะกีดกันผู้ลงทุนอุตสาหกรรมออกไปจากเวียดนามจำเป็นต้องควบคุมตลาดเงิน เงินสำหรับใช้ลงทุนในเวียดนามส่วนใหญ่นั้นอาจหาได้จากกลุ่มเงินทุนชาวฝรั่งเศสที่ตั้งตัวได้แล้วเท่านั้น ผู้ลงทุนส่วนใหญ่มีจำนวนน้อยที่ควบคุมชีวิตทางเศรษฐกิจของเวียดนามและได้รับกำไรอย่างมหาศาล จนความคิดในการลงทุนใหม่ ๆ ดูเป็นสิ่งที่เหลวไหลสำหรับพวกเขา

แทนที่กำไรของพวกเขาจะเป็นแรงจูงใจ กลับทำลายเจตนารมณ์ที่จะประกอบกิจการธุรกิจคนเหล่านี้มิได้สนใจการในการลงทุนแต่เอาใจใส่ในการแบ่งผลกำไรเฉพาะหน้า ฉะนั้น ผลผลิตที่มีอยู่นั้นก็ได้ขยายตัวออก โรงปั่นฝ้ายที่นามดินห์ซึ่งมีคนงาน 5,000 คนเป็นตัวอย่างที่ดี ในทศวรรษ 1920 ผลกำไรอันแท้จริงแบ่งออกได้ถึง 52 ล้านแฟรงก์ต่อปี ผลกำไรก็มิได้นำเอาไปลงทุนอีกและผลผลิตก็ได้เพิ่มขึ้น อีก 20 ปีต่อมา ความรุ่งเรืองชนิดนี้ขึ้นอยู่กับสภาพอาณานิคมซึ่งการพัฒนาอุตสาหกรรมทั่วไปจะแก้ปัญหาเช่นนี้ได้ แรงงานอาจจะถูกลงกว่าเดิมมาก การยกเว้นภาษีก็คงสิ้นสุดลงอย่างไม่ต้องสงสัย และคงต้องใช้กฎหมายแรงงานบังคับ

แต่เจ้าของโรงงานเอกชนซึ่งกระตือรือร้นที่จะปกป้องฐานะที่ดินต้องพึงอยู่ ไม่มีอำนาจพอที่จะตัดสินใจนโยบายเศรษฐกิจ ธนาคารไม่กี่แห่งที่เป็นตัวแทนทั้งธนาคารฝรั่งเศสและผลประโยชน์ทางอุตสาหกรรมเป็นที่รวมของผู้มีอำนาจในการตัดสินใจนโยบายเศรษฐกิจของเวียดนาม พวกเขาเหล่านั้นแหละเป็นผู้คุมอุตสาหกรรมฝรั่งเศสที่สนใจในการส่งสินค้าออก เป็นผู้รักษาสกุลเวียดนามไว้ให้แก่สินค้าฝรั่งเศส และนโยบายธนาคารของพวกเขา คือ ลงทุนในผลผลิตที่ได้จากอุตสาหกรรมประเภทสกัด ซึ่งฝรั่งเศสเป็นเจ้าของที่พร้อมจะส่งเป็นสินค้าออกได้ ธนาคารเหล่านี้เกี่ยวข้องกับกำกับการทางการเงินในระดับกว้างทั่วเอเชีย ผู้ถือหุ้นต้องการกำไรจากการลงทุนเพื่อนำผลกลับไปฝรั่งเศส พวกเขาเหล่านี้มิได้เอาใจใส่กับความต้องการทางเศรษฐกิจของเวียดนาม

ธนาคารที่สำคัญที่สุดคือธนาคารอินโดจีนซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1875 ด้วยความช่วยเหลือของกลุ่มผูกขาดของธนาคารทั้งหลาย รวมทั้งธนาคารปารีสและธนาคารเนเธอร์แลนด์ซึ่งได้รับ “สิทธิพิเศษในการออกธนบัตรเป็นเวลา 25 ปี เป็นธนาคารพาณิชย์และธนาคารรับซื้อหุ้น และปฏิบัติการในนามของรัฐบาลทั่วไปในการเกี่ยวข้องกับการค้าของฝรั่งเศส”¹² ใน ค.ศ. 1924 ก็รวมธนาคารเพื่ออุตสาหกรรมของจีนและสถาบันการเงินของอาณานิคมฝรั่งเศสเข้าไปด้วย “ใน ค.ศ. 1931 ก็ได้รับต่อสิทธิพิเศษในการออกธนบัตรในอินโดจีน รัฐบาลฝรั่งเศสจึงถือโอกาสนี้รับดอกเบี้ยร้อยละ 20 จากธนาคาร รวมทั้งสิทธิที่จะเสนอชื่อกรรมการเพื่อการแต่งตั้งแก่ธนาคารได้ 6 คน ในจำนวน 20 คน”¹³ อิทธิพลที่มีเหนือเศรษฐกิจของเวียดนามมีมากมหาศาล รายการควบคุมการทำเหมืองใหญ่ ๆ ที่ได้กำไรมาก และธุรกิจด้านยาง สาธารณูปโภค และควบคุมการค้าของกลุ่มธนาคารทำอยู่ ถ้านำมาพิจารณาดูแล้วจะเห็นว่าใครเป็นผู้ควบคุมอยู่ในอินโดจีน

ไม่มีข้อสงสัยเลยว่าขอบข่ายนโยบายเศรษฐกิจของเวียดนามที่เกิดขึ้นนั้นมาจากการตัดสินใจของผู้นำหลายคนของชาติธนาคารอินโดจีน เขาเหล่านี้เป็นนายที่แท้จริงของเวียดนาม อินโดจีนแทบจะไม่เคยมีการบริหารซึ่งมิได้ขึ้นตรงต่อพวกเขา และไม่มีสักครั้งที่จะเปลี่ยนสภาพที่ธนาคารและพวกบริวารกลุ่มเล็กที่ได้รับประโยชน์รุ่งเรืองอยู่ที่ได้สำเร็จ เศรษฐกิจฝรั่งเศสหรือของผู้บริโภครฝรั่งเศสไม่มีใครได้รับผลประโยชน์จากการที่ฝรั่งเศสได้เข้าครองอินโดจีนทั้งสิ้น ชาวและยางในฝรั่งเศสมิได้ถูกลงกว่า

ในประเทศที่ไม่มีอาณานิคม งบประมาณฝรั่งเศสมิได้ทำไรจากผลรายได้ที่ทำได้ในเวียดนาม และมีได้เคยได้รับผลชดเชยคุ้มกับเงินที่ใช้ไปในในการเข้ายึดครอง การทำให้สงบและต่อมาในการป้องกันอินโดจีน แท้จริง อินโดจีนเป็นแหล่งของการทำกำไรได้อย่างมหาศาลสำหรับนายทุนชาวฝรั่งเศสกลุ่มเล็ก ๆ แต่สำหรับฝรั่งเศสทั้งประเทศแล้วอินโดจีนเป็นแหล่งที่สูบเอาทรัพยากรของประเทศไปตลอดเวลา ผู้รับผิดชอบต่อกิจการนี้ไม่ว่าในขณะนั้นและต่อ ๆ มา ไม่สามารถที่จะให้เห็นประจักษ์ว่า ผลลัพธ์ทางการเมืองของนโยบายไม่ยอมให้มีอุตสาหกรรมในเวียดนามให้ผลร้ายแรงแก่ฝรั่งเศสและอินโดจีนฝรั่งเศสเองในภายหน้าอย่างไร

5

ผลทางสังคมประการหนึ่งในการที่ไม่ยอมให้จัดตั้งอุตสาหกรรมนี้คือมีจำนวนกรรมกรโรงงานน้อยคนในการวิเคราะห์โครงสร้างและสภาพสังคมของชนชั้นกรรมกรเวียดนาม ความรู้ที่ว่ากรรมกรทั้งหมดเป็นชาวนามาแต่ก่อนนั้นไม่เพียงพอ เพราะที่สำคัญกว่านั้นคือคนส่วนมากก็กลับเป็นชาวนาไปอีกในเวลาไม่นานนัก กรรมกรส่วนมากมีประสบการณ์จากสภาพความเป็นอยู่แบบชนชั้นกรรมาชีพเพียงระยะสั้นในช่วงชีวิตของพวกเขา แต่จำนวนชาวเวียดนามที่รู้จักความเป็นอยู่แบบนี้มีจำนวนมากกว่าจำนวนกรรมกรที่รับค่าแรงงานที่ทางราชการมีหลักฐานอยู่หลายเท่าตัว คงจะไม่ผิดที่จะกล่าวว่าระหว่าง ค.ศ. 1910 และ ค.ศ. 1940 ไม่ว่าจะเป็ระยะสั้นหรือระยะยาว ชาวนาจำนวนหลายล้านคนต่างก็ได้รับความพอใจกับสภาพชีวิตของชนชั้นกรรมาชีพซึ่งไม่แน่ว่าจะดีขึ้นภายใต้รัฐบาลอาณานิคม มีชาวนาเพียงส่วนน้อยที่กลายมาเป็นสมาชิกถาวรของชนชั้นกรรมกร แต่การพัฒนาระบบนายทุนในเวียดนามมีอิทธิพลต่อท่าทีของประชากรส่วนใหญ่อย่างมาก ทั้งกรรมกรเหมืองแร่ กรรมกรโรงงาน และกุลีในสวนยางต่างก็ถูกกดขี่อย่างทารุณและได้รับเงินแต่น้อย พวกเขาขาดสวัสดิการทางด้านการศึกษา พวกเขาทำงาน 10-12 ชั่วโมงต่อวัน ถูกดูถูกดูหมิ่นเหยียดหยามและถูกทารุณ

ชนชั้นกรรมาชีพยังคงมีจำนวนน้อย แต่ลักษณะของนายทุนอาณานิคมช่วยขยายผลลบของการแสวงหาประโยชน์สมัยใหม่จากแรงงานประชากรจำนวนมาก ดังนั้นจึงเป็นการเตรียมการไม่แต่เฉพาะในหมู่กรรมกรโรงงานเหมืองแร่และในเมือง แต่ตลอดไปถึงในชนบทรอโอกาสที่ผู้นำปฏิวัติจะแสวงหาความช่วยเหลือจากประชากรส่วนใหญ่ได้ต่อไป

ผลทางสังคมที่สำคัญอีกประการหนึ่งในการไม่ยอมจัดตั้งอุตสาหกรรมก็คือ ส่วนประกอบของชนชั้นกลางจำนวนน้อยและไม่เหมือนใคร มิใช่แต่เพียงจะมีจำนวนน้อยเท่านั้น แต่เป็นพวกที่มีความสำคัญทางสังคมน้อยด้วย ฐานะการควบคุมภาคเศรษฐกิจนายทุนอยู่ในมือของฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ และในมือคนจีนบ้างเป็นส่วนน้อย การละเลยความสำคัญทางเศรษฐกิจของชนชั้นกลางเป็นเหตุผลสำคัญสำหรับความอ่อนแอทางการเมือง ฝรั่งเศสรู้ดีว่าความอ่อนแอนี้มีผลทางการเมืองที่ไม่พึงปรารถนา แท้จริง ชนชั้นที่ควรจะเป็นประกอบเป็นกระดูกสันหลังของขบวนการชาตินิยมที่มีพลังต้านทานอิทธิพลของลัทธิคอมมิวนิสต์แทบจะมิได้อยู่เลยในเวียดนาม

ลักษณะสำคัญต่าง ๆ ของสังคมที่เกิดจากสภาพเศรษฐกิจที่ด้อยพัฒนาของเวียดนามก็เหมือนกับในประเทศด้อยพัฒนาอื่น ๆ ถึงกระนั้น โครงสร้างทางสังคมก็มีลักษณะเป็นเวียดนามแบบแปลก ๆ

เช่น มีบุคคลประกอบวิชาชีพและปัญญาชนในชุมชนชั้นกลางจำนวนมากผิดปกติ นโยบายฝรั่งเศสที่จะกีดกันเวียดนามจากการก่อตั้งการอุตสาหกรรมและการค้าทำให้ชาวเวียดนามยากที่จะประสบผลสำเร็จในธุรกิจ หลังจากที่มีฝรั่งเศสปกครองมา 50 ปี ชาวเวียดนามขาดประสบการณ์ที่จะดำเนินการธนาคารหรือธุรกิจทางการค้าอื่น ๆ นโยบายอาณานิคมของฝรั่งเศสเน้นให้ชาวเวียดนามวัยรุ่นมีแนวโน้มที่จะประกอบวิชาชีพ หากมีนโยบายต่างออกไป ท่าทีของชาวเวียดนามที่มีต่อธุรกิจจะเปลี่ยนไป สัดส่วนที่ไม่สมดุลของชาวพื้นเมืองจำนวนมากที่มีอาชีพเป็นทนายความ แพทย์ ทันตแพทย์ และอาชีพอื่น ๆ ตลอดจนข้าราชการชั้นต่ำและชั้นกลางมีประกอบเป็นชนชั้นกลาง ซึ่งนักวิจารณ์การเมืองเรียกว่า ปัญญาชนของเวียดนาม

เนื่องจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศยังคงด้อยพัฒนาอยู่ คนที่มีปริญญาสูงจำนวนมากยังคงหางานที่เหมาะสมไม่ได้ หรือยังไม่มียานพาหนะเลย พวกเขาทั้งหมดจึงต่อต้านวิธีที่ชาวอาณานิคมส่วนใหญ่ยังปฏิบัติต่อพวกเขาอยู่ต่อไปอย่างรุนแรง

จำนวนปัญญาชนและความไม่พอใจของพวกเขาที่มีอยู่อย่างลึกซึ้งนั้น แสดงให้เห็นผลระยะยาวในการพัฒนาขบวนการชาตินิยมระหว่างและหลังทศวรรษ 1920 ในการต่อสู้เพื่อเอกราช บทบาทของปัญญาชนจึงกลายเป็นเรื่องเด็ดขาดมากกว่าของชาวนาและคนงาน และอารมณ์ของเขาก็สำคัญต่อการฝึกฝนทางการเมืองของขบวนการชาตินิยมมากกว่าเรื่องความทุกข์ยากของมวลชน

6

แม้ว่าชนทุกชั้นในสังคมเวียดนามจะคัดค้านการปกครองของต่างชาติ มิใช่ทุกคนที่จะเข้าร่วมในการต่อสู้เพื่อเอกราช ชนหมู่ใหญ่ที่สุดที่ทำงานเพื่อให้มีความประนีประนอมกันได้กับฝรั่งเศสแม้ว่าจะมีความไม่พอใจทางการเมืองอย่างมากก็คือ พวกเจ้าของที่ดิน พวกเขาเป็นชนชั้นมั่งคั่งที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้น แต่กระนั้นยิ่งพวกเขาแรววยมากขึ้นเท่าไร ความปรารถนาที่พวกเขามีมานานในอันที่จะร่วมดำเนินงานของชาติยิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น เป็นความปรารถนาที่ขัดกับความต้องการที่จะรักษาผลประโยชน์ของการปกครองที่ฝรั่งเศสได้สร้างให้พวกเขา ดังนั้น คนส่วนมากจึงปรารถนาจะอยู่ร่วมกับฝรั่งเศส และมีได้เคยต่อต้านการปกครองของต่างชาติโดยสิ้นเชิง จนกระทั่งเมื่อมีบทบาทของชนชั้นกลางและปัญญาชนที่ไม่เชื่อถือในคำสัญญาของฝรั่งเศส และเริ่มยื่นข้อเรียกร้องทางการเมืองของตนเอง จึงทำให้บรรยากาศใหม่ทางการเมืองของโคจิ้นจิ้นเริ่มปรากฏขึ้น ฝรั่งเศสยินดีให้เจ้าของที่ดินแสวงหาผลประโยชน์จากชาวนาและผู้เช่าที่ดินได้เต็มที่ แต่เขาไม่ยอมให้คนเหล่านี้มีเสียงในรัฐบาลของประชาชนของเขา

ประวัติศาสตร์ของพรรคนิยรัฐธรรมนุญ ซึ่งอนุญาตให้มีอยู่จนกระทั่งสิ้นสุดลงเพราะปรับตัวมากเกินไป แสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสไม่ประสงค์จะรักษาคำสัญญาการร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามไว้ พรรคนิยรัฐธรรมนุญของโคจิ้นจิ้นตั้งขึ้นใน ค.ศ. 1923 ผู้ก่อตั้งประกอบด้วยนักหนังสือพิมพ์ชื่อ เหงียน พัน ลอง ทนายความชื่อ ดวง วัน เกียว และวิศวกรเกษตรและเจ้าของที่ดินชื่อ บุย กวง ชิว¹⁴ ชิวเคยศึกษาในฝรั่งเศสและรับราชการในตำแหน่งบริหาร เขาตั้งหนังสือพิมพ์ชื่อ “ลา ทริบูน แองดิแจน” ขึ้นใน ค.ศ. 1917 เพื่อสนับสนุนซาร์โรท์ ข้อเขียนของเหงียน พัน ลอง ในหัวข้อว่า เสียงเรียกร้องของชาวเวียดนามแสดงให้เห็นพรรคคณะของข้าราชการเวียดนามอย่างชัดเจน

พรรคนิยมนิยรัฐธรรมนุญเริ่มต้นไปด้วยดี พรรคเรียกร้องให้มีกฎหมายหนังสือพิมพ์ที่เสรีมากขึ้น ให้โอกาสแก่ชาวพื้นเมืองเวียดนามมีตำแหน่งทางการเมืองมากขึ้น ให้ปฏิบัติต่อข้าราชการฝรั่งเศสและเวียดนามเท่าเทียมกัน ให้กำหนดคุณสมบัติในการทำงานด้านกฎหมายให้เสรีขึ้น และให้มีการปฏิรูประบบปานกลางอย่างอื่น ๆ อีก บรรดาผู้นำต่างก็ต้องการที่จะทำให้สภาพอาณานิคมที่ชาวเวียดนามเคยมีผู้แทนแต่เพียงส่วนน้อยเป็นองค์การนิติบัญญัติที่แท้จริง เสนอผู้สมัครพวกเขาขึ้นและแม้ว่าจะกำหนดผู้มีสิทธิเลือกตั้งไว้อย่างจำกัดมากคือ ให้ข้าราชการชั้นสูง ผู้ที่ร่วมมือกับฝรั่งเศสที่ฝรั่งเศสเป็นผู้ตั้ง และเจ้าของที่ดินผู้ร่ำรวยเกือบจะเป็นบุคคลทุกคนที่ได้รับสิทธิให้ออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนทั้งหมดของเขาแล้วแต่ได้รับเลือกตั้งขึ้นมา

พรรคนิยมนิยรัฐธรรมนุญต่างพยายามอย่างจริงจังที่จะทำให้นโยบายความผูกพันกลายเป็นความจริงทางการเมืองขึ้นมาได้ บรรดาผู้นำต่างต่อต้านทั้งการปฏิบัติทางสังคม และการเรียกร้องเอกราช ฝรั่งเศสในสมัยข้าหลวงใหญ่ ลองและวาเรนน์ เริ่มการปฏิรูปย่อย ๆ สองสามประการ แต่ลักษณะพื้นฐานก็ยังคงไม่เปลี่ยนแปลง ใน ค.ศ. 1926 ชิวไปฝรั่งเศสเพื่อฟื้นฟูความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม แต่แม้ว่าเขาจะได้รับการต้อนรับเป็นอย่างดี เขาก็มิได้รับความสนับสนุนอย่างจริงจังแต่ประการใด ขบวนการซึ่งมิได้รับผลสำเร็จและต้องสูญเสียผู้นำและผู้ติดตามที่มีความตั้งใจจริง ได้พยายามช่วยตัวเองด้วยการลดความรุนแรงในข้อเรียกร้องลง ในระหว่างการปฏิวัติในปี ค.ศ. 1930 และ 1931 ในตั้งเกียและอันหนัว ผู้นำทั้งหลายต่างก็เข้ากับฝรั่งเศส เหตุการณ์ครั้งนี้อาจยืนยันความคงอยู่ของพรรคต่อไป แต่ก็ก็เป็นเพียงซากศพทางการเมืองเท่านั้น

ความพยายามของนักหนังสือพิมพ์ผู้เฉลียวฉลาดชื่อ พัม เกียนห์ และนักชาตินิยมเก่า ๆ เช่น ฮูยีน ตุก ขาง และเลอ วัน ฮวน ในอันที่จะสร้างขบวนการปฏิรูปขึ้นในอันหนัวและตั้งเกีย นั้นล้มเหลวตั้งแต่เริ่มแรก การเรียกร้องขออนุญาตตั้งพรรคกั้วหน้าของประชาชนเวียดนามถูกคัดค้านในเดือนกันยายน ค.ศ. 1926 ผู้มีอำนาจยังก็ตกนมิให้พวกเขาเข้าร่วมกับพรรคนิยมนิยรัฐธรรมนุญ ดูจากความผิดพลาดของผู้นำหัวปานกลาง ปัญญาชนเวียดนามเริ่มประจักษ์ว่ารัฐบาลจะไม่ยอมให้สิ่งใดเว้นแต่ต้องต่อสู้¹⁵ ดังนั้นความเสื่อมของขบวนการปฏิรูปจึงกระตุ้นลัทธิชาตินิยมแบบปฏิวัติขึ้น การที่ฝรั่งเศสไม่ยอมประนีประนอมจึงเท่ากับช่วยให้ผู้นำคณะปฏิวัติประสบผลสำเร็จอย่างยิ่งหลัง ค.ศ. 1925

ใน ค.ศ. 1924 หลังจากที่ตั้งพรรคนิยมนิยรัฐธรรมนุญแห่งโคจิ้นจิ้นมาได้ไม่ถึงปี ก็มีการตั้งพรรคเถื่อนแม้จะยังมีได้เป็นพรรคปฏิวัติในอันหนัวและขยายตัวอย่างรวดเร็วไปถึงตั้งเกียด้วย ในระหว่างการทรงตัวอยู่ในระยะสั้น พรรคนั้นอยู่ต่อมาถึง ค.ศ. 1930 ชนกลุ่มนี้เปลี่ยนชื่อไปหลายครั้ง จนกระทั่งความคิดเห็นของพรรคไปพัวพันกับความคิดปฏิวัติ ชื่อพรรคจึงกลายเป็น ตัน เวียด คาช เมन्ह ดาง (สมาคมปฏิวัติของเวียดนาม) หัวหน้าสำคัญคือ เลอ วัน ฮวน เขาเป็นผู้หนึ่งที่รัฐบาลอาณานิคมก็ตกนมิให้ก่อตั้งองค์การทางกฎหมายในอันหนัว จุดอ่อนที่สำคัญของพรรคนี้ นอกจากจะมีสมาชิกจำนวนน้อยแล้วคือ ขาดแผนการที่แน่นอนและที่คนอื่นเข้าใจได้ พรรคคัดค้านการมีสถาบันกษัตริย์ แต่ก็กล่าวถึงการปฏิรูปสังคมและสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐเวียดนามอิสระไว้เพียงเล็กน้อย ความผิดพลาดในการพัฒนาแผนการปฏิรูปสังคมและปฏิบัติการทางการเมือง เน้นความสำคัญของอิสรภาพของชาติในความคิดทางการเมืองของพวกเขาตินิยมทุกฝ่าย พวกนี้คิดว่าการวางแผนที่แน่นอนและกว้างขวางเป็นการเสียเวลาโดยใช้เหตุ

ข้อที่กล่าวมาแล้วนั้น เป็นสาเหตุสำคัญที่ปัญญาชนไม่เคยมีแผนการที่แน่ชัดในการปฏิรูปสังคม ทั้งนี้ไม่ใช่พวกเขาไม่เห็นใจประชาชน สิทธิที่เขาเรียกร้องเป็นแต่เพียงเกี่ยวข้องกับชนชั้นที่มีการศึกษา และชนชั้นกลางเท่านั้น ก่อนหน้า ค.ศ. 1930 เป็นเวลานาน กลุ่มชาตินิยมที่ไม่ถูกต้องตามกฎหมาย เชื่อว่าอาจได้เอกราชเพียงด้วยการใช้กำลังล้มอำนาจฝรั่งเศสไป แต่ไม่มีผู้ใดเว้นแต่พวกคอมมิวนิสต์ที่ทราบว่าจะสิ่งนี้อาจกระทำได้อีกด้วยการรวมชาวเวียดนามทั้งหมดให้อยู่เบื้องหลังขบวนการเพื่อเอกราชนี้

การขาดโครงการที่เหมาะสมทำให้สมาคมเพื่อการปฏิวัติเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ความอ่อนแอครั้งนี้จึงถูกสันนิบาตเพื่อการปฏิวัติของกลุ่มคนหนุ่มเวียดนามนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ (กลุ่มนี้มักจะเรียกกันว่า ถิ่นเหนียน) ก่อตั้งขึ้นในประเทศจีนราว ค.ศ. 1925 และเป็นกลุ่มซึ่งต้องยอมนับถือว่าเป็นก้าวแรกของพวกคอมมิวนิสต์ที่เริ่มก่อตั้งองค์การขึ้นในเวียดนาม ภายในเวลาเพียงสองถึงสามปี ถิ่นเหนียนก็ได้สร้างองค์การใต้ดินขึ้นมีสมาชิกหลายพันคน

ความสำเร็จของถิ่นเหนียนส่วนใหญ่เกิดขึ้นได้เพราะมีโครงการสมบูรณและเฉียบขาด โดยการปลุกปั่นกิจกรรมของมวลชน ใช้ประโยชน์จากความไม่พอใจของประชาชน และก่อตั้งขบวนการชาวนาและกรรมกร จึงช่วยทำความพอใจให้กลุ่มคนหนุ่มซึ่งต้องการการปฏิบัติการทางการเมืองที่แน่นอน ผลก็คือ กลุ่มชาวบ้านรักชาติที่ไม่ใช่พวกคอมมิวนิสต์เข้าร่วมกับพวกถิ่นเหนียนกันมาก แต่ก่อนที่ถิ่นเหนียนจะได้รับความสำเร็จโดยสมบูรณ์ในการกลืนสมาคมการปฏิวัติที่เกิดวิกฤตการณ์ในด้านผู้นำเสียก่อน ซึ่งนำไปสู่ความแตกแยกของกลุ่มสามกลุ่มที่เป็นปฏิปักษ์กัน และทำให้ความก้าวหน้าของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนามต้องช้าลง

ระหว่างนั้นในดั่งเกีย ความไม่พอใจในสมาคมการปฏิวัติและความปรารถนาของพวกชาตินิยมที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ก่อให้เกิดการสร้างพรรคพวกชาตินิยมหรือเวียดนาม ก๊กแดงดั่ง หรือที่เรียกกันว่า วิเอ็นคิวดีดี พวกนักวิชาการเป็นแกนกลางของสมาชิกวิเอ็นคิวดีดี โครงการปฏิวัติของพวกนี้มุ่งไปที่การปฏิวัติทางทหารของชนพื้นเมืองเพื่อที่จะขับไล่อาวฝรั่งเศส พรรคนี้จึงใช้ความพยายามส่วนใหญ่ในการรวบรวมชาวเวียดนามที่เป็นทหารและในการรวมอาวุธต่าง ๆ พรรคนี้เจริญรวดเร็วและได้รับความเห็นใจและความสนับสนุนทางการเงินมากกว่าพรรคอื่น ๆ ที่เกิดก่อนหน้า แต่ผู้นำพรรคหลายคนยังหนุ่มและขาดประสบการณ์ ไม่มีทางเทียบกับการตรวจฝรั่งเศสได้ หัวหน้าคือครูหนุ่มอายุเพียงยี่สิบสามปีชื่อ เหงียนไทย ออก ผู้มีความปรารถนาทางการเมืองและความใฝ่ฝันซึ่งขัดกันกับความระมัดระวังซึ่งเขาควรมีในขณะนั้น ตำรวจจึงเข้าปิดสถานที่พิมพ์เผยแพร่โฆษณาของพรรค ส่วนตำรวจฝรั่งเศสหลังจากที่ได้มานำยาบาแซ็ง หัวหน้าองค์การส่วนบุคคลซึ่งมีหน้าที่เกณฑ์คนงานทำงานในไร่แล้ว ก็ได้ทำการรุนแรงต่อสมาชิกขององค์การต่าง ๆ ที่ผิดกฎหมาย แม้ว่าหัวหน้าของพรรคชาตินิยมวิเอ็นคิวดีดีก็ยังอยู่รอด พวกเขาอยู่ได้ทั้ง ๆ ที่มีการข่มขู่ว่าจะถูกจับและถูกประหารอยู่ตลอดเวลา พวกเขาเชื่อว่าทั้งประเทศเห็นใจในภาวะอันล่อแหลมของพวกเขา จึงสั่งให้มีการจลาจลทั่วประเทศขึ้นซึ่งกองทหารที่มีทหารเวียดนามรวมอยู่ด้วยจะเข้าร่วมด้วยในคืนวันที่ 9 และ 10 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1930 ปรากฏว่าการจลาจลครั้งนี้ล้มเหลวลงอย่างน่าสงสาร กองทหารที่ยืนเบในดั่งเกียประหารทหารฝรั่งเศสได้หลายคน และสามารถต่อต้านฝรั่งเศสได้ถึงหนึ่งวัน การโจมตีที่ไร้ผลเกิดขึ้นเพื่อล้มล้างกองทหารที่สูงหัว และในฮานอย ทั้งสองแห่งมีการระเบิดเกิดขึ้นหลายครั้ง แล้วก็เท่านั้นเอง

นักเขียนคนหนึ่งตั้งข้อสังเกตไว้ว่า “การปราบปรามรวดเร็วและโหดเหี้ยม”¹⁶ ความหวาดกลัว

ของฝรั่งเศสกลายเป็นการตอบโต้อย่างรุนแรง ทหารที่เข้าร่วมกับการกบฏถูกประหาร ผู้นำพรรคแปดสิบคนถูกลงโทษถึงตายและจำนวนอีกหลายร้อยคนถูกลงโทษให้ต้องทำงานหนักตลอดชีวิต เหงียนไทย ฮอก และผู้ร่วมมืออีกสิบสองคนถูกตัดศีรษะในวันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1930 มีกลุ่มเล็ก ๆ และพวกหัวหน้าหลายคนได้รับความช่วยเหลือจากพวกก๊กมินตั๋งให้ลี้ภัย จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงพวกนี้จึงกลับมาเวียดนามได้ในที่สุด

เมื่อทั้งสมาคมนักปฏิวัติและพรรคชาตินิยมถูกทำลายไปแล้ว หน่วยงานด้านการกระทำลับ ๆ และกิจกรรมเกี่ยวกับการปฏิวัติของลัทธิชาตินิยมเวียดนามจึงตกอยู่กับพวกคอมมิวนิสต์หนุ่ม ๆ ที่ได้รับการศึกษามาอย่างดีและมีความสามารถทางการเมือง ซึ่งพรรคส่งมาจากฐานพลังในต่างประเทศเพื่อแทนที่พวกของเขาที่เสียชีวิตไปในปี 1930 พรรคคอมมิวนิสต์ที่รวมตัวกันได้ของเวียดนามก่อตั้งขึ้นที่การประชุมของกลุ่มพวกคอมมิวนิสต์ต่าง ๆ ในเวียดนามในเดือนมกราคมและตุลาคม ค.ศ. 1930 โดยมีเหงียน อาย ก็อก เป็นผู้นำ คนผู้นี้ต่อมามีชื่อเสียงมากในนามของโฮจิมินห์¹⁷ เมื่อปราศจากการแข่งขันใด ๆ ทั้งสิ้นพรรคคอมมิวนิสต์ก็เริ่มกลายเป็นผู้นำของกลุ่มพลังต่าง ๆ ที่จะยุติระบอบอาณานิคม

7

ในการเขียนประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยใหม่ คำถามที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เลยก็คือ ทำไมพรรคคอมมิวนิสต์จึงมีอิทธิพลอย่างใหญ่หลวงเช่นนั้นในหมู่พวกปัญญาชน กรรมกร และชาวนา คำถามเดียวกันนี้อาจจะตั้งได้อีกแบบหนึ่ง คือ ทำไมพวกชาตินิยมที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์จึงประสบความสำเร็จในอันที่จะรวบรวมเสียงสนับสนุนของมวลชนให้มากพอที่จะกันพวกคอมมิวนิสต์จากการเป็นผู้นำของกลุ่มพลังต่อต้านอาณานิคม

ดูจะไม่มีเหตุผลที่จะพูดว่าพรรคคอมมิวนิสต์มีผู้นำที่ดีกว่า พวกชาตินิยมคนสำคัญ ๆ อื่น ๆ อาจจะไม่มีความสามารถเท่าหรือไม่สละเวลาเพื่องานมากเท่าก็ได้จึงไม่มีชื่อเสียงมากกว่า แต่ถึงแม้จะยอมรับว่าผู้นำคอมมิวนิสต์เหนือกว่าก็ยังมีคำตอบอื่นอีก ซึ่งความจริงคงเป็นคำถามทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกันคือ ทำไมเหตุผลของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามจึงดึงดูดคนที่มีความศรัทธาสูงได้มากเช่นนั้น

เหตุผลสำหรับพลังของลัทธิคอมมิวนิสต์อยู่ที่ความสับสนของสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่แปลกประหลาดในประเทศ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือสภาพของลัทธิอาณานิคมซึ่งเป็นระบบที่เก่าแก่ แสวงหาประโยชน์ใส่ตัว นำเอาความชั่วร้ายของลัทธิทุนนิยมระยะแรกและไม่ได้นำผลดีของลัทธินี้ในช่วงหลังมาให้ ยิ่งกว่านั้นลัทธินี้เป็นของต่างชาติไม่ใช่ของเวียดนาม ความจริงที่ว่าลัทธิทุนนิยมเป็นของต่างชาติก็มีผลให้ขบวนการชาตินิยมมีแนวโน้มทางการเมืองที่แปลกไป สภาพของการเชื่อมโยงชนิดแยกไม่ออกของลัทธิชาตินิยมและการต่อต้านลัทธิทุนนิยมจะอ่อนแรงลงได้ก็ต่อเมื่อคนชั้นกลางได้รับการยินยอมให้เข้าร่วมในการพัฒนาลัทธิทุนนิยมด้วย และถ้าเศรษฐกิจของเวียดนามเองจะได้รับการส่งเสริมถึงจุดที่ลัทธิทุนนิยมจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ที่ประชาชนจะสัมผัสได้ แต่ก็ไม่มีการทำทั้งสองอย่าง

ลัทธิทุนนิยมแบบอาณานิคม สาเหตุดั้งเดิมของลัทธิทุนนิยมในเวียดนามไม่ได้มีความหมายสำหรับคนชั้นกลางและคนชั้นปัญญาชนเช่นเดียวกับของชาวนาและกรรมกร คนชั้นกลางและพวกปัญญาชน

ไม่เคยคัดค้านการพัฒนาการอุตสาหกรรมด้วยตัวของมันเอง ที่เขাপนมากที่สุดก็คือการที่ไม่มีการอุตสาหกรรมมากพอ และที่มีอยู่แล้วก็ใช้เพื่อเสริมกำลังของฝรั่งเศส เมื่อเห็นได้ชัดเจนแล้วว่าพวกเขาจะไม่มีความได้สมปรารถนาตราบใจที่ฝรั่งเศสยังคงเป็นนายของประเทศเวียดนามอยู่ คำถามที่ว่าจะได้เอกราชอย่างไร กลายเป็นเครื่องกำหนดแนวความคิดของการเมืองชั้นสุดท้ายของพวกเวียดนาม อุดมการณ์ทางการเมือง ซึ่งจะใช้ในการต่อสู้ทางการเมืองมีความสำคัญรองลงมา คนที่สามารถนำการต่อสู้โดยมีทางที่จะสำเร็จ ได้กลายเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับ คนพวกนี้ก็คือพวกคอมมิวนิสต์ ดังจะให้เห็นจากประวัติศาสตร์ต่อไป

พวกคอมมิวนิสต์เหนือกว่ากลุ่มพวกชาตินิยมต่างๆ 2 ประการด้วยกัน พวกเขาได้รับการฝึกด้านการปฏิวัติได้ดิน และมียุทธวิธีที่ใช้การได้ทางการเมืองสำหรับมวลชน ตลอดเวลาหลัง ค.ศ. 1925 พวกคอมมิวนิสต์ไม่เคยขาดการส่งผู้นำหนุ่มที่มีแวนน้อยกว่าสิบสองคนไปฝึกที่กรุงมอสโกเลย ก่อน ค.ศ. 1930 ชาย 250 คน ได้รับการอบรมและเตรียมที่จะปฏิบัติการลับ ๆ ในโรงเรียนแห่งหนึ่งในประเทศจีน ส่วนยุทธวิธีทางการเมือง พวกคอมมิวนิสต์รู้ว่าควรจะแสดงภาพพจน์อะไร เขาเลือกกลยุทธ์ต่อต้านอาณานิคมและลัทธิชาตินิยม ในส่วนที่เกี่ยวกับเวียดนาม พวกเขาทำดีที่สุดให้เห็นว่าลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นเป้าหมายระยะยาว จุดประสงค์ปัจจุบันคือการปลดปล่อยชาติ สำหรับผู้นำชาตินิยมที่เป็นชนชั้นกลาง การต่อต้านลัทธิทุนก็เป็นอุดมการณ์ที่ได้รับและนำพอใจอยู่แล้ว พวกคอมมิวนิสต์ทราบว่าการแสดงออกมีความรู้สึกทางชาตินิยมมากกว่ากลุ่มอื่นเท่านั้นจะทำให้พวกเขาหวังว่าจะได้เป็นผู้นำของขบวนการเพื่อเอกราชทั้งหมด

แต่นโยบายของพวกคอมมิวนิสต์ไม่ใช่เป็นเพียงความพยายามที่จะเอาชนะคู่แข่งในด้านอาวุธ คำขวัญเกี่ยวกับชาตินิยมต่างๆ ทุกเรื่อง ไม่ว่าเรื่องจะดูไม่สำคัญ แต่ก็นำเอามาเกี่ยวกับเรื่องการปกครองของคนต่างชาติดีได้ เขาพูดถึงความจำเป็นที่ต้องลดภาษี การแบ่งปันที่ดินใหญ่ ๆ ให้กับพวกไม่มีที่ดิน การให้การรักษาพยาบาลที่ดีขึ้นกับคนงานในไร่ และสิทธิในการก่อตั้งสหภาพกรรมกร เพราะเขารู้ว่าพวกชาวนาและกรรมกรควรมีผู้บอกกล่าวให้รู้ว่าพวกที่ต้องการเอกราชเข้าใจในปัญหาและความขมขื่นของพวกกรรมกร พวกคอมมิวนิสต์เห็นว่าเอกราชเป็นผลของการต่อสู้ของมวลชนที่ทำต่อ ๆ กันมา พวกคอมมิวนิสต์ทราบดีว่าควรจะต้องดึงมวลชนเข้ามาในการต่อสู้ด้วย ถ้าหากว่าเอกราชจะไม่เป็นเป้าหมายระยะยาว แต่เอกราชเกิดขึ้นจากการต่อสู้ติดต่อกันด้วยเรื่องที่มีมวลชนสนใจ นี่เป็นจุดอ่อนที่สำคัญที่กลุ่มต่าง ๆ ที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์ไม่เคยเข้าใจถึงความเกี่ยวพันของสองสิ่งนี้ พวกชาตินิยมไม่เคยได้รับและไม่เคยเสาะแสวงหากำลังหนุนจากพวกกรรมกรและชาวนาด้วย

การปฏิเสchlussิทธิทางการเมืองตลอดมาไม่เพียงแต่กั้นการพัฒนาขบวนการทางการเมืองซึ่งขึ้นอยู่ กับชนชั้นกลางเท่านั้น แต่ยังกั้นการก่อตัวของขบวนการกรรมกรที่มีแนวโน้มทางประชาธิปไตย สหภาพแรงงานเป็นสิ่งที่ผิดกฎหมาย พวกชาตินิยมตระหนักว่าพวกเขาต้องรวมตัวกันโดยผิดกฎหมาย เพียงเท่านั้น ก็กีดกันการพัฒนาความคิดทางการเมืองประชาธิปไตยอยู่แล้ว พรรคประชาธิปไตยที่มั่นคงจะพัฒนาได้เมื่อมีสภาพที่ถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ฝรั่งเศสตั้งดีดิ่งและหลับตาไม่ยอมเห็น มีเพียงกำลังเท่านั้นที่จะเอาชนะฝรั่งเศสได้ และพวกคอมมิวนิสต์ก็เป็นพวกที่สนับสนุนการใช้กำลังมาเสมอ มีเพียงการปฏิวัติเท่านั้นที่จะขับไล่ฝรั่งเศสได้ และการกระทำของมวลชนเท่านั้นจะนำไปสู่การปฏิวัติ เมื่อต้องเผชิญกับทางเลือกเพียงสองทางคือรบหรือยอมรับสภาพการที่ร้ายแรง พวกชาตินิยมทั้งหมดรวมตลอด

ถึงพวกที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ก็ตกลงใจจะต่อสู้ แม้จะเป็นการเสี่ยงว่าความเหนือกว่าของพวกคอมมิวนิสต์ในค่ายชาตินิยมจะกลับชัยชนะให้กลายเป็นความขมขื่น

สภาองเกรสของพวกคอมมิวนิสต์ในเดือนตุลาคม 1930 ได้อธิบายถึงการปฏิวัติที่พวกคอมมิวนิสต์ได้เตรียมการเอาไว้ว่า ไม่ใช่เป็นการปฏิวัติของพวกสังคมนิยม แต่เป็นของพวกชนชั้นกลางและเป็นประชาธิปไตยของพวกชาวนาและต่อต้านจักรวรรดินิยม เมื่อมีผู้ติดตามจำนวนมากคอยอยู่ได้การบังคับบัญชา ไม่ช้าพวกคอมมิวนิสต์ก็พร้อมที่จะก่อสงครามทางการเมืองซึ่งกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ ไม่เคยแม้แต่ฝันว่าจะทำได้ เขาตกลงว่าจะเตรียมพวกชาวนาเพื่อการกบฏของมวลชนอย่างเปิดเผย จุดมุ่งหมายที่น่าอัศจรรย์ก็คือ การทำลายอำนาจของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นในรูปภาคต่าง ๆ อันกว้างขวางของเวียดนาม และก่อตั้งสถาบันท้องถิ่นที่เป็นประชาธิปไตยขึ้น ถ้าพวกเขาทำสำเร็จได้บ้างก็เพราะการอดอยากที่ยาวนานที่เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1930 โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคกลางของอันหน่า

การกบฏอย่างเปิดเผยเริ่มขึ้นในภาคเหนือของอันหน่า หลังจากวันที่ 1 พฤษภาคม ค.ศ. 1930 ไม่นานนัก เป็นวันซึ่งผู้เดินขบวนภายใต้การนำของพวกคอมมิวนิสต์ถูกฝรั่งเศสฆ่าตายนับร้อย ๆ คน หกเดือนต่อมาชาวนาในจังหวัด งีอาน ฮาติน และกวางงาย ทำลายกลไกของรัฐบาลท้องถิ่น และตั้งรัฐบาลปฏิวัติของตนเอง ตั้งองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นขึ้นแทนการปกครองที่ฝรั่งเศสควบคุมอยู่ทั่วบริเวณอันกว้างขวางของอันหน่า และสามารถทรงตัวอยู่ได้หลายเดือน ในบางแห่งอยู่ได้จนถึงฤดูใบไม้ผลิปี 1931 เมื่อเวลาล่วงไป ขบวนการได้ขยายตัวไปในจังหวัดหลายจังหวัดในโคจินจีน เช่น จังหวัดเบนตรี ตราวินห์ วินห์ลองซาแดง และลองซุเยน แต่ในจังหวัดเหล่านั้น ตั้งระบบการปฏิวัติไม่สำเร็จ แม้แต่ตั้งชั่วคราวก็ไม่สำเร็จเช่นกัน

ปี 1930 มีผู้ตั้งชื่อว่าเป็นปีแห่งความน่ากลัวสีแดง ตามมาด้วยปีแห่งความน่ากลัวสีขาว ต้นปี 1931 ฝรั่งเศสได้รวบรวมกำลังทหารได้เพียงพอทางตอนเหนือและตอนกลางของอันหน่าเพื่อก่อตั้งระบบการปกครองแบบที่เป็นอยู่ก่อนการปฏิวัติ ฝรั่งเศสใช้ความน่ากลัวจนได้มีความสำเร็จในการฟื้นฟูสภาพปกติในฤดูร้อนปี 1931 แหล่งข่าวพวกชาตินิยมได้คะเนว่าจำนวนผู้เสียชีวิตมีหมื่นคนและถูกเนรเทศอีกห้าหมื่นคน นับว่าไม่มีปีใดในประวัติศาสตร์การปกครองของฝรั่งเศสที่จะมิดม่นกว่าปี 1931 นี้ ประชาชนไม่ได้ถูกฆ่าเพราะการรบอย่างรุนแรงเพราะไม่มีการรบ แต่ประชาชนถูกไล่ถูกล่าและถูกฆ่าตายโดยพวกทหารที่กระหายเลือด

ปี 1932 หนึ่งปีหลังจากมีสันติภาพแล้ว ฝรั่งเศสจับนักโทษการเมืองซังคุกและเข้าค่ายกักกันที่มีชื่อเสียงบนเกาะปูลูกองดอร์ องค์การการปฏิวัติไม่ถูกทำลายก็ไม่สามารถปฏิบัติการโดยเปิดเผยได้อีก ข่าห้วงใหญ่ปาสกีเอร์ได้ประกาศในวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1932 ว่า "ลัทธิคอมมิวนิสต์ในฐานะเป็นพลังต่อต้านความมีระเบียบของบ้านเมืองได้สูญหายไปแล้ว"¹⁸

8

ในฝรั่งเศสเหตุการณ์ปี ค.ศ. 1930 และ 1931 ก่อให้เกิดความเคืองแค้น ความตกใจ และความอาย และในเวียดนามเองชาวฝรั่งเศสที่มีหัวสมัยใหม่ก็เรียกร้องให้หาขั้นตอนที่จะเปลี่ยนบรรยากาศทางการเมือง

เมื่อจักรพรรดิเบปไตต์ เสด็จกลับจากฝรั่งเศสเสมาเวียดนามในวันที่ 8 กันยายน ค.ศ. 1932 พวกนิยมอาณานิคมหัวปานกลางคิดว่าเพียงเท่านั้นก็อาจจะเป็นโอกาสสำหรับการปฏิรูปทางการเมือง เขาได้ผู้กระตือรือร้น ฉลาด และตั้งพระทัยดี ขณะนั้นทรงมีพระชนมายุเพียง 18 พรรษา คำสั่งครั้งแรกของพระองค์แสดงความตั้งพระทัยที่จะหาการสนับสนุนและการร่วมมือจากประชาชน พระองค์จะทรงมีอิทธิพลเพียงใดขึ้นกับฝรั่งเศส ในวันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1933 พระองค์ทรงทำให้ระบบการปกครองดั้งเดิมที่ใช้ขุนนางแมนดารินต้องผิดหวังโดยเข้ากุมรัฐบาลด้วยพระองค์เอง และตั้ง พัน คิน นักชาตินิยมหัวปานกลางเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล ขุนนางเก่าอายุสามสิบสองปี ชื่อ ัง ดินห์ เดียม รัฐมนตรีมหาดไทยของพระองค์ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าคณะกรรมการฝรั่งเศสเวียดนามเพื่อการปฏิรูป ซึ่งก็ทำอะไรไม่สำเร็จ เดียมลาออกหลังจากที่ใช้ความพยายามที่ปราศจากผลและเผชิญกับความท้อใจ ปฏิกริยาของเบปไตต์ต่อความล้มเหลวก็คือการลาออกเช่นกัน แต่ไม่ใช่จากตำแหน่งของพระองค์ เพื่อทดแทนความท้อแท้ พระองค์แสวงหาความสุขทางโลก ซึ่งเป็นสิ่งที่ผู้มีศีลธรรมอย่างเดียมไม่ยอมให้อภัย อีกบทหนึ่งในประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ของฝรั่งเศสและเวียดนามก็จบลงอย่างเศร้าสลด

สามปีให้หลังจากการละเมิดคำมั่นสัญญาของความร่วมมือกันระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามนำไปสู่พัฒนาการสำคัญสองประการ คือ การฟื้นตัวของเศรษฐกิจอินโดจีนหลังจากที่ทรุดโทรมลงมาเกือบห้าปี และชัยชนะในการเลือกตั้งพรรคแนวประชาชนในประเทศฝรั่งเศส

แม้จะไม่มีกรปฏิรูปที่สำคัญทางการเมือง ผลกำไรที่เพิ่มขึ้นเนื่องจากการแข่งขันทางเศรษฐกิจก็มีผลทำให้ความรู้สึกของประชาชนทั้งฝรั่งเศสและเวียดนามอ่อนลง การผ่อนปรนให้ความรู้สึกทางชาตินิยมชนิดกลาง ๆ แม้ว่าจะจำกัดตัวอยู่ในโคจีนจีน แต่ก็ทำให้พลังของปัจจัยที่ถูกต้องตามกฎหมายของขบวนการชาตินิยมเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่พวกชาตินิยมหัวรุนแรงไม่สามารถจะฟื้นตัวจากความพ่ายแพ้อย่างย่อยยับในปี 1930

ในรูปการแบบใหม่นี้พวกคอมมิวนิสต์ก็มีบทบาทที่สำคัญอีกแม้ว่าบทบาทจะเปลี่ยนไป ความถูกต้องทางกฎหมายใหม่นี้เป็นเพียงการแสดงออกทางการเมืองกระทำกลับ ๆ โดยผิวเผิน ยิ่งกว่านั้น ในระยะหลายปีแรก ๆ พวกคอมมิวนิสต์ถูกพวกขบวนการหัวรุนแรงแบบของนายทรอทสกีข่มอยู่ พวกหลังนี้มีกำลังเข้มแข็งมากจนกลายเป็นกลุ่มผู้นำของพวกคอมมิวนิสต์และชาตินิยมทั้งหมดได้ในระยะสั้น ๆ ระยะเวลาหนึ่ง

การก้าวขึ้นสู่ความเป็นผู้นำของขบวนการหัวรุนแรงแบบของนายทรอทสกีในเวียดนามเริ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1933 โดยมีนายทาทุเทา ชาวเวียดนามที่ปราดเปรื่องรับการศึกษาจากฝรั่งเศสเป็นผู้ก่อตั้ง เขาอ้างว่ามีสมาชิกสามพันคนในโคจีนจีน ซึ่งก็คงเป็นไปได้จากความสำเร็จอย่างยิ่งในการเลือกตั้งในสภาอาณานิคมในโคจีนจีน ปี 1939 ความสำเร็จที่ยิ่งใหญ่ขึ้นไปอีก คือ การที่กลุ่มแยกตัวออกเป็น 2 กลุ่มด้วยกัน คือ กลุ่มต่อสู้ (ตั้งชื่อตามหนังสือพิมพ์ชื่อลาอุท) และกลุ่มตุลาคม (เรียกชื่อตามหนังสือพิมพ์ของพวกเขา) นำโดย โฮ ฮู ตวง ซึ่งติดคุกฝรั่งเศสอยู่หลายปีแล้วมากลายเป็นนักโทษสมัยเดียวกับอีกกลุ่มต่อสู้ได้รับเสียงข้างมากในการลงคะแนนผู้แทนกลุ่มนี้ เช่น ทา ทุ เทา ตริน วัน ทัก และพัน วัน ฮูม ได้รับเลือก โดยเอาชนะคู่แข่งอื่นจากพรรครัฐธรรมนูญที่เพิ่งฟื้นตัวขึ้นใหม่ และพวกนิยมสตาลินสองคน และพวกชาตินิยมอิสระอีกหลายคน ระหว่าง ค.ศ. 1933-1939 พวกหัวรุนแรงแบบนายทรอทสกีได้รับความสำเร็จมากในการเลือกตั้งในสภาเทศบาลเมืองไซ่ง่อน ไม่ว่าจะมีกรณีส่งผู้แทนไปแข่งขันเอง

หรือไปร่วมมือกับพวกนิยมสตาลินที่มีกำลังอ่อนแอกว่า ซึ่งพวกเราร่วมมือด้วยชั่วคราวในรูปแนวร่วม ที่ถูกต้องตามกฎหมาย แนวร่วมชาตินิยม แนวร่วมอันหนามีชื่อว่า สภาอินโดจีน เบื้องหลังแนวร่วมเหล่านี้ ทั้งกลุ่มสตาลินและกลุ่มทรอทสกีทำงานหนักที่จะเอาชนะกันเองอย่างผิดกฎหมาย เหมือนกับจะเตรียมพร้อมสำหรับการแตกแยกของแนวร่วมของพลัง ซึ่งเกิดขึ้นเมื่อการต่อสู้ของฝรั่งเศสกับเยอรมัน และการต่อสู้ของอินโดจีนของฝรั่งเศสต่อต้านญี่ปุ่นเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในความคิดของพวกนิยมสตาลิน นั่นคือ ระยะเวลาห่างเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1939 ระยะเวลาที่ฮิตเลอร์กับสตาลินทำสัญญาร่วมมือกัน

ก่อนหน้านั้นอีกนาน พรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามได้มีกำลังมากขึ้นกว่าที่เคยมีเมื่อก่อนปี ค.ศ. 1931 อย่างหนึ่งที่พวกเขาระวังมากคือการรักษาชีวิตอันมีค่าของกลุ่มให้มากกว่าที่จะทำได้ โดยเฉพาะโดยการลักลอบของพวกเขาก็เข้าไปในประเทศจีน อีกอย่างหนึ่งก็คือการร่วมมือกับองค์กรชาตินิยมที่มีแนวความคิดไม่รุนแรงและพวก “ชนชั้นกลาง” เพื่อจะได้คัดเลือกคนได้และสามารถปกปิดกิจกรรมของพวกเขาได้ ในดังกล่าวย พรรคสามารถที่จะปฏิบัติการภายใต้ชื่อของแนวร่วมประชาธิปไตยอินโดจีน ซึ่งมีผู้นำที่คนยังไม่รู้จักดีสองคนคือ นายฟาม วัน ดง ผู้ต่อมาได้เป็นนายกรัฐมนตรีของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม และนาย ไว เหงียน เกียบ นายพลในอนาคตของเวียดนาม ผู้เอาชนะฝรั่งเศสที่ เดียน เบียนฟู พวกคอมมิวนิสต์หลายคนใช้สาขาของพรรคสังคมนิยมฝรั่งเศสในอินโดจีนและสันนิบาตลัทธิมนุษยชนเป็นเครื่องบังหน้า

แต่ระยะเวลาแห่งความสงบสุขที่ถูกต้องตามกฎหมายของขบวนการปฏิวัติที่นิยมลัทธิมาร์กของเวียดนามมีอยู่เพียงสั้น ๆ เช่นเดียวกับรัฐบาลแนวร่วมประชาชนของฝรั่งเศส แม้แต่ก่อนที่รัฐบาลจะล้มและในขณะที่สมาชิกพรรคสังคมนิยมเป็นรัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคมอยู่ที่ตวม นาย นา ทู โท ก็ถูกจำคุกเพราะบทความเรื่องหนึ่งซึ่งพวกฝรั่งเศสที่มาตั้งรกรากในเวียดนามเห็นว่าเป็นการยั่วยุ และในวันที่ 26 กันยายน ค.ศ. 1936 หลังจากที่มิสัญญาะหว่างสตาลินและฮิตเลอร์แล้ว ฝรั่งเศสก็ประกาศห้ามพรรคคอมมิวนิสต์ปฏิบัติการ พร้อม ๆ กันนั้นในเวียดนามก็ใช้วิธีการรุนแรงกับทุก ๆ คนที่รู้หรือต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ พวกนิยมสตาลินและทรอทสกีถูกจับราวสองร้อยคน และพรรคทั้งสองก็ถูกห้ามว่าผิดกฎหมาย

แต่พวกชาตินิยมที่รุนแรงกลุ่มใหม่ก็ก่อตัวขึ้นอีก และถูกพวกขบวนการคอมมิวนิสต์ได้ดินใช้เป็นประโยชน์ กลุ่มนี้ฟื้นตัวขึ้นอีกปลายปี ค.ศ. 1940 เมื่อฝรั่งเศสไม่สามารถป้องกันอินโดจีนได้ และญี่ปุ่นได้เข้ายึดครองบางส่วนของเวียดนามไว้ พวกคอมมิวนิสต์ได้เริ่มก่อการอีกในบริเวณทุ่ง เด โจน ซึ่งมีชื่อเสียงลือลือมาในฐานะเป็นฐานทัพของพวกคอมมิวนิสต์ แต่การปราบปรามก็รวดเร็วเช่นเคย คนกว่าพันถูกจับและพรรคพวกคอมมิวนิสต์ถูกทำลายโดยสิ้นเชิง แต่ผู้นำที่ไม่ยอมแพ้ทั้งที่อยู่ในและนอกคุกก็ยังคงคัดเลือกผู้ติดตามใหม่

เหตุการณ์ที่สำคัญที่เตรียมการให้พวกคอมมิวนิสต์เวียดนามเพื่อจะก้าวหน้าไปสู่อำนาจในที่สุดก็คือ การที่ฮิตเลอร์รุกรานรัสเซีย ชั่วข้ามคืนพวกเขาก็กลายเป็นพวกสนับสนุนสงคราม สนับสนุนพวกสัมพันธมิตร และในบางกรณีสนับสนุนกำลังของฝรั่งเศส ซึ่งจะได้รับเชิญเป็นทางการให้ร่วมกันต่อต้านญี่ปุ่นในไม่ช้า พวกนี้ไม่หวังให้พวกชาตินิยมต่อสู้การปกครองของฝรั่งเศสและลัทธิอาณานิคมเสียแล้ว แต่ต่อต้านพรรคพวกของลัทธิฟาสซิสต์ ซึ่งปกครองอินโดจีนเสมือนหนึ่งเป็นอาณานิคมของญี่ปุ่น เมื่อญี่ปุ่นโจมตีสหรัฐอเมริกา พวกคอมมิวนิสต์เวียดนามกลายเป็นพวกสนับสนุนอเมริกัน เขา

คาดเอาไว้ความปราชัยของเยอรมันและญี่ปุ่น และความหวังว่าจะมีการร่วมมือกันระหว่างจีนปฏิวัติ และสหภาพโซเวียตจะทำให้รัฐบาลวชิโนอินโดจีนสลายตัวลง และคงจะก่อให้เกิดการเคลื่อนไหวที่จะกำจัดการปกครองของชาวยุโรปในเอเชียได้

ภารกิจที่สำคัญที่สุดของผู้นำคอมมิวนิสต์ก็คือการเตรียมการสำหรับโอกาสที่จะกุมอำนาจไว้ในมือ ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1914 เหงียน อาย ก๊อก ประชุมคณะกรรมการกลางของพรรคหมู่บ้านเล็ก ๆ ใกล้เขตแดนจีน ตกลงกันว่าจะหาองค์การชาตินิยมซึ่งจะคลุมไปทั่วซึ่งได้แก่ เวียดนาม ด็อก แลป ดอง มินห์ ฮอย หรือสันนิบาตเพื่อเอกราชของเวียดนาม ซึ่งมารู้จักกันภายหลังว่า เวียดนามมินห์ นับเป็นเครื่องมือซึ่งโฮจิมินห์ใช้การต่อสู้ตัวต่อตัวจากใหม่ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์และลัทธิชาตินิยมเพื่อการครอบครองเวียดนามหลังสมัยอาณานิคม

บทที่ 10 ฝรั่งเศสเสียอินโดจีน

1

โชคชะตาของเวียดนามถูกกำหนดโดยมาตรการซึ่งญี่ปุ่นใช้ในการสร้างอินโดจีนให้เป็นฐานกำลังทางทหารเป็นเวลาถึงหกปี จากเริ่มสงครามโลกครั้งที่สองจนเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 ไม่ถึงหนึ่งปีหลังจากที่สงครามระเบิดขึ้น ฝรั่งเศสซึ่งพ่ายแพ้และถูกยึดครองก็ถูกตัดขาดจากเอเชียโดยสิ้นเชิง ไม่ช้าญี่ปุ่นก็สามารถเร่งจังหวะที่จะพิชิตเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งก็เป็นบริเวณที่ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาททางทหารอยู่เป็นครั้งคราวเป็นเวลาเกือบครึ่งศตวรรษ สงครามจีนกับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1894-95 เพื่อชิงเกาหลีนับได้ว่าเป็นเครื่องแสดงเจตนาแรกของญี่ปุ่น ความพยายามของรัสเซียที่จะแย่งเกาหลีจากญี่ปุ่นก่อให้เกิดสงครามระหว่างรัสเซียกับญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1904-5 ซึ่งรัสเซียเป็นฝ่ายแพ้ มาในปี ค.ศ. 1910 ญี่ปุ่นก็รู้สึกแข็งแกร่งพอที่จะผนวกเกาหลีอย่างเปิดเผย

ในช่วงสิบปีต่อมา ญี่ปุ่นก็พยายามเปิดฉากการรุกรานใหม่ แต่ชัยชนะของฝ่ายตะวันตกในสงครามโลกครั้งที่หนึ่งทำให้แผนของญี่ปุ่นถูกสกัด ญี่ปุ่นไม่อาจดำเนินนโยบายนี้ต่อได้จนกระทั่งปี ค.ศ. 1931 เมื่อเข้าโจมตีและยึดครองแมนจูเรีย

มาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1937 ญี่ปุ่นก็เริ่มสิ่งที่เรียกกันว่าเหตุการณ์ในจีน ซึ่งได้แก่สงครามที่ไม่ได้ประกาศอันยาวนาน ในเวลาสองปีก็นำไปสู่การยึดครองบริเวณชายฝั่งส่วนใหญ่และภาคกลางของจีน พร้อมกันกับการเริ่มเหตุการณ์ในจีน ญี่ปุ่นก็หันมาสนใจอินโดจีนเป็นพิเศษ นับแต่เดือนสิงหาคม ค.ศ. 1937 มาแล้ว กระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศสถูกญี่ปุ่นประท้วงในการที่ส่งอาวุธไปจีนโดยผ่านตังกี๋ย ซึ่งเป็นเส้นทางขนส่งสำคัญที่สุดของจีน นี่เป็นการยื่นคำขาดครั้งแรกและมีตามมาอีกเรื่อย ๆ จนกระทั่งฝรั่งเศสเหลือทางเลือกทางเดียวคือต่อสู้หรือยอมจำนน

ญี่ปุ่นรุกคืบหน้าอย่างรวดเร็วในจีน และถึงเมืองกวางตุ้งในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1938 สามสัปดาห์หลังจากที่ฝ่ายตะวันตกยอมอ่อนข้อต่อฮิตเลอร์ที่มิวนิค เมื่อจีนเหลือแต่ความใจหวังเป็นเมืองท่าเพียงแห่งเดียว ทางรถไฟสายตังกี๋ย-ยูนนานจึงมีความสำคัญยิ่งต่อกองทัพจีนที่กำลังต่อสู้จากฐานทัพในบริเวณตะวันออกเฉียงใต้ ฝรั่งเศสซึ่งพยายามเอาใจญี่ปุ่นก็ไร้ผล ได้ยุติการส่งอาวุธทั้งหมดที่ส่งหลังจากที่สงครามเกิดขึ้น และไม่ช้าหลังจากนั้นก็จำกัดการขนส่งน้ำมันเชื้อเพลิง รถบรรทุกและสิ่งทอทางบก ในวันที่ 10 เดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1939 ญี่ปุ่นเข้ายึดครองเกาะไหหลำซึ่งอยู่นอกอ่าวตังกี๋ย ในวันที่ 31 มีนาคมก็ยึดหมู่เกาะสแปรตลี ซึ่งอยู่ห่างจากอินโดจีนตะวันออกเฉียงใต้ 300 ไมล์ การยึดครองนี้ทำให้ญี่ปุ่นอยู่ในฐานะที่จะคุกคามเส้นทางเดินเรือระหว่างสิงคโปร์และฮ่องกง ถึงแม้หมู่เกาะสแปรตลีจะเป็นของฝรั่งเศสแต่ในนามก็ตาม แต่ฝรั่งเศสก็มีได้ประท้วงการยึดครองนี้ ฝรั่งเศสเป็นกังวลกับความพยายามของญี่ปุ่นที่จะเสริมสร้างกำลังทางทหารของสยาม (ประเทศไทย) ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าไทยกำลังได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นในความพยายามที่จะผนวกสามแคว้นของกัมพูชา หลังจากที่ญี่ปุ่นยึดนานกิง

ซึ่งเป็นเมืองใหญ่เมืองสุดท้ายของจีนได้ในการบุกกลางทางใต้ ญี่ปุ่นก็มาถึงชายแดนตั้งเกียและทังระเปิดทางรถไฟสายตั้งเกีย-ยูนนานเป็นครั้งแรก

ถึงแม้ชาวฝรั่งเศสจะมีความเห็นต่างกันออกไปในเรื่องว่าจะจัดการกับแรงกดดันของญี่ปุ่นได้ดีที่สุดอย่างไร แต่ก็มีความรู้สึกแรงกล้าว่าควรจะต้องต้าน ปัญหาว่าการต่อต้านนั้นจะทำได้หรือไม่และจะเตรียมการได้ดีที่สุดอย่างไร กลายเป็นเรื่องที่ได้เถียงกันมากในฝรั่งเศสและในอินโดจีน

ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีน โดยเฉพาะพวกที่มีธุรกิจในการส่งอาวุธยุทธสัมภาระไปจีนซึ่งให้ผลกำไรดีเกือบจะเห็นชอบเป็นเอกฉันท์ว่าควรต่อต้านญี่ปุ่น ซึ่งผิดกับชาวฝรั่งเศสในเมืองแม่ แต่นักธุรกิจที่มองโลกในแง่ของความเป็นจริงเหล่านี้ไม่อาจบอกได้ว่าจะพิทักษ์อินโดจีนจากการคุกคามของญี่ปุ่นได้ดีที่สุดอย่างไร คนพวกนี้ต้องการให้ฝรั่งเศสส่งทหาร เรือ และเครื่องบินมาให้ในขณะที่ฝรั่งเศสกำลังต้องการสิ่งเหล่านี้เองอย่างยิ่งยวด

ผู้ที่มีพรรคคนที่มองโลกในแง่ของความเป็นจริงมากกว่าแต่ไม่มีลักษณะที่จะยอมแพ้แต่ประการใดก็คือ จอร์จ มงเดล สมาชิกพรรคกลางในรัฐบาลของดาลาดิเยร์ ซึ่งเข้ามาบริหารประเทศต่อจากรัฐบาลแนวร่วมประชาชาติของบลัม มงเดลและข้าหลวงใหญ่ เบรเวีย ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งต่อไป ส่งเสริมโครงการทางการเมือง เศรษฐกิจและการทหารที่มีผลในทางสร้างสรรค์ โดยหวังว่าจะช่วยให้มีทางต่อต้านได้สำเร็จมากขึ้น ความพยายามของบุคคลทั้งสองนี้ได้รับความสนับสนุนจากอดีตข้าหลวงใหญ่ นายพลวแรน และอดีตรัฐมนตรีกระทรวงอาณานิคม พอล เรโนต์ มงเดลและเบรเวียสนับสนุนการสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนและการอะลุ่มอล่วยต่อชนชั้นนำ โดยที่คำนึงถึงอันตรายจากการถูกตัดขาดจากเมืองแม่ถ้าเกิดสงครามขึ้น จึงมีแผนที่จะสร้างอุตสาหกรรมที่สำคัญขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ การผลิตกระดาษ เวชภัณฑ์ และสินค้ายุทธศาสตร์ที่สำคัญยิ่งอื่น ๆ

มงเดลและผู้สนับสนุนเขาต้องเผชิญกับการต่อต้านและความเป็นศัตรูเช่นเดียวกับผู้สนับสนุนการปฏิรูปทั้งหลาย แต่อุปสรรคที่ยิ่งใหญ่กว่าความเป็นอริของชาวอาณานิคมก็คือความไม่มีเวลาพอการจะมาแก้บาปที่ทำมาเป็นเวลาแปดสิบปีในสองปีย่อมทำไม่ได้

แต่กระนั้นก็ตาม ความสำเร็จของมงเดลก็น่าประทับใจจนทุกวันนี้ ถ้ามองแต่ว่างานของเขากว้างเพียงใด เขาทำให้มีการยอมรับการมีกองทัพแห่งชาติเวียดนามได้สำเร็จ มีการให้กู้เงินเพื่อการป้องกันดินแดนเป็นจำนวน 400 ล้านฟรังก์ และในเวลาหนึ่งปี จำนวนทหารพื้นเมืองในอินโดจีนก็เพิ่มจาก 27,000 คน เป็น 50,000 คน มีการเปิดโรงเรียนทหารของฝรั่งเศสให้กับคนหนุ่มชาวอินโดจีน กองทัพเรืออินโดจีนที่เล็กจนน่าสมเพช (เรือลาดตระเวนหนึ่งลำกับปืนขนาดเล็กสองลำ) ได้รับการเสริมกำลังด้วยเรือลาดตระเวนหนึ่งลำ เรือพิฆาตสองลำ เรือใต้น้ำสองลำและเรือตอร์ปิโดสามลำ แต่ในจำนวนเครื่องบินสองร้อยลำที่สัญญาจะให้กับกองทัพอากาศที่เล็กและล้าสมัยของอินโดจีนนั้นเพียง 20 ลำถูกส่งไปถึงก่อนสงครามจะระเบิดขึ้น แต่โครงการสำคัญของเขาแทบจะยังไม่ได้เริ่มเลยเมื่อสงครามในยุโรปทำให้ฝรั่งเศสต้องทุพพลภาพ มาบัดนี้ฝรั่งเศสต้องการทรัพยากรจากอินโดจีนมากขึ้นและมงเดลก็เร่งรัดที่จะได้มา มีการเพิ่มการผลิตยางพารา ข้าว ชา กาแฟ ถ่านหิน แร่เหล็ก ทั้งสแตนแมงกานีส แอนทิโมนี และแร่ที่หายากอื่น ๆ มีการเพิ่มวันทำงาน ห้ามส่งสินค้าบางชนิดไปประเทศอื่นนอกจากฝรั่งเศส แต่ไม่ช้าฝรั่งเศสก็สูญเสียเรือที่ใช้ขนส่งสินค้าและเส้นทางเดินเรือที่ปลอดภัย และผลิตผลจากอินโดจีนก็ไปไม่ถึงจุดหมายปลายทาง แม้แต่ก่อนที่ฝรั่งเศสจะพ่ายแพ้ด้วยซ้ำไป และทั้ง ๆ

ที่มีความปรารถนาอย่างมากที่จะป้องกันไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น แต่ก็ปรากฏว่าทรัพย์สินจากอินโดจีนกลับไปสู่ญี่ปุ่นแทน อินโดจีนถูกดึงเข้าไปอยู่ในวงจรทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ก่อนจะมีการยึดครองเสียอีก แต่เพราะสงครามและการปิดล้อมชายฝั่งทำให้ตนต้องเสียลูกค้าอื่น ๆ ไปจนหมด ฝรั่งเศสผู้เป็นเจ้าของอาณานิคมจึงต้องยอมรับการเปลี่ยนแปลงนี้

2

เมื่อมีการแต่งตั้งนายพลคาทูกุที่เกษียณอายุแล้วแทนข้าหลวงใหญ่เบรวีเย ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1939 ก็นับได้เป็นครั้งแรกในเวลากว่าห้าสิบปีที่มีทหารเป็นหัวหน้าบริหารอินโดจีน การเตรียมป้องกันอินโดจีนดำเนินต่อไปอย่างรีบเร่งในสมัยของคาทูกุแต่ก็ไม่มีใครเลยที่ตั้งความหวังว่าฝรั่งเศสมีโอกาส ถ้าหากญี่ปุ่นจะเปิดฉากโจมตีอย่างจริงจัง และนายพลคาทูกุก็คิดเช่นนี้ไม่น้อยไปกว่าคนอื่น ยิ่งไปกว่านั้น พวกที่เสนอให้สนองความต้องการของญี่ปุ่นเพื่อเอาใจญี่ปุ่นก็มีจำนวนมากขึ้น เมื่อฝรั่งเศสปราชัยในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1940 ญี่ปุ่นก็ดำเนินแผนทุกวิถีทางในอันที่จะทำให้ฝรั่งเศสเห็นว่าการยอมให้ญี่ปุ่นเข้ายึดครองบางส่วนของเวียดนามโดยสันตินั้นเป็นทางออกที่ดีกว่า ในวันที่ 19 มิถุนายน ค.ศ. 1940 ญี่ปุ่นยื่นคำขาดต่อคาทูกุให้ปิดพรมแดนตั้งเกี่ยวกับจีน ห้ามการส่งรถบรรทุก น้ำมันเชื้อเพลิงและวัสดุสงครามอื่น ๆ เข้าไปในจีน อีกทั้งขอให้คณะทูตทหารญี่ปุ่นเข้ามาในตั้งเกียเพื่อควบคุมการยุติให้ความช่วยเหลือต่อจีน ญี่ปุ่นให้คาทูกุตอบภายใน 24 ชั่วโมง

คาทูกุไม่ใช่คนขลาดหรือนิยมอักษะ แต่ก็รู้ว่าตนนั้นขนาดเครื่องมือที่จะต่อต้านการโจมตีของญี่ปุ่น เขาพยายามจะขอความช่วยเหลือจากอังกฤษและอเมริกาแต่ก็ล้มเหลว¹ จึงยอมรับคำขาดโดยหวังว่าญี่ปุ่นต้องการเพียงเท่านั้น และถ้าไม่เป็นเช่นนั้นเขาก็จะสามารถต้านทานการเรียกร้องมากไปกว่านี้ได้ โดยความช่วยเหลือที่จะได้จากฝรั่งเศส คาทูกุต้องประหลาดใจเป็นอย่างมากเมื่อทราบว่รัฐบาลใหม่ของเปแตงกับคาร์ลอง ซึ่งกำลังพยายามอย่างหนักที่จะยุติการต่อต้านฮิตเลอร์ในทุกทาง กลับทำตัวเป็นวีรบุรุษโดยแสดงความไม่พอใจต่อการยอมจำนนของเขา และแสดงความไว้วางใจอย่างที่สุดโดยการปลดเขาออกจากตำแหน่ง ผู้ที่มาแทนคาทูกุคือ พลเรือโทจ็อง เดอคูซ์ ผู้บัญชาการกองทัพเรือฝรั่งเศสในตะวันออกไกล ซึ่งรัฐบาลวิชีเห็นว่าไว้ใจได้มากกว่าในเรื่องการเมือง หลังจากเดินทางออกจากอินโดจีนแล้วคาทูกุก็เข้าร่วมในขบวนการฝรั่งเศสเสรี²

เดอคูซ์ เข้ารับตำแหน่งในวันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1940 ไม่ถึงสองสัปดาห์ต่อมาก็ถึงเวรของเขาที่จะต้องรับมือกับปัญหาว่าจะกันไม่ให้กองทัพญี่ปุ่นเข้ามาในอินโดจีนได้อย่างไร การต่อต้านด้วยกำลังทหารก็จะทำให้ญี่ปุ่นเข้ามาแน่ ๆ พอ ๆ กับการยอมรับข้อเรียกร้องใหม่ คือ ให้กองทัพญี่ปุ่นผ่านตั้งเกียเข้าไปจีนโดยเสรี และให้ญี่ปุ่นใช้สนามบิน เดอคูซ์ฉลาดพอที่จะหลีกเลี่ยงการปฏิเสธคำขาดโดยตรง แต่เขาปฏิเสธไม่ยอมรับผิดชอบในการยอมรับคำขาดนั้น ด้วยสายตาที่มองไปในอนาคต เขากับปัญหาโดยแสดงเจตนาชัดเจนด้วยวาจาที่จะต่อสู้ต่อไปด้วยการรอคำสั่งให้เขายอมแพ้จากผู้บังคับบัญชาของรัฐบาลวิชี แต่เขาก็ยินยอมโดยเร็วเมื่อเปแตงลงนามในคำสั่งให้เจรจาเงื่อนไขให้ญี่ปุ่นเข้าไปในอินโดจีนในวันที่ 2 กันยายน ค.ศ. 1940 สามวันหลังจากที่มีการทำสนธิสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับญี่ปุ่น ตามสนธิสัญญาฉบับนี้ รัฐบาลวิชียอมรับ “ความเป็นใหญ่ของญี่ปุ่นในตะวันออกไกล” และตกลงจะให้ญี่ปุ่นได้ “เครื่อง

อำนาจความสะดวกทางทหารบางประการในตั้งเกียเพื่อยุติสถานการณ์ในจีน”

ตามข้อตกลงที่ทำกับนายพลนิชิฮาระ ที่ฮานอ่ย ในวันที่ 22 กันยายน ญี่ปุ่นได้รับอนุญาตให้มีทหารในบริเวณทางเหนือของแม่น้ำแดงได้ 6,000 คน และไม่เกิน 25,000 คนทั่วทั้งอินโดจีน ไชฟองจะเป็นเมืองท่าทางเข้าของกองทัพญี่ปุ่นซึ่งได้รับอนุญาตให้ใช้สนามบินสำคัญสามแห่งในตั้งเกียด้วย ถึงแม้ญี่ปุ่นจะบรรลุเป้าหมายเฉพาะหน้าของตน แต่ก็คิดว่าควรจะให้บทเรียนกับฝรั่งเศสเพื่อกรุยทางสำหรับการเจรจาในอนาคต ในวันที่ 22 กันยายน กองทัพญี่ปุ่นในตอนใต้ของจีน ซึ่งทำเป็นว่าไม่รู้ถึงการตกลงที่ทำกันในวันนั้น ได้ข้ามเขตแดนเข้าไปตั้งเกียและโจมตีตองตังและล้งซอน ถึงแม้ฝรั่งเศสจะต่อสู้อย่างแข็งขัน แต่ตองตังก็แตกใน 24 ชั่วโมง ล้งซอนยอมแพ้ในวันที่ 24 กันยายน ฝรั่งเศสตกเป็นเชลยของญี่ปุ่น ซึ่งส่งนาวิกโยธินขึ้นบกตามชายฝั่งเป็นบางจุดและทิ้งระเบิดเมืองไฮฟอง

ฝรั่งเศสกลัวว่าญี่ปุ่นจะหาข้ออ้างยึดครองตั้งเกียทั้งหมด จึงสั่งให้หยุดการต่อสู้โดยสิ้นเชิง แต่ญี่ปุ่นซึ่งได้รับความพอใจเต็มที่กับผลทางการทหารและการเมืองจากการโจมตีของตน เรียกเหตุการณ์นั้นว่า เป็นความผิดพลาดที่น่าเสียใจ ซึ่งปล่อยเชลยทั้งหมด และในที่สุดก็ปล่อยให้ฝรั่งเศสกลับเข้าปกครองดินแดนที่ตนเองไม่อาจป้องกันได้³

เมื่อญี่ปุ่นได้พิชิตแล้วฝรั่งเศสมีทางเลือกเพียงระหว่างการยอมจำนนโดยสมัครใจกับโดยถูกบังคับแล้ว ก็พยายามจะทำให้ฝรั่งเศสร่วมมือในแผนที่จะยึดทรัพยากรของอินโดจีน ญี่ปุ่นพยายามอย่างเต็มที่ให้เดอคูซ์เชื่อมากขึ้นว่ารัฐบาลของตนเป็นอิสระ การทูตอย่างใจเย็นของญี่ปุ่นช่วยปิดบังความจริงที่ไม่น่าพิศมัยนั้นก็คือ ฝรั่งเศสปกครองอินโดจีนอย่างอิสระและนานเท่านานได้ก็ต่อเมื่อฝรั่งเศสสนองผลประโยชน์ของญี่ปุ่น

แต่เหตุการณ์ในตอนต้นปี ค.ศ. 1941 ทำให้ยากต่อการที่ฝรั่งเศสจะสร้างภาพลวงตาว่าอินโดจีนยังเป็นของตนอยู่ ญี่ปุ่นต้องการความร่วมมือจากไทยในแผนที่จะขยายตัวไปสิงคโปร์และพม่า จึงบังคับฝรั่งเศสให้ยกแคว้นของกัมพูชาสามแคว้นกับดินแดนลาวทางฝั่งขวาของแม่น้ำโขงให้ไทย ซึ่งไทยพยายามใช้กำลังแย่งจากฝรั่งเศสแต่ไม่สำเร็จ เบอร์นาร์ด ฟอล เขียนว่า “ทันทีที่มีการลงนามกันข้อตกลงที่ไตเกียว ก็เป็นที่แน่ชัดว่าอธิปไตยของฝรั่งเศสเหนืออินโดจีนกลายเป็นเรื่องตกลงไปแล้ว”⁴

สองวันก่อนหน้านั้น ในวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1941 ก็มีการทำสนธิสัญญาพาณิชย์ระหว่างฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นฉบับแรกซึ่งตามมาด้วยฉบับอื่น ๆ อีก สนธิสัญญาเหล่านี้เผยให้เห็นว่าญี่ปุ่นต้องการได้อะไรมากจากอินโดจีน และแสดงให้เห็นด้วยว่าบัดนี้อินโดจีนตกอยู่ใต้อำนาจทางเศรษฐกิจของญี่ปุ่นเพียงใด ข้าว ข้าวโพด ถ่านหิน ยางพารา และแร่ธาตุทั้งหมดที่มีสำหรับส่งออก ต้องถูกส่งไปยังญี่ปุ่นหรือกองทัพญี่ปุ่นที่ตั้งอยู่ในอินโดจีน โควต้าสินค้าส่งออกของอินโดจีนไปญี่ปุ่นถูกกำหนดไว้ร้อยละ 80 ของสินค้าส่งออกทั้งหมด ญี่ปุ่นได้รับสถานะเป็นชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่งและบริษัทญี่ปุ่นในอินโดจีนก็ได้รับสิทธิเกือบเท่ากับบริษัทฝรั่งเศส โดยข้อตกลงวันที่ 9 พฤศจิกายน ค.ศ. 1941 วิสาหกิจทั้งหมดในอินโดจีนได้รับคำสั่งให้ทำงานให้ญี่ปุ่น ซึ่งบัดนี้ก็รับดอกผลทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากความพยายามของมองเคลและเบรวีเอโนสมัยก่อนสงคราม

ในการยอมให้ญี่ปุ่นได้ผลิตผลส่วนใหญ่ของตนไปนั้น อินโดจีนได้รับตอบแทนจากญี่ปุ่นในรูปของสินค้าซึ่งบัดนี้ไม่อาจได้จากฝรั่งเศสหรือประเทศอื่นใด แต่จนกระทั่งปี ค.ศ. 1943 อินโดจีนได้รับเพียงส่วนน้อยของเครื่องจักรเครื่องมือ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งทองซึ่งญี่ปุ่นสัญญาว่าจะส่งให้ หลัง

จากนั้นญี่ปุ่นก็ต้องการทุกสิ่งไว้ใช้เอง และยังไม่สามารถส่งสินค้าไปอินโดจีนได้ด้วย เพราะถูกฝ่ายสัมพันธมิตรโจมตีทางอากาศ การแลกเปลี่ยนสินค้านี้ระหว่างอินโดจีนกับญี่ปุ่นจึงกลายเป็นธุรกิจทางเดียวนับแต่นั้นมา ความยุ่งยากทางการเงินของอินโดจีนทำให้เกิดภาวะเงินเฟ้อ ซึ่งเมื่อรวมเข้ากับการขาดแคลนอาหารและสินค้าที่จำเป็นอื่น ๆ ก็ทำให้มาตรฐานการครองชีพของประชาชนตกต่ำมากขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่กองทัพญี่ปุ่นจ่ายค่าข้าวเพียงกิโลละ 25 เซนต์ ราคาในตลาดมืดก็ขึ้นไปถึงหนึ่งเปียบช เมื่อการขนส่งทางเรือถูกตัดทำให้ญี่ปุ่นไม่มีน้ำมันเชื้อเพลิง ก็มีการนำเอาธัญพืชมากลับมาใช้แทน เมื่อญี่ปุ่นหมดเส้นใยสำหรับสิ่งทอ ก็ปลูกปอ ฝ้าย และ ป่านรามิในนาข้าว และเมื่อการขนส่งทางรถไฟและทางทะเลระหว่างเวียดนามเหนือและใต้ถูกตัดขาดเพราะการทิ้งระเบิด และถ่านหินจากตั้งเกียไม่อาจไปถึงโคจีนจิ้นได้ ก็มีการใช้ธัญพืชเพื่อผลิตเชื้อเพลิงสำหรับโรงไฟฟ้าในเวียดนามใต้

แต่ที่ก็ยังไม่ใช่ภาวะร้ายแรงที่สุด ในปี ค.ศ. 1944-45 ทางเหนือเกือบเกี่ยวได้น้อยเป็นพิเศษ การขาดแคลนเครื่องมือในการขนส่งข้าวมาจากทางใต้ รวมกับความไม่สนใจจริงจังกับประชาชน ทำให้เกิดความหายนะที่ร้ายกาจที่สุดในประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยใหม่ ประชาชนประมาณ 1.5 ถึง 2 ล้านคนในตั้งเกียเสียชีวิตเพราะความอดอยาก

เมื่อฮิตเลอร์บุกรุกเซียทำให้ญี่ปุ่นคล่องตัวมากขึ้นและโน้มเอียงที่จะใช้กำลัง สนธิสัญญาที่รัฐบาลวิซีลงนามกับโตเกียวในวันที่ 29 กรกฎาคม ค.ศ. 1941 มีผลในการรวมอินโดจีนเข้าในระบบทหารของญี่ปุ่น โดยการอ้างว่าจำเป็นต้องมี “การป้องกันร่วมกัน” ญี่ปุ่นส่งทหารเข้ามาตั้งค่ายทั่วประเทศ และได้รับอนุญาตให้ใช้สนามบินทั้งหมดรวมทั้งฐานทัพเรือที่คามรานห์และไซ่ง่อน โคจีนจิ้นกลายเป็นฐานทัพด่านหน้าสำหรับโจมตีสิงคโปร์

ในตอนกลางคืนของวันที่มีการโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ ญี่ปุ่นก็เข้าล้อมที่ตั้งของทหารฝรั่งเศสและยื่นคำขาดอีกฉบับหนึ่งให้เดอคูร์ ขู่ว่าจะเข้าปลดอาวุธทหารฝรั่งเศสและกักเป็นเชลยและยกเลิก “อริปไตย” ของฝรั่งเศสเหนืออินโดจีน เดอคูร์ไม่มีทางเลือกนอกจากจะยอมและอินโดจีนก็กลายเป็นส่วนหนึ่งของ “วงโคจรของมหาเอเซียตะวันออก” ซึ่งญี่ปุ่นเพิ่งกำลังเริ่มเปลี่ยนจากคำขวัญเป็นความจริง

ถ้ามองในแง่ของการตัดสินใจการแพ้ชนะในสงครามแล้ว ทฤษฎีการของอินโดจีนไม่มีบทบาทขั้นขีดแต่อย่างใด แต่ก็ไม่เป็นที่สงสัยว่าการร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสกับญี่ปุ่นในอินโดจีนทำให้ญี่ปุ่นไปถึงปากทางเข้าอินเดียและออสเตรเลียในห้าเดือนต่อมาได้ง่ายขึ้น

3

ผลอย่างหนึ่งของการที่ญี่ปุ่นเข้าแทรกแซง ก็คือการฟื้นตัวขึ้นชั่วคราวของความหวังของนักชาตินิยมชาวเวียดนาม ญี่ปุ่นได้สนับสนุนขบวนการชาตินิยมระหว่าง ค.ศ. 1900 ถึง 1907 และสามสิบปีต่อมาญี่ปุ่นก็กลับมาสนใจในลัทธิชาตินิยมของเวียดนามอีก เจ้าชายกวง เดอ กลับไปญี่ปุ่นอีก และมีบุคคลจำนวนหนึ่งให้ความหวังกับพระองค์ว่าอาจเสด็จกลับไปเวียดนามอีกในฐานะหัวหน้ารัฐบาลแห่งชาติที่มีญี่ปุ่นเป็นผู้อุปถัมภ์ เป็นเรื่องธรรมดาที่ความคาดหวังทางการเมืองของพระองค์และผู้สนับสนุนจะเพิ่มมากขึ้นเมื่อญี่ปุ่นรุกไล่เวียดนามเข้าไป ในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1940 พวกนักชาตินิยมซึ่งได้รับการส่งเสริมและอาจได้รับอาวุธจากญี่ปุ่น เริ่มการกบฏจากฐานในบริเวณเทือกเขาแคว้นโคคินห์ นัก

ชาตินิยมอื่น ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกคอมมิวนิสต์ร่วมกบฏด้วย แต่ถึงแม้จะได้รับความสำเร็จอยู่ขณะหนึ่งการกบฏก็ล้มเหลวในที่สุด

มาตรการปราบปรามของฝรั่งเศสมักโหดร้าย ถึงกระนั้นกองทัพฝรั่งเศสก็ใช้เวลาเกือบสามเดือนกว่าจะกวาดล้างกองโจรกลุ่มสุดท้ายซึ่งมีคอมมิวนิสต์ ตรัง ตรัง ลับ เป็นผู้นำลงได้ ลับถูกประหารชีวิตในวันที่ 26 ธันวาคม ค.ศ. 1940 ญี่ปุ่นซึ่งได้ปล่อยเชลยทหารฝรั่งเศสของตนในวันที่ 6 ตุลาคม ก็ได้แต่มองการสังหารคนซึ่งตนได้ส่งเสริมให้กบฏ

เดอคูร์ ซึ่งอ่อนแอเมื่อรับมือกับญี่ปุ่น กลับไม่มีปัญหาแม้แต่เล็กน้อยในการแสดงบทบาทบุรุษเหล็กกับพวกเวียดนาม ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1940 เขายกเลิกสภาทั้งหลายที่ได้รับเลือกในรัฐทั้งห้าของอินโดจีน และตั้ง “สภาแห่งสหพันธรัฐ” ขึ้นแทน และบรรยายงานของสภาที่ตนตั้งขึ้นเองนี้ว่าเพื่อให้ “คำแนะนำที่มีภูมิธรรมกับผู้นำซึ่งเป็นผู้บัญชาการ”

มาตรการอื่นซึ่งเดอคูร์ถือว่าเป็นการอะลุ่มอล่วยกับชาวพื้นเมืองก็คือ การนำรัฐบาลต่าง ๆ ในอินโดจีนมาจัดเป็น “สหพันธรัฐ” แต่แทนที่จะเพิ่มอำนาจของเจ้าหน้าที่ท้องถิ่น การจัดเป็นสหพันธรัฐนี้กลับเป็นการรวมอำนาจไว้ในส่วนกลางอย่างเข้มงวดมากยิ่งขึ้นในทางปฏิบัติ โดยมีฝรั่งเศสเข้าควบคุมทุกอย่างใกล้ชิดมากขึ้นยกเว้นราชพิธีอันโอ้อ่าอย่างผิวเผิน เดอคูร์ซึ่งชอบคิดว่าตนเป็นคนเจ้าความคิดทางการเมืองยังมีความคิดที่คลุมเครือเกี่ยวกับ “คตินิยมอินโดจีน” ซึ่งเป็นคล้าย ๆ ความรักชาติบ้านเมืองซึ่งไม่ติดเชื่อร้ายของลัทธิชาตินิยม คตินิยม เขาถือเป็นจริงเป็นจังพอ ๆ กับการจัดเป็น “สหพันธรัฐ” จะรวมความภาคภูมิใจในอินโดจีนเข้ากับความรู้สึกชอบคุณเป็นส่วนหนึ่งของฝรั่งเศส ซึ่งเป็นความคิดที่ไม่มีความหมายต่อชาวชนบทเลย และพวกที่มีการศึกษาและเงินโลกได้แต่เหยียดหยาม

อันที่จริงแล้วไม่ว่าเดอคูร์จะพยายามทำอะไร เขาก็ไม่มีวันทำให้ชาวอินโดจีนรู้สึกชอบคุณได้ ถ้าเขาสร้างถนน สะพานและการชลประทาน ชาวเวียดนามก็จะโอดครวญว่าพวกตนต้องจ่ายเงินโดยตรงด้วยการเสียภาษี และโดยทางอ้อมเพราะเงินเฟ้อมากขึ้น อันเป็นผลมาจากงานของเดอคูร์เป็นส่วนใหญ่ ถ้าเขายืนยันให้เลื่อนตำแหน่งทางบริหารของชาวเวียดนามให้สูงขึ้นและให้ได้เงินเดือนเท่ากับชาวฝรั่งเศส พวกนักชาตินิยมก็จะชี้ให้เห็นว่าเดอคูร์ไม่อาจหาชาวฝรั่งเศสมาแทนคนเก่าที่เกษียณอายุหรือตายลง แม้แต่ข้อเท็จจริงที่ว่ามีโรงเรียนมากขึ้นในสมัยของเดอคูร์มากกว่าสมัยข้าหลวงคนก่อน ๆ ก็ไม่ได้รับความเห็นดีจากนักชาตินิยม

ชาวเวียดนามเห็นเหตุผลน้อยมากที่จะต้องรู้สึกบุญคุณแม้แต่เมื่อเริ่มมีการส่งเสริมอุตสาหกรรมในท้องถิ่นเพราะความจำเป็นบังคับ ซึ่งก็ได้ผลเร็วมาก นอกจากนี้แล้ว ความสำเร็จทางอุตสาหกรรมเท่าที่มีก็ไปเป็นผลดีต่อญี่ปุ่นเป็นสำคัญ

ถึงแม้เหตุผลสำคัญที่ชาวเวียดนามไม่พอใจนั้นจะเกิดจากความไม่สามารถของเดอคูร์ที่จะบรรเทาความทุกข์ยากก็ตาม แต่ความไม่พอใจนั้นก็เป็นผลของนโยบายอันรู้เท่าไม่ถึงการณ์อย่างแท้จริงของเขา ซึ่งตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าการอะลุ่มอล่วยที่ไม่เป็นทางการจะทำให้ชาวเวียดนามยอมรับการปกครองแบบใช้อำนาจของเขา การหลอกตัวเองของเดอคูร์นี้น่าสมเพทอย่างยิ่ง ไม่เพียงแต่เขาจะเชื่อว่าชาวเวียดนามมีความพอใจเท่านั้น แต่อีกหลายปีต่อมาเขายังยืนยันว่าทั้งประชาชนและชนชั้นนำขึ้นชมและถึงกับรักฝรั่งเศส

รัฐบาลของเดอคูร์ไม่ได้สร้างวิญญานกบฏซึ่งแพร่อยู่ในหมู่เยาวชนและผู้มีการศึกษาในเวียดนาม

วิญญาณนี้มีอายุหลายสิบปีแล้ว แต่มาเบ่งบานเต็มที่เป็นการตั้งใจแน่วแน่ที่จะปลดปล่อยประเทศให้เป็นอิสระในสมัยของเขา ถ้าแม้เขาสามารถเห็นได้ล่วงหน้าว่าจะเกิดการปฏิวัติขึ้น เขาก็จะไม่สามารถสกัดกั้นมันได้ ความมีสายตาไกลและความแน่วแน่ไม่อาจที่จะต้านพลังสังคมนิยมอันรุนแรงซึ่งเกิดขึ้น เพราะบาปทางการเมืองที่ทำกันมากกว่าครึ่งศตวรรษ

อันที่จริงแล้วสิ่งที่เดอคูร์ทำไปเพื่อเอาใจชาวอินโดจีนนั้น ส่วนใหญ่ทำไปเพราะความกลัวหรือเพื่อรับมือกับการกระทำของญี่ปุ่น การยอมรับอธิปไตยในนามของฝรั่งเศสเหนืออินโดจีนไม่ได้ยับยั้งญี่ปุ่นจากการทำทุกสิ่งเท่าที่จะทำได้เพื่อบั่นทอนอำนาจของฝรั่งเศสเหนือประชาชน วิธีการอย่างหนึ่งของญี่ปุ่นก็คือการโฆษณาชวนเชื่อต่อต้านคนผิวขาว นั่นเรื่องเชื้อชาติและความเป็นหนึ่งของคนเอเชีย การโฆษณาชวนเชื่อนี้ดำเนินการโดยหน่วยข่าวภายในใต้คณะทูตญี่ปุ่น หน่วยข่าวนี้เพียงแต่ดำเนินการอย่างเปิดเผยต่อจากงานที่เริ่มมานานก่อนที่ญี่ปุ่นจะเข้าไปในเวียดนาม แต่ดำเนินการอย่างเปิดเผยมากขึ้น หน่วยงานจารกรรมที่ดำเนินการอย่างระมัดระวังนี้มีนักธุรกิจชื่อ มาตุชิตะ เป็นหัวหน้า บุคคลผู้นี้ถูกฝรั่งเศสขับไล่ออกไปในปี ค.ศ. 1938⁵

ในหมู่คนที่มาตุชิตะติดต่อดังกล่าวอย่างใกล้ชิดก่อนที่จะถูกขับไล่นั้นมีผู้นำเก่าได้รวมอยู่ด้วย พวกเขาได้ซึ่งเดิมทีเป็นนักวิทยาศาสตร์อย่างแท้จริง ได้มวลชนสนับสนุนและมีแนวโน้มเอียงไปในทางการเมืองด้วย ซึ่งทำให้เกิดขัดแย้งกับรัฐบาลอาณานิคม

4

ในฐานะเป็นศาสนา ลัทธิเกาไดเป็นการแสดงออกที่ประหลาดที่สุดอย่างหนึ่งของความหวังของมนุษย์ที่จะหาคำตอบปัญหาของการมีชีวิตอยู่ ลัทธิเกาไดเป็นการผสมผสานกันระหว่างศาสนาหลักที่มีอยู่ในเวียดนาม คือ พุทธศาสนา ลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อ และความเชื่ออย่างกว้างขวางในวิญญาณ และเอาความเชื่อเหล่านี้รวมเข้ากับคริสต์ศาสนา ปรัชญาตะวันตกและการยึดมั่นในวิญญาณแบบสมัยใหม่ การเข้าทรงคือวิธีที่พระเจ้าผู้เป็นเจ้าของลัทธิเกาไดแสดงตัวต่อมนุษย์ มนุษย์คนแรกที่ได้รับเลือกให้รับองค์การจากพระเจ้าผู้เป็นเจ้าก็คือ ข้าราชการคนหนึ่งชื่อ โง วัน เลี้ยว ผู้ไร้เดียงสา เป็นนักฝันที่ไม่มีพิษมีภัย เขาใช้เวลาติดต่อกับวิญญาณต่าง ๆ บนเกาะแห่งหนึ่งในอ่าวไทย วิญญาณดวงหนึ่งเรียกตนเองว่า เกาได นี่เป็นในปี ค.ศ. 1919 ต่อมาเมื่อ โง วัน เลี้ยว ย้ายไปไซ่ง่อน เขาก็นำคำสอนของเขาไปเผยแพร่ในวงข้าราชการอย่างกว้างขวาง บุคคลเหล่านี้มาให้ความสนใจกับโลกของวิญญาณส่วนใหญ่ก็เพราะโลกมนุษย์มักจะทำให้เกิดเรื่องยุ่งยากกับตน

ในหมู่ข้าราชการเหล่านี้มีคนหนึ่งชื่อ เล วัน ตรึง อดีตข้าราชการซึ่งได้เป็นสมาชิกสภาอาณานิคม หลังจากที่ลงทุนทำธุรกิจอย่างกล้าเสี่ยงหลายครั้ง เขาเห็นว่าคำสอนของ โง วัน เลี้ยว อาจเป็นฐานสำหรับขบวนการมวลชนทางศาสนาในโคจีนจีน และในปี ค.ศ. 1925 เขาก็เริ่มขบวนการดังกล่าว โง วัน เลี้ยว ซึ่งเป็นศาสดาของศาสนาใหม่นี้กลับถูกกันออกไปในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1926 ในการเข้าทรงอันนำตื่นเต้นหลายครั้ง เกาได แสดงตนไม่เพียงแต่ในรูปของพระพุทธเจ้าและพระเยซูเท่านั้น แต่ยังเป็นผู้แทรกแซงในกิจการของศาสนจักรใหม่ด้วย เกาไดเลือกเล วัน ตรึง เป็นประมุขสูงสุดของลัทธิเกาได และเลือกเมืองไตนิन्हเป็นเมืองหลวง มีการจัดระบบตามแบบศาสนจักรคาทอลิก และคำสอนก็ถูก

เผยแพร่ออกไปเกือบทั่วโคจีนจินตะวันตก มาในปี ค.ศ. 1932 ศาสนจักรใหม่มีสาขา 128 แห่ง และมีผู้เลื่อมใส 100,000 คน มาในปี ค.ศ. 1938 พวกเขาได้อ้างว่ามีสมาชิก 300,000 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 1.5 ล้านคนในปี ค.ศ. 1954 ในตอนต้นผู้เลื่อมใสจำกัดอยู่ในหมู่ข้าราชการ เจ้าของที่ดินและปัญญาชน แต่ลัทธิก็ได้กลายเป็นขบวนการมวลชนอย่างแท้จริงเมื่อฝังรากลงในหมู่ชนทางเหนือและตะวันตกของไช่จง

ในปี ค.ศ. 1935 ฟาม กง ทัก เข้ารับตำแหน่งแทนเล วัน ตริ่ง “สันตะปาปา” คนใหม่ ๆ ไม่สนใจในธุรกิจเหมือนกับเล วัน ตริ่ง เขาหลงใหลในอำนาจทางการเมืองภายใต้การนำของเขา นิกายเขาได้เริ่มมีลัทธิชาตินิยมเข้ามาแทรก ไม่เพียงแต่จะสนองความต้องการทางศาสนาเท่านั้น แต่ยังเริ่มมีบทบาทแทนพรรคการเมืองด้วย ไม่ช้าพวกฝรั่งเศสก็ถือว่านิกายเขาได้เป็นพรรคการเมือง จำกัดนิกายนี้อยู่ภายในโคจีนจินและออกกฎหมายห้ามนิกายนี้ในอันหน่าและตั้งเกีย แต่การต่อสู้กันระหว่างนิกายเขาได้และรัฐบาลอาณานิคมเริ่มต้นอย่างแข็งขันหลังจากที่สงครามเกิดขึ้นระหว่างปี ค.ศ. 1939 ถึง 1945 ฝรั่งเศสมีเป้าหมายที่จะปิดปากพวกเขาได้ เพราะพวกคนทรงของนิกายนี้เริ่มรับโอนการจากวิญญาณต่าง ๆ ที่มีความเป็นปฏิกิริยาต่อฝรั่งเศสและสนับสนุนญี่ปุ่นอย่างเปิดเผยมากขึ้นเรื่อย ๆ

5

แต่นิกายเขาได้ก็มีได้เป็นขบวนการทางศาสนาขบวนการเดียวที่ทำให้ฝรั่งเศสต้องปวดศีรษะ ในปี ค.ศ. 1939 เกิดนิกายอีกนิกายหนึ่งใกล้เขตแดนกับกัมพูชาในโคจีนจินตะวันตก ในหมู่บ้านชื่อหัวเหา ซึ่งกลายเป็นชื่อของขบวนการนี้ ผู้ก่อตั้งคือ หวัน ภู โส บุตรชาวนาที่ค่อนข้างมั่งคั่ง เขาเป็นคนขี้โรค เกิดในหัวเหาในปี ค.ศ. 1919 ไม่ช้าศาสนาดคนใหม่นี้ก็เป็นที่รู้จักกันทั่วภาคใต้ในนามของ “ภิกษุบ้า” และ “พระโพธิสัตว์” เขาได้รับแรงดลใจหลังจากไปเป็นศิษย์ของฤษีองค์หนึ่งซึ่งเป็นทั้งผู้บำเพ็ญพรตและหมอรักษาโรค

พุทธศาสนาแบบปฏิรูปของหวัน ภู โส ก็เหมือนกับคำสอนของนักก่อตั้งศาสนาอีกหลายคน คือ มุ่งสนใจคนที่ถูกกดขี่และคนยากจนเป็นสำคัญ เขาไม่พยายามจะประทับใจมวลชนด้วยลัทธิอันซับซ้อนและพิธีการอันตระการตา แต่พยายามชนะใจคนด้วยคำสอนง่าย ๆ ผิดกับนิกายเขาได้ ศาสนาใหม่นี้ไม่มีโบสถ์ไม่มีพระ เพียงแต่กล่าวกันว่าผู้ศรัทธานั้นติดต่อโดยตรงกับพระผู้เป็นเจ้าของ ซึ่งก็สามารถจะขอความช่วยเหลือได้ทุกเวลาและสถานที่ ดังนั้นจึงไม่อาจเรียกนิกายหัวเหาว่าเป็นศาสนจักรได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นขบวนการทางศาสนาอันแท้จริงและจริงจังในตอนต้น

สำหรับชาวชนบทที่ยากจนในโคจีนจินตะวันตก ผู้ซึ่งหันมาศรัทธาในหวัน ภู โส อย่างรวดเร็ว และเป็นจำนวนมากนั้น ศาสดาหนุ่มให้ความพอใจมากกว่าความต้องการทางศาสนาแต่อย่างใด แน่ ๆ ชายหนุ่มผู้มีพรอันลึกลับนี้มาจากชนชั้นเดียวกับตน มีเลือดเนื้อเชื้อไขเหมือนกับตน รู้จักพวกตนดีทั้งในความต้องการทางศีลธรรมและทางวัตถุ และเพราะว่าเขาสามารถเห็นได้ว่าไม่อาจสนองความต้องการเหล่านี้ได้เต็มที่ภายใต้สภาวะที่เป็นอยู่ ศาสดาผู้นี้ก็กลายมาเป็นผู้ส่งเสริมลัทธิชาตินิยม เป็นนักเทศน์และนักปลุกกระดมทางโลกผู้ต่อต้านลัทธิอาณานิคม

ในฤดูใบไม้ผลิของปี ค.ศ. 1940 หวัน ภู โส เริ่มขบวนการใหญ่ทั่วโคจีนจินตะวันตก มีผู้หันมา

เลื่อมใสนับหมื่น เขาเป็นที่นับถือมากยิ่งขึ้นเมื่อคำทำนายในตอนต้นของเขาเป็นจริงขึ้นมา ทั้งการเกิดสงคราม ความปราชัยของฝรั่งเศส การมาของญี่ปุ่น มาบัดนี้คนเช่น เลอ กง โบ เจ้าของที่ดินผู้มั่งคั่งก็หันมาสนใจ ผู้มองเห็นนิกายนี้อาจเป็นลู่ทางสำหรับเริ่มชีวิตการเมืองเช่นเดียวกันก็มีบุคคลสองคนที่ภายหลังกลายมาเป็นผู้บัญชาการสำคัญของกองทัพหัวเหา คือ ตรัน วัน เสว และลำ ทัน เหงียน บุคคลหลังนี้หันมาศรัทธาหลังจากที่เชื่อว่าหวัน ญู โส รักษาเขาหายจากโรคเช่นเดียวกับคนอื่นอีกจำนวนมาก

มาในฤดูร้อนของปี ค.ศ. 1940 เมื่อการประชุมขนาดใหญ่ ๆ ของ หวัน ญู โส ทำท่าจะกลายเป็นการประท้วงต่อต้านฝรั่งเศส เดอคูร์ก็ตัดสินใจว่าถึงเวลาที่จะจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในเดือนสิงหาคม หวัน ญู โส ก็ถูกส่งตัวไปเข้าโรงพยาบาลโรคจิต ภายใต้สมมติฐานที่มีทางเป็นไปได้เหมือนกันว่าเขามีสติสัมปชัญญะไม่สมประกอบ แต่ไม่เข้าศาลดาผู้นี้ก็สามารททำให้จิตแพทย์ของเขาหันมาเลื่อมใส หลังจากที่ถูกปล่อยตัวในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1941 เขาก็ถูกกักตัวอยู่ที่เมืองบักเหลียวไกลชายฝั่งทางตอนใต้สุดถึงแม้บักเหลียวจะอยู่ห่างจากฐานกำลังของนิกายหัวเหาก็ตาม แต่ไม่ช้าเมืองนี้ก็กลายมาเป็น “ศูนย์แสวงบุญ” ทั้งคำสอนทางศาสนาและที่ต่อต้านฝรั่งเศสแพร่โดยใสออกจากที่นี้⁶ สำหรับผู้มีศรัทธาแล้ว หวัน ญู โส กลายมาเป็นนักบุญทางการเมืองอีกด้วย ซึ่งไม่แต่ทำให้เขาเป็นศาสนาที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นเท่านั้น แต่ยังโยงขบวนการทางศาสนาของเขาเข้ากับขบวนการชาตินิยมอย่างแน่นแฟ้นมากขึ้นอีกด้วย

ทั้งหมดนี้เป็นที่รู้ดีขององค์การจารกรรมและโฆษณาชวนเชื่อของญี่ปุ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือ มาตุชิตะ ซึ่งเริ่มรื้อฟื้นความสัมพันธ์กับพวกเขาได้อีกเมื่อกลับมาไซ่ง่อนในปี ค.ศ. 1941 ถึงแม้มาตุชิตะจะไม่อาจยับยั้งการเนรเทศพวกผู้นำเขาได้และการควบคุมตัวหวัน ญู โสได้ก็ตาม แต่เขาก็มิได้อยู่เฉยแต่อย่างใด

แผนต่อต้านฝรั่งเศสของญี่ปุ่นขยายกว้างออกไปมากโดยงานของเค็มเปตาอิ องค์การตำรวจการเมืองของญี่ปุ่น เค็มเปตาอิเข้าไปปฏิบัติการในเวียดนามในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1941 และให้ความช่วยเหลือกับสายลับญี่ปุ่นโดยเฉพาะกับสายลับของมาตุชิตะ เมื่อระดมบุคคลชั้นนำชาวเวียดนามทางใต้เพื่อทำการต่อต้านฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1942 มาตุชิตะเข้าหาตรัน วัน อัน อดีตผู้นำพรรครัฐธรรมนูญซึ่งเพิ่งถูกปล่อยตัวออกจากค่ายกักกัน และชักชวนให้ตรันก่อตั้งกลุ่มการเมืองที่สนับสนุนญี่ปุ่นอย่างลับ ๆ กลุ่มนี้ก่อตั้งขึ้นในฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1942 ในรูปของสาขาในโคจินเงินของฟูก ก็อก (สันนิบาตเพื่อฟื้นฟูเวียดนาม) ของเจ้าชายกวง เดอ อีกสาขาหนึ่งถูกก่อตั้งขึ้นในด่งเกีย ขณะเดียวกันนั้น ไค เวียด คัก มาน (พรรคปฏิวัติแห่งเวียดนาม) กับ ไค เวียด ก็อก ดาน (พรรคชาตินิยมแห่งเวียดนาม) ก็เริ่มกิจการทางการเมืองอันลุ่ม ๆ ดอน ๆ ของตนในด่งเกียเช่นกัน ดูเหมือนจะด้วยการสนับสนุนของญี่ปุ่น ปัญญาชนและข้าราชการมีชื่อคนอื่น ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอนุรักษนิยมก็ได้รับการทาบทาม รวมทั้งตรัน ตรอง คิม และ ังดินห์เตียม บุคคลเหล่านี้ได้รับบอกกล่าวว่าอีกไม่นานรัฐบาลเวียดนามที่ญี่ปุ่นสนับสนุนจะต้องการให้รับใช้

การประท้วงอย่างรุนแรงของฝรั่งเศสในปี ค.ศ. 1943 ทำให้นักการทูตญี่ปุ่นวางมือจากแผนการเหล่านั้นชั่วคราว แต่เมื่อเค็มเปตาอิรู้ถึงแผนการจะจับกุมและเนรเทศนักชาตินิยมผู้ใดแสดงความเต็มใจที่จะช่วยร่วมมือกับตน จึงเข้าพิทักษ์พวกนี้จากฝรั่งเศส

นี่เป็นเพียงฉากเดียวในการต่อสู้ระหว่างตำรวจสันติบาลฝรั่งเศส กับเค็มเปตาอิ โดยที่มาตุชิตะ

รู้ว่าแผนของตนนั้นต้องได้ผู้นำที่มีมวลชนให้ความสนับสนุน เขาจึงได้มุ่งที่จะดึงเอาพวกเกาหลีและหัวเห่าเข้ามาอยู่ในค่ายของผู้สนับสนุนญี่ปุ่น การเนรเทศ ผู้นำเกาหลีได้สร้างความสันตะทือแนและเขาก็ตั้งใจแน่วแน่ว่าจะไม่ปล่อยให้พวกหัวเห่าต้องประสบโชคชะตาแบบเดียวกัน มาตู่ซิติะรู้ถึงแผนของฝรั่งเศสที่จะส่ง หวัน กุ โส ไปลาวในวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 1942 สองสามวันก่อนการย้ายตัว หวัน เค็มเปตาออิ ก็เตรียมการลักพาตัวเขาไปไว้ใต้อาณัติของญี่ปุ่นในไซ่ง่อน เขาอยู่ใต้การคุ้มครองเค็มเปตาออิอยู่สองสามปีที่นั่น กองบัญชาการสูงสุดของญี่ปุ่นตอบการขอตัวโดยฝรั่งเศสว่า หวัน ถูกคุมตัวในฐานะ “จารชนจีน” แผนขั้นต่อไปของมาตู่ซิติะก็คือการหาตัวผู้นำผู้สามารถให้กับนิกายเกาหลีซึ่งไร้ผู้นำอยู่ เขาเลือกเอาตวัน กวาง วินห์ อดีตหัวหน้าคณะเกาหลีได้ในพนมเปญ นครหลวงของกัมพูชา ซึ่งนิกายเกาหลีได้ฝังรากลงด้วย ภายใต้การอารักขาของเค็มเปตาออิ วินห์ประสบความสำเร็จในการสร้างกลุ่มผู้นำนิกายเกาหลีขึ้นได้อีกที่ไตนิन्हในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1943 -

ในปี ค.ศ. 1944 การขัดแย้งกันระหว่างโตเกียวกับองค์กรต่าง ๆ ของญี่ปุ่นในอินโดจีน เรื่องนโยบายทำให้รัฐบาลอาณานิคมมีเวลาที่ใช้ในการติดตามหาตัวผู้นำและตัวแทนของทั้ง ฟูก ก็อก ในทางใต้และไคเวียดในทางเหนือ ผู้นำคนสำคัญของไคเวียดคือ เหงียน เทื่อง ทัม หนีไปจีนได้ และไปพร้อมกับองค์กรชาตินิยมเวียดนาม หลักฐานที่แสดงว่านักรบญี่ปุ่นชนะนักรบทหารก็คือ พวกนักชาตินิยมได้รับความช่วยเหลือจากญี่ปุ่นน้อยมาก แต่เค็มเปตาออิก็คงดำเนินตามแผนของตนอย่างลับ ๆ ในแคว้นต่าง ๆ โดยส่งอาวุธให้พวกเกาหลี

พวกหัวเห่าก็ออกคำสั่งให้มีการจัดตั้งหน่วยติดอาวุธเช่นกับความสัมพันธ์ที่มีกับญี่ปุ่นไม่ใกล้ชิดเท่าที่ของพวกเกาหลีได้ และนับแต่นั้นมาความสัมพันธ์ระหว่างสองนิกายนี้ก็มิมีลักษณะที่เป็นคู่แข่งกันมากกว่าเป็นการร่วมมือ ความต้องการมีกองกำลังติดอาวุธทำให้พวกหัวเห่าต้องเผชิญกับความจำเป็นที่ไม่พึงปรารถนา การผูกพันอยู่กับทางโลกทำให้ต้องลดหลักการอันสูงส่งของตนลงอย่างมาก หน่วยติดอาวุธรับคนที่สนใจกับการปล้นสะดมมากกว่าอุดมคติ

ดังนั้นเมื่อมาถึงปี ค.ศ. 1945 ที่สำคัญ พลังชาตินิยมต่าง ๆ ของเวียดนามภายในประเทศจึงไม่เป็นภาพที่ให้ความหวังหรือประทับใจเลย องค์กรที่เป็นทางการเมืองอย่างแท้จริงถูกทำลายเป็นส่วนใหญ่ ผู้นำถูกเนรเทศหรือติดคุก ส่วนพวกนิกายทั้งหลายนั้นไม่ว่าจะมีพลังเพียงใดก็ตาม แต่เพราะลักษณะของตัวเองและความสัมพันธ์ที่เคยมีกับญี่ปุ่น จึงมีคุณสมบัติน้อยมากที่จะพูดหรือทำในนามของประชาชนเมื่อใกล้จะถึงเวลาอันยิ่งใหญ่แห่งการปลดปล่อย หลังจากที่ตกอยู่ใต้ปกครองของต่างชาติมากกว่าแปดสิบปี

นอกไปเสียจากว่ามีผู้นำที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกว่ากำลังพักตัวอยู่ที่อื่น อนาคตของการปฏิวัติแห่งชาติคงจะต้องเป็นไปอย่างปราศจากทิศทาง และคงจะตกอยู่ใต้อิทธิพลที่ไม่สอดคล้องกับความปรารถนาของการปฏิวัตินั้น

6

อันที่จริงแล้วพลังอื่น ๆ ก็กำลังเตรียมตัวอย่างขมิ้มมันทั้งในประเทศและในจีน นั่นคือ พวกนักชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์แต่แตกแยกกัน และพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีนซึ่งมีการจัดองค์กรกันอย่างแน่นแฟ้น

ขบวนการชาตินิยมอยู่ในสภาพยุ่งเหยิงอย่างน่าเศร้ามีอยู่แก่กลุ่มเป็นอย่างน้อยที่แย้งกันเป็นผู้นำสามกลุ่มที่สำคัญที่สุดคือ พรรคชาตินิยมแห่งตั้งเกียดตั้งเดิม เวียดนามฟูก ก็อก และไฉเวียด

เมื่อสงครามใกล้จะยุติลง ก็เป็นที่ชัดเจนขึ้นว่าผู้ที่จะกำหนดอนาคตของเวียดนามจะไม่ใช่วีปุ่น แต่เป็นฝ่ายสัมพันธมิตรผู้ชนะ มีจีนอยู่ในฐานะที่ที่สุดที่จะแทรกแซงในเวียดนาม วีปุ่นสามารถขับฝรั่งเศสออกไปก่อนสงครามจะยุติ แต่นอกไปจากว่าฝ่ายสัมพันธมิตรจะได้ตกลงกันว่าจะให้เอกราชกับเวียดนามแล้ว ฝรั่งเศสก็จะกลับมามีอำนาจเมื่อวีปุ่นพ่ายแพ้แล้ว ในตอนหัวเลี้ยวหัวต่อในประวัติศาสตร์นี้มีแต่จีนเท่านั้นที่จะคาดได้ว่าจะดำเนินการที่จะตัดสินชีวิต ตามประเพณีแล้วจีนเป็นศัตรูผู้ต่อต้านการเข้าครองเวียดนามโดยฝรั่งเศส นิสัยเก่าของจีนที่หักหลังเวียดนามยังไม่ถูกลืม แต่ก็เป็นที่คิดกันว่ากำลังอำนาจของจีนเมื่อสงครามสิ้นสุดลงอาจทำให้จีนไม่ไปตกลงกับฝรั่งเศส

ความคิดเหล่านี้มีน้ำหนักยิ่งขึ้นเพราะสิ่งที่ใคร ๆ ก็รู้ แต่ไม่มีใครยอมรับ นั่นคือ พวกคอมมิวนิสต์เป็นพวกเดียวที่มีสมาชิกที่เพิ่มขึ้นและมีการจัดองค์การอย่างดีในประเทศ ข้อเท็จจริงที่ว่าพวกกลุ่มต่อต้านคอมมิวนิสต์ไม่มีการจัดองค์การในประเทศ ไม่ได้หมายความว่าพวกนี้ไม่มีผู้สนับสนุน แต่พวกนี้ไม่มีกิจการแข่งขันและห่างเหินจากพวกผู้นำที่ถูกเนรเทศ นอกจากนี้แล้วยังไม่มีโครงการทางการเมืองเป็นล้าเป็นสัน คอมมิวนิสต์เป็นพวกเดียวที่มีสิทธิและคำตอบทุกอย่างตั้งแต่ยุทธวิธีไปจนถึงโครงการ

พวกนักชาตินิยมที่ถูกเนรเทศอยู่ในจีนต่างรับมือกับอันตรายนี้ด้วยการหาทางประกันว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากจีนในเวลาที่สำคัญ พวกนี้ก็มีเหตุผลที่จะกล่าวว่าถ้าไม่ได้ความช่วยเหลือดังกล่าวแล้ว พวกตนจะกันพวกคอมมิวนิสต์ไม่ให้เข้าทำการปฏิวัติแห่งชาติและเปลี่ยนเวียดนามเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ได้ยาก

ความกังวลของนักชาตินิยมในตอนแรกนี้มีเหตุผลดี เพราะคอมมิวนิสต์ก็มีพลังในการจัดองค์การในประเทศมากขึ้นและมีความสามารถในการหาความสนับสนุนจากต่างประเทศ

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1941 คณะกรรมการกลางของพรรคเรียกร้องให้มีการกบฏ แต่เป็นครั้งแรกที่ทำในนามของเวียดนาม (สันนิบาตเอกราชเวียดนาม) แทนที่จะทำในฐานะโฆษณาให้พรรคคำสั่งให้จัดตั้งพันธมิตรระหว่างพรรคต่าง ๆ ภายใต้การควบคุมของคอมมิวนิสต์ (ตามแนวของยุทธศาสตร์แนวร่วมของมอสโก) ถูกนำมาซึ่งพวกคอมมิวนิสต์เวียดนามโดยโฮจิมินห์ ผู้ออกเดินทางจากมอสโกมายังบริเวณพรมแดนจีน-เวียดนามในตอนต้นปี ค.ศ. 1941 หลังจากที่จากไปเจ็ดปี คำประกาศก่อตั้งเวียดนามอย่างเป็นทางการมีขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1941⁷ ในโครงการนี้มีการขับไล่พวกฟาสซิสต์ฝรั่งเศสและวีปุ่น การก่อตั้งเวียดนามที่เป็นเอกราช การรวมพลังต่อต้านฟาสซิสต์ทั้งหลาย และการสถาปนาสาธารณรัฐประชาธิปไตยเวียดนาม บุคคลหรือกลุ่มบุคคลใดก็ตามที่เห็นด้วยกับโครงการซึ่งดูง่าย ๆ นี้สามารถเข้าร่วมได้ แต่นักชาตินิยมที่ถูกเนรเทศฉลาดพอที่จะมองเห็นว่า เวียดนามนี้คือกับดักของคอมมิวนิสต์ จริงอยู่ว่ามีบางคนเข้าร่วมด้วยเพราะคิดว่าตนจะถูกหลอกไปไม่ได้ แต่ผู้นำชาตินิยมส่วนใหญ่ไม่เข้าร่วมและต่อสู้เวียดนามนี้ตั้งแต่แรกเริ่มเลยทีเดียว ถึงแม้จะมีคนที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์รวมอยู่ในหมู่ผู้นำของเวียดนามนี้บ้าง แต่คอมมิวนิสต์ก็คุมอยู่เต็มที่มีโฮจิมินห์เป็นเลขาธิการ

เวียดนามนี้มีจุดประสงค์อะไร แผนนั้นไม่เพียงแต่จะดึงดูดผู้นำเท่านั้นแต่รวมผู้สนับสนุนด้วยเพื่อเดินตามแนวทางเมืองกับพวกต่อต้านคอมมิวนิสต์จนกระทั่งพวกนี้จำเป็นต้องมาร่วมมือกับพรรคคอมมิวนิสต์

เพราะว่าเวียดนามห์ตั้งอยู่บนความเท็จ อันได้แก่ความเป็นองค์การแบบหลายพรรคไม่ใช่เป็นคอมมิวนิสต์ พวกนักชาตินิยมเวียดนามที่เสียที่เพราะแผนต่าง ๆ ของพวกคอมมิวนิสต์จึงมาปลงใจเชื่อว่าถ้าจะทำการสำเร็จ พวกตนจำต้องไร้ปราณีหลอกลวงและไร้ศีลธรรมเช่นเดียวกับพวกคอมมิวนิสต์ ผู้ยึดในศีลธรรมอาจยากเกลียดคอมมิวนิสต์ แต่ก็ชมเชยคอมมิวนิสต์ด้วยเพราะพวกนี้ได้รับความสำเร็จ

โฮจิมินห์ได้รับความชื่นชมผิด ๆ เช่นนี้จากทั้งมิตรและศัตรู ถึงแม้เขาจะฉลาดเฉลียวกว่าผู้นำคอมมิวนิสต์โดยทั่วไปก็ตาม แต่เขาก็ไม่ใช่อัจฉริยะดังที่เล่าลือกัน เขาเชื่อว่าตนเองชื่อตรงและก็ไม่เป็นที่สงสัยว่าเขาเชื่อว่าจะเป็นการต่อสู้เพื่อเอกราช ถ้าพวกกลุ่มชาตินิยมต่าง ๆ จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด จนกระทั่งเขาเชื่อว่าเขาทำถูกต้องในการบีบบังคับให้กลุ่มต่าง ๆ ที่ยังรือรออยู่ให้เข้าร่วมในแนวร่วม

เขาแตกต่างจากนักชาตินิยมคนอื่น ๆ ส่วนใหญ่ก็ตรงที่เขาได้รับความสำเร็จ เพราะความสามารถที่เหนือกว่า บุคลิกและเหตุการณ์แวดล้อมรวมกัน ขณะที่คนอื่น ๆ ล้มเหลว และพวกนักชาตินิยมล้มเหลวทั้ง ๆ ที่มีเจตนาแน่วแน่ที่จะล้มหน้าพวกคอมมิวนิสต์คู่แข่ง และถึงแม้ว่าจะได้รับความสนับสนุนเต็มที่จากจีนภายใต้เจียงไคเช็ค ผู้ซึ่งแตกกับพวกคอมมิวนิสต์มานานแล้ว จีนอยากที่จะเห็นพวกเวียดนามรวมกันเป็นแนวร่วมภายใต้พรรคที่สนับสนุนจีนและต่อต้านคอมมิวนิสต์ ดังนั้น พวกก็ก้มตังจึงปฏิเสธข้อเสนอทั้งหมดของเวียดนาม ส่งข่าวเกี่ยวกับญี่ปุ่นในเวียดนาม และสร้างกำลังทหารขึ้นในห้องลับ โดยความช่วยเหลือจากจีนเพื่อใช้ต่อต้านญี่ปุ่น ตรงกันข้ามในตอนปลายปี ค.ศ. 1941 จีนกลับจับกุมโฮจิมินห์และขังคุกไว้ 13 เดือน จีนต้องการสิ่งที่เวียดนามห์กำลังเสนอให้แต่ไม่พร้อมที่จะจ่ายในราคาที่เวียดนามห์ตั้ง

เมื่อไม่มีนักชาตินิยมที่สนับสนุนจีนจัดตั้งองค์การเพื่อทำการจารกรรมโฆษณาชวนเชื่อ และวินาศกรรมต่อต้านญี่ปุ่นและฝรั่งเศสขึ้นในเวียดนาม จีนจึงตัดสินใจเรียกประชุมสภาขึ้นที่เลียวจา ระหว่างวันที่ 4-16 ตุลาคม ค.ศ. 1942 โดยเชิญองค์การเวียดนามในจีนใต้ทุกองค์การมาร่วม ในวันที่ 10 ตุลาคม ก็มีการประกาศตั้งแนวร่วมองค์การเวียดนามพลัดถิ่นทั้งหลายเรียกว่า เวียดนามคักมินห์คองมินห์ฮอย หรือสันนิบาตปฏิวัติเวียดนาม เวียดนามห์ต้องยอมเป็นเพียงหนึ่งในสมาชิกทั้ง 10 ของสันนิบาตนักชาตินิยมเวียดนามผู้ราคือ เหงียน โฮ ทัน ได้รับแต่งตั้งเป็นผู้นำและได้ค่าเลี้ยงดูเดือนละ 100,000 หยวน

จีนได้หวังว่าการก่อตั้งคองมินห์ฮอยจะช่วยให้ตนสามารถใช้การติดต่อดำเนินของพวกคอมมิวนิสต์ในเวียดนามได้ พวกคอมมิวนิสต์ไม่เคยให้คองมินห์ฮอยใช้อำนาจของตนเลย พวกผู้นำซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ของคองมินห์ฮอยคงชอบทะเลาะเบาะแว้งกันและใช้ความสามารถในการจัดองค์การเช่นเคย ไม่ช้าจีนก็ตระหนักว่าพวกเวียดนามห์เท่านั้นที่จะสามารถช่วยให้ตนได้ในสิ่งซึ่งหวังจะได้จากคองมินห์ฮอย เมื่อโฮจิมินห์บอกจีนในตอนปลายปี ค.ศ. 1942 ว่าพร้อมที่จะรวมกำลังเวียดนามห์เพื่อร่วมมือกับกองทัพจีน เขาก็ถูกปล่อยจากคุกและได้รับแต่งตั้งเป็นผู้นำของคองมินห์ฮอย ดังนั้นแทบจะชั่วเวลาข้ามคืนโฮจิมินห์ก็มาเป็นผู้รับเงิน 100,000 หยวน ที่จีนพยายามใช้ซื้อความภักดีของชาวเวียดนามพลัดถิ่น ในตอนนี้เองที่บุคคลผู้เข้าคุกในนามเหงียน ฮาย ก็อก หันมาใช้ชื่อ โฮจิมินห์

ผลที่ประทับใจแต่อย่างใด ถึงแม้จะมีการเรียกร้องให้ประชาชนลุกฮือขึ้นบ่อย ๆ พวกคอมมิวนิสต์ระวางที่จะไม่เอาองค์การของตนเข้าไปเสี่ยงในกิจการท้องถิ่น เป้าหมายที่สำคัญของพวกนี้คือการเข้ากุมผู้สนับสนุนซึ่งได้จัดเข้าองค์การทางการเมืองแล้ว เมื่อถึงเวลาอันเหมาะสม

เมื่อฮิตเลอร์บุกรุสเซีย พวกคอมมิวนิสต์หวังที่จะสร้างความรู้สึกร่วมกันโดยการโฆษณาชวนเชื่อว่าเป็นเป้าหมายของเวียดมินห์นั้นไม่ผิดไปจากของสัมพันธมิตร และอ้างว่ามีภารกิจต้องเวียดมินห์ขึ้นก็เพื่อรวมผู้รักชาติทั้งหลายเพื่อการปลดปล่อยประเทศของตน ข้ออ้างอีกประการหนึ่งคือ เวียดมินห์ได้รับความสนับสนุนของสัมพันธมิตรนั้นไม่ปราศจากมูลความจริงเสียทีเดียว เพราะความช่วยเหลือของเงินโดยผ่านกองมินห์ฮอย และต่อมาเพราะการติดต่อกันระหว่างเวียดมินห์กับเจ้าหน้าที่หน่วยบริการยุทธศาสตร์ (ไอ.เอส.เอส.) ของสหรัฐอเมริกาในจีนตอนใต้ แหล่งข่าวทั้งของฝรั่งเศสและอื่น ๆ อ้างว่าเวียดมินห์ได้รับทั้งอาวุธและเงินจาก ไอ.เอส.เอส. ซึ่งก็หมายถึงความสนับสนุนทางใจและทางการเมือง หลังจากที่ถูกโจรกลุ่มแรกเริ่มปฏิบัติการ คุณค่าของเวียดมินห์ต่อจีนและต่อไอ.เอส.เอส. ก็เพิ่มขึ้นอย่างมาก “ดังนั้นเวียดมินห์จึงเป็นผู้ก่อตั้งกองโจรต่อต้านญี่ปุ่นขึ้นเป็นพวกแรกในเวียดนาม ซึ่งได้ช่วยนักบินอเมริกันที่ถูกยิงตกในอินโดจีน ให้ข่าวสารกับสัมพันธมิตรแพร่โฆษณาชวนเชื่อของสัมพันธมิตรในหมู่ประชาชน และก็ได้รับชื่อเสียงทั้งหมดในการต่อต้านญี่ปุ่นในระหว่างสงคราม”⁸

พวกฝรั่งเศสทั้งที่เป็นพวกของนายพลเดอโกลในอินเดียและจีน กับที่อยู่ในเวียดนามซึ่งหันมาสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตร หลังจากที่มีฝรั่งเศสได้รับการปลดปล่อยแล้ว ต่างปฏิเสธไม่ยอมรับข้อเสนอของเวียดมินห์ที่จะร่วมมือด้วย และไม่รู้สึกประทับใจเลยเมื่อพวกคอมมิวนิสต์ประกาศในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 ว่า ญี่ปุ่นคือ “ศัตรูของการปฏิวัติเวียดนามแต่ผู้เดียว”⁹ โฮจิมินห์ในตอนหนึ่งไม่ต้องการความร่วมมือกันระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนาม ซึ่งอาจทำให้ภาพเวียดมินห์ที่ต้องการให้ประชาชนเห็นนั้นเลอะเลือนไปได้ ไม่ว่าโฮจิมินห์จะเน้นให้สัมพันธมิตรเข้าใจว่าจุดมุ่งหมายสำคัญเขาถือต่อสู้ญี่ปุ่นเพียงใดก็ตาม ในประเทศเองแล้วเขาต้องการให้เห็นกันว่าเวียดมินห์เป็นกำลังต่อต้านอาณานิคมที่นำหน้า

ใครเล่าในเวียดนามจะกล้าต่อต้านโครงการเพื่อเอกราชของชาติ ดูหมิ่นองค์การที่นานาชาติยอมรับหรือปฏิเสธที่จะไม่สนับสนุนคนที่อุทิศตนเช่นนั้น ถ้าหากพวกคอมมิวนิสต์จะสามารถเผยแพร่ความคิดของตนได้ในเวียดนามก็ตาม พวกนี้ก็จะไม่สามารถทำลายชื่อเสียงที่พวกเวียดมินห์มีตอนที่สงครามโลกยุติลง

แต่พวกคอมมิวนิสต์ก็รู้ว่าความนิยมของประชาชนนั้นไม่ใช่เครื่องประกันความสำเร็จ พวกเขาต้องการกำลังทหารไม่เพียงเพื่อบดขยี้ศัตรูของการปฏิวัติ แต่เพื่อต่อต้านความพยายามใด ๆ ที่จะล้มล้างการปฏิวัติ พวกคอมมิวนิสต์ตัดสินใจที่จะก่อตั้งกำลังดังกล่าวทันทีที่มีการก่อตั้งเวียดมินห์

พวกคอมมิวนิสต์เริ่มรวบรวมกำลังทหารพื้นเมืองกองแรกตามบริเวณชายแดนติดต่อกับจีนในแคว้นตั้งเกียดตอนเหนือ บริเวณภูเขาที่ทรุกันดาร์นี้ เป็นทางเข้าที่สายลับและอาวุธจากจีนเข้ามาได้ค่อนข้างง่ายและก็ปลอดภัยพอควรจากพวกฝรั่งเศสในฮานอย บริเวณนี้มีพวกชนกลุ่มน้อย (ไท แม้ว ม่าน) อาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่ และพวกเวียดมินห์ก็โฆษณาชวนเชื่อได้ผลดี โดยสัญญาอย่างห้าวหาญว่าจะให้ปกครองตนเองในท้องถิ่น

บุคคลที่โฮจิมินห์มอบให้รับผิดชอบด้านการโฆษณาชวนเชื่อและจัดกำลังกองโจรในแคว้นเหล่านี้เป็นอาจารย์หนุ่มชื่อ โว เหงียน เกียบ นักปฏิวัติมือเก่าและอดีตครูจากฮานอย เกียบหนีรอดไปจีนได้

เมื่อตำรวจสันติบาลฝรั่งเศสเริ่มกวาดจับพวกคอมมิวนิสต์และบุคคลที่สงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ในจีน ก็ยกศึกษายุทธศาสตร์โดยเฉพาะอย่างยิ่งยุทธวิธีกองโจรของจีนคอมมิวนิสต์

ช่วงเวลาเพียงสองปีก็ยกก็ก่อตั้งองค์การที่แน่นแฟ้นขึ้น ถึงแม้จะไม่ค่อยมีอาวุธ กลุ่มป้องกันตนเอง และกลุ่มกองโจรก็มีหัวหน้าที่สามารถทั้งที่เป็นพวกหัวหน้าชนกลุ่มน้อยและเป็นชาวเวียดนามที่ได้รับ การฝึกโดยพวกคอมมิวนิสต์ มาในตอนปลายปี ค.ศ. 1943 เวียดนามินห์ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากประชาชน ส่วนใหญ่ก็เข้าครอบครองบริเวณแคว้นในไทเหิงยั้นและบั๊กคานไว้มากกว่ารัฐบาลฝรั่งเศส ในวันที่ 22 ธันวาคม ค.ศ. 1944 ก็ยกก็ก่อตั้งหน่วยแรกของ “กองทัพโฆษณาชวนเชื่อเพื่อปลดปล่อยเวียดนาม” ก่อนที่สงครามจะสิ้นสุดลงเวียดนามก็ยังสามารถหาอาวุธให้ทหารของตนจากค่ายทหารฝรั่งเศสที่ถูกทิ้งร้าง และถึงกับซื้ออาวุธจากพวกญี่ปุ่นที่แพ้สงคราม มาในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1945 หกแคว้นระหว่างพรมแดนจีนกับฮานอยก็ตกอยู่ในมือของพวกเวียดนาม แต่โฮจิมินห์มิได้ออกคำสั่งสุดท้ายให้มีการกบฏโดยทั่วไปจนกระทั่งวันที่ 13 สิงหาคม สองวันหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้ โดยที่ไม่มีการต่อต้านใด ๆ ทั้งสิ้น พวกกบฏจึงลงมือครั้งใหญ่ครั้งแรกในวันที่ 19 สิงหาคม ในฮานอย

8

เวียดนามในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 แตกต่างโดยสิ้นเชิงจากเวียดนามที่เดอคูร์ปกครองอยู่เกือบ ห้าปี อินโดจีนมิได้เป็นของฝรั่งเศสอีกต่อไปและเดอคูร์ก็ไม่ใช่เจ้าผู้ปกครองแล้ว แต่ถึงแม้จะเป็นเอกราช ในนาม อันที่จริงแล้วเวียดนามถูกญี่ปุ่นปกครอง

การยับยั้งการขยายตัวของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แสดงให้เห็นความเป็นต่อทางวัตถุของ สหรัฐอเมริกา การรุกของสัมพันธมิตรในยุโรปยิ่งรวดเร็วขึ้นเมื่อฝ่ายอักษะเริ่มตกเป็นฝ่ายรับ เมื่อธงชาติ อเมริกันถูกปักลงบนเกาะอิวโวจิมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 ทหารสัมพันธมิตรก็ได้เริ่มต่อสู้บนแผ่นดิน เยอรมันมาแล้วหลายเดือน

เหตุการณ์เหล่านี้ประทับใจฝรั่งเศสในอินโดจีนมาก ในปี ค.ศ. 1942 ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีน ส่วนใหญ่ยังคงสนับสนุนรัฐบาลวิซ็องง์อย่างอบอุ่นและต่อต้านเดอโกลอย่างแข็งขัน ขบวนการฝรั่งเศสเสรี ซึ่งเริ่มต้นโดยเจ้าของไร่ใหญ่ชื่อ มาริโอ บอลเค่ ไม่อาจติดต่อกับหน่วยทหารฝรั่งเศสในจีนที่สนับสนุน สัมพันธมิตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ แต่มาในฤดูใบไม้ร่วงของปี ค.ศ. 1944 หลังจากที่เดอโกลได้ย้าย จากอัลเจียร์ไปปารีส และแมคอาเธอร์ได้เปิดฉากการพิชิตฟิลิปปินส์คืน เดอคูร์พบว่ามิได้สนับสนุน นโยบายการร่วมมือกับญี่ปุ่นต่อไปของเขา ไม่แต่จะมีการแสดงความนิยมฝ่ายสัมพันธมิตรอย่างเปิดเผย เท่านั้น แต่ชาวฝรั่งเศสจำนวนมากขึ้นเริ่มเตรียมการต่อสู้กับญี่ปุ่น

นายพลมาร์ดิง ผู้บัญชาการกองทัพฝรั่งเศสในอินโดจีนนับแต่ตอนปลายปี ค.ศ. 1940 หันไป กัดกัดกับเดอโกลไม่นานหลังจากที่ฝ่ายสัมพันธมิตรยึดแอฟริกาเหนือได้ เมื่อกองบัญชาการสัมพันธมิตร แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่เมืองแคนดี้ ลังกาจัดตั้งหน่วยพิเศษขึ้น เพื่อ “ปฏิบัติการบ่อนทำลาย” ในดินแดนใต้ยึดครองของญี่ปุ่น ก็มีการยอมรับข้อเสนอของพันโทลียงกลาดที่ให้นายทหารฝรั่งเศสรับผิดชอบการปฏิบัติการทั้งหมดในอินโดจีน ลียงกลาดเป็นตัวแทนของฝรั่งเศสเสรีประจำการอยู่ที่กัลกัตตา เขาเริ่มร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับนายพลมาร์ดิงและผู้นำทางทหารคนอื่น ๆ ในอินโดจีน มีการตั้ง “หน่วย

ปฏิบัติการ” ขึ้น โดยความเห็นชอบของนายพลเดอโกล เพื่อเตรียมการก่อวินาศกรรมและทำสงครามกองโจรกับญี่ปุ่น แต่สิ่งกลาดกับผู้ร่วมงานของเขาไม่ประสบความสำเร็จในการก่อตั้งหน่วยกองโจรให้สัมพันธ์มิตรสำหรับภารนี้ จีนและอเมริกันซึ่งปฏิบัติการอยู่ในจีนต้องพึ่งสายของตัวเอง และต้องพึ่งเวียดมินห์มากขึ้นเรื่อย ๆ

ข่าวสารที่ได้จากแหล่งเหล่านี้ไม่ได้ส่งต่อไปฝรั่งเศสเพราะยังไม่มีควมไว้วางใจพวกฝรั่งเศสในอินโดจีน และในตอนนั้นความขัดแย้งทางนโยบายระหว่างจีน สหรัฐอเมริกา และฝรั่งเศสเสรีในเรื่องอินโดจีนซึ่งเจียบไปช่วงขณะที่ปะทุขึ้นมาอีก เจียงไคเช็คมีความเห็นไม่ตรงกับเดอโกล ผู้คิดว่าอนาคตของอินโดจีนก็คือการอยู่ต่อไปของฝรั่งเศส ส่วนจีนนั้นเห็นว่า การยุติสงครามหมายถึงอวสานของการปกครองของฝรั่งเศสในเวียดนาม คนอเมริกันส่วนใหญ่คิดว่าการปกครองอินโดจีนที่ถูกปกครองเป็นอาณานิคมต่อไปนั้นขัดกับเป้าหมายในการทำสงคราม ประธานาธิบดีรูสเวลท์เองกล่าวซ้ำหลายหนว่า ฝรั่งเศสควรถอนตัวออกจากอินโดจีน ส่วนฝรั่งเศสนั้นยืนยันว่าพวกอเมริกันซึ่งไม่รู้ถึงสถานการณ์ในอินโดจีนกำลังถูกใช้โดยเวียดมินห์

บุคคลที่ใกล้ชิดกับเดอโกลและฝรั่งเศสส่วนใหญ่ในอินโดจีนเห็นด้วยกับการเข้าร่วมสงครามฝ่ายสัมพันธมิตร ด้วยวิธีการนำกองทัพในอินโดจีนเข้าต่อสู้กับญี่ปุ่น เพื่อเตรียมการนี้พันโทสิงกลาดโดรรมลงในเวียดนามในวันที่ 6 มิถุนายน ค.ศ. 1944 เพื่อปรึกษากับนายพลมอร์ดิง และนายพลเอเมผู้ซึ่งไม่นานต่อมาก็เข้ารับตำแหน่งผู้บัญชาการสูงสุดแทนมอร์ดิง ในวันที่ 12 กันยายน เดอโกลซึ่งกลับมาอยู่ในปารีส แต่งตั้งมอร์ดิงเป็นตัวแทนทั่วไปของรัฐบาลฝรั่งเศสในอินโดจีน รัฐบาลที่ปารีสยังก่อตั้งคณะกรรมการปฏิบัติการเพื่อปลดปล่อยอินโดจีน โดยมี เรอเน เฟลลียง รัฐมนตรีอาณานิคมเป็นประธาน นักบินกองทัพอากาศอังกฤษเริ่มทิ้งอาวุธ กระสุน และสายลับฝรั่งเศสในเวียดนามโดยร่วมซุชีพ ปัญหาจริงจังปัญหาเดียวก็คือ การดำเนินการให้ถูกจังหวะไม่ช้าหรือเร็วเกินไป

9

ญี่ปุ่นสืบได้อย่างง่ายว่าฝรั่งเศสกำลังวางแผนอะไรอยู่ ก็เริ่มเตรียมการป้องกันตัวโดยส่งกองพลใหม่เข้าไปในดงเกี้ยว ซึ่งทำให้จำนวนทหารของตนเพิ่มขึ้นเป็น 60,000 คน กองทัพภายใต้การบังคับบัญชาของนายพลทुरुชียาซี ขออนุญาตโตเกียวเพื่อดำเนินการที่จะป้องกันการโจมตีของฝรั่งเศส แต่โตเกียวซึ่งเผชิญกับความปราชัยที่ใกล้เข้ามาก็เริ่มระมัดระวังก้าวของตนอย่างเต็มที่ ด้วยหวังว่าจะหลีกเลี่ยงมาตรการรุนแรงในอินโดจีน แต่เมื่อฝรั่งเศสตัดสินใจที่จะพิทักษ์กองทัพของตนด้วยวิธีเคลื่อนกำลังออกจากบริเวณเมือง และถึงกับเริ่มสร้างที่มั่นเพื่อป้องกันตนเองนอกไซ่ง่อน ฝ่ายนักการทูตญี่ปุ่นจึงต้องยอมตามข้อเรียกร้องอันแรงด่วนของนักการทหารในอินโดจีน ในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 เวลา 19 นาฬิกา เอกอัครราชทูตมัตสึโมไดยื่นคำขาดต่อเดอโกลให้มอบทหารฝรั่งเศสให้อยู่ใต้การบังคับบัญชาของญี่ปุ่น เมื่อไม่ได้รับคำตอบภายในหนึ่งชั่วโมงต่อมา ญี่ปุ่นก็สมมติเอาได้ถูกต้องว่าฝรั่งเศสได้ตัดสินใจไม่ยอมรับคำขาด การปฏิบัติการก็เริ่มขึ้นทันที ในเวลาไม่ถึง 24 ชั่วโมงหน่วยทหารฝรั่งเศสเกือบทั้งหมดถูกปลดอาวุธและกักกัน การปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีนได้ถึงอวสานแล้ว

ผลทันทีอย่างหนึ่งของการปฏิบัติการครั้งนี้ก็คือ การเริ่มยุคของความอับยศทางการเมืองของ

ฝรั่งเศสซึ่งฝรั่งเศสไม่ได้คาดคิดมาก่อนเลย เมื่อไม่อาจคุมโซคชะตาของตนได้อีกต่อไป ฝรั่งเศสก็ไม่สามารถจะเข้าใจได้อีกด้วย การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดในชีวิตของชาวฝรั่งเศสโดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกทหาร ก็คือ การเปลี่ยนจากผู้กดขี่เป็นผู้ถูกกดขี่ จากผู้ชนะเป็นผู้แพ้ ค่ายทหารที่ลี้ซงนอนถูกกวาดล้างไม่เหลือหลอเช่นเดียวกับกองทหารที่เดียงดัง

โซคชะตาของพลเรือนนั้นถึงจะไม่ร้ายเท่าก็ไม่สบายเลย ข้าราชการเกือบทั้งหมดถูกปลดจากตำแหน่ง หน่วยตรวจสันติบาลถูกยุบ มีการจับกุมบุคคลประมาณ 750 คน ระหว่างวันที่ 10 มีนาคม จนสงครามยุติลง และจากจำนวนนี้ ประมาณ 400 คนเสียชีวิตหรือถูกฆ่าในคุกซึ่งฝรั่งเศสเป็นผู้สร้างไว้เอง

ถึงแม้ญี่ปุ่นจะได้ปลุกปั่นให้ประชาชนต่อต้านฝรั่งเศสก็ตาม แต่ชาวเวียดนามโดยทั่วไปแล้วปฏิบัติต่ออดีตผู้ปกครองของตนอย่างดีมาก แต่พวกฝรั่งเศสซึ่งเคยเป็นใหญ่ในเวียดนามมาเสียนานก็ต้องลำบากในหลายทาง แต่การเปลี่ยนแปลงนี้ปลดภาระของชาวฝรั่งเศสไปอย่างหนึ่ง นั่นก็คือ การร่วมมือกับฝรั่งเศส ดังนั้นการยึดอำนาจในวันที่ 9 มีนาคม จึงคล้ายกับเป็นการปลดปล่อยทางศีลธรรม

หน้าที่รับใช้ญี่ปุ่นมาบัดนี้ก็ไปตกอยู่กับชนชั้นนำชาวมือง เป็นการแลกเปลี่ยนกับการหลุดพ้นจากการปกครองของฝรั่งเศส เวียดนามสามารถฉลองเอกราชของชาติในวันที่ 10 มีนาคม อย่างน้อยนี่ก็คือสิ่งที่เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นมาบอกจักรพรรดิเบาได้ในวันนั้น แต่แน่นอนเหลือเกินเป็นที่คาดหมายว่าเวียดนามที่อิสระจะร่วมมือกับญี่ปุ่นในวงไพบูลย์มหาเอเซียตะวันออก

เบาได้เข้าใจดีว่าประเทศของตนเป็นเอกราชโดยมีญี่ปุ่นเป็นผู้อุปถัมภ์ แต่ก็ไม่เห็นทางที่จะปฏิเสธการร่วมมือ ถ้าเขาทำอะไรไปก็เป็นเพราะถูกกดดัน ดูเหมือนว่าเบาได้จะหวังว่าไม่ช้าพวกอเมริกันจะขึ้นบกที่เวียดนามและขจัดญี่ปุ่นให้เห็นชาวเวียดนาม

เมื่อญี่ปุ่นได้ตัดสินใจจะปลดอาวุธทหารฝรั่งเศสแล้ว การร่วมมือกันระหว่างญี่ปุ่นกับฝรั่งเศสก็เป็นไปได้ต่อไป การขจัดรัฐบาลของฝรั่งเศสออกไปทำให้ญี่ปุ่นต้องหันไปหาชาวเวียดนาม การบริหารและเศรษฐกิจจะต้องดำเนินต่อไปแต่ผู้บริหารใหม่ต้องมีรัฐบาลที่แตกต่างจากที่มีอยู่ภายใต้ฝรั่งเศสเป็นรัฐบาลที่สามารถสร้างภาพพจน์ของเวียดนามที่เป็นเอกราชให้แข็งแกร่งขึ้น และประกอบด้วยนักชาตินิยมที่มีชื่อเสียงแต่เป็นอนุรักษที่นำจะเป็นโอกาสของเจ้าชายกวงเดอ แต่ญี่ปุ่นไม่ต้องการบุคคลซึ่งเกี่ยวข้องกับลัทธิชาตินิยมแนวปฏิวัติอยู่เกือบถึงครึ่งศตวรรษ ดังนั้น โดเกียวจึงแนะนำให้ผู้นำทหารเก็บเบาได้ไว้ และมอบรัฐบาลซึ่งจะเสนอความต้องการปัจจุบันของญี่ปุ่นให้

มีบุคคลคนหนึ่งในเวียดนามที่ชื่อเสียงของเขาในฐานะเป็นนักชาตินิยมที่แข็งขันไม่ได้แปดเปื้อนเพราะแนวโน้มที่จะสนับสนุนการปฏิรูปจากไปไกล บุคคลผู้นั้นก็คือ โง ดินห์ เตียม เตียมผู้มีเรื่องจะแก้แค้นฝรั่งเศสจึงตกลงยอมเป็นหัวหน้ารัฐบาล ซึ่งถึงแม้จะต้องพึ่งญี่ปุ่น แต่ก็จะสามารถดำเนินการเพื่อก้าวไปสู่ความเป็นเอกราชเขายอมรับข้อเรียกร้องของญี่ปุ่นว่าเวียดนามต้องดำเนินนโยบายต่างประเทศแบบประเทศไทย กล่าวคือ ร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับญี่ปุ่น แต่ขณะที่ร่วมมือกับญี่ปุ่นเป็นการชั่วคราวก็ไม่มีปัญหาว่าเขาเตรียมจะสร้างรัฐบาลเวียดนามที่แข็งแกร่งขึ้นก่อนที่ฝรั่งเศสจะพยายามพิชิตเอาเวียดนามกลับคืน โง ดินห์ เตียม กับญี่ปุ่นร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดในการสร้างรัฐบาลดังกล่าวขึ้นอยู่หลายสัปดาห์แต่ก็ไม่สำเร็จ ในวาระสุดท้ายดูเหมือนว่าญี่ปุ่นจะตระหนักว่ายากที่จะคุมเตียมได้ อย่างไรก็ตาม โทโรเลขของเบาได้ที่แต่งตั้งเตียมเป็นหัวหน้ารัฐบาลก็ไม่ไปถึงมือเตียม แต่ตกอยู่ในมือของญี่ปุ่นซึ่งคุมการ

ไปรษณีย์โทรเลขทั้งหมด¹⁰ คนที่ญี่ปุ่นต้องการนั้นไม่ใช่คนที่นิยมญี่ปุ่นมากเท่ากับคนที่จะปลดออกได้ง่าย ๆ และญี่ปุ่นก็พบว่าคนนั้นคือ ศาสตราจารย์ ตรอง คิม นักประวัติศาสตร์ นักชาตินิยมอนุรักษ์นิยมและคนโปรดของญี่ปุ่นนับแต่เขาถูกรัฐบาลของเดอคูซ์เอาเรื่องด้วย คิมก่อตั้งรัฐบาลขึ้นในวันที่ 17 เมษายน ค.ศ. 1945

คิมขาดทั้งความเข้าใจการเมืองและความแน่วแน่ แต่ในตอนนี่ของประวัติศาสตร์ไม่ว่าใครก็ตามก็ไม่มีทางประสบความสำเร็จ รัฐบาลของเขา “ชะตาขาดล่วงหน้าแล้ว” และก็รู้ตัวเช่นนั้น แต่ก็ยังทำงาน “อันทากและไม่มีใครพอใจได้ด้วยความแข็งขัน”¹¹ รัฐบาลนี้ปฏิบัติการได้ก็ในขอบเขตที่จำกัด การทิ้งระเบิดของสัมพันธมิตรได้ทำลายทางรถไฟและทำให้การขนส่งทางเรือติดลงเกือบโดยสิ้นเชิง การจรรยาบรรณนจำกัดอยู่เฉพาะพาหนะทางทหารของญี่ปุ่น แม้แต่การส่งข่าวสารทางราชการก็ขึ้นอยู่กับความปรารถนาดีของญี่ปุ่น รัฐบาลไม่มีเงิน คำสั่งของรัฐบาลแทบจะไม่ลงไปถึงระดับนักบริหารชั้นต่ำลงไป และโครงการปฏิรูปจำนวนมากไม่ได้ถูกนำออกปฏิบัติ คิมและผู้ร่วมงานไม่มีเสรีภาพที่จะทำอะไรตามต้องการ ซึ่งจะแสดงให้เห็นโลกเห็นว่าประเทศของตนเป็นเอกราชอย่างแท้จริง

ในวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1945 สี่เดือนหลังจากความไร้สมรรถภาพ และเพียงหนึ่งสัปดาห์ก่อนชัยชนะของสัมพันธมิตรเหนือญี่ปุ่น รัฐบาลของคิมก็ลาออก

10

ในที่สุดในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ก็เกิดการปฏิวัติ ซึ่งนักชาตินิยมชาวเวียดนามได้ต่อสู้ด้วยทุกขุและเสียชีวิตลง แต่ถึงแม้ว่าจะมีการเตรียมการกันมาตั้งแต่ตอนต้นศตวรรษ ในที่สุดผู้ที่ทำการปฏิวัตินี้และได้ชัยชนะก็คือคนกลุ่มน้อยที่มีความตั้งใจแน่วแน่ คือ พวกคอมมิวนิสต์ซึ่งนำเวียดมินห์

ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1944 โฮจิมินห์ย้ายกองบัญชาการของเขาจากจีนเข้าไปในแคว้นโทเหียงในในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 กำลังของเวียดมินห์ในบริเวณตอนเหนือของตั้งเกียก็ถึงขั้นที่ผู้นำทหารฝรั่งเศสเช่น นายพล ซาบาดิเยร์ เริ่มคิดที่จะใช้กองโจรเวียดมินห์เป็นสัมพันธมิตรชั่วคราวในการต่อสู้กับญี่ปุ่น พวกเวียดมินห์ในตั้งเกียยังได้กำลังเพิ่มขึ้นจากพวกคอมมิวนิสต์ที่ลี้ภัยไปอยู่ที่มาคาสการ์และกองทัพอากาศอังกฤษส่งมาโดตรมลงในเขตกองโจรโดยคิดว่าจะช่วยเพิ่มปัญหาให้ญี่ปุ่น ในตอนต้นเดือนสิงหาคมเวียดมินห์มีกำลังสูงสุดก่อนการปฏิวัติ

ในวันที่ 10 สิงหาคม ญี่ปุ่นยอมจำนน มาในตอนนั้นก็ได้มีการเรียกร้องอย่างเร่งด่วนให้มีการประชุม “แห่งชาติ” และในวันที่ 13 สิงหาคม หลังจากการล่าช้า “เพราะความยุ่งยากทางการขนส่ง” ก็มีการประชุม “แห่งชาติ” โดยพรรคคอมมิวนิสต์อินโดจีน ใน “เขตเสรี” ในตั้งเกีย² ในเวลาเย็นของวันแรกก็มีการตกลงที่จะก่อการกบฏทั่วประเทศและเรียกให้มีการดำเนินการทันที คณะกรรมการกลางของพรรคคอมมิวนิสต์ และคณะกรรมการทั่วไปของเวียดมินห์ตกลงกันว่าจำเป็นจะต้องมีองค์การซึ่งจะระดมกำลังทางทหารของประเทศได้ การดำเนินการนั้นยกให้เป็นของเวียดมินห์ ในวันที่ 16 สิงหาคมมีการประชุม “สมัชชาประชาชน” โดยมีโฮจิมินห์เป็นประธาน มีผู้แทนจาก “ทุกชาติ” (หมายถึงการรวมผู้แทนชนกลุ่มน้อย) และพวกที่มีความคิดทางการเมืองต่าง ๆ กัน จำนวน 60 คน การประชุมมีขึ้นที่หมู่บ้านตันเตราในแคว้นเทียนกวาง อันเป็นบริเวณที่เป็นภูเขาอยู่ทางเหนือของฮานอย สมัชชาขึ้นก่อ

ตั้ง “คณะกรรมการแห่งชาติเพื่อการปลดปล่อยเวียดนาม” ซึ่งจะเป็นแกนกลางของรัฐบาลเฉพาะกาล และสมาชิกยังเปลี่ยนชื่อกองโจรเวียดนามให้เป็น “กองทัพปลดแอก” ในวันเดียวกันนั้นกองโจรเวียดนามหน่วยแรกก็เข้าฮานอย

ไบพลิวเวียดนามก็ปรากฏขึ้นทุกแห่งในประเทศทันที มีการประท้วงขนาดใหญ่ซึ่งมีผู้ปราศรัย โปสเตอร์ และคำขวัญของเวียดนามที่ซูโง เวียดนามห์แสดงตัวอย่างองอาจว่าเป็นแนวร่วมของนักศึกษานิยมและผู้รักชาติทั้งหลาย และอ้างอย่างไม่อายว่าตนเองคือกำลังเวียดนามของกองทัพสัมพันธมิตร การปฏิวัติเดือนสิงหาคมได้เริ่มขึ้นแล้ว และเป็นปรากฏการณ์ของความรักชาติมีแรงผลักดันอันรุนแรงจากความตระหนกว่าสงครามได้สิ้นสุดลงและการปลดปล่อยชาติเป็นอิสระนั้นเป็นไปได้

แม้แต่คนที่มีเหตุผลก็ยังหมดสติไปในเวลาอันน่าตื่นเต็นนี้ ในวันที่ 18 สิงหาคม ตัวแทนของจักรพรรดิในตั้งเกียลาออกเพื่อหลีกเลี่ยงให้กับคณะกรรมการประชาชน นำโดยเวียดนาม ในวันรุ่งขึ้นหน่วยทหารเวียดนามเข้ายึดอาคารสาธารณะที่สำคัญทั้งหมด ยกเว้นแต่ธนาคารแห่งอินโดจีน ซึ่งทหารญี่ปุ่นป้องกันอยู่ในเว้ ซึ่งเกิดช่องว่างเพราะรัฐบาลคิมล้มลง จักรพรรดิเบาได้ประกาศว่าพร้อมที่จะยกให้โฮจิมินห์ซึ่งจะมาเป็นรัฐบาลใหม่

บทที่ 11

ฝรั่งเศสกลับเข้าเวียดนาม

1

มหาอำนาจทางตะวันตกที่มีอาณานิคมที่เข้าเกี่ยวข้องกับสงครามแปซิฟิก มีความเชื่อว่า ระเบียบแบบแผนในทวีปเอเชียสมัยก่อนสงครามตอนที่ประเทศยุโรปยังมีบทบาทสำคัญนั้น เป็นไปอย่างราบรื่นและมั่นคงทีเดียว ผู้นำชาวตะวันตกน้อยคนนักที่จะเห็นด้วยกับพวกชาตินิยมเอเชียว่า ระเบียบแบบแผนของตะวันตกนั้นจะสิ้นสุดลงแล้ว เป็นความจริงที่ว่าระบบของตะวันตกได้ขาดตอนลงเพราะสงคราม แต่กลุ่มชาวยุโรปที่สนใจก็ยังหวังว่าจะนำเอาระบบเก่ามาใช้ใหม่อีก หลังจากที่ญี่ปุ่นแพ้สงครามไปแล้ว

ไม่มีใครเชื่อเช่นนี้ได้มากเท่าชาวฝรั่งเศสในอินโดจีน พวกเขาจะมองเห็นว่าสงครามจะเตรียมชาวเวียดนาม เขมร ลาว เพื่อรับเอกราชได้อย่างไร ในเมื่อเขายังไม่ยอมรับความจำเป็นที่จะยอมให้ประเทศเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองเพียงเล็กน้อยเลย ส่วนใหญ่พวกชาวฝรั่งเศสเชื่อว่าลัทธิอาณานิคมเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่เกิดขึ้นกับคนในเอเชีย เป็นผลดีซึ่งประชาชนที่พอใจส่วนใหญ่ไม่ควรจะสูญเสียไปเพียงเพราะการกระทำของพวกนักวิชาการชาตินิยมที่ทะเยอทะยานและไม่มีวันพอใจอะไร

สำหรับผู้นำชาตินิยมเวียดนาม ทศกศัตถ์แบบนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องที่น่าประหลาดใจ แต่การที่รัฐบาลฝรั่งเศสชุดใหม่ยังคงมีท่าทีเช่นนี้เป็นเรื่องน่าตกใจ แม้ว่าฝรั่งเศสเองก็ได้ต่อสู้มาเป็นเวลาหลายปีเพื่อการปลดปล่อยชาติของตน แต่ก็ยังไม่เข้าใจว่าการปลดปล่อยจากการปกครองของคนต่างชาติจะมีความสำคัญสำหรับคนอินโดจีนเหมือนกับพวกตน และพวกฝรั่งเศสก็ยังไม่เห็นว่าเสรีภาพของชาติจะเป็นจุดมุ่งหมายหลังสงครามของประชาชนภายใต้อาณานิคมทั้งหมด การที่ฝรั่งเศสไม่สามารถมองเห็นปัญหาต่าง ๆ ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเพราะความต้องการที่จะป้องกันผลประโยชน์ส่วนตัว แต่ส่วนใหญ่เกิดขึ้นเพราะการขาดจินตนาการทางการเมือง

หลังจากที่คณะกรรมาธิการพิเศษได้ศึกษาปัญหาขึ้นมาเป็นเวลาปีกว่าแล้ว รัฐบาลฝรั่งเศสก็ได้ออกแถลงการณ์ถึงอนาคตของอินโดจีนภายในประชาคมฝรั่งเศส เป็นเสมือนอาณาจักรทางอาณานิคม และฝรั่งเศสก็เรียกเช่นนี้ตั้งแต่นั้นมา ดังจะเห็นได้จากแถลงการณ์ฉบับลงวันที่ 24 มีนาคม ค.ศ. 1945 ประกาศออกมาสองอาทิตย์หลังจากที่ญี่ปุ่นได้ยุติการปกครองของฝรั่งเศสในอินโดจีน และยินยอมให้เวียดนามประกาศเอกราชได้ แถลงการณ์เดือนมีนาคมไม่ได้แสดงความสนใจในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งสองประการนั้นเลย ไม่มีการเอ่ยถึงคำว่าเอกราชเมื่อพูดถึง “รัฐ” ทั้งห้าในอินโดจีน ฝรั่งเศสก็แสดงโดยเปิดเผยว่า ตั้งใจจะยึดถือการแบ่งเวียดนามออกเป็นโคจีนจีน อันหน่า และตั้งเกีย รัฐทั้งห้าซึ่งรวมทั้งเขมรและลาว (ซึ่งมีความสัมพันธ์กับเวียดนามที่ตรงที่มีฝรั่งเศสปกครอง) จะได้รับการยินยอมให้มีรัฐบาลกลาง และมีสภาซึ่งมีสิทธิผ่านงบประมาณของรัฐบาลไว้ แต่สภาและรัฐบาลของเขมรและลาวจะเป็นแบบ “ผสม” ซึ่งหมายความว่า จะประกอบด้วยชาวพื้นเมืองและชาวฝรั่งเศส และรัฐมนตรีจะรับผิดชอบกับข้าหลวงทั่วไปของฝรั่งเศสซึ่งจะเป็นประมุขของสหพันธรัฐเท่านั้นเหมือนกับที่เป็นมาใน

อดีต ผู้เขียนแถลงการณ์เดือนมีนาคมได้แสดงให้เห็นถึงความสามารถพิเศษในการไม่ยอมผูกมัดตัวเองเกี่ยวกับเรื่องรัฐบาล “รัฐ” ทั้งห้าซึ่งมีอำนาจมาก เท่าที่กล่าวถึงมีเพียงว่ารัฐบาลจะได้มีการ “ปฏิรูปและทำให้สมบูรณ์” ดูเหมือนว่าความคิดของคุณแมร์ยังไม่มีความตาย

ชาวเวียดนามทั้งปวงต่างไม่ยอมรับแถลงการณ์ฉบับนี้ ต่างเชื่อว่าเมื่อญี่ปุ่นพ่ายแพ้ไปแล้ว ความเป็นเอกราชของประเทศเขาก็จะเป็นที่ประจักษ์แก่โลก พวกเขาเห็นว่าฝรั่งเศสเตรียมที่จะทำลายเอกราชของเขาขณะที่กำลังจะเป็นความจริงขึ้นมา

ปารีสไม่ได้เตรียมตัวไว้เลยสำหรับเรื่องที่ว่าเมื่อสงครามสิ้นสุดลง ประเทศเวียดนามอาจอยู่ใต้การปกครองของชาวเวียดนามเอง การที่ปิดบังความจริงเช่นนี้เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้การเตรียมตัวกลับเข้ามายังอินโดจีนของฝรั่งเศสเป็นไปในทางที่ผิด ส่วนใหญ่การเตรียมการขึ้นอยู่กับความเชื่อว่าสิทธิของฝรั่งเศสที่จะอยู่ในอินโดจีนนั้น เพียงแต่ให้ฝรั่งเศสเข้าต่อต้านญี่ปุ่นก็เป็นการยืนยันสิทธิแล้ว ข้อนี้จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้ไมนายพลเดอโกลจึงพอใจเพียงให้ฝรั่งเศสแสดงการต่อต้านเพียงเล็กน้อย หลังจากการรัฐประหารในวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 เดอโกลต้องการให้กองทหารฝรั่งเศสต่อสู้ “ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะร้ายแรงเพียงไหน”¹ รู้สึกว่าเขาไม่เคยคิดมาก่อนว่าสิทธิของฝรั่งเศสที่จะกลับเข้ามาได้อีกนั้นขึ้นอยู่กับความคิดเห็นของประชาชนชาวพื้นเมืองมากกว่าอย่างอื่น

การเตรียมการทางทหารและทางการเมืองที่ผิดพลาดอันเป็นผลจากความเข้าใจผิดนำไปสู่ความล้มเหลวของความพยายามและแผนการของฝรั่งเศสทั้งหมด ความตั้งใจที่จะทำสงครามต่อต้านญี่ปุ่นคล้ายกับแบบที่ทำในฝรั่งเศสเพื่อต่อต้านการยึดครองของเยอรมันยุติลงด้วยความล้มเหลวแม้ว่าผู้นำบางส่วนจะเป็นบุคคลที่มีประสบการณ์ในด้านการต่อต้านกับฝรั่งเศสมาแล้ว คนพวกนี้ก็ต้องเสียหายอย่างหนัก ที่ต้องการจัดการต่อต้านในอินโดจีนแบบเดียวกับในประเทศฝรั่งเศส² ที่นั่นการต่อต้านได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ในอินโดจีนกลับถูกล้อมรอบไปด้วยความเป็นศัตรู

การเตรียมการทางการเมืองเพื่อการกลับเข้ามาสู่อินโดจีนของฝรั่งเศสก็มีความผิดพลาดเช่นเดียวกับทางด้านการเมือง เพราะแม้แต่กั๊งวลอยู่กับการแก้ไขอุปสรรคที่คาดว่าจีนและสหรัฐกำลังเตรียมการอยู่ บทบาทในอนาคตของฝรั่งเศสในอินโดจีนขึ้นอยู่กับความสำเร็จของการทูตฝรั่งเศสในวอชิงตัน ลอนดอนและจุงกิง แทนที่จะขึ้นอยู่กับกรรขยานนโยบายของชาวพื้นเมืองซึ่งคำนึงถึงความปรารถนาของประชาชนที่จะได้รับเอกราชด้วย ไม่ซำก็เห็นได้ชัดเจนว่าการทูตของฝรั่งเศสได้มีผลสำเร็จในสิ่งที่ตั้งใจจะทำ ดังที่นักวิจารณ์นโยบายของสหรัฐในเอเชียผู้หนึ่งได้กล่าวไว้ว่า ในเรื่องเกี่ยวกับอินโดจีน รัสเวลท์เคยประกาศอย่างเปิดเผยถึงสถานการณ์ใหม่ที่อาจเป็นไปได้ของอาณานิคมแห่งนั้น....แต่ตอนปลายเมื่อสงครามจะสิ้นสุดลงการณ์กลายมาเป็นกฎที่รุนแรงของพวกญวนต่อต้านการกลับมาของอำนาจฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกาตกลงทำข้อตกลงเรื่องสินเชื่อกับฝรั่งเศสทันทีเพื่อส่งยานพาหนะและเครื่องมือ “ช่วยเหลือ” เจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสในอินโดจีนมาให้ สำหรับชาวเวียดนามที่ตกตะลึงข้อตกลงนี้กลายมาเป็นการยอมรับของคอนเมริกันต่อการที่ฝรั่งเศสจะกลับมาชนะเวียดนามใหม่³

เนื่องจากความผิดพลาดทั้งทางทหารและทางการเมือง รวมกันนี้เองฝรั่งเศสจึงไม่สามารถยึดครองเวียดนามได้โดยสมบูรณ์ และในไม่ซำก็เสียเวียดนามไปโดยสิ้นเชิง

การเตรียมการของฝรั่งเศสเพื่อจะขับไล่ญี่ปุ่นออกไปจากอินโดจีน เริ่มขึ้นราวเดือนกันยายน ค.ศ. 1943ฐานสองแห่งที่วางแผนการเอเชียชนะอินโดจีนอยู่ที่กัลกัตตาและคุนหมิง ชาวฝรั่งเศสที่รู้เรื่องชอบ

เขตของการที่เวียดนามยึดครองตั้งเกี่ย และอุปสรรคทางการเมืองสำคัญที่จีนอาจมีต่อแผนการของฝรั่งเศสคือ จิ้ง แซงเดอนี๋ หัวหน้า “การปฏิบัติการ 5” ในคูนหมิง ศูนย์กลางการสืบราชการลับของฝรั่งเศสในจีน ตั้งแต่ฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1945 แซงเดอนี๋ ได้ทำทุกวิถีทางเท่าที่จะทำได้เพื่อให้จีนซึ่งเขากล่าวว่ามีแผนการจักรวรรดินิยมในตั้งเกี่ยเป็นกลางเสีย เขาเชื่อว่าเพียงแต่ขับไล่ญี่ปุ่นออกไปไม่เพียงพอสำหรับการควบคุมอินโดจีน ต้องทำความตกลงกับผู้นำชาตินิยมเวียดนาม ซึ่งแซงเดอนี๋พบว่าพวกนี้ยืนยันที่จะให้ประเทศเขาได้รับเอกราชอย่างเต็มที่

ฝนตกหนักในเดือนกรกฎาคมและต้นเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 ทำให้แซงเดอนี๋พบกับโฮจิมินห์ไม่ได้ก่อนการปฏิวัติเดือนสิงหาคม ถ้าพบกันได้ก็อาจเปลี่ยนแนวทางการประวัติศาสตร์เวียดนาม ไม่มีอะไรต้องสงสัยว่าในระหว่างการพบปะกันนั้น แซงเดอนี๋ก็คงจะรู้ว่าถ้าหากยอมรับว่าเวียดนามเป็นพลังชั้นนำทางการเมืองในเวียดนาม พวกนี้เต็มใจที่จะหารากฐานของความร่วมมือกันกับฝรั่งเศส แม้ว่าการทำเช่นนี้จะหมายถึงการเลื่อนการรับเอกราชไปอีก

ดูเหมือนว่าแซงเดอนี๋จะเป็นชาวฝรั่งเศสที่สำคัญเพียงคนเดียวที่เกี่ยวข้องกับอินโดจีนและเข้าใจว่าถ้าปราศจากโครงการทางการเมืองที่มั่นคงสำหรับเข้ามาปกครองเวียดนามแล้วการเตรียมการทางทหารที่ดีที่สุดก็คงไม่ได้ผลที่คาดหวังเอาไว้ แซงเดอนี๋ไม่เพียงให้ความสำคัญกับเวียดนามอย่างจริงจัง แต่เขายังเข้าใจว่าความสำเร็จของแผนการของฝรั่งเศสนั้นต้องมีการตกลงทางการเมืองกับจีนด้วย เขาทราบว่ถ้าไม่มีกองทหารฝรั่งเศสในฮานอยทันทีหลังจากญี่ปุ่นพ่ายแพ้แล้วพวกเวียดนามก็คงกันฝรั่งเศสไม่ให้กลับเข้ามายึดครองตัวเกี่ยได้ง่าย ๆ แซงเดอนี๋พูดว่าทหารฝรั่งเศสพันคนในฮานอยอาจป้องกันการปฏิวัติของพวกเวียดนามได้

ด้วยความกังวลกับสิ่งที่เขาเข้าใจและคาดคะเน แซงเดอนี๋รีบกลับกรุงปารีสเพื่อแจ้งความกลัวของเขาแก่ผู้ปกครองคนใหม่ของฝรั่งเศส การตัดสินใจที่เกิดขึ้นที่การประชุม ปอร์ตสตัน ซึ่งเขามารู้อู่ที่ปารีสในวันที่ 29 กรกฎาคม ยืนยันความกลัวของเขา ภาวะการยึดครองเวียดนามและการปลดอาวุธญี่ปุ่นแทนที่จะเป็นของฝรั่งเศสกลับเป็นหน้าที่ของอังกฤษและจีน ท้าอังกฤษจะเคลื่อนเข้าทางภาคใต้ของเวียดนาม ท้าเงินเข้าทางเหนือ แซงเดอนี๋กล่าวในปารีสในวันที่ 13 สิงหาคมว่า “การให้เงินยึดครองภาคเหนือของอินโดจีนอาจกล่าวได้ว่าเป็นการแก้ไขปัญหาที่เลวที่สุดเท่าที่มีมา”⁴

แม้ว่าแผนการกลับเข้ามาเอาชนะอินโดจีนจะมีข้อบกพร่องอย่างมากก็ตาม ปารีสก็ยังยืนยันความตั้งใจที่จะกลับไปเอาชนะอินโดจีน กองทัพฝรั่งเศสภายใต้การนำของนายพล เลอแคลร์ วีรบุรุษทางทหารของกองทัพยุโรป ได้รับคำสั่งให้เดินทางจากฝรั่งเศสมาดากัสการ์ และกักตุนไปยังเวียดนามในวันที่ 16 สิงหาคม ในวันที่ 17 สิงหาคม ปารีสแต่งตั้งนายพลเรือ เทียร์ ดาจังลิเออร์เป็นข้าหลวงใหญ่ของการปกครองใหม่ของฝรั่งเศสในอินโดจีน การเอาชนะอินโดจีนกลายเป็นสมมุติที่นองเลือดที่สุดในประวัติศาสตร์อินโดจีนของฝรั่งเศส ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าไม่เพียงวิธีการของฝรั่งเศสยังไม่เปลี่ยนแปลง แต่การปกครองของอาณานิคมไม่อาจทำได้ด้วยกำลังแต่อย่างเดียว

2

การหาเสียงของฝรั่งเศสเพื่อกลับเข้ามาคุมอินโดจีนอีกครั้งอาจเรียกให้ถูกต้องได้ว่าเป็นสงครามครั้ง

ที่สองของฝรั่งเศสเพื่อครองอินโดจีน การสงครามครั้งนี้เหมือนกับสงครามหลังคริสต์ศักราช 1858 เริ่มขึ้นในภาคใต้ มีการสงครามสั้น ๆ เพื่อเข้าเมืองไซ่ง่อน ติดตามมาด้วยการต่อสู้อย่างดุเดือดเพื่อครองอินโดจีนส่วนใหญ่ของภาคใต้แคว้นอันหน่าถูกยึดครองไปแล้ว พอถึงจุดนี้การรบได้หยุดลง เพราะฝรั่งเศสทราบว่าไม่มีกำลังแข็งแรงพอเพื่อยึดภาคเหนือของอันหน่าและตั้งเกีย เมื่อหยุดพักไปหนึ่งปีแล้ว จึงได้เริ่มการรบเพื่อครองภาคเหนือของเวียดนามอีก

การเอาชนะภาคใต้ส่วนใหญ่เป็นเรื่องทางทหาร แต่เกี่ยวกับทางเหนือเริ่มขึ้นจากการต่อสู้ทางการเมืองแท้ ๆ เหตุผลสำหรับความแตกต่างจะรวมได้จากสภาพของกำลังซึ่งใช้ไปในการต่อสู้ทั้งสองภาคของประเทศ รัฐบาลในทางเหนือรวมกันได้ค่อนข้างดีอยู่ที่ใต้กำมือของเวียดนามหรืออย่างมั่นคง และคุมกำลังที่สามารถจะต่อต้านการรุกรานได้ ในภาคใต้อำนาจของพวกเวียดนามที่มีต่อขบวนการชาตินิยมที่แตกแยกกันมีน้อย ความไม่ลงรอยกันทางการเมืองทำให้การปกครองของไซ่ง่อนอ่อนกำลังลงและยังไม่มีกำลังอาวุธอยู่นั่นเอง

แต่ความแตกต่างของสภาพทางเหนือและทางใต้อย่างแท้จริงอยู่ที่ทัศนคติของมหาอำนาจต่างชาติเกี่ยวข้องกับต่อสู้ในเวียดนาม แม้ว่าฝรั่งเศสจะผิดหวังกับข้อตกลงปอร์ตสตันในเรื่องเวียดนาม ก็ยังมีเหตุผลทุกประการที่จะพอใจที่ ๆ ประชุมไม่มีข้อความใด ๆ ที่ทำให้การกลับเข้าครองเวียดนามเป็นไปได้ ประธานาธิบดีรูสเวลท์ซึ่งไม่เห็นด้วยกับการที่ฝรั่งเศสจะกลับมากี่สิ้นชีพเสียแล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมปอร์ตสตันไม่รับข้อเสนอของจีน ที่ขอสิทธิเข้าครอบครองเวียดนาม แต่เพียงผู้เดียว การที่ ๆ ประชุมกันจีนออกจากภาคใต้ของเวียดนามจึงเปิดโอกาสให้ฝรั่งเศสกลับเข้าเวียดนาม ที่แพ้รัฐบุรุษที่ไปประชุมปอร์ตสตันได้ตกลงว่าจะปล่อยให้ฝรั่งเศสตกลงเองว่าจะเอาชนะการขัดขวางของชาวเวียดนามและชาวจีนต่อการกลับเข้ามาในเวียดนามอย่างไร

ภายใต้สภาพการณ์เช่นนี้ ปัญหาแรกของฝรั่งเศสในไซ่ง่อนก็คือจะวางตัวอย่างใดในการปฏิวัติของชาวเวียดนามในขณะที่ยังขาดกำลังที่จะปราบได้ มีทางเลือกอยู่ทางเดียวคือการเจรจากับเวียดนาม ซึ่งฝรั่งเศสกำลังทำเป็นสองตอน ตอนแรกอยู่ได้นานถึงสี่อาทิตย์ สิ้นสุดลงด้วยการขับไล่วิถีบาลเวียดนามออกจากไซ่ง่อน และการเริ่มการต่อต้านด้วยกำลังของชาวเวียดนามตอนที่สองซึ่งอยู่ได้นานสองอาทิตย์ สิ้นสุดลงด้วยการที่กองทัพของนายพลเลอแคลร์มาถึงซึ่งทำให้ฝรั่งเศสปราบการปฏิวัติได้ตลอดตอนใต้ของเวียดนาม

หัวหน้าผู้ไกลเกลี่ยชาวฝรั่งเศสคือ จิน เซดิล ข้าหลวงผู้ได้รับการแต่งตั้งใหม่ของสาธารณรัฐสำหรับภาคใต้ เครื่องบินตาโกตาของรัฐบาลฝรั่งเศสส่งเขาและพลร่มชาวฝรั่งเศสลงที่เตนินท์ ในวันที่ 22 สิงหาคม ผู้ป่วนพบเซดิลและพรรคพวก นำตัวมาที่ไซ่ง่อนและเก็บตัวไว้ในบ้านเล็ก ๆ สวนสาธารณะของตึกใหญ่ของรัฐบาล อีกสองวันต่อมาเซดิลได้รับอนุญาตให้ติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝรั่งเศสในไซ่ง่อน ในวันที่ 27 สิงหาคม พวกสังคมนิยมฝรั่งเศสและคอมมิวนิสต์บางคนในไซ่ง่อนจึงเตรียมการพบปะกันครั้งแรกระหว่างเซดิลและผู้นำการปฏิวัติของชาติขึ้น

ในตอนนั้น ผู้นำการปฏิวัติในไซ่ง่อนเป็นของคณะกรรมการบริหารชั่วคราวสำหรับภาคใต้ เรื่องราวของกำเนิดคณะกรรมการชุดนี้คือเรื่องของขบวนการปฏิวัติในไซ่ง่อนจนถึงเวลาที่ไซ่ง่อนตกอยู่ในความควบคุมของพวกคอมมิวนิสต์

พวกชาตินิยมพวกแรกที่เข้ารับตำแหน่งข้าราชการในไซ่ง่อนหลังจากที่ผู้ป่วนยอมแพ้แล้วไม่ใช่

พวกเวียดมินห์ แต่เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองผสมเรียกชื่อว่า แนวร่วมของชาติ ประกอบขึ้นด้วยพวก เกาไต หัวเหา ฟูก็อก พวกไตเวียด ซึ่งเป็นหนึ่งในสองกลุ่มนิยมทรอทสกี และพรรคเก่าและใหม่ซึ่ง มีความสำคัญรอง ๆ ลงไป แนวร่วมของชาติก่อตัวขึ้นหลังจากการกบฏญี่ปุ่นในวันที่ 9 มีนาคม และ เข้าแทนที่ญี่ปุ่นที่กำลังถอนตัวออกไปในวันที่ 16 สิงหาคม

แนวร่วมของชาตินำการปฏิวัติที่ยังไม่มีการทดสอบและการบริหารที่ไม่ได้รับการก่อตั้งของไซ่ง่อน เป็นเวลาหนึ่งอาทิตย์พอดี ในเวลาเดียวกันนี้พวกเวียดมินห์ก็ยึดอำนาจในฮานอยและเว้ได้สำเร็จ อีกไม่กี่วันต่อมาเขาได้ลาออกเพื่อเปิดโอกาสให้เวียดมินห์เข้าปกครอง ในวันที่ 22 สิงหาคมผู้นำของแนวร่วมของชาติ เชื่อมมั่นว่าจะพ่ายแพ้ถ้าเกิดการต่อสู้เพื่อชิงความเป็นผู้นำของการปฏิวัติกับพวกเวียดมินห์ อย่างเปิดเผย และเพื่อกระทำตามความกดดันของมวลชนที่เพิ่มมากขึ้นภายใต้การจัดการของพวกคอมมิวนิสต์ก็เริ่มการเจรจากับเวียดมินห์ ผู้นำเวียดมินห์หลาดมากในการเผยแพร่ไฟต์เว็ก ซึ่งก็ได้แก่พวกเขา ได้รับการยอมรับจากพวกสัมพันธมิตรในขณะที่แนวร่วมของชาติไม่ได้รับ ในวันที่ 23 สิงหาคม พวกแนวร่วมถอนตัวออกเพื่อคณะกรรมการบริหารซึ่งตรวจสำหรับภาคใต้ ซึ่งสมาชิกเจ็ดคนจากเก้าคน เป็นพวกคอมมิวนิสต์ หัวหน้าได้แก่ตรัน วัน เทียว เป็นผู้นำเวียดมินห์ และพรรคคอมมิวนิสต์ด้วย พวกเวียดมินห์ตั้งตัวในทำเนียบรัฐบาลและในศาลาเทศบาล แต่งตั้ง ดอง บัก ไม ซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นหัวหน้าตำรวจไซ่ง่อน และประกาศตนเองเป็นสาขาภาคใต้ของรัฐบาลที่มีอำนาจในฮานอย และเว้ ในวันที่ 25 สิงหาคม มีการเดินขบวนอย่างใหญ่โตที่ไซ่ง่อนไม่เคยเห็นมาก่อน ซึ่งเป็นการยืนยันการเปลี่ยนแปลง ผู้นำการปฏิวัติ จากก้านาฬิกาจนถึงหกนาฬิกาคนนับเป็นพัน ๆ เดินผ่านผู้นำคนใหม่ ด้วยความยินดี ว่าในไซ่ง่อนพวกเวียดมินห์ก็เป็นผู้นำการปฏิวัติด้วยเช่นกัน

3

การพบปะระหว่าง ตรัน วัน เทียว และพรรคพวกเวียดมินห์ของเขาบางคนกับเซดิล ในวันที่ 27 สิงหาคม เน้นให้เห็นว่าความเห็นของฝรั่งเศสและเวียดนามเกี่ยวกับอนาคตของเวียดนามเข้ากันไม่ได้เลย ฝรั่งเศสเต็มใจที่จะอภิปรายถึงรูปแบบของการเมืองในอนาคตเมื่อได้มีอำนาจปกครองประเทศเหมือนเมื่อก่อนสงครามเสียก่อน พวกเวียดนามจะเจรจากับฝรั่งเศสเกี่ยวกับอนาคตของประเทศ ถ้าฝรั่งเศส ยอมรับเอกราชของเวียดนามเสียก่อน ซึ่งเซดิลทำไม่ได้และไม่ต้องการทำด้วย ไม่มีผู้นำชาตินิยมคนใด ขณะนั้นที่เต็มใจจะยอมเลิกความเป็นเอกราช และคนส่วนใหญ่ก็คิดว่าคงหลีกเลี่ยงการปะทะกันไม่ได้แน่

แต่ถ้าสงครามเพื่อการปลดปล่อยเป็นสิ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้ ขบวนการแห่งชาติควรระจรองนกระทั่งฝรั่งเศสเข้มแข็งพอที่จะปราบการปฏิวัติ หรือควรให้ประชาชนใช้อาวุธป้องกันกองทัพฝรั่งเศสเข้ามายังเวียดนาม ผู้นำชาวเวียดนามมองเห็นหนทางกระทำได้เพียงสองทาง ยอมรับสงครามปลดปล่อยแห่งชาติซึ่งหลีกเลี่ยงไม่ได้และเริ่มสงครามทันที หรืออาจเลือกเอาทางที่จะชักชวนให้พวกสัมพันธมิตร ให้เอกราชเวียดนามและเรียกร้องให้ฝรั่งเศสยอมรับการประนีประนอม วิธีแรกแม้ว่าจะจะเป็นวิธีที่พวกชาตินิยมทุกพวกยอมรับกันโดยกว้างขวาง แต่เป็นวิธีที่พวกนิยมทรอทสกีเสนอแนะตลอดมา พวกเวียดมินห์เลือกอีกวิธีหนึ่ง ซึ่งพยายามรักษาการปฏิวัติโดยหลีกเลี่ยงการปะทะกับฝรั่งเศสด้วยอาวุธ

พวกนิยมทรอทสกีในไซ่ง่อนซึ่งไม่ได้เสียกำลังไปเลยในตอนที่เวียดมินห์ขึ้นสู่อำนาจเกิดแตกกัน

เป็นสองพวก คือกลุ่มต่อสู้ และสันนิบาตคอมมิวนิสต์ระหว่างประเทศ กลุ่มต่อสู้เพียงกลุ่มเดียวที่เข้าร่วมกับพวกเวียดมินห์ แต่กลุ่มต่อสู้สนับสนุนพวกที่มีหัวคิดรุนแรงที่ขัดกันหลายกลุ่มด้วยเช่น ความคิดที่จะรีบทร์พย์ชาวฝรั่งเศส จัดสรรที่ดินใหญ่ ๆ ให้ชาวนาที่มีที่ดินน้อย ๆ หรือไม่มีเลย เขาถือว่าเมื่อมวลชนจะมีส่วนในการปฏิวัติด้วยก็ควรจะต้องอาวุธและฝึกทำสงครามซึ่งจะเริ่มทันทีที่กองทัพฝรั่งเศสมาสัมผัสกับแผ่นดินเวียดนาม เป็นการไม่ฉลาดที่จะหวังให้พวกสัมพันธมิตรบังคับฝรั่งเศสให้ยอมรับเอกราชของเวียดนามหรือจะหวังให้ฝรั่งเศสเลิกการปราบปรามการปฏิวัติ ไม่น่าสงสัยเลยที่ความเห็นส่วนมากเห็นชอบด้วยกับความคิดของทรอทสกี แต่การปฏิวัติในทางใต้เลือกหนทางที่พวกเวียดมินห์วางไว้ ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าล้มเหลวอย่างยิ่งดังที่พวกทรอทสกีได้ทำนายเอาไว้

ท่าไมชบวนการแห่งชาติจึงเลือกวิธีการของเวียดมินห์ ที่ทำเช่นนั้นเพราะนโยบายของเวียดมินห์เลือกกำหนดการตัดสินใจและเสนอโอกาสที่ดูเหมือนจะมีขึ้น พวกทรอทสกีไม่เข้าใจว่าความพยายามป้องกันการกลับมาของฝรั่งเศสจะเป็นการทำลายขบวนการชาตินิยมลงอย่างแน่นอน และจะล้มเลิกโอกาสที่นโยบายของเวียดมินห์สัญญาว่าจะได้มาเพื่อการปฏิวัติ พวกทรอทสกีก็ได้มองเห็นว่าความพยายามที่จะกีดกันการกลับมาของฝรั่งเศสนั้น จะทำให้ขบวนการชาตินิยมแห่งชาติต้องถูกทำลายไปอย่างแน่นอน และยังกำจัดการะยะเวลาที่จะไม่มีการรบ ซึ่งพวกเวียดมินห์สัญญาไว้ว่าจะทำให้เกิดขึ้นหากมีการปฏิวัติ

ไม่มีหนทางอื่นใดที่จะต่อต้านมิให้ฝรั่งเศสขึ้นบกโดยไม่ต่อต้านการขึ้นบกของอังกฤษด้วย ถ้าทำเช่นนั้นก็เท่ากับเป็นการที่ขบวนการชาตินิยมตั้งใจกีดกันสัมพันธมิตรออกจากเวียดนาม พวกสัมพันธมิตรมายังอินโดจีนเพื่อปลดอาวุธ ญี่ปุ่น และพวกเขามียอมให้ความพยายามใด ๆ มาขัดขวางหน้าที่ของเขา พวกเขายังมีเครื่องมือที่จะกำจัดการต่อต้านใด ๆ ของพวกเวียดนามด้วย ยิ่งกว่านั้น โอกาสในการอยู่รอดของการปฏิวัติขึ้นอยู่กับอย่างน้อยส่วนหนึ่งกับความสามารถของรัฐบาลท้องถิ่นในอันที่จะรักษาความสงบ พวกคอมมิวนิสต์เตือนว่าจะต้องไม่มีความรุนแรง ไม่มีการปล้นสะดม และนอกเหนือสิ่งใดคือต้องไม่มีการโจมตีชาวฝรั่งเศสหรือทรัพย์สินของฝรั่งเศส ที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันก็คือ จะต้องไม่มีความผิดพลาดเกี่ยวกับสภาพของการปฏิวัติ การปฏิวัติจะต้องเป็นของชาติและเป็นประชาธิปไตย มิใช่เป็นการปฏิวัติสังคมนิยมและเป็นการปฏิวัติของพวกสังคมนิยมอย่างแน่นอน พวกคอมมิวนิสต์ประณามแม้แต่การเรียกร้องให้มีการแบ่งแยกที่ดินใหญ่ ๆ โดยทันทีว่าเป็นการบ่อนทำลายวัตถุประสงค์ของชาติ

เป็นเวลาสี่สัปดาห์ที่บรรดาผู้นำเวียดมินห์ในไซ่ง่อนทำงานหนัก ในอันที่จะรักษาโฉมหน้าของการปฏิวัติไว้ตามแผนยุทธศาสตร์ที่พวกเขาเตรียมจะเสนอให้แก่สัมพันธมิตร トラバจนต้นเดือนกันยายน มีการรักษาความสงบในเมืองไซ่ง่อน ความสงบถูกทำลายลงเนื่องด้วยอารมณ์ของประชาชนซึ่งนับวันยิ่งไม่อาจควบคุมอยู่ได้ และเนื่องจากความอ่อนแอของพวกเวียดมินห์ ไม่เฉพาะแต่พวกทรอทสกีเท่านั้น แต่รวมทั้งพวกเขาได้และพวกหัวเหาต่างก็โจมตีพวกเวียดมินห์ในการที่ยอมเจรจากับฝรั่งเศส การต่อสู้ในหมู่ชนต่าง ๆ เพื่อให้มีส่วนร่วมมากขึ้นในการนำขบวนการแห่งชาติเป็นไปอย่างรุนแรง แสดงให้เห็นความแตกแยกในขบวนการชาตินิยมในการบริหารอยู่ในสภาพบ้านแตกสาแหรกขาด และขาดอำนาจจากแห่งเดียวที่จะออกคำสั่งให้คนทุกฝ่ายยอมรับได้ แม้ว่าการปฏิวัติจะก่อให้เกิดรัฐบาล แต่รัฐบาลนี้ก็ห่างไกลจากสภาพของการเป็นผู้มีเสียงสั่งแต่เพียงเสียงเดียว

เหตุการณ์ในวันที่ 2 กันยายนเปิดเผยให้เห็นว่าเพียงสัปดาห์เดียวหลังจากพวกเวียดมินห์ได้ประ-

สบความสำเร็จในการเป็นผู้นำขบวนการปฏิวัติในไซ่ง่อนนั้น สถานการณ์ได้ทรุดลงเพียงใด คณะกรรมการบริหารในภาคใต้ปรารถนาจะแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และความเข้มแข็งของขบวนการนี้ จึงจัดการเดินขบวนครั้งใหญ่ยิ่งสำหรับวันนั้น ผู้คนหลายแสนเดินขบวนผ่านหน้าผู้นำของพวกเขา แต่การเดินขบวนมิใช่เป็นการแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวทางการเมือง กลุ่มต่าง ๆ พากันเน้นเอกลักษณ์ที่แตกต่างกันไปของพวกตนอย่างแข็งขัน เดินขบวนตามหลังกองธงของตน ตะโกนคำขวัญของตน และบรรดาผู้ที่มีอาวุธก็แสดงให้เห็นประจักษ์ชัดว่าอาวุธเหล่านั้นไม่จำเป็นที่จะให้คณะกรรมการสำหรับภาคใต้ใช้ สิ่งที่ทำให้พวกคอมมิวนิสต์ยิ่งอึดอัดมากไปกว่าการแสดงความแตกแยกและการต่อต้านเหล่านี้คือความจริงที่ว่าเกิดมีการต่อต้านฝรั่งเศสครั้งแรกขึ้น เมื่อใกล้เวลาการเดินขบวนจะสิ้นสุดลงก็มีเสียงป็นดังขึ้น จนกระทั่งบัดนี้ก็ยังไม่มีผู้ใดทราบว่ามีใครเป็นผู้ยิงปืนนั้น แต่ผู้เดินขบวนส่วนใหญ่เชื่อมั่นที่ว่าฝรั่งเศสเป็นผู้เริ่มยิง จึงเข้าโจมตีชาวฝรั่งเศสที่ดูการเดินขบวนอยู่นั้น ชาวฝรั่งเศสหลายสิบคนถูกทำร้ายอย่างหนักและถูกลากไปเข้าคุกก็อีกจำนวนมาก และในบรรดาคนเหล่านั้นมีพระสงฆ์ 3 องค์ถูกสังหาร

พวกเวียดมินห์ยอมรับว่านโยบายของตนผิดพลาด จึงเริ่มแผนการทันทีที่จะแก้ไขความเสียหายและป้องกันมิให้เหตุการณ์เหล่านั้นเกิดขึ้นอีก ในวันที่ 4 กันยายน ตรง วัน เกียว ประกาศประณามพวกชาตินิยมที่ต่อต้านฝรั่งเศสว่าเป็นผู้ก่อเหตุยุ่งยากและบ่อนทำลายการปฏิวัติ ส่งพล่ยชาวฝรั่งเศสที่ถูกจับไว้ทั้งหมด ขอร้องให้พวกเขาได้และหิวเหาเข้ามาบออาวุธเสีย หนังสือพิมพ์ของพวกชาตินิยมถูกตำหนิอย่างรุนแรงที่ให้มวลชนต่อต้านฝรั่งเศส และฝ่ายพวกทรอทสกีซึ่งยังคงเรียกร้องให้มีการใช้อาวุธต่อต้านการเข้ามาของอังกฤษก็ถูกปราบลงและจับพวกหัวหน้าเสีย

อีกสัปดาห์หนึ่งหลังจากเหตุการณ์ในวันที่ 2 กันยายน ความรู้สึกที่หัว ๆ ไปเห็นด้วยกับเสียงแสดงความตกใจของพวกหัวรุนแรงและของพวกที่หวาดกลัว คณะกรรมการสำหรับภาคใต้ซึ่งพวกเวียดมินห์คุมอยู่ ต่างก็พบว่าพวกตนมิได้รับความสนับสนุนจากคนทั้งหลายในขณะที่กองทัพสัมพันธมิตรกำลังจะมาถึง และนำแผนยุทธศาสตร์มาเป็นข้อพิสูจน์ขั้นสุดท้าย เกียวและผู้ร่วมงานของเขาในคณะกรรมการมิอาจควบคุมมวลชนได้อีกต่อไป ในวันที่ 10 กันยายน สองวันก่อนที่ทางกองทหารอังกฤษกองแรกยกเข้ามาเมืองไซ่ง่อน พวกเวียดมินห์ก็เห็นว่าจำเป็นต้องปรับปรุงคณะกรรมการใหม่อย่างเข้มงวด ซึ่งตั้งแต่วันนั้นมาก็มิได้เป็นเพียงเครื่องมือของพวกเวียดมินห์อีกต่อไป พวกคอมมิวนิสต์ประสบความสำเร็จเพียงมีสมาชิกจำนวน 4 คนใน 13 คนเท่านั้น พัน วัน บาซ นักชาตินิยมที่มีชื่อที่ไม่สังกัดอยู่ในพรรคได้ได้เป็นประธานแทน ตรง วัน เกียว

คณะกรรมการชุดใหม่อยู่ได้ไม่นาน หลังจากตั้งขึ้นได้เพียง 13 วันอังกฤษและฝรั่งเศสก็แสดงท่าทีเน้นอย่างแข็งขันโดยไม่มีข้อสงสัยว่า ไม่ว่านโยบายของพวกเวียดมินห์หรือฝ่ายตรงข้ามก็มิอาจรักษาการปฏิวัติไว้ได้อีกแล้ว

4

กองทหารอังกฤษกองแรกคือ กองพันของพวกกูร์ข่ามาถึงไซ่ง่อนในวันที่ 12 กันยายน พร้อมกันนั้นกองทหารฝรั่งเศสกองแรกจากบริษัทที่กิลกัตตาที่ฝรั่งเศสสามารถรวมทหารมาได้ประมาณ 1800 คนก็มาถึงด้วย

กองทหารอังกฤษที่เข้ายึดครองอยู่ได้บังคับบัญชาของนายพลดักลาส ดี เกรซี ผู้ยึดมั่นในสิทธิของฝรั่งเศสที่จะกลับเข้าครองเวียดนามใหม่ว่าเป็นของแน่ชัดอยู่แล้ว “ปัญหาของรัฐบาลอินโดจีนเป็นเรื่องเกี่ยวกับฝรั่งเศสโดยเฉพาะ” เขากล่าวก่อนที่จะออกเดินทางมาเวียดนาม “การที่ฝรั่งเศสจะควบคุมทั้งฝ่ายพลเรือนและทหารนั้น เป็นปัญหาเกี่ยวกับเวลาไม่ก็อาทิตย์เท่านั้น” แอนโทนี อีเด็น กล่าวไว้ในวันทีความทรงจำของเขาว่า “ตามข้อตกลงปอร์ตสตัน กองกำลังอังกฤษกับอินเดียนได้บังคับบัญชาของนายพลเกรซีเป็นผู้ยึดครองภาคใต้ของประเทศ จนกว่าฝรั่งเศสจะสามารถกลับมาปกครองได้ใหม่”^๑

ความคิดเห็นของเกรซีมีอิทธิพลเหนือการกระทำของเขา จนกระทั่งเขาฝ่าฝืนคำสั่งที่ว่ากองทหารอังกฤษที่เข้ายึดครองไม่ควรเข้ายุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมภายในของอินโดจีน นั่นคือ พวกเขาไม่ควรเข้าข้างใดในขณะที่มีความขัดแย้ง เมื่อพลเรือเอก เมท์ แบดเดน ทราบว่ามีการขัดขืนคำสั่งนั้น เขาจึงกล่าวเตือนเกรซีให้ทำแต่หน้าที่ของเขา คือ ปลดอาวุธ ญี่ปุ่นแต่มีให้ทำการต่อต้านชาวเวียดนาม

เกรซีมิได้สนใจในคำเตือนเหล่านั้น หลังจากเขามาถึงได้เพียง 1 สัปดาห์ เขาก็เริ่มมาตรการที่ทำให้ฝรั่งเศสสามารถขับไล่ชาวเวียดนามออกไปจากวงการปกครองในไซ่ง่อนได้ แต่กระนั้นก็อาจเป็นความผิดพลาดที่จะสรุปว่าเกรซีปฏิบัติไปโดยตั้งใจและย่ำโทษะรัฐบาลและผู้บังคับบัญชาของเขาอย่างเปิดเผย เขาสั่งการไปโดยไม่มีความรู้เกี่ยวกับสถานะในไซ่ง่อน เมืองนั้นตกอยู่ในภาวะของความยุ่งยากวุ่นวายอย่างสุดขีด กองทัพฝรั่งเศสซึ่งเข้ายึดครองคลังอาวุธและท่าเรือไซ่ง่อนทันทีตั้งแต่มถึง แต่ก็ไม่มีกำลังพอจะเข้าควบคุมได้ทั้งเมือง แต่มาบัดนี้พวกเขารู้สึกเข้มแข็งพอที่จะรุกรานและทำทนายชาวเวียดนาม ผลที่ได้รับคือความตึงเครียดที่นำไปสู่ความแตกแยกหลายประการระหว่างทหารฝรั่งเศสและประชาชนพวกที่มีอาวุธและทำให้คณะกรรมการสำหรับภาคใต้ไม่อาจควบคุมมวลชนที่ตื่นเต็นและตระหนกตกใจได้ เกรซีรู้สึกว่าอันตรายที่จะเกิดสงครามกลางเมืองอย่างเปิดเผยนั้นเป็นจริง ซึ่งหมายความว่าชีวิตชาวฝรั่งเศสในไซ่ง่อนจะต้องถูกคุกคาม เป็นสิ่งที่ผู้บังคับบัญชาของเขามีได้คาดการณ์ล่วงหน้าไว้ เขามีอาจวางเฉยอยู่ได้อีกต่อไป เมื่อเหตุการณ์บังคับเขาให้เข้าเกี่ยวข้องกับเพื่อสันติภาพของบ้านเมือง เขาก็รู้สึกว่าเขาต้องเข้าข้างใดข้างหนึ่ง เขาไม่เห็นว่าการที่ฝรั่งเศสพยายามกลับมายึดครองเวียดนามใหม่ นั้นจะเป็นเหตุก่อสงครามกลางเมืองที่กำลังคุกรุ่นอยู่ เช่นเดียวกับการที่ชาวเวียดนามปรารถนาจะเริ่มการปฏิวัติเพื่อชาติ เขามองดูความมุ่งหมายของฝรั่งเศสว่าเป็นการถูกต้องตามกฎหมาย และเห็นการปฏิวัติว่าเป็นสาเหตุของความไม่สงบแต่เพียงฝ่ายเดียว ความคิดที่พยายามก่อตั้งระบบขึ้นใหม่ด้วยการสนับสนุนชาวเวียดนามมิเคยผ่านเข้ามาในหัวสมองของเขาเลย ไม่ว่าเขาจะหวังหรือไม่ว่ารัฐบาลจะเห็นว่าการตัดสินใจของเขาที่จะเข้าไปแทรกแซงในกิจกรรมอินโดจีนนั้น เป็นการถูกต้องหรือไม่ เขาก็ยังคงกระทำเพื่อชาวฝรั่งเศสโดยตรง

ไม่มีปัญหาเลยว่าท่าทีของเกรซีก่อให้เกิดวิกฤติการณ์ในไซ่ง่อนมากขึ้น และนำไปสู่จุดสุดยอดในสัปดาห์ระหว่างวันที่ 12-19 กันยายน เกรซีย้ายคำสั่งเริ่มแรกของอังกฤษต่อคณะกรรมการบริหารสำหรับภาคใต้ไว้ ให้ชาวเวียดนามทั้งหลายปลดอาวุธ และเขายังเตือนแม่ทัพญี่ปุ่นอย่างหยาบคายอีกว่า เขาได้รับคำสั่งให้ใช้กองทหารของเขาตรวจเมืองและรักษาความเรียบร้อย แม้ว่าจะหมายความถึงต้องยิงชาวเวียดนามด้วย

การที่ญี่ปุ่นลงมือที่จะปฏิบัติตามคำสั่งนี้ ก่อให้เกิดเรื่องเล่ากันว่าญี่ปุ่นสนับสนุนการปฏิวัติ

เวียดนามอย่างแข็งขัน แต่ที่จริงแล้วญี่ปุ่นคือผู้ที่กีดกันพัฒนาการของรัฐบาลพื้นเมือง ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1945 ทั้งในภาคเหนือและในภาคใต้ กองทัพญี่ปุ่นยังคงเป็นกลางอยู่อย่างเด็ดเดี่ยวในการต่อสู้ระหว่างขบวนการแห่งชาติและชาวฝรั่งเศส

สิ่งที่อังกฤษเรียกร้องและฝรั่งเศสคาดหวังจากญี่ปุ่นก็คือ มาตรการที่เข้าไปข้องเกี่ยวกับกิจกรรมเวียดนาม และนโยบายของสัมพันธมิตรซึ่งญี่ปุ่นคิดถูกอย่างยิ่งที่ปฏิเสธ การตัดสินใจของสัมพันธมิตรคือให้จีนและอังกฤษปลดอาวุธญี่ปุ่น และก็ต้องหมายความว่าหลังจากญี่ปุ่นยอมแพ้จะไม่ไปยุ่งเกี่ยวกับกิจกรรมอินโดจีนอีก การเรียกร้องให้ญี่ปุ่นขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่ชาวเวียดนามก่อกำขึ้นเพื่อขัดขวางการกลับมาของฝรั่งเศสนั้น เป็นการตรงข้ามกับมติของที่ประชุมปอร์ตสตัน ดังนั้น นายพลเกรซีจึงผิดในการสรุปว่าฝรั่งเศสมีสิทธิที่จะหวังความช่วยเหลือจากญี่ปุ่น แม้ว่าเขาจะคิดถูกในข้อสรุปของเขาว่าสัมพันธมิตรมิได้ต่อต้านการกลับมาของฝรั่งเศส ความคลุมเครือของมติที่ประชุมปอร์ตสตันทำให้เขาสามารถเริ่มกิจการอีกทางหนึ่งได้ หากเขาหวังแต่เพียงจะรักษาความสงบเรียบร้อย เขาก็อาจช่วยเหลือคณะกรรมการในภาคใต้ได้ แต่แทนที่จะเป็นดังนั้น เขาปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับชาวเวียดนามอีกต่อไป และปฏิบัติต่อคณะกรรมการตั้งเช่นมิใช่เป็นรัฐบาลพื้นเมืองชั่วคราวแต่เป็นหัวหน้ากบฏ เขายืนยันว่าให้ชาวเวียดนามปลดอาวุธ และยิ่งนับวันยิ่งมีความเห็นใกล้กับของฝรั่งเศสที่จะให้หน้าที่ปกครองเวียดนามยังคงเป็นของฝรั่งเศสแต่ผู้เดียว

ผู้นำทั้งหลายของพวกเวียดนามหนึ่งจะได้ประจักษ์ภายในวันที่ 17 กันยายนว่า นโยบายการประนีประนอมกับฝรั่งเศสนั้นดูมืดมนเสียแล้ว พวกเขาเรียกร้องให้มีการหยุดงานทั่วไปเพื่อต่อต้านความพยายามของฝรั่งเศสและอังกฤษที่จะกำจัดขบวนการชาตินิยม ในวันที่ 19 กันยายน เซดิลประกาศในที่ประชุมนักหนังสือพิมพ์ว่าจะไม่มีการเจรจาใด ๆ กับชาวเวียดนามอีกต่อไปจนกว่าจะฟื้นฟูความสงบให้กลับมาได้ พวกชาตินิยมต่างพากันสงสัยว่าเกรซีได้สัญญาให้ความช่วยเหลือสิ่งใดแก่เขา จึงทำให้เขาไม่ยอมประนีประนอมเช่นนั้น คำตอบที่ได้มาเร็วพอประมาณคือ ในวันที่ 20 กันยายน เกรซีสั่งปิดหนังสือพิมพ์เวียดนามทุกฉบับ ให้กองตำรวจเวียดนามเป็นส่วนหนึ่งของกองทัพอังกฤษ และในวันที่ 21 กันยายน เกรซีก็ประกาศใช้กฎอัยการศึก

ในวันที่ 22 กันยายน เกรซีดำเนินการขั้นสุดท้ายเพื่อช่วยชาวฝรั่งเศสโจมตีการปกครองของเวียดนามในไซ่ง่อน ด้วยการปลดปล่อยนักกระโดดร่มฝรั่งเศสซึ่งญี่ปุ่นได้จับและกักขังไว้ ที่สำคัญกว่านั้นก็คือติดอาวุธกองทหารฝรั่งเศสประมาณ 1400 คน ที่ถูกกักอยู่ในค่ายทหารใกล้เมืองไซ่ง่อนตั้งแต่การปฏิวัติของญี่ปุ่นในเดือนมีนาคม

ระหว่างเวลาบ่ายถึงเย็นของวันเดียวกันนั้น ทหารเหล่านั้นทำร้ายชาวเวียดนามทุกคนที่พวกเขาพบในถนนอย่างทารุณ พวกเขายังเข้ายึดครองสถานีตำรวจอีกหลายแห่งจากชาวเวียดนาม เพื่อเตรียมการเคลื่อนไปยังยึดเมืองไซ่ง่อนคืนตามแผนการที่กำหนดไว้สำหรับคืนวันที่ 22-23 กันยายน ระหว่างเวลา 4:00-5:00 น. ตอนเช้า กองทหารฝรั่งเศสเข้ายึดครองสถานีตำรวจทุกแห่ง ยึดสภาพความมั่นคง ที่ทำการไปรษณีย์และกระทรวงคลัง ต่อมาในตอนสายของวันนั้นก็เข้ายึดศาลากลางจับชาวเวียดนามจำนวนหลายสิบคน แต่สมาชิกกรรมการสำหรับภาคใต้หลบหนีไปได้ ในวันอาทิตย์ที่ 23 กันยายน ฝรั่งเศสฉลองชัยชนะอย่างโง่เขลาและไม่มีเกียรติเลย พลเรือนฝรั่งเศสเหยียดหยามและทำร้ายชาวเวียดนามที่เดินอยู่ตามถนน ขณะที่ทหารฝรั่งเศสและอังกฤษยืนดูอยู่ ชาวเวียดนามหลายร้อยคนถูกทำร้าย

และถูกจับขังคุก

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นอย่างเกินการนี้ทำให้เซดิลรังเกียจและเกรงที่โกรธมาก เขาจึงสั่งให้ทหารฝรั่งเศสที่เขาให้อาวุธกลับเข้าค่ายดั้งเดิม เซดิลพยายามสร้างความสงบขึ้นอีก ในที่สุดพลร่มในบังคับบัญชาของเขาก็ทำสิ่งที่ใกล้เคียงกับความสงบกลับคืนมาในไซ่ง่อนได้สำเร็จ เขาสั่งให้ปล่อยชาวเวียดนามที่ถูกจับมาไว้เกือบทั้งหมด แต่ความหวังของเขาวางสิ่งนี้คงทำให้พวกชาตินิยมยุติการเข้ามาตบตาตอบโต้ก็สลายไปภายในเวลา 24 ชั่วโมง โดยเฉพาะพวกเวียดมินห์ที่สร้างแผนยุทธศาสตร์แล้วล้มเหลวนั้น ขมขื่นมาก และพวกเขาได้ตอบด้วยการแก้แค้น พวกเขารู้ว่าพวกเขาอาจได้ตำแหน่งคืนและรักษาสภาพความเป็นผู้นำการปฏิวัติไว้ได้ โดยกลายเป็นพรรคที่ต้องการสงครามมากที่สุดในพวกชาตินิยมทั้งหมด และดังนั้นจึงเป็นการแน่นอนว่า การกระทำของฝรั่งเศสซึ่งทำให้หลีกเลี่ยงสงครามไม่ได้ จะต้องเป็นสงครามใหญ่ได้ร่วมธงของพวกเวียดมินห์

5

คณะกรรมการสำหรับภาคใต้แม้ว่าจะมิได้ถูกขับไล่ออกจากสำนักงานที่ไซ่ง่อนตราบนานเข้าวันที่ 23 กันยายน ก็ได้เข้าโจมตีตอบฝรั่งเศสในวันต่อมา ดังนั้น ในวันที่ 24 กันยายน ค.ศ. 1945 ก็เริ่มสงครามปลดปล่อยชาติเวียดนามต่อต้านฝรั่งเศส เป็นสงครามซึ่งขยายตัวไปในภาคใต้ภายในเวลาไม่กี่เดือน และเข้าไปในฮานอยและภาคเหนือของเวียดนามในประมาณอีกปีเศษต่อมา

พวกชาตินิยมเริ่มการรุกรานโต้ตอบด้วยการนัดหยุดงานทั่วไป ซึ่งทำให้ไม่มีการเคลื่อนไหวใด ๆ เพิ่มความวุ่นวายซึ่งครอบคลุมไซ่ง่อนอยู่แล้ว ระบบการไฟฟ้าในไซ่ง่อนชะงักไป และตลาดกลางเมืองถูกเผา เหตุการณ์วันนั้นมาก่อนความเสียหาย ความทารุณ และอาชญากรรม ซึ่งจะกลายมาเป็นแบบของสงครามอินโดจีนต่อมา ระหว่างคืนวันที่ 24 ถึง 25 กันยายน พวกชาตินิยมมีอาวุธพร้อมเข้าโจมตีซีเต เฮโรด คือเขตที่อยู่อาศัยของชาวฝรั่งเศสและยูเรเซียนในไซ่ง่อน ฆ่าคนตายถึง 150 คนรวมทั้งผู้หญิงและเด็ก และยังจับไปเป็นตัวประกันอีกในจำนวนไล่เลี่ยกัน

เห็นได้ว่าฝรั่งเศสยังคงขาดกำลังที่จะควบคุมประชาชนที่ก่อการกบฏขึ้น พวกเขามืออาจะป้องกันพลเรือนของตนได้ แม้ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากอังกฤษ ซึ่งมีกองทหารจำนวนถึง 2,800 คน เกรงที่เข้าใจถึงความอ่อนแอของฝรั่งเศส จึงหันกลับไปหาญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้ตั้งใจจะให้พวกเขายอมตามคำสั่งของตน ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ที่ไม่อาจอธิบายได้ ในวันที่ 24 กันยายน ไม่มีกองทหารฝรั่งเศสหรือกองทหารอินเดียที่มีหน้าที่ตรวจตราไซ่ง่อน ได้รับคำสั่งให้ป้องกันประชากรฝรั่งเศส มีเพียงแต่ทหารญี่ปุ่นเท่านั้นที่เกรงและเซดิลควรทราบอยู่แล้วว่ามีอาชญากรรมหวังพึ่งได้ว่าจะกระทำรุนแรงต่อต้านชาวเวียดนามได้ นายพลญี่ปุ่นที่คุมกองทัพบอกกับเกรงที่ว่าทหารของเขากลัวชาวเวียดนามมาแก้แค้นตอบ ในวันที่ 27 สิงหาคม อังกฤษจับแม่ทัพญี่ปุ่นและสัญญาจะกักเขาไว้เป็นเชลยศึกหากเขาปฏิเสธที่จะช่วยนำความสงบกลับคืนมาสู่นครไซ่ง่อน นับแต่วันนั้นมา การปะทะระหว่างกองทหารญี่ปุ่นและชาวเวียดนามที่มีอาวุธกลายเป็นของธรรมดา ด้วยคำสั่งของสัมพันธมิตรบัดนี้ญี่ปุ่นก็เข้าช่วยเหลือฝรั่งเศสอย่างเข้มแข็ง และด้วยความช่วยเหลือของญี่ปุ่นฝรั่งเศสจึงสามารถโจมตีตอบโต้ชาวเวียดนามได้ ก่อนที่กองทัพหนุนของฝรั่งเศสจะมาถึงเสียอีก ชาวเวียดนามหลายพันคนถูกจับและถูกขัง ส่วน

มากเป็นผู้ที่บริสุทธิ์ดังเช่นพลเรือฝรั่งเศสที่ถูกฆ่าหรือถูกลักพาตัวไป

สงครามกลางเมืองที่เกิดขึ้นและบทบาทของอังกฤษอยู่ในความสนใจของพลเรือเอก เมท์แบตเตนอยู่มาก ดูเหมือนว่าคำขอร้องของพลเอกเลอแกลร์เท่านั้นที่ขัดขวางมิให้เมท์แบตเตนยอมรับการกระทำของเกรซซึ่งเปิดเผยและไม่หาคันไปแทนที่เขา⁷ เมท์แบตเตนสั่งให้เกรซและเซติลมายังสิงคโปร์และบอกกับเขาว่ากองทัพอังกฤษมิให้มีไว้รบกับชาวเวียดนาม เมื่อเมท์แบตเตนได้รับคำรายงานว่าฝรั่งเศสมีอาจต่อต้านได้โดยลำพังตนเองจนกว่ากองทัพหนุนจะมาถึง เมท์แบตเตนก็ยืนยันให้เซติลเปิดการเจรจากับบรรดาผู้นำชาตินิยม ดังนั้น เกรซจึงให้มีการประชุมระหว่างโฆษกของพวกชาตินิยมกับเซติล และข้อตกลงสงบศึกมีผลในวันที่ 2 ตุลาคม เพียง 3 วันก่อนที่พลเอกเลอแกลร์นำกองทัพกองแรกที่มาจากฝรั่งเศสโดยตรงเข้าเมืองไซ่ง่อนอย่างมีชัย

ชาวฝรั่งเศสโพรงก็ก่อกองด้วยความยินดีในวันที่ 5 ตุลาคม แต่ผู้นำของเขาทราบดีว่าเขายังขาดกำลังที่จะจัดการกับการต่อต้านด้วยอาวุธและปรารถนาที่จะมีเวลามากขึ้น จึงดำเนินการเจรจาประนีประนอมกับคณะกรรมการสำหรับภาคใต้ต่อไป คณะกรรมการเรียกร้องให้กองทัพฝรั่งเศสปลดอาวุธและออกไปจากเมืองไซ่ง่อน นายพลเลอแกลร์มิได้ร่วมอยู่ในการเจรจาดังนั้น เขายังไม่ทราบว่าจะสงครามที่เขาจะเริ่มทำขึ้นนั้นมิอาจได้ชัยชนะด้วยกำลังทหารแต่อย่างเดียว ทั้งหมดที่เขาสนใจก็คือ การที่กองทัพหนุนฝรั่งเศสจะมาถึงอย่างรวดเร็วเพื่อจะมาเอาชนะ “พวกกบฏ” แหวกแนวล้อมไซ่ง่อนและปราบการปฏิวัติในมณฑลต่าง ๆ กองทหารฝรั่งเศสหลังไหลเข้ามาในเมืองไซ่ง่อนมากขึ้น ทำให้สัญญาสงบศึกที่ทำไว้เกือบเลิกล้มไป ในวันที่ 8 ตุลาคม ข้อเสนอเมท์แบตเตนให้ยึดเวลาสงบศึกออกไปอีก 48 ชั่วโมง แต่ในวันที่ 11 ตุลาคม การรบก็เริ่มขึ้นอีก เหตุการณ์มาถึงจุดที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็ไม่ปรารถนาจะรักษาสัญญาสงบศึกไว้อีกต่อไป กองกำลังส่วนใหญ่ของเวียดนามถูกขับไล่ออกไปจากไซ่ง่อนอย่างรวดเร็ว พวกเวียดมินห์ขอร้องให้ชาวพื้นเมืองอพยพออกจากเมือง และชัยชนะหนึ่งในเมืองมีแต่กองทหารฝรั่งเศสอังกฤษ และญี่ปุ่นเหลืออยู่เท่านั้น

ฝรั่งเศสใช้เวลาถึงสองสัปดาห์เต็มทำลายการปิดล้อมเมืองและขับไล่พวกชาตินิยมออกจากบริเวณรอบเมืองที่ใกล้ๆ ส่วนภายในเมืองชาวเวียดนามเข้าโจมตีครั้งใหญ่ครั้งสุดท้ายเข้าไปจนถึงวันที่ 16 ตุลาคม แต่เนื่องจากพวกเขาถูกบังคับให้สู้กองทัพอังกฤษและญี่ปุ่นพร้อมกับกองทัพฝรั่งเศส พวกเขามีอาวุธไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องถอยไกลออกไปในชนบททางเหนือ ตะวันตก และทางใต้เมืองไซ่ง่อนอยู่เรื่อยๆ กองทหารถูกรบอย่างเปิดเผยคู่ไปกับทหารฝรั่งเศส และอังกฤษยังส่งกองทหารอากาศมารบต่อต้านชาวเวียดนามด้วย ไม่ว่าพรรคคอมมิวนิสต์ในอินเดียนจะประท้วง หรือหนังสือพิมพ์ฝ่ายเสรีนิยมและฝ่ายกรรมกรในอังกฤษจะทักท้วงอย่างใดก็มิอาจหยุดยั้งกองทัพอังกฤษในอินโดจีนได้ ในวันที่ 9 ตุลาคม รัฐมนตรีต่างประเทศเออเนสต์ เบวิน สรุปข้อตกลงพร้อมด้วยการที่ฝรั่งเศสรับรู้การปกครองแบบพลเรือนของพวกเขว่าเป็นรัฐบาลที่ถูกต้องแห่งเดียวได้เสถียรนานที่ 16 ลงไป ความจริงอันอัศจรรย์ของอังกฤษแทนที่จะปลดอาวุธ ญี่ปุ่นกลับสั่งให้ญี่ปุ่นช่วยฝรั่งเศสนั้น บางทีสมาชิกส่วนมากของรัฐบาลที่กรุงลอนดอนอาจจะไม่ทราบ ในไม่ช้าผู้สื่อข่าวต่างประเทศในไซ่ง่อนก็ได้ทราบว่ามีญี่ปุ่นถูกใช้ ไม่แต่เพียงให้ความช่วยเหลือเป็นกองกำลังต่อการรบของฝรั่งเศสเท่านั้น แต่ถูกใช้ให้ยึดบริเวณบางแห่งเพื่อต่อต้านชาวเวียดนามอีกด้วย และพร้อมกับการช่วยเหลือชาวฝรั่งเศสป้องกันที่ตั้งสำคัญต่าง ๆ ในเมืองและบริเวณโดยรอบเมืองไซ่ง่อน นั้นหมายความว่าใช้กองทัพญี่ปุ่นในการรบอย่างเปิดเผย

หลังจากทำลายกำลังที่ปิดล้อมไซ่ง่อนแล้ว เลอแกลร์ก็เตรียมการที่จะรวมมณฑลต่าง ๆ ได้เส้นขนานที่ 16 มาอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส เขาคิดว่าการรบนี้เป็น “การปฏิบัติการกวาดล้าง” ง่าย ๆ ซึ่งคงใช้เวลาไม่เกิน 4 สัปดาห์ การใช้นโยบายทำลายล้างเพื่อตัดกำลังข้าศึกและการใช้กองโจรกลุ่มเล็ก ๆ โจมตีอย่างไม่หยุดหย่อน ทำให้ฝรั่งเศสบุกได้ช้าลง ไม่มีที่ใดเลยและไม่เคยที่ฝรั่งเศสจะปลอดภัยจากกองโจร ฝรั่งเศสอาจไล่กองโจรได้ แต่จับพวกเขาไม่ค่อยได้มักหวนกลับมาอีกเสมอ ๆ เมื่อถึงเวลาที่กองทัพของเลอแกลร์เข้ายึดครองเมืองกาโมในภาคใต้สุดของเวียดนาม ก็มีได้ใช้เวลาเพียง 4 สัปดาห์ดังที่คาดไว้ แต่ใช้เวลาถึง 4 เดือน

ยุทธวิธีของกองโจรเหล่านี้ยังมีผลอีกประการหนึ่งที่รบกวนใจมากขึ้น เพราะทำให้ฝรั่งเศสไม่สามารถรวมประเทศเข้ามายุ้ใต้การปกครองได้อย่างเต็มที่ การที่พลเอกเลอแกลร์ประกาศอย่างมั่นใจในการให้สัมพันธไมตรีกับพม่าในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 ว่า การเข้ายึดครองภาคใต้ที่กระทำสำเร็จลงนั้นเป็นแต่เพียงการหลงผิดระยะสั้น การปกครองที่เป็นระเบียบแบบแผนอาจตั้งขึ้นได้เพียงแต่ในบริเวณและใกล้ ๆ เมืองในจังหวัด ไม่ว่ารถถังหรือเครื่องบินหรือการนำกองทหารเข้ามาอยู่ไม่ขาดสาย ก็มีโอกาสกีดกันกองโจรจากปฏิบัติการควบคุมดินแดนแถบชนบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ชาวฝรั่งเศสบางพวกเริ่มเห็นว่าภารกิจการเข้ายึดครองเวียดนามให้สำเร็จนั้น มีอาจทิ้งให้อยู่ในมือพวกทหารแต่เพียงพวกเดียวได้

6

เหตุการณ์ในภาคใต้ก่อให้เกิดความวิตกและความคับเคืองในบริเวณต่าง ๆ ของเวียดนามที่เลอแกลร์ยังมีอาจเอาชนะได้ เหตุการณ์นี้เป็นจริงโดยเฉพาะในเมืองฮานอย ซึ่งผู้นำของพวกเวียดนามห์สรุปอย่างมีเหตุผลว่า การให้โอกาสแก่ฝรั่งเศสก็อาจทำอย่างเดียวกับในภาคเหนือ พวกเวียดนามห์เพิ่มการตระเตรียมด้วยกำลังความสามารถเพื่อการชิงชัยกับฝรั่งเศสซึ่งอาจจะมีขึ้น

โอกาสที่การปฏิวัติดูเหมือนจะมีชัยชนะในภาคเหนือมากกว่าในภาคใต้ เมื่อถึงวันที่ 10 กันยายน เมื่อพวกคอมมิวนิสต์ในไซ่ง่อนไม่อาจควบคุมคณะกรรมการในภาคใต้ไปชั่วคราว ทั้งฮานอยและมณฑลส่วนใหญ่ในตั้งเกียและอันหน่าภาคเหนือก็ตกอยู่ในมือพวกเวียดนามห์อย่างมั่นคง พวกเวียดนามห์จัดตั้งรัฐบาลที่มีโฮจิมินห์เป็นหัวหน้าขึ้นโดยลำพัง สิทธิของรัฐบาลในนามของประชาชนทั้งหมดโดยไม่มีผู้ใดคัดค้านในเวลานั้น รัฐบาลควบคุมการบริหารไว้อย่างเต็มที่และสามารถที่เดียวในการจัดระเบียบในฮานอย แม้ว่าพวกเขาจะดำเนินแผนการต่อต้านฝรั่งเศสอย่างรุนแรง พวกเขาก็มิได้ยินยอมให้มีการทำร้ายประชาชนชาวฝรั่งเศส ข้อขัดแย้งระหว่างฝ่ายสัมพันธมิตรและพวกเวียดนามในไซ่ง่อนที่เกิดขึ้นเพราะความไม่สงบมิได้เกิดขึ้นในฮานอย

อย่างไรก็ดี กองทหารจีนผู้ซึ่งเข้ายึดครองภาคเหนือมีท่าทีต่อฝรั่งเศสและต่อการปฏิวัติของชาวเวียดนามแตกต่างไปจากอังกฤษโดยสิ้นเชิง นับเป็นเหตุที่สำคัญสำหรับโชคชะตาของขบวนการกู้ชาติในภาคเหนือมากกว่าความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความมั่นคงและการควบคุมประชาชนทหารจีนเห็นใจชาวเวียดนามและเป็นปฏิปักษ์ต่อฝรั่งเศส ปรากฏว่าจีนเองก็เข้ายุ่งเกี่ยวในกิจการภายในของเวียดนามแต่มิใช่เพื่อฝรั่งเศส

ผลลัพธ์ประการหนึ่งของท่าทีของทหารจีนคือ ฝรั่งเศสมิได้มีตัวตนอยู่ในฐานะเป็นพลังทางการเมืองในฮานอย ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 และในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 เมื่อเลอแกลร์คิดว่าตีเวียดนามภาคใต้คืนมาได้แล้ว ฝรั่งเศสก็ยังมิได้มีทหารถืออาวุธแม้แต่เพียงคนเดียวในภาคเหนือ นายทหารฝรั่งเศสบางคนที่ยังฮานอยพร้อมกับชาวอเมริกันถูกญี่ปุ่นปลดอาวุธครั้งแรกและต่อมาก็ถูกชาวจีนปลดอาวุธอีก เป็นการแน่ชัดว่าตราบไคที่ชาวจีนยังมีได้ตอนกำลังควบคุมออกไปกองทหารฝรั่งเศสก็มีอาจเข้าภาคเหนือได้

ปรากฏชัดว่าแซงเตอนีย์คิดถูกเมื่อเขาบอกกับรัฐบาลของเขาในต้นเดือนสิงหาคมว่า การที่จีนเข้ายึดครองภาคเหนืออินโดจีนเป็นการแก้ปัญหาที่เลวที่สุดของฝรั่งเศส หลังจากที่ญี่ปุ่นยอมแพ้ ความกลัวของเขายิ่งชัดขึ้นอีก เขาทราบดีว่าฐานะของฝรั่งเศสในเวียดนามถูกคุกคามจากขบวนการชาตินิยม เขายังทราบอีกว่าในเวลาอันไม่มีผู้แทนของฝรั่งเศสสักคนเดียวในฮานอยที่อาจเป็นปากเสียงให้แก่ประเทศเขา หรือมีอิทธิพลต่อชาวเวียดนามได้ เนื่องจากเขาเป็นผู้ที่มีความเชื่อมั่นในตนเองเป็นพิเศษ เขาจึงรู้สึกว่าเขาหากเขาได้อยู่ในฮานอย เขาคงอาจป้องกันความก้าวหน้าที่ไม่เข้าข้างฝรั่งเศสได้ ดังนั้น ทันทันที่เขารู้ว่าญี่ปุ่นยอมแพ้ เขาก็พยายามจับเครื่องบินพาตนเองและผู้ร่วมงานไม่กี่คนไปยังฮานอย

ดังที่แซงเตอนีย์ได้คาดการณ์ไว้ ชาวจีนในคุนหมิงติดกับชาวอังกฤษในกัลกัตตา มิได้มีความเห็นอกเห็นใจที่ฝรั่งเศสเคลื่อนกำลังเข้าไปยึดครองรัฐต่าง ๆ ในอินโดจีนที่ฝรั่งเศสเคยปกครองมาก่อน แต่เขาก็มิได้เตรียมตัวสำหรับสิ่งที่เขาคิดว่าเป็นการขัดขวางของทหารอเมริกัน ทหารอเมริกันในประเทศจีนได้ให้ความช่วยเหลือแก่ฝรั่งเศสเท่าที่พวกเขาต้องการ และบัดนี้พวกเขาสำนักงานวางแผนทางยุทธศาสตร์ของพวกอเมริกันให้สัญญาว่าจะพาแซงเตอนีย์ไปส่งยังฮานอยด้วยเครื่องบิน แต่ในวันที่ 16 สิงหาคม นายพลเวดเมย์เยอ มีคำสั่งให้หยุดเดินเครื่องบินทุกลำระหว่างคุนหมิงและฮานอย แซงเตอนีย์พยายามหนีออกจากคุนหมิงด้วยเครื่องบินดาโกตาของทัพอากาศจากกัลกัตตา มีชาวฝรั่งเศสเป็นคนขับเครื่องบิน แต่ก็ถูกทหารจีนกีดกันไว้ได้ แต่ในวันที่ 22 สิงหาคม เขาพร้อมด้วยผู้ร่วมงานอีก 4 คน ก็สามารถเดินทางไปบนเครื่องบินอเมริกัน พร้อมด้วยคณะหน่วยบริหารทางยุทธศาสตร์อเมริกัน ซึ่งมีนายพันอาร์คิเมดิสแอล แปตตี เป็นผู้นำ

ไม่นานนักแซงเตอนีย์ก็ทราบว่ายานอวยตอยู่ในมือของพวกเวียดมินห์ และการที่จะสถาปนาอำนาจของฝรั่งเศสขึ้นใหม่นั้นมิใช่ของง่าย แต่สิ่งที่เขาไม่เข้าใจก็คือชาวเวียดนามเป็นอุปสรรคที่แท้จริงต่อจุดมุ่งหมายของฝรั่งเศส มิใช่สัมพันธมิตรหรือชาวจีนเป็นดังที่เขาได้คาดคะเนไว้ หรือชาวอเมริกัน ซึ่งฝรั่งเศสกล่าวว่ายานอวยตเวียดนามด้วยข้ออ้างต่าง ๆ กัน เขาส่งข่าวทางวิทยุออกไปนอกเมืองฮานอย ซึ่งเขากล่าวว่าสัมพันธมิตรนั้นเป็นอันตรายมากกว่าพวกเวียดมินห์⁸

ชาวอเมริกันหมู่หนึ่งที่อยู่เวียดนามเหนือเส้นขนานที่ 16 นั้น ประกอบด้วยหน่วยบริการทางยุทธศาสตร์ 5 คณะ ซึ่งร่วมมือกับพวกเวียดมินห์ในภาคเหนือตั้งกึ่ง ก่อนหน้าญี่ปุ่นจะยอมแพ้เป็นเวลานาน ได้แก่ หน่วยบริการทางอากาศและพื้นดิน ซึ่งมีหน้าที่ช่วยนักบินอเมริกันที่ตกลงมาในระหว่างสงคราม สมาชิกของหน่วยสืบข่าวร่วมมือกันระหว่างทัพบกและทัพเรือ เป็นหน่วยหนึ่งจากกองรบในภาคใต้ประเทศจีน และนายทหารอีกหน่วยหนึ่งภายใต้พลเอกนอร์ดีลิ่งเจอร์ซึ่งมีหน้าที่นำเชลยศึกอเมริกันกลับบ้านเดิม ชาวอเมริกันส่วนใหญ่เหล่านี้แสดงความเห็นใจอย่างยิ่งกับการปฏิวัติแห่งชาติของชาวเวียดนาม ซึ่งภายใต้สิ่งแวดล้อมดังกล่าวก็อาจอธิบายได้ว่าเป็นพวกสนับสนุนพวกเวียดมินห์ ฝรั่งเศส

รู้สึกว่าคุณกษัตริย์มิตรหัทหลัง เป็นพันธมิตรซึ่งฝรั่งเศสต้องการความช่วยเหลืออย่างยิ่ง ความขมขื่นของฝรั่งเศสที่มีต่อชาวอเมริกันนั้นได้ก่อให้เกิดความเชื่อว่า ความยากลำบากที่ฝรั่งเศสเผชิญจากการเข้ายึดครองในภาคเหนือ นั้นขึ้นอยู่กับท่าทีอันเป็นศัตรูของชาวอเมริกันพอ ๆ กับการกีดขวางของชาวจีน แต่หากจะกล่าวต้งเช่นนักเขียนฝรั่งเศสมักจะเขียนว่า ความรู้สึกต่อต้านการมีอาณานิคมของคนอเมริกันยังผลให้เกิดการสนับสนุนอย่างเข้มแข็งต่อพวกคอมมิวนิสต์แล้ว ก็นับว่าไม่เพียงแต่เป็นการตัดแปลงเจตจำนงที่แท้จริงของคนอเมริกันอย่างหยาบ ๆ เท่านั้น แต่เป็นการพูดถึงความสำเร็จที่เกิดความเป็นจริงไปอย่างน่าขันอีกด้วย

อันที่จริง อิทธิพลของแซงเตอเนี่ยในซานออยในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1945 คงจะไม่มีมากขึ้นอีกเท่าใด หากอเมริกันในที่นั้นแทนที่จะกระทำความผิดทางการเมืองด้วยการตัดสินใจลักษณะของชาวเวียดนามห์ผิด ๆ กลับทำให้เกิดความผิดพลาดในประวัติศาสตร์ด้วยการช่วยฝรั่งเศสปราบปรามการปฏิวัติแห่งชาติ แซงเตอเนี่ยและพวกอเมริกันก็คงมีอาจชักชวนจีนให้อนุญาตให้กองทัพฝรั่งเศสเข้ามาใน เวียดนามได้ ทราบเท่าที่ฝรั่งเศสยังไม่ได้ทำตามที่จีนเรียกร้องในการถอนทหาร เหตุนี้จึงกีดกันกองทัพฝรั่งเศสที่นายพลอเลสซองกรี และนายพลซาบาตตีแอร์นำเข้ามาที่ยูนนานหลังจากวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 มิให้กลับเข้ามาในตั้งเกียได้ เพราะเหตุนี้จึงกักกันทหารฝรั่งเศสจำนวน 3,000-4,000 คน ซึ่งญี่ปุ่นได้ปลดอาวุธและอยู่ในลักษณะกึ่งกักขังไว้ในป้อมเมืองซานออย และเพราะเหตุนี้จึงไม่ยินยอมให้เลอแกลร์เดินทางต่อไปยังตั้งเกียและภาคเหนืออันหนาแน่นที่หลังจากที่เขาได้ทำให้ภาคใต้ “สงบ” ลงแล้ว ทหารฝรั่งเศสคนเดียวที่มาถึงซานออยพร้อมด้วยกองทัพเงินคือ พลเอก อเลสซองกรี ไปถึงที่นั่นได้ก็เพราะนายพลกัลลาเกอร์ชาวอเมริกันช่วยเหลือเหมือนกับกรณีแซงเตอเนี่ย

กองทัพเงินกองแรกที่เข้ามาคุ้มครองมาถึงยังซานออยในวันที่ 9 กันยายน ในวันต่อมาแซงเตอเนี่ยและผู้ร่วมงานของเขาที่ถูกไล่ออกจากสำนักงานของตนในตึกที่ทำงานของรัฐบาลทั่วไป ซึ่งผู้นำกองทัพจีนได้เลือกไว้เป็นศูนย์กลางของพวกเขา ให้ไปอยู่ยั้งคฤหาสน์เล็ก ๆ หลังหนึ่งภายใต้การคุ้มกันของพวกเวียดนามห์ แซงเตอเนี่ยและเพื่อน ๆ ของเขามีเวลามากพอที่จะถกเถียงกันว่าพวกเวียดนามห์ จีน หรืออเมริกันเป็นศัตรูที่เลวร้ายที่สุด หลายคนในหมู่พวกเขาเหล่านั้นมีความเชื่อมั่นว่าหน่วยบริการทางแผนยุทธศาสตร์ของอเมริกันมายังอินโดจีนในฐานะเป็นตัวแทนของจักรวรรดินิยมอเมริกัน และบางพวกยังอ้างว่ากัลลาเกอร์พยายามผูกมิตรกับโฮจิมินห์ในนามของ “กลุ่มโดโนวัน” ที่เกี่ยวกับธุรกิจ เสนอให้เวียดนามห์อนุญาตให้สัมปทานสร้างทางรถไฟ สนามบิน และอ่าวจอดเรือเวียดนามห์ที่ถูกทำลายไปแก่บริษัทอเมริกัน

ความกลัวต่าง ๆ ดังกล่าวคงต้องกระทบใจแซงเตอเนี่ยเหมือนกัน ใน ค.ศ 1953 เมื่อเขาจัดการพิมพ์หนังสือเล่มหนึ่งของเขาขึ้น เขาทราบดีว่าความกลัวเหล่านั้นไม่สู้มีเหตุผลนัก แต่กระนั้นเขาก็มีอาจเอาชนะความลำเอียงในการต่อต้านอเมริกันได้ ความจริงที่ว่าเรืออเมริกันทำให้ฝรั่งเศสสามารถนำทหารมาไซ่ง่อนได้เพียงพอ เพื่อปราบกบฏในภาคใต้ก็มีอาจมีอิทธิพลเปลี่ยนความคิดของเขาได้ แต่กระนั้นสิ่งนี้ก็เพียงแต่เป็นสิ่งที่มีความหมายในระยะยาว การต่อต้านการหาอาณานิคมของชาวอเมริกันในเวียดนามเหนือ ซึ่งพวกเวียดนามห์ได้ชื่นชมอยู่เพียงชั่วคราวก็มีระยะเวลาสั้น ส่วนหนึ่งเนื่องจากพวกอเมริกันในซานออยเกิดความหวาดระแวงพวกเวียดนามห์ แต่ส่วนใหญ่เพราะอีกไม่นานรัฐมนตรีต่างประเทศบรายนยอมให้พวกบริหารทางยุทธศาสตร์และตัวแทนอเมริกันอื่น ๆ ในเวียดนามทราบ ว่า สหรัฐอเมริกา

มิได้ต่อต้านการที่ฝรั่งเศสจะกลับมายังอินโดจีน หากชาวอเมริกันในฮานอยทำผิดเขาก็ทำไปมิใช่เพราะเขาเข้าข้างพวกคอมมิวนิสต์ แต่เป็นเพราะเห็นใจในขบวนการปลดปล่อยแห่งชาติ

เรื่องดังกล่าวเป็นเรื่องสำคัญไม่แต่เฉพาะความรู้สึกสนับสนุนชาวเวียดนามของพวกอเมริกันในฮานอยที่มีอิทธิพลต่อเหตุการณ์ต่อมา ซึ่งที่จริงมิได้เป็นไปเช่นนั้น แต่เพราะสิ่งเหล่านั้นนำตรงไปสู่ปัญหาแก่นของประวัติศาสตร์เวียดนามปัจจุบัน คือ ปัญหาว่าเหตุใดพรรคคอมมิวนิสต์เวียดนามซึ่งเป็นพรรคเล็ก ๆ สามารถกลายเป็นผู้นำการปฏิวัติของชาติทั้งหมดได้ และสามารถรักษาความเป็นผู้นำนั้นไว้ได้อีกกว่า 20 ปีต่อมา ท่ามกลางการรบที่ดุเดือดและปัญหาทางการเมืองที่ซับซ้อนจนถึงทุกวันนี้ การแสวงหาคำตอบที่ถูกต้องมิใช่เป็นเพียงเรื่องความสนใจทางประวัติศาสตร์แต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจจัดเป็นเรื่องสำคัญต่ออนาคตทางการเมืองของชาวเวียดนามอีกด้วย

7

ไม่มีปัญหาเลยว่านับตั้งแต่พวกเวียดนามหันตั้งตัวเองขึ้นก็เป็นเครื่องมือของพรรคคอมมิวนิสต์เสียแล้ว แต่มิได้เหมือนกับพรรคอื่นที่เดียว พรรคนั้นกล่าวถูกเป็นอย่างยิ่งเมื่อเน้นในปี ค.ศ. 1945 ว่าพวกเวียดนามเป็นแนวร่วมของชาติกว้างๆ รวมกลุ่มและพรรคการเมืองต่าง ๆ ซึ่งได้รับความสนับสนุนจากพวกชาตินิยมที่มีใช้คอมมิวนิสต์ และเป็นที่ยอมรับว่าเวียดนามเป็นเสียงของการปฏิวัติ มีคนส่วนน้อยที่รู้ว่าพวกคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำและก็ได้มีผู้ใดเอาใจใส่ พวกเวียดนามแสดงจุดมุ่งหมายทางการเมืองของชาวเวียดนามอย่างที่ไม่มีการทำมาก่อนเลย หลังจากที่โฮจิมินห์ประกาศอิสรภาพของประเทศแล้ว การสนับสนุนของพวกเวียดนามเป็นเวลาหลายปีก็เหมือนกับการป้องกันอิสรภาพที่ประเทศเพิ่งได้รับ รัฐบาลเวียดนามเป็นรัฐบาลที่แท้จริงมิได้มีพวกอื่นที่จะเลือกได้อีกในทีนั้น หรืออย่างน้อยก็ไม่มีพวกใดที่นำสนใจพอเพียง

เหตุดังกล่าวมิใช่ความหลอกลวงของคอมมิวนิสต์หรือความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ทางการเมืองที่เป็นความลับของความช่วยเหลือที่พวกเวียดนามได้รับอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงตอบได้ว่า เหตุใดเขาได้จึงตกลงเป็น "ที่ปรึกษา" ของรัฐบาลใหม่ และทำไมเศรษฐกิจบางพวกจึงร่วมกับพวกเวียดนาม ทำไมผู้นำคาทอลิกจึงตกลงยอมรับเป็นรัฐมนตรีเศรษฐกิจคนแรกของโฮจิมินห์ ทำไมบาทหลวงคาทอลิกจึงเสนอการสนับสนุนรัฐบาล และทำไมสังฆราชคาทอลิกชาวเวียดนาม 4 รูป จึงวิ่งวอนให้ชาวคาทอลิกทั่วโลกร่วมมือช่วย "ประเทศและพลเมืองของตนที่ถูกกรรณ ซึ่งมีจิตใจเต็มไปด้วยความรักชาติอย่างบริสุทธิ์และต้องถูกฆ่าตายไปเป็นจำนวนมากในสนามรบ"⁹

ฐานะของพวกคอมมิวนิสต์ในรัฐบาลแรกของพวกเวียดนามเข้มแข็งดีอยู่ การตัดสินใจตำแหน่งรัฐมนตรีสำคัญ คือ ให้ตำแหน่งสำคัญที่การคุมอำนาจการเมือง เช่น รัฐมนตรีมหาดไทย กลาโหม คลัง ประชาสัมพันธ์ การศึกษา และเยาวชน อยู่ในมือของพวกคอมมิวนิสต์ที่ไว้ใจได้ทั้งหมด แต่กระนั้นคณะรัฐมนตรีที่มีโฮจิมินห์เป็นผู้นำก็มิใช่เป็นคอมมิวนิสต์ เพราะประกอบด้วยคนส่วนใหญ่ที่มีใช้คอมมิวนิสต์ พวกสมาชิกที่มาจากกลุ่มสังคมนิยม พวกคาทอลิก และสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ก็มีใช้เป็นคนโง่หรือเพื่อนร่วมตายแต่อย่างใด หากพวกสนับสนุนเวียดนามพวกแรกจะได้รับการพิสูจน์ในอนาคตให้เห็นว่าพวกเขาผิดไปแล้ว สิ่งเหล่านั้นมิได้หมายความว่าพวกเขาถูกหลอกเกี่ยวกับเรื่องลักษณะของรัฐบาลที่พวกเขาเข้าไปร่วมไม่มากเท่ากับแนวโน้มนโยบายของรัฐบาล การที่ประวัติศาสตร์แห่งชาติ

เวียดนามพัฒนาไปในทางที่ไม่เต็มใจยอมรับกันตั้งแต่ ค.ศ. 1945 มีสาเหตุที่ลึกซึ้งและยุ่งยากหลายประการ การมองแต่เพียงว่าเป็นผลของ “แผนการคอมมิวนิสต์” ลวดฐานะของความจริงลงอยู่ในระดับเรื่องต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่น่าหวาดเสียวเท่านั้น

การที่จะเข้าใจท่าทีทางการเมืองของประชาชนเกี่ยวกับรัฐบาลที่ฮานอยนั้น ควรต้องจำไว้ว่าการเข้าร่วมเป็นสมาชิกมิได้เป็นเครื่องแสดงให้เห็นเจตจำนงที่เปลี่ยนแปลงของพวกเขา ความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์จะต้องเกิดขึ้นไม่ช้าก็เร็ว แต่ใน ค.ศ. 1945 เรื่องต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็ดูไร้ความหมายในสายตาของพวกเขาดินนิยมที่เข้มแข็งด้วยเหตุผลง่าย ๆ คือ ไม่มีลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม พวกคอมมิวนิสต์ในรัฐบาลไม่เคยใช้หรือยอมทนให้มีการใช้คำขวัญของพวกคอมมิวนิสต์ เขาพูดแบบนักชาตินิยมและสนับสนุนหลักพื้นฐานประชาธิปไตยอยู่บ่อย ๆ ตั้งแต่วันที่ 8 กันยายน เป็นต้นมา รัฐบาลออกกฎหมายให้มีการเลือกตั้งแห่งชาติในอนาคตอันใกล้ด้วยการให้สิทธิเลือกตั้งทั่วไปแก่ทุกคนที่มีอายุเกิน 18 ปี ให้ล้มเลิกสาขาขุนนางที่มีได้เป็นประชาธิปไตยนั้นลงเสีย และให้ตั้งคณะกรรมการที่รับการเลือกตั้งขึ้นแทนที่ ในวันที่ 21 พฤศจิกายน หนังสือพิมพ์ทางการเมืองของพวกเวียดนามในกรุงเว้ พิมพ์หนังสือเวียนของรัฐบาลต่อต้านการแจกจ่ายที่ดินใหญ่ ๆ จำนวนมากโดยมิได้รับอนุญาต รัฐบาลยังออกกฎหมายลงโทษถึงตายต่อผู้ที่เข้าบุกรุกทรัพย์สินส่วนตัว

ที่สำคัญกว่าขั้นตอนต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นเพื่อทำให้คนมั่งมีพอใจและเพื่อชนะใจชนชั้นกลางก็คือมาตรการสังคมของฮานอย กฎปฏิกรณณ์ฉบับแรกฉบับหนึ่งจัดสัมปทานผูกขาดการค้าฝิ่น เหล้าและเกลือที่คืนเกลียดชัง และยังขจัดภาษีรายหัวที่ไม่ยุติธรรม และภาษีที่ดินของเจ้าของที่ดินเล็ก ๆ ให้ลดภาษีที่ดินอื่น ๆ ตลอดจนอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลงอย่างมากมาย พวกเวียดนามห้ำพยายามหลีกเลี่ยงการแจกจ่ายที่ดินทั่วไปที่อาจทำให้เจ้าของที่ดินที่เป็นชาวพื้นเมืองต่อต้านได้ แต่ที่ดินของชาวฝรั่งเศส ที่ดินของคอมมูน และที่ดินของ “ผู้ทรยศ” คือ ผู้ซึ่งร่วมมือกันกับฝรั่งเศสถูกยึดมาแจกชาววนาที่ไร้ที่ดิน ออกกฎหมายให้กรรมกรทำงาน 8 ชั่วโมงต่อวัน และให้สิทธิแก่คนงานในการตั้งสหพันธ์ต่าง ๆ รัฐบาลยังยึดและนำเอาบริการสาธารณสุขไปมาเป็นของรัฐ จากความรู้สึกของชาติที่เกิดขึ้นใหม่รัฐบาลโจมตีปัญหาการไม่รู้หนังสือ ในปีเดียวได้ผลกว่าที่ฝรั่งเศสได้กระทำมา 60 ปี เป็ดมหาวิทยาลัยฮานอยขึ้นใหม่ในเดือนพฤศจิกายน ความสำเร็จอีกประการหนึ่งก็คือในด้านการศึกษา เมื่อพวกเวียดนามห้ำได้อ่านอาจมีความอดอยากกระจายอยู่ทั่วไป พวกเวียดนามห้ำรวบรวมที่ดินที่มีได้ใช้เพาะปลูกและแจกให้แก่ผู้ใดก็ตามที่ต้องการจะเพาะปลูกในที่ดินเหล่านั้น ภายในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1946 แม้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังมีอาหารรับประทานน้อยกว่าที่ควร แต่ก็มีได้ล้มตายด้วยความอดอยากอีก “พวกเวียดนามห้ำประสบความสำเร็จในสิ่งที่ฝรั่งเศสมิเคยทำได้ คือ (ช่วย) ประเทศให้พ้นจากความอดอยากด้วยความพยายามของประชาชน โดยไม่ได้รับความช่วยเหลืออื่นเลย”¹⁰

สิ่งนี้สิ่งเดียวที่พิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเวียดนามห้ำมีอำนาจทางศีลธรรมและกำลังปัญญาที่จะจัดการกับประชากรและทรัพยากรธรรมชาติของประเทศได้ พวกเวียดนามห้ำถูกลิขิตมาให้มีอำนาจต่อไปโดยไม่ต้องสงสัย

8

การที่ทหารจีนเข้าครอบครองภาคเหนือเวียดนามเป็นประสบการณ์ที่วิบัติของชาวเวียดนาม

แม้ว่าความมุ่งหมายทางการเมืองของจีนจะได้เป็นปฏิปักษ์ก็ตาม แต่ความต้องการอย่างรีบด่วนของ กองทหารและการขาดความสนใจในสภาพของชาวพื้นเมือง ทำให้ทหารจีนประพฤติดีแย่งกองทหาร ที่ได้ชัยชนะ เข้ายึดเอาสิ่งที่พวกเขาคิดว่าตนต้องการ

แต่ที่เลวกว่าความประพฤติดองทหารจีนแต่ละคนก็คือ การที่แม่ทัพและพวกพ้องที่ค่อนข้าง เป็นนักธุรกิจเข้าปล้นประเทศโดยพยายามเข้าไปเอาสิ่งที่พวกเขาสามารถเอาได้ แต่เท่าที่เกี่ยวของกับ กรุงจุงกิงแล้ว เหตุผลที่ชาวจีนมาอยู่ในเวียดนามนั้นก็คือเรื่องการเมือง ฝรั่งเศสสนใจแต่เพียงลักษณะ ความมุ่งหมายที่แท้จริงทางการเมืองของจีน ชาวเวียดนามก็สนใจเช่นกัน ประชาชนส่วนมากต่อต้าน ชาวต่างชาติไม่ว่าชาติใดก็ตาม พวกเขาต้องการอยู่โดยลำพัง

สำหรับผู้นำการเมืองทั้งชาวเวียดนามและชาวฝรั่งเศสปัญหาที่มีได้ง่ายอย่างที่คิดไว้ อันที่จริง มีเพียงพวกที่มีสติปัญญารวมกับพรสวรรค์ทางการเมืองพิเศษ อย่างเช่น โฮจิมินห์ โว เหงียน เกียบ จอง แซงเตอนี้ และนายพลเลอแกลร์ ซึ่งแต่ละคนมีความแตกต่างกันอย่างมาก คนพวกนี้เป็นพวก ที่มีปฏิกริยาไปในทางที่มีเหตุผล

แซงเตอนี้ นั้นเข้าใจดีว่าอิทธิพลของจีนในเวียดนามหมายความว่าอย่างไรกับฝรั่งเศส จึงทราบ ดีว่าคงต้องมีการเผชิญหน้ากับจีนอย่างจริงจัง ส่วนโฮจิมินห์นั้นคิดแปลกออกไป การที่จีนเข้ามา นั้น มีผลเฉพาะหน้าและระยะไกลหลายประการต่อรัฐบาลของเขา และต่ออนาคตทางการเมืองของเขาเอง ด้วย ไม่มีปัญหาเลยในความคิดของโฮว่าจีนมีอำนาจจะขับไล่รัฐบาลของเขาได้หากจีนคิดว่าจะ เป็นประโยชน์โดยตรง

แต่กระนั้น สำหรับทั้งหมดนี้จีนมิได้เป็นปัจจัยในทางลบในการคาดการณ์ทางการเมืองของโฮ เสียทีเดียว เขาทราบดีว่าจีนสนับสนุนอิสรภาพทางการเมืองของเวียดนาม และดังนั้นจึงขัดขวางฝรั่งเศส มิให้เลยไปเหนือเส้นขนานที่ 16 แต่พวกเขาอาจตั้งรัฐบาลที่เอียงเข้าหาจีนด้วยมีผู้นำแห่งชาติเวียดนาม ที่พวกเขาไว้ใจได้หรือไม่ นี่คืออันตรายที่แน่ชัดเพราะกองทัพจีนพาดู่นาของพวกชาตินิยมที่ต่อต้าน เวียดนามินห์ เช่น วู หอง คานห์ และ เหงียน ทอง ทัม แห่งพรรคเวียดนาม ก๊ก ดาน ดาง และบางคน จากพรรคคอมมิวนิสต์หัว พวกหลังนี้มีผู้นำที่อ่อนแอคือ เหงียน ไฮ ถัน ได้ลดฐานะเป็นนักการเมืองลี้ภัย กลุ่มเล็ก ๆ เพียงเพื่อต่อต้านพวกเวียดนามินห์ ทั้งสองหมุ่นี้มีผู้ติดตามที่รวมกันเป็นกลุ่มเป็นก้อน และ เพราะมาที่หลังจึงมีการติดต่อแต่เพียงเล็กน้อยกับคนหมุ่ย่อยที่ต่อต้านพวกเวียดนามินห์ในชาติ ซึ่งเป็น พวกที่กระตือรือร้นแต่อ่อนแอ นำโดยพรรคไคเวียดในฮานอย ซึ่งมีผู้นำที่มีอำนาจเป็นแบบเอกา-ธิปไตย คือ ตรัง ตู ออง พรรคชาตินิยมเวียดนามและพรรคคอมมิวนิสต์ ฮอย มีความสัมพันธ์กับกองทหาร ที่เข้ายึดครองอยู่ และยังคงได้รับความสนับสนุนจากจีน

โฮจิมินห์มีเหตุผลทุกประการที่จะกลัวว่า หากจีนข้ามเข้าเวียดนามแล้วรัฐบาลของเขาอาจสิ้น สุดลงโดยเร็ว เมื่อจีนลงมาจากพรมแดนเวียดนามจนถึงฝั่งทะเล จีนก็ขับไล่คณะกรรมการเวียดนามินห์ ท้องถิ่นในตำบลและเมืองต่าง ๆ หลายเมืองออก แล้วเลือกพรรคพวกของตนเข้าไปแทนที่ ดังนั้น พวก ชาตินิยมเวียดนามจึงได้อำนาจควบคุม การเมืองในมณฑลต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก รวมทั้งในบริเวณ ที่ราบลุ่มสามเหลี่ยมปากแม่น้ำระหว่างฮานอยและไฮฟองด้วย แม้แต่การยึดครองฮานอยก็แบ่งกันระหว่าง พวกเวียดนามินห์และฝ่ายตรงข้ามคือพวกที่จีนแต่งตั้ง แท้จริงพวกชาตินิยมเวียดนามและพรรคคอมมิวนิสต์ ฮอย สามารถรักษาตัวอยู่ในมณฑลต่าง ๆ ได้เพียงแต่ในบริเวณที่มีกองทหารจีนป้องกันอย่างเข้มแข็ง

ต่อต้านพวกเวียดมินห์ แต่ในอาณานิคมพวกเขาเหล่านั้นกลายเป็นกองทหารที่มีเครื่องคัมกันอย่างมั่นคง กระทำการที่ก่อให้เกิดความยุ่งยากและการสู้รบที่เปิดเผยกับพวกเวียดมินห์ ส่วนที่เหลือของพวกไต้เวียด เข้าร่วมกับพรรคที่นิยมจีนในการสู้รบกับพวกเวียดมินห์ เช่นเดียวกับกลุ่มชนหมู่น้อยอื่น ๆ อาทิเช่น ขบวนการงูซา ที่ได้อิทธิพลสังคมนิยมของ ดร. พัน กวง ดัน ผู้เป็นพระสหายคนหนึ่งของเขาได้ และเป็นผู้ที่ต้องการให้อัตติจักรพรรคเป็นผู้นำรัฐบาลของชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

เงินนั้นอาจขบไล่รัฐบาลเวียดมินห์ออกไปได้แน่ และไม่มีคำตอบให้เข้าใจได้ว่าเหตุใดจึงมิได้ กระทำการดังกล่าว คุณจะเป็นการเข้าใจผิดที่จะสรุปดังเช่นที่บางคนได้กระทำมาแล้วว่า เงินไม่โจมตี รัฐบาลเวียดมินห์เพราะรัฐบาลเวียดมินห์มิได้คัดค้านที่ตนมาแสวงหาทรัพยากรในประเทศและทุบเงินก้อนใหญ่ติดสินบนนายพลทั้งหลาย จริงอยู่ โฮมิได้คัดค้านอัตราแลกเปลี่ยนเงินที่เสียหายมาก ไม่มีข้อสงสัยเลยว่านายทหารทั้งหลายจะไม่ได้รับของกำนัลจำนวนมากภายหลังระยะที่เรียกว่า “สัปดาห์ทอง” ของชาติ ซึ่งได้แก่ของที่รวบรวมได้ในฐานะเป็นของขวัญให้แก่รัฐ ประกอบด้วยเครื่องเพชรที่มีค่าจำนวนมากและเครื่องทองอื่น ๆ อีก มาตรการดังกล่าวเป็นของรัฐมนตรีคลัง พัม วัน ดอง เพื่อแก้ไขปัญหาความยุ่งยากทางการเงินของรัฐบาล อาจช่วยสถานการณ์ที่ยุ่ยากทางการเมืองให้เบาบางลงได้ด้วย “เงินจำนวนมากที่เก็บมาได้มาตกอยู่ในกระเป๋าของชาวจีน เป็นค่าของการคงอยู่ของรัฐบาลโฮจิมินห์”¹¹ แต่กระนั้น การกระทำดังกล่าวยังคงทิ้งปัญหาที่ตอบไม่ได้ว่าเหตุใดพวกเวียดมินห์จึงยังคงมีอำนาจอยู่ได้ หลังจากเงินออกไปแล้ว คำถามที่อาจตอบได้หากจะสำรวจพลังต่าง ๆ ซึ่งมีปฏิกริยาต่อกันและกันทางการเมือง ทำให้ประวัติศาสตร์เวียดนามยุ่งยากระหว่างที่เงินมาอยู่ในประเทศ

9

จริงอยู่ เจียงไคเช็คมิได้อยู่ในฐานะที่จะขบไล่พวกเวียดมินห์ออกไปได้ เขาทราบดีว่าบรรดานายทหารของเขาในเวียดนามจะเฉยเมยต่อคำสั่งจนถึงที่สุดหากพวกเขายังคงคิดว่าจะได้รับประโยชน์ส่วนตัว เขาเห็นว่าการที่พวกคอมมิวนิสต์ควบคุมพวกเวียดมินห์อยู่นั้นเป็นอันตราย แต่เท่าที่เขาเกี่ยวข้องเป็นปัญหาของฝรั่งเศสมิใช่ของพวกเขา นอกจากนั้น หากฝรั่งเศสกลัวเวียดมินห์เพิ่มขึ้น ฝรั่งเศสอาจจะยอมรับเงื่อนไขของจีนที่ต้องการให้ฝรั่งเศสถอนกองทหารออก แต่การขบไล่พวกเวียดมินห์ด้วยกำลังนั้นมีค่าใช้จ่ายง่ายเลยไม่ว่าในกรณีใด ๆ ก็ตาม จีนอาจยินดีที่จะปลดโฮจิมินห์ หากผลประโยชน์ที่มีอยู่ท่วมท้นนั้นบังคับให้ทำเช่นนั้น แต่เมื่อเหตุการณ์ได้เป็นเช่นนั้น จีนก็ตัดสินใจยอมทนให้เขาต่อไป อย่างไรก็ตามก็ดี บรรดานายพลชาวจีนทั้งหลายโดยเฉพาะเสี่ยวหัววัน วิดกเกี่ยวกับพวกเวียดมินห์ และพยายามตัดทอนอำนาจอยู่แล้ว เขาเชื่อว่าพวกคอมมิวนิสต์อาจทำลายศัตรูของตนลงได้ หลังจากเงินออกจากเวียดนามไปแล้ว เสี่ยวหัววันจึงพยายามทำให้สหายของเขาเข้มแข็งพอที่จะเตรียมการป้องกันเคราะห์กรรมดังกล่าว ด้วยจุดมุ่งหมายเหล่านี้ เขาจึงตกลงเจรจากับพวกเวียดมินห์ แต่โฮจิมินห์ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าเขารู้ทันฝ่ายตรงข้ามที่เต็มไปด้วยเล่ห์อุบาย ภายใต้อิทธิพลของจีนพวกเวียดมินห์ทำสัญญาตกลงกัฝ่ายตรงข้ามในวันที่ 25 ตุลาคม ค.ศ.1945 แต่ขบวนการชาตินิยมแห่งชาติปฏิเสธที่จะยอมรับสัญญานั้น และพวกดอง มินห์ ฮอย ซึ่งลงนามในสัญญาแล้วก็บอกเลิก แม้ว่าจีนคงใช้อิทธิพลต่อไป

โฮก็รู้ว่าทำอย่างไรจะหลีกเลี่ยงมิให้เกิดเรื่องได้ เพื่อที่จะทำให้ข้อกล่าวหาที่สำคัญของศัตรูมีอันตรายน้อยลง นั่นคือ ข้อกล่าวหาว่าพวกคอมมิวนิสต์เป็นผู้คุมรัฐบาล ในวันที่ 11 พฤศจิกายน โฮจิมินห์ดำเนินการขั้นกล้าหาญด้วยการล้มพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม คูเหมือนว่าโฮจิมินห์สามารถจะพิสูจน์ให้เห็นได้ว่าเขาต้องการสันติภาพและความร่วมมือกับทุกฝ่ายเหนือสิ่งอื่นใด และในวันที่ 19 พฤศจิกายน เขาทำข้อตกลงกับฝ่ายตรงข้าม สัญญาใหม่นี้จัดขึ้นเพื่อให้มี “รัฐบาลของชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” พวกชาตินิยมเวียดนามและพรรคอง มินห์ ฮอย ร่วมมือด้วยพร้อมกับการสถาปนากองทัพของชาติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการเรียกร้องให้ปลดปล่อยภาคใต้ ข้อตกลงนี้มิได้มีผลอันใดเลย แผนการขั้นต่อไปของโฮก็คือออกประกาศให้มีการเลือกตั้งสมานิติบัญญัติในวันที่ 23 ธันวาคม พวกเวียดนามห์เลื่อนการตั้งรัฐบาลใหม่ออกไปด้วยข้ออ้างว่าจะไม่เป็นประชาธิปไตยหากไม่รอนประชาชนได้มีโอกาสแสดงประชามติเสียก่อน

เมื่อพวกผู้นำชาตินิยมเวียดนามและพรรคอง มินห์ ฮอย เห็นว่าไม่อาจคัดค้านการเลือกตั้งด้วยเหตุผลที่เขาคิดว่าจะเป็นทางลดอำนาจพวกเขาได้ จึงเรียกร้องให้เลื่อนเวลาการเลือกตั้งออกไปเพื่อให้เวลาแก่พวกตนในการหาเสียง เนื่องจากปราศจากองค์การที่จะนำการโฆษณาในการเลือกตั้งในชนบทและเกรงว่ามวลชนจะไม่ออกเสียงให้พวกตน ฝ่ายตรงข้ามจึงก่อการประท้วงขึ้นในฮานอย ซึ่งนำไปสู่การต่อสู้ในถนนกับพวกเวียดนามห์แทบทุกวัน กองกำลังพวกต่อต้านพวกเวียดนามห์ได้รับความช่วยเหลือจากจีน และได้รับความสำเร็จแม้ในการลักพา โว เหงียน เกียบ และรัฐมนตรีประจำสัมพันธมิตรคือ ตรัง ฮวย เสียว หัวหน้าฝ่ายค้านร้องเรียนขอความช่วยเหลือจากจีนอีกครั้งหนึ่ง และเปิดการเจรจาซึ่งนำไปสู่สนธิสัญญาอีกฉบับหนึ่งในวันที่ 22 ธันวาคม เป็นสัญญาที่มีประโยชน์อย่างแท้จริงต่อพวกชาตินิยมเวียดนามและพรรคอง มินห์ ฮอย การเลือกตั้งเลื่อนไปถึงวันที่ 6 มกราคม ชาวจีนยืนยันโดยไม่คำนึงถึงผลลัพธ์ที่ติดตามมาว่าฝ่ายตรงข้ามจะต้องได้ที่นั่ง 70 ที่นั่งจากจำนวนทั้งหมด 380 ที่ พวกเวียดนามห์ไม่เกรงกลัวต่อสภาพดังนี้ ในวันที่ 25 ธันวาคม ยังคงตกลงต่อไปว่ารัฐบาลใหม่จะประกอบด้วยสมาชิกเวียดนามห์ 4 คน ฝ่ายตรงข้าม 4 คน และฝ่าย “เป็นกลาง” อีก 2 คน ในตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทย และรัฐมนตรีกลาโหม ข้อกำหนดอีกประการหนึ่งที่พวกเวียดนามห์ยอมรับก็คือ ไม้ให้ โว เหงียน เกียบ และตรัง หุย เสียว เป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาล (อย่างไรก็ดี ผู้จับกุมก็ปล่อยเขาแล้ว)

การเลือกตั้งให้ผลล้มเหลวแก่ฝ่ายตรงข้ามดังที่คาดหมายไว้ มิได้ทำสิ่งใดที่เร่งให้พวกเวียดนามห์ยอมทำตามต่อข้อเรียกร้องของฝ่ายตรงข้ามที่ให้ตั้งรัฐบาลใหม่โดยรีบด่วน แต่ที่จริงโฮจิมินห์ก็สนใจกับการตกลงกับฝรั่งเศสมากกว่าจะรักษาสัญญาที่ทำได้กับฝ่ายตรงข้ามของเวียดนาม เขาทราบดีว่าเขาอาจสู้กองทัพของนายพลเลอแกลร์ไม่ได้หากเงินถอนกองทัพออกไปแล้ว เขาจึงเริ่มเจรจากับฝรั่งเศสในกลางเดือนมกราคม

การที่ฝรั่งเศสกลับมายังฮานอยตามที่คาดไว้ จึงมีอิทธิพลอย่างลึกซึ้งต่อยุทธวิธีของโฮจิมินห์ เพราะเขาได้คาดหมายแล้วว่าเงินจะต้องไปและปล่อยให้ฝรั่งเศสเข้ามา เขาจึงเลิกสนใจกับฝ่ายตรงข้ามซึ่งไปไม่รอดแน่ เพราะเงินกำลังตกลงทำสัญญากับฝรั่งเศส และผลก็คือกองทัพฝรั่งเศสเข้ารับงานแทนกองทัพจีน

บทใหม่ของสมัยที่ยู่ยากในประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยหลังสงครามกำลังเปิดฉากขึ้น

การเจรจาของฝรั่งเศส-จีนเริ่มขึ้นอย่างรีบด่วนในต้นเดือนมกราคม ค.ศ. 1946 นายพลเลอแกลร์ ได้พยายามที่จะให้จีนตกลงเคลื่อนกองทัพบางส่วนของตนขึ้นไปทางเหนือ แต่เขาได้รับคำแจ้งให้ทราบว่าสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งของข้อตกลงทั่วไประหว่างจุงกิงและปารีส สัญญาที่ทำให้เห็นว่าจะมีข้อตกลงนั้นก็คือ การที่จุงกิงเรียกตัว เสี่ยว หวัน ซึ่งเป็นผู้ต่อต้านพวกเวียดมินห์และเป็นนักพูดต่อต้านการเมืองฝรั่งเศสของกองทัพจีนที่เข้ายึดครองอยู่ กลับไปในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946

สนธิสัญญาจีนกับฝรั่งเศสที่ทำกันในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ เป็นชัยชนะทางการเมืองของจีน จากสัญญานั้นฝรั่งเศสเพิกถอนสัมปทานเก่าของตนในเซียงไฮ้ เทียนสิน ฮั่นเค้า และกวางตุ้ง และบอกคืนมณฑลกวานชวหวันที่ตนได้ผนวกมาในทศวรรษ 1880 จีนได้รับท่าเรือเสรีที่ไฮฟอง และได้รับสิทธิขนส่งสินค้าต่าง ๆ โดยไม่เสียภาษีจากเขตแดนของตนมายังท่าเรือ สนธิสัญญายังระบุเกี่ยวกับการขายทางรถไฟสายยูนนานให้จีน และเกี่ยวกับการปรับปรุงฐานะของชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเวียดนามอย่างมาก ฝรั่งเศสยอมเสียสละทั้งหมดนี้เพื่อให้จีนยินยอมเพียงเงื่อนไขเดียวคือ ให้กองทัพฝรั่งเศสเข้ามาแทนที่กองทัพจีนที่เข้ายึดครองอยู่ระหว่างวันที่ 1 ถึง 15 มีนาคม ค.ศ. 1946¹²

สำหรับชาวเวียดนาม สนธิสัญญานี้เป็นการหักหลังต่อจุดมุ่งหมายแห่งชาติของชาวเวียดนามอีกประการหนึ่ง ไม่มีเหตุการณ์ใดในปี ค.ศ. 1946 จะเปลี่ยนเหตุการณ์ทั้งหมดที่รัฐบาลฮานอยต้องอาศัยอยู่เพื่อความอยู่รอดได้อย่างลึกซึ้งได้เท่านี้ อังกฤษก็เพิ่งประกาศด้วยว่าหลังจากวันที่ 4 มีนาคม กองทัพตนจะออกจากเวียดนาม และภาคใต้เสั้นนานที่ 16 ของประเทศจะอยู่ใต้อำนาจฝรั่งเศสแต่เพียงผู้เดียว ในที่สุดฝรั่งเศสก็ได้จัดปัญหาสำคัญที่จะกลับเข้าไปในภาคเหนือได้ในขณะนั้น

ทั้งหมดนี้ไม่มีสิ่งใดทำให้โฮจิมินห์ประหลาดใจ ก่อนหน้าการลงนามในสัญญาฝรั่งเศส-จีนเป็นเวลานาน ความคาดหมายว่ากองทหารฝรั่งเศสจะกลับมาปกครองตั้งเกียอีกมีน้ำหนักมากในการคาดคะเนทางยุทธศาสตร์ของเขาอยู่แล้ว ความหวังซึ่งเขาอาจมีมาก่อนว่าอาจจะยึดมั่นกับอเมริกันใต้ก็หมดสิ้นไปแล้ว จีนเพิ่งแสดงให้เห็นประจักษ์ว่าตนมิได้สนใจว่าเวียดนามจะเป็นอิสระหรือจะเป็นอาณานิคมฝรั่งเศสใหม่อีกต่อไป แม้แต่จนบัดนั้นสหภาพโซเวียตก็ยังมิได้รับรองรัฐบาลของโฮเป็นทางการในระยะใหม่ในชีวิตของพวกเขาเวียดมินห์นี้ ทุกอย่างจึงมารวมอยู่ที่ปัญหาว่าพวกเวียดมินห์จะถูกบังคับให้ทำสงครามชนิดทำลายล้างการกลับมาของฝรั่งเศสขึ้นในภาคใต้หรือไม่ ปัญหานี้บังคับให้พวกเวียดมินห์ต้องเลือกอย่างปวดร้าวระหว่างการตกลงให้กองทัพฝรั่งเศสบางกองกลับมาย่างสันติหรือต่อต้านการเข้ามาใหม่ของฝรั่งเศส โฮไม่เคยลังเลในสิ่งที่เขาจะเลือกเลย เขาจะเจรจาเพื่อตกลงและเขาอาจหันเข้าหาการต่อต้านด้วยอาวุธหากสิ่งอื่น ๆ ล้มเหลวหมดแล้ว

ได้มีการหยิ่งเสียงเพื่อความแน่ใจว่าฝรั่งเศสจะยอมประนีประนอมอะไรบ้างทันทีทันใดหลังจากที่แซงเตอนี๋ยมาปรากฏตัวในฮานอย ในวันที่ 27 สิงหาคมพันเอกแปดตีจัดการประชุมครั้งแรกที่ทำให้แซงเตอนี๋ยกับก๊วยบรุ่มนตรีมหาดไทยมาพบกัน โฮจิมินห์เองก็ร่วมในการเจรจาด้วย หลังจากวันที่ 28 กันยายน เขาพบกับพลเอกอเลสซองตริและเลอง ปินยง ที่ปรึกษาทางการเมืองของแซงเตอนี๋ย

เมื่อเวลาผ่านไปหลายเดือนและความกดดันของจีนต่อพวกเวียดมินห์มากขึ้น โฮก็มีไมตรีกับฝรั่งเศสเพิ่มขึ้น จีนและพันธมิตรเวียดนามของจีนรู้ดีว่าการคืนดีระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดมินห์ทำให้

โฮเซมแซ็งซึน เพื่อกีดกันสิ่งนี้พวกเขาจึงเริ่มแผนการต่อต้านฝรั่งเศสอย่างรอบคอบ จีนรวบรวมพวกนักเลงหัวไม้เข้าโจมตีประชาชนชาวฝรั่งเศสในฮานอย ส่วนใหญ่ของการโจมตีที่เกิดขึ้นในวันที่ 10 และ 11 มกราคม ถูกรัฐบาลสังคมนิยมอย่างรุนแรง และสั่งให้ตำรวจป้องกันชาวฝรั่งเศสจากกลางเดือนกุมภาพันธ์เรื่อยมา หนังสือพิมพ์เวียดนามห์ลดการวิจารณ์ฝรั่งเศสให้เบาบางลง และกล่าวถึงความจำเป็นที่จะทำให้ความเข้าใจระหว่างฝรั่งเศสกับเวียดนามดีขึ้น

ฝรั่งเศสทราบตีว่าพวกเวียดนามห์อยู่ในฐานะที่จะทำลายทุกสิ่งทุกอย่างก่อนที่กองทัพฝรั่งเศสจะมาถึงฮานอย การไม่รับรู้ก็จะไม่ได้ประโยชน์อันใดหากตกลงทางการเมืองกับฮานอยด้วยดีได้ อันตรายก็จะเปลี่ยนไป

ในวันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 แซงเตอนีย์ศึกษาเงื่อนไขของโฮจิมินห์ในการที่กองทัพฝรั่งเศสกลับมา เขาเห็นว่าพอยอมรับกันได้ เขาจึงไปยังไซ่ง่อนเพื่อรายงานต่อเลอแกลร์ เลอแกลร์เห็นด้วยกับเขาและชักชวนให้ปารีสยอมตกลงยินยอมด้วย สนธิสัญญาที่แท้จริงยังมีได้ลงนามกันจนกระทั่งวันที่ 6 มีนาคม แต่ได้กำหนดระยะเวลาที่ฝรั่งเศสจะกลับมายังภาคเหนือ เลอแกลร์ออกจากไซ่ง่อนไปยังภาคเหนือในวันที่ 1 มีนาคม หนึ่งวันหลังจากที่ลงนามในสนธิสัญญาฝรั่งเศส-จีน ซึ่งเขาได้รับแจ้งทางโทรเลขจากจุงกิงมีข้อความว่า “สนธิสัญญาลงนามแล้ว กองทัพเรือออกไปได้”

ขณะที่โฮจิมินห์และแซงเตอนีย์กำลังวางแผนจัดทำบทบัญญัติของข้อตกลงทางการเมืองและการทหารอยู่นั้น โฮยังคงสนใจอย่างลึกซึ้งกับปฏิกิริยาของประชาชนที่มีต่อสนธิสัญญาที่ยินยอมให้กองทัพฝรั่งเศสเข้ามาในภาคเหนือ จึงหันมาเจรจาตกลงกับศัตรูพวกชาตินิยมของเขา เขากล่าวอย่างถูกต้องว่าพวกเขาเหล่านี้จะหาประโยชน์จากความไม่พอใจทั่วไปที่มีต่อสนธิสัญญานั้น เขารู้สึกว้าสิ่งนี้อาจป้องกันได้หากฝ่ายตรงข้ามจะได้เข้ามีส่วนร่วมด้วย ดังนั้น เขาจึงเชิญผู้นำฝ่ายตรงข้ามมาร่วมในรัฐบาลของเขา ยอมให้ตามที่เขาเรียกร้องทั้งหมด และยอมให้สิ่งซึ่งให้ไปแล้วเป็นลายลักษณ์อักษร ในวันที่ 22 ธันวาคม ฝ่ายตรงข้ามเกรงว่าอาจถูกดึงเข้าไปเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศส บัดนี้จึงต้องจ่ายยอมรับสิ่งที่พวกเขาได้เรียกร้องมาแต่ก่อน แต่แซงเตอนีย์พูดกับเสี่ยว หวัน และนายพลจินผู้นี้ได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมเวียดนามเป็นครั้งสุดท้าย เขาขอร้องเพื่อนชาวเวียดนามของเขามีโอกาสในการเข้าร่วมใช้อำนาจบริหารนี้

ในวันที่ 24 กุมภาพันธ์ รัฐบาลใหม่ก็ตั้งขึ้น ตามแบบที่พวกฝ่ายค้าน และฝ่ายจีนได้เรียกร้องมาเมื่อสองเดือนก่อนหน้านั้น พวกเวียดนามห์ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีสี่ตำแหน่ง และฝ่ายค้านได้อีกสี่ตำแหน่ง แต่รัฐบาลใหม่มิได้เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนอำนาจที่แท้จริง โฮจิมินห์ไม่เพียงแต่สามารถจัดการให้ฝ่ายค้านรักษาไว้ซึ่งสิ่งที่พวกเขาประกาศมาจนถึงบัดนั้นว่า เป็นการกบฏ เขากะทำได้โดยไม่ต้องเสี่ยงกับการที่พวกเวียดนามห์เข้าควบคุมรัฐบาล เนื่องจากตระหนักว่าต้องร่วมรับผิดชอบกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับฝรั่งเศส และเกิดความกลัว รองประธานาธิบดีเหิงเยิน ไฮ ถัน หัวหน้าพรรคคอมมิวนิสต์ ฮอย จึงออกจากประเทศไปวันหนึ่งก่อนที่รัฐบาลใหม่จะแสดงตนต่อรัฐสภาแห่งชาติ ความรุนแรงของพวกชาตินิยมเวียดนามลดลงอย่างได้ผล หลังจากโฮจิมินห์ได้นำรัฐมนตรีต่างประเทศซึ่งเป็นพวกชาตินิยมเข้าร่วมในการเจรจาตกลงกับฝรั่งเศส ในบรรดารัฐมนตรีที่ “เป็นกลาง” สองนายคือ รัฐมนตรีมหาดไทยและรัฐมนตรีกลาโหมนั้น ผู้หนึ่งเป็นพันธมิตรลับ ๆ ของพวกเวียดนามห์ อีกผู้หนึ่งเป็นผู้ที่เห็นใจพวกเวียดนามห์ ยิ่งกว่านั้น การก่อตั้ง “สภาสูงแห่งการสงคราม” ทำให้นายเกียบได้เป็น

ผู้ควบคุมกองทัพ แม้ว่าเกือบจะมีได้ร่วมในคณะรัฐบาล เขากลายเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลมากกว่าผู้ใดในคณะรัฐบาลยกเว้นตัวโฮเอง พวกเขาตินิยมเวียดนามยินยอมต่อการจัดการครั้งนี้ เพราะหัวหน้าของเขา คือ วู หอง ขานห์ ได้รับแต่งตั้งเป็นรองประธานของสภาที่ตั้งขึ้นใหม่ เป็นตำแหน่งที่พวกเขาเวียดนามต้องการให้เขาได้รับ เนื่องจากสภาสูงแห่งการสงครามต้องลงนามในข้อตกลงทางทหารในสนธิสัญญากับฝรั่งเศส วู หอง ขานห์ และพรรคชาตินิยมเวียดนามจะต้องถูกบังคับให้รับรองการตัดสินใจของโฮจิมินห์ ที่ยอมให้กองทัพฝรั่งเศสเข้ามาในภาคเหนือด้วย

ในวันที่ 2 มีนาคม รัฐบาลแห่งชาติลงคะแนนเสียงให้รัฐบาลใหม่เข้ารับหน้าที่ และยังคงยอมรับสมาชิกฝ่ายค้าน 70 คน ที่มีได้รับเลือก แต่ยอมให้มีสมาชิกฝ่ายค้านจำนวนเท่านี้เป็นจำนวนน้อยที่สุดเพื่อเคลือบคลุมการตัดสินใจว่าความคิดในการใช้อาวุธต่อต้านฝรั่งเศสกำลังจะเลิกกันไป จึงเรียกรัฐบาลใหม่ว่า “รัฐบาลเพื่อการต่อต้าน” อีก 4 วันต่อมา อาจเป็นเวลาที่ดีที่สุดของชีวิตการเมืองของโฮจิมินห์ เพราะเต็มไปด้วยการเจรจาอย่างรีบเร่งระหว่างโฮและแซงเดอนีย์

ข้อความที่สำคัญในสัญญาที่ลงนามในวันที่ 6 มีนาคม คือ การที่ฝรั่งเศสยอมรับว่าเวียดนามเป็น “รัฐอิสระ พร้อมด้วยรัฐบาล รัฐสภา กองทัพ และการเงินของตนเอง” และข้อตกลงของเวียดนามว่าให้ประเทศของตนจัดตั้งเป็น “ส่วนหนึ่งของสหพันธรัฐอินโดจีนและสหภาพของฝรั่งเศส”¹³ การที่ยังเสียซึ่งจะมีขึ้นในอินโดจีนจะตัดสินใจว่า “รัฐ” ทั้งสามของเวียดนามควรรวมตัวกันภายใต้รัฐบาลแห่งชาติ เนื่องจากผลลัพธ์เป็นข้อสรุปไว้ล่วงหน้า การครั้งนี้ก็เป็นการยินยอมของฝรั่งเศสอีก ในภาคผนวกทางทหารในข้อตกลงนั้นจำกัดให้ฝรั่งเศสมีทหารอยู่ในเวียดนามเพียงจำนวน 25,000 คน ในจำนวนนี้เป็นชาวฝรั่งเศสเสีย 15,000 คน และทหารเวียดนามได้บังคับฝรั่งเศสอีก 10,000 คน แต่ฝรั่งเศสสัญญาจะถอนทหารจากที่มั่นเป็นงวด ๆ ทุกปีเป็นเวลา 5 ปี ซึ่งหมายความว่า จะทำให้การยึดครองของกองทัพฝรั่งเศสจบสิ้นลงใน ค.ศ. 1952 ชาวเวียดนามตกลงว่าจะเลิกสงครามกองโจรปฏิบัติอยู่ในภาคใต้

สนธิสัญญาดังกล่าวแสดงให้เห็นเหนือสิ่งอื่นใดว่าในการต่อสู้หลังสงครามเพื่ออินโดจีนซึ่งในที่สุดทั้งชาวเวียดนามและฝรั่งเศสก็เผชิญหน้ากันโดยตรง และแสดงความแตกแยกของทั้งสองฝ่ายออกมาให้ปรากฏ ความไม่พอใจของฝรั่งเศสดูเหมือนชัดในหมู่ทหารผู้เห็นว่าแผนการค่อย ๆ เคลื่อนย้ายกองทัพฝรั่งเศสออกจากเวียดนามนั้นเป็นการทรยศ ความรู้สึกดังกล่าวของพวกทหารและนักบริหารหลายนายซึ่งมิได้รับงานที่ตนอยากได้นั้นแสดงออกอย่างไม่เต็มใจ เช่นนายพลดาจองลิเออ ผู้อยู่ในฝรั่งเศสระหว่างการเจรจาครั้งสุดท้าย เขาแสดงความแปลกใจในข้อตกลงนั้น เขากล่าวว่า “ใช่ ข้าพเจ้ายอมรับว่าความประหลาดใจของข้าพเจ้าที่ฝรั่งเศสมีกองทหารเป็นทัพที่ดีที่สุดในอินโดจีน แต่กระนั้นผู้นำทั้งหลายยังคงต้องการที่จะเจรจาตกลงมากกว่าจะสู้รบ”¹⁴

ความไม่พอใจของเวียดนามก็มีมาก ไม่แต่เฉพาะในหมู่พรรคต่อต้านเวียดนามแต่ในพวกเวียดนามเอง แท้จริงแล้ว การต่อต้านนั้นดูเข้มแข็งยิ่งนักจนกระทั่งหากหัวหน้าไม่สำคัญเช่นโฮจิมินห์แล้ว อาจไม่สามารถจะควบคุมได้ ผู้นำเวียดนามต้องเอาชนะความขัดแย้งอย่างรุนแรงเพื่อจะให้ได้ใจไว้วางใจ ในการเผชิญหน้ากับปัญหาดังกล่าว โฮจิมินห์และเพื่อนร่วมงานที่มีชื่อได้แสดงตนให้เห็นว่าพวกเขาเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำการปฏิวัติแห่งชาติเป็นอย่างยิ่ง

ในวันที่ 7 มีนาคม เกือบกล่าวสุนทรพจน์ด้วยความรู้สึกอย่างรุนแรงผสมกับเหตุผลทางการเมืองที่เยือกเย็น กล่าวป้องกันข้อตกลงต่อหน้าหมู่ชนประมาณ 100,000 คน ที่รวมกันอยู่หน้าอาคารประชุม

เทศบาลเมืองฮานอย เขากล่าวว่า “ในข้อตกลงนี้ มีข้อกำหนดที่พวกเราพอใจและไม่พอใจ เสรีภาพ ยังไม่ใช่เอกราช เมื่อได้รับเสรีภาพแล้วเราจะเดินต่อไปยังเอกราช เพื่อไปสู่เอกราชอันสมบูรณ์” เกือบ เปิดเผยเมื่อกล่าวว่าทำไมการเจรจาจึงได้รับความนิยมมากกว่าการต่อต้านด้วยอาวุธ ประเทศยังไม่พร้อม ต่อสงครามอันยืดเยื้อ และฝรั่งเศสก็เข้มแข็งเกินกว่าสงครามในระยะสั้น เราตกลงเพื่อจะปกป้องและ เพิ่มกำลังทั้งทางการเมือง การทหาร และเศรษฐกิจของเราเหนือสิ่งใด”¹⁵ ไฮจิมีนห์เองก็มากล่าวต่อหน้า ที่ประชุมด้วย ในสุนทรพจน์สั้น ๆ ของเขานั้น เขากล่าวแก่ผู้ติดตามเขาอย่างเคร่งขรึมว่า เขามีได้ทรยศ ต่อพรรคพวก เขาสรุปโดยกล่าวว่า “ท่านทราบดีแล้วว่าข้าพเจ้ายินดีตายมากกว่าจะขายประเทศของเรา” เขาได้รับราคาค่าพุดนั้นตลอดมา

บทที่ 12

ทางไปสู่สงคราม

1

ข้อตกลงในวันที่ 6 มีนาคม ค.ศ. 1946 มีผลอย่างลึกซึ้งมาก ไม่เพียงแต่เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเนื่องจากข้อตกลงนั้นไม่สามารถจะยับยั้งได้เท่านั้น และสิ่งนี้มีอาจเห็นล่วงหน้าได้ง่าย ๆ ในเวลานั้น แต่ผลลัพธ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดความหายนะในทุกวิถีทาง ข้อตกลงนั้นสร้างความหวังให้แก่การจะยุติความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม แต่ในความจริงแล้วข้อตกลงนั้นช่วยทำลายโอกาสต่าง ๆ ที่จะตกลงกันอย่างสันติ

ตามคำประกาศโฆษณา สิ่งที่จะเกิดขึ้นในที่สุดคือ เวียดนามปกครองตัวเองและรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ แต่ฝรั่งเศสจะยังคงรักษาอำนาจทางเศรษฐกิจและอิทธิพลทางวัฒนธรรมไว้ แต่อย่างไรก็ดี การยินยอมที่ทั้งสองฝ่ายกระทำขึ้นในข้อตกลงนั้นไม่เข้ากับจุดมุ่งหมายที่ระบุไว้ และการยืนยันตามวัตถุประสงค์ที่ต้องจบลงด้วยสงคราม นั้นเป็นการประนีประนอมที่ยากจะพบได้ครั้งหนึ่ง ซึ่งประโยชน์ที่คู่สัญญาได้รับมีมากกว่าความเสียหาย ฝรั่งเศสยอมรับเอกราชของเวียดนามแต่ก็ได้ผลในการนำกองทัพฝรั่งเศสเข้าไปในภาคเหนือ ซึ่งเป็นเรื่องที่มีค่ายิ่งกว่าการที่ต้องเสียสละ เพราะเปิดช่องทางที่จะยกเลิกสิ่งทีพวกเขาต้องยอมให้เมื่อถึงเวลาที่สมควร พวกเขาเวียดนามก็ได้ผลคือได้เวลาสร้างกำลังทหารและรวบรวมการควบคุมทางการเมืองของประเทศตน และที่สำคัญที่สุดก็คือเมื่อฝรั่งเศสยอมรับว่าเวียดนามเป็น “รัฐเสรี” ก็เท่ากับฝรั่งเศสยินยอมในความเป็นจริงว่าชานอัยเป็นรัฐบาลพื้นเมืองที่ถูกต้องตามกฎหมายของทั้งประเทศ

สัญญาดังกล่าวกระทำขึ้นด้วยเหตุผลอย่างมีไหวพริบ ด้วยอิทธิพลแห่งวิจารณ์ทางทหารอย่างแท้จริง จึงเป็นเพียงข้อตกลงสงบศึกในสงครามที่เริ่มขึ้นแล้ว และในความหมายที่จำกัดนี้ก็ได้อผลสมความมุ่งหมายสำหรับทั้งฝรั่งเศสและพวกเวียดนาม

อย่างไรก็ดี อะไรคือความตั้งใจอันแท้จริงของบุคคลผู้ตกลงทำสัญญานี้หรือสัญญานั้น เป็นเพียงแต่ข้อตกลงที่ต้องการผลประโยชน์โดยไม่คำนึงว่าจะได้มาอย่างไร ซึ่งทั้งสองฝ่ายพยายามจัดการให้แต่ละฝ่ายมีเวลามากขึ้น แต่การที่ทั้งสองฝ่ายกล่าวหากันเกี่ยวกับการเมืองที่ดำเนินแต่ผลได้เป็นที่ตั้งเป็นการวิจารณ์ทางการเมืองที่ต่ำทราม เพราะตั้งสมมติฐานเอาไว้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทางการเมืองที่ยุ้งยากมักจะเป็นผู้ไม่ซื่อตรง มักรู้ถึงความประสงค์ของตน มักสามารถควบคุมความเคลื่อนไหวทุกอย่างของตนได้ และสามารถมองเห็นผลต่าง ๆ ของการกระทำของตนได้ล่วงหน้า

การพิจารณาดังกล่าวเกี่ยวกับกรณีของโฮจิมินห์โดยเฉพาะ มีผู้เชื่อว่าเขาทำงานอย่างจริงจังที่จะหลีกเลี่ยงสงคราม แม้แต่ศัตรูของเขาก็มีที่เชื่อดังนั้น และยังมีผู้อื่นที่คิดว่าไหวพริบของเขาเพียงแต่ช่วยพรางนโยบายที่จะทำให้สงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่กระนั้นความจริงยังง่ายกว่าที่ปรากฏเสียอีก นโยบายของโฮทั้งก่อนและหลังข้อสรุปของสัญญานั้นขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมบังคับให้เป็นไป

ความจริงที่ว่าเขาเจรจาสันติภาพขณะที่เตรียมสงครามมิใช่เป็นสิ่งที่ขัดแย้งหรือหลอกลวง เขาอาจสงสัยว่าการตกลงอย่างสันติจะเป็นไปได้ แต่ก็เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าเขามิได้ต้องการสันติภาพเลย การกล่าวหาว่าเป็นคนดีสองหน้าก็ไม่ถูกต้อง เขามักจะกล่าวอยู่แล้วว่าทางเลือกไปสู่เอกราชทำได้ด้วยการทำสัญญาตกลงก็ต้องด้วยสงคราม และหากมีสงครามก็จะเป็นสงครามที่เข้มข้นและยืดเยื้อ

ฝ่ายฝรั่งเศสนั้นก็เจรจาสันติภาพแต่เตรียมทำสงครามด้วย และพวกฝรั่งเศสเองมิใช่ฮ่านอยที่ผิดสัญญา ก่อนคือไม่นานหลังจากที่ข้าหลวงใหญ่ของเขา คือ พลเรือเอกดีแอรี ดาจองลีเออ ประณามสัญญานั้น ฝรั่งเศสมิได้เพียงแต่ตั้งใจจะกีดกันฮ่านอยมิให้ขยายอำนาจลงไปทางใต้ แต่ยังเริ่มแผนการที่จะบั่นทอนความยิ่งใหญ่ของโฮโนภาคเหนือด้วย ในการรณรงค์ต่อต้านรัฐบาลฮ่านอย ฝรั่งเศสใช้อิทธิพลบังคับโฮจิมินห์มากขึ้น เมื่อโฮต้องถอยมาถึงจุดที่ถ่างถอยอีกก้าวหนึ่งจะทำให้เขากลายเป็นเชลยอยู่ใต้อำนาจฝรั่งเศส เขาจึงตัดสินใจที่จะตีกลับ นับเป็นเกียรติยศแก่เขาที่แม้แต่ในเวลาเช่นนี้ในฐานะที่เขาเป็นหัวหน้าของขบวนการเพื่อเอกราชแห่งชาติ มิได้ขาดการตระเตรียมการเสียทีเดียว

เพื่อที่จะตัดสินใจบทบาทต่าง ๆ ที่บุคคลสำคัญทั้งสองฝ่ายแสดงอยู่อย่างยุติธรรม ทุกคนควรจำไว้ว่า สิ่งนี้เป็นการเผชิญหน้าซึ่งมีรากฐานลึกซึ้ง พัวพันกับพลังในประวัติศาสตร์อย่างช่วยไม่ได้ ทั้งสองฝ่ายต้องเกี่ยวข้องกับประชาชนผู้พยายามต่อสู้เพื่อให้มีการสงบศึกอย่างแท้จริง แต่แม้กระนั้นประชาชนก็เชื่อว่าการหลีกเลี่ยงสงคราม เขาต้องเตรียมตัวเผชิญสงครามด้วย และความคับขันนี้แสดงออกให้เห็นอย่างชัดเจนจากการกระทำของโฮจิมินห์ บรรยากาศของความคลุมเครือครอบคลุมบทบาทที่เขาแสดงใน ค.ศ. 1946 บางทีเพราะใน ค.ศ. 1946 นั้น แม้แต่ความพยายามที่ซื่อตรงของทั้งสองฝ่ายก็คงดูเหมือนเป็นการหลอกลวงต่ออีกฝ่ายหนึ่งอยู่นั่นเอง

แต่โฮจิมินห์มิใช่เป็นผู้นำแห่งชาติแต่เพียงอย่างเดียว เขายังเป็นผู้นำพรรคด้วย และขณะที่วิธีการในการต่อสู้เพื่อเอกราชของเขาได้รับการสรรเสริญไปทั่วประเทศ เหตุผลต่าง ๆ ของเขาเพื่อให้ได้ชัยชนะการผูกขาดอำนาจของพรรคคอมมิวนิสต์แบ่งแยกประชาชนและทำลายชื่อเสียงของเขาในฐานะเป็นบุคคลผู้เสียสละเพื่อการปลดปล่อยประชาชน

2

ในการแข่งขันระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม ระหว่างเดือนมีนาคมและธันวาคม ค.ศ. 1946 เมื่อสงครามเกิดขึ้นในภาคเหนือ บุคคลที่ต่อต้านการอ่อนข้อของฝรั่งเศสต่อไปอย่างเข้มแข็งก็คือ ข้าหลวงใหญ่ดาจองลีเออ

พลเรือเอกผู้นี้ได้รับราชการในสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และได้ปลดเกษียณจากราชการใน ค.ศ. 1920 เพื่อเข้าบวชในนิกายคาร์มิไลท์ เขาสึกออกมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่ 2 เกิดขึ้น และกลับไปรับราชการทหารเรือตามเดิม เขาถูกเยอรมันจับได้หลังจากฝรั่งเศสแตก แต่หนีรอดมาได้และมาร่วมกับชาวฝรั่งเศสเสรีในกรุงลอนดอน ก่อนที่เขาได้รับแต่งตั้งมายังอินโดจีนในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1945 เข้ารับราชการกับรัฐบาลฝรั่งเศสนอกประเทศและกับรัฐบาลแรกของฝรั่งเศสหลังจากการปลดปล่อยประเทศแล้ว เขาเป็นผู้ใกล้ชิดกับเดอโกล ผู้ซึ่งเขานิยมใน “ความแข็งแกร่งของจิตใจ และบุชาในวิธีการแบบเด็ดขาด” แต่เขาได้รับแต่งตั้งให้เป็นข้าหลวงใหญ่เพราะพรรคคาทอลิกใหม่ของฝรั่งเศสภายหลังสงคราม พรรค

คาทอลิกมีผู้นำ คือ จอจ ปีโบลท์ นั้น ในไม่ช้าก็กลายเป็นที่ชุมนุมตลอดจนเป็นที่ต่อรองทางการเมือง ที่ได้ผลสำหรับพลังที่ฝรั่งเศสเรียกเป็นทางการว่า “พรรคอาณานิคม” คนกลุ่มนี้ชื่นชมอย่างยิ่งกับความเชื่อของคาจอลิเออว่าเป็น “หน้าที่อันศักดิ์สิทธิ์ของฝรั่งเศสที่จะจัดระเบียบใหม่”² ในเวียดนามและเห็นด้วยอย่างจริงจังในการที่เขابอกชาวเวียดนามว่า “ฝรั่งเศสมาเวียดนามมิใช่ด้วยความสนใจทางวัตถุหรือการเงิน แต่ด้วยจุดมุ่งหมายทางมนุษยธรรม”³

กล่าวกันว่าคาจอลิเออมาถึงอินโดจีนพร้อมด้วยความตั้งใจที่ดีทางการเมือง ซึ่งเขาได้วางแผนเพื่อแจ้งให้ทราบทั่วกันในสุนทรพจน์ที่ได้เตรียมไว้แต่ไม่เคยได้แสดง แต่กระนั้นก็ดูเป็นการดูถูกเมื่อมีผู้ที่กล่าวว่า ชาวฝรั่งเศสในอาณานิคม นักบริหาร และทหารที่แวดล้อมเขาอยู่ในไซ่ง่อนได้ตั้งใจให้เขาเปลี่ยนใจ เขาเห็นด้วยกับพรรคชนของชนเหล่านั้นอย่างเต็มที่ แม้แต่ก่อนที่จะได้พบกับเขาเหล่านั้นแล้ว ขณะที่อยู่ในปารีสเขาอาจคิดว่า “ความยิ่งใหญ่ของฝรั่งเศส” ในอินโดจีนนั้นเข้ากันได้กับผลประโยชน์แห่งชาติของเวียดนาม เช่นเดียวกับชาวฝรั่งเศสทั้งหลาย เขายังคงไม่คิดถึงกำลังและจุดมุ่งหมายของขบวนการแห่งชาติ แต่เมื่อมาถึงไซ่ง่อนแล้วเขาตระหนักดีว่าหน้าที่ของเขาต้องล้มเหลวลง นอกจากว่าพวกกบฏเพื่อชาติจะถูกปราบลงไปได้ นโยบายของเขาตลอดสมัยก็คือ ให้ปฏิเสธข้อเรียกร้องของพวกชาตินิยมเวียดนามและในอันที่จะล้มเลิกสิ่งที่พวกนี้เคยได้รับไปแล้ว

คาจอลิเออมีได้มีข้อโต้แย้งกับนโยบายของฝรั่งเศสในการใช้กำลังในอินโดจีนแต่อย่างใด อันที่จริงเขาเป็นผู้มีศรัทธาอย่างกล้าแข็งในการให้ใช้กำลัง ทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ทั้ง ๆ ที่เสี่ยงกับการถูกเรียกตัวกลับ พลเรือตรีผู้นี้ก็เริ่มถอนข้อตกลงที่ฝรั่งเศสได้ทำไว้ ชั้นแรกเขาพยายามกีดกันการปฏิบัติตามข้อตกลงในสัญญาที่ทำกันในเดือนมีนาคม เรียกร้องให้ฝรั่งเศสและเวียดนามร่วมมือกันในอันที่จะยุติความขัดแย้งในภาคใต้และสำหรับข้อเสนอให้มีการหยั่งเสียงว่าโคจิจินควรรวมกับภาคเหนือหรือไม่ผลของการหยั่งเสียงนั้นก็คงหมายความว่าความถึงการขยายอำนาจของฮานอยไปเหนือโคจิจินเงินอย่างไม่ต้องสงสัย จำต้องสรุปว่า ข้อตกลงของฝรั่งเศสได้กระทำกันในท่ามกลางความเชื่อที่ไม่สู้ดีนัก ดังนั้น จึงมิได้เป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่แผนการของคาจอลิเออที่ได้คิดขึ้นใหม่ได้รับการสนับสนุนจากปารีสเท่ากับจากชาวฝรั่งเศสในอินโดจีน

ในวันที่ 12 มีนาคม ข้าหลวงใหญ่เซดิลได้ยืนยันแก่สังคมอาณานิคมในไซ่ง่อนว่า ข้อตกลงนั้นมีได้หมายความรวมถึงโคจิจินเงิน เขาเรียกร้องข้อตกลงนั้นว่า “การจัดการส่วนท้องถิ่น” ระหว่างฮานอยและข้าหลวงฝรั่งเศสสำหรับตั้งก๊วยและอันหน่าภาคเหนือ เขากล่าวว่า โคจิจินเงินยังคงอยู่เป็น “รัฐ” ต่างหาก ภายใต้สหพันธรัฐอินโดจีน⁴ อีกสองวันต่อมา มาริอัส มูเตท์ รัฐมนตรีสังคมนิยมสำหรับดินแดนโพ้นทะเล อนุมัติความขัดแย้งของสัญญานี้ด้วยการยืนยันให้โคจิจินเงินมีฐานะเป็น “รัฐเสรี” ต่างหาก

การแปลงสภาพโคจิจินเงินให้เป็นรัฐเสรีขณะที่ยังคงควบคุมการปกครองอยู่ ทำให้ต้องมีการดำเนินการที่สลับซับซ้อน ฝรั่งเศสใช้สภาที่ปรึกษาสำหรับโคจิจินเงินเป็นเครื่องมือ สภานั้นตั้งขึ้นในวันที่ 4 กุมภาพันธ์ ฝ่ายสมาชิกทั้งหมดประกอบด้วยชาวฝรั่งเศส 4 คน และชาวเวียดนามอีก 8 คน ล้วนเป็นผู้ที่ฝรั่งเศสแต่งตั้ง มีประกาศว่าสภาที่ปรึกษาได้รับสิทธิให้เป็นตัวแทนของภาคใต้ โดยคำสั่งของฝรั่งเศส สภาตกลงดำเนินงานตามฐานะใหม่นี้ด้วยการเรียกร้องในวันที่ 26 มีนาคม ให้มีการก่อตั้งรัฐบาลชั่วคราวที่ปกครองตนเองสำหรับโคจิจินเงิน

ดาจ็องลีเอโอให้เหตุผลในการที่เขาปฏิเสธการตระเตรียมการหยั่งเสียงในโคจินจินด้วยการกล่าวว่าไม่อาจจัดขึ้นได้ตราบดีที่การรบในภาคใต้ยังคงดำเนินต่อไป และเพื่อให้แน่ใจว่าหากมีสันติภาพขึ้นมาได้เขาจะเตรียมตัวไม่พร้อม เขาจึงเน้นแผน “การปกครองตนเองของชาวโคจินจิน” เขาจึงดันไม่ยอมให้ฮานอ่ยออกเสียง กล่าวว่า การยุติความขัดแย้งมิใช่เป็นเรื่องสำหรับการเจรจา ทูตที่ฮานอ่ยส่งไปเจรจาเพื่อการหยุดยิงก็ถูกฝรั่งเศสจับตัวไป มีการตั้งราคาหัวของผู้นำที่ต่อต้านขัดขืนไม่มายอมแพ้โดยไม่มีเงื่อนไขก่อนวันที่ 31 มีนาคม ผลก็คือการสู้รบซึ่งตามสนธิสัญญาควรจะยุติไปแล้วกลับเพิ่มความรุนแรงขึ้น พวกเขาตินิยมเพิ่มการโจมตีและฝรั่งเศสก็เผด็จการเพิ่มความโหดร้ายขึ้น

ไม่มีการนำเอาบทบัญญัติต่าง ๆ ในสัญญามาใช้ในโคจินจิน ที่แน่ชัดก็คือฝรั่งเศสไม่เคยตั้งใจที่จะถอนจากสถานะอันมั่นคงของตนในภาคใต้

ความคิดของฝรั่งเศสเกี่ยวกับรัฐเสรีไม่จำเป็นจะต้องเป็นรัฐที่ไม่มีรัฐบาลพื้นเมือง พวกเขายินดียอมรับรัฐบาลดังกล่าวหากแสดงความเป็น “มิตร” ต่อกัน เหตุผลที่ฝรั่งเศสยืนยันในการยกกองทัพมาตั้งเกียมิได้หมายความว่า จะเตรียมการล้มรัฐบาลฮานอ่ย เพื่อจะบังคับใช้การตีความเกี่ยวกับรัฐเสรีฝรั่งเศสผิดกับเวียดนามคือมิได้รับแรงให้มีการประชุมเกี่ยวกับสัญญาที่จะทำให้เวียดนามดำเนินไปสู่เอกราชได้ แต่ก็มีอาจผลัดต่อไปโดยไม่สิ้นสุด ในที่สุดพวกเขาก็ยอมตกลงเปิดประชุม แต่วางแผนไว้แล้วว่าการประชุมจะไม่มีวันยุติและจะไม่ให้ผลอะไรเลย

ด้วยความกระตือรือร้นที่แสดงให้เห็นความไม่เข้าใจของเขาเกี่ยวกับ “ฝรั่งเศสใหม่” โฮจิมินห์ขอให้จัดการประชุมขึ้น ณ กรุงปารีส เขากล่าวว่าในเวียดนามชาวฝรั่งเศสที่เข้าร่วมประชุมจะได้รับความกดดันจากสมาคมอาณานิคม และเขายังหวังว่าเหตุผลของชาวเวียดนามจะมีคนรับฟังมากขึ้นในบรรยากาศที่เป็นเสรีนิยมในเมืองหลวงของฝรั่งเศส ดาจ็องลีเอโอขัดขวางข้อเรียกร้องของโฮตด้วยเหตุผลเดียวกันแทนที่จะรอต่อไป โฮตกลงให้มีการประชุมขึ้นแรกที่เมืองดาลัด ซึ่งเป็นเมืองที่พักตากอากาศและบริเวณล่าสัตว์ของเขาได้และของชาวอาณานิคมที่มั่งคั่ง

การประชุมที่ดาลัดเริ่มขึ้นในวันที่ 17 เมษายน และประชุมต่อมาจนถึงวันที่ 11 พฤษภาคม ดาจ็องลีเอโอเป็นผู้นำเปิดการประชุมแล้วจึงส่งเรื่องประชุมต่อให้แก่ แมกซ์ อองเดร หัวหน้าคณะทูตฝรั่งเศสผู้ซึ่งเคยเป็นอดีตผู้อำนวยการธนาคารฝรั่งเศส-จีน ที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับธนาคารอินโดจีน ผู้แทนฝรั่งเศสประกอบด้วยผู้ปกครองอาณานิคมและช่างเทคนิคเป็นส่วนใหญ่ มิได้มีผู้ที่มีอำนาจพูดเพื่อฝรั่งเศสหรือสรุปผลข้อตกลงทางการเมืองแม้แต่คนเดียว ผู้แทนชาวเวียดนามแม้จะมีได้รวมโฮจิมินห์อยู่ด้วย แต่ก็มีนักการเมืองทั้งสิ้น ผู้นำเป็นทางการก็คือรัฐมนตรีต่างประเทศเหงียน ทอง ทัม ซึ่งเป็นผู้นำพวกชาตินิยม และในบรรดาผู้แทนที่สำคัญที่สุดอีก 10 คนมีคอมมิวนิสต์อยู่เพียง 2 คน คือ โวเหงียน เกียบ และดวง บาซ ไม

การประชุมจบลงด้วยการตกลงกันไม่ได้อย่างแน่นอน ผู้แทนฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะถกเถียงปัญหาสำคัญเกี่ยวกับการหยุดยิงในภาคใต้ ข้อเสนอให้มีการหยั่งเสียงในโคจินจินและขอขายของอำนาจอธิปไตยเวียดนามในสหภาพฝรั่งเศส ความเห็นของพวกเขาอยู่ที่ว่าจะหยิบยกเรื่องดังกล่าวนี้ขึ้นมาใหม่ในการประชุมครั้งต่อไป แท้จริงเป็นการประชุมซึ่งรัฐบาลฝรั่งเศสได้เคยสัญญาที่จะจัดขึ้นในประเทศฝรั่งเศสแต่หลังจากประสบการณที่ดาลัดแล้วคำสัญญานั้นดูมีคุณค่าน้อยลงไป

ปรากฏว่าผู้แทนชาวเวียดนามออกจากที่ประชุมด้วยน้ำตา ดูเหมือนว่าเกียบผู้เป็นคนที่เข้มแข็ง

ในหมู่ผู้แทนจะผิดหวังมากกว่าผู้ร่วมงานทั้งปวงของเขา อาจเป็นเพราะว่าที่ดัลลัสเขาเชื่อมั่นว่าสงครามจะต้องเกิดขึ้นอย่างแน่นอนไม่ว่ากรณีใด ๆ ก็ตาม บัดนี้เขาเห็นว่ารัฐบาลของเขาจะต้องเตรียมตัว เหตุฉะนั้น ต่อมาฝรั่งเศสจึงถือว่าเขาเป็นผู้นำฝ่ายเวียดมินห์หัวรุนแรงต่อต้านการประนีประนอมต่อไป และมุ่งอยู่เพียงกับการเตรียมพรรคและรัฐบาลของเขาเพื่อการสงคราม

3

ตรงข้ามกับเกียบ ขณะนั้นคนโดยทั่วไปคิดว่าโฮจิมินห์เป็นพวกหัวปานกลาง แต่ทั้งสองทราบดีว่าหากการเจรจาไร้ผลก็มีอาจหลีกเลี่ยงสงครามได้ บทบาทของโฮผู้เกิดมาเป็นนักการทูตและเกียบผู้นำทางทหารที่มีพรสวรรค์จึงเป็นเพียงสองสิ่งที่ส่งเสริมกันในแผนยุทธศาสตร์ที่สานไว้แล้วเป็นอย่างดี

เมื่อการเจรจากำลังจะเข้าขั้นที่ต้องตัดสินใจ อีก 2-3 เดือนต่อมาโฮจิมินห์คือผู้เป็นเป้าความสนใจของประวัติศาสตร์ เขาไปประชุมที่ปารีสในวันที่ 31 พฤษภาคม ความคิดเกี่ยวกับโอกาสของภารกิจของเขาคงไม่อาจรู้กันได้ จริงอยู่ที่ที่สุดฝรั่งเศสก็ยอมตกลงเจรจาที่ปารีส และนั่นก็เป็นความก้าวหน้าอยู่แล้วและมีความเห็นใจในเรื่องชาตินิยมของชาวเวียดนามในเมืองหลวงฝรั่งเศส แต่อีกประการหนึ่ง การสู้รบในภาคใต้ดำเนินต่อไป และดาจองลิเออก็ยืนยันจะจัดการแยกโคจิ้นจิ้นเป็นส่วนหนึ่งอย่างเป็นทางการต่างหาก ยิ่งกว่านั้น 3 วันก่อนโฮออกเดินทางไป ฝรั่งเศสประกาศคว่ำที่ราบสูงในภาคกลางของเวียดนาม ที่มีชนหมู่น้อยต่างเชื้อชาติอาศัยอยู่เป็นส่วนใหญ่เป็น “บริเวณที่ปกครองตนเอง” โดยมีคณะกรรมการฝรั่งเศสสำหรับชาวเขาเป็นผู้ดูแล ยังมีมากกว่านั้นอีก ในวันที่ 1 มิถุนายน เพียง 24 ชั่วโมงหลังจากโฮออกไปปารีส ดาจองลิเออ “รับรอง” สาธารณรัฐโคจิ้นจิ้นในนามของประเทศฝรั่งเศส และสิ่งที่จะกล่าวว่านั้นเป็นการละเมิดสัญญาเดือนมีนาคมโดยที่ปารีสไม่ได้อนุญาตไว้ก่อน เมื่อโฮจิมินห์ได้ยินข่าวเขากล่าวว่าคงมีการเข้าใจผิดกันบ้าง ความสนใจที่สำคัญของเขาก็เพื่อรักษาการประชุมไว้ซึ่งดาจองลิเออกลับตั้งใจที่จะทำลายเสีย

ความผิดหวังขั้นต่อไปเกิดขึ้น เมื่อแซงเดอนีย์ไปปรับโฮจิมินห์ที่ท่าอากาศยานออร์ลี พร้อมกับประกาศว่าจะต้องเลื่อนการประชุมออกไปอีกเดือนหนึ่งหรือมากกว่านั้น จะมีการเลือกตั้งในวันที่ 2 มิถุนายน และการประชุมจะต้องรอไปจนกว่าจะจัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นได้ ผู้แทนเวียดนามถูกส่งไปยังเบียร์ริทส์ ทั้งนี้เพราะกลัวว่าได้รับความสนับสนุนขณะที่อยู่ในปารีส

จนกระทั่งหลังจากที่นายจอจ บีโดลท์ หัวหน้าพรรคคาทอลิกได้เป็นผู้นำรัฐบาลใหม่ในวันที่ 19 มิถุนายน จึงอนุญาตให้โฮจิมินห์มายังปารีสในฐานะเป็นผู้นำ “รัฐเสรี” แห่งเวียดนามก่อนการประชุมเริ่มขึ้นในวันที่ 6 กรกฎาคม ชาวเวียดนามต้องกล่ากลืนความผิดหวังอีก 2 ประการคือ การประชุมเปลี่ยนที่จากปารีสไปยังฟอนแตนโบล และที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือ ไม่มีผู้แทนฝรั่งเศสรวมอยู่ในคณะรัฐมนตรีแม้แต่เพียงหนึ่งคน หรือนักการเมืองที่มีชื่อเสียงดังเช่นที่ดัลลัส แต่กลับประกอบด้วยข้าราชการอาณานิคมเป็นส่วนใหญ่ มีแมกซ์ อังเดร เป็นผู้นำอีก มีผู้แทนอีก 3 คนที่ไม่มีชื่อเสียง แต่คนหนึ่งเ็นพวกเขาคือนักสังคมนิยม ปอล ริเวท์ ลาออกก่อนมีการประชุมกัน เขาเริ่มเชื่อมั่นว่าที่ประชุมวางแผนว่าตั้งใจทำให้การเจรจาไปไม่รอดอย่างแน่นอน และต้องป้ายความผิดให้ชาวเวียดนาม⁶ ไม่ต้องสงสัยเลยว่าการขาดสมาชิกของรัฐบาลฝรั่งเศสผู้ใดคนหนึ่งไปจากโต๊ะประชุม แสดงให้เห็นความตั้งใจที่จะทิ้งความแตก

ต่างทางการเมืองขึ้นพื้นฐานมิให้ตกลงกันได้ นั่นคือ ให้ดำเนินการประชุมต่อไปเสมือนหนึ่งไม่เคยมีข้อตกลงในเดือนมีนาคม ฝรั่งเศสรู้สึกว่าการเจรจาจัดการกับข้อตกลงดังเช่นสัญญาสงบศึก ซึ่งเคยใช้ได้ผลและกำลังจะหมดอายุลง

โฮจิมินห์ยังเชื่อว่าการประชุมจะมีผล จึงคัดเลือกบุคคลขึ้นคณะหนึ่งประกอบด้วยผู้อื่นมิใช่แต่เพียงสมาชิกในรัฐบาลของเขาเท่านั้น ในหมู่คนเหล่านี้มีรัฐมนตรีต่างประเทศ รัฐมนตรีกลาโหม คลัง และเกษตร แต่มีผู้ช่วยรัฐมนตรี อดีตรัฐมนตรีจำนวนมาก และผู้นำพรรคและกลุ่มต่าง ๆ ที่ร่วมมือกับพวกเวียดนามห์อีกมากด้วย นอกจากนั้น ยังมีผู้แทนพรรคที่ต่อต้านเวียดนามห์ที่ได้ร่วมกับรัฐบาลก่อนการตกลงสัญญาเดือนมีนาคม แม้แต่สมาชิกผู้หนึ่งของพระราชวงศ์เก่าก็เข้าร่วมในคณะกรรมการดังกล่าวด้วย เป็นการจัดเตรียมการอย่างน่าประทับใจ เลือกคน “อย่างดีที่สุดเท่าที่เวียดนามสามารถเสนอให้ได้” หลังจากที่โฮจิมินห์ได้ทราบว่าฝรั่งเศสลดความสำคัญของการประชุมลงอย่างใดแล้ว ก็ตัดสินใจอย่างฉลัดที่จะไม่เข้าร่วมประชุมด้วย

พิจารณาจุดคนผู้แทนทั้งสองฝ่ายนี้อย่างเฝิน ๆ จะเห็นว่า ฟอนแดนโบลมีที่ที่เผชิญหน้าระหว่างฝรั่งเศสในระบอบประชาธิปไตยและเวียดนามในระบอบคอมมิวนิสต์ แต่เป็นการประชุมที่มีผู้แทนอาณานิคมของฝรั่งเศสอยู่ต่อต้องเผชิญหน้ากับกระบอกเสียงที่แท้จริงของขบวนการปลดปล่อยชาติให้เป็นอิสระของเวียดนาม

ขณะเดียวกันนั้น ดาจองลิเออสร้างความเคลื่อนไหวที่ทำหายอีกประการหนึ่ง ด้วยการส่งกองทหารเข้าไปยังมณฑลคนทุมและมณฑลไปล กู ในภาคกลางอันหนาด้วยข้ออ้างว่าต้องปกป้อง “การปกครองตนเอง” ของชาวเขา ดังนั้น การควบคุมของฝรั่งเศสก็ขยายเข้าไปในอีกด้านหนึ่งของเวียดนามแล้ว

การเจรจาตกลงยังยืดเยื้อต่อไปอีกเกือบ 3 สัปดาห์ เมื่อดาจองลิเออเริ่มกิจการอีกขั้นหนึ่งที่จะยืดเวลาการคืนคืนขึ้นใหม่ เขาประกาศว่าความสัมพันธ์ต่าง ๆ ระหว่างฝรั่งเศสและชาวอินโดจีนมิอาจตกลงกันได้ ในที่ประชุมที่มีสมาชิกมาร่วมแต่เพียงจากฮานอย เขาเรียกสิ่งนี้อาจจัดได้ว่าเป็นการประชุมต่อต้านการประชุมนี้ในวันที่ 1 สิงหาคมที่ดาลัต ในการประชุมครั้งที่ 2 ที่ดาลัตนี้จะตกลงกันว่าจัดตั้งสหพันธ์อินโดจีนอย่างไร มิได้มีผู้แทนจากฮานอยเข้าร่วมประชุมเลย ดาจองลิเออได้เชิญผู้แทนจากเขมรและลาวที่ฝรั่งเศสปกครองอยู่และผู้แทนเวียดนามอีกไม่น้อยกว่า 3 คน คนหนึ่งจาก “สาธารณรัฐโคจีนจิ้น” คนหนึ่งจาก “บริเวณที่ปกครองตนเอง” ของชาวเขา และคนหนึ่งจากบริเวณที่ไม่ปรากฏว่ามีการปกครองที่เรียกว่า “อันหนากาใต้”

การจัดการอย่างหยาบ ๆ นี้เกือบทำให้การประชุมที่ฟอนแดนโบลหยุดลงอย่างกะทันหัน แม้ว่าปารีสจะอับอายอย่างยิ่งแต่ก็ยังคงไม่กล้าปฏิเสธการกระทำของข้าหลวงใหญ่ของตน ผู้แทนเวียดนามพร้อมที่จะเก็บของและกลับไป โฮจิมินห์พยายามหน่วงเหนี่ยวไว้และการเจรจาดำเนินต่อไปจนถึงเดือนสิงหาคม ได้มีการร่างข้อตกลงชั่วคราวเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจและการเงิน แต่การที่ฝรั่งเศสปฏิเสธอย่างแข็งกร้าวแม้แต่ให้มีการประนีประนอมทางการเมืองแต่เพียงเล็กน้อย ทำให้ข้อตกลงดังกล่าวไร้ค่า สำหรับชาวเวียดนาม ฟาม วัน ดอง ผู้นำผู้แทนชาวเวียดนามบอกเลิกข้อเสนอนี้ในวันที่ 9-10 กันยายน หลังจากที่เขาได้ร้องขอเป็นครั้งสุดท้ายให้ที่ประชุมนำปัญหาข้อเสนอกเกี่ยวกับโคจีนจิ้น การหยั่งเสียงขึ้นมาพิจารณาและถูกคัดค้านอีก “เหตุการณ์นี้สรุปการประชุมซึ่งมีผลเพียงแต่แสดงให้เห็นว่าไม่มีพื้นฐานสำหรับการเจรจาตกลงปรากฏอยู่เลย”

ในการโต้เถียงอย่างรุนแรงที่ติดตามมา พวกเสรีนิยมและพวกสังคมนิยมฝรั่งเศสตำหนิใจอง ลีเออในเรื่องความล้มเหลวของการประชุม แต่หากว่ารัฐบาลฝรั่งเศสต้องการสร้างความเข้าใจอันถาวร กับขบวนการชาตินิยมเวียดนามจริง ๆ แล้ว ก็คงหาคนแทนดาจองลีเออได้โดยง่าย มีเหตุผลอยู่เพียง ประการเดียวว่าเหตุใดปารีสจึงมิได้เรียกตัวเขากลับมาทันทีทันใดหลังจากที่เขา “รับรอง” สาธารณรัฐ โคจิมินโดยไม่ได้รับอนุญาต ทั้งนี้ก็คือ แม้ว่าปารีสจะไม่เห็นด้วยกับวิธีการต่าง ๆ ของเขา แต่ก็สมยอม ในจุดมุ่งหมายขั้นพื้นฐานของเขา

หลังจากการประชุมที่ฟอนเตนโบลแล้ว ฝรั่งเศสโน้มเอียงไปข้างการใช้กำลังเป็นลำดับ เป็น นโยบายขั้นเดียวที่เริ่มต้นขึ้นที่ไซ่ง่อนในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 และในที่สุดดาจองลีเออก็นำมาใช้ ต่อสำหรับพวกชาตินิยมเวียดนาม เหตุนี้หมายความว่าพวกเขาต้องเตรียมพร้อมที่จะต่อสู้

นี่คือความรู้สึกในวันที่ 13 กันยายนเมื่อชาวเวียดนามออกจากปารีสเพื่อไปลงเรือจากเมืองตุลอง ไปยังเมืองไฮฟอง สงครามจะเกิดขึ้นเมื่อใดก็เป็นเพียงแต่เรื่องของเวลาเท่านั้น

มาในขณะที่ โฮจิมินห์เริ่มก้าวใหม่ที่เข้มแข็งไม่น้อยกว่าการตัดสินใจของพวกเขาที่จะตกลง สนธิสัญญาในเดือนมีนาคม ท่ามกลางความประหลาดใจของทุกคน เขากลับทำที่ที่ผู้แทนของเขาได้ยึด ถือและบอกเลิกข้อตกลงที่ได้ต่อสู้อย่างที่ฟอนเตนโบล ประมาณเวลาเที่ยงคืนในวันที่ 14 กันยายน หลังจาก ที่ได้เจรจากันอย่างคุเตือดมาตลอดตั้งแต่บ่ายถึงค่ำแล้ว เขาและมาริอัส มูเตท์ ก็ลงนามในข้อตกลงชั่วคราว ระหว่างทั้งสองซึ่งยอมให้ฝรั่งเศสได้ทุกอย่างที่เรียกร้องที่ดาลัตและที่ฟอนเตนโบล จุดมุ่งหมายที่สำคัญ ของข้อตกลงชั่วคราวนี้ก็คือ จะนำกิจกรรมทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของฝรั่งเศสกลับมาใช้ในภาค เหนือ ตลอดจนการปรับปรุงฐานะทางทหารในขั้นต่อไป ส่วนประเด็นทางการเมืองที่สำคัญสำหรับ เวียดนามมิได้ระบุไว้ในข้อตกลงชั่วคราวนั้น และมีแต่กล่าวถึงคำสัญญาเกี่ยวกับเอกราชในบ้านปลายแต่ อยางใด ฝรั่งเศสปฏิเสธโดยเด็ดขาดที่จะยืนยันยอมรับว่าเวียดนามเป็น “รัฐเสรี” อีก สิ่งที่โฮจิมินห์ ได้รับทั้งหมดก็คือคำสัญญาว่าจะมีการเจรจาตกลงเกี่ยวกับ “สัญญาขั้นสุดท้าย” ที่จะเริ่มขึ้นไม่ช้ากว่า เดือนมกราคม ค.ศ. 1947

ไม่ว่าโฮจิมินห์จะมีเหตุผลอย่างไรก็ตาม ในการลงนามในข้อตกลงชั่วคราวอาจเป็นความต้องการ ที่จะหลีกเลี่ยงสงครามทุกวิถีทาง ความเชื่อที่ว่าทางเลือกตั้งในฝรั่งเศสที่จะมีขึ้นในเดือนพฤศจิกายนอาจ จะได้รับรัฐบาลที่ต้องพึ่งอยู่กับความช่วยเหลือของคอมมิวนิสต์ และมีแนวโน้มที่จะยอมประนีประนอมหรือ ความจำเป็นง่าย ๆ ที่จะได้มีเวลาเพิ่มขึ้นอีก 2-3 เดือน เพื่อเตรียมสงครามให้สำเร็จ เขาก็ต้อง สูญเสียไปมากในการยึดถือข้อสงบศึกนั้น

4

โฮจิมินห์ออกจากปารีสในวันที่ 16 กันยายน เขาเดินทางมาในเรือรบฝรั่งเศสกลับมาถึงเมือง ไฮฟองในวันที่ 20 ตุลาคม หลังจากที่ถูกไปเสียเกือบ 5 เดือน คณะผู้แทนของเขากลับมาถึงในวันที่ 3 ตุลาคมและได้รับการต้อนรับอย่างท่วมท้น เขาคงคิดประหลาดใจว่าหลังจากเขาได้เปลี่ยนท่าทีไปแล้ว จะได้รับการต้อนรับอย่างไร เขาได้รับคำตอบเกือบทันทีที่เขาขำเท้าลงบนมาตุภูมิของเขา มีการแสดง ความชื่นชมยินดีติดต่อกันไปตลอดทางตั้งแต่ไฮฟองถึงฮานอย ตัวเขาได้รับการต้อนรับอย่างกระตือรือร้น

มากกว่าคณะผู้แทนของเขา

เขารู้สึกยินดีที่ทราบว่าเขาไม่อยู่นายทหารของเขาได้ทำลายพรคนิยมจีน และขยายพื้นฐานองค์การของเขาให้กว้างขวางขึ้น สิ่งที่ทำให้เขากังวลใจก็คือ การที่ฝรั่งเศสก้าวหน้าในการสร้างสถานะทางทหารให้เข้มแข็งขึ้น ความพยายามของฝรั่งเศสเพื่อจุดหมายปลายทางนั้นเริ่มตั้งแต่หลังการลงนามในวันที่ 3 เมษายน ในสัญญาเพิ่มเติมทางทหารเดือนมีนาคม ในไม่ช้าชาวเวียดนามก็กล่าวหาว่าฝรั่งเศสตั้งกองทหารไว้ในภาคเหนือมากกว่าที่จะตกลงไว้ในสัญญา ตัวอย่างของการกระทำที่มีได้รับอนุญาต เช่น การเข้ายึดครองเมืองไปลกและเมืองคนทุม และการเพิ่มกำลังทหารที่เมืองตูเรน เช่นเดียวกับการใช้กำลังทหารที่ตั้งขึ้นไว้ การเข้ายึดครองสถานที่สาธารณะ การเคลื่อนกองทัพและการเกณฑ์ “กาลี” เพื่อการก่อสร้างในราชการทหาร

หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าการล้มรัฐบาลโฮจิมินห์นั้นเป็นนโยบายของฝรั่งเศสปรากฏอยู่ในหนังสือเวียนที่ออกเมื่อวันที่ 19 เมษายน ค.ศ. 1946 หนังสือนี้จัดทำโดยพลเอกวาลล์ลุย ผู้เป็นแม่ทัพกองทัพฝรั่งเศสในอินโดจีน หลังจากเลอแกลร์ลาออกโดยสมัครใจ วาลล์ลุยสั่งให้กองทัพฝรั่งเศสในเวียดนามเริ่ม “ศึกษามาตรการที่จะบังผลให้เกิดการแก้ไขเพื่อความก้าวหน้า และเปลี่ยนแปลงปฏิบัติการซึ่งเป็นการปฏิบัติการทางทหารแท้ ๆ ให้เป็นแผนปฏิบัติเพื่อการรัฐประหาร”¹⁰

เมื่อวาลล์ลุยออกหนังสือเวียนนั้น โอกาสของฝรั่งเศสที่จะใช้กำลังทหารยังดูห่างไกล ฝรั่งเศสยังต้องการเวลาอีกเช่นเดียวกับพวกเวียดมินห์ โฮและเกียบทราบดีว่าวิธีเดียวที่จะเอาชนะได้คือต้องทำ “สงครามประชาชน” ซึ่งได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากประชาชนทั้งปวง ในกาที่จะได้รับความสำเร็จในการควบคุมมวลชนอย่างแท้จริง พวกเวียดมินห์มีทางเลือกสองทาง คือ การร่วมมือกับทุกพรรคและทุกกลุ่มการเมือง หรือล้างอำนาจชนทุกหมู่ที่ต่อต้านการนำและการควบคุมของพวกเวียดมินห์ พวกคอมมิวนิสต์เลือกประการหลัง

โอกาสที่ความขัดแย้งในภาคใต้จะกลายเป็นสงครามแห่งชาติต่อต้านฝรั่งเศส ช่วยให้โอกาสของพวกคอมมิวนิสต์ดีขึ้นมากเกี่ยวกับการรักษาฐานะผู้นำที่ตนได้รับมาในการปฏิวัติเดือนสิงหาคม พวกเขาไม่ต้องการให้ผู้อื่นมีส่วนร่วมในการควบคุมขบวนการแห่งชาติด้วยเลย พวกเขาไม่สนใจกับเวียดนามเสรีที่มีศัตรูทางการเมืองในค่ายชาตินิยมเป็นผู้ควบคุมอยู่ การต่อสู้เพื่อเอกราชเป็นเพียงหนทางที่จะนำพวกเขาให้มีชัยชนะเพื่ออำนาจนั่นเอง

พวกเขาพยายามรักษาความเป็นผู้นำไว้ได้สำเร็จอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 1945 แต่ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1946 สมัยของความสดชื่นของการปฏิวัติแห่งชาติก็จบสิ้นลง สันติวิธีในการรวบรวมความช่วยเหลือจากพวกเวียดมินห์มิได้ให้ผลสำเร็จก่อนหน้านั้น บุคคลชั้นนำแห่งชาติบางคนเลิกสนับสนุนพวกเวียดมินห์ และยังมีคนอื่น ๆ ที่กลายเป็นผู้วิจารณ์อย่างเปิดเผยอีกด้วย ในเดือนกุมภาพันธ์ โฮจิมินห์นำผู้นำคาทอลิกชื่อ โง ดินห์ เตียม ออกจากที่กักกันในตำบลแถบภูเขาตั้งเกี่ยวมายังฮานอย และเชิญเขาให้ร่วมใน “รัฐบาลต่อต้านเพื่อชาติของเขา” เตียมปฏิเสธ¹¹ ในวันที่ 18 มีนาคมเขาได้ก็ออกจากประเทศ ดังนั้นจึงทำให้ความสัมพันธ์ของพระองค์กับพวกเวียดมินห์สุดสิ้นลง¹²

เมื่อพวกคอมมิวนิสต์เริ่มประจักษ์ว่าพวกเขามีอาจได้รับความช่วยเหลือจากพวกที่มีเซ่คอมมิวนิสต์ที่มีชื่อเสียงอีกต่อไป พวกเขาที่มุ่งสนใจที่จะจัดองค์การควบคุมมวลชนโดยตรงให้ดีขึ้น พวกเขาเริ่มกิจการขั้นแรกด้วยการก่อตั้งพรรคเลียนเวียด หรือพรรคแนวร่วมฝ่ายหน้าแห่งชาติขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม

ก่อนหน้าที่โฮจิมินห์จะเดินทางไปฝรั่งเศส เขานำพรรคการเมืองตามกฎหมายทุกพรรคและกลุ่มเชื้อชาติต่าง ๆ ที่ได้รับอิทธิพลจากพวกเวียดมินห์อีกหลายสิบลุ่ม และสมาคมต่าง ๆ เกี่ยวกับวัฒนธรรมศาสนา และอาชีพ มาไว้ในความควบคุมของพรรคเลียนเวียด ศูนย์กลางที่สำคัญของพรรคเลียนเวียดก็คือพรรคเวียดมินห์ แท้ที่จริงพรรคเลียนเวียดมิใช่อื่นใดนอกจากพวกเวียดมินห์ชั้นยอดประเภทหนึ่งนั่นเอง พวกที่ไม่ยอมเข้าร่วมด้วยถูกประกาศว่าเป็นศัตรูของเอกราชและประชาธิปไตย และเป็น “พวกหัวเก่า” ซึ่งเกือบเข้าขั้นต้องตัดสินใจประหารชีวิต เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ถูกกล่าวหา ดังนั้น พวกชาตินิยมจำนวนมากร่วมมือกับพรรคเลียนเวียดด้วยการก่อตั้งกลุ่มต่าง ๆ แยกออกไป ในหมู่เหล่านี้มีพรรคสังคมนิยมเวียดนามอยู่ด้วยพรรคหนึ่ง พรรคนี้เข้าร่วมกับพรรคเลียนเวียดในเดือนกรกฎาคม ผู้นำของพรรคนี้เป็นผู้ที่สนับสนุนโฮจิมินห์อย่างแน่วแน่ด้วยผู้หนึ่ง ซึ่งต่อมาเขาได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงต่างประเทศ¹³

5

แม้ว่าพรรคชาตินิยมเวียดนามและพรรคดองมินห์ฮอยเห็นด้วยกับสัญญาเดือนมีนาคม พวกเขาก็ไม่เคยหยุดโฆษณาต่อต้านสัญญาสงบศึกชั่วคราวกับฝรั่งเศส พวกเขาใช้ประโยชน์จากความไม่พอใจของคนทั่วไปในสนธิสัญญานั้นเป็นเครื่องมือต่อต้านพวกเวียดมินห์ พวกเขาแสวงหาทางลดชื่อเสียงพวกเวียดมินห์เพื่อก่อให้เกิดการขัดแย้งทางอาวุธระหว่างรัฐบาลและฝรั่งเศส ความยุ่งยากที่พวกเขาก่อให้เกิดขึ้นทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามตึงเครียดจนเกือบจะถึงจุดระเบิด ทั้งฝรั่งเศสและเวียดมินห์จึงตัดสินใจว่าจะต้องจัดการประการใดประการหนึ่ง

ไม่มีข้อสงสัยเลยว่าหากไม่มีชาวจีนอยู่แล้ว พวกเวียดมินห์คงจะกำจัดพรรคชาตินิยมแห่งชาติและพรรคดองมินห์ฮอยไปเสียก่อนแล้ว หลังจากจีนยกกองทัพออกไปไม่นานนักพวกเวียดมินห์ก็เริ่มโจมตี ฝรั่งเศสรีบตกลงรับคำเชิญเข้าร่วมต่อต้าน “ศัตรูแห่งสันติภาพ” ทันที ตั้งกองลาดตระเวนร่วมกันระหว่างฝรั่งเศสและเวียดมินห์ขึ้น เพื่อรักษาระเบียบและป้องกันความรุนแรงอื่น ๆ แต่สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงการเริ่มต้น การกระทำขั้นต่าง ๆ แสดงให้พวกเวียดมินห์เห็นว่านี่คือโอกาสที่จะทำลายพรรคต่าง ๆ ที่นิยมจีนและฝรั่งเศส ผู้ซึ่งเลือกร่วมมือกับพวกคอมมิวนิสต์มากกว่าพวกชาตินิยมที่ไม่ยินยอมผ่อนปรนก็สนับสนุนพวกเวียดมินห์

เกือบส่งกองทัพของเขาเข้าไปในเขตแดนของพรรคชาตินิยมเวียดนามและพรรคดองมินห์ฮอยฝรั่งเศสให้อาวุธช่วยเหลือกองทัพของเกียบและส่งกองหนุนของตนออกไปด้วย ในบริเวณเหมืองแร่ฮอนเก้ที่พรรคดองมินห์ฮอย ตั้ง “รัฐบาล” ผู้ก่อการร้ายขึ้น ฝรั่งเศสยังดำเนินการไปไกลคือขับไล่พรรคดองมินห์ฮอย และมอบอำนาจบริหารให้แก่พวกเวียดมินห์ ในบริเวณบางแห่งแถบที่ราบลุ่มแม่น้ำแดงที่พรรคชาตินิยมเวียดนามครอบครองอยู่ การขับเคี่ยวสงครามนี้ดำเนินต่อไปจนกระทั่งเดือนตุลาคม อันที่จริงเมืองลาวเคย์ชายแดนเวียดนาม-ญวนนานมิได้รับการ “ปลดปล่อย” トラบจนวันที่ 2 พฤศจิกายน แต่พรรคต่าง ๆ ที่สนับสนุนจีนทั้งหมดนั้น ฝรั่งเศสช่วยร่วมมือกำจัดไปจากเวทีการเมืองก่อนสิ้นเดือนกรกฎาคม ดังที่ได้คาดหวังไว้ หลังจากความพ่ายแพ้ของพวกเขาแล้วผู้นำบางคนไปเข้าอยู่กับพวกเวียดมินห์และภายใต้บังคับบัญชาของ เหงียน วัน ชวน พรรคชาตินิยมเวียดนามได้ “จัดการปรับปรุงใหม่”

บรรดาผู้นำรุ่นเก่าถูกกล่าวหาว่า ททรยศต่ออุดมการณ์ของพรรค และในเดือนกรกฎาคม พรรคชาตินิยมเวียดนามพรรคใหม่เข้าร่วมกับพรรคเลียนเวียด

พฤติกรรมและโชคชะตาของขบวนการต่อต้านคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม ในปี ค.ศ. 1946 แสดงถึงความร้ายสำหรับอนาคต ประเทศชาติสิ่งที่ต้นตอต้องการมากที่สุด คือ ผู้นำที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ซึ่งมีมากกว่าผู้นำฝ่ายเวียดนามทั้งในด้านศีลธรรมและการเมือง

6

เมื่อโฮจิมินห์ได้เป็นประธานาธิบดีในวันที่ 20 ตุลาคมนั้น งานสองชิ้นที่ต้องกำจัดฝ่ายตรงข้าม และต้องเกลี้ยกล่อมทั้งพวกที่เต็มใจและพวกที่ลังเลใจให้เข้ามาในพรรคเลียนเวียดก็สำเร็จลง เกียบเป็นผู้ที่ควรได้รับคำชมเชยเป็นส่วนใหญ่ เพราะในระหว่างที่โฮไม่อยู่เขาได้พิสูจน์ว่าเขาเป็นผู้นำที่เข้มแข็ง

การเปลี่ยนแปลงทางอำนาจซึ่งเกิดขึ้นจากมาตรการของเกียบจะต้องได้รับการยอมรับเป็นทางการ และ “ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน” ของชาติที่ถูกสร้างขึ้นใหม่ในพรรคเลียนเวียด ก็แสดงให้เห็นได้จากสถาบันการเมืองต่าง ๆ ของชาติ พวกคอมมิวนิสต์มีกระวังที่จะปฏิบัติตามขบวนการประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง เพื่อช่วยให้พรรคควบคุมประเทศไทยได้มั่นคงขึ้น พรรคจึงตัดสินใจเรียกประชุมสมานิติบัญญัติมีการประชุมในวันที่ 28 ตุลาคมเพื่อเลือกตั้งรัฐบาลใหม่ และมีรัฐธรรมนูญให้แก่ประเทศ

รัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นในปลายเดือนกุมภาพันธ์ลาออก โฮจิมินห์ก็ได้รับมอบหน้าที่ตั้งรัฐบาลใหม่ที่ได้คาดหมายไว้ และสภาที่รับรองในวันที่ 3 พฤศจิกายน ความแตกต่างที่สำคัญระหว่างรัฐบาลเก่ากับรัฐบาลใหม่ก็คือ จำนวนสมาชิกฝ่ายค้านด้อยลงไป และนำพวกคอมมิวนิสต์เข้ามาร่วมด้วยมากขึ้น นอกจากโฮจิมินห์จะเป็นประธานาธิบดีแล้ว ยังดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศด้วย แต่เขาตั้งมิตรสหายผู้หนึ่งคือ หวง มินห์ เกียม หัวหน้าพรรคสังคมนิยมเป็นรองประธานาธิบดี เกียบเป็นรัฐมนตรีกระทรวงกลาโหม ส่วนคอมมิวนิสต์อีกสองนาย คือ เหงียน วัน เทียว และ เลอ วัน เหียน เป็นรัฐมนตรีการคลังและรัฐมนตรีแรงงาน แม้ว่าจนกระทั่งเวลานั้นพวกคอมมิวนิสต์ยังเป็นกลุ่มเล็กที่สุดในสภา แต่ก็ยังเป็นกลุ่มที่มีกำลังมากที่สุดในคณะรัฐมนตรีเวลานั้น

แต่ไม่มีใครทราบดีกว่าโฮจิมินห์ว่า การต่อสู้เพื่ออิสรภาพมีอาจดำเนินไปภายใต้ธงของพวกคอมมิวนิสต์ได้ การแต่งตั้งผู้เผด็จการพรรคอย่างเปิดเผยคงทำให้โครงสร้างการเมืองอย่างดีที่พวกคอมมิวนิสต์ใช้เป็นทางควบคุมขบวนการชาตินิยมอยู่ต้องพังทลายลง ยิ่งรัฐบาลมีแนวโน้มค่อย ๆ เปลี่ยนเข้าหากการมีพรรคการเมืองพรรคเดียวมากขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งมีความต้องการคำขวัญประชาธิปไตยและพิธีการตลอดจนการแสดงออกซึ่งสถาบันการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างหรรหามากยิ่งขึ้นเท่านั้น รัฐธรรมนูญที่นำเสนอต่อสภาจึงร่างเพื่อสนองความต้องการนี้ มีมติยอมรับรัฐธรรมนูญนั้นในวันที่ 8 พฤศจิกายน ด้วยคะแนนเสียง 240 ต่อเสียงค้าน 2 เสียง และความสำเร็จที่ถาวรสิ่งเดียวคือการยืนยันอย่างแน่วแน่ยอมรับชื่อของประเทศใหม่ว่า สาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งเวียดนาม (ดี อาร์ วี เอน) มีการประกาศว่าประเทศ “เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและแบ่งแยกมิได้” ประกอบด้วยสามภาคคือ บัก โบ (เหนือ) ตรง โบ (กลาง) และนาม โบ (ใต้) ซึ่งจะปกครองโดยสภาเดียวกัน คือ รัฐสภาของประชาชนที่เลือกตั้งทุกสามปีด้วยการเลือกตั้งทางตรงและทางลับ จากการเลือกตั้งทั่วไปของชาวเวียดนามที่มีอายุเกิน

18 ปีขึ้นไป. รัฐธรรมนูญประกันสิทธิเท่าเทียมกันให้แก่สมาชิกทุกคนของชนหมู่น้อยและผู้หญิงให้ชาวเวียดนามมีเสรีภาพในการพูด การประชุม การนับถือศาสนา ที่อยู่อาศัย และการเดินทาง ให้มีการศึกษาเบื้องต้นเป็นการศึกษาบังคับและไม่เสียเงิน กระตุ้นให้รัฐช่วยเหลือคนชราและพิการ แต่ไม่ได้มีข้อแม้ในเรื่องสวัสดิการสังคมแต่อย่างใด และมีได้กล่าวถึงการวางแผนทางเศรษฐกิจ และมีได้วางกฎเกณฑ์เกี่ยวกับทรัพย์สินส่วนตัวให้แน่นอนลงไป ในทางตรงกันข้ามกลับประกันสิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สินและการเป็นเจ้าของแก่ชาวเวียดนามทุกคน

สภาแห่งชาติมิได้มีการประชุมอีกตราบจนเดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 รัฐธรรมนูญไม่ได้รับการนำออกมาใช้ หลักการอันสูงส่งมิได้มีอิทธิพลต่อวิวัฒนาการทางการเมืองของรัฐบาลฮานอยแต่อย่างใด แม้แต่ก่อนหน้าที่ความขัดแย้งทางอาวุธจะเกิดขึ้นคลุมทั้งประเทศ พวกคอมมิวนิสต์ยังรู้สึกว่าเป็นการถูกต้องอย่างยิ่งในการเหมาเอาว่าผู้ที่ต่อต้านพวกเวียดนามห์คือพวกทำการต่อต้านรัฐ แม้ว่าพวกคอมมิวนิสต์จะนำการปฏิรูปแบบประชาธิปไตยที่รุนแรงมาใช้ แต่ก็มีได้รู้สึกไม่สบายที่จะจำคุกหรือแม้แต่ประหารพวกที่พยายามใช้การปฏิรูปต่อต้านตน ในระหว่างสัปดาห์แรก ๆ ของการปฏิวัติ มีพวกชาตินิยมหลายคนถูกฆ่าตาย คนอื่น ๆ ถูก “ศาลประชาชน” พิจารณา และตัดสินให้ประหารชีวิตในฐานะเป็นกบฏ เลอ ถิ่นห์ คอย ชาวเวียดนามที่นิยมคอมมิวนิสต์ยอมรับว่า “อะไรที่แสดงออกมาว่าเป็นการต่อต้านทางการเมือง ต้องถูกกำจัดลงอย่างไร้ความปราณี”¹⁴ และตรง ชินห์ แสดงความคิดเห็นไว้เป็นทางการในเรื่องการปฏิวัติเดือนสิงหาคม โดยแสดงความเสียใจว่ามีได้ดำเนินการกดขี่ต่อไป “อย่างเต็มที่ภายในขอบข่ายของความเป็นไปได้”¹⁵

แต่การประหารด้วยเหตุผลทางการเมืองเหล่านี้มิได้จำกัดอยู่ภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์แรกที่ยุ่งยากหลังการปฏิวัติ หรือมิได้จำกัดอยู่ในหมู่ “ผู้ร่วมมือ” และ “พวกหัวเก่า” เท่านั้น พวกสตาลินจะคอยกำจัดใครก็ตามที่จะทำให้พวกเขาอับแสงเสียให้สิ้น

ตรัง วัน เกียว เชื่อว่าการรวมการบัญชาการไว้ที่ศูนย์เดียว เพื่อทำสงครามในภาคใต้นั้นจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อพรรคชาตินิยมทั้งหลายที่ไม่ยอมสวามิภักดิ์โดยสิ้นเชิงถูกกำจัดเสียต่อจากพวกทรอทสกีที่เขากำจัดไปแล้ว เขากลัวนิกายทางศาสนาที่มีบทบาททางการเมืองที่รวมกันดีแล้วมากที่สุด เขาเกลียดเสียจนกระทั่งเขาแสดงตัวเองท่ามกลางพวกชาตินิยมที่ต่อต้านฝรั่งเศสพวกอื่น ๆ จนกระทั่งเขาถูกเรียกตัวกลับไปฮานอยในเดือนมกราคม ค.ศ. 1946 และเหงียน บินห์ ได้รับแต่งตั้งมาแทนที่ แต่แม้ว่าบินห์จะเป็นคนเฉลียวฉลาดมากกว่าแต่ก็ปราศจากความปราณีเช่นกัน เขาได้รับความสำเร็จในการรวมขบวนการต่อต้านที่แตกแยกอยู่อย่างมากในภาคใต้ได้ชั่วคราวแต่ไม่นานนัก กลุ่มต่าง ๆ เริ่มต่อสู้ในหมู่กันเองอีก ตราบจนความหวาดกลัวพวกคอมมิวนิสต์ค่อย ๆ ไล่พวกต่อต้านคอมมิวนิสต์จำนวนมากเข้าไปในค่ายฝรั่งเศส

การเปลี่ยนแปลงเช่นนี้มิได้เกิดขึ้นในหมู่พวกหัวเก่า ตราบจนเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1947 หลังจากทำการรบอย่างเปิดเผยสลับกับการอยู่ร่วมกันอย่างอึดอัดกับพวกเวียดนามห์นานครั้งแล้ว เหงียน บินห์เริ่มเชื่อว่า หวน พู โซ ผู้นำพวกหัวเก่าคงจะไม่อ่อนข้อให้แก่พวกเวียดนามห์ จึงวางแผนดักในเดือนเมษายน ค.ศ. 1947 และในที่สุดก็ประหารชีวิตเขาเสีย

ยกเว้นแต่การกระทำต่อต้านฝรั่งเศสร่วมกันเพียงระยะสั้นแล้ว การรบระหว่างพวกเวียดนามห์และพวกนิกายศาสนาต่าง ๆ ซึ่งเสมือนเป็นบทที่ร้ายที่สุดในประวัติศาสตร์ขบวนการต่อต้านอาณานิคม

ตอนหนึ่งก็ดำเนินต่อไปตลอดสงครามอินโดจีน การสู้รบยุติลงด้วยการทำสัญญาสันติภาพกับฝรั่งเศส แม้ว่าพวกเวียดมินห์จะมีได้แรงเร้าก็ตาม แต่จากความเห็นในชาติ นโยบายคอมมิวนิสต์เกี่ยวกับพวกนักวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ ก็เป็นอาชญากรรมไม่น้อยไปกว่าการฆ่าฝ่ายตรงข้ามเลย

พวกบินห์ ซูเยน เป็นพวกแรกที่ตอบโต้ความโหดร้ายของพวกเวียดมินห์ด้วยการพูดว่าจะทำสัญญากับฝรั่งเศส พวกบินห์ ซูเยน กลุ่มน้อยร่วมมือกับฝรั่งเศสในการรบกับพวกเวียดมินห์ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1947 และกองกำลังทั้งหมดของนักวิทยาศาสตร์นี้ตามมาอีกปีหนึ่งให้หลัง พวกบินห์ ซูเยน กลายเป็นพันธมิตรที่เข้มแข็งของฝรั่งเศสมากกว่าพวกเกาใต้ หรือหัวเหา การที่พวกเกาใต้เปลี่ยนจากการต่อต้านมาเป็นร่วมมือกันนี้เป็นเพราะการกระตุ้นจากการปฏิบัติของพวกเวียดมินห์ต่อหัวหน้าพวกเกาใต้ชื่อ ตรัง กวง วินห์ หลังจากวินห์หนีมาจากพวกเวียดมินห์แล้ว เขาก็ชักชวนบริวารของเขาให้มาตกลงกับฝรั่งเศส พวกบินห์ ซูเยน กลุ่มเล็ก ๆ มาประชุมร่วมกับฝรั่งเศสในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1946 และกลุ่มใหญ่ตามมาในเดือนพฤศจิกายน หลังจากฝรั่งเศสอนุญาตให้สังฆราชของพวกเกาใต้กลับมาจาก การถูกเนรเทศ เนื่องจากในหมู่พวกหัวเหายังมีความรู้สึกต่อต้านฝรั่งเศสอย่างเข้มแข็งอยู่ พวกหัวเหาจึงมิได้ตัดรอนจากพวกเวียดมินห์ตราจบเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1947 แม้ว่าจะมีการปะทะด้วยอาวุธระหว่างทั้งสองฝ่ายตั้งแต่เดือนกันยายน ค.ศ. 1945 ความโหดเหี้ยมของพวกหัวเหาบางกองในการรบกับพวกเวียดมินห์ยังคงมีอาจหาสิ่งใดมาเปรียบเทียบได้ในประวัติศาสตร์การเมืองเลือดของเวียดนามหลังปี 1945

7

แม้ว่าจะมีการสงครามขึ้นระหว่างพวกเวียดมินห์และพวกนักวิทยาศาสตร์ต่าง ๆ สงครามกองโจรในภาคใต้ก็ยังคงดำเนินต่อไปไม่ลดน้อยลง วันที่ 30 ตุลาคม ค.ศ. 1946 ซึ่งเป็นเวลาที่สัญญาหยุดยิงที่ตกลงกันไว้ในข้อตกลงชั่วคราวจะเป็นผลเต็มที่ พวกเวียดมินห์ได้คุมดินแดนมากกว่าเข้มแข็งกว่าและควบคุมขบวนการต่อต้านไม่มั่นคงกว่าในตอนต้นปี ผู้ที่สมควรได้รับคำสรรเสริญในความสำเร็จนี้คือ เหงียน บินห์ ผู้ซึ่งมีกำลังความสามารถ ความกล้าหาญ และความเฉลียวฉลาดในการจัดองค์การช่วยทำให้ยุทธวิธีของการรบแบบกองโจรดีขึ้น ฝรั่งเศสได้ตอบต่อยุทธวิธีแบบกองโจรที่เพิ่มขึ้นด้วยการชูขวัญประชาชนเพิ่มขึ้น เข้าทำลายปล้นสะดมและเผาหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ยิงพวกเขา ซึ่งทำให้พวกชาตินิยมอ่อน ๆ หลายนับคนและแม้แต่ประชาชนที่เป็นมิตรกับฝรั่งเศสให้กลับใจเป็นศัตรูที่ร้ายกาจไปได้

การที่ฝรั่งเศสไม่ยอมประนีประนอมด้วยกลายเป็นอาวุธลับชนิดหนึ่งสำหรับพวกคอมมิวนิสต์ทำให้ง่ายขึ้นสำหรับการใช้ชีวิตการของพวกเขา พวกที่มีหัวรุนแรงมักจะมีพลังเหมือนกันที่จะทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายโดยการประนีประนอมกับพลังทางการเมืองระดับกลาง ฝรั่งเศสยืนยันที่จะให้ความ "ร่วมมือ" โดยมีข้อแม้ที่ทำให้การปกครองตนเองของคนพื้นเมืองแลดูเป็นเรื่องตลกและพวกคอมมิวนิสต์ก็เน้นในเรื่อง "ความสามัคคี" โดยมีข้อแม้ที่จะบังคับหมู่ชนอื่น ๆ ที่ต่อต้านอยู่ให้ยกเลิกเอกลักษณ์ของเขาทั้งหลายเสีย และหันมาเป็นบริวารของพวกเวียดมินห์

ฝรั่งเศสต้องการให้พวกคอมมิวนิสต์ผูกขาดขบวนการของชาติรุนแรงเท่ากับพวกคอมมิวนิสต์เอง ความปรารถนาของพวกเขาก็คือมิให้มีผู้ใดเหลืออยู่ที่จะต่อสู้วันแต่พวกคอมมิวนิสต์ ทำให้พวกเขาเชื่อ

ว่าสิ่งนั้นเป็นประเด็นจริง ๆ ในไม่ช้า แม้ว่าพวกคอมมิวนิสต์มิได้ร่วมในพรรคคนะของฝรั่งเศสว่ามีเพียงแต่พวกเขาที่กำลังรบกับฝรั่งเศส แต่ก็เห็นด้วยถึงความปรารถนาของฝรั่งเศสว่าไม่มีผู้ใดยังเหลืออยู่ที่จะนำการต่อสู้เพื่อเอกราช เว้นแต่พวกเวียดมินห์

พันธมิตรชั่วคราวระหว่างพวกเวียดมินห์และฝรั่งเศสต่อต้านพรรคที่นิยมจีนสิ้นสุดลงทันทีที่พรรคชาตินิยมเวียดนามและพรรคคอมมิวนิสต์ ฮอยถูกทำลายลง ระหว่างเดือนมิถุนายนและพฤศจิกายน ค.ศ. 1946 เกือบเพิ่มกำลังกองทัพประจำการของเขาจากจำนวน 30,000 คน ขึ้นเป็น 60,000 คน ยิ่งกว่านั้นพวกเวียดมินห์ยังคงเกณฑ์บรรดาชายหนุ่มมาเตรียมฝึกทหารอยู่เนื่อง ๆ เมื่อสงครามเกิดขึ้น การรวบรวมกำลังทหารของพวกเวียดมินห์มีจำนวนประมาณ 100,000 คน

ไม่เพียงแต่ทั้งสองฝ่ายต่างเพิ่มการเตรียมรบ แต่พวกเขายังลอบทำลายข้อตกลงใด ๆ ที่กระทำไว้ในสัญญาเดือนมีนาคมที่พวกเขาคิดว่าเป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จของจุดมุ่งหมายของพวกเขา ฝรั่งเศสยื่นข้อเรียกร้องที่จะตกลงหยุดยิงในภาคใต้ และที่จะยินยอมตกลงข้อที่จำเป็นในการยอมรับว่าเวียดนามเป็นรัฐเสรี พวกเวียดมินห์ใช้การปฏิเสธนี้เป็นข้อแก้ตัวที่จะไม่ร่วมมือในการตั้งกองทัพร่วมกันภายใต้บังคับบัญชาของฝรั่งเศส ไม่ว่าจะป็นสัญญาตกลงชั่วคราวหรือคำพูดประนีประนอมของโฮจิมินห์ หลังจากเขากลับมาเวียดนามแล้ว ก็มีอาจลดการเป็นปรปักษ์ที่มีอยู่นั้นลงได้

ความไม่สามารถขึ้นต้นในอันที่จะตกลงประนีประนอมต่าง ๆ ต่อไป ก่อให้เกิดความรำคาญใจด้วยกันเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ ทั้งที่เป็นเรื่องไม่สำคัญและเรื่องสำคัญ เรื่องที่ไม่สำคัญมีอาทิเช่น พิธีการต่าง ๆ ของเวียดนาม เช่น การทำลายเหรียญตราและประกาศนียบัตรทั้งหมดของฝรั่งเศสในที่สาธารณะ และการไม่ยินยอมให้กองทัพเวียดนามเข้าร่วมในการฉลองสงบศึกของฝรั่งเศส ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นคือ การนัดหยุดงานตามโรงงานต่าง ๆ ที่ฝรั่งเศสได้รับคืนมา หรือการไม่ส่งอาหารให้แก่กองทัพฝรั่งเศส

บัญชีความขมขื่นของชาวเวียดนามเริ่มด้วยการไม่รักษาคำตกลงหยุดยิงที่กระทำไว้ในสัญญาชั่วคราว ขณะที่ฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะเคารพสัญญาชั่วคราวเนื่องจากการแสดงออกซึ่งความเป็นศัตรูในภาคใต้ ฝรั่งเศสปฏิบัติตนเสมือนหนึ่งข้อตกลงบางข้อให้อำนาจปกครองในภาคเหนือแก่พวกเขา โดยมีได้ตกลงกับฮานอยก่อน พวกเขาให้สิทธิแก่ตนเองในการเก็บภาษีจากชาวฝรั่งเศส โดยเฉพาะโรงงานที่ฝรั่งเศสเป็นเจ้าของ ทั้งนี้เป็นข้อแตกแยกในสัญญาที่ทำกันไว้ชั่วคราวที่ดูเป็นการทำท้าวเทียมกันก็คือ การตั้งสถาบันบริหารไปรษณีย์ส่วนกลางของฝรั่งเศสที่เมืองฮานอย ยิ่งกว่านั้น ในวันที่ 27 ตุลาคม ฝรั่งเศสประกาศใช้รัฐธรรมนูญสำหรับสหพันธ์ฝรั่งเศสโดยมิได้ปรึกษารัฐอินโดจีนใด ๆ เลย

แต่กระนั้น เรื่องราวเหล่านี้ยังมีความสำคัญเป็นรองเมื่อเปรียบเทียบกับความขัดแย้งเกี่ยวกับปัญหาเงินตราและการศุลกากร สัญญาชั่วคราวกำหนดให้มีคณะกรรมการร่วมกันหาทางว่าทำอย่างไรและใครจะเป็นผู้ผลิตเงินตราของประเทศในอนาคต และทำอย่างไรและเพื่อประโยชน์ของผู้ใดที่ควรเก็บภาษีศุลกากร ฝรั่งเศสซึ่งยังคงผลิตเงินเป็ชแบบเก่าผ่านธนาคารอินโดจีนเห็นว่ามิใช่เป็นเรื่องเร่งรีบที่จะเริ่มการตกลงที่จะเลิกล้มระเบียบการที่เหมาะสมกับพวกเขาอย่างดีแล้ว ในอีกด้านหนึ่งพวกเขามีเหตุผลจำเป็นที่จะเปลี่ยนการควบคุมสินค้าเข้าและการเก็บภาษีศุลกากร ความเห็นของฝรั่งเศสคือควรมีบริการภาษีศุลกากรเพียงหน่วยเดียวในอินโดจีนทั้งหมด นั่นคือ ควรแยกภาษีศุลกากรออกจากอำนาจของรัฐต่าง ๆ มาให้ฝรั่งเศสบริหารตามลำพัง ชาวเวียดนามไม่เพียงแต่ขัดขวางการเข้ายุ่งเกี่ยวกับสิทธิของพวกเขาในการส่งสินค้าเข้าที่พวกเขาต้องการ และเก็บภาษีทุกสิ่งที้นำเข้ามาในประเทศ แต่พวกเขา

ยังต้องการแก้ไขสภาพการเงินของประเทศด้วยการเก็บภาษีศุลกากร พวกเขาเรียกนามมิได้กระตือรือร้นที่จะเพิกถอนการควบคุมชายแดนและรายได้ที่ได้จากเขตนั้นหรือแม้แต่แบ่งกันกับฝรั่งเศส จึงมิได้รับรื้อนยอมตามสนธิสัญญาชั่วคราวที่ว่าด้วยภาษีศุลกากร สิ่งนี้จึงช่วยให้ความตั้งใจของฝรั่งเศสมั่นคงขึ้นในอันที่จะตกลงปัญหาแต่เพียงข้างเดียว นอกจากนี้ ยังให้โอกาสฝรั่งเศสแสดงกำลังอีกด้วย

ในวันที่ 29 สิงหาคม สองสัปดาห์ก่อนการลงนามในข้อตกลงชั่วคราว กองทหารฝรั่งเศสที่ไฮฟองขับไล่ชาวเวียดนามออกจากที่ทำการศุลกากรที่ไฮฟอง ด้วยข้ออ้างว่าพ่อค้าจีนต้องถูกบังคับให้เสียภาษีขาเข้าเป็นการฝ่าฝืนสนธิสัญญาระหว่างฝรั่งเศสกับจีน ซึ่งตกลงให้จีนนำสินค้าเข้าสู่อินโดจีนได้โดยไม่เสียภาษี สนธิสัญญาซึ่งรัฐบาลเวียดนามมิได้ร่วมอยู่ในการตกลง กรณีดังกล่าวยังมีได้ตกลงกันด้วยการที่เกือบเข้าแทรกแซงด้วยตัวเอง เมื่อนายพลมอร์ลิแอร์ แม่ทัพฝรั่งเศสในภาคเหนือประกาศในวันที่ 10 กันยายน สัปดาห์ก่อนการนำเอาปัญหาภาษีศุลกากรขึ้นมาเจรจาตกลงกันตามข้อตกลงชั่วคราวว่า ฝรั่งเศสจะดำเนินการควบคุมสินค้าเข้าและสินค้าออกแต่ผู้เดียวอย่างเต็มที่ ที่เมืองไฮฟองในวันที่ 15 ตุลาคม คำสั่งนั้นยังมีได้ยกเลิกเมื่อเวลาลงนามในข้อตกลงชั่วคราว และคำประท้วงของโฮจิมินห์ไปยังปารีส ในวันที่ 16 พฤศจิกายนก็มีได้รับคำตอบ

แม้ว่าโฮจิมินห์จะยังคงร้องขออย่างเปิดเผยให้มีการเจรจาตกลงกัน รัฐบาลของเขาเริ่มปฏิบัติการอย่างเดียวกับฝรั่งเศส รัฐธรรมนูญที่สภายอมรับมิได้อ้างถึงสหพันธ์ฝรั่งเศสแต่อย่างใดหรือก็มีได้กล่าวถึงสหพันธรัฐอินโดจีน ซึ่งตามข้อตกลงเดือนมีนาคมเวียดนามเป็นสมาชิกด้วยในวันที่ 6 พฤศจิกายน สภานิติบัญญัติเวียดนามใหม่ ที่เรียกว่า “โฮจิมินห์เป็ยช” ในวันที่ 8 พฤศจิกายน สภาคัดค้านการที่กองควบคุมชายแดนของฝรั่งเศสที่ไฮฟองละเมิดอธิปไตยของชาติ การเตรียมการโฆษณาและเตรียมกำลังทหารอย่างเร่งรีบมากขึ้น เมื่อหมดสมัยสภาในวันที่ 14 พฤศจิกายน ก็เตรียมเวทีสำหรับการแสดงละครครั้งยิ่งใหญ่ ซึ่งจะเริ่มแสดงในเวียดนามอีกสัปดาห์หนึ่งต่อมา

8

วันที่ 20 พฤศจิกายนเป็นวันที่ควรแก่การจดจำ มีการปะทะกันด้วยอาวุธเกิดขึ้นสองแห่ง การปะทะที่ลงขันนั้นระงับลงได้ภายในเวลา 24 ชั่วโมง ซึ่งฝรั่งเศสได้รับชัยชนะอย่างเห็นชัด การปะทะอีกแห่งหนึ่งเกิดขึ้นที่ไฮฟอง ซึ่งเป็นศูนย์กลางสงครามประสาท ซึ่งเกิดก่อนความรุนแรงในภาคเหนือจะเกิดขึ้น

หากมิได้มีหลักฐานที่ตรงกันว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นที่ไฮฟองในวันที่ 20 พฤศจิกายน ได้เกิดขึ้นจริง ๆ แล้ว แต่ละคนอาจจะไม่เชื่อเรื่องราวที่ลือเชื่อนั้นแน่นอน ที่แปลกก็คือในขณะนั้นไม่ว่าฝรั่งเศสหรือประเทศอื่น ๆ มิได้มีผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์ในเวียดนามเหนือเลย รายงานที่เป็นหลักฐานของเรื่องนี้เขียนโดยชาวฝรั่งเศสผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์นั้น คนที่สนใจที่จะพิสูจน์ว่าตนไม่ควรเป็นผู้รับคำตำหนิจากความน่าสะพึงกลัวที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจ ๆ การขาดความสนใจในชีวิตมนุษย์และความโง่เง่าของพวกเขา แม้ว่าสิ่งนี้จะทำให้เกิดการอธิบายเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นติดต่อกันระหว่างวันที่ 20-23 พฤศจิกายนให้พอใจไม่ได้ อย่างน้อยก็ให้รู้เรื่องที่ถูกต้องกับความจริงพอประมาณ

ในเวลาเช้าตรู่ของวันที่ 20 พฤศจิกายน เรือลาดตระเวนฝรั่งเศสในอ่าวไฮฟองเข้ายึดเรือสำเภา

ของจีนที่ขืนสินค้า “ต้องห้ามไม่ให้นำเข้ามา” กองทหารอาสาสมัครเวียดนามห์ (ตู วี) เข้าขวางกันเรือฝรั่งเศสและจับลูกเรือสามคนมาเป็นเชลย การปฏิบัติดังกล่าวควบคุมไปด้วยการปะทะอย่างย่อย ๆ อีกหลายแห่งภายในและบริเวณรอบ ๆ อ่าวจอดเรือ ในระหว่างนั้นทหารฝรั่งเศสอีกสามคนก็ถูกจับกุมไป ดังนั้น แม่ทัพฝรั่งเศสประจำท้องถิ่นคือ พันเอกเดอแบส จึงตัดสินใจใช้กำลังเข้าช่วยปลดปล่อยบุคคลทั้งหก กองทหารฝรั่งเศสที่บุกรุกเข้าไปในค่ายเวียดนามทำให้เกิดการสู้รบอย่างดุเดือด พวกตูวี ก่อสร้างค่ายป้องกันและกีดกันความพยายามของฝรั่งเศสในอันที่จะเข้าช่วยคนของตน ฝรั่งเศสเกิดโทษเพราะแผนล้มเหลวจึงเข้าโจมตีขับไล่ทหารยามเวียดนามห์ในเมืองที่อยู่ในบริเวณของฝรั่งเศส ในไม่ช้า กองทหารฝรั่งเศสก็เข้าครอบครองเมืองส่วนใหญ่ รวมทั้งบริเวณส่วนใหญ่ที่พวกเวียดนามตั้งมั่นอยู่ ขณะที่การรบคงดำเนินต่อไป คณะกรรมการติดต่ออย่างถาวรส่วนท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยชาวฝรั่งเศสสองคนที่มีวิจารณ์ญาณที่ดีก็ประชุมกันเมื่อเวลา 11.00 น. เพื่อตกลงปัญหาท่าทีของชาวเวียดนาม ต้องการประนีประนอม นักโทษฝรั่งเศสได้รับการปลดปล่อย ชาวเวียดนามยังยอมรับคำเรียกร้องของฝรั่งเศสว่าให้ทำลายเครื่องกีดขวางให้หมดก่อนสองนาฬิกาในคืนนั้นและให้ตกลงหยุดยิง แม้ว่าฝรั่งเศสจะคัดค้านคำเรียกร้องของเวียดนามที่ให้ทั้งสองฝ่ายต่างกลับคืนสู่ที่มั่นดั้งเดิม ฝรั่งเศสยังคงอยู่ในเขตของชาวเวียดนามและมีได้อนุญาตให้พวกเวียดนามห์กลับไปยังที่มั่นของตนในเขตของฝรั่งเศสในเมือง อย่างไรก็ดี เมื่อเวลาสองนาฬิกาเมื่อคำเรียกร้องของฝรั่งเศสให้ทำลายเครื่องกีดขวางไปให้หมดสิ้นไม่สำเร็จทันเวลา กองทหารฝรั่งเศสก็เคลื่อนเข้ายังบริเวณที่พวกเวียดนามตั้งมั่นอยู่ พร้อมด้วยรถถังและรถเกราะ การรบเกิดขึ้นทันทีและยิ่งเพิ่มความดุเดือดยิ่งขึ้น

เหตุการณ์นั้นตกลงกันได้และการรบยุติลงในวันที่ 21 พฤศจิกายน หลังจากแม่ทัพทั้งหลายที่ไฮฟองได้รับคำสั่งให้บริวารการหยุดยิงแล้ว แต่การเข้าแทรกแซงในไซ่ง่อนพร้อมด้วยความเห็นชอบของปารีส มิได้แต่เพียงทำให้การหยุดยิงในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นก่อนหน้านั้นหยุดลง แต่พร้อมกันนั้นก็ทำลายความหวังที่จะหยุดยั้งความเคลื่อนไหวไปสู่ความเป็นศัตรูในภาคเหนือ

ในวันที่ 18 พฤศจิกายน ผู้แทนฝ่ายพลเรือนของฝรั่งเศสจากไซ่ง่อนมี นายเอม แอร์ ลาสซารีแอร์ เป็นผู้นำก็มายังฮานอย เพื่อมาดูว่าคณะกรรมการผสมที่จะทำงานเกี่ยวกับปัญหาเรื่องภาษีศุลกากรและการค้าต่างชาติดูริเริ่มทำงานเสียที ในวันที่ 20 พฤศจิกายนขณะที่มีการนองเลือดอยู่ที่ไฮฟอง ลาสซารีแอร์ร่วมรับประทานอาหารกับโฮจิมินห์ผู้ตกลงยินยอมให้เปิดการเจรจาทันทีที่ฮานอย แต่ในไซ่ง่อนความปรารถนาจะตกลงปัญหาเหล่านี้สูญหายไปทันทีที่มีข่าวการรบที่ไฮฟองเข้ามาถึงสำนักงานของแม่ทัพใหญ่ คือ พลเอกวาลล์ลีย์ ผู้ปฏิบัติกรเป็นข้าหลวงใหญ่ในขณะที่ดาจงลิเออไม่อยู่ วาลล์ลีย์เห็นทันทีว่าเป็นโอกาสที่เขาจะได้รับผลตามความมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดที่วางแผนไว้ คือ ให้ฝรั่งเศสได้ควบคุมอ่าวไฮฟองอย่างสมบูรณ์ ดังนั้น เขาจึงแจ้งแก่ทั้งพลเอกมอร์ลิแอร์และลาสซารีแอร์ว่า จะยอมรับข้อเสนอของโฮจิมินห์ให้มีการเจรจาทกลงภายใต้เงื่อนไขสองข้อ คือ ให้อพยพกองทัพเวียดนามออกจากไฮฟองทันทีและให้กองทัพฝรั่งเศสได้ครอบครองบริเวณไฮฟองอย่างสมบูรณ์

พลเอกมอร์ลิแอร์ผู้ทราบคือผู้ว่าพวกเวียดนามห์ไม่ยอมรับการยอมแพ้ทั้งปวง มิได้สนใจจะยื่นข้อเรียกร้องเหล่านี้ต่อโฮจิมินห์ เขากลับยืนยันต่อไซ่ง่อนว่าเรื่องนั้นได้ตกลงกันแล้ว วาลล์ลีย์นั้นเห็นว่าพลเอกมอร์ลิแอร์อาจไม่เห็นด้วยกับเหตุผลของเขา จึงจะเลยต่อระเบียบการที่ศักดิ์สิทธิ์เหล่านั้นเสียและออกคำสั่งโดยตรงแก่แม่ทัพในไฮฟอง ผู้ซึ่งเกือบถูกชักชวนให้เคารพต่อการหยุดยิง ในวันที่ 22

พฤศจิกายน พลเอกเดอบาสได้รับคำชักชวนจากวาล์ลยอีกครั้งหนึ่งว่า เขาอาจปฏิบัติการไปได้โดยไม่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้บังคับบัญชาโดยตรง คือ พลเอกมอร์ลิแอร์¹⁶ สิ่งที่ทำให้วาล์ลยยืนยันว่าจะทำลายการหยุดยั้งคือ ข้อความจากพลเรือเอกดาจองลิเออ ผู้ได้รับคำอนุมัติจากปิโดว่า ฝรั่งเศสอาจใช้กรณีไฮฟองเป็นการสอนบทเรียนให้แก่ชาวเวียดนาม ในสาส์นที่กำหนดเคราะห์กรรมแม้จะมีใช่เป็นจริงทั้งหมดที่นายพลวาล์ลยมีไปถึงเดอบาส วาล์ลยสั่งแม่ทัพที่ไฮฟองให้ใช้ทุกวิถีเพื่อ “ทำตนเป็นผู้กุมอำนาจที่ไฮฟองโดยสมบูรณ์และจะทำให้กองทัพเวียดนามเข้าใจสถานการณ์ได้ดีขึ้น”¹⁷

ในวันที่ 23 พฤศจิกายน เดอบาสส่งคำขอร้องของวาล์ลยต่อไปยังเจ้าหน้าที่เวียดนามส่วนท้องถิ่นเสมือนเป็นการยื่นคำขาดให้กองทัพเวียดนามอพยพออกจากเมืองไฮฟองภายในสองชั่วโมง โดยมีข้ออ้างว่าการเคลื่อนไหวของกองทหารเวียดนามจะก่อให้เกิดความแตกแยกในปัญหาหยุดยั้ง อีกสองชั่วโมงต่อมา ชาวเวียดนามตอบว่าพวกเขาออกคำสั่งจากฮานอยและพวกเขาไม่ได้ฝ่าฝืนการหยุดยั้ง เดอบาสให้เวลาพวกเขาอีก 45 นาที ก่อนที่จะตัดสินใจตัดคำขาดของเขาและการโจมตีก็จะเริ่มขึ้น

ฝรั่งเศสทุ่มทุกสิ่งที่ตนมีอยู่ในการรบเพื่อไฮฟอง ทั้งกองทหารราบ รถถัง กองปืนใหญ่ อากาศยาน และแม้แต่ปืนติดเรือรบที่ยิงเข้าไปในเขตเวียดนาม ซึ่งไม่มีการสู้รบเลย แม้แต่พวกพลเรือนที่พยายามจะออกมายังบริเวณนอกเมืองก็ถูกยิงด้วยปืนเรือด้วย เพราะเข้าใจผิดว่าเป็นทหารที่รวมตัวออกมาโจมตี ความขัดแย้งเรื่องจำนวนชาวเวียดนามที่ถูกฆาตยในปฏิบัติการอันโหดร้ายนี้ยังคงมิได้มีการสำรวจอย่างถูกต้อง ไม่มีผู้ใดเหลืออยู่ที่ไฮฟองในฐานะที่จะนับจำนวนผู้ตายหรือสนใจที่จะทำเช่นนั้น ชาวเวียดนามอ้างว่าจำนวนผู้เสียชีวิตมีเกือบ 20,000 คน แต่ฝรั่งเศสยังคงถกเถียงอยู่ว่า “มีคนถูกฆาตยที่เป็นพลเรือนที่พากันหนีและถูกอาวุธจากเรือรบไม่เกินหกพันคน” นี่เป็นคำบอกเล่าของพลเรือเอกบาเทร์กล่าวแก่ปอล มุส ในเวลาต่อมา¹⁸

ในวันที่ 24 พฤศจิกายน พลเรือเอกดาจองลิเออ กระทำการที่ไม่น่านิยมด้วยการส่งสาส์นไปยังวาล์ลย ผู้มีวิธีการค่อนข้างจะป่าเถื่อนอยู่แล้ว ซึ่งนับเป็นการแสดงอุปนิสัยของผู้ส่งสาส์นนั่นมีใจความว่า “ข้าพเจ้าได้ทราบด้วยความขัดเคืองเรื่องการโจมตีที่ไฮฟองและกลางคืนเมื่อเร็ว ๆ นี้ กองทหารของเราตกเป็นเหยื่อของการเตรียมการฆาตกรรมอีกครั้งหนึ่ง ข้าพเจ้าขอทศนุเคราะห์ให้แก่ทหารหาญผู้เสียชีวิตของเรา ขอคารวะแด่ผู้บาดเจ็บ รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐและคนทั้งประเทศต่างตื่นตัวเป็นอย่างยิ่ง ต่างประจักษ์ว่าท่านทั้งหลายเผชิญกับความยากลำบากพิเศษของท่านจงรับความเคารพและความไว้วางใจจากข้าพเจ้า เราจะไม่มีวินถอยหรือยอมยุดิเลย”¹⁹

สงครามที่ไฮฟองดำเนินอยู่หลายวัน ชาวเวียดนามต่อต้านอย่างเข้มแข็ง แต่อาวุธของพวกเขาไม่เพียงพอ ครั้นถึงวันที่ 28 พฤศจิกายน พวกคูวี ก็เสียที่มั่นในเมือง เสียท่าเรือและสนามบินใกล้เคียง

9

แม้ว่าการกระทำของฝรั่งเศสจะก่อให้เกิดความตื่นตกใจในเมืองฮานอย แต่รัฐบาลก็ยังคงยึดมั่นกับความหวังว่าอาจเป็นไปได้ที่จะกลับไปสู่สภาพเดิมที่เป็นอยู่ก่อนการโจมตี ไฮจิมีนห์ขอร้องให้ประชาชนอยู่อย่างสงบ เกือบขอเข้าพบพลเอกมอร์ลิแอร์ในวันที่ 27 พฤศจิกายน เพื่อปรึกษามาตรการในการจะผ่อนคลายความตึงเครียด เขาได้รับอนุญาตให้เข้าพบได้ในอีกสองวันต่อมา แต่ข้อความที่

มอร์ลิแอร์บอกกับนายเกียบบักมีโซ่สิ่งอื่นใดนอกไปจากยื่นคำขาดอีกครั้งหนึ่ง พลเอกวาล์ลลุ่ยได้ออกคำสั่งว่าการเจรจาเกี่ยวกับข้อตกลงใหม่ ๆ จะทำได้ หากรัฐบาลยอมตกลงเป็นทางการให้ฝรั่งเศสมีอำนาจเต็มที่ ณ เมืองไฮฟอง และบริเวณโดยรอบ และบนท้องถนนทั้งหมดที่ติดต่อบริเวณค่ายทหาร โดยเฉพาะเส้นทางระหว่างไฮฟองและฮานอย ข้อเรียกร้องเหล่านี้มอร์ลิแอร์บอกกับเกียบบักมีโซ่ได้อยู่ในเรื่องที่จะมีการเจรจาตกลงแต่อย่างใด พวกเขาเวียดนามต้องยอมรับเสียก่อนที่ฝรั่งเศสจะตกลงว่าจะมีการเจรจาต่อไปอีก

อาจสรุปได้ว่า ขณะนั้นแม้ว่าโฮจิมินห์จะมีความพยายามอย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อยที่จะรักษาการเจรจาสันติภาพให้คงอยู่ เขาก็เชื่อแล้วว่าสงครามเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงมิได้ อย่างไรก็ตามเขามีได้ยุ่งเกี่ยวกับการเตรียมทหารขั้นสุดท้ายของเกียบบัก หรือเขามีได้ห้ามคณะกรรมการกลางของพวกเวียดนามห์ในการออกคำร้องที่แสดงความไม่เป็นมิตร คือ ให้ประชาชนเตรียมพร้อมหากรัฐบาลออกคำสั่งให้รบ

งานขั้นที่สำคัญที่สุดของเกียบบักคือ การเคลื่อนย้ายกองทหารประจำการจากฮานอยและเมืองใหญ่อื่น ๆ เขารวบรวมกองทหารส่วนใหญ่ของเขาในจังหวัดต่าง ๆ ในเขตชลบทคันหาเกียง ตวนกวาง และไทเหวียน เป็นบริเวณอันกว้างขวางในภาคเหนือของฮานอยที่รู้จักกันว่า เวียดบั๊ก การเตรียมการอื่น ๆ รวมทั้งการติดตั้งเครื่องปิดถนนระหว่างไฮฟองและฮานอย ในเมืองฮานอยเองพวกเวียดนามห์ก็เริ่มก่อตั้งที่กำบัง ขุดคู โคนต้นไม้ และขุดอุโมงค์เพื่อเป็นทางผ่านที่ปลอดภัยระหว่างที่มั่นต่าง ๆ ของพวกเขา ผู้คนจำนวนมากตกใจกลัวจากเหตุการณ์ที่ไฮฟองและด้วยการกระทำอย่างก้าวร้าวยิ่งขึ้นของฝรั่งเศสต่างพากันหนีออกจากฮานอย พวกเวียดนามห์ที่ไม่มีความคิดรุนแรงตลอดจนพวกที่เพียงแต่ไม่มีความอดทน และพวกที่ตื่นเต้น โดยเฉพาะพวกตุ๊วี่ ก็เริ่มเลิกอดทนดังเช่นเคยเป็นมาแต่ก่อน บางคนต้องการการกระตุกเพียงเล็กน้อยที่จะโจมตีทหารฝรั่งเศสหรือแม้แต่พลเรือน ตั้งแต่นั้น ไม่มีวันใดผ่านไปโดยไม่มีการยิงกันตามบริเวณบางแห่งในเมือง

■ แซงเตอนีเย็กกลับมายังฮานอยอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 2 ธันวาคม ในฐานะข้าหลวงของสาธารณรัฐ เขาหาทางเข้าไปแทรกแซงเพื่อสันติภาพด้วยการฟื้นฟูการติดต่อกับโฮจิมินห์อีก ความจริงที่ว่าสองคนนี้พยายามจนวาระสุดท้ายที่จะรักษาสันติภาพ อาจพิสูจน์ให้เห็นได้แต่เพียงความปรารถนาที่จะลดความรับผิดชอบส่วนตัวในความพินาศที่ใกล้เข้ามา มากกว่าจะเป็นความเชื่อในผลสำเร็จของความพยายามของตน โฮจิมินห์มิได้ยอมพลาดโอกาสที่จะเสนอต่อมติมหาชนในฝรั่งเศส และแสวงหาทางให้ฝรั่งเศสเข้าแทรกแซง “ต่อต้านคนฝรั่งเศสบางคนในอินโดจีน” เขากะทำดั่งนั้นในการออกวิทยุกระจายเสียงอย่างร่าเริง ขอร้องต่อสภาแห่งชาติฝรั่งเศสในวันที่ 6 ธันวาคม และอีกครั้งหนึ่งในการให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ปารีส-โซ่งอน ในวันที่ 7 ธันวาคม เขากล่าวว่าแล้วย้ำอีกว่า “เราต้องการสันติภาพ” ไม่ว่าฝรั่งเศสหรือเวียดนามก็ไม่สามารถจะรับความหมดเปลืองของสงครามที่นองเลือดได้ อย่างไรก็ตาม เขากล่าวเพิ่มเติมว่า ชาวเวียดนาม “จะทำทุกสิ่งแทนการยอมเสียเสรีภาพ”

มีเสียงสะท้อนฉันทมิตรดังมาจากปารีสในวันที่ 10 ธันวาคม หัวหน้าพรรคสังคมนิยมคือเลออง บลุ่มเขียนลงวารสาร เลอ โปปูลาร์ ว่ามีหนทางเดียวที่จะให้ฝรั่งเศสรักษาชื่อเสียงของตนและอิทธิพลทางวัฒนธรรมและการเมืองในอินโดจีนไว้ได้ นั่นคือ ข้อตกลงอย่างจริงใจเกี่ยวกับอิสรภาพของเวียดนาม อีกสองวันต่อมาบลุ่มตั้งคณะรัฐบาลชั่วคราวขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วยสมาชิกสังคมนิยมทั้งสิ้น ในวันที่ 17 ธันวาคม รัฐบาลชุดนี้ก็ได้รับความไว้วางใจจากสภาผู้แทนราษฎร ในวันที่ 18 ธันวาคม คณะ

รัฐมนตรีลงมติให้มารีอัส มูเตห์ รัฐมนตรีเกี่ยวกับดินแดนโพ้นทะเลไปยังไซ่ง่อนเพื่อใช้ความพยายามอย่างสุดฝีมือเพื่อสันติภาพ

แต่สายไปเสียแล้ว ไม่ว่าฝรั่งเศสหรือเวียดนามห์ก็ไม่สามารถควบคุมการเตรียมของตนได้ ทำที่ของฝรั่งเศสยิ่งวันยิ่งก้าวร้าวมากขึ้นทุกที ฝ่ายเวียดนามห์ก็มีปฏิริยาตอบโต้อย่างควบคุมไม่ได้ยิ่งขึ้นทุกที ในวันที่ 15 ธันวาคม เมื่อรู้สึกว่าจะหมดอายุแล้ว โฮจิมินห์ส่งโทรเลขขอร้องไปยังเลออง บลูม เน้นถึงความปรารถนาของรัฐบาลของเขาที่ปรารถนาจะทำงานร่วมกับฝรั่งเศสอีก²⁰ หนังสือของเขารบรจข้อเสนอด่าง ๆ ที่ยุติธรรมและหนักแน่นเพื่อแก้หนทางตัน เนื่องจากหนังสือของเขามีเหตุผลก็นำประหลาดใจว่ากองทัพไซ่ง่อนคงต้องเก็บหนังสือฉบับนี้ไว้ เพราะหนังสือไปถึงปารีสในวันที่ 26 ธันวาคม หลังจากเกิดการปะทะในภาคเหนือไปสัปดาห์หนึ่งแล้ว

ในวันที่ 17 ธันวาคม พลเอกวาล์ลุย ไปเยือนไฮฟองโดยมิได้นัดหมาย เพื่อแจ้งแก่แม่ทัพภาคทั้งหลายให้เตรียมพร้อมที่จะรับเหตุการณ์ชั้นแตกหักที่ใกล้จะเกิดขึ้น ในวันเดียวกันเหตุการณ์ในฮานอย แสดงให้เห็นว่าแซงเตอนี้อาจปาเถื่อนได้เท่ากับผู้ที่อ้างตนเป็นนักชาตินิยม เพื่อแก้แค้นการที่พวกตุ๊วิโจมตีรบรจทุกของฝรั่งเศส ทำให้ทหารฝรั่งเศสถูกฆ่าตายไปหลายคน เขาก่อคำสั่งให้ “กวาดล้าง” ที่มั่นของพวกตุ๊วิ โจล ๆ กันนั้น เผาบ้านเรือนรอบ ๆ ที่มั่น และชาวเวียดนามลับห้าคนถูกฆ่าอย่างเลือดเย็น วันต่อมา แซงเตอนี้อ้างขอร้องให้รัฐบาลออกคำสั่งให้ทำลายสิ่งกีดกันทั้งหมดในฮานอย และโดยมิได้ให้เวลาที่จะทำเช่นนั้น เขาก็ส่งรถชุดดินไปทำลายตามถนนในเมือง ในวันเดียวกันนั้นฝรั่งเศสก็เข้ายึดครองกระทรวงการคลังและกระทรวงคมนาคม ด้วยข้ออ้างว่าพวกเขาถูกยิงจากตึกเหล่านั้น ในที่สุดเช้าวันที่ 19 ธันวาคม พลเอกมอร์ลิแอร์ก็เรียกร้องให้พวกตุ๊วิปลดอาวุธทันที และให้มอบหน้าที่รักษาความปลอดภัยทั้งหมดให้แก่ฝรั่งเศส

ชาวเวียดนามห์ถือว่า สิ่งนี้เป็นการเรียกร้องให้ยอมแพ้ โฮจิมินห์ขอร้องมิให้แซงเตอนี้อ ยืนยันในเรื่องข้อเรียกร้องนี้ รัฐมนตรีต่างประเทศของเขา คือ นายเคียม ขอบพบกับมอร์ลิแอร์ แต่ได้รับการปฏิเสธ ฝรั่งเศสจึงสั่งให้ทหารทั้งหมดเข้าประจำการ เป็นการเคลื่อนไหวที่เกือบถือว่าเป็นสัญญาณที่พร้อมจะเข้าโจมตีและปลดอาวุธพวกตุ๊วิ เกือบขอร้องไปยังมอร์ลิแอร์ให้ยกเลิกคำสั่ง ข้อความฝ่ายฝรั่งเศสอ้างว่าพวกเขารักษาคำขอร้องของเกียบ และแท้จริงได้อนุญาตให้กองทหารออกจากประจำการได้ แต่เมื่อถึงเวลา 6.00 นาฬิกา มีเรื่องเล่าว่ามีตัวแทนลูกผสมชายเวเรเชียคนหนึ่งรับจ้างฝรั่งเศสทำงานกับพวกเวียดนามห์ รายงานว่าพวกตุ๊วิ เตรียมการโจมตีในเย็นวันนั้น เกิดการโจมตีที่มั่นของฝรั่งเศสและบริเวณที่อยู่อาศัยทันทีที่การไฟฟ้าส่วนกลางถูกดับไปเมื่อเวลา 20.00 น. เป็นเวลาซึ่งฝรั่งเศสอ้างว่าสงครามอินโดจีนได้เริ่มอย่างเป็นทางการ พลเอกวาล์ลุยและพลเรือเอกดาจองลิเออ ต่างพอใจกันมาก เพราะในที่สุดเขาก็สามารถทำการรบที่ได้เตรียมมาอย่างซันแข็ง ขณะที่กล่าวได้ว่าพวกเวียดนามห์เป็นผู้รุกราน

ฝรั่งเศสเข้ายึดที่พักของโฮจิมินห์ในบ่ายวันที่ 20 ธันวาคม แต่ทั้งโฮจิมินห์และสหายผู้ใกล้ชิดได้พากันหลบหนีไปเสียก่อน พวกเวียดนามห์เริ่มการโจมตีอย่างหนักตามเมืองต่าง ๆ แต่ทหารของเขามีอายุยืนสถานที่สำคัญไว้ได้นาน เนื่องจากฝรั่งเศสใช้อาวุธที่เหนือกว่า แต่กระนั้นฝรั่งเศสต้องใช้เวลาถึง 3 เดือนที่จะเข้าครอบครองเมืองสำคัญ ๆ ในตั้งเกียบและภาคเหนือของอันหน่า อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เช่นเดียวกับในภาคใต้ บริเวณตามชนบทยังคงอยู่ใต้การครอบครองของพวกเวียดนามห์อย่างมีประสิทธิภาพ

รายละเอียดที่แปลกซึ่งมีผู้จะเข้ากับทฤษฎีของการเตรียมการโจมตีล่วงหน้าของพวกเวียดนามห์ คือ การขาดการประสานงานอย่างเห็นชัด ดังปรากฏในปฏิบัติการทั้งหมดในวันที่ 19 ธันวาคม คำสั่งของเกียบที่ให้มีการลุกฮือขึ้นทั่วไปออกมาเมื่อเวลา 21.30 นาฬิกา หลังจากเริ่มการรบที่ฮานอยมาแล้วกว่าชั่วโมง ในเมืองสำคัญ ๆ ส่วนใหญ่การปฏิบัติเริ่มขึ้นในเวลาต่าง ๆ กัน เช่นที่เว้ มิได้เริ่มขึ้นตรงรบจน 2 นาฬิกาของวันที่ 20 ธันวาคม มีการคิดการกันมาก่อนแต่เตรียมการไม่ดี หรือจะมีความจริงในทฤษฎีที่ว่าเหตุการณ์ที่น่าเศร้าของวันนั้นเกิดขึ้นโดยบังเอิญ

นับตั้งแต่วันที่การสู้รบขยายตัวออกในภาคเหนือ ปัญหาว่าใครเป็นผู้รับผิดชอบต่อสงครามที่เกิดขึ้นนั้นทำให้ทั้งฝรั่งเศสและทั้งเวียดนามเดือดร้อนใจ เพียงแต่จะตัดสินว่าใครเป็นผู้ยิงก่อนก็มีอาจหาคำตอบได้ พวกที่เชื่อว่าสงครามเกิดขึ้นในวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1946 ในฮานอยกล่าวว่าพวกเวียดนามห์เป็นผู้เริ่มขึ้น คำกล่าวนี้ไม่น่าเชื่อแม้แต่ในด้านเทคนิคโดยเฉพาะ ยิ่งกว่านั้นไม่ชัดเจนทางการเมืองอีกด้วย ผู้ที่ยิงกระสุนนัดแรกไม่จำเป็นต้องแบกความรับผิดชอบแต่ลำพังเสมอไปในการที่เกิดสงครามขึ้น การรบเริ่มขึ้นตั้งแต่การตกลงทางการเมืองที่ว่าสงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ในระดับนั้น ฝรั่งเศสอาจกล่าวได้ว่าคงไม่มีสงคราม หากชาวเวียดนามยอมรับข้อตกลงที่น้อยกว่าเอกราชอันสมบูรณ์ และชาวเวียดนามก็อาจอ้างได้ว่า คงไม่มีสงครามเกิดขึ้นหากฝรั่งเศสไม่ยืนยันที่จะกลับมาสสร้างการปกครองอาณานิคมอีกภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งการปฏิวัติแห่งชาติของเวียดนามได้ล้มระบบนั้นไปแล้ว ในภาวะการเมืองดังนี้ ฝรั่งเศสก็ต้องเป็นผู้กรนอย่างไม่มีปัญหา และต้องรับผิดชอบต่อสงครามตั้งแต่เบื้องต้นแล้ว การปฏิบัติของพวกเวียดนามห์ในวันที่ 19 ธันวาคม อาจเปรียบได้กับชายผู้หนึ่ง ในขณะที่กำลังถูกแขวนคอก็ตัดเชือกซึ่งเขารู้ว่าจะต้องรัดคอเขาตาย

แต่ปัญหาความรับผิดชอบควรรื้อฟื้นขึ้นในอีกระดับหนึ่ง เกี่ยวข้องกับแนวทางประวัติศาสตร์ที่ควบคุมปัจจุบันอยู่ ในบรรดาสິงเหล่านี้ก็มีการขยายตัวของลัทธิชาตินิยมแม้ว่าความเคลื่อนไหวของพวกคอมมิวนิสต์ดูเป็นปัญหาและวิธีการที่น่าเกลียดเท่ากับฝรั่งเศสเหมือนกัน สาเหตุที่พวกเวียดนามห์ต่อสู้ยังดูน่านิยมนกว่าฝรั่งเศส ซึ่งพันสมัยในความเคลื่อนไหวของประวัติศาสตร์ และฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ซึ่งฝรั่งเศสเองใช้เป็นหลักในการดำรงอยู่ทางการเมือง

ในประวัติศาสตร์ระดับนี้ ความรับผิดชอบต่อสงครามอินโดจีนในเบื้องต้นขึ้นอยู่กับผู้นำของพวกที่เรียกว่า “ฝรั่งเศสเสรี” และโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับนายพลเดอโกล ผู้ซึ่งในปี ค.ศ. 1945 มีอำนาจที่จะล้มแผนการของพรรคอาณานิคมในประเทศของเขา การที่เขาไม่ได้กระทำดังนั้น อาจเป็นความผิดพลาดอันยิ่งใหญ่ในวิถีการเมืองของเขา แม้ว่าเขาจะมีได้มีอำนาจอยู่ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1946 เขายังคงเป็นผู้มีเสียงที่มีอิทธิพลที่สุดในฝรั่งเศส เขาทำให้การประชุมที่ฟอนเตนโบลไร่ผล ด้วยสุนทรพจน์ที่เขา กล่าวว่า “จงรวมกับดินแดนโพ้นทะเลที่ฝรั่งเศสเป็นผู้นำอารยธรรม ฝรั่งเศสก็จะเป็นชาติที่ยิ่งใหญ่ หากปราศจากดินแดนเหล่านั้นเสียแล้ว ฝรั่งเศสจะตกอยู่ในอันตรายที่จะเป็นใหญ่ดังนั้นมีได้”²¹

ในวันที่ 18 สิงหาคม ค.ศ. 1945 จักรพรรดิเบ่าได้ทรงกล่าวขอรับรองอย่างจับใจต่อเดอโกลเพื่ออิสรภาพของชาวเวียดนาม ซึ่งพระองค์ทรงทำนายไว้ว่า “แม้ว่าท่านจะมารื้อฟื้นการปกครองของฝรั่งเศส ณ ที่นี้ ก็จะมีได้รับความจงรักภักดี จะมีการชุมนุมต่อต้านในทุกตำบล เพื่อนเก่าทุกคนจะกลายเป็นศัตรู และข้าราชการและชาวอาณานิคมของท่านเองจะขอออกมาจากสิ่งแวดล้อมที่อึดอัดนั้น”²² เดอโกล

ไม่เคยตอบและปรากฏภาพที่แสดงในที่สาธารณะยังคงเสี่ยงการยอมรับรู้ว่านโยบายอินโดจีนของเขาจะเป็นความหายนะ แต่แท้จริงหากวีรบุรุษของชาติผู้มืมลทินนี้สามารถก้าวขึ้นมาเหนือความเป็นผู้นำทางการเมืองประเภทธรรมดาที่น่าเศร้าของประเทศหลังสงครามโลกครั้งที่สองแล้ว ฝรั่งเศสและเวียดนามก็คงจะเลี่ยงจากชะตากรรมของสงครามอินโดจีนได้

ภาคที่สาม

เวียดนามระหว่างสงคราม

บทที่ 13

ข้อตกลงเบ้าใต้

1

ในบรรดาปัญหาขัดแย้งด้วยกำลังอาวุธในศตวรรษนี้ ไม่มีเรื่องใดยึดเยื่อเท่ากับการต่อสู้เพื่ออินโดจีน และไม่มีเรื่องใดเปรียบได้ในเรื่องความยุ่งยากทางการเมืองและผลลัพธ์ที่มีอาจแก้ไขได้

อะไรเป็นประเด็นในสงคราม เหตุใดสงครามจึงยืดเยื้อนานนัก และเหตุใดเมื่อสงครามจบลงแล้วการต่อสู้เพื่อเวียดนามยังมีได้จบลงไปด้วย คำตอบที่ต้องการอาจเป็นที่น่าพอใจได้หากตกลงกันได้เกี่ยวกับความขัดแย้งในเรื่องระยะเวลาที่สงครามอินโดจีนเริ่มต้นขึ้นอย่างจริงจัง

หากสงครามเป็นการที่ประเทศสองประเทศหรือมากกว่านั้นใช้กำลังทหารเพื่อจุดมุ่งหมายทางการเมืองแล้ว สงครามก็เริ่มขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 เมื่อฝรั่งเศสล้มการปกครองของเวียดนามที่คณะกรรมการชั่วคราวสำหรับภาคใต้ในไซ่ง่อนตั้งขึ้นไว้ด้วยความช่วยเหลือของอังกฤษ ดังนั้น ความคิดที่ชาวเวียดนามยึดถือเกือบเป็นเอกฉันท์ก็คือสงครามเกิดจากการรุกรานของฝรั่งเศส ฝ่ายหลักฐานทางราชการฝรั่งเศสยังคงยึดถือว่าวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1946 เป็นเวลาที่สงครามเริ่มขึ้น เนื่องจากผลการกระทำของเวียดนามในฮานอย แต่ถ้ายังมีสันติภาพอยู่เป็นทางการจนบัดนั้น สงครามก็ได้เป็นความจริงขึ้นในชีวิต สงครามเกิดขึ้นติดต่อกันมาเกือบไม่หยุดในภาคใต้ของประเทศมานานกว่าหนึ่งปีแล้ว ดังนั้น เดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 มิใช่เป็นระยะเวลาเริ่มสงคราม หากเป็นเพียงความล้มเหลวในอันที่จะป้องกันมิให้สงครามขยายตัวออกไป

ฝรั่งเศสพยายามปฏิเสธความรับผิดชอบต่อสงครามที่ตนได้ก่อไว้ในภาคใต้ จึงไม่เพียงแต่ยึดอยู่กับความคิดที่ว่าสงครามเกิดขึ้นโดยพวกเวียดนามในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 เท่านั้น แต่ยังอ้างว่าพวกเขารบเพื่อป้องกันมิให้เวียดนามตกอยู่ใต้ระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์ ดูเหมือนว่าฝรั่งเศสจะเสียสละความมั่งคั่งและกำลังคนของตนมาช่วยเวียดนามให้อยู่ใน “โลกเสรี” เป็นการขัดแย้งระหว่างประชาธิปไตยและลัทธิคอมมิวนิสต์ พลเอกจอร์จ เดอ แลเทร็อง เดอ ตาซันยี กล่าวไว้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1951 ว่า “นับตั้งแต่สงครามครูเสดมาแล้ว ฝรั่งเศสไม่เคยต้องรับภาระการปฏิบัติที่ไม่น่าสนใจดังนั้นเลย สงครามนี้เป็นสงครามของชาวเวียดนามเพื่อเวียดนาม”¹

หากสงครามได้เริ่มขึ้นจริงในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 ก็อาจพิสูจน์ได้ง่ายเข้าว่ามีฝรั่งเศส แต่เป็นพวกเวียดนามที่ เป็นผู้รุกราน และฝรั่งเศสมิได้ดำเนินสงครามอาณานิคม ฝรั่งเศสมีอาจปฏิเสธได้ว่าการรบเกิดขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1945 แต่เนื่องจากการรบนั้นจำกัดอยู่ในภาคใต้ จึงมิใช่สงครามจริง แต่เป็นสภาวะไม่สงบชั่วคราวที่พวกกบฏพื้นเมืองก่อขึ้น

เมื่อทั้งสองประเทศเข้าร่วมในสงครามแล้ว หลักฐานที่ว่า เป็นสงครามที่ฝรั่งเศสหันกลับมารบเพื่อยึดอาณานิคมกลับคืนก็มีจำนวนมากว่ายิ่งนัก เพื่อจะพิสูจน์ว่าตนมิได้แสวงหาสงครามฝรั่งเศสเพียงแต่ป้องกันตนจากการโจมตีของเวียดนาม การทั้งหมดที่ฝรั่งเศสต้องทำก็คือชี้ให้เห็นความสนใจที่

พยายามกำหนดเงื่อนไขเพื่อฟื้นฟูสันติภาพ แต่ผู้ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับนโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีนไม่ยอมแสวงหาสันติภาพด้วยการเจรจาตกลงกัน ทหารอินดีทำสงคราม ปารีสก็แสวงหาทางขยายตัวออกไปอย่างหน้าซื่อใจคด และทั้งสองฝ่ายร่วมกันด้วยการปฏิเสธไม่ยอมเจรจาตกลง เพราะพวกเขาต่างรู้ว่า การเจรจาตกลงหมายความว่า จะต้องยอมรับอิสรภาพของเวียดนาม และฝรั่งเศสไม่ยินยอมที่จะให้สถานะนั้น

2

ใน ค.ศ. 1945 แม้ว่าประชาชนชาวฝรั่งเศสยังคงร่วมกันอยู่ได้อย่างดีพอใช้เบื้องหลังนโยบาย “ฝรั่งเศสประจำการ” ในอินโดจีนอยู่ก็ได้มีความร่วมมือกันในจุดประสงค์ของการประจำการนั้น อย่างไรก็ตามแต่จะรวมกันในการรักษาการคงอยู่ตามบุญตามกรรมนั้นเลย

ในบรรดาความคิดเห็นที่แตกแยกกันของชาวฝรั่งเศส ที่กล่าวถึงกันมากที่สุดคือระหว่างความคิดชาวฝรั่งเศสในอินโดจีน และบรรดาคนในฝรั่งเศสที่ข้องเกี่ยวกับกิจกรรมอาณานิคม นักอาณานิคมรุ่นเก่ามีอาจเห็นได้ว่าเวียดนามกำลังผ่านระยะของการปฏิวัติของชาติอย่างแท้จริง บรรดาผู้นำที่มีความคิดรุนแรงในสมาคมอาณานิคมกล่าวโทษกำลังของพวกเวียดนามที่เข้มแข็งขึ้น และความสามารถของฝรั่งเศสในอันที่จะเอาชนะพวกกบฏในภาคใต้ว่าเป็นเพราะ “ไม้อ่อน” ของปารีสที่มีต่อขบวนการชาตินิยม ดังมีตัวอย่างในการเจรจาติดต่อของเซดิลกับพวกกบฏในไซ่ง่อน การยอมรับรัฐบาลฮานอยในข้อตกลงเดือนมีนาคม และต่อมาความพยายามที่จะตกลงประนีประนอมกับรัฐบาลโฮจิมินห์ที่ดาลัด และฟอนเตนโบล

อย่างไรก็ดี ความแตกต่างทั้งหลายระหว่างพวกหัวเห็ดเหล่านี้และ “คนพวกใหม่” ในเมืองหลวงของฝรั่งเศสแลเห็นได้ชัด แต่ไม่เป็นความจริง พวกเขาสนใจแต่วิธีการกระทำมิใช่จุดมุ่งหมาย ความจริงที่น่าประหลาดใจก็คือ หลังสงครามโลกครั้งที่สอง ชาวฝรั่งเศสทั้งหมดรวมทั้งพวกคอมมิวนิสต์ก็ยังเห็นพ้องกันว่าอินโดจีนควรจะอยู่ในจักรวรรดิอาณานิคมของฝรั่งเศส ความแตกต่างระหว่างพวกซ้ายและพวกขวาเกี่ยวกับเรื่องวิธีการ พวกฝ่ายซ้ายนั้น ตราบจนเดือนธันวาคม ค.ศ. 1946 อยากให้มีการเจรจากันอย่างจริงจังกับฮานอย หลังจากปีนั้นแล้ว การวิวาทกันระหว่างสองค่ายเปิดเผยให้เห็นความแตกแยกอย่างลึกซึ้งกว่านั้น แม้ว่าจะยังมีได้เน้นที่จุดมุ่งหมายแต่เน้นในเรื่องวิธีการ พวกฝ่ายซ้าย (เว้นแต่พวกคอมมิวนิสต์ผู้ไม่ต้องการการเจรจาตกลงกับผู้ใดเลยยกเว้นโฮจิมินห์) เริ่มเห็นว่าการเจรจากับพวกชาตินิยมนอกเหนือไปจากพวกเวียดนาม และแม้แต่ยอมรับความจำเป็นในการสัญญาให้อิสรภาพแก่ชาวเวียดนามที่มีชื่อคอมมิวนิสต์ พวกฝ่ายขวารวมทั้งพวกรวมพลังประชาชนฝรั่งเศส (พวกที่รวมตัวอยู่เบื้องหลังเดอโกล) ต่อด้านไม่แต่เฉพาะการเจรจาตกลงกับโฮจิมินต์ แต่ต่อการให้อิสรภาพแก่รัฐบาลเวียดนามใด ๆ ทั้งสิ้น ในการรวมพลังต่าง ๆ รวมได้จนสิ้นสงครามอินโดจีน ชาวฝรั่งเศสในอินโดจีนปฏิบัติตนเป็นเพียงเสมือนพวกที่มีความคิดรุนแรงของพรรคต่าง ๆ ทั้งฝ่ายขวาและที่เป็นกลาง ทั้งสองฝ่ายต่างสนับสนุนข้อตกลงทางทหาร และเมื่อฝรั่งเศสหยุดรบ และหลังจากนั้นอีกนานเริ่มตกลงยินยอมให้อิสรภาพ ในที่สุดข้าราชการอาณานิคมที่บ่อนทำลายการยินยอมนั้น ๆ ในฮานอยและในไซ่ง่อน มีการล้มข้อตกลงต่าง ๆ ที่ปารีสทำไปแล้ว จนทำให้นโยบายของฝรั่งเศสซ้ำซ้อนกัน แต่ในกรณีนี้สมาคม

อาณานิคมปฏิบัติการเสมือนแยกออกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจากพรรคอาณานิคมของฝรั่งเศส ปารีส อาจล้มเลิกแผนบ่อนทำลายได้ถ้าพรรคฝ่ายซ้ายจะสนับสนุนการต่อต้านนโยบายไม่พัฒนาอาณานิคม อินโดจีนอย่างสม่ำเสมอ และเอาชนะแนวความคิดจักรวรรดินิยมของฝ่ายขวาได้สำเร็จ

ข้อโต้แย้งเกี่ยวกับเวียดนามทำให้ประเทศฝรั่งเศสแตกแยกกันทางการเมือง ระหว่างปี ค.ศ. 1945 และ 1954 ยิ่งเลวลงด้วยความขัดแย้งย่อย ๆ อีกจำนวนมาก ซึ่งปัญหาเหล่านั้นมิได้รับการแก้ไขได้ทั้งหมด ความขัดแย้งเหล่านั้นมิได้เพียงแต่แบ่งแยกพวกเป็นพรรคฝ่ายซ้ายและพรรคฝ่ายขวา แต่ยังแบ่งแยกพวกฝ่ายซ้ายในหมู่กันเองด้วย ยิ่งกว่านั้นในกรณีเกี่ยวกับอินโดจีน พรรค “ฝ่ายกลาง” ที่อยู่ในสภาพที่เป็นตัวแทนของรัฐบาลฝรั่งเศสทุกสมัยหลังสงคราม มักจะถ่วงน้ำหนักมาให้กับพรรคฝ่ายขวา อยู่เสมอ พรรคฝ่ายกลางที่สำคัญคือพรรคคาทอลิก (เอม อาร์ พี) หรือขบวนการนิคมสาธารณรัฐ ซึ่งมักเข้าข้างกับพรรคฝ่ายซ้ายอยู่เสมอในเรื่องเกี่ยวกับนโยบายภายในประเทศ การแตกแยกเหล่านี้และการขัดแย้งกันทั้งหลาย รวมทั้งความจริงที่ว่าในระยะนี้ฝรั่งเศสเปลี่ยนรัฐบาลถึง 15 ครั้ง เป็นเหตุผลที่ทำให้ตัดสินใจไม่ได้และทำให้นโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีนไม่แน่นอน

ในระยะเดือนแรก ๆ ของปี ค.ศ. 1947 ข้อพิพาทที่สำคัญเกี่ยวกับเวียดนามคือว่า ความขัดแย้งนั้นควรตกลงกันด้วยการเจรจาตกลงหรือด้วยการทหารโดยตรง พรรคฝ่ายซ้ายนอกจากพรรคคอมมิวนิสต์ ยอมรับฐานะของพรรคฝ่ายขวาชั่วคราว ซึ่งหมายความว่าจะไม่มีการเจรจาตกลงกันก่อนหรือพื้น “ระเบียบ” เสียก่อน เมื่อต้องพิทกถอนความหวังเกี่ยวกับการตัดสินใจทางทหารอย่างรวดเร็ว พรรคฝ่ายขวาและพรรคฝ่ายซ้ายก็แตกแยกกันอีก การแตกแยกครั้งใหม่นี้ซึ่งเริ่มขึ้นในฤดูใบไม้ผลิของปี ค.ศ. 1947 ในขั้นแรกก็สนใจเกี่ยวกับปัญหาว่าฝรั่งเศสควรจะเจรจาตกลงกับโฮจิมินห์อีกหรือไม่ พรรคฝ่ายขวาต่อต้านการเจรจาตกลงดังกล่าวอย่างเป็นทางการ พรรคฝ่ายซ้ายซึ่งขณะนั้นเป็นผู้นำรัฐบาลแตกแยกกันอย่างมากมาย พรรคคอมมิวนิสต์ซึ่งอยู่ในรัฐบาลตราบจนเดือนพฤษภาคม และพวกสังคมนิยมส่วนมากก็เห็นด้วยกับการเจรจาตกลงกัน ฝ่ายพรรคขบวนการนิคมสาธารณรัฐและพวกมีความคิดรุนแรงส่วนมากต่อต้านอย่างเข้มแข็ง ในที่สุดก็ไม่มีการเจรจาใด ๆ เกิดขึ้น ปัญหาว่าพวกเวียดนามห้เป็นผู้แทนที่แท้จริงของพรรคผสมแห่งชาติ หรือเป็นแต่เพียงเครื่องมือของพรรคคอมมิวนิสต์ กลับเป็นปัญหาว่าควรปฏิเสธการเจรจาตกลงกับพวกเวียดนามห้ที่มีอิทธิพลคอมมิวนิสต์ครอบคลุมอยู่หรือไม่ เพราะมิได้เป็นผู้แทนขบวนการชาตินิยมเวียดนามอย่างเพียงพอ ทั้งหมดนี้เป็นแนวความคิดของพวกฝ่ายซ้ายที่มีไซ่คอมมิวนิสต์ พวกฝ่ายเป็นกลางโดยเฉพาะพรรคคาทอลิกที่นิยมสาธารณรัฐนั้นเข้ากับพวกฝ่ายซ้ายที่มีไซ่คอมมิวนิสต์ การปฏิเสธไม่ยอมเจรจาตกลงกับฮานอยทำให้เกิดปัญหาว่าจะตกลงกับผู้ใด และสิ่งที่เกิดขึ้นจากการตัดสินใจที่ไม่มีเหตุผล พวกเวียดนามห้มีไซ่ผู้แทนของประชาชนที่แท้จริง ก่อให้เกิดปัญหาต่อไปว่านอกเหนือไปจากจุดมุ่งหมายในการเจรจาตกลงกันแล้ว จะจัดตั้งรัฐบาลอินโดจีนได้หรือไม่ และหากรัฐบาลดังกล่าวจะสามารถทำให้พวกเวียดนามห้ไปไม่รอด จะมีต้องยอมรับสิ่งที่พวกเวียดนามห้พยายามจะได้มาคืออิสรภาพที่สมบูรณ์เสียก่อนหรือ

3

เหตุใดฝรั่งเศสจึงมิได้เข้าใจดังเช่นอังกฤษและแม้ที่สุดก็ฮอสนันดาว่าสมัยชนชาติตะวันตกเข้า

ครอบครองเอเชียกำลังจะสิ้นสุดลง แม้ว่าพรรคที่สำคัญ ๆ ต่าง ๆ ของฝรั่งเศส รวมทั้งพรรคคอมมิวนิสต์ จะต้องถูกตำหนิร่วมกันที่มีอาจป้องกันสงครามไว้ได้ พวกที่รับผิดชอบส่วนใหญ่คือพรรคฝ่ายซ้ายที่มีโซคอมมิวนิสต์ พวกเขาเป็นพวกที่ปกครองฝรั่งเศสอยู่ในระยะที่สำคัญหลังสงครามอยู่หลายปี ในสมัยของพวกเขานี้ทำให้เกิดการตัดสินใจในชะตากรรมที่ทำให้สงครามเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ พวกเขาเป็นผู้ยอมให้ดาจองลิเออทำลายข้อตกลงเดือนมีนาคม ยอมยกโทษให้กับการยิวโทษะของพลเอกวาล์ลุย และด้วยเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ของพวกเขาในที่ประชุม ที่ทำลายโอกาสที่จะทำให้ข้อตกลงที่ฟอนแดนโบลอยู่ได้นานกว่านั้น มีผู้กล่าวว่าเมื่อเวลาที่ยังอาจมีข้อตกลงชนิดไม่ต้องมีสงครามได้อยู่ที่นั่น ฝรั่งเศสยังมีได้มีนโยบายเกี่ยวกับอินโดจีนแต่อย่างใดเลย ความจริงมีอยู่ว่านโยบายเหมือนกัน เป็นนโยบายที่จะกลับไปยึดอาณานิคมกลับคืนมา และพรรคฝ่ายซ้ายซึ่งกุมรัฐบาลอยู่ แต่มิได้มีนโยบายใดของตนเอง ก็ยอมรับแนวทางที่จะนำไปสู่ความหายนะตามแนวของพรรคฝ่ายขวา

ความผิดพลาดประการสำคัญที่สุดของพรรคฝ่ายซ้ายที่จะนำเอาเจตจำนงที่มีเสรีที่ตนยึดถือมาใช้กับเวียดนาม คือ บทบาทที่พรรคสังคมนิยมของฝรั่งเศสแสดงอยู่ในเวลาหลายปีนั้น ข้อความต่าง ๆ ที่บุคคล เช่น เลออง บลัม และกี มอลเล ได้กล่าวไว้ และปณิธานที่พรรคยอมรับไว้ระหว่างปี ค.ศ. 1945 และ ค.ศ. 1954 พิสูจน์ให้เห็นว่าตั้งแต่ ค.ศ. 1945 เป็นต้นไป ในบรรดาพรรคการเมืองที่สำคัญทั้งหมด มีแต่พรรคสังคมนิยมที่มีคำตอบที่ใช้การได้ต่อปัญหาที่การปฏิวัติแห่งชาติของเวียดนามสร้างให้แก่ฝรั่งเศส และพวกเขาต่อต้านการที่ดาจองลิเออทำลายข้อตกลงกลางเดือนมีนาคมด้วย หลังจากสงครามขยายตัวไปแล้ว เลออง บลัม ในฐานะเป็นนายกรัฐมนตรีชั่วคราวยอมรับสิทธิเสรีภาพของชาติเวียดนาม และกล่าวในรัฐสภาฝรั่งเศสในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1946 อย่างเปิดเผยว่า ระบบอาณานิคมแบบเก่าได้สิ้นสุดลงแล้ว² แต่ตลอดปี ค.ศ. 1947 และ ค.ศ. 1948 ขณะที่พรรคสังคมนิยมยังคงดำเนินการเรียกร้องให้รัฐบาลยอมรับการเจรจาตกลงเพื่อสันติกับโฮจิมินห์ และค่อย ๆ เข้ามายอมรับความคิดเกี่ยวกับอิสรภาพทั้งหมดของเวียดนาม สมาชิกคณะรัฐมนตรีสังคมนิยมผู้ร่วมในความตั้งใจดังกล่าว และแม้แต่เคยขึ้นนโยบายฝรั่งเศสเกี่ยวกับอินโดจีน ก็มักปฏิบัติตรงข้ามกับความคิดเห็นอันทรงไว้ซึ่งคุณธรรมของพรรคของตนเสมอมา ดังนั้น พวกนักวิจารณ์จึงเรียกพวกสังคมนิยมว่าเป็นนักโทษะของพรรคอาณานิคม ชาวเวียดนามที่แค้นเคืองก็ประณามว่าพวกเขาสมรู้ร่วมคิดด้วย มีผู้กล่าวกันอย่างไม่รู้จบว่าพวกสังคมนิยมปฏิบัติดังที่เขากะทำกันเพื่อบังคับเหตุการณ์เมืองภายในว่า พวกเขามองดูความร่วมมือกันในรัฐบาลว่าเป็นความรับผิดชอบต่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ซึ่งพวกเขามีอาจมองข้ามไปได้

ดังนั้นเป็นความจริงสำหรับพวกสังคมนิยมชั้นนำส่วนมาก บุคคลต่าง ๆ อาทิเช่น เฟอริกซ์ กูแอง ปอล รามาดีเออร์ และจูลส์ มอก ด้วยเหตุผลง่าย ๆ คือ ฝรั่งเศสอยู่ใกล้ตัวพวกเขามากกว่าเวียดนามฐานะของพวกเขายู่ในสภาพที่ต้องประนีประนอมกันอย่างรวดเร็ว พวกเขาเองเห็นว่าเป็นการเสียสละที่จำเป็นแต่มิได้รู้สึกว่าเป็นการหักหลังเวียดนามเลย

การแก้ตัวดังกล่าวมีอาจใช้ได้ก็รัฐมนตรีสำหรับดินแดนโพ้นทะเลเล็กลงเป็นสังคมนิยม คือ มาริอัส มูเตท์ เขาเชื่ออย่างไม่มีข้อสงสัยเลยว่า แม้ว่านโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีนจะนำไปสู่สงครามอาณานิคมที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ก็ยังจะเสียหายน้อยกว่าและน่าตีเขินน้อยกว่า หากผู้นำกิจการดังกล่าวจะเป็นมิตรที่รู้จักกันดีของชาวอาณานิคมทั้งหลาย ดังนั้น มูเตท์จึงกลายเป็นนักโทษะของพรรคอาณานิคม และเมื่อเขายอมให้สิ่งนี้เกิดขึ้นได้ครั้งหนึ่งแล้ว เขาก็อาจปฏิบัติและป้องกันการกระทำของเขาเพียงแต่เป็นผู้

สมรู้ร่วมคิดของพรรคนี้ นั่นเอง แม้แต่เลออง บลัม ผู้มีโชคช่วยในการเป็นผู้นำคณะรัฐบาลสังคมนิยม ขูดรีดวิชาการชั่วคราวนี้ เมื่อเกิดเหตุการณ์รุนแรงขึ้นในฮานอย เขากล่าวสุนทรพจน์ในวันที่ 23 ธันวาคม ค.ศ. 1946 อ้างถึงการตัดสินใจนโยบายใช้กำลังด้วยการยืนยันที่น่าสงสัยความจริงใจว่า ความรับผิดชอบในสงครามที่เกิดขึ้นอยู่กับพวกเวียดนามทั้งหมด เมื่อเขากล่าวดังนั้น เขาไม่ทราบว่าจะซ่อนนโปปปิดข้อ เสนอเพื่อสันติที่โฮจิมินห์กล่าวแก่เขาในวันที่ 15 ธันวาคม เอาไว้ เขากล่าวอย่างโน้มน้าวใจและด้วยความหนักใจ ย้ำว่าในที่สุดเวียดนามต้องได้รับเสรีภาพ และความสัมพันธ์ฉันท์มิตรอันถาวรระหว่าง ฝรั่งเศสและเวียดนามจะเกิดขึ้นได้ด้วยการเจรจาตกลงเท่านั้น แต่เขาไม่ได้เห็นว่าสิ่งที่ก่อให้เกิดสงคราม คือจุดมุ่งหมายที่เป็นทางการของฝรั่งเศส ดังที่ประกาศในปี ค.ศ. 1945 และได้รับการติดตามผลอย่าง มั่นคง ใน ค.ศ. 1946 ความผิดพลาดของเขาที่จะมองเห็นว่าจุดมุ่งหมายดังกล่าวเหล่านั้น นำไปสู่วิธีการ ที่ทำให้เขาเป็นนักโทษของพลังต่าง ๆ ที่วางแผนนโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีนหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นี้เช่นเดียวกัน

ดังนั้น จึงไม่เป็นการถูกต้องที่จะกล่าวดังที่พรรคฝ่ายซ้ายในฝรั่งเศสยังคงปฏิบัติว่า สงคราม เกิดขึ้นเพราะพวกที่สนับสนุนการใช้กำลัง ซึ่งยึดตำแหน่งสำคัญทั้งในประเทศและในอินโดจีนขัดขวาง ความตั้งใจที่ดีกว่านี้ของฝรั่งเศสอยู่เสมอ ในปาฐกถาในสภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 18 มีนาคม ค.ศ. 1946 มาร์ติส มูเตท์ เองก็ทำลายความเชื่อที่ว่าดาจองลิเออไม่ลงรอยกับปารีส มูเตท์กล่าวตอมนักวิจารณ์ ต่าง ๆ ผู้ตำหนิต่านนายพลเรือเกี่ยวกับความผิดพลาดในการเจรจาตกลงในระหว่างเดือนมีนาคมและ เดือนธันวาคม ค.ศ. 1945 ว่า “สิ่งที่ข้าพเจ้าติเตียนพลเรือเอกดาจองลิเออ มิใช่ว่าท่านไม่กระทำตาม คำสั่งของรัฐบาล ข้าพเจ้าติเตียนท่านว่าเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับตั้งแต่ก่อนเวลา”³

ความแตกต่างใด ๆ ที่มีอยู่ระหว่างปารีสและไซ่ง่อนใน ค.ศ. 1946 ถูกขจัดไปด้วยเหตุการณ์ ในเดือนธันวาคม บลัมส่งมูเตท์ไปยังอินโดจีนในคณะทูตซึ่งฮานอยหวังว่าจะแสวงหาสันติภาพ เขา เดินทางมาถึงไซ่ง่อนในวันที่ 25 ธันวาคม อีก 2 วันต่อมา เขาออกคำแถลงแบบที่นิยมการรบตั้งดาจอง ลิเออกล่าวในปารีสก่อนเขากลับมายังไซ่ง่อน ผิดไปแต่น้ำเสียงเท่านั้น ถ้อยแถลงของดาจองลิเออที่ กล่าวในวันที่ 27 ธันวาคม มีว่า ฝรั่งเศสจะไม่เพิกถอนสิทธิของตนในอินโดจีน แต่ “ตั้งใจว่าจะรักษา และพัฒนาอิทธิพลของคนที่อยู่ในปัจจุบัน” มูเตท์ก็ประกาศนโยบายเช่นเดียวกันนี้ในวันเดียวกันนั้น ที่ไซ่ง่อน เขากล่าวถึง “ความจำเป็นที่จะให้ฝรั่งเศสยังคงอยู่ (ในอินโดจีน)” เมื่อหัวหน้าพรรคเก่าได้ คือ เลอ วัน เฮา ซึ่งเคยรับใช้ญี่ปุ่นในฐานะเป็นข้าราชการตำรวจชั้นสูง และบัดนี้รับใช้ฝรั่งเศสใน ฐานะหัวหน้ารัฐบาลโคจิงจิ่นที่แยกออกมา ได้จัดเลี้ยงอาหารเย็นขึ้น มูเตท์ทำให้ทุกคนที่ได้ทำลายข้อ ตกลงเดือนมีนาคมได้สำเร็จรู้สึกอบอุนใจ ด้วยการตำหนิสงครามที่เกิดขึ้นว่าทั้งหมดเป็นเพราะเวียดนาม แทนที่จะไปฮานอยเพื่อดูว่ามีอะไรเกิดขึ้นอย่างแท้จริง และดูว่ายังคงมีโอกาสในการหยุดรบหรือไม่ มูเตท์ แวะทัศนจรเขมรและลาวอย่างสบาย ทั้งสองแห่งยังคงอยู่ในมือฝรั่งเศสอย่างมั่นคง ในที่สุดในวันที่ 3 มกราคม ค.ศ. 1947 เขาก็ไปยังฮานอย (ที่ซึ่งฝรั่งเศสได้ประกาศกฎอัยการศึกไว้ตั้งแต่วันที่ 23 ธันวาคม แล้ว) ความสนใจส่วนใหญ่ของเขาคือการป้องกันสมาชิกในคณะกรรมการของเขามิให้ติดต่อกับผู้แทน ทั้งหลายในรัฐบาลเวียดนาม ต่อมาเมื่อมูเตท์ถูกโจมตีเนื่องจากเขาหาโอกาสที่จะให้หยุดยิงไม่สำเร็จใน ขณะที่อยู่ฮานอย เขาแก้ตัวด้วยการปฏิเสธ แม้หลักฐานจะยืนยันในทางตรงกันข้ามว่า สมาชิกทุกคนใน คณะของเขาได้รับข้อเสนอสันติภาพจากผู้แทนของพวกเวียดนาม⁴ แต่เมื่อจะออกจากเมืองที่ยังคงมี

การรบกันอยู่ เขาแสดงให้เห็นชัดว่ารัฐบาลฝรั่งเศสไม่ยินดียรับชอบข้อเสนอดังกล่าว เขานำนามของรัฐบาลมาใช้เป็นส่วนตัวว่า การเจรจาตกลงกับพวกเวียดมินห์สิ้นสุดลงแล้ว เขากล่าวแก่หนังสือพิมพ์ “เลอมองต์” ในวันที่ 5 มกราคม ค.ศ. 1947 ว่า “ก่อนการเจรจาตกลงใด ๆ จำเป็นที่จะมีการตัดสินใจทางการทหารเสียก่อน” เขาเสริมว่า “ข้าพเจ้าเสียใจ แต่ไม่มีใครที่จะกระทำการบำบัดอย่างที่พวกเวียดนามกระทำไปโดยไม่มีคามผิดได้”

ทหารได้รับชัยชนะทั้งหมด พลเรือนฝรั่งเศสทั้งหลายภายใต้รัฐบาลสังคมนิยมมาบัดนี้ยอมรับคำเรียกร้องว่าความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศส-เวียดนามควรได้รับการแก้ไขผ่าน “การตกลงทางทหาร”

เลออง บลุม รู้สึกเดือนร้อนมาก พยายามหาทางออกจึงหันไปหาบุคคลผู้จะแสดงบทบาทที่แน่นอนเสียทีที่จะให้ฝรั่งเศสยอมรับข้อตกลงเดือนมีนาคม เขาขอร้องให้เลอแกลร์กลับมาเยือนอินโดจีน แม้ว่าดาจองลีเออจะคัดค้าน เพราะเห็นว่าเลอแกลร์เป็นผู้คอยโอนอ่อนผ่อนให้พวกเวียดมินห์สงบลง

แต่เลอแกลร์ผู้เคยเดินทางไปจีนเพื่อสังเกตการณ์ในอินโดจีนระยะสั้น ก็ไม่ยอมรับตำแหน่งแม่ทัพและข้าหลวงใหญ่ที่เขาได้รับเสนออีกสองสามสัปดาห์ต่อมา มิใช่เพราะดาจองลีเออไม่เห็นด้วยกับตัวเขาหรือเดอโกลแนะนำเขามีให้อยอมรับทั้งสองประการ หรือการที่เขาตั้งใจจะกลับมาอินโดจีนนั้น ขึ้นอยู่กับความรู้ของเขาว่าไม่มีรัฐบาลใด ๆ จะจัดกองทัพที่มีกำลังพร้อมถึง 500,000 คน ให้แก่เขา ซึ่งเขาคิดว่าเป็นความต้องการอย่างต่ำในความสำเร็จทางการทหาร เหตุผลต่าง ๆ ของเขาลึกซึ้งกว่านั้น เขาทราบดีว่าสงครามนี้เป็นสงครามที่มีอาจเอาชนะได้ เลอแกลร์กล่าวว่า “ในปี ค.ศ. 1947 ฝรั่งเศสมีอาจใช้กำลังทหารปราบหมู่ชน 24 ล้านคน ซึ่งถือว่ารวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และในหมู่ชนเหล่านั้นก็มีความกลัวหรือเกลียดชังคนต่างชาติ และบางที่อาจมีอุดมการณ์แห่งชาติอยู่” และตรงข้ามกับดาจองลีเออและนายพลวาลล์ผู้ซึ่งบัดนี้มุ่งแต่เฉพาะจะใช้กำลังทางทหารเป็นข้อตกลงอย่างรวดเร็ว เลอแกลร์กล่าวว่า “ปัญหาใหญ่ต่อไปนี้เป็นเรื่องการเมือง”⁵

ในอินโดจีน คำเตือนของเลอแกลร์มิได้รับความสนใจอย่างใด แต่ในปารีสมิใช่เป็นดังนั้น ณ ที่นั้นรัฐบาลผสมชุดใหม่ของขบวนการนิคมสาธารณรัฐคาทอลิก พรรคสังคมนิยม พรรคฝ่ายซ้ายที่หัวรุนแรง และพรรคคอมมิวนิสต์ที่มีนักสังคมนิยมเป็นผู้นำ คือ ปอล รามาดีแอร์ เขาได้รับตำแหน่งในวันที่ 21 มกราคม พวกเหล่านี้ถูกระงับการระวากับคำทำนายของเลอแกลร์อยู่มาก

โฆษกของรัฐบาลฝรั่งเศสรู้สึกอับอายต่อการที่เลอแกลร์ร้องขอให้มีการเจรจาตกลง “กับชาวเวียดนามทุกฝ่าย” จึงพยายามทำให้มติมหาชนเชื่อว่าพวกเวียดมินห์มิใช่ฝรั่งเศสที่ปฏิเสธการแสวงหาสันติภาพโดยผ่านการเจรจา กล่าวกันว่าการที่พวกเวียดมินห์ออกวิหุขขอเปิดการเจรจาสันติภาพนั้นอาจนับได้ว่าเป็นข้อเสนอเป็นทางการ ความพยายามที่จะติดต่อกับมุตเตอที่ฮานอยผ่านสมาชิกของคณะทูตก็ถูกปฏิเสธอย่างแข็งแรง ในที่สุดเมื่อรัฐบาลยอมรับว่าได้รับข้อเสนอสันติภาพที่เขียนมาเป็นลายลักษณ์อักษรแล้ว นายกรัฐมนตรีรามาดีแอร์ก็อ้างเอาง่าย ๆ ว่าตามความคิดของผู้เชี่ยวชาญนั้น ลายมือที่ลงนามโฮจิมินห์บนเอกสารฉบับนั้นมีลายมือของเขา แม้แต่สมาชิกคอมมิวนิสต์ในคณะรัฐมนตรีก็ได้เรียกร้องให้การเจรจากับโฮจิมินห์เป็นข้อแม้ในการรวมอยู่ในรัฐบาลผสมต่อไป และเมื่อพวกเขาลาออกในเดือนพฤษภาคม พวกเขาระทำดั่งนั้นเนื่องจากปัญหานโยบายภายในมิใช่เกี่ยวกับอินโดจีน

อย่างไรก็ดี หลังจากการรบดำเนินไปได้ 2 เดือน ก็เห็นได้ชัดว่าอนาคตของการตกลงด้วยกำลังทหารอย่างรวดเร็วนั้น แท้จริงมิได้ให้ผลดีประการใด ๆ ที่เลอแกลร์เชื่อว่าปัญหาสำคัญในเวียดนามคือ

ได้รับการยอมรับมากขึ้นอย่างรวดเร็วในหมู่พรรคฝ่ายซ้ายและฝ่ายกลางที่มีความรู้มากกว่าพวกอื่น ในขณะที่ผู้นำทางการเมืองในอินโดจีนยังคงมองดูโลกในแง่ดีอยู่นั้น รัฐบาลเริ่มพะวงกับขั้นตอนทางการเมืองที่อาจเป็นไปได้ ในการปรับปรุงฐานะของฝรั่งเศสในเวียดนามไปได้ประการใด รามาดีแอร์กล่าวถึงความจำเป็นในการเข้าไปสู่ “ระยะการเสริมสร้าง” ใหม่ของนโยบายสำหรับเวียดนาม การพิจารณาว่าระยะนี้ควรจะเป็นอย่างไรมิใช่ของง่าย เพราะทั้งสภานิติบัญญัติและคณะรัฐมนตรียังคงแตกแยกกันอยู่อย่างมากเกี่ยวกับปัญหาการเจรจาตกลงกัน

การเจรจาตกลงกันนั้นเป็นของแน่นอน แต่กับใคร พวกคอมมิวนิสต์กล่าวว่ากับโฮจิมินห์ ส่วนพวกสังคมนิยมส่วนใหญ่และพวกที่มีความคิดรุนแรงบางคนกล่าวว่ากับชาวเวียดนามทุกฝ่ายรวมทั้งพวกเวียดนามห์ ส่วนพวกที่มีความคิดรุนแรงส่วนใหญ่และพวกสังคมนิยมบางคน โดยเฉพาะพวกขบวนการนิคมสาธารณรัฐที่มีอิทธิพลกล่าวว่ากับทุกฝ่ายยกเว้นพวกเวียดนามห์ ทุกฝ่ายเหล่านี้เป็นใครก็ยากที่จะกล่าว อาจพบพวกเหล่านี้ในหมู่ผู้ติดตามของพรรคชาตินิยมเวียดนามและพรรคอง มินห์ ฮอย หรือไม่มีใครอยู่บ้างที่จะตั้งขบวนการต่อต้านเวียดนามห์ขึ้นได้ เพื่อประโยชน์ของการเจรจาตกลงระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม

แผนการค่อย ๆ ปรากฏขึ้นมา เค้าโครงของแผนการนั้นปรากฏอยู่ในความคิดของดาจองลีเออมา ก่อนแล้ว ลักษณะพื้นฐานที่สำคัญก็คือให้รวมกำลังชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่รวมอยู่เบื้องหลังอดีตจักรพรรดิเบาได้ เพื่อสร้างรัฐบาลที่มีเบาได้เป็นผู้นำ และเพื่อเจรจาตกลงข้อความที่รัฐบาลนี้ยอมรับได้ มีความหวังอยู่ว่าสิ่งนี้จะลดฐานะพวกเวียดนามห์จากการเป็นกำลังชาตินิยมชั้นนำลงมาเป็น “ส่วนหนึ่ง” ของพลังต่าง ๆ หลังจากที่ได้ทำให้พวกเวียดนามห์พวกนี้อ่อนแอลงอย่างแน่นอนแล้ว คงจะต้องมาเป็นมิตรกับฝรั่งเศส ในพื้นฐานที่ยังไม่เป็นเอกราชอันสมบูรณ์หรืออาจจะถูกกำลังร่วมของฝรั่งเศสและรัฐบาลใหม่ของเวียดนามปราบลงไปได้ หากพวกเวียดนามห์ไม่ยอมจำนนสงครามคงดำเนินต่อไป แต่ก็จะไม่เป็นสงครามอาณานิคมอีกต่อไป แต่จะกลายเป็นสงครามระหว่างรัฐบาลเวียดนามสองค่าย สงครามกลางเมืองระหว่าง “ลัทธิคอมมิวนิสต์” และ “พวกที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์” ซึ่งฝรั่งเศสคงแสดงบทบาทเพียงแต่ช่วยเหลือรัฐบาล “ที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์” ต่อต้านพวกเวียดนามห์

เมื่อได้ตกลงในแนวนนี้ได้แล้ว ฝรั่งเศสก็ตั้งแนวการปฏิบัติขึ้นตลอดระยะเวลาสงครามอินโดจีน นโยบายการใช้กำลังมาบัดนี้ร่วมกันเข้ากับกลอุบายทางการเมือง จะใช้ลัทธิชาตินิยมเพื่อเอาชนะลัทธิคอมมิวนิสต์เวียดนามด้วยการตั้งสมมติฐานอย่างผิด ๆ ว่า ลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นกำลังผลักดันเพื่อกีดกัน “การคงอยู่” ของฝรั่งเศสในเวียดนาม มิใช่ลัทธิชาตินิยม

แต่ปัญหาพื้นฐานของฝรั่งเศสมิอาจแก้ไขได้ด้วยกลอุบายทางการเมือง ความสำเร็จของแผนการเบาได้ขึ้นอยู่กับความสำเร็จของเงื่อนไขต่าง ๆ ที่จะทำให้ฝรั่งเศสใช้แผนการไม่ได้ เพราะรัฐบาลชาตินิยมที่แท้จริงเท่านั้นที่จะได้รับการสนับสนุนอย่างแพร่หลาย ไม่มีรัฐบาลใดซึ่งจะไม่ต่อสู้เพื่ออิสรภาพจะกลายเป็นกำลังที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อยู่ได้

เลอแกลร์อีกนั้นแหละที่มองเห็นการณ์ไกลมากกว่าเพื่อนร่วมชาติส่วนใหญ่ของเขา เขารวบรวมปัญหาอย่างย่อโดยกล่าวว่า “การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์จะกลายเป็นเครื่องมือที่ไร้ประโยชน์ ตราบเท่าที่ยังมิได้แก้ปัญหาของลัทธิชาตินิยม” คำเตือนของเขามีได้มีผู้รับฟังแต่ประการใด การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์จึงเป็นนโยบายทางการเมืองของฝรั่งเศสในเวียดนามต่อมาอีก 7 ปี

ในที่สุดในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1947 รัฐบาลฝ่ายซ้ายของฝรั่งเศสก็เริ่มกิจกรรมซึ่งควรได้เริ่มมาแล้วตั้งแต่เดือนมีนาคม ค.ศ. 1946 คือ การเรียกตัวดาจองลิเออกลับ การแสดงดังกล่าวสร้างขึ้นเพื่อให้ชาวเวียดนามส่วนใหญ่เกิดความประทับใจ เป็นไปไม่ได้ที่จะหวังให้พวกเวียดนามที่เชื่อในความตั้งใจใหม่และดีขึ้นของฝรั่งเศสทราบเท่าที่ดาจองลิเออยังคงอยู่ในตำแหน่งนั้น

ผู้ที่มาแทนดาจองลิเออในตำแหน่งข้าหลวงใหญ่ คือ เอมีลล์ โบลแลร์ สมาชิกผู้หนึ่งของพรรคที่มีความคิดรุนแรง ซึ่งต้องการมีบทบาทสำคัญในการสร้างนโยบายอินโดจีนของฝรั่งเศสมานานแล้ว เมื่อโบลแลร์เข้ารับตำแหน่ง เขาสัญญาว่าจะไม่ดำเนินการขั้นเด็ดขาดใด ๆ โดยไม่ปรึกษารัฐบาลที่ปารีสก่อน

สิ่งที่รามาดิแอร์เรียกว่า “ระยะการเสริมสร้าง” ในนโยบายของฝรั่งเศสนั้น เริ่มขึ้นเมื่อโบลแลร์เดินทางมาถึงไซ่ง่อนในต้นเดือนเมษายน ค.ศ. 1947 เขายกเลิกการตรวจข่าวในไซ่ง่อน ตลอดจนเลิกการยึดครองในซานอยและไฮฟอง เขายังตั้งนายปอล มูร์ส แทนนายเลอง ปียอง ในตำแหน่งที่ปรึกษาการเมืองของดาจองลิเออ นายปอล มูร์สนั้น เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าเป็นผู้เห็นอกเห็นใจกับความหวังของชาติเวียดนาม ไม่ได้มีการทำอะไรสิ่งอื่นใดที่ใหม่หรือน่าสนใจ เว้นแต่โบลแลร์ได้เปลี่ยนเหตุผลในการเตรียมแผนการของฝรั่งเศสเพื่อเขาได้ แทนที่จะยืนยันดังเช่นมูร์สที่ได้กระทำให้อาชนะผู้รักการก่อนที่ฝรั่งเศสจะยอมตกลงเจรจาด้วย บัดนี้เขากลับเน้นว่ารัฐบาลซานอยมิได้เป็นผู้แทนของชาวเวียดนามพอพวกเวียดนามที่ถูกพวกคอมมิวนิสต์ควบคุมอยู่ พวกคอมมิวนิสต์นั้นเป็นเพียงส่วนน้อยในขบวนการนักศึกษาตินิยม ฝรั่งเศสยินดีที่จะเจรจาทกลงและยินยอมแต่เฉพาะกับผู้แทนรัฐบาลที่เป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง ผู้แทนที่จะยอมรับว่ารัฐเวียดนามอิสระจะคงอยู่เป็นสมาชิกของสหพันธ์ฝรั่งเศสต่อไป โบลแลร์แนะนำให้ผู้นำชาตินิยมเวียดนามร่วมมือกับเขาในการเตรียมรัฐบาลดังกล่าว

แต่ไม่ว่า โบลแลร์ก็เผชิญกับอุปสรรคสำคัญต่อแผนการของเขา คือ ผู้นำพวกต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่มีชื่อเสียงปฏิเสธที่จะร่วมมือกับเขาในแผนการนี้ นักชาตินิยมที่เป็นที่นับถือทุกคนมองเห็นความพยายามที่จะจัดตั้งรัฐบาลต่อต้านพวกเวียดนาม ว่าเป็นเครื่องมือหลีกเลี่ยงการยอมตามข้อตกลงที่ประชาชนต้องการ ในบรรดาผู้ที่โบลแลร์ติดต่อด้วยก็มี โง่ ดินห์ เตียม และเหงียน มานห์ หา ผู้นำนักศาสนาคาทอลิก ครั้งหนึ่งเตียมเคยแตกกับคณะปกครองอาณานิคมอย่างเป็นทางการ และใน ค.ศ. 1945 ญูปุ่นเห็นว่าเขาเป็นตัวของตัวเองมากเกินไปที่จะแสดงบทบาทหัวหน้ารัฐบาลของเวียดนาม “เสรี” ที่ญูปุ่นคุ้มครองได้ และต่อมาเขายังไม่ยอมรับคำเชิญของโฮให้เข้าร่วมในรัฐบาลซานอย เหงียน มานห์ หา แม้ว่าจะมีได้เป็นคอมมิวนิสต์อย่างแน่นอน เขาก็เคยรับราชการเป็นรัฐมนตรีเศรษฐกิจของโฮจิมินห์ ทรานจนวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1946 เมื่อคณะรัฐมนตรีของโฮหนีไปจากซานอย เขาก็ยังคงอยู่ การที่เตียมและหาปฏิเสธไม่เข้าร่วมรัฐบาลต่อต้านเวียดนามที่ฝรั่งเศสจัดตั้งขึ้น มิใช่เพียงแต่เป็นการกระทำตามความเชื่อมั่นทางการเมืองส่วนตัวเท่านั้น แต่ยังเป็นการแสดงออกของอารมณ์ของชาติ เมื่อสงครามขยายตัวไปถึงภาคเหนือแล้ว และโฮจิมินห์เรียกร้องให้ทั้งชาติต่อสู้โดยเตรียมพร้อม แม้แต่ผู้นำต่อต้านเวียดนามที่ทั้งหลายในขบวนการชาตินิยมเวียดนามและพรรคอง มินห์ ฮอย ที่ถูกเนรเทศไปก็ร้องขอให้ประชาชนร่วมต่อสู้ต่อต้านฝรั่งเศส ความเกลียดชังพวกเวียดนามของพวกเขามิได้ลดน้อยลง แต่เช่นเดียวกับบรรดาผู้นำที่ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม พวกเขาทราบดีว่าการประณามพวก

เวียดมินห์ในเวลานั้น ขณะที่เวียดมินห์ประกาศสงครามปลดปล่อยแห่งชาติก็จะมองดูเสมือนว่าเข้าข้างฝรั่งเศสสำหรับเวลานั้น และที่จริงอีกไม่นานต่อมา รัฐบาลฮานอยเป็นตัวแทนของประชาชนที่ปฏิเสธว่าจะไม่ยอมตกอยู่ใต้การครอบครองของต่างชาติไม่ว่าในรูปใด ๆ ทั้งสิ้น ความพยายามของโบลเลร์ในการหาคนที่มิใช่เสียงปราศจากมลทินทางการเมืองนั้น เป็นเพียงการเตรียมแผนการของฝรั่งเศสเพื่อเขาได้นั่นเอง ดังนั้น ความผิดพลาดของเขามิได้จัดว่าร้ายแรงแต่อย่างใด

เขาได้ทรงพำนักในฮ่องกงตลอดมาตั้งแต่แยกพระองค์เองออกจากพวกเวียดมินห์ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1946 พระองค์ทรงเรียนรู้ถึงแผนการของฝรั่งเศสที่จะใช้พระองค์ต่อต้านพวกเวียดมินห์ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1947 จากคณะผู้แทนของดาจองลิเออตั้งแต่นั้นมา และโดยเฉพาะหลังจากโบลเลร์มาถึงยังเมืองไซ่ง่อน ผู้สื่อข่าวและผู้ร่วมมือกับฝรั่งเศสดั้งเดิมได้ทยอยกลับไปยังฮ่องกง เพียงแต่ไปยืนยันกับโบลเลร์ถึงสิ่งที่ดาจองลิเออได้เคยเรียนรู้อีกแต่ก่อนแล้วว่า เขาได้ทรงมีกำลังพระทัยเข้มแข็งขึ้นเพราะที่ปรึกษาต่าง ๆ ที่แวดล้อม จึงยังคงมิได้ยุ่งเกี่ยวกับสิ่งใด ๆ ดังเช่นเขาได้ทรงกล่าวแก่ปอล มูส์ในฮ่องกงในเดือนพฤษภาคมว่า หากฝรั่งเศสต้องการได้รับความร่วมมือจากพระองค์ จะต้องเสนอให้แก่พระองค์อย่างน้อยเท่าที่โฮจิมินห์เรียกร้อง คือ การล้มเลิกรัฐบาลโคจิ้นจิ้น การรวมประเทศเวียดนามให้อยู่ภายใต้รัฐบาลเดียวกัน และแน่นอนที่สุดก็คือให้เอกราชแก่เวียดนาม

ข้อเรียกร้องของเขาได้ทำให้ชาวฝรั่งเศสหลายคนประหลาดใจ เพราะเขาเหล่านั้นมองดูพระองค์อย่างคนเจ้าสำราญ พวกเขามิได้ตระหนักว่าการที่พระองค์หาทางออกด้วยการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือยโดยการเที่ยวจัดนั้น ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผิดหวังในบทบาทที่ไว้เกียรติซึ่งฝรั่งเศสต้องการให้พระองค์แสดงการที่พระองค์ดูเสมือน “ไม่น่าไว้ใจและเฉื่อยชาโดยธรรมชาติ” ในกิจกรรมทางการเมืองนั้น ส่วนใหญ่เกิดจากการที่พระองค์ไม่เต็มพระทัยจะเป็นเครื่องมืออย่างดีของฝรั่งเศสนั่นเอง เมื่อฝรั่งเศสเข้าทาบตามพระองค์ในฤดูใบไม้ผลิ ปี ค.ศ. 1947 นั้น ฝรั่งเศสก็ยังคงไม่รู้จักเกี่ยวกับความสามารถทางการเมืองที่แอบซ่อนอยู่ในพระองค์เขาได้ และประหลาดใจที่เห็นว่าหาก “หนุ่มเจ้าสำราญ” คนนั้นสนใจก็กลับตัวเองให้เป็นผู้วางแผน ตั้งใจจะเอาชนะให้เกินหน้าฝ่ายตรงข้ามได้

แท้ที่จริงในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1947 เขาได้มิได้เพียงแต่สนพระทัยเท่านั้น แต่ยังทรงตระหนักอยู่อย่างเต็มที่ว่าฝรั่งเศสกำลังพยายามหาทางลบล้างความจำเป็นที่จะต้องให้เอกราชแก่เวียดนาม ด้วยการลดปัญหาสิทธิชาตินิยมให้เป็นปัญหาที่ง่ายลง นั่นคือ จะล่อตัวพระองค์และผู้นำแห่งชาติที่น่านับถือทั้งหลายให้มาร่วมมือกับฝรั่งเศสให้ได้ และเขาได้คาดคะเนได้แม้แต่ก่อนที่ฝรั่งเศสเองจะรู้แจ้งว่าในการดำเนินนโยบายชนิดนี้ การเจรจาระหว่างฝรั่งเศสและพวกเวียดมินห์อาจจำเป็นได้ในบางกรณี เพียงเพื่อเป็นหนทางบีบบังคับพระองค์นั่นเอง พระองค์ทรงคาดคะเนก่อนว่าฝรั่งเศสอาจขู่ที่จะตั้งรัฐบาลเวียดนาม “ที่ถูกต้องตามกฎหมาย” ภายใต้พระองค์ และแม้แต่การขู่ขวัญที่มากกว่านั้นด้วยการให้อิสระภาพแก่รัฐบาลนี้ เพียงแต่เพื่อเป็นหนทางบีบบังคับให้โฮจิมินห์มายอมประนีประนอมด้วยใหม่ ในแต่ละกรณีบทบาทของพระองค์ก็จะกลายเป็นเครื่องมือของฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง

แท้ที่จริงสิ่งที่กล่าวแล้วนั้นก็เป็นความตั้งใจของนักวางแผนบางคนที่ปารีส อย่างไรก็ตาม โบลเลร์มิได้เป็นคนหนึ่งในจำนวนนั้น ความคิดของเขาคือจะใช้การเจรจากับโฮจิมินห์เป็นเพียงหนทางบีบบังคับเขาได้ มาถึงเวลานั้นนโยบายฝรั่งเศสเกี่ยวกับปัญหาการเจรจาดกกับโฮจิมินห์แท้ที่จริงได้กลายเป็นเรื่องที่ยืดถือน้อยลง การตกลงอย่างลับ ๆ ที่จะให้มีการเจรจาดังกล่าวเกิดขึ้น หากโบลเลร์เห็นว่าเป็น

ของจำเป็น ก็ให้สรุปผลก่อนโบลเลอร์จะจากไปในบางส่วน สิ่งนี้เป็นรางวัลในการสนับสนุนที่พวกคอมมิวนิสต์ให้แก่รัฐบาลของรามาดิแอร์และนโยบายอินโดจีน สมาชิกในคณะรัฐมนตรีที่เป็นคอมมิวนิสต์ลงคะแนนเสียงให้แก่เกียรติยศที่จำเป็นในการทำสงครามอินโดจีน ในการลงเสียงในสภาโดยสมาชิกคอมมิวนิสต์เว้นจากการลงคะแนนเสียงไปเสียเฉย ๆ แต่เหตุผลที่สำคัญในการเจรจาลับ ๆ กับโฮ คืออย่างน้อยโบลเลอร์ก็รู้ว่าการติดต่อกับเขาได้นั้นเท่ากับเขาผูกมือของเขาแล้ว หากการเจรจากับโฮจิมินห์เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

โบลเลอร์และผู้สนับสนุนเขาต่างเห็นจริงว่า เขาได้จะเป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาที่เกิดจากการเจรจากับโฮจิมินห์ ในขณะที่ฝ่ายอื่นส่วนใหญ่คือพวกสังคมนิยมและพวกมีความคิดรุนแรงยังคงไม่เชื่อว่าเขาได้จะไว้ประโยชน์สำหรับการต่อต้านกำลังเวียดมินห์ ก็ยังคงหลอเลี้ยวความคิดฝันว่าจะทำการประนีประนอมใหม่ด้วยการเจรจาดกลงกับโฮ พวกเขาดต่างก็ยอมรับการเจรจากับเขาได้ เพียงแต่เพื่อเป็นวิธีที่จะทำให้โฮจิมินห์เกรงกลัวเท่านั้น

5

ในการต่อสู้สามด้าน คือ ฝ่ายฝรั่งเศส เวียดมินห์ และเขาได้นี้ แต่ละฝ่ายต่างก็มีแหล่งการแสดงอย่างมั่นคง โบลเลอร์กล่าวต่อหนังสือพิมพ์ “เลอ มงด์ (ข่าวโลก)” ในวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1947 ว่า “ฝรั่งเศสจะยังคงอยู่ในอินโดจีนและอินโดจีนจะยังคงอยู่ในสหพันธ์ฝรั่งเศส” แต่เขากล่าวเสริมว่า “ขอให้ผู้แทนของทุกฝ่ายมาหาเรา” เขาได้ตรัสแก่ปอล มุสส์ อย่างชัดเจนว่า พระองค์จะทรงเจรจาดกลงจากพื้นฐานของเอกภาพและเอกราชเท่านั้น จุดยืนของโฮเป็นที่รู้จักกันอยู่แล้ว เหตุใดโบลเลอร์ยังสนใจส่งปอล มุสส์ ไปในการเดินทางที่เสี่ยงอันตรายสู่กองบัญชาการของโฮจิมินห์ พร้อมด้วยข้อเสนอกี่ไม่แต่เป็นเสมือนคำขาดให้ยอมแพ้เท่านั้น แต่ยังเรียกร้องให้มีข้อตกลง ซึ่งในคำพูดของโฮจิมินห์แล้ว บุคคลซึ่งไว้เกียรติและเป็นคนฉลาดเท่านั้นจึงจะรับได้ ข้อแม้ทั้ง 3 ข้อที่มุสส์นำมาบอกต่อคือ “ให้คืนเชลยศึกและตัวประกันที่จับไป ให้นำอาวุธและกระสุนปืนส่วนใหญ่มามอบ ให้กองทัพฝรั่งเศสเดินทางเข้าไปยังบริเวณต่าง ๆ ที่พวกเวียดมินห์ครอบครองอยู่อย่างเสรี” มุสส์รู้จักโฮจิมินห์ดี ยอมรับต่อมภายหลังว่าฝรั่งเศส “เรียกร้องหลักประกัน” นั้น เป็น “เสมือนการให้ยอมแพ้” และเขายังยอมรับว่าพวกเขาอยู่ในฐานะของโฮจิมินห์ เขาก็จะคัดค้านข้อเสนอเหล่านั้นด้วย⁸

คณะทูตของมุสส์เป็นเรื่องราวที่แปลกที่สุดเรื่องหนึ่งในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนาม แสดงให้เห็นแรงผลักดันอันกว้างขวางที่โบลเลอร์พยายามใช้เพื่อรับการสนับสนุนความคิดของฝรั่งเศสทุกด้าน ในการสนับสนุนคณะทูตนี้โบลเลอร์พยายามทำให้พวกสังคมนิยมในคณะรัฐบาลพอใจด้วยการเริ่มการติดต่อกับโฮจิมินห์ โดยไม่ต้องกระด้นพรรคของเขาและพวกขบวนการนิคมสาธารณรัฐให้ไม่พอใจ ด้วยการเปิดประตูสำหรับการเจรจาไว้อย่างกว้างขวางมากเกินไป ความหวังว่ากองทหารส่วนใหญ่จากฝรั่งเศสจะเข้ามาช่วยหนุนทำให้เข้มแข็งขึ้น ไม่แต่เฉพาะนายพลวาล์ลีย์ผู้เชื่อว่าเขาอาจเอาชนะพวกเวียดมินห์ได้ เท่ากับที่ยืนยันให้โบลเลอร์เรียกร้องให้เวียดมินห์ยอมแพ้ รัฐมนตรีกลาโหมคือ ปอล คอสท์ โพลเรท์ สมาชิกผู้หนึ่งของขบวนการนิคมสาธารณรัฐก็มีความคิดเห็นเช่นเดียวกัน หลังจากเขาเดินทางกลับจากการสำรวจอินโดจีน ตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน ถึง วันที่ 3 พฤษภาคม

ค.ศ. 1947 คอสท์ โพลเรท์ กล่าวว่าไม่มีปัญหาทางทหารอีกต่อไปในเวียดนาม เขาเสริมว่าความสำเร็จของกองทัพฝรั่งเศสนั้นมีอยู่เต็มที่ (แม้ว่าเขาเองยอมรับว่า “ดินแดนส่วนใหญ่ของประเทศอยู่ในมือของพวกเวียดนาม”)”⁹ แม้ว่าโบลเลอร์จะไม่เห็นด้วยกับการมองโลกในแง่ดีของวอลล์ลีย์และคอสท์ โพลเรท์ก็ตาม การบีบคั้นร่วมกันของพวกทหารและสังคมนิยม และสิทธิของฝรั่งเศสก็ทำให้เขายอมแพ้ในการมองย้อนหลังก็ไม่ยากที่จะเห็นว่าข้อตกลงอย่างสันติจะเป็นไปได้ เพียงแต่ฝรั่งเศสยินยอมถอนตัวออกจากเวียดนาม การที่ฝรั่งเศสยังคงอยู่ต่อไปก็ต้องใช้กำลัง ความเชื่อว่าการที่ฝรั่งเศสอยู่ต่อไปอาจเป็นประเด็นทำลายความตั้งใจของ “ผู้ใฝ่สันติ” อย่างแท้จริงเสียหลายคน และความจริงที่ว่าเรื่องนี้เป็นประเด็นอันแท้จริงก็ยิ่งทำให้ความพยายามที่จะลดนโยบายการใช้อาวุธไม่ได้ผล สิ่งนี้สิ่งเดียวอาจอธิบายได้ว่าเหตุใดจึงต้องมีคณะทูตของมุสซินี คณะทูตซึ่งโบลเลอร์ไม่ควรออกคำสั่งและมุสซินีไม่ควรยอมรับทำ

ความพยายามที่จะชักชวนให้เขาได้มารวมมือด้วย และในการขอให้โฮจิมินห์ยอมแพ้ต้องล้มเหลวลง เมื่อไม่ต้องการยอมรับความพ่ายแพ้ โบลเลอร์เองขณะนั้นจึงไปฮ่องกง พยายามรีดไถประโยชน์บางอย่างจากความล้มเหลวของคณะทูตมุสซินี ด้วยการยืนยันกับเขาได้ว่าความกลัวของพระองค์เกี่ยวกับกรณีฝรั่งเศส-เวียดนามครั้งนี้ไม่มีมูลแห่งความจริง และทูลเตือนถึงภัยของแนวทางซึ่งดูเสมือนว่าพระองค์ปรารถนาเข้าร่วมกับพวกเวียดนาม แต่เขาได้ยังทรงยืนยันปฏิเสธที่จะแสดงบทที่ฝรั่งเศสกำหนด นอกจากฝรั่งเศสจะสัญญาให้เอกภาพและเอกราชแก่เวียดนาม พระองค์ยังทรงปฏิเสธที่จะแสดงตนเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกเวียดนามซึ่งพระองค์มักกล่าวเสมอว่า เป็น “การต่อต้าน” อย่างเปิดเผย ดังนั้น จึงเน้นให้เห็นว่าพระองค์มิได้เห็นว่าพวกราชาตินิยมทั้งหมดที่จับอาวุธนี้ต่อต้านฝรั่งเศสเป็นคอมมิวนิสต์ ในเดือนกรกฎาคม ในการประทานสัมภาษณ์แก่หนังสือพิมพ์ซึ่งออกฉบับหนึ่ง เขาได้ถึงกับรับสั่งว่า พระองค์ “มิได้เข้าข้างเวียดนามหรือต่อต้านพวกเวียดนาม ข้าพเจ้ามิได้สังกัดอยู่กับพรรคใด ๆ เลย”¹⁰ อย่างไรก็ตาม ด้วยคำทูลแนะนำของที่ปรึกษา พระองค์ทรงปฏิเสธข้อเสนอของโฮจิมินห์ที่ให้ทูตซึ่งมิใช่คอมมิวนิสต์ ชื่อ ไฮ ดัก เลียว มาทูลขอให้เจรจากับฝรั่งเศสในนามของรัฐบาลเวียดนาม เป็นข้อเสนอที่แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่า พวกเวียดนามไม่กลัวการเจรจาตกลง และไม่ยืนยันต่อไปในการกีดกันกำลังพวกราชาตินิยมอื่น ๆ จากประเด็นการต่อรองระหว่างเวียดนาม-ฝรั่งเศสครั้งใหม่

หลังจากที่กลับมาจากฮ่องกงแล้ว โบลเลอร์ตัดสินใจว่าจะทำลายหนทางตันที่เขาเผชิญอยู่นั้นด้วยขั้นตอนทางการเมืองที่เข้มแข็ง ด้วยความสนใจที่จะได้รับความสนับสนุนจากรัฐบาลของเขาอยู่เสมอ เขาจึงเดินทางไปยังปารีสเพื่อไปแสวงหาอำนาจในการจะสร้างแผนใหม่ที่จะแก้อันตรายของเขาคือ เหตุไรคณะรัฐมนตรีฝรั่งเศสซึ่งยังแตกแยกกันอยู่ตั้งแต่ก่อน กลับรวมกันเพื่อให้อำนาจแก่แผนการของโบลเลอร์ยังคงเป็นความลับอยู่ ตัวเขาเองรู้สึกว่าเขาได้รับการหนุนหลังที่เขาต้องการแล้ว เมื่อกลับมายังไซ่ง่อนเขาทำให้พวกเวียดนามหัดใจมากกว่าเขาได้ ด้วยการกล่าวว่าฝรั่งเศสต้องการสัญญาสงบศึกโดยไม่ต้องมีผู้ชนะหรือผู้แพ้ และเขาพร้อมที่จะเจรจากับพวกเวียดนามทุกพรรคและทุกกลุ่ม

แผนการใหม่ของโบลเลอร์นั้นขึ้นอยู่กับสมมติฐานว่าพวกเวียดนามสนใจที่จะยุติการต่อสู้อย่างแท้จริง และอยากเจรจาตกลงกับผู้ใดก็ได้ที่ฝรั่งเศสเลือก トラบเท่าที่ฮานอยไม่ถูกกีดกันออกไป ในที่สุดโบลเลอร์ออกคำสั่งหยุดยิงโดยไม่มีข้อตกลงกันล่วงหน้ากับพวกเวียดนาม การหยุดยิงเกิดขึ้นในวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 1947 ตรงกับระยะเวลาที่กำหนดจะโอนอำนาจการปกครองของอังกฤษให้แก่อินเดีย

คำสั่งประทับตราเรื่องนี้ส่งไปให้แม่ทัพทุกคนในสนามรบ ในวันเดียวกันนั้น โบลเลอร์ก็เตรียมแสดงปาฐกถาซึ่งผู้แทนของฝรั่งเศสกล่าวคำว่า “เอกราช” เป็นครั้งแรก เมื่อพูดถึงสถานะของเวียดนามในอนาคต

เหตุการณ์ในเวลาอีกไม่กี่สัปดาห์ต่อมาแสดงให้เห็นอีกครั้งหนึ่งว่า การแสวงหาชัยชนะทางทหารครั้งใหม่ยังคงเป็นแนวทางอันมั่นคงทางเดียวของฝรั่งเศสในเวียดนาม สมาคมอาณานิคมเวียดนามที่มีนายพลวาล์ลุยส์สนับสนุนอย่างเต็มที่ยังคงคัดค้านอยู่ นายพลวาล์ลุยเองก็อ้างว่าการต่อต้านที่เขาได้เตรียมสำหรับฤดูแล้งเพื่อจะทำลายพวกเวียดนามหลังทันทีและตลอดไปนั้น เพียงแต่ขณะนี้ถึงคราวที่วาล์ลุยจะรีบไปยังปารีสเพื่อหาเสียงในประเทศและจากรัฐบาลต่อต้านโบลเลอร์ที่หยุดยั้งก่อนถึงเวลา รัฐมนตรีกระทรวงสงคราม คอส โพลเวิร์ท และอดีตนายกรัฐมนตรี จอจ ปีโบลท์ ต่างสนับสนุนนายพลอย่างยิงด้วยการประณามความคิดในการแสวงหาสันติภาพเมื่อ “ข้อสรุปทางการทหาร” ที่หวังกันมาช้านานแล้วมาอยู่แค่เอื้อม ในที่สุดพวกเขาได้เสียงส่วนใหญ่ในคณะรัฐมนตรีและพวกสังคมนิยม ซึ่งไม่ต้องการเสี่ยงชีวิตของรัฐบาลจึงยอมตกลง นายกรัฐมนตรี รามาดีแอร์เรียกโบลเลอร์มายังกรุงปารีส เลิกล้มแผนการหยุดยั้งที่เตรียมไว้ และสุนทรพจน์ที่ฝรั่งเศสกำหนดจะยื่นอิสรภาพของเวียดนามในอนาคตภายในสหพันธ์ฝรั่งเศสก็มีได้เคยนำมากล่าวเลย

หลังจากเรื่องราวที่น่าเสียใจนี้แล้ว นโยบายฝรั่งเศสที่มีต่อโฮจิมินห์ก็เปลี่ยนไป เป็นแบบที่เคยเป็นมาก่อนโบลเลอร์มายังอินโดจีน ความคิดเกี่ยวกับการเจรจาตกลงกับพวกเวียดนามห์ถูกฝังไปเสียสิ้น กลายเป็นงานที่น่าอับอายและไม่มีความหมายของโบลเลอร์ที่จะบีบคั้นเขาได้ หรือหากจำเป็นก็ให้ชื่อตัวพระองค์หรือจัดการให้พระองค์แสดงตามแผนของฝรั่งเศส การใช้กำลังทหารควบคู่ไปใน “นโยบาย” นี้ก็เพื่อความพินาศของพวกเวียดนามห์ดังที่ได้หวังไว้

ในวันที่ 10 กันยายน โบลเลอร์แสดงสุนทรพจน์ที่ฮาดอง เสนอนโยบายฝรั่งเศส “ใหม่” ให้แก่ชาวเวียดนาม “พรรคต่าง ๆ และกลุ่มต่าง ๆ” ซึ่งร่วมมือกันต่อต้านพวกเวียดนามห์ที่เขาต้องการชักชวนเข้าร่วมด้วย ข้อตกลงสงบศึกเมื่อหลายสัปดาห์มาแล้ว เขาเคยเห็นว่าเป็นของจำเป็นในการเจรจาดตกลงให้ได้ผลสำเร็จก็ได้นำมากล่าวถึงอีก เขากลับเสนอ “เสรีภาพภายในสหพันธ์ฝรั่งเศส”¹¹ แทนเอกราช “เสรีภาพ” นั้น หมายความว่ากองทัพ การทูต และ “บริการต่างๆ ของรัฐ” และงบประมาณของรัฐจะคงอยู่ในมือของฝรั่งเศส ชนส่วนน้อยจะมี “ฐานะพิเศษ” ซึ่งหมายความว่าบริเวณที่พวกเขาอาศัยอยู่จะยังคงอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศสโดยตรง โบลเลอร์กระทำสิ่งที่เขาเรียกว่าเป็นข้อตกลงอย่างใจกว้าง เช่น เวียดนามอาจได้เอกภาพดินหากประชาชนโคจินจินปรารถนาจะร่วมมือกับอันหน่าและตั้งก๊วยใหม่ ซึ่งเป็นข้อสัญญาที่ได้กระทำไว้แล้วในข้อตกลงเดือนมีนาคม แต่แม้กระนั้นการตกลงครั้งนี้ก็ทำให้ค่านิยมบางประการลดน้อยลงไป ด้วยการระบุว่าข้าหลวงใหญ่ของอินโดจีนจะปฏิบัติเสมือนหนึ่งเป็น “ผู้ชี้ขาด” ระหว่างรัฐบาลพื้นเมืองของทั้งสาม “ภาค” ของเวียดนาม และด้วยความเย่อหยิ่งที่เปิดเผยให้เห็นว่าฝรั่งเศสไม่รู้จักอารมณ์อันแท้จริงของชาวเวียดนามอย่างลึกซึ้งเพียงพอ โบลเลอร์ประกาศว่า การตกลงเจรจามีอาจเปลี่ยนแปลงฐานะของฝรั่งเศสได้ ข้อเสนอของฝรั่งเศสถือเป็นเด็ดขาด ชาวเวียดนามมีทางเลือกเพียงทางเดียว คือ ยอมรับหรือละทิ้งไป

สุนทรพจน์ของโบลเลอร์สอนคนเวียดนามทั้งหมดไม่ว่าสนับสนุนหรือต่อต้านคอมมิวนิสต์ถึงบทเรียนที่ลืมไม่ได้ นั่นคือ ความมุ่งมั่นของฝรั่งเศสที่จะยังคงอยู่เป็นนายของเวียดนาม เป็นสาเหตุของ

สงครามอินโดจีนมิใช่ลัทธิคอมมิวนิสต์ของโฮจิมินห์

6

ชนกลุ่มแรกที่แสดงความผิดหวังเกี่ยวกับสุนทรพจน์ของโบลเลร์คือพวกเวียดนามห์ ความไม่พอใจของพวกเขาขึ้นตรงอยู่กับข้อพิพาทที่เห็นได้ชัดว่าความคิดต่าง ๆ เกี่ยวกับการเจรจาทั้งหลายกับพวกเวียดนามห์ถูกทอดทิ้งไปแล้ว แต่การถูกแยกจากการเจรจาทกลงระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามห์ต่อไปนั้น เป็นเพียงข้อผิดหวังข้อหนึ่งในหลาย ๆ ข้อของโฮจิมินห์ ปี ค.ศ. 1947 เป็นปีแรกในเวลา 7 ปีครึ่งของสงครามที่ทำกันทั้งหมด เป็นปีที่มีความยากลำบากส่วนตัวและการถอยหลังทางการเมืองที่โฮจิมินห์และรัฐบาลของเขาถูกขับไล่ออกจากฮานอย จึงไปพำนักอยู่ในเมืองกบฏเก่าแก่ที่รู้จักกันว่า “เวียดบั๊ก” เพราะเป็นเมืองที่ฝรั่งเศสเข้าไปไม่ถึงถึงช่วงขณะหนึ่งเช่นเดียวกับดินแดนอันกว้างใหญ่ที่พวกเวียดนามห์ยึดไว้ได้ในภาคเหนืออันหนาและบริเวณที่หลบซ่อนแถบเทือกเขาภาคใต้เมืองเว้ ณ ที่เวียดบั๊ก พวกกบฏอยู่กันอย่างป่าเถื่อนเปลี่ยนศูนย์กลางบ่อย ๆ เพื่อหลบหนีการจับกุม (ครั้งหนึ่งกองพลของฝรั่งเศสเกือบประสบความสำเร็จในการจับรัฐบาลเซलयศึก) แต่สิ่งที่ทำให้ชีวิตของคนพวกนี้ยากลำบากมิใช่ความลำบากที่เขาต้องอดทน แต่เป็นต้องทนกับความผิดหวัง

ความผิดหวังอันยิ่งใหญ่ของโฮจิมินห์ในปี ค.ศ. 1947 มิใช่ในเรื่องในสนามรบ เขาคาดไว้ว่าการรบอาจกินเวลานานและยากลำบาก การเสียเมืองต่าง ๆ และบริเวณโดยรอบมิได้ทำให้ใจเขาท้อถอย “เราจะเสียดินแดนไปชั่วคราว” เขากล่าวหลังจากสงครามเกิดขึ้นไม่นานนัก “แต่เราหวังว่าจะไม่เสียกำลังใจของประชาชน”¹² แต่เรื่องราวทางการเมืองทำลายความหวังของพวกเวียดนามห์ลงไปเสียมาก สงครามมิได้ปลุกความรู้สึกสนับสนุนเวียดนามในฝรั่งเศส มติมหาชนสະท่อนเสียงรายงานของหนังสือพิมพ์ ซึ่งข้าราชการอาณานิคมในฮานอยและไซ่ง่อนแต่งเติมขึ้นอย่างดีเลิศ มิใช่เพียงแต่พวกสังคมนิยมเท่านั้น แต่รวมทั้งพวกคอมมิวนิสต์ก็ละเว้นที่จะทำเวียดนามให้เป็นประเด็นสำคัญในการเมืองฝรั่งเศส

สิ่งที่ทำให้โฮจิมินห์เศร้าใจอีก คือ การที่นานาชาติมิได้รับรองหรือสนับสนุนรัฐบาลของเขาเลย แม้ว่าสหรัฐอเมริกายังมีได้เข้าข้างฝรั่งเศสอย่างกระฉับกระเฉงก็ตาม การป้องกันเอเชียอาคเนย์ยังมีได้เป็นเรื่องเน้นความสนใจของสหรัฐอเมริกาในขณะนั้น วอชิงตันยังคงละเว้นไม่วิจารณ์นโยบายฝรั่งเศสในเวียดนาม หรือให้การสนับสนุนแนวทางของพวกชาตินิยมดังเช่นในกรณีของอินโดนีเซีย นักหนังสือพิมพ์อเมริกันจำนวนมากพยายามที่จะแสดงความสงสัยเกี่ยวกับนโยบายฝรั่งเศสที่ต้องการเอาชนะเวียดนามอีก แต่ดูเหมือนว่าจะไม่มีความรู้สึกต่อต้านอาณานิคมอันรุนแรงที่ปลุกปั่นชาวอเมริกันให้ต่อต้านฝรั่งเศสหรือความเห็นใจใด ๆ ต่อประเทศหนึ่ง ซึ่งคนอเมริกันน้อยคนจะมีความรู้เกี่ยวกับปัญหาของประเทศนั้น อีกทั้งพวกเวียดนามห์ซึ่งถูกสงสัยกันทั่วไปแล้วว่าเป็นคอมมิวนิสต์ ก็มิได้รับการสนับสนุนแม้แต่้อยจากพรรคกรรมกรของอังกฤษ ในทางตรงกันข้ามรัฐมนตรีต่างประเทศเบวินก็กล่าวแก่สภาผู้แทนราษฎรในวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1947 ว่า ปัญหาอินโดจีนเป็นเรื่องของฝรั่งเศสแต่ผู้เดียว

หากสหภาพโซเวียตยอมรับรองรัฐบาลเวียดนามใน ค.ศ. 1947 ไม่น่าจะเป็นผลดีสำหรับฮานอย แต่การไร้ความสนับสนุนทั้งหมดจากโซเวียต ทั้งในด้านความรับผิดชอบ ด้านขวัญหรือวัตถุประสงค์เป็นยาขมสำหรับโฮจิมินห์ในเวลานั้น แท้จริงสตาลินยังคงสนใจที่จะไม่ตีเตียนฝรั่งเศสมากกว่าจะได้ความนิยม

จากพวกชาตินิยมของประเทศที่ห่างไกล และเป็นประเทศที่ไม่มีความสำคัญใด ๆ และสนใจที่จะทำพรรคคอมมิวนิสต์ฝรั่งเศสให้เข้มแข็งขึ้นมากกว่าที่จะสนับสนุนการปฏิวัติเวียดนามที่ต่อต้านฝรั่งเศสตรงข้ามกับท่าทีของโซเวียตเรื่องอินโดนีเซีย สหภาพโซเวียตยังไม่ออกเสียงในการนำเรื่องสงครามเวียดนามเข้าสู่สหประชาชาติด้วย

ในแนวหน้าของประเทศ โฮจิมินห์ยังกังวลอยู่ด้วยความผิดหวังหลายประการ ทั้งหมดเกี่ยวกับปัญหาหนึ่งซึ่งแม้ว่าเขาจะมีความเฉลียวฉลาดมาก เขาก็มีอาจหาทางออกได้ ไม่ว่าเขาจะยอมประนีประนอมกับพวกที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ในหมู่พวกเวียดนามที่ก็ครั้งก็ตาม เขาก็มีอาจจัดร่องรอยของลัทธิคอมมิวนิสต์จากรัฐบาลของเขาได้ สิ่งนี้มิใช่จะทำให้ชื่อเสียงของเขาตกต่ำลงในหมู่ประชาชน แต่จำกัดโอกาสของเขาจากการรวบรวมขบวนการชาตินิยมทั้งหมดลงไปอย่างมาก ในระหว่างเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1947 เมื่อแลดูเสมือนเขาได้อาจถูกชักชวนให้ร่วมมือกับพวกเวียดนามก็ได้ โฮจิมินห์จึงเปลี่ยนจำนวนรัฐบาลผสมของเขาอย่างมาก โดยเอาใจพวกที่มีได้เป็นคอมมิวนิสต์เข้าร่วมมากขึ้น คอมมิวนิสต์ที่มีชื่อที่สุดสองนายรองจากโฮจิมินห์คือ โว เหงียน เกียบ และฟาม วัน ดอง ก็ถูกคัดออกจากคณะรัฐมนตรี นักสังคมนิยมชื่อ หอง มินห์ เดียม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีต่างประเทศ ส่วน ตา กวง บุ ผู้ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด สมาชิก “พรรคอิสระ” ได้ตำแหน่งรัฐมนตรีกลาโหม ส่วนรัฐมนตรีทหารผ่านศึกตั้งจากคาทอลิกที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ และตำแหน่งรัฐมนตรีมหาดไทยที่สำคัญที่สุดได้แก่อดีตผู้แทนพระองค์ที่ตั่งเกีย คือ ผัน เกอ ทอย ทั้งในโคจิ้นจิ้นด้วย คณะกรรมการสำหรับภาคใต้ให้หน้าที่สำคัญแก่ “ข้าราชการ” คาทอลิกและพุทธศาสนิกชนที่เป็น “พรรคอิสระ” และผู้นำนิกายทั้งหลายที่ไม่ลงรอยกันที่อ้างว่าเป็นตัวแทนของกลุ่ม หัว เหา และเกาใต้ โฮจิมินห์ยอมแม้แต่ให้เขาได้ได้รับการยืนยันอีกครั้งว่าเป็นที่ปรึกษาสูงสุดของรัฐบาล ทั้งหมดนี้ไร้ผล เพราะทั้งฝรั่งเศสและเขาได้ต่างฝ่ายก็ใช้เรื่องการเจรจาตกลงกับพวกเวียดนามที่ซุกกันเองอยู่ ก็ยังตั้งใจเช่นเดียวกันว่าจะไม่เข้าด้วยกับโฮจิมินห์

ด้วยการยอมรับพรรคคนของฝรั่งเศสว่ารัฐบาลโฮจิมินห์ไม่ได้เป็นโฆษณาที่มิอำนาจถูกต้องของประเทศแล้ว พวกชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์กระทำความผิดทางการเมืองที่ร้ายแรงที่สุด เขาได้และผู้ห้อมล้อมพระองค์ทราบดีว่า ยังเป็นไปไม่ได้ที่พวกคอมมิวนิสต์จะควบคุมขบวนการต่อต้านด้วยอาวุธทั้งหมด อย่างไรก็ดี ด้วยการประณามว่าผู้ต่อต้านทั้งหมดเป็นคอมมิวนิสต์ก็เท่ากับกล่าวหาพวกที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ทั้งหมดที่สู้รบอยู่กับพวกเวียดนาม เมื่อเผชิญกับการต้องเลือกว่าจะเลิกการต่อต้านด้วยอาวุธหรือจะสู้รบต่อไป พวกชาตินิยมเหล่านี้เคลื่อนเข้าไปใกล้ผู้นำคอมมิวนิสต์ของพวกเวียดนามที่เข้าทุกที่ แล้วในที่สุดก็ได้เข้าควบคุมขบวนการต่อต้านทั้งหมดได้สำเร็จ การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์เลยทำให้พวกชาตินิยมกลายเป็นคอมมิวนิสต์มากกว่าคำโฆษณาของคอมมิวนิสต์อีกครั้งหนึ่ง

ใน ค.ศ. 1947 การแปรสภาพพวกชาตินิยมให้เป็นคอมมิวนิสต์อาจถูกคิดกันด้วยการตั้งขบวนการที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ แต่เป็นพวกชาตินิยมที่มีมั่นคงและต่อต้านอาณานิคม เช่น พวกเวียดนามที่ ประวัติศาสตร์ร่วมสมัยมิได้เสนอข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนกว่านี้เกี่ยวกับความสำเร็จทางการเมืองของลัทธิต่อต้านคอมมิวนิสต์เช่นนั้น มากไปกว่าหุดถึงความผิดพลาดของเขาได้ และคณะที่ปรึกษาที่จะเป็นนักชาตินิยมที่น่าเชื่อถือได้เท่าพวกเวียดนาม วิธีการที่ได้ผลวิธีเดียวที่จะต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนามก็คือการสู้รบกับฝรั่งเศส

เขาได้คงทรงปรารถนาที่จะบังคับฝรั่งเศสให้มอบอิสรภาพแก่เวียดนาม หากเป็นดังนั้นก็จะต้องเสียของโฮจิมินห์จากความสำเร็จในการนำประเทศไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทาง แต่พระองค์ทรงขาดความสามารถ ทรงเป็นนักวางแผนที่ฉลาด และมักมีรับสั่งอย่างไพเราะเกี่ยวกับประเทศของพระองค์บ่อย ๆ และที่จริงก็ทรงเกี่ยวข้องกับประเทศของพระองค์อย่างจริงจังมาเป็นเวลานาน แต่เนื่องจากพระองค์มิใช่่นักการเมืองหรือนักสู้ที่มีความตั้งใจเข้มแข็ง พระองค์จึงไม่ทรงเหมาะสมกับงานที่ยากลำบากในการจะนำประชาชนต่อสู้เพื่อการปลดแอกของชาติ

7

แม้ว่าสุนทรพจน์ของโบลเลร์ในวันที่ 10 กันยายน มิได้รับข้อแม้ของเขาได้เลยแม้แต่ข้อเดียว คำปฏิเสธของเขาก็ได้ต่อข้อเสนอของฝรั่งเศสก็ถูกตบแต่งให้ข้อความนุ่มนวลอย่างน่าประหลาด เหตุผลดังกล่าวมิใช่เพราะเขาได้ขาดความเข้มแข็งเท่านั้น แต่กำลังของลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านเวียดมินห์ที่ยังสับสนและแตกแยกกันอยู่ กำลังเริ่มมอดูเขาได้ให้เป็นผู้นำทางการเมืองของพวกเขาให้พ้นจากสภาพโดดเดี่ยว บุคคลที่มีความคิดเห็นต่อต้านเช่นพวกร่วมมือกับฝรั่งเศส คือ เลอ วัน เฮาซ์ และบุคคลที่มีความเห็นขัดแย้งอย่างตื้อตึง เช่น โง ดินห์ เตียม ก็ไปยังฮ่องกงด้วยความหวังที่จะชักนำเขาได้ให้เห็นด้วยกับข้อเสนอของพวกเขาในการเกี่ยวข้องกับฝรั่งเศสและพวกเวียดมินห์

บุคคลที่มีความทะเยอทะยานหลายสิบคน หลายคนอ้างว่าเป็นตัวแทน “พรรคต่าง ๆ” ก็เสนอที่จะสนับสนุนเขาได้ บางคนก็สนับสนุนพระองค์ให้ยื่นหยัดต่อไป แต่หลายคนขอร้องให้ทรงฉวยโอกาสที่จะปฏิบัติการ ทั้งหมดต่างกระโดดขึ้นขบวนรถของพระองค์ก่อนที่รถจะเคลื่อนที่ไปให้คำแนะนำที่สนับสนุนนายแก่บุคคลที่ลี้เลในการจะออกคำสั่งใด ๆ

จุดอ่อนของเขาได้ในฐานะเป็นผู้นำก็แสดงออกให้ประจักษ์ชัดในไม่ช้า ด้วยคุณสมบัติของคนที่รวมกันแวดล้อมพระองค์อยู่ พวกแรกที่เตรียมตัวกลับมาเป็นข้าราชการของพระองค์ คือ พวกโฆษกที่ถูกเนรเทศของพรรคชาตินิยมเวียดนาม และพรรค ดอง มินห์ ฮอย ในการประชุมที่นานกิงในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1947 พวกเขาก่อตั้งแนวร่วมแห่งชาติขึ้น ในการประชุมอีกครั้งหนึ่งที่เมืองกวางตุ้งในเดือนมีนาคม พวกเขาลงคะแนนเสียงยับยั้งการสนับสนุนแก่รัฐบาลเวียดมินห์อีกต่อไป และยอมอยู่ใต้บังคับบัญชาของเขาได้ ดังนั้น จึงแสดงความตั้งใจที่จะร่วมมือกับฝรั่งเศสผู้ซึ่งเมื่อหกเดือนก่อนหน้านี้ได้ช่วยพวกเวียดมินห์ให้กำจัดพวกเขา การร่วมมือจะต้องขึ้นอยู่กับการที่ฝรั่งเศสจะให้ความเท่าเทียมกันและเอกราชแก่ประเทศ ซึ่งก็มิอาจเป็นของไปได้จนกว่าจะได้ชัยชนะจากฝรั่งเศส ดังนั้น พวกติดตามของชนสองกลุ่มนี้ในเวียดนามที่ยังคงเหลืออยู่จึงคงดำเนินการต่อสู้ฝรั่งเศสต่อไป ผ่านผู้นำชาตินิยมพื้นเมืองซึ่งพวกเวียดมินห์ควบคุมไม่ได้ และหากไม่มีแนวทางจากผู้นำแห่งชาติที่ต่อต้านเวียดมินห์แต่อย่างใดแล้ว ก็ต่อต้านทั้งพวกเวียดมินห์และฝรั่งเศส

พรรคแนวร่วมแห่งชาติของคนที่ถูกเนรเทศหมู่นี้เป็นารเริ่มต้นที่ไม่สู้ดีสำหรับขบวนการของประชาชนที่จัดตั้งขึ้นเบื้องหลังเขาได้ แต่อย่างน้อยก็ประกอบด้วยคนซึ่งได้ปฏิเสธที่จะร่วมมือกับฝรั่งเศสมาแต่ต้น ต่อมาไม่ช้าพรรคแนวร่วมแห่งชาติก็ตั้งขึ้นที่โคจิงจิ้น พรรคนี้ก่อตั้งขึ้นด้วยคนส่วนใหญ่ซึ่งเคยเตรียมหรือเคยกำลังเตรียมการที่จะเป็นผู้ร่วมมือกับฝรั่งเศส บุคคลที่เป็นผู้นำคือ เหงียน

วัน สาม หัวหน้าพรรค “สังคมนิยมประชาธิปไตย” ที่ได้รับอุปถัมภ์ส่วนใหญ่จากสมาชิกของนิภายหัวเห และตรัง วัน ตวน อดีตหัวหน้าสภาของผู้นำพรรคชาตินิยมเวียดนาม คือ เหงียน ทอง ทัม ขณะที่เหงียน ทอง ทัม ไปเป็นรัฐมนตรีต่างประเทศของโฮจิมินห์ พรรคแนวร่วมแห่งชาตินี้ประกอบด้วยพวกเกาได้ และหัวเห ซึ่งฝ่ายต่าง ๆ ส่วนมากในเวลานั้นเปลี่ยนจากการต่อต้านมาเป็นการร่วมมือกับฝรั่งเศสได้ สำเร็จแล้ว กลุ่มพวกชาตินิยมเวียดนามส่วนน้อยที่ยังเหลืออยู่ (ในที่สุดพรรคของ มินห์ ฮอย ก็ไม่มี ตัวตนในประเทศ) นิภายต่าง ๆ ในพุทธศาสนาบางนิภาย “พรรคต่าง ๆ” จำนวนมากที่อยู่ใต้ไม่นาน ในวันที่ 18 สิงหาคม การประชุมพรรคแนวร่วมแห่งชาติที่จัดขึ้นด้วยการเห็นชอบของฝรั่งเศส จัดส่ง โทรเลขไปทุกภูมิภาคให้กลับมายังเวียดนามแต่ในฐานะเป็น “เสียงของประชาชน” องค์การนี้จัด ตั้งขึ้นส่วนใหญ่ด้วยนิภายต่าง ๆ ซึ่งมีผู้เห็นความสำคัญของเขาได้ผู้ทราบดีว่าหัวหน้านิภายต่าง ๆ ส่วน มากเป็นผู้สนับสนุนวัตถุประสงค์ของชาติอย่างน่าสงสัยทั้งสิ้น

ผู้สนับสนุนเขาได้ที่ซื่อสัตย์ที่สุดคือพวกข้าราชการผู้นิยมกษัตริย์ในอันหน้าและตั้งเกี่ย ผู้ที่มี ชื่อเสียงที่สุดเข้าไปร่วมมือกับฝรั่งเศสเพราะความเกลียดชังเวียดนามห์ โฆษกของพวกเขาคือแท้จริงเป็น ผู้นำคณะกรรมการปกครองของอันหน้าและตั้งเกี่ยที่จัดขึ้นเพื่อพรางตาการปกครองโดยตรงของฝรั่งเศส ในตั้งเกี่ย มีตรวง ดินห์ ตรี อดีตสมาชิกพรรคชาตินิยมเวียดนามในคณะรัฐมนตรีของโฮจิมินห์ ในอันหน้า มีชาวคาทอลิกที่รู้จักกันดีคือ ตรัง วัน ลี นอกโคจินจิ้นชายทั้งสองนี้มักต่อต้านการเจรจากับเวียดนามห์ อยู่เสมอ และเป็นผู้นำที่ทำงานมากของรัฐบาลชาตินิยม ซึ่งนำโดยเขาได้ คนอื่น ๆ ที่อยู่ในอันหน้า และตั้งเกี่ยร่วมมือด้วยน้อยกว่า แต่ก็เชื่อฟังคำแนะนำของโจ ดินห์ เตียม ผู้กังวลมากที่จะทำมิให้เขาได้ ทิ้งความเป็นนักชาตินิยมที่มั่นคงเสีย เตียมพูดในนามของชาวเวียดนามคาทอลิกส่วนใหญ่ ทราบจันบัดนี้ ยังไม่ยอมร่วมมือกับฝรั่งเศสหรือต่อต้านพวกเวียดนามห์อย่างรุนแรงแต่อย่างใด

แต่พลังเหนียวรังต่าง ๆ นี้กลับถูกต่อต้านโดยแรงกดดันของพวกที่ร่วมมือ และพวกที่จะร่วมมือ กับฝรั่งเศส รวมทั้งพวกที่ต้องการแยกโคจินจิ้นออกเป็นสาธารณรัฐอิสระ เคยช่วยดาจองลิเออก่อตั้ง สาธารณรัฐโคจินจิ้น ผู้ที่เด่นในหมู่ผู้ก่อตั้งลัทธิชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์คือผู้นำพวกต้องการแยก ประเทศสองคน คือ เลอ วัน ฮอซ ผู้ยังคงเป็นหัวหน้าสาธารณรัฐโคจินจิ้น เป็นผู้แทนพวกเกาได้ และเหงียน วัน ชวน ผู้ซึ่งฝรั่งเศสได้เลื่อนตำแหน่งจากนายพันเป็นนายพล เป็นชาวเวียดนามคนแรกที่ได้รับ การยกย่องทันที แสดงชัดว่าฝรั่งเศสคิดจะล้มเลิกการแยกโคจินจิ้น เพื่อสนับสนุนรัฐบาลแห่ง ชาติที่ต่อต้านเวียดนามห์ ชวนก็กลับมายังไซ่ง่อนและแสดงการฉวยโอกาสด้วยการเปลี่ยนตัวเองจาก ผู้ที่ต้องการแบ่งแยกประเทศเป็นนักชาตินิยม แล้วเขาก็รีบไปยังฮ่องกง ซึ่งคู่แข่งขันของเขาคือ เลอ วัน ฮอซ ได้ไปรออยู่ก่อนแล้ว เลอ วัน ฮอซ นั้นพยายามจะเป็นผู้นำแห่งชาติอยู่ด้วย แม้ว่าเขาคงเป็นนัก ประชาสัมพันธ์เป็นทางการของฝ่ายที่นิยมการแบ่งแยกอยู่ก็ตามที่ ชวนสามารถหาประโยชน์จากฐานะที่ นำอับอายของฮอซได้ เขายังขับให้คู่แข่งของเขาลาออกจากรัฐบาล และหลังจากประกาศตนเป็นประธานาธิบดี ของสาธารณรัฐโคจินจิ้นในวันที่ 1 ตุลาคมแล้ว ก็เสนอให้เขาได้จัดการล้มเลิกการแบ่งแยกเพื่อแลกเปลี่ยน กับบทบาทผู้นำในรัฐบาลแห่งชาติ ก้าวแรกของเขาคือให้เลิกใช้ชื่อ “รัฐบาลแห่งสาธารณรัฐโคจินจิ้น ที่ปกครองตนเอง” และหันมาใช้ “รัฐบาลของเวียดนามใต้” แทน

หลังจากถูกขับไล่ออกแล้ว เลอ วัน ฮอซ อุทิศตนเองให้กับการก่อตั้ง “ฐานประชาชน” ให้แก่ รัฐบาลแห่งชาติ เขาก่อตั้งสหพันธ์แห่งชาติขึ้นในปลายปี ค.ศ. 1947 ซึ่งเขารวมพวกแนวร่วมหลาย ๆ

พวกที่เคยมีมาแต่ก่อน สหพันธ์ของชาติมีอาจเรียกร้องความนิยมที่ได้รับจากประชาชนได้มากกว่าการเป็นสมาชิกของพรรคเก่าก่อนที่พวกเขาจะรวมตัวกันเบื้องหลังเขาได้ พวกเหล่านี้คือพวกหัวเหา และพวกเกาไต ซึ่งเป็นสมาชิกที่ยังเหลืออยู่ของพรรคชาตินิยมเวียดนาม และพวกไคเวียดที่แตกแยกกันอยู่อย่างมาก และกลุ่มชาวพุทธและกลุ่มคาทอลิกที่รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ แม้แต่โง ดินห์ เตียม ก็ร่วมมือกับพรรคที่เขาไม่ได้เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น¹⁸ “เป็นครั้งแรกและครั้งเดียว”

แม้แต่ก่อนการรวมกันอย่างไม่แน่นแฟ้นในหมู่ผู้ร่วมมือที่ไร้เกียรติ ผู้คิดกลอุบายที่ทะเยอทะยาน และพวกนิกายต่าง ๆ ที่ไร้สมรรถภาพ อีกทั้งผู้นำที่ซื่อสัตย์ที่ไม่มีผู้ติดตาม ได้ช่วยกันสร้าง “พื้นฐานประชาชน” ขึ้นในระยะที่เขาได้กำลังอ่อนแอ ซึ่งไม่ช้าพระองค์ก็เสียพระทัย พระองค์ได้เลือกทางที่เสี่ยงของการยอมแพ้

8

เพื่อที่จะเข้าใจการที่ฝรั่งเศสตกลงจะปฏิเสธรบเอาไต แม้แต่เรื่องเกี่ยวกับความหวังจะได้เอกราชในที่สุด เราจำเป็นต้องย้อนรำลึกถึงกองทหารที่จะตีกลับของพลเอกวาลล์ยในขณะที่อยู่ในการะสูดท้ายของการเตรียมตัว แม้แต่คนที่มีเลือดฝรั่งเศสน้อยที่สุดก็หวังจะช่วยทำให้ฐานะของฝรั่งเศสดีขึ้นได้

ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในช่วงก่อน 3 ครั้ง ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1947 ตรัง วัน ตวน ผู้แถลงข่าวของเอาไตกล่าวว่า อดีตจักรพรรดิจะทรงยอมตกลงนำรัฐบาลที่ต่อต้านเวียดมินห์ เมื่อฝรั่งเศสยอมรับข้อเรียกร้องให้เวียดนามมีเอกราชและเอกราชเท่านั้น เอาไตและผู้สนับสนุนทราบดีว่าพวกเขาเป็นเครื่องมือของแผนการฝรั่งเศส แต่พวกเขาซึ่งแตกแยกกันอยู่ว่าจะเปลี่ยนแปลงการนี้ให้เป็นประโยชน์แก่พวกเขาได้อย่างไร จะทำให้ขบวนการของเอาไตได้มีชีวิตชีวาได้อย่างไร และจะประนีประนอมหรือไม่ พวกเขาแตกแยกกันมิใช่ด้วยความแตกต่างทั้งหลายเกี่ยวกับอุดมการณ์ แต่เป็นความแตกต่างของอารมณ์ ความสามารถ และความทะเยอทะยาน และทักษะในการแสวงหาบทบาทของรัฐบาลในอนาคต พรรคชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็แสดงความไร้ความสามารถที่น่าเศร้าอีกครั้งหนึ่ง ด้วยการนำเอาปัญหาขัดแย้งของพวกตนไปใส่ไว้ในวัตถุประสงค์ของชาติ

เมื่อโบลเลอร์แสดงสุนทรพจน์ บรรดาพรรคชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์จำนวนมากกำลังรวมตัวกันอยู่ในห้องแถวค้อมเอาไต ด้วยเหตุผลที่เห็นได้ชัด พวกเขามิได้เป็นนักชาตินิยมที่แท้จริง พวกที่มาจากเวียดนามจะต้องให้ฝรั่งเศสออกหนังสือเดินทางและใบอนุญาตให้เงินออกได้ แต่ในระหว่างพวกเขามีนักชาตินิยมที่มีชื่อด้วย เช่น ผู้นำพรรคแนวทางแห่งชาติ คือ เหงียน วัน สาม ผู้นำพวกเกาไต คือ ตรัง กวาง วินห์ และนักหนังสือพิมพ์ เหงียน วัน ลอง ทั้งสามคนมาจากเมืองไซ่ง่อน นอกจากนี้ ยังมีผู้นำต่าง ๆ ของคณะกรรมการปกครองของอันหน่าและตั้งเกีย ตรัง วัน ลี จากเว้ และตรอง ดินห์ ตรี จากฮานอย ตรัง วัน ลี นั้นพูดในนามของชาวคาทอลิก ส่วนอีกท่านหนึ่งในนามของพรรคชาตินิยมเวียดนามที่มีหัวหน้าคือ เหงียน โฮ ถัน และ เหงียน ทอง ทัม ที่ถูกเนรเทศไปกลับมาจากเมืองจีนและอยู่ ณ ที่นั่นด้วย นอกจากนี้ ยังมีที่ปรึกษาหลายคนของเอาไต เช่น ดินห์ ชวน กวาง และ ผั้น หุย ดัน (คนหลังนี้ต่อมารู้จักกันในนามว่า ด็อกเตอร์ ผั้น กวาง ดัน) ผู้ได้เคยเสนอให้รัฐบาลเอาไตต่อต้านเวียดมินห์มานานก่อนที่ฝรั่งเศสจะนำเอาความคิดนั้นไป เป็นการชุมนุมซึ่งยังคงมี “วิธี

การจำกัดอำนาจของพวกมาร์กซิสต์ หากว่าเขาจะได้รับโอกาสพิสูจน์ว่านโยบายของความเข้าใจกับฝรั่งเศสจะเป็นไปได้และมีค่าเพียงพอ”¹⁴

เนื่องจากบุคคลเหล่านี้ทราบดีว่าข้อเสนอของโบลเลร์มิได้ให้โอกาสนี้แก่พวกตน ปฏิกริยาเฉพาะหน้าคือความผิดหวังอย่างลึกซึ้ง คนที่ถูกเนรเทศอยู่ เมื่อความหวังของเขาหมดสิ้นไปจึงกลับไปประเทศจีน แนวหน้าแห่งชาตินิยมของเหียน วัน สาม ที่ไซ่ง่อนตัดสินใจคัดค้านคำขาดของโบลเลร์ทันที มีเพียงแต่นักชาตินิยมหัวปานกลางที่แวดล้อมอดีตองค์จักรพรรดิอยู่ที่สาบานเป็นศัตรูต่อพวกเวียดมินห์ต่อต้านเงื่อนไขของโบลเลร์ โดยมีได้ล้มเลิกความคิดที่จะตั้งคณะตุลาการการเมืองของเขาคือได้เสียเลยทีเดียว ด้วยคำแนะนำของพวกเขา ในวันที่ 18 กันยายน เขาได้ออกประกาศที่พระองค์อ้างถึง (ภายใต้ข้ออ้างที่ยินยอมต่อคำเรียกร้องของชาวเวียดนามเพื่อชี้ขาดข้อขัดแย้ง) ความตั้งพระทัยที่จะเจรจากับฝรั่งเศส และจริงอยู่พระองค์ทรงย้ำถึงความต้องการเอกภาพและเอกราช แต่การที่พระองค์ได้ปิดประตูใส่เต็มหน้าฝรั่งเศสเป็นรอยร้าวรอบแรกในเกราะการต่อต้านของพระองค์

บัดนี้ผู้นำต่าง ๆ ของขบวนการเขาได้พบว่าตนเองอยู่ในสภาพที่น่ากลัวอันตราย ความยากลำบากของพวกเขาทวีขึ้น วาลูย์โจมตีเมื่อต่อต้านพวกเวียดมินห์ได้สำเร็จขั้นแรกในเดือนตุลาคม พวกต่อต้านคอมมิวนิสต์ต้องการเห็นความพ่ายแพ้ของพวกเวียดมินห์ แต่ทราบว่ามีฝรั่งเศสต้องการพวกเขาอยู่ตรงหน้าจนเท่าที่พวกเวียดมินห์ยังคงเข้มแข็ง พวกเขาที่ต้องการให้การต่อต้านของฝรั่งเศสล้มเหลวลงด้วย

สถานการณ์เช่นนี้ทำให้พวกชาตินิยมที่ซื่อสัตย์ต่อเขาได้ ต้องอ่อนเพลียไปมากกว่าฝ่ายพวกฉวยโอกาสซึ่งกลับเป็นผู้กระตือรือร้นมากขึ้น ผู้นำหมู่คือ เลอ วัน ฮอช และเหียน วัน ชวน เป็นหมู่ชนผู้ร่วมมืออย่างเข้มแข็งที่ต่อสู้ในฮ่องกงเพื่อดึงเขาได้มาเข้าด้วย ฝรั่งเศสต่อสู้เพื่อเอาชนะโฮจิมินห์ขณะที่อยู่ในตงกิง หลังจากวีรกรรมอยู่ข้างเขาได้ก็ยอมแพ้และยอมไปพบโบลเลร์บนเรือรบฝรั่งเศสในอ่าวอาลองในวันที่ 7 ธันวาคม เขาได้ได้รับคำแนะนำจากที่ปรึกษาของพระองค์ว่า ให้ฟังแต่อย่างเดียว และในทุกกรณีมิให้ลงพระนามสัญญาผูกมัดใด ๆ โดยปราศจากคำสัญญาของฝรั่งเศสว่าจะให้เอกราชอย่างใดก็ดี สิ่งที่พระองค์ทรงปฏิบัติไปคือลงนามใน “พิธีสาร” ระบุดสภาพความร่วมมือกัน ข้อกำหนดที่เขาได้ทรงยอมรับนั้นเป็นสิ่งที่แม้แต่พวกที่สนับสนุนพระองค์โดยไม่มีข้อวิจารณ์เลยยังทุกพระองค์ว่าในการกระทำดังนั้น พระองค์ได้ทรงทำลายเหตุผลของพระองค์เสียแล้ว แต่เนื่องจากพระองค์มิใช่คนโง่ ไม่มีใครเข้าใจว่าเหตุใดพระองค์จึงทรงลงนามในข้อความที่ไม่เพียงแต่ถูก โง่ ดินห์ เดียม ประณามเท่านั้น แต่ยิ่งถูกนายพลชวน ผู้ร่วมมือที่ฉลาดบุคคลผู้ที่พร้อมที่จะขายทุกอย่าง แต่ต้องได้อะไรตอบแทนก็ประณามด้วย ดูเหมือนว่าเขาได้มิได้ทรงถูก “ซื้อ” ในขั้นต้นเพราะพระองค์เสียพระทัยกับการกระทำของพระองค์ และแท้จริงก็มีได้ปฏิบัติตามที่พระองค์ทรงรับไว้

โง่ ดินห์ เดียม และตรัง วัน ลี ทูลชวนเขาได้ให้แยกพระองค์ออกจากสภาพที่น่าอัปยศนี้ด้วยการเพิ่มข้อเรียกร้องใหม่ ๆ ขึ้นมา เช่น การล้มรัฐบาลโคจิ้นจิ้นลง เพื่อให้โอกาสแก่คณะกรรมการปกครองของภาคใต้เพื่อเป็นก้าวแรกในการรวมตัวกันขึ้น

ที่ไม่น่าเชื่อก็คือ ฝรั่งเศสขาดสามัญสำนึกที่จะตอบคำขอร้องง่าย ๆ นี้ และกลับเก็บองค์เขาไว้ไว้ในตาข่ายที่โบลเลร์ใส่ไว้ และเมื่อมิได้มีข้อตกลงอื่นใดกระทำกันในเวลานั้น เขาได้ทรงต้องการหลีกเลี่ยงจากข้อผูกพันจึงตัดสินใจตัดสินพระทัยแยกพระองค์ออกจากภาพทั้งหมด ในปลายเดือนธันวาคมพระองค์ก็เสด็จจากฮ่องกงไปยังยุโรป และเริ่มการเดินทางท่องเที่ยวเป็นการผสมการเดินทางอย่างสนุกสนาน

ปนกับการหลบหนี พระองค์เสด็จไปยังกรุงเจนีวา ก่อนพร้อมด้วยโบลเลร์ติดตามไป และต่อมาไม่ช้าก็ไปยังปารีส ณ ที่นั้นความยุ่งยากของชาวฝรั่งเศสโดยเฉพาะโบลเลร์ในการจะติดตามพระองค์เพิ่มขึ้นพร้อมกับจำนวนของสถานที่และความรีบเร่งที่พระองค์เสด็จเยือน (ยังคงไม่ทราบว่าเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายทั้งหมดถวายพระองค์) โบลเลร์จัดการประชุมในวันที่ 13 กุมภาพันธ์ ที่อ่าวาลอง แต่เขาได้ก็มีได้ปรากฏพระองค์ ขณะนั้นเองที่พระองค์ได้รับถวายสมญาพระนามว่า “ผู้ไกลเกลียดที่หาตัวไม่พบ” และ “จักรพรรดิเจ้าสำราญ”¹⁵ ชื่อหลังนั้นเป็นชื่อที่ผิด เขาได้มีได้เพียงแต่ตั้งพระทัยลาออกจากจักรพรรดิเท่านั้น เหตุผลหนึ่งที่พระองค์แสวงหาความรื่นรมย์ในปารีสก็คือ พระองค์ทรงต้องการปฏิเสฐสภาพที่ฝรั่งเศสพยายามสร้างให้พระองค์เป็นจักรพรรดินั้นเอง

การเสาะแสวงหาความรื่นรมย์ที่จักรพรรดิเขาได้ปฏิบัติอยู่อย่างไม่มีข้อแก้ตัวนั้น มิใช่เหตุผลสำคัญที่พระองค์จะต้องเสด็จอยู่ในปารีส และพระองค์ทรงรื้อฟื้นที่จะเจรจากับฝรั่งเศสต่อไป พระองค์เสด็จไป ณ ที่นั้นส่วนใหญ่ก็เพื่อทรงแสวงหาด้วยพระองค์เองว่า ผู้มีอำนาจผู้ใดเป็นผู้ดำเนินนโยบายฝรั่งเศสในอินโดจีน และพวกเขาเสนอโอกาสใดต่อความร่วมมือภายใต้สภาพที่พระองค์อาจยอมรับได้ พระองค์มิได้โปรดสิ่งที่ทรงค้นพบนั้นเลย ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1947 ฝรั่งเศสก็ได้รับรัฐบาลใหม่ซึ่งเปลี่ยนไปเป็นพรรคฝ่ายขวาที่มีผลต่ออินโดจีนอย่างเห็นได้ชัด ที่ผู้อยู่ในฐานะผู้นำคือพรรคขวบนการสาธารณรัฐประชาชนที่สนับสนุนอาณานิคม ทั้งนายกรัฐมนตรีคนใหม่ (ซูส์มาน) และรัฐมนตรีดินแดนโพ้นทะเล (คอสเตอ ฟลอเรท) เป็นสมาชิกของพรรคสาธารณรัฐ มีการกล่าวกันว่าจะช่วยเพิ่มกำลังพวกฝ่ายขวาในการเลือกตั้งครั้งใหม่ เป็นที่คาดหวังกันว่าพรรคร่วมประชานิยมของนายพลเดอโกลจะเป็นผู้ตั้งรัฐบาลใหม่ ยึดมั่นฐานะในอาณานิคมอย่างเต็มขั้น และยังแนะนำให้ปฏิเสฐข้อตกลงใดๆ ที่คนก่อนๆ ได้ทำไว้ ซึ่งจะทำให้ฐานะของฝรั่งเศสในอินโดจีนอ่อนลง แม้ว่ารัฐบาลซูส์มานนั้นยอมรับอย่างแน่นอนในสิ่งที่รู้จักกันต่อมาว่า “ข้อตกลงเขาได้” บุคคลที่ให้ข้อตกลงขึ้นอยู่กับความหวังแต่เพียงเล็กน้อย เมื่อเขาออกจากปารีสไปฮ่องกงในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1948 ข้อตกลงนี้เป็นไปได้ก็จะเป็นก้าวที่แน่นอนกันเสียที่ในการปลดแอกเวียดนาม

ในระหว่างที่เขาได้เสด็จอยู่ในยุโรป ผู้ติดตามของพระองค์ก็ได้ได้อยู่เฉยๆ เลอ วัน ฮอช ดำเนินการรวมสหพันธ์แห่งชาติซึ่งเป็นก้าวต่อไปที่ทำให้ฝรั่งเศสไม่สบายใจ แม้ว่าเดิมทีจะเป็นกลุ่มต่อต้านเวียดนามห้ก็ตาม กลุ่มชนภายในสหพันธ์แห่งชาติแข่งขันกันเอง และแข่งกับพวกเวียดนามห้ด้วยกรแสดงออกด้วยคำพูดเกี่ยวกับชาตินิยมที่ต้องใช้กำลังทหาร แม้แต่พวกที่แยกตัวออกไป เช่น ชวน และฮอช มาบัดนี้ก็ประกาศว่าการรวมดินแดนของเวียดนามเป็นสภาพที่เสี่ยงไม่ได้อย่างเด็ดขาดในการร่วมมือใดๆ ของฝรั่งเศสและเวียดนาม

ในเดือนมีนาคมหลังจากเขาได้เสด็จไปฮ่องกงแล้ว ความรู้สึกที่ว่าทุกคนจะรอทราบจนฝรั่งเศสพร้อมที่จะให้เอกราชอย่างสมบูรณ์ ไม่ได้เริ่มเข้าควบคุมความคิดของผู้ติดตามเขาได้ ในฝ่ายฝรั่งเศสนั้นก็เช่นเดียวกัน ความปรารถนาที่จะทำลายสภาพการณ์ที่หยุดชะงักลงหมดนั้น ก็ถูกโบลเลร์ผู้กระวนกระวายส่งต่อไปให้เขาได้ หนึ่งปีเต็มๆ ผ่านไปตั้งแต่ฝรั่งเศสตัดสินใจจะใช้เขาได้เป็นเครื่องมือทางการเมืองที่สำคัญต่อต้านโฮจิมินห์ แต่มิได้มีความก้าวหน้าที่เห็นชัดแต่ประการใดจากการทำให้แผนการนั้นเป็นความจริง บัดนี้เรื่องต่างๆ ดุริบทวนมากขึ้น ตั้งแต่มีความพยายามอันยิ่งใหญ่ครั้งแรกที่จะทำลายพวกเวียดนามห้ด้วยกำลังอาวุธต้องล้มเหลวลง

แต่กุญแจที่จะนำไปสู่ข้อตกลงดังกล่าวนี้คือเขาได้ บัดนี้อยู่ในสายตาที่ฝรั่งเศสจะใช้อำนาจบังคับ และประชาชนในประเทศวิงวอนขอรับรอง พระองค์มีอาจจัดการตัดสินพระทัยได้อีกต่อไป เวลาที่จะพิสูจน์ พระองค์เองและแสดงให้เห็นว่าพระองค์พร้อมที่จะต่อสู้ทั้งลัทธิอาณานิคมและลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ มาถึงแล้ว

9

ปี ค.ศ. 1948 การต่อต้านของเขาได้ค่อย ๆ สลายตัวลง ใน ค.ศ. 1949 ก็ล้มเหลวไป เป็นไปได้ ที่ว่าประวัติศาสตร์กำหนดภารกิจของพระองค์ไว้เหนือกว่ากำลังของมนุษย์ใด ๆ ทั้งสิ้น พระองค์ฉลาด พอที่จะเห็นว่าทรงถูกใช้ให้เป็นประโยชน์ แต่การที่จะปฏิเสธการถูกนำพระนามไปใช้ประโยชน์นั้น ต้องการความเข้มแข็งมากกว่าที่ธรรมชาติได้ให้แก่พระองค์มา ตลอดปี ค.ศ. 1948 จนกระทั่งถึงฤดู ใไปไม้ผลปี ค.ศ. 1949 เขาได้ยังคงต่อสู้ต่อไป บางครั้งก็อย่างกล้าหาญ และเฉลียวฉลาด บางทีก็เลิก การต่อสู้ในอารมณ์ที่ราเมื่อทำลายตัวเอง ด้วยการยอมแพ้ต่อฝรั่งเศสและผู้ร่วมมือในค่ายของพระองค์

การทำให้เขาได้เสื่อมความนิยมดำเนินไป 3 ระยะ คือ ระยะแรก ทันทีที่พระองค์เสด็จกลับมายังฮ่องกง พระองค์ทรงลงนามในการตั้งรัฐบาลแห่งชาติโดยมิได้รับเอกราชใด ๆ เลย ระยะที่สอง ในวันที่ 5 มิถุนายน - ค.ศ. 1948 พระองค์ยอมรับข้อตกลงที่อ่าวอาลองที่กระทำกับข้าหลวงใหญ่โบลแลร์ และระยะที่สาม ในฤดูไปไม้ผล ค.ศ. 1949 พระองค์ทรงยินยอมที่จะกลับมาเวียดนามในฐานะประมุข ของรัฐ แม้ว่าพระองค์จะยอมรับว่า เอกราชที่ฝรั่งเศสได้ให้เป็นทางการถึงสองครั้งในขณะนั้นเป็นการหลอกลวงที่ศรีวิกรม์อย่างยิ่ง

ฝรั่งเศสรับการยอมแพ้ของเขาได้ว่าจะตั้งรัฐบาลต่อต้านเวียดนามนี้ ด้วยการแสดงออกที่อาจ อธิบายได้ว่าคลุมเครือ ฝรั่งเศสส่งหลุยส์ คาปูท์ นักสังคมนิยมฝรั่งเศสผู้เป็นที่รู้จักกันว่าเป็นผู้ต่อต้าน ข้อตกลงเขาได้ ไปยังฮ่องกงและปล่อย "ข่าว" ว่าพระองค์กำลังเริ่มการติดต่อกับพวกเวียดนามนี้ มิได้ มีการตั้งใจตกลงเจรจาสิ่งใด และคาปูท์ก็มิได้เคยเห็นแม้แต่ผู้แทนของรัฐบาลโฮจิมินห์ จุดมุ่งหมาย ประการเดียวในการเดินทางของเขาซึ่งแม้แต่คาปูท์เองก็ยังไม่รู้ ก็คือ เพื่อให้เขาได้และผู้สนับสนุน เขาเกรงกลัว เป็นวิธีการซึ่งดูได้ผลสำเร็จเป็นอันดี ฝ่ายกลุ่มเขาได้ก็หวาดเกรงการตกลงครั้งใหม่ระหว่าง ฝรั่งเศสและเวียดนามนี้ ซึ่งจะทำให้ความมุ่งหมายทางการเมืองของพระองค์จบสิ้นลง แทนที่จะสู้ต่อบ ด้วยการชู่จะเข้ากับพวกเวียดนามบ้าง พวกเขาได้ส่วนมากกลับไปมองหาทางออกจากทางตันที่สร้างขึ้นด้วยการต่อต้าน "พิธีสาร" เดือนธันวาคม ค.ศ. 1947 ที่เขาได้ได้ลงพระนาม แต่ต่อมาก็ไม่ยอมรับ แม้เขาได้ยังไม่เต็มพระทัยจะผูกพันพระองค์ในเรื่องเหล่านี้ ก็พยายามแสวงหาสภาพการที่ดีกว่าในการ ร่วมมือจากฝรั่งเศส แต่โจ ดินห์ เตียม ที่พระองค์ส่งไปไซ่ง่อนตั้งแต่วันที่ 30 มีนาคม ค.ศ. 1948 เพื่อ ไปตกลงเจรจากับโบลแลร์แต่ก็กลับมามือเปล่า

ผู้ติดตามของเขาได้บางคนที่ไม่อดทนหาแผนยุทธวิธีที่ให้พวกเขาปฏิบัติโดยไม่ข้องเกี่ยวกับอดีต จักรพรรดิได้ ในการประชุมที่ฮ่องกงในวันที่ 29 เมษายน ก็ตกลงกันโดยมีผู้นำคณะกรรมการปกครอง แห่งตังเกี๋ย และอันหน่า และรัฐบาลแห่งโคจิ้นจิ้นอยู่ด้วยว่าจะตั้งรัฐบาลกลางชั่วคราวเมื่อเลิกการ แบ่งแยกโคจิ้นจิ้น โบลแลร์ตกลงจะแสวงหาคำยินยอมจากปารีสเกี่ยวกับโครงการนี้ แต่เขายืนยันให้

เขาได้ยอมรับรัฐบาลเช่นนั้น และลงนามร่วมในสัญญาใด ๆ ที่รัฐบาลนั้นและฝรั่งเศสทำกัน ซึ่งขณะนั้นได้ตกลงใจชั่วคราวว่า “เอกราช” เพื่ออธิปไตยของเวียดนามกับฝรั่งเศส อย่างไรก็ตาม ข้อความแท้จริงของข้อตกลงดังกล่าวก็ยังคงอยู่ที่ “พิธีสาร” อันเดิมถูกปฏิเสธไป และบุคคลทั้งหลายที่ยืนยันจะจัดตั้งรัฐบาลที่ต่อต้านพวกเวียดมินห์มาบัดนี้ก็ต้องยอมรับ ดังนั้น พวกเขาจึงนำตนเข้าไปอยู่ในฐานะที่นำหัวเราะที่ต้องได้รับอนุญาตจากฝรั่งเศสในสิ่งที่โบลเลร์ได้พยายามกระตุ้นเขาได้มาเป็นเวลาหนึ่งปีเต็ม รัฐบาลที่ตั้งขึ้นภายใต้สถานการณ์นี้ มีอาจใช้บุคคลที่ต่อต้านอาณานิคมอย่างเต็มที่ที่เป็นผู้นำได้ บุคคลเช่น โง่ ดินห์ เตียม ปฏิเสธไม่แต่เฉพาะไม่ยอมรับร่วมอย่างเด็ดขาด แต่ยังไม่ยอมลงนามด้วย นายพลชวนได้รับคำอนุมัติจากเขาได้ให้เป็นผู้นำ เขาเป็นผู้มีชื่อเสียงที่สุดในหมู่ผู้ร่วมมือทั้งหลาย ในค่ายต่อต้านเวียดมินห์ เขาได้รับ “อาณัติ” จาก “สภา” ที่ประกอบด้วยสมาชิกประมาณ 40 คน ผู้ซึ่งเขาพยายามนำมาวมกันไว้ในชั่วโมงสั้น ๆ และเขานำพระราชสาส์นจากเขาได้ที่ทรงขอร้องให้เขาจัดตั้งรัฐบาลกลางชั่วคราวมาแสดงให้คนทั้งหลายดู ในวันที่ 27 พฤษภาคม เขานำรัฐบาลไปฝากเขาได้ในฮ่องกง¹⁶ ปารีสเพียงแต่ “สนใจ” การก่อตั้งครั้งนี้ รัฐบาลนี้หากไม่ได้มีการยินยอมจากเขาได้แล้วก็จะอยู่ไม่ได้ แต่เขาได้ก็เปลี่ยนใจ พระองค์ทรงออกประกาศว่ารัฐบาลนี้มีอาจปฏิบัติในพระนามของพระองค์ได้ และพระองค์ยังคงปฏิเสธที่จะกลับมายังเวียดนาม

เขาได้ก็คงจะทรงต้องการหลีกเลี่ยงจากการเกี่ยวข้องกับสนธิสัญญาซึ่งฝรั่งเศสและรัฐบาลชวนใช้เป็นหลักของความร่วมมือกัน แต่ทั้งปารีสและโบลเลร์ไม่ยินยอม ในวันที่ 5 มิถุนายน ค.ศ. 1948 ข้าหลวงใหญ่และนายพลชวนพบปะหารือกันที่อ่าวาลอง มีเขาได้รวมอยู่ด้วยเพื่อลงนามในข้อตกลงซึ่งฝรั่งเศสยอมรับเอกราชของเวียดนามอย่างเปิดเผยและ “เอาจริงเอาจัง” อย่างไรก็ตาม ความเอาจริงในสัญญาไม่มีทางขัดแย้งกับความว่างเปล่าได้ ทั้งกำลังอาวุธและนโยบายต่างประเทศยังคงอยู่ในมือฝรั่งเศส ขณะที่การรวมอำนาจรัฐบาลในด้านอื่น ๆ ยังคงมองดูเพียงแต่ขั้นพื้นฐานของการตกลงแยกกันที่จะต้องกระทำต่อไป พิธีสารที่บรรจุข้อตกลงซึ่งทำให้เอกราชเป็นเพียงการแสดงออกที่ไม่มีผลในการปฏิบัติยังถูกเก็บเป็นความลับ

เขาได้ทรงรังเกียจที่จะเข้าร่วมในข้อผูกพันอื่น ๆ อีกต่อไป จึงแยกพระองค์เองออกจากเหตุการณ์ทั้งหมดอีก ในวันที่ 5 มิถุนายน พระองค์ก็รีบเสด็จไปยุโรป ในพระราชสาส์นลงวันที่ 11 กรกฎาคม ที่ทรงมีมาถึงโบลเลร์ พระองค์ทรงแยกพระองค์เองออกจากข้อตกลงที่อ่าวาลอง ตรัสว่าพระองค์เพียงแต่ “เป็นพยาน” ในการลงนาม และข้อตกลงนั้นไม่อาจใช้เป็นพื้นฐานของความเข้าใจระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามอันถาวรได้ โบลเลร์ไม่สามารถที่จะให้เขาได้ร่วมต่อต้านโฮจิมินห์ได้ โดยมีได้มีข้อตกลงที่มีความหมายมาปรากฏเห็นได้ชัด ในการให้สัมภาษณ์ครั้งสุดท้ายระหว่างบุคคลทั้งสองที่แซงต์แฌร์แมง ในวันที่ 25 สิงหาคม อดีตจักรพรรดิตรัสอีกครั้งว่าพระองค์จะเสด็จกลับเวียดนาม หลังจากมีการล้มเลิกรัฐโคจินจิ้นที่แยกออกต่างหาก และหลังจากได้รับข้อประกันที่เพียงพอต่อเอกราชที่แท้จริง

หากได้มีการรักษาสัญญาเอกราชตามข้อตกลงที่อ่าวาลองแล้วไซ้ เอกสารฉบับนี้อาจเป็นหัวเลี้ยวหัวต่อที่คาดเอาไว้ชั่วระยะหนึ่ง ดูเสมือนว่าพวกคอมมิวนิสต์มีเหตุผลที่ดีที่จะกลัวว่าความได้เปรียบที่พวกตนมีอยู่ต่อพวกราชาตินิยมที่ไม่ใช่คอมมิวนิสต์จะสิ้นสุดลง นำขอขอบคุณต่อความไม่เชื่อของฝรั่งเศส ความกลัวดังกล่าวมีเพียงระยะสั้น รัฐบาลกลางเป็นรัฐบาลที่มีได้มีอำนาจในด้านขวัญ มิได้มีเงิน และมิได้มีกองทัพ ดังนั้น แม้จะเป็นเครื่องมือของฝรั่งเศส ก็ไร้ประโยชน์ทางการเมืองต่อฝรั่งเศส และ

มิได้มีค่านิยมใด ๆ ต่อเป้าหมายชาวเวียดนามเลย โฮจิมินห์กระทำถูกแล้วที่ประณามรัฐบาลชวอนว่าเป็นเครื่องมือของฝรั่งเศส พวกเขาเวียดนามได้สวนชวอนและตัดสินใจประหารชีวิตเขา แต่เนื่องจากกรที่เขาทำให้ลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต้องเสียชื่อเสียงเป็นประโยชน์ต่อพวกเวียดนามนี้ จึงมิได้มีความพยายามใด ๆ ที่จะดำเนินการไปตามคำตัดสินนั้น

การที่รัฐบาลฝรั่งเศสไม่ปรารถนาจะผูกพันกับข้อตกลงที่อ่าวาลองนี้ และขบวนการหาเสียงของฝ่ายขวาต่อต้าน “การทรยศต่อผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในอินโดจีน” ช่วยสนับสนุนผู้ที่ตั้งใจและอยู่ในฐานะจะทำลายทั้งการย้ายอำนาจไปให้แก่รัฐบาลชวอน และการล้มล้างรัฐบาลที่แยกกันอยู่ในโคจินจิ้นภายใต้ความเป็นผู้นำของ ตรัง วัน ฮู ผู้เป็นคู่แข่งขั้นแก้แค้นของชวอน และทายาทในฐานะผู้นำรัฐบาลที่แบ่งแยกกัน เขาจึงต่อต้านความพยายามทุกอย่างที่จะขยายอำนาจรัฐบาลกลางไปครอบครองโคจินจิ้นในเมืองที่ฝรั่งเศสยึดไว้ คือ ฮานอย ไฮฟอง และตุแรน (บัดนี้คือ ดานัง) ซึ่งอยู่นอกการควบคุมของเวียดนามและบริเวณแถบภูเขาที่ “ปกครองตนเอง” ในภาคใต้ที่ฝรั่งเศสบังคับบัญชาอยู่ ยิ่งกว่านั้นในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1948 ฝรั่งเศสตั้งสหพันธ์ชาวไทยทั้งหลาย “ที่ปกครองตนเอง” ในภาคเหนือซึ่งรัฐบาลของชวอนมิได้มีอำนาจใด ๆ อีกด้วย ไม่น่าประหลาดใจที่ชวอนได้รับความยากลำบากในการแสวงหารัฐมนตรีหลายท่านเข้าร่วมด้วย ในไม่ช้าก็ลาออกหลังจากเข้าร่วมด้วย และไม่มีนักชาตินิยมที่น่านับถือคนใดเข้าร่วมในรัฐบาลที่ตั้งขึ้นต่อมาในนามของเขาได้

10

แม้ว่ารัฐบาลของชวอนจะดูไร้ประโยชน์ต่อฝรั่งเศสและเสียหายต่อพวกต่อต้านเวียดนามก็ยังไม่ได้รับอนุญาตให้อยู่ได้ถึงหนึ่งปีเต็ม ในปีที่สองฝรั่งเศสมิได้สร้างความก้าวหน้าใด ๆ เลยในสงครามต่อต้านพวกเวียดนามนี้

เบื้องหลังความล่าช้าในการเสนอข้อตกลงเขาได้ มีความสงสัยอยู่ทั่วไปเกี่ยวกับผลสำเร็จที่จะได้จากข้อตกลงนั้น วิธีที่ฝรั่งเศสปฏิบัติต่อรัฐบาลที่พวกเขาต้องการใช้ต่อต้านพวกเวียดนามทำให้พวกชาตินิยมที่แท้จริงพากันท้อใจ และแม้แต่ผู้ที่มีส่วนร่วมด้วยที่เฉลียวฉลาด และลดความกระตือรือร้นเกี่ยวแก่ข้อตกลงเขาได้ลง ในไซ่ง่อน เหงียน ผึ่น ลอง เผยแพร่ข้อความโจมตีรัฐบาลของชวอนอย่างรุนแรงและกล่าวว่าชวอนจะสร้างสันติภาพไม่สำเร็จ ในปารีส บูฮอยอ้างว่าพูดในนามของพระราชวงศ์ทั้งหมดเดือนฝรั่งเศสในต้นปี ค.ศ. 1949 ต่อต้านการก่อตั้งและสนับสนุน “รัฐบาลจอมปลอม” ว่าดูเสียเวลาที่หวังว่าพวกเขาจะได้รับความสนับสนุนจากคนจำนวนมาก

ในด้านฝรั่งเศส ความสงสัยและการสับสนวุ่นซึ่งข้อตกลงเขาได้เริ่มแพร่หลายทั่วไป พวกสังคมนิยมต่อต้านสาเหตุที่ว่า อดีตจักรพรรดิมิได้ทรงพอพระทัยอำนาจในประเทศ และพวกฝ่ายขวาต่อต้านพระองค์ในการยืนยันอย่างมั่นคงในเรื่องเอกภาพและเอกราช เมื่อเผชิญกับปัญหาหน้าไฟเช่นนี้ รัฐบาลซึ่งขณะนั้นมี ออริ เกยเป็นผู้นำก็เลือกเส้นทางที่คุ้นเคยคือการไม่ตัดสินใจ ความพยายามที่จะบังคับใช้พระหัตถ์ของเขาได้ และเพื่อแสดงให้เห็นว่าการปฏิเสธที่จะรวมเวียดนามของเขาถูกต้องแล้ว ฝรั่งเศสยังคงกล่าวต่อไปว่า มิได้มีการตัดสินใจที่แน่ชัดอย่างใดก่อนเขาได้จะกลับมาเป็นประมุขรัฐบาล พวกหนังสือพิมพ์พยายามผลักดันให้พระองค์กลับมาอยู่ทุกวัน และคำตอบของพระองค์ก็คือต้องการ

ใช้เวลาที่รีเวียราให้มากขึ้นเรื่อย ๆ

ผลลัพธ์ประการหนึ่งของทางตันใหม่คือ มีผู้มาแทนโบลเลอร์ คือ เลอง ปินยอง ข้าราชการอาณานิคมเก่า ผู้ซึ่งโบลเลอร์ย้ายไปจากอินโดจีนในเดือนเมษายน ค.ศ. 1947 การที่ปินยองกลับมาทำนายได้ว่าท่าทีของฝรั่งเศสจะแข็งกร้าวขึ้น แต่แม้ตัวเขาเองก็ประจักษ์ว่ามีโอกาสทอดทิ้งความพยายามที่จะสร้างสถานการณ์ทางการเมืองที่ต่อต้านรัฐบาลเวียดนามห์แต่เป็นรัฐบาลที่เป็นมิตรกับฝรั่งเศสให้ได้ ผลนั้นเสียได้

ในเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 พรรคคอมมิวนิสต์จีนเข้ายึดปักกิ่ง เมื่อมีพวกคอมมิวนิสต์จีนอยู่เบื้องหลังพวกเวียดนามห์ การต่อสู้เพื่ออินโดจีนก็ดำเนินต่อไปในรูปแบบที่ส่วนหนึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างตะวันออกและตะวันตก

สหรัฐอเมริกาอาจวางเฉยอยู่ได้อีกต่อไป หากชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามจะเปิดประตูให้เอเชียอาคเนย์ต้องยอมจำนนแก่คอมมิวนิสต์จีน มิซามินาน วอชิงตันก็อาจจำเป็นที่จะขยายความช่วยเหลือให้แก่ฝรั่งเศสที่กำลังปราบลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ปัญหาความยุ่งยากระหว่างชาติจะเป็นไปได้ก็ต่อเมื่อสหรัฐอเมริกาจะถูกชักชวนให้เชื่อว่าการสนับสนุนฝรั่งเศสเป็นผลประโยชน์ของ “โลกเสรี” ภารกิจดี สิ่งนี้อาจคาดคะเนล่วงหน้าได้ว่า เวียดนามซึ่งจะเก็บไว้ให้พันธมิตรนั้นจะต้องเป็นอิสระ มิใช่เป็นประเทศอาณานิคมและรัฐบาลของเขาจะต้องไม่มีหุ้นฝรั่งเศสเป็นผู้นำ และการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ก็ถูกเป็นผลเพื่อการรักษาไว้ซึ่งการปกครองของฝรั่งเศส เมื่อสหรัฐอเมริการู้สึกว่าการถูกบังคับให้สนับสนุนฝรั่งเศส ซึ่งดูเหมือนจะเกิดขึ้นหากกำลังคอมมิวนิสต์มาช่วยฮานอย อนาคตของการที่ฝรั่งเศสจะยินยอมให้แก่ลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็จะดีขึ้น เขาได้ให้เหตุผลว่า จะมิได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกันเพื่อจุดประสงค์ในการช่วยลัทธิอาณานิคม ดังนั้น ฝรั่งเศสก็อาจกีดกันการตั้งเวียดนามเสรีได้ตลอดไป รัฐบาลต่อต้านคอมมิวนิสต์ภายใต้เขาได้จะมีประโยชน์หากไม่เพียงแต่เป็น “ฉากกั้นให้แก่การปกครองของฝรั่งเศส”¹⁷

ทั้งหมดนี้เป็นความหวังและความกลัวที่นำไปสู่การกลับไปพิจารณาฐานะของพวกเขาทั้งสองฝ่ายด้วยกัน หลังจากการเจรจาอันยาวนานในเดือนมกราคม ค.ศ. 1949 ปินยองไปถึงเมืองคานส์เพื่อเจรจากับเขาได้ ในวันที่ 8 เดือนมีนาคม กำหนดข้อตกลงกันใหม่ในรูปของการแลกเปลี่ยนจดหมายระหว่างเขาได้และประธานาธิบดี แวงซอง โฮริโอล และเป็นที่ยุติกันว่าข้อตกลงเอลิเซ ข้อตกลงใหม่นี้ช่วยยืนยันเอกราชของเวียดนาม และฐานะของเวียดนามว่าเป็นรัฐที่อยู่ใต้สหพันธ์ฝรั่งเศส แต่มีความสำคัญส่วนใหญ่ในข้อความที่ว่าด้วยเอกภาพของเวียดนาม นับเป็นครั้งแรกที่ฝรั่งเศสสัญญาเลยไปมากกว่าจะลดการแบ่งแยกโคจีนจีน ด้วยการแถลงวิธีการที่จะทำให้เกิดเอกภาพ พวกเขาจึงเพิกเฉยต่อการปกครองที่ฮานอย ไฮฟอง และตูแรน แต่พวกเขาก็ยังปฏิเสธที่จะคืน “บริเวณที่ปกครองตนเอง” ในเทือกเขาในภาคใต้และเขตชาวไทยในภาคเหนือ

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญกว่ารอยตาเหล่านี้คือ การจำกัดอธิปไตยที่เขาได้ยอมรับ การป้องกันประเทศและความสัมพันธ์กับต่างประเทศยังคงอยู่ในมือของฝรั่งเศส แต่เมื่อฝรั่งเศสต้องการความช่วยเหลือของคนพื้นเมืองเพื่อต่อต้านกำลังที่นำโดยพวกเวียดนามห์ ก็ต้องอนุญาตให้เวียดนามได้มีกำลังตำรวจของตนเอง และให้สิทธิในการแต่งตั้งข้าหลวงและผู้แทนบางคนเข้าร่วมในรัฐสภาและสภาสูงของสหพันธ์ฝรั่งเศส ซึ่งเป็นองค์การสองแห่งที่มีชื่อว่าชาติอิทธิพลในการกำหนดนโยบายที่สำคัญอันแท้จริง

ข้อตกลงมิได้จำกัดการใช้วิธีไปโดยอย่างถาวรหรือทำให้เป็นส่วนที่ต้องขึ้นอยู่กับข้อตกลงที่แยกกัน ซึ่งจะเป็นข้อตกลงที่จะทำต่อไป อีกนัยหนึ่งเอกราชจะกลายเป็นความจริงได้เพียงแต่เมื่อฝรั่งเศสรู้สึกพร้อม และในขอบข่ายที่พวกเขาปรารถนาจะล้มเลิกการเข้าครอบครองประเทศเท่านั้น

เพียงแต่ความเชื่อของเขาได้ที่ว่าฝรั่งเศสกระตือรือร้นที่จะได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกัน จนจะทำตามข้อสัญญาใหม่ ๆ นี้ อาจอธิบายการที่เขาได้มองเห็นภาพอันงดงามเกี่ยวกับข้อตกลงนี้ได้ แต่พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาเกินกว่าจะเชื่อในสิ่งที่พระองค์ตรัสไปแล้ว พระองค์ยังยึดมั่นอยู่กับอาวุธที่ยังคงเหลืออยู่อย่างเดี๋ยวนี้นี้ จึงทรงถ่วงเวลาเสด็จกลับจนกว่าจะเริ่มการกระทำในขั้นที่ได้สัญญาไว้เกี่ยวกับเอกภาพเสียก่อน

เหตุการณ์ปรากฏว่ามีได้เป็นเรื่องง่ายเลย ต้องทำตามข้อกำหนดที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญของสหพันธ์ฝรั่งเศสเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว พวกเขาเรียกร้องการแต่งตั้งสภาดินแดนสำหรับอินโดจีนให้ตัดสินใจว่าส่วนหนึ่งของเวียดนามควรได้รับมอบกลับไปให้อยู่ในการปกครองส่วนกลางหรือไม่ แต่การอนุญาตให้ตั้งสภาดังกล่าวจะต้องได้รับอนุญาตจากรัฐสภาฝรั่งเศส และเมื่อได้ตั้งแล้วครั้งหนึ่งการตัดสินใจก็ต้องได้รับการอนุมัติจากสภานิติบัญญัติของฝรั่งเศส

ในวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1949 ฝรั่งเศสให้อำนาจแก่รัฐสภาโคจิ้นจิ้น ข้อเสนอของพวกสังคมนิยมเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั่วไปโดยตรงนั้นถูกค้ำให้เป็นการเลือกตั้งทางอ้อมโดยสภาท้องถิ่นและสภามณฑลและโดยสภาการค้าและการเกษตรของฝรั่งเศส แต่สภาท้องถิ่นส่วนมากได้ยุติหน้าที่ของตนแล้ว ดังนั้น จึงแต่งตั้งนักบริหารขึ้นแทนที่สมาชิกภาพอย่างน้อยสมาชิก 40 คนในจำนวน 64 คน ของรัฐสภาใหม่ (16 คนเป็นฝรั่งเศส) ได้รับเลือกจากผู้บริหารเลือกมา “การเลือกตั้ง” มีขึ้นในวันที่ 10 เมษายน ท่ามกลางความเฉยเมยทั่วไป มีชาวเวียดนามที่มีสิทธิลงคะแนนเสียงเพียง 700 คน จากจำนวน 5,000 คนที่ใช้สิทธิของตนในการเลือกตั้ง¹⁸ ที่ร้ายยิ่งกว่านั้นก็คือ มีหลายคนในจำนวน 64 คน เห็นว่าอาจขายคะแนนเสียงของตนให้แก่ผู้ที่มีผลประโยชน์สูงสุด นายพลชว่นจ่ายถึง 20 ล้านแฟรงก์ ก่อนมีการประชุมสภาในวันที่ 19 เมษายน การลงคะแนนเสียงเพื่อการแบ่งแยกโคจิ้นจิ้นสิ้นสุดลงก็ได้มาจากแรงกดดันรวมทั้งการขู่จะเอาชีวิต¹⁹ แม้กระนั้นก็ใช้เวลาถึง 4 วัน ก่อนที่สภาจะลงคะแนนเสียงในวันที่ 23 เมษายนว่าโคจิ้นจิ้นจะต้องกลับมารวมกับเวียดนาม

เขาได้ได้ทรงสัญญาจะเสด็จกลับทันทีที่สภาตัดสินใจดังที่คาดหวังไว้ และพระองค์ก็เสด็จกลับมาในวันที่ 25 เมษายน หลังจากเสด็จไปเสียมากกว่า 3 ปี แต่พระองค์มิได้เข้าคู่มือรัฐบาลในทันทีทันใด พระองค์กลับเสด็จไปดาลัยที่พระองค์ทรงรออยู่จนรัฐบาลฝรั่งเศสลงคะแนนเสียงให้โคจิ้นจิ้นรวมกับเวียดนามด้วย กฎบัตรเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้กลายเป็นกฎหมายในวันที่ 4 มิถุนายน ต่อมาในวันที่ 13 มิถุนายน เขาได้ก็เสด็จไปยังไซ่ง่อนพร้อมด้วยกองทหารรักษาพระองค์ชาวฝรั่งเศส ทรงแสดงความไม่สนพระทัยพอ ๆ กับความเฉยเมยของประชาชนทั้งหมด ในปลายเดือนพระองค์ทรงรับไปลาออกของรัฐบาลโคจิ้นจิ้น ในที่สุดการแบ่งแยกก็จบสิ้นลง

แต่เมื่อปราศจากอิสรภาพอันแท้จริงเสียแล้ว ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่ได้มาจากเขาได้ก็มีค่าเพียงเล็กน้อยต่อชาวเวียดนาม เขาได้ทรงทราบเรื่องนี้ดี จึงทรงใช้ทั้งการชักชวนและการบีบบังคับฝรั่งเศสให้รีบดำเนินการเอกราชให้เห็นโดยเร็ว แต่ไม่สำเร็จ มีการลงนามในเอกสารต่าง ๆ มากกว่า 12 ฉบับ ในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1949 และอย่างน้อยความก้าวหน้าที่ในแผ่นกระดาษกระทำกันที่

การประชุมที่ไป จากเดือนมิถุนายนถึงพฤศจิกายน ค.ศ. 1950 ซึ่งสหพันธรัฐอินโดจีนทั้งสามพยายามตกลงข้อขัดแย้งกันกับฝรั่งเศส ข้อตกลงข้อหนึ่งที่กำหนดขึ้นที่ไปกำหนดอัตราการแลกเปลี่ยนระหว่างเงินเปียชและเงินแฟรงค์ ในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1953 รัฐบาลฝรั่งเศสลงมติข้อสัญญาและโดยมิได้หารือล่วงหน้ากับสหพันธรัฐที่ผูกพันกัน ลดค่าเงินหนึ่งเปียชจากอัตรา 17 แฟรงค์ลงไปเหลือ 10 แฟรงค์

ดูประหนึ่งว่าคำสัญญาในข้อตกลงเอลิเซยังมีได้เป็นไปตามเป้าหมาย ในวันที่ 3 กรกฎาคม ค.ศ. 1953 รัฐบาลฝรั่งเศสประกาศว่าถึงเวลาแล้วที่จะ “ทำให้เอกราชและความยิ่งใหญ่ของรัฐสมทบของอินโดจีนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น” แต่การเจรจาตกลงครั้งใหม่ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1954 ที่ให้ผลต่อการประกาศอิสรภาพของ “ทั้งหมด” มิได้เริ่มขึ้นตราบจนเดือนมีนาคม ดังนั้น ในคำพูดของบางคน อิสรภาพที่ได้มาในปี ค.ศ. 1949 เป็นอิสรภาพที่คลอนแคลนและข้อตกลงเบาได้ก็เป็นข้อตกลงจอมปลอม

11

บรรดาพวกที่ช่วยพวกเวียดนามได้อย่างได้ผลดียิ่งด้วยการปล่อยให้ตนเองเป็นเครื่องมือของฝรั่งเศส คือ บรรดาสมาชิกของรัฐบาลทั้งหลายภายใต้เขาได้และองค์เขาได้เอง เขาได้นั้นส่วนใหญ่ทรงเป็นเหยื่อของสิ่งแฉกฉ้อม แต่กระนั้นชะตากรรมที่น่าเศร้าทางการเมืองของพระองค์ก็มีอาจทำให้เกิดความสงสารได้ พระองค์เองทรงเป็นผู้นำคณะรัฐมนตรีคณะแรกหลังจากพระองค์เสด็จกลับมา แม้ว่าพระองค์ “ยังคงไว้” ซึ่งตำแหน่งจักรพรรดิ พระองค์ทรงเรียกพระองค์เองว่าประมุขของรัฐ พระองค์ดริสว่าพระองค์มิใช่เป็นผู้ตัดสินว่าเวียดนามจะเป็นรัฐที่มีสถาบันกษัตริย์หรือเป็นสาธารณรัฐ และพระองค์ทรงประกาศอย่างจริงจังว่ารัฐธรรมนูญในอนาคตของเวียดนามจะต้องได้รับการตัดสินจากประชาชนผู้ได้ต่อสู้อย่างน่าสรรเสริญ เพื่ออิสรภาพของบ้านเกิดเมืองนอนของตน

การประกาศประเภทนี้เป็นบทบาทที่เขาได้และพรรคพวกของพระองค์บางหมู่พยายามใช้ล่อผู้ว่าการต่อต้านต่าง ๆ ที่มีใจคอมมิวนิสต์ให้เข้าร่วมในค่ายของตนอยู่เนื่อง ๆ แต่โง่ ดินห์ เดียม ผู้ที่มีเหตุผลไหวพริบพยายามหลีกเลี่ยงการโจมตีพวกเวียดนามอย่างเปิดเผย ทูลเขาได้ว่า ตราบใดที่ฝรั่งเศสยังกีดกันมิให้แรงผลักดันแห่งชาติเวียดนามได้บรรลุสมความมุ่งหมาย การชักจูงผู้นำดังกล่าวก็ไร้จุดมุ่งหมาย นักสู้ต่อต้านก็เพียงแต่จะมองดูพวกเขาว่าเป็นเพียงการเชื่อเชิญให้ร่วมมือเท่านั้น ตัวเดียมเองก็ปฏิเสธข้อเสนองของเขาได้ให้เป็นผู้นำรัฐบาลแรกของพระองค์ เขาจะยินยอมเพียงแต่ภายหลังที่ความมุ่งหมายเพื่อชาติของชาวเวียดนามได้บรรลุผลที่น่าพอใจแล้วเท่านั้น ซึ่งหมายความต่อเขาว่า “เป็นวันที่ชาติของเราได้รับฐานะทางการเมืองเช่นเดียวกับอินเดียนเดียและปากีสถานได้รับอยู่”²⁰

โง่ ดินห์ เดียม มิได้คาดหวังว่าวันที่เวียดนามจะเป็นอิสระเท่ากับอินเดียนเดียจะมาถึงเร็วนัก เมื่อเขาไม่สามารถสนับสนุนทั้งชาวฝรั่งเศสหรือพวกเวียดนามได้ เขาจึงออกจากเวียดนามในระหว่าง ค.ศ. 1950 เช่นเดียวกับพวกชาตินิยมที่มีชื่อเสียงคนอื่น ๆ พวกที่ยังคงเหลือไว้ในรัฐบาลหลายรัฐบาลของเขาได้ระหว่าง ค.ศ. 1949 และ 1954 คือ พวกที่ร่วมมือด้วยและนักการเมืองที่เห็นประโยชน์ส่วนตัวและปราศจากหลักการ

ในความพยายามขั้นสุดท้ายที่จะแสดงพระองค์ต่อต้านฝรั่งเศส และเพื่อขจัดรอยต่างพร้อยของ

พระองค์จากการร่วมมือกับฝรั่งเศสทุกอย่างให้หมดสิ้น เขาได้ทรงแต่งตั้งให้ เหงียน พัน ลอง เป็น นายกรัฐมนตรี บุคคลผู้เป็นที่รู้จักกันไม่แต่เฉพาะในการรบเข้าฝรั่งเศสให้ผ่อนปรนมากกว่านั้น แต่ยังเป็นผู้วางนโยบายรุ่นแรกที่สุดที่มีความหวังว่าในที่สุดแรงกดดันของสหรัฐอเมริกาจะบังคับให้ฝรั่งเศสต้องเลิกการต่อต้านเอกราชอันแท้จริงของเวียดนาม เขาขอความช่วยเหลือทางการทหารและเศรษฐกิจจากสหรัฐอเมริกาให้แก่เวียดนามโดยมีให้ฝรั่งเศสเป็นตัวกลาง ความคิดที่ว่าเขาอาจทำให้รัฐบาลเข้มแข็งขึ้นต่อต้านฝรั่งเศสด้วยความช่วยเหลือโดยตรงจากอเมริกาเป็นเพียงความเห็นเดียวในบรรดาความเห็นที่ผิด ๆ หลายอย่าง เมื่อฝรั่งเศสตัดสินใจว่าจะต้องกำจัดเขาเสีย ก็มิได้มีใครป้องกันให้เขาได้ทรงปลดเขาออกหลังจากเขาอยู่ในตำแหน่งได้เพียง 3 เดือน

ผู้นำคนต่อไปของรัฐบาลเขาได้ ตรัง วัน ฮู เป็นเจ้าของที่ดินมั่งคั่งและเกี่ยวข้องกับการค้าคະเนผลประโยชน์ทางการเงิน เขาเป็นคนสัญชาติฝรั่งเศส และเป็นผู้ถือนโยบายแบ่งแยก เมื่อสมัยเป็นข้าหลวงโคจิ้นจิ้นได้ขีดขวางการโอนการปกครองโคจิ้นจิ้นไปรวมกับรัฐบาลกลางตราบจนวันที่ 6 พฤษภาคม ค.ศ. 1950 ขณะที่เขาได้เป็นนายกรัฐมนตรีเอง ฝรั่งเศสได้ประโยชน์จากตัวเขาอย่างไม่ต้องสงสัย เพราะเขาสามารถอยู่ในตำแหน่งของเขาได้ตราบจนเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1952 รัฐบาลของฮูได้รับการยินยอมอนุญาตให้แต่งตั้งคณะทูตจำนวนมาก และรัฐมนตรีตลอดจนข้าราชการชั้นสูงอื่น ๆ การแต่งตั้งซึ่งเดิมไปด้วยบทบาทของพวกที่เต็มใจใช้ตำแหน่งฉ้อราษฎร์บังหลวง ตัวอย่างหนึ่งในการใช้ตำแหน่งราชการเพื่อประโยชน์ส่วนตัว (ศิลปะซึ่งตัวเองแสดงไหวพริบอย่างสูงส่ง) เช่น กรณีของพั่ว วัน เกียว ข้าหลวงเวียดนามภาคกลาง ผู้มีข่าวลือว่าเฉพาะในระหว่างเดือนมกราคมถึงเมษายน ได้โอนเงินจำนวน 84 ล้านแฟรงก์ไปยังประเทศฝรั่งเศส²¹

รัฐบาลของฮูยังได้รับอนุญาตให้เกณฑ์กำลังทหารเวียดนามเพิ่มขึ้นอีกด้วย แต่กองทัพของเวียดนามก็ยังคงอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของฝรั่งเศส มีเพียงแต่ในกระทรวงเดียวของรัฐบาลที่มีชาวเวียดนามได้รับผิดชอบเกือบเต็มที่ คือ กระทรวงความปลอดภัยเพื่อสาธารณะ ซึ่งกล่าวหาพวกชาตินิยมที่ต่อสู้ฝรั่งเศสและของเวียดนามที่เป็นเครื่องมือของฝรั่งเศส ผู้นำกระทรวงนี้คือ เหงียน วัน ทัม ผู้ซึ่งได้รับชื่อเสียงในความจงรักภักดีต่อฝรั่งเศส และการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างดุเดือดมานานก่อนสงคราม และก่อนญี่ปุ่นจะเข้าครอบครอง เขามีชื่อเสียงว่าเป็นผู้นิยมการแบ่งแยก เขาได้เป็นผู้นำกระทรวงความปลอดภัยเพื่อสาธารณะในสมัยรัฐบาลโคจิ้นจิ้นของ ด็อกเตอร์ ตรินห์ และ เลอ วัน ฮอช ในการตระเตรียมผลงานในการจับกุม “สอบสวน” จำคุก หรือประหารชีวิตคนที่รู้หรือถูกสงสัยว่าเป็นพวกเข้าข้างเวียดนามหงัดที่เป็นมาแล้ว และนี่คือบุคคลผู้ซึ่งจะเป็นนายกรัฐมนตรีคนต่อไปของเวียดนาม “อิสระ” อย่างไรก็ตามก็ดี รัฐบาลเขาได้ทั้งหมดไม่มีประสิทธิภาพทางการเมือง และเมื่อพวกเขามีโอกาสแยกการต่อต้านที่มีไซคอมมิวนิสต์จากพวกเวียดนามหงัดได้ ดังนั้น จึงไม่เป็นประโยชน์ต่อฝรั่งเศส พวกชาตินิยมที่ต่อต้านพวกเวียดนามหงัดยังคงอ่อนแอตั้งที่เคยเป็นมา ยิ่งกว่านั้น เพื่อความสนับสนุนทั่วไปซึ่งมีอยู่น้อยเต็มที่แล้วนั้น การรื้อของพวกนี้ที่จะสนับสนุนรัฐบาลเขาได้ ซึ่งฝรั่งเศสสนับสนุนเปลี่ยนไปเป็นการต่อต้านอย่างเปิดเผย และแม้แต่การกบฏเป็นครั้งคราว สิ่งนี้เป็นความจริงโดยเฉพาะสำหรับนิกายเถาได้และหัวเหาซึ่งมีความปรวนแปรทางการเมือง แตกแยกกัน และมีอาวุธ ความรู้สึกเรื่องชาตินิยมของสมาชิกในพวกเขาบังคับให้พวกเขาเพิ่มข้อเรียกร้องซึ่งทั้ง ฮู หรือ ทัม ผู้สืบตำแหน่ง

ต่อจากฐไม่อาจรับได้ ทั้งสองต่างต่อต้านนิกายดังกล่าว เมื่อเขาพยายามขยายอำนาจรัฐบาลกลางเข้าไปในเขตแดนที่นิกายต่าง ๆ ยึดครองอยู่ และบังคับให้กองทหารของนิกายเหล่านั้นเข้ามารวมกับกองทัพแห่งชาติ การต่อต้านของนิกายต่าง ๆ และพรรคต่าง ๆ ทำให้ตั้ง วัน ฐ จำเป็นต้องตั้งคณะรัฐมนตรีครั้งที่สอง ขึ้นในวันที่ 21 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 ประกอบด้วย “ผู้เชี่ยวชาญ” และนักการเมือง “ที่เป็นอิสระ” เท่านั้น

บุคคลสองคนที่ไม่ยอมร่วมในคณะรัฐบาลของฐครั้งที่สองคือผู้นำพรรคไคเวียด ชื่อ เหงียน ฐู ตรี และผู้ที่สนใจพรรคไคเวียด คือ พัน ฮุย กัท แม้ว่าพวกไคเวียดจะแตกแยกกันอย่างมากในเรื่องเกี่ยวกับการสนับสนุนหรือคัดค้านเขาได้ ดังเช่นหมูชาตินิยมอื่น ๆ ที่ต่อต้านพวกเวียดมินห์ แต่ในขณะนี้ก็เป็นพวกที่เข้มแข็งที่สุดและรวมตัวกันได้ดีที่สุดในหมู่พวกต่อต้านเวียดมินห์ในสายตาของคนทั้งหลาย การต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างเข้มแข็งและลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรงรวมกับความทะเยอทะยานและความกระตือรือร้นของผู้นำของตนได้กำหนดล่วงหน้าให้พวกไคเวียดต้องแสดงบทบาทที่สำคัญในรัฐบาลที่มีได้ขึ้นต่อคอมมิวนิสต์ หรืออยู่ใต้ควบคุมของฝรั่งเศส พรรคไคเวียดเข้าร่วมในรัฐบาลเขาได้ในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1949 ออกไปหลังจากที่ประจักษ์ว่าชาติอิสราเอลอันแท้จริง ความร่วมมือกันนี้อาจเป็นถนนไปสู่ความมีอำนาจได้

เพื่อแก้ไขภาพพจน์ที่ไม่ดีอยู่ ผู้นำพรรคไคเวียดเริ่มโหมการโฆษณาเพื่ออิสราเอลที่แท้จริงของพวกตน โจมตีไม่แต่เฉพาะรัฐบาลของฐ แต่ตลอดจนเขาได้และพวกฝรั่งเศสซึ่งตัดสินใจขับไล่สมาชิกพรรคไคเวียดออกจากตำแหน่งบริหารของพวกเขา พรรคไคเวียดทำการ “แทรกซึม” ได้สำเร็จ โดยเฉพาะในภาคเหนือ ข้าหลวงตั้งเกีย คือ เหงียน ฐู ตรี นายเทศมนตรีเมืองฮานอยและไฮฟอง และนักบริหารส่วนจังหวัดอีกหลายคนเป็นสมาชิกพรรคไคเวียด ข้ออ้างในการไม่ยอมและในการบีบบังคับการกระทำที่ถูกต้องตามกฎหมายของพรรคไคเวียดเกิดจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้น เมื่อข้าหลวงตรีพยายามกำจัดการปกครองตนเองที่จังหวัดคาทอลิกสองจังหวัด คือ จังหวัดพิท เตียม และบุย ชู ที่ซึ่งมีสังฆราชเลอ ฐู ตู ปกครองอยู่ พวกคาทอลิกไม่แต่เพียงปกครอง แต่ยังมีกองทหารส่วนตัวไว้ป้องกันอาณาบริเวณของตนเองด้วย รัฐมนตรีเพื่อความมั่นคงคือ นายทัม เริ่มการกำจัดพวกไคเวียดด้วยวิธีการที่ไร้ความปรานีเช่นเคยของเขา และข้าหลวงใหญ่อินโดจีนตั้งแต่วันที่ 10 ธันวาคม ค.ศ. 1950 แทนที่จะโจมตีการเมืองเวียดนามด้วยการให้พวกชาตินิยม เช่น เหงียน ฐู ตรี มีเสรีมากขึ้น เดอ แลทเธอรอก กลับยืนยันให้รัฐบาลอุปถัมภ์พวกชาตินิยมออกจากตำแหน่งและให้ปราบพวกไคเวียดให้สงบลงให้ได้

ผลของนโยบายนี้ ทำให้รัฐบาลของฐเป็นภาระทางการเมืองของฝรั่งเศสเช่นเดียวกับเขาได้ นิกายต่าง ๆ ไม่ชอบนโยบายนี้เลย พรรคไคเวียดก็ต่อสู้ พวกเวียดมินห์ก็ไม่ยอมรับ และประชาชนก็รังเกียจในไม่ช้าหรือต่อมาเขาก็ต้องออกไป ในความพยายามจะรักษาตัวเอง เขาเลือกวิธีการที่ทำให้เขายังหมดอำนาจเร็วขึ้น ฐพยายามแสวงหาความนิยมอย่างแพร่หลายด้วยการแสดงตนเป็นผู้รักชาติที่เข้มแข็งกว่าเขาได้ และด้วยการแสดงความรู้สึกชาตินิยมที่ทำให้ฝรั่งเศสต้องอับอาย และเมื่อฝรั่งเศสไม่ยอมรับเสียแล้วรัฐบาลของเขาก็มีอำนาจอยู่ได้

แม้ว่าเขาได้จะถูกโจมตีจากการกระทำของฐ พระองค์ก็ยังวีรโรยอยู่เป็นเวลานานก่อนจะยินยอมต่อข้อบีบบังคับของฝรั่งเศสที่จะปลดฐออกจากตำแหน่ง ไม่มีการสร้างวิมานอีกแล้วและพระองค์ต้องฟังงบประมาณที่ได้รับจากตำแหน่งของพระองค์มากขึ้น ในที่สุดเขาได้ก็ยอมที่จะให้เหงียน วัน ทัม มา

แทนตำแหน่งชู เหงียน วัน ทัม เป็นชาวเวียดนามที่เด่นแต่ผู้เดียวที่รู้จักกันว่าเป็น “ผู้สวามิภักดิ์ต่อฝรั่งเศสอย่างเต็มที่

เมื่อทัมได้เป็นนายกรัฐมนตรีในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1952 พวกชาตินิยมทุกคนทราบดีว่าข้อตกลงของเบาได้ได้สิ้นสุดไปแล้ว

ความล้มเหลวทางการเมืองและความเสื่อมทางการเมืองทหาร

1

หลังจากที่ “ผู้รักชาติฝรั่งเศส” คือ เหยียน วัน ทัม ได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีเวียดนามแล้ว ก็ไม่มีข้อสงสัยใด ๆ ในหัวใจของนักชาตินิยมที่ต่อต้านพวกเวียดนามหัวว่า เขาได้และรัฐบาลของพระองค์เป็นเครื่องมือของฝรั่งเศส และการขัดขวางเอกราชเป็นเป้าหมายอันแท้จริงของ “ข้อตกลง” ของเขาได้ การคาดหวังว่ารัฐบาลนี้จะเป็นเครื่องมือต่อต้านพวกเวียดนามหัวที่ได้ผลดีทางการเมืองเท่ากับหลอกตนเอง ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลนี้สนับสนุนความเข้มแข็งของโฮจิมินห์ด้วยการสนับสนุนข้ออ้างของเขาว่า เขาเป็นผู้เดียวที่ต่อสู้เพื่อเอกราชของชาติ พวกเวียดนามหัวคงจะยินดียอมรับการแต่งตั้ง ทัม

ฝ่ายฝรั่งเศสนั้นยังมีความสามารถในเรื่องความคิดทางการเมืองที่กระจ่างแจ้งต่อไป และยังยินดีที่ในที่สุดเขาได้ได้เลือกบุคคลที่เชื่อถือได้อย่างแน่นอนว่าต่อต้านคอมมิวนิสต์ บุคคลผู้ซึ่งไม่แสวงหาความนิยมกับพวกเวียดนามหัวหรือเรียกร้องในสิ่งที่ไร้เหตุผล ทัมคงยอมรับการจำกัดอำนาจอธิปไตยของชาวเวียดนามซึ่งเกิดขึ้นเพราะความจำเป็นทางสงคราม และเขาเป็นบุคคลผู้จะทำให้ “สิ่งทั้งหลาย ลุล่วงไปได้”

สิ่งหนึ่งในหลายสิ่งที่เขาได้รับการคาดหวังให้ทำ “ให้สำเร็จ” ก็คือ การก่อตั้งกองทัพเวียดนามแห่งชาติ สงครามดำเนินมาถึงปีที่ 6 แล้ว ดินแดนที่ฝรั่งเศสครอบครองก็ลดน้อยลง พวกเวียดนามหัวได้เริ่มแผนการรุกรานอย่างกว้างขวาง หลังจากห้าปีที่ใช้ความพยายามอย่างยิ่งยวดและสิ้นเปลืองเงินมาก ฝรั่งเศสยังคงอยู่ห่างไกลจากจุดมุ่งหมายของตนมากกว่าเมื่อเริ่มเกิดการต่อสู้กันขึ้น

ในขั้นแรก สงครามดำเนินไปอย่างรวดเร็วสำหรับพวกเวียดนามหัว พวกเขาไม่ได้เสียแต่เฉพาะเมืองฮานอย ไฮฟองและเว้ แต่เมื่อถึงปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. 1947 พวกเขาเสียเมืองเกือบทั้งหมดในด่งเกียและอันหน่าภาคเหนือ และเส้นทางคมนาคมหลายแห่ง กองทัพเวียดนามหัวซึ่งส่วนใหญ่ยังคงอยู่ ไม่ถูกทำลาย ได้เคลื่อนย้ายไปในเวียดบั๊กซึ่งเป็นบริเวณเทือกเขาในภาคเหนือฮานอย และตลอดระยะเวลาสงคราม เวียดบั๊กก็ยังคงเป็นสถานที่ฝึกหัด เป็นศูนย์ส่งเสบียง และศูนย์กลางคำสั่งของกองทัพตลอดจนเป็นศูนย์กลางรัฐบาลและองค์การต่าง ๆ ของพวกเวียดนามหัว

ผู้นำเวียดนามหัวรู้ดีกันอยู่ว่าต้องใช้เวลามากกว่าที่พวกเขาหวังเอาชนะฝรั่งเศสได้ เป็นเวลามากกว่า 3 ปี ที่พวกเขาไม่ยอมรับอย่างเปิดเผย ปะทะกันด้วยกำลังอาวุธในวงกว้างกับฝรั่งเศส โฮจิมินห์คงจะเอาจริงเมื่อเขากล่าวว่าสงครามอาจจะกินเวลาสิบถึงสิบห้าปี แต่เมื่อถึงฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1950 เมื่อเกียบัตต์ตัดสินใจไล่ฝรั่งเศสออกจากที่มั่นระหว่างฮานอยและชายแดนจีน พวกเวียดนามหัวไม่ให้กองทหารที่ฝึกไว้แล้วเป็นอย่างดี มีอาวุธพร้อมอย่างน้อยจำนวน 60,000 คน แบ่งหมู่เป็นจำนวน 5 เหล่า ๆ ละ 12,000 คนทุกหมู่ ให้แต่หมู่ที่ 320 ให้คงอยู่ที่เวียดบั๊ก นโยบายที่รอบคอบของพวกเวียดนามหัวทำให้ฝรั่งเศสคาดประมาณความเข้มแข็งและความสามารถของกำลังทัพเวียดนามหัวน้อยกว่าความเป็นจริง

การคาดสถานการณ์ผิด ๆ ทำให้ฝรั่งเศสจะต้องชดใช้ด้วยราคาแพงในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1950

สิ่งที่เป็อันตรายต่อวัตถุประสงค์ของฝรั่งเศส ก็คือ การที่พวกเขาไม่สามารถเข้ายึดครองทั้งประเทศและเข้าควบคุมหลายพันตำบลที่มีประชากรจำนวนมากอยู่ได้ ความผิดพลาดดังนี้ แสดงประจักษ์การ ณ์ขั้นแรกแก่ทุกคนวันแต่ชาวฝรั่งเศสไม่ยอมรับฟังอะไรแล้วว่า การต่อสู้เพื่ออินโดจีนนั้นจะต้องจบลงด้วยชัยชนะของพวกเวียดมินห์ ใน ค.ศ.1940 ฝรั่งเศสพยายามควบคุมเวียดนามทั้งหมดด้วยกำลังทหารที่มีอยู่เพียงส่วนเดียวของกำลังที่มีใน ค.ศ. 1947 หากว่าบัดนี้พวกเขาล้มเหลวก็เพราะประชาชนในชนบทที่แพ้ไปแล้วกลับคิดว่ายอมให้พวกเขาเข้าครอบครองกองโจรเวียดนามที่มีอาวุธพร้อม และเป็นกองทหารที่เรียกว่า กองทหารท้องถิ่นของพวกเวียดมินห์ ที่มีขนาดการฝึกหัดและอาวุธจัดอยู่ระหว่างหน่วยกองโจรเล็ก ๆ และกองทหารประจำการ การคงอยู่ของกองโจรและกองทหารส่วนท้องถิ่นเป็นการแสดงให้เห็นว่า ประชาชนเองมีใช้กองทัพกำลังต่อสู้ชาวฝรั่งเศสอยู่อย่างคึกคัก

ความรู้สึกชาตินิยมรุนแรง และความรู้สึกต่อต้านฝรั่งเศสของประชาชนอธิบายได้ถึงการสนับสนุนที่หน่วยรบเวียดมินห์ได้รับอยู่อย่างมาก การสนับสนุนนี้ทำให้พวกเขาสามารถมารวมกันได้โดยไม่ต้องกลัวว่าจะมีการค้นพบ ทำให้เขาจัดตำแหน่งได้เต็มที่ และก่อตั้งสถานงานสืบข่าวลับที่ทำให้พวกเขาได้รับคำบอกเล่าเกี่ยวกับความเข้มแข็งความเคลื่อนไหวและแม่แต่แผนการของฝรั่งเศสได้²

แผนยุทธศาสตร์ของพวกเวียดมินห์ระหว่างปี ค.ศ. 1947-1950 นั้น เรียกร้องให้ฝรั่งเศสออกจากบริเวณที่สำคัญต่อรัฐบาลฮานอย เช่น ในแหล่งเสบียงอาหาร กำลังคนและแร่ธาตุ และเพื่อก่อวณฝรั่งเศสในที่ต่าง ๆ ที่พวกเขาตั้งตัวขึ้นมา แม้ว่าพวกนักรบเวียดมินห์มีอยู่ทุกหนทุกแห่ง และคงทนเท่ากับยุงและหมัดในประเทศ ก็ยังมีประสบความสำเร็จในการขับไล่ฝรั่งเศสจากที่มั่น พวกเขาประสบผลสำเร็จในการยึด เขาต้องการยึดไว้นิ่งอยู่ได้ ผลลัพธ์ก็คือ ฝรั่งเศสยอมรับว่าพวกเขาต้องจำกัดการควบคุมทางการทหาร ในบริเวณที่สำคัญทางยุทธศาสตร์และทางเศรษฐกิจที่พวกเวียดมินห์ยังมีอาจขับไล่พวกเขาไปได้ ณ ที่นั้น กองโจรและกองทหารส่วนชนบทดำเนินการต่อไป ส่วนมากในเวลากลางคืน ทำลายสะพาน สร้างที่กั้นถนน ชุมตักทำร้ายพวกลาดตระเวนและกองคุ้มกัน สั่งหารผู้ร่วมมือทั้งหลาย และโจมตียาม บริเวณที่ฝรั่งเศสควบคุมหลายแห่งกลายเป็นดินแดนเวียดมินห์หลังจากคำแล้ว

พวกเวียดมินห์ได้รับความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ เมื่อนายพลวาล์ลลุยกเริ่มการบุกรุกอย่างเต็มที่ต่อต้านกองทหารเวียดมินห์ในเวียดบั๊ก อย่างน้อยครั้งหนึ่งของเวียดนามอยู่ภายใต้การควบคุมของพวกเวียดมินห์อย่างเต็มที่ และยังมีดินแดนที่เป็นของเขามากขึ้นอีกในเวลากลางคืน โดยเฉพาะในภาคเหนือและภาคกลาง แม้แต่ก่อนจะเริ่มการบุกรุกในปี ค.ศ. 1950 พวกเวียดมินห์ควบคุมได้มากกว่าครึ่งหนึ่งของดงเกียทั้งหมด และควบคุมส่วนใหญ่ของเวียดนามอีกครั้งหนึ่งได้บ้าง ฝรั่งเศสตั้งใจจะยึดเอาบริเวณมั่งคั่งที่มีผู้คนหนาแน่นในบริเวณสันดอนปากแม่น้ำแดงตั้งแต่ประมาณ 50 ไมล์เหนือฮานอยลงไปถึงทะเลตราบจนเดือนตุลาคม ค.ศ. 1950 พวกเขายังคงรักษาที่มั่นที่ห่างไกลออกไปมากขึ้นตลอดเขตแดนจีนในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ รวมทั้งเมืองเกาบางและกลางซัน (ตลอดทางสายอาณานิคม 4 ซึ่งตั้งใจให้เป็นถนนสายแรกของความหายนะของฝรั่งเศส) และพวกเขาควบคุมบริเวณที่ราบสูงส่วนใหญ่ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือระหว่างแม่น้ำแดงและแม่น้ำดำอย่างหลวม ๆ บริเวณดังกล่าวมีชนหมู่น้อยชาวไทยอาศัยอยู่ และติดกับชายเขตแดนจีนในภาคเหนือและติดกับลาวในภาคตะวันตก พวกเขายึดมั่นใน

บริเวณภาคใต้และภาคกลางและรักษาตนเองอยู่อย่างอ่อนแอ ในบริเวณดินแดนของชาวไทยในภาค ตะวันตกเฉียงเหนือที่ห่างไกลออกไป มณฑลตั้งเกี่ยส่วนอื่น ๆ นั้นอยู่ใต้พวกเวียดนาม และปกครอง โดยตัวแทนของรัฐบาลฮานอยผู้ซึ่งเป็นใหญ่ ไม่แต่เฉพาะทั่วประเทศในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและ ภาคตะวันออกเฉียงของลุ่มแม่น้ำแดงและฮานอย แต่ยังคงควบคุมจังหวัดที่อุดมสมบูรณ์ในภาคใต้ของบริเวณ ปากสันดอนลุ่มแม่น้ำแดงเรื่อยลงไปจนถึงภาคเหนืออันหนา ในภาคเหนือและภาคกลางอันหนา การ ควบคุมของพวกเวียดนามในบริเวณชนบทยิ่งดูกว้างขวางกว่าเดิม ระหว่างเมืองวินห์และกิ่งอน ประมาณ 450 ไมล์ลงไปทางภาคใต้ ฝรั่งเศสยึดครองอยู่ได้เพียงริมฝั่งทะเลแคบ ๆ เท่านั้น เมืองเว้เมืองหลวงก็ยัง อยู่ในมือของฝรั่งเศส แต่ฝรั่งเศสมิได้รับผลสำเร็จในการยึดครองบริเวณป่าและที่ราบสูง ซึ่งมีระยะ ทางไม่กี่ไมล์ทางภาคตะวันตกของเว้ขึ้นไปจนถึงริมเขตแดนลาวและดินแดนที่ลึกเข้าไปจากริมฝั่งทะเล ภาคกลางอันหนาไว้จากพวกเวียดนามได้ นอกเหนือไปจากบริเวณที่ราบสูงอันกว้างใหญ่และมีผู้คน ที่อาศัยอยู่อย่างเบาบางที่พวกฝรั่งเศสยึดได้ไว้เป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็ดูแน่นอนที่จะกล่าวได้ว่า ดินแดน และประชาชนในภาคเหนือและภาคกลางอันหนาเกือบร้อยละ 80 อยู่ภายใต้การครอบครองของเวียดนาม และยังคงอยู่ในมือเวียดนามที่ราบจนสงครามสิ้นสุดลง

สถานการณ์ในภาคใต้อันหนาและโคจินจั้นนั้นแตกต่างกันไปบ้าง ณ ที่นั้น ฝรั่งเศสกลับมาได้ ชัยชนะใหม่อีกตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 1945 สิบบ้าเดือนก่อนสงครามเริ่มขึ้นในภาคเหนือ ส่วนในภาคใต้ แม้ว่าฝรั่งเศสยังคงควบคุมไม่ได้ทั้งหมดหรือมันคงก็ยังเข้มแข็งมากกว่า แม้ว่าเส้นทางระหว่างเมืองต่าง ๆ ส่วนมากไม่เคยปลอดภัยเลย ก็อาจเปิดไว้ติดต่อกันได้ ชาวฝรั่งเศสเข้าใจดีจึงไม่พยายามจะควบคุมสวน ยางในโคจินจั้นและเขมร แต่กองโจรเวียดนามในภาคใต้ได้รับความสำเร็จในการเข้าควบคุมบริเวณ บางแห่งได้อย่างเต็มที่ และในการทำให้การควบคุมของฝรั่งเศสในบริเวณอื่น ๆ หลายแห่งดูอ่อนแอ อย่างยิ่ง แท้จริง บริเวณทั้งหมดเลยแม่น้ำป่าสักสาขาทางตะวันตกของลุ่มแม่น้ำโขงเป็นดินแดนที่กองโจร ควบคุมอยู่เป็นส่วนใหญ่ เช่นเดียวกับที่ราบปรีดส์ทางตะวันตกของไซ่ง่อนและดินแดนส่วนใหญ่ของ มณฑลเตนินท์ในภาคเหนือและมณฑลบาเรียในภาคตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนั้น พวกเวียดนาม ยังคงยึดที่มั่นต่าง ๆ ได้ทั่วประเทศภาคใต้ ฝรั่งเศสมีอาจมีกองทหารได้พอเพียงที่จะกวาดล้างดินแดน ที่อยู่ในท่ามกลางชาวต่างด้าว ซึ่งกองโจรใช้เป็นเวทีของการโจมตี และในเวลากลางคืนก็เข้าควบคุม ดินแดนที่ได้ชื่อว่าอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศส ดังนั้น กองโจรจึงสามารถเก็บภาษี เกณฑ์ทหาร เก็บเกี่ยวข้าว เสียมสอนประชาชน กระจายกลุ่มคนสอดแนม และถ้าจำเป็นทำให้ตำบลต่าง ๆ ที่คิด ว่าไม่เป็นมิตรต้องเกิดความหวั่นเกรง เมื่อฝรั่งเศสไม่สามารถจะลดความมั่งคั่งของพวกเวียดนามและ ที่จะปราบพวกกองโจรนั้นอย่างได้ผลจึงเป็นเรื่องใหญ่ที่ฝรั่งเศสแพ้สงคราม เมื่อใดก็ตามหลังจากที่ ฝรั่งเศสเตรียมการมานานเคลื่อนทัพเข้ารบ ศัตรูพวกนั้นก็หายไป และฝรั่งเศสก็พบว่าตนได้เข้า ครองที่ลุ่มอันว่างเปล่าหรือป่าทึบและภูเขา ขณะนั้นกองโจรที่ถูกขับไล่แตกกระจายไปแล้ว ก็อาจไปรวมกัน ได้ในที่อื่น ๆ ไกลออกไป และปฏิบัติดังกล่าวซ้ำอีกไม่ซ้ำไม่นานพวกฝรั่งเศสที่ติดตามไปจนห่างไกล จากฐานทัพของตนก็ขาดแคลนเสบียงและอาวุธ จึงไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากกลับมายังฐานทัพ และ มักจะถูกกองโจรติดตามมาอย่างใกล้ชิดและกองโจรที่ปรากฏตัวขึ้นมาใหม่ก็เข้าคุกคาม อาจจะไม่ มีจุดหมายสำหรับฝรั่งเศสที่จะเข้ายึดครองดินแดนที่ตนได้ชัยชนะมาตลอดไป เพราะเมื่อเขาทำอย่างนั้น ในที่ใดก็ตามหมายความว่ากองร้อยของกองทัพของเขาถูกตรึงไว้ในที่ที่ยากแก่การส่งเสบียง อยู่ในด้าน

ชายแดนที่ห่างไกลออกไป ตกอยู่ในภาวะที่ต้องวางเฉยและควบคุมแต่เพียงบริเวณเล็ก ๆ โดยรอบ จุดมุ่งหมายของพวกเวียดมินห์ที่แน่นอน ก็คือ ทำให้กองทหารฝรั่งเศสมากที่สุดที่จะมากได้ต้องสงบเฉยอยู่ ในไม่ช้าหลักฐานของความสำเร็จของแผนยุทธศาสตร์นี้มีอยู่มากในบริเวณที่ฝรั่งเศสคิดว่าสำคัญพอที่จะยึดไว้ ไม่ว่าจะเป็นกำลังคนและเครื่องใช้ไม่สอยเท่าใด คือ บริเวณสันดอนปากแม่น้ำแดง ที่อุดมสมบูรณ์ มีประชากรประมาณ 6 ถึง 7 ล้านคน ศูนย์กลางอุตสาหกรรม สายการคมนาคมที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะระหว่างไฮฟองและฮานอย ทำให้บริเวณสันดอนปากแม่น้ำเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สุดของสงคราม ผลลัพธ์คือ ต้องต่อสู้กันเพื่อสันดอนปากแม่น้ำนี้ ซึ่งจบลงในวันสุดท้ายของสงครามยังผลให้เกิดการติดพันสู้รบที่นานที่สุด เสียเลือดเนื้อมากที่สุด และสู้รบกันอย่างขมขื่นที่สุดก่อนสงครามเดียนเบียนฟู หากพวกเวียดมินห์ถูกกำจัดไปจากสันดอนปากแม่น้ำนั้นแล้ว พวกเขาก็คงมีอาจจะคงอยู่ได้ เพราะมิได้หมายความว่า เป็นการสูญเสียแหล่งที่สำคัญทางกำลังคน ข้าว และพืชต่าง ๆ แต่ยังทำให้กองรบต่างแดนส่วนใหญ่เป็นอิสระเมื่อปฏิบัติการแบบรุกรานต่อไป สำหรับฝรั่งเศสการวางเดิมพันอย่างน้อยก็สูงอยู่ การถูกขับไล่จากสันดอนปากแม่น้ำ จะหมายความว่า การสูญเสียภาคเหนือทั้งหมดจากริมเขตแดนจีนลงมาจนถึงกวางตริหรือเว้ ความรู้สึกที่ว่าสันดอนปากแม่น้ำเป็นความจำเป็นอันรีบด่วนต่อความรับผิดชอบในความผิดพลาดทางทหารอันยิ่งใหญ่หลายประการของทั้งพวกเวียดมินห์และพวกฝรั่งเศส

ในต้นปี ค.ศ. 1951 เกียบมีกองทัพที่เข้มแข็ง มีอาวุธพร้อมได้เริ่มการกระทำหลายประการได้รับคำแนะนำอย่างผิด ๆ เพื่อขับไล่ฝรั่งเศสออกจากฮานอยและไฮฟอง ฝรั่งเศสชนะเขาในการรบอันยิ่งใหญ่ครั้งแรกนี้ หลังจากนั้นพวกเวียดมินห์ก็ต้องพอใจกับตนเองในการปฏิบัติการเล็ก ๆ น้อย ๆ ในบริเวณสันดอนปากแม่น้ำ ที่พวกกองโจร กองทหารส่วนท้องถิ่น และกองทัพประจำการปฏิบัติการอยู่ ยุทธวิธีเหล่านี้ใช้การได้ดียิ่ง ทำให้ลดการปกครองของฝรั่งเศสลงครึ่งหนึ่งในบริเวณที่สำคัญนี้ และใน ค.ศ. 1953 ก็ลดลงเหลือหนึ่งในสาม เดอ แลทเทรอลได้ให้สร้างหอคอยทั้งแถวและป้อมเล็ก ๆ จำนวนมากที่มีชื่อเสียงไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1951 เพื่อสกัดการแทรกซึมเข้ามาก็ได้ผลดีดังเช่นตะแกรงสำหรับร่อนการบ่อนทำลายการควบคุมของฝรั่งเศสในแนวดังกล่าวเรียกว่า “การทำลาย” สันดอนปากแม่น้ำ³

การควบคุมดินแดนของกองโจรในภาคใต้ ภาคกลาง และบริเวณสันดอนปากแม่น้ำ ซึ่งตรงทหารฝรั่งเศสจำนวนมากขึ้นกว่าที่จะใช้ให้หวงพิรบบางการเมืองแต่อย่างใด ซึ่งเป็นเหตุผลที่ทำให้เดอแลทเทรอล ซาลอง และนาวาร์ นายพลที่ควบคุมกองกำลังรบต่างแดนอยู่ในระหว่าง ค.ศ. 1950 และ 1954 ยืนยันที่จะก่อตั้งกองทัพแห่งชาติของเวียดนามขึ้น เพียงแต่ถ้ากองทัพเวียดนามสามารถปลดปล่อยไม่ใช้กองทหารของพวกเขาเท่านั้น จากงานป้องกันและการทำให้ดินแดนที่ฝรั่งเศสยึดครองไว้ให้สงบได้แล้ว พวกเขาจึงจะสามารถได้กำลังทหารที่ต้องการพอที่จะเข้ารุกรานดินแดนที่พวกเวียดมินห์ยึดครองไว้ ทำลายกองทหารของเกียบและทำให้สงครามสิ้นสุดลงได้

2

ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1947 เมื่อนายพล วาล์ลวยเริ่มดำเนินแผนการรุกรานขั้นแรกที่จะ “กวาดล้าง” พวกเวียดมินห์ ฝรั่งเศสยังไม่เฉลียวว่าฝ่ายคู่ต่อสู้ได้เปรียบอยู่อย่างมาก เทือกเขาต่าง ๆ ที่ตั้งฐานทัพ

ป่าทึบ และบึงต่าง ๆ ซึ่งอำนวยความสะดวกให้แก่กองโจรซึ่งดูเหมือนจะมีกำลังคนไม่จำกัด มีไหวพริบและความก้าวร้าว และนอกเหนือจากสิ่งอื่นใด คือได้รับความสนับสนุนจากประชาชนอย่างกว้างขวางโดยทั่วไป ฝรั่งเศสได้รับรู้เกี่ยวกับความได้เปรียบนี้พวกเวียดมินห์มีอยู่และเกี่ยวกับสิ่งอื่น ๆ ด้วยก็อย่างซ้ำ ๆ

วาล์ลุย เริ่มการรุกรานด้วยกองทัพจำนวน 30,000 คน จุดมุ่งหมายของเขาคือ จะแทรกแซงเข้าไปในเวียดบักทำลายกองทัพประจำของเกียบ และจับผู้นำทั้งหลายของพวกเวียดมินห์ เขาหวังที่จะบรรลุถึงจุดมุ่งหมายดังกล่าวด้วยการเข้าล้อมก่อนและแล้วก็โจมตีเวียดบัก บรรดาอาวุธทันสมัยทั้งหมดและเครื่องมือหนัก ๆ ทั้งหลายที่ฝรั่งเศสมีอยู่ ก็ถูกนำมาใช้ในการปฏิบัติการทางทหารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์อาณานิคมของฝรั่งเศส

ความพยายามอันยิ่งใหญ่นี้ให้ผลที่น่าชมชื่น ฝรั่งเศสมีพาหนะอันพร้อมมูลอาทิเช่น รถถัง และรถปืนใหญ่หนัก ๆ ฝรั่งเศสจึงกลายเป็น “นักโทษบนถนน” ดังที่พวกเขาได้เรียนรู้ต่อมาว่า ถนนมีจำนวนน้อยและมักเป็นถนนไม่ดี และไม่มีถนนใดเลยที่นำไปสู่ดินแดนที่ลึกเข้าไปในเทือกเขาเวียดบัก แต่ถนนกลับผ่านไปตามทางแคบ ๆ ผ่านดงไม้อันหนาแน่น และป่าทึบ ซึ่งทั้งสองอย่างดูเป็นการยากและไม่มีเหตุผลที่จะบุกเข้าไป เพื่อแสวงหากองทหารที่มองไม่เห็นตัว กองทหารฝรั่งเศสเดินทางไปหลายสัปดาห์โดยไม่พบทหารเวียดมินห์เลยแม้แต่คนเดียว แต่กระนั้น ฝรั่งเศสก็ทราบดีว่าศัตรูอยู่รอบตัวเขาในบริเวณใกล้ ๆ และหลักฐานที่พวกเหล่านี้จะมาปรากฏนั้น ยิ่งดูน่ากลัวไปกว่าการเผชิญหน้าทางทหารที่ได้คาดหมายและคอยกันมา ตำบลต่าง ๆ ที่ฝรั่งเศสผ่านไปถูกเผาและสะพานต่าง ๆ ที่ข้ามเมืองต่าง ๆ ที่ไปถึงก็ถูกทำลาย แม่น้ำเล็ก ๆ หลายสายก็ถูกระเบิดและถนนที่พวกเขาถูกบังคับให้เดินทางผ่านไปถึงก็ถูกทำให้ผ่านไปไม่ได้ด้วยทุ่นระเบิด คูและเครื่องกีดกันอย่างฉลาดจากคนซึ่งคอยมองการกำจัดพวกเขาอย่างซ้ำ ๆ จากป่าทึบที่ยังมิได้มีผู้ใดเข้าไปรบกวนด้วยระยะไม่น้อยกว่า 50 หลาไกลออกไป ต่างรอเวลาที่เขาจะมาถึงอยู่อย่างอดทน

เมื่อฝรั่งเศสมาถึงเมืองที่ถูกทำลายทิ้งไว้ให้ร้างรอบ ๆ เวียดบัก พวกเขาเกิดขัดสนน้ำมัน ส่วนแบ่งเสบียงต่าง ๆ ของพวกเขาที่ลดน้อยลง และร้ายยิ่งกว่านั้น ความเชื่อมั่นในตนเองของพวกเขาก็แหลกราน ถ้าบัดนี้พวกเขาถลาออกจากที่มั่นที่สำคัญของตน พวกเวียดมินห์ก็ซุ่มดักทำร้ายและโจมตีพวกเวียดมินห์คืนเคยดักกับป่านั้น จึงเป็นโอกาสให้แก่พวกเขาเตรียมตัวซุ่มดักทำร้ายและช่วยให้การติดตามพิชิตได้ผล ในไม่ช้าความสนใจส่วนใหญ่ของฝรั่งเศสก็มีใช้การที่ว่า จะทำอย่างไรจึงจะสามารถไปถึงและทำลายกองทัพประจำของเกียบลงได้ แต่ทำอย่างไรจึงจะป้องกันพวกเวียดมินห์มิให้ตัดเส้นทางคมนาคมของฝรั่งเศสได้ และฝรั่งเศสก็พบว่าพวกเขาต้องเสียสละกำลังป้องกันการส่งเสบียงและการปฏิบัติในการป้องกันอื่น ๆ โดยเฉพาะ วาล์ลุย ขาดความกล้าที่จะยอมรับความผิดพลาด จึงเลื่อนการตัดสินใจที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการให้ถอยทัพออกไปเรื่อย ๆ ดังนั้นจึงเพิ่มความสูญเสียและทำให้เป็นงานที่ลำบากยิ่งขึ้น ในการต้อนกองทัพของเขาออกมาจากสถานการณ์ที่หมดหวัง ในต้นปี ค.ศ. 1948 ฐานะของฝรั่งเศสนอกสันดอนปากแม่น้ำก็ตกอยู่ในสภาพที่เคยเป็นอยู่หนึ่งปีก่อนหน้านั้น ทั้งหมดที่ฝรั่งเศสได้รับจากความพยายามอย่างยิ่งใหญ่ คือ ความเข้าใจที่กว้างขวางมากขึ้นในสถานการณ์อันประหลาดของสงครามนี้ อย่างไรก็ตามก็ดีเพียงแต่พวกพลทหารมิใช่บรรดานายพลหรือนักการเมืองที่ได้ทราบล่วงหน้าว่า ฝรั่งเศสแพ้สงครามอินโดจีนแล้วตั้งแต่บัดนั้นและ ณ ที่นั้น

แผนยุทธศาสตร์ในการทำลายพวกเวียดมินห์ด้วยการพาดพิงครั้งยิ่งใหญ่ต้องล้มเหลวอย่างน้อย

ก็ชั่วขณะหนึ่ง เป็นสิ่งที่ผู้นำทางการเมืองและการทหารเห็นได้ชัด ดังนั้นทั้งสองพวกจึงต้องปรับความคิดอ่านและยุทธวิธีให้ตรงกับความเป็นจริงในสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจากความผิดพลาดครั้งนั้น โบลแอสต์เร่งเรือซอร์องเบาได้ แต่บรรดานายพลทั้งหลายซึ่งขณะนั้นก็ยังมิได้มีแผนการใด ๆ ทั้งสิ้น พวกเขายังคงเห็นว่า สงครามนั้นเป็นเพียงการประกวดทางทหารกัน ดังนั้นพวกเขาจึงมีอาจจับนัยแห่งความหมายที่เกี่ยวพันกับความผิดพลาดได้ อย่างไรก็ดีเมื่อถึงฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1948 แม้ทางราชการที่มองดูโลกในแง่ดีก็มิอาจเพิกเฉยต่อการที่พวกเวียดมินห์ได้สู้รบต่อต้านกับกองทัพฝรั่งเศสมาจนถึงจุดที่หยุดนิ่งได้ และต้องตัดแปลงวิธีการใหม่ ๆ เพื่อนำไปใช้กับศัตรูผู้ปฏิเสฐที่จะสู้รบตามวิถีทางทหารที่ได้ทดลองมาแล้ว

เมื่อได้กระทำเรื่องที่น่าเป็นแล้ว การฉลองชัยชนะทางทหารของฝรั่งเศสแสดงให้เห็นอย่างสง่าผ่าเผยว่า เป็นยุทธวิธีใหม่ทั้งหมด ความคิดชั้นนำนั้นเป็นความคิดง่าย ๆ แสดงให้เห็นว่าฝรั่งเศสมีทางเลือกน้อย แทนที่จะเข้าโจมตีและทำลายกำลังศัตรูที่สำคัญที่เวียดบัก ฝรั่งเศสเตรียมตัดกำลังของพวกเหล่านี้ให้ออกจากบริเวณอื่น ๆ ของพวกเวียดมินห์ทั้งหมด และมุ่งแต่เฉพาะทำให้พวกเขา “สงบลง” นั่นคือ ทำให้พวกเขา مأอยู่ใต้การปกครองของตนอย่างเต็มที่ ดังนั้นเมื่อถูกแยกออกจากส่วนอื่น ๆ ของประเทศทั้งหมด และยิ่งถูกกีดขวางด้านเสบียงอาหาร วัตถุดิบ เงินและกำลังคน ฝรั่งเศสเชื่อว่าพวกเวียดมินห์ก็จะถูกทอดทิ้งให้มีทางเลือกทางเดียวคือยอมแพ้ ให้อพยพออกจากที่มั่น เชนิญกับฝรั่งเศสในการรบที่เปิดเผยและต้องยอมแพ้

เหตุสำคัญที่ขัดต่อความก้าวหน้าของยุทธวิธีดังกล่าว ก็คือ ต้องใช้เวลา และเวลาก็มิได้อำนวยให้ฝรั่งเศส ไม่ว่าฝรั่งเศสจะได้ชัยชนะอย่างไร ใน ค.ศ. 1948 ก็เป็นการชั่วคราวทั้งสิ้น เพราะในการที่จะรักษาผลได้เหล่านั้นไว้ตลอดไป ก็หมายความว่า จะต้องนำกองทัพทั้งหมดไปจมน้ำไว้และไปใช้งานป้องกันส่วนมาก ฝรั่งเศสขาดทหารจำนวนมากที่จำเป็นต้องใช้รักษาและป้องกันประเทศ ยิ่งเขาพยายามยึดดินแดนมากขึ้นเท่าใด ก็ยิ่งปกครองดินแดนที่ได้ไว้ได้ผลน้อยลงเป็นลำดับ และอนาคตในการสร้างกองทัพเคลื่อนที่เพื่อกำจัดพวกเวียดมินห์ก็ยิ่งดูมืดมน

ปี ค.ศ. 1949 ก็มีได้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในแผนของสงคราม มิได้นำให้ฝรั่งเศสเข้ามาใกล้เป้าหมายอีกแม้แต่ก้าวเดียว มีการสู้รบเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ทุรกันและในระยะสั้นจำนวนมากครั้งเกิดขึ้นทั่วประเทศ ทำให้ทหารของทั้งสองฝ่ายต้องรับภาระหนักทุกขัทรมาณที่ไม่มีมนุษย์ใดจะถูกบังคับให้ยอมรับได้ พวกเวียดมินห์ยังคงแทรกซึมเข้าไปในบริเวณสันดอนปากแม่น้ำ และลดจำนวนตำบลต่างๆ ที่อยู่ภายใต้กองทหารฝรั่งเศสและการควบคุมฝ่ายบริหารของเบาได้ลง (ขบวนการทำลายล้างยิ่งรับแรงมากขึ้นขณะที่สงครามดำเนินต่อไปในปลายปี ค.ศ. 1953 กล่าวได้ว่า พวกเวียดมินห์มีกำลังรบอยู่ถึง 80,000 คนในสันดอนปากแม่น้ำ ใน ค.ศ. 1952 พวกเวียดมินห์ควบคุมดินแดนมากกว่า 600 ตำบล ในจำนวน 2,700 ตำบลในจังหวัดสำคัญ ๆ 4 จังหวัดในสันดอนปากแม่น้ำ ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1953 จำนวนดังกล่าวได้เพิ่มขึ้นถึง 1,486 แห่ง ซึ่งมากกว่าครึ่ง)⁴ กองโจรชูแล้วชูอีกว่า จะตัดเส้นทางคมนาคมที่สำคัญของฝรั่งเศสลงหมด ตลอดถนนระหว่างเมืองไฮฟองและฮานอย อีกประการหนึ่ง ฝรั่งเศสมิได้เคยประสบผลสำเร็จในการกีดขวางถนนต่าง ๆ ทางดินและทางน้ำที่เชื่อมจังหวัดที่ร่ำรวยในภาคใต้สันดอนปากแม่น้ำกับเวียดบัก ในระยะที่มีการทำให้สงบโดยทฤษฎีนี้ การยึดครองตั้งเกียของฝรั่งเศสยิ่งอ่อนแอลงโดยเฉพาะในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1948 หลังจากที่พวกเขาถูกบังคับให้ทอดทิ้งบักคาน ที่พวกกองพลร่มยึดมาได้ตั้งแต่สมัยที่วาล์ลุ่มเริ่มต้นการรุกราน การทั้งนี้เป็นการกำจัดอาวุธครั้งสุดท้าย

ในการเข้าด้านหลังกองบัญชาการและค่ายฝึกของศัตรู

ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1949 ฝรั่งเศสได้รับความกระทบกระเทือนด้วยขาดความก้าวหน้าในสงครามจึงส่งแม่ทัพคือนายพลเรอแวย์ไปยังอินโดจีน ในรายงานลับ นายพลเรอแวย์แนะนำให้มีการโยกย้ายกองทหารที่ตั้งอยู่โดดเดี่ยวตามริมชายเขตแดนจีน ซึ่งเขากล่าวว่า ก่อให้เกิดการใช้ทรัพยากรของฝรั่งเศสมากเกินไป และบางทีก็ไม่สามารถต่อต้านการโจมตีอย่างดุเดือดได้ เขายังยืนยันว่า ก่อนจะเริ่มการรุกรานเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง จะต้องทำสันดอนปากแม่น้ำให้สงบเสียก่อนและให้ย้ายหน่วยป้องกันไปให้แก่กองทัพเวียดนาม เขาเข้าใจดีว่า หากปราศจากกองทัพเวียดนามที่เข้มแข็งซึ่งจะสนับสนุนฝรั่งเศสเสียแล้ว จะได้ชัยชนะต่อพวกเวียดนามหยากรากมากขึ้น และเขายังเข้าใจถึงสภาพการเมืองที่จะช่วยกองทัพให้ได้ผลดี เขากล่าวว่า “การทูต” จะต้องมาก่อนการพิจารณาทางการทหาร

รายงานของเรอแวย์ เป็นฉบับแรก ในบรรดาข้อเสนอแนะอันยาวเหยียดของคณะกรรมการพิเศษ มีส่วนร่วมรับโชคชะตาเดียวกันกับรายงานฉบับหลัง ๆ คือ ถูกหาว่าส่วนใหญ่เข้าใจผิดหรือมองข้ามไปเสียในเวลาต่อมา มิใช่แต่เพียง “การทูต” จะล้มเหลวในการสร้างการเมืองเพื่อต่อสู้กองทัพเวียดนาม แม้แต่คำแนะนำให้ลดถอนทหารจากที่มั่นซึ่งเห็นอยู่แล้วว่าจะรักษาไว้ไม่ได้ก็ยังไม่ได้รับการทำตาม

ข้อแนะนำเหตุการณ์ทางทหารอาจเปลี่ยนแปลงไปในระหว่าง ค.ศ. 1950 เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อต้นปีนั้นเมื่อพวกเวียดนามเริ่มเคลื่อนกำลังไปตามลุ่มแม่น้ำแดง ไปบุกเมืองเลาเกอิมเขตแดนจีน เกือบนำกองทหารประจำกองพันทหารราบ 5 กองที่มีปืนใหญ่ขนาด 81 มม. สนับสนุนเข้าโจมตีฝรั่งเศสที่เลาเกอิมปืนใหญ่นั้นได้รับมาจากจีนคอมมิวนิสต์ เป็นรุ่นแรกในขบวนการช่วยเหลืออันมากมายของจีนที่จะมีมา ฝรั่งเศสนั้นมีจำนวนคนมากกว่าเป็นจำนวนมาก ต้องพ่ายแพ้ไปหลังจากการต่อสู้ในระยะเวลาอันสั้น ขณะนั้นเป็นเดือนกุมภาพันธ์ ในวันที่ 25 มีนาคม เกือบเข้าโจมตีและยึดได้ฐานทัพตอง คี ประมาณ 15 ไมล์ ภาคใต้เมืองเกาบาง แต่ก็เสียให้แก่ทหารพลร่มฝรั่งเศสไปในอีก 2 วันต่อมา ฤดูฝนขัดขวางการปฏิบัติการอันยิ่งใหญ่ต่อมาอีกเกือบ 4 เดือน แต่ในวันที่ 18 กันยายน กองทหารที่ตอง คี ประมาณ 800 คน ก็ถูกพวกเวียดนามปราบได้

การโจมตีครั้งนี้ เป็นฉากเริ่มต้นของความพยายามของพวกเวียดนามที่จะกำจัดที่มั่นของฝรั่งเศสที่ยึดครองอยู่ไว้ทั้งหมดบริเวณริมเขตแดนจีนเวียดนาม กองทัพที่ไกลที่สุดของฝรั่งเศสที่เกาบางถูกตัดขาดทั้งหมดเมื่อเมืองตองคี่แตก ฝรั่งเศสไม่มีทางเลือกอื่นใดนอกจากใช้ความพยายามที่จะถอนทัพไปยังล่างชัน พวกเขาเริ่มออกจากเกาบางในวันที่ 3 ตุลาคมพร้อมด้วยทหารประจำจำนวน 1,600 คน ผู้ติดตามอีก 1,000 คนและพลเมืองจำนวนมากที่กลัวชีวิตของพวกเขาจะเป็นอันตราย ฝรั่งเศสพยายามป้องกันการล่าถอยของกองทหารเกาบาง ด้วยกองทัพมีจำนวนประมาณ 3,500 คน ส่วนใหญ่เป็นทหารชาวมอริอ็อกโกที่ประจำอยู่ทางใต้ลงไปที่ยึดมี แต่ทั้งส่งกลุ่มถูกกองทหารเวียดนาม 6 กองดักล้อมโจมตีและบุกรุก จึงถูกบังคับให้ละทิ้งพาหนะทั้งหลายและถูกขับไล่ออกไป ณ ที่นั้น พวกเขาถูกติดตามและมีจำนวนน้อยกว่า จึงถูกพวกเวียดนามฆ่าหรือจับไปเป็นเชลยเสียหมด กองพลร่มที่ส่งไปควบคุมการถอยที่สับสนวุ่นวายขณะนั้นก็ถูกกำจัดไปหมด เมืองล่างชันอยู่ในระหว่างอันตรายเฉพะหน้าด้วยการถูกบุกรุก จึงถูกละทิ้งไปในคืนวันที่ 17-18 ตุลาคม แม้แต่อาวุธ กระสุนปืน และพาหนะที่สะสมไว้ ณ ที่นั้นก็จำเป็นต้องทิ้งไว้ “ในวันที่ 19 ตุลาคม ระยะเวลาของความเสียหายต่าง ๆ นี้ก็ผ่านพ้นไป ฝรั่งเศสถูกขับไล่ออกจากตั้งเกาบางเหนือไปอย่างสิ้นเชิง จากทะเลจนถึงแม่น้ำแดงและดินแดนผืนมหิมาที่อยู่

ติดกับจีน มาบัดนี้ก็อยู่ภายใต้การครอบครองของเวียดนามทั้งหมด^๖ นอกเหนือไปจากอาวุธจำนวนมากที่พวกเขาต้องละทิ้งไว้แล้ว กองกำลังรบต่างแดนเสียชีวิตไป 6,000 คน พวกเขาเวียดนามมิได้สูญเสียมากเท่าใด トラบจนบัดนั้น ทำให้เกิดความพ่ายแพ้ทางทหารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในประวัติศาสตร์อาณานิคมของฝรั่งเศส ตามรายงานของเบอร์นาร์ด พอล เฉพาะของที่ต้องละทิ้งไว้เท่านั้นก็เพียงพอที่จะใช้สร้างกองพลเวียดนามได้ทั้งกอง^๗ ในวันที่ 6 พฤศจิกายน ฝรั่งเศสฉลาดขึ้นในบัดนั้นแต่ก็สายไปเสียแล้ว เมื่อเริ่มอพยพผู้คนจากเมืองเฮาบินห์ประตูเข้าบริเวณที่ราบสูงมูอง ตลอคริมเขตแดนตะวันตกเฉียงเหนือของสันดอนปากแม่น้ำแดง การครั้งนี้หมายความว่าไม่แต่เพียงขยายแนวการส่งเสบียงเวียดนามให้ไปยังเวียดบั๊ก แต่ยังรวมบรรดาชนหมู่น้อยมูองเข้ามา พวกนี้ไม่สู้เป็นมิตรกับฮานอยภายใต้การครอบครองของพวกเขาเวียดนามหนัก

ฝรั่งเศสมาเริ่มรู้สึกว่ เวลาไม่เข้าข้างพวกเขาเลย การแตกแยกของกำลังทั้งสองฝ่ายที่ให้ประโยชน์แก่พวกเวียดนามได้เกิดขึ้นแล้ว และการแตกแยกนี้ นำเอาสงครามชนิดใหม่เกี่ยวกับกองทหารที่ใหญ่กว่าในการรบที่เปิดเผยมา นอกจากนั้นการรบแบบกองโจรทั่วทั้งประเทศก็กำลังกระทำกันอย่างไม่อ่อนข้อในสันดอนปากแม่น้ำในภาคเหนือ ในภาคกลางของเวียดนามและพร้อมด้วยการเพิ่มกำลังในภาคใต้ ในวันครบรอบปีที่ 4 ในการเกิดการสงครามในภาคเหนือ ก็เป็นที่เข้าใจกันว่าวิญญูของฝรั่งเศสลดต่ำลงแล้ว ขณะที่ยุทธของพวกเวียดนามก็เริ่มทำนายอย่างเชื่อมั่นว่า โฮจิมินห์จะกลับมายังฮานอยแท้จริงก็เทียบเชื่อว่าชัยชนะของเขาเป็นระลอกแรกของสายน้ำอันยิ่งใหญ่ ที่ในที่สุดจะกวาดล้างฝรั่งเศสออกจากสันดอนปากแม่น้ำไปเอง

แม้ว่าสงครามที่พวกเวียดนามกระทำอยู่จะไม่คล้อยตามลัทธิในมาตรฐานตะวันตก แต่พวกเขายังคงต่อสู้ตามตำรา หลักปฏิบัติของพวกเขาเป็นหลักที่ปรับปรุงมาจากกฎหมายสงครามปฏิวัติที่เหมาะสมที่สุด เป็นผู้ตั้งขึ้น ระบุไว้ว่าสงครามจะผ่าน 3 ระยะมิได้มุ่งแบ่งแยกด้วยเวลาที่กำหนดให้ตายตัวลงไป แม้ว่าจะระยะทั้งสามจะซ้ำซ้อนกันอยู่บ้างแต่ทุกระยะก็แตกต่างกัน มีการอธิบายว่าเป็นการผสมของการบังคับแบบโฆษณาและทฤษฎีแบบคงแก่เรียนของ ทรอง ซินห์^๗ (อีกชื่อหนึ่งคือ ดาง ชวน คู) ในขณะนั้นเป็นหัวหน้านักทฤษฎีของลัทธิคอมมิวนิสต์เวียดนาม เอกสารของทรอง ซินห์ ชื่อว่า การต่อต้านจะได้ชัยชนะซึ่งปรากฏขึ้นในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1947 อธิบายทฤษฎีนี้ว่าเป็นสงครามสามขั้นตอน มีข้ออธิบายว่า ในขั้นต้นพวกเวียดนามจะอ่อนแอและศัตรูเข้มแข็ง ดังนั้นพวกเวียดนามจะต้องเป็นฝ่ายป้องกันตัวและศัตรูจะเป็นฝ่ายบุกรุก ในระยะแรกพวกเวียดนามจะต้องถอยร่นกำลังของตน ถอยเข้าไปในบริเวณที่ปลอดภัยและยอมต่อต้านศัตรู โดยรบกวนกองคุ้มกันและฐานทัพอย่างไม่หยุดหย่อนในระยะที่สอง เป็นระยะของความ "สมดุลทางการเมืองและการต่อต้านที่คึกคัก" ศัตรูจะไม่สามารถก้าวหน้าอีกต่อไป แต่พวกเวียดนามก็จะยังไม่อาจได้ดินแดนที่เสียไปกลับคืนมา การกินของทหารในระยะนี้ร่วมด้วยการพัพพันอยู่กับที่ และหากเป็นไปได้ก็ยุติหน่วยศัตรูด้วยกองโจรและกองทหารส่วนภูมิภาค และทำลายผลงานด้านกิจกรรมทางเศรษฐกิจของศัตรู ในระยะที่สองนี้ ดูเหมือนจะเป็นระยะที่นานที่สุดในสามระยะ จะยุติลงเมื่อพวกเวียดนามสร้างกำลังพอที่จะเปิดการรุกรานอย่างเปิดเผยเริ่มด้วยสงครามแบบฝึกซ้อมรบ ผ่านไปยังสงครามที่มีความเคลื่อนไหวในวงกว้าง เข้าสู่สงครามซึ่งยึดที่มั่นอยู่และจบลงด้วยชัยชนะของพวกเขาเวียดนาม

เท่าที่พวกเวียดนามเกี่ยวข้องกับสงครามจนถึงในเวลานั้นดำเนินไปตามตำรา ระยะแรกจบ

ลงด้วยความผิดพลาดของวอร์ลด์ลุทที่ไม่ไปถึง และทำลายกำลังเวียดมินห์ที่เวียดบั๊กได้อีก 3 ปีต่อมา จนถึงการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสบนถนนนาอานาคมสาย 4 นั้น เป็นระยะที่สอง เกือบทั้งอินดีแต่ก็เข้าใจผิดเกี่ยวกับชัยชนะของเขาในปลายปี ค.ศ. 1950 เขาเชื่อว่าระยะนี้จะผ่านพ้นไปด้วยดีและคิดว่ากำลังพวกเวียดมินห์เพียงพอแล้วสำหรับสงครามเคลื่อนที่และการโจมตีฝรั่งเศสในวงกว้าง ดังนั้น เขาจึงเริ่มการโจมตีดังกล่าวสามครั้งในต้นปี ค.ศ. 1951 นับเป็นครั้งแรกในสงครามที่กองทหารประจำการของเกียบเคลื่อนออกจากเวียดบั๊ก

การรุกรานครั้งแรกในหลายครั้งเริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 13 มกราคม และมีจุดมุ่งหมายที่ฮานอย ในแนวหน้า 12 ไมล์ ไปทางภาคเหนือของฮานอย ระหว่างเวียดตรีและลูกนาม เกียบนำกองทัพที่ดีที่สุด 18 กองของเขาเข้าโจมตีโดยมีกองส่งกำลังอาวุธหนุนและรวมตัวกันแบบโบราณ แต่กระนั้นก็ได้ผลดี ยิ่งด้วยมีกำลังคนแบกหามถึง 180,000 คน สงครามดำเนินไป 4 วัน ฝรั่งเศสปราบขบวนผู้รุกรานไปที่ละระลอก กองทัพเวียดมินห์จึงมีอาจผ่านเข้าไปในด่านป้องกันที่สำคัญของฝรั่งเศสได้ หลังจากเสียทหารตีเทียมไปอย่างน้อย 6,000 คน เกียบก็ถอยกลับไปยังเวียดบั๊กพร้อมด้วยกองทัพที่ถูกโจมตีมา

ในวันที่ 24 มีนาคม เขาเริ่มการรุกรานครั้งที่สอง เคลื่อนทัพจากกลางชั้นไปยังเมืองดองตรีฮู เขาวางแผนตัดบริเวณที่มีถ่านหินในเมืองมอนเค และต่อมาก็จะเข้ายึดไฮฟองทั้งหมด หากเขากระทำได้สำเร็จฝรั่งเศสก็จะถูกบังคับให้อพยพจากฮานอย และบางที่อาจต้องออกไปจากสันดอนปากแม่น้ำทั้งหมด แต่ 8 วันผ่านไปอย่างไร้ผลและเป็นสงครามที่สิ้นเปลืองมาก เกียบก็ต้องยอมรับความพ่ายแพ้อีกครั้งหนึ่ง อาวุธและกำลังทางอากาศของฝรั่งเศส ทำให้พวกเวียดมินห์ต้องหยุดชะงักอยู่ที่เมืองเม่าตี หลังจากเสียทหารที่บาดเจ็บล้มตายไปอีกจำนวน 3,000 คน

แต่เกียบยังคงปักใจที่จะเริ่มการรุกรานครั้งที่ 3 ครั้งนี้เขาจะพยายามบังคับให้ฝรั่งเศสออกจากบริเวณสันดอนปากแม่น้ำด้วยการโจมตีจากภาคใต้ สงครามครั้งนี้ซึ่งมารู้จักกันว่า เป็นสงครามแม่น้ำเด เริ่มขึ้นเมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม พวกเวียดมินห์ประสบความสำเร็จในการตั้งกองทัพทั้งกอง (กองที่ 320) เป็นกองเดียวที่ก่อตั้งขึ้น ได้รับการฝึกหัดและมีอาวุธครบในจังหวัดตันห้วนอกบริเวณเวียดบั๊ก ในความสำเร็จ ทางส่งกำลังบำรุงอย่างยอดเยี่ยมครั้งนี้ เกียบนำกองทัพทหารมาอีก 2 กอง (กองที่ 304 และที่ 308) มาจากใจกลางของเวียดบั๊กลงมาเป็นระยะทางมากกว่า 150 ไมล์

พวกเวียดมินห์เข้าโจมตี ฟู ลี เป็นครั้งแรก และที่นั่น บินห์ ห่างจากฝั่งทะเลประมาณ 50 ไมล์ แผนยุทธศาสตร์ของเกียบคือ จะบังคับนายทหารฝรั่งเศสให้นำเอากองหนุนจากสันดอนปากแม่น้ำมาไว้ยังบริเวณนี้ และแล้วเกียบก็ส่งกองทัพที่ 320 ไปประจำอยู่ไกลในภาคใต้ ข้ามแม่น้ำเดไปยังสันดอนปากแม่น้ำ ฝรั่งเศสยึดไว้มั่นคง โดยมีได้นำเอากองหนุนเคลื่อนที่ทั้งหลายเข้าไปรวมด้วย พวกเวียดมินห์บุกเข้าไปในใจกลางของจังหวัดคาทอลิก พัท เตียมพยายามติดต่อกับกองทหารอีก 2 กองที่ปฏิบัติการอยู่ที่สันดอนปากแม่น้ำ แต่ขาดความสนับสนุนทั่วไปซึ่งเป็นบทบาทสำคัญสำหรับพวกเวียดมินห์ในบริเวณคาทอลิก ยิ่งกว่านั้นกองทัพเรือฝรั่งเศสสามารถเคลื่อนกองเรือโจมตีขึ้นมาตามลุ่มแม่น้ำเด เพื่อขัดขวางทางส่งเสบียงของเกียบ ฝรั่งเศสยังใช้ลูกระเบิดเชื้อเพลิงทิ้งไปยังศัตรู ผู้ซึ่งออกมาจากค่ายกำบังในป่าเป็นครั้งแรก หลังจากถูกโจมตีและตกเป็นเหยื่อของการโจมตีอยู่ 10 วัน เกียบก็ตระหนักดีว่าการจะดำเนินการรบต่อไปก็เพียงแต่หมายความถึง เพิ่มความสูญเสียของเขาให้มากยิ่งขึ้นและทำให้คนของเขาเสียชีวิตหมด เขาใช้เวลาถึงสัปดาห์หนึ่งเต็ม ๆ ที่จะเรียกกองทหารคืนกลับมาจากแม่น้ำเด เขาสูญเสีย

กำลังทหารของเขาไปถึงหนึ่งในสาม⁸

ดังนั้น ในปีที่ 5 ของสงคราม คู่แข่งขันต่างก็กลับไปอยู่ยั้งที่ที่เคยอยู่มาแล้ว ก็ียบเริ่มสงครามเคลื่อนที่ซึ่งเร็วเกินไป ฝรั่งเศสพยายามแสวงหาประโยชน์จากการที่เกือบถอยทัพ ด้วยการเปิดการโจมตีอย่างดุเดือดทางริมบริเวณตะวันตกของสันดอนปากแม่น้ำ แต่สถานการณ์ทั้งหมดยังคงเสมอกันอยู่ ฝรั่งเศสไม่อาจก้าวหน้าได้อีกและพวกเขาก็ยังคงไม่อาจเอาชนะในสงครามหลายครั้ง ซึ่งพวกเขาได้รับกระโจนลงไปอย่างไม่ฉลาดนัก

3

ผลของสงครามสำหรับถนนสาย 4 มีผลอันยิ่งใหญ่ต่อฝรั่งเศส ฝรั่งเศสต้องการผู้รับบาป คนแรกคือพลเอกอเลสซองดรี ถูกปลดออกจากตำแหน่งแม่ทัพกองทัพฝรั่งเศสที่ตั้งเกีย แม่ทัพของกองกำลังรบต่างแดนคือพลเอก คาร์ปองติเออร์ และข้าหลวงใหญ่อินโดจีนคือ เลออง ปียอง ก็ถูกเรียกกลับด้วย รัฐบาลฝรั่งเศสตัดสินใจจะรวมอำนาจทางพลเรือนและทางทหารไว้ในมือคนเดียวกัน จึงมอบตำแหน่งที่ว่างทั้งสองตำแหน่งให้แก่พลเอก จอง เดอ แลทเทรอก เดอ ตาซินี

เดอ แลทเทรอก ได้มีชื่อเสียงในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นบุคคลที่เป็นปัญหาเป็นอย่างมาก การใช้อำนาจส่วนตัวของเขาอย่างถึงที่สุดร่วมกับลักษณะของอารมณ์ “ศิลปิน” ของเขาทำให้เกิดความเกรงกลัวขึ้นในหัวใจของคนทั้งหลาย บุคลิกภาพของเขาก็เป็นประเภทต้องห้าม ความสัมพันธ์ประเภทเดียวที่เขายอมรับได้ก็คือ การยอมอยู่ใต้อำนาจของเขา โดแนล แลง แคลสเตอร์ ผู้รับราชการอยู่ในสถานทูตอังกฤษ เมื่อเดอ แลทเทรอก มารับตำแหน่งในวันที่ 17 ธันวาคม ค.ศ. 1950 กล่าวว่า ท่านนายพลมี “ความสามารถปานนียบในการแสดงความรู้สึกไม่พอใจออกมาราวกับภูเขาไฟระเบิด” มี “มารยาทที่ยิ่งยโส” และ “ไม่ระมัดระวังมารยาทตามประเพณี” “ซึ่งทำให้ลดน้อยลงได้เป็นครั้งคราวด้วยความสามารถอย่างสูงที่จะให้ประทับใจคน” “ในการแสดงอารมณ์แบบเจ้าขุนมูลนายที่มากเกินไปบ่อย ๆ เดอแลทเทรอก ได้กระทำการที่ “อยุติธรรม” หลายหน เขาเหยียดหยามผู้ร่วมมือที่ซื่อสัตย์ที่สุดของเขา และบังคับงานหนักที่ไม่จำเป็นแก่ทหารและพลเรือน⁹

ชีวิตของ เดอ แลทเทรอก จบลงอย่างน่าเศร้าสลด เขาสั่งแก่กรรมด้วยโรคมะเร็งที่ปารีสในวันที่ 11 มกราคม ค.ศ. 1952 หลังจากที่มาอยู่ในตำแหน่งน้อยกว่าปีหนึ่งในอินโดจีน แต่ความเศร้าบังเกิดแก่ตัวเขานาน ก่อนที่เขาจะเจ็บหนักไม่กี่เดือน หลังจากที่เขาได้รับตำแหน่ง ในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1951 เขาสูญเสียบุตรชายคนเดียวของเขา คือ แบร์นาร์ด ในการป้องกันเมืองบิन्ह ดินห์ สถานที่ที่เขาเองสั่งให้ป้องกันให้ได้ไม่ว่าด้วยวิธีใด แต่ไม่ว่าความเศร้าโศกหรือความเจ็บป่วยทางร่างกายก็ไม่สามารถทำลายความถือตัวของเดอ แลทเทรอกได้ มีรายงานว่าเมื่อเขาใกล้จะตาย เขาได้ทราบว่ รัฐบาลตัดสินใจตั้งเขาเป็นจอมพลแห่งฝรั่งเศส เขาก็ขอร้องให้ได้รับความแน่ใจว่า เขาจะเป็นเพียงคนเดียวที่ได้รับการยกย่องเช่นนั้น¹⁰

ทหารของเขาก็มีอาจเรียกได้ว่า รักเดอ แลทเทรอก แต่ต่างก็สรรเสริญเขา หากความเยอหยิ่งอย่างเหลือประมาณ การนับถือตนเองอย่างไม่มีขอบเขต และการใช้อำนาจเด็ดขาดอย่างหยาบคาย เป็นสิ่งที่ทำให้ความสัมพันธ์กับคนดีต้องเสียหายไป แต่ก็เป็นพยานของพลังที่ระเบิดออกมาในเวลาเดียวกัน

และดังนั้นสามารถปลูกความเชื่อมั่นให้คนที่ปรารถนาจะหลีกเลี่ยงหนทางที่เศร้าสลดแห่งความปราชัยเสียได้ เขาได้รับผลสำเร็จดังนี้ อย่างน้อยก็ในระยะเวลานั้น ๆ เป็นเพราะไหวพริบและความเป็นผู้นำอันกล้าหาญของเขา ที่ทำลายความพยายามของเกียบ ในอันที่จะขับไล่ฝรั่งเศสจากฮานอย และสันดอนปากแม่น้ำ เมื่อแรงผลักดันต่อต้านฝรั่งเศสอีกครั้งหนึ่ง เดอ แลทเทรอล ถึงแก่กรรมไปแล้ว ความเป็นผู้นำของเขาอาจจะหลีกเลี่ยงความเสียหายครั้งสำคัญแก่ฝรั่งเศส ใน ค.ศ. 1951 ได้ แต่ “ความล้มเหลวของเขา ที่มีได้เปลี่ยนพื้นฐานในยุทธวิธีแต่อย่างใด ทำให้ดูเหมือนว่าการที่กองกำลังรบต่างแดนมิได้ชัยชนะนั้นหาใช่ เพราะมรณกรรมของเขาไม่”¹¹

วิธีหนึ่ง ที่อาจช่วยฝรั่งเศสให้คอยสอดส่องความเติบโตของกำลังเวียดมินห์ ก็มีได้นำมาพิจารณา คือ การขัดขวางความช่วยเหลือที่จีนให้แก่พวกเวียดมินห์ที่เพิ่มมากขึ้น ด้วยการเข้ายึดครองบริเวณตลอดถนนสาย 4 ที่เสียไปในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1950 ไม่มีข้อสงสัยเลยว่า เดอ แลทเทรอล “ยอมรับอย่างเรียบง่ายว่าชัยชนะทางการทหารในระยะนี้เกินกว่าที่กองกำลังรบต่างแดนจะก้าวเข้าไปจัดการได้”¹² เขายอมรับว่า การปฏิบัติแบบรุกรานที่กว้างพอที่จะทำให้ความมั่นใจในความสำเร็จอาจเป็นไปได้เพียงภายใต้สามสถานะ คือ ยึดเอาสันดอนปากแม่น้ำ ทำกำลังกองกำลังรบต่างแดนให้เข้มแข็ง และขจัดความยุ่งยากที่ คือ หน้าที่ป้องกันโดยเฉพาะ และเกลี้ยกล่อมให้สหรัฐอเมริกาช่วยฝรั่งเศสแบกภาระในการสงครามที่เพิ่มมากขึ้น

ความพยายามที่จะทำให้สันดอนปากแม่น้ำปลอดภัย ทำให้ต้องก่อสร้างสิ่งที่เรียกว่า แนวกำบัง เดอ แลทเทรอล คือ ป้อมคอนกรีตที่สร้างไว้ป้องกัน สร้างขึ้นเป็นหมู่ ๆ ละ 5 หรือ 6 ป้อม ห่างจากกัน 1 หรือ 2 ไมล์ รอบ ๆ สันดอนปากแม่น้ำ ความปรารถนาที่จะมีกำลังรุกรานที่เคลื่อนที่ได้มากขึ้น บังคับให้เดอ แลทเทรอลขอร้องเบาก็ให้รีบก่อตั้งกองทัพแห่งชาติเวียดนามในระยะเริ่มแรกขึ้น และในความพยายามที่จะระดมความช่วยเหลือ เดอ แลทเทรอลก็ไปยังวอชิงตันในเดือนกันยายน ค.ศ. 1951 เพื่อขอความช่วยเหลือทางการทหารอย่างมาก

ในความพยายามทั้งสามประการนี้ เดอ แลทเทรอลได้รับสำเร็จเพียงเล็กน้อย เขาขอเครื่องบิน รถบรรทุก รถถัง พาหนะสะเทินน้ำสะเทินบก อาวุธประเภทอัตโนมัต ปืนใหญ่ ฯลฯ จากวอชิงตัน แต่สหรัฐอเมริกายังคงพัวพันอยู่กับเกาหลี และแม้ว่าเขาได้รับคำสัญญาว่าจะได้รับความช่วยเหลือมากขึ้น แต่จำนวนความช่วยเหลือที่เขาต้องการก็ยังมีได้มาถึง

ในรายงานของพลเอก เรอแวย์ได้มีข้อเสนอแนะให้สร้างป้อมที่มั่นคงรอบ ๆ สันดอนปากแม่น้ำไว้แล้ว แต่ป้อมที่สร้างไว้ยังไม่แข็งแรง ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีได้เป็นอุปสรรคต่อการแทรกแซงของพวกเวียดมินห์ เท่ากับเป็นเป้าหมายสำหรับกองโจรมาโจมตี ป้อมที่แข็งแรงที่สร้างติดต่อกันเป็นแถว ก็เป็นสิ่งที่ต้องดำเนินการก่อสร้างอย่างมโหฬาร แต่เดอ แลทเทรอล เริ่มแผนการดังกล่าวโดยมิได้รีรอแม้แต่จิตใจเดียว แต่เคราะห์ร้ายแนวการป้องกันดังกล่าวมิได้สนองจุดมุ่งหมายได้ตึ๊งนัก แม้ว่าถนระหว่างสถานที่ป้องกันที่คงที่เหล่านี้ จะมีหน่วยลาดตระเวนที่มีหน่วยรถเกราะหน่วยเล็ก ๆ คุ่มครองอยู่ แต่กระนั้นก็ยังมิอาจป้องกันการแทรกแซงได้ ผลลัพธ์ก็คือ กำลังของพวกเวียดมินห์ที่ดำเนินงานอยู่ภายในที่ราบลุ่มสันดอนปากแม่น้ำกลับเข้มแข็งขึ้นหลังจากที่แนวป้อมเหล่านั้นสร้างเสร็จแล้ว ยิ่งกว่านั้นการใช้คนป้องกันบริเวณสำคัญถึง 1,200 แห่ง และการลาดตระเวนบริเวณต่าง ๆ ทำให้ต้องใช้กองทหารที่มีอยู่ไว้ประจำการเสียเป็นส่วนใหญ่ ทั้งเดอ แลทเทรอลให้มิกกองทหารไว้บุกไม่เพียงพอ

ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ มิใช่ความเข้าใจทางการเมืองที่สำคัญ เป็นเหตุผลทางทหารที่บังคับอยู่

และเป็นเหตุชักนำเดอ แลทเทรอ และต่อมาก็คักนำซาลัง และนาวาร์ให้เรียกร้องให้มีกองทัพเวียดนามแห่งชาติที่ใหญ่ พอที่จะปลดปล่อยให้กองทัพต่างแดนไปปฏิบัติการรุกรานได้

พวกเวียดนามก็ได้เปรียบพวกฝรั่งเศสในทุกวิถีทาง เว้นแต่ในจำนวนทหารประจำ และจำนวนเครื่องมือเครื่องใช้หนัก ๆ พวกเวียดนามก็มีเมืองอยู่ไม่กี่เมืองที่ต้องป้องกัน ไม่มีที่มั่นหรือป้อมค่ายที่ต้องระวังหรือยึดไว้ เว้นแต่บริเวณเวียดนามบัก ซึ่งในทางปฏิบัติก็ไม่แตกอยู่แล้ว มีดินแดนที่สำคัญแต่เพียงส่วนน้อยที่เขาจะทิ้งเสียชั่วคราวไปได้ หากการป้องกันสถานที่เหล่านั้นดูยากลำบากและสิ้นเปลืองมากนัก

ข้อเสียเปรียบอันยิ่งใหญ่ของฝรั่งเศสที่เดอ แลทเทรอ แสดงความเสียหายออกมาอย่างเปิดเผย ใน ค.ศ. 1951 และซาลังแสดงออกใน ค.ศ. 1952 และนาวาร์แสดงออกด้วยใน ค.ศ. 1953 ก็คือกองสู้รบที่เป็นระเบียบมีอาวุธพร้อมอย่างดีมีขนาดเกือบ 2 เท่าของกองทัพประจำของเกียบ แต่พวกฝรั่งเศสมีกองทัพทหารเหลือไว้สำหรับการปฏิบัติแบบบุกรุกน้อยกว่าของพวกเวียดนาม นาวาร์ประมาณว่าในบรรดาทหารในกองทัพต่างแดนประมาณ 190,000 คน มีอย่างน้อย 100,000 คนที่ต้องอยู่ป้องกันประจำที่ ลา คูตูร์ และเดอ วิแลร์ อ้างว่าในจำนวนทหาร 500,000 คนที่ฝรั่งเศสใช้ หลังจากก่อตั้งกองทหารแห่งชาติแห่งเวียดนามแล้วใน ค.ศ. 1953 มีจำนวนไม่น้อยกว่า 350,000 คนที่อยู่ตำแหน่งประจำการกำลังรบของพวกเวียดนามประกอบด้วย 6 กอง ฝรั่งเศสมีส่วนเท่ากันอยู่เพียง 3 กอง รวมทั้งหน่วยกระโดดร่มทั้ง 8 หน่วยด้วย¹³ ทหารอีก 350,000 คนได้รับมอบหมายให้ไปประจำป้องกันเมืองต่าง ๆ ให้คุ้มกันจุดที่สำคัญที่โดดเดี่ยวห่างออกไปให้คุ้มกันไปกับกองส่งของ ลาดตระเวนทางหลวงและนำการปฏิบัติลงโทษต่อหมู่บ้านที่สงสัยว่าซุกซ่อนหรือช่วยเหลือกองโจร

คำสั่งของฝรั่งเศสกลายเป็น การช่วยปรับปรุงกองทัพแห่งชาติของเวียดนามอย่างแน่นแฟ้นที่สุด เดอ แลทเทรอเป็นผู้ทำให้ฝรั่งเศสเลิกต่อต้านกองทัพดังกล่าว ข้าหลวงใหญ่เลออง ปียอง เป็นผู้นำการต่อต้านดังกล่าวที่เห็นชัด ทหารฝรั่งเศสส่วนใหญ่ในอินโดจีนต่อต้านการมีกองทัพพื้นเมืองที่มีอยู่ใต้การปกครองของฝรั่งเศสอย่างเต็มที่ อำนาจของเดอ แลทเทรอเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนทัศนคตินี้ สายเกินไปเสียแล้ว ที่หัวหน้านายทหารฝรั่งเศสตกลงว่า กองทัพแห่งชาติของเวียดนามควรอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของชาวเวียดนาม

ด้วยการขอร้องของเดอ แลทเทรอ จึงมีการเกณฑ์ทหารในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1951 แต่เนื่องจากขาดนายทหารที่ได้รับการฝึกหัดแล้ว จึงได้แต่คนเพียงจำนวนหนึ่งมารายงานตัว บรรดาชายหนุ่มจำนวนมากในภาคใต้ที่ต้องการหลีกเลี่ยงการเกณฑ์ทหาร ก็เข้าร่วมกับกองทัพของพวกเขาได้และพวกหัว เหา พวกที่ถูกเกณฑ์ทหารในระหว่าง ค.ศ. 1951 ต่างได้รับการฝึกหัดและมีอาวุธอย่างเลวมาก แต่ความบกพร่องอันยิ่งใหญ่ในขณะนั้นและอีกนานต่อมา ก็คือขาดนายทหารที่มีคุณวุฒิ พวกชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา พวกที่ดีที่สุดก็ไม่มีวามประสงค์จะร่วมในกองทัพซึ่งยังคงอยู่ภายใต้การนำของฝรั่งเศส เพื่อรัฐบาลที่พวกเขาวิ่งเกี้ยวและต่อต้านประชาชนผู้ซึ่งกำลังสู้รบเพื่อเอกราชของชาติ แม้ว่าจะมีพวกคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำก็ตาม ด้วยเหตุผลทางการเมืองเหล่านี้ที่ผู้มีความคิดแบบอาณานิคมของฝรั่งเศสมีอาจเข้าใจได้ กองทัพแห่งชาติของเวียดนามจึงมิได้เคยเป็นกองทัพที่จะสู้รบอย่างยิ่งใหญ่ ยังคงได้รับการฝึกหัดอย่างเฉื่อยชา มีผู้นำเลว ๆ และไม่มีสิ่งจูงใจให้สู้รบแต่อย่างใด แม้ว่าในระยะปลายสงคราม ฝรั่งเศสจะมีจำนวนทหารในกองทัพถึง 300,000 คน แต่ก็มิได้ทำให้ดินแดนแม้แต่ตารางไมล์

เดียวสงบได้ และไม่มีกองทหารฝรั่งเศสแม้แต่เพียงส่วนน้อยที่จะว่างจากการปฏิบัติการรุกราน

ความเชื่อที่ว่าชาวเวียดนามไม่อาจเป็นทหารที่ดีได้เป็นข้อหนึ่งในหลายข้อที่ฝรั่งเศสหลอกตนเอง ในการที่ฝรั่งเศสมีความเชื่อในนโยบายอินโดจีนของพวกเขา สิ่งที่ตรงกันข้ามได้พิสูจน์ให้เห็นไม่แต่เพียง ความกล้าหาญและทักษะที่แปลกออกไปของพวกเวียดนามเท่านั้น แต่รวมทั้งของชาวเวียดนามในกองกำลังรบต่างแดน ผู้ซึ่งมักจะรบเป็นอย่างดีและมีความแสบคายกว่ากองอื่น ๆ ที่ฝรั่งเศสเป็นผู้นำ กองทหารแห่งชาติเวียดนามอาจมีค่านิยมทางทหารเฉพาะในการต่อสู้หรือป้องกันอิสรภาพเท่านั้น แต่เนื่องจากเป็นเครื่องมือของรัฐบาลเขาได้ ปริมาณการฝึกหัดหรือโฆษณาเท่าใดก็อาจผลิตนายทหารหรือคนที่พร้อมจะเสี่ยงชีวิตของตน เป็นเวลาช้านาน ที่แม้แต่เขาได้ก็ทรงพลังที่จะเร่งรัดสร้างกองทัพของพระองค์ พระองค์ตรัสแก่ที่ปรึกษาคนหนึ่งว่า “การขยายกองทัพเวียดนามจะเป็นอันตรายอย่างยิ่ง เพราะอาจเป็นจุดบกพร่องอันยิ่งใหญ่และจะไปสู่พวกเวียดนามที่เสียหมด”¹⁴ แท้จริงกองทหารบางกองส่วนน้อยก็ได้หนีหายไป บางกองก็ไม่ยอมออกลาดตระเวนหรือเคลื่อนย้ายไปจากบริเวณบ้านเกิด¹⁵ เหยียน วัน อินห์ ชาวฝรั่งเศสและทหารฝรั่งเศสผู้ซึ่งได้เป็นนายพลและหัวหน้าทหาร กล่าวว่า จะต้องใช้เวลาถึง 7 ปีก่อนที่กองทัพแห่งชาติพร้อมจะปลดเปลื้องกองกำลังรบต่างแดนจากหน้าที่ประจำและมีบทบาทในการบุกรุกต่อต้านพวกเวียดนาม แต่ในบรรยากาศทางการเมืองที่ต่างออกไป กองทัพแห่งชาติอาจเปลี่ยนเป็นมีประสิทธิภาพและมีกำลังรบที่น่าสนใจในเวลาอันน้อยกว่า 3 ปี

เดอ แลทเทรอก คิดว่าเขาไม่อาจยึดดินแดนกลับคืนมาได้และเริ่มการรุกราน เพราะเขาไม่มีกองทัพเวียดนาม แต่ต่อมาชาลิ่ง และนาวาร์มีกองทัพนั้น แต่กระนั้นเขาก็ทั้งสองก็ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะดังเช่นลา คูตูร์และเดอ วิลร์ได้ชี้ให้เห็นแล้วว่า ข้อแม้ในความสำเร็จทางการทหาร เช่น การสร้างชาติเวียดนามที่มีเอกภาพ เอกราช และเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริงนั้นไม่มีวันทำได้สำเร็จ¹⁶

4

หากใครจะพูดถึง “อาวุธลับ” ของพวกคอมมิวนิสต์เวียดนามก็คือ ความสามารถที่จะรวบรวมปลุกฝังลัทธิมวลชนนั่นเอง บรรดาชายผู้มีพรสวรรค์ประมาณสองร้อยคนทั้งยากจนและร่ำรวยต่างก็ได้เรียนรู้เทคนิคของการโฆษณาเพื่อมวลชน และองค์การที่เกิดขึ้นจากขบวนการแรงงานของยุโรป และจากพวกบอลเชวิกและนำมาปรับให้เข้ากับสภาพการณ์ในเวียดนาม

แต่การโฆษณาของพวกเวียดนามมิได้มุ่งหวังที่จะนำเอาความคิดคอมมิวนิสต์ไปใส่ไว้ในหัวใจประชาชน ตรงไปตรงมาที่พวกเวียดนามยังคงอยู่อย่าง เป็นเครื่องมือของพวกคอมมิวนิสต์ มุ่งหวังอยู่แต่ผลสำเร็จในการปลดปล่อยชาติและรัฐที่ “ก้าวหน้า” และเป็น “ประชาธิปไตย” หากจะกล่าวได้ว่า พวกผู้นำเวียดนามเป็นคอมมิวนิสต์เพียงแต่ตามจุดมุ่งหมายของพรรค เป็นความเข้าใจผิดทางการเมือง เพราะหมายความว่า ลัทธิชาตินิยมของพวกเขาคือเป็นการหลอกลวงว่าพวกเขา “ใช้” ลัทธิชาตินิยมเพื่อทำให้เรื่องของพวกเขาดำเนินต่อไปได้

นอกจากว่าทุกคนเข้าใจจุดประสงค์นี้ได้ มิฉะนั้นแล้วทุกคนก็มิอาจเข้าใจได้ว่า พวกเวียดนามเป็นสื่อให้พวกเวียดนามคอมมิวนิสต์ได้รับความสำเร็จได้อย่างไร ที่จะกล่าวว่าพวกคอมมิวนิสต์ “ใช้” ลัทธิชาตินิยมเป็นความจริง เพียงแต่ว่า นักชาตินิยมทุกคนใช้ลัทธิชาตินิยมเป็นส่วนประกอบของเรื่อง

คอมมิวนิสต์เวียดนาม มิใช่เพียงแต่เป็นการปกปิดวัตถุประสงค์อันแท้จริง ความจริงมีอยู่ว่า การเป็นคอมมิวนิสต์มิได้กีดกันผู้นำเวียดนามนี้จากการเป็นนักชาตินิยมที่แท้จริง เป็นพวกมีหัวรุนแรงและมั่นคงเท่าที่ขบวนการต่อต้านอาณานิคมใด ๆ ก็ตามที่เคยผลิตมา แต่ที่จริงชาวเวียดนามที่เป็นคอมมิวนิสต์อาจประสบผลสำเร็จได้ด้วยการเป็นนักชาตินิยมก่อนและเป็นคอมมิวนิสต์ ต่อมาสิ่งนี้เป็นความจริงมากกว่าเพียงแต่ในแง่ของการลำดับภาพตามเหตุการณ์ที่การพิจารณาภาวะต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัด บังคับพวกเขาให้กระทำลงไป นับตั้งแต่จุดมุ่งหมายอันสูงสุดของพวกคอมมิวนิสต์อาจเป็นวัตถุประสงค์ของนโยบาย เพียงแต่หลังจากชัยชนะจากแรงกระตุ้นของประชาชนในชาติ ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เป้าหมายแห่งชาติของพวกคอมมิวนิสต์ก็เป็นของแท้เท่ากับของพวกที่มีใช้คอมมิวนิสต์ทั้งในและนอกพวกเวียดนามนี้

ประจักษ์การที่แสดงว่าผู้นำเวียดนามนี้เป็นพวกเฉลียวฉลาด กระตือรือร้น และสวามิภักดี อาจมองข้ามไปได้เพียงแต่ด้วยการเสียไม่ยอมรับเหตุผลของความสำเร็จของพวกเขา การโฆษณาของพวกเขามาเข้าถึงทุกมุมเมือง พวกเขาประสบความสำเร็จในศิลปะการรวบรวมมวลชนอย่างเปิดเผยและอย่างลับ ๆ ทั้งในบริเวณของพวกเขาเองและในบริเวณที่ฝรั่งเศสครอบครองอยู่ พวกเขาต่อสู้กับความอดอยากและเอาชนะความขาดแคลนอุปกรณ์ทางการเกษตรและตัวที่สำคัญ ภารกิจที่พวกเขาต้องเผชิญอยู่นั้นดูใหญ่โตนัก ในระยะต้นสงครามพวกเขาไม่ได้มีพาหนะเพื่อการขนส่ง มิได้มีอาวุธหนัก มิได้มีเครื่องบินแม้แต่ลำเดียวและพวกเขาเองก็ได้ทำลายถนน ทางรถไฟและสะพานเสียส่วนมากแล้ว เพื่อกีดกันฝรั่งเศส ทหารของพวกเขาไร้รองเท้า เด็ก ๆ ก็ไร้เสื้อผ้า พวกเขาไม่ได้มีแม้แต่สบู่ที่จะซักเสื้อผ้าตัวเดียวที่เขามีอยู่ และอาหารการกินของพวกเขาก็ได้มีมากพอที่จะช่วยทหารและพลเรือนทั้งหลายในความพยายามอันยิ่งใหญ่ที่พวกเขาถูกเรียกร้องให้ทำ ในการที่พวกเวียดนามนี้ชนะสงครามได้ในที่สุดนั้นปรากฏเป็นความสำเร็จที่แปลกจริง ๆ

ปัญหาสำคัญของรัฐบาลฮานอยก็คือ ทำอย่างไรจะหาอาหารมาเลี้ยงดูประชาชนและหาอาวุธมาให้ทหารได้ เมื่อมีอาจคาดหวังความช่วยเหลือจากภายนอกและอันที่จริงก็มีได้รับสิ่งใดในระหว่าง 4 ปีแรกของสงคราม พวกเวียดนามนี้อยู่ได้กับสิ่งที่ผลิตได้หรือหามาได้จากท้องถิ่นเท่านั้น

การระดมกำลังแหล่งเศรษฐกิจของประเทศส่วนใหญ่ด้วยการกระตุ้น การใช้ความสามารถในการทำงานของมนุษย์ ลดค่าเช่าที่ดินลงถึงร้อยละ 25 ของราคาพืชผล แต่เจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ ก็ได้ถูกแบ่งแยกหรือเวนคืนที่ดินของตน รัฐบาลเพิ่งเล็งในเรื่องความสำเร็จให้ช่วยตัวเองได้ในเรื่องอาหารหลัก ด้วยการปรับปรุงวิธีการผลิตและเพิ่มจำนวนที่ดินขึ้น ยังคงรักษาเขื่อนต่าง ๆ และคูคลองไว้ และสร้างแห่งใหม่ ๆ ขึ้น เพื่อหาที่ดินเพาะปลูกใหม่ ๆ ในการประชุม ในใบโฆษณาในเพลงร้อง ในบทละครและโคลงกลอนต่าง ๆ ส่วนแต่เราใจให้ประชาชนทำงานหนักขึ้น เรียกที่นาว่า เป็นสนามรบ มีจอบและคันไถเป็นอาวุธและร้องขอให้คนงานแข่งกับทหาร เนื่องจากที่ดินที่ผลิตอาหารได้อุดมสมบูรณ์อยู่ในมือของฝรั่งเศสเป็นส่วนใหญ่ จึงเก็บข้าวในเวลากลางคืนและให้คนแบกกันไปเป็นขบวน จากบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเข้าไปในบริเวณเวียดนามบกหรือบรรทุกเรือกำปั่นหรือเรือสำเภาจากบริเวณแม่น้ำโขงไปถึงริมฝั่งอันหนาทากกลาง

แม้แต่ประชาชนจะมีความพากเพียรเป็นอย่างยิ่ง เสนีียงอาหารของฮานอยก็ไม่เคยพอเพียง แม้ว่าผลิตผลจะเพิ่มขึ้นก็มีอาจตามทันความต้องการของพลเรือนและทหารที่เพิ่มขึ้นได้ ระยะเวลาของความขาดแคลนเป็นของธรรมดา แม้แต่ในกองทัพและแหล่งที่มีความอดอยากก็ยังคงมีอยู่อย่างน้อยจนกระทั่ง

ค.ศ. 1952

ปัญหาที่ร้ายแรงของฮานอยปัญหาหนึ่งก็คือ ถูกตัดขาดจากผลิตผลทางอุตสาหกรรมของประเทศ และมีได้มีทางออกอย่างรวดเร็วไปยังตลาดต่างประเทศ สิ่งที่ขาดแคลนมากที่สุดก็คือ เครื่องรับวิทยุสำหรับติดต่อกันในสนามและยาสำหรับผู้ป่วยและป่วยไข้ ดังนั้น การรักษาพยาบาลของทั้งพลเรือนและทหารจึงลำบาก แต่พวกเวียดมินห์พยายามหลีกเลี่ยงความหายนะด้วยการใช้สิ่งทดแทนสำหรับสินค้าที่ขาดแคลนหรือในที่สุดก็ผลิตเสียเอง

สิ่งที่ต้องรีบแก้ไขให้ก่อนก็คือ การผลิตอาวุธและที่สำคัญก็คือ กระดาษ พวกเวียดมินห์ถือว่ากระดาษของเขาและสิ่งโฆษณาอื่น ๆ เป็นของสำคัญสำหรับชัยชนะเท่ากับปืน การขาดเครื่องจักรจำกัดการผลิตทางอุตสาหกรรมส่วนใหญ่แม้เพียงสินค้าซึ่งอาจผลิตได้จากทักษะทางฝีมือและเครื่องมือที่มีอยู่ต้องขอขอบคุณนโยบายฝรั่งเศส ในการกีดกันการพัฒนาอุตสาหกรรมและในการเก็บชานาให้จนไว้เกินกว่าที่จะซื้อสินค้าเข้าได้ ทักษะดังกล่าวยังคงมีอยู่ในโรงงานเล็ก ๆ ผลิตผ้า สบู่ กระดาษ น้ำตาล เหล็กและเครื่องมือทางการเกษตรแบบง่าย ๆ สิ่งของที่สำคัญอย่างอื่น ๆ บางอย่างเช่นเครื่องสูบน้ำก็ประกอบขึ้นจากเครื่องยนต์ของพาหนะที่ยึดมาได้ กองทัพอากาศฝรั่งเศสได้รับความยากลำบากในการทำลายแหล่งผลิตต่าง ๆ ในจำนวนน้อยเหล่านี้อาจปิดป้ายได้ว่าเป็นโรงงาน ซ่อนอยู่อย่างดีในป่าทึบและหลายแห่งก็กระทำอยู่ใต้ดินหรือในถ้ำ

หัวใจของความสำเร็จครั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดองค์การบวกกับแรงกดดันและการโฆษณาอย่างมาก รวมทั้งการทำเหมืองแร่ การส่งฟอสฟอรัส ทั้งสเดน ดิบุก ตะกั่ว และแร่ธาตุอื่น ๆ ออกนอกประเทศ เหมืองแร่ทั้งหมดเป็นของชาติ การส่งแร่ไปยังริมฝั่งทะเลเพื่อไปขายยังต่างประเทศนั้นเป็นงานที่จัดรวมเป็นองค์การอย่างยุ่งยากที่สุด เมล็ดฝิ่นจากตังเกี๋ยภาคเหนือและลาว พริกไทยจากเขมร และแม้แต่ข้าวจากที่ราบลุ่มสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงก็ส่งออกเพื่อไปปรับเงินตราต่างชาติ (โฮจิมินห์เคยชได้กลายเป็นสิ่งไร้ค่าแม้แต่ในบริเวณที่พวกเวียดมินห์ควบคุมอยู่) รายได้จากการขายสินค้าเหล่านี้ นำไปซื้ออาวุธ วิทยุ ยารักษาโรค และเครื่องจักรจากฮ่องกง สิงคโปร์ และฟิลิปปินส์ ส่วนมากเป็นอาวุธเหลือใช้ของกองทัพอเมริกัน การขนส่งสินค้าเหล่านี้ทั้งทางบกและทางทะเลนั้นยากลำบากเหลือเกิน และต้องเสียหายเป็นอย่างมากถึงร้อยละ 50 ตามที่บางคนคาดคะเนไว้

นอกเหนือไปจากปัญหามากมายเหล่านี้แล้ว พวกเวียดมินห์มักจะมีคนสำรองไว้สำหรับทำงานในด้านอื่น ๆ เช่นกัน ตัวอย่างเช่น การโฆษณาต่อต้านการไม่รู้หนังสือยังคงดำเนินต่อไปตลอดสงคราม แม้จะนอนการรณรงค์ต่อต้านการไม่รู้หนังสือมีจุดมุ่งหมายทางการเมือง จะต้องอบรมสั่งสอนประชาชนและให้มีการโฆษณาแพร่หลายไปไม่แต่เฉพาะด้วยคำพูดแต่ยังด้วยสิ่งพิมพ์ซึ่งอยู่ได้นานกว่า

มีการเน้นเรื่องอชีวศึกษา แต่การศึกษาขั้นสูงในแขนงอื่น ๆ ก็ได้ถูกละเลยเสียทีเดียว สำหรับคนสำคัญในพรรคมีการเปิดวิชาสอนหลักสูตรสั้น ๆ และสมบูรณ์เกี่ยวกับลัทธิมาร์ก สอนกันอย่างตั้งใจเท่ากับการฝึกหัดทหารในวิทยาลัยทหาร การฝึกหัดทหารนั้นเป็นเรื่องการเมืองเป็นส่วนใหญ่ และหากคนเหล่านี้ไม่มีความรู้ในวิทยาการทางทหารเท่ากับฝรั่งเศสแล้ว การฝึกหัดในสนามและการประลองยุทธ์ทำให้เขาเป็นผู้นำที่ดีกว่า อย่างน้อยก็ในลักษณะวงแคบของ "การสงครามการปฏิวัติ" ซึ่งควบคุมการสู้รบอยู่ในการเตรียมการช่มดักทำร้าย ในการโจมตีสถานที่ที่ห่างไกลไปและในศิลปะการกระจายกำลัง การรวมกำลัง การช่มซ่อนและการพรางตา ผู้นำทางทหารของพวกเวียดมินห์พัฒนาความเป็น

เลิศถึงขั้นหนึ่งซึ่งทำให้ฝรั่งเศสต้องประหลาดใจอยู่ตลอดเวลา

การปลุกระดมมวลชนทั้งหมด (ซึ่งนำไปสู่การควบคุมความคิดและการปฏิบัติที่เป็นระเบียบ) และการรวมชีวิตทหารและการเมืองเข้าด้วยกันที่ทำให้ความเป็นผู้นำของพวกเขาเปลี่ยนเป็นคู่ต่อสู้ที่น่ากลัวและไม่ยอมแพ้ในทางหนึ่งทางใด คนทั้งชาติรวมทั้งเด็กด้วยต้องเข้าร่วมในสงคราม ทำงานและต่อสู้ในทุกด้านไม่ว่าจะเป็นทางเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและการทหาร การรวมทุกด้านในชีวิตเข้าด้วยกันทั้งหมดด้วยขั้นตอนทางทหารหลาย ๆ แบบที่จัดขึ้นเพื่อเอาชนะสงคราม คงจะเป็นปรากฏการณ์ทางการเมืองแบบใหม่แบบเดียวตั้งแต่ปลายสงครามโลกครั้งที่สอง แท้ที่จริงเป็นกุญแจนำไปสู่ชัยชนะให้แก่พวกคอมมิวนิสต์เวียดมินห์

ขอบข่ายของการอบรมทางการเมืองของประชาชนนั้นแท้จริงดูน่าอัศจรรย์ หมู่ชนต่าง ๆ ในท้องถิ่นและในชาติที่ประกอบด้วยพวกเลียนเวียด (แนวร่วมแห่งชาติ) อ้างว่ามีสมาชิก 8 ล้านคน กิจกรรมที่แตกต่างกันไปและแบ่งแยกกันขององค์การเหล่านี้ “การเลือกตั้ง” ผู้นำอย่างมีพิธีรีตอง ทำให้มีความรู้สึกประทับใจว่าเป็นองค์การที่ปกครองตนเองและมีความจำเป็นอยู่ที่แบ่งแยกกัน แต่การควบคุมเหนือพวกเขานั้นเป็นไปโดยสมบูรณ์ แม้ว่าจะมองเห็นได้ด้วยสายตาของผู้ได้รับการฝึกหัดทางการเมืองมาเท่านั้น ตำแหน่งชั้นนำทางการเมืองในองค์การทั้งหมดและในความสำเร็จทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรมหรือทหารแนวหน้าที่สำคัญทั้งหมดอยู่ในมือของสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์หรือพันธมิตรในหมู่พวกเวียดมินห์ที่เขาอมรับแล้วทั้งหมด พรรคคอมมิวนิสต์ถูกยุบลงเป็นทางการในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1945 แต่ยังคงอยู่อย่างลับ ๆ มีจำนวนสมาชิก 5,000 คนใน ค.ศ. 1945 ครั้น ค.ศ. 1946 จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นถึง 210,000 คน และในปีต่อมาก็มีจำนวน 365,000 คน พวก 365,000 คนนี้กลายเป็นสมาชิกผู้ก่อตั้งพรรคลาวตอง (พรรคกรรมกร) เป็นชื่อที่พรรคคอมมิวนิสต์ใช้ตั้งขึ้นมาเป็นทางการใหม่ในวันที่ 3 มีนาคม ค.ศ. 1951 ไม่เคยเลยในประวัติศาสตร์เวียดนามสมัยใหม่ ไม่ว่าก่อนหรือหลังสงครามอินโดจีนที่พรรคการเมืองเวียดนามพรรคอื่น ๆ ได้รับความสำเร็จแม้แต่ส่วนหนึ่งของความเข้มแข็งที่รวมตัวกันได้ในครั้งนี้ เป็นการปลดปล่อยที่จะกล่าวได้ว่ารัฐบาลฮานอยได้รับการบริหารที่เป็นระเบียบในทุกส่วนของเวียดนามที่ฝรั่งเศสยึดครองและตัวแทนของพวกเขาสามารถรวบรวมเงินก้อนใหญ่จาก “ภาษีอากร” แม้แต่จากคนมั่งมีได้ส่วนหนึ่ง เพราะความกลัวในชัยชนะของพวกเขาเวียดมินห์ที่เพิ่มมากขึ้น ชาชนบทถูกชักชวนบางครั้งก็ถูกขู่ให้ “เสียสละโดยสมัครใจ” เก็บภาษีจากพวกเขาด้วยสินค้าต่าง ๆ ที่สำคัญก็คือ ข้าว ซึ่งแท้จริงได้กลายเป็นเงินตราราชการในสมัยรัฐบาลฮานอยแม้แต่งบประมาณก็ร่างด้วยจำนวนข้าว เป็นกิโลกรัมและข้าราชการต่าง ๆ และทหารชั้นสูงได้รับเงินเดือนเป็นข้าว ไม่จำเป็นต้องกล่าวว่าคนเหล่านี้ผิดกับพวกของเขาในรัฐบาลเขาได้ไม่ได้ทำตนให้มั่งคั่งขึ้นด้วยการเอาเปรียบประชาชน

ความคิดผิด ๆ ที่แพร่หลายขึ้นหลังจากสงครามอินโดจีนเกิดขึ้นไม่นานนักนั้น ว่าความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสขึ้นอยู่กับความไม่รู้เท่าในทฤษฎีทางทหารของพวกเขาเวียดมินห์ และคุณลักษณะพิเศษของพวกเขาเวียดมินห์ในการปลุกระดมประชาชน แต่ฝรั่งเศสยังรู้ดีใน ค.ศ. 1952 มากกว่าพวกอเมริกันได้เรียนรู้ใน ค.ศ. 1965 พวกเขาไม่ประสบความสำเร็จในด้านการทหารด้วยเหตุผลพื้นฐานทางการเมือง ซึ่งพวกเขามีอาจเอาชนะได้ ถ้าหากว่าแทนที่จะใช้ระเบิด พวกเขาจะใช้กำลังกองโจรเข้าสู่ต่อสู้อย่างขนานใหญ่¹⁸ ความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสมิได้เกี่ยวข้องกับความช่วยเหลืออย่างกว้างขวางจากภายนอก (จีน) ที่ให้แก่พวกเวียดมินห์ แม้ว่าการโฆษณาของโลกตะวันตกจะอ้างว่าเช่นนั้น ฝรั่งเศสแพ้ไปนานมาก่อน

ที่ความช่วยเหลือของจีนจะให้ผลดีและความช่วยเหลือจากจีนกว้างขวางขึ้นเร็วและมากขึ้น เพราะได้ความช่วยเหลือของอเมริกาก็ดูเป็นที่แน่นอนที่จะกล่าวได้ว่า พวกเวียดนามห์คงจะเอาชนะฝรั่งเศสได้โดยปราศจากความช่วยเหลือจากจีน อย่างไรก็ตาม ชัยชนะของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเมืองจีนมีผลทางการเมืองอย่างมากต่อเวียดนาม เพราะทำให้จีนยอมรับรัฐบาลโฮจิมินห์ สหภาพโซเวียตและบรรดาประเทศคอมมิวนิสต์ในยุโรปตะวันออกทั้งหลายต่างก็ยอมรับและทำให้ชนชาติตะวันตกยกยอมรับว่ารัฐบาลเบ้าได้เป็น รัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมายของรัฐที่ได้ชื่อว่า เวียดนามอิสระ

ผลของความก้าวหน้าต่าง ๆ เหล่านี้ในรัฐบาลเวียดนามห์เป็นผลซ้ำ ๆ และมีได้เป็นการเปลี่ยนแปลงอย่างสมใจหวังหมดต่อสิ่งที่เรียกว่า ประชาธิปไตยของประชาชนหรือต่อรัฐคอมมิวนิสต์ที่เปิดเผยไม่มากนักน้อย เป็นการยากที่จะพิสูจน์ว่าวิธีนี้ในความตั้งใจตามแนวประวัติศาสตร์ในเวลาทีรัฐบาลเวียดนามห์ได้ก่อตั้งขึ้น เนื่องจากนโยบายฝรั่งเศสระหว่าง ค.ศ. 1947 และ 1950 มีผลทำให้ตกลงอย่างสันติเป็นไปได้เช่นเดียวกัน การประนีประนอมระหว่างพวกเวียดนามห์และพลังต่าง ๆ ที่แวดล้อมเบ้าได้ แม้ว่าจะมีการยืนยันกันด้วยคำพูดไปในทางตรงข้ามแล้ว ฮานอยยังคงสนใจอยู่กับชัยชนะทางการเมืองเป็นส่วนใหญ่ สิ่งเหล่านี้หมายความว่าไม่เพียงแต่โฮจิมินห์จะต้องพึ่งพาอาศัยความช่วยเหลือจากจีนมากขึ้น ซึ่งเขารู้ว่ามีพันธมิตรผูกพันต่อกันอยู่ แต่ยังมีผลต่อนโยบายภายในของเขาด้วย เนื่องจากโฮจิมินห์มิได้รับสิ่งใดด้วยการพยายามเอาใจชนชาติตะวันตกและผู้มีอำนาจที่สนับสนุนตะวันตกที่แวดล้อมเบ้าได้ อยู่ เขาก็นำรัฐบาลของเขาไปสู่ค่ายโซเวียตและจีนอย่างล่งเลใจและไม่คิดพลาด

เพียงก้าวหนึ่งในเส้นทางนั้นก็คือกำเนิดของพรรคคอมมิวนิสต์ในฐานะพรรคการเมือง อีกก้าวหนึ่งก็คือการตั้งสมาชิกจำนวนมากของพรรคและพันธมิตรที่เชื่อถือได้ในตำแหน่งบริหารและบังคับบัญชาที่สำคัญ นักสังเกตการณ์ที่ช่างวิจารณ์เชื่อว่า ฮานอยจะกลายเป็นประชาธิปไตยเพื่อประชาชนแต่ก่อน ค.ศ. 1950 มีเพียงโฉมหน้าดั่งบังแนวมืดที่จะกลายเป็นรัฐคอมมิวนิสต์ มิใช่เพราะพวกคอมมิวนิสต์จะประกาศเลิกจุดมุ่งหมายอันสูงสุด เพียงแต่เพราะตามทฤษฎียังคงอาจรวบรวมกำลังที่มีโซ่คอมมิวนิสต์ภายในและภายนอกพวกเวียดนามห์เพื่อขัดกลวงที่แตกต่างกันไป ก่อน ค.ศ. 1950 “สาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งเวียดนาม” เป็นเสมือนรัฐ “สมัยใหม่” พร้อมด้วย “กฎหมายแพ่ง” แบบใหม่ และระบบการศึกษาที่ก้าวหน้าและออกไปจากวงต่อสู้ทางการเมืองที่สนับสนุน “เสรีภาพต่าง ๆ” ทุกชนิดที่ไม่เคยรู้จักในเวียดนามและเกี่ยวกับเสรีภาพทางการเมือง ประชาชนก็แทบจะมิได้มีฐานะดีน้อยไปกว่าประชาชนในสมัยรัฐบาลเบ้าได้ที่ฝรั่งเศสสนับสนุนเลย มีประชาธิปไตยแต่เพียงส่วนน้อยในส่วนที่อ้างว่าจะสู้รบเพื่อเสรีภาพในบริเวณที่ฮานอยควบคุมอยู่

การเปลี่ยนแปลงอย่างกว้างใหญ่ไพศาลมากที่สุด หลังจากฮานอยประกาศรวมกับค่ายสหภาพโซเวียตและจีนแล้ว และการก่อตั้งพรรคลาวดองก็คือ การค่อย ๆ ก้าจัดผู้นำทั้งหลายและข้าราชการซึ่งยังไม่สวามิภักดิ์ต่อพวกคอมมิวนิสต์อย่างเพียงพอ ในขบวนการดังกล่าวนี้ พวกเวียดนามห์เข้ากันกับพวกเสียนเวียด ส่วนการที่พวกลาวดองมีอำนาจขึ้นและเข้าควบคุมพรรคเสียนเวียด ทำให้พวกเวียดนามห์เป็นส่วนเกินในฐานะเป็นเครื่องมือที่แยกไปของการควบคุมของพวกคอมมิวนิสต์ หลังจากเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1951 พวกเวียดนามห์ก็ไม่มีอยู่ต่อไป เพื่อให้เข้ากับวิธีใหม่ของพวกเขา หลังจากพวกคอมมิวนิสต์รีรอและตระเตรียมการอยู่นาน ในที่สุดพวกคอมมิวนิสต์ก็เริ่มแผนการปฏิรูปที่ดิน การปฏิรูปนี้มุ่งหวังที่จะ “ให้รัฐบาลเล็กคักดินาเก่า ๆ ทั้งหมด” โฮจิมินห์ประกาศเกี่ยวกับแผนการปฏิรูปนี้ด้วยความรอบคอบ

ในปาฐกถาเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม ค.ศ. 1952 วันฉลองครบรอบปีที่ 7 ที่เกิดสงครามในซานออย ในสุนทรพจน์ดังกล่าวอย่างน้อยโยยอมรับว่าด้วยการเกี่ยวข้องกันว่า ชาวนามีความเป็นอยู่อย่าง “ทนทุกข์ทรมานยิ่งกว่าแต่ก่อน” เขากล่าวว่า “ชาวนาผู้ซึ่งมีจำนวนถึงร้อยละ 90 ในกองทัพของกองทหารส่วนท้องถิ่น กองสู้รบและกองโจรได้อ่านวยประโยชน์อย่างมากที่สุดให้แก่การต่อต้านและยอมรับการเสียสละที่ยิ่งใหญ่ที่สุด และในขณะที่เดียวกันพวกเขายังคงอยู่ในหมู่ชนที่จนที่สุดในหมู่พลเมือง เพราะพวกเขาไม่มีที่ดิน”¹⁹ แต่การปฏิรูปที่ดินเริ่มเป็นรูปร่างขึ้นด้วยการออกกฎหมายในวันที่ 12 เมษายน ค.ศ. 1953 และได้ก่อเป็นรูปร่างขั้นสุดท้ายในกฎหมายที่สภาแห่งชาติยอมรับในวันที่ 4 ธันวาคม ค.ศ. 1953

ดังนั้นใน ค.ศ. 1953 เมื่อเกียบและนาวาร์กำลังเตรียมการทำสงครามขั้นสุดท้าย แม้ว่าความขัดแย้งยังคงเป็นสงครามอาณานิคม แต่ได้เริ่มโฉมหน้าที่แน่นอนอีก 2 ด้านใหม่ ๆ ด้วยกัน การชำระอยู่ของกองทัพเวียดนามแห่งชาติภายใต้เขาได้ ได้เพิ่มส่วนประกอบให้แก่สงครามกลางเมือง และเพิ่มการเกี่ยวข้องกับอำนาจของพวกคอมมิวนิสต์ในด้านหนึ่ง และกับสหรัฐอเมริกาอีกด้านหนึ่ง ซึ่งทำให้กลายเป็นปัญหาระหว่างชาติมากยิ่งขึ้นเป็นลำดับ

5

สงครามได้นำความทุกข์ยากมาให้แก่มวลชนทั้งสองฝ่าย แต่ชีวิตดูยากลำบากยิ่งขึ้นในบริเวณที่พวกเวียดมินห์ปกครองอยู่มากกว่าในบริเวณที่ฝรั่งเศสยังคงควบคุมอยู่อย่างเข้มแข็ง ประชาชนในบริเวณของฝรั่งเศสซึ่งแวดล้อมเมืองต่าง ๆ ส่วนใหญ่รับผู้ลี้ภัยจากบริเวณชนบทที่ถูกสงครามทำลายลง ได้หนีไปอาศัยอยู่อย่างยากจนข้นแค้นที่สุด แต่อย่างน้อยพวกเขาก็ได้เผชิญต่อความยากลำบากที่มีอยู่ในชนบทในบริเวณที่ฝรั่งเศสครอบครอง มีความอดอยากน้อยกว่า มีหม้อและยามากกว่าและบางที่มีการเรียกร้องน้อยกว่าสำหรับเรื่องเกี่ยวกับการใช้กำลังกายอย่างรุนแรง ซึ่งพวกเวียดมินห์ใช้บังคับประชาชนของพวกเขา

สำหรับประชาชนที่พอใจกับสิทธิพิเศษของความมั่งคั่งหรือผู้ที่ดำรงอยู่ในตำแหน่งการเมืองและการบริหารที่สำคัญต่าง ๆ ชีวิตที่อยู่ใต้ฝรั่งเศสผิดไปจากชีวิตที่อยู่ใต้พวกเวียดมินห์อย่างสิ้นเชิง คนชั้นนำในค่ายเวียดมินห์มีความเป็นอยู่อย่างทรหดจริง ๆ จริงอยู่ พวกเขามิได้ทนทุกข์ทรมานกับความอดอยากและมีการรักษาพยาบาลที่เพียงพอ แต่ส่วนมากก็ขาดสิ่งจำเป็นหลายอย่างและไม่มีใครมีสิ่งฟุ่มเฟือย แม้แต่ศัตรูที่ร้ายแรงที่สุดก็ได้ตำหนิพวกเวียดมินห์เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวง และถ้าไม่มีผู้ใดฉ้อราษฎร์บังหลวง ก็มีไซเป็นเพราะปราศจากโอกาส แต่เพราะพวกเขาเป็นมนุษย์ที่ต่างไปในทุกด้านจากอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นพวกที่ร่วมมือกับฝรั่งเศสมาเป็นเวลานาน หรือได้ก้าวขึ้นสู่ความมีชื่อเสียงตั้งแต่สมัยข้อตกลงเบ้าได้

หากประชาชนที่แวดล้อมเบ้าได้อยู่จะขาดความมั่งคั่งบางประการ ที่ความบ่าคั่งในการปฏิบัติจะสร้างขึ้นมาให้ พวกเขาก็ขาดความตั้งมของฝ่ายตรงข้ามด้วยคือ ความซื่อสัตย์ต่อวัตถุประสงค์และความไม่สนใจกับเรื่องส่วนตัว แบบฉบับของรัฐมนตรีส่วนใหญ่และข้าราชการชั้นสูงของเบ้าได้คือ ชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามที่แสวงหาประโยชน์จากสงครามเป็นผู้ซึ่งใช้ชีวิตอยู่อย่างฟุ่มเฟือยหรืออย่างน้อยก็ใช้ชีวิตอย่างสบาย ขณะที่เพื่อนร่วมชาติต้องอดอยากและล้มตายไป การฉ้อราษฎร์บังหลวง

เฟื่องฟูขึ้น ข้าราชการของเบมาได้ขายตำแหน่งสูง ๆ ที่ให้โอกาสแก่ “การฉ้อราษฎร์บังหลวงขั้นที่สอง” ในราคาแพง ๆ ความกระตือรือร้นที่จะได้รับประโยชน์จากอำนาจยิ่งเพิ่มมากขึ้น ด้วยทำอันเห็นแก่ได้ของข้าราชการชั้นสูงเกี่ยวกับสงคราม ที่ดูเหมือนจะต่อสู้เพื่อ “ป้องกันโลกเสรี” เนื่องจากการกล่าวคำสรรเสริญความเชื่อนี้ มิได้ขัดขวางให้เงินไหลมาเทมาเข้าสู่กระเป๋าพวกเขาเลยแม้แต่น้อย พวกนักกินสินบนและนักรีดไถจึงตั้งตัวเป็นผู้ปกป้องเสรีภาพที่มั่นคงที่สุด ส่วนทหารของกองทัพแห่งชาติของเวียดนามนั้นทั้ง ๆ ที่พวกเขาคิดว่าพวกเขายังคงต่อสู้เพื่อเหตุผลที่ดี กลับถูกพวกผู้นำหักหลังอย่างไม่ละอาย แม้ว่าจะไม่มากกว่านายทหารฝรั่งเศสและคนที่รบปรบมานและตายไปเพื่อประเทศของตน พวกเขาเสียสละอย่าเลือกยื่นด้วย เพื่อเพื่อนร่วมชาติที่เป็นนักแก๊งค์ไรและแสวงหาประโยชน์ทั้งในอินโดจีนและในประเทศของตน

วิธีหนึ่งที่จะหาเงินคือการหมุนเงินเปียช อัตราการแลกเปลี่ยนเงิน 17 แฟรงก์ต่อหนึ่งเปียชมากกว่าสองเท่าของค่าเงินเปียชที่แท้จริง ที่วัดจากการซื้อขาย (หรือราคาในตลาดมืด) การค้าเงินเปียชกลายเป็นข้อครหาทางการเงินที่ใหญ่ที่สุดในประวัติอาชญากรรมอินโดจีนทั้งหมด ใครก็ตามที่มีเงินประมาณ 10,000 เปียชก็สามารถอย่างเข้าสู่ตลาดค่าเงินเปียชได้ สิ่งที่น่าเป็นก็คือ ค่าอนุญาตให้ออนเงินไปยังประเทศฝรั่งเศสในอัตราแลกเปลี่ยนเป็นทางการ ด้วยการติดต่ออย่างถูกต้องอาจได้รับค่าอนุญาตจากสำนักงานที่ธนาคารอินโดจีนควบคุมอยู่ “การปฏิบัติดำเนินไปในดึกที่เต็มไปด้วยฝุ่นละอองและดุนิมทิมในไซ่ง่อนที่เรียกกันว่า สำนักงานแลกเปลี่ยนแทนที่สำนักงานของข้าหลวงใหญ่หรือของแม่ทัพนายกองจะเป็นศูนย์กลางที่แท้จริงของอินโดจีน”²⁰ แต่ค่าอนุญาตให้ออนเป็นทางการเริ่มต้นของปฏิบัติการทั้งหมดเงินจำนวน 170,000 แฟรงก์ที่คิดว่าได้มาจากการแลกเปลี่ยนเปียชจำนวน 10,000 เหรียญนั้น บัดนี้ได้นำมาใช้เพื่อแสวงหาเงินเปียชในราคาจริง 7 หรือ 8 แฟรงก์ต่อเปียช สิ่งนี้อาจกระทำกันอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ด้วยการส่งสินค้าเข้ามาในอินโดจีน หรืออย่างไม่ต้องถูกกฎหมายด้วยการแลกเปลี่ยนแฟรงก์เป็นดอลลาร์และใช้ดอลลาร์เหล่านี้ซื้อเงินเปียชถูก ๆ ในตลาดมืด เงิน 10,000 เปียชจึงกลายเป็น 20,000-25,000 เปียช และหากเปลี่ยนกลับไปฝรั่งเศสใหม่อีกก็จะมีค่าถึง 250,000-300,000 แฟรงก์ มากกว่าราคาเงินเปียชจริง ๆ ถึง 4 เท่าตัว โดยทฤษฎี การปฏิบัติดังนี้อาจดำเนินต่อไปได้ไม่สิ้นสุด และแท้จริงก็ดำเนินอยู่นานพอที่จะผลิตมหาเศรษฐีใหม่ชาวฝรั่งเศสและชาวเวียดนามจำนวนมาก ด้วยการใช้ประโยชน์จากกระทรวงคลังฝรั่งเศสซึ่งซื้อเงินเปียชที่ขายในราคา 7 หรือ 8 แฟรงก์ด้วยราคาถึง 17 แฟรงก์

การหมุนเวียนเงินเปียชดำเนินอยู่หลายปี แม้ว่าจะรู้กันอยู่ว่าผลพลอยได้ที่อื้อฉาวอย่างหนึ่ง คือ การช่วยในการทำสงครามของพวกเวียดนามนี้ รัฐบาลฮานอยก็เก็บเงินเปียชในรูปของภาษีอากรหรือ “การบริจาคอย่างสมัครใจ” นำไปขายในตลาดมืดเป็นเงินดอลลาร์ที่พวกฝรั่งเศสเก็บกัน เป็นดอลลาร์ที่พวกเวียดนามต้องการแทบขาดใจเพื่อซื้ออาวุธและเครื่องมืออื่น ๆ ที่มีอาจผลิตในประเทศได้ เงินเปียชมิได้มีค่ามากขึ้นเมื่อกำหนดอัตราการแลกเปลี่ยนขึ้นในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1945 แต่ความเสียหายในสงครามทำให้ราคาคงเร็วกว่าเงินแฟรงก์ รัฐบาลฝรั่งเศสจะอย่างไร เมื่อเงินเปียชกำลังขาดแคลนในท้องพระคลัง มีอาจตัดเงินเปียชขาดจากเงินแฟรงก์ได้โดยไม่ตัดเศรษฐกิจอินโดจีนออกจากฝรั่งเศส อาจหมายความว่า ฝรั่งเศสต้องเลิกควบคุมเศรษฐกิจของอินโดจีนและความเป็นผู้นำทางการเมืองของฝรั่งเศสที่ไม่สู้จะรู้แจ้งนัก ในระยะหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ทำให้พวกตนถูกพวกที่สนใจในอาณานิคมที่มีอำนาจอยู่ในเวลานั้นบังคับให้เข้าไปในสงครามอินโดจีนได้ ก็เพื่อที่จะรักษา

การควบคุมนี้ไว้โดยตรงตราบเท่าที่ฝรั่งเศสหวังว่าจะชนะสงคราม พวกเขาที่มีอาจลดค่าเงินเป็ชลงได้ เพราะจะเป็นการทำลายความมั่นคงทางเศรษฐกิจที่มีเพียงเล็กน้อยในอินโดจีน การรักษาอัตราแลกเปลี่ยน 17 แฟรงก์ต่อ 1 เป็ช หมายความว่า รักษาอำนาจการซื้อของรัฐต่าง ๆ ในอินโดจีน และดังนั้นจึงทำให้พวกเขาสามารถซื้อสินค้าที่พวกเขาต้องการจากฝรั่งเศสได้ นายกรัฐมนตรีเหงียน วัน ทัมตระหนักดีถึงความสนใจของฝรั่งเศสในการรักษาค่าเงินเป็ชให้สูงอยู่ ในสุนทรพจน์ของเขาที่ปารีสในวันที่ 27 พฤศจิกายน ค.ศ. 1952 เขากล่าวว่า สินค้าเข้าจากฝรั่งเศสไม่เคยมากเท่ากับใน ค.ศ. 1952 เมื่อจะว่า จะได้ถึงจำนวนทั้งหมด 222 พันล้านแฟรงก์ และเขาเตือนผู้ฟังทั้งหลายว่าบทบาทของการส่งสินค้าออกของฝรั่งเศสไปยังอินโดจีน แสดงให้เห็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศส

การส่งสินค้าออกเหล่านี้จะเป็นไปได้เพียงแต่เพราะฝรั่งเศสให้ความช่วยเหลือต่อเศรษฐกิจอินโดจีนที่ต้องการกันอยู่อย่างมากมาย ด้วยการรักษาอัตราแลกเปลี่ยนไว้ หากปราศจากความช่วยเหลือเหล่านี้เสียแล้ว เศรษฐกิจของรัฐที่เรียกว่า รัฐที่เข้าร่วมในสหพันธ์อินโดจีนจะต้องล้มลง อย่างไรก็ตามอย่างไรก็ดีเงินหลายพันล้านที่พ่อค้าสินค้าฝรั่งเศสได้มาแสดงให้เห็นเป็นเพียงส่วนเดียวของเงินซึ่งผู้เสียภาษีชาวฝรั่งเศส (ไม่ซาก็มีเหยื่อเพื่อนอเมริกันมาร่วมด้วย) ต้องจ่ายให้เพื่อรักษาอินโดจีนไว้ในสหพันธ์ฝรั่งเศส นักธุรกิจและนักกึ่งกำไรเป็นพวกเดียวที่ได้ประโยชน์จากสถานการณ์นี้ ด้วยการหาประโยชน์จากประชาชนฝรั่งเศส บัดนี้ สิทธิพิเศษของฝรั่งเศสในอินโดจีนเป็นผลกำไรสำหรับคนพวกน้อยที่สรวด์แล้วและมีราคาแพงสำหรับมวลชน

ดังนั้น จึงเป็นที่น่าตระหนกตกใจอย่างยิ่งทางเศรษฐกิจ การเมือง และทางด้านจิตใจ เมื่อในวันที่ 11 พฤษภาคม ค.ศ. 1953 ฝรั่งเศสลดค่าเงินเป็ชเป็น 10 แฟรงก์ เป็นผลทางการเมืองเพราะการกระทำฝ่ายเดียวเช่นนี้ ก่อให้เกิดการเยาะเย้ยใน "อธิปไตยของชาติ" ต่าง ๆ ในอินโดจีน ทางด้านจิตใจเพราะดูเหมือนจะแสดงให้เห็นว่า ฝรั่งเศสทั้งไม่สามารถหรือปรารถนาจะแบกรับสงครามราคาแพงนี้ต่อไปได้ ยิ่งกว่านั้น ตั้งแต่การลดราคาเงิน "เกิดขึ้นหลังจากความสนใจทางการเงินและการค้าของฝรั่งเศสได้โอนเงินและกิจกรรมไปยังส่วนอื่นของโลกได้สำเร็จแล้ว"²¹ นักชาตินิยมเวียดนามสรุปว่า ฝรั่งเศสที่เข้าร่วมในธุรกิจอินโดจีนและโดยเฉพาะธนาคารอินโดจีนไม่เชื่อทางออกทางทหารอีกต่อไป

ผลทางเศรษฐกิจของการลดค่าของเงินรวมผลทางการเมืองและทางจิตใจหลายประการเข้าไปด้วย เกือบจะวันต่อวันที่ราคาของต่าง ๆ รวมทั้งข้าวและของพื้นเมืองอื่น ๆ เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 50 ในประเทศที่ยากจนเช่นนั้น สิ่งนี้ดูจะมีผลอันรุนแรงทางการเมืองที่เป็นอันตรายยิ่งกว่าความพ่ายแพ้ทางการทหาร แม้แต่ประชาชนที่เคยเชื่อว่าตนเองมิได้รับผลกระทบจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองระหว่างฝรั่งเศสและนักชาตินิยมเบาได้ ก็เริ่มประจักษ์ได้ทันทีทันใดว่าอิสรภาพมิใช่สิ่งที่จะพุดกันหรือข้องเกี่ยวเฉพาะอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงทางการเมือง เมื่อปราศจากอิสรภาพอันแท้จริงรัฐบาลฝรั่งเศสก็สามารถตัดอำนาจการซื้อของชาวเวียดนามลงได้ครั้งหนึ่ง อิสรภาพมีค่านิยมทางขวัญและทางใจอย่างเห็นได้ชัดแต่ก็เป็นความสำคัญทางด้านปฏิบัติและทางวัตถุเป็นอย่างมากด้วย พวกที่ฉลาดพอที่จะร่วมในเหตุการณ์สรุปอย่างถูกต้อง เมื่อฝรั่งเศสมีอาจรักษามาตรฐานความเป็นอยู่อย่างต่ำเหลือประมาณของชาวอินโดจีนไว้ได้ แล้วก็จะไม่สามารถทำสงครามต่อไปอีกได้ และตั้งแต่ฝรั่งเศสมิได้ปฏิบัติตามสัญญาที่มีขอบเขตจำกัด แม้แต่เรื่องเกี่ยวกับการปกครองตนเองของรัฐอินโดจีนต่าง ๆ ได้ คนส่วนมากจึงสรุปว่า อิสรภาพอาจเป็นของจริงได้เพียงแต่หลังจากที่ ทำให้ฝรั่งเศสถูกบังคับให้ออกไปได้ ความรู้สึกที่แพร่

หลายเป็นเช่นนี้จนแม้แต่หญิง วัน ทัมก็ยังรู้สึกผูกพันที่จะพุดมิไซ่ในฐานะเป็นชาวฝรั่งเศส แต่ในฐานะนักชาตินิยมเวียดนาม ในการกล่าวทางวิทยุกระจายเสียงในวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1953 เขากล่าวว่า “ความสัมพันธ์ของเรากับฝรั่งเศสได้ถูกกระทบกระเทือนเสียแล้ว เมื่อเร็ว ๆ นี้ ความห่อหุ้มและไม่สมบูรณ์ของข้อตกลงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1949 และ ค.ศ. 1950 ได้ประจักษ์ชัดขึ้น ถ้าจะยืนยันหลักการของการเข้าร่วมเป็นภาคีในสหพันธ์ฝรั่งเศสแล้วก็จะต้องจำไว้ว่า รัฐธรรมนูญที่ฝรั่งเศสสร้างขึ้นใน ค.ศ. 1946 มิได้เป็นไปตามความต้องการของชาติที่ขอเข้าร่วมเป็นภาคีของสหพันธ์ จึงนับเป็นเหตุผลที่เราจะไม่คงอยู่ในสหพันธ์นี้อีกต่อไปในฐานะผู้เช่าบ้านที่สร้างขึ้นโดยไม่มีพวกเรา”

เป็นที่ประจักษ์ชัดกันว่าความขัดแย้งอันถาวรของลัทธิชาตินิยมของเบมาได้ ได้ก้าวเข้ามาสู่ระยะสุดท้ายที่เป็นขั้นวิกฤติแล้ว มิได้มีความหวังใด ๆ ในการปลุกวิญญานการต่อสู้ต่อต้านพวกเวียดนามห์ ไม่ว่าจะเป็นในกองทัพหรือในหมู่ประชาชน ขวัญของทหารแตกแยกเสียแล้ว บรรดาพวกที่ร่วมด้วยใน ค.ศ. 1953 ก็กระทำไปเพราะต้องการหนีให้พ้นจากความยากจน รัฐบาลเบมาได้เสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ผลลัพธ์ที่อาจคาดคะเนได้อย่างหนึ่งคือ รัฐบาลหญิง วัน ทัม ต้องล้มแน

เพื่อถ่วงเวลามิให้เหตุการณ์นี้เกิดขึ้น ทัม ดำเนินการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ค่อนข้างกล้าหาญในความพยายามที่จะปรับปรุงสภาพของเขา เขาเรียกร้องอิสรภาพเพิ่มขึ้น และนำเอาการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองหลายประการด้วยกันมาใช้ ส่วนมากปรากฏแต่บนกระดาษ สิ่งนี้สร้างความขัดแย้งมาให้ไม่แต่เฉพาะกับฝรั่งเศส แต่กับพวกเวียดนามทั้งหลายที่เขาจำเป็นต้องได้รับความสนับสนุนเพื่อการคงอยู่ของเขาได้แก่ เบาได้และที่ปรึกษาหัวเก่าของพระองค์ ชาวเวียดนามที่มั่งคั่งในเมืองต่าง ๆ และนอกเหนือไปจากนั้นก็คือ เจ้าของที่ดินรายใหญ่ ๆ ทัมกำลังชูขวัญสิทธิพิเศษของพวกเขาอยู่ “มิใช่เพราะความเชื่อมั่นแต่เพื่อเหตุผลและยุทธวิธีทางการเมือง”²²

“สมัยของการปฏิรูป” เป็นความพยายามประการหนึ่งในหลายประการเพื่อให้ได้ความสนับสนุนจากประชาชนทั่วไป เริ่มขึ้นในวันที่ 16 พฤศจิกายน ค.ศ. 1952 ด้วยการที่หม้ออกประกาศเสรีภาพของสหพันธ์การค้า แม้ว่าสิ่งนี้จะปลุกการต่อต้านอย่างรุนแรงในหมู่พวกอนุรักษนิยม แต่ก็ไม่ปรากฏว่าได้สร้างแรงสนับสนุนรัฐบาลในหมู่กรรมกร ในทางตรงกันข้าม แม้ว่าสหพันธ์เหล่านั้นส่วนใหญ่จะอยู่ภายใต้อิทธิพล “คริสเตียน” จะปฏิบัติตนเป็นเพียงสื่อที่พวกแนวใหม่ “สังคมนิยม” ของมวลชนและการต่อต้านรัฐบาลเบมาได้ของพวกเขาอาจแสดงออกได้อย่างเปิดเผยมากขึ้น

ในวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1953 มีการเลือกตั้งสมาชิกเทศบาลขึ้น จัดเป็นก้าวแรกของการรักษาคำสัญญาที่ ดวัน วัน ฮู ได้ให้ไว้ แต่การเลือกตั้งเหล่านี้อาจมีขึ้น เพียงแต่ในบริเวณที่ฝรั่งเศสครอบครองอยู่ซึ่งมีอยู่ประมาณร้อยละ 25 ของประเทศ แต่มีจำนวนพลเมืองอาศัยอยู่ประมาณร้อยละ 50 ในบริเวณส่วนมากมีเพียงหนึ่งในทุกสามตำบลที่อาจจัดได้ว่ามีความสงบพอที่จะให้มีการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งได้ และในบริเวณที่ราบสันดอนปากแม่น้ำที่สำคัญและน่ากลัวอันตราย ก็มีได้มีอัตราส่วนมากไปกว่านั้น ใน 7,000 ตำบลในสันดอนปากแม่น้ำมีเพียง 687 แห่งที่มีการเลือกตั้ง ทั้งนี้หมายความว่ามีคนจำนวนไม่มากกว่า 1 ล้านจากจำนวนประชากรทั้งหมด 27 ล้าน (หรือ 13 ล้านคนภายใต้ฝรั่งเศสและการปกครองของเบมาได้) ได้รับอนุญาตให้ออกเสียงเลือกตั้ง แต่แม้ว่าจะมีความระมัดระวังเหล่านี้แล้ว ผู้สมัครที่ตำหนิรัฐบาลอย่างเปิดเผยได้รับคะแนนเสียงส่วนใหญ่ ในซานอวยราชชื่อผู้ต่อต้านรัฐบาลที่มีหญิง เดอ ตรูแยง เป็นผู้นำ เขาเป็นอดีตผู้ใกล้ชิดโฮจิมินห์ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง ถึงร้อยละ

60 ด้วยความสนับสนุนอย่างเปิดเผย ไม่แต่เฉพาะของพวกโตเรียแต่ของพวกคาทอลิกด้วย และหมู่ชนที่ต่อต้านเวียดมินห์กลุ่มอื่น ๆ (พวกเวียดมินห์เรียกร้องให้ประชาชนประท้วงการเลือกตั้ง)

ผลของการเลือกตั้งเทศบาลทำลายความคิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งส่วนท้องถิ่น และการเลือกตั้งของชาติซึ่งได้สัญญาว่าจะให้มีขึ้นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1953 แม้ว่า ทัม จะยังต่อสู้อยู่แต่เขาก็ทราบดีว่าอีกไม่นานเขาจะได้ และฝรั่งเศสก็จะทิ้งเขา แม้แต่การกระทำแบบใหม่ของเขาที่สำคัญมากคือ การออกพระราชบัญญัติปฏิรูปที่ดินในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1953 ก็อาจช่วยไม่ไห้เขาหมดอำนาจได้²³ แท้จริงอาจช่วยทำให้เร็วขึ้น เช่นเดียวกับการใช้ “ประชาธิปไตย” เป็นเครื่องล่อของเขาและการเรียกร้องอิสรภาพอันแท้จริง เพราะบัดนี้ เจ้าของที่ดินที่ต่อต้าน ทัม เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเท่ากับที่ฝรั่งเศสเลิกเลื่อมใส ทัม และหมู่พวกที่แวดล้อมเขาได้อยู่ก็กลัวการปฏิรูปอย่างรุนแรงของเราด้วย

การที่จะว่า ทัม ปฏิวัติในแนวทางที่ถูกต้องหรือไม่ นั่นคงไม่เป็นที่รู้จัก เพราะการปฏิรูปอย่างฉลาด ๆ ของเขามีได้มีเวลาที่จะเห็นผล²⁴ พวกที่ต่อต้านเขาก็ดูเข้มแข็งมากและทัมไม่อาจจัดการรวบรวมกำลังทางการเมืองที่จำเป็นเพื่อเอาชนะได้ แม้แต่พวกที่เคยสนับสนุนเขามาแล้วครั้งหนึ่งรวมทั้งเขาได้ก็ไม่เชื่อเขาอีกต่อไป ในขณะที่อำนาจอันเข้มแข็งของพวกลาวดองที่มีเหนือพวกเวียด เวียด รัฐบาลฮานอยเพิ่มพูนกำลังและรวมกัน รัฐบาลเขาได้กำลังแตกแยกกัน รัฐบาลของทัมรวมไว้เพียงแต่พวกที่ไว้เกียรติในพรรคชาตินิยมแห่งเวียดนามและพรรคคองมินห์ฮอย พวกลี้ภัยเก่า ๆ ซึ่งกลับมาเวียดนามในปลายปี ค.ศ. 1949 พร้อมด้วยกำลังส่วนหนึ่งของกองพันทหารของเจียงไคเช็คที่ทยอยไป (พวกเวียดมินห์ฉลาดที่ยอมให้พวกเขาผ่านไปถึงบริเวณที่ฝรั่งเศสยึดครองอยู่) เพียงแต่พวกที่ไม่สำคัญในหมู่พวกโตเรียแต่ที่แตกแยกกันอยู่ที่ยังสนับสนุนเขาได้อยู่บ้างเป็นครั้งคราว ทัมยังสูญเสียการสนับสนุนของนิภายศาสตร์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการเมือง มิใช่เพราะความพยายามที่ไร้ผลของเขาที่จะดึงกำลังทหารเหล่านี้เข้าไปในกองทัพแห่งชาติเพราะความไม่พอใจทั่วไปเสียมากกว่า ผู้นำนิภายต่าง ๆ เริ่มทำที่ที่ไม่พอใจต่อรัฐบาลเขาได้มากขึ้น นิภายที่สำคัญ 2 นิภายโดยเฉพาะพวกหัว เหา นั้นก็แยกกันในทางการเมืองอย่างลึกซึ้ง กลุ่มที่สำคัญ ๆ ของทั้งพวกเขาได้ และหัว เหา ถอนตัวไปจากการต่อสู้กับพวกเวียดมินห์ ตรินห์ มินห์ เดอ หัวหน้าพวกเขาได้เป็นคนแรกในจำนวนผู้นำนิภายทั้งหลายที่พยายามก่อตั้งพลังทางการเมือง “ที่สาม” ระหว่างพวกเวียดมินห์และรัฐบาลเขาได้ ยิ่งกลุ่มพวกเป็นอนุรักษนิยมมากในกลุ่มศาสนา โดยเฉพาะในหมู่ผู้นำเก่าได้ก็ยิ่งถอนความช่วยเหลือจากทัม เพราะพวกเขากลัวว่า การที่รัฐบาลเขาได้เปิดให้มีเสรีภาพอาจเป็นอันตรายต่อฐานะที่มีสิทธิพิเศษของเขา

บทบาทที่พวก บินห์ เซียน แสดงในการก่อการให้ทัมหมดอำนาจลงนั้น แตกต่างไปกว่าบทบาทของอีก 2 นิภาย พวกเขาบินห์ เซียน คล้อยไปกับการโฆษณาของลัทธิชาตินิยมและสนใจในโชคชะตาของทัมแต่น้อย แต่พวกเขาเรียนรู้ว่ากลับเป็นประโยชน์แก่พวกเขาที่ยังคงสวามิภักดิ์ต่อเขาได้ เบ เวียน ผู้ใช้ชื่อปลอมว่า เลอ วัน เวียน หัวหน้าที่ไม่มีใครกล้าแข่งของพวกเขา บินห์ เซียน ก็ผูกพันอยู่กับเขาได้ด้วยสายสัมพันธ์อันแน่นแฟ้น คือ มีความสนใจเรื่องการเงินอย่างเดียวกันจากกองบัญชาการของเขาที่เมืองไซลอง เลอ วัน เวียน ควบคุมการพนันและสำนักโสเภณีจำนวนมาก เขายังคงมีรายได้อย่างปลอดภัยจากฝิ่นอีกอย่างหนึ่ง ตราบเท่าที่เขายังคงให้ผลกำไรส่วนหนึ่งแก่เขาได้ สิ่งนี้แท้จริงเป็นจุดต่ำที่สุดซึ่งอดีตจักรพรรดิได้จมลงไป เป็นการตกต่ำจากระยะเวลาที่พระองค์ได้ทรงกระตือรือร้นพยายามแนะนำการปฏิรูปต่าง ๆ และต่อสู้เพื่อมาตรการแห่งอิสรภาพของประเทศของพระองค์ ความสนใจ

ที่ถูกต่อต้านน้อยที่สุดของพระองค์ในขณะนี้ก็คือการล่าสัตว์ใหญ่ ๆ การเล่นเรือ และขับรถ และความกลัวที่สำคัญก็คือการที่พระองค์อาจสูญเสียฐานะทั้งหลายที่อำนาจรสนิยมราคาแพงของพระองค์อยู่ในเวลานี้

การปฏิรูปสังคมและการเมืองดูเหมือนจะเป็นอันตรายไม่เท่ากับพวกที่มีอภิสิทธิ์ในหมู่มนักรบ แต่ต่อราชบัลลังก์เองด้วย ตั้งแต่เขาได้ได้กลายเป็นรอยด่างให้แก่พระราชวงศ์แล้ว ผู้นำอนุรักษนิยมบางคนก็โจมตีพระองค์อย่างเปิดเผย เรียกร้องให้เขาได้สละราชบัลลังก์ให้พระโอรสคือ เบาลอง

วิกฤตการณ์อันลึกซึ้งในค่ายลัทธิชาตินิยมต่อต้านเวียดมินห์ กลายเป็นของที่เห็นได้ชัดระหว่างการประชุมแห่งชาติ 2 ครั้ง ที่จัดขึ้นในเดือนกันยายนและตุลาคม ค.ศ. 1953 ในครั้งแรกซึ่งเริ่มการประชุมขึ้นที่ไซลอนในวันที่ 5 กันยายน ตั้งใจจะให้เป็นการเดินทางของฝ่ายต่าง ๆ ที่สำคัญที่ต่อต้านเวียดมินห์ทั้งหมด คัดค้านรัฐบาลของทัม เบาได้และฝรั่งเศส แต่เนื่องจากผู้ร่วมการประท้วงยังขาดไม่แต่เฉพาะอุดมการณ์ แต่ยังขาดแผนการที่จะนำเอาความต้องการที่จำเป็นที่สุดของประชาชนออกมาอ้าง ความปรารถนาดีที่จะปฏิเสธการทำงานกับฝรั่งเศส กลายเป็นเพียงการไม่ทำงานที่ไม่มีผลแต่อย่างใดเลย พวกเขาพิสูจน์ให้เห็นอีกครั้งหนึ่งว่า ปัญญาชนเวียดนามที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ขาดทั้งความริเริ่มทางการเมืองและไหวพริบที่จะรวบรวมและนำมวลชน ด้วยการหยั่งความรู้สึกของประชาชน พวกเขาจึงหันกลับไปสู่การเรียกร้องที่ง่ายที่สุดคือ ให้ฝรั่งเศสออกไป การเรียกร้องนี้ได้รับการสนับสนุนแม้แต่จากสังฆราชคาทอลิกแห่ง พัท เดียม ชาวฝรั่งเศสตั้งข้อสังเกตอย่างเสียดสีว่า “ประหนึ่งว่าถ้าไม่มีพวกเราแล้ว พวกชาตินิยมเวียดนามจะดำรงอยู่ได้”²⁵

การประชุมในเดือนกันยายน เป็นระยะของการปรากฏตัวในภาพการเมืองของน้องชายของโจ ดินห์ เดียม คือ โจ ดินห์ นูห์ ผู้ชนะจิตใจคนในระชนนี้ด้วยการกบฏต่อต้านเบาได้ ฝรั่งเศสและทัมนูห์มีชื่อเสียงอยู่บ้างในฐานะเป็นผู้รวบรวมขบวนการสหพันธ์การค้าคาทอลิกตามแบบสหพันธ์กรรมกรของฝรั่งเศส พร้อมด้วยความคิดที่ขอยืมมาจากฝรั่งเศสส่วนใหญ่ และด้วยความช่วยเหลืออย่างเปิดเผยจากบาทหลวงปาร์เรล นิกายดอมินิกัน นูห์เพิ่มพูนความปรารถนาในอำนาจด้วยการทำเป็นว่า เขาริเริ่มปรัชญาการเมืองขึ้นคือ ความละโมภของฝรั่งเศสกลุ่ม “พวกเห็นแก่ส่วนตัว” ที่แวดล้อมวารสาร “เอสปรีท์” อยู่แต่แม้จะมีการแสดงออกน้อยมาก เพราะถ่ายทอดจากยุโรปมายังเอเชีย ความฉลาดที่แท้จริงเพียงประการเดียวของนูห์ในการจัดการกับการเมืองอยู่หลังฉาก ในการปฏิบัติของเขา เขามีได้เคารพต่อหลักเกณฑ์ที่เขาแสดงออก

จุดมุ่งหมายของนูห์ในปลายฤดูร้อน ค.ศ. 1953 คือการก่อตั้ง “สหพันธ์แห่งชาติเพื่ออิสรภาพและสันติภาพ” เพื่อสนับสนุนรัฐบาลใหม่ที่มิเดียมเป็นผู้นำ ในการประชุมในวันที่ 5 เดือนกันยายน นูห์ได้รับการสนับสนุนไม่แต่เฉพาะจากพวกผู้นำเก่าได้ และหัว เหา แต่ยังได้รับความช่วยเหลืออย่างเข้มแข็งของ เลอ วัน เวียน ผู้มีกองบัญชาการอยู่เมืองไซลอน ที่เป็นสถานที่มีการประชุมขึ้นพร้อมกับมีกองทหารคุ้มครองของพวกบินห์ เซียน อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกของที่ประชุมต่อต้านฝรั่งเศสและต่อต้านเบาได้อย่างที่สุด และไม่สนใจต่อความจำเป็นในการระมัดระวังจากผู้นำของนิกายต่าง ๆ สิ่งนี้ทำให้พวกผู้นำรีบส่งข่าวไปปรับเบาได้ด้วยความซื่อสัตย์หลังจากเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ยุ่งยากสับสน จนเลอ วัน เวียน สั่งให้ทหารยามจัดการกับที่ประชุมให้เรียบร้อย นักพูดบางคนเรียกร้องไม่แต่เพียงอิสรภาพทั้งหมด แต่ยังให้มีการปฏิรูปอย่างรุนแรง และการเลือกตั้งเสรี และยิ่งเลยไปถึงการตั้งสาธารณรัฐ นูห์มีจุดมุ่งหมายประการหนึ่ง

คือขับไล่เขาได้ แต่การแสดงออกในเรื่องนี้อย่างเปิดเผยเกินไปก่อนถึงเวลาอันควร เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ขบวนการเพื่ออิสรภาพและสันติภาพของเขาต้องล้มเหลวในการรวบรวมนักชาตินิยมที่ต่อต้านเวียดนามห์ เพื่อการปฏิบัติที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

แม้ว่าการประชุมในเดือนกันยายนจะเป็นความล้มเหลวของนูห์ อย่างไรก็ตามก็ให้โทษอย่างหนักต่อเขาได้ เมื่อพระองค์ทรงทราบดีว่ากลุ่มสามที่รวมตัวหนุนรัฐบาลของพระองค์อยู่ อาจแตกแยกกันได้อย่างรวดเร็วเพียงใด พระองค์และที่ปรึกษาจึงตัดสินใจกำจัดความฝังใจของความแตกสามัคคีและการต่อต้านที่ที่ประชุมได้สร้างขึ้น สิ่งนี้จะเป็นผลสำเร็จได้ก็ด้วยมีการประชุมอีกครั้งหนึ่ง การประชุมที่อ้างได้ว่าจะเป็นผู้แทนของทั้งชาติได้อย่างแท้จริง เขาได้มีพระดำรัสเรียกพระญาติองค์หนึ่งคือ เจ้าชายบุลล็อก ผู้แทนเวียดนามในปารีสให้มายังไซ่ง่อนเพื่อจัดการประชุมครั้งนี้ เริ่มเปิดประชุมในวันที่ 12 ตุลาคมและมีผู้แทนมาประชุมประมาณ 200 คน แม้ว่าจะมีการควบคุมอย่างเป็นทางการ การประชุมครั้งนี้ก็เปิดเผยให้เห็นว่าแม้แต่ นักชาตินิยมที่หัวอ่อนที่สุดก็พิจารณาว่า การต้องพึ่งฝรั่งเศสเป็นของที่มีอาชญากรรมได้ทางการเมืองมิติที่เรียกร้องให้เวียดนามถอนตัวออกจากสหพันธ์ฝรั่งเศสเป็นที่ยอมรับกันในวันที่ 16 ตุลาคม ด้วยแรงกดดันอย่างเป็นทางการ สิ่งนี้ได้รับการแก้ไขอีกวันหนึ่ง ต่อมาให้มีความว่าเวียดนามมีอาชญากรรมในสหพันธ์ฝรั่งเศส “ในรูปปัจจุบัน” นี้ได้ แต่สิ่งนี้มิได้เป็นการแก้ไขเท่าที่ฝรั่งเศสมีข้อข้องเกี่ยวกับ และในการเคลื่อนไหวซึ่งมุ่งต่อต้านเขาได้และรัฐบาลของทมิอย่างชัดเจน ที่ประชุมขอรับรองให้ตั้งคณะกรรมการถาวรของสภาชั่วคราวขึ้น โดยที่ประชุมนั้นเป็นผู้จัดตั้งขึ้นก่อนการเลือกตั้งจะมีขึ้น ให้มีส่วนในการเจรจาตกลงทุกอย่างในอนาคตระหว่างเวียดนามและฝรั่งเศส²⁶

เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1953 หนทางทุกทางที่จะรักษาความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามโดยปราศจากอิสรภาพเต็มที่ก็ได้ปรากฏว่าสิ้นสุดลงแล้ว ทมิพยายามช่วยตัวเองด้วยการเน้นถึงการปฏิรูปของเขา และด้วยการยอมรับข้อเรียกร้องบางประการของการประชุมเดือนตุลาคม สิ่งนี้มากเกินไปสำหรับประชาชนผู้ซึ่งอย่างน้อยต้องการให้มีความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามอย่างลับ ๆ ต่อไปก็คือบรรดาพวกเจ้าของที่ดินที่มั่งคั่ง พวกค้ำกำไรและพวกนิยมกษัตริย์อย่างยิ่ง พวกแควดล้อมเขาได้ที่ต่อต้านประชาธิปไตย พวกเขาสนับสนุนให้ปลดทมิ และในวันที่ 17 ธันวาคม พระองค์ก็ทรงยินยอม เขาได้จึงโปรดฯ ให้บุลล็อกตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นใหม่ รัฐบาลนี้จึงกลายเป็นรัฐบาลสุดท้ายของเวียดนามก่อนสงครามที่นำมาซึ่ง “เอกราชโดยสมบูรณ์” แบบที่มีได้คาดหวังไว้ก่อน

6

การรวบรวมอำนาจควบคุมของพวกคอมมิวนิสต์ในด้านหนึ่ง และการแตกแยกของฝ่ายชาตินิยมอีกด้านหนึ่ง ต่างแสดงออกในลำดับต่อมาด้วยเหตุการณ์ทางทหาร แม้ว่าจะไม่พอใจในการขยายการควบคุมของคอมมิวนิสต์เหนือ “การต่อต้าน” อยู่บ้าง กำลัทหารของฮานอยก็ยิ่งเพิ่มขึ้น ในขณะที่ความหวังที่ติดอยู่กับการก่อตั้งกองทัพแห่งชาติของเวียดนามมิเคยเป็นความจริงขึ้นมาได้เลย

มาบัดนี้ความริเริ่มอยู่ฝ่ายรัฐบาลฮานอยอย่างเห็นได้ชัด ระหว่างระยะช่วงหนึ่งในสามสุดท้ายของสงคราม ฝรั่งเศสมิได้พยายามทำลายการต่อต้านของพวกเวียดนามห์ แต่กลับพยายามแก้ไขอำนาจและความก้าวร้าวของศัตรูที่เพิ่มมากขึ้น บรรดาพวกหัวใสในค่ายชาตินิยมเห็นล่วงหน้าว่าฝรั่งเศสคงจะต้องเสียเวียดนามไป แม้ว่าอาจจะชนะสงครามก็ตาม ในฝ่ายเวียดนามห์มีความหวังเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจาก

ความก้าวหน้าทางการทหารที่มั่นคง ความช่วยเหลือจากเงินและการไม่ปรับตัวให้เหมาะทางการเมืองของฝ่ายตรงข้าม ทำให้เกิดความเชื่อว่าผลทางทหารที่น่าынดีมิใช่ความคาดคะเนที่ไม่จริงเสียทีเดียว

เกียบ มาเริ่มต้นในระยะที่กลายเป็นระยะสุดท้ายของสงครามในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1952 เขารวมกองทหาร 3 กองพลทางตะวันออกของแม่น้ำแดงระหว่าง พู โท และเยน เบ ฝรั่งเศสไม่รู้ว่าจะมีหวังสิ่งใด เตรียมตัวจะขับไล่ผู้มาโจมตีที่สันดอนปากแม่น้ำอีกครั้งหนึ่ง แต่เกียบข้ามแม่น้ำแดงในเวลากลางคืน จึงหันหลังให้กับบริเวณสันดอนปากแม่น้ำและมุ่งสู่ภาคตะวันตกและภาคเหนือ เข้าไปในบริเวณลุ่มแม่น้ำแดงและลุ่มแม่น้ำดำ บริเวณที่มีชาวไทยซึ่งเป็นชนหมู่น้อยที่มีมากที่สุดในเวียดนามอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก แผนยุทธศาสตร์ในระยะยาวของเกียบมีจุดมุ่งหมายสองประการด้วยกันคือ ต้องการได้ชัยชนะต้งเกียภาคตะวันตกเฉียงเหนือ และขับไล่กองทัพฝรั่งเศสต่อไป เพื่อปฏิบัติการป้องกันตนเองโดยแท้ ฝรั่งเศสอาจตัดสินใจขัดขวางจุดมุ่งหมายแรก ด้วยการยึดที่มั่นที่มีการป้องกันอยู่อย่างมั่นคงแข็งแรงในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของต้งเกีย เพื่อจะกีดกันมิให้เวียดมินห์บุกเข้าลาว แต่แม้ว่าพวกเขาจะประสบความสำเร็จ เกียบก็รู้สึกว่าเขาอาจได้รับความสำเร็จในจุดมุ่งหมายที่สองของเขา เพราะฝรั่งเศสอาจหยุดยั้งการรุกรานของเขาได้เพียงด้วยการใช้หน่วยสำรองเคลื่อนที่ส่วนมากซึ่งสร้างไว้สำหรับการปฏิบัติรุกรานต่อไปในภายหลัง อีกประการหนึ่งกองสำรองเหล่านี้ต้องบินมายังภาคตะวันตกเฉียงเหนือของต้งเกียและลาว ซึ่งพวกเขาจะได้รับเสบียงจากทางอากาศเท่านั้น ดังนั้นกองทัพอากาศก็จะถูกผูกไว้กับปฏิบัติการเพื่อป้องกันตัวโดยเฉพาะ เกียบได้รับผลสำเร็จในจุดมุ่งหมายทั้งสองประการ แม้ว่าจะมิใช่ในเวลาเดียวกัน ฝรั่งเศสถูกขับไล่ไปจากภาคตะวันตกเฉียงเหนือของต้งเกีย ในปลายปี ค.ศ. 1953 สถานการณ์ทางทหารได้ก้าวไปในทางที่ความพยายามของฝรั่งเศสที่จะรบชนะเพื่อลาว กำลังนำฝรั่งเศสไปสู่ความพ่ายแพ้ในสงครามอินโดจีน

ในคืนวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ. 1952 พวกเวียดมินห์เข้าโจมตีเหงียน โล ที่มั่นของฝรั่งเศสระหว่างแม่น้ำแดงและแม่น้ำดำประมาณ 25 ไมล์ ไปทางตะวันตกของเยนเบ เพียงก่อนหน้านั้นปีหนึ่งเกียบมิได้ประสบผลสำเร็จในการขับไล่ฝรั่งเศสจากเหงียนโล บัดนี้เขายึดได้ในชั่วข้ามคืนเท่านั้น จับได้เชลยจำนวนมาก และบังคับให้ฝรั่งเศสอพยพออกจากที่มั่นเล็ก ๆ น้อย ๆ ทางภาคตะวันตกของลุ่มแม่น้ำแดง กองทหารฝรั่งเศสหลบหนีไปยังแม่น้ำดำ มีพวกเวียดมินห์ตามไปติด ๆ พวกเวียดมินห์กำจัดทหารพลร่มส่วนมากที่ฝรั่งเศสส่งลงมาเพื่อช่วยในการถอยกำลังของตน

ฝรั่งเศสรีบส่งกำลังทหารไปเพิ่มที่นาซาม และ ซันลา ทางตะวันตกของแม่น้ำดำ ด้วยความเชื่อผิด ๆ ว่า พวกเขาจะกีดกันพวกเวียดมินห์มิให้แทรกแซงเข้ามาในภาคเหนือและภาคตะวันตกได้ นอกจากนั้นชาล้งตัดสินใจใช้กำลังเคลื่อนที่ทั้งหมดไปโจมตีที่เวียดบัก โดยหวังว่า เกียบจะถอนกองทหารของเขาออกจากบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำดำเพื่อไปป้องกันฐานทัพสำคัญที่ต้งเกีย การบุกรุกของชาล้ง ปฏิบัติการลอบเร้นเริ่มขึ้นในวันที่ 29 ตุลาคม ฝรั่งเศสเคลื่อนที่จากตรุงฮา และเวียดตริ จุดสองแห่งในภาคเหนือของแนวป้อมที่เดอ แลทเทออสสร้างขึ้นไว้ พวกเขามิได้ไปถึงพูโทซึ่งอยู่เลยจากภาคเหนือไป 15 ไมล์ トラบจนวันที่ 5 พฤศจิกายน ในวันที่ 9 พฤศจิกายน พวกเขาจึงทิ้งพลร่มลงที่พู โดน ประมาณ 20 ไมล์ไปทางเหนือ กองทหารที่มีอาวุธพร้อมมาถึงที่นั่นในวันเดียวกัน แผนการของฝรั่งเศสคือจะเคลื่อนย้ายจากพู โดน ขึ้นไปทางแม่น้ำเคลียตรงไปยังเวียดบัก ด้วยการยกกำลังขึ้นไปยังลุ่มแม่น้ำเคลไปทางตะวันตกมากขึ้น พวก

เขาหวังว่าจะสกัดกองทหารที่ซาลัง เชื่อมั่นว่าเกียบจะต้องรีบส่งไปป้องกันเวียดบั๊ก

ปฏิบัติการลอบเรณซึ่งซาลังทุ่มกำลังกำลังทหารถึง 30,000 คน และอาวุธหนักที่ดีที่สุดของเขา เป็นความพินาศอันยิ่งใหญ่มากกว่าความเสียหายของการบุกรุกของวาล์ลุย ในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1947 เสียอิก ฝรั่งเศสมิได้แทรกแซงเข้าไปในเวียดบั๊ก และเกียบก็มิได้ถอนทหารของเขาทั้งสามกองจากบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ เขาสรุปได้ถูกต้องว่าปฏิบัติการลอบเรณจะสลายตัวลงด้วยน้ำหนักของตนเอง ในวันที่ 14 พฤศจิกายน 16 วันหลังจากที่ได้เริ่มต้นมาปฏิบัติการดังกล่าวก็หยุดชะงัก ฝรั่งเศสต้องใช้เวลาถึงหนึ่งสัปดาห์เต็มเพื่อถอยกลับเข้าหลังแนวป้อมที่เดอ แลทเทออสสร้างไว้ แท้ที่จริงการถอยพิสูจนให้เห็นว่ายากกว่าและแพงกว่าการบุกรุกในวันที่ 17 พฤศจิกายน ที่กำลังสำหรับดักโจมตีในบริเวณหุบเขาซานมางเน้นให้เห็นอันตรายซึ่งฝรั่งเศสจะเปิดเผยตนเอง ถ้าซาลังได้พยายามยึด พู โดน ไร่²⁷ แม้ว่าเกียบได้ปฏิเสธจะไม่สร้างสงครามและมีได้ยุ่งเกี่ยวกับหน่วยที่สำคัญ ๆ เลย ฝรั่งเศสก็ยังมีทหารบาดเจ็บถึง 1,200 คน พวกเขาเสียที่มั่นที่ภาคใต้สุดของเส้นการป้องกันตลอดบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ ทันทีที่ฝรั่งเศสเลิกปฏิบัติการลอบเรณ เกียบก็เข้ายึดตำแหน่งนั้นด้วยการเคลื่อนหน่วยทหารกองหนึ่งที่เขาได้เก็บไว้ในดินแดนชาวไทยลงมายังภาคใต้ บทเรียนของเหตุการณ์เหล่านี้ดูเห็นชัดมาก เวลาสำหรับปฏิบัติการบุกรุกให้ได้ผลของฝรั่งเศสยังไม่มาถึง

ทั้งร้ายแรงและเชื่อมั่นในตนเองเกินไป บัดนี้เกียบพยายามขับไล่ฝรั่งเศสจากจุดที่สำคัญในบริเวณลุ่มแม่น้ำดำ เห็นได้ชัดว่าเกียบมิได้ทราบเกี่ยวกับขนาดของกองทหารที่ฝรั่งเศสนำมาเพิ่มเติมทางอากาศ เกียบโจมตี นาซาม ในวันที่ 23 พฤศจิกายน ถูกโจมตีตอบ เมื่อพยายามโจมตีซ้ำ ๆ เข้า จึงในวันที่ 30 พฤศจิกายนและ 1 ธันวาคม เกียบจึงถูกเตือนว่า นาซามจะเป็นอีกชื่อหนึ่งบนรายการของความปราชัยต่าง ๆ หากเขาจะพยายามสืบไป เป็นการประหลาดใจแต่เพียงเล็กน้อยสำหรับเขาที่กองทหารที่ 312 เคลื่อนไปทางเหนือต่อไปยังลาว ในวันที่ 30 พฤศจิกายนยึดได้ตำบลที่ไม่สำคัญและมีกรป้องกันไว้อย่างหลวม ๆ คือ ตำบลเตียน เบียน พู บัดนี้เกียบตั้งใจว่าจะเคลื่อนกำลังลงทางตะวันตกเฉียงใต้จากแม่น้ำดำตรงไปยังลาว เขาไม่มีความยุ่งยากแต่ประการใดในการข้ามเข้าที่มั่นชายแดน ที่อ่อนแอและเข้าไปยังมณฑลหัว พาม ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของลาว แต่ความยากลำบากในการส่งเสบียงให้กองทหารที่เคลื่อนไปอย่างรวดเร็วของเขาบังคับให้เขาต้องเลิกล้มแผนการเข้ายึดเมืองหลวงของมณฑลซำ เหนือ เขาถอยเข้ามาในบริเวณพวักไทย และระหว่างเดือน ธันวาคม ค.ศ. 1952 และมีนาคม ค.ศ. 1953 ก็ยุ่งอยู่กับการปะทะเล็ก ๆ น้อย ๆ เกียบใช้เวลาเหล่านี้เพื่อจัดการบริการเสบียงเสียใหม่ สิ่งเหล่านี้กระทำไปส่วนใหญ่ด้วยกำลังคนจากภายนอก เนื่องจากประชาชนชาวไทยในภาคตะวันตกเฉียงเหนือของดั่งเกียยังคงไม่ร่วมมืออยู่ เกียบจึงคิดว่าดูไม่ฉลาดที่จะใช้เกณฑ์กำลังบริการของพวกเขา พวกเขาเวียดมินห์สร้างศูนย์กลางเสบียงใหม่ ๆ สำหรับกองทหารต่าง ๆ ในบริเวณพวักไทยที่มีม็อกไซ ในปลาย ค.ศ. 1952 และยังเริ่มก้าวทางการเมืองที่สำคัญด้วยการตั้งรัฐบาลอิสระขึ้นในบริเวณของชาวไทย

ในวันที่ 9 เมษายน ค.ศ. 1953 เกียบเริ่มขบวนการสงครามของเขาจากบริเวณของพวักไทยเข้าไปยังลาว เขาเดินทางตรงไปทางตะวันตกเข้าไปยังลาว จำกัดบริเวณชาวฝรั่งเศสที่นาซาม ด้วยกองพลผสมที่ 308 ของเขาจากภาคเหนือ กองพลที่ 312 ตั้งอยู่ที่เตียน เบียน พู เคลื่อนลงไปยังบริเวณลุ่มแม่น้ำนาม อุ ตรงไปยังหลวงพระบาง ขณะที่กองพลที่ 3 ของเกียบคือกองพลที่ 316 จุดมุ่งหมายเดียวกันบนเส้นทางไกลลงไปทางใต้ที่นำไปจากฐานทัพที่มีม็อกไซถึงหลวงพระบางผ่านซำเหนือ แม้ว่าฝรั่งเศส

จะบินนำกำลังเสริมมาสู่ที่มั่นของตน พวกเขาต้องทิ้งข้าเหนือในวันที่ 13 เมษายน และได้รับความสูญเสียอันยิ่งใหญ่ระหว่างการถอยกลับ

การรุกของพวกเวียดมินห์เข้าลาวครั้งแรกมิได้นำไปสู่สงครามใหญ่ใด ๆ แต่อย่างไรก็ตาม ความเกี่ยวพันที่น่ากลัวคือ พิสูจน์ให้เห็นว่าฝรั่งเศสไม่สามารถป้องกันลาวภาคเหนือมิให้พวกเวียดมินห์เข้ายึดครองได้ กำลังทหารที่เข้มแข็งที่เมืองชัวกายใต้บังคับฝรั่งเศส ถูกล้อมและถูกตัดขาดอย่างสิ้นเชิง ต้องส่งเสบียงกันทางอากาศ ในวันที่ 30 เมษายนกองทหารที่ 313 ก็เข้าล้อมหลวงพระบาง ส่วนกองพลที่ 308 ยังคงเคลื่อนลงใต้ ดูเหมือนว่าจะมุ่งสู่เวียงจันทน์เมืองหลวงของลาว เพื่อป้องกันถนนสายตรงไปยังเวียงจันทน์ ฝรั่งเศสจึงทิ้งที่มั่นที่เชียงของ เพื่อไปป้องกันเมืองที่เลยไปทางตะวันตกในที่ราบทุ่งไหหิน ซึ่งพวกเขาก่อตั้งให้เข้มแข็งด้วยการนำกองทหารบินมาเพิ่มจากบริเวณที่ราบสันดอนปากแม่น้ำอีก 5 กอง บัดนี้ ทั้งกองพลที่ 308 และ 316 ต่างมุ่งตรงไปยังที่ราบทุ่งไหหินและในวันที่ 23 เมษายนฝรั่งเศสก็ถูกล้อม บัดนี้ที่มั่นนี้ก็ต้องได้รับเสบียงทางอากาศ กองทัพอากาศฝรั่งเศสทั้งหมดจึงต้องยุ่งกับการรักษา ค่ายฝรั่งเศสในบริเวณของพวกไทยและลาวภาคเหนือ ที่มั่นที่มีอาจทำอะไรได้ในอันที่จะป้องกันมิให้พวกเวียดมินห์ท่องเที่ยวไปอย่างเสรีในบริเวณเหล่านี้ พวกเวียดมินห์เกณฑ์มัคคุเทศน์สร้างความร่วมมือกับกองโจรเล็ก ๆ “ลาวอิสระ” (ปะเทดลาว) ภายใต้อำนาจสหภาพที่นิยมคอมมิวนิสต์และเก็บเกี่ยวเงินที่มีค่าก่อนที่จะถอยไปยังภาคเหนือตั้งโดยไมเคดผันในวันที่ 7 พฤษภาคม ยังมีแต่เพียงกองทัพเล็ก ๆ ยังคงอยู่เบื้องหลังเพื่อจำกัดเขตฝรั่งเศสและช่วยให้คำแนะนำทางทหารและทางการเมืองแก่พวกปะเทดลาว เกือบบรรลุถึงความมุ่งหมายของเขากลับครั้งหนึ่ง คือ การเข้ายึดกองหนุนของฝรั่งเศสและพยายามกำจัดการสร้างกำลังรุกรานของฝรั่งเศส การปฏิบัติที่ช่วยฝึกพวกเวียดมินห์ในการเคลื่อนที่และส่งเสบียงให้กองทหารใหญ่ ๆ ที่ไกล ๆ ออกไป แต่เกือบได้รับความสำเร็จในสิ่งอื่นด้วย สิ่งที่ตัวเองก็มีได้ ประจักษ์มาแต่ก่อน เขาทำให้ฝรั่งเศสกลัวจนเชื่อว่า การป้องกันลาวนั้นสมควรได้รับกำลังทหารเป็นพิเศษ ด้วยความเชื่อนี้ทำให้ฝรั่งเศสตัดสินใจที่เป็นอันตรายยิ่งในการเข้ายึดเตียน เบียน พู อีก และจะสร้างให้เป็นป้อมค่ายที่สามารถกีดกันความพยายามใด ๆ ของพวกเวียดมินห์ที่จะเข้ารุกรานลาว

ในเวลาต่อมา คนที่ถูกตำหนิเกี่ยวกับการตัดสินใจครั้งนี้คือพลเอก อองรี นาวาร์ ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้งให้รับตำแหน่งแทนพลเอก ซาลัง ในวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 1953 นาวาร์จัดว่าเป็นนักวางแผนที่เฉลียวฉลาดแต่ไม่รู้อะไรเกี่ยวกับอินโดจีน เขารับตำแหน่งในวันที่ 20 พฤษภาคมหลังจากศึกษาสถานการณ์ทางทหารแล้วเขาก็นำเอาแผนการของเดอ แลท เทรอและซาลัง ขึ้นมาพิจารณาใหม่และส่งไปยังปารีสซึ่งได้รับความเห็นชอบด้วยอย่างตื่นเตนของผู้ที่มีอำนาจทางทหารและทางการเมืองเหนือกว่าเขา “แผนการนาวาร์” มีจุดมุ่งหมายที่จะสร้างกำลังทหารอย่างช้า ๆ ให้เพียงพอกับการปฏิบัติในวงกว้างต่อต้านพวกเวียดมินห์ แต่มิได้สร้างเพียงแต่ทำที่ป้องกันเท่านั้น ขณะที่จำเป็นต้องติดตามจุดประสงค์นี้อยู่ ในทางตรงข้าม นาวาร์นิยมการปฏิบัติแบบรุกรานอย่างรุนแรงอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าวิธีการที่อยู่ในเงื้อมมือของเขาจะจำกัดวงการปฏิบัติของเขาอยู่

นาวาร์ เสนอความคิดของเขาไปยังวงชิงตัน ที่ที่เขาแสวงหาความช่วยเหลือทางทหารให้มากขึ้น การปฏิบัติทางทหารของฝรั่งเศสในอินโดจีนได้รับการวิจารณ์อย่างมากในวงการทหารสหรัฐ แต่ผู้นำทางการเมืองโดยเฉพาะรัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสยินดียอมรับและเชื่อในแผนการนาวาร์ การที่ขาดความกระตือรือร้นในแผนการของนาวาร์ในฝรั่งเศสส่วนใหญ่ เป็นเพราะนาวาร์ชอกกองทหารมาเพิ่มก่อน

วันที่ 1 ธันวาคม ค.ศ. 1953 ในการอธิบายปฏิกิริยาของข้าราชการฝรั่งเศสเกี่ยวกับแผนการนี้ นายกรัฐมนตรี โจเซฟ ลาเนแยล เขียนไว้ว่า ได้บอกนาวาร์แล้วว่ารัฐบาลตั้งใจจะเปิดการเจรจาตกลงเกี่ยวกับการหยุดยิงทันทีที่การตกลงการหยุดยิงในเกาหลีเกิดขึ้นซึ่งจะนำมาซึ่งสถานการณ์ที่เอื้ออำนวยต่อความพยายามเจรจามากขึ้น²⁸

นาวาร์ เริ่มปฏิบัติการในวันที่ 17 กรกฎาคมด้วยการใช้กองพลร่ม 3 กองเข้าโจมตีล้างชั้น การโจมตีเป็นที่รู้จักกันว่า ปฏิบัติการอีรอนเดลลร์อาจจัดได้ว่าเป็นความสำเร็จ เพราะทหารพลร่มทำลายแหล่งสะสมวัตถุของเวียดมินห์จำนวนมากและกลับมายังบริเวณที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำอย่างปลอดภัย อย่างไรก็ตาม ปฏิบัติการคามาเร็คซึ่งเริ่มขึ้นในวันที่ 28 กรกฎาคม ประสบความสำเร็จเพราะ ได้มุ่งที่กำจัดกองทัพภาคพื้นของเวียดกงซึ่งได้ใช้ทางหลวงหมายเลขหนึ่งระหว่างเว้และกวางตรีนี้ ให้เป็น “ถนนที่ปราศจากความรื่นเริง” สำหรับชาวฝรั่งเศสกองทหารกองใหญ่พร้อมด้วยอาวุธได้รับความสำเร็จในการเข้าล้อมบริเวณที่กองทหารแบบกองโจรยึดครองไว้ แต่มีอาจจับนักรบเวียดมินห์ได้แม้แต่คนเดียว การปฏิบัติดังกล่าวต้องเลิกไปเมื่อวันที่ 4 สิงหาคม แม้แต่กองทหารที่ดีกว่าและอาวุธหนักก็ยังเห็นชัดได้ว่ามีอาจป้องกันพวกเวียดมินห์ให้หลบหนีแม้ว่าจะมีตาข่ายดักที่วางไว้อย่างดีที่ที่สุดไปได้ หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสเรียกปฏิบัติการนี้ว่าเป็นความสำเร็จโดยสมบูรณ์

ปฏิบัติการที่สำคัญของนาวาร์ขึ้นไปซึ่งฝรั่งเศสก็ระบุว่าเป็นความสำเร็จอีกคือ การอพยพค่ายนาซาม ในวันที่ 8 สิงหาคม ค.ศ. 1953 การนี้หมายความว่า ไม่อาจพิจารณาป้องกันดินแดนตอนล่างของชาวไทยได้อีกต่อไป ฝรั่งเศสต้องทำลายเครื่องมือเครื่องใช้จำนวนมาก แต่ก็ยังสามารถช่วยกองทหารไว้ได้หลังจากการอพยพจากนาซามแล้ว ฝรั่งเศสมีที่มั่นเพียงแห่งเดียวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของดงก็ยกคือ ค่ายที่ห่างไกลออกไปที่ ไล โซ เป็นการง่ายที่จะเห็นล่วงหน้าได้ว่า มิซามินานจะต้องเลิกลี้ภัยที่มั่นนี้ไปเช่นเดียวกัน และเป็นเช่นนั้นไปอีก 2 สัปดาห์หลังจากฝรั่งเศสกลับไปยึดคืน เวียน พู โหมใหม่ในปฏิบัติการคาสตอร์ ในวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 พวกเวียดมินห์รีบเคลื่อนเข้า ไล โซ ทันที พวกเขามีได้เสียเวลาก่อนที่จะเริ่มแผนการยุทธศาสตร์ที่สำคัญ เพื่อการกระทำที่พวกเขาเตรียมไว้ในกรณีฝรั่งเศสอาจพยายามเปลี่ยนการป้องกันลาวเป็นการปะทะครั้งใหญ่ แผนการนี้คือ การสร้างถนนจากแหล่งเสบียงที่ริมเขตแดนจีนผ่านไล โซ ไปยัง ตวม เกียว แหล่งเสบียงที่สำคัญแห่งใหม่ของพวกเวียดมินห์อยู่เลยไปทางตะวันออกเฉียงเหนือของ เวียน พู อีกเล็กน้อย

โชคชะตาของปฏิบัติการอื่น ๆ ที่ฝรั่งเศสได้ทำขึ้นระหว่าง ค.ศ. 1953 ซึ่งให้เห็นความไม่สมส่วนของการกำลังทหารเท่า ๆ กับความไม่สามารถจะเผชิญกับยุทธวิธีของพวกเวียดมินห์ การลงโทษชนบทต่าง ๆ ที่สงสัยว่าซ่อนกองทหารแบบกองโจรไว้ได้กระทำไปในลักษณะที่มีอาจป้องกันคนที่มิได้ร่วมรบไว้ได้เลย ชายใดที่มีอายุต่ำกว่า 50 ปีเสี่ยงต่อการที่จะถูกมองดูว่าเป็นนักรบเวียดมินห์ และอาจถูกยิงหรือถูกจับและ “ถูกซักถาม” จากฝรั่งเศส หลายคนตัดสินใจว่าวิธีที่ดีที่สุดที่จะหนีโชคชะตาดังกล่าวแล้วก็คือ เข้าร่วมกับกองทหารแบบกองโจรนี้เสียเลยก่อนที่จะถูกพวกเขาบังคับเกณฑ์ไป ยิ่งกว่านั้น พวกเวียดมินห์ทำให้รู้แน่นอนว่าที่ปฏิเสชจะทำงานร่วมกับพวกเขาแล้วจะอยู่รอดในชนบทเหล่านั้นต่อไปไม่ได้ พวกเขาจะส่งมือปืนจำนวนหนึ่งมายังชนบทนั้น ๆ พร้อมด้วยคำสั่งให้ฆ่าพวกฝรั่งเศสบางคนที่กำลังเข้ามา เมื่อสิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้น ฝรั่งเศสมักจะฆ่าชายฉกรรจ์ทั้งหมดที่เขาพบเมื่อเข้ามาในชนบทนั้น ส่วนมากมือปืนก็จะหายตัวไปได้อย่างแน่นอน แม้แต่เมื่อพวกฝรั่งเศสถูกโจมตีฝรั่งเศสก็ยัง

จับประชาชนที่เป็นชายทั้งหมดระหว่างอายุ 14 และ 60 ปี ไปเป็นเชลยศึก ทั้งนี้เป็นเหตุให้เมื่อสงครามใกล้จะยุติลงหมู่บ้านต่าง ๆ ในตั้งเกี่ยวส่วนมากจึงมีแต่ชายชรา หญิงชราและเด็กอาศัยอยู่ เช่นเดียวกับคนที่อยู่มาก่อนเขา นาวาร์ไม่สามารถหายุทธวิธีที่เป็นอันตรายแก่ประชาชนได้น้อยกว่านั้น ยุทธวิธีที่ทำให้ชื่อเสียงฝรั่งเศสเสียหายน้อยกว่านั้นและทำให้พวกเวียดมินห์เพิ่มกำลังมั่นคงได้น้อยกว่านั้น

หลังจากลงนามสงบศึกที่เกาหลีในวันที่ 7 กรกฎาคม ค.ศ. 1953 แล้ว ความช่วยเหลือของเงินที่ให้แก่พวกเวียดมินห์ รถบรรทุก อาวุธหนัก และปืนยิงเครื่องบิน ก็มีจำนวนมากขึ้น ทันทีที่เกือบตระหนักว่าฝรั่งเศสได้ตัดสินใจป้องกันลาวไว้และที่จะจบลงได้จะต้องรบกับพวกเวียดมินห์ที่เดียน เบียน พู เขาจึงเริ่มนำเครื่องมือเครื่องใช้ไปยัง ตวม เกียว และแหล่งสะสมอาวุธใกล้ ๆ ทั้งหมด เครื่องใช้ต่าง ๆ ขนไปในรถบรรทุกและใช้คนงานแบกไปเป็นระยะไกลถึงร้อย ๆ ไมล์ ตรงไปยังภูเขาล้อมเดียน เบียน พู เพื่อเตรียมการล้อมอันยาวนาน ที่นำไปสู่การสงครามที่มีชื่อเสียงที่สุดในสงครามอินโดจีน

บทที่ 15

สังครามอินโดจีนของฝรั่งเศส

1

หลังจากใช้ความพยายามทางการเมืองและการทหารมาถึง 7 ปีแล้วไร้ผล ชาวฝรั่งเศสก็มีเหตุผลพอที่จะชักถามแนวทางที่บรรดาหัวหน้าของพวกเขาในอินโดจีนได้เลือกไว้ ความปรารถนาที่จะยุติสงครามอินโดจีน ซึ่งเสียทั้งเงินและชีวิตไปเป็นจำนวนมากทวีความรุนแรงขึ้นทุก ๆ ปีที่ผ่านมา

ค่าของสงครามมิได้แต่เพียงเป็นภาระอันหนักแก่ชาวฝรั่งเศส แต่ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เศรษฐกิจของฝรั่งเศสหลังสงครามโลกครั้งที่สองฟื้นตัวล่าช้าขึ้น แม้แต่ใน ค.ศ. 1953 เมื่อสหรัฐอเมริกาช่วยเงินให้เกือบครึ่งหนึ่งของสงคราม (270 ร้อยล้านแฟรังก์) ค่าใช้จ่ายที่ฝรั่งเศสต้องรับอยู่ยังคงสูงอยู่เกือบเท่าปีก่อน ๆ ความเชื่อที่แพร่หลายทั่วไปก็คือ สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ออกเงินค่าสงครามให้ แม้ว่าจะเป็นความจริง แต่ในทุกทางก็ไม่ได้แก้ความเชื่อที่เพิ่มมากขึ้นทุกทีของนักร่างกฎหมายชาวฝรั่งเศสว่า หลัง ค.ศ. 1952 แล้วฝรั่งเศสไม่อาจแบกภาระอันหนักของสงครามไว้ได้อีกต่อไป ประชาชนที่มีความรักชาติอย่างไม่ต้องสงสัย เริ่มใช้คำเปรียบเทียบกับพวกคอมมิวนิสต์เกี่ยวกับสงครามอินโดจีนว่า สงครามที่สกปรก

พวกที่คัดค้านการสงครามอย่างรุนแรงคือพวกปัญญาชน พวกที่ต่อต้านได้รับอิทธิพลจากคำโฆษณาของพวกคอมมิวนิสต์มากเพียงใดนั้น ในไม่ช้าก็เป็นปัญหารอง ๆ ลงมาแล้ว สิ่งที่น่าสนใจก็คือ ประชาชนเริ่มเชื่อมากขึ้นว่าพวกคอมมิวนิสต์เป็นฝ่ายถูกต้องในการต่อต้านสงคราม เพราะการที่จะดำเนินสงครามต่อไปก็ไม่มื่ออะไรเลย เว้นแต่ความพยายามที่จะ “รักษาสิ่งที่ได้สูญเสียไปแล้วไว้ให้ได้เท่านั้น”¹

ผู้นำทางการเมืองของฝรั่งเศสซึ่งส่วนมากเป็นพวกปัญญาชนเอง ฟังเสียงคนส่วนมากเช่น นักเขียน นักศึกษา คณาจารย์ และศิลปิน ผู้ซึ่งเรียกร้องให้ยุติสงครามที่เห็นว่า เป็น “การเกี่ยวข้องที่ได้กำไรในด้านหนึ่งและเป็นวีรกรรมที่ไร้ประโยชน์อีกด้านหนึ่ง”² พวกเขาตระหนักดีว่า ปัญญาชนมีอิทธิพลทางการเมืองน้อยมาก แต่พวกเขาก็ยอมรับว่าค่าประท้วงต่าง ๆ เป็นการแสดงออกของอารมณ์ประชาชน ซึ่งอาจเกิดขึ้นเร็วเกินไปและมากเกินไป เหตุ เพราะพรรคสังคมนิยมมิได้สนับสนุนนโยบายของมารีอัส มูเตท์ อีกต่อไปแล้ว บัดนี้ชนชั้นกรรมกรรวมกันแน่นแฟ้นสนับสนุนการเจรจาเพื่อสันติภาพ คำเรียกร้องที่ผู้นำบางคนในหมู่พวกมีความคิดรุนแรงและพวกขบวนการนิยมสาธารณรัฐเหยียดขี้หน้าพร้อมกับอำนาจที่เพิ่มมากขึ้น

การศึกษาข้ออภิปรายในรัฐสภาเกี่ยวกับอินโดจีนจาก ค.ศ. 1947 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นว่าการไม่ยอมเจรจากับโฮจิมินห์ด้วยคาดหวังในข้อตกลงทางทหารที่รวดเร็ว กลับถูกล้มเลิกไปอย่างช้า ๆ トラบจนวันที่ 9 มีนาคม ค.ศ. 1945 สภาจึงตกลงให้มีการเจรจากับฮานอยที่กรุงเจนีวา การต่อต้านการตกลงกับโฮจิมินห์ยุติลง เมื่อเป็นที่แน่ชัดแล้วว่า แผนการและปฏิบัติการของนาวาร์ยังห่างไกลจาก

การปรับปรุงฐานะทางทหารของฝรั่งเศสให้ดีขึ้น แต่กลับช่วยให้เลวลง

ในวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1953 กองทหารเวียดมินห์ 2 กองก็เคลื่อนจากบริเวณใกล้เคียงวินห์ ไปทางตะวันตกตามริมเทือกเขา ผ่านอันหน่าเข้าไปยังลาว พวกเขาเดินทัพไปถึง ณ ที่นั้นในวันที่ 25 ธันวาคม และเข้ายึดครองเมืองทาเขตบนฝั่งแม่น้ำแม่โขง การครั้งนี้หมายความว่า การคมนาคมติดต่อระหว่างภาคเหนือและภาคใต้ถูกตัดขาดลงทั้งในอันหน่าและลาว ในวันที่ 20 มกราคม ค.ศ. 1954 นาวาร์ เริ่มการปฏิบัติการแอตลองด์ ซึ่งได้รับรางวัลโฆษณาอย่างหนักและต่อมาก็ถูกวิจารณ์อย่างมากด้วย จุดประสงค์ก็คือจะขับไล่พวกเวียดมินห์จากบริเวณริมฝั่งทะเลในภาคใต้อันหน่า ที่ซึ่งเขาได้ท่องเที่ยวมาอย่างเสรีตั้งแต่เริ่มสงครามแล้ว ในปฏิบัติการครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ฝรั่งเศสต้องอาศัยกองทหารของกองทัพเวียดนามแห่งชาติอย่างมาก กองทัพฝรั่งเศสและเวียดนามกองใหญ่เคลื่อนไปทางเหนือจากนาตรังไปตลอดริมฝั่งทะเล และพบว่ามีการต้านทานเพียงเล็กน้อย แต่ต้องเคลื่อนไปข้างล่างเมื่อพวกเวียดมินห์เริ่มปฏิบัติการ เกือบใช้แต่เพียงทหารเวียดมินห์ส่วนท้องถิ่นในปฏิบัติการแอตลองด์ครั้งนี้ ฝรั่งเศสเข้าไปถึงเมืองริมฝั่งทะเลคือเมืองคีโนน ซึ่งอยู่ห่างจากเมืองนาตรังไปทางเหนือประมาณ 100 ไมล์ หลังจากใช้ความพยายามอย่างไม่มีจุดหมายอยู่มากกว่า 6 สัปดาห์ บริเวณระหว่างนาตรังและคีโนนยังคงอยู่ในมือของพวกเวียดมินห์เมื่อเลิกปฏิบัติการแอตลองด์ ในต้นเดือนมีนาคมกองทหารที่เกี่ยวข้องในกิจการนั้นอาจใช้เพื่อประโยชน์ที่ดีกว่าในบริเวณที่ราบสูงแถบภูเขาในอันหน่า ซึ่งแม้ว่าพวกเวียดมินห์ยังคงวนเวียนอยู่กับการยึดเตียน เบียน พู ก็ยังเข้มแข็งพอที่จะเริ่มการปฏิบัติบุกกรุกอันยิ่งใหญ่ต่อต้านที่มั่นของฝรั่งเศสเหนือเมือง บัน มี ทวด ต้องอพยพขนย้ายจากเมืองคนทุมในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ และต่อมาไม่ช้าพวกเวียดมินห์ก็เข้าหาประโยชน์จากเมือง ไปลก ด้วยการเปลี่ยนให้เมืองนั้นกลายเป็นที่มั่นของฝรั่งเศสอีกแห่งหนึ่ง ซึ่งต้องส่งเสบียงได้เพียงทางอากาศ การต่อสู้เพื่อเข้าควบคุมที่ราบสูงในภาคใต้ อันหน่า แม้ว่าจะมีสงครามเตียน เบียน พู บดบังอยู่ ก็เป็นเรื่องที่น่าสยดสยองที่สุดในสงครามอินโดจีนทั้งหมด กองทหารฝรั่งเศสที่โซครายกำลังรบติดพันอยู่ต่อไป หลังจากลงนามในสัญญาสงบศึกเมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม กองทหารเคลื่อนที่จำนวน 100 คนซึ่งเป็นกองที่กล้าที่สุดและเป็นหมู่ันกรบฝรั่งเศสที่เก่งกล้าที่สุด ถูกทำลายในสงครามที่น่าหวาดเสียวที่รบติดต่อกันนานหลายครั้ง³

แม้แต่ก่อนที่นาวาร์จะเริ่มปฏิบัติการแอตลองด์นี้ พวกเวียดมินห์ก็เข้าล้อมเตียน เบียน พู ไว้แล้ว เตียน เบียน พู เป็นตำบลอยู่ในศูนย์กลางบริเวณปลูกฝิ่นที่งอกงาม ตั้งอยู่บนที่ราบเป็นรูปหัวใจ เป็นแอ่งทุ่งนา วัดได้จากเหนือถึงใต้ประมาณ 12 ไมล์ และจากตะวันออกไปตะวันตกได้ประมาณ 8 ไมล์ และล้อมรอบด้วยเทือกเขาเตี้ย ๆ แต่ชั้นที่อุดมไปด้วยป่าไม้ เตียน เบียน พู มิได้มีความสำคัญทางแผนยุทธศาสตร์ในตัวเอง แต่ตั้งอยู่ห่างจากเขตแดนลาวเพียง 10 ไมล์ และอยู่ตรงทางแยกที่เส้นทาง 3 สายมาประจบกันคือ เส้นทางสายเหนือไปยังประเทศจีน เส้นทางสายตะวันออกเฉียงเหนือไปยังทวมเกี้ยว และเส้นทางสายใต้ไปยังลาว

ฝรั่งเศสทราบตัวว่า เกือบได้รวมกำลังเต็มที่เท่ากับกองทหารเต็ม ๆ สี่กองพลไว้รอบ ๆ เตียน เบียน พู รวมทั้งกองพลที่ 351 ซึ่งจีนช่วยส่งปืนชนิด 105 ม.ม.มาให้ และยังมีปืนต่อต้านเครื่องบิน เครื่องอากาศยาน 37 ม.ม. ของจีนอีก 16 กระบอก นำมาเก็บไว้ในถ้ำที่ขุดลงไปในเขา ทางตะวันออกและทางเหนือของที่ตั้งมั่นของฝรั่งเศส และมีป่าไม้อันหน่าที่ปิดซ่อนอยู่อย่างมิดชิด แท้ที่จริงทหารเวียดมินห์ทั้งหมดประมาณ 40,000 คนนั้นมองไม่เห็นตัว ไม่แต่เพียงทหารที่ถูกล้อมอยู่เท่านั้น แม้แต่เครื่องบินลาดตระเวน

ของฝรั่งเศสก็มองไม่เห็นด้วย

ก่อนที่การรบอันยิ่งใหญ่จะเริ่มขึ้นในเดือนมีนาคม ฝรั่งเศสได้มุ่งเอาใจใส่อยู่กับกองทหารที่มีอาวุธพร้อม 12 กองพัน ที่ เตียน เบียน ฟู เครื่องบินทิ้งระเบิด 6 เครื่องจอดอยู่บนลานบิน รถถังชนิดเบา 10 คัน บรรทุกเครื่องบินเข้ามาและรวมอยู่ ณ จุดเดียวกัน เพื่อคอยโจมตีกลับ ฝรั่งเศสเตรียมแผนการเริ่มบุกเพื่อโจมตีตอบ เป็นการโจมตีตอบครั้งแรกของพวกเขาเวียดมินห์ในระหว่างสงคราม กองทหารกระโดดร่มอีก 6 กองพันก็บินมาช่วยจากที่ราบสันดอนปากแม่น้ำ กำลังสู้รบของฝรั่งเศสมีน้อยกว่าครึ่งของขนาดกองทัพที่ล้อมอยู่ แต่ทั้งนายทหารและคนที่คิดว่า เครื่องมือ อาวุธ และความช่วยเหลือทางอากาศของพวกเขา เพียงพอที่จะขับไล่ความพยายามใด ๆ ของเวียดมินห์ ที่จะโจมตีที่มั่นที่ป้องกันไว้ อย่างมั่นคงของเขาได้ พวกเขาเชื่อว่า ศัตรูจะออกมาจากบริเวณเทือกเขาอย่างที่โล่ง ซึ่งกองทหารของพวกเขามีกำลังอาวุธดีกว่าจะกีดกันศัตรูมิให้ออกมาถึงด่านป้องกันบริเวณส่วนนอก ฝรั่งเศสรวมทั้งเจ้าหน้าที่โฆษกอเมริกันมองดูโลกในแง่ดีเกินไป ตราบจนเสียเมืองเตียน เบียน ฟู

สิ่งที่มิได้กล่าวไว้ในรายงานหน่วยสืบราชการลับฝรั่งเศสคือ ปืนใหญ่ที่พวกเวียดมินห์สะสมไว้ในภูเขาเนินแท้งจริงดีกว่าของพวกเขาเสียอีก และสิ่งที่ฝรั่งเศสมีอาจมองเห็นล่วงหน้าได้ก็คือ ที่เก็บซ่อนปืนของพวกเวียดมินห์นั้นถูกพรางตาเสียอย่างดี จนมิอาจทิ้งระเบิดทำลายให้หมดไปได้ และปืนเวียดมินห์เหล่านี้อาจทำลายสนามบินให้เสียหายใช้การไม่ได้ หมอกในตอนเช้าและฝนในตอนบ่ายจะจำกัดการใช้เครื่องบิน และนอกเหนือจากสิ่งใดพวกเขามิได้มองเห็นล่วงหน้าว่าหน่วยขนส่งเวียดมินห์จะสามารถนำกระสุนดินปืนมาเพียงพอ ที่จะรับการโจมตีด้วยปืนใหญ่ที่ระดมยิงอยู่เกือบตลอดเวลาและกองทหารราบซึ่งโจมตีอย่างหนัก ฝรั่งเศสสันนิษฐานว่าพวกเวียดมินห์จะหมดเสบียงภายในเวลา 4 วันเป็นอย่างมาก หากถูกโจมตีอย่างหนัก

การสรุปผิด ๆ เหล่านี้อธิบายการมองโลกในแง่ดีที่ฝรั่งเศสหวังในสงคราม เตียน เบียน ฟู และความหวังที่ว่าเกียบจะเริ่มออกโจมตีในไม่ช้า พวกเขาพากันผิดหวังและงุนงงด้วยเมื่อหลายสัปดาห์ผ่านไป ระหว่างนั้นมีเพียงการปะทะย่อย ๆ เท่านั้น เมื่อกองลาดตระเวนพบกับกองทหารเวียดมินห์พวกเขาเรียนรู้ว่า วงล้อมที่ศัตรูได้ล้อมพวกเขาไว้ นั้น ตั้งอยู่ในวงแคบและหนาแน่นกว่าที่เขาได้คิดไว้ พวกฝรั่งเศสได้หวังว่าเวียดมินห์จะโจมตีตั้งแต่ต้นคือในวันที่ 25 มกราคม แต่ดูเหมือนว่าเกียบจะยังไม่พร้อมและตัดสินใจใช้เวลาระหว่างนั้นเข้าบุกลาวอีกครั้งหนึ่ง บังคับฝรั่งเศสให้ถอยกำลังซึ่งแทบจะไม่มีอยู่แล้วไปจากบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ในการลงไปหลวงพระบางในครั้งใหม่นี้ พวกเวียดมินห์ได้เปรียบพวกฝรั่งเศสที่เมืองซิว ในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ กองทหารหน่วยที่ 316 ก็แลเห็นหลวงพระบางที่เกียบได้หวังไว้ นาวาร์นำทหาร 5 กองพันบินมาลงไว้ เพื่อป้องกันหลวงพระบาง แต่อย่างไรก็ดี ในวันที่ 23 กุมภาพันธ์ กองทัพเวียดมินห์ก็ถอยกลับไปทันทีและพบกับกองทหารเกียบรอบ ๆ เตียน เบียน ฟู เนื่องจากกองทหารฝรั่งเศสที่เข้มแข็งที่ตั้งขึ้น ณ ที่นั้นเพื่อป้องกันการบุกลาวอีกครั้งหนึ่ง ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ามีได้เป็นอุปสรรคต่อยุทธวิธีที่เกียบใช้ขู่หลวงพระบางต่อไป ผู้นำฝรั่งเศสบางคนจึงเริ่มสงสัยความฉลาดของนาวาร์ในการนำเอากองทัพที่ดีที่สุดของเขา ไปป้องกันที่มั่นที่ห่างไกลและก็ไม่แน่ว่าจะมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ด้วย

พวกเวียดมินห์เริ่มสงครามเตียน เบียน ฟู ในคืนวันที่ 13 มีนาคม ค.ศ. 1954 สงครามระยะแรกในเวลา 5 วันในระยะเวลานั้นชะตาของกองทหารฝรั่งเศสก็ถูกจำกัดเสียแล้ว

ความสำเร็จครั้งแรกของเกียบที่เดียน เบียน พู ส่วนใหญ่เป็นผลของกองทหารปืนใหญ่ที่เข้มแข็งอย่างคาดไม่ถึง ติดตามด้วยกองทหารราบที่เข้าโจมตีอย่างพลีชีวิตหลาย ๆ ครั้งติดกัน ฝรั่งเศสประมาณว่าชัยชนะครั้งนี้ทำให้ทหารเวียดนามหนีตายไป 2,500 คน แต่เมื่อวันที่ 28 มีนาคม พวกเวียดนามประสบความสำเร็จในการเข้ายึดระดมยิงสนามบินอย่างเต็มที่ ฝรั่งเศสจึงทราบว่าการจะยึดเดียน เบียน พู ใว้ นั้นหมดหวังเสียแล้ว

มาถึงจุดนี้ทำให้เกิดพัฒนาการ 2 ประการ ในวงการทูต เปิดทางให้มีปัญหาใหญ่ถึง 2 ปัญหาในอนาคตของฝรั่งเศส ปัญหาหนึ่งคือโอกาสที่จะหยุดยิงก่อนที่จะเกิดหมดกำลังทางทหารลงโดยสิ้นเชิง ทำให้ฝ่ายฮานอยเป็นใหญ่ในเวียดนาม ทุกคนในฝรั่งเศสเต็มใจที่จะเจรจาทกลงและประนีประนอมกับเวียดนาม ต่างมีความหวังในการประชุมที่จะมีขึ้นที่เจนีวาในวันที่ 26 เมษายน และมีประเทศที่เห็นด้วยคือสหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต ฝรั่งเศส และอังกฤษ การประชุมจัดขึ้นอย่างเป็นทางการ เพื่อแสวงหาข้อตกลงในปัญหาตะวันออก-ตะวันตก เกี่ยวกับการขัดกันในเกาหลี แท้จริงเมื่อเรียกประชุมก็เพื่อหาทางประนีประนอมที่จะยุติสงครามอินโดจีนนั่นเอง

แต่ยังมีบุคคลจำพวกหนึ่งในฝรั่งเศสที่ยังคงไม่เห็นการเสียอินโดจีนไปแล้ว และพวกเขายังคงดิ้นรนแสวงหาวิถีทางทหารแบบใหม่ ๆ เพื่อช่วยสถานการณ์ที่เห็นอยู่แล้วว่าเหลือที่จะช่วยได้ เนื่องจากวิถีทางที่ฝรั่งเศสมีอยู่หรือยินดีจะให้นั้นยังไม่เพียงพอหรือยังไม่พร้อมเสร็จ คนเหล่านั้นจึงขอร้องให้สหรัฐอเมริกานำทหารเข้ามาแทรกแซงเพื่อช่วยกองทหารฝรั่งเศสที่เดียน เบียน พู และกีดกันมิให้พวกเวียดนามขับไล่ฝรั่งเศสออกจากอินโดจีน

2

เมื่อสงครามอินโดจีนเกิดขึ้น ฝรั่งเศสยังคงเป็นพันธมิตรที่สำคัญในยุโรปอยู่มากจนวอชิงตันมีอาจปฏิเสธนโยบายอินโดจีนของเขาเป็นทางการได้ และอเมริกันกลัวอยู่ตั้งแต่ตอนนั้นแล้วว่าการประนีประนอมกับฮานอยอาจทำให้เกิดคอมมิวนิสต์เวียดนาม วอชิงตันรู้สึกว่ามีอาจชักชวนฝรั่งเศสให้แสวงหาข้อตกลงดังกล่าวได้ แต่เมื่อสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทำลายความหวังทั้งหมดเกี่ยวกับสันติภาพระยะแรก วอชิงตันจึงเริ่มถูกชักชวนให้เลิกฐานะ “ความเป็นกลาง” อย่างเป็นทางการและให้มีส่วนร่วมในการต่อสู้เพื่ออินโดจีน

บทบาทอันเข้มแข็งครั้งใหม่ของวอชิงตัน ในกิจกรรมอินโดจีนมิได้รับการสรรเสริญอย่างเดียว แต่ไม่มีใครสามารถเห็นล่วงหน้าว่า ก้าวแรกของการให้ความช่วยเหลืออย่างระมัดระวังนั้น จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายปลายทางอย่างไร บรรดาบุคคลผู้สร้างนโยบายของอเมริกาอีกหลายปีต่อมานั้น ได้รับการเชื่อถือว่าเป็นผู้ซื้อสัตย์ต่ออุดมการอเมริกันเกี่ยวกับการเมืองอย่างจริงจัง แม้แต่ศัตรูที่ร้ายที่สุดของลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศสก็ไม่ปฏิเสธว่า การก่อตัวของรัฐคอมมิวนิสต์ใหม่ในเอเชียจะทำให้เสียดุลแห่งอำนาจในโลกในเวลานั้น และจำเป็นต้องป้องกันไว้ คำถามที่สมเหตุสมผลก็คือ จะทำได้อย่างไรโดยไม่ช่วยลัทธิอาณานิคมฝรั่งเศส ซึ่งบางคนอย่างน้อยก็รู้ว่า ลัทธิอาณานิคมของฝรั่งเศส เป็นเหตุผลประการหนึ่งสำหรับความเข้มแข็งของคอมมิวนิสต์ในเวียดนาม

ความพยายามในขั้นแรกซึ่งยังคงไม่เป็นทางการ ที่จะร่างนโยบายของสหรัฐอเมริกา เกี่ยวกับ

ปัญหาความขัดแย้งของฝรั่งเศสและเวียดนามได้แก่ บทความของอดีต พณฯ เอกอัครราชทูต วิลเลียม บูลลิทท์ ที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ “ไลพ์” เมื่อวันที่ 29 ธันวาคม ค.ศ. 1947 ภายใต้หัวข้อเรื่องว่า “สงครามที่น่าเศร้าที่สุด” บูลลิทท์ยอมรับว่า “ชาวญวนทุกคนต้องการเอกราช” “คนเวียดนามไม่ถึงหนึ่งในร้อยคนเป็นคอมมิวนิสต์” และ “โฮจิมินห์ ผู้นำคอมมิวนิสต์ของชาวญวนต่อสู้เพื่ออิสรภาพ มีคนญวนหลายล้านคนติดตามเขาต่อสู้ด้วยทั้ง ๆ ที่มิได้เห็นด้วยกับพรรคคณะกรรมการเมืองของเขา แต่ติดตามเพราะเขาเป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านฝรั่งเศส”

แม้ว่า บูลลิทท์จะไม่รู้เรื่องเกี่ยวกับประวัติศาสตร์อินโดจีนสมัยใหม่ เขารวมข้อสรุปที่เห็นได้ชัด ๆ ได้โดยง่าย เช่น ชาวเวียดนามตามโฮจิมินห์เพราะ ฝรั่งเศสไม่ยอมให้เอกราชแก่พวกเขาและพวกเขาจะเลิกทำดังนั้น ถ้ามีผู้นำที่มีใจคอมมิวนิสต์สู้รบเพื่อเอกราชของชาติด้วยความมั่นใจที่เท่าเทียมกัน แต่บูลลิทท์มีความคิดเห็นแบบอุดมคติเกี่ยวกับความขัดแย้งดังกล่าว เขาเขียนไว้ว่า “หัวใจของปัญหาในเวียดนามก็คือ การสร้างความร่วมมือระหว่างฝรั่งเศสและพวกราชาธิปไตยนิยมญวน เพื่อที่จะจัดคอมมิวนิสต์” ข้อเสนอของบูลลิทท์เพื่อยุติความขัดแย้งนั้นแท้จริงคือ ให้ฝรั่งเศสสัญญาที่จะให้เอกราชในขั้นสุดท้ายแก่เวียดนาม และข้อสรุปของเขาว่าฝรั่งเศสต้องรักษาสัญญานั้นดูยิ่งง่ายใหญ่

อะไรที่ทำให้การประกาศอย่างง่าย ๆ นี้เป็นที่จดจำกันก็คือ ความเข้าใจผิดของบูลลิทท์ และความหวังที่ผิด ๆ ที่จะกลายเป็นพื้นฐานของนโยบายสหรัฐอเมริกา ตราบจนถึงสงครามอินทรนแรงที่เดือน เบียน ฟู สหรัฐอเมริกาไม่เพียงแต่ยอมรับความคิดว่า จะต้องมีชัยต่อลัทธิคอมมิวนิสต์ แต่ก็ยังเห็นว่าไม่จำเป็นต้องมีการเจรจาตกลงกับโฮจิมินห์ ทั้งยังยอมรับการยืนยันของฝรั่งเศสว่าต้องเอาชนะเวียดนามให้ได้ และหากฝรั่งเศสขาดปัจจัยที่จะได้ชัยชนะดังกล่าว เขาก็มีสิทธิที่จะขอความช่วยเหลือจาก “โลกเสรี” หมายความว่า จะขยายความช่วยเหลือทางทหารเพื่อการต่อสู้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังที่ใช้เรียกขบวนการต่อต้านชาติฝรั่งเศสทั้งหมดและความช่วยเหลือนี้มิได้ให้แก่รัฐบาลต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งยังมีได้มีอยู่แต่ให้ฝรั่งเศส จึงยังหมายความต่อไปอีกว่าวอชิงตันยอมรับข้อตกลงเบาได้ และยอมรับ “เอกราชภายใต้สหพันธ์ฝรั่งเศส” เป็นคำตอบให้แก่ปัญหาลัทธิชาตินิยมของชาวเวียดนาม อย่างไรก็ตามความช่วยเหลืออย่างเปิดเผยจากสหรัฐอเมริกายังคงมาแต่เพียงช้า ๆ มาเป็นนโยบายของประเทศเป็นทางการหลังจากลัทธิคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะในประเทศจีนแล้ว

บัดนี้สงครามอินโดจีนก็สิ้นสุดการเป็นสงครามอาณานิคมแล้ว กลายเป็นสงครามระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์ และ “โลกเสรี” และเอกราชของรัฐสมทบก็กล่าวว่ กำลังใกล้จะเป็นจริงเข้ามา อย่างน้อยมันก็เป็นสิ่งที่รัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสได้กล่าวในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1953 หกเดือนหลังจากนายพลเอกไอเซนเฮาเวอร์เป็นประธานาธิบดี ดัลเลสยังกล่าวเลยไปจากข้ออ้างเกี่ยวกับการโฆษณาของฝรั่งเศสด้วยการเปรียบเทียบสหพันธ์ฝรั่งเศสกับเครือจักรภพอังกฤษ โดยเน้นการรวมตัวกันเช่นนี้ “เป็นแนวทางให้ชาติที่มีเอกราชและอธิปไตยมาอยู่รวมกันได้โดยเสรี”⁴

ชาวอเมริกันส่วนน้อยที่ได้รับคำบอกเล่าที่รู้เรื่องและช่างคิด ประกอบด้วยผู้ร่างกฎหมาย นักวิจารณ์การเมืองและผู้นำทางการทหาร ต่างก็พากันคัดค้านการช่วยเหลือฝรั่งเศส ตราบเท่าที่รัฐสมทบบยังมีได้รับเอกราชอย่างเต็มที่ แต่มิได้ใช้สิทธิพลโตอย่างจริงจังที่จะใช้เปลี่ยนนโยบายฝรั่งเศส ความผิดพลาดที่มีได้กระทำเช่นนั้นก็มีเหตุผลที่ลึกซึ้งและให้ผลมากกว่านั้น เป็นเหตุผลซึ่งมีอากยอมรับเป็นทางการได้ เพราะยังมีได้เป็นมูลเหตุที่ยอมรับกันเป็นทางการทางนโยบายต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา

ปัญหาใหญ่ที่เผชิญหน้าของวอชิงตันอยู่ก็คือว่า ฝรั่งเศสจะดำเนินสงครามต่อไปหรือไม่ ถ้าฝรั่งเศสมีได้ปกครองเวียดนาม เขมรและลาว ซึ่งดูเหมือนจะเป็นเช่นนั้นเสียแล้ว แม้ว่าอเมริกันจะช่วยให้กองลาดตระเวนเอาชนะพวกเวียดมินห์ได้ คำตอบที่ไม่เป็นที่ยอมรับของสหรัฐอเมริกาก็คือฝรั่งเศสจะไม่ทำต่อไป ไม่ว่าฝรั่งเศสจะออกประกาศเป็นทางการแล้วอย่างใดก็ตาม จะดำเนินสงครามต่อไปนานเท่าที่มีความหวังว่าฝรั่งเศส “คงอยู่” ในอินโดจีนได้ แต่ความสนใจของวอชิงตันในอินโดจีนก็คือ จะจำกัดวงลัทธิคอมมิวนิสต์ มิใช่รักษาลักษณะการปกครองของฝรั่งเศสที่ได้ปรับปรุงแล้ว อย่างไรก็ตาม เพื่อขจัดชัยชนะของคอมมิวนิสต์อีกแห่งหนึ่งในเอเชีย วอชิงตันจึงตัดสินใจว่า การที่ฝรั่งเศสยังคงควบคุมอินโดจีนต่อไป เป็นความรุนแรงน้อยกว่าในสองประการ ดังนั้นชาวเวียดนามแม้จะถูกฝรั่งเศสปกครองก็ได้รับเลื่อนตำแหน่งเป็น “เสรีชน” ที่ต่อต้าน “การบ่อนทำลายด้วยชนหมู่น้อยที่มีอาวุธหรือด้วยแรงกดดันจากภายนอก” แท้จริง คำพูดที่นักเขียนชอบใช้กันบ่อยๆ จนคุ้นหูอีก 10 ปีต่อมา จะใช้เป็นเครื่องตัดสินนโยบายสหรัฐอเมริกาในเวียดนาม รวมทั้งทฤษฎีโดมิโนที่ขึ้นชื่อก็ได้สร้างขึ้นแล้วเมื่อวอชิงตันตัดสินใจที่จะขยายความช่วยเหลือทางการเมืองและการทหารให้แก่ฝรั่งเศสในสงครามโดยไม่สนใจกับความจริงที่ว่า ความเข้มแข็งของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามเป็นสิ่งที่ไม่เหมือนใครและเป็นปรากฏการณ์ที่โดดเด่น ทฤษฎีนี้สรุปว่า การไม่ยอมป้องกันอินโดจีนของฝรั่งเศส จะทำให้การรุกรานของคอมมิวนิสต์ได้ชัยชนะทั่วทั้งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างแน่นอน ความปรารถนาที่จะจำกัดลัทธิคอมมิวนิสต์ซึ่งเข้มแข็งขึ้นอย่างไม่มีวันสิ้นสุดก็มีมากกว่าความปรารถนาจะเห็นลัทธิอาณานิคมยุติลงและตั้งแต่ต้นเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1950 ก็ก่อให้เกิดการโฆษณาที่น่าสงสยอย่างที่สุด และอยู่ได้นานที่สุดในบรรดาข้อโฆษณาอ้างทั้งหมด กล่าวคือพูดถึงสงครามว่า “ได้รับการสนับสนุนจากภายนอก”

ท่าทีของชาวอเมริกันดังนี้อธิบายให้เห็นว่า เหตุใดการที่สหรัฐอเมริกาเข้าร่วมในการต่อสู้เพื่ออินโดจีนมิได้ทำให้เกิดความคิดใหม่ใดๆ เลย สำหรับผู้แก้ปัญหาทางการเมือง เหตุใดจึงไม่มีทางเปลี่ยนวิถีทางที่ฝรั่งเศสได้ดำเนินมา และเหตุใดจึงมิได้อำนวยประโยชน์สิ่งใดให้แก่ความเข้าใจอันดีของสถานการณ์ทางการเมืองเพื่อลดกำลังคอมมิวนิสต์ ในทางตรงกันข้าม ในไม่ช้าก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าการแทรกแซงของสหรัฐอเมริกา ยิ่งก่อให้เกิดอุปสรรคเป็นสองเท่าในการตกลงทางการเมืองเรื่องสงครามหลังจาก 8 ปีที่ได้พยายามเต็มที่ ฝรั่งเศสก็พร้อมที่จะแสวงหาสันติภาพ หากจำเป็นก็ด้วยการตกลงเจรจาและการประนีประนอมกับโฮจิมินห์ สหรัฐอเมริกาเป็นเพียงประเทศเดียวในทุกประเทศที่เกี่ยวข้องที่แสวงหาทางกีดกัน มิให้การประชุมดำเนินไปสู่จุดจบดังกล่าวนี้ และในการประชุมซึ่งเกิดขึ้นโดยสหรัฐอเมริกา มิได้เต็มใจเลย วอชิงตันก็ปฏิเสธที่จะแสดงบทบาทที่ออกหน้าออกตา

3

การจำกัดอุปสรรคของข้อตกลงประนีประนอมเป็นภารกิจที่การทูตปัจจุบันไม่สู้จะพร้อมนัก เนื่องจากความตึงเครียดของสงครามเย็น เช่น เกือบจะล้มเหลวในการนำอุปสรรคครั้งแรกไปเจรจาทกลงกัน หมายถึง แยกประชุมเพื่ออภิปรายปัญหาขัดกัน ความคิดเกี่ยวกับ “ประนีประนอมกับลัทธิคอมมิวนิสต์” นั้นเป็นที่รังเกียจของรัฐบาลสาธารณรัฐ เวียดนามได้ตลอดจนพวกราชาธิปไตยที่ต่อต้านฝรั่งเศสอย่างเต็มที่

กล่าวว่าการเจรจากับโฮจิมินห์ พวกเขาคงถูกทรยศและมีข้อชี้ให้เห็นว่ารัฐบาลฮานอยก็มีได้พอใจเกี่ยวกับสันติภาพจากการเจรจากัน เป็นเวลาหลายปีมาแล้วที่ผู้นำเวียดนามห์ได้ขอร้องให้มีการตกลงเจรจากันเช่นนี้ แต่มาบัดนี้พวกเขาหวังว่าจะได้รับชัยชนะโดยสิ้นเชิง

ในวันที่ 29 พฤศจิกายน ค.ศ. 1953 หนังสือพิมพ์สวีเดนชื่อ เอกซเพรสเซ็น ลงพิมพ์ถ้อยคำของโฮจิมินห์แสดงความปรารถนาของเขาที่จะศึกษาข้อเสนอเกี่ยวกับข้อตกลงหยุดยิง เหตุใดเมื่อโฮได้ทราบว่ามีฝรั่งเศสกำลังเบียดเบียน และยอมรับทางอ้อมว่าพวกเวียดนามห์นั้นเอาชนะได้ เขาจึงแสดงว่าพร้อมที่จะตกลงหยุดยิง

สองวันก่อนหน้าที่คำปราศรัยของโฮจะเป็นที่เปิดเผยต่อประชาชนทั่วไป เคมลินก็ยอมรับข้อเสนอเก่าของพวกตะวันตกสำหรับการประชุมของชาติใหญ่ทั้ง 4 ซึ่งเปิดขึ้นในเบอร์ลิน ในวันที่ 25 มกราคม ค.ศ. 1954 แสดงให้คนภายนอกเห็นว่า เรียกประชุมเพื่อแสวงหาข้อตกลงเกี่ยวกับข้อขัดแย้งเรื่องเยอรมนีตะวันออกและตะวันตก นักการทูตที่เจียบแหลมของอังกฤษและสหภาพโซเวียตต่างนำการประชุมไปสู่การแสวงหาโอกาส ที่จะตกลงเกี่ยวกับอินโดจีน เคมลินเชื่อว่าในที่สุดฝรั่งเศสก็พร้อมที่จะเจรจาสันติภาพ และบางทีก็อาจจะยินดีเสียสิ่งที่รัสเซียขอร้อง เพื่อชักชวนให้พวกเวียดนามห์ยอมรับสิ่งที่น้อยกว่าชัยชนะทั้งหมด คือ ให้อยู่นอกประชาคมป้องกันยุโรปและยอมรับคอมมิวนิสต์จีนให้เข้าร่วมโต๊ะประชุม

ขณะนั้น เมื่อโฮยอมรับที่จะเจรจาหยุดยิงในเวลาที่เกี่ยวข้องกำลังได้ชัยชนะในทุกด้าน จะถือว่าเขายอมรับเป็นเครื่องมือทางการทูตให้แก่มอสโกและปักกิ่ง หรือไม่มีข้อนางสงสัยเลยว่า พวกเวียดนามห์ไม่มีความสุขเกี่ยวกับการตัดสินใจ ที่จะเรียกประชุมที่อาจจะถกเถียงข้อความเกี่ยวกับการตกลงความขัดแย้งของอินโดจีน วิทยุเวียดนามห์แถลงว่า “แต่แรกไม่ยอมรับข่าวลือที่แพร่หลายอยู่เกี่ยวกับการเจรจาดังกล่าวที่กำลังจะมีขึ้น แต่เมื่อข่าวลือเหล่านี้พิสูจน์ให้เห็นว่าได้มีการก่อตั้งขึ้นเป็นอย่างดี การหยามน้ำหน้าก่อให้เกิดความโกรธแค้นและผิดหวัง”⁶ แต่ไม่ว่าพวกผู้นำเวียดนามห์เปลี่ยนใจด้วยแรงกดดันจากจีนและโซเวียตหรือว่าพวกเขาต่างยอมรับว่าในที่สุดไม่มีการประนีประนอมใด ๆ จะจัดชัยชนะทางการเมืองที่พวกเขาได้รับมาเป็นเวลาช้านานแล้วไปได้ พวกเขาทราบดีว่า ชัยชนะอย่างเด็ดขาดต่อกองทหารที่อยู่ต่างแดนก่อนเปิดการเจรจาดังกล่าวจะช่วยทำให้ฐานะของพวกเขาดีขึ้นอย่างมาก ในโต๊ะของการต่อรองเตียน เบียน พู เปิดโอกาสให้แก่พวกเขา แท้จริงมีเหตุผลที่จะเชื่อว่าปฏิบัติการของเกียบในสงครามเตียน เบียน พู นั้น ส่วนใหญ่ได้อิทธิพลจากการพิจารณาทางการเมืองและการทูต เขาตั้งใจจะแสดงผลอย่างชัดเจนว่า ฐานะทางทหารของฝรั่งเศสกำลังเสื่อมลงในวันที่กำหนดเปิดการเจรจากับอินโดจีน

การที่ฮานอยไม่พอใจข้อเสนอให้ตกลงเรื่องสงครามในการประชุมระหว่างชาตินั้น อาจเป็นเพียงยุทธวิธี แต่ปฏิกริยาอย่างเข้มแข็งในไซ่ง่อนนั้นมิใช่ ฌ ที่นั่น การโต้ตอบในทางตรงข้ามทำให้เป็นการตัดสินใจที่จะไม่ยอมรับการประนีประนอม ที่ทำให้อาจยอมรับว่า ฮานอยมีอำนาจเหนือส่วนใดส่วนหนึ่งของเวียดนาม พวกชาตินิยมที่ต่อต้านฝรั่งเศส ต่อต้านเวียดนามห์เกรงว่า จะถูกฝรั่งเศสหักหลังและความกลัวนี้ไม่ช้าก็ถึงผู้ร่วมมือเข้าไว้ด้วยอย่างแน่นอน พวกเขาและเขาได้เองตระหนักดีว่า ข้อตกลงประนีประนอมอาจทิ้งพวกเขาไว้ให้อยู่ในความเมตตาของพวกเวียดนามห์ บางคนก็วิตกกังวลอนาคตทางการเมืองของพวกเขา หรือแม้แต่วิตชีวิตของพวกเขา บัดนี้อ้างว่าพวกเขาเคยเห็นใจอยู่เสมอและ

สนับสนุน “การต่อต้าน” นั้นอยู่ลับ ๆ พวกเขาทั้งหมดเรียกร่องรัฐบาลใหม่ที่เป็นชาตินิยมอย่างแท้จริง และไม่อยู่ภายใต้การควบคุมใด ๆ ของฝรั่งเศส การตั้งรัฐบาลดังกล่าวเป็นข้อเรียกร้องอย่างรีบด่วนของ ขบวนการเพื่อเอกราชและสันติภาพของชาติของโง ดินห์ ญู แต่การเรียกร้องมิได้ทำให้เกิดความ กระตือรือร้นทั่วไปและความสนับสนุนขบวนการก็ลดน้อยลง แต่กระนั้น การเทียบกับลัทธิชาตินิยม ของเวียดนามห์เป็นอาวุธประการเดียว ที่นักประชาสัมพันธ์ของลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านเวียดนามห์มีเหลือ อยู่ และแม้แต่เขาได้และที่ปรึกษาของพระองค์ก็ตัดสินใจว่า ข้อเรียกร้องเกี่ยวกับเอกราชอย่างเต็มที่ เป็นโอกาสเดียว เพื่อความอยู่รอดของประเทศ เขาได้เสด็จไปปารีสในวันที่ 10 เมษายน แต่พระองค์ ก็มีอาจแม้แต่ชักชวนฝรั่งเศสว่า ฝรั่งเศสควรรักษาลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านเวียดนามห์ไว้ ด้วยการยินยอม ให้แก่พระองค์อย่างเสรีในสิ่งที่ความอ่อนแอทางทหารจะบังคับให้ฝรั่งเศสต้องยอมให้แก่โฮจิมินห์ในไม่ช้า คือ อิสรภาพอันแท้จริง ฝรั่งเศสนั้นคิดถึงการแบ่งแยกว่าเป็นพื้นฐานของการประนีประนอมกับพวก เวียดนามห์อยู่แล้ว ดังนั้นจึงทราบตัวมีอาจช่วยครึ่งหนึ่งของเวียดนามห์ไว้ได้ แต่พวกเขายังคงมีความ หวังในการประคองมาตรการควบคุมอีกครั้งหนึ่งของประเทศไว้

4

แม้ว่าความคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยกประเทศจะได้รับการคัดค้านอย่างรุนแรงจากโฆเซก เพื่อ ลัทธิชาตินิยมเวียดนาม อย่างไรก็ตาม ใญ่ไรก็ดี ก็เริ่มเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นข้อแม้เพื่อสันติภาพที่เป็นไปได้ แม้ ทุกคนต่างคัดค้านในหลักการ แต่การแบ่งแยกประเทศก็เป็นความหวังที่ยังเหลืออยู่ประการเดียว เพื่อ ความอยู่รอดทางการเมืองของนักชาตินิยมที่ต่อต้านเวียดนามห์ที่ได้ถูกป้ายสี ด้วยการร่วมมือกับฝรั่งเศส และมีได้ถูกรัฐบาลเขาได้ทำให้เสียคน ความผิดหวังของพวกเขาเกี่ยวกับศีลธรรมของประเทศ ความ หายนะทางการเมืองและโชคชะตาที่อาจเป็นไปได้ หลังจากการต่อรองระหว่างฝรั่งเศส-เวียดนามห์ได้รับการ ประทับไว้ด้วยความหวังที่สหรัฐอเมริกาเข้ามาเกี่ยวข้องกับในกรณีปัญหาฝรั่งเศส-อินโดจีนเพิ่มขึ้น วอชิงตันออกประกาศสนับสนุนความหวังดังกล่าวอยู่ไม่ขาด ข้อความเกี่ยวกับ “การต่อต้านอาณานิคม” เหล่านี้ เป็นที่เข้าใจกันว่าหมายความว่า ถ้าสหรัฐอเมริกาจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับทางทหารเพื่อขัดขวางชัยชนะ ของคอมมิวนิสต์ จะทำดังกล่าวได้หากได้ขจัดร่องรอยการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสไปให้หมดก่อน

ในการประชุมที่เบอร์ลิน รัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสแถลงอย่างเข้มแข็งว่า สหรัฐอเมริกา ต่อต้านข้อตกลงที่เกี่ยวกับการให้สิทธิแก่ “ลัทธิคอมมิวนิสต์” และต่อต้านการประชุมใด ๆ ก็ตามที่ จีนคอมมิวนิสต์มาร่วมด้วย ในที่สุด อีเตินและโมโลตอฟก็ทำให้อวชิงตันเข้าร่วมในการประชุมเจนีวา ที่จะเกิดขึ้นได้ แต่ความแตกต่างระหว่างสหรัฐอเมริกาและพันธมิตรสำคัญของตนคืออังกฤษและฝรั่งเศส นั้นระเบิดขึ้นเป็นปัญหาอย่างเปิดเผยก่อนมีการประชุมไม่นาน และมีได้แก้ไขในระหว่างการประชุม และยังคงแอบแฝงอยู่ตราบนานสงครามอินโดจีนของ “อเมริกัน” มาทำให้มีชีวิตชีวาอีก 10 ปีต่อมา

วิกฤตการณ์ใหญ่ครั้งแรกเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายที่ขัดกันของพันธมิตรในอินโดจีน ซึ่งการทูตแบบ ไม่สนใจในความคิดของคนอื่นของดัลเลสมิได้กระทำให้เรื่องไคลลดน้อยลงเลย ได้ถึงจุดระเบิดในฤดู ไปไม่ผลิ ค.ศ. 1954 ในวันที่ 20 มีนาคมประมาณสัปดาห์หนึ่งก่อนที่จะมีการโจมตีกองทหารที่เวียดนาม เป็นน พุ เป็นครั้งแรก นายพลเอกปอล อีลี ก็มาถึงวอชิงตัน เพื่อยืนยันให้แน่ชัดเกี่ยวกับสภาพของกองทหาร

ฝรั่งเศสที่อยู่ต่างแดนทั้งหมดและเพื่อบีบบังคับขอความช่วยเหลือเพิ่มเติมโดยด่วน โดยเฉพาะเครื่องบินทิ้งระเบิดและนายทหารอเมริกันมาช่วยเหลือสนับสนุนกองทัพอากาศฝรั่งเศส แต่ อีลี ยังมิได้รับคำกำชับจากรัฐบาลของเขา ให้ทำให้อเมริกาลีกสงสัยเกี่ยวกับความมีเรือของฝรั่งเศสที่จะดำเนินสงครามต่อไป จุดประสงค์ของการขอความช่วยเหลือทางทหารก็เพื่อจะเก็บกองทัพฝรั่งเศสที่ไปรบต่างแดนไว้สู้รบจนกว่าที่ประชุมเจนีวาจะหาข้อตกลงที่ยอมรับได้

ปฏิกริยาเป็นทางการต่อข้อเรียกร้องที่ไม่รุนแรงของอีลีและต่อการมองโลกในแง่ร้ายของเขา ดูคละกัน บรรดาผู้ที่ต่อต้านความเคลื่อนไหวใด ๆ ที่อาจเกี่ยวข้องกับสหรัฐอเมริกาในสงครามเกาหลีอีกครั้งหนึ่งในเอเชีย นั่นคือ สมาชิกส่วนมากในสภาและแม้แต่กองบัญชาการทหารสูงสุดต่างก็พากันโล่งอก ประธานาธิบดี ไอเซนเฮาเวอร์ ก็เช่นกัน เขายืนยันกับ อีลี ว่าจะทำตามคำร้องขอความช่วยเหลืออย่างรีบด่วน แต่พวกที่หวังความช่วยเหลือจากอเมริกันเพื่อช่วยให้ฝรั่งเศสเอาชนะพวกเวียดมินห์ ต่างพากันตกใจด้วยการที่ฝรั่งเศสยอมประนีประนอม มิใช่แต่เพียงพวกที่หาเสียงให้จีน และผู้นำเสียงข้างมากของพรรคริพับลิกันคือ วุฒิสมาชิกโนร์แลนด์ ประณามความคิดเกี่ยวกับข้อตกลงประนีประนอมว่าเป็นการหักหลังหนทางเพื่อเสรีภาพ รองประธานาธิบดีนิคสัน รัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสและประธานกองบัญชาการทหารสูงสุด พลเรือเอก แรดฟอร์ด ต่างก็ยืนยันว่า ต้องหลีกเลี่ยงการประนีประนอมดังกล่าว หากจำเป็นก็ด้วยการใช้กำลังทหารสหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซงโดยตรง

การดำเนินการชนิดไม่ประสานกันตลอดเวลาของผู้มีอำนาจทั้งสาม ในขณะที่ขาดความเป็นผู้นำของประธานาธิบดีนั้น เป็นบทที่เศร้าที่สุดในการทูตของสหรัฐอเมริกา คนแรกที่ปฏิบัติไปด้วยตัวเองทั้งหมดเพื่อให้ทหารอเมริกันเข้าไปเกี่ยวข้องโดยตรงก็คือ พลเรือเอก แรดฟอร์ด เขาชักชวนอีลีให้เลื่อนการเดินทางกลับไปปารีสซึ่งเดิมกำหนดไว้วันที่ 25 มีนาคม ออกไปอีก 24 ชั่วโมง และตลอดเวลาระหว่างนั้นเขาชักจูงใจอีลี ที่ชักจะเห็นด้วยกับเขาว่าการโจมตีอย่างหนักของกองบินอเมริกัน จะยังคงช่วยกองทหารฝรั่งเศสที่เตียนเบียนฟูได้ แรดฟอร์ดยืนยันต่ออีลีว่าไอเซนเฮาเวอร์จะยอมรับแผนการดังกล่าว แผนการซึ่งได้รู้จักกันต่อมาว่า ปฏิบัติการไวคอร์ท (แวง) ระบุการใช้สนามบินในหมู่เกาะฟิลิปปินและเรือบรรทุกเครื่องบินในภาคตะวันออกเฉียงไกล ซึ่งต่อมาต่างก็ได้รับคำสั่งให้เข้ามาในอ่าวตังเกี๋ย

อีลียื่นข้อเสนอของแรดฟอร์ดต่อรัฐบาลฝรั่งเศสเมื่อวันที่ 27 มีนาคม ในวันที่ 2 เมษายน รัฐบาลก็ได้รับคำบอกเล่าความเชื่อของ นาวาร์ว่า การโจมตีทางอากาศตั้งนั้นอาจทำลายที่มั่นกองบินใหญ่ของเวียดมินห์รอบ ๆ เตียน เบียน ฟู และอาจช่วยกองทหารไว้ได้ ซึ่งมีขณะนั้นแล้วก็จะแพ้อย่างแน่นอน รัฐบาลฝรั่งเศสจึงตัดสินใจในวันที่ 4 เมษายน โดยมีความหวาดเกรงอยู่ข้างอ้อมเป็นทางการให้มีการแทรกแซงตามข้อเสนอของพลเรือเอกแรดฟอร์ด

หากจะมีวันหนึ่งโดยเฉพาะ ที่มีการตัดสินใจนโยบาย ซึ่งคุมความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกาและเวียดนามต่อมาอีกมากกว่า 10 ปี ก็คือวันที่ 5 เมษายน ค.ศ. 1954 วันที่เอกอัครราชทูต ดิลลอน ส่งคำตอบของวอชิงตันต่อคำขออ้อมของฝรั่งเศส คำตอบเป็นการปฏิเสธอย่างเด็ดขาด

รัฐบาลฝรั่งเศสทั้งแปลกใจและตกใจ กว่าจะเรียนรู้ก็ตามอีกช้านานว่าสิ่งใดได้เกิดขึ้น ดูเหมือนว่าทันทีหลังจากที่อีลีจากไปแล้ว ความกระตือรือร้นที่จะสร้างนโยบายเกี่ยวกับอินโดจีน ได้เปลี่ยนจากพลเรือเอกแรดฟอร์ดมาয়รัฐมนตรีต่างประเทศ ดัลเลส และดัลเลสมีความคิดเกี่ยวกับบทบาทของสหรัฐอเมริกาในหัวเลี้ยวหัวต่อทางประวัติศาสตร์เช่นนี้แตกต่างไปอย่างสิ้นเชิง แต่ความคิดของดัลเลส

อาจดำเนินต่อไปได้ เพียงแต่ด้วยความสนับสนุนของรัฐสภา ดัลเลสมิได้ปรารถนาการแทรกแซงของอเมริกาครั้งเดียวเพื่อช่วยฝรั่งเศสที่เตียน เบียน พู เขาต้องการให้อินโดจีนทั้งหมดปลดปล่อยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ ดัลเลสมิได้สนใจให้สหรัฐอเมริกาเข้าแทรกแซง เพียงแต่เพื่อยกฐานะของฝรั่งเศสที่เจเนวา เขาต่อต้านการประนีประนอมทุกอย่าง เขาต้องการแต่เพียงให้สงครามดำเนินต่อไปตราบนานลัทธิคอมมิวนิสต์จะพ่ายแพ้ไป และเขาไม่ต้องการให้สงครามดำเนินไปภายใต้ร่มธงอันแปดเปื้อนด้วยลัทธิอาณานิคมของฝรั่งเศส สงครามจะต้องเป็นเรื่องของนานาชาติและความร่วมมือระหว่างชนชาติตะวันตกภายใต้การนำของสหรัฐอเมริกาเข้าแทนที่ฝรั่งเศส

ด้วยความยินยอมของไฮเซนเฮาเวอร์ ดัลเลสก็ทำลายแผนการของแรดฟอร์ดเสี่ย ซึ่งทั้งรัฐสภาและกองบัญชาการทหารสูงสุดก็ดูจะไม่ปรารถนาของลงนามร่วมทฤษฎีของดัลเลส คือสหรัฐอเมริกาควรปฏิบัติเพียงแต่เป็นผู้นำแนวหน้าของ “ประชาธิปไตย และต่อต้านอาณานิคม” ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในที่ประชุมของโฆษกของผู้บริหารประเทศของผู้นำในรัฐสภา

อย่างไรก็ดี ยังมีอีกด้านหนึ่งเกี่ยวกับเรื่องความร่วมมือของดัลเลส ที่จะทิ้งแผนการการแทรกแซงของอเมริกาทันที เพื่อช่วยกองทหารที่เตียน เบียน พู เขาไม่ยอมเชื่อว่าสถานการณ์ทางทหารของฝรั่งเศสนั้นเลวร้ายเท่ากับที่ ฮิลี ได้บรรยายไว้ เขาคิดว่าแม้ว่าเตียน เบียน พู จะแตก ฝรั่งเศสก็ยังสามารถทำสงครามต่อไปได้ โดยเฉพาะถ้าอนาคตของ “การปฏิบัติร่วมกัน” ของชนชาติตะวันตกยังคงมีอยู่ตราบนานวันที่ 22 มีนาคม ซึ่งเป็นเวลานานกว่า 1 สัปดาห์หลังจากที่ฝรั่งเศสเข้าโจมตีเตียน เบียน พู ครั้งแรก ดัลเลสกล่าวว่า ไม่จำเป็นต้องละทิ้งแผนการนาวาร์ เพราะการตัดสินใจทางการทหารของเขายังหวังจะได้ชัยชนะในเวลาหนึ่งปี

ความคิดประการหนึ่งที่ครอบคลุมความคิดของดัลเลสอยู่ที่คือ ไม่ควรเสียเวลาในการตระเตรียม “การปฏิบัติร่วมกัน” และอย่างน้อยที่สุดการขู่ขู่เกี่ยวกับการปฏิบัติดังนั้นจะกลายเป็นความจริงก่อนที่เริ่มการประชุมเจเนวา จุดประสงค์ของเขาที่เบอร์ลินก็คือ จะกีดขวางการประชุม บัดนี้ความตั้งใจที่แอบแฝงอยู่ของเขาก็คือ ทำลายการประชุมนั้นเสีย แต่ความตั้งใจของฝรั่งเศสและอังกฤษที่ดูแน่วแน่ว่าจะทำลายทุกสิ่งที่จะขัดขวางการประชุม เป็นเหตุให้แผนการของดัลเลสล้มเหลวลงในวันที่ 6 เมษายน คณะรัฐมนตรีฝรั่งเศสเกรงว่าสนธิสัญญาที่ขู่ขู่การแทรกแซงทางทหารในอินโดจีนจะเป็นอันตรายต่อโอกาสเกี่ยวกับข้อตกลงประนีประนอม จึงต่อต้านข้อเสนอของดัลเลสเช่นเดียวกับคณะรัฐมนตรีอังกฤษอีกหนึ่งวันต่อมา

ในระหว่างสองสัปดาห์ต่อมา มีเรื่องเกิดขึ้นที่อาจอธิบายได้แต่เพียงว่าเป็นความขัดแย้งที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอังกฤษและฝรั่งเศสที่มีมาจนถึงเวลานั้น ดัลเลสไปยังกรุงลอนดอนในวันที่ 11 เมษายน เพียงเพื่อไปทราบวาทัง เซอร์ซิลล์ และ อีเดน (ได้รับความสนับสนุนจากพรรคกรรมกร) ต่างก็เสียงแข็งไม่ยอมตกลงกับปฏิบัติการร่วมกันระหว่างชาติ ก่อนที่จะมีโอกาสสำรวจจุดการตกลงที่เจเนวา ก่อนในคำแถลงการณ์ร่วมกันในวันที่ 13 เมษายน อีเดนตกลงที่จะ “ตรวจดูโอกาสต่าง ๆ ที่อาจมีอยู่” ในการกระทำเหล่านั้น ดัลเลสอธิบายสิ่งนี้ว่าเป็นการยอมรับข้อความในแผนการของเขา และเชิญให้เอกอัครราชทูตของ 9 ประเทศมาร่วมประชุม ณ กรุงวอชิงตันในวันที่ 20 เมษายน ปฏิกริยาของอังกฤษนั้นทั้งรวดเร็วและเฉียบแหลม สอนดัลเลสว่าได้มีการ “เข้าใจผิด” กันอยู่ รัฐบาลอังกฤษมีคำสั่งให้เอกอัครราชทูตอยู่นอกวงการประชุม

การแสดงออกของดัลเลสในระยะต่อมาสนับสนุนความคิดที่ว่า ความโกรธของเขาในการที่ปารีส และลอนดอนไม่เห็นด้วยนั้น เป็นเหตุผลประการสำคัญที่อเมริกันมิได้เข้าแทรกแซงทางทหารในระหว่าง สงครามเย็น เบียน พู ด้วยความกลัวว่า หากปราศจากความช่วยเหลือทางอากาศอย่างมากแล้ว ในไม่ช้าเดียน เบียน พูจะต้องแตก ในวันที่ 23 และ 24 เมษายน รัฐบาลฝรั่งเศสจึงขอร้องให้ดัลเลสพิจารณา ข้อปฏิเสธรของรัฐบาลของเขาในวันที่ 7 เมษายนเสียใหม่ และให้อำนาจแก่ปฏิบัติการไวคอร์ท หลังจาก ที่ดัลเลสปรึกษากับที่ปรึกษาทางทหารของเขาแล้ว ก็ตกลงใจว่ามีอาจช่วยเดียน เบียน พู ไว้ได้อีกต่อไป แต่แม้เขายังเชื่อว่าการโจมตีทางอากาศมีอาจช่วยกองทหารไว้ได้ เขาก็ยังเต็มใจที่จะเสนอว่าจะใช้หาก รัฐบาลฝรั่งเศสยินยอมต่อข้อตกลงในปฏิบัติการร่วมกัน และได้รับความเห็นชอบของลอนดอนด้วย

ชาวฝรั่งเศสที่หมดหวังต่างก็เจรจาเลิกสงคราม แต่ความพยายามที่จะเกลี้ยกล่อมลอนดอนนั้น ไร้ผล อีเดนได้รับความสนับสนุนจากเซอร์ซิลล์ ยินกรานว่า ไม่ควรทำลายโอกาสการตกลงที่เจนีวา และการผ่อนคลายความตึงเครียดทั่วไปในเอเชีย ซึ่งก็หมายความว่าแผนการของดัลเลสก็จบสิ้นลงไปด้วย

ในระหว่างสัปดาห์อันตึงเครียดระหว่างการที่อีลีมาเยือนวอชิงตัน และการเปิดประชุมเจนีวาใน วันที่ 26 เมษายน นั้น รองประธานาธิบดีนิคสันได้ประกาศข้อเสนออย่างเปิดเผย ซึ่งไม่ว่าแรดฟอร์ด หรือดัลเลสก็ไม่ต้องการอวยกรับ ในการแสดงการเยาะเย้ยอย่างไม่อาย ตั้งใจจะทำให้ประชาชนที่ไม่รู้ เรื่องอะไรเข้าใจผิด นิกสันแสดงสุนทรพจน์ในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1953 ว่า หากมิใช่เพราะความคง อยู่ของคอมมิวนิสต์จีนแล้วก็จะไม่มีสงครามอินโดจีน เขาอยู่ในฐานะปลอดภัยเพราะคนในสหรัฐอเมริกา จำนวนเท่าใดที่จะรู้ว่า ฝรั่งเศสได้ดำเนินการรบกับเวียดนามห์มาแล้วเป็นเวลา 4 ปี ก่อนที่เงินจะกลายเป็นคอมมิวนิสต์ นิกสันคิดว่าหากจะสกัดลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย สหรัฐอเมริกาจะต้องออกแสดง ในอินโดจีนไม่แต่เพียงด้วยการโจมตีทางอากาศเท่านั้น แต่ด้วย “การส่งทหารไปร่วม” และไม่แต่เพื่อ สนับสนุนฝรั่งเศสหรือการปฏิบัติการร่วมกัน ถ้าหากจำเป็น ก็อาจทำโดยลำพัง “โดยไม่ว่าจะได้รับความช่วยเหลือจากพันธมิตรหรือไม่” ความคิดของนิกสัน “สหรัฐอเมริกาจะต้องเข้าทดแทน (ฝรั่งเศส) หากจำเป็น เพื่อป้องกันชัยชนะของคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้”⁸ ฟังดูเป็นการคาดการณ์ ในอนาคต แต่ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1954 นั้นยังไม่ถึงเวลา

ในระหว่างเวลาส่วนใหญ่ของระยะวิกฤตินี้ ประธานาธิบดีไอเซนฮอว์กทั้งสนับสนุนและ คัดค้านการแทรกแซงทางทหาร เพื่อช่วยเดียน เบียน พู ซึ่งเขาสนใจในโชคชะตาของเดียน เบียน พู อยู่มาก สิ่งที่เขากลัวดูเหมือนจะขึ้นอยู่กับผู้ที่เขาปรึกษาเป็นคนสุดท้ายเป็นส่วนใหญ่ เขาทั้งลงนามและ ช่วยกำจัดแผนการของ แรดฟอร์ด-อีลี เขาก็ให้เห็นอันตรายของการแทรกแซง⁹ แต่เขาคงยอมรับหาก ดัลเลสสามารถหาความช่วยเหลือจากอังกฤษมาได้ ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในวันที่ 29 เมษายน เขาปฏิเสธว่าเคยมีข้อเสนอของอเมริกัน ที่จะเข้าแทรกแซงด้วยกำลังทัพอากาศอย่างก้าวหน้า แต่ใน หนังสือของเขาเขาระบุไว้ว่า เขา “ผิดหวัง” เมื่อ “ความพยายามของเราเพื่อวิธีการที่น่าพอใจในการ ให้พันธมิตรเข้าแทรกแซงต้องล้มเหลวลง”¹⁰

ในขณะที่รัฐบาลบุชกำลังโต้แย้งกันอยู่ บรรดาทหารที่อยู่ภายในและรอบ ๆ เดียน เบียน พู ก็สู้รบ ไปและตายไป กองทหารปืนใหญ่ของเวียดนามห์ทำให้ลานบินใช้การไม่ได้ จึงมีอาจอพยพเคลื่อนย้ายผู้ เจ็บป่วยได้ เสบียงอาหารก็ต้องใช้วิธีทิ้งร่มชูชีพลงในค่าย มีศัตรูขุดโงมค์ติดต่อกันอย่างชอกชอนลึกกลับ ภายในบริเวณไม่กี่ที่หลังจากแนวป้องกันของฝรั่งเศส แล้วล้อมกองทหารไว้ได้และฝรั่งเศสก็มีอาจตีฝ่า

ไปได้ สายฝนที่กระหน่ำลงมาทำให้ค่ายทหารกลายเป็นทะเลโคลน และสนามเพลาะที่ขูดไว้ก็กลายเป็นหลุมศพทำด้วยปลักถมสำหรับศพของทหารเวียดนามห้าพันคน เดิน เบียน ฟู กลายเป็นนรกก่อนที่จะมีการโจมตีครั้งใหม่ในคืนวันที่ 1-2 พฤษภาคม แม้ทหารที่เข้ามาโจมตีก็ต้องสูญเสียชีวิตไปเป็นจำนวนมหาศาล เพื่อตรงเข้าไปยังริมที่มั่นของฝรั่งเศสที่เดียว การโจมตีครั้งสุดท้ายเริ่มขึ้นในคืนวันที่ 6 พฤษภาคม และกองทัพก็เข้าครอบครองในวันที่ 7 พฤษภาคม วันหนึ่งก่อนหน้าที่เรื่องอินโดจีนจะเข้าร่วเบียบวาระการประชุมที่เจนีวา

สำหรับรัฐบาลบุรุษที่เจนีวา สำหรับประชาชนของฝรั่งเศส แต่นอกเหนือสิ่งอื่นใดสำหรับทหารปฏิบัติการนอกประเทศ การเสียเมืองเตียน เบียน ฟู เป็นสัญญาณของความล้มเหลวครั้งสำคัญของความพยายามทางทหารของฝรั่งเศสในอินโดจีน

5

การประชุมเจนีวาประกอบด้วยผู้แทนจากฝรั่งเศส อังกฤษ สหรัฐอเมริกา สหภาพโซเวียต สาธารณรัฐประชาชนจีน เขมร ลาว รัฐเวียดนามของเบาไต และสาธารณรัฐประชาธิปไตยแห่งเวียดนามของโฮจิมินห์ มีการประชุมตั้งแต่วันที่ 26 เมษายน ถึง 21 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 ในวันที่ 8 พฤษภาคม ยี่สิบสี่ชั่วโมงหลังจากกองบัญชาการทหารสูงสุดของฝรั่งเศส ได้รับข่าวอันมีดราม่าครั้งสุดท้ายจากกองทหารที่หมดหวังที่เตียน เบียน ฟู แล้ว การประชุมก็เปลี่ยนไปเป็นปัญหาเกี่ยวกับอินโดจีน

ตั้งแต่เริ่มการประชุมอังกฤษเป็นชาติตะวันตกเพียงชาติเดียวที่ทำงานอย่างเต็มที่ เพื่อให้การประชุมประสบผลสำเร็จ อีเดนเป็นรัฐบาลบุรุษตะวันตกคนเดียวที่พยายามอย่างสม่ำเสมอ ในอันที่จะรวบรวมความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างกว้างขวางนั้นเข้ามาด้วยกัน เพราะอังกฤษนั้นผิดกว่าฝรั่งเศสไม่ต้องมีส่วนได้เสียกับการประนีประนอม และเพราะอังกฤษมิได้ร่วมกับความหลงเชื่อของอเมริกันเกี่ยวกับอันตรายของลัทธิคอมมิวนิสต์ในเอเชีย อังกฤษจึงมีอิสรภาพในการปฏิบัติเทียบเทียมกับความยืดหยุ่นอย่างมีแผนของผู้แทนคอมมิวนิสต์ได้ การรู้ว่าจะแทรกแซงทางทหารของสหรัฐอเมริกาในกรณีที่สูงความจะดำเนินต่อไป อาจทำให้ข้อตกลงของฝรั่งเศสที่ดูอ่อนแอนั้นก็กลับเข้มแข็งขึ้นมาพักหนึ่ง แต่ไม่มีเวลาใดเลยที่จะมีการประสานงานการทูตอันแม้แต่่น้อยที่สุดระหว่างปารีสและวอชิงตัน ที่อาจทำให้ผู้แทนของพวกเขาสามารถใช้การขึ้นนี้เป็นอาวุธได้ ฝรั่งเศสก็มิได้เตรียมตัวเผชิญกับผลลัพธ์ในความอ่อนแอทางการทหารของตน หรือเตรียมช่วยอีเดนในการแสวงหาข้อตกลงที่ยอมรับได้ ดัลเลสก็เช่นกัน เขาทำตัวเสมือนหนึ่งว่า ไม่มีผู้แทนจีนอยู่ในที่นั้น บีโดท์ไม่ยอมมีการติดต่อใด ๆ กับหัวหน้าคณะผู้แทนเวียดนามห์เลย เขาเป็นโฆษกของฝ่ายตะวันตกเพียงคนเดียวที่ขาดวิจาร์ณญาณอันดี ที่จะแยกหยุดยั้งการขัดแย้งทางประวัติศาสตร์และโฆษณาปรักปรำซึ่งผู้แทนคอมมิวนิสต์กระทำอยู่ การกระทำของบีโดท์แสดงว่า เขายังไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอข้อตกลงหยุดยิง ที่เขาได้ยื่นในนามของรัฐบาลของเขา รัฐบาลฝรั่งเศสเรียกเสียงข้างมากได้เพียง 2 เสียงในวันที่ 13 พฤษภาคม เมื่อมีการแสดงความไว้วางใจในการที่รัฐบาลจัดการเจรจาที่เจนีวา ฝรั่งเศสดูเหมือนว่าเตรียมพร้อมที่จะยอมรับข้อตกลงประนีประนอมในอินโดจีน ด้วยการยินยอมต่อพวกเวียดนามห์ อนาคตของพวกเวียดนามห์ที่เจนีวาดูดีขึ้นอย่างมากหลังจากวันที่ 13 พฤษภาคมแล้ว เมื่อสภาแห่งชาติเกือบล้มรัฐบาลของลาเนียลเพราะขาดความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาข้อตกลง

การขาดความสามัคคีและมีโอกาสตกลงกันได้ในกลุ่มชาติตะวันตกยิ่งแสดงให้เห็นชัดด้วยการแสดงออกของนักโฆษณาอเมริกัน ตลอดระยะเวลาทั้งหมดของการประชุมที่เจนีวา การทูตของรัฐบาลไอเซนเฮาเวอร์มิได้เป็นอื่นใดนอกจากไม่ปะติดปะต่อกันอย่างยิ่ง มิได้ช่วยทั้งสภาพการประนีประนอมของอีเดนหรือท่าทางเป็นศัตรูของบีโดท์ ตลอดเวลาของชิงตันไม่เคยอยู่กับร่องกับรอยเลย จึงมีอาจช่วยยกฐานะฝรั่งเศสด้วยการสนับสนุนและทำให้ผู้อื่นเชื่อ ในการที่สหรัฐอเมริกา จะเข้าแทรกแซงในกรณีที่ยาคอมมิวนิสต์ยังยืนยันข้อเรียกร้องที่มีอาจารย์ได้ เกี่ยวกับการให้เวียดนามห์เข้าครอบครองเวียดนามทั้งหมดในทางตรงกันข้ามดัลเลสกลับถอยจากท่าทีที่จะเข้าแทรกแซงอย่างเปิดเผย การกระทำดังกล่าวทำให้บีโดท์ขาดเครื่องมือสำคัญที่อาจอำนวยความสะดวกให้เพียงสิ่งเดียว ในความพยายามที่จะกีดกันข้อประนีประนอมซึ่งแท้ที่จริงเป็นชัยชนะของพวกเวียดนามห์ ดัลเลสยังคงสนใจเพียงแต่การปฏิบัติร่วมกัน ยังคงคือสิ่งที่จะใช้ความพยายามต่อไปให้พันธมิตรตะวันตกต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่อีกสองสามวันต่อมา ในวันที่ 11 พฤษภาคม ทั้งดัลเลสและไอเซนเฮาเวอร์ชี้ให้เห็นทางอ้อมว่า วอชิงตันได้มาเห็นชอบด้วยกับข้อตกลงของสงคราม หากชาวอเมริกันจะข้องเกี่ยวอย่างแท้จริงกับเรื่องกิจกรรมต่างประเทศของไอเซนเฮาเวอร์และดัลเลสแล้ว พวกเขาที่จะต้องผิดหวังในระหว่างหลายสัปดาห์นี้ไม่น้อยไปกว่าพันธมิตรยุโรปของวอชิงตันเลย ในวันที่ 9 เมษายน ไอเซนเฮาเวอร์กล่าวว่าการสูญเสียอินโดจีนจะทำให้เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ล้มลงเสมือนชุดโดมิโน¹¹ แต่ยังไม่ถึง 5 สัปดาห์ต่อมา ทั้งไอเซนเฮาเวอร์ และรัฐมนตรีต่างประเทศของเขากล่าวอย่างไม่มีเยื่อใยว่า การยึดอินโดจีนมิใช่เป็นของสำคัญในการป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เมื่อใดที่พวกเขาติดลูก

แต่จะยังมีมากกว่านั้นอีก ความไม่สามัคคีกันของพวกพันธมิตรมาถึงขั้นที่เป็นอันตรายจริง ๆ เมื่อฝรั่งเศสได้รับแรงกดดันของสหรัฐอเมริกายอมตกลงในวันที่ 17 พฤษภาคม ที่จะเจรจาทำสัญญาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อปฏิบัติการร่วมกันโดยอังกฤษไม่เข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ฝรั่งเศสเข้าร่วมด้วย ด้วยความหวังว่าการคุกคามดังกล่าวจะทำให้มหาอำนาจคอมมิวนิสต์ลดข้อเรียกร้องของตนลง แต่ผู้ที่วิตกอยู่ผู้เดียวเกี่ยวกับเรื่องนี้ก็คืออังกฤษ อีเดนต่อต้านอย่างแค้นเคืองเมื่อเขาได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์สวิสว่าการเจรจาของฝรั่งเศสและอเมริกันเกี่ยวกับการปฏิบัติร่วมกันนั้นกำลังดำเนินอยู่ ในเวลานั้นเซอร์ซิลล์ก็ตัดสินใจว่า การเข้าแทรกแซงเป็นส่วนตัวของเขาเท่านั้นจะป้องกันมิให้ความสัมพันธ์ระหว่างอังกฤษและสหรัฐอเมริกาเลวลงต่อไป และแสวงหาความร่วมมือของอเมริกันในความพยายามที่จะนำสันติภาพมาสู่เวียดนาม

6

ผิดกับพันธมิตรตะวันตก มหาอำนาจคอมมิวนิสต์ทั้งหลายที่เจนีวาปรากฏว่ารวมตัวกันได้เป็นอย่างดี เป็นปึกแผ่น ดูเหมือนว่าพวกเขาจะรู้ว่าตนต้องการสิ่งใดต่างประสานแผนการซึ่งกันและกันและซ่อนความแตกต่างทั้งหลายซึ่งที่จริงก็มีอยู่ในหมู่พวกเขา

สหภาพโซเวียตและจีนมิได้แตกต่างกันในจุดมุ่งหมายของการประชุมเจนีวา จีนนั้นได้ชวนตนเองหรือได้ถูกเพื่อนรัสเซียชักชวนว่าพวกเขาจะต้องยอมตกลงแม้ว่าจะน้อยกว่าการที่คอมมิวนิสต์จะครอบครองอินโดจีนทั้งหมด พวกเขาก็เช่นเดียวกับอังกฤษ มีความปรารถนาที่จะยุติสงครามและรู้ว่าจะทำให้

ต้องเต็มใจที่จะประนีประนอมกัน ตลอดระยะเวลาที่เจรจาดังกล่าว ผู้แทนจีนยอมรับข้อเสนอประนีประนอมทุกข้อของโมโลตอฟ การต่อรองอย่างจริงจังของโมโลตอฟนั่นเองที่เปิดทางให้แก่การเจรจาดังกล่าวนั้นสุดท้ายแท้ที่จริง ภายหลังจาก 5 สัปดาห์ของการเจรจาดังกล่าวก็กลับไปกลับมา ข้อเสนอที่สร้างสรรคมากที่สุดมาจากโจวเอินไหล ผู้ซึ่งในวันที่ 6 กรกฎาคมตกลงให้ถอนทหารเวียดมินห์ทั้งหมดจากลาวและเขมร และเป็นผู้ชักชวนให้เวียดมินห์ทั้งข้อเรียกร้องเกี่ยวกับการให้พวกคอมมิวนิสต์เขมรอิสระและพวกกบฏประเทศลาวในการประชุมเข้าร่วมในรัฐบาลเงา

ข้อตกลงที่ทั้งรัสเซียและจีนเต็มใจยอมรับและในที่สุดทำให้เป็นไปได้ด้วยการถอยออกไปจากที่มั่นดั้งเดิมทีละขั้น แท้จริงก็ได้สมกับความหวังของผู้แทนเวียดมินห์ พวกเขามองดูข้อเรียกร้องหยุดยิงของฝรั่งเศสเพียงแต่เป็นอีกก้าวหนึ่งไปสู่การถอนกำลังของกองทหารที่มาทำการต่างแดน ซึ่งภายในเวลาสองสามเดือนต่อมาก็จะมีการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเหล่านี้พวกเขาแน่ใจว่าจะได้ชัยชนะ ก็จะทำให้พวกเขาเป็นผู้ปกครองประเทศเวียดนามทั้งหมด

การที่พวกเวียดมินห์เชื่อว่าทางจะมีสันติภาพดังกล่าวไม่ใช่สิ่งที่เกินความจริงเกินไป การต่อต้านทางทหารของฝรั่งเศสดูเหมือนจะล้มไปแล้ว ฝรั่งเศสเองก็ยอมรับว่าฐานะของตนหมดหวังเสียแล้ว หลังจากเดียน เบียน พูแตก ผู้เชี่ยวชาญทางทหารของฝรั่งเศสส่วนมากคาดว่าพวกเวียดมินห์คงจะโจมตีฮานอยในกลางเดือนมิถุนายน อนึ่ง เส้นทางระหว่างฮานอยและไฮฟองก็เปิดไม่ได้ในเวลาค่าคืน และส่วนมากในวันต่าง ๆ มักปิดในช่วงเวลาเช้าด้วย เพื่อเปิดโอกาสให้เอาทุ่นระเบิดที่ใส่ไว้ ออกเสียและรื้อสิ่งกีดขวางต่าง ๆ ที่พวกเวียดมินห์ได้สร้างไว้ ที่มั่นของฝรั่งเศสทุกแห่งที่ห่างไกลออกไปตกอยู่ในเงื้อมมือของพวกเวียดมินห์ ผู้ทราบดีว่าฝรั่งเศสไม่มีกำลังพอกับความต้องการที่จะเข้าแทรกแซงในการโจมตีที่พวกเขามุ่งหมายและต้องการนั้นอีกต่อไป และแม้ว่าฝรั่งเศสจะทำให้อังกฤษพิเวียดนามแห่งชาติเข้มแข็งขึ้น พวกเขาก็มีอายุขัยของประชาชนได้ หลังจากเดียน เบียน พูแตกแล้วกองทหารส่วนใหญ่ของเวียดนามก็ไม่พร้อมที่จะสู้รบต่อไป และจำนวนทหารที่เลือกมาร่วมกับพวกเวียดมินห์แทนที่จะสู้รบต่อต้าน ก็เพิ่มจำนวนมากขึ้นพร้อมกับประจักษ์การณ์ที่เห็นชัดขึ้นในการพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสแต่แรก

ข้อเรียกร้องต่าง ๆ ที่รัฐมนตรีต่างประเทศ ฟาม วัน ดอง รื้อฟื้นขึ้นในระยะเริ่มแรกของการประชุมนั้น ทำให้เกิดความรู้สึกที่แน่ชัดว่าพวกเวียดมินห์เชื่อมั่นว่าตนคงจะชนะฝรั่งเศสจึงมิได้สนใจเลยกับสันติภาพที่พวกเขาต้องยินยอมหลายประการ ไม่มีข้อสงสัยเลยว่าเมื่อพวกเขาขอรับการประนีประนอมขั้นสุดท้าย พวกเขากระทำได้ดังนั้นมิใช่เพราะเคารพต่อการตัดสินใจของพันธมิตร แต่เพราะพวกเขาไม่มีทางเลือก ตามหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ฉบับวันที่ 25 กรกฎาคม ค.ศ. 1954 สมาชิกผู้แทนเวียดมินห์กล่าวอย่างเปิดเผยว่า แรงกดดันจากรัสเซียและจีนบังคับให้พวกเขาต้องยอมรับน้อยกว่าที่เขาคิดว่าเขาควรจะได้รับ ความพยายามขั้นสุดท้ายที่จะขับไล่ฝรั่งเศสจากอินโดจีนอาจกระทำได้สำเร็จด้วยความยินยอมของจีนเพราะยังต้องการความช่วยเหลือของจีนต่อไปและต้องการปริมาณมากขึ้น ไม่ว่าจุดประสงค์ของจีนจะมีอย่างไรในการสนับสนุนข้อตกลงประนีประนอม ความจริงมีอยู่ว่าพวกผู้นำเวียดมินห์ถูกบังคับให้ยอมรับสิ่งนั้น ก็พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าพวกเขามีได้รับคำยินยอมจากจีนให้ล้มการประชุมและดำเนินสงครามต่อไป

คนอีกกลุ่มหนึ่งที่ประหลาดใจและรู้สึกถูกต่อต้านด้วยความตั้งใจของจีนที่จะประนีประนอมคือ สหรัฐอเมริกา ที่มีผู้แทนคือ คณะทูตของจอห์น ฟอสเตอร์ ดัลเลส อันที่จริงการทูตคราวนี้ไม่สู้ต่อเนื่องกันนัก เช่น ต้องการให้มีการตกลงกันโดยปราศจากการอ่อนข้อให้แก่พวกเวียดนามห์ และหวังว่าฝรั่งเศสจะเลิกควบคุมอินโดจีน แต่ก็ยังคงทำสงครามต่อไป

ความขัดแย้งดังกล่าวอธิบายให้เห็นถึงความไม่แน่นอนและการให้เหตุผลด้วยอารมณ์ของนโยบายของสหรัฐอเมริกาในระหว่างวิกฤตการณ์นี้ วอชิงตันตกลงยินยอมกับที่ประชุมเจนีวาแต่ปฏิเสธที่จะร่วมมือเพื่อให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่ได้ตกลงไว้ให้ยอมรับจีนเข้าร่วมประชุม แต่ทำเฉยเมยต่อผู้แทนของจีน เขาสัญญาจะเข้าแทรกแซงทางทหารแต่ก็ล้มเลิกเมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสไม่ยอมสรุบบ้างตกลงที่จะทำลายการประชุมก่อนที่จะเปิดประชุมเสียด้วยซ้ำ วอชิงตันยังปฏิเสธว่าได้เตรียมการเข้าแทรกแซงไว้แต่กระนั้นก็คุกคามว่าจะเข้าแทรกแซงซ้ำอยู่หลายครั้งจนรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส บีโดท์ให้ยึดเป็นหลักในแผนยุทธศาสตร์ของเขาที่เจนีวา ซึ่งก็ถูกทำลายไปในวันที่ 8 มิถุนายน เมื่อดัลเลสประกาศเป็นขั้น ๆ ไปว่าเขามีได้ตั้งใจจะขอรัฐสภาให้สหรัฐอเมริกาใช้อำนาจแทรกแซงในอินโดจีน ได้มีการกล่าวซ้ำ ๆ อยู่เสมอว่าชัยชนะในอินโดจีนจะนำไปสู่การสูญเสียเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่เมื่อต้องการเหตุผลสำหรับการปฏิเสธก็พบทันทีว่าจะป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ไว้ได้แม้ว่าจะเสียอินโดจีนไป นอกเหนือสิ่งอื่นใด ดัลเลสยังคงบรรยายการแสวงหาข้อประนีประนอมที่เจนีวาว่าเป็น “การยอมเสียผลประโยชน์เพื่อสันติภาพ” แม้ว่าเขาได้ยินยอมอย่างลับ ๆ ต่อข้อตกลงที่เกี่ยวกับการแบ่งแยก

การที่วอชิงตันลงนามในการแบ่งแยกเป็นผลของการประชุมระหว่างเซอร์ซิลส์ อีเดน ไอเซนเฮาเวอร์ และดัลเลสระหว่างวันที่ 24-29 มิถุนายน ข้อความในการประชุมนั้นเป็นความลับ 7 ข้อในบันทึกรายงานของอังกฤษและอเมริกัน ซึ่งอำนาจแนวทางที่ตรงไปตรงมาอย่างน่าแปลกใจ ทั้งเกี่ยวกับข้อตกลงเป็นทางการที่เจนีวาและเกี่ยวกับลักษณะ ที่สหรัฐอเมริกาจะอธิบายข้อตกลงนี้ในเวลาต่อมา ข้อตกลง 7 ประการสัญญาว่า (1) จะรักษาสภาพที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและอิสรภาพของลาวและเขมรด้วยการยืนยันให้ถอนทหารเวียดนามห์จากประเทศทั้งสองนั้น (2) จะรักษาภาคใต้ของเวียดนามไว้ และหากเป็นไปได้ก็รวมทั้งบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำในตั้งเกียโดยที่เส้นเขตแดนมิให้ลงไปต่ำกว่าดองหัว (เหนือเส้นขนานที่ 17) ด้วย (3) จะไม่วางข้อกำหนดใดที่จำกัดความสามารถในการมีรัฐบาลที่ไม่เป็นคอมมิวนิสต์ของเขมรหรือลาวหรือเขตของเวียดนามที่สงวนไว้ (4) จะปฏิเสธที่จะรับข้อกำหนดใด ๆ ที่อาจนำไปสู่การสูญเสียเขตเสรีเพื่อประโยชน์ของคอมมิวนิสต์ (5) จะไม่คัดค้านโอกาสที่จะรวมเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของเวียดนามในขั้นสุดท้ายด้วยสันติวิธี (6) จะให้มีการโยกย้ายคนที่ต้องการอพยพจากเขตหนึ่งของเวียดนามไปยังอีกเขตหนึ่ง (7) จะก่อตั้งระบบการควบคุมระหว่างประเทศที่มีผลดี¹³ ดังนั้น ดัลเลสจึงค้นพบการประนีประนอมด้วยการแบ่งแยกที่ยอมรับกันได้ด้วยมีข้อแม้ 2 ข้อ คือยอมให้ส่วนหนึ่งของเวียดนามที่มีได้เป็นของพวกเวียดนามห์ (และเขมรและลาว) เตรียมอาวุธไว้เพื่อต่อต้านการรุกรานทั้งภายในและภายนอกได้ และข้อตกลงนั้นไม่มีข้อบังคับใด ๆ ที่จะทำให้พวกคอมมิวนิสต์ได้มีโอกาสควบคุมประเทศทั้งหมด อีกนัยหนึ่งก็คือสหรัฐอเมริกาจะต้องมีเสรีภาพในการช่วยเหลือทางอาวุธแก่เวียดนามอีกครั้งหนึ่งที่มีได้เป็นคอมมิวนิสต์ และจะต้องไม่มีการเลือกตั้งปราบเท่าที่ดูเหมือน

ว่าชัยชนะในการเลือกตั้งจะอยู่ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์ ดัลเลสปรารถนาจะปฏิเสธการยินยอมให้ข้อตกลงใด ๆ ที่มีได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อแม้นี้ ด้วยการตัดสินใจดังกล่าว ก็ทำให้ลักษณะโลเลของการทูตอเมริกันตั้งแต่การประชุมเบอร์ลินสิ้นสุดลง

ในระหว่างนั้นได้มีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาทางเทคนิคที่เกี่ยวกับการหยุดยิงด้วยการเจรจาระหว่างนายทหารฝรั่งเศสและเวียดมินห์ แต่วิวัฒนาการที่สำคัญมากกว่านั้น คือรัฐบาลของลาเนียลหมดอำนาจลงในวันที่ 12 มิถุนายน ทั้งนี้ทำให้บีโด้พ้นจากงานที่กรุงเจนีวา วิธีการของเขาได้ทำให้โมโลตอฟเชื่อว่ารัฐบาลของลาเนียลเป็นอุปสรรคต่อข้อตกลงประนีประนอม นายปีแอร์ มงเดส พรองซ์ ผู้สนับสนุนให้มีการเจรจาดตกลงเพื่อสันติภาพอย่างตรงไปตรงมากับพวกเวียดมินห์ที่เป็นที่รู้จักกันดีที่สุด กลายมาเป็นหัวหน้ารัฐบาลใหม่ เขากล่าวในวันที่ 17 มิถุนายน เมื่อนาคณะรัฐบาลของเขาแสดงตัวต่อที่ประชุมรัฐสภาว่า “ข้าพเจ้าพร้อมที่จะลาออก หากในวันที่ 20 กรกฎาคม ข้าพเจ้ามีอาจทำให้เกิดการหยุดยิงในอินโดจีนได้”

มงเดส พรองซ์ แก้ปัญหาทางงานของเขาอย่างเข้มแข็งและด้วยความชำนาญ เป็นงานที่คนส่วนมากเห็นว่ายากขึ้นเป็นสองเท่าด้วยกำหนด 30 วัน ที่เขากำหนดให้กับตัวเอง หากเขาไม่ยอมรับเงื่อนไขของพวกคอมมิวนิสต์ก็เท่ากับว่าเขาขึ้นเครื่องมือให้พวกนั้นล้มรัฐบาลเขามิใช่หรือ อย่างไรก็ตาม มงเดส พรองซ์ พิจารณาว่าการเสี่ยงดังกล่าวเป็นของจำเป็นเพราะอาจเปิดเผยว่า พวกคอมมิวนิสต์ต้องการยอมรับข้อตกลงที่ประนีประนอมกันเหล่านั้นจริง ๆ หรือไม่ เพราะความผิดพลาดของเขาจะให้ผลแก่รัฐบาลที่มีแนวโน้มที่จะให้สงครามดำเนินต่อไป มงเดส พรองซ์ แสดงให้เห็นชัดว่าเขาจะสนับสนุนนโยบายดังกล่าวด้วยการประกาศว่า กิจกรรมครั้งสุดท้ายของเขาก่อนลาออกจะเป็นการขอร้องให้เพิ่มจำนวนทหารในอินโดจีน

ในที่สุดภายใต้รัฐบาลของมงเดส พรองซ์ แผนการร่วมมือกันที่เจนีวาก็ประสานกันได้พอควร โดยเฉพาะอย่างยิ่งระหว่างปารีสกับลอนดอน แต่ระหว่างฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกาพอเป็นไปได้บ้างที่เจนีวา เขาก็ยังเริ่มการติดต่อโดยตรงกับผู้นำของคณะผู้แทนจีนและเวียดมินห์ เขาเสียเวลาไปกับโมโลตอฟอย่างไม่รู้จักจบสิ้น และก่อนที่เขาจะหมดเวลาที่เขาได้กำหนดอย่างตายตัวให้แก่ตนเองเพียงไม่กี่ชั่วโมง เขาก็ได้ข้อตกลงที่สำคัญอีก 2 ข้อ คือ ให้ใช้เส้นขนานที่ 17 เป็นเส้นเขตแดนชั่วคราวระหว่างเขตเวียดนามแทนที่จะเป็นเส้นขนานที่ 13 และให้เลื่อนการเลือกตั้งที่วางแผนไว้ต่อไปอีกสองปี

8

รัฐบาลเดียวที่แสดงปฏิกริยาอย่างตกใจ ผิดหวังและคัดค้านอย่างรุนแรงต่อพัฒนาการที่เจนีวา คือ รัฐบาลเวียดนามของเบาได้ ความคิดที่ว่าฝรั่งเศสซึ่งเคยใช้ตนเป็นเครื่องมือทางการเมืองในการต่อสู้ต่อต้านพวกเวียดมินห์นั้น มาบัดนี้จะเสียสละพวกตนในการตกลงดังกล่าวจึงก่อให้เกิดความหวาดกลัวและการต่อต้านอย่างมากในหมู่พวกราชาดินิยมที่ต่อต้านเวียดมินห์ และตกลงใจที่จะไม่มีวันเป็นพวกในการหักหลังทางการเมืองนี้อย่างแน่นอน

แต่รัฐบาลเบาได้ที่ฝรั่งเศสก่อตั้งมาจะต่อสู้การคุกคามนี้ได้อย่างไร เมื่อสภาพการคงอยู่ของพวกเขาขึ้นอยู่กับความเต็มใจของฝรั่งเศสที่จะป้องกันพวกเขาจากพวกเวียดมินห์ที่มีอำนาจเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

เช่นนี้ เมื่อตกอยู่ท่ามกลางความวุ่นวายซึ่งความฉลาดทางการเมืองก็หาทางออกให้ไม่ได้ ปฏิกริยาของคนที่แวดล้อมเขาได้ก็เพียงแต่ยืนยันว่าในโลกการเมือง อนาคตที่มีดมณยากที่จะช่วยปรับปรุงความสามารถในการตัดสินใจที่ถูกต้องให้ดีขึ้นได้ โฆษกของรัฐบาลเขาได้และองค์เขาได้เองก็รู้ยู่เต็มทีในสภาพที่หมดหวังของพวกตน แต่มิได้มีผู้ใดแม้แต่คนเดียวในหมู่พวกเขาที่จะมีลักษณะที่เข้มแข็งและมีความกล้าพอที่จะรับภารกิจอันยิ่งใหญ่ นั่น ซึ่งควรจะเป็นของพวกเขาหากพวกเขากล้าเผชิญต่อความวุ่นวายทางการเมือง เมื่อพวกเขาเห็นว่าไม่ว่าพวกเขาจะให้หรือปฏิเสธคำยินยอมต่อการประนีประนอมที่ดูเหมือนจะเกิดขึ้นก็ไม่มีผลอะไรมากนัก พวกเขาตัดสินใจว่าจะเป็นคนมีหลักการสักครั้งหนึ่ง และต่อต้านการยินยอมตกลงให้แก่พวกเวียดมินห์แม้แต่เพียงเล็กน้อย รวมทั้งข้อเสนอที่ให้โอกาสเดียวแก่พวกเขาในการยุติรุดทางการเมือง แม้ว่าจะดูเล็กน้อยนั่นคือ การแบ่งแยกประเทศ ในวันที่ 12 พฤษภาคม รัฐมนตรีต่างประเทศ เหวียน ก็อก ดินห์ หัวหน้าคณะผู้แทนเขาได้ ก็เสนอแผนการสำหรับข้อตกลงที่ร่างขึ้นเพื่อช่วยรักษาระบอบการปกครองที่ฝรั่งเศสมีอาจป้องกันไว้ได้อีกต่อไปแล้ว ดินห์ต่อสู้ว่ามีรัฐเวียดนามเพียงรัฐเดียวที่มีอำนาจเจรจาเพื่อประเทศได้ คือรัฐบาลของ “พระมหากษัตริย์” เขาได้และประเทศมีกองทัพเพียงกองเดียว คือ ของรัฐเวียดนาม ซึ่งทหารเวียดมินห์ควรเข้าร่วมด้วย และการเลือกตั้งภายใต้การดำเนินการของสหประชาชาติควรเริ่มขึ้น “ภายใต้ขอบข่ายและความสามารถของประเทศเวียดนาม” ทันทีที่รัฐได้สถาปนาอำนาจการปกครองขึ้นเหนือประเทศทั้งประเทศแล้ว และหลังจากการเลือกตั้งเหล่านี้แล้วก็จัดตั้งรัฐบาลที่เป็นผู้แทนของประเทศภายใต้เขาได้ขึ้น

ทุกคนทราบดีว่า หากฝรั่งเศสละทิ้งรัฐเขาได้ก็จะต้องล้มลงภายในเวลาชั่วคืน ด้วยพลังของกองทหารและอำนาจการเมืองของพวกเวียดมินห์ มีเพียงแต่ผู้แทนอเมริกันเท่านั้นที่รู้สึกว่าเขาจำเป็นต้องสนับสนุนข้อเสนอที่ผืนเฟื่องของดินหรืออย่างเปิดเผย

แต่การแบ่งแยกประเทศเวียดนาม แม้ว่าจะเพียงชั่วคราว จำเป็นต้องหมายความว่าถึงการยุติสิ้นของลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ด้วย หรืออย่างน้อยคนสองพวกที่ยุ่งเกี่ยวกับการต่อสู้ของเวียดนามไม่ยอมรับว่าสิ่งนี้ได้จัดการไว้ดีแล้ว จนอาจจัดอุปสรรคบางประการไปได้ พวกหนึ่งคือสหรัฐอเมริกาด้วยพรรคคนที่มองโลกในแง่ดีของดัลเลสเห็นว่าการปฏิบัติการร่วมกันของชนชาติตะวันตก เพื่อปกป้องเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จากภัยคอมมิวนิสต์ก็จะช่วยป้องกันส่วนใดส่วนหนึ่งของเวียดนามที่มีใช่เป็นของพวกเวียดมินห์ได้ อีกพวกหนึ่งประกอบด้วยพวกชาตินิยมเวียดนามที่ไม่ยอมร่วมมือกับฝรั่งเศส และการเพิ่มการต่อต้านเขาได้มากยิ่งขึ้น อาจจัดได้ว่าเป็นประจักษ์การณ์วาระหว่างพวกที่ต้องการให้ร่วมมืออย่างรุนแรงและพวกเวียดมินห์ อาจจัดได้ว่าเป็นประจักษ์การณ์วาระหว่างพวกที่ต้องการให้ตั้งกล่าวเป็นไปได้ หากเวียดนามส่วนใหญ่จะอยู่นอกการควบคุมของพวกเวียดมินห์ หากปลบลังร่อยรอยของลัทธิอาณานิคมออกไปเสียให้หมดสิ้น หากเวียดนามได้มีรัฐบาลชาตินิยมที่ไม่ได้ป้ายสีว่าร่วมมือกับฝรั่งเศส และหากสหรัฐอเมริกายอมรับภาระในการสร้างรัฐชาตินิยมในเวียดนามที่แบ่งแยกออกให้ทรงตัวอยู่ได้ และสามารถป้องกันตนเองต่อต้านการบ่อนทำลายและการรุกรานของพวกคอมมิวนิสต์

ก่อนที่การแบ่งแยกประเทศจะได้กลายมาเป็นจุดประสงค์ที่ยึดมั่นกันที่เจเนวา ได้มีการดำเนินการเป็นขั้นตอนเพื่อให้เป็นไปตามเงื่อนไขบางอย่าง อย่างน้อยที่สุดเพื่อความอยู่รอดของประเทศที่แม้จะถูกตัดแบ่งแต่ก็ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ ในวันที่ 3 มิถุนายน ผู้แทนของฝรั่งเศสและเขาได้ก็ลงนามในสัญญาซึ่งในที่สุดก็ยอมรับว่าเวียดนามเป็น “รัฐที่เป็นเอกราชเต็มทีและมีอำนาจอธิปไตย” อีกสองสัปดาห์

ต่อมา เขาได้ก็ทำการที่จะให้ผลไกลที่สุดต่อพระองค์และอนาคตของเวียดนาม พระองค์ทรงรับการลาออกของพระญาติคือ เจ้าชายบุลล็อก ในวันที่ 16 มิถุนายน พระองค์ทรงเชิญพวกราชบัณฑิตนิยมที่มีชื่อเสียงที่สุดผู้เคยต่อต้าน “การทดลองของเขาได้” คือ โง ดินห์ เดียม ให้ตั้งรัฐบาลใหม่ ขึ้นตอนต่าง ๆ เหล่านี้ หากได้เริ่มปฏิบัติเมื่อ 8 ปีที่แล้วมา อาจช่วยจำกัดความเติบโตของกำลังพวกเวียดมินห์ ซึ่งขณะนี้ได้รับสิ่งแวดล้อมช่วยเหลือให้มีอิทธิพลเหนือฝรั่งเศสและเหนือเขาได้

ในระหว่างนี้ การประชุมเจนีวาได้มาถึงจุดซึ่งมีข้อตกลงเกี่ยวกับการแบ่งแยกประเทศได้กลายเป็นความแน่นอนไปเสียแล้ว ฝรั่งเศสต้องบอกกับเวียดนามที่อยู่ในความดูแลของตนว่าโชคชะตาการเมืองของเวียดนามจะได้รับการตกลงกันอย่างไร เขาได้ได้รับคำบอกเล่าดังกล่าวตั้งแต่ต้นเดือนกรกฎาคม แต่ก็ทรงละเลยที่จะบอกต่อไปยังไซ่ง่อน เดียม ได้รับข่าวร้ายนี้จากทูตอเมริกันคือ นายโด널ด์ ฮีธ พร้อมกับสาส์นยืนยันจากประธานาธิบดีไอเซนเฮาเวอร์ด้วย

ข่าวที่ได้รับไม่น่าเป็นที่ประหลาดใจต่อผู้ต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์คนใดที่มีทรรศนะที่กล้าเผชิญความจริงเกี่ยวกับความเข้มแข็งทางทหารและพลังการเมืองของเวียดมินห์ แต่มีรายงานว่าข่าวนั้นเป็นที่ตกใจของเดียม บทบาทที่ ดร.ตรัน วันโค รัฐมนตรีต่างประเทศคนใหม่ของไซ่ง่อนได้รับที่เจนีวา นั้นเป็นบทบาทที่ไม่น่าอิจฉาเลย แต่ด้วยมรรยาทที่สง่างามที่เขาได้แสดงผลงานของเขาทำให้เขาได้รับความเคารพอยู่ ในที่สุดเมื่อตกลงข้อสงบศึกกันได้ เขาก็ทราบดีว่าที่เขาจะกระทำได้ทั้งหมดก็คือไม่ยอมรับในนามของรัฐบาลของเขา เขากะทำดังนั้นโดยเรียกว่า “เป็นความพินาศและผิดศีลธรรม” ข้อเรียกร้องของเขาที่ให้มีข้อสงวนของรัฐบาลของเขา รวมอยู่ในคำประกาศขั้นสุดท้ายของที่ประชุมนั้น ถูก มองเดสฟรอนซ์ บัดไปเสีย และอีเดน ในฐานะประธานก็ล้มล้างการกระทำนั้นเสีย

ข้อตกลงเจนีวาประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกเป็น ข้อความอันยืดยาวเกี่ยวข้องกับโดยเฉพาะกับการทำให้การหยุดยิงเป็นผล และการจัดกลุ่มกำลังทหารฝรั่งเศสและเวียดมินห์เสียใหม่ตามเขตของตน ข้อตกลงหยุดยิงเป็นเอกสารฉบับเดียวที่ได้ลงนามกันจริงๆ ที่เจนีวา กำหนดเขตแบ่งเขตแดนชั่วคราวตามเส้นขนานที่ 17 และสำหรับการจัดกลุ่มใหม่ของกองทหารของสหพันธ์ฝรั่งเศสและกองทหารเวียดมินห์ในภาคใต้และภาคเหนือของเส้นขนานนี้โดยลำดับ การจัดกลุ่มใหม่จะต้องกระทำสำเร็จภายใน 300 วัน ข้อตกลงยังระบุรวมว่า พลเรือนผู้ใดต้องการจะอพยพจากเขตหนึ่งไปยังอีกเขตหนึ่งก็ให้กระทำได้ก่อนวันที่ 18 พฤษภาคม ค.ศ. 1955 ทั้งสองฝ่ายต่างก็สัญญาจะงดเว้นจากการแก้แค้นต่อบุคคลหรือองค์การเกี่ยวกับการกระทำที่เกิดขึ้นระหว่างการต่อสู้กัน และยอมรับข้อห้ามเกี่ยวกับการก่อตั้งทหารใหม่ ๆ กำลังทหาร อาวุธ กระสุนดินปืนและค่ายทหารขึ้นใหม่ การหยุดยิงจะต้องได้คำแนะนำจากคณะกรรมการระหว่างชาติที่ประกอบด้วยสมาชิกจากอินเดีย แคนาดา และโปแลนด์

เอกสารส่วนที่สองคือ สิ่งที่เรียกว่าคำประกาศขั้นสุดท้าย ข้อตกลงนี้ เป็นส่วนเพิ่มเติมจากการลงนามเป็นทางการของข้อตกลงที่ให้ยุติความเป็นศัตรู ต้องการขจัดความแตกต่างทางการเมืองที่มีอยู่ โดยเฉพาะปัญหาเกี่ยวกับว่า การแบ่งแยกเวียดนามดังที่ได้ดำเนินไปในข้อตกลงหยุดยิงจะต้องยุติลงอย่างไรและเมื่อใด รายงานนั้นมีความสำคัญที่บรรจุข้อยินยอมที่พวกคอมมิวนิสต์ได้ยืนยันว่าเป็นสภาวะสำหรับข้อตกลงหยุดยิง ที่สำคัญที่สุดคือ การจำกัดเขตทหารจะเป็นการชั่วคราวและจะไม่ถือว่าเป็นเขตการเมืองหรือเขตแดนของประเทศ

เอกสารส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งได้เตรียมไว้เป็นทั้งสิ่งที่น่าประหลาดใจทางการเมืองและ

มีความหมายที่ไม่ชัดเจนเลย พวกเขาเวียดนามหวั่นไหวให้มีการเลือกตั้งภายในเวลา 2-3 เดือนหลังจากหยุดการปะทะกันแล้ว แต่โมโลตอฟ ผู้ซึ่งมิได้คาดหวังในข้อตกลงยินยอม ทำให้ฝรั่งเศสประหลาดใจด้วยการเสนอให้รอไปอีก 2 ปี ข้อความที่คลุมเครือในกรณีนี้ทำให้ตีความอย่างมีเหตุผล คือ กล่าวว่าการเลือกตั้งจะมีขึ้น “เพื่อประกันว่าได้มีความก้าวหน้าในการฟื้นฟูสันติภาพอย่างเพียงพอแล้ว และเงื่อนไขที่จำเป็นเมื่อการแสดงออกซึ่งเจตนารมณ์ของชาติ” ก็เกิดขึ้นแล้ว ซึ่งอาจหมายความว่าสำหรับพวกคอมมิวนิสต์ อย่างน้อยที่สุด การเลือกตั้งจะทำให้เกิดมีรัฐบาลซึ่งอ่อนที่พร้อมจะแสดงออกซึ่ง “เจตนารมณ์ของชาติ” โดยการรวมภาคใต้และภาคเหนือเข้าด้วยกัน เวลาสำหรับการเลือกตั้งทั่วไปกำหนดไว้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 พร้อมด้วย “การปรึกษาหารือเกี่ยวกับเรื่องนี้จะระหว่างเจ้าหน้าที่ที่สามารถของทั้งสองเขตตั้งแต่วันที่ 20 กรกฎาคม ค.ศ. 1955 เป็นต้นไป” ในเมื่อมิได้กล่าวถึงรัฐเวียดนามไว้ในข้อความนี้ ปัญหาที่ว่าใครจะเป็น “ผู้แทนที่มีความสามารถและได้รับมอบอำนาจ” ก็ยังคงเปิดว่างอยู่ อาจเป็นฝรั่งเศสซึ่งเป็นพวกที่มีไซคอมมิวนิสต์เพียงพวกเดียวที่ได้ลงนามที่เจนีวา หรือเป็นรัฐบาลใต้เส้นขนานที่ 17 ต่อต้านข้อตกลงเจนีวาอย่างรุนแรงก็ได้ ปัญหาที่มีอาจคลี่คลายได้นี้ผ่านไปด้วยความหวังที่ว่ามหาอำนาจที่ข้าข้อตกลงเกี่ยวกับการเลือกตั้งคิดเป็นข้อผูกพันแล้วว่าจะยังมีได้ลงนามกัน

อย่างไรก็ดี การที่อเมริกันไม่ยอมรับข้อกำหนดบางประการของข้อตกลงเจนีวาอาจนำมาตัดสินได้ด้วยการกล่าวอ้างว่าสหรัฐอเมริกาได้เป็นผู้ลงนามในข้อตกลงดังกล่าว เว้นแต่ข้อตกลงหยุดยิงที่ผู้บัญชาการทหารสูงสุดฝรั่งเศสและเวียดนามลงนามแล้ว มิได้มีใครลงนามในสิ่งใดเลยที่เจนีวา ข้อกำหนดอื่น ๆ ก็เป็นที่ยอมรับกันด้วยการลงคะแนนเสียงของคนที่เข้าร่วมประชุมทั้งหลาย และสิ่งเหล่านี้ติดตามมาด้วยการออกประกาศของผู้แทนต่าง ๆ ที่ปรารถนาจะให้มิข้อสงวนต่าง ๆ และเสนอคำอธิบายของตนเกี่ยวกับหลักบางประการ ในหมู่พวกเขาเหล่านี้มีผู้แทนของสหรัฐอเมริกาคือ พลเอกอลเตอร์ บีเบล สมิท (รัฐมนตรีต่างประเทศออกจากเจนีวาไปตั้งแต่วันที่ 5 พฤษภาคม) สมิทกล่าวว่ารัฐบาลของเขามีได้เตรียมตัวที่จะร่วมในคำประกาศที่ที่ประชุมได้ออกมาตามข้อเสนอ แต่ก็จะเสี่ยงจากการคุกคามหรือใช้อำนาจก่อกวนข้อตกลง อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี เขากล่าวเตือนพวกคอมมิวนิสต์ อาทิเช่น รัฐบาลของเขา “จะมองดูการรุกรานครั้งต่อไปว่าเป็นการฝ่าฝืนข้อตกลงที่ได้กล่าวกันมาแล้วด้วยความสนใจยิ่ง และจะมองว่าการกระทำเช่นนั้นเป็นการคุกคามต่อสันติภาพระหว่างประเทศและความปลอดภัยอย่างแท้จริง” ถ้อยคำเช่นนี้อาจอธิบายได้ว่าเป็นเสมือนการลงนามในข้อตกลงอย่างมีข้อสงวน ส่วนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งนั้น สมิทก็ย้ำถึงประกาศที่ออกจากวอชิงตันในวันที่ 29 มิถุนายนว่า “ในกรณีเกี่ยวกับชาติต่าง ๆ ที่บัดนี้ต้องแยกกันอยู่อย่างไม่สมควรใจนั้น เราจะยังคงแสวงหาทางให้บรรลุถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ด้วยการเลือกตั้งเสรีที่สหประชาชาติเป็นผู้ควบคุมดูแล เพื่อให้แน่นอนว่าการเลือกตั้งได้ดำเนินไปอย่างยุติธรรม”¹⁴

การประท้วงที่ชัดเจนเพียงเสียงเดียวมาจากรัฐมนตรีต่างประเทศ ตรัน วัน โด เขากล่าวในโทรเลขที่ส่งถึงนายกรัฐมนตรีเดียม เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคมว่า “การต่อสู้อย่างสุดกำลังต่อต้านการแบ่งประเทศและสำหรับเขตที่เป็นกลางในบริเวณคาบสมุทรอินโดจีนเวียดนามเหนือไม่อาจเอาชนะความเป็นปฏิปักษ์ของศัตรูของเราและการทรยศของเพื่อนที่หลอกลวงเรา เราขอแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งในความล้มเหลวทั้งปวงของผลงานเราในครั้งนี้ เราขอยืนในใบลาออกด้วยความเคารพ”¹⁵ ในวันที่ 23 กรกฎาคม เดียมพูดวิหยุกจากไซง่อนแสดง “การประท้วงอย่างมั่นคงที่สุด” ต่อต้าน “ความอยุติธรรมอย่างยิ่งที่ขึ้นภาค

เหนือทั้งหมดของประเทศและดินแดนมากกว่า 4 มณฑลในภาคกลางไปให้แก่พวกคอมมิวนิสต์” ปีคาสังให้ลดธงครึ่งเสาเป็นเวลา 3 วัน

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญต่อความสัมพันธ์ในอนาคตระหว่างเวียดนามใต้และเวียดนามเหนือมากกว่านั้นก็คือคำปราศรัยของตรัน วัน โด ที่กล่าวในนามของรัฐบาลของเขาก่อนการสรุปของที่ประชุม เขาประกาศว่า “เวียดนามยังคงรักษาเสรีภาพของการกระทำทั้งหมดไว้กับตนเอง เพื่อป้องกันสิทธิอันศักดิ์สิทธิ์ของประชาชนเวียดนามเกี่ยวกับเอกภาพของเขตแดน อีสราภาพและเสรีภาพ”¹⁶ นับเป็นประกาศทางการที่ไม่ยอมรับข้อตกลงเจนีวาในส่วนของรัฐบาลเดิม แม้แต่ในภาคใต้รัฐบาลนี้เป็นรัฐบาลแต่เพียงในนามเท่านั้น ในวันที่ 3 สิงหาคมก็เรียกร้องให้ประชาชนในภาคเหนือ “รวมมวลชนมายังภาคใต้เพื่อดำเนินการต่อสู้เพื่ออิสรภาพและเสรีภาพต่อไป”¹⁷

ดัลเลสก็ให้ปัจฉิมลิขิตแก่เจนีวา ในการให้สัมภาษณ์ข่าวในวันที่ 23 กรกฎาคม สิ่งที่เขาพูดเป็นความสำคัญอย่างยิ่งใหญ่เทียบไม่ได้กับการคุกคามที่ว่างเปล่าของเดิม ดัลเลสกล่าวว่า “วิวัฒนาการทางทหารในอินโดจีน” และความไม่เต็มใจของประชาชนฝรั่งเศส “ที่จะดำเนินการสงครามต่อไป” นำไปสู่ข้อตกลงที่รวมไว้ซึ่ง “ลักษณะหลายประการที่เราไม่ชอบ” แต่ “สิ่งสำคัญ” ก็คือไม่ต้องเสียใจกับอดีต แต่ให้ยึดโอกาสในอนาคตที่จะป้องกันความสูญเสียในเวียดนามภาคเหนือจากการนำไปสู่การขยายอำนาจของลัทธิคอมมิวนิสต์ไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และภาคตะวันตกเฉียงใต้ของมหาสมุทรแปซิฟิก” ดัลเลสแสดงความหมายอีกครั้งหนึ่งว่าลัทธิอาณานิคมของฝรั่งเศสเป็นอุปสรรคต่อการต่อสู้ต่อต้านพวกเวียดนามนี้ “บทเรียนอันหนึ่งก็คือการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์นั้นต้องการการสนับสนุนจากคนทั่วไป ซึ่งหมายความว่าประชาชนควรรู้สึกว่าการปกป้องสถาบันแห่งชาติของตนเอง” ดัลเลสยังกล่าวต่อไปอีกเกี่ยวกับ “ด้านดีต่าง ๆ” ของการประชุมเจนีวา ประการหนึ่งก็คือ “ได้ช่วยทำให้สถานะความเป็นเอกราชของเขมรลาว และเวียดนามใต้ได้เกิดขึ้น” และเขากล่าวเพิ่มว่า “วิวัฒนาการของลัทธิอาณานิคมไปยังอิสรภาพของชาตินั้นใกล้จะเสร็จอย่างสมบูรณ์แล้วในอินโดจีน และนับแต่นี้ไปรัฐบาลเสรีของบริเวณนี้ควรสามารถผนึกความสามัคคีของประชาชนเพื่อดำรงไว้ซึ่งอิสรภาพของตนต่อต้านลัทธิอาณานิคมของพวกคอมมิวนิสต์”¹⁸ แท้ที่จริงมีประจักษ์การณ์บางอย่างแสดงให้เห็นว่าดัลเลสไม่รู้สึกเป็นสุขเลยเกี่ยวกับความพ่ายแพ้ของฝรั่งเศสในอินโดจีน มีรายงานว่าเขากล่าวว่า “บัดนี้เรามีฐานทัพที่ชัดเจนแล้วที่นั่นที่ปราศจากกลิ่นไอของลัทธิอาณานิคม” และ ยังเสริมต่อไปอีกว่า “เดียวเบี่ยนฟูกลายเป็นเรื่องที่ดีไป”¹⁹

ในที่สุดเราก็สามารถขจัดอุปสรรคที่มีต่อ “ปฏิบัติการร่วมกัน” ออกไปได้ เขาประกาศว่า “จะต้องดำเนินการอย่างรีบด่วนต่อไปในแนวนั้น” หลังจากที่เขาได้รับคำยินยอมจากอังกฤษและฝรั่งเศสให้เตรียมดำเนินการโดยอาศัยสิ่งที่เรียกว่าปฏิญญามะนิลา ซึ่งได้กลายมาเป็นสนธิสัญญาร่วมกันแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในฝรั่งเศส การตอบสนองต่อข้อตกลงเจนีวาเป็นไปในรูปความสบายใจอย่างไม่ปิดบัง ข้อตกลงนั้นเป็นชัยชนะทางการเมืองของมองเดส ฟรองซ์ อย่างไม่มีปัญหา มีความรู้สึกอยู่โดยทั่วไปว่าฝรั่งเศสทำได้ดีกว่าที่ได้เคยหวังกันไว้ แต่กระนั้น เจนีวาก็เป็นความสูญเสียครั้งใหญ่ของฝรั่งเศส และไม่มีใครรู้อีกที่นี้ดีกว่ามองเดส ฟรองซ์ “ข้าพเจ้าไม่ต้องการให้ใครเข้าใจผิดเกี่ยวกับข้อความในข้อตกลงเหล่านั้นที่เพ่งลงนามกันที่เจนีวา” เขากล่าวอย่างเปิดเผยแบบที่เขาเคยกระทำว่า “ส่วนมากที่ข้าพพูดกันมักดูโหดร้าย

เพราะพวกเขาทำความเป็นจริงที่โหดร้ายให้ดูศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งอาจจะเป็นอันไปไม่ได้”²⁰ รัฐสภาฝรั่งเศสเต็มใจลงคะแนนเสียงให้ยอมรับข้อตกลงดังกล่าว

แม้ว่าพวกเวียดมินห์จะไม่สู้ชอบใจนัก พวกคอมมิวนิสต์ก็มีเหตุผลทุกอย่างที่จะพอใจกับข้อตกลงที่ได้กระทำกันแล้ว พวกคอมมิวนิสต์ผู้นำขบวนการแห่งชาติต่อต้านด้วยอาวุธได้ชัยชนะต่อกองทัพของมหาอำนาจอาณานิคมตะวันตกที่เก่าแก่ที่สุดและยิ่งใหญ่ที่สุดชาติหนึ่งคือฝรั่งเศส ดังเช่นที่โฮจิมินห์ได้ทำนายไว้ว่าต้องแพ้สงคราม และชนชาติตะวันตกก็ถูกบังคับให้ยอมรับการดำรงอยู่ของรัฐคอมมิวนิสต์อีกแห่งหนึ่ง

ไม่ว่าข้อตกลงเงินนี้จะจะมีข้อขาดตกบกพร่องอย่างใดก็ตาม ความสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างใหญ่หลวงนั้นอยู่ที่เหนือข้อถกเถียงใด ๆ ทั้งสิ้น ข้อตกลงดังกล่าวยุติความพยายามที่ไร้เหตุผลที่สุดและนานที่สุด ในศตวรรษนี้ ในอันที่จะเอาชนะขบวนการต่อต้านอาณานิคมของการปลดปล่อยชาติด้วยวิธีการทางทหาร ข้อตกลงนั้นยังยุติการปกครองอาณานิคมของฝรั่งเศสที่มีมาเกือบร้อยปีในอินโดจีนลง และก่อให้เกิดเวียดนามขึ้น 2 ประเทศ

การแบ่งแยกเวียดนามออกเป็นสองรัฐซึ่งมีระบบการปกครองไม่ถูกกัน ได้รับมาตรการว่าด้วยการลงโทษจากชาติมหาอำนาจที่สรุปข้อตกลงเงินนี้ว่า แต่ความขัดแย้งระหว่างพวกเวียดมินห์และพวกชาตินิยมซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้ามนั้น การประชุมเงินนี้ก็มิได้ผลิตข้อตกลงใด ๆ ที่ใช้การได้ คำสัญญาเกี่ยวกับเอกภาพของชาติก็ยังคงทิ้งไว้อย่างไม่สมบูรณ์ และดังนั้น จึงอาจเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าได้ว่า สันติภาพที่เงินนี้มานำให้นั้นอาจจะไม่ยืนยาวอยู่ต่อไปได้ คาดไว้ว่ารัฐบาลที่เป็นศัตรูกันที่ชานอญและที่ไซ่ง่อนแยกห่างออกจากกันต่อไปเพราะว่าภายใต้สภาพการณ์ที่เป็นอยู่เมื่อรัฐบาลในภาคใต้มีอายุอยู่ต่อไปหากมีการเลือกตั้งทั่วไป ก็เป็นที่คาดหมายกันว่ารัฐบาลนั้นจะต้องต่อต้านการจัดการเลือกตั้งดังกล่าว ในขณะที่พวกคอมมิวนิสต์ซึ่งถูกจำกัดการขยายการปกครองของตนไปอย่างสันติก็จะหันไปใช้กำลังอีก เมื่อพวกเขาปล่อยให้มีการก่อการร้ายต่อต้านรัฐบาลของโง ดินห์ เดียม โลกที่ได้รับความยุ่งยากก็ระลึกได้ว่า ข้อตกลงที่ไม่สมบูรณ์ที่เงินนี้นั้นเป็นอันตรายอย่างไร สิบปีหลังจากข้อตกลงเงินนี้ ความขัดแย้งทางอาวุธครั้งใหม่ก็รุนแรงขึ้นถึงขนาดและก่อให้เกิดความเกี่ยวพันระหว่างชาติ ซึ่งทำให้เกิดการคุกคามที่ยิ่งใหญ่ต่อสันติภาพของโลกมากกว่าปัญหาที่ก่อตัวจากสงครามอินโดจีนครั้งแรก

ในที่สุด ข้อตกลงเงินนี้ขาดลดจนความผิดพลาดที่จะนำมาซึ่งเอกภาพและสันติภาพอันถาวรก็ล้มเหลวในการเปิดทางให้แก่เสรีภาพทางการเมืองทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ ในภาคเหนือการต่อสู้เพื่อความอยู่รอดทางเศรษฐกิจและความก้าวหน้าทางอุตสาหกรรมกีดขวางการถอยหลังในทุกด้านจากระบบเผด็จการคอมมิวนิสต์อันรุนแรงซึ่งรัฐบาลโฮจิมินห์ได้เปลี่ยนไปเป็นดังนั้นในระหว่างปีหลัง ๆ ของสงคราม ในภาคใต้สงครามกลางเมืองบังคับแนวโน้มภายในของรัฐบาลให้ไปสู่การปกครองแบบยึดถืออำนาจเด็ดขาด รัฐบาลที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็กลายเป็นเผด็จการที่โหดเหี้ยม โดยมีได้ให้สิ่งใดที่เป็นเหตุผลไม่ว่าจะเป็นสมรรถภาพในการบริหารและความเข้มแข็งทางทหาร สิบปีหลังจากได้เอกราชประชาชนเวียดนามยังคงมิได้มีสถาบันต่าง ๆ อันเสรี ยังคงมิได้รับเอกภาพของชาติ และยังคงตกอยู่ในอันตรายอีกครั้งหนึ่งในการสูญเสียสิ่งที่ตนได้สู้รบให้ได้มาตลอดสมัยอาณานิคม คือ ความคงอยู่เป็นชาติเอกราชอย่างแท้จริง

เอกราชที่ปราศจากเอกภาพและเสรีภาพ

1

โจ ดินห์ เดียม ผู้ที่เขาได้โปรดให้ตั้งคณะรัฐบาลใหม่นั้น เป็นผู้ที่คนทั่วไปไม่นิยม เขาได้เองก็ไม่เคยโปรดปรานเขา ฝรั่งเศสก็คงจะไม่เลือกเขา ถ้าฝรั่งเศสยังคงมีอำนาจตั้งหุ่นเชิดได้ พวกที่เคยเข้าข้างฝรั่งเศสรวมทั้งผู้นำนิกายต่าง ๆ ก็ไม่เชื่อเขา และพวกเวียดมินห์ผู้ซึ่งเคยประณามเขาในอดีตว่ามี “การติดต่อกับพวกฟาสซิสต์ญี่ปุ่น” บัดนี้เรียกเขาว่า “คนของนักแทรกแซงอเมริกัน”

การต่อต้านอย่างเปิดเผยและกลอุบายลับ ๆ ต่อต้านเดียม อาจช่วยทำให้เขามีค่าสูงขึ้น ในฐานะนักชาตินิยมที่ไม่ยอมประนีประนอม แต่มีสาเหตุอันชอบธรรมที่ควรจะต้องกังวลในเรื่องคุณสมบัติของเขาในฐานะผู้นำ เดียมเป็นคาทอลิกที่เคร่ง เขาคิดแปลกจากคนส่วนใหญ่และชนชั้นนำที่มีการศึกษา ในบางกรณีความเป็นคาทอลิกของเขาทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจทางการเมืองมากพอสมควร ชุมชนคาทอลิกของเวียดนามซึ่งเป็นชนหมู่น้อยประมาณร้อยละ 10-15 ของประชากร โดยทั่วไปยังคงไม่ยุ่งเกี่ยวกับความรู้สึกชาตินิยม และต่อต้านต่างชาติที่มีอิทธิพลต่อคนส่วนใหญ่ที่มีเชื้อคาทอลิก โดยเฉพาะพวกขุนนางและผู้มีการศึกษาสูงที่แสดงความรู้สึกนี้ออกมา

ที่สำคัญยิ่งกว่านั้น อารมณ์ ปรัชญาสังคม และพฤติกรรมทางการเมืองของเดียมดูเหมือนจะตัดหนทางเบื้องหน้าทั้งหลายที่จะทำให้เขาเป็นวีรบุรุษของประชาชน เขามีได้เรียกร้องความรัก แต่เขาคิดว่าเขาควรได้รับความเคารพและเชื่อฟังในฐานะเป็นหัวหน้าของรัฐ เนื่องจากเขาคิดว่าเป็นการลดตัวลงที่พยายามแสวงหาความเคารพดังกล่าวด้วยการทำให้ประชาชนนิยมเขา เดียมจึงเป็นที่รู้จักแต่เพียงในวงการเล็ก ๆ ที่ยุ่งเกี่ยวกับการเมืองเท่านั้น ชื่อของเขามีได้ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นแต่อย่างใด นอกจากนั้น เขามีได้อยู่ในเวียดนามเกือบ 4 ปี และมีได้มีบทบาทที่แข็งขันอย่างใดในการจลาจลของพลหลังชาตินิยมที่นำไปสู่ความพินาศของรัฐบาลเขาได้

เดียมออกจากเวียดนามในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1950 พร้อมกับน้องชายของเขา คือ สังฆราช โจ ดินห์ ดุก เพื่อไปร่วมในการฉลองปีศักดิ์สิทธิ์ที่กรุงโรม เขาเดินทางไปยังกรุงโรมผ่านโตเกียวที่ซึ่งเขาได้พบกับชาวอเมริกันที่แนะนำว่าเขาอาจติดต่อกับไคร้ได้บ้างในวอชิงตัน เขาอยู่ในสหรัฐอเมริกาในเดือนกันยายนและตุลาคม และ ณ ที่นั้น เขาก็ได้พบปะกับชนกลุ่มเล็ก ๆ ที่สนใจเกี่ยวกับเวียดนาม แต่ไม่คุ้นเคยกับความซับซ้อนของสภาพทางการเมืองในอินโดจีน ทฤษฎีของเดียมจึงรวมเอาความเรียบง่ายที่โน้มน้าวใจคนกับเหตุผลแบบบังคับเข้าไว้ด้วยกัน หากลัทธิอาณานิคมยุติลงและเวียดนามมีรัฐบาลชาตินิยมที่แท้จริงแล้ว เมื่อนั้น พวกเวียดมินห์ก็จะแพ้ไปอย่างรวดเร็ว น้องชายของเขาแนะนำเดียมให้รู้จักกับสังฆราชสเปลมาน ซึ่งคงเป็นชาวอเมริกันคนแรกที่ยอมรับความคิดที่จะให้มีรัฐบาลเวียดนามซึ่งนำโดย โจ ดินห์ เดียม ผู้เป็นคาทอลิก

หลังจากพำนักอยู่ที่โรมเป็นระยะเวลาสั้น ๆ แล้ว เดียมก็ไปเยือนสวีตเซอร์แลนด์ เบลเยียมและฝรั่งเศส ณ ที่นั้น เขาได้พูดคุยกับพวกเวียดนามลี้ภัยที่เด่น ๆ เขาเดินทางกลับมายังสหรัฐอเมริกา ในค.ศ. 1951 และไปร่วมสัมมนาอยู่ที่สถานศึกษาอเมริกัน ที่เลกวูด มลรัฐนิวเจอร์ซีย์ และที่ออสตินนิง มลรัฐนิวยอร์ก เป็นเวลา 2 ปี เขาแสดงปาฐกถาตามมหาวิทยาลัยในภาคตะวันออกเฉียงและตะวันตกกลางหลายแห่ง และเดินทางไปวอชิงตันหลายครั้งด้วยกัน ณ ที่นั้นเขาพบว่าผู้ฟังเขาอย่างเห็นอกเห็นใจจำนวนมาก ในบรรดาผู้ฟังเหล่านั้นก็มีวุฒิสมาชิก ไมค์ แมนสฟิลด์ และจอห์น เอฟ. เคนเนดี ผู้แทนราษฎร วอลเตอร์ จู๊ด และผู้พิพากษาวิลเลียม ดักลาส แต่คำร้องของบุคคลเหล่านี้ให้สนับสนุนความต้องการเอกราชของเวียดนามมิได้มีอิทธิพลต่อรัฐบาลของทรูแมน หรือของไอเซนฮาวเวอร์แต่อย่างใด ทั้งสองยังคงดำเนินการช่วยเหลือฝรั่งเศสโดยปราศจากเงินช่วยเหลือไป

ตัวคำวิงวอนของผู้นำคาทอลิกลี้ภัยเวียดนาม เดียมก็ออกจากสหรัฐอเมริกาไปยังปารีสในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1953 และจากที่นั่นเขาก็ไปยังเบลเยียม และไปยังวัดนักบุญองเดร เลส์ บรจูลส์ นิกายเบเนดิกทีน แต่ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1954 ขณะที่มีการตัดสินใจชะตากรรมของเวียดนามที่เดียน เบียนฟู และเจนีวา เดียมก็กลับมายังปารีส ในระยะหลายสัปดาห์ต่อมาหลังจากที่มีการปรึกษาหารือกันที่ปารีส เดียมผู้ซึ่งไม่ทราบว่าจะทำอย่างไรกับความเจริญทางการเมืองอย่างตื่น ๆ ของปารีส จึงถูกน้องชายของเขาซึ่งมีประสบการณ์มากกว่า คือ ลูเยนคอยช่วยแนะนำ

การเจรจาที่สำคัญที่สุดที่เดียมกระทำในระหว่างที่เขาอยู่ที่ปารีส ก็คือการเจรจากับเขาได้ผู้ซึ่งในที่สุดก็ตัดสินใจขอให้เดียมตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้น เมื่อพิจารณาถึงการที่เขาได้ไม่นิยมเดียมที่รู้จักกันอยู่ทั่วไปและทางฝรั่งเศสก็ไม่นิยมเช่นกัน การตัดสินใจครั้งนี้ทำให้เกิดคำเล่าลือซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางทั่วไปว่า การเลือกเดียมนั้นกระทำไปด้วยแรงบีบบังคับอย่างมากของสหรัฐอเมริกาที่มีต่อเขาได้และฝรั่งเศส และด้วยการแทรกแซงของสังฆราชสเปลมแมนผ่านขบวนการสาธารณรัฐประชาชน ทั้งนี้มีได้หมายความว่าดัลเลสและสังฆราชสเปลมแมนไม่สนับสนุนรัฐบาลของเดียม พวกเขาสนับสนุนแม้จะมีประจักษ์พยานที่แสดงว่า ดัลเลสมีสัญญาณที่ประเด็นก็คือว่าไม่มีความจำเป็นที่อเมริกันต้องบีบบังคับรัฐบาลฝรั่งเศสมิได้คัดค้านการแต่งตั้งเดียม บุคคลที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีเวียดนามคนต่อไปเป็นผู้ที่รัฐบาลฝรั่งเศสสนใจน้อยที่สุด ยิ่งกว่านั้นที่น่าประหลาดก็คือยังมีการต่อต้านเดียมน้อยเหลือเกิน ในหมู่ผู้นำเวียดนามที่เคยร่วมมือกับฝรั่งเศสและเกลียดชังเขา คนเหล่านั้นหลายคนซึ่งอาจรวมทั้งเขาได้ด้วย เชื่อว่าใครก็ตามที่โง่พอที่จะอยากปกครองประเทศที่อาจจะถูกแบ่งภาคและเสียขวัญจากผลการประชุมที่เจนีวา ก็เท่ากับกำลังประสวาระสุดท้ายทางการเมือง อันเป็นชะตากรรมที่เขาทั้งหลายปรารถนาจะให้ตกแก่โจ ดินห์ เดียม

อย่างไรก็ดี ข้อเท็จจริงคงมีอยู่ว่าทั้งพวกคาทอลิกชาวเวียดนาม ชาวอเมริกัน หรือผู้สนับสนุนชาวฝรั่งเศสต่างก็ได้ช่วยแผ้วถางทางไปสู่อำนาจให้เดียม เขาถูกผลักดันไปสู่ตำแหน่งนั้นด้วยกระแสของเหตุการณ์ รัฐบาลใหม่ในเวลาเช่นนี้ไม่อาจมีผู้นำที่คนรู้ดีว่าร่วมมือกับฝรั่งเศสได้ วอชิงตันไม่จำเป็นต้องบอกเขาได้ว่า หากปราศจากความช่วยเหลือจากอเมริกันแล้ว การต่อต้านคอมมิวนิสต์ของเวียดนามจะไม่มีโอกาสแม้แต่เพียงที่จะหยุดยั้งกระแสเชี่ยวของคอมมิวนิสต์ได้ ทั้งวอชิงตันและเวียดนามที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่างก็มีความคิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่จะปฏิเสธไม่ยอมรับแนวทางที่ผู้ร่วมมือในอดีตบางคนเคยสนับสนุน กล่าวคือ แหกกว่ายอย่างระมัดระวังไปตามกระแสธารของคอมมิวนิสต์ด้วยความ

หวังว่าจะถูกพาไปสู่ฝั่งอย่างปลอดภัย นั่นคือเหตุผลที่ว่า ทำไมเขาได้จึงต่อต้านแรงกดดันที่จะให้แต่งตั้งอดีตนายกรัฐมนตรี ตรัน วัน ฮู ผู้เป็นชาวเวียดนามที่มีชื่อคนแรกที่ยอมรับข้อตกลงเจเนวา และสนับสนุนสิ่งที่จะรู้จักกันต่อมาว่าทางออก “แบบเป็นกลาง”

ไม่มีคู่แข่งที่น่ากลัวเลยสำหรับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี ที่มีลักษณะเดียวกันและเป็นที่ยอมรับทางการเมืองเท่าเทียม ขณะนั้น ในไซ่ง่อนน้องชายของเดียม คือ นูห์ได้ก่อตั้งกลุ่มผสมของพลังทางการเมืองที่แข็งขันทั้งหมดที่เรียกว่าแนวหน้าชาติขึ้นในวันที่ 27 พฤษภาคม แนวร่วมนั้นประกอบด้วยหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มคาทอลิกที่เป็นปีกแผ่น กลุ่มไต่เวียด และกลุ่มชาตินิยมอื่น ๆ แนวหน้านั้นเรียกร้องให้เขากลับมาเป็นผู้นำของรัฐบาลใหม่นี้

เดียมยอมรับการแต่งตั้งในวันที่ 19 มิถุนายน หลังจากชักชวนเขาได้ซึ่งไม่เต็มใจนักให้มอบอำนาจทางพลเรือนและทางทหารให้เขา ฝ่ายนูห์ซึ่งมุ่งแต่จะวางแนวทางการเมืองให้แก่พี่ชายของเขา ได้จัดส่งผู้ร่วมมือที่ใกล้ชิดที่สุดคนหนึ่งของเขาไปยังปารีสทันที เพื่อเตรียมเดียมให้พร้อมที่จะกลับมายังประเทศที่เขาจะปกครองต่อไป บุคคลที่นูห์เลือกคือ ตรัน ฉั่น ถิ่น ซึ่งเป็นทนายความที่เคยเกี่ยวข้องกับพวกเวียดมินห์มาก่อน และต่อมาก็คือเป็นรัฐมนตรีประชาสัมพันธ์ของเดียม

เดียมออกจากปารีสไปยังไซ่ง่อนในวันที่ 24 มิถุนายน มีผู้ร่วมทางมาด้วยคือ ลูเยน น้องชาย ตรัน ฉั่น ถิ่น และเหงียน วัน เทียว ผู้เป็นญาติและผู้สืบทอดคนสำคัญคนเดียวที่เต็มใจจะร่วมในคณะรัฐมนตรีของเดียม คนอื่น ๆ ซึ่งเขาพยายามชักชวนมา ต่างไม่ยอมรับแนวคิดทางการเมืองของเขา ที่มุ่งอย่างชัดเจนที่จะให้มีการปกครองโดยคน ๆ เดียว ทั้งพวกเขายังไม่เห็นด้วยกับความคิดฝันของเดียมที่จะมีโอกาสขัดขวางมิให้มีการตกลงที่เจเนวาที่จะเป็นประโยชน์แก่พวกเวียดมินห์ ดูเหมือนว่าเดียมจะเชื่อว่ากองทัพแห่งชาติซึ่งต่อสู้เพื่อการปกครองที่เป็นอิสระจะสามารถเอาชนะพวกเวียดมินห์ได้

เดียมมาถึงไซ่ง่อน ในวันที่ 26 มิถุนายน ค.ศ. 1954 ก่อให้เกิดความตื่นเต้นแต่เพียงเล็กน้อย และประชาชนมิได้แสดงความชื่นชมยินดีอะไร เดียมมิได้รับการต้อนรับอย่างวิบุรุษแห่งชาติที่กลับมาอย่างผู้ที่ได้ต่อสู้เพื่อประเทศ เป็นที่แน่ชัดว่าชื่อของเขามีได้ก่อให้เกิดความกระตือรือร้นขึ้นในหัวใจของมวลชน ผู้คนประมาณ 500 คนที่ไปรอบรับเขาที่สนามบิน ส่วนใหญ่ก็เป็นพวกขุนนางที่มีอายุขุนนางคาทอลิกและเจ้าหน้าที่ของรัฐบาล แต่ละบุคคลที่มาต้อนรับเขาในฐานะเป็นผู้นำใหม่ของชาติมิได้คาดฝันว่า ขณะที่ก้าวลงจากเครื่องบิน เดียมกำลังวางเท้าลงบนถนนที่จะนำเขาไปสู่ความมีชื่อเสียงในระยะสั้น ความสิ้นหวัง และความตายก่อนเวลาอันสมควร

2

อำนาจที่เขาได้มอบให้แก่นายกรัฐมนตรีคนใหม่ของเขา นั้น ตามทฤษฎีแล้วทำให้เดียมเป็นผู้ที่มีพลังอำนาจมากที่สุดในประเทศ แต่ภายในเวลาไม่กี่สัปดาห์เดียมก็ตระหนักว่าแท้จริงเขามีได้มีพลังอำนาจใด ๆ เลย อำนาจในรัฐเวียดนามมิได้อยู่กับรัฐบาลดังเช่นในอดีต อำนาจยังคงกระจุกกระจายและอยู่ในมือของกลุ่มต่าง ๆ ที่แข่งขันกันอย่างดุเดือด ผลประโยชน์ของกลุ่มต่าง ๆ ที่แบ่งอำนาจนั้นเข้ากับผลประโยชน์ของพวกฝรั่งเศส ผู้ซึ่งมีอำนาจที่สร้างมาจากหลักการเก่าแก่ของการแบ่งแยกและพิชิต แต่ผลประโยชน์เหล่านี้และการขาดสิทธิอำนาจส่วนกลางเป็นข้อขัดแย้งอย่างรุนแรงกับความต้องการ

ทางการเมืองที่จะเป็นรัฐอิสระ ที่กำลังยุ่งอยู่กับการต่อสู้เพื่อการอยู่รอด

นอกเหนือไปจากสภาพสับสนวุ่นวายทางการเมืองที่เป็นมรดกตกทอดมาจากรัฐบาลอาณานิคมแล้ว เดียมยังต้องเผชิญกับภารกิจที่น่าท้อใจเท่า ๆ กันเกี่ยวกับแนวอื่น ๆ อีกหลายกลุ่ม ประเทศอยู่ในสภาพทรุดโทรม สะพาน เขื่อน คลอง ถนน ทางรถไฟ โทรศัพท์ และการโทรเลขถ้าไม่ถูกทำลายก็ยังมีได้ซ่อมแซม บริเวณทำนอกร้างใหญ่ก็มิได้รับการไถหวาน ชาวานจำนวนนับไม่ถ้วนที่หนีจากชนบทไม่มีงานทำในเมือง และการบริหารที่ล้มเหลวซึ่งดำเนินงานโดยข้าราชการที่ไร้ความสามารถ เป็นศัตรูทางการเมืองและเหล่าเหล่า ก็ถูกเรียกให้มาช่วยจัดหาทรัพยากรมนุษย์และวัตถุดิบในการดูแลผู้ลี้ภัยที่หลั่งไหลมาจากภาคเหนือ

เดียมต้องเผชิญกับปัญหาว่า ทำอย่างไรจึงจะฟันฝ่าอุปสรรคที่ขัดขวางของฝ่ายต่าง ๆ และกลุ่มพลังต่าง ๆ มากมายที่เฉยเมยหรือเป็นปฏิปักษ์ได้ กองทัพต่อต้านเขา ตำรวจและหน่วยราชการลับก็ไม่เชื่อฟังเขา ทั้งในวงการชาวฝรั่งเศสและชาวจีนผู้ควบคุมเศรษฐกิจส่วนใหญ่อยู่ก็เป็นปฏิปักษ์ เพราะพวกเขาเกรงว่ารัฐบาลแห่งชาติที่เข้มแข็งจะลดพลังอำนาจของพวกเขาเอง เรื่องนี้เป็นความจริงในหมู่พวกเจ้าของที่ดินด้วย พวกเขาเกรงว่าการที่เดียมเรียกร้องให้มี "การปฏิวัติ" ระดับชาติจะหมายความว่าความเป็นนายถึงการปฏิรูปที่ดินอย่างถอนรากถอนโคน ผู้ร่วมมือเก่า ๆ ทั้งในและนอกรัฐบาลต่างพากันทำลายการปฏิบัติงานของเขาทุกฝีก้าว และพวก "รอจังหวะ" เก่า ๆ ก็ไม่ยอมสนับสนุนเขาด้วย เกรงว่ารัฐบาลของเขาจะล้มลงและพวกเวียดนามห์จะเข้ายึดครองเวียดนามได้ การที่อาจมีการเข้ายึดครองดังกล่าวได้เป็นอันตรายอันยิ่งใหญ่ที่สุดจริง ๆ ที่คุกคามเดียม และเป็นเหตุผลที่สำคัญเหตุหนึ่งที่ทำให้คิดกันว่าโอกาสที่จะอยู่รอดของเขาไม่มีเลย

พวกเวียดนามห์มีได้ถอนเจ้าหน้าที่การเมืองจากภาคใต้ และแม้ว่าการล้มอำนาจเดียมลงจะไม่ใช่เป็นสิ่งที่จะต้องทำในทันที กิจกรรมของเขาเหล่านั้นก็เป็นการทำทวยที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่เดียมจะต้องเผชิญ เพราะมวลชนรับฟังคำโฆษณาชวนเชื่อของพวกเวียดนามห์อีกแล้ว ชัยชนะของฮานอยต่อฝรั่งเศสเป็นที่ประทับใจของชนทั้งชาติ การเรียกร้องอย่างยิ่งใหญ่ที่แสดงความรักชาติ เพื่อเป็นอิสระจากการปกครองของต่างชาติได้กลายมาเป็นความจริง เนื่องจากผลของการต่อสู้ด้วยการใช้อาวุธภายใต้การนำของพวกเวียดนามห์ หลังจากเวลาเกือบ 15 ปี ในที่สุดสันติภาพก็กลับคืนมาสู่ดินแดนที่ถูกทำลายอย่างย่อยยับ และนั่นก็เป็นเพราะว่าพวกเวียดนามห์ได้ชัยชนะต่อฝรั่งเศส เป็นที่แน่นอนว่าพวกเวียดนามห์อยู่ภายใต้การควบคุมของพวกคอมมิวนิสต์ และมวลชนก็คือคอมมิวนิสต์ แต่ที่กล่าวหาพวกเวียดนามห์ว่าเป็นคอมมิวนิสต์นั้นไม่มีความหมายอะไรเลยหากพวกเวียดนามห์เป็นคอมมิวนิสต์ ดังนั้นพวกคอมมิวนิสต์ก็ควรได้รับเกียรติว่าเป็นผู้ปลดปล่อยเวียดนาม ยกเว้นแต่พวกคาทอลิกหมู่น้อยที่ซึ่มซาบในลัทธิอย่างดีแล้ว ที่มีเหตุผลพิเศษที่จะต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ก็มีอาจหวังได้ว่าประชาชนจะเป็นปฏิปักษ์ต่อพวกเวียดนามห์อย่างเปิดเผย หรือจะกระตือรือร้นกับการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์อย่างแข็งกร้าวของรัฐบาลใหม่ ที่ดีที่สุดในที่อาจหวังได้คือประชาชนจะคงความเป็นกลาง ซึ่งที่จริงก็เป็นท่าทีของชนส่วนมากที่มีต่อเดียม เมื่อตระหนักว่าประเทศมาถึงจุดหัวเลี้ยวหัวต่อ พวกเขาที่พร้อมที่จะวัดผลงานของเดียมว่าสอดคล้องกับความต้องการของตนหรือไม่ แทนที่จะสนใจข้ออ้างของการโฆษณาชวนเชื่อของพวกเวียดนามห์

นี่คือโอกาสของความอยู่รอดของชาวเวียดนามที่มีใช้คอมมิวนิสต์ โอกาสที่จะทำลายอิทธิพลที่พวกเวียดนามห์มีเหนือประชาชน โอกาสที่จะแสวงหาคำตอบให้แก่ปัญหาในการติดต่อกับมวลชน ปัญ

หาในการก่อตั้งรัฐบาลซึ่งประชาชนสนใจ จะเป็นไปได้หรือไม่ที่พวกที่ต่อต้านเดียมที่เคยมีส่วนอย่างมากที่ทำให้การต่อต้านคอมมิวนิสต์ล้มเหลวมาแล้ว จะให้โอกาสเขาได้กระทำการที่จำเป็นในอันที่จะหันไปใช้แนวตรงกันข้าม และที่สำคัญกว่านั้นก็คือ เดียมตระหนักหรือไม่ว่าการกระทำเช่นนี้จำเป็นจะต้องแยกตัวจากสถาบันต่าง ๆ และการปฏิบัติต่าง ๆ ในอดีตซึ่งก่อให้เกิดกำแพงคั่นระหว่างรัฐบาลและประชาชน เขารู้พอหรือเปล่าว่าประชาชนรอคอยความยุติธรรมและศักดิ์ศรีว่าประชาชนปรารถนาที่จะได้หาความสุขจากผลแห่งแรงงานของพวกเขา และถ้าเขารู้เขาพร้อมหรือไม่ที่จะกำหนดให้มีการปฏิรูปอย่างรุนแรงให้มีการเปลี่ยนแปลง ๆ ซึ่งเทียบได้กับการปฏิวัติทางสังคม

มีประจักษ์พยานน้อยที่ว่าเดียมมีเครื่องมือพร้อมสำหรับงานเช่นนั้น ความเป็นคนหัวรุนแรงของเขาแสดงออกในรูปของการตั้งต้นแบบนักชาตินิยม มิใช่ในรูปของการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปทางสังคมและการเมือง และรัฐบาลที่เขาจัดการสนับสนุนของมวลชนและทั้งกองทัพและกำลังตำรวจของประเทศที่ต่อต้าน แน่ชัดเหลือเกินว่ารัฐบาลนั้นไม่มีเครื่องมือพร้อมที่จะทำการปฏิรูป ซึ่งจะต้องกระทบกระเทือนผลประโยชน์ของกลุ่มการเมืองและกลุ่มสังคมที่ปกหลังแล้ว ข้อโต้แย้งที่ดูมีเหตุผลของเดียมก็คือว่า แรกทีเดียวเขาจะต้องเอาชนะสภาพที่จะก่อให้เกิดการชะงักงัน ซึ่งจะเป็นผลเสียแก่รัฐบาลของเขา และทางเลือกต่าง ๆ ที่เขาก็มีไม่มากนัก แต่การสนับสนุนของมวลชนเพื่อต่อต้านศัตรูของเขามีเป็นวิธีทางอย่างหนึ่งหรือของเขา และเงื่อนไขแรกคือการสนับสนุนของประชาชน มิใช่เป็นการตอบสนองความจำเป็นในการปฏิรูปสังคมอย่างทันที่หรือที่หยุก หรือมีผู้โต้แย้งว่า เดียมอาจเอาชนะใจชาวนาได้ด้วยการลดค่าเช่าที่ดินลง ซึ่งจะเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่การปฏิรูปที่ดินอย่างถอนรากถอนโคน ด้วยการประกาศว่าผู้ที่ได้รับที่ดินจัดสรรในอาณาบริเวณที่พวกเวียดมินห์ยึดครองอยู่นี้ จะได้รับการยอมรับว่าเป็นเจ้าของที่ดินที่ถูกต้องตามกฎหมาย และด้วยการประกาศสั่งการยึดกำหนดเวลาการชำระภาษีทุกชนิดของชาวนาออกไปชั่วคราว แน่แน่นอนว่าเจ้าของที่ดินใหญ่ ๆ จะต้องต่อต้านมาตรการดังกล่าวอย่างรุนแรง แต่พวกเขาอาจได้รับการชดเชยสำหรับการสูญเสียของเขา ความช่วยเหลือของอเมริกันซึ่งมากมายอยู่แล้วอาจเพิ่มสูงขึ้นเพื่อคลุมาวายจ่ายของการปฏิรูปเช่นนั้น ซึ่งจะให้ผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างมหาศาลแก่ “โลกเสรี”

เดียมมิได้เลือกวิธีนี้เป็นทางออก และมิใช่แต่เพียงเพราะว่าเขามีอารมณ์และปรัชญาแบบอนุรักษนิยม ปัญหาความยากลำบากทั้งหลายและอุปสรรคต่าง ๆ ซึ่งเขาจะต้องเผชิญอย่างแน่นอน อาจทำให้แม้นักปฏิรูปสังคมที่มีความรุนแรงก็ได้ เดียมอาจออกนอกกฎเกณฑ์การปฏิรูปแบบนี้ได้ แต่เขามีอำนาจถูกกฎหมายนั้นมาปฏิบัติได้ แม้แต่การลดภาษีที่ดินลง ก็มีอาจนำมาดำเนินการให้ลุล่วงไปได้ เพราะรัฐบาลขาดบุคลากรที่จะนำมาตราการเหล่านั้นไปใช้ในระดับท้องถิ่น บรรดาหัวหน้าระดับจังหวัด ภาค และท้องถิ่น ต่างก็เป็นผู้รับการแต่งตั้งมาจากรัฐบาลเก่าที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง พวกเขาร่วมมือกับเจ้าของที่ดินในการเอารัดเอาเปรียบและข่มขู่ชาวนา หากมีการออกคำสั่งให้ระงับการเก็บภาษีชาวนาก็จะยังคงมีการเก็บภาษีอยู่ดี แต่แทนที่ภาษีจะถูกส่งไปยังไซ่ง่อนก็จะกลับไปเข้ากระเป๋าเจ้าหน้าที่ส่วนท้องถิ่นเสีย

เดียมทราบดีว่าสิ่งเหล่านี้ควรจะต้องเปลี่ยนแปลง แต่มาตรการที่เขาตกลงใช้คือให้คนที่เขาแต่งตั้งไปแทนเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่น มิใช่เป็นการช่วยเหลืออย่างทันที่หรือเป็นการลงไปถึงรากของความชั่วร้ายเหล่านั้น อย่างไรก็ตาม วิธีการในการเปลี่ยนระบบนี้ ซึ่งได้แก่การก่อตั้งสถาบันท้องถิ่นที่มาจาก การเลือกตั้งซึ่งรับผิดชอบ ไม่เพียงแต่ต่อรัฐบาลเท่านั้นแต่ยังต่อประชาชนด้วย เดียมยังไม่ใช่ว่าง

น้อยก็ในขณะนั้น แม้ว่าเดียมจะปรารถนาที่จะทำเช่นนั้นเขาก็ทำไม่ได้อยู่ที่ ในฤดูร้อนปี ค.ศ. 1954 การเลือกตั้งในท้องถิ่นอาจจะทำให้พวกเวียดนามห์สามารถควบคุมชุมชนในชนบทได้เกือบหมด

ในทำนองเดียวกัน ความกระตือรือร้นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาลใหม่ แม้ว่าอาจทำให้เกิดขึ้นได้ก็มีอาจจะทำให้หันเหไปในรูปขององค์การและพรรคต่าง ๆ ที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเสรี ในเรื่องนี้ก็เช่นกัน รัฐบาลชาตบุคลการที่จำเป็นที่ได้รับการฝึกหัดมาแล้ว เวียดนาม ใน ค.ศ. 1954 ยังคงหมกมุ่นอยู่กับปัญหาที่เพิ่งเกิดขึ้นเมื่อเร็ว ๆ นี้ที่ได้นำไปสู่ชัยชนะของพวกเขาเวียดนามห์และกำลังของคอมมิวนิสต์ซึ่งเป็นผลที่ตามมา ก็มีอาจถูกโค่นลงได้ภายในเวลาไม่กี่เดือน องค์การที่ก่อตั้งขึ้นอย่างเสรีก็อาจถูกพวกเวียดนามห์ยึดไปได้เช่นกัน “พวกแนวร่วมประชาธิปไตย” ที่ได้รับอิทธิพลคอมมิวนิสต์เริ่มตึกคักขึ้นตลอดทั่วภาคใต้ทันทีทันใดหลังจากการตกลงที่เจนีวา คงจะเป็นการฆ่าตัวตาย ถ้าเดียมปล่อยให้กลุ่มชนเหล่านั้นเติบโตขึ้นมาอย่างเสรี เขาจะต้องต่อสู้กับกลุ่มเหล่านั้น แต่เขาจะทำเช่นนั้นได้ก็ต่อเมื่อปราบปรามกิจกรรมทางการเมืองที่มีได้รับอนุญาตให้หมดสิ้นเท่านั้น รวมทั้งการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าประกอบกิจกรรมลับ ดังนั้น ความอ่อนแอทางการเมืองซึ่งเป็นลักษณะของรัฐบาล จึงแสดงออกในรูปของความไม่สามารถยอมรับการทำงานเพื่อประชาธิปไตย เพราะประชาธิปไตยในทางปฏิบัติจะทำให้ศัตรูได้ประโยชน์ ทั้งนี้หมายความว่าเดียมมีอาจแม้แต่จะนำเสนอสภาพที่มีอยู่ของการสนับสนุนรัฐบาลของมวลชนมาใช้ได้ ซึ่งอาจจะยิ่งใหญ่กว่าที่ใคร ๆ คิด

การขาดการสนับสนุนที่เป็นกลุ่มเป็นก้อน และความเป็นปฏิปักษ์ซึ่งทวีขึ้นเรื่อย ๆ ของหมู่ชนและฝ่ายต่าง ๆ ทั้งหลายที่ต่อต้านเดียม นำไปสู่ความเชื่อมั่นกันอย่างกว้างขวางในเวียดนามและนอกประเทศว่า เพื่อการอยู่รอด เดียมจะต้องให้คู่ต่อสู้ของเขาซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์ร่วมอำนาจกับเขาด้วย ซึ่งได้แก่ผู้นำทางทหารที่สนับสนุนฝรั่งเศส นิกายต่าง ๆ และแม้แต่ผู้ร่วมรัฐบาลเขาได้ในอดีตผู้ซึ่งเคยร่วมมือกับฝรั่งเศส แต่แม้เดียมจะมีข้อบกพร่องต่าง ๆ นานา เขาก็ทราบดีว่า ในระยะยาว แนวทางดังกล่าวจะทำลายโอกาสของความอยู่รอดของเวียดนามห์ได้อย่างยิ่ง อย่างไรก็ตาม ความเข้าใจในประวัติศาสตร์ของเขาแม้จะไม่สมบูรณ์ ก็เตือนเขามิให้ล้าถอยจากความยึดมั่นแบบชาตินิยมที่ไม่มีการประนีประนอมของเขา หากปราศจากอาวุธนี้เสียแล้ว อาวุธอื่นทั้งหลายที่เขาอาจพยายามสร้างในภายหลังเพื่อต่อต้านการคุกคามของคอมมิวนิสต์ย่อมจะใช้ไม่ได้ผล เดียมมิได้หลงไปกับ “เอกภาพ” ซึ่งคิดกันว่า จะเกิดจากนโยบายนี้ มีบางขณะในการดำรงอยู่ของรัฐบาลใหม่ใด ๆ ก็ตามที่กลุ่มชนและฝ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็ศัตรูกันมากเพียงใด จะต้องรวมแรงร่วมใจกันเพื่อช่วยประเทศ แต่ก็ก็มีบางขณะที่เวลาเอกภาพจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการกำจัดฝ่ายที่ต่อต้านเอกภาพเท่านั้น

หลังจากเจนีวา รัฐที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางการเมือง และมีสิทธิอำนาจทางการบริหารเพียงแห่งเดียวในเวียดนามห์ได้จะทำได้ก็ด้วยการให้รัฐบาลอยู่เหนือกองทัพเท่านั้น ด้วยการตั้งอำนาจควบคุมการตำรวจไปจากกลุ่มเอกชนที่มีอาวุธ และด้วยการรวมเขตต่าง ๆ ที่อยู่ในความควบคุมของกลุ่มศาสนาและการเมืองให้เป็นการบริหารระดับชาติ ทั้งนี้หมายความว่า จะต้องตั้งคนอื่นขึ้นมาแทนผู้นำทางทหารที่ขัดแย้งกันอยู่อย่างเปิดเผย หมายความว่า หากพวกบินห์ เซียน ปฏิเสธเลิกควบคุมการตำรวจ ก็จะต้องถูกทำลายไป เช่นเดียวกับพวกหัวเหาและพวกเกาใต้ หากพวกเขาปฏิเสธที่จะรวมกำลังเข้ากับกองทัพของประเทศ และหากพวกเขาปฏิเสธไม่ยอมรับอำนาจบริหารส่วนกลางของไซ่ง่อน เดียมเข้าใจสิ่งนี้ดีกว่าผู้นำชาตินิยมคนอื่น ๆ

แต่เมื่อได้ตกลงใจแล้วว่าจะต้องไม่ยอมตามใจพลังกองทัพและกลุ่มต่าง ๆ เดียมจะกำจัดพวก เขาได้อย่างไร เขามีอาณัติโดยปราศจากพลังอำนาจที่แท้จริง ฐานะของเขาสิ้นหวังอย่างชัดเจน เมื่อ ตำรวจไซ่ง่อนภายใต้การควบคุมของพวกบินห์ เซียน ขับไล่พวกคาทอลิกที่สนับสนุนเดียมเดินขบวน สนับสนุนรัฐบาลอย่างเต็มใจ ดังนั้น จึงไม่เป็นที่น่าประหลาดใจเลยว่ามีการทำงานว่าเดียมจะหมด อำนาจอยู่เป็นประจำวันทั้งในเวียดนามและต่างประเทศ แม้แต่ก่อนที่การขัดแย้งกับกลุ่มต่าง ๆ ของเขา ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1955 ก็อาจจะทำให้เขาหมดอำนาจลงจริง ๆ

เดียมยังคงไม่สะดุ้งสะเทือนกับหลักฐานที่แสดงถึงความไร้สมรรถภาพทางการเมืองของเขา และยังคงเพิกเฉยกับเสียงที่แสดงความสิ้นหวังทั้งหลาย ด้วยการมองตัวเองว่าเป็นบุคคลที่มีภาระที่มีอาจ ทอดทิ้งไปได้ เดียมยึดหนทางเดียวที่เปิดให้เขาอย่างมั่นคง นั่นคือ การดำเนินการทางการเมืองอย่างมี ชั้นเชิงในระยะสั้น ในอันที่จะทำให้ศัตรูของเขาแตกแยกกันและทำอะไรเขาไม่ได้ และแม้แต่เพื่อนจะ ช้อความร่วมมือของพวกเขาชั่วคราว ตราบจนกระทั่งเขามีกำลังเพียงพอที่จะทำลายพวกเหล่านี้ให้แหลก รานเป็นคน ๆ เขายอมทำข้อตกลงยินยอมทำให้คนสองฝ่ายไม่ถูกกัน และตั้งใจแน่วแน่เมื่อสบโอกาส เหมาะที่จะเอาสิ่งที่เขาให้ไปกลับคืนมา ในสิ่งที่อาจเรียกได้ว่าเป็นเกมกีฬาที่ไร้อคติและขาดพิธีโอด ติบปะซึ่งเติมไปด้วยกลยุทธ์หลายแง่หลายมุม เขาจัดการกับคู่ต่อสู้ของเขาทีละคน และทำให้คู่ต่อสู้ เหล่านั้นกินแหนงแคลงใจกันยิ่งขึ้น และแสวงหาประโยชน์จากความขัดแย้งระหว่างเขาเหล่านั้นด้วยความ ช่วยเหลืออย่างสามารของหมู่หนึ่งชายของเขา ผู้ซึ่งมองดูหนทางอันคล้ายที่เติมไปด้วยกลยุทธ์ว่า เป็นหนทางที่แน่นอนทางเดียวที่จะนำไปสู่อำนาจ เดียมได้รับความสำเร็จในวิธีการเหล่านี้ แต่นั่นก็ เป็นเพราะว่าศัตรูของเขาไม่ได้เพียงแต่ช้อใจได้และแตกแยกกันเท่านั้น แต่ยังมีดลสิ่งทุกอย่างทาง การเมืองด้วย และเพราะว่าเขาได้รับการหนุนหลังทางการเมือง ทางขวัญและทางการเงินจากสหรัฐ ฐอเมริกาด้วย

3

การที่ศัตรูของเดียมหมดสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง และความสำคัญของความช่วยเหลือของสหรัฐอเมริกา เป็นที่ประจักษ์เป็นครั้งแรกในการต่อสู้เพื่อควบคุมกองทัพ ซึ่งเป็น การต่อสู้ที่นำไปสู่วิกฤติการณ์ที่ยืด เยื้อเป็นเวลาเกือบ 3 เดือน การต่อสู้เริ่มขึ้นในต้นเดือนกันยายน ด้วยการที่แม่ทัพคือพลเอก เหงียน วันห์ หินห์ โจมตีเดียมในที่สาธารณะ เรียกร้องให้ตั้งรัฐบาลใหม่ที่ “เข้มแข็งและเป็นของประชาชน” ให้แก่ประเทศ หินห์ยอมรับอย่างเปิดเผยว่าเขากำลังเตรียมรัฐประหาร และโอ้อวดว่าเขาอาจคว้า เดียมลงได้เพียงแต่ยกหูโทรศัพท์เท่านั้น

เดียมยอมรับการทำทายนั้น ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 1954 เขาสั่งให้หินห์ไป “พักผ่อนเพื่อ ศึกษา” ในประเทศฝรั่งเศสเป็นเวลา 6 สัปดาห์ โดยให้เริ่มภายใน 24 ชั่วโมงนั้นเลย หินห์แสดงการ ทำทายด้วยการใส่เสื้อเชิ้ตซีรตจักรยานยนต์ไปตามถนนต่าง ๆ ทั่วไซ่ง่อน ในวันที่ 19 กันยายน หินห์ก็ ส่งแถลงการณ์ไปยังหนังสือพิมพ์ อธิบายจุดยืนของเขา พร้อมด้วยข้อความในโทรเลขถึงเบาได้ขอให้ เขามาแทรกแซงด้วย ในวันเดียวกันนั้นเองเดียมก็กล่าวหาหินห์อย่างเปิดเผยว่าเป็นกบฏ ขณะเดียวกัน นั้นหินห์ก็ถูกเก็บตัวเียบอยู่ในบ้านของเขาซึ่งไม่จำเป็นเลย อีก 2-3 วันต่อมาเขาก็นำรถถังมาตั้งเรียง

รายรอบวังโรคม (ปัจจุบันคือพระราชวังอิสราภาพ) ซึ่งเป็นที่ทำการของข้าหลวงใหญ่ฝรั่งเศสมาแต่เดิม ซึ่งนายพลอ็ลลีโดมอปคินให้แก่เดียมในวันที่ 7 กันยายน ตำรวจที่รักษาพระราชวังนั้นอยู่ใต้บังคับบัญชาของศัตรูคู่อาฆาตของเดียมในกลุ่มบิन्ह เซียน เพื่อจะป้องกันตนเองจาก “ผู้คุ้มครอง” ของเขา เดียมก็นำหน่วยทหารรักษาดินแดนจากอันหนาลงมาไซ่ง่อน ขณะนั้นพวกบิन्ह เซียน พร้อมด้วยพวกหัวเหาและเกาได้ก็แสดงอย่างเปิดเผยว่าสนับสนุนพลเอกหินห์ในการต่อต้านเดียม ในคำประกาศร่วมกันที่ออกในวันที่ 16 กันยายน พวกขุนศึก อันธพาล เจ้าของสำนักโสเภณี และผู้นำกลุ่มทุจริตต่างๆ กล่าวด้วยน้ำเสียงของผู้มีคุณธรรมสูงส่งเรียกร้องให้ตั้งรัฐบาลใหม่ การเรียกร้องของพวกเขาได้รับการถ่ายทอดไปยังเบ้าได้โดยผู้นำของพวกบิन्ह เซียน คือ เลอ วัน เวียน ในวันที่ 20 กันยายน รัฐมนตรี 9 คน ใน 15 คนของรัฐบาลเดียมลาออก ดูเหมือนพวกเขาจะเชื่อเช่นเดียวกับนักพยากรณ์ส่วนมากทั้งในและนอกประเทศว่าอนาคตของเดียมมีคมมเสียแล้ว

อย่างไรก็ดี เดียมซึ่งรวบรัดอย่างถูกต้องว่าศัตรูของเขาไม่มีแผนอะไรและแตกแยกกันได้หันไปสนับสนุนหินห์ ส่วนใหญ่ก็เพื่อยกค่าของความเป็นกลางหรือความร่วมมือของพวกเขาให้สูงขึ้น เขามิได้ผิดหวังกับการลาออกของบุคคลต่างๆ ซึ่งไม่ช้าก็เร็วเขาคงจะต้องตัดทิ้งไปอยู่ดี คราวนี้เดียมก็เริ่มจำกัดคณะรัฐมนตรีของเขาให้อยู่เฉพาะในหมู่สมาชิกในครอบครัวและเพื่อนสนิทของเขา ยิ่งกว่านั้น การที่รัฐมนตรี 9 คนลาออกทำให้เดียมสามารถเสนอตำแหน่งที่ว่างอยู่นั้นให้แก่ผู้นำกลุ่มต่างๆ ที่พร้อมจะขายตัวได้ ขณะที่หินห์กำลังรอคำอนุญาตจากเบ้าได้เพื่อจะเริ่มรัฐประหาร ผู้เจรจาติดต่อของเดียมที่ได้รับเงินจากอเมริกาที่เริ่มงานของตนด้วยข้ออ้างว่าจะต้องป้องกันมิให้พวกคอมมิวนิสต์เคลื่อนไหวเพื่อแสวงหาประโยชน์จากวิกฤติการณ์นั้น หินห์นำกองทหารของเขาล้อมทำเนียบไว้ เลอ วัน เวียน ซึ่งเพิ่งกลับมาจากกาไปฝ่าเบ้าได้ได้เริ่มเจรจากับพวกหัวเหาและเกาได้ เพื่อตั้งรัฐบาลที่มีเขาเป็นผู้นำ แต่เดียมก็มีได้ชักซ้ายอยู่ ทันใดนั้นผู้นำหัวเหาและเกาได้ก็แจ้งไปยังหัวหน้าพวกบิन्ह เซียน ว่าเขาไม่เหมาะสมจะเป็นผู้นำของรัฐบาลใหม่ และพวกเขาที่ต่อต้านการที่เบ้าได้จะกลับมาเวียดนามด้วย ในวันที่ 24 กันยายน 48 ชั่วโมงก่อนที่ปฏิบัติการร่วมกันที่กลุ่มต่างๆ วางแผนไว้ต่อต้านเดียมจะเริ่มขึ้น ผู้นำพวกหัวเหา 4 คน และผู้นำเกาได้ 4 คน ก็เข้าร่วมในรัฐบาลที่พวกเขาเตรียมการไว้ว่าจะโค่นลง การดำเนินการอย่างมีชั้นเชิงนี้มีชาวอเมริกันผู้เสียภาษีทั้งหลายคำประกันตามที่ตกลงกันไว้ด้วยเงินหลายล้านเป็ยซีที่ไปเข้ากระเป๋าของกลุ่มทั้งสอง

“ความสามารถอันเร้นลับในการที่ทำให้ศัตรูของเขาแตกแยกกันด้วยการดำเนินการอย่างมีชั้นเชิงและซับซ้อน”¹ ของเดียมช่วยเขาเป็นอย่างมากในการต่อสู้กับผู้นำกองทัพที่ได้รับการสนับสนุนจากเบ้าได้ และวงการต่างๆ ที่มีอิทธิพลของชาวฝรั่งเศสในเวียดนาม แต่ความสามารถพิเศษเหล่านี้อาจช่วยเขาได้ หากมิใช่เป็นเพราะความผันแปรต่างๆ ในวงการระหว่างประเทศที่พิสูจน์จนให้เห็นว่าเป็นสิ่งที่ตัดสินใจอนาคตทางการเมืองของเขา การประชุมของฝรั่งเศส และอเมริกาในวอชิงตันเป็นเวลา 3 วัน ตั้งแต่วันที่ 27 ถึง 29 สิงหาคมนั้น แสดงให้เห็นประจักษ์อย่างชัดเจนว่า นับแต่นั้นต่อไปการอยู่รอดของเวียดนามที่มีโซ่คอมมิวนิสต์จะต้องขึ้นอยู่กับสหรัฐอเมริกา มิใช่ฝรั่งเศส แนวทางของเหตุการณ์ก่อนเจนีวา โดยเฉพาะการที่ฝรั่งเศสต้องพึ่งความช่วยเหลือจากอเมริกามากขึ้นทุกทีในเรื่องสงครามอินโดจีน ได้ช่วยวางรากฐานของการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ และก็เพราะการเปลี่ยนแปลงนี้ที่เป็นกำลังผลักดันเดียมในการต่อสู้ของเขาเพื่ออำนาจสูงสุด ซากของลัทธิอาณานิคมยังหลงเหลืออยู่ในกองทัพ ใน

กลุ่มต่าง ๆ และที่ไกลออกไปหน่อยก็คือใน “ความถูกต้องตามกฎหมาย” ที่ฝรั่งเศสได้สร้างขึ้นไว้ของ
 ประมุขแห่งรัฐคือเขาได้ เมื่อถึงปลายเดือนกันยายน ค.ศ. 1954 ก็เป็นที่แน่ชัดว่าสิ่งเหล่านี้จะต้องจบ
 สิ้นไป วอชิงตันกำลังทุ่มเงินในเวียดนามและเชื่อมั่นว่าตนรู้ดีกว่าปารีสว่าจะหยุดยั้งคอมมิวนิสต์ในเอเชีย
 ได้อย่างไร และตั้งใจอย่างเด็ดเดี่ยวว่าจะเป็นผู้บงการ ฝรั่งเศสไม่มีทางเลือก ฝรั่งเศสได้ตกลงแล้วว่า
 จะเข้าร่วมในองค์การสนธิสัญญาป้องกันเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ บัดนี้คณะผู้แทนฝรั่งเศสที่วอชิงตัน
 ตกลงใจในเรื่องต่าง ๆ ที่จะบรรลุถึง “อิสรภาพสมบูรณ์” ดังเช่น นายพลอีลีใต้กล่าวไว้ ในวันที่ 30
 สิงหาคม ความรับผิดชอบในการบริหารทางยุติธรรม ตำรวจ ความมั่นคง ความปลอดภัยของสาธารณะ
 และการบินพลเรือนถูกมอบคืนให้รัฐบาลเดียม ในวันที่ 11 กันยายน อย่างน้อยก็ในทางทฤษฎี ก้าวต่อ
 ไปซึ่งเป็นที่ตกลงกันแล้วในหลักการที่วอชิงตัน คือ การอนุญาตให้เวียดนามออกเงินตราของตนเอง
 ซึ่งแท้จริงหมายความถึงการล้มเลิกธนาคารอินโดจีน วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1955 เป็นวันที่กำหนด
 ไว้สำหรับการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญนี้ ฝรั่งเศสยังยอมตกลงต่อไปที่จะยกเลิกข้อตกลงไปซึ่งอาศัยข้อตกลง
 ลงนี้ ฝรั่งเศสได้มีอำนาจอย่างแท้จริงในการควบคุมเศรษฐกิจ การค้าและการคลังของเวียดนาม ตกลง
 ย้ายการบังคับบัญชาทั้งหมดของกองทัพแห่งชาติไปให้รัฐบาลเวียดนาม ตลอดจนมอบความรับผิดชอบ
 ในการฝึกกองทหารเวียดนามให้แก่คณะเจ้าหน้าที่ทหารของสหรัฐ ให้รัฐบาลเวียดนามมีอำนาจเต็มที่ใน
 เรื่องเงินช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาทั้งหมด และในที่สุดตกลงให้ถอนกองกำลังรบนอกประเทศตาม
 คำร้องขอของรัฐบาลเวียดนาม

การตกลงดำเนินงานเป็นขั้น ๆ เหล่านี้ ในวอชิงตันเมื่อเดือนกันยายน มิได้เป็นที่รู้จักทราบหลัง
 จากที่มองเคส ฟรอนซ์ ไปเยือนวอชิงตันในวันที่ 20 พฤศจิกายน ระหว่างการอภิปรายในสภาฝรั่งเศส
 มองเคส ฟรอนซ์ ถูกกล่าวหาว่าขายผลประโยชน์ของฝรั่งเศสด้วยการยอมรับ “ทางออกของอเมริกา”
 เรื่องนี้ได้รับการปฏิเสธจาก กี ลา ซอมเบรอเซ ผู้เป็นรัฐมนตรีว่าการรัฐโพ้นทะเล ซึ่งยืนยันข้อตกลง
 ที่วอชิงตันมุ่งให้ฝรั่งเศส-อเมริการ่วมมือกันในอินโดจีน เขากล่าวว่าเวียดนามและสหรัฐอเมริกาได้ยืนยัน
 อย่างแน่วแน่ที่จะไม่สอดแทรกในผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและการค้าของฝรั่งเศส

ลา ซอมเบรอเซ อยู่ในฐานะที่ปลอดภัยพอสมควร สหรัฐอเมริกามีได้สนใจที่จะเข้าแทนที่ฝรั่ง
 เศษด้านเศรษฐกิจในอินโดจีน เหตุจูงใจของวอชิงตันคือการค้ำนึ่งถึงในด้านยุทธศาสตร์และการเมืองมาก
 กว่าด้านเศรษฐกิจเฉพาะหน้า ยิ่งกว่านั้น ผลประโยชน์ทางการธุรกิจของฝรั่งเศสในขณะนั้นยังไม่ถูกคุก
 ความแต่อย่างใด ในวันที่ 30 ธันวาคม ค.ศ. 1954 และต่อมาอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 30 มีนาคม ค.ศ.
 1955 เดียมทำสัญญาตกลงทางเศรษฐกิจซึ่งรักษาผลประโยชน์ของธุรกิจฝรั่งเศสในเวียดนามได้ จุด
 มุ่งหมายของเดียมนั้นเริ่มแรกเป็นด้านการเมืองและการทหารด้วย เขาปรารถนาจะสร้างเงื่อนไขจะทำให้
 ให้สามารถต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ได้สำเร็จ เงื่อนไขหนึ่งคือให้สหรัฐอเมริกาเข้ารับเป็นผู้ปกป้อง
 เวียดนามใต้ทางด้านทหาร และอีกเงื่อนไขหนึ่งและข้อนี้ดูมีความสำคัญในฉบับพันมากกว่า คือ ให้
 ฝรั่งเศสสละอำนาจทางการเมืองของตนในเวียดนามซึ่งเดียมมองมาตลอดเวลาว่าเป็นอุปสรรคอันยิ่งใหญ่
 ของเวียดนามในการต่อสู้คอมมิวนิสต์

ความขัดแย้งอีกหลายประการและการเผชิญหน้ากันอย่างน่าตื่นเต้นหลายครั้ง เป็นสิ่งที่คาดได้
 ว่าจะต้องเกิดขึ้นก่อนที่ฝรั่งเศสในอินโดจีนจะยอมละทิ้งอำนาจของตนไป แต่ในระยะยาวอิทธิพลอเมริกัน
 มิใช่ฝรั่งเศสจะเป็นสิ่งที่ตัดสิ้นชะตากรรมทางการเมืองของเวียดนามได้

เดียมรอคอยให้สิ่งเหล่านั้นเกิดขึ้น และดังนั้นเขาจึงมีเคยกลางแคลงใจเลยว่าผลของการต่อสู้ของเขากับพลเอกกินท์จะเป็นเช่นไร เขาเพิกเฉยต่อคำแนะนำของเขาได้ ในวันที่ 1 ตุลาคมที่ตั้งให้กินท์เลอ วัน เวียน และ เหิงยวน วัน ชวน เข้าร่วมในคณะรัฐมนตรี ทั้งคำร้องเรียนที่กินท์มีถึงเขาได้ในเวลาต่อมาให้สนับสนุนการต่อต้านเดียม มิได้มีการตอบสนองใด ๆ ทั้งสิ้น มีผู้ที่รู้เหตุผลของความระมัดระวังของเขาได้แต่เพียงจำนวนน้อยเท่านั้น กล่าวคือในวันที่ 2 ตุลาคม นายพลอีลีเมือกกลับจากการปรึกษาหารือที่วอชิงตันได้ทูลเขาได้ว่ามีข้อตกลงอะไรบ้าง และเหตุใดฝรั่งเศสจึงต้องคล้อยตามไปกับการที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนเดียม หลังจากเจียงคิงยังอยู่กว่าหกสัปดาห์ ซึ่งในระหว่างนั้นเดียมปฏิเสธไม่ยอมเจรจาประนีประนอมใด ๆ เขาได้ก็ทรงยินยอมตกลง ในวันที่ 13 พฤศจิกายน พระองค์มีรับสั่งให้กินท์ไปยังประเทศฝรั่งเศส เพื่อ “ปรึกษาหารือ” และในวันที่ 29 พฤศจิกายน พระองค์ทรงประกาศปลดกินท์ในข้อหาเขาได้ “ให้คำแนะนำที่ไม่ดี”² เขาได้ยังคงไม่ยอมฟังผู้สนับสนุน พระองค์ที่เรียกร้องให้พระองค์เข้าเกี่ยวข้องกับพระองค์เอง และกลับเวียดนามพร้อมกับกินท์ วอชิงตันแสดงให้เป็นที่รู้กันทั่วไปว่าจะไม่อยู่เฉยหากเดียมถูกปลด รายงานที่วุฒิสมาชิกแมนสฟิลด์เสนอต่อคณะกรรมการความสัมพันธ์กับต่างประเทศของวุฒิสภา ในวันที่ 15 ตุลาคม นั้น คัดค้านแผนการใด ๆ ที่จะหาคณาแทนเดียมอย่างแข็งขัน แมนสฟิลด์กล่าวว่า “หากเดียมถูกโค่นลง สหรัฐอเมริกาควรพิจารณาเพิกถอนความช่วยเหลือทั้งหมดที่ให้แก่เวียดนาม และกองกำลังสหภาพของฝรั่งเศส ณ ที่นั่นทันที ยกเว้นความช่วยเหลือที่มีลักษณะด้านมนุษยธรรม”³ ในวันที่ 24 ตุลาคม ประธานาธิบดี ไอเซนเฮาเวอร์ส่งจดหมายเปิดผนึกให้กำลังใจและสนับสนุนไปถึงเดียม เพื่อยืนยันสัญญาช่วยเหลือตั้งแต่เริ่มแรก และแจ้งให้เขาทราบว่าตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1955 ความช่วยเหลือของอเมริกันทั้งหมดที่ให้เวียดนามจะให้โดยตรงกับรัฐบาล (จดหมายฉบับนี้กลายเป็นประเด็นของการโต้เถียงระหว่างไอเซนเฮาเวอร์และประธานาธิบดีจอห์นสัน ผู้ยืนยันว่าจดหมายนี้เป็นกรรวิธีเริ่มนโยบายที่อเมริกากำลังใช้กับเวียดนาม ขณะนั้น ไอเซนเฮาเวอร์อ้างว่า เขาได้พูดถึงเรื่องความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจเท่านั้น และจดหมายนั้นมีได้เป็นสื่อยืนยันว่าสหรัฐอเมริกาจะช่วยให้ความคุ้มครองทางทหารแก่เวียดนาม ใจความของจดหมายจะชี้ให้เห็นว่าความจริงนั้นอยู่ระหว่างกึ่งกลางของข้อความที่ตรงกันข้ามสองอย่างนั้นตามเคย ข้อความบางตอนอาจแปลความได้อย่างใดอย่างหนึ่ง คือ “ดังนั้น ข้าพเจ้าจึงสั่งให้เอกอัครราชทูตอเมริกาประจำเวียดนาม ร่วมตรวจสอบกับท่านในฐานะที่ท่านเป็นหัวหน้ารัฐบาล แผนการช่วยเหลืออันฉลาดเฉลียวที่อเมริกาให้กับรัฐบาลโดยตรง จะใช้เพื่อช่วยเหลือเวียดนามในช่วงเวลาของการทดลองในปัจจุบัน โดยมีข้อแม้ว่ารัฐบาลของท่านพร้อมที่จะให้ความมั่นใจว่าจะสามารถรักษามาตรฐานการปฏิบัติงานไว้ได้ถ้าได้รับความช่วยเหลือดังกล่าว จุดประสงค์ของข้อเสนอนี้ก็เพื่อช่วยรัฐบาลเวียดนามในการพัฒนาและรักษารัฐให้เข้มแข็ง น่าอยู่ สามารถต่อต้านความพยายามที่จะบ่อนทำลายหรือคุกคามทางทหาร”)

อาศัยการสนับสนุนอันเข้มแข็งเช่นนี้ เดียมจึงสามารถผ่านการทดสอบสำคัญอันดับแรกของเขาในการต่อสู้เพื่อจะสร้างรัฐบาลที่มีประสิทธิผลและเป็นอิสระให้แก่เวียดนามได้ ในปลายปี ค.ศ. 1954 เขาก็พร้อมที่จะเริ่มการรณรงค์ครั้งต่อไป คือ การต่อสู้เพื่อขจัดกลุ่มต่าง ๆ ออกจากชีวิตการเมืองของเวียดนาม และดังนั้นก็เกือบจะเป็นการรู้สิ่งที่เขาทำมาจนถึงเวลานั้น

4

เดียมเริ่มสงครามกับพวกกลุ่มต่าง ๆ ด้วยการเคลื่อนไหวที่เห็นได้ว่าเป็นไปในทางการเมือง เพื่อต่อต้านหัวหน้าของพวกบินห์ เซียน เขาปฏิเสธที่จะต่อใบอนุญาตสำหรับสถานการพินน์ร็องมด์ ของ เลอ วัน เวียน ส่วน “จอมทัพ” ตรัน วัน ส่วย ของพวกหัวเหา ซึ่งเป็นนักขุกรรโชกแสวงหากำไร จากการพินน์และเป็นรัฐมนตรี อาจจัดได้ว่าเสื่อมศีลธรรมทัดเทียมกับ เลอ วัน เวียน แต่เดียมไม่สามารถจัดการกับทั้งสามนิกายได้พร้อมกัน นอกจากนี้ การที่พวกบินห์ เซียน มีอำนาจควบคุมตรวจไซ่ง่อน และไซลอง และหน่วยรักษาความปลอดภัยเป็นสิ่งที่คุกคามอยู่เฉพาะหน้ามากกว่ากิจกรรมของพวกหัวเหา ในบริเวณที่ห่างไกลออกไป ถัดจากการมีอำนาจควบคุมกองทัพ จุดมุ่งหมายที่สำคัญที่สุดของเดียมในเวลานี้คือ ต้องการมีอำนาจควบคุมตำรวจของนครหลวง

ด้วยการที่เขาเอาชนะหินห์ได้และยิ่งกว่านั้นเพราะการประกาศใช้มาตรการในนามของอริปไตยของเวียดนาม ในต้นปี ค.ศ. 1955 เดียมอยู่ในฐานะที่แข็งแกร่งกว่าในระยะแรกมาก กิจกรรมของธนาคารอินโดจีนที่ต่างชาติควบคุมอยู่ก็จบสิ้นลง และโดยอาศัยกฤษฎีกา ลงวันที่ 3 ธันวาคม มีการตั้งธนาคารแห่งชาติของเวียดนามขึ้นอย่างค่อนข้างรีบเร่ง เนื่องจากต้องเปิดดำเนินกิจการในวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1955 อันเป็นวันที่ความช่วยเหลือของอเมริกาจะให้โดยตรงแก่รัฐบาลไซ่ง่อน ในวันที่ 12 มกราคม รัฐบาลก็เข้ายึดการบริหารท่าเรือไซ่ง่อนจากฝรั่งเศส ไม่มีข้อสงสัยเลยว่า มาตรการเหล่านี้และมาตรการในเวลาต่อมาทำให้ศักดิ์ศรีของเดียมสูงขึ้นในฐานะนักชาตินิยมที่มุ่งมั่นจะลบล้างรอยของลัทธิอาณานิคมให้หมดสิ้นไป

ข้อเท็จจริงที่ว่าความช่วยเหลือโดยตรงของอเมริกายังประกอบด้วย การช่วยเหลือกองทัพของเวียดนาม เป็นสิ่งที่ทำให้เดียมตัดสินใจต่อสู้เพื่ออำนาจ เพราะหมายความว่า บัดนี้กองทัพต้องพึ่งรัฐบาลแทนที่จะไปพึ่งฝรั่งเศส ทั้งยังทำให้เดียมมีเครื่องมืออย่างหนึ่งในการต่อต้านกลุ่มต่าง ๆ เนื่องจากฝรั่งเศสได้ยุติให้เงินอุดหนุนแก่พวกเหล่านี้มาตั้งแต่วันที่ 11 กุมภาพันธ์ ข้อตกลงอย่างหนึ่งที่ลงนามกันในวันนั้นระหว่างนายพลโกลสตินีของฝรั่งเศสและเสนาธิการคนใหม่คือ เลอ วัน ดี เป็นก้าวสำคัญอีกก้าวหนึ่งไปสู่อริปไตยของชาติ ฝ่ายบัญชาการซึ่งเป็นฝรั่งเศสโอนความรับผิดชอบต่อกองทัพทั้งหมดไปให้รัฐบาลเวียดนาม แม้ว่าจะมีนายทหารไม่กี่คนที่สวามีภักดีต่อเดียมอย่างเต็มที่ มาบัดนี้ทหารส่วนใหญ่ก็เข้ามาใกล้ชีวิตรัฐบาลมากขึ้น เนื่องจากพวกเขาทราบว่าทหารอเมริกันจะมารับช่วงการฝึกและการจัดระเบียบกองทัพ นายทหารเหล่านั้นส่วนมากนิยมเดียม เดียมยังตั้งบุคคลที่เขาคิดว่าสวามีภักดีต่อเขาคือ พลเอก เลอ วัน ดี เข้าแทนที่หินห์ แต่ชัยชนะเหนือกองทัพของเดียมยังไม่สมบูรณ์ เนื่องจากเขาได้รับความร่วมมือจากดี ด้วยการยอมตกลงแต่งตั้งจเรใหญ่ของกองทัพที่เป็นคนนิยมฝรั่งเศสและนิยมเขาได้ คือ พลเอก เหงียน วัน วิ นายพล ดี และนายพล วิ กลายเป็นบุคคลสำคัญในการต่อสู้กับกลุ่มต่าง ๆ แต่นายทหารที่มีการศึกษาดีอีกสองคนคือพันเอกตรัน วัน ดง และพันเอก ดวง วัน มินห์ (“มินห์ผู้ยิ่งใหญ่”) จะเป็นผู้ที่แสดงบทบาทเกี่ยวกับชะตาชีวิตของเดียมยิ่งกว่า และเกี่ยวกับชะตากรรมของวิวัฒนาการทางการเมืองของเวียดนามได้ อย่างไรก็ดี ในต้นปี ค.ศ. 1955 เขาเป็นคนสองคนในบรรดานายทหารหนุ่มจำนวนมากที่ความต้องการที่จะได้รับการเลื่อนยศ ทำให้เขากลายเป็นผู้รักชาติ และในที่สุดก็กลายเป็นผู้สนับสนุนเดียม

เนื่องจากเดียมเชื่อมั่นอย่างซัดแน่นว่าคนที่ก่อปรด้วยคุณธรรม คือ ผู้ที่ต่อสู้อาณาจักรด้วยวิธีการที่เห็นว่าผิดศีลธรรม หากศัตรูของเขาเข้ามาใช้ เขาจึงเริ่มทำให้กลุ่มต่างๆ อ่อนกำลังลงด้วยการแสวงหาประโยชน์จากการเห็นแก่เงินของผู้นำของกลุ่มเหล่านั้น ในวันที่ 14 มกราคม เขาหลอกล่อนายทหารหัวเหาที่สำคัญคนหนึ่ง คือ พันเอก เหงียน วัน เว้ ผู้เป็นเสนาริการของจอมพลตรัน วัน สวย ให้มาเข้าค่ายของเขาได้สำเร็จ เว้นาทหารมาด้วยประมาณ 3,500 คน ซึ่งในที่สุดก็เข้าร่วมกับกองทัพแห่งชาติอีกไม่กี่สัปดาห์ต่อมา นายทหารอีกคนหนึ่งคือ พันตรี เหงียน เด ก็นำทหารหัวเหามาพร้อมอีกประมาณ 1,500 คน หลังจากได้เงินรางวัลมาใส่กระเป๋าตนในการทรยศต่อส่วยผู้ซึ่งเคยอยู่เคียงข้างในคณะรัฐมนตรีของเดียม เด และเว้ ก็กล่าวหาส่วยว่าละโมภและทรยศต่อชาติ ในปลายเดือนมกราคม ผู้นำเก่าได้คือ ตรินห์ มินห์ เท ผู้ซึ่งได้รวมพลไปสนับสนุนเดียมตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนที่แล้ว ได้กระทำดังนั้นอีก ซึ่งอาจจะเป็นเพียงเพื่อแสดงความแข็งแกร่งขึ้นเรื่อย ๆ ของรัฐบาล เขาได้รับรางวัลด้วยการเลื่อนยศขึ้นเป็นนายพล หลังจากนั้นไม่นานนักเขาก็นำกองทหารประมาณ 5,000 คนของเขาไปยังไซ่ง่อน หลังจากเดียมได้กลุ่มที่แตกแยกมาจากพวกเก่าได้นี้ซึ่งเคยเป็นศูนย์กลางของ “พลังสาม” ระหว่างพวกคอมมิวนิสต์และผู้ร่วมมือของเขามาร่วมด้วย นายพลหัวเหาที่ไม่ชื่อผู้หนึ่งคือ เหงียน เกีย โง ก็ประกาศความตั้งใจของเขาที่จะรวมพล อย่างไรก็ตามก็ดี เขารอจนกระทั่งแน่ใจได้ว่า เดียมได้เปรียบอย่างแน่นอนแล้วก่อนที่เขาจะย้ายกองทหารของเขาเข้ามาเข้าด้วย

ขณะที่สมรรถภาพทางทหารของเดียมสูงขึ้นเรื่อย ๆ ขณะที่กลุ่มต่างๆ สูญหายไป ความขัดแย้งต่างๆ ระหว่างพวกหัวเหาและเก่าได้ ตลอดจนการแตกแยกภายในกลุ่มต่างๆ ทำลายความสามารถของเขาเหล่านั้น ในการเตรียมการต่อต้านการโจมตีของเดียมที่คาดเอาไว้ล่วงหน้าเรื่อยๆ พวกบิन्ह เซียน ซึ่งเป็นเป้าหมายแรกของเดียม ร่วมมือร่วมใจกันอย่างแน่นหนาภายใต้ผู้นำของเขา แต่ผลประโยชน์ของพวกเขากำหนดไว้เฉพาะด้านเกี่ยวกับท้องถื่นมาก ขัดกับเป้าหมายของชาติมากเกินกว่าที่จะทำให้พวกเขา มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการเป็นผู้นำของกลุ่มผสมที่มุ่งจะปกครองทั้งประเทศ การแข่งขันซึ่งมีมาแต่ตั้งเดิมระหว่างพวกหัวเหาและเก่าได้รุนแรงขึ้น เมื่อทั้งสองพยายามขยายเขตแดนของบริเวณต่างๆ ที่พวกเขาควบคุมอยู่ ด้วยการเข้ายึดดินแดนที่เคยเป็นของพวกเวียดมินห์มาแต่ก่อน แต่กระนั้นกลุ่มอันธพาลทางการเมืองเหล่านี้รู้ดีว่าเดียมจะทำลายพวกเขาลงทีละกลุ่ม ๆ นอกจากว่าพวกเขาจะร่วมมือกัน แต่หาการหยิ่งรู้เป็นพัก ๆ เช่นนี้ คือผลของความกลัวว่าจะสูญเสียพลังอำนาจที่จะปกป้องแหล่งรายได้ของตน และดังนั้นผู้นำกลุ่มทั้งหลายจึงมิได้คิดจะทำอะไรที่มีเหตุผล เนื่องจากพวกเขาส่วนมากแข่งขันกันในการปล้นสะดมทรัพย์สินของชาติ ความกลัวว่าจะสูญเสียสมบัติส่วนตัวของตนที่ได้จากการปล้นสะดมเหล่านั้นมีแต่ทำให้เกิดความแตกแยกเพิ่มมากขึ้น สิ่งนี้อธิบายได้ว่าเหตุใดผู้นำกลุ่มส่วนมาก เมื่อเดียมตั้งใจจะซื้อพวกเขาจึงต่างเต็มใจที่จะทำสิ่งที่ขัดกับผลประโยชน์ของตนซึ่งอยู่ที่การปฏิบัติงานร่วมกัน

ต้องคนขนาดเขาได้ผู้มองเห็นโอกาสที่จะขัดขวางการแสวงหาอำนาจที่แท้จริงของเดียม การสงบศึกระหว่างกลุ่มต่างๆ จึงเกิดขึ้นในวันที่ 3 มีนาคม พวกบิन्ह เซียน เกาได้ และหัวเหา ทำ “ไม่รุกรานกัน” และก่อตั้ง “สหภาพทางจิต” ของกลุ่มทั้งสาม ซึ่งมุ่ง “ป้องกันประเทศและรับใช้ประชาชน” ในวันที่ 4 มีนาคม ตัวการระดับนำทางการเมืองของกลุ่มผสมที่ไม่น่าเชื่อถือใจนี้คือ ฟาม คง ตัก ผู้เป็น “สันตะปาปา” ของพวกเก่าได้ เรียกร้องให้มีรัฐบาลประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง “ที่ประกอบด้วยคนสุจริต”⁴

กลุ่มผสมนี้มีพวกชาตินิยมที่ต่อต้านเดียมหลายกลุ่มมาเข้าร่วมด้วย ด้วยเหตุผลต่าง ๆ กัน บางคนเช่นผู้นำโดเวียด คือ เหงียน ตน ฮวน มาร่วมด้วยเพราะเดียมปฏิเสธไม่ยอมต่อคำเรียกร้องของเขาที่จะได้มีบทบาทในรัฐบาล ส่วนคนอื่น ๆ เช่น หัวหน้า “พรรคประชาธิปไตย” คือ พัน กวง ดัน และอดีตผู้นำทรอตสกี คือ โฮ ฮู ตวง มาร่วมด้วย เพราะพวกเขาคิดผิด ๆ ว่าอาจใช้กลุ่มเหล่านี้ในการก่อตั้งรัฐบาลผสมซึ่งประกอบด้วยนักชาตินิยมที่มีชื่อเสียง ที่น่าประหลาดใจยิ่งกว่านั้น และทำให้เดียมตกใจอย่างไม่มีข้อสงสัยคือ นายพลเท็งเฟ็งได้รับการเลื่อนยศใหม่ ๆ ก็เข้าร่วมในแนวร่วมนี้ด้วย แต่เพียงไม่กี่วันเท่านั้น ประหนึ่งจะพิสูจน์อิสรภาพอันทรนของเขากวาระหนึ่ง เขากลับมาหาเดียมในวันที่ 7 มีนาคม อาจจะเพื่อมารับเงินอีกครั้งหนึ่งในการแย่งชิงอำนาจและความมั่งคั่งจนสุดฤทธิ์นี้ เพื่อที่จะได้ไม่มีใครโกงมากไปกว่าใคร เขาได้เปิดเผยของพระองค์ในอันที่จะโค่นเดียมด้วยการแสดงความพอพระทัยในการทำงานของเดียม

เนื่องจากเวลาจะไม่เข้าข้างกลุ่มต่าง ๆ เสียแล้ว พวกเขาจึงต้องเริ่มปฏิบัติการในวันที่ 21 มีนาคม พวกเขายื่นคำขาดให้ตั้งรัฐบาลแห่งชาติขึ้นภายในเวลา 5 วัน เดียมผู้ซึ่งไม่มีความตั้งใจจะปฏิบัติตามแต่อย่างใด แต่กระนั้นก็ระมัดระวังในการปฏิเสธคำขาดนั้น เขาให้สัญญาอย่างวางใจว่าจะนำกองทัพของกลุ่มต่าง ๆ ไปรวมกับกองทัพของชาติ โดยมีเงื่อนไขที่หัวหน้าทั้งหลายจะยอมรับได้ เนื่องจากไม่พอใจและตระหนักว่าพวกเขาถูกกีดกันอีกครั้งหนึ่งด้วยอุบายอันชาญฉลาด พวกเขาจึงตัดสินใจถอนผู้แทนต่าง ๆ ออกจากรัฐบาล แต่การล้มอำนาจเดียมจำเป็นจะต้องมีความเป็นปึกแผ่นในหมู่ผู้นำของกลุ่มต่าง ๆ มีความกล้าที่จะเสี่ยงทุกอย่างลงบนไพ่ใบเดียว และมีความเชื่อมั่นว่าพลังร่วมของพวกเขาอาจเทียบเคียงกับพลังของเดียมได้ สิ่งเหล่านี้กลุ่มต่าง ๆ ยังขาดอยู่ โดยเฉพาะความเป็นปึกแผ่น พวกบินห์ เซียน เตรียมป้องกันตัวอยู่ในศูนย์บัญชาการของตำรวจและหน่วยรักษาความปลอดภัย และในอาคารอื่น ๆ ในไซ่ง่อน และไซลอง พวกหัวเหซึ่งมีอำนาจคุมการจราจรทางน้ำส่วนใหญ่ในสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง เริ่มดักปล้นเสบียงอาหารที่จะส่งไปเมืองหลวง และพวกเขาได้ซึ่งอ่อนกำลังลงเพราะการตีตัวออกห่างของเขาในบั้นปลายไม่ได้ทำอะไรเลย หรือที่ร้ายไปกว่านั้นคือ หัวหน้าบางคนไปเจรจาลับกับเดียม

ขณะที่ฝ่ายตรงข้ามกำลังเป็นรัฐระเตรียมการปฏิบัติการร่วมกัน ซึ่งไม่เคยปรากฏผล เดียมก็ใช้มาตรการทางทหารและการเมือง ซึ่งจะทำให้เขาสามารถเป็นผู้ริเริ่มกระทำการได้ในกรณีที่เกิดสงครามกลางเมือง เขาหนุนกำลังทัพในไซ่ง่อนด้วยกองทหารรักษาดินแดนและทหารพลร่มจากแหล่งอื่น ๆ และยังเสริมฐานะทางการเมืองเขาให้แข็งแกร่งขึ้นด้วย ในคำปราศรัยทางโทรทัศน์เมื่อวันที่ 8 มีนาคม รัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลสยืนยันต่อเดียมว่าอเมริกาจะให้ความสนับสนุนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง และจดหมายที่ประธานาธิบดีไอเซนเฮาเวอร์ส่งไปถวายเขาได้ในวันที่ 9 มีนาคม อาจจะตีความได้ว่าเป็นการเตือนให้ประมุขของรัฐหยุดก่อความยุ่งยากให้แก่เดียม

เดียมมิได้ใส่ใจกับคำขอร้องของเขาได้ในวันที่ 25 มีนาคม ให้ “สามัคคี” กลุ่มต่าง ๆ แทนที่จะทำเช่นนั้น ในการจัดการกับกลุ่มเหล่านั้น เขากลับตัดสินใจหันไปพึ่งการใช้เงินล่ออีกครั้งหนึ่ง และพึ่งกำลังทหารของเขาที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ด้วย “ความเคลื่อนไหวอย่างรวดเร็วที่ทำให้หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มสงสัยว่าเพื่อนร่วมน้ำสาบานในอดีตจะทรยศต่อเขาด้วยเงินก้อนใหญ่หรือเปล่า”⁶ เดียมโจมตี “เอกภาพ” ของกลุ่มต่าง ๆ อีกครั้งหนึ่ง ในวันที่ 29 มีนาคม เขาก็ประสบผลสำเร็จในการซื้อแม่ทัพ

ของพวกเขาได้ คือ พลเอก เหยียน ถิ่น พวง ในวันที่ 31 มีนาคม เป็นเวลา 4 สัปดาห์พอดีหลังจากที่ได้เรียกร้องให้บุคคลที่ชื่อสตีเวนหนึ่งเข้าแทนที่รัฐบาลของเดียม พวกก็ประกาศสวมมิกัดต่อเดียมอย่างเปิดเผย

เมื่อถึงวันที่ 31 มีนาคม เดียมได้ทำลายหนทางทั้งหลายที่จะนำไปสู่หัวหน้ากลุ่มผู้นำนิกายทั้งหลาย ทั้งพวกที่ไม่ยอมต่อรองอีกครั้งหนึ่งและผู้ที่เขาต้องการจะทำลายอยู่เสมอ คือ พวก บินห์ เซียน ในวันที่ 27 มีนาคม เดียมซึ่งเชื่อว่าพวกพร้อมที่จะตีตนออกห่างจากแนวร่วมของกลุ่มต่าง ๆ มีคำสั่งให้ทหารพลร่มของเขาภายใต้การนำของพันเอกตรีเข้าล้อมพวกบินห์ เซียน เข้ายึดกองบัญชาการตำรวจและอาคารของหน่วยรักษาความปลอดภัยบนถนนกาลิเอนีซึ่งเป็นถนนที่เชื่อมต่อโขลงกับไซ่ง่อน พวกบินห์ เซียนถอยออกจากกองบัญชาการตำรวจ แต่ปฏิเสธไม่ยอมถอนกำลังออกจากอาคารของหน่วยรักษาความปลอดภัย เดียมซึ่งเชื่อว่าการประนีประนอมมีสิ่งจำเป็นอีกต่อไปแล้วจึงตัดสินใจใช้กำลัง ในวันที่ 28 มีนาคมเขาสั่งให้พันเอกตรีเข้ายึดอาคารดังกล่าว แต่ก่อนจะเริ่มการโจมตี พลเอกอีลีก็เข้ามาแทรกแซง เดียมยอมรับการบีบบังคับของอีลีอย่างไม่เต็มใจ แต่ในคืนวันที่ 29-30 มีนาคม ก็เกิดการปะทะกันระหว่างกองทหารของรัฐบาลและพวกบินห์ เซียน ใกล้กับอาคารของหน่วยรักษาความปลอดภัย และทั้งสองฝ่ายต่างได้รับความเสียหาย

มาถึงตอนนี้เดียมต้องหยุดยั้งการโจมตีชั่วคราว เพื่อให้ได้มซึ่งอำนาจเด็ดขาด ความกลัวสงครามกลางเมืองซึ่งเดียมบอกว่าไม่มีมูลเลยก่อให้เกิดปฏิกิริยาอย่างรุนแรงจากนายพลอีลี ตราบใดที่กองทัพฝรั่งเศสยังคงอยู่ในประเทศ แม้ทัพของฝรั่งเศสรู้สึกกับผิดชอบกับความปลอดภัยของประชาชนชาวยุโรปด้วย เขามีอาจนิ่งเฉยอยู่ได้หากไซ่ง่อนและอาจเป็นเมืองอื่น ๆ ด้วย จะกลายเป็นสนามรบไป ยิ่งกว่านั้นชาวฝรั่งเศสหลายคนก็เข้าข้างเขาได้และกลุ่มต่าง ๆ ไม่ต้องการให้เดียมต่อสู้ในกรรบที่เขาองชนะและดังนั้น จึงเลือกที่จะต่อต้านการใช้กำลังเพื่อแก้ไขความขัดแย้งทางการเมือง เนื่องจากเดียมเป็นผู้เสนอให้มีการใช้กำลัง จึงเป็นครั้งแรกตั้งแต่เดียมได้รับแต่งตั้งมาที่ฝรั่งเศสทุ่มอิทธิพลทั้งหมดของตนซึ่งลดน้อยลงเรื่อย ๆ เพื่อต่อต้านเดียม

5

เดียมและการสนับสนุนของสหรัฐอเมริกาที่เขาได้รับอยู่ ถูกหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสโจมตีมาตลอดเป็นเวลานาน ก่อนที่วิกฤติการณ์ของกลุ่มต่าง ๆ จะรุนแรงถึงขีดสุด มีหนังสือพิมพ์จำนวนไม่น้อยที่ทำนายมาหลายเดือนแล้วว่าเดียมจะหมดอำนาจลง ความหวังของชาวฝรั่งเศสเหล่านี้ที่จะมีรัฐบาลที่พวกเขานิยมกว่านี้ จะยังมีอยู่ได้ก็ต่อเมื่อเดียมถูกขัดขวางมิให้กำจัดกลุ่มต่าง ๆ ลง และดังนั้น การรณรงค์ต่อต้านเขาจึงยิ่งรุนแรงขึ้น ในการรณรงค์ครั้งนี้ของฝรั่งเศสก่อให้เกิดการตอบสนองจากนานาชาติอย่างน่าประหลาด เดียมถูกขนานนามว่า “เขลา” และ “ไม่ยอมอ่อนข้อ” และมีการกล่าวถึงอย่างมากมายเรื่อง “การไร้ความสามารถในการประนีประนอม” ของเขาโดยไม่คำนึงถึงข้อเท็จจริงเลยว่า “การประนีประนอมที่ใคร ๆ เรียกร้องให้เขาทำ จะยังผลให้อำนาจในประเทศของรัฐบาลจะต้องสลายลงอย่างสิ้นเชิง

ควรจะมองเห็นว่าการรณรงค์ครั้งนี้เป็นความพยายามขั้นสุดท้ายของชาวฝรั่งเศสบางคน ที่จะ

เปลี่ยนกระแสด้านลัทธิอาณานิคม ซึ่งภายใต้การปกครองของเดียมนั้นเห็นได้ชัดว่ากำลังไหลไปปะทะกับการที่ฝรั่งเศสจะอยู่ในเวียดนามในอนาคต บรรดานักธุรกิจพากันเห็นใจพวกที่ต่อต้านเดียมเช่นเดียวกับบรรดานายทหาร อดีตผู้ช่วยในการบริหารประเทศและสมาชิกจำนวนมากของ หน่วยงานพิเศษต่าง ๆ ที่ตั้งขึ้นในระหว่างสงคราม สมาชิกที่สำคัญที่สุดในคณะของนายพลอีลี คือ ผู้ช่วยข้าหลวงใหญ่ จอง ดาริดอง กลายเป็นโฆษกที่น่าเชื่อถือของบรรดาผู้ปกป้องสิ่งที่หมดหวังแล้ว

อีลียอมรับความจำเป็นว่า ฝรั่งเศสจะต้องถอนตัวจากชีวิตการเมืองของเวียดนามอย่างสิ้นเชิง และต้องยอมให้บุคลากรอเมริกันเข้ามาแทนที่ปรึกษาฝรั่งเศสในด้านการเมือง เศรษฐกิจและทางทหาร แต่ในปลายเดือนมีนาคม ค.ศ. 1955 เขารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ของเขาที่จะต้องยื่นหยัดต่อต้านเดียม อีลีคงจะยอมรับการขาดความนุ่มนวลและการเรียกร้องอย่างรุนแรงของเดียม หากเขาเชื่อในความสามารถของเดียมที่จะคุมสถานการณ์ทางการเมืองที่ยุ่งเหยิงได้ แต่เขาก็มิได้เชื่อเช่นนั้น และเมื่อเดียมตัดสินใจส่งกองทหารไปโจมตีพวกบินห์ เซียน อีลีจึงตัดสินใจเข้าเกี่ยวข้องกับ มีความกลัวอย่างแท้จริงในหมู่ผู้ที่ถือสัญชาติชาวฝรั่งเศสว่า หากสงครามกลางเมืองขยายกว้างออกไปก็จะนำไปสู่การโค่นล้มของอำนาจที่มั่นคงอยู่แล้ว จะกระตุ้นความรู้สึกรักชาติอันรุนแรงและเป็นอันตรายต่อทรัพย์สินและชีวิตของพวกเขา อีลีก็มีความกลัวเช่นนั้นด้วย

ด้วยเหตุผลเหล่านี้เองที่อีลี ซึ่งแม้จะไม่มีเป็นมิตรกับกลุ่มต่าง ๆ ก็หยุดยั้งเดียมมิให้ทำลายล้างพวกบินห์ เซียน ได้ เนื่องจากอีลีมิใช่ชาวเวียดนามที่สนใจกับชีวิตใหม่ทางการเมืองของประเทศ จึงแทบจะหวังไม่ได้เลยว่าอีลีจะมองเห็นประเทศจะมีรัฐบาลที่สามัคคีและเข้มแข็ง ก็ต่อเมื่อกลุ่มต่าง ๆ ที่ฉ้อโกงเหล่านั้นจะต้องถูกริบไปหมดสิ้นลง และเขายังมองไม่เห็นวามในขั้นนี้คนอย่างเดียมเป็นแบบที่เวียดนามใต้ต้องการเพื่อการอยู่รอด แท้จริงข้อบกพร่องของเดียมบางส่วนอาจทำให้เขาเหมาะกับงานที่มีอยู่เฉพาะหน้ามากกว่า ถ้าเขาเป็นคนที่มีความคิดทางการเมืองที่กว้างขวางและเผื่อแผ่มากมายนัก เชื่อว่าเขาต้องให้อีลีเป็นผู้ตัดสินใจความขัดแย้งระหว่างเดียมและกลุ่มต่าง ๆ ยิ่งกว่านั้น เขาต้องการสร้างสันติภาพระหว่างเดียมและชาวฝรั่งเศสที่มีผลประโยชน์ในเวียดนาม นอกจากนี้ ความกังวลใจของเขาอีกเรื่องหนึ่งคือความขัดแย้งที่เพิ่มมากขึ้นระหว่างคนฝรั่งเศสและคนอเมริกันในไซ่ง่อน

ความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและอเมริกันนี้เป็นสิ่งที่ทำให้ทุกพิเศษของประธานาธิบดีไอเซนเฮาเวอร์ที่ส่งมายังไซ่ง่อนคือ พลเอกคอลลินส์กังวลใจอย่างมากด้วย เอกอัครราชทูตฮีธผู้มาก่อนหน้าเขาไม่เคยนิยมชมชอบเดียมเลย ทั้งเขาก็ไม่เคยเชื่อในความหลักแหลมของนโยบายของเดียมด้วย เขาปฏิบัติงานตามที่เขาได้รับคำสั่งมาด้วยความระมัดระวังอย่างยิ่งยวดต่อความรู้สึกของฝรั่งเศส แต่คอลลินส์ก็เช่นกัน เขาเริ่มมีความรู้สึกสับสนเกี่ยวกับชายผู้ต้องตั้งคนนี้ ซึ่งติดต่อด้วยยากเหลือเกิน และดูจะเป็นผู้ที่ไม่รู้ว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหมายความว่าอะไร ในที่สุดคอลลินส์จึงแนะนำให้อิวฮงตั้งต้นทั้งเดียมเสียดอนกลางเดือนเมษายน เมื่อเป็นที่แน่ชัดว่าไม่ช้าก็เร็วเดียมจะต้องเริ่มโจมตีพวกบินห์ เซียน อีก คอลลินส์เกือบจะแสดงการร่วมต่อต้านเดียมอย่างชัดเจน

หากเดียมจะมีได้เจ็ลยิวใจมาแต่ก่อนว่าคอลลินส์รู้สึกเกี่ยวกับท่าทีของเขาที่มีต่อกลุ่มต่าง ๆ อย่างไม่ความกลางแกลงทั้งหลายหมดสิ้นไปหลังจากวันที่ 29 มีนาคม เมื่อคอลลินส์สนับสนุนมาตรการของฝรั่งเศสอย่างตรง ๆ ที่จะหยุดยั้งการโจมตีของบินห์ เซียน กองบัญชาการสูงสุดของฝรั่งเศสบังคับให้กองทหารรัฐบาลหยุดยิง อนุญาตให้ทหารของพวกบินห์ เซียน สร้างที่มั่นของตนให้เข้มแข็งขึ้นทั้งใน

และรอบ ๆ ไช่จ๋อง และประกาศให้หลายเขตในไช่จ๋องรวมทั้งบริเวณที่พวกบินห์ เซียน ยึดครองได้ อยู่นอกเขตของกองทัพแห่งชาติ ฝรั่งเศสซึ่งยังคงควบคุมยุทธโยปกรณ์ของกองทัพเวียดนามอยู่ ก็ไม่ยอมจ่าย กระสุนปืนที่จำเป็นต่อการปฏิบัติการต่อต้านพวกบินห์ เซียน ต่อไป คอลลินส์บอกกับเดียมอย่างหนักแน่น มีให้โจมตีอีก? โฆษกผู้หนึ่งของรัฐบาลอ้างเมื่อวันที่ 7 เมษายน ว่า "เราถูกมัดมือไว้ด้วยการที่นายพล เอคคอลลินส์เข้ามาแทรกแซง"

ในการต่อสู้อันยาวนานเพื่อให้ได้อำนาจและต่อมาเพื่อรักษาอำนาจไว้ เดียมต้องเผชิญกับความไม่แน่นอนอันแสนจะทรมานใจอยู่หลายครั้งหลายครา แต่อาจสรุปได้ว่า แม้ระยะเวลาหลายสัปดาห์ก่อนที่เดียมจะหมดอำนาจและสิ้นชีวิตลงใน ค.ศ. 1963 ก็มีได้เต็มไปด้วยความกล้ากล้าลึกมากไปกว่าเมื่อเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 เขาไม่มีรัฐบาลอีกต่อไป รัฐมนตรีจากกลุ่มต่าง ๆ ทั้งหมดได้ลาออกเมื่อปลายเดือนมีนาคม ที่ร้ายแรงกว่านั้นคือการตีตัวออกห่างของรัฐมนตรีต่างประเทศที่เคยนับถือ คือ ตรัน วัน โด พร้อมกับ โฮ ทอง มินห์ รัฐมนตรีกลาโหม ซึ่งการแต่งตั้งเขาได้ทำให้เดียมไม่ลงรอยกับ คอลลินส์เป็นครั้งแรก ผู้ที่เข้ามาแทนรัฐบาลคือ คนกลุ่มหนึ่งที่ประกอบด้วยพี่น้อง 3 คน ในสกุล โง คือ เดียม นูห์ และเหลียน และหลานเซย คือ ตรัน ตรุง ดุง ญาติอีกคนหนึ่งคือ เหวียน วัน ทาย ลาออกจากรัฐบาลอย่างเอิกเกริกด้วยการประกาศการลาออกของเขา ขณะที่ทำหน้าที่หัวหน้าคณะผู้แทน เวียดนามในการประชุมที่บันดุง เจ้าหน้าที่ชั้นผู้ใหญ่หลายคนซึ่งส่วนมากเป็นผู้ที่ฝรั่งเศสแต่งตั้งขึ้นลาออกจากรัฐบาล ดั่งคำพังเพยที่ว่าพวกหนูต่างก็รีบหนีจากเรือที่กำลังจะจม บริเวณชนบทยังคงเป็น ดินแดนของกลุ่มต่าง ๆ หรือดินแดนที่อยู่ใต้คอมมิวนิสต์ แม้เมื่อหลังจากกองทหารเวียดนามก็ได้เคลื่อนย้ายไปแล้ว เดียมไม่มีนักบริหารส่วนท้องถิ่นที่สวามิภักดิ์เพียงพอ และไม่มีกำลังทหารพอเพียงที่จะ ควบคุมบริเวณเหล่านี้ได้ หน่วยทหารไม่กี่หน่วยที่พร้อมจะสู้รบเพื่อรัฐบาลจำเป็นต้องอยู่ในไช่จ๋อง เพื่อป้องกันรัฐบาลให้พ้นจากพวกบินห์ เซียน ความพยายามของเดียมที่จะให้ย้ายกองทหารอีกสอง สามกองจากภาคกลางของเวียดนามมายังไช่จ๋องก็ถูกฝรั่งเศสก่อกวน เพราะฝรั่งเศสยังคงขัดขวางมิให้ กองทหารที่ซื่อสัตย์ต่อเดียมไปไหนมาไหนอย่างเสรีในไช่จ๋อง แต่มิได้สอดแทรกการเคลื่อนไหวของ พวกบินห์ เซียน ซึ่งยังคงควบคุมกำลังตำรวจในเมืองหลวงอยู่ พวกบินห์ เซียน ซึ่งกล้าขึ้นทุกทีตาม วันเวลาที่ผ่านไปได้ยึดครองที่มั่นทางยุทธศาสตร์มากแห่งขึ้นในบริเวณ ไช่จ๋อง-โซลอง

ไม่น่าประหลาดใจเลยว่าในระหว่างสัปดาห์วิกฤตเหล่านี้ เขาได้หันกลับมาสนใจในประเทศของ พระองค์อีกครั้งหนึ่ง พระองค์อาจจะไม่มีอำนาจที่จะวางแนวทางทางการเมืองของประเทศอีกแล้ว แต่ทำที่ของพระองค์เป็นปรอหวัดแรงพายุที่สำคัญที่กำลังพัฒนาปะทะเดียม เขาได้ทรงทราบดีกว่าคนอื่น ๆ ว่าเดียมมีอาจอยู่ได้หากปราศจากการสนับสนุนอย่างไม่จำกัดของอเมริกา สัญชาติญาณทางการเมือง อันฉับไวของพระองค์บอกพระองค์ว่า วอชิงตันได้เริ่มคลายแคลงใจอย่างมากในเรื่องความสามารถ ของเดียมที่จะนำประเทศให้พ้นจากความยุ่งยากทั้งหลาย ทั้งพระองค์ยังคงทราบดีว่าคอลลินส์ซึ่งถูก เรียกตัวกลับวอชิงตันเมื่อวันที่ 23 เมษายน กำลังสนับสนุนสิ่งซึ่งกลายเป็นความคิดของฝรั่งเศสคือหา คนมาแทนเดียม

เขาได้นั้นกำลังมองหานายกรัฐมนตรีคนใหม่อยู่แล้ว เมื่อพระองค์ได้รับคำร้องขอจากเดียมให้ ปลดหัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยผู้เป็นหัวหน้าคนหนึ่งของพวกบินห์ เซียน ซึ่งเขาได้แต่งตั้งในปี ค.ศ. 1954 คำขอร้องนั้นถูกปฏิเสธ เขาได้กลับเรียกร้องให้เดียมร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ เมื่อถูกกระตุ้น

จากฝรั่งเศส เขาได้จึงออกพระราชกฤษฎีกาแต่งตั้ง พลเอกเหงียน วัน วี ผู้สนับสนุนฝรั่งเศสเป็นแม่ทัพ ต่อมาพระองค์ทรงเชิญเตียมมาเพื่อ “ปรึกษาหารือ” เตียมตอบว่าเขาอาจจะทิ้งประเทศไปได้ เมื่อเป็นดังนั้นเขาได้จึงสั่งให้เตียมไปฝรั่งเศสและให้นำพลเอกที่ไปด้วย ที่ผู้นี้เคยเป็นแม่ทัพซึ่งพระองค์ เพิ่งจะแต่งตั้งคนของพระองค์เข้าไปแทน

ราวปลายเดือนเมษายน สำหรับนักสังเกตการณ์ส่วนมากดูเหมือนว่าเตียมจะไม่เหลืออะไรแล้ว ดูเหมือนว่าความ “ไร้จินตนาการ” ของเขาซึ่งเป็นสิ่งน่าเศร้า ทำให้เขามีได้ตระหนักในเรื่องนี้ หนังสือพิมพ์ต่างชาติทุกฉบับประกาศว่าวันเวลาของเขาเหลือน้อยเต็มทีแล้ว หนังสือพิมพ์ฝรั่งเศสซึ่งเป็นปฏิปักษ์อย่างเปิดเผยกล่าวว่า การจากไปของเตียมจะเป็นพรสวรรค์สำหรับเวียดนามใต้ หนังสือพิมพ์อังกฤษนั้นวางตัวห่างกว่าแสดงความเสียใจในข้อบกพร่องของเขา แต่ก็รู้สึกว้าข้อบกพร่องเหล่านั้น ทำให้ต้องหาคณะมาแทนเขาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และหนังสือพิมพ์อเมริกันซึ่งแม้ว่าจะเป็นปฏิปักษ์เพียงบางฉบับก็เกือบจะมีเสียงเป็นเอกฉันท์ว่า โอกาสของการยุบตัวของเตียมไม่มีเลย หนังสือพิมพ์อเมริกันส่วนมากแม้แต่ฉบับที่เป็นมิตรกับเตียม ต่างพากันยอมรับสิ่งที่น่าจะเป็นไปได้ ที่น่าเศร้าและอาจจะเป็นหายนะน้อยอย่างสงบ เนื่องจากสงครามกลางเมืองและการหมดอำนาจของเตียม จะเป็นการเปิดประตูให้แก่คอมมิวนิสต์อย่างไม่ต้องสงสัย ตามคำของ เกรแฮม กรีน เวียดนามใต้กำลังจะ “จากไปสู่หล่ม่านเหล็ก”⁹

6

วันที่ 23 เมษายน เมื่อเกือบทุกคนคาดว่าเตียมจะประกาศการลาออกของเขา เขากลับประกาศว่า จะมีการเลือกตั้งทั่วไปขึ้นภายใน 3 หรือ 4 เดือน ซึ่งเป็นสิ่งที่ขบถเป็นสิ่งแรกว่า นับแต่นั้นไปเตียมจะใช้การพูดจูงใจคนทางการเมืองเช่นเดียวกับกำลังและสินบนเพื่อที่ตนจะได้มีอำนาจต่อไป ทุกคนทราบดีว่าสภาพต่าง ๆ ในเวียดนามใต้ทำให้จัดการเลือกตั้งที่แท้จริงไม่ได้

เตียมผู้ซึ่งเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งจะเข้าข้างเขาตัดสินใจว่า ถึงเวลาแล้วที่จะบังคับให้มีการตัดสินใจ หลังจากที่เราออกขังตนให้บีบบังคับฝรั่งเศสให้หยุดปกป้องพวกบิन्ह เซียน เตียมก็แจ้งแก่อีลีว่า ไม่ว่าฝรั่งเศสจะขัดขวางเขามากสักเพียงใด ก็มิอาจกีดกันเขาจากการใช้อำนาจรัฐบาลจัดการหัวหน้าหน่วยรักษาความปลอดภัยของพวกบิन्ह เซียน ด้วยการแต่งตั้งพันเอก เหงียน โง เลอ ผู้เป็นคาทอลิกที่จงรักภักดีเข้ามาดำรงตำแหน่งแทน วันที่ 26 เมษายน สมาชิกทุกคนของหน่วยรักษาความปลอดภัยที่มีได้รายงานตัวต่อพันเอกเลอภายใน 48 ชั่วโมง ถูกขู่ว่าจะให้ขึ้นศาลทหาร วันที่ 27 เมษายน รัฐบาลออกประกาศว่าเมื่อสิ้นเวลาที่กำหนดไว้แล้ว กองทหารบิन्ह เซียน จะถูกห้ามมิให้ตระเวนในไซ่ง่อน-โซลอง

พวกบิन्ह เซียน ซึ่งมีได้เกรงกลัวแต่อย่างใด กลับยิ่งก้าวร้าวมากขึ้น ในเวลาต่อมาจึงปะทะกับกองทหารรัฐบาลในบริเวณต่าง ๆ ในเมือง แต่กองทหารรัฐบาลเป็นผู้ริเริ่มการสู้รบที่แท้จริงขึ้น ประมาณเวลาเที่ยง วันที่ 28 เมษายน รถบรรทุกสองคันซึ่งเต็มไปด้วยทหารพลร่มระดมยิงไปยังอาคารหลังหนึ่งบนถนนกาลลิเอนี ซึ่งหน่วยจู่โจมหน่วยหนึ่งของพวกบิन्ह เซียน ยึดครองอยู่ ครั้นแล้วกองทัพก็เคลื่อนทหารพลร่ม 4 กองพันและกองทหารติดอาวุธหนึ่งกองไปโจมตีที่มั่นแห่งอื่นของพวกบิन्ह เซียน ระหว่างไซ่ง่อนและโซลอง เมื่อเวลาบ่าย 1.15 น. พวกบิन्ह เซียนยิงปืน 4 นัดเข้าไปยังลานทำเนียบประธานาธิบดี ซึ่งเป็นเหตุการณ์ที่เตียมกล่าวถึงในเวลาต่อมาว่า เป็นการแต่งเติมความจริงในประวัติศาสตร์โดย

ไม่จำเป็น เพื่อแสดงเหตุผลว่า “ไซ่ง่อนหมดสันติภาพ”¹⁰ หลังจากสู้รบกันเพียงไม่กี่ชั่วโมงพลเรือนบาดเจ็บและล้มตายหลายร้อยคน ประมาณว่ามีผู้ไร้ที่อยู่อาศัยถึง 20,000 คน

ในตอนบ่ายวันนั้น พลเอกอีลีฟยามาที่ทำการตกลงหยุดยิงอีกครั้งหนึ่ง แต่เดียมไม่ยอมรับฟังอะไรทั้งนั้น ในวันที่ 1 พฤษภาคม อีลีก็สั่งให้รถถังฝรั่งเศส 400 คันแล่นมาตามถนนในไซ่ง่อน เป็นการแสดงอำนาจของฝรั่งเศสครั้งสุดท้าย ดังนั้นเพื่อเตือนเดียมว่าเขาอาจขัดขวางแผนการของเดียมที่จะขับไล่พวกบินห์ เซียน ออกจากไซ่ง่อนได้โดยง่าย อย่างไรก็ตาม เมื่อถึงวันที่ 1 พฤษภาคม การสู้รบเพื่อครองอำนาจในไซ่ง่อนยุติลง ทหารพลร่มได้พิชิตจนให้เห็นว่าเหนือกว่าพวกบินห์ เซียน ซึ่งปรากฏว่ามีกำลังใจในการสู้รบน้อยกว่าประหลาด ทหารหน่วยสุดท้ายของ เลอ วัน เวียน ซึ่งหนีไปจากกองบัญชาการของเขาตั้งแต่วันที่ 29 เมษายนแล้วนั้น ออกจากไซ่ง่อนก่อนเข้าตรู่ของวันที่ 30 เมษายน พวกเขาและกองทหารสำรองที่ เลอ วัน เวียน มิได้ให้เข้าไปร่วมในการรบมารวมกันใหม่นอกเมืองพวกบินห์ เซียน หวังว่า ฝรั่งเศสจะช่วยพวกเขา ในเวลาไม่กี่วันต่อมา กองทัพรัฐบาลและกองทหารเก่าได้ภายใต้การนำของพลเอกที่ก็เอาชนะพวกเขาได้อีกครั้งหนึ่งนอกเมือง และขับไล่พวกเขาไปยังหนองบึงที่ตำบลลุงสัท ห่างจากไซ่ง่อนไปทางใต้ 10 ไมล์

ระยะเวลาระหว่างที่กองทหารรัฐบาลกำลังขับไล่พวกบินห์ เซียน จากไซ่ง่อนนั้น ปรากฏว่ามีกิจกรรมที่โกลาหลเกิดขึ้นทั้งด้านแนวหน้าทางการเมืองของประเทศและในวงการทูต คำสั่งของเบได้ให้เรียกเดียมและเสนธิการของเขาไปปารีสมาถึงวันที่ 28 เมษายน หลังจากที่การรบได้เกิดขึ้นแล้วพอดี ในวันที่ 29 เมษายน ไม่ต้องเพียงนายกรัฐมนตรีโพร์แตลงว่า เดียมไม่เหมาะกับงานของเขาเท่านั้น¹¹ ฝรั่งเศสยังมีการแสดงความเป็นศัตรูต่อเดียมและสนับสนุนเบได้ด้วย นั่นคือ ทางการฝรั่งเศสยอมรับพลเอกวิที่เบได้แต่งตั้งขึ้นเป็นแม่ทัพเวียดนาม¹² ไม่ต้องสงสัยเลยว่าเบได้ซึ่งถูกขยอกจากฝรั่งเศสส่งพลเอกหินห์กลับมายังไซ่ง่อนเพื่อช่วยกลุ่มต่าง ๆ ต่อสู้กับเดียม

ชาวต่าง ๆ จากไซ่ง่อนในวันที่ 29 เมษายน อาจเป็นข่าวร้ายสำหรับฝรั่งเศสและเบได้ แต่อวซิงตันกลับโล่งใจที่เดียมจะกำลังได้เปรียบ และวอชิงตันก็เริ่มหาย “หวาดหวั่นอย่างหนัก”¹³ หนักที่เกี่ยวกับเดียม และเริ่มแสดงความไม่พอใจที่มีการพยายามโค่นเดียมในวันเดียวกับที่โพร์ประณามเดียม ตลเลสเตือนเอกอัครราชทูต กูฟ เดอ มูร์วิลล์ไม่ให้มีการเคลื่อนไหวในอันที่จะโค่นเดียมอีก¹⁴ และเอกอัครราชทูตดิลลอนก็กระทำอย่างเดียวกันในปารีส เมื่อเข้าพบนายกรัฐมนตรีโพร์ สิ่งที่แสดงอย่างเด่นชัดที่สุดว่าอเมริกาฟื้นฟูการสนับสนุนเดียมมาในรูปของการเรียกร้องให้ฝรั่งเศสหยุดโอบกอบที่จำเป็นให้แก่กองทัพเวียดนามเพื่อรบกับกลุ่มกบฏทั้งหลาย อย่างไรก็ตาม สหรัฐอเมริกาเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายสำหรับยุทธโศกปรณเหล่านี้ เดียมมีกำลังใจเพราะการสนับสนุนของอเมริกาและเพราะความสำเร็จของกองทหารในการสู้รบกับพวกบินห์ เซียน จึงรู้สึกว่าการลอบภัยที่จะปฏิเสธไม่ทำตามคำสั่งเรียกตัวของเบได้เมื่อวันที่ 29 เมษายน 24 ชั่วโมงต่อมาเดียมได้รับโทรเลขจากวอชิงตันยืนยันว่าสหรัฐอเมริกาจะยังคงสนับสนุนเขาต่อไป

ในโฉมหน้าอื่น ๆ ที่ยังคงคลุมเคลือของการต่อสู้ชิงอำนาจในเวียดนามใต้ เราอาจมองทะลุกลวิธีอันแยบยลซับซ้อนเพื่อที่จะค้นพบความจริงได้วาง ๆ แต่มันไม่เป็นเช่นนั้นสำหรับเหตุการณ์ที่เกิดต่อเนื่องกัน ซึ่งเริ่มขึ้นในบ่ายวันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1955 เมื่อคนประมาณ 200 คนที่ชุมนุมกันอยู่ที่ศาลากลางของไซ่ง่อน ตั้งตนเองเป็นสมัชชาของกำลังประชาธิปไตยและปฏิวัติของชาติ แม้ว่าผลของ

เหตุการณ์นี้จะเป็นที่รู้แจ้งกัน แต่ที่เกิดขึ้นจริง ๆ ในระยะวิกฤตต่าง ๆ นั้นไม่มีใครรู้ ภาพที่เด่นขึ้นมาจากรายงานที่หาได้อันเต็มไปด้วยความขัดแย้ง ก็คือ ภาพอันแปลกประหลาดที่เปลี่ยนอยู่เรื่อย ๆ ซึ่งประกอบด้วยความเกลียดชัง ความละโมภในอำนาจ ความหิวกระหาย ความขลาด และการทรยศ

จุดมุ่งหมายที่มองเห็นได้ และปัจจุบันทันด่วนของการชุมนุมที่ศาลากลางนั้น คือ เพื่อเป็นประจักษ์การเห็นว่า ประชาชนสนับสนุนเต็ม สภาดังกล่าวประกอบด้วย “พรรค” การเมือง 18 พรรค โดยที่แต่ละพรรคเป็นตัวแทนของกลุ่มคนจำนวนน้อย ๆ เท่านั้น และประกอบด้วยผู้นำเก่าที่ได้เข้าไปเข้ากับเดียมแล้ว หลังจากการกระทำที่เป็นสัญลักษณ์แล้ว คือ การโยนรูปเบาะใต้ท้องหน้าต่าง ที่ประชุมก็ตกลงกันว่าอดีตจักรพรรดิต้องสละราชสมบัติและให้ตั้งรัฐบาลใหม่ภายใต้การนำของ โง่ ดินห์ เดียม เพื่อคืนสู่ความเป็นระเบียบเรียบร้อยและจัดการให้กองกำลังปฏิบัติการนอกประเทศของฝรั่งเศสออกจากประเทศโดยเร็ว และเตรียมการเลือกตั้งสมัชชาแห่งชาติ การประชุมจบลงด้วยการเลือกตั้งคณะกรรมการปฏิวัติ 33 คนซึ่งเสนอชื่อเรียกร้องของสมัชชาให้แก่เดียมทันที

แม้ว่าทั้งหมดนี้จะได้เตรียมการกันมาล่วงหน้า คนทั่วไปคิดว่าแผนการนี้มาจากสมองของ โง่ ดินห์ นูห์ เอง สิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าเดียมมิได้สบายใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นนัก เนื่องจากคนบางคนที่ถูกเรียกมาทำงานในชั้นนี้ปฏิเสธไม่ยอมถูกหลอกใช้ สมาชิกที่เข้มแข็งที่สุดของคณะกรรมการก็คือ ผู้นำเก่าได้สองคนผู้ซึ่งสนับสนุนเดียม คือ พลเอกที และพลเอกฟวง ทั้งสองยังคงได้รับความสวามิภักดิ์จากบรรดาทหารหลายพันคนที่ติดตามเขามาได้ก่อให้เกิดความไม่สบายใจขึ้นในทำเนียบ เมื่อเขานำทหารหลายกลุ่มของเขามาประจำการในเชิงอ่อนทันทีที่ทหารพลร่มเข้าโจมตีพวกบินห์ เซียน ในวันที่ 28 เมษายน ใคร ๆ คาดกันว่าทั้งทีและฟวงอาจจะใช้คณะกรรมการเพื่อจุดมุ่งหมายที่ไม่จำเป็นต้องเหมือนกับของเดียม สำหรับสมาชิกคณะกรรมการคนอื่น ๆ มีสองคน เป็นอดีตเจ้าหน้าที่ชั้นสูงทางการเมื่อของเวียดนามห์ บางคนก็เป็นที่รู้จักว่าติดต่อกับกลุ่มชาวฝรั่งเศสฝ่ายซ้าย และคนอื่น ๆ ก็เป็นที่รู้กันว่านิยมการแสดงออกทางลัทธิชาตินิยมอย่างรุนแรงและนิยมการเรียกร้องให้มีการปฏิรูปอย่างถอนรากถอนโคน¹⁵

ไม่มีรายงานที่เชื่อถือได้แต่อย่างใดเกี่ยวกับเวลา 24 ชั่วโมงต่อมาซึ่งเป็นช่วงเวลาวิกฤต แต่เรื่องราวต่อไปนี่แม้จะได้จากพยานหลักฐานที่ขัดแย้งกัน ก็น่าจะมีสาระที่ถูกต้อง เมื่อคณะกรรมการปฏิวัติมาถึงทำเนียบเมื่อเวลาประมาณ 18.15 น. เดียมกำลังประชุมอยู่กับพลเอกทีและวี กล่าวกันว่า ที่นั้นนิยมเดียมแต่วีต่อต้านเดียม ในคำวันนั้น ทั้งสองยืนยันความสวามิภักดิ์ต่อเบาะใต้ วีจะต้องเป็นผู้บังคับบัญชากองทหารในนามของพระองค์ ไม่มีใครในสองคนนี้เป็นวีรบุรุษ และทั้งสองก็เข้าไปกว่าการตัดสินใจประวัติศาสตร์ 24 ชั่วโมงเป็นอย่างน้อย การตั้งคณะกรรมการปฏิวัติทำให้ “การเจรจา” ของเดียมกับทีและวีจบสิ้นลง กรรมการคนหนึ่งพยายามจะฆ่าวี แต่มีผู้อ้างว่าเดียมได้เข้าขัดขวาง บางรายงานกล่าวว่าเพราะเดียมไม่ต้องการให้เลือดเปื้อนพรมเงินของเขา¹⁶ และอีกกระแสหนึ่งกล่าวว่า พันเอกเกว็นตรีเพื่อนทหารพลร่มที่เพิ่งได้ชัยชนะเหนือพวกบินห์ เซียน เป็นคนช่วยวีไว้ กล่าวกันว่าตรีโทรศัพท์ถึงเดียมและขู่จะทำลายทำเนียบนอกจากจะปล่อยวีเสีย¹⁷ อย่างไรก็ดี สิ่งที่แน่นอนคือผู้สื่อข่าวต่างประเทศซึ่งถูกเรียกตัวเข้าไปทำเนียบเมื่อเวลา 21.30 น. พบวีซึ่งตัวสั่นเทาอยู่ที่นั่น ตกอยู่ที่ไต่อากรขาของเทและฟวง วีพร้อมที่จะอ่านแถลงการณ์ขับเบาะใต้และสนับสนุนคำเรียกร้องของคณะกรรมการปฏิวัติให้ฝรั่งเศสยุติการสอดแทรกในกิจการของเวียดนาม¹⁸ เมื่อได้อ่านแถลงการณ์แล้วพวกเขาที่ถูกปล่อยตัว รัฐบาล

เดียมก็รอดตัวอีกครั้งหนึ่ง “หลังจากเปะปะไปมาใกล้จะล่มลง”¹⁹

ชัยชนะของเดียมเหนือพวกบินห์ เซียน มาบัดนี้ใกล้จะสมบูรณ์แล้ว แต่กระนั้นเขาก็ยังมีได้มีเสรีภาพในการกระทำ ซึ่งเขาเห็นว่าจำเป็นและเป็นสิ่งที่เขาควรมีคณะกรรมการปฏิวัติเข้าไปนั่งอยู่ในทำเนียบด้วยความตั้งใจอย่างชัดแจ้งว่าจะใช้อิทธิพลโดยตรงเหนือนโยบายของทางการลัทธิชาตินิยมแบบรุนแรง และใช้วิธีพูดโน้มน้าวใจคนของกรรมการ หลายคนเชื่อว่าจะทำลายภาพพจน์ที่เดียมได้สร้างขึ้นมาเอง คือ เป็นผู้ปลดปล่อยประเทศให้พ้นจากลัทธิอาณานิคมที่แท้จริงแต่เพียงผู้เดียว และการเรียกร้องของพวกเขาให้ขับเขาได้ทันที เขาไปสวดแทรกกับภกษยทของเดียมในอันที่จะบรรลุเป้าหมายดังกล่าว

สมาชิกผู้เดียวในคณะกรรมการปฏิวัติผู้อาจกลายเป็นคู่แข่งของเดียมได้ก็คือ พลเอก ตรินมินห์ ที่ เขาเป็นที่รู้จักดีว่าเป็นนักชาตินิยมอย่างแรงกล้าหลายปีแล้ว พลเอกที่แสดงตัวว่าเป็นนักต่อสู้เพื่อประชาชนและนักต่อต้านการจู่โจมรุกรับหลวง ที่แน่นอนก็คือเขาเป็นคนทะเยอทะยานและมีกำลังกล้าแข็ง แต่โชคชะตาขัดขวางมิให้เขาได้ใช้ความสามารถพิเศษของเขาในการแข่งขันเพื่อการเป็นผู้นำกับเดียม ในวันที่ 3 พฤษภาคม ขณะที่ต่อสู้กับพวกบินห์เซียน ที่ก็ถูกฆ่าตาย เขาประสบมรณกรรม “ภายใต้สภาพการณ์ที่ลึกลับ”²⁰ ซึ่งก่อให้เกิดข่าวลือว่าเขาถูกฆาตกรรม แต่โดยผู้ใดและเพื่ออะไรนั้นยังคงเป็นเรื่องที่ได้เถียงกันอยู่ ประจักษ์พยานแวดล้อมดูเหมือนจะทำให้ทฤษฎีหนึ่งที่มีผู้เสนอขึ้นมาตกไป คือ เขาถูกฆ่าตายตามคำสั่งของเดียม²¹

หลังจากที่สิ้นชีวิตแล้ว เดียมก็ค่อย ๆ ขับคณะกรรมการปฏิวัติออกไปจากทำเนียบและเพื่อแสดงว่าเขาไม่ต้องการพวกเหล่านั้นอีกต่อไปแล้ว เขาได้จัดให้มีการแสดงครั้งใหม่ภายใต้การควบคุมอย่างแน่นหนาของรัฐบาลว่าได้รับการสนับสนุนจากประชาชน คือ การประชุมระดับชาติซึ่งจัดให้มีขึ้นในไซ่ง่อนในวันที่ 5 พฤษภาคม ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่คือพวกข้าราชการที่ว่างและผู้สนับสนุนเขาที่เลือกสรรแล้ว มติของการประชุมนี้แม้ว่าจะไม่เชิงกร้าวเท่าข้อเรียกร้องของคณะกรรมการปฏิวัติ แต่ก็แสดงอย่างแจ่มชัดว่ารัฐบาลต้องการจัดเขาได้ คณะกรรมการปฏิวัติเรียกประชุมแข่งในวันเดียวกันเพียงเพื่อพิสูจน์ให้เห็นว่าคนที่ยอมตัวเป็นเครื่องมือที่น้อยยอมจะไม่ค่อยมีความชำนาญในการปฏิบัติการอิสระ และเมื่อเขาไม่เป็นประโยชน์อีกต่อไปแล้วเขาก็จะถูกโยนทิ้งไป และจะมีการหาคนอื่นมาแทนแหล่งพลังเพียงแหล่งเดียวที่คณะกรรมการนี้จะหาได้ก็คือกองทหารเก่าได้ที่อยู่ภายใต้บรรดานายพลต่าง ๆ ที่มาเข้ากับเดียม ทหารเหล่านั้นในที่สุดก็ต้องสวมมิกัดคอคนที่ให้เงินพวกเขา

ในการตั้งคณะรัฐมนตรีชุดใหม่เมื่อวันที่ 10 พฤษภาคม ซึ่งประกอบด้วยผู้ติดตามที่ไว้ใจได้ และเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่ไม่มีใครรู้จักจำนวนหนึ่ง เดียมอาจเมินเฉยต่อข้อเรียกร้องของคณะกรรมการปฏิวัติได้อย่างปลอดภัย เมื่อประธานคณะลาออกเพื่อประท้วงระบบเผด็จการของเดียม และออกจากประเทศไป รัฐบาลก็กล่าวหาเขาว่านำเงินทุนของคณะกรรมการไปใช้อย่างไม่ถูกต้อง ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 เมื่อเดียมขอให้ยุบคณะกรรมการดังกล่าวลงเสีย พวกกรรมการที่ยังเหลืออยู่ก็ยอมตาม ทั้งศัตรูของเดียมและประชาชนซึ่งเต็มใจรับเขาเป็นผู้นำของประเทศจะไม่สามารถแข่งขันกับเขาผู้มีใจแน่วแน่คนนี้เพื่อมีส่วนร่วมในอำนาจปกครอง

7

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญยิ่งกว่าการกำจัดพันธมิตรที่ไม่สะดวก ก็คือผลพลอยได้อื่น ๆ อีก 2 ประการ จากชัยชนะของเดียมต่อพวกบินท์ เขียน เขาทำให้วอชิงตันเชื่อว่าเพื่อช่วยเวียดนามใต้ให้ยุติ สหรัฐอเมริกาจะต้องสนับสนุนเขาและในที่สุดเขาก็ยุติการแทรกแซงของฝรั่งเศสลงได้

หลังจากที่ขับไล่เดียมไม่สำเร็จ ฝรั่งเศสภายใต้การบีบบังคับจากสหรัฐอเมริกาก็ต้องยอมรับการขจัดซากลัทธิอาณานิคมทั้งหลายที่ยังหลงเหลืออยู่ ได้มีการตกลงในเรื่องขั้นตอนต่าง ๆ ที่นำไปสู่เป้าหมายนี้ในการประชุมระหว่างฝรั่งเศสและอเมริกาที่ปารีสระหว่างวันที่ 7-12 พฤษภาคม ดัลเลสมีได้ริ่หรืออีกต่อไปที่จะสนับสนุนเดียม ด้วยการที่เดียมได้ชัยชนะต่อพวกบินท์ เขียน และพิสูจน์ให้เห็นความสามารถของเขาที่จะยุติลงได้ ในที่สุด เดียมก็เอาชนะความสงสัยของผู้ปกป้องชาวอเมริกันของเขาที่มีมากขึ้นได้ ดัลเลสชื่นชมอย่างเห็นได้ชัดในโอกาสที่จะต่อต้านกลยุทธ์แบบอาณานิคมของฝรั่งเศส ด้วยการสนับสนุนผู้อยู่ในอารักขาที่เฉลียวฉลาดและกล้าหาญของวอชิงตันซึ่งอยู่ที่ไซ่ง่อน เขาได้รับการยินยอมต่าง ๆ นับตั้งแต่การเรียกตัวชาวฝรั่งเศสที่เคยต่อต้านเดียมอย่างแข็งขัน จนถึงการให้ฝรั่งเศสถอนกำลังทหารทั้งหมดออกไปอย่างรวดเร็วและหมดสิ้น หากเดียมปรารถนาเช่นนั้น ฝรั่งเศสยอมรับข้อเรียกร้องเหล่านี้อย่างง่ายเข้าด้วย การที่ดัลเลสเห็นด้วยกับการที่วอชิงตันจะเรียกบรรดาเจ้าหน้าที่ที่เป็นต้นเหตุให้เกิดความขัดแย้งกับฝรั่งเศสกลับประเทศ ซึ่งเคยเป็นเงื่อนไขที่วอชิงตันไม่เคยปฏิบัติตาม แท้ที่จริงชาวอเมริกันผู้เดียวที่ถูกเรียกตัวออกจากไซ่ง่อน คือ คนซึ่งเคยพยายามลดความขัดแย้งระหว่างฝรั่งเศสและอเมริกันตลอดมาคือ เอกอัครราชทูตคอลลินส์ วอชิงตันแสดงความไว้วางใจในตัวเดียมอีกครั้งหนึ่งอย่างไม่มีอะไรคลุมเครือ ด้วยการที่เอกอัครราชทูตคนใหม่คือ นาย จี เพรดเดอริก ไรน์ฮาร์ท ผู้กล่าวในวันที่ 27 พฤษภาคม ว่า เขาได้เดินทางมาเพื่อดำเนินนโยบายของสหรัฐอเมริกาด้วยการสนับสนุนรัฐบาลภายใต้นายกรัฐมนตรี โง ดินห์ เดียม²²

ผู้แทนฝรั่งเศสในไซ่ง่อนก็กำหนดจะต้องเปลี่ยนแปลงด้วยเช่นเดียวกัน ในวันที่ 20 พฤษภาคม พลเอกอีลี เรียกร้องขอให้ตนพ้นจากตำแหน่ง เขาออกจากไซ่ง่อนในวันที่ 20 มิถุนายน เดียมถือโอกาสนี้ยืนยันว่านับแต่บัดนั้นไปผู้แทนของฝรั่งเศสจะต้องมิใช่จากข้าหลวงใหญ่ แต่เป็นเอกอัครราชทูตที่รัฐบาลของเขายอมรับ ปารีสซึ่งยังคงไม่ยอมรับ "อิสราฟสมบุรณ์" ได้ต่อต้านไม่ยอมรับข้อเรียกร้องที่มีเหตุผลนี้อยู่นาน

อีกปีหนึ่งผ่านไป ก่อนที่การจากไปของกองปฏิบัติการนอกประเทศจะกำจัดร่องรอยสุดท้ายของ "การอยู่" ของฝรั่งเศสไปจากเวียดนาม ในวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1955 ฝ่ายบัญชาการของฝรั่งเศสก็ตกลงถอนทหารจากบริเวณไซ่ง่อนและไซลอง วันที่ 2 กรกฎาคม ค.ศ. 1955 ในที่สุดการที่กองทัพเวียดนามต้องขึ้นอยู่กับกองบัญชาการสูงสุดของฝรั่งเศสเป็นอันสิ้นสุดลง เมื่อถึงเวลานั้นกองปฏิบัติการนอกประเทศซึ่งบัดนี้รวมกำลังอยู่ในบริเวณแหลมเซนต์ จาคส์ ก็ลดจำนวนลงจาก 175,000 คน เหลือ 30,000 คน การเจรจาที่มีขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1955 มิได้ก่อให้เกิดการตกลงในเรื่องการถอนทหารฝรั่งเศสทั้งหมดอย่างรวดเร็ว แต่ในที่สุด ฝรั่งเศสก็ตกลงจะริ่ชาสัญญาที่ได้ทำไว้ที่เจนีวา ทหารฝรั่งเศสคนสุดท้ายออกจากเวียดนามใต้ในวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1956 อันเป็นวันที่เลิกกองบัญชาการสูงสุดของฝรั่งเศสประจำอินโดจีนอย่างเป็นทางการ

อย่างไรก็ดีการแทรกแซงโดยตรงและอย่างได้ผลของฝรั่งเศสได้ยุติลงแล้วตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1955 ทั้งนี้หมายความว่ากองทหารของกลุ่มต่าง ๆ ที่ยังเหลืออยู่ เมื่อไม่ได้รับความช่วยเหลือจากฝรั่งเศสถ้าไม่ยอมจำนนก็ต้องสู้และเสี่ยงต่อความพ่ายแพ้อย่างสิ้นเชิง เมื่อได้เรียนรู้ว่าการยอมจำนน เป็นหนทางไปสู่การถูกทอดทิ้งทางการเมือง พวกเขาจึงตัดสินใจที่จะเสี่ยงทุกอย่างด้วยหวังเพียงน้อยนิดว่าการต่อต้านด้วยกำลังอาวุธจะทำให้เต็มหมุดอำนาจลงได้ เต็มจัดการกับพวกเหล่านั้นที่ละกลุ่ม ๆ เนื่องจากทหารส่วนมากของพวกเขาได้ได้มาเข้ากับรัฐบาลพร้อมกับพลเอกที่และพวก ปัญหาที่ว่า จะยุติความเป็นอิสระทางการเมืองของพวกเขาได้อย่างไร แม้ว่าจะเป็นปัญหาที่ละเอียดอ่อนเพราะเกี่ยวพัน ไปถึงเรื่องศาสนา จำเป็นต้องใช้ความระมัดระวังมากกว่าใช้การปฏิบัติทางทหารอย่างรุนแรง ในวันที่ 5 ตุลาคม ค.ศ. 1955 พลเอกพวกพร้อมด้วยหน่วยทหารในอดีตของเขาบางหน่วยได้ไปยังศูนย์บัญชาการ ของพวกเขาได้ที่เมืองเต นินห์ และปลดอาวุธกองทหารอารักขาจำนวน 300 คนของสันตะปาปา คือ ฟาม คอง ตัก และจับบุตรของเขา 2 คน ในข้อหาว่าฉ้อราษฎร์บังหลวงและเอาเปรียบประชาชน และ อีกไม่กี่วันต่อมาก็ประกาศว่าเขาได้ล้มสันตะปาปาของเขาได้ลงแล้วในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1956 ตักหนี ไปยังเขมรและต่อมาไม่ช้าได้ถึงแก่กรรมลงที่นั่นดังที่ได้คาดกันไว้ ในที่สุดเตียมก็กำจัดพวกด้วย ซึ่ง เป็นการกำจัดผู้นำทางทหารของพวกเขาได้ลงเสียด้วย

การกำจัดพวกหัวเหากกลายเป็นปัญหาที่ยากลำบากกว่า ก่อนที่จะส่งทหารของเขาออกไปรบกับ พวกหัวเหา เตียมก็ได้พยายามอีกครั้งหนึ่งที่จะซื้อตัวผู้นำทั้งหลายของกลุ่มนี้ พวกหัวหน้าที่เป็นคู่แข่ง กัน 4 คนคือ จอมทัพตวัน วัน ส่วย พลเอก ถัน เหยียน พลเอก เหยียน เกีย โง และบากุท (เลอ กวาง วินท์) ต่างก็มีได้คิดอย่างเดียวกัน ในวันที่ 24 พฤษภาคม มีคนเสนอให้เงินเขาจำนวน 100 ล้านเปี๊ยะ (ประมาณ 1.2 ล้านเหรียญอเมริกันในอัตราตลาดมืด) ถ้าเขามาร่วมกับเตียม แต่ข้อเสนอ นั้นถูกปฏิเสธ แต่บางคนก็มีความระแวงสงสัยผู้นำหัวเหาประกาศสงครามกับรัฐบาล แต่โดยที่รู้ว่าพวกตนมีอาจเทียม ทันกับกองทัพของชาติในการรบอย่างเปิดเผยได้ พวกเขาจึงละทิ้งที่มั่นและฐานที่พองของเขาหลังจากจุดไฟ เผาบ้านและโรงเก็บของของตน และเตรียมทำสงครามแบบกองโจร กองทหารรัฐบาลเริ่มบุกในวันที่ 5 มิถุนายน กองทัพของหัวเหา 5 กองทัพยอมแพ้ทันที และในวันที่ 18 มิถุนายน พลเอก เหยียน เกีย โง ก็เข้าไปร่วมกับรัฐบาลอีกวาระหนึ่ง ครั้งนี้เป็น การถาวร นั่นคือจนกระทั่งเขาเข้าร่วมกับแผนการของ พวกนายทหารที่จะโค่นล้มเตียม จอมทัพส่วยยกกองทัพของเขาไปใกล้ชายแดนเขมร ณ ที่นั่นนายพล เอกหินห์ และพลเอกวี มาร่วมด้วย แต่กองทหารรัฐบาลขับไล่กองทัพพวกหัวเหาแตกกระเจาไป และ ในวันที่ 19 มิถุนายน พลเอกทั้งสามก็หนีไปยังเขมร เพื่อนร่วมงานของเขาคือ แลม ถัน เหยียน ตัดสินใจ ยอมแพ้ การต่อต้านของพวกหัวเหาถูกปราบลงเหลือเพียงการปฏิบัติการแบบกองโจร ภายใต้การนำ ของคณะพรรคของบากุท ผู้บ้าคลั่ง แต่ทั้งหมดนี้ก็ยุติลงเมื่อบากุทถูกล่อไปติดกับและถูกจับในเดือน เมษายน ค.ศ. 1956 เขาถูกตัดศีรษะในที่สาธารณะที่กันโถ เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ค.ศ. 1956

พวกบินห์ เขียนถึงจุดจบตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 หลังจากต้องเผชิญกับปลิงและยุงใน หนองลำนน้ำที่รุงสาทและความสิ้นหวังอยู่หลายเดือน กองทหารของเลอ วัน เวียน ซึ่งถูกล้อมและหมด กำลังลง ถูกกองทัพเข้าโจมตีและถูกทำลายลงในการสู้รบเป็นเวลา 4 สัปดาห์ ทหารของพวกบินห์ เขียน ที่รอดชีวิตมาได้ก็ถูกจับหรือไมก็แตกกระจัดกระเจาไป ตัวหัวหน้าหนีไปฝรั่งเศสได้สำเร็จ ณ ที่นั่น เขาก็ตั้งรกรากและสำราญกับเงินทองที่เขาได้สะสมไว้ขณะที่รับใช้ฝรั่งเศสและเขาได้ ประวัติศาสตร์

ทางทหารของกลุ่มต่าง ๆ ทางศาสนาและการเมืองของเวียดนามก็ยุติลงด้วยประการฉะนี้

8

เดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 ก็เป็นเดือนที่สิ่งทีหลงเหลืออันเลวร้ายอีกอย่างหนึ่งจากอดีตของเวียดนาม ซึ่งได้แก่ราชาธิปไตย พร้อมด้วยตัวแทนสุดท้ายที่ไร้ค่าคือเบ่าได้ ก็ถูกโยนเข้ากรประวัติศาสตร์ไป ชะตากรรมของเบ่าได้ถูกกำหนดไว้แล้วเมื่อเป็นที่แน่ชัดว่าฝรั่งเศสมิได้เป็นผู้นำโชคชะตากรรมของเวียดนามอีกต่อไป เบ่าได้ทรงทราบดีว่าอย่างดีที่สุดชาวอเมริกันก็พร้อมจะยอมให้พระองค์เป็นผู้ปกครองประเทศ แต่ในนามและมีได้อยู่ในประเทศ และจะไม่ช่วยป้องกันพระองค์ หากเดียมตัดสินใจว่าจะต้องให้พระองค์ สละราชสมบัติ

หากเดียมมิได้ตัดสินใจมาก่อนในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1954 ว่าวันหนึ่งเขาจะปลดเบ่าได้ เขาก็ได้ตัดสินใจแน่นอนหลังเดือนเมษายน ค.ศ. 1955 เดียมไม่ยอมเสียเวลาเลยและใช้อุบายทุกประการที่เขารู้จักในการรณรงค์ต่อต้านเบ่าได้ ในวันที่ 15 พฤษภาคม เขายุบกองทหารรักษาพระองค์จักรพรรดิทหารรักษาพระองค์จำนวน 5,000 คนกลายเป็นกรมทหารราบที่ 11 และที่ 42 ในกองทัพแห่งชาติ ต่อมาเดียมก็ยึดที่ดินอันกว้างใหญ่ของพระมหากษัตริย์จากเบ่าได้ และต่อมาในวันที่ 15 มิถุนายน เดียมให้สภาของพระราชวงศ์ที่เว้ถอดเบ่าให้ออกจากอภิสิทธิ์ทั้งปวง และให้เสนอว่าเดียมควรได้รับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดี ในวันที่ 7 กรกฎาคม เป็นวันครบรอบปีที่เขาได้รับแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรี เดียมก็ประกาศว่าจะมีการแสดงประชามติในวันที่ 23 ตุลาคม 1955 เพื่อตัดสินใจว่า รัฐบาลควรจะเป็นรูปใดในอนาคต

“การรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง” แต่เพียงฝ่ายเดียวที่ติดตามมาและวิธีการที่ใช้เพื่อให้แน่ใจว่าเดียมจะได้คะแนนเสียงเกือบจะเป็นเอกฉันท์ แสดงให้เห็นถึง “การเย้ยหยันไม่โยติว่าเป็นการบังคัวร์หรือไม่ และไม่โยติในหลักประชาธิปไตยเช่นนี้ ซึ่งแม้แต่พวกเวียดนามที่กริบว่าตกใจ หนังสือพิมพ์ในความควบคุมของรัฐบาลดำเนินการกล่าวหา (เบ่าได้) มากมาย ซึ่งล้วนเป็นความเท็จ นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจและหัวคะแนนเสียงก็ไปตามบ้านอธิบายให้เห็นผลลัพธ์ที่ไม่ดีงามต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นเนื่องจากการไม่ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง”²³

ไม่มีใครแคลงใจเลยว่า ผลของการแสดงประชามติจะเป็นอย่างไร ในวันที่ 22 ตุลาคม เบ่าได้เองก็ยังอวดว่าพระองค์อาจทำนายจำนวนคะแนนเสียงที่เดียมตั้งใจแล้วว่าต้องเป็นของเขาได้²⁴ แม้แต่เบ่าได้เองก็มิได้คาดลวงหน้าว่าคะแนนเสียงในบางกรณีจะมากกว่าจำนวนรายชื่อของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง²⁵ ด้วยเหตุนี้ผู้ลงคะแนนเสียงในไซ่ง่อนจำนวน 450,000 คน จึงมีคะแนนออกมาถึง 605,000 เสียง ซึ่งทางการให้คำอธิบายด้วยการกล่าวว่าประชาชนในชุมชนมุสลิมใกล้เคียงมาลงคะแนนเสียงในไซ่ง่อนด้วย เดียมได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้งถึงร้อยละ 98.2 ของคะแนนเสียงทั้งหมด (5,721,835) และเบ่าได้ได้ร้อยละ 1.1 (63,017) ผู้สังเกตการณ์ชาวตะวันตกผู้หนึ่งตั้งข้อสังเกตว่า “การแสดงประชามติมิใช่เป็นการฝึกหัดกระบวนการประชาธิปไตย และมีได้มุ่งหวังให้เป็นเช่นนั้น” แต่ “เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสวามิภักดิ์ของประชาชนที่มีต่อผู้มีอำนาจปกครอง”²⁶

มวลชนมิได้มีเหตุผลที่จะป้องกันหรือเวทนาเบ่าได้ กำลังที่แวดล้อมพระองค์อยู่หมดอำนาจลงสิ้นแล้ว ฝรั่งเศสก็มีได้อยู่ในฐานะที่จะให้ความช่วยเหลือแก่พระองค์อีกต่อไป และสหรัฐอเมริกา

กำลังเริ่มสรรเสริญเต็มว่าเป็นวีรบุรุษคนใหม่ของ “โลกเสรี” เพราะเขาได้ทรงทราบสิ่งเหล่านี้ที่พระองค์ จึงมีปฏิกิริยาต่อกลวิธีของเดียมซ้ำเกินไป และเช่นเดียวกับบุคคลที่เหนื่อยหน่ายกับการต่อสู้ในการรบที่ไม่บังเกิดผล พระองค์ทรงประท้วงการจำกัดให้มีการแสดงประชามติเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม และขอร้อง ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา อังกฤษ อินเดีย และแม้แต่สาธารณรัฐโซเวียต มิให้สนับสนุนรัฐบาลของเดียม โดยชี้ให้เห็นว่าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นอุปสรรคต่อการรวมเวียดนามอย่างสันติตั้งที่เรียกร้องกันในข้อตกลงเจนีวา²⁷ ในวันที่ 18 ตุลาคม พระองค์ก็สั่งให้ปลดเดียม ซึ่งมีได้บังเกิดผลอันใด วันต่อมา พระองค์ก็เปิดโปง “วิธีการของตำรวจ” ของ “ระบบเผด็จการ” ของเดียม และเตือนประชาชนเวียดนาม กิ่งก้านาย “ให้ต่อต้านรัฐบาลที่จะต้องนำพวกเขาไปสู่ความพินาศ ความอดอยากและสงครามอย่างแน่นอน”²⁸ อันเป็นสาส์นซึ่งเช่นเดียวกับสาส์นสั่งปลดเดียมของเขาได้ ฝ่ายตรวจสอบข่าวของไซ่ง่อนเก็บไว้มิให้ประชาชนเวียดนามได้ล่วงรู้ ในที่สุดเขาได้ก็ทรงปลงตกว่าจะต้องเสียตำแหน่ง และเริ่มหาความสุขในชีวิตอย่างสงบ ซึ่งดูจะเป็นสิ่งเดียวที่พระองค์ปรารถนามานานแล้ว

เดียมก็บรรลุถึงเป้าหมายของเขาเช่นเดียวกันคือ ความสมหวังทางการเมืองอย่างเต็มที่ ในวันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1955 มีการประกาศแต่งตั้งเขาเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐเวียดนามใหม่ อำนาจสูงสุดเป็นสิ่งที่เดียวที่เขาปรารถนาในชีวิต การที่เขาได้รับสิ่งนั้นมามิได้ทำให้เขาแปลกใจหรืออ้อมตลง ดูเหมือนเขาจะเชื่อมั่นว่าการขึ้นมาสู่อำนาจของเขานี้เป็นเรื่องของการที่คุณธรรมและความสามารถได้รับรางวัลตอบแทนอย่างยุติธรรมเท่านั้นเอง

แต่ชัยชนะของเขาเป็นรางวัลสำหรับอนาคตของเวียดนามอย่างไรบ้าง การที่เดียมเอาชนะการต่อต้านของฝรั่งเศส กองทัพของชาติกลุ่มต่าง ๆ และเขาได้ได้เดียมมิได้กระทำการสิ่งใดมากไปกว่าวางรากฐาน และมีเวลาเพื่อที่จะสร้างรัฐที่นำอยู่ งานที่ยากลำบากกว่านี้ยังคงรอเขาอยู่เบื้องหน้า ความสำเร็จหรือความล้มเหลวในการสร้างประเทศที่จะสามารถได้มาซึ่งความจงรักภักดีของประชาชน จะเป็นการตัดสินโชคชะตาของเวียดนามได้ ขณะที่คอมมิวนิสต์กำลังพยายามที่จะรวมประเทศดั่งที่คาดกันไว้ บัดนี้เดียมจะต้องแสดงให้เห็นว่าฝ่ายชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้พบผู้นำที่เทียมมาเทียมไหล่กับโฮจิมินห์ได้ในที่สุดหรือไม่

9

โฮจิมินห์กลับมายังฮานอยในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1954 หลังจากหายไปอยู่ในป่าเขาบริเวณเวียดนามบัก ในฐานะเป็นผู้นำของสงครามปฏิวัติเสียเกือบ 8 ปี แต่หลายปีที่ยาวนานและยากลำบากนี้มิได้ทำให้เขาท้อถอย หรือมิได้ทำให้อำนาจที่เขามีเหนือรัฐบาลและประชาชนลดน้อยถอยลง ในการกลับมามีอำนาจ โฮจิมินห์มิได้ประสบอุปสรรคใด ๆ จากฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับเขาในไซ่ง่อน ไม่มีใครกลางแคลงใจในสิทธิของโฮในการเป็นผู้นำสูงสุด และไม่มีการต่อต้านอย่างจริงจัง เขาควบคุมทหาร ตำรวจ การบริหารประเทศและองค์การมวลชนเกือบทั้งหมด ไม่มีกลุ่มใด ๆ ในภาคเหนือคุกคามรัฐบาลของเขา หน่วยอาสาสมัครที่เคยรบกับพวกเวียดนามห์ก็แยกกันไปและไปร่วมกับกลุ่มอพยพสู่ภาคใต้ ฝรั่งเศสที่เคยก่อความยุ่งยากให้แก่เดียมในไซ่ง่อนก็ออกไปจากฮานอยก่อนที่โฮจะกลับมา

กองทหารฝรั่งเศสกองสุดท้ายออกจากฮานอยเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ทั้งการโอนอำนาจการปกครอง และการที่กองทหารเวียดนามห์เข้ามาแทนกองทหารฝรั่งเศสดำเนินไป โดยมีได้มีการขัดแย้งใด ๆ ทหาร

รักษาดินแดนของพวกเขาเวียดนามเริ่มมาตั้งแต่วันที่ 3 ตุลาคม และเมืองท่าดังซึ่งติดกับฮานอย ก็ถูกมอบให้อยู่กับกองทัพที่ 308 ของเวียดนาม ในวันที่ 6 ตุลาคม กองทหารเหล่านี้และกองทหารอื่น ๆ ชุมนุมกันอยู่ที่ซานเมืองฮานอยในวันที่ 9 ตุลาคม พวกเขาเคลื่อนขบวนเข้าเมืองในวันที่ 10 ตุลาคม และแสดงกำลังทหารอย่างน่าประทับใจเป็นการฉลองชัยชนะของคนที่มีต่อฝรั่งเศส แต่ไม่ได้มีการแสดงความยินดีอย่างเต็มที่ ทุกคนต้อนรับสันติภาพ แต่ประชาชนจำนวนมากมีเหตุผลสมควรที่จะไม่แน่ใจในอนาคต

เช่นเดียวกับมณฑลคาทอลิกในที่ดินสามเหลี่ยมปากแม่น้ำในภาคใต้ ฮานอยก็ได้เห็นการอพยพของผู้คนมากมายซึ่งเป็นห่วงชีวิตตนภายใต้รัฐบาลมุ่งไปทางระบบคอมมิวนิสต์อย่างไม่อ้อปาวยอีกต่อไป ผู้ลี้ภัยเหล่านี้มิได้มีแต่เพียงผู้ที่ร่วมมือด้วยและคนที่แสวงหาประโยชน์ แต่ยังรวมทั้งเจ้าหน้าที่ ครูอาจารย์ และนักศึกษา นักหนังสือพิมพ์ และศิลปิน ผู้ได้เคยแสดงความรู้สึกต่อต้านคอมมิวนิสต์ นักธุรกิจ ผู้มีปัญญาพอที่จะคาดการณ์ได้ว่าตนจะต้องถูกยึดกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินในที่สุด และผู้พึ่งพาอาศัยทหารเป็นจำนวนมาก แต่กระนั้นชนพื้นเมืองชั้นกลางจำนวนมากซึ่งได้แก่เจ้าของร้านค้า พ่อค้าย่อย ทนายความ แพทย์ และผู้ที่ม้ออาชีพอื่น ๆ ยังคงอยู่ที่นั่นแทนที่จะทิ้งชีวิตที่เป็นหลักเป็นฐานแล้วของตน

มิได้มีการจัดงานฉลองอย่างจริงจังเพื่อต้อนรับการกลับมาของผู้นำเวียดนาม พวกเขามาถึงฮานอยโดยมิได้บอกกล่าวและไม่มีใครรู้เห็น คนแรกที่ปรากฏตัวในที่สาธารณะคือก๊วยเขาไปตรวจกรมทหารเวียดนาม ซึ่งเข้าแทนที่ฝรั่งเศสป้อมค่ายเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ผู้นำคนต่อไปที่มีผู้คนกล่าวขวัญถึงแม้ว่าจะมิได้มีใครเห็นเขาในที่สาธารณะก็ตาม คือ ตัวโฮจิมินห์เอง ในวันที่ 17 ตุลาคมเขาต้อนรับแขกเมืองคนแรกที่มาเยือนนครหลวง “ที่ได้รับปลดแอก” แล้วของเขาคือ นายกรัฐมนตรีเนห์รูแห่งอินเดีย ผู้มาแวะที่ฮานอยในระยะเวลาอันสั้นระหว่างที่เขาเดินทางไปปักกิ่ง トラบจนวันที่ 1 มกราคม ค.ศ. 1955 โฮจิมินห์จึงได้ปรากฏตัวต่อประชาชนคือ เมื่อเขาชมขบวนสวนสนามอันยืดยาวไม่รู้จบสิ้น ซึ่งดูเหมือนจะทำให้พวกคอมมิวนิสต์รู้สึกดีกว่ตนมีอำนาจเป็นเวลานานถึง 5 ชั่วโมงครึ่ง ตั้งแต่ต้นจนจบ โฮไม่เคยหยุดโบกมือให้แก่ผู้เดินสวนสนามและฝูงชนที่ปรบมืออยู่ทั่วไปซึ่งประมาณว่ามีอยู่ 200,000 คน เป็นการแสดงที่ดีที่สุดที่พรรคคอมมิวนิสต์เคยจัดมา แต่ก็ครั้งสุดท้ายก่อนที่คนจะไม่ได้พบเห็นไปอีกนาน ในการแสดงครั้งนี้ผู้คนพากันโบกมือแสดงความกระตือรือร้นอย่างจริงใจต่อบุคคลผู้ยิ่งใหญ่ที่รวมกันอยู่ ณ ที่นั้น

วันเวลาแห่งความยากลำบากรออยู่เบื้องหน้าประชาชนในเวียดนามเหนือ แม้ว่าลัทธิอาณานิคมจะหมดสิ้นไปแล้ว พวกเขายังคงต้องประสบกับความทุกข์ยากและการไร้เสรีภาพต่อไปและท่ามกลางความขัดแย้งทางการเมือง ซึ่งจะต้องเกิดขึ้นในสภาวะเช่นนี้ การกระทำที่ก่อให้เกิดความหวาดกลัวก็ยังคงเป็นอาวุธทางการเมืองที่สำคัญของทางการเพื่อต่อต้านความไม่พอใจของประชาชน

ไม่ต้องสงสัยเลยว่าปัญหาบางประการของประเทศคือ ผลของสงครามที่ดำเนินมา 8 ปี และผลของการแบ่งแยกเวียดนามนับแต่บัดนี้ต่อไป ฝ่ายเหนือคงจะมิได้รับเสบียงอาหารที่สำคัญจากภาคใต้ ไม่มีข้อสงสัยเลยว่าผู้นำคอมมิวนิสต์ในฝ่ายเหนือมีสติปัญญาและความกล้าหาญที่จะแก้ไขปัญหาก็ทำให้ประเทศชนเซเหล่านี้ที่เป็นมรดกตกทอดมาถึงเขา และคงจะเป็นเรื่องน่าหัวเราะที่จะกล่าวว่าพวกเขามีได้วิตกกังวลเกี่ยวกับสภาพทางวัตถุของประชาชน แต่ความพยายามอย่างสุดฝีมือที่จะได้อาหารมาให้พอเพียงยังเป็นรองความกังวลใจอันสำคัญของพวกเขา คือการเปลี่ยนแปลงสังคมอย่างถอนราก

ถอนโคนตามสิ่งที่หิ้งที่พวกเขาและศัตรูของพวกเขาเรียกว่าแม่แบบ “มาร์กซิสต์” โดยไม่พะวงกับความทุกข์ยากและความหวาดกลัวใด ๆ จะต้องเปลี่ยนเวียดนามให้เป็นรัฐ “สังคมนิยม” แทนที่ รัฐที่หิ้งปัญหาความยุ่งยากทางเศรษฐกิจหรือความไม่พอใจของสังคม ไม่อาจท้าทายอำนาจของกลุ่มการเมืองที่ปกครองอยู่คือพรรคคอมมิวนิสต์ได้

10

ปัญหาที่โฮจิมินห์ต้องเผชิญหลังจากที่เขากลับมาฮานอยแล้วมิใช่เป็นปัญหาย่อย ๆ ที่บังคับให้โจ ดินห์ เตียม ต้องอุทิศตนตลอดหนึ่งปีเต็มให้แก่งานทำลายล้างเพื่อความอยู่รอดเพียงอย่างเดียว ความยุ่งยากทั้งหลายที่เริ่มทำให้ฮานอยต้องทุกข์ทรมานมิได้เกิดจากการขาดกำลัง แต่เป็นผลของการมีอำนาจมากเกินไป ซึ่งเกือบจะเป็นอำนาจเผด็จการในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1954

การสร้างประเทศใหม่เพราะภาคเหนือถูกทำลายลงมากกว่าภาคใต้ ต้องการการเสียสละแบบเหนือมนุษย์ เป็นต้นว่าทางรถไฟระหว่างฮานอยและชายแดนจีนถูกสร้างขึ้นใหม่ภายในเวลาไม่ถึง 6 เดือน อันเป็นงานมหากาฬที่จะต้องมีการเกณฑ์คนงานถึง 80,000 คน สภาพการทำงานของกำลัง “อาสา” นี้ ในหลายด้านเลวร้ายพอ ๆ กับสภาพของพวกเขา “กาลี” ในสมัยอาณานิคม การเสียสละแบบเหนือมนุษย์ และความทุกข์ทรมานที่เรียกร้องเอาจากประชาชน เป็นเพราะอำนาจของผู้นำที่มีมากเกินไปและความทะเยอทะยานของผู้นำ ซึ่งทำให้พวกเขามองการสร้างประเทศใหม่อย่างรวดเร็วว่าเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่เป้าหมายอันแท้จริงของพวกเขา คือการเปลี่ยนโครงสร้างของสังคมของประเทศ และเปลี่ยนวิถีชีวิตของชาติอย่างฉับพลันนั่นเอง ประเทศที่ด้อยพัฒนาทางเศรษฐกิจที่มีชาวนาเป็นกระดูกสันหลังนี้ จะต้องเปลี่ยนไปเป็นรัฐอุตสาหกรรมสมัยใหม่ ผู้นำเวียดนามตั้งใจจะทำสิ่งนี้ให้สำเร็จภายในเวลาไม่กี่ปี ขณะที่ชาติอื่น ๆ ที่เจริญกว่าต้องใช้เวลาหลายสิบปี

เพื่อที่จะเดินตามรอยเท้าที่เปื้อนเลือดของการปฏิวัติของสหภาพโซเวียตนั้น รัฐบาลฮานอยหันไปพึ่งชาวนา เรียกร้องจากพวกเขามากกว่าที่เขาจะให้ได้ เก็บภาษีจากพวกเขามากเกินไปและให้พวกเขากินอาหารไม่พอเพียง สินค้าเข้าจำนวนเพียงเล็กน้อยที่ประเทศสามารถซื้อหามาได้มิได้ไปช่วยบรรเทาความทุกข์ยากของมวลชนเลย และความช่วยเหลือที่ได้รับจากต่างประเทศก็ไปช่วยบรรเทาทุกข์มวลชนแต่เพียงเล็กน้อย เครื่องมือทางอุตสาหกรรมมีความสำคัญเหนือสิ่งทีจำเป็นอย่างยิ่ง เช่น ยาและสิ่งทอและแม้แต่อาหาร รัฐบาลรัสเซียกวาดหน้าทำถูกต้องอย่างเต็มที่แล้วในการรักษาระดับความเป็นอยู่ที่ต่ำที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อสร้างอุตสาหกรรมให้เร็วที่สุดเท่าที่จะเร็วได้ อีกครั้งหนึ่งที่ใช้วิธีอะไรก็ได้เพื่อบรรลุถึงเป้าหมาย

หากมีแต่เพียงเท่านี้ แนวทางที่ผู้นำในภาคเหนือเลือก แม้จะไม่อยู่เหนือคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างแน่นอน แต่จะถูกประณามเสียทั้งหมดก็ไม่ได้ อย่างไรก็ตาม ความจริงก็คือว่ายังมีวิธีการอื่น ๆ อีกไม่มีเหตุผลที่จะพยายามพัฒนาอุตสาหกรรมอย่างรวดเร็ว อาจสร้างโรงงานต่าง ๆ ในอัตราที่ช้ากว่านี้ได้ สภาพการณ์มิได้บังคับให้สร้างอุตสาหกรรมบนความเดือดร้อนของประชาชนนั้น สิ่งที่บังคับให้ทำเช่นนั้นคือปรัชญาการเมืองของผู้นำและความมัวเมาในอำนาจของพวกเขา พวกเขาต้องการสร้างสภาพสังคมซึ่งพวกเขาสามารถผูกขาดอำนาจอย่างมั่นคงแต่ลำพัง ทั้งนี้หมายความว่าจะต้องล้มล้างชนชั้นเก่า ๆ และสร้างชนชั้นใหม่ ๆ ขึ้นมา โดยให้รัฐเข้าแทรกแซงในเศรษฐกิจของประเทศอย่างมีระบบ

ด้วยความหลงว่าตนยิ่งใหญ่ซึ่งมิได้ลดน้อยลงเลยแม้จะเอาชนะฝรั่งเศสได้แล้ว ผู้นำเวียดมินห์ก็เริ่มงานที่กำหนดให้กับตัวเอง ซึ่งเป็นงานชิ้นมหึมาจริง ๆ เพราะแม้แต่การจะทำให้เป็นจริงขึ้นมาได้เพียงส่วนหนึ่งก็ต้องใช้วิธีการผิมนุชย์เสียแล้ว แม้แบบกำหนดไว้ว่าคนที่ปกครองรัฐ ต้องควบคุมเศรษฐกิจด้วย เหมือนแร่ โรงงานต่าง ๆ อุตสาหกรรมใหญ่ ๆ ธุรกิจเอกชนเล็ก ๆ น้อย ๆ การผลิตงานที่ทำด้วยมือทั้งหมดนี้จะต้องกลายเป็นของรัฐหรือเป็นรูป “สหกรณ์”

นโยบายเศรษฐกิจแบบนี้ที่ได้รับความนิยมจากความสำเร็จของจีนในอำนาจทางการเมืองอย่างเด็ดขาด มีขอบเขตกว้างขวางเพียงไรนั้น ปรากฏชัดแจ้งในมาตรการเกี่ยวกับการเกษตรซึ่งมิได้มีความหมายทางเศรษฐกิจเลย ความมุ่งหมายที่สำคัญของสิ่งที่เรียกว่าการปฏิรูปการเกษตรในเวียดนามเหนือ ก็คือ การนำผลิตผลทางการเกษตรทั้งหมดมาไว้ใต้ความควบคุมของรัฐ สิ่งนี้สำเร็จได้ส่วนใหญ่ด้วยการบีบบังคับและก่อให้เกิดการต่อต้านรัฐบาลของประชาชนระลอกแรกและเป็นระลอกที่รุนแรงเพียงครั้งเดียว ในปลายปี ค.ศ. 1956 เมื่อฤดูเหมือนว่าในที่สุดเดียมก็ได้แผ้วถางทางเพื่อกระทำการในด้านสร้างเสริมแล้ว โหยกลับมีปัญหายุ่งยากกับประชาชนมากกว่าครั้งใด ๆ นับตั้งแต่เขาได้ขึ้นมาเมื่ออำนาจในค.ศ. 1945 และความยุ่งยากของเขาผิดกับของเดียม เกิดจากการกระทำของเขาเองทั้งสิ้น

11

การแสวงหาประโยชน์จากแรงงานคนอย่างไร้ความปราณีของโฮ มีอาจแก้ปัญหาทั้งหมดในการสร้างประเทศใหม่ได้ หนึ่งในปัญหาเหล่านั้นเกิดจากการฝักฝายครั้งสุดท้ายก่อนที่การปกครองของฝรั่งเศสและเวียดนามจะจบลง ภายใต้การแนะนำของคณะกรรมการป้องกันเวียดนามเหนือของเดียม ทุกสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ไม่ว่าจะมีราคาเท่าใด ทั้งสมบัติของสาธารณชนและของเอกชนถูกขนย้ายจากโฮฟองลงมาจากใต้สถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ โรงงานซ่อมทางรถไฟและเครื่องอุปกรณที่ทำเรือหรือถอนไป ที่ทำการไปรษณีย์ ห้องสมุดและห้องทดลองเหลือแต่ห้องเปล่า เรเดียมถูกถอดออกจากเครื่องฉายรังสีเอ็กซ์เรย์ เครื่องจักร เครื่องมือ วัสดุดิบและผลิตผลสำเร็จรูปถูกนำออกไปจากโรงงานจนหมดสิ้น หน่วยงานของเวียดนามที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ไม่รู้สึกรู้ว่าจำเป็นจะต้องปฏิบัติตามข้อตกลงของฝรั่งเศสที่เจเนวา ซึ่งระบุไว้ว่าสถานบันและบริการสาธารณชนทั้งหมดจะต้องส่งมอบให้แก่รัฐบาลฮานอยตามลำดับ อย่างไรก็ตาม รัฐบาลฝรั่งเศสปฏิบัติตามข้อตกลงนั้น ในที่สุดก็จ่ายเงินชดเชยให้แก่ฮานอยจำนวน 265 ล้านดอลลาร์²⁹

ชาวเวียดนามที่หนีไปยังภาคใต้อาจจะรู้สึกว่าการขนย้ายสินค้านี้เป็นสิ่งถูกต้องแล้ว ในเมื่อพวกเขาเองก็ได้ละทิ้งสมบัติทุกชิ้นของตนไว้เบื้องหลัง แต่ทางการในเวียดนามใต้มิได้เคยแม้แต่จะพยายามใช้สิ่งที่ยึดมาเพื่อเป็นการชดเชยให้แก่บุคคลเหล่านั้น ในสิ่งที่พวกเขาต้องสูญเสียไป

คนที่สูญเสียทุกสิ่งทุกอย่างไปเกือบหมดนั้นมีจำนวนไม่แน่นอน คนจำนวน 900,000 คนที่มายังภาคใต้จะต้องถือว่าส่วนใหญ่เป็นผู้ลี้ภัยการเมืองที่แท้จริง สถิติของทางการแจ้งไว้ว่าในจำนวนผู้ลี้ภัยทั้งหมดมีผู้เป็นคาทอลิก 794,000 คน แม้ว่าจะกำหนดจำนวนที่แท้จริงไม่ได้ ซึ่งอาจจะเพียง 600,000 คน³⁰ ไม่มีข้อสงสัยเลยที่มีพวกคาทอลิกมากกว่าร้อยละ 60 ของผู้ลี้ภัยทั้งหมด พวกคอมมิวนิสต์อ้างว่าการลงไปภาคใต้มิใช่เป็นการตัดสินใจตามลำพังของชาวคาทอลิกจำนวนมาก แต่พวกเขาต้องไปเนื่องจากแรงกดดันของชุมชนและไปกันเป็นหมู่ พวกพระถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้แพร่ข้อความที่ว่าพระเจ้าได้เสด็จลง

ภาคได้แล้ว และบรรดาผู้ที่ยังคงอยู่ในภาคเหนือจะต้องเสี่ยงกับการที่จะสูญเสียวิญญาณของตนหรือบางทีอาจจะเสียชีวิตด้วย เนื่องจากภาคเหนือจะถูกถูกระเบิดอเมริกันทำลายลง ถ้าหากการกล่าวหาของคอมมิวนิสต์เหล่านี้และคำสั่งของฮานอยให้ปฏิบัติต่อพวกคาทอลิกอย่างระมัดระวัง พิสูจน์ให้เห็นว่ารัฐบาลรัสเซียก็อดัดใจที่คนจำนวนมากพากันออกนอกประเทศ อย่างไรก็ตาม มีเหตุผลที่เชื่อได้ว่า ความไม่สบายใจของคอมมิวนิสต์ระคนไปด้วยความโล่งใจเพราะรัฐบาลพ้นจากศัตรูจำนวนมากที่ยากแก่การปราบปรามไปเสียได้

ทั้งการอพยพของคนจำนวนมากนี้ทำให้มีไร่นาอย่างวิเศษประมาณเกือบครึ่งล้านเอเคอร์ ซึ่งถูกนำออกแจกจ่ายทันที แต่กระนั้น การผลิตข้าวก็ลดลง และแม้ว่ากลุ่มประเทศในค่ายโซเวียตจะเริ่มนำเครื่องมือจำนวนมากที่ถูกทางการของภาคใต้ “ขโมยไป” มาทดแทนให้ ก็ต้องใช้เวลานานถึงสองปีก่อนที่บริการสาธารณะจะเริ่มดำเนินงานได้ตามปกติ

ขณะที่พวกคอมมิวนิสต์ควบคุมเศรษฐกิจและประชาชนได้มั่นคงขึ้น ขณะที่พยายามจะขยายการควบคุมไปถึงทรัพย์สินที่ฝรั่งเศสเป็นเจ้าของ รัฐบาลก็ดำเนินการด้วยความรอบคอบอย่างยิ่ง ใน ค.ศ. 1954 บริษัทที่ฝรั่งเศสเป็นเจ้าของประมาณ 150 แห่ง ยังคงดำเนินกิจการอยู่ในภาคเหนือ รวมทั้งเหมืองแร่ถ่านหินในฮองเกและกัมฟา โรงงานซีเมนต์และแก้วในไฮฟอง โรงงานทอผ้าฝ้ายที่นามดินห์ โรงงานผลิตเบียร์และโรงกลั่นสุราที่ฮานอย ทั้งโรงงานต่อเรือและบริการท่าเรือที่ไฮฟอง การประปาและไฟฟ้าที่ฮานอยและไฮฟองเป็นของฝรั่งเศสเช่นเดียวกับการรถไฟสายยูนนานและการขนส่งสาธารณะทั้งหมด

ในจดหมายที่เขียนขึ้นทันทีที่รัฐบาลฝรั่งเศสหลังจากการประชุมเจนีวาได้เสร็จสิ้นลงแล้ว รัฐมนตรีต่างประเทศ ฟาม วัน ดอง ยืนยันที่จะไม่ขัดขวางการปฏิบัติงานด้านธุรกิจทางเศรษฐกิจและสถาบันวัฒนธรรมของฝรั่งเศส แต่เขากล่าวอย่างคลุมเครือเกี่ยวกับผลประโยชน์ของฝรั่งเศสในกรณีที่มีการเกณฑ์ทรัพยากรหรือการเวนคืน³¹ ความพยายามที่จะรักษาผลประโยชน์ของธุรกิจเอกชนของฝรั่งเศสและยังคงให้มีความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างฝรั่งเศสและฮานอยมากที่สุด ได้มีการปรับปรุงอย่างสม่ำเสมอในการติดต่อทางการเมืองระหว่างรัฐบาลฝรั่งเศสและรัฐบาลฮานอย โดยผ่านทางคณะผู้ปฏิบัติงานภายใต้การนำของ ช็อง แซงเตอเนี่ย ผู้เป็นคนหนึ่งในบรรดาผู้ร่างข้อตกลงระหว่างฝรั่งเศสและเวียดนามห์เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1946 เพราะประมาณฝีมือของตนมากเกินไป แซงเตอเนี่ยจะเชื่อว่า เมื่อสงครามยุติแล้ว ฝรั่งเศสและเวียดนามห์ย่อมจะร่วมมือกันได้อีกครั้งหนึ่ง ความล้มเหลวเมื่อ ค.ศ. 1946 มิได้ทำให้เขาผิดหวัง เขารับงานชิ้นใหม่ของเขา และไปพำนักอยู่ที่ฮานอยในวันที่ 8 ตุลาคม อีก 10 วันต่อมาเขาได้พบปะกับโฮจิมินห์เป็นครั้งแรกในหลายครั้ง โฮจิมินห์ยังคงแสดงความเป็นมิตรอยู่ แต่ยิ่งเวลาผ่านไปก็ยิ่งต้องการปรองดองด้วยน้อยลง ในไม่ช้าเหตุการณ์เป็นมาต่าง ๆ ก็พิสูจน์ให้เห็นว่าพวกคอมมิวนิสต์มิได้เคยตั้งใจจะให้ฝรั่งเศสรักษาสิ่งที่ฝรั่งเศสมีอยู่ และแน่นอนเหลือเกินว่าจะไม่ยอมให้ฝรั่งเศสทำการลงทุนใหม่ ในไม่ช้ารัฐบาลก็เลิกการพิจารณาเอาประโยชน์ระยะสั้นด้วยการร่วมมือกับธุรกิจฝรั่งเศสเพื่อไปเสริมลัทธิเศรษฐกิจที่แคบ และเด็ดขาดกว่า มีการตกลงกันว่าจะต้องริบสร้างระบบสังคมนิยมขึ้นทันทีโดยไม่ต้องพึ่งพาฝ่ายทุนนิยมเลย

ส่วนหนึ่งฝรั่งเศสบังคับฮานอยในการตัดสินใจครั้งนี้ โดยฝรั่งเศสดำเนินนโยบายที่ขัดแย้งกับการร่วมมือทางเศรษฐกิจของฝรั่งเศสและเวียดนามห์ด้วย ทั้งนโยบายของประเทศฝรั่งเศสและธุรกิจ

ฝรั่งเศสมิได้ใช้ความพยายามอย่างแท้จริงใด ๆ ที่จะชักจูงฮานอยให้เลิกใช้นโยบายทางเศรษฐกิจแบบเก่า แม้แต่เพียงชั่วคราวก็ตาม บริษัทฝรั่งเศสจำนวนมากได้รื้อถอนโรงงานของตนไปก่อนที่กองทัพฝรั่งเศสจะถอนทหารจากไฮฟอง นักธุรกิจฝรั่งเศสกลัวว่าบริษัทฝรั่งเศสที่ดำเนินกิจการในภาคเหนืออาจจะต้องเผชิญการแก้แค้นของอเมริกาด้วย ซึ่งก็คมีเหตุผล ยิ่งไปกว่านั้นพวกเขายังสงสัยซึ่งเป็นการถูกต้องว่าในที่สุดพวกคอมมิวนิสต์จะยึดการลงทุนของเอกชนทั้งที่มีอยู่แล้วและที่จะลงทุนใหม่ ทั้งของต่างชาติและของชาวเวียดนามเอง พวกเขาระมัดระวังกันตลอดมา และไม่เคยมองเผชิญอันตรายจริง ๆ คือ หลงกลของฮานอย

อีกประการหนึ่ง พวกคอมมิวนิสต์มิได้พยายามมากมายอะไรที่จะชักชวนธุรกิจฝรั่งเศสให้ลงทุนในรัฐคอมมิวนิสต์ พวกเขาได้ใช้เหตุผลในการเจรจาและแสดงความใจแคบในการปฏิบัติต่อช่างเทคนิคฝรั่งเศส ซึ่งพวกเขาต้องการให้ช่วยแก้ไขให้เหมืองและโรงงานใช้การได้ดั้งเดิม แต่กระนั้นพวกเขาก็ร้ายกาจกับช่างเหล่านั้น ผลก็คือช่างเทคนิคฝรั่งเศสทั้งหลายก็จากไป และบริษัทฝรั่งเศสก็ดำเนินการขนย้ายทุกสิ่งที่มีค่าควรแก่การขนย้ายจากโรงงานของตนต่อไป แม้ก่อนที่จะหันไปขอความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจจากปักกิ่งและจากมอสโก รัฐบาลทำการยึดทรัพย์สินอย่างรวดเร็ว บริษัทฝรั่งเศสทั้งหมดตกเป็นของชาติก่อนปลาย ค.ศ. 1955 โดยมีได้มีค่าชดเชยใด ๆ เลย ยกเว้นกรณีเด่น ๆ 2 กรณี คือ เหมืองถ่านหินและการขนส่งในฮานอยเมื่อความหวังของชาวฝรั่งเศสในอันที่จะรักษาผลประโยชน์จากธุรกิจของตนในภาคเหนือไว้หมดไปแล้ว คณะผู้ปฏิบัติงานของแซงเตอนีย์ก็หมดความหมายไป และคณะนี้ก็ค่อย ๆ หมดไปด้วย

แม้แต่ก่อนที่ช่างเทคนิคฝรั่งเศสคนสุดท้ายจะออกไปจากฮานอย รัฐบาลก็ได้เริ่มนำผู้ชำนาญการชาวจีนและชาวรัสเซียเข้ามาแทน การมาถึงของบุคคลเหล่านั้นเป็นจุดเริ่มต้นของความช่วยเหลือของจีนและโซเวียต ข้อตกลงให้ความช่วยเหลือประการแรกกับปักกิ่งกระทำกันในเดือนธันวาคม ค.ศ. 1954³² โดยมีเงื่อนไขว่าจะจัดส่งเครื่องมือซ่อมแซมถนน ทางรถไฟ ไปรษณีย์โทรเลข และประปา ช่างเทคนิคชาวจีนคอยช่วยแนะนำดูแลการสร้างทางรถไฟสายฮานอย-ล่างซัน ขึ้นใหม่ แต่ฮานอยต้องการความช่วยเหลือในวงกว้างกว่าและในระยะยาวกว่านั้น เพื่อที่จะได้รับความช่วยเหลือดังกล่าว โยจิมีन्हพร้อมด้วยรัฐมนตรีคลัง อุตสาหกรรม เกษตร ศึกษา และสาธารณสุข ได้ไปยังปักกิ่งเมื่อวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 1955 วันที่ 7 กรกฎาคมรัฐบาลทั้งสองก็ประกาศว่าปักกิ่งจะขยายความช่วยเหลือฮานอยทางเศรษฐกิจในวงเงินประมาณ 800 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 200 ล้านดอลลาร์อเมริกัน)

จากปักกิ่งโซเวียตและคณะก็ไปมอสโก และในวันที่ 18 กรกฎาคม สหภาพโซเวียตก็ประกาศว่าจะให้เงินช่วยทางเศรษฐกิจแก่ฮานอย 400 ล้านดอลลาร์ (ประมาณ 100 ล้านดอลลาร์อเมริกัน) (และจำนวนเงินช่วยเหลือทางทหารที่ได้จากปักกิ่งและมอสโกนั้นไม่เป็นที่เปิดเผย) รัสเซียได้เริ่มช่วยฮานอยแล้ว ก่อนหน้าความตกลงนี้ โซเวียตได้จัดส่งเครื่องมือในการทำเหมืองแร่ซึ่งทำให้ฮานอยสามารถทำให้เหมืองเก่าใช้การได้ และเปิดเหมืองใหม่ที่เมืองกวางตรี อย่างไรก็ตามที่สำคัญกว่านั้นก็คือข้อตกลงร่วมกัน 3 ฝ่าย คือ ระหว่างสหภาพโซเวียต พม่า และฮานอย ในต้นปี ค.ศ. 1955 อาศัยข้อตกลงนี้เวียดนามเหนือได้รับข่าวเจ้าหน้าที่ตนต้องการอย่างมากจากพม่าเป็นการแลกเปลี่ยนกับเครื่องมืออุตสาหกรรมจากรัสเซีย หากปราศจากข่าวจากพม่าเสียแล้วภาคเหนือก็คงจะต้องเผชิญกับปัญหาความอดอยากในปี ค.ศ. 1955 อย่างไม่ต้องสงสัย

นอกเหนือไปจากเวชภัณฑ์และความช่วยเหลือในการก่อตั้งบริการทางการแพทย์แล้ว ข้อตกลงเรื่องข้าวเป็นกรณีเดียวที่ความช่วยเหลือเป็นประโยชน์โดยตรงต่อประชาชนที่กำลังทุกข์ทรมาน ความช่วยเหลืออื่น ๆ ทั้งหมดจากจีน รัสเซีย และในระยะต่อมาจาก “ประเทศพี่น้อง” อื่น ๆ เป็นไปในด้านการบูรณะประเทศและการจัดตั้งอุตสาหกรรมทั้งสิ้น

แม้แต่หลังจากการคุกคามว่าประชาชนจะต้องประสบความอดอยากจะหมดไปเพราะการเก็บเกี่ยวได้ผลดีพอสมควร ในปี ค.ศ. 1955 และ 1956 แล้วก็ตาม อาหารของประชาชนยังคงไม่พอเพียงอย่างน่าทุเรศอยู่นั่นเอง และโรคภัยไข้เจ็บที่ไม่มีเอาเลย อุตสาหกรรมใหม่ ๆ แม้แต่ที่ผลิตโรคภัยไข้เจ็บส่วนใหญ่ ดำเนินการเพื่อการส่งออก ผลกำไรจากการส่งออกซึ่งเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ก็ถูกนำไปใช้เพื่อซื้อเครื่องมืออุตสาหกรรม รัฐบาลไม่ยอมนำสินค้าเข้าเป็นสิ่งทอ รองเท้า หรือเครื่องใช้จำเป็นในครัวเรือน และนำทรัพยากรแต่น้อยมาใช้ในการผลิตในประเทศ เป็นเวลาหลายปีที่ประชาชนต้องนั่งห่มเสื้อผ้าขาด ๆ ใต้อาหารไม่พอเพียงและไม่ได้รับการรักษาพยาบาล และเมื่อมีสินค้าต่าง ๆ บริการทางการแพทย์ และแม้แต่การพักผ่อนหย่อนใจและมโหรีสขันธ์มาบ้างแล้ว ส่วนใหญ่จะจำกัดอยู่ในหมู่อภิสิทธิ์ชนหมู่น้อย ซึ่งมีตำแหน่งหน้าที่ราชการและในพรรคคอมมิวนิสต์ ส่วนคนอื่น ๆ ความเป็นอยู่ยังคงแห้งแล้ง และสำหรับพวกที่ถูกกลั่นแกล้งทางการเมืองความเป็นอยู่ยิ่งเลวไปกว่าเมื่ออยู่ใต้ฝรั่งเศส ผลิตผลเพียงสิ่งเดียวที่นำออกมาใช้อย่างเหลือเฟือจริง ๆ ก็คือการโฆษณาชวนเชื่อ

ชนชั้นนำที่ปกครองประเทศและชนชั้นรอง ๆ ลงมาของพรรคและของฝ่ายบริหารที่มีเหตุผลที่ จะพอใจ และพวกเขาภูมิใจในความสำเร็จทางอุตสาหกรรมอย่างน่าทึ่งของประเทศของเขา โรงงานสมัยใหม่บางแห่งของเวียดนามอาจเทียบเคียงได้กับโรงงานอุตสาหกรรมไม่ว่าที่ใดในโลก แม้ก่อนที่สหภาพโซเวียตจะให้เงินกู้ระยะยาวแก่ฮานอยใน ค.ศ. 1960 เพื่อสร้างโรงงานอุตสาหกรรมแห่งใหม่ อีก 43 แห่ง เวียดนามเหนือที่กำลังจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้แล้ว แต่กระนั้นแม้จะมีความก้าวหน้าอย่างมหากาฬ ชะตากรรมของมวลชนคือความเป็นอยู่แบบ กวดขันไม่ให้ฟุ่มเฟือยต่อไปอีกช้านาน

ด้วยความช่วยเหลือจากต่างชาติ ฮานอยก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วในเรื่องการฝึกหัดบุคลากรที่มีฝีมือสำหรับโรงงานต่าง ๆ บริการสาธารณะและสถาบันใหม่ ๆ จำนวนมาก ซึ่งรัฐใช้สำหรับอำนาจการ และควบคุมเศรษฐกิจของประเทศ นักศึกษาและคนงานหลายพันคนไปยังจีนและรัสเซียเพื่อไปฝึกงาน ในโรงงาน โรงเรียนอาชีวศึกษาและมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ยังมีอีกจำนวนมากกว่านั้นที่ได้รับการฝึกหัดในประเทศ จากผู้ชำนาญการชาวต่างประเทศ ฮานอยยังคงขาดผู้เชี่ยวชาญที่มีฝีมือและผู้มีความรู้ความชำนาญทาง วิชาชีพต่าง ๆ และคนหนุ่มสาวหลายร้อยคนยังคงถูกส่งไปยังมหาวิทยาลัยจีนและรัสเซีย แต่เช่นเดียวกัน ในด้านอื่น ๆ อีกหลายด้าน เวียดนามเหนือปรารถนาจะก้าวหน้าโดยไม่ต้องพึ่งจีนและรัสเซีย และเกือบ จะไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือชนิดนี้ได้สำเร็จใน ค.ศ. 1963 รัฐบาลอาจสามารถอดได้ว่าไม่แต่เพียง อุตสาหกรรมส่วนใหญ่จะมีช่างเทคนิคของประเทศเป็นผู้ดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังมีผู้เชี่ยวชาญทางการ วิชาการและการค้าของตนเอง มีนักสถิติ แพทย์หนุ่มสาวรุ่นใหม่ นักวิจัยและครูอาจารย์หลายพันคน ของตนเองในเวลาไม่ถึงสิบปี หลังจากการริเริ่มแผนการอันทะเยอทะยานที่จะทำประเทศให้เป็น อุตสาหกรรม เวียดนามเหนือก็ผลิตสิ่งที่ยังมีเคยผลิตมาก่อนในภาคใต้ได้ได้แล้ว ได้แก่ เครื่องมือใช้กับ เครื่องจักร มอเตอร์ไฟฟ้า เครื่องมือเครื่องใช้สำหรับสำนักงาน ยางรถจักรยาน และแม้แต่เรือเดิน

12

อีกครั้งหนึ่งที่มีความสำเร็จต่าง ๆ ด้านอุตสาหกรรมที่นำประทับใจของฮานอย ให้บทเรียนที่นักวิจารณ์ตะวันตกจับไม่ค่อยได้ นั่นคือพวกคอมมิวนิสต์สามารถบรรลุถึงความสำเร็จภายใต้สภาพการณ์ที่ไม่อำนวยที่สุด พวกเขาสามารถเอาชนะความผิดพลาดร้ายแรง และข้อเสียขั้นพื้นฐานของนโยบายเศรษฐกิจของเขาได้ด้วยความกระตือรือร้น และความไม่ย่อหย่อนแท้ ๆ และเหนือสิ่งใด ความไร้เมตตาปราณี

แต่ความไม่ย่อหย่อนและความไร้เมตตาปราณีมีอาจยังผลครึกโครมในสาขาอันกว้างขวางของกิจกรรมขนาดเล็กที่มีเขตงานเกษตร อันเป็นกิจกรรมที่ชาวเวียดนามทำได้ดีเลิศเสมอมา ในด้านนี้ก็เช่นเดียวกัน เหตุสำคัญคือการจำกัดชนชั้นกลางเป็นเจ้าของที่ดินและให้รัฐบาลเข้าควบคุมเศรษฐกิจด้านนี้ วิธีการหนึ่งที่ใช้คือการข่มขู่ทางการเมือง ชนชั้นนี้ที่ถูกสงสัยหรือรู้ว่าเป็นศัตรูต่อรัฐบาลจะถูกขังคุกหรือส่งไปยังค่ายแรงงานและถูกยึดทรัพย์สินทั้งหมด คนอีกจำนวนมากต้องเลิกทำธุรกิจเพราะสินค้าที่เขาค้าขายอยู่ซื้อหาไม่ได้ และคนอื่น ๆ ก็สิ้นเนื้อประดาตัวไปเพราะถูกเก็บภาษีสูงเกินขนาด จุดมุ่งหมายก็คือเพื่อทำลายร่องรอยทุกอย่างของตลาดเสรี และกำหนดราคาให้ผู้ผลิตรายย่อยอาจซื้อขายได้ แต่เพราะรัฐบาลยังสนใจที่จะรักษาสถิตผลท้องถิ่นจึงหลีกเลี่ยงที่จะยึดกรรมสิทธิ์ธุรกิจเล็ก ๆ ทันที ภายใต้คำขวัญ “การเป็นสังคมนิยมอย่างสันติ” รัฐบาลก็ตั้งธุรกิจเล็ก ๆ เกือบทั้งหมด ให้มาร่วมกันเป็นรัฐวิสาหกิจ และวิสาหกิจเอกชน “พวกนายทุน” ที่รัฐยังคงต้องการความชำนาญของเขาก็ให้คงอยู่ในฐานะเดิม และในที่สุดก็จบลงด้วยการเป็นลูกจ้างรับเงินเดือนของรัฐ กลุ่มนักธุรกิจที่เป็น “พวกชนชั้นกลางที่มีเงินของชาติ” เป็น “พวกเบียดเบียนประโยชน์มากแต่เดิม” ก็หมดสิ้นไป ตามสถิติพวกเขาได้กลายมาเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้น “ที่ใช้กำลังกายและกำลังความคิด” ซึ่งมีจำนวนประมาณ 750,000 คน ในปลายปี ค.ศ. 1961³³

พ่อค้าเล็ก ๆ และคนงานนั้นแตกต่างกัน พวกเขาถูกเรียกว่า “คนทำงานหนัก” แทนที่จะเป็น “ผู้เบียดเบียนประโยชน์” พวกเขาถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นกรรมาชีพ มีผู้คิดกันว่าพวกเขาจะเข้าร่วมเป็นสมาชิกของรัฐคอมมิวนิสต์ได้ด้วยการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมของเขา “คนทำงานแบบเอกเทศ” จะต้องเปลี่ยนเป็น “คนทำงานแบบรวมกลุ่ม” ด้วยการก่อตั้ง “สหกรณ์” งานหัตถกรรม สหกรณ์ดังกล่าวมิได้ทำให้เกิดผลผลิตมากขึ้น แต่จะเป็นการเปลี่ยนฐานะทางสังคมของคนงานพวกนี้ส่วนใหญ่ด้วยการเลิกให้เสรีภาพในการซื้อ ขาย และผลิตตามใจตน บัดนี้ พวกเขาอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ แต่กระนั้นจากแหล่งข่าวของทางการที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ คนเหล่านี้ยังคงยึดนิสัยเดิมคือการที่เอกชนเป็นเจ้าของ ต่อต้านการผลิตแบบสหกรณ์ และรักษา “แนวโน้มที่จะกลับไปหาระบบทุนนิยมอย่างทันทีทันใด”³⁴ สิ่งทีกล่าวมานี้ยังมีความจริงมากขึ้นในหมู่พ่อค้าเล็ก ๆ ผู้ซึ่งแม้จะถูกจัดอยู่ในพวก “คนทำงานหนัก” กลับยิ่งลำบากกว่าพวกคนงานหัตถกรรมมาก แม้ว่าคนส่วนมากจะหมดตัวเพราะเสียภาษี และด้วยการที่รัฐเข้าควบคุมแหล่งระบายสินค้าขายปลีก ความพยายามที่จะเปลี่ยนพวกเขาให้เป็นสมาชิกของ “ชนชั้นกรรมาชีพ” จึงล้มเหลวอย่างมากที่สุดครั้งเดียวที่เข้าร่วมกับสหกรณ์ต่าง ๆ และเพียงประมาณร้อยละ 5 ที่เปลี่ยนจากการค้าไปเป็นการผลิต³⁵ ความล้มเหลวของรัฐบาลในอันที่จะนำส่วนนี้เข้าไป

รวมกับเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมมีมากเพียงใดนั้น ถูกเปิดเผยให้ทราบในระหว่างเกิดวิกฤติการณ์ทางอาหาร ในปี ค.ศ. 1960 และ 1962 การปันส่วนอย่างเคร่งครัดในเมืองต่าง ๆ และแรงกดดันในชนบทต่าง ๆ ที่ต้องการให้มีการส่งอาหารไปให้มากขึ้นในราคาทางการ ทำให้ชาวชนบทต้องแอบซ่อนอาหารกันทั่วไป ทำให้มีการฆาตกรรมโดยมิได้รับอนุญาต และมีการแอบขายอาหารกันอย่างลับ ๆ ตามข่าวหนังสือพิมพ์ของทางการฉบับหนึ่งระบุว่าตลาด “เสรี” ในฮานอยดึงดูดคนถึง 6,000 คน ผู้ซึ่งเลิกอาชีพเก่าเพื่อมาทำการค้า⁶⁶

เรื่องที่น่าปวดหัวสำหรับบรรดาผู้นำในฝ่ายเหนือยิ่งกว่า “การรื้อฟื้นลัทธิชาตินิยม” ก็คือสาเหตุที่ว่า ความล้มเหลวของรัฐบาลในอันที่จะจัดหาอาหารอย่างพอเพียงให้ประชาชน ซึ่งเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3.5 ต่อปี หรือประมาณ 600,000 คนนั้น ภาคเหนือเป็นบริเวณที่ขาดแคลนอาหารมานานก่อนที่จะเป็นคอมมิวนิสต์ และการเลี้ยงดูประชาชนโดยปราศจากสินค้าเข้าคงจะเป็นเรื่องยากลำบาก ไม่ว่าในสภาวะใด ๆ ก็ตาม ทางแก้ย่อมจะอยู่ที่การเพิ่มผลผลิตจากที่นาที่มีอยู่ด้วยการปรับปรุงวิธีการ และการชักจูงให้ชาวนาเพิ่มผลผลิต ใน ค.ศ. 1955 เวียดนามเหนือเก็บเกี่ยวข้าวได้ 3.6 ล้านตัน รัฐบาลหวังที่จะได้ข้าวเพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 2 เท่า ในปี ค.ศ. 1960 การเพิ่มขึ้นของประชากรเพียงอย่างเดียวก็ทำให้จำเป็นต้องมีข้าวเพิ่มขึ้น 200,000 ตันต่อปี แต่ใน ค.ศ. 1960 แทนที่จะเก็บเกี่ยวได้ 7.6 ล้านตันดังที่คาดหวังไว้ กลับได้เพียง 4.1 ล้านตัน เหตุผลที่สำคัญต่อความผิดพลาดอันยิ่งใหญ่นี้เป็นเพราะนโยบายรัฐบาลเกี่ยวกับประชากรมากกว่า 4 ใน 5 ที่อาศัยอยู่ในชนบทรวม 15,000 หมู่บ้าน เรื่องราวเกี่ยวกับการปฏิรูปที่ดินในเวียดนามเหนือคอมมิวนิสต์เป็นเรื่องราวของความขมขื่นที่ไม่น่าเชื่อ เป็นเรื่องของการจัดการผิด ๆ ที่ก่อให้เกิดความเสียหายในทุกระดับของพรรค และเป็นเรื่องของวิกฤติการณ์ที่เกิดจากความไม่พอใจของประชาชนอยู่ทั่วไป ซึ่งรัฐบาลจะคุมไว้ได้ก็เพียงด้วยการใช้วิธีการผสมระหว่างการใช้กำลังอย่างป่าเถื่อนและการล่าถอยทางการเมืองอย่างรีบเร่ง

การดำเนินการก้าวแรกของการทำการเกษตรให้เป็นแบบสังคมนิยมซึ่งตกลงกันในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1953 เรียกร้องให้มีการจัดสรรที่ดินกันใหม่ให้พวกแรงงานเกษตรกรรมที่ไร้ที่ดินและชาวนาที่ยากจน ซึ่งเป็นความเคลื่อนไหวทางอ้อมอันนำไปสู่การจัดระบบการรวมกลุ่ม แต่พรรคทราบดีว่าหนทางไปสู่ “เกษตรกรรมแบบสังคมนิยม” นั้น เป็นหนทางไกลและจะต้องแก้ไขปัญหาการเมืองจำนวนมากก่อนที่จะดำเนินการด้วยก้าวที่ตรงกว่า ก้าวหนึ่งคือทำอย่างไรจะล้มล้างเจ้าของที่ดินและชนชั้นชาวชนบทที่มั่งคั่งซึ่งต่อต้านคอมมิวนิสต์เป็นหลักได้อย่างไร และจะสร้างมวลชนเป็นฐานรองรับรัฐบาลได้อย่างไร ด้วยการได้มั่งคั่งซึ่งความกตัญญูและความสนับสนุนของชาวชนบทที่ปราศจากที่ดินและที่ยากจนจำนวนมาก แต่พวกคอมมิวนิสต์มองเห็นได้ล่วงหน้าว่าหากที่ดินทั้งหมดถูกแบ่งแยกเป็นส่วน ๆ เกือบจะเท่ากันแล้ว ครอบครัวยิ่งใหญ่จะยังคงไม่มีที่ดินพอเพียงอยู่ดี เมื่อถึงเวลานั้นก็จะต้องทำให้ชาวนาเชื่อว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดระบบรวมกลุ่ม

เหตุจูงใจทางการเมืองซึ่งอยู่เบื้องหลังการปฏิรูปที่ดินถูกเปิดเผยออกมาอย่างโจ่งแจ้งเมื่อมีการจัดสรรที่ดิน ประชากรในชนบทแบ่งออกเป็น 5 ประเภทด้วยกันคือ เจ้าของที่ดิน ชาวนาที่มั่งคั่ง ชาวนาขนาดกลาง ชาวนาที่ยากจน พวกแรงงานเกษตรกรรมที่ไร้ที่ดิน เพื่อกำจัด 2 พวกแรกในฐานะที่เป็นชนชั้นหนึ่งในสังคม ไม่เป็นการเพียงพอที่จะลดพวกเขาลงให้อยู่ในฐานะชาวนาชั้นกลางหรือชาวนาที่ยากจนด้วยการเวนคืนที่ดินเพียงส่วนหนึ่ง เนื่องจากว่าพวกเขาเป็นศัตรูของลัทธิคอมมิวนิสต์และของ

การเกษตรรวม พวกเขาจะต้องถูกขจัดออกไปจากชีวิตชนบท หากจำเป็นก็ทำให้หายสาบสูญไปเลย เพราะฉะนั้น พวกเขาจึงถูกซื้อหาทางอาชญากรรมทุกชนิด ถูกสอบสวน ตัดสินจำคุกหรือให้ทำงานหนัก และบางคนก็ให้ถึงตายไป การกำจัดคนเหล่านี้ให้หมดไปให้ประโยชน์อีกประการหนึ่งคือ พวกที่ถูกจำคุกหรือถูกประหารชีวิตก็ถูกริบที่ดินทั้งหมด ซึ่งเป็นการทำให้มีที่ดินมากขึ้นเพื่อแจกจ่ายให้แก่ผู้ที่พวกคอมมิวนิสต์ปรารถนาจะเป็นไมตรีด้วยประการฉะนี้

ไม่มีสิ่งใดในประวัติศาสตร์การตามจองล้างจองผลาญของพวกคอมมิวนิสต์ ที่อาจแข่งขันกับแผนการของเวียดนามเหนือ ที่จะกำจัดชาวชนบทที่มีที่ดินมากกว่า 5 ไร่ขึ้นไปออกไปให้มากที่สุดที่จะมากได้ เพื่อเป็นบทนำของการดำเนินคดีและการลงโทษในที่สาธารณะอันน่าเกลียด ได้มีการจัดการณรงค์ที่แสดงความเกลียดชัง “เศรษฐกิจ” โดยเจ้าหน้าที่พิเศษของพรรค การดำเนินคดีนั้นกระทำโดยศาลปฏิรูปการเกษตรของประชาชนซึ่งตั้งขึ้นเป็นพิเศษ อันประกอบด้วยคนยากจนและคนไร้ที่ดิน เนื่องจากมากกว่าร้อยละ 60 ของที่ดินทั้งหมดเป็นที่ดินขุดย้อมประมาณ 2 ไร่ครึ่ง จึงขาดแคลนเจ้าของที่ดิน “รวย ๆ” อย่างน่าลำบากใจ จำนวนผู้เคราะห์ร้ายที่จำเป็นต้องถูกดำเนินคดีโดยศาลเกษตร จะหามาได้ด้วยการเลื่อนพวกที่มีที่ดิน 5-10 ไร่ ให้มีสถานภาพเป็น “เจ้าของที่ดิน” และเพื่อที่จะให้มีการพิพากษาลงโทษก็ต้องปั้นเรื่องอวชญากรรมขึ้นมาและตั้งข้อกล่าวหา แม้แต่กับพวกที่สนับสนุนเวียดมินห์เอง จริงอยู่เจ้าของที่ดินจำนวนมากได้เอาเปรียบคนจนอย่างเหี้ยมโหดและทารุณต่อคนจน แต่พรรคมิได้สนใจกับความยุติธรรม จุดมุ่งหมายของพรรคก็คือการล้มล้างชนชั้นหนึ่งในสังคม และเพื่อจุดมุ่งหมายนี้พรรคจึงทำให้คนเกิดความเกลียดชัง และความละโมภและการแค้นเป็นส่วนตัว กระบวนการดังกล่าวถูกกำหนดขึ้นมาเพื่อจะได้มีที่ดินเพียงพอที่จะแจกจ่ายอย่างมีประโยชน์ และเพื่อทำให้คนจนและคนไร้ที่ดินกลายเป็นผู้สมรู้ร่วมคิดกับรัฐบาลในการประกอบอาชญากรรมกับ “คนมั่งมี”

การปฏิรูปที่ดินระลอกแรกกระทำกันในหลายจังหวัดใน ค.ศ. 1953 แต่ความกลัวว่าจะมีอาจควบคุมการกระทำดังกล่าวได้ และอาจเป็นผลเสียต่อความพยายามในการทำสงคราม ทำให้พวกเวียดมินห์ตกลงใจให้หยุดการกระทำนั้น แต่ใน ค.ศ. 1955 หลังจากสงครามจบสิ้นลงแล้วมีการปฏิรูปที่ดินอีก โดยอาศัย “การปลุกระดมมวลชน” ตามประกาศของทางราชการ ในวันที่ 13 ธันวาคม ค.ศ. 1955 ประชาชนมากกว่า 100,000 คน ได้ร่วมในการดำเนินคดีกับเจ้าของที่ดินในหมู่บ้านต่าง ๆ ใกล้ฮานอย การณรงค์ดำเนินไป “ด้วยความโหดร้ายอย่างที่สุด”⁷⁷ ในการปฏิรูปอีกหลาย “ระลอก” จนถึงฤดูใบไม้ร่วง ปี ค.ศ. 1956 เมื่อมีคำสั่งให้ยุติ ดูเหมือนว่าก่อนที่พลังร้ายกาจของกลุ่มชั้นนำจะหมดลงไปเอง

การณรงค์ต่อสู้ในบางด้านได้ก่อให้เกิดความกังวลใจในหมู่ผู้นำในฮานอยมาระยะหนึ่งแล้ว ในวันที่ 17 สิงหาคม โฮจิมินห์มีจดหมายถึง “ผู้ร่วมชาติในประเทศ” ยอมรับ “ความผิดพลาด” ในการจัดการปฏิรูปที่ดินและสัญญาว่าจะมีการ “แก้ไข” ในวันที่ 24 สิงหาคม หนังสือพิมพ์ของพรรคชื่อนาน ดัน รายงานว่าในบรรดาพวกที่ถูกจัดชั้นถูกกล่าวหาและถูกประหารชีวิตไปผิด ๆ มีอดีตนักรบเวียดมินห์หลายคน และแม้แต่สมาชิกของพรรคเองในปลายเดือนตุลาคม ผู้นำการณรงค์คือ ตรวง ซินห์ ถูกปลดออกจากเลขาธิการพรรค และโฮจิมินห์เข้ารับตำแหน่งนั้นเสียเอง รัฐมนตรีเกษตรก็ถูกปลดด้วย พรรคและรัฐบาลเริ่มมัวเมากับการวิจารณ์ตนเองอย่างสนุกสนาน จุดมุ่งหมายของ “การณรงค์เพื่อแก้ไขความผิดพลาด” นี้ ได้ถูกระบุไว้ในสาส์นของโฮจิมินห์ลงวันที่ 17 สิงหาคม คือการกำหนดสิทธิและอภิสิทธิ์ของผู้เคราะห์ร้ายที่ถูก “ตัดสินไปอย่างผิดพลาด” ขึ้นมาใหม่⁷⁸ ในวันที่ 1 พฤศจิกายน

รัฐบาลประกาศปล่อยคนจำนวน 12,000 คน ออกจากคุก และค่ายงานหนัก วันที่ 8 พฤศจิกายน ศาลปฏิรูปการเกษตรของประชาชนก็เลิกสัมปทานอย่างเป็นทางการ

เป็นที่เชื่อกันโดยทั่วไปว่า “มีผู้ถูกฆ่าตายประมาณ 10,000 และ 15,000 คน ในระหว่างที่มีการตัดสินอย่าง “ผิดพลาด” ตามแผนการปฏิรูปที่ดิน และถูกเนรเทศและถูกจำคุกอีกประมาณ 50,000 ถึง 100,000 คน ผู้ที่ถูกจับจำนวนมากก็ถูกปล่อย แม้ว่าทุกคนจะมีได้รับสิทธิและทรัพย์สินที่ตนมีมาในอดีตคืนก็ตาม แต่การรณรงค์เพื่อแก้ไขความผิดพลาดก็มีข้อจำกัด เพราะดังที่โฮจิมินห์ได้กล่าวไว้ อย่างเคร่งครัด ๆ ว่า “เราไม่อาจปลุกคนตายให้ฟื้นขึ้นมาได้”³⁹

สิ่งที่การปฏิรูปที่ดินมิได้ประสบผลสำเร็จก็คือ ตอบสนองความต้องการที่ดินของผู้ที่รัฐอ้างว่าจะได้ประโยชน์จากการกระทำครั้งนี้ รัฐบาลสามารถจัดสรรที่ดินให้แก่ผู้ไร้ที่ดินและชาวนาที่ยากจนจำนวน 1.5 ล้านครอบครัว ครอบครัวละ 2 ไร่ครึ่งกว่า ๆ นอกจากนั้นยังให้ควายหนึ่งตัวแก่แต่ละกลุ่มซึ่งประกอบด้วย 13 ครอบครัว แม้ว่าของขวัญเหล่านี้จะเป็นที่พอใจ แต่ก็ยังไม่เพียงพอที่จะเปลี่ยนชาวนาที่ยากจนให้เป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลอย่างกระตือรือร้นได้ ตรงกันข้ามความอยุติธรรมและความทารุณก่อให้เกิดความแค้นเคือง ความไม่สงบอยู่ทั่วไป และที่สุดก็กลายเป็นการกบฏอย่างเปิดเผย ความโหดร้ายของสมาชิกพรรคก่อให้เกิดความขมขื่นไม่เพียงในหมู่ผู้ต้องโทษเท่านั้น แต่ในหมู่พวกที่โชคดีพอที่จะหลบหนีจากการถูกตามจองล้างจองผลาญด้วย ยิ่งกว่านั้นคนยังไม่พอใจกับภาษีสูงลิ่วและคนเรียกร้องมากขึ้นให้ส่งอาหารเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ และให้แก่รัฐบาลในราคาที่ถูกกด

รัฐบาลซึ่งมิได้ฟังเสียงที่แสดงความไม่พอใจมานานแล้ว เริ่มฟังเสียงเหล่านั้น ในฤดูร้อน ค.ศ. 1956 ทันใดนั้นก็รู้สึกถึงอันตรายที่คุกคามรัฐบาลอยู่ แต่คำเตือนของรัฐบาลในเดือนสิงหาคมและมาตรการของรัฐบาลในเดือนตุลาคมมาช้าเกินไป การกบฏอย่างเปิดเผยเกิดขึ้นในต้นเดือนพฤศจิกายนในมณฑลจิ่งอัน ซึ่งเป็นบริเวณที่รู้จักกันอยู่นานแล้วว่ามีความรู้สึกสนับสนุนเวียดนามอย่างแข็งขัน อานอยปฏิบัติการทันทีเพื่อปราบปรามการกบฏที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันด้วยการมอบหมายงานของเลียดนี้ให้แก่กองพลที่ 325 ผู้สังเกตการณ์ชาวตะวันตกอ้างว่าชาวนาถูกฆ่าตายหรือบาดเจ็บประมาณ 1,000 คน ระหว่างวันที่ 10 ถึง 20 พฤศจิกายน และอีกหลายพันคนถูกจับหรือถูกเนรเทศ⁴⁰ มีการจลาจลย่อย ๆ เกิดขึ้นในบริเวณอื่น ๆ ของประเทศ ด้วยการยุติการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปที่ดิน ไม่ต้องสงสัยเลยว่ารัฐบาลป้องกันมิให้การกบฏอื่น ๆ เกิดขึ้นอีก แต่ตราบจนปลายเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1957 รัฐบาลจึงรู้สึกมั่นคงพอที่จะถอนหน่วยทหารประจำการออกจากบริเวณที่เดือดร้อน และมอบหน้าที่การรักษาความเป็นระเบียบเรียบร้อยให้แก่กลุ่มอาสาสมัครชาวดินแดน

บทที่ 17 สู่สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2

1

ใน ค.ศ. 1956 รัฐบาลคอมมิวนิสต์เวียดนามเหนือกำลังก้าวไปสู่วิกฤตการณ์ทางการเมืองที่รุนแรง สำหรับเดียมซึ่งอยู่ทางภาคใต้ ปี ค.ศ. 1956 เป็นปีแรกที่กองทัพคู่แข่งชนไม่มากคึกคักเขาอีกต่อไป ในปลายปี ค.ศ. 1956 เดียมก็ได้ทำให้ทั้งผู้ที่นิยมชมชอบเขาและผู้ทีวิพากษ์วิจารณ์เขาเชื่อว่าเขาจะมีความสามารถคงอยู่ได้

การที่เดียมลดอำนาจนิยายต่าง ๆ กำจัดเบาได้และได้ประสบความสำเร็จในการถอนกองทหารสำรวจของฝรั่งเศสออกไปได้นั้น ดูจะเหมาะสมกับความต้องการอันรีบด่วนของเวียดนามใต้ในการหาผู้นำทางการเมืองที่ดีเด่น การที่เขาอยู่ที่นั่นช่วยรื้อฟื้นความหวังในอนาคตของเวียดนามใต้ ความหวังที่คงผูกพันอยู่กับชื่อของเขามาหลายปีแล้ว แต่ความหวังเหล่านั้นดูเหมือนจะมีมากในโลกตะวันตกโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกามากกว่าในเวียดนามเอง แท้จริงประวัติศาสตร์เวียดนามใต้หลังจาก ค.ศ. 1954 มีอาจแยกจากเรื่องการที่อเมริกายอมรับเดียมอย่างกระตือรือร้น และสุดท้ายการเลิกหลงใหลในตัวโจ ดินห์เดียม ในที่สุดโชคชะตาของเดียมก็ถูกกำหนดโดยวิวัฒนาการของความคิดทางการเมืองอเมริกันในระหว่างที่เขาปกครองอยู่ 9 ปี

เรื่องของนโยบายอเมริกันที่มีต่อเดียมแสดงให้เห็นอำนาจของความปรารถนาที่อยากให้เป็นจริง ความบกพร่องทางการเมืองของสหรัฐอเมริกาและความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของสหรัฐอเมริกาในวิธีการต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์ให้ได้ผลดีที่สุด ในด้านหลักการเราอาจพบข้อผิดพลาดในการตัดสินใจช่วยเวียดนามใต้ให้คงอยู่ในฐานะประเทศที่มีโซคอมมิวนิสต์ หากสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ประชาชนต้องการ แต่สิ่งนี้จะเป็นการปรารถนาของประชาชนหรือไม่นั้นยังมีอาจตัดสินใจได้ ในปี ค.ศ. 1954 การเลือกตั้งเสรีใด ๆ มีอาจจัดขึ้นได้ทันทีหลังจากการประชุมที่เจนีวา และที่สำคัญกว่านั้นก็คือไม่มีทางเลือกที่แท้จริง การปกครองแบบสนับสนุนอาณานิคมซึ่งประชาชนรังเกียจกำลังจะหมดไป แต่ยังไม่มีความเลือกอื่นใดในขณะนั้น ดังนั้น การเลือกตั้งใน ค.ศ. 1954 จึงมีอาจอำนวยโอกาสให้ประชาชนตัดสินใจด้วยตนเองว่าจะนิยมรัฐบาลที่มีโซคอมมิวนิสต์มากกว่ารัฐบาลคอมมิวนิสต์ของพวกเขาเวียดนามเหนือ การเสนอให้มีการเลือกตั้งกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญที่ชาวอเมริกันสนับสนุนความพยายามของวอชิงตันที่จะให้รัฐบาลเดียมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อต้านอาณานิคมคงอยู่ในอำนาจต่อไป และช่วยสร้างรัฐที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้ ความหวังของชาวอเมริกันส่วนมากที่จะให้เวียดนามต่อต้านคอมมิวนิสต์นั้นก็เพื่อที่รัฐจะได้นำความเจริญรุ่งเรือง ความยุติธรรมในสังคมมาสู่ประชาชน และทำให้เขาได้ประจักษ์ในเสรีภาพที่พวกเขาได้ต่อสู้มาในการดิ้นรนอันยาวนานเพื่ออิสรภาพ พวกเขาติชมเวียดนามบางคนถือว่าสิ่งนี้เป็นเสียงเรียกร้องของภาคใต้ และหากปฏิบัติตามเงื่อนไขเหล่านั้นให้สมบูรณ์ได้แล้ว ภาคใต้จึงจะอยู่ได้ ปกป้องกันตนได้ และมีค่าควรแก่การอยู่สืบไป เวียดนามใต้จะต้องเป็นอย่างที่ฝ่ายตะวันตกประกาศไว้ในคำโฆษณาชวนเชื่อที่ไม่เชื่อตรง คือ มีเสรี

แต่มิได้มีเวียดนาม “เสรี” ใดๆ ปรากฏอยู่เลยในขณะนั้น ชาวอเมริกันคงจะไม่สนับสนุนนโยบายรัฐบาลของตนในการช่วยเหลือเวียดนามใต้หลังปี ค.ศ. 1954 หากพวกเขาจะเห็นเหตุการณ์ล่วงหน้าว่าประเทศที่ปกครองด้วยระบบเผด็จการที่ทารุณและไม่เกิดผลเช่นนั้น อาจคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อสหรัฐอเมริกาเข้าร่วมรบด้วยเท่านั้น

สิ่งที่ทำให้เรื่องนี้น่าเศร้าก็คือว่า อาจสร้างประเทศเวียดนามใต้ให้มาอยู่ และอาจทำลายอำนาจของพวกคอมมิวนิสต์ที่มีเหนือประชาชนลงได้ และอาจหลีกเลี่ยงสงครามอันน่าเศร้าได้ แม้ว่าจะได้รับความเสียหายจากสงครามอินโดจีนครั้งแรกแล้ว เศรษฐกิจของภาคใต้ก็อยู่ในสภาพที่ดีกว่าภาคเหนือ เวียดนามใต้สามารถมีอาหารเหลือเก็บไว้และมีโรงพยาบาล แต่ที่สำคัญที่สุดคือมีที่ดินจำนวนมากสำหรับผู้ไร้ที่ดินและคนยากจน อาจเปลี่ยนใจคนยากจนจำนวนหลายล้านคน ชาวนาและผู้เช่าที่ดินที่ถูกเป็นเครื่องมือสำหรับแสวงหาประโยชน์ซึ่งหวังในชัยชนะของพวกเขาเวียดนามใต้ อาจทำให้กลายเป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลที่มีไซคอมมิวนิสต์ได้ สิ่งนี้อาจลุล่วงไปได้ด้วยการเพาะปลูกใหม่ และแจกจ่ายที่นาที่ถูกทอดทิ้งประมาณเกือบ 1 ล้านเอเคอร์ หรือ 2 1/2 ล้านไร่ ตลอดจนแผนการปฏิรูปที่ดินอย่างถอนรากถอนโคน ในบริเวณที่ราบลุ่มสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง ครึ่งหนึ่งของดินแดนที่เพาะปลูกแล้วเป็นของเจ้าของที่ดินประมาณร้อยละ 2.5 และร้อยละ 80 ของที่ดินเหล่านั้นมีชาวนาเช่าเพาะปลูก¹ เดิมเองได้เคยกล่าวซ้ำแล้วซ้ำอีกว่า เขาคิดว่าการปฏิรูปการเกษตรเป็นงานรีบด่วนอย่างยิ่งประการหนึ่ง ดังนั้น จึงไม่น่าเชื่อเลยว่าเขาจะคัดค้านการแจกจ่ายที่ดิน

ใน ค.ศ. 1956 รัฐบาลดูพร้อมที่จะเริ่มงานการสร้างชีวิตที่ดีกว่าและเสรีกว่าให้แก่ประชาชน แม้ว่าจะมีความไม่สงบในหมู่พลเมืองและความไม่แน่นอนทางการเมืองอยู่เกือบ 2 ปี การคุกคามว่าเศรษฐกิจจะล้มเหลวก็ถูกกำจัดไป จริงทีเดียวสิ่งนี้เป็นไปได้เพราะการช่วยเหลืออย่างกว้างขวางของสหรัฐอเมริกา แต่หากปราศจากมาตรการบางอย่างในการแก้ปัญหาและความสามารถในการปกครองทางฝ่ายรัฐบาลแล้วไซรั ก็มีโอกาสจะกระทำได้อย่างดีและรวดเร็วเช่นนี้

ความสำเร็จของรัฐบาลเดียมที่ยอมรับกันโดยทั่วไป ประการหนึ่งก็คือ การจัดการเกี่ยวกับผู้ลี้ภัยจากภาคเหนือ เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1957 ผู้ลี้ภัยจำนวน 300,000 คน เป็นอย่างน้อย ได้ตั้งรกรากในหมู่บ้านใหม่ ๆ 300 ตำบล ซึ่งเราหวังได้ว่าส่วนมากจะเลี้ยงตนเองได้ อย่างไรก็ตาม ในปลายปี ค.ศ. 1959 มีเพียง 50 ตำบลที่ทำได้² แนวละการแก้ไขปัญหาลี้ภัยลุล่วงไปได้ด้วยความช่วยเหลือทางการเงินจากสหรัฐอเมริกา ระหว่าง ค.ศ. 1954 และ ค.ศ. 1956 ความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาส่วนใหญ่ที่ให้แก่เวียดนามคือเรื่องการค้าและจัดการขั้นสุดท้ายเรื่องผู้ลี้ภัย ยิ่งกว่านั้น โครงการนี้สำเร็จลุล่วงได้ง่ายด้วยปัจจัยในประเทศ 2 ประการ คือ มีที่ดินที่ถูกทอดทิ้งระหว่างสงครามเหลืออยู่และมีผู้นำที่สามารถมีความกระตือรือร้น ส่วนใหญ่เป็นพระสงฆ์คาทอลิกในหมู่ผู้ลี้ภัยนั่นเอง การมีผู้นำพื้นเมืองนี้เป็นสิ่งขัดเขยข้อบกพร่องหลายประการในระดับบริหารทั้งสูงและต่ำ ตลอดจนความซักซ้ออย่างไม่น่าเชื่อในระบบราชการ ในการจัดสรรเงินที่ได้รับอนุมัติจากวอชิงตัน ความสำเร็จที่นำทั้งในการจัดการช่วยตนเองในหมู่ผู้ลี้ภัยจะเป็นจุดเด่นของความพยายามทั้งหมดในการตั้งรกรากใหม่

2

การแก้ปัญหาผู้ลี้ภัยนี้แสดงให้เห็นว่า การมีผู้นำซึ่งมาจากท้องถิ่นนั้น ความมั่งคั่งทางธรรมชาติ และความช่วยเหลือของอเมริกาเมื่อรวมกันเข้าแล้วจะทำให้สิ่งใดได้บ้าง ความสำเร็จในด้านนี้เน้นให้เห็นว่าการปฏิบัติงานของรัฐบาลเดียวในการจัดการเกี่ยวกับปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การบริหาร และการเมืองของประเทศนั้นไม่ได้ความเพียงพอ

ความอยู่รอดของชาติบงการให้เกิดมาตรการทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความสามัคคีของประชาชน ทำให้พวกเขาแน่วแน่ที่จะป้องกันรัฐบาลให้พ้นจากการกบฏที่ใช้อาวุธ เรามีอาจวัดได้ว่าเดียมได้รับการสนับสนุนจากประชาชนมากน้อยเพียงใด แต่ไม่ต้องสงสัยเลยว่า ระหว่าง ค.ศ. 1955 และ 1957 เขาได้รับการสนับสนุนมากขึ้น แม้แต่ในกรณีที่ย่ำแย่ที่สุดบางคนยังยอมรับว่าอย่างน้อยก็ในเวลาอันสั้น เขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ซึ่งเพียงพอช่วยเน้นให้เห็นว่าประวัติศาสตร์ให้โอกาสแท้จริงแก่เดียม

แม้ว่าการสนับสนุนที่เดียมได้รับในประเทศจะไม่แน่นอนว่าเป็นเท่าใด ความสนับสนุนในสหรัฐอเมริกาไม่เป็นเช่นนั้น ความช่วยเหลือของอเมริกามีความสำคัญต่อเวียดนามใต้ และมีบางพวกในสหรัฐอเมริกาที่มองว่าความช่วยเหลือนั้นมิใช่เป็นเงื่อนไข แต่เป็นการทดแทนการสนับสนุนของประชาชนเดียมเองมองเช่นนั้นเมื่อเขายอมรับว่าเขามิได้ชนะใจมวลชนหรือพวกชนชั้นกลางที่มีการศึกษาเลย

ใน ค.ศ. 1960 ก็เป็นที่ประจักษ์ชัดว่าเดียมมิได้ใช้ความช่วยเหลือของอเมริกันเพื่อโน้มน้าวใจประชาชนของเขาอีกต่อไป แม้ว่าในครั้งหนึ่งดูเหมือนว่าภายใต้การบงการของเขา ลัทธิชาตินิยมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อาจกลายเป็นกำลังที่สามารถต่อต้านความน่านิยมของพวกเวียดนามห์ แต่กลับกลายเป็นว่าผลลัพธ์ของนโยบายของเดียมก็คือความไม่พอใจของประชาชน เขาทำอย่างไรจึงสามารถรักษาความช่วยเหลือจากอเมริกาไว้ได้หลายปี หลังจากที่ความบกพร่องทางการเมืองของเขาปรากฏชัดเจนแล้ว และเหตุใดคนที่รู้เรื่องดีจำนวนมาก นักการเมืองที่มีเล่ห์เหลี่ยม ชาวอเมริกันที่สนใจจึงยังคงปกป้องเขาอยู่เป็นเวลาหลายปี

เพื่อที่จะเข้าใจศรัทธาอันยืนยาวของผู้ปกป้องชาวอเมริกันของเขาให้ง่ายเข้า คงจะช่วยให้บ้างถ้าจะแบ่งเวลา 9 ปีแห่งการปกครองของเดียมออกเป็น 3 ระยะด้วยกัน ระยะแรกกินเวลาราว ๆ ประมาณ ๓ ปี ระหว่างนั้นเดียมยังคงดำรงตำแหน่งของเขาอยู่ได้ซึ่งผิดความคาดหมายของคนทั้งปวง และวางรากฐานการปกครองของเขาได้สำเร็จ ความเชื่อที่ว่าทุกสิ่งดำเนินไปด้วยดีและสิ่งอัศจรรย์ได้เกิดขึ้นแล้วเริ่มฝังรากอย่างมั่นคงในระหว่างระยะที่ 2 ซึ่งกินเวลาไม่มากกว่า 2 ปี ความสงสัยใดๆ ที่ยังคงติดพันมาเกี่ยวกับความมั่นคงทางฐานะของเดียมหายไปเกือบหมด ในปีแรกของระยะที่สองนี้และแม้ว่ารัฐบาลเริ่มจะแสดงแนวโน้มของความวุ่นวายทางการเมืองให้ปรากฏ ก็เป็นระยะนี้เองที่คนเริ่มเกิดความเชื่อในความสามารถของเดียมว่าจะกระทำการให้เป็นผลได้

เป็นการยากที่จะกล่าวให้แน่นอนว่าระยะที่สามเริ่มขึ้นเมื่อใด ในเวียดนามเองความเลิกลงไหลขยายกว้างออกไปแล้วในปี ค.ศ. 1957 ในสหรัฐอเมริกาผู้ที่เคยนิยมเดียมในอดีตเลิกสนับสนุนเขาหลัง ค.ศ. 1960 อย่างไรก็ตาม ในวงราชการอเมริกา ความเชื่อมั่นที่ว่าเดียมคือความล้มเหลวเริ่มฝังรากหลังจากสิ่งที่เรียกว่า วิกฤติการณ์ของชาวพุทธ ในต้นปี ค.ศ. 1963

การมองโลกในแง่ดีของอเมริกาที่มีต่อเดียมยังคงอยู่ได้ ส่วนใหญ่เพราะต้องการมองเช่นนั้น ชาวดีจากไซ่ง่อนเท่านั้นที่อาจหลอเลียงความเชื่อที่ว่าปาฏิหาริย์ของเวียดนามเป็นความจริงมิใช่เป็นเพียง ภาพลวงตา ความต้องการชาวดีเช่นนี้ทำให้ผู้สังเกตการณ์ที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ซึ่งกำลังวิตกกังวล มองข้าม หรืออย่างน้อยลดข้อบกพร่องของเดียมที่คุกคามว่าจะทำให้ความสำเร็จของเดียมเป็นสิ่งไร้ค่าทันที เหตุการณ์ขั้นแรกของแนวโน้มที่จะปิดบังความผิดทั้งหมดของเดียม ก็คือผู้สนับสนุนส่วนมาก ของเขารื้อรถที่จะยอมรับว่าวิธีปฏิรูปที่ดินของเขาคือหายนะทางการเมือง แทนที่จะถูกวิจารณ์ในเรื่อง ความไม่รัดกุมของโครงการของเขา เดียมกลับได้รับคำสรรเสริญที่เขาแก้ปัญหอันละเอียดอ่อนในการ ปฏิรูปที่ดินนี้ได้อย่างระมัดระวังยิ่ง ผู้สนับสนุนเขาที่มองดูการปฏิรูปที่ดินอย่างถนอมรากลอนโคนว่าเป็น มาตรการที่รีบด่วนที่สุดในการต่อสู้กับฝ่ายเวียดมินห์ กล่าวว่าข้อเสนอละเอียดน้อยของเดียมนี้เป็นแต่เพียง การเริ่มต้น

แผนการปฏิรูปที่ดินนั้นไม่รัดกุมในหลายด้านด้วยกัน คือเริ่มช้าเกินไปและดำเนินการเชิงช้า เกินไป ไปได้ไม่ไกลเพียงพอ ข้อกำหนดที่ให้ชาวนาที่ได้รับที่ดินเป็นผู้จ่ายเงินนั้นก่อให้เกิดความยาก ลำบากที่ไม่จำเป็น และกลายเป็นความผิดพลาดร้ายแรงทางการเมือง มิได้มีการกระทำสิ่งใดในระหว่าง ค.ศ. 1954 นอกจากใน ค.ศ. 1955 หลังจากที่ที่ปรึกษาอเมริกันรวมทั้งเอกอัครราชทูตคอลลินส์กระทั่ง อยู่หลายเดือน เดียมจึงได้เริ่มก้าวแรกอย่างระมัดระวังในการลดค่าเช่าที่ดินลง รักษาสิทธิของผู้เช่าโดย การให้มีสัญญาและจัดหาที่ดินให้ผู้ลี้ภัยจากภาคเหนือเข้าตั้งถิ่นฐาน³ ส่วนปัญหาที่สำคัญยิ่งกว่าในการ โอนที่ดินจากเจ้าของที่ดินใหญ่ๆ มาเป็นของผู้เช่าที่ดินนั้น มิได้มีการกระทำสิ่งใดเลยตราจนวนเดือน ตุลาคม ค.ศ. 1956 เมื่อมีรัฐบัญญัติกำหนดให้เตรียมที่ดิน 700,000 เฮกแตร์ (1 เฮกแตร์=10,000 ตาราง เมตร-ผู้แปล) ไว้แจกจ่าย อย่างไรก็ดี สิ่งที่ย่ำแย่กว่าการชักช้าก็คือ ลักษณะที่รัฐบาลเริ่มงานสำคัญ ขึ้นนี้ นับเป็นการเผยให้เห็นการขาดความเข้าใจอย่างสิ้นเชิงในผลเสียหายทางการเมือง ซึ่งจะต้องเกิดขึ้น เมื่อไม่มีการบังคับ

ตัวเลขทั้งปวงเมื่อมองเผินๆ จะดูน่าประทับใจเพียงใดก็ตาม ย่อมจะแสดงให้เห็นความไม่รัดกุม อย่างน่าท้อใจของแผนการโอนที่ดิน รัฐบาลอ้างว่าได้จัดเตรียมที่ดิน 1.725 ล้านเอเคอร์* ซึ่งเพาะ ปลูกแล้วและถูกทอดทิ้งไว้นี้เพื่อทำการโอน แต่นี่เป็นเพียงร้อยละ 20 ของบริเวณที่ปลูกข้าวแล้ว ทั้งหมด (เพียงแต่ที่นาเท่านั้นที่อยู่ในข่ายที่จะทำการโอน) ในร้อยละ 20 นี้ไม่ถึง 2 ใน 3 (1.062 ล้าน เอเคอร์*) ได้ "เปลี่ยนมือ" ไปจริง ๆ ในปี ค.ศ. 1962 คือ 6 ปีหลังจากได้จัดตั้งแผนนี้ขึ้น ยิ่งกว่านั้น ที่ดินที่ถูกเปลี่ยนมือมิได้ตกอยู่ในมือชาวนาผู้ยากจนทั้งหมด ที่ดินส่วนมากที่ซื้อมาจากคนฝรั่งเศสเจ้าของ เดิมขายให้แก่ผู้ที่ประมูลราคาสูงสุด เดียม และผู้ปกป้องอเมริกันของเขา ซึ่งมีไปยังชาวนาจำนวน 109,438 คน ซึ่งส่วนมากเป็นผู้เช่าที่ดินอย่างภาคภูมิใจ คนเหล่านี้ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1961 ได้ ผลประโยชน์จากการโอนที่ดิน แต่พวกเขาละเลยมิได้กล่าวว่าผู้เช่าที่ดินอีกมากกว่าล้านคนมิได้รับที่ดิน ใด ๆ เลย

ข้อบ่งชี้ที่จำกัดและความล่าช้าในการดำเนินงานตามแผนการโอนที่ดิน มิใช่เป็นความบกพร่อง แต่เพียงประการเดียว ที่เป็นความเสียหายไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน คือข้อกำหนดที่ให้ผู้เช่าที่ดินเป็นผู้จ่ายเงิน สำหรับที่ดินที่เป็นของเขาจริง ๆ มาหลายปีแล้ว ในบริเวณที่พวกเวียดมินห์ครอบครองอยู่ ที่ดินใหญ่ ๆ

* 1 เอเคอร์=2½ ไร่-ผู้แปล

ที่เจ้าของไม่อยู่ถูกยกให้แก่ผู้เช่า การโอนที่ดินของเดียมโดยทั่วไปมิได้ก่อให้เกิดสิ่งใดขึ้น นอกจากทำให้สภาพที่เป็นอยู่แล้วถูกต้องตามกฎหมายขึ้นเท่านั้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นสิ่งเดียวก็คือ ส่วนใหญ่ผู้ที่เรียกว่าได้ผลประโยชน์ มาบัดนี้ต้องจ่ายค่าที่ดินที่พวกเขาคิดว่าเป็นของพวกเขามานานแล้ว การชำระเงินจะต้องกระทำทุกปีเป็นเวลา 6 ปี นับว่าเป็นระยะสั้นเกินไปสำหรับคนส่วนมาก โฉนดใช้เป็นการชั่วคราว ผลก็คือกลุ่มคนที่ได้รับที่ดินก็ไม่พอใจกับแผนการปฏิรูปที่ดินเช่นเดียวกับคนส่วนมากที่ไม่ได้รับความไม่พอใจของชาวนากลายเป็นโครงเรื่องสำคัญในการโฆษณาของคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้

ส่วนค่าเช่าและความปลอดภัยของผู้เช่าที่ดินที่ทำสัญญากันนั้นไม่ต้องสงสัยเลยว่า การปฏิรูปที่ดินของเดียมได้ช่วยแบ่งเบาภาระผู้เช่ามาได้มากกว่า 1 ล้านคน ซึ่งส่วนมากต้องขึ้นอยู่กับความกรุณาของเจ้าของที่ดินอย่างเต็มที่ แต่การขาดหน่วยงานซึ่งเป็นกลางที่จะคอยควบคุมทำให้ผลประโยชน์อันพึงได้ของชาวนาจากการปฏิรูปครั้งนี้ลดลงอย่างมาก แม้ว่าสภาพจะดีขึ้น การที่มีได้จัดให้มีผู้แทนของผู้เช่าที่ดินตามแบบประชาธิปไตย หมายความว่าประชาชนในชนบทยังคงตกเป็นเหยื่อของเจ้าของที่ดินและข้าราชการต่อไป ค่าเช่าที่ดินตามที่กฎหมายจำกัดไว้ร้อยละ 25 ของพืชผล คนส่วนมากมิได้ปฏิบัติตาม ผู้เช่าที่ดินหากต้องจ่ายเพียงร้อยละ 30 นับว่าตนเองเป็นผู้โชคดีแล้ว แม้แต่หลังจาก ค.ศ. 1960 การแข่งขันเมื่อได้รับการสนับสนุนจากชาวนากลายเป็นปัญหาทางการเมืองที่สำคัญกว่าเรื่องอื่น การรังแกชาวนายังคงแพร่หลายอยู่ทั่วไป ค่าเช่าที่ดินที่สูงถึงร้อยละ 60 ของราคาพืชผลนั้นเป็นของธรรมดา

เดียมไม่สามารถมองเห็นได้ว่าการปฏิวัติชาติของเวียดนามจะสมบูรณ์ได้ ชاکสุดท้ายของลัทธิอาณานิคมจะขจัดให้หมดไปด้วยการปฏิรูปทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างถอนรากถอนโคน เนื่องจากการแสวงหาประโยชน์อย่างเอารัดเอาเปรียบในระบบที่ดินแบบศักดินา เป็นสภาพความจริงที่เด่นชัดของลัทธิอาณานิคม ชาวนาจำนวนมากจึงเปรียบระบบนั้นกับระบบเจ้าของที่ดิน ความจริงก็คือแทนที่จะเป็นการกำจัดเจ้าของที่ดิน กลับกลายเป็นพวกเจ้าของที่ดินสามารถแสวงหาประโยชน์ของตนภายใต้รัฐบาลเดียมมากกว่าพวกอื่นทั้งหมด เมื่อไม่พอใจกับข้อกำหนดที่ให้มีการชดเชยที่ดินที่ถูกเวนคืนไป ครั้งแรกพวกเจ้าของที่ดินประสบความสำเร็จในการตัดขายงานของโครงการนี้ให้สั้นลง และต่อมาก็สามารถทำลายแผนนั้นได้ทั้งหมด

แต่ทว่าการต่อต้านของเจ้าของที่ดินแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น เป็นสาเหตุแห่งความไม่รัดกุมเอาเสียเลยของแผนการปฏิรูปที่ดินของเดียม การที่จะเชื่อว่าเดียมมีอาจปราบการต่อต้านแผนการปฏิรูปที่ดินที่มีความหมายของพวกเจ้าของที่ดินได้นั้นเป็นเรื่องเหลวไหล ถ้าเป็นเช่นนั้นเพราะเหตุใดเขาจึงละเลยต่องานซึ่งแม้แต่พวกนักปฏิรูปสมัยศตวรรษที่ 19 ซึ่งเป็นคนมีเงินชั้นกลาง ก็ยังยอมรับว่าเป็นสภาพที่จำเป็นก่อนการพัฒนาประชาธิปไตย ค่าตอบแทนมากที่สุดคือ เดียมเป็นนักอนุรักษนิยมมากเกินกว่าที่จะทำงานซึ่งมีความสำคัญสมกับที่จะเป็นประวัติศาสตร์ได้

คำอธิบายธรรมดา ๆ แบบนี้ ทำให้ยากที่จะตระหนักว่ากุญแจแห่งความล้มเหลวของเดียมอยู่ในคำอธิบายนั่นเอง เดียมเป็นคนหัวรุนแรงเพียงแต่ในฐานะที่เป็นนักชาตินิยมและต่อต้านคอมมิวนิสต์ ลัทธิชาตินิยมของเขามีได้รวมความคิดเกี่ยวกับการเปลี่ยนโครงสร้างทางสังคมที่ลัทธิอาณานิคมได้กำหนดไว้ แนวความคิดของเดียมเกี่ยวกับเวียดนาม “เสรี” มิได้รวมถึงความปรารถนาอันแรงกล้าทางสังคมของมวลชนด้วย ซ้ำยังปรากฏว่าเป็นปฏิปักษ์กับความหวังทางการเมืองของชนชั้นนำด้วย เมื่อฝรั่งเศสจากไปแล้ว และฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ถูกกันไว้ห่าง ๆ ไม่ให้ทำอะไรได้ เวียดนามใต้ในความรู้สึก

ของเดียมถือว่าเป็น “เสรี” อยู่แล้ว ลัทธิชาตินิยมของเขาไม่มีสาระทางสังคมมากนัก ส่วนการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์ของเขานั้นไม่มีสาระทางสังคมเลย หากเดียมได้เข้าใจว่าเขามีอาจทั้งการสนับสนุนของมวลชนได้ในการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ เขาก็คงอาจจะกำหนดระบบเจ้าของที่ดินลงได้ แต่เดียมเป็นผู้นุรักษ์นิยมไม่ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมแบบปฏิวัติว่าเป็นหนทางลดความนิยมในลัทธิคอมมิวนิสต์ และการต่อต้านครั้งนี้ค่อย ๆ ทำให้เขาต้องหันไปพึ่งวิธีการต่อต้านประชาธิปไตยและพึ่งกำลังมากขึ้นทุกที

3

ใน ค.ศ. 1965 ผู้ปกป้องเดียมในโลกตะวันตกแทบจะคาดการณ์ล่วงหน้าไม่ได้ว่าการปฏิรูปที่ดินที่ไม่เคยนำไปปฏิบัติอย่างเต็มที่นั้น จะไม่กลายเป็นเพียงแต่การเริ่มต้นดังเช่นที่เขาเคยหวังกันไว้ แต่ยังเป็นการปฏิรูปสังคมของเขาทั้งหมดด้วย ความจริงที่นาเศร่านี้เป็นที่ประจักษ์ชัดต่อประชาชนเวียดนามมานาน ก่อนที่ชาวต่างชาติที่นิยมเดียมจะเริ่มระแคะระคายเสียอีก ชาวเวียดนามสนใจแต่เพียงเล็กน้อยในบริการที่อ้างว่าเดียมให้แก่ “โลกเสรี” ในเวลาที่เขาใช้อำนาจอยู่ พวกเขาสนใจแต่ว่ารัฐบาลของเดียมจะทำสิ่งใดให้แก่เขาบ้าง พวกเขาไม่จำเป็นต้องมีความเชี่ยวชาญใด ๆ เพื่อที่จะวัดค่าผลงานของเขาในระยะแรก ขณะที่ในเวียดนามความเล็กลงไหลกลับกลายเป็นความเป็นปฏิปักษ์ หลัง ค.ศ. 1956 ความสนับสนุนของอเมริกาที่มีต่อเดียมยังคงขยายตัวต่อไปอีกหลายปี โดยทั่วไปสหรัฐอเมริกายังคงมิได้สำนึกว่าความหวังทางสังคมและการเมืองทั้งของมวลชนและของชนชั้นนำกำลังลดลงเป็นลำดับ สิ่งที่ยังคงมีความสำคัญสำหรับชาวอเมริกันส่วนมากก็คือ เดียมกำลังต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์โดยเอาตัวเขาเสี่ยง เขาได้ช่วยเวียดนามใต้ให้รอดอยู่ได้ เขาได้พิสูจน์ตนเองว่าเป็นผู้ที่ต่อต้านลัทธิอาณานิคมเช่นเดียวกับโฮจิมินห์ และเขาได้แสดงให้เห็นว่าเพื่อที่จะได้รับอิสรภาพอย่างเต็มที่ พวกเขาไม่จำเป็นต้องสนับสนุนพวกเวียดนามใต้ สิ่งนี้เป็นความสำเร็จที่ควรจารึกไว้ในประวัติศาสตร์อย่างแท้จริง และสำหรับชาวอเมริกันส่วนมาก สิ่งนี้เป็นสิ่งเดียวที่มีความสำคัญในการตกลงใจว่าจะสนับสนุนเขาหรือไม่ไม่ว่ารัฐบาลเดียมจะมีข้อบกพร่องสักเท่าใด トラบไตที่การต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์ยังคงดำเนินต่อไป เขาก็ยังคงเป็นวีรบุรุษในสายตาของชาวอเมริกันส่วนมาก

แต่ผู้สนับสนุนบางคนในโลกตะวันตกยังไม่เชื่ออย่างเต็มที่ว่าเวียดนามใต้จะรอดพ้นแล้วอย่างเด็ดขาด หรือเชื่อว่าเขาได้แสดงให้เห็นประจักษ์อย่างเพียงพอว่าเดียมเป็นผู้ประกอบการที่ยังไม่สำเร็จให้ลุล่วงได้ ถ้าหากจะเอาชนะลัทธิคอมมิวนิสต์เวียดนามใต้อย่างถาวร เดียมก็ต้องพิสูจน์ว่าเขาเป็นนักต่อต้านอาณานิคมที่แน่วแน่ หากปราศจากการปฏิรูปทางสังคมและการเมืองที่จะนำมาซึ่งการสนับสนุนของมวลชนอย่างเป็นกลุ่มเป็นก้อนที่ให้กับเดียมหรือรัฐบาลที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์อื่น ๆ การคงอยู่ของภาคใต้ย่อมเป็นสิ่งไม่แน่นอน ในสหรัฐอเมริกาเมื่อเดือนมิถุนายน ค.ศ. 1956 วุฒิสมาชิก จอห์น เอฟ. เคนเนดี ได้กล่าวอย่างชัดแจ้งถึงสิ่งที่ควรจะต้องกระทำในการเอาชนะลัทธิคอมมิวนิสต์ในเวียดนามใต้ว่า “สิ่งที่เราจะต้องให้แก่ (ประชาชนเวียดนาม) คือ การปฏิวัติทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ซึ่งเหนือกว่าสิ่งใด ๆ ที่พวกคอมมิวนิสต์อาจให้ได้มากนัก การปฏิวัติอย่างสงบเป็นประชาธิปไตยมากกว่า และต้องกินความได้มากกว่า”

แต่กระนั้น เคนเนดีและแม้แต่คนที่รู้จักดีเยี่ยมดีว่าเป็นคนอย่างไร ยังคงสนับสนุนเดิมต่อมาเป็นเวลานานหลังจากข่าวที่น่าตกใจจากเวียดนามก่อให้เกิดความหวาดกลัวว่าโอกาสที่เวียดนามจะอยู่รอดนั้นกำลังหมดสิ้นไป มีการโต้แย้งกันว่าสภาพต่าง ๆ ยังไม่อำนวยให้มีการปฏิรูปบางอย่าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปที่มุ่งให้เสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น บางทีเดียมอาจจะไม่กล้าเกินไปและเคลื่อนไหวช้าไป และบางทีเขายังไม่เชื่อมั่นว่าจำเป็นจะต้องมีการปฏิรูป แต่เมื่อถึงเวลาที่เหมาะสมเขาจะกระทำสิ่งที่เป็นการจำเป็น บางคนสงสัยว่าเดียมมิได้ยึดอยู่กับคำที่มีความหมายเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปเช่น “ประชาธิปไตย” และ “การปฏิวัติทางสังคม” แต่ผู้ปกป้องเขาส่วนมากดูเหมือนจะเชื่อว่าสภาพต่าง ๆ มิใช่ตัวเดียมเองขัดขวางมิให้เขาทำตามเป้าหมาย สำหรับคนอื่น ๆ ปัญหาที่ว่าควรจะสนับสนุนเดียมต่อไปหรือไม่ มิได้เป็นปัญหายุ่งยากแต่ประการใด พวกเขาบอกว่าประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ภายใต้สภาพที่เป็นอยู่ การปฏิรูปต่าง ๆ จำต้องรอไปก่อนจนกว่าจะได้ชัยชนะเหนือพวกคอมมิวนิสต์ เดียมต้องการความช่วยเหลือมากกว่านี้โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางทหาร สิ่งอื่น ๆ นอกจากนี้ไม่มีความสำคัญในขณะนั้น สหรัฐอเมริกามีได้มีทางเลือกอื่นใด นอกจากสนับสนุนเดียม แม้ว่าเขาจะเป็นเผด็จการก็ตาม พวกที่โต้แย้งดังกล่าวมิได้ตระหนักว่าเขากำลังยอมรับภาษิตที่น่าสงสัยของพวกคอมมิวนิสต์ที่ว่า วิธีใดก็ได้ที่จะทำให้บรรลุจุดมุ่งหมาย

ประวัติของรัฐบาลเดียมตั้งแต่ได้ชัยชนะโดยไม่คาดหวังในระยะเริ่มแรกจนถึงจุดจบอันไร้เกียรติ มีผลต่อความคิดทางการเมืองของชาวอเมริกันเป็นเวลานาน ซึ่งยังคงตัดสินใจชะตาของเวียดนามอยู่ต่อไป บทเรียนที่แท้จริงที่ต้องเรียนรู้มิใช่ว่านโยบายการสนับสนุนเดียมนานเกินกว่าระยะเวลาปีแรก ๆ ที่เขาปกครองอยู่จะเป็นความผิดพลาด สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือ การตระหนักว่าการตกลงใจที่จะหยุดสนับสนุนเขามีได้หมายความว่าอะไร เดียมถูกทอดทิ้งมิใช่เพราะเขาเป็นเผด็จการ แต่เพราะการเผด็จการของเขาได้พิสูจน์ให้เห็นว่าไร้ผล พวกเขาเคยรู้และยังรู้น้อยมากหรือไม่รู้เลยว่า ความล้มเหลวในการต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์มิใช่เป็นผลของความบกพร่องส่วนตัวของเขาในฐานะผู้เผด็จการ แต่เป็นผลของลักษณะแบบปฏิบัติของรัฐบาลของเขา

4

ประจักษ์การณ์ที่แสดงให้เห็นว่าเดียมตั้งใจต่อสู้ลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยการสร้างรัฐบาลเผด็จการขึ้นนั้นเผยออกมาอย่างช้า ๆ ดังนั้นจึงไม่เป็นที่เชื่อถือกันอยู่ปลายปี ไม่มีข้อสงสัยเลยว่ากำลังและความตั้งใจของพวกคอมมิวนิสต์อธิบายให้เห็นว่าต้องใช้เวลาการเผด็จการชั่วคราว หากจะมีโอกาสสร้างประชาธิปไตยขึ้นในเวียดนามได้ กิจกรรมต่าง ๆ ของพวกคอมมิวนิสต์ต้องได้รับการควบคุมตราบใดที่กิจกรรมนั้นคุกคามรัฐบาลใหม่อยู่ และการสร้างรัฐบาลใหม่ให้เป็นปีกแผ่นมั่นคงด้วยการปฏิรูปสังคมและเศรษฐกิจนี้มีอาจสำเร็จได้ในเวลาข้ามคืน การใช้กำลังหากจำกัดอย่างเข้มงวดและใช้อย่างฉลาดรอบคอบภายในขอบข่ายของยุทธวิธีทางการเมืองอย่างกว้าง ควรจะเป็นเพียงส่วนประกอบของนโยบายหลักการต่อต้านคอมมิวนิสต์อย่างคงเส้นคงวานั้นต้องการการสนับสนุนและการไต่หาเสรีภาพทางการเมือง แม้ว่าสภาพการณ์จะเรียกร้องมิให้พวกคอมมิวนิสต์ได้รับเสรีภาพ ลัทธิวิวัฒนาการแบบ “บุคคลนิยม” ของการปกครองแบบนี้มิใช่อาจใช้ลัทธิเสรีภาพและมนุษยนิยมทางการเมือง อาจมีพวกสมาชิกที่ซื่อสัตย์

ได้หากพวกเขาชน ปัญญาชน และกลุ่มชนที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย ที่ได้รับอนุญาตอย่างเต็มที่ให้มีส่วนร่วมในชีวิตการเมืองของประเทศ

การปกครองของเดียมล้มเหลวไม่เพียงแต่เป็นเพราะได้ต่อต้านความมุ่งหมายทางการเมืองของพวกเขาคอมมิวนิสต์เท่านั้น แต่ยังเหยียบย่ำความมุ่งหวังของประชาชนทั้งมวลอีกด้วย ประชาธิปไตยที่ไม่น้อยลงแต่มากขึ้น สภาพพื้นฐานของวัฒนธรรมทางสังคมอาจทำให้รัฐบาลเดียมได้ผลดีทางการเมืองในการต่อต้านลัทธิคอมมิวนิสต์

แน่ละการยืนยันว่ามีได้มีความแตกต่างระหว่างรัฐบาลในภาคเหนือและภาคใต้คงจะเป็นเรื่องเหลวไหล จุดมุ่งหมายของภาคเหนือและภาคใต้ผิดกันราวกับกลางคืนและกลางวัน และไม่มีอะไรจะต่างกันมากไปกว่าฐานะทางการเมืองของทั้งสอง แต่เดียมยังคงมุ่งไปสู่เป้าหมายของเขา คือการกำจัดลัทธิคอมมิวนิสต์ ด้วยวิธีการที่ลอกแบบหรือคล้ายกันกับพวกคอมมิวนิสต์ โรเบิร์ต ซิเกลีย์โนกล่าวไว้ว่า สาธารณรัฐของเดียมเป็น “รัฐที่มีพรรคการเมืองพรรคเดียวเพื่อความมุ่งหมายทางปฏิบัติ” ซึ่งมี “ค่ายให้การศึกษาใหม่ทางการเมือง การหาเสียงเพื่อประณามคอมมิวนิสต์ การโฆษณาอย่างแพร่หลายที่สรรเสริญหัวหน้าและแข่งด่าศัตรู องค์การต่าง ๆ ของมวลชน”⁴ เช่นเดียวกับในภาคเหนือภาคใต้มีการเลือกตั้งแบบควบคุม มีตำรวจลับและรัฐธรรมนูญที่การประกันเสรีภาพของพลเมืองและเสรีภาพทางการเมืองถูกละเลยเสียสิ้น ห้ามการต่อต้านคัดค้านทุกแห่ง ฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้รับเลือกเข้ามาต้องเป็นเครื่องมือของรัฐบาล และหนังสือพิมพ์ก็ค่อย ๆ ลดตัวลง คอยแต่สรรเสริญกันและสนับสนุนผู้นำอย่างหลับหูหลับตา

วิธีการแบบหนึ่งที่เดียมใช้ในการพยายามที่จะบดบังลักษณะที่แท้จริงของการปกครองของเขาก็คือการเลือกตั้งแบบควบคุม มีการจัดการเลือกตั้งดังกล่าวขึ้น 4 ครั้ง หลังจากการลงประชามติในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1955 ซึ่งขับเขาได้ออกไปและทำให้เดียมเป็นประธานาธิบดี ได้มีการเลือกตั้งสภาร่างรัฐธรรมนูญขึ้นในวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1956 เลือกตั้งสภาแห่งชาติขึ้นในวันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ. 1959 มีการเลือกตั้งประธานาธิบดีในวันที่ 9 เมษายน ค.ศ. 1961 และการเลือกตั้งสภาครั้งสุดท้ายในวันที่ 27 กันยายน ค.ศ. 1963 เช่นเดียวกับการลงประชามติในเดือนตุลาคม การเลือกตั้งทุกครั้งเป็นการใช้เทคนิคแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จซึ่งแปลงรูปมาไม่สนิท ทั้งในภาคเหนือและภาคใต้ ซิเกลีย์โนกล่าวอนุญาตให้มีการเลือกตั้งได้ก็ต่อเมื่อสามารถควบคุมผลการเลือกตั้งได้เท่านั้น

เนื่องจากจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการเลือกตั้งอยู่ที่การที่มวลชนยอมรับรัฐบาล การร่วมมือของมวลชนจึงเป็นสิ่งที่ได้รับความสนใจที่สำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้ได้รับผลการลงคะแนนเสียงดังที่ได้หวังไว้ รัฐบาลก็ใช้วิธีการให้ข้าราชการส่วนท้องถิ่นและข้าราชการพลเรือนอีกเป็นจำนวนมากไว้คอยข่มขู่ จะใช้วิธีโกงเป็นเพียงวิธีสุดท้าย แต่กระนั้นคงจะเป็นธรรมดาที่ผลก็คือมีคนไปเลือกตั้งมากอย่างน่าประหลาดใจในอำเภอต่าง ๆ ที่อยู่ใต้การปกครองของคอมมิวนิสต์ เช่น มณฑลลอง ชูเยน บนคาบสมุทรมลายู ที่ซึ่งใน ค.ศ. 1961 ก็มีคนลงคะแนนเสียงเลือกตั้งไม่ต่ำกว่าร้อยละ 98 แน่ละทุกคนเลือกผู้สมัครของรัฐบาลทั้งนั้น ในไซ่ง่อนการที่รัฐบาลไม่สามารถกดหัวประชาชนซึ่งเป็นปฏิปักษ์เกือบจะทุกคนได้ และความปรารถนาจะแสดงให้โลกเห็นประชาธิปไตยแบบฉาบหน้า ทำให้ต้องตัดมาตรการที่ขมขู่และกดขี่ ผลลัพธ์ก็คือชาวไซ่ง่อนที่ลงทะเบียนไว้ไปออกเสียงในปี ค.ศ. 1961 ไม่เกินร้อยละ 75 ขณะที่ในส่วนอื่นของประเทศมีผู้ออกเสียงร้อยละ 95

เพื่อให้แน่ใจว่าผู้สนับสนุนรัฐบาลเท่านั้นจึงจะได้รับเลือกตั้งเข้าสภาได้ คนอื่นจึงไม่ได้รับอนุญาตให้เข้าสมัครแข่งขัน โดยทั่วไปจะมีการสนับสนุนให้มีการแข่งขันในระหว่างผู้สมัครด้วยกัน แต่ทางเลือกที่เสนอไว้นั้นไม่มีความหมาย เนื่องจากผู้สมัครทุกคนไม่ว่าจะเป็นสมาชิกของพรรครัฐบาลอย่างเป็นทางการ หรือจะเป็นแบบที่เรียกว่าอิสระก็ตาม ต่างก็เป็นผู้สนับสนุนรัฐบาลด้วยกันทั้งนั้น ตัวอย่างเช่น โจ ดินห์ นุห์ ซึ่งเป็นบุคคลที่สอ่งที่มีอำนาจมากที่สุดในภาคใต้ ก็สมัครในฐานะ “อิสระ” ทั้งในการเลือกตั้งปี ค.ศ. 1956 และ 1959 เช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ ของพรรคแรงงานบุคคลนิยมของเขาซึ่งเขาได้ตกลงให้สมัครรับเลือกตั้งใน ค.ศ. 1959 เดิมอนุญาตให้ผู้สมัครฝ่ายค้านแท้ ๆ สองนายซึ่งไม่ติดเงื่อนไขสมัครเข้ารับเลือกตั้งในช่วงก่อน โดยหวังว่าทั้งสองคงจะพ่ายแพ้ แม้ว่าทางการจะได้ระมัดระวังแล้วทุกวิถีทางเมื่อทั้งสองได้ชัยชนะ (คนหนึ่งคือ ดร. ผืน กวง ดัน เข้าแข่งขันกับผู้สมัครอื่น 15 คนและได้รับคะแนนเสียงร้อยละ 63 ของคะแนนเสียงทั้งหมด) ทั้งสองก็ถูกกีดกันจากที่นั่งของตนโดยอำนาจของศาลซึ่งถูกแต่งตั้งอย่างเป็นทางการ

งานสำคัญของฝ่ายสภานิติบัญญัติที่ได้รับเลือกตั้งในวันที่ 4 มีนาคม ค.ศ. 1956 คือ การรับรัฐธรรมนูญสำหรับสาธารณรัฐเวียดนาม รัฐธรรมนูญนี้ ซึ่ง “โดยเนื้อแท้เป็นเอกสารที่ฝ่ายบริหารเป็นผู้ร่างขึ้น”⁶ ประกาศใช้ ณ วันที่ 26 ตุลาคม ค.ศ. 1956 อันเป็นวันครบรอบปีของการประกาศตั้งสาธารณรัฐ หลังจากที่ยกยอรับเป็นเอกฉันท์เมื่อได้มีการแสดงการถกเถียงแบบประชาธิปไตยกันอย่างน่าเชื่อถือพอสมควรแล้ว รัฐธรรมนูญแทบจะไม่ได้รับการพิจารณาว่าน่าพอใจในฐานะเป็นเอกสารฉบับบุกเบิกสำหรับประเทศที่เริ่มตั้งต้นบนหนทางไปสู่ประชาธิปไตย โรเบิร์ต แซปเลนพบว่ารัฐธรรมนูญนี้บรรจุข้อความที่ป้องกันการปกครองโดยพรรคเดียวและระบบเผด็จการไว้น้อยมาก⁷ รัฐธรรมนูญให้อำนาจนิติบัญญัติแก่ประธานาธิบดีมากเกินไป ให้สิทธิประธานาธิบดีที่จะปกครองด้วยกฤษฎีกาเมื่อสภามีได้อยู่ในสมัยประชุม และยังให้อำนาจอันล้นเหลือแก่ประธานาธิบดี ในการระงับกฎหมายใด ๆ ก็ได้ทั่วประเทศแม้แต่เมื่อสภาอยู่ในสมัยประชุม ด้วยการระบุว่า “ประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐอาจออกกฤษฎีกายกเลิกสิทธิต่าง ๆ ที่จะมีเสรีภาพในการไปไหนมาไหน ในเรื่องที่อยู่อาศัย ในการพูดและของหนังสือพิมพ์ ในการชุมนุมและการร่วมสมาคม และในการตั้งสภาพแรงงาน และการนัดหยุดงานเป็นการชั่วคราว เพื่อตอบสนองการเรียกร้องโดยชอบธรรม เพื่อความปลอดภัยของสาธารณะ ความเป็นระเบียบและการป้องกันชาติ”⁸ มาตราที่ 98 ทำให้รัฐธรรมนูญหมดความงามใด ๆ ที่อาจมีอยู่บ้างในเรื่องอื่น ๆ อย่างน้อยก็ในระยะเวลาแรกของสภาทางด้านนิติบัญญัติ เดิมยังคงปกครองตามพื้นฐานนี้ต่อไป แม้ว่าหลังจากอำนาจที่เขาได้รับจากมาตราที่ 98 จะได้หมดอายุไปแล้วก็ตาม

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญกว่าการทำให้การเริ่มระบบเผด็จการถูกต้องตามกฎหมายก็คือ เดิมปฏิบัติเสมือนหนึ่งว่ามีได้มีเงื่อนไขการป้องกันรัฐธรรมนูญใด ๆ อยู่เลย แซปเลนเขียนไว้ว่า “ยิ่งเวลาผ่านไป เดิมและนุห์ก็เพิกเฉยต่อรัฐธรรมนูญโดยสิ้นเชิง และปกครองโดยอาศัยกฤษฎีกาและคำสั่งของตนเองและบ่อยครั้งเป็นคำสั่งส่วนตัวต่อผู้ใต้บังคับบัญชาทุกระดับเรื่อยลงไปถึงชั้นหมู่บ้าน”⁹

การกำจัดสิ่งที่หลงเหลืออยู่ทั้งหมดของประชาธิปไตยในหมู่บ้านติดตามมาโดยทันที หลังจากการปรับปรุงการบริหารใหม่ที่มุ่งจะนำการปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับมาอยู่ใต้การปกครองส่วนกลางโดยตรง เวียดนามได้จัดแบ่งเป็น 41 มณฑล แต่ละมณฑลมีหัวหน้าที่ประธานาธิบดีแต่งตั้งขึ้น และรับผิดชอบโดยตรง อำนาจของหัวหน้ามณฑลมีขอบเขตไม่แต่เฉพาะในกิจการตำรวจและการรักษาความปลอดภัย แต่

บ่อยครั้งครอบคลุมไปถึงกองทหารประจำตัวการควบคุมหน่วยงานระดับตําทั้งหมดของรัฐบาล ก็ตกอยู่ในมือของพวกเขาด้วย ได้แก่ หัวหน้าของตำบล 223 แห่งซึ่งเป็นหน่วยย่อยของมณฑล รวมทั้งหมู่บ้าน 2,560 แห่ง และอีกประมาณ 16,000 หมู่บ้านย่อย ในที่สุดระบบการปกครองของสาธารณรัฐเวียดนามก็รวมเข้าสู่ศูนย์กลางยิ่งกว่าที่เคยอยู่ใต้จักรพรรดิหรือประเทศฝรั่งเศสเสียอีก¹⁰

5

ได้เคยมีผู้สังเกตว่า อันที่จริงแล้ว เวียดนามใต้ภายใต้การปกครองของเดิมเป็นรัฐที่มีพรรคเดียวนั่นเอง จำเป็นต้องมีการขยายความเพิ่มเติม แรกเริ่มทีเดียวเดียมก็เช่นเดียวกับโฮจิมินห์ในภาคเหนือยอมให้มีพรรคหลายพรรคเพื่อพรางตา ความจริงคือการปกครองโดยมีพรรคเดียว พรรคสังคมนิยม พรรคสังคมนิยม และสันนิบาตพื้นฟูชาติ และกลุ่มเล็กกลุ่มน้อยทั้งหลาย “ใช่เป็นเพียงแนวหน้าของกลุ่มที่ปกครองประเทศ รัฐบาลเข้าควบคุมทั้ง 3 พรรคนั้น และพรรคเหล่านั้นคงอยู่ได้โดยอาศัยความเมตตาและเงินอุดหนุนของรัฐบาล”¹¹ ทั้งในภาคเหนือและภาคใต้พรรคต่าง ๆ ที่นอกเหนือไปจากพรรคที่ตั้งเป็นทางการล้วนแต่เป็นของเทียม ๆ ทั้งสิ้น แต่มีความแตกต่างที่สำคัญประการหนึ่งคือ ความไม่แท้ไม่จริงของระบบพรรคในภาคใต้ขยายตัวไปถึงพรรคการเมืองที่เป็นทางการต่าง ๆ เช่น ขบวนการปฏิวัติแห่งชาติ สันนิบาตข้าราชการพลเรือนปฏิวัติแห่งชาติ และพรรคแรงงานบุคคลนิยม

ผิดกับพรรคคอมมิวนิสต์ในภาคเหนือ พรรคแรงงานบุคคลนิยมของ โง ดินห์ นูห์ ผู้เป็นน้องชายของเดียม และเป็นหัวหน้าที่ปรึกษา มิได้เป็นการแสดงออกซึ่งความมุ่งหวังทางการเมืองของมวลชนหรือของชนชั้นแนวหน้าในรูปองค์การแต่อย่างใด จุดมุ่งหมายมิได้มีการปฏิบัติตามโดยผ่านองค์การและการโฆษณา กิจกรรมที่สำคัญของพรรคนี้ก็คือ สืบความลับของศัตรูของรัฐบาล และเปิดโปงและปรักปรำผู้เอาใจออกห่าง สมาชิกของพรรคจำกัดอยู่แต่เฉพาะในหมู่ข้าราชการพลเรือนที่สำคัญเท่านั้น พรรคแรงงานบุคคลนิยมไม่เคยจัดการประชุมเลย ไม่เคยปรากฏตัวในที่สาธารณะเลยไม่ว่าในเรื่องใด ๆ และคณะผู้ปกครองก็มิได้เคยพบปะกันเป็นกลุ่มเลย นูห์เป็นคนดำเนินงานตามลำพัง และพรรคให้ข่าวสารแก่เขาเกี่ยวกับใครก็ตามที่เขาต้องการจะรู้เกี่ยวกับบางอย่าง เช่น สมาชิกในคณะรัฐบาล นายทหาร ผู้บริหารและประชาชนธรรมดา ประโยชน์ของพรรคที่มีต่อสมาชิกประกอบด้วย “การเข้าถึงตัวนูห์ และผลประโยชน์ด้านวัตถุที่หลังไหลมายังพวกเขา โดยอาศัยเงินที่ได้มาจากสินบนของพรรคและรายได้ที่เกี่ยวข้องกัน”¹² ความกลัวและความหวอกระหามีใช้ความเชื่อมผูกพันพรรคเข้าไว้ด้วยกัน

สันนิบาตข้าราชการพลเรือนปฏิวัติแห่งชาติก็มีลักษณะเทียมไม่น้อยกว่ากัน สมาชิกของพรรคประกอบด้วยทุกคนที่ทำงานให้รัฐบาล ซึ่งเป็นผู้สร้างงานที่สำคัญตัดจากการเกษตรกรรมในเวียดนามใต้ มีคนเกือบ 500,000 คน ที่หาเลี้ยงชีพด้วยการอาศัยรัฐ ส่วนใหญ่อยู่รับราชการทหาร ประมาณ 125,000 คน รับราชการพลเรือน คนเหล่านี้จำนวนมากเป็นตำรวจและผู้รักษาความปลอดภัย

ขบวนการปฏิวัติแห่งชาติ (เอ็น อาร์ เอ็ม) ซึ่งคล้ายกับสันนิบาต อาศัยราชการพลเรือนเป็นหลักด้วยการขู่ขวัญของทางการและวิธีการอื่น ๆ ประสบความสำเร็จในการดึงดูดความสนใจของสมาชิกนอกวงการรัฐบาล ขบวนการนี้จัดตั้ง “ก๊กใหญ่” ขึ้นในสภา มีเดียมเป็นประธานกิตติมศักดิ์

และสมาชิกใน “ครอบครัวทางการ” ของเขาเป็นประธาน การควบคุมอำนาจที่แท้จริงและทรัพยากรของขบวนการปฏิวัติแห่งชาติอยู่ในมือของน้องชายเดียม คือหนูห์และคาน ในด้านการปฏิวัติแบบองค์การ ขบวนการปฏิวัติแห่งชาติก็ปฏิบัติตามวิธีการของคอมมิวนิสต์ แต่ขาดสมาชิกที่อุทิศตนและได้รับการฝึกหัดมาอย่างดี เช่นเดียวกับพรรคทางการทั้งหลายในภาคใต้ พวกเขามีความสามารถรบเท่าที่พวกเขาดำเนินการในฐานะเป็นส่วนประกอบของเครื่องมือในการข่มขู่และปราบปรามของรัฐบาล และผลที่ตามมาคือพวกเขาหายตัวไปหมดในวันที่รัฐบาลเดียมถูกโค่นลงนั่นเอง

แบบฉบับของผู้นำทางการเมืองในท้องถิ่นอย่างดีที่สุด ก็คือเป็นแบบพ่อ และที่เลวที่สุดก็คือนักเลงโตที่ฉ้อโกง แต่ไม่ว่าเขาจะเป็นอย่างไรก็ตาม เขาก็คิดว่าตัวเองเหนือกว่าประชาชนทั้งหมด ผู้สังเกตการณ์ที่มีประสบการณ์และเห็นอกเห็นใจผู้หนึ่งคือ มัลคัม ดับบลิว บราวน์ กล่าววิจารณ์ว่า ในบรรดาข้าราชการเวียดนามหลายพันคนที่เขาเคยรู้จัก เขาคิดไม่ออกว่ามีผู้ใดบ้างที่ไม่ถูกรับประชาชนไม่มากนักน้อย¹³ เมื่อเกิดการจลาจลขึ้นในภาคใต้ บราวน์ชี้ให้เห็นว่า พวกคอมมิวนิสต์มักฆ่าข้าราชการ เพราะพวกเขาเห็นว่าสิ่งนี้ทำให้ประชาชนในท้องถิ่นพอใจ¹⁴ เดวิด ฮอลเบอร์สแตม รายงานว่า ในบริเวณที่ประชาชนตกทุกข์ได้ยากภายใต้การปกครองส่วนท้องถิ่นที่เลว ๆ พวกเขียดกจะประหารข้าราชการส่วนท้องถิ่นที่กดขี่ในขณะที่ประชาชนยืนดูอยู่ด้วย¹⁵

มิใช่แต่เพียงนักหนังสือพิมพ์เท่านั้น แต่ทั้งข้าราชการอเมริกันในเวียดนามก็ทราบดีว่าข้าราชการเวียดนามธรรมดา “ดูถูกคนธรรมดาสามัญ ขณะที่ในเวลาเดียวกันก็รีดไถประชาชนเพื่อคำตอบแทน”¹⁶ จอห์น เมกคลินรายงานว่ ใน ค.ศ. 1961 พลเอกเทเลอร์ ได้รับคำสัญญาอย่างยืดยาวจากเดียม ส่วนใหญ่เกี่ยวกับการปฏิรูปที่จำเป็นอย่างรีบด่วน และในระดับการเมือง สหรัฐอเมริกาก็บังคับรัฐบาลเวียดนามให้ทำการปฏิรูปเช่นนั้น ซึ่งถือเป็นการลงโทษข้าราชการส่วนท้องถิ่นที่กดขี่¹⁷ แต่เหตุใดจึงจำเป็นต้อง “บังคับ” ให้มีการปฏิรูปดังกล่าวภายใต้รัฐบาลที่นำโดยบุคคลที่โดยทั่วไปถือว่าเป็นศัตรูที่แน่วแน่ของการฉ้อราษฎร์บังหลวงเล่า

6

หากเดียมได้พยายามอย่างจริงจังที่จะปรับปรุงการปฏิบัติงานของข้าราชการของเขา เขาก็จะพบว่าเขาต้องเผชิญกับงานที่ล้นเหลือ บรรดาปัญญาชนคัดค้านเขา ชนชั้นกลางที่มีการศึกษาก็ดูหมิ่นเขานักธุรกิจก็ไม่ยอมรับเขา เขาวชนและนักชาตินิยมที่มีความทะเยอทะยานทางการเมืองก็เกลียดชังเขา และไร้การสนับสนุนจากมวลชนอย่างสิ้นเชิง รัฐบาลเดียมต้องอาศัยการบังคับ จึงจำเป็นต้องมีนักบริหารที่พร้อมที่จะเข้าข้างรัฐบาลต่อต้านประชาชนทั้งหมด ข้าราชการจึงมีอาจเป็นผู้รับใช้ประชาชนได้ นอกจากจะเป็นสุนัขคอยดูแล นับเป็นหน้าที่ซึ่งในระยะยาวก็มิอาจหาคนที่ซื่อสัตย์มาดำรงตำแหน่งได้ ในขั้นแรกเดียมดึงคนที่อุทิศตนให้กับงานมาได้บ้าง แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไป คนชนิดนั้นก็ยิ่งหายากเข้า มิชามินานคนเหล่านั้นก็ลาออกไปหรือถูกปลดไป และมีคนอื่น ๆ ที่พร้อมจะรับใช้รัฐบาล โดยไม่มีข้อแม้เข้ามาแทนที่ คนที่พร้อมจะรับใช้ประเทศชาตินั้นมีอยู่แต่ไม่มีผู้ใดสงสัย พวกเขียดมินห์จดทะเบียนคนเหล่านั้นไว้เป็นจำนวนหลายพันคน แต่เมื่อลักษณะของรัฐบาลเดียมได้เป็นที่ประจักษ์ชัดแล้ว ก็หาคนมารับใช้ได้แต่เฉพาะที่เหมาะสมกับรัฐตำรวจที่ฉ้อราษฎร์บังหลวง ขาดประสิทธิภาพ และเป็นทีที่ดูหมิ่น

แท้จริงการขอร้องให้รัฐบาลเดียมลงโทษข้าราชการที่เกี่ยวข้องนั้น จ้อราษฎ์บังหลวงหรือโหดราย อาจหมายความว่าขอร้องให้กำจัดตัวเอง คนที่เข้าข้างประชาชนจึงต้องถูกกำจัดไป เมื่อรัฐบาลเริ่มก้าวไปบนเส้นทางที่เต็มไปด้วยความเสื่อมทางศีลธรรมเสียแล้ว ก็กำหนดวิธีการที่ชั่วร้ายในการลงโทษข้าราชการที่สงสัยว่าจะไร้ความสามัคคีกัน เป็นที่รู้กันอยู่ว่าคอมมิวนิสต์ฆ่าพวกที่ซื่อสัตย์และเสียสละซึ่งขัดขวางงาน ยุแหย่ประชาชนให้ต่อต้านรัฐบาล ดังนั้น แม้ว่าจ้อจะไม่น่าเชื่อถือ คนที่รัฐบาลคิดว่าไม่น่าไว้วางใจ ก็ถูกส่งไปยังบริเวณที่โอกาสที่จะรอดชีวิตแทบจะไม่มีเลย

แต่แม้ว่าลักษณะของการปกครองจะมีได้ขัดขวางรัฐบาลในการสร้างการบริหารที่สามารถรับใช้ทั้งประชาชนและรัฐบาลได้ รัฐบาลของเดียมเองกลายเป็นอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในความพยายามใด ๆ ที่จะปฏิรูปพวกข้าราชการ อำนาจมีได้อยู่ในมือของคน ๆ เดียวที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำขององค์การแบบเผด็จการเบ็ดเสร็จ กลุ่มชนเล็ก ๆ ซึ่งในไม่ช้าก็ปรากฏว่าประกอบด้วยสมาชิกของครอบครัวเดียมเท่านั้น คณะรัฐมนตรีเกือบจะประกอบด้วยคนอันคับครองเท่านั้น เดียมปฏิบัติต่อพวกนี้อย่างดูแคลนแบบเดิมเช่นที่เขาทำกับพวกอาชีพทั้งหลาย

ครอบครัวที่ปกครองประเทศอยู่นั้นลดจำนวนลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเหลืออยู่เพียงน้องชาย 3 คนของเดียมและมาดามนุห์ ผู้ที่ตัดสินใจการดำเนินงานต่าง ๆ มากกว่าเดียมเองเสียอีกคือน้องชายของเขา คือ นุห์ และคาน ภริยาของนุห์ และที่มีบทบาทน้อยหน้อยคือพี่ชายของเดียม คือ โง ดินห์ ดึก ผู้เป็นสังฆราชแห่งเว้ และเป็นประมุขของการปกครองสังฆนิภาคาทอลิกของเวียดนาม “เป็นคนชั้นนำที่เหนือกฎหมายร่วมกับเดียมเป็นผู้ชี้ชะตากรรมของเวียดนามปัจจุบัน”¹⁸

ดึกผู้ซึ่งมิได้มีตำแหน่งทางการใด ๆ ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาอย่างไม่เป็นทางการของประธานาธิบดีในฐานะเป็นประมุขของคณะสังฆคาทอลิก และบางโอกาสก็เป็นโฆษกของรัฐบาลในต่างประเทศ ส่วนโง ดินห์ คานก็มีได้มีตำแหน่งทางการใด ๆ เช่นกัน แต่แท้ที่จริงเขาเป็นผู้ว่าราชการของเวียดนามภาคกลาง ออกคำสั่งไปยังข้าราชการทั้งหมดที่ไซ่ง่อนตั้งขึ้น โดยมากมักเป็นพวกที่เขาเลือกเอง นอกจากนั้น เขายังสร้างหน่วยงานส่วนตัวทางการตำรวจและเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยโดยใช้เงินรัฐบาล เขานำหลายคนในพวกเหล่านั้นมาไว้ในหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐบาลกลาง เขาจะได้รับประโยชน์ส่วนตัวจากการปฏิบัติงานที่จ้อราษฎ์บังหลวงนี้ประมาณสักเท่าใดมิได้มีผู้ใดยืนยัน ตัวเขาเองใช้ชีวิตที่ค่อนข้างเรียบง่ายและสันโดษ ดูเหมือนเขาจะใช้การจ้อราษฎ์บังหลวงเป็นเครื่องมือแสวงอำนาจ แต่กระนั้นเขาก็เป็นผู้ผูกขาดการค้า ออบเชย ควบคุมการขนส่งทางเรือในประเทศและขายข้าวได้กำไรอย่างมหาศาล ข้าวที่เขาได้รับจากรัฐบาลมาในราคาถูกเพื่อบรรเทาความขาดแคลนในประเทศ

ที่สำคัญสำหรับชะตากรรมของเวียดนามใต้และโชคชะตาของรัฐบาลเดียม ยิ่งไปกว่าการใช้อำนาจในทางที่ผิดอย่างไม่ไตร่ตรองของคานก็คือ บทบาทของโง ดินห์ นุห์ ผู้ซึ่งใช้อิทธิพลอย่างมหาศาลเช่นกัน โดยมีได้มีตำแหน่งใด ๆ เป็นทางการเลย อำนาจของเขาซึ่งโดยทั่วไปคิดว่ามีมากกว่าของเดียมเอง มาจากอิทธิพลที่เขามีต่อเดียม จากบทบาทของเขาในฐานะหัวหน้าพรรคแรงงานบุคคลนิยม และจากการควบคุมงานตำรวจและงานสืบราชการลับ

ผลของการจ้อราษฎ์บังหลวงอันเนื่องมาจากอำนาจซึ่งนุห์มีต่อรัฐบาลและประชาชนนั้น มองเห็นได้หลายทาง เครื่องมือต่าง ๆ ที่นุห์สร้างขึ้นเพื่อควบคุมประชาชนนั้น ทำให้รัฐบาลของเดียมเป็นที่เกลียด

ซึ่ง แม้แต่ในหมู่ชนที่สนับสนุนเขาอยู่ ได้แก่ หัวหน้ากองทัพต่าง ๆ งานสืบราชการลับ ๆ และหน่วยสืบราชการลับและปฏิบัติการพิเศษและตำรวจต่างได้รับคำสั่งจากนุห์ทั้งสิ้น กิจการลับที่สำคัญที่สุดของนุห์ก็คือ องค์การผู้ให้ข่าวในวงการบริหาร ดร. ตรัน คิม ตวน เป็นผู้นำเขามีสถานะอันสวยงามคือผู้อำนวยการแผนกค้นคว้าทางการเมืองและสังคมของประธานาธิบดี นุห์จัดให้มีการประชุมเพื่อ “วิจารณ์ตนเอง” แบบคอมมิวนิสต์ ในพรรคบุคคลนิยมแบบค่อนข้างลับและเยาวชนรีพับลิกันซึ่งสวมเครื่องแบบของเขาก็ลอกวิธีการควบคุมประชาชนของฟาสซิสต์มาใช้ที่เรียกว่า กองปฏิบัติการพิเศษ และลักษณะที่นุห์ใช้กองปฏิบัติการนี้ ใน ค.ศ. 1963 เป็นประหนึ่งที่จะลึกลงถึงกองจูโจมของพวกนาซี อีกประการหนึ่ง การสร้างห้องลับขึ้นในองค์การต่าง ๆ ที่มีอยู่และในหน่วยราชการ ความพยายามที่จะจัดราชการเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ที่หัวหน้าจะต้องรับผิดชอบต่อความสวามิภักดิ์ของสมาชิก การหาเสียงเพื่อปราบปรามพวกคอมมิวนิสต์ เทคนิคในการโฆษณาชวนเชื่อ และการรวบรวมประชาชนผู้เหน็ดเหนื่อยอย่างไม่หยุดหย่อนด้วยการประชุมและการเดินขบวน “อย่างเต็มที่” เพื่อสนับสนุนรัฐบาลและผู้นำที่สูงส่ง วิธีการทั้งหลายเหล่านี้ขอยืมมาจากพวกคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น ไม่มียุทธวิธีแบบเผด็จการใด ๆ เลยที่นุห์มิได้นำมาใช้ อาวุธสิ่งเดียวที่เขาไม่เคยนำมาใช้ต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็คือ อาวุธแบบประชาธิปไตย

หากมีผู้ใดในเวียดนามที่สามารถเกินนุห์ในเรื่องความเย่อหยิ่ง ความสงสัย ความใฝ่อำนาจ การขาดความจริงใจ และมนุษยธรรมแล้ว คนนั้นก็คือ “ภริยาผู้บ่อนทำลายของเขา คือ ตรัน เลอ ชวน (ฤดูใบไม้ผลิตั้งดวงม) ผู้เป็นที่รู้จักกันดีว่า มาตามนุห์”¹⁹ นั่นเอง ความไว้วางใจอย่างรุนแรง ความขงัยจองทอง และความตั้งใจที่แน่วแน่ ทำให้สมญาของนางว่า “นางพญามังกร” นั้นเหมาะสมแท้ ๆ อิทธิพลของนางที่มีต่อเดียนนั้นมหัศจรรย์ยิ่งนัก ความช่วยเหลือที่นางให้แก่รัฐบาลที่ไม่มีมั่นคงของเดียนก็เป็นความช่วยเหลือประเภทที่ช่วยคนที่กำลังจมน้ำด้วยการนำหินไปผูกคอเขา นางกระทำตนเป็นเจ้าของบ้านฝ่ายหญิงอย่างเป็นทางการในทำเนียบประธานาธิบดี แต่นี่เป็นบทบาทที่ตอบสนองความพึงพอใจของนางได้สมดังใจเท่านั้น แต่มีสมความใฝ่อำนาจที่สุ่มใจนางอยู่เช่นเดียวกับสามีของนาง มาตามนุห์เข้าไปก้าวก่ายโดยตรงกับการดำเนินงานของรัฐบาลและแม้แต่ในนางของกองทัพ ทุกคนรู้ดีว่าการขัดคำสั่งของนางนั้นเป็นการเสี่ยง และดังนั้นจึงมักปฏิบัติตาม

ด้วยการแสดงอวดถึงความยิ่งใหญ่ แก่งกล้าของสตรีอย่างมากมาย ซึ่งอย่างไรก็ดี มิได้ทำให้ลัทธิสตรีเพิ่มพูนขึ้นเลย มาตามนุห์สร้างพรรคส่วนตัวของนางขึ้นคือ ขบวนการสตรีสามัคคีและกองทัพส่วนตัวของนาง กองกำลังยุวารีเชิงทหาร ส่วนใหญ่ใช้ระดับการสวนสนามที่รัฐบาลพยายามทำให้ประชาชนประทับใจ สิ่งที่เรียกว่าประมวลกฎหมายว่าด้วยครอบครัว ซึ่งนางผลักดันให้ผ่านฝ่ายนิติบัญญัติในปลายปี ค.ศ. 1958 และกฎหมายป้องกันศีลธรรมซึ่งเดียนลงนามในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1962 นั้น ได้พยายามไม่แต่เพียงเลิกการหย่าร้างและการมีภริยาเกินกว่าหนึ่งคนเท่านั้น แต่ยังบังคับให้ประชาชนถือเป็นกฎความประพฤติซึ่งขัดกับจารีตประเพณีของเขา มัลคัม บราวน์ เขียนไว้ว่า “ด้วยลายปากกาเส้นเดียว มาตามนุห์ทำให้การหย่าร้าง การแต่งงาน การประกวดนางงาม การพนัน การดูหมิ่น การชนไก่ โสเภณี และอีกหลายร้อยอย่างที่ย้ายชาวเวียดนามหวงแหนที่สุดกลายเป็นเรื่องนอกกฎหมาย ทั้งสามีของนางและพี่ชายของเธอคือประธานาธิบดีก็มิกล้าเข้าแทรกแซงในกฤษฎีกานี้”²⁰ มีการกำหนดโทษอย่างรุนแรงสำหรับผู้ใช้เครื่องคุมกำเนิดและการประพฤตินอกใจคู่สมรส “ซึ่งรวมทั้งการปรากฏตัวในที่สาธารณะกับคนต่างเพศ”²¹ ในที่สุดก็บังคับมิให้มีการแต่งงานแม้แต่ในบ้านส่วนตัว และเพื่อสนับสนุน

สนุนความพยายามในการทำสงครามในเดือนเมษายน ค.ศ. 1963 มาตามนุษ์ก็สั่งห้ามสิ่งที่นางเห็นว่าเป็น “เพลงแสดงอารมณ์ความรู้สึก”

ในหมู่ประชาชนทั่วไปและโดยเฉพาะปัญญาชนทั้งหลาย ความพยายามต่าง ๆ เหล่านี้ที่จะควบคุมศีลธรรมของสาธารณะและส่วนตัวก่อให้เกิดการกล่าวหาพิงอย่างเยาะเย้ยถึงความประพฤติทางศีลธรรมซึ่งเกือบจะเพียบพร้อมของมาตามนุษ์ นุห์และภริยาได้กลายเป็นคนสองคนที่ได้รับความเกลียดชังมากที่สุดใเวียตนามได้ ไม่มีสิ่งใดที่คนคิดว่าเขาไม่สามารถทำได้ เช่น สืบความลับของผู้ร่วมมือของเขา การจับศัตรูที่น่าสงสัยโดยผลการและการกินสินบนในวงกว้าง แนนอนการหาข้อพิสูจน์เกี่ยวกับการฉ้อราษฎร์บังหลวงของเขาย่อมเป็นสิ่งสุดท้ายได้ แต่ก็รู้กันอยู่ทั่วไปว่าทั้งสองได้เงินก้อนใหญ่จากนักธุรกิจเงินและเวียตนามที่แสวงหาใบอนุญาตนำเข้าและสัญญาทำงานสาธารณะ การใช้อำนาจในทางที่ผิด การเกื้อหนุนญาติมิตร การฉ้อราษฎร์บังหลวง การดูถูกคนที่ต่ำกว่า และการไม่เหลียวแลความต้องการของประชาชนอย่างโหดร้าย ล้วนแต่เป็นตัวอย่างที่ “ครอบครัว” นี้วางแบบอย่างไว้ให้แก่รัฐมนตรี นักกฎหมาย นายพล หัวหน้ามณฑล เจ้าหน้าที่หมู่บ้าน ผู้ซึ่งเขาใช้เป็นเครื่องมือในการสมยอมแสดงบทบาทที่น่าเหยียดหยาม เครื่องมือเหล่านี้ของครอบครัวนี้ก็ได้รับการดูถูกจากเจ้านายของตนเช่นเดียวกับจากประชาชนด้วย

ขณะที่ความร้ายกาจต่าง ๆ ซึ่งสุ่มไปยังบรรดาผู้ที่ก่อให้เกิดความไม่พอใจในครอบครัวนี้เลวร้ายยิ่งขึ้น และกลายเป็นที่รู้ของคนทั่วไป คนยังเพิ่มจำนวนมากขึ้นที่ต่างพากันถามว่าเหตุใดเดียมจึงทนสภาพนี้อยู่ได้ เดียมผู้ซึ่งแม้แต่ศัตรูหลายคนของเขายังเห็นว่าเป็นผู้ซื่อสัตย์และมีความตั้งใจดี บรรดาผู้ที่เชื่อในความซื่อสัตย์ของเขาหวังว่าไม่ช้าก็เร็วเขาคงกำจัดหนูสามภรรยาคนนี้เสีย เหตุใดเขาจึงไม่ยอมกระทำการตั้งนั้น แม้หลังจากที่เขาได้ทราบแล้วว่าวอชิงตันต้องการให้เขาทำเช่นนั้น ยังคงเป็นปัญหานั้นจ้องอยู่ จอห์น เมกคลิน อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเดียม-นุห์ว่า “เป็นเรื่องความอยากรู้อยากเห็นที่ผิดปกติ”²² เกือบทุกคนที่เคยเขียนเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้เน้นถึงความสวามิภักดิ์ของเดียมที่มีต่อครอบครัว แต่แม้ว่าเดียมจะยอมเสียสละแขนขาของเขามากกว่ากำจัดหนูไปเสีย ความสวามิภักดิ์ต่อครอบครัวก็เป็นข้อแก้ตัวที่เร็วในการที่ยอมให้มีการฉ้อราษฎร์บังหลวง เหตุผลที่เดียมไม่ยอมทิ้งนุห์ทั้งคู่เป็นเรื่องการเมือง เดียมทราบดีอยู่ว่าบรรดานักสืบความลับ หน่วยสืบราชการลับ และพรรคการเมืองของน้องชายของเขาเป็นสิ่งที่รัฐบาลขาดไม่ได้ การปราบปรามความชั่วร้ายมีอยู่โดยเฉพาะการกำจัดการบริหารงานที่ไร้ประสิทธิภาพ การกินสินบน การบริหารที่กตัญจะ ต้องทำอะไรมากกว่าการตัดขาดกับนุห์เท่านั้น อาจต้องมีการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนในเรื่องการเมืองของเดียม ในลักษณะเผด็จการของรัฐบาลที่มีเขาเป็นตัวแทนที่สำคัญที่สุด เดียมควรได้รับการเชื่อถือว่าเขารู้แน่ว่าเขากำลังทำอะไร เมื่อเขาปฏิเสธที่จะแยกจากนุห์ ดังนั้น เดียมจึงต้องรับผิดชอบต่อความชั่วร้ายของรัฐบาลของเขา รวมทั้งการฉ้อราษฎร์บังหลวงที่เขาพึ่งเกี่ยวข้องอย่างไม่ต้องสงสัย แต่เขาเต็มใจที่จะยึดมั่นไว้ในฐานะเป็นวิถีทางที่จะกุมอำนาจไว้ได้

คามสาธารณรัฐอยู่ เว้นแต่จะปรารถนาต่อต้านเดียมลงได้ ดังนั้น จึงหมายความว่า การวิพากษ์วิจารณ์ทุกอย่างนั้นเป็นคอมมิวนิสต์หรือได้ความคิดมาจากพวกคอมมิวนิสต์ หรืออย่างน้อยก็เป็นการช่วยพวกคอมมิวนิสต์ รัฐบาลปฏิเสธว่ามีได้มีการต่อต้านที่สำคัญใด ๆ เว้นแต่พวกเวียดมินห์ และอ้างว่าผู้ที่อยู่ในค่ายกักกันหรือที่จำขังต่าง ๆ ของรัฐบาล เป็นอาชญากรและคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น

พวกเขาตินิยมที่ต่อต้านเดียมและต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ ก็แตกแยกในหมู่พวกเขาเองอย่างมาก ส่วนมากเป็นปัญญาชนและผู้มีอาชีพต่าง ๆ ไม่มีโฆษกของฝ่ายตรงข้ามคนใดที่เป็นที่รู้จักกันเป็นผู้นำที่เป็นที่นิยมอย่างแท้จริงเช่นเดียวกับตัวเดียมเอง คนเหล่านี้ส่วนมากเป็นผลิตผลของอดีต หลายนคนมิได้รับการยกย่องเพราะเคยร่วมมือกับฝรั่งเศสในอดีต บางคนซึ่งพอใจที่จะใช้เล่ห์กลและเข้าร่วมกับกลุ่มเล็ก ๆ เชื่อว่าอาจจัดการกับประชาชนได้แทนที่จะใช้วิธีเอาชนะใจเนื่องจากในอดีตและปัจจุบันประชาชนไม่ได้รับโอกาสที่จะอยู่ในสภาพที่สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นที่นิยมของคนทั่วไป คนเหล่านี้จึงไม่มีโอกาสที่จะเจริญเติบโตทางการเมือง พวกเขาไม่เคยพยายามจัดขบวนการประชาชนใด ๆ ไม่ว่าอย่างเปิดเผยหรืออย่างลับ ๆ จุดประสงค์ของพวกเขาไม่จำเป็นต้องเป็นเวียดนามที่เป็นประชาธิปไตย แม้ว่าในการแสวงหาความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา พวกเขาจะได้กล่าวยกย่องประชาธิปไตยก็ตาม ในขั้นแรกพวกเขาพากันชิงตำแหน่งทางราชการโดยการต่อต้านเดียมและต่อสู้ในระหว่างกันเอง ความอ่อนแอของพวกเขาในฐานะเป็นพลังที่สามารถนำประเทศไปบนเส้นทางสายใหม่ จึงแสดงให้เห็นประจักษ์หลังจากที่เดียมหมดอำนาจไปแล้ว

เป็นที่แน่ชัดว่าในการต่อต้านดังกล่าว แม้ว่าจะสามารถตกลงกันได้ในเรื่องแผนการและในเรื่องการปฏิบัติงานอย่างเป็นทางการอันหนึ่งอันเดียวกัน ก็มีอาจกลายเป็นภัยคุกคามต่อรัฐบาลเดียมได้ และเป็นที่แน่ชัดว่า เดียมก็ทราบดี เขาอาจปล่อยให้คนเหล่านั้นพูด ซึ่งดูเหมือนเป็นสิ่งเดียวที่พวกเขาเหล่านั้นได้กระทำไป เขาอาจอนุญาตให้จัดการประชุมต่าง ๆ และทำหนังสือพิมพ์ได้ และการยินยอมให้มีการปฏิบัติตามแนวทางประชาธิปไตยเช่นนี้ อาจได้รับการสรรเสริญอย่างเต็มที่จากชาวอเมริกันที่สนับสนุนเดียม แต่การที่ไม่ยอมผ่อนผัน การใช้อำนาจเด็ดขาด และการระแวงสงสัยอย่างยิ่งในเจตนาของผู้อื่น ทำให้เขามีโอกาสเพิกเฉยต่อสิ่งที่แม้จะดูเป็นการแสดงออกที่ไม่เห็นด้วยกับเขาเพียงเล็กน้อยก็ตาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นเสียงของปัญญาชนที่เขาชิงชัง

การรังแกศัตรูที่มีชื่อคอมมิวนิสต์ของเดียมเช่นนี้ ยืงนานวันยิ่งกลายเป็นความพยายามทากยิ่งขึ้น ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1963 “ผู้นำทั้งหมดที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ต่อต้านเดียมอย่างเปิดเผย ได้ออกจากประเทศไปหรือมีฉะนั้นก็ถูกจำคุก”²³

ในการแสดงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างผิดปกติและเพียงชั่วคราวช่วยยมนั้น กลุ่มนักวิจารณ์ที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่มีชื่อกลุ่มหนึ่งของรัฐบาล รวมตัวกันในเดือนเมษายน ค.ศ. 1960 เรียกตนเองว่า กลุ่มเพื่อเสรีภาพและความก้าวหน้า พวกเขาประชุมกันที่โรงแรมคาราเวลล์ ในวันที่ 26 เมษายน และออกเอกสารอันห้าวหาญแสดงคำร้องทุกข์และข้อเรียกร้องของเขา พวกเขาได้มีแผนที่จะล้มรัฐบาลเดียมสิ่งที่เขาต้องการคือการให้เสรีภาพและให้ยุติการที่ครอบครัวนี้ครอบงำกิจการพลเรือนและการทหารเสีย ผู้ที่ลงนามในคำประกาศคาราเวลล์ ประกอบด้วยอดีตผู้นำนิกายต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ ไตเวียดพรรคชาตินิยมเก่า และกลุ่มชาวคาทอลิกที่ไม่ลงรอยกัน สมาชิก 11 คน จากจำนวน 18 คนนี้เป็นอดีตรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีชุดก่อน อีก 4 คนก็เคยมีตำแหน่งสูงอื่น ๆ มาก่อน ในบรรดาผู้ที่ลงนามเป็นผู้ที่มีชื่อเสียงก่อนที่

เดียมจะขึ้นมาอำนาจ และหลังจากเขาหมดอำนาจแล้ว คือ ฟันซึกซู ฟันฮุยควต ตรันวันโต ตรันวันฮอง และตรันวันเตียน แม้ว่าข้อเรียกร้องของกลุ่มคาราเวลล์จะไม่มีอะไรมากนัก ภาษาของประกาศนี้กลับดูหัวหาญอย่างประหลาด มีการระบุว่าเดียมมิได้ทำให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ดีขึ้นหรือมีอิสรภาพมากขึ้นแต่อย่างใด รัฐธรรมนูญเป็นเพียงกระดาษแผ่นหนึ่ง รัฐสภาแห่งชาติเพียงแต่ทำตามความปรารถนาของรัฐบาลเท่านั้น การเลือกตั้งถูกเรียกว่าเป็นการ “ต่อต้านประชาธิปไตย” และทั้งหมดนี้เป็นเพียงการ “เลียนแบบรัฐบาลเผด็จการคอมมิวนิสต์”²⁴

ราวกับจะยืนยันการกล่าวหาของผู้ลงนามในคำประกาศที่ว่า “ความเห็นของประชาชน และหนังสือพิมพ์ต้องเจียบเสียบลง” ไม่มีหนังสือพิมพ์เวียดนามฉบับใดเลยตีพิมพ์คำประกาศดังกล่าว รัฐบาลขอบุควอดว่ามีได้ตรวจตราหนังสือพิมพ์ จริตที่เดียวการควบคุมทำอย่างเปิดเผยน้อยลง อ้อมค้อมและแข็งกร้าวมากขึ้น กล่าวคือ ผู้ชนมีกิริยาต่อต้านการวิพากษ์วิจารณ์ของหนังสือพิมพ์มากกว่าอาศัยข้อจำกัดทางกฎหมายโดยตรง หากหนังสือพิมพ์วิจารณ์รัฐบาลอย่างเสรีเกินไป หรือกล่าวพิมพ์สิ่งใดที่มีได้ยกย่องสมาชิกของสกลใด หน่วยราชการลับแห่งหนึ่งของนูห์จะทำการเดินขบวนเพื่อแสดง “ความโกรธเคืองของประชาชน” ซึ่งจบลงด้วยการทำลายสำนักงาน โรงงานหนังสือพิมพ์ทุกครั้งไป ถึง ค.ศ. 1958 หนังสือพิมพ์ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามก็ถูกปราบลงหมด

กลุ่มคาราเวลล์ต้องเลิกล้มความพยายามสิ่งเดียวของตน ที่จะพิมพ์คำร้องทุกข์และข้อเรียกร้องของนักวิจารณ์เดียมที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ แต่ทั้งเดียมและพี่ชายน้องชายของเขามีได้ล้มหรือให้อภัยผู้ลงนามทั้ง 18 คนนั้นเลย กองทหารพลร่มกลุ่มหนึ่งพยายามก่อการปฏิวัติขึ้นในวันที่ 11 พฤศจิกายน ค.ศ. 1960 ติดตามด้วยการจับกุมพวกที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์และที่ต้องสงสัยว่าหวังจะให้รัฐบาลโค่นลงอย่างขนานใหญ่ แม้ว่าสมาชิกเพียงผู้เดียวของกลุ่มคาราเวลล์ คือ ฟัน ซัก ซู จะถูกกล่าวหาว่าเกี่ยวข้องกับปฏิวัตินี้ คนอื่นๆ ก็ถูกจับด้วยเกือบทั้งหมด และบางคนก็ถูกจำขังไว้โดยไม่มีกรดำเนินคดีตราบจนเดียมหมดอำนาจ ชาวตะวันตกสนใจเพียงเล็กน้อยในวิธีการที่เดียมปฏิบัติต่อบุคคลต่าง ๆ ที่พยายามจะนำรัฐบาลไปสู่แนวทางเผด็จการน้อยลง นักอ่านหนังสือพิมพ์ชาวอเมริกันยังคงไม่รู้เรื่องคำประกาศของกลุ่มของคาราเวลล์ และการจับกุมสมาชิกต่าง ๆ ของกลุ่มนี้ในระยะต่อมา ทั้งนี้เป็นการตรงข้ามกับรายงานอันน่าตื่นเต้นและการหาประโยชน์ด้วยการโฆษณาชวนเชื่ออย่างไม่มีที่สิ้นสุด จากเหตุการณ์คลี่คลายที่คล้ายคลึงกันอย่างประหลาดในภาคเหนือ คือ “กบฏปัญญาชน” ในฮานอยในฤดูใบไม้ร่วงและฤดูหนาวใน ค.ศ. 1956-57

เช่นเดียวกับนักวิจารณ์ของเดียม กบฏปัญญาชนในภาคเหนือโดยหลักการแล้วมิได้ต่อต้านรัฐบาลในขณะนั้น พวกเขาต้องการให้รัฐบาลให้เสรีภาพและมีมนุษยธรรม ทั้ง 2 กลุ่มประสบความล้มเหลว และด้วยเหตุผลเดียวกันคือ การปฏิรูปที่เขาเรียกร้องก็มีได้เข้ากับลักษณะการปกครองของพวกเขา

เท่าที่พวกต่อต้านคอมมิวนิสต์ในภาคตะวันตกเกี่ยวข้องกับ พวกเขามิได้รับรู้ตราบจนสายเสียแล้ว ว่าในภาคใต้การติเตียนรัฐบาลของประชาชนแม้จะเป็นเสียงของผู้ที่ได้พิชิตแล้วต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็เป็นสิ่งที่ต้องห้ามด้วย เดียมไม่เคยหยุดพูดเกี่ยวกับการขาดเสรีภาพในภาคเหนือ แม้ว่าเขาเองได้จับพวกที่ลงนามในคำประกาศคาราเวลล์ซึ่งคุกโดยมิได้มีการดำเนินคดี เดียมอ่อนแอเกินกว่าที่จะปราบปรามประชาชนและปัญญาชนทั้งหลายให้ได้ผลเช่นโฮจิมินห์ แต่เท่าที่เขาสามารถทำได้โดยใช้การขู่ขวัญ

เขาก็ทำอย่างไม่ยั้ง

8

ความรู้ประสิทธิภาพและการขาดพลังเคลื่อนไหวซึ่งเป็นลักษณะของเผด็จการของเดียม ในไม่ช้าก็ทำให้กิจกรรมในทุกด้านเฉื่อยชาลง ในขณะที่ความก้าวหน้าเป็นของสำคัญอย่างยิ่ง หากจะให้เวียดนามใต้อยู่รอดได้ ความเสียหายจากการสงครามมีอาจซ่อมแซมได้ และบริการสาธารณสุขก็มีอาจสร้างขึ้นใหม่ให้มีประสิทธิภาพได้ โดยรัฐบาลเห็นว่าความคิดริเริ่มคือการไม่เชื่อฟัง เดียมดูจะเชื่อว่าการตัดสินใจใด ๆ ไม่ว่าจะทำเพียงใจจะมีค่าก็ต่อเมื่อเป็นของเขาเองเท่านั้น เขาจึงหน่วงเหนี่ยวไม่ยอมให้อำนาจการตัดสินใจแก่ผู้บริหารส่วนท้องถิ่นและผู้อำนวยการงานทั้งหลายไปเรื่อย ๆ แทนที่จะให้อำนาจดังกล่าวแก่คนเหล่านั้น เขาตัดสินใจให้แม้แต่ว่าใครควรได้รับอนุญาตให้ไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ ใครควรได้หนังสือเดินทาง ภริยาใครควรได้รับอนุญาตให้ร่วมทางกับสามีไปต่างประเทศ โต๊ะทำงานของเขามีกระดาษเป็นตั้งสูง ซึ่งบรรจุข้อเสนอให้เขาตัดสินใจและเขาไม่มีเวลาที่จะศึกษาดู

ความเฉื่อยชาโดยทั่วไปที่เกิดขึ้นในทุกระดับของรัฐบาล เป็นเหตุผลประการหนึ่งที่ทำให้ขาดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจที่มองเห็นได้ ความผิดพลาดครั้งนี้เห็นได้ชัดโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับความเจริญอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมในภาคเหนือแล้วก็จัดว่าภาคใต้เฉื่อยชาจริง ๆ เพราะโรงงานทุกโรงที่สร้างขึ้นในสมัยเดียมซึ่งรวมแล้วมีน้อยกว่า 24 แห่ง ภาคเหนือสร้างขึ้นถึง 50 แห่ง

ในการพูดคุยถกเถียงกันเกี่ยวกับความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจในสมัยเดียม มีความก้าวหน้าอย่างมากในการแนะนำให้ปลูกพืชอุตสาหกรรม (ปอ ป่าน และปอกระเจา) การเพิ่มผลผลิตยางและข้าวเท็จจริงที่มีได้รับการยืนยันอย่างเต็มที่ในเรื่องที่ว่า การผลิตอาหารเพิ่มขึ้นปีละประมาณร้อยละ 7 และสูงกว่าระดับการผลิตก่อนสงคราม²⁵ เมื่อดูการเพิ่มของประชากรร้อยละ 50 นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1938 แล้ว ระดับการผลิตอาหารซึ่งสูงขนาดนั้นสมัยก่อนสงคราม อย่างดีก็จัดว่าเป็นเพียงความสำเร็จปานกลาง

รัฐบาลมีแผนอุตสาหกรรมอย่างใดบ้าง และแผนห้าปีแรกใน ค.ศ. 1957 ได้รับผลสำเร็จเพียงใด มีอาจทราบได้ เพราะแผนถูกเก็บไว้เป็นความลับ ใน ค.ศ. 1922 บริษัทอุตสาหกรรมแห่งใหม่ (ส่วนมากเล็ก ๆ) น้อยกว่า 12 แห่ง ลงมือดำเนินการหรือเกือบจะเสร็จเรียบร้อย ความไม่มั่นคงที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ คือเหตุผลที่อ้างกันทั่วไปของข้อเท็จจริงที่ว่า แผน 5 ปีแรกมิได้รับผลสำเร็จทันเวลา และบางทีอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้แผนที่สอง (ค.ศ. 1962-66) มีขอบข่ายงานแคบลง

อย่างไรก็ดี ที่สำคัญยิ่งกว่าการรบบแบบกองโจร ซึ่งทำให้การพัฒนาอุตสาหกรรมเฉื่อยชาลงก็คือท่าทีของรัฐบาลที่มีต่อจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ และวิธีการที่ใช้เพื่อให้เกิดการพัฒนาประสบผลสำเร็จ เดียมผู้ซึ่งเป็นผู้ขาดอีกเช่นกันในเรื่องนี้ เขาเข้าใจในปัญหาเศรษฐกิจน้อยเต็มที่ และมีอาจตัดสินใจได้ว่าควรส่งเสริมการอุตสาหกรรมโดยผ่านทางรัฐวิสาหกิจหรือบริษัทเอกชน ภาวะความไม่มั่นคงทางการเมืองของประเทศด้วย ที่ขัดขวางการระดมเงินทุนส่วนตัวที่สำคัญเพื่อการอุตสาหกรรม และในที่สุดเงินทุนสำหรับนโยบายการพัฒนาที่ซึ่งยึดรัฐวิสาหกิจเป็นหลักนั้นไม่มี โครงการอุตสาหกรรมขนาดใหญ่จะทำได้ก็ต้องอาศัยความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกา แต่สหรัฐอเมริกาเองดูอย่างไม่ขึ้นชอบนักที่นำเงินช่วยเหลือไปใช้เพื่อการอุตสาหกรรม ซึ่งดำเนินงานในรูปรัฐวิสาหกิจ

ในเรื่องวิสาหกิจเอกชน ความพยายามอันกล้าซ้าและขาดความกระตือรือร้นในอันที่จะดึงดูดนักลงทุนต่างชาติต้องล้มเหลวอย่างเห็นได้ชัด เช่นเดียวกับความพยายามที่ไม่แข็งขันนักที่จะระดมเงินทุนในประเทศเพื่อการพัฒนาอุตสาหกรรม โดยเฉพาะเงินทุนอเมริกันแสดงแนวโน้มเพียงเล็กน้อยที่จะสนับสนุนความพยายามที่จะทำให้เวียดนามใต้เจริญรุ่งเรือง และที่นาระมัดระวังนั้นไม่ค่อยเป็นกำลังใจมากนักที่จะทำให้นายทุนในประเทศชมความกลัวแบบดั้งเดิมว่าอาจสูญเสียเงินทุนไปหรือได้กำไรไม่พอเพียง เจ้าของที่ดินแต่เพียงจำนวนน้อยที่ได้รับพันธบัตรรัฐบาลมาชดเชยที่ดินที่ถูกเวนคืนจะเปลี่ยนบางส่วนของพันธบัตรเหล่านั้นไปเป็นหุ้นอุตสาหกรรม ส่วนหนึ่งของพันธบัตรเหล่านี้ที่ไหลลงไปในธุรกิจอุตสาหกรรมน้อยกว่าร้อยละ 1 ของพันธบัตรที่รัฐบาลออกให้²⁶

หากสหรัฐอเมริกาต่อต้านการใช้เงินช่วยเหลือเพื่ออุดหนุนวิสาหกิจแล้ว เดียมจะไม่ต้องปฏิบัติตามความคิดเห็นของเขาหรือ ดังเช่นที่เขาได้เคยกระทำ ซึ่งมักเป็นผลสำเร็จ เมื่อใดก็ตามที่เขาและวอชิงตันมีอาจเห็นพ้องต้องกันได้ หากร้อยละ 78 ของความช่วยเหลือทั้งหมดจากสหรัฐอเมริกาใช้ไปในการสร้างโรงงานและเพียงร้อยละ 1.25 ใช้ไปในการพัฒนาอุตสาหกรรมและเหมืองแร่ ก็เป็นเพราะว่าทั้งสหรัฐอเมริกาและเดียมคิดถึงความมั่นคงและความอยู่รอดในด้านการทหารเป็นอันดับแรก และละเลยความต้องการทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองที่จะทำให้ประเทศมั่นคงได้

ความช่วยเหลือของอเมริกาต่อเวียดนามเป็นเรื่องที่สอบสวนกันมาก อภิปรายกันในที่สาธารณะมาก และรัฐสภาเฟื่องเฟื่องมาก จำนวนเงินที่เกี่ยวข้องนั้นมหาศาล (ในกลาง ค.ศ. 1960 จำนวนเงินทั้งหมดมีถึง 1,311 พันล้านเหรียญอเมริกัน) และคำถามที่ว่าเหตุใดจึงยังต้องการเพิ่มมากขึ้นอีก ซึ่งทำให้ประชาชนอเมริกันกระสับกระส่ายนั้นก็พอจะเข้าใจได้ แต่การอภิปรายถกเถียงแทบจะไม่เคยจับจุดที่ช่วยเหลือทางการทหารและทางเศรษฐกิจซึ่งไม่ได้สัดส่วนกัน เพราะรัฐสภามักจะเอียงไปทางความช่วยเหลือทางทหารมุ่งความสนใจส่วนใหญ่ไปในการการสูญเสียในแผนการบริหาร และที่สนใจจริงจังกวานั้นคือความช่วยเหลือมีผลกระทบต่อชีวิตของประชาชน

ไม่มีผู้ใดปฏิเสธได้ว่ามีการสูญเสียอยู่บ้าง แต่คำถามว่าที่นั่นดินแดนส่วนมากมักจะเป็นเรื่องเท็จหรือเกินจริงอย่างมาก แผนการช่วยเหลือทั้งหมดได้รับการดำเนินงานเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่เหลืออยู่หลังจากได้จัดสรรเงินเพื่อจุดประสงค์ทางทหารไว้แล้ว ก็ไม่เพียงพอสำหรับความต้องการทางสังคมและเศรษฐกิจของประชาชน ความช่วยเหลือสำหรับโครงการที่มีใช้ทางทหารมักจะถูกกล่าวถึงว่าเป็น “โครงการช่วยเหลือ” รวมทั้งหมดไม่เกินร้อยละ 22 ของความช่วยเหลือทั้งหมด ในจำนวนนี้ร้อยละ 40 ใช้ไปในการขนส่ง ส่วนมากใช้ในการสร้างระบบทางหลวงของประเทศขึ้นใหม่ การเกษตรรวมทั้งการดำเนินงานตามแผนปฏิรูปที่ดินและเกี่ยวกับสินเชื่อทางการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ได้รับส่วนแบ่งประมาณร้อยละ 17 ของความช่วยเหลือที่มีใช้ทางทหาร จำนวนเงินเท่ากันใช้สำหรับงานบริหาร ส่วนมากถูกนำไปใช้ในการตำรวจและหน่วยรักษาความปลอดภัยต่าง ๆ ส่วนใหญ่ก็เป็นในด้านเครื่องมือเครื่องใช้ นอกจากนี้ร้อยละ 7 ของเงินที่มีใช้เพื่อการทหารสำหรับงานด้านรักษาสุขภาพและสาธารณสุข เพื่อการศึกษา และร้อยละ 3 เพื่อแผนพัฒนาชุมชน สวัสดิการการสังคมและการเคหะที่คูดอดกันไว้มาก จำนวนร้อยละ 3 นี้คิดเป็นประมาณร้อยละ 0.6 ของความช่วยเหลือทั้งหมด หรือปีละ 50 เซนต์ต่อคน จึงมีเป็นที่น่าประหลาดใจว่าสิ่งเหล่านี้ไม่ประสบผลสำเร็จในอันที่จะก่อให้เกิดการปรับปรุงใด ๆ ในด้านความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาจสังเกตเห็นได้

อาจกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจทั้งหมดคงจะได้รับการกระตุ้นจากเงินก้อนใหญ่ที่หลั่งไหลเข้ามา และไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่า ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจไม่ว่าจะมีน้อยเพียงใด นั่นก็เป็นเพราะความช่วยเหลือของอเมริกา การเกณฑ์คนหลายแสนคนเข้าไปในกองทัพ และหน่วยกำลังเสริมต่าง ๆ ช่วยลดจำนวนคนว่างงานลง แม้ว่าคนเหล่านี้มิได้ช่วยให้เกิดผลิตผลใด ๆ แต่ก็เป็นผู้บริโภค ดังนั้นจึงสร้างงานให้ผู้อื่นทำ และการก่อสร้างทั้งของสาธารณณะและเอกชนทำให้มีงานทำกว้างขวางขึ้น ประเด็นในที่นี้มีไชว่านั่นเป็นเรื่องน้อยนิดเกินไป แต่อยู่ที่ว่าเกือบจะไม่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเศรษฐกิจเลย ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการก่อสร้างในระหว่าง ค.ศ. 1957 และ 1960 เผยออกมาว่ามีโรงพยาบาลและสถานเต็นรำประมาณ 47,000 ตารางเมตร แต่มีโรงพยาบาลเพียง 6,500 ตารางเมตร โรงสีข้าวเพียง 3,500 ตารางเมตร แต่เป็นโบสถ์และวัดเสีย 56,000 ตารางเมตร²⁷ มิได้มีการจัดการอย่างใดกับแหล่งเสื่อมโทรมในเมือง เหมือนคนที่ชอบเปรียบเทียบความมืดมัวของฮานอยกับความสว่างไสวของไซ่ง่อนแทบจะไม่เคยพูดถึงสิ่งเหล่านั้นเลย เบอร์นาร์ด ฟอล เขียนไว้ว่า “สิ่งนี้เป็นสิ่งที่ยิ่งกว่าอาวุธ และการแทรกซึมผ่านเส้นขนานที่ 17 ที่ทำให้เกิดกองโจรคอมมิวนิสต์จากหมู่บ้านที่รักสงบ”²⁸ และเขาคควรเพิ่มเติมว่าจากชาวเมืองด้วย

9

หากศัตรูของเดียมจะมีเพียงแต่พวกชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์ที่แตกแยกและไร้ระเบียบ ความล้มเหลวของรัฐบาลและการปฏิเสธเสรีภาพพื้นฐานต่าง ๆ ก็แทบจะไม่สามารถคุกคามการดำรงอยู่ของรัฐบาลได้เลย แต่เนื่องจากมีคอมมิวนิสต์ฝ่ายตรงข้ามที่เข้มแข็งและเป็นกลุ่มเป็นก้อนด้วย พวกคอมมิวนิสต์เวียดนามหลังจาก ค.ศ. 1954 แล้ว ได้รับการสนับสนุนของประชาชนมากขึ้น และใกล้ชัยชนะเข้าไปมากกว่าขบวนการคอมมิวนิสต์อื่นใดในโลก ดังนั้นชะตากรรมของรัฐบาลเดียมส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับความสำเร็จหรือความล้มเหลวของมาตรการที่จะลด และในที่สุดที่จะยุติอำนาจมรณะของขบวนการคอมมิวนิสต์พื้นเมืองในประเทศ

เมื่อหน่วยทหารของพวกเวียดนามห์ถูกถอนออกจากภาคใต้ตามข้อตกลงเจนีวานั้น พวกเวียดนามห์ยังคงควบคุมชนบทอยู่ ชนบทกลับยิ่งเข้มแข็งขึ้นหลังจากการต่อสู้ติดงและฝรั่งเศสออกไปแล้ว พวกเวียดนามห์ก็ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีควบคุมทางทหารอีกต่อไป อาวุธที่ถูกทิ้งไว้ภายหลังที่กองทหารจากไปยังภาคเหนือแล้วก็ถูกฝังเสียหมดสิ้น ในขณะที่พลังอำนาจเวียดนามห์อาศัยองค์การและอิทธิพลที่ขบวนการได้รับจากประชาชนเป็นหลัก พวกเขาเชื่อมั่นว่าชัยชนะเป็นของพวกเขาแล้ว แม้ว่าชัยชนะอย่างสมบูรณ์จะต้องรอการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 เสียก่อน

นี่คือสภาพการณ์ที่เดียมต้องเผชิญในระหว่าง 2 ปีแรกที่เขাপกครองประเทศ ดูเหมือนว่าผู้นำที่แม้จะมีไหวพริบทางการเมืองปานกลาง ก็น่าจะสมารถตัดสินใจได้ว่าควรใช้ทวิวิธีใดที่อาจเอาชนะการคุกคามของพวกคอมมิวนิสต์ในภาคใต้ได้ดีที่สุด แต่เดียมซึ่งเป็นนักทฤษฎีและเชื่อมั่นว่าเขาแต่ผู้เดียวที่ถูกกำหนดมาให้ช่วยประเทศให้รอด มิอาจคิดค้นมาตรการต่าง ๆ ที่อาจเปลี่ยนพันธมิตรของพวกเขา คอมมิวนิสต์ให้มาเป็นมิตรกับรัฐบาลได้ นั่นคือ สิทธิในการรวมตัว ในการแสดงความคับแค้นใจและข้อเรียกร้องอย่างเสรี และในที่สุดก็มีส่วนร่วมในการปกครอง หากได้รับเสรีภาพทางการเมืองแม้แต่เพียง

เล็กน้อย ก็คงจะชักชวนประชาชนให้ตัดสัมพันธ์กับพวกเวียดมินห์ได้ แม้ว่าที่สำคัญกว่านั้นคือยุทธวิธีที่กำหนดขึ้นเพื่อจะตัดสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์จากแหล่งพลังอันแท้จริงของพวกเขา คือการสนับสนุนของประชาชน ทุกคนในเวียดนามรวมทั้งโฆษกของรัฐบาลทราบดีว่ายุทธวิธีดังกล่าวเรียกร้องให้ทำ “การปฏิวัติสังคม” และ “ประชาธิปไตยอันแท้จริง” ที่เต็มคยอวดไว้มากให้เป็นจริงขึ้นมา นี่เป็นสิ่งที่ประชาชนรอคอย และเป็นสิ่งที่โฮจิมินห์และสมาชิกคอมมิวนิสต์ของเขาในภาคใต้เกรงกลัว

ความกลัวของพวกคอมมิวนิสต์กลายเป็นสิ่งไม่จริง วิธีการของเดียมในการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ก็คือการทำลายสมาชิกพรรค หากจำเป็นก็ทำลายทางร่างกายมากกว่าที่จะทำให้พวกเขาหมดสมรรถภาพทางการเมืองด้วยการตัดพวกเขาจากที่มั่นคือมวลชน เขามีได้รับบทเรียนจากสงครามอินโดจีน เป็นต้นว่ามิอาจทำลายขบวนการทางการเมืองได้ด้วยการฆ่าฝ่ายตรงข้าม เขาและนุห์ยอมรับความคิดง่าย ๆ ว่าคอมมิวนิสต์จะดีก็เมื่อตายไปแล้วเท่านั้น ดีกว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์ที่ขาดพลังทางการเมืองด้วยไร้ความสนับสนุนจากประชาชน ความคิดที่ว่าคอมมิวนิสต์ที่ตายแล้วอาจมีอันตรายมากกว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่มิได้เคยผ่านเข้ามาในความคิดของพวกเขาเลย พวกเขาไม่เคยตระหนักว่าสำหรับคอมมิวนิสต์ทุกคนที่ถูกฆ่าตายไป โดยเฉพาะคนที่ได้สู้ในการต่อต้านคอมมิวนิสต์ยอมจะลุกขึ้นใหม่อีกสองคน

การทำลายล้างอดีตนักสู้ต่อต้านไม่ว่าจะเป็นคอมมิวนิสต์หรือไม่ก็ตาม และการไม่ยอมให้เสรีภาพทางประชาธิปไตย ก่อให้เกิดช่องโหว่ขึ้นในข้อตกลงเงินว่า แต่เดียมยืนยันว่าเวียดนามใต้มีต้องยอมรับข้อตกลงนั้น ทั้งทางกฎหมายและทางจิตใจ และฮานอยเองซึ่งมีความผิดไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน มิได้มีสิทธิทางศีลธรรมอย่างแน่นอนที่จะฟ้องร้องในเรื่องที่เดียมไม่ปฏิบัติตามบทบัญญัติเกี่ยวกับการกระทำตอบโต้และเสรีภาพประชาธิปไตย แต่นอกเหนือไปจากการพิจารณาด้านกฎหมายและศีลธรรมแล้ว การที่เดียมทำลายล้างผู้สนับสนุนเวียดมินห์นั้นเป็นความพินาศทางการเมือง และเกือบจะเป็นการฝ่าฝืนสามัญสำนึกอย่างไม่น่าจะเข้าใจได้ และเป็นปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จของการก่อวินาศกรรมในอนาคคที่มีคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำ

การติดตามจับตัวพวกเวียดมินห์เริ่มขึ้นหลังจากที่เครื่องอุปกรณทางทหารและตำรวจของรัฐบาลได้พัฒนาพอเพียงแล้ว และอยู่ใต้การควบคุมของรัฐบาลอย่างมั่นคงแล้วเท่านั้น มีการรณรงค์ใหญ่ ๆ 2 ครั้ง ครั้งแรกซึ่งกวาดล้างตลอดมณฑลต่าง ๆ ทางตะวันตกของไซ่ง่อนตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน ถึง 31 ตุลาคม ค.ศ. 1956 ครั้งที่สองกินเวลาตั้งแต่วันที่ 17 มิถุนายน ค.ศ. 1956 ถึงวันที่ 15 ธันวาคม ค.ศ. 1957 ครอบคลุมดินแดนทางตะวันออกของไซ่ง่อนซึ่งรวมฐานทัพที่สำคัญของพวกเวียดมินห์หลายแห่งที่ฝรั่งเศสไม่เคยขับไล่ได้สำเร็จ มีชาวสารที่เชื่อถือได้น้อยมากซึ่งบอกลักษณะและการรบพุ่งเพื่อถอนรากถอนโคนพวกเวียดมินห์ในครั้งนั้นและในครั้งต่อมา แม้ว่าการโฆษณาชวนเชื่อของพวกคอมมิวนิสต์จะอ้างว่าคนนับแสนถูกฆ่าตายหรือถูกจับเป็นเชลยมิอาจเชื่อถือได้อย่างจริงจัง ไม่มีข้อสงสัยว่ามิอาจยุติการกระทำที่โหดร้ายและไร้เหตุผลมากมายนับไม่ถ้วน ซึ่งกระทำกับผู้ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์หรือเป็นคอมมิวนิสต์จริง ๆ รวมทั้งชาวบ้านทั้งหลายที่เป็นมิตรด้วยก่อกิจกรรมนั้น ๆ

การรณรงค์ของทหารและตำรวจไซ่ง่อนควบคู่ไปกับกิจกรรมทางพลเรือน ผลของการรณรงค์นั้นถูกนำมาอ้างเป็นประจักษ์พยานของผลประโยชน์ซึ่งได้รับจากความช่วยเหลือที่ต่างชาติได้ให้แก่ชาวชนบท มีการซ่อมถนนหนทาง สร้างสะพานขึ้นใหม่ และเปิดโรงเรียนต่าง ๆ และสถานพยาบาลขึ้นใหม่ แม้ว่าจะไม่ค่อยเพียงพอนักต่อความต้องการในเวลานั้น อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี อีกลักษณะหนึ่งของ

กิจกรรมพลเรือนซึ่งได้แก่สงครามจิตวิทยา ในอันที่จะขจัดยาพิษของลัทธิคอมมิวนิสต์ออกจากจิตใจประชาชน ทำให้คนไม่ค่อยรู้สึกกตัญญูต่อของขวัญเหล่านั้นนัก วิธีการที่ใช้กันได้แก่ การล้งสมองใน “ค่ายให้การศึกษาใหม่ การหาเสียงเพื่อประณามซึ่งคล้ายคลึงกับที่ภาคเหนือได้จัดขึ้นระหว่างการรณรงค์เพื่อปฏิรูปที่ดิน การประชุมทุกคืนพร้อมด้วยเครื่องขยายเสียงซึ่งก้องอยู่เป็นเวลาหลายชั่วโมง และที่ร้ายที่สุดคือความพยายามที่จะควบคุมประชาชนโดยใช้ระบบกลุ่ม กลุ่มที่เล็กที่สุดประกอบด้วย 5 ครอบครัว สมาชิกต่าง ๆ ของกลุ่มเหล่านี้จะต้องคอยดูกันและกัน มีผู้นำกลุ่มรับผิดชอบกับความประพฤติของสมาชิก “นักทฤษฎี” ของโครงการนี้คือ ตรัน ซานห์ ถัน เป็นผู้ที่เหมาะสมเพียงพอเพราะได้รับการฝึกหัดจากเวียดมินห์ เขาออกจากเขตเวียดมินห์ใน ค.ศ. 1951 และใน ค.ศ. 1955 ก็กลายเป็นบิดาของปัญญาชนของแผนการหลายอย่างเกี่ยวกับ “การทำชนบทให้สงบ” อันเป็นแผนซึ่งเดิมและรัฐบาลที่สืบต่อจากเขาได้พยายามเรื่อยมา ส่วนใหญ่ไม่ประสบความสำเร็จในอันที่จะได้อำนาจควบคุมชนบทกลับคืนมา ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงมาจากพวกเวียดมินห์ การรณรงค์กระทำถึงขั้นการทดลองที่จะเอาชนลัทธิคอมมิวนิสต์ด้วยการใช้วิธีการรุนแรงแบบคอมมิวนิสต์”²⁹

ตามตัวเลขของทางการ อดีตสมาชิกเวียดมินห์จำนวน 20,000-30,000 คนถูกจับส่งเข้าค่ายกักกัน (แม้ว่าผู้สังเกตการณ์ของทางการส่วนมากเชื่อว่าจะมีจำนวนสูงกว่านั้น) นาย พี เจ ฮันนี่ ผู้ได้มีโอกาสไปเยือนค่ายเหล่านี้รายงานว่า คนส่วนมากที่ถูกกักอยู่ในค่ายนั้นมิได้เป็นทั้งคอมมิวนิสต์หรือนิยมคอมมิวนิสต์³⁰ ผลที่แท้จริงของการกระทำที่พยายามทำลายล้างพวกเวียดมินห์ ตามคำของเบอร์นาร์ด ฟอล ก็คือว่า ใน ค.ศ. 1958-1960 ชาชนบทส่วนใหญ่กลายเป็นคอมมิวนิสต์ไป³¹

ผู้นำคอมมิวนิสต์ทั้งในภาคใต้และภาคเหนือยืนยันที่จะทำงานเพื่อให้ได้เป็นผู้นำของทั้งประเทศ แม้จะไม่จำเป็นว่าจะต้องใช้กำลัง พวกเขาตระเตรียมการเลือกตั้งที่กำหนดไว้ในข้อตกลงเจนีวา แม้ว่าพวกเขาจะยังสงสัยว่าเมื่อจริงจะทำการเลือกตั้ง ถ้าจะมี เดียมปฏิบัติเป็นทางการไม่ยอมให้มีการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม ค.ศ. 1955 ในคำแถลงครั้งที่หนึ่งซึ่งจัดอยู่ในคำแถลงที่วิถถาวรที่สุดที่เขาเคยมีมา เดียมไม่เพียงแต่สรรเสริญ “การเลือกตั้งเสรี” และ “ประชาธิปไตยที่แท้จริง” เท่านั้น แต่ยังสัญญากับประชาชนในภาคเหนือว่ารัฐบาลแห่งชาติจะนำอิสรภาพมาให้พวกเขาด้วยการให้เสรีภาพ³² นั่นคือคำตอบของเดียมต่อคำขอร้องของธานอยที่จะจัดให้มีการปรึกษาหารือขั้นต้นเพื่อการเลือกตั้งในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1956 คำขอร้องทั้งหมดในระยะต่อมาของธานอยเช่นเดียวกันกับข้อเสนอที่เกี่ยวกับการแลกเปลี่ยนทางไปรษณีย์ วัฒนธรรม และเศรษฐกิจระหว่างภาคเหนือและภาคใต้อย่างไม่มีคำตอบ เดียมยึดมั่นกับฐานะที่ว่ารัฐบาลของเขาเมื่อมิได้ลงนามในข้อตกลงเจนีวา จึงไม่ยอมยึดถือข้อตกลงนั้น และยิ่งกว่านั้นภาคเหนือจะไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ให้มีการเลือกตั้งเสรี

เกี่ยวกับลักษณะอันประหลาดของข้อตกลงเจนีวา มิได้มีคำตอบที่น่าพอใจว่าใครจะมี “เหตุผลทางกฎหมาย” หนักแน่นกว่ากัน คือ โฮจิมินห์ในการเรียกร้องให้มีการเลือกตั้งหรือเดียมในการปฏิเสธไม่ให้มีการเลือกตั้ง แต่ด้านกฎหมายทั้งในอดีตและปัจจุบันยังไม่แจ่มชัด สิ่งที่มีความสำคัญคืออิทธิพลของนโยบายของรัฐบาลทั้งสองที่มีผลกระทบต่อประชาชนเวียดนาม และรองลงมาคือที่มีผลกระทบต่อความคิดเห็นของชาวโลก ปัญหามิใช่เป็นเรื่องกฎหมายมากเท่ากับเป็นเรื่องทางศีลธรรมและการเมือง สิทธิทางศีลธรรมของเดียมที่เพิกเฉยต่อข้อตกลงนั้นขึ้นอยู่กับการปฏิบัติหน้าที่ที่เขามีต่อประชาชนชาวเวียดนามให้ลุล่วง รวมทั้งต่อผู้ที่ได้เคยต่อสู้ร่วมกับพวกเวียดมินห์เพื่อต่อต้านฝรั่งเศสด้วย ในบรรดา

หน้าที่เหล่านี้คือการให้เสรีภาพประชาธิปไตยแก่ประชาชนในภาคใต้

แม้ว่าพวกเวียดนามคอมมิวนิสต์รวมทั้งมอสโกและปักกิ่งมิได้กระทำให้สิ่งใดมากไปกว่าประท้วงการที่เดียมไม่ยอมให้มีการเลือกตั้ง เป็นความผิดพลาดที่จะเชื่อว่าฮานอยจะแยกตัวออกไปอย่างถาวร นั่นเป็นความเชื่อที่แพร่หลายอยู่ในขณะนี้ เพราะพวกคอมมิวนิสต์ตกลงใจใช้กำลังก็ต่อเมื่อเข้าไปเสียแล้ว และต่อเมื่อหลังจากใช้วิธีทางการทูตจนหมดสิ้นแล้ว ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ของตนโดยอาศัยการเลือกตั้ง อย่างไรก็ตาม การใช้กำลังเป็นทางเลือกทางหนึ่งซึ่งพวกเขาได้เตรียมตัวไว้แล้วตั้งแต่ได้ยอมรับการแบ่งประเทศชั่วคราวที่เจนีวา

มีคนจำนวนน้อยได้เสนอนานที่ 17 ที่ตระหนักดีว่า ชีวิตภายใต้รัฐบาลฮานอยนั้นยากลำบากกว่าในเวียดนาม ไช่ก๊องกล่าวซ้ำ ๆ ซาก ๆ ถึงชีวิตอันทุกข์ยากภายใต้ระบบคอมมิวนิสต์ แต่ในประเทศซึ่งมีข้ออ้างในการโฆษณาชวนเชื่อของทางการตรงข้ามกับประสบการณ์ประจำวัน เรื่องนี้จึงมีใครเชื่อถือยิ่งประชาชนมีความสงสัยในข้ออ้างของคำโฆษณาชวนเชื่อของทางการมากขึ้นเท่าใด ประชาชนก็ยิ่งพร้อมที่จะรับคำกล่าวอ้างที่ฝ่ายเหนือโฆษณามากขึ้นเท่านั้น แต่การที่ภาคเหนือไม่สามารถทำให้ความเป็นอยู่ดีกว่านั้นดังที่พวกเขาได้กล่าวไว้ เป็นเหตุผลข้อใหญ่ที่ว่าทำไมฮานอยจึงมีอาจแยกตัวออกไปอย่างถาวร และเหตุใดพวกคอมมิวนิสต์จึงจำเป็นต้องพยายามเอาชนะภาคใต้ด้วยกำลังทหาร การผลิตอาหารไม่ได้สัดส่วนกับประชากรที่เพิ่มขึ้นและการอุตสาหกรรมแบบบังคับก็กดขี่กันสินค้าเข้าที่อาจช่วยบรรเทาความขาดแคลนสินค้าบริโภคได้

การใช้กำลังโค่นล้มรัฐบาลเดียมและ “การปลดปล่อย” ภาคใต้ มิได้รับการยินยอมถึงทางการปราบจนเดือนกันยายน ค.ศ. 1960 เมื่อพรรคลาวต้องประชุมกันเป็นครั้งที่สาม เลอ ดวน ชาวใต้ผู้หนึ่ง และเป็นเลขาธิการพรรค เป็นผู้นำการณรงค์ที่จะนำการปฏิวัติเข้ามาสู่เวียดนามใต้ ภายใต้การบังคับบัญชาทางทหารอย่างเป็นทางการเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งเขายังแนะแนวทางสำหรับเวทีการเมืองที่กว้างขวางพอที่จะดึงดูดพวกที่พร้อมจะล้มรัฐบาลเดียม จุดมุ่งหมายก็เพื่อก่อตั้ง “การรวมกันแบบประชาธิปไตย” โดยไม่จำเป็นต้องให้คำมั่นสัญญาว่าจะรวมกับภาคเหนือในระยะแรก ความพยายามของเขาทำให้เกิดการก่อตั้งแนวร่วมแห่งชาติเพื่อปลดปล่อยภาคใต้ (โดยทั่วไปเรียกกันว่าแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติ) ในการประชุมที่จัดให้มีขึ้นในวันที่ 20 ธันวาคม ค.ศ. 1960 “ณ ที่ใดที่หนึ่งในภาคใต้” กล่าวกันว่ามีผู้แทนมาร่วมประชุมประมาณ 100 คน เป็นตัวแทนของพรรคการเมืองและกลุ่มศาสนาต่าง ๆ มากกว่า 12 พรรคและรวมทั้งนิกายเก่าแก่บางนิกายด้วย การจัดตั้งและแผนการขององค์การใหม่นี้เป็นพยานความสามารถที่เป็นที่ประจักษ์ของพวกคอมมิวนิสต์ ในอันที่จะปรับยุทธวิธีของตนให้เข้ากับความต้องการต่าง ๆ ในสถานการณ์ใหม่ เมื่อเริ่มขึ้นมาในรูปของการรวมตัวกันทางการเมืองที่กว้างขวาง แต่ก็มิมีอิทธิพลคอมมิวนิสต์ครอบงำอยู่ แนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติจึงเป็นการคืนชีพของพวกเวียดมินห์อย่างแท้จริง ความคล้อยคลึงกันระหว่างพวกเวียดมินห์ และแนวร่วมนี้มองเห็นชัด เนื่องจากลักษณะที่พวกคอมมิวนิสต์กล่าวถึงบทบาทของพวกเขาเองว่าเป็นพวกชนหมู่น้อย ภายในแนวร่วมอันกว้างขวางของกลุ่มชนที่มีใช้คอมมิวนิสต์ พวกเขาก่อตั้งกลุ่มมาร์กซิสต์ขึ้นอย่างเปิดเผย ซึ่งพวกเขาใช้ควบคุมแนวร่วมนั้นอยู่อย่างได้ผลดี ดังเช่นที่เขาได้เคยควบคุมพวกเวียดมินห์ พรรคใหม่คือพรรคปฏิวัติของประชาชนซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นอิสระจากพรรคคอมมิวนิสต์ในภาคเหนือ ได้ก่อตั้งขึ้นในภาคใต้ในวันที่ 15 มกราคม ค.ศ. 1962 พวกคอมมิวนิสต์รู้สึกอย่างชัดแจ้งว่ากลยุทธ์ที่เขาดำเนินมาอย่างสัมฤทธิ์ผลตั้งแต่นั้น

ค.ศ. 1941 ยังคงใช้ได้ และพวกเขาอาจได้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายอันสูงสุด การปกครองเวียดนามทั้งหมดด้วยระบบคอมมิวนิสต์ เพียงแต่ในฐานะที่เป็นกำลังนำของ “แนวร่วมประชาชน” ที่มีโซ่คอมมิวนิสต์

ทั้งชาวตะวันออกและตะวันตกได้ให้ข้อความที่บิดเบือนไปอย่างมากในเรื่องการต่อสู้ซึ่งปะทุขึ้นในเวียดนามใต้ ซึ่งจะไปสู่สงครามอินโดจีนครั้งที่สอง ทางฝ่ายคอมมิวนิสต์กล่าวถึงกบฏของมหาชนที่เกิดขึ้นเอง ซึ่งพวกคอมมิวนิสต์มีอาจปฏิเสฐที่จะร่วมด้วยได้ แต่ความจริงคือพวกคอมมิวนิสต์เป็นผู้ก่อการกบฏขึ้น และขณะที่อาจได้ผลก้าวหน้าไปแต่เพียงเล็กน้อยเมื่อปราศจากการสนับสนุนของประชาชนอย่างกว้างขวาง และจะประสบผลสำเร็จอย่างน่าอัศจรรย์ไม่ได้หากปราศจากการแนะนำและความช่วยเหลือจากฝ่ายเหนือ

คำแถลงของฝ่ายโซ่งอ่อนและวอชิงตัน ซึ่งยิ่งหันเหไปไกลจากความจริงทางประวัติศาสตร์ยิ่งกว่าประกาศต้อ ๆ ว่าสงครามเวียดนามเป็นผลของการรุกรานจากภายนอก แม้ว่าทั้งโซ่งอ่อนและวอชิงตันจะได้พยายามอย่างเต็มที่ ก็ไม่สามารถแสดงหลักฐานได้ว่าความสยดสยองอันเกิดจากเดียมและสงครามกองโจร เป็นผลของการแทรกซึมของคนและอาวุธจากภาคเหนือ มิได้มีการแทรกซึมที่สำคัญเกิดขึ้นก่อน ค.ศ. 1960 และมีเพียงส่วนน้อยในระยะ 4 ปีต่อมา คำกล่าวฝ่ายโซ่งอ่อนและวอชิงตันซึ่งพยายามปฏิเสธไม่ยอมรับว่าสงครามที่เริ่มขึ้นเป็นสงครามกลางเมืองในภาคใต้ โดยละเว้นไม่กล่าวถึง “ความจริงที่น่าอัศจรรย์ที่ว่ามีการรบบแบบกองโจรที่ต่อต้านเดียมมานาน ก่อนหน้าทีผู้คนในเวียดนามเหนือจะเข้ามาร่วมด้วย”³³ อันเป็นคำกล่าวของเบอร์นาร์ด ฟอล ใน ค.ศ. 1961 หลายปีก่อนที่จะมีการแทรกซึมอย่างกว้างขวาง ที่จริงพวกคอมมิวนิสต์ได้ขยายอิทธิพลของพวกตนเข้าไปประมาณ 4 ใน 5 ของแถบชนบทแล้ว³⁴

ในขณะที่ดูเหมือนว่าพวกคอมมิวนิสต์ซึ่งหมดโอกาสที่จะได้ชัยชนะเหนือภาคใต้ในการเลือกตั้งไม่ช้าก็เร็วก็คงหันเข้าไปหาวิธีซุขวิญและสงครามกองโจร ความจริงก็ยังมีอยู่ว่าเดียมเริ่มใช้กำลังก่อนมิใช่พวกคอมมิวนิสต์ เดียมเริ่มทำลายล้างอดีตนักต่อสู้เวียดมินห์ที่รู้จักกันว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์อีกหมู่บ้านและบริเวณต่าง ๆ ที่สงสัยว่าจะฝักใฝ่กับพวกเวียดมินห์มานาน ก่อนที่พวกคอมมิวนิสต์จะทำการรบบอย่างน่าสยดสยอง ต่างกับการกระทำอันนำหवादกฉวองรัฐบาลโดยไม่เลือกหน้า การกระทำอันนำหवादกฉวองของพวกคอมมิวนิสต์นั้นทำกับคนที่เลือกแล้ว และแม้ว่าหลายครั้งจะทำกับคนที่ไม่รู้เรื่องรูราวก็ตามก็เป็นการกระทำที่มุ่งไปทางการเมืองอย่างชัดแจ้ง นั่นคือทำให้การบริหารของเดียมอ่อนแอลง ด้วยการฆ่าหรือลักพาตัวเจ้าหน้าที่และด้วยการตัดการคมนาคมติดต่อระหว่างชนบทและโซ่งอ่อน

การฆ่าเจ้าหน้าที่เริ่มต้นในปี ค.ศ. 1957 ในปี ค.ศ. 1960 ขบวนการที่ได้เริ่มขึ้นด้วยการกระทำแบบก่อการร้ายเป็นคราว ๆ ได้กลายเป็นการกบฏเต็มตัว โดยได้รับการสนับสนุนจากชาวนาในบริเวณที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง และเมืองริมฝั่งทะเลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของโซ่งอ่อน รวมทั้งเผ่าชนกลุ่มน้อยบนที่ราบสูงภาคกลางเวียดนาม การกบฏเป็นไปในรูปการปฏิบัติการกองโจรในตำบลต่าง ๆ ที่ยังอยู่ใต้การควบคุมของรัฐบาล และมักจบลงด้วยการยอมแพ้หรือการกำจัดหน่วยป้องกันตัวในชนบทและทหารยามพลเรือนซึ่งถูกกล่าวหาว่าขัปลักกองโจร พวกเหล่านี้รวมตัวกันอย่างมีระเบียบ ชิมซาบในลัทธิตี และมีพวกคอมมิวนิสต์เป็นผู้นำซึ่งต่อมาจะเรียกกองโจรเหล่านี้ว่า พวกเวียดกง ในไม่ช้าก็เข้าควบคุมบริเวณชนบทเกือบทั้งหมด (คำว่า “เวียดกง” นั้น โซ่งอ่อนเป็นผู้ตั้งคำขึ้นและหมายความว่า “ชาวเวียดนามที่เป็นคอมมิวนิสต์” คำนี้ตั้งใจมิใช่จะให้เป็นแต่เพียงทำให้เสื่อมเสียเท่านั้น แต่ยัง

หมายความว่าทุกคนที่ต่อต้านเดียมล้วนแต่เป็นคอมมิวนิสต์ทั้งสิ้น คำนั้นบัดนี้ได้นำมาใช้กันทั่วไป และมีจำเป็นจะต้องกินความไปถึงการเห็นพ้องกันโดยเหมาเองว่ากองโจรทั้งหมดต้องเป็นคอมมิวนิสต์) พวกเขาเรียกร้องจัดการบริหารของตนเพิ่มขึ้น กำหนดภาษีของตนเอง เกณฑ์เยาวชนในท้องถิ่น จัดการศึกษา และการแพทย์ สะสมอาหารเพื่อหน่วยสู้รบของตน ชุดที่กำบังสร้างสิ่งก็ดขวางในเขตที่พวกเขาครอบครองอยู่และฝึกหัดบุคคลใหม่ ๆ สำหรับการปฏิวัติทางทหารที่โหมหนักขึ้น เป็นเวลาหลายปีที่พวกเขาเพิ่มกำลังรบ (ถ้ามีไซ้เพิ่มจำนวนสมาชิก) จากการเกณฑ์คนถื่นนั้นทั้งสิ้น และพวกเขาเพิ่มกำลังอาวุธของเขาด้วยอาวุธที่ยึดมาได้มากกว่าด้วยอาวุธที่ได้รับจากภาคเหนือ เริ่มในปี ค.ศ. 1960 พวกเขาทำงานเป็นกลุ่มซึ่งขยายใหญ่ขึ้นทุกที เข้าโจมตีและยึดตำแหน่งของรัฐบาล ดักซุ่มโจมตีและทำลายกองทหารที่ส่งมาเพื่อกู่ด่านที่ถูกยึดครองกลับคืนมา ปัญหาใหญ่ของไซ้จอนคือการรักษาความมั่นคงแต่เพียงเล็กน้อยตามเส้นทางคมนาคมที่สำคัญ ใน ค.ศ. 1963 สถานการณ์ทางการรบของไซ้จอนพินาศหมด ความพินาศจะมีมากเพียงใดนั้นอย่างน้อยที่ปรึกษาทางทหารชาวอเมริกันบางคนก็ให้เห็นชัดในเดือนมกราคมปีนั้น เมื่อการรุกครั้งใหญ่เพื่อเข้าโจมตีกำลังกองโจรในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง เผยให้เห็นว่ากองทัพแห่งชาติไม่มีกำลังในการสู้รบเท่ากับพวกเวียดกงหรือไม่สามารถสู้ยุทธวิธีของพวกเขาได้

เรื่องราวตอนนี้ได้จารึกลงในประวัติศาสตร์ของการสงครามว่าเป็นสงครามแอฟแบค ในวันที่ 2 มกราคม ค.ศ. 1963 กำลังทหารจำนวน 2,500 คนพร้อมด้วยอาวุธอัตโนมัติและมีพาหนะขบวนบุคลากรหุ้มเกราะแบบสะเทินน้ำสะเทินบก และยังมีเครื่องบินทิ้งระเบิดและเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์คอยช่วยเหลือก็ยังมิอาจเอาชนะกองโจรจำนวน 200 คน ผู้ซึ่งหลังจากทำให้กองทัพเสียหายอย่างหนักและยิงเครื่องบินเฮลิคอปเตอร์ตกลงอีก 5 ลำแล้ว ยังหาทางหนีไปได้โดยเกือบจะไม่เสียหายเลย

ไม่จำเป็นต้องเป็นผู้เชี่ยวชาญทางทหารก็เห็นได้ว่ากองทัพเวียดนามได้รับการฝึกหัดการรบมาผิดแบบ เนื่องจากกองทัพจัดตามแนวทางของอเมริกาโดยที่ไม่พร้อมทางด้านเทคนิคที่จะเผชิญกับการกบฏ หลัง ค.ศ. 1960 ผู้นำทางทหารบางคนจึงเริ่มตระหนักว่าการต่อสู้กองโจรจะต้องใช้วิธีเดียวกันและทันใดนั้นทุกคนเริ่มกล่าวถึงความจำเป็นในการจัดตั้งหน่วยต่อต้านการกบฏ แต่สิ่งเล็กน้อยที่ได้กระทำไปมีอาจมีผลแก่ลักษณะอันไร้เหตุผลและเปล่าประโยชน์ของสงครามที่กำลังดำเนินอยู่

แต่เหตุผลสำคัญในความล้มเหลวที่จะเอาชนะพวกเวียดกง ก็คือสภาพการเมืองที่ขัดขวางการปฏิรูปต่าง ๆ ที่อาจจะทำให้กองทัพมีประสิทธิภาพและที่ขัดขวางมิให้กองทัพกลายเป็นพลังรบต่อต้านพวกเวียดกงได้เต็มที่ มีประจักษ์พยานมากมายที่แสดงว่า ทั้งคนและนายทหารต่างไม่เต็มใจจะเสียสละชีวิตในการสงครามครั้งนี้

ผลลัพธ์ของข้อเรียกร้องของเดียมให้มีความสามัคคีอย่างเต็มที่ที่เป็นเรื่องเสียหายมากขึ้นในกองทัพยิ่งกว่าในราชการพลเรือน บรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่เกือบทั้งหมดเป็นผู้ได้รับแต่งตั้งทางการเมืองที่มี "อุปนิสัยและสติปัญญาที่ไม่แน่นอน"³⁶ แต่แม้คนที่สามัคคีดีต่อประธานาธิบดีอย่างเต็มที่ดังเช่นบรรดานายทหารชั้นผู้ใหญ่เคยเป็นอย่างไรไม่ต้องสงสัยมาเป็นเวลาช้านานก็ยังต้องเสี่ยงกับการไม่เป็นที่โปรดปราน พวกเขาไม่เพียงแต่จะมีอันตรายถ้าเด่นขึ้นมาหรือเป็นที่นิยมของทหารในกองทัพ แต่ยังไม่ปลอดภัยที่จะทำสงครามอย่างกระตือรือร้นและเสี่ยงต่อความสูญเสีย แม้ว่าพวกเขาจะศัตรูได้

ภายใต้สภาพดังกล่าว แม้แต่กองทัพที่อุทิศกายใจมากกว่านี้เกือบจะปฏิบัติการอย่างกล้าหาญมิได้เลย มีคนหนึ่งที่พามาจนมีอาจมองข้ามไปได้ และขวัญของทหารก็ต่ำมากอย่างไม่น่าเชื่อ เนื่องจาก

บรรดานายทหารต่างไว้สมรรถภาพและนักรบรุกรับหลงกัน จึงทอดทิ้งการดูแลพลทหารซึ่งมักจะ ต้องขโมยอาหารเอาเองอยู่บ่อย ๆ

อีกด้านหนึ่งของสงครามคือการปฏิบัติอย่างเหี้ยมโหดต่อสมาชิกแท้ ๆ และผู้ต้องสงสัยว่าเป็น สมาชิกเวียดกง การทรมานชาวบ้านและนักโทษที่สงสัยว่าจะให้ที่พักพิงแก่กองโจรและการยิงนักโทษ เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นประจำวัน แต่ทั้งการทรมานหรือการประหารชีวิตก็อาจเอาชนะพวกเวียดกงได้ ทั้งรัฐบาล ก็มีอาจกำจัดพวกเวียดกงไปจากชนบทได้ ด้วยการสร้างสิ่งที่เรียกว่าเกษตรนิเวศน์และต่อมาก็สร้าง หมู่บ้านยุทธศาสตร์ การก่อสร้างเกษตรนิเวศน์ซึ่งเป็นที่รวมขนาดใหญ่ของชาวบ้านใน “หมู่บ้านชาว ชนบท” ที่มีป้อมปราการถูกทอดทิ้งไปในไม่ช้าเพราะไม่เหมาะสม แต่ไม่ก่อนหน้าที่ชาวชนบทจะถูกขับไล่ ออกจากหมู่บ้านของตนอย่างทารุณโหดร้ายได้สร้างความเกลียดชังใหม่ ๆ ต่อรัฐบาลมากขึ้น

จุดประสงค์ทางทหารในการสร้างหมู่บ้านยุทธศาสตร์คือการสร้างป้อมปราการขึ้นล้อมรอบตำบล ต่าง ๆ คือการป้องกันพวกเวียดกงมิให้บุกเข้าทำลายหมู่บ้านในรูปการรบอย่างโจ่งแจ้ง และมีให้เข้า “แทรกซึม” หมู่บ้านในเวลาค่าคืน การทั้งนี้ก็จะสำเร็จได้ด้วยการล้อมหมู่บ้านเล็ก ๆ ด้วยลวดหนาม คุ และรั้วต้นไม้ และรั้วไม้ไผ่ปลายแหลม และด้วยการตั้งด่านป้องกันทางเข้า ประชาชนจะต้องอยู่ภายใน รั้วนี้หลังจากพระอาทิตย์ตกดินแล้ว ในยามค่ำคืนจะมีกองป้องกันพลเรือนคอยเฝ้า คำโฆษณาชวนเชื่อ ของคอมมิวนิสต์กล่าวถึงหมู่บ้านยุทธศาสตร์นี้ว่าเป็น “ค่ายกักกัน”

ไม่ว่าเฉพาะเดียมแต่ยังรวมทั้งที่ปรึกษาชาวอเมริกันของเขาด้วยที่หวังว่าแผนการนี้ที่เริ่มขึ้นใน ปลายปี ค.ศ. 1961 อาจช่วยทำลายการควบคุมของเวียดกงในบริเวณชนบทได้ เมื่อความคาดหวังมิได้ เป็นจริงขึ้นมา ชาวอเมริกันส่วนมากก็ตำหนิความล้มเหลวนี้ว่าเนื่องจาก “การขยายงานมากเกินไป” และเพราะการดำเนินตามแผนนั้นไม่ทำตามจังหวะที่ถูกต้อง แต่เหตุผลสำคัญของความล้มเหลวนี้ก็ เป็นเรื่องการเมืองอีก และเช่นเดียวกับความล้มเหลวอื่น ๆ ในการต่อสู้เพื่อเอาชนะพวกเวียดกง ครั้งนี้ ก็มีรากฐานมาจากลักษณะของรัฐบาล เมื่อพวกเวียดกงเริ่มโจมตีหมู่บ้านต่าง ๆ พวกเขาได้รับความ สำเร็จเพิ่มขึ้น มิใช่เพราะรัฐบาลขาดกำลังทหารที่เพียงพอ แต่เพราะขวัญของทหารตกต่ำ และประชาชน ก็ไม่เต็มใจที่จะป้องกันหมู่บ้านเล็ก ๆ เหล่านี้จากการโจมตีของพวกเวียดกงเกือบทุกครั้ง ผู้โจมตีมีพันธมิตร อยู่ในหมู่บ้านเอง คนเหล่านี้แม้ประชาชนจะรู้จักก็แทบจะไม่เคยถูกหักหลัง ด้วยเหตุนี้เองที่ทำไมความ พยายามของเดียมครั้งสุดท้ายที่จะเข้าควบคุมเขตชนบทดั้งเดิมจึงเริ่มล้มเหลวในกลางปี ค.ศ. 1963 และ ทำไมหัวหน้าที่ปรึกษาอเมริกันเกี่ยวกับแผนการนี้คือ รูฟัส ฟิลลิปส์ จะเตือนอวชิงตันในเดือนกันยายน ค.ศ. 1963 ว่า แผนการหมู่บ้านยุทธศาสตร์ในบริเวณที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงนั้นอยู่ใน “สภาพที่ เลวร้าย”³⁶

คำเตือนในระยะหลังปรากฏว่ามีผู้รับฟัง แต่คำเตือนแรก ๆ นั้นหัวหน้าหน่วยปฏิบัติการอเมริกัน ในไซ่ง่อน กระทรวงกลาโหม กระทรวงการต่างประเทศ และทำเนียบขาวต่างพากันไม่ใยดี คำเตือน เหล่านี้ส่วนใหญ่มาจากผู้สื่อข่าวอเมริกันที่อยู่ในไซ่ง่อนเกือบจะเพียงคนเดียว ดังนั้นเขาเหล่านั้นไม่ เพียงแต่ได้รับความเคียดแค้นข้าราชการอเมริกันเท่านั้น แต่ยังถูกรัฐบาลเดียมแสดงความเป็นปฏิปักษ์ อย่างรุนแรงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งมาตามนุห์ บางคนถูกบังคับให้ออกจากเวียดนามใต้ พวกที่ยังคงอยู่ ก็ถูกสะกดรอยตาม ถูกโจมตีและถูกสมุนของนุห์ทำทารุณกรรมอีก มีการดักฟังโทรศัพท์และพวกเขา ถูกขัดขวางมิให้รายงานสิ่งที่มีได้ตรวจสอบเสียก่อน หน่วยปฏิบัติการอเมริกันมิได้ป้องกันผู้สื่อข่าวอเมริกัน

อย่างเข้มแข็ง โดยเฉพาะเอกอัครราชทูตโนลติงส์ และพลเอกฮาร์กิสส์นั้นเดือดดาลกับการที่ผู้สื่อข่าวกล่าวโทษรัฐบาลเวียดนาม ทั้งสองเชื่ออย่างแน่วแน่ว่าเดียมมิได้มีทางเลือกอื่นใด และดังนั้นจึงอยากจะยอมรับการกล่าวอ้างของรัฐบาลเดียมว่าพวกเวียดกงกำลังพ่ายแพ้ วอชิงตันดูจะเชื่ออย่างมั่นคงในตัวเดียมและในชัยชนะในบั้นปลายของรัฐบาลเดียม รัฐมนตรีต่างประเทศแมกนามารา เรียกเดียมว่าเป็น “ผู้นำที่ยิ่งใหญ่คนหนึ่งในปัจจุบัน” และรองประธานาธิบดีจอห์นสัน ใน ค.ศ. 1961 เปรียบเดียมกับวินสตัน เชอร์ชิลล์ สำหรับโอกาสของเดียมที่จะได้ชัยชนะนั้น มีผู้แสดงความสงสัยที่พลเอกแมกซเวล เทเลอร์ กล่าวถึงขบวนการแห่งชาติอันยิ่งใหญ่ในปี ค.ศ. 1962 ที่กำลังทำลายล้างพวกเวียดกง และเอกอัครราชทูตโนลติงส์ท่ามากกว่านั้น คือถึงกับทำนายว่าสาธารณรัฐเวียดนามจะมีชื่อในประวัติศาสตร์ในฐานะเป็นประเทศที่มีตำนานเกี่ยวกับการเอาชนะพวกคอมมิวนิสต์ไม่ได้แน่แท้หลงเลยแล้ว³⁷

อย่างไรก็ดี อาจจะมีผิดที่จะเชื่อว่าหน่วยปฏิบัติการสหรัฐอเมริกาในไซ่ง่อน กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงกลาโหมของอเมริกา และประธานาธิบดีเคนเนดี จะไม่เฉลียวใจหรือทุกข์ร้อนว่ารัฐบาลเดียมกำลังเสื่อมลง และไม่สามารถอย่างเห็นได้ชัดที่จะจัดการกับการกบฏให้ได้ผลดียิ่ง ใน ค.ศ. 1961 ประธานาธิบดีเคนเนดีส่งคณะปฏิบัติการ 3 คณะมายังเวียดนาม คณะแรกมีรองประธานาธิบดีจอห์นสันเป็นผู้นำ คณะที่สองมี ศาสตราจารย์สเตลีย์แห่งมหาวิทยาลัยแอสตันฟอร์ดนำมา คณะที่สามมีนายพลเทเลอร์เป็นผู้นำ หลังจากได้รับรายงานจากคณะของเทเลอร์ ซึ่งเป็นคณะเดียวที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจังในเรื่องความจำเป็นในการปฏิรูปทางการบริหาร สังคมและการเมือง เจ้าหน้าที่อเมริกันเริ่มเรียกร้องให้ใช้มาตรการต่าง ๆ ที่เดียมเคยสัญญาไว้ เพื่อแลกเปลี่ยนกับการเพิ่มความช่วยเหลือของอเมริกา เดียมแสดงปฏิกริยาออกมาในบทความที่ต่อเนื่องกันในหนังสือพิมพ์ที่รัฐบาลควบคุมอยู่ ซึ่งต่อต้าน “จักรวรรดินิยม” ของอเมริกาที่แทรกแซงในกิจการของเวียดนาม³⁸ ไม่มีการปฏิรูปใด ๆ แม้แต่อย่างเดียวที่คณะปฏิบัติการของเทเลอร์เสนอไว้ได้รับการช่วยเหลือ

เป็นเวลาเกือบ 2 ปี หลังจากที่คณะทูตเทเลอร์ได้วินิจฉัยความเลวร้ายบางอย่างในเวียดนามได้ วอชิงตันและหน่วยปฏิบัติการของสหรัฐอเมริกาในไซ่ง่อนยอมถูกหลอกในเรื่องการทำงานของรัฐบาลเดียมหรือไม่ก็แก้ตัวในเรื่องความช่วยเหลือที่รัฐบาลเดียมด้วยการยืนยันอย่างน่าพิศวงว่า สหรัฐอเมริกามีอาจเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับกิจการภายในประเทศได้ ข้อโต้แย้งที่ดูไร้เหตุผลนี้จึงตกไปใน ค.ศ. 1963 ซึ่งเป็นปีที่มิหลักฐานซึ่งเป็นข้อยุติว่าเดียมกำลังแพ้สงคราม

10

ตราบนานเกินไปไม่มีผล ค.ศ. 1963 การกระทำของรัฐบาลเดียมได้ก่อให้เกิดวิกฤติการณ์อย่างสม่ำเสมอแต่ซ้ำ ๆ จากอันหนึ่งไปสู่อีกอันหนึ่ง หลังจากเดือนพฤษภาคมรัฐบาลเริ่มมุ่งไปสู่ความหายนะอย่างรวดเร็ว จากคำบอกเล่าของเดวิด ฮอลเบอร์สแตม มันเหมือนกับกรมองดูร์รัฐบาลกำลังฆ่าตัวตาย³⁹ ในที่สุดความล้มเหลวและความสะกดกลืนที่สะสมกันมากก็ช่วยผลักดันให้ประชากรส่วนที่ยังมิได้เป็นคอมมิวนิสต์ก่อการกบฏอย่างเปิดเผย ความกลัวที่ว่าแม้แต่พวกที่ยืนยันว่าต่อต้านคอมมิวนิสต์ ก็อาจเข้าร่วมกับแนวร่วมปลดปล่อยแห่งชาติได้ ทำให้พวกผู้นำทางทหารของประเทศเชื่อว่าทหารจะต้องโค่นเดียมลง หากเวียดนามได้ไม่ต้องการเป็นคอมมิวนิสต์

บัดนี้ได้เริ่มระยะสุดท้ายที่ปั่นป่วนที่สุดในชีวิตของรัฐบาลเดียม ระยะนี้เริ่มขึ้นเมื่อประธานาธิบดีเพิ่มความไม่พอใจของประชาชนซึ่งมีอยู่มากแล้ว ด้วยการช่วยทำให้เกิดการปะทะเรื่องศาสนาระหว่างประชาชนส่วนมากที่เป็นพุทธศาสนิกชนกับรัฐบาล ชาวพุทธได้ร้องเรียนมานานแล้วว่าชาวคาทอลิกผู้ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 10 ของประชากรได้อยู่ในตำแหน่งราชการสูง ๆ ซึ่งไม่สมดุลงัน ข้าหลวงมณฑลเกือบทั้งหมดเป็นคาทอลิก เช่นเดียวกับข้าราชการชั้นสูงอื่น ๆ และนายทหารทั้งหลายในบรรดาคณะเหล่านั้นหลายคนพึงกลับใจมานับถือนิกายคาทอลิก

แต่ความขัดแย้งอย่างเปิดเผยระหว่างรัฐบาลและชาวพุทธมิได้ระเบิดขึ้นจนกระทั่งเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1963 ในเหตุการณ์ที่หน้าเสรีที่กรุงเว้ ซึ่งชาวพุทธเวียดนามถือว่าเป็นเมืองหลวงทางศาสนาของตน ก่อนหน้าที่จะมีการฉลองครบรอบวันประสูติปีที่ 2587 ของพระพุทธเจ้าไม่นานนัก รัฐบาลออกประกาศห้ามซักรงศาสนา คำสั่งที่ไร้เหตุผลนี้เป็นการท้าทายยิ่งขึ้น เพราะก่อนหน้านี้ไม่นานนักชาวคาทอลิกในกรุงเว้ได้ฉลองครบรอบปีที่ 25 ที่ โง่ ดินห์ ตุ๊ก ได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสังฆราชด้วยการติดธงประดับมากมาย ในวันที่ 8 พฤษภาคม ชาวพุทธได้เดินขบวนประท้วงคำสั่งนั้นอย่างใหญ่โต และเรียกร้องให้ยกเลิกคำสั่งนั้น รัฐบาลส่งกองทหารมาขับไล่ผู้เดินขบวนเหล่านั้น ใช้แก๊สน้ำตาแล้วยังไม่ได้ผล ทหารจึงได้รับคำสั่งให้ยิงเข้าไปในหมู่ชนเหล่านั้นฆ่าคนไป 9 คนซึ่งมีผู้หญิง 3 คน และเด็ก 2 คนรวมอยู่ด้วย ข่าวการโจมตีอย่างทารุณนี้แพร่หลายไปอย่างรวดเร็วทั่วประเทศ พระสงฆ์หนุ่ม ๆ ซึ่งกลับความโกรธไม่อยู่ที่ระเบิดคำพูดออกมาอย่างรุนแรง ผู้นำอนุรักษนิยมที่มีอายุก็ลุกขึ้นประท้วงด้วย ทิช ทัม โซ ผู้นำชาวพุทธในไซ่ง่อนยื่นข้อเรียกร้องบางประการ รวมทั้งให้ลงโทษผู้รับผิดชอบในการฆ่าคนตายที่เว้ และให้ชดใช้ค่าเสียหายแก่ครอบครัวของผู้เคราะห์ร้ายเหล่านั้น แทนที่รัฐบาลจะดับไฟที่กำลังคุกคามว่าจะกลายเป็นอัคคีภัยใหญ่ กลับปฏิเสธข้อเรียกร้องดังกล่าว เดียมยืนยันว่าชาวพุทธ 9 คนที่ถูกฆ่าที่เว้ นั้นเป็นเหยื่อของระเบิดพลасติกที่พวกเวียดกงวางไว้ เป็นคำกล่าวอ้างที่น่าขันนักที่ผู้เห็นเหตุการณ์ชาวต่างชาติได้พิสูจน์และคัดค้านอย่างได้ผลดียิ่ง⁴⁰

เมื่อถูกปฏิเสธในสิ่งที่ตนต้องการ ชาวพุทธจึงเตรียมการรบ ในไม่ช้าศรัทธาในศาสนาของชาวพุทธก็เข้าร่วมกับความมุ่งหวังทางการเมืองที่แผ่ตัวมาอย่างไม่มีขีดจำกัด ทิช ทริ กวง ภิกษุหนุ่มผู้เฉลียวฉลาดจากกรุงเว้กลายเป็นผู้นำของขบวนการนี้ ในวันที่ 30 พฤษภาคม พระสงฆ์ชาวพุทธหลายร้อยคนเดินขบวนอย่างสงบในไซ่ง่อน และพระสงฆ์ นางชี อีกจำนวนพันเริ่มอดอาหารประท้วงอยู่ในวัด ณ กรุงเว้ ต่อมาในวันที่ 11 มิถุนายน ทิช กวง ดุก ภิกษุชาวพุทธอาวุโสรูปหนึ่งได้ประกอบกิจกรรมที่สันตะเทือนโลกด้วยวิกรรมของตนเองคือ จุดไฟเผาตัวเองในกลางเมืองไซ่ง่อน ระหว่างเดือนมิถุนายนและเดือนพฤศจิกายน พระสงฆ์อีก 6 รูปและนางชี 1 รูปได้สละชีวิตด้วยวิธีเดียวกัน เพื่อแสดงสภาพความลำบากของชาวเวียดนามให้ดูน่าตื่นตะลึง ทั่วโลกต่างตื่นตกใจ ไม่แต่เฉพาะกับการสังเวชชีวิตตนเอง แต่กับการที่มอดามนุห์ไม่แยแสกับเรื่องการฆ่าตัวเองโดยถือเป็นเรื่อง “เนื้อย่าง” และกับการที่นางแสดงความหวังว่าจะจะมีมากกว่านี้อีก โง่ ดินห์ นุห์ ก็ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าภริยาของเขา ประกาศว่า “หากชาวพุทธต้องการย่างเนื้อสดอีกข้าพเจ้ายินดีจะหาน้ำมันให้”⁴¹

ในต้นฤดูร้อนปี ค.ศ. 1963 ชาวพุทธยังคงตั้งใจอยากให้มีการดำเนินการแก้ไขตามคำร้องทุกข์ของพวกตนเป็นอันดับแรก แม้ว่าพวกเขายังคงเดินขบวน อดอาหาร สวดมนต์ภาวนาในถนนต่อไป และคอยกระตุ้นผู้ที่ทำตามเขา พวกเขายังคงพยายามเจรจาตกลงกับเดียมซึ่งยังรีรอที่จะปราบขบวนการ

นั้นด้วยกำลัง แต่ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธที่จะให้คำยินยอมที่มีความหมายใด ๆ ในวันที่ 18 สิงหาคม ชาวพุทธผู้หนึ่งเรียกร้องการเดินขบวน มีคนมาร่วมจำนวนถึง 15,000 คนในไซ่ง่อน เจ้าหน้าที่อเมริกันในไซ่ง่อนส่วนมากคิดว่าเดียมคงจะไม่มองข้ามอันตรายอันอาจเกิดจากการปฏิเสธข้อเรียกร้องของชาวพุทธต่อไปเรื่อย ๆ

แท้จริง วิกฤติการณ์ชาวพุทธเหล่านี้มีได้ก่อให้เกิดความตกใจในที่ใดมากเท่าในสหรัฐอเมริกา ความรู้สึกผิดในการที่ได้สนับสนุนรัฐบาลซึ่งแน่ชัดว่าทำการกดขี่เรื่องศาสนาตลอดมา และความกลัวว่าการต่อต้านที่เพิ่มมากขึ้นคงมีอาจช่วยให้ชนะสงครามได้ ลดความเห็นใจที่มีต่อเดียมลงอย่างรวดเร็วของขบวนการและนำเดียมอย่างหนักแน่นให้ยอมรับข้อเรียกร้องชาวพุทธ ผู้ช่วยของเอกอัครราชทูตในลอสแอนเจลิสคือ นายวิลเลียม ทูรอท นำความเห็นของรัฐบาลเคนเนดีไปเสนอแกมบังคับต่อเดียมตามคำของเมกคลิน ทูรอทใช้วิธีการบังคับซึ่งไม่ค่อยได้ลองใช้กับรัฐบาลที่มีอธิปไตยและเป็นมิตร⁴² ความหนักแน่นของวอชิงตันส่วนใหญ่เป็นผลของความตกใจและความโกรธเคืองของสาธารณชนอเมริกันต่อประจักษ์พยานกดขี่ทางศาสนาที่เพิ่มพูนมากขึ้น คำกล่าวอ้างของไซ่ง่อนที่ว่า การประท้วงของชาวพุทธได้รับการสนใจจากคอมมิวนิสต์จึงเป็นที่เชื่อถือน้อย อันตรายมียู่ว่าพวกเวียดกงอาจแสวงหาประโยชน์จากสถานการณ์เหล่านั้น แต่ก็มิได้มีประจักษ์พยานอย่างใดแม้แต่น้อยที่แสดงว่าพวกคอมมิวนิสต์ได้แทรกแซงในหมู่ผู้นำชาวพุทธ

วิธีที่เดียมใช้ “จัดการ” เรื่องของชาวพุทธคงจะทำให้แม้แต่เพื่อนที่ซื่อสัตย์และนิยมตัวเขา เช่นเอกอัครราชทูตอเมริกันในลอสแอนเจลิสโกรธได้ ในคืนวันที่ 21 สิงหาคมหน่วยกำลังพิเศษและตำรวจลับหน่วยหนึ่งของนุห์พร้อมด้วยอาวุธเข้าโจมตีชาวพุทธในวัดอย่างทารุณ และจับพระและชีทั้งหมดเท่าที่หาได้ มีการบุกวัดในกรุงเว้ กวางนาม พันเทียท กวางตรี และเมืองอื่น ๆ ด้วย พระสงฆ์หลายพันรูปถูกจำคุกและอีกจำนวนมากถูกฆ่าตาย ที่วัดชาลอยในไซ่ง่อน “งานเลี้ยวอย่างสนุกสนานกินเวลาประมาณ 2 ชั่วโมง”⁴³

ผลของความพยายามที่จะยุติเรื่องของชาวพุทธด้วยการปราบปรามและความสยดสยองก็คือ ขบวนการยิ่งเข้มแข็งขึ้นและเป็นไปทางการเมืองมากขึ้น ผู้นำชาวพุทธเชื่อว่าเดียมตกใจที่จะปราบพวกตนให้แหลกราญจึงเปลี่ยนความคิดไปในแนวที่จะล้มรัฐบาลเดียม

บุคคลต่าง ๆ ที่เคยสนับสนุนเดียมมาหลายปี มาบัดนี้ก็เริ่มต่อต้านเขา รัฐมนตรีต่างประเทศ วู วัน โม ลาออกจากตำแหน่ง ประณามการบุกวัดในป่าภูทกที่เขาแสดงที่คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยไซ่ง่อน เขาโกนศีรษะเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นปึกแผ่นกับชาวพุทธและขออนุญาตเดินทางแสวงบุญไปยังอินเดีย (เขาถูกจับขณะที่เขาพยายามจะออกจากประเทศ) เควระห์รายยิ่งกว่านั้นของเดียมก็คือ ในวันที่ 23 สิงหาคม เอกอัครราชทูตประจำสหรัฐอเมริกา ตรัน วัน ชวง ผู้เป็นบิดาของมาดามนุห์ลาออกจากตำแหน่ง และภริยาของเขาก็ลาออกจากตำแหน่งผู้สังเกตการณ์ประจำสหประชาชาติด้วย คำโฆษณาชวนเชื่อของไซ่ง่อน อดีตแหล่งชั้นนำที่ปฏิเสธข้อเท็จจริงตื้อ ๆ กล่าวว่า วู วัน โม มิได้ถูกจับและตรัน วัน ชวง ก็มีได้ลาออก แต่เขาถูกปลด ยกเว้นแต่ข้าราชการสหรัฐอเมริกาเพียงหยิบมือหนึ่งแล้ว ไม่มีใครในไซ่ง่อนเชื่อในสิ่งที่รัฐบาลกล่าวอ้างอีกต่อไป

ในวันที่ 24 สิงหาคม นักศึกษาที่มหาวิทยาลัยไซ่ง่อนเริ่มเดินขบวนติดต่อกันหลายครั้ง แม้ว่าตำรวจจะใช้วิธีการที่ไร้ความเมตตาโดยที่ในระหว่างนั้น เด็กสาวผู้หนึ่งถูกฆ่าตายก็ตาม เยวชนพากัน

หลังไหลมาตามถนนอยู่เรื่อย ๆ เรียกร้องให้เดียมลาออก นักศึกษามากกว่า 4,000 คนถูกล้อมและถูกจับขังคุกภายในเวลาไม่กี่วัน แต่การประท้วงยังคงดำเนินต่อไป มหาวิทยาลัยต่าง ๆ ในไซ่ง่อนและเว้ปิดหมดเช่นเดียวกับโรงเรียนมัธยมทั้งหมดในไซ่ง่อนด้วย

ปฏิกริยาของครอบครัวผู้ปกครองประเทศที่มีต่อการแสดงออกซึ่งความเป็นปฏิปักษ์ของประชาชนมีลักษณะโกลาหลวุ่นวายขึ้นตามลำดับ คนจำนวนมากในจำนวนหลายพันคนที่อยู่ในคุกถูกสมุนอำมหิตของนุห์ทุบตีอย่างทารุณ นุห์ออกคำสั่งฉบับหนึ่งให้ข้าราชการทั้งหลาย “สารภาพอย่างจริงใจ” ว่ามีทัศนคติต่อชาวพุทธอย่างไร ในการพูดคุยเป็นเวลา 5 ชั่วโมง เพื่อประโยชน์ของเจ้าหน้าที่อเมริกัน เขาเรียกผู้สนับสนุนชาวพุทธว่าเป็นคนโง่ และกล่าวหาเดียมอย่างเปิดเผยว่าอ่อนแอในการจัดการกับผู้นำชาวพุทธ นุห์และภริยาขาดเหตุผลมากขึ้นทุกที เมื่อเขากล่าวประณามสหรัฐอเมริกาและกล่าวโจมตีชาวอเมริกันในเวียดนาม นุห์ถึงกับพยายามทำให้อวซิงตันตกใจกลัวและให้การสนับสนุนเดียมต่อไปโดยไม่มีเงื่อนไข ด้วยการขู่อย่างเปิดเผยว่าจะเจรจากับฮานอย

กล่าวกันว่าประธานาธิบดีเคนเนดีโกรธเคืองมากเรื่องการบุกวัด ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์หลังจากการบุกวัดไม่นานนัก เคนเนดีขอร้องให้เดียมแสดงความเคารพในสิทธิของผู้อื่น และในการให้สัมภาษณ์ทางโทรทัศน์ในวันที่ 2 กันยายน เขากล่าวถึง “การปราบปราม” แสดงความเสียใจในข้อเท็จจริงที่ว่ารัฐบาล “ขาดการติดต่อกับประชาชนเสียแล้ว” และถึงกับกล่าวว่าโอกาสที่จะเอาชนะสงครามภายใต้รัฐบาลแบบนี้ “ไม่สู้ดีนัก” อย่างไรก็ดี สิ่งที่น่าสนใจในการให้สัมภาษณ์ครั้งนี้ก็คือ เคนเนดีกล่าวถึง “การเปลี่ยนแปลงนโยบายและอาจเปลี่ยนตัวบุคคล” ซึ่งหมายความว่าได้อย่างเดียวว่าเป็นการเรียกร้องให้เดียมกำจัดนุห์และภริยาเสีย

ความอดทนของอเมริกันที่มีต่อเดียมเห็นชัดว่าถึงที่สุดแล้ว เพื่อจะหนีจากความจริงทั้งเดียมและนุห์ประพฤติอย่างน่าไม่อายต่ออเมริกันเช่นเดียวกับที่ประพฤติต่อประชาชนของเขา หลังจากการบุกวัดในวันที่ 12 สิงหาคมแล้ว ได้มีการขยายแนวลดทอนและยามรอบวัดชาลอย “เพื่อเหตุผลด้านความปลอดภัย” ไปจนถึงอาคารของหน่วยปฏิบัติการอเมริกัน ทันทีที่การบุกวัดเริ่มขึ้น ไทรศัพทของเจ้าหน้าที่และผู้สื่อข่าวของสหรัฐก็ถูกตัดหมด ผู้รายงานข่าวเมื่อมีอาจส่งข่าวที่มีได้รับการตรวจออกจากประเทศได้จึงต้องให้บริการหญิงในเครื่องบินหรือทหาร (จีไอ) ลักลอบนำออกผ่านฮ่องกง มะนิลา สิงคโปร์ หรือกรุงเทพฯ นักข่าวต่างชาติจำนวนหนึ่งถูกขู่ว่าจะถูกจับ และบางคนแม้แต่จะถูกฆ่า

เอกอัครราชทูตอเมริกันคนใหม่คือ นายเฮนรี แคบอท ลอดจ์ (โนลติงส์ กลับไปสหรัฐอเมริกาแล้ว ตั้งแต่วันที่ 15 สิงหาคม) ได้ชี้แจงอย่างชัดเจนตั้งแต่เริ่มแรกว่า ท่าทีของวอชิงตันที่มีต่อรัฐบาลเดียมนั้นได้เลิกเป็นการยอมรับโดยไม่มีข้อวิจารณ์แล้ว เขายืนยันให้ปลดหัวหน้า ซี ไอ เอ และผู้สนับสนุนเดียมอย่างเต็มที่ คือ นายจอห์น ริชาร์ดสัน แต่แม้ว่าจะมีความเปลี่ยนแปลงอย่างมากในด้านความคิด วอชิงตันก็ยังไม่ยอมใช้การบีบบังคับอย่างเต็มที่จริง ๆ กับเดียม ในวันที่ 24 กันยายน รัฐมนตรีแมกนามาราและพลเอกเทเลอร์นำคณะผู้ปฏิบัติงานระดับสูงเดินทางมาถึงไซ่ง่อน และภายใน 24 ชั่วโมงก็บอกแก่นักข่าวว่า สงคราม “กำลังดีขึ้นแทนที่จะเลวลง” แต่แมกนามาราดูเหมือนจะกลับมาวอชิงตันด้วยความคลางแคลงใจที่มากขึ้นทีเดียว คำแถลงของแมกนามาราและเทเลอร์หลังจากที่เขากลับมาจะยังมีความหวังอยู่บ้าง และยังแสดงความเชื่อถือเดียมอยู่บ้าง แต่การกระทำของประธานาธิบดีเคนเนดีมิได้เข้ากันกับคำพูดที่ระมัดระวังของเขา วอชิงตันเรียกร้องให้ไซ่ง่อนส่งสมาชิกของกองปฏิบัติการพิเศษ

ของหมู่บ้านจำนวน 2,000 คนในเชิงอ่อนไปสู้รบกับพวกเวียดกง เคนเน็ตได้เพิ่มน้ำหนักคำขอร้องนี้ด้วยการส่งให้ยกเลิกเงินที่ใช้ช่วยกองปฏิบัติการเหล่านั้นเสีย

การกระทำดังกล่าวและการดำเนินการอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกัน อาจมีได้ก่อให้เกิดความเสียหายจริง ๆ ต่อรัฐบาลในทันที แต่มีผลกระทบทางจิตวิทยาอย่างใหญ่หลวง ชาวเวียดนามเกิดความรู้สึกก้าววอชิงตันพร้อมที่จะทิ้งเดิม แม้จะอ้างว่าจุดประสงค์ก็คือต้องการให้เดิมเปลี่ยนแนวทาง อย่างไรก็ตาม การสร้างบรรยากาศการปฏิบัติต่อต้านเดิมให้เป็นไปได้ ความกลัวของวอชิงตันเพียงประการเดียวในตอนนั้นก็คือ การที่เวียดนามได้ต่อต้าน พวกเวียดกงที่กำลังเคลื่อนใกล้เข้ามา อาจหมดกำลังลงก่อนที่รัฐบาลเดิมที่แตกแยกแล้วจะถูกโค่นลง

11

ยังคงเร็วเกินไปที่จะได้เรื่องราวที่แน่นอนและสมบูรณ์เกี่ยวกับการปฏิบัติที่โค่นเดิมลง แต่กระนั้นแม้ว่าเรื่องราวจะไม่สมบูรณ์ และในบางด้านไม่แน่นอนก็ตาม แต่ไม่มีข้อสงสัยในเรื่องความหมายทางการเมืองของการปฏิบัติ และจุดมุ่งหมายของคนที่กระทำการดังกล่าว พวกเวียดกงและชาวพุทธได้นำรัฐบาลเดิมมาใกล้ความหายนะทางทหารและการเมือง แต่กองทัพของเดิมเองที่ทำให้การปกครองของเขาล่มสลายลง บรรดานายพันและนายพลทั้งหลายรวมกำลังทำการปฏิบัติ มีเหตุจูงใจอันเกิดจากศรัทธาในการปฏิบัติหรือความเชื่อมั่นในประชาธิปไตยไม่มากเท่ากับกังวลใจว่า รัฐบาลไม่สามารถต่อสู้และเอาชนะพวกเวียดกงได้ ยิ่งกว่านั้น พวกเขาเชื่อมั่นว่าโครงการของพวกเขา แม้ว่าจะมีการลงนามและได้รับอนุญาตจากโฆษกอเมริกันอย่างเปิดเผย แต่ก็ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกา สิ่งนี้มากกว่าสิ่งอื่นใดที่อธิบายว่าเหตุใดการปฏิบัติจึงเกิดขึ้น แม้ว่าจะมีได้มีผู้แทนรัฐบาลอเมริกันคนใดได้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเตรียมการครั้งนี้ อย่างไรก็ตาม วอชิงตันก็ได้มีส่วนช่วย “อย่างมากพอสมควร”⁴⁴ การปฏิบัติสำเร็จได้ก็เพราะหลังจากที่วอชิงตันสนับสนุนเดิมมาได้ 9 ปี สรุปว่าจะต้องหาคณะมาแทนเขา หากจะให้เวียดนามได้หยุด

ตัวบุคคลและกำลังที่เกี่ยวข้องในการปฏิบัติให้ภาพที่ซับซ้อนและสับสนอย่างยิ่ง ไม่แต่เพียงมีกลุ่มผู้วางแผน 2 กลุ่มที่ทำงานเพื่อจุดมุ่งหมายเดียวกันตลอดฤดูร้อนในปี ค.ศ. 1963 เท่านั้น แต่รัฐบาลเองอย่างน้อยก็ตัว โง ดินห์ นูห์ ก็กำลังเตรียมแผนปฏิบัติเช่นเดียวกัน หรือแผนปฏิบัติซ้อนมากกว่าเพื่อตักและกำจัดศัตรู

ที่ดูจะเป็นการเหยียดก็คือผู้สมรู้ร่วมคิดที่กระตือรือร้นที่สุดเป็นเจ้าหน้าที่ระดับสูงที่สุดคนหนึ่งของรัฐบาลคือ ดร. ตรัน คิม เตียน หัวหน้าตัวร้ายของแผนกวิจัยทางสังคมและการเมืองของประธานาธิบดี และเคยเป็นลูกน้องผู้ภักดีที่มีค่าคนหนึ่งของนูห์มากกว่า 8 ปี ดร. เตียนซึ่งเล็กเป็นที่โปรดปรานใน ค.ศ. 1963 เริ่มก่อตั้งกลุ่มนายพันหนุ่ม ๆ ซึ่งกระตือรือร้นที่จะก่อการปฏิวัติในเดือนกันยายน ดร. เตียนได้รับแต่งตั้งเป็นกงสุลใหญ่ที่โคโร แต่เมื่อถึงเวลานั้นกลุ่มของเขาได้รวมตัวกันอย่างดีที่จะดำเนินการต่อไปได้ โดยเขาไม่ต้องแนะนำด้วยตนเอง กลุ่มนี้มีนายพัน โด โม เป็นหัวหน้าผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงทางทหาร และนายพัน ฟาม ร็อก เทา จเรทหารของโครงการหมู่บ้านยุทธศาสตร์ กลุ่มนี้ได้รับความสำเร็จในการได้พลเอก ตรัน เตียน เคียม แห่งกองบัญชาการทหารสูงสุดมาร่วมด้วย เคียม

มีเสียงใหญ่ในการกระจายกำลังทหารและเป็นที่ไว้วางใจของเดียม ในต้นฤดูร้อนปี ค.ศ. 1963 เขา นั้นเองที่เป็นผู้ดำเนินการติดต่อบรรดา นายพันและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ ผู้ซึ่งกำลังดำเนินงานเพื่อ โคนล้มเดียมเช่นกัน กลุ่มที่สองนี้ นำโดยพลเอก ดวง วัน มินห์ พลเอก ตรัน วัน ดอง และพลเอก เลอ วัน คิม ทั้งสามไม่มีตำแหน่งบังคับบัญชาใด ๆ นายพันทั้งหลายต้องทรงมือในเดือนกรกฎาคม แต่พวกนายพลซึ่งระมัดระวังมากกว่าคิดว่าเร็วเกินไป

พลเอก ตรัน วัน ดอง เป็นผู้คอยแจ้งให้อเมริกันทราบถึงการเตรียมการปฏิวัติข้าราชการพลเรือน ชั้นสูงผู้หนึ่งซึ่งไม่ทราบว่าเป็นใคร เป็นผู้ติดต่อบรรดา นายพลและรัฐบาลอเมริกัน พลเอก ดอง บอกข้าราชการผู้หนึ่งในวันที่ 2 ตุลาคมว่ากำลังเตรียมการปฏิวัติอยู่ ตามรายงานของโรเบิร์ต แซฟเพลน เป็นข้าราชการคนเดียวกันนี้เป็นผู้กล่าวแก่พลเอก ดอง วัน มินห์ ในวันที่ 10 ตุลาคม ว่า วอชิงตันจะไม่ ชัดขวางการปฏิวัติของทหาร⁴⁵ อย่างน้อยผู้สื่อข่าวอเมริกันคนหนึ่งเชื่อแน่ว่าการปฏิวัติจะเกิดขึ้นไม่ได้ โดยปราศจากการเห็นชอบของประธานาธิบดี⁴⁶

ปัญหาหนึ่งที่นายพลผู้ก่อการต้องเผชิญ คือ แผนการนุ่ที่จะชัดเจนการปฏิวัตินี้ด้วยการปฏิวัติ ช้อน การปฏิวัติของนุ่ที่นั้นแน่นอนว่าตั้งใจจะเป็นแผนอย่างหนึ่ง และให้กองทัพที่สวามีภักดีคือ กองปฏิบัติการพิเศษ และกองทหารรักษาพระราชวังรีบปราบปรามอย่างรวดเร็ว พวกเขาจะล้อมจับศัตรู ของรัฐบาลทั้งหมดหลังจาก “ปราบ” การกบฏปลอม ๆ ของนุ่แล้ว

บรรดา นายพลรู้ดีว่าพวกเขาจะต้องเข้าโจมตีก่อนนุ่ ผู้จะเริ่มงานล่วงหน้าครั้งแรกคือสั่งให้กองปฏิบัติการพิเศษออกจากไซ่ง่อนในวันที่ 20 ตุลาคม แต่พวกเขามีอาจกระทำดังนั้นได้ก่อนที่จะแก้ปัญหาใหญ่ อันที่สอง กองทหารจากกรมทหารในไซ่ง่อนและกองพลใกล้ไซ่ง่อนอยู่ใต้บังคับบัญชาของนายทหาร สองคนซึ่งดูเหมือนตั้งใจแน่วแน่ที่จะสู้รบเพื่อเดียม คือ พลเอก หวน วัน เกา แม่ทัพกองทหารที่ 4 ที่ไร้สมรรถภาพอย่างไม่น่าเชื่อ และกองพลที่ 7 ของเขาอยู่ที่เมืองมีโท และ พลเอก ตัน ทัด ดินห์ “พลร่มนักดีมีอีกที่กและเป็นคนแปลก”⁴⁷ มีอายุประมาณสามสิบเศษ และเป็นผู้ที่เดียมไว้วางใจอย่าง ยิ่ง และปฏิบัติต่อเขาเสมือนหนึ่งเป็นบุตรชาย ดินห์คนฉลาดแกมโกง เย่อหยิ่ง ทะเยอทะยาน แต่ไม่สุ เฉลียวฉลาดนัก เป็นนายทหารชั้นผู้ใหญ่คนเดียวที่รู้ล่วงหน้าเกี่ยวกับการบุกวัด ทั้งเกา และดินห์ เพิ่งกลับใจมานับถือนิกายคาทอลิกเมื่อไม่นานมานี้เอง และเป็นสมาชิกของพรรคแรงงานบุคคลนิยม ของนุ่

ไม่มีความจำเป็นจะต้องพูดถึงเล่ห์กลที่นำไปสู่การปลดพลเอกเกาและเลิกกองพลที่ 7 ของเขา เพียงแต่กล่าวแค่นี้ก็พอว่าในวันที่บรรดา นายพลเริ่มลงมือ กองพลที่ 7 อยู่ภายใต้การบัญชาของผู้วาง ุบายผู้หนึ่งและพลเอกเกาก็ถูกจับ

ในการที่จะจัดการกับพลเอกดินห์ผู้วางแผนทั้งหลายเผชิญกับปัญหาที่มีเล่ห์เหลี่ยมยิ่งกว่าดินห์ นั้นแข็งแกร่งเกินกว่าจะเอาชนะในการรบได้ แม้ความสวามีภักดีของกองทหารของเขาต่อรัฐบาลก็เป็น สิ่งไม่แน่นอน เขาฉลาดแกมโกงเกินกว่าที่ใครจะหาทางทำให้เขาอยู่ในฐานะเป็นกลาง และทะเยอทะยาน เกินกว่าจะเป็นเพียงผู้ยืนดูการต่อสู้แย่งอำนาจกันที่มีผลไม่แน่นอนได้ ความพยายามที่จะได้ความร่วมมือ จากดินห์ก็มีอันตรายเป็นเช่นกัน เพราะความสวามีภักดีของเขานั้นแน่นอนว่าไม่มั่นคงเลย นายพลทั้งหลาย ใช้การแก้ปัญหาต่าง ๆ ด้วยการใช้ประโยชน์จากความเพ้อฝันห้อยศของดินห์ พวกเขาบอกดินห์ว่าดินห์ เป็นคนสำคัญที่สุดในเวียดนาม หากปราศจากเขาเสียแล้วเดียมก็จะมีอำนาจอยู่ไม่ได้ และนำเสียดาบที่

เขาและนายพลที่สำคัญคนอื่น ๆ ถูกกีดกันให้อยู่นอกวงการรัฐบาลที่ทุกคนต่างช่วยกันรักษาไว้ และเตรียมวางแผนตั้งนายพลบางคนไว้ในคณะรัฐมนตรี ที่สำคัญที่สุด ดินห์ควรได้เป็นรัฐมนตรีมหาดไทย เพื่อเป็นการยอมรับว่าเขามีบทบาทที่สำคัญในการช่วยทะนุบำรุงรัฐบาล

เมื่อดินห์ได้เสนอข้อเรียกร้องเหล่านี้ เดียมก็คัดค้านอย่างฉุนเฉียวทุกอย่างดังที่ได้คาดหมายไว้ เมื่อถึงตอนนั้นบรรดานายพลก็บอกดินห์ว่าเดียมจะถูกโค่นลง และถ้าดินห์ร่วมในการปฏิวัติเขาก็จะได้เป็นรัฐมนตรีมหาดไทยในคณะรัฐบาลใหม่ ผู้วางแผนถึงขนาดติดสินบนหมอดูให้ช่วยชักจูงดินห์ให้เห็นว่า เขามีอนาคตทางการเมืองอันยิ่งใหญ่รออยู่เบื้องหน้า แม้ว่าดินห์จะยังคงไม่ตัดสินใจจนวาระสุดท้าย การพนันทางจิตวิทยาของผู้วางแผนก็ได้รับผลสมดังมุ่งหมาย

ในที่สุดเมื่อการปฏิวัติเกิดขึ้น สมาชิกที่สำคัญสองคนของสกุลโงก็ออกจากประเทศไป ได้แก่ ท่านบาดหลวงโง ดินห์ ตุก ได้รับคำสั่งให้ไปยั้งวาทิกัน และมาดามนุห์ก็ออกจากเวียดนามตั้งแต่วันที่ 9 กันยายน ในการเดินทางเพื่อโฆษณาชวนเชื่อที่นำนางจากเบลเกรดไปจนถึงโรม จากโรมไปปารีสและต่อไปยังสหรัฐอเมริกา (ทางราชการวอชิงตันเพิกเฉยต่อการมาเยือนของนาง และบิดามารดาของนางก็ไม่ยอมให้นางเข้าพบ แต่ความอยากรู้อยากเห็นและความรู้สึกในเรื่องความยุติธรรม ทำให้มีการยินยอมให้มาดามนุห์อธิบายเรื่องราวให้คนต่างชาติจำนวนน้อยที่มาเยือนสหรัฐอเมริกาอย่างไม่เป็นทางการฟัง)

ในวันศุกร์ที่ 1 พฤศจิกายนอันเป็นวันปฏิวัติ เอกอัครราชทูตลอร์ดจพร้อมด้วยพลเรือเอกเฟลท์ ไปเยี่ยมอำลาที่ท่าเทียบ เป็นเวลาเช้าประมาณ 10.30 น. เดียมกล่าวว่าพวกเขาควรมองข้ามข่าวลือใด ๆ เกี่ยวกับการปฏิวัติที่พวกเขาอาจได้ยินมา ดูเหมือนเดียมจะคิดว่าการปฏิวัติซ้อนของนุห์กำลังจะเริ่มลงมือ

กองทัพบก ทหารเรือ นาวิกโยธิน ทักษาอากาศ และหน่วยพลร่ม ภายใต้บังคับของนายทหารต่าง ๆ ที่สนับสนุนการปฏิวัติเริ่มเคลื่อนเข้าไซ่ง่อน บรรดานายพลทั้งหลายได้เชิญนายทหารชั้นผู้ใหญ่ที่สำคัญมาประชุม รับประทานอาหารกลางวันกัน ดังที่เคยเป็นประเพณีมาทุกวันศุกร์ พลเอกดอง บอกกับที่ประชุมว่า กำลังมีการปฏิวัติ พลเอกมินห์อ่านคำประกาศซึ่งอธิบายจุดมุ่งหมายของคณะผู้ก่อการ และขอให้บรรดานายทหารทุกคนพร้อมที่จะร่วมด้วย จุดมุ่งหมายดังกล่าวไม่มีใครกล้าคัดค้าน นายทหารที่ไม่น่าไว้ใจจำนวน 4 นาย ถูกจับไปแล้ว และแม่ทัพเรือที่นิยมเดียมก็ถูกยิงโดยทหารที่ถูกสั่งให้นำตัวเข้ามายังที่ประชุม ส่วนดินห์ผู้ซึ่งคณะวางแผนมิได้เชื่อเขาอย่างเต็มที่ ได้รับคำสั่งให้อยู่ในกองบัญชาการของเขา นายพันเอกตุงแห่งกองปฏิบัติการพิเศษก็ถูกปืนจี้ให้สั่งให้ทหารของเขาวางอาวุธ ในตอนบ่ายวันนั้นเขาก็ถูกยิงตาย

การปฏิวัติดำเนินไปตามแผนทุกประการ ทำเนียบถูกทหารใต้บังคับบัญชาของพันเอกเทาปิดล้อมไว้ และถูกกองรถถังและปืนครกโจมตี พลเอกดินห์ซึ่งมองเห็นทิศทางลมตัดสินใจอย่างแน่วแน่ที่จะเข้าร่วมการปฏิวัติ จนต่อมาเขาคิดว่าตนเองเป็นหัวหน้าผู้ก่อการนั้น นุห์โทรศัพท์มายังกองบัญชาการของดินห์เมื่อเวลาบ่ายโมงครึ่งและสั่งให้เขาปฏิวัติซ้อน แต่ดินห์ไม่รับโทรศัพท์ เขากลับนำกองทหารมาเพิ่มเติมยังไซ่ง่อนเพื่อสนับสนุนการปฏิวัติ

เมื่อเดียมและนุห์ตระหนักว่าอะไรเกิดขึ้น ทั้งสองก็ส่งคำร้องขอความช่วยเหลือ ชักชวนให้ข้าหลวงมณฑลต่าง ๆ และแม่ทัพทั้งหลายมาช่วยรัฐบาลที่ถูกต้องตามกฎหมาย ไม่มีผู้ใดสักคนตอบสนองเขา เดียมเรียกไปยังกองกำลังรักษาดินแดนด้วย และนุห์ก็ส่งกองเยาวชนรีพับลิกันของเขาและกองทหารหญิงเสริมกำลังของภริยาของเขาให้จับอาวุธขึ้นต่อสู้พวกกบฏ มิได้มีผู้ใดเคลื่อนไหว รัฐบาลประสบ

ความหายนะทางการเมืองอย่างสิ้นเชิง

เมื่อบรรดานายพลไปหาเดียมเพื่อให้เดียมยอมแพ้ เดียมก็เชื่อเชิญพวกเขาให้มา “ปรึกษาหารือกัน” แต่พวกกบฏไม่พร้อมที่จะเจรจาสันติภาพนอกจากให้ยอมแพ้ เมื่อเวลาบ่าย 4 โมง เดียมโทรศัพท์ไปหาเอกอัครราชทูตลอร์ดจี้ ผู้แนะนำให้เขายอมแพ้และเสนอให้ที่พักรักษาตัวเขา เดียมตอบว่าเขาจะพยายามทำให้ประเทศคืนสู่ความสงบ เขายังคงหวังความช่วยเหลือจากกองพลที่ 7 ของพลเอกเกา แต่บางหน่วยได้ร่วมไปกับพวกปฏิวัติเสียแล้ว

ตามรายงานส่วนใหญ่ เดียมและหนูหนีออกจากทำเนียบเมื่อเวลา 20 นาฬิกา ทหารรักษาทำเนียบไม่ได้รับการบอกเล่าว่า บุคคลผู้ที่เขาต่อสู้เพื่อป้องกันมิได้อยู่ในที่นั้นเสียแล้ว กล่าวกันว่าพี่น้องทั้งสองได้ออกจากทำเนียบทางอุโมงค์และขับรถไปยังเมืองโซลอง และทั้งสองไปหลบซ่อนในบ้านเศรษฐีชาวจีนผู้หนึ่ง ณ ที่นั้น เขาทั้งสองได้ทราบในเช้าตรู่วันรุ่งขึ้นว่า พวกกบฏเข้ายึดพระราชวังแล้ว และกองทหาร “ที่สวามิภักดิ์” เกือบทั้งหมดของเขาก็เข้าร่วมกับพวกกบฏแล้ว ก่อนหน้า 7 นาฬิกา เล็กน้อยเดียมโทรศัพท์ไปถึงพลเอกดองว่าเขาพร้อมที่จะยอมแพ้ แต่เนื่องจากไม่พอใจกับเงื่อนไขเสนอให้เขา เขาก็ไม่ยอมบอกว่าเขาอยู่ที่ใด อย่างไรก็ดี มีผู้หักหลังไปบอกที่ซ่อนของเขาแก่พันเอกเทา ผู้มา ณ ที่นั้นด้วยตนเอง แต่เดียมและหนูก็ยังหาทางหลบหนีไปได้และไปหลบซ่อนอยู่ในวัดคาทอลิกใกล้เคียงจากที่นั้น เมื่อเวลาประมาณ 9 นาฬิกา เดียมก็หาทางไปโทรศัพท์และเสนอที่จะยอมแพ้อีก เขาบอกแก่พลเอกเดียมว่าจะพบเขาและหนูได้ที่ใด จึงมีการส่งรถหุ้มเกราะมารับเขา พร้อมกับรถนั้นก็ยังมีผู้บัญชาการกองกำลังรักษาดินแดนคือพลเอกดง จ็อก ลัม ซึ่งเดียมคิดว่าสวามิภักดิ์ต่อเขา แท้จริงลัมเข้าร่วมคณะปฏิวัติเพียงในระยะหลังเท่านั้น จึงมีส่วนร่วมทางมาด้วยคือพลเอก ไม ฮู ชวน ผู้เป็นคนวางแผนแต่เริ่มแรกผู้หนึ่ง ชวนผู้ซึ่งกล่าวกันว่ากระทำการตามความเห็นชอบของพลเอกดง วัน มินห์ เชื่อกันว่าเป็นผู้ออกคำสั่งให้ฆ่าทั้งเดียมและหนู ทั้งเดียมและหนูสิ้นชีวิตแล้วเมื่อรถหุ้มเกราะเข้ามาถึงไซ่ง่อนศพของเขาทั้งสองถูกนำมาฝังกองบัญชาการของนายพลมินห์เมื่อเวลา 11 นาฬิกา ครั้นถึงเวลาบ่าย 4 โมง ก็มีญาติคือภริยาของ ตรัน ตรุง ดุง อดีตสมาชิกคณะรัฐมนตรีที่แตกกับเดียมมานานแล้วไปชี้ศพที่โรงพยาบาลเซนต์ปอล

สมัยของโง ดินห์ เดียม ก็จบสิ้นลงด้วยประการฉะนี้ .

เพียงสามสัปดาห์หลังจากเดียมสิ้นชีวิต ประธานาธิบดีเคนเนดีก็ถูกลอบฆาตกรรม เป็นไปไม่ได้ที่จะกล่าวว่าความขัดแย้งของเวียดนามจะคลี่คลายไปในแนวทางที่เป็นไปหลังจาก ค.ศ. 1964 หากเดียมหรือเคนเนดีคนใดคนหนึ่งจะยังมีชีวิตอยู่ หลังจากเขาทั้งสองสิ้นชีวิตไปแล้วไซ่ชชะตาของเวียดนามก็ถูกกำหนดโดยบรรดานายพลทั้งหลายที่โค่นเดียมลง และโดยผู้สืบต่อจากเคนเนดีคือ ลินดอน บี จอห์นสัน เป็นเพราะนโยบายของคนเหล่านี้เองที่ภายในเวลาปีเศษก็ทำสงครามเวียดนามให้เป็นของอเมริกา

บทที่ 18

การทำสงครามให้เป็นของอเมริกา

1

สิ่งที่เวียดนามใต้ต้องการเป็นอย่างยิ่งในปลายปี ค.ศ. 1963 มากกว่าใน ค.ศ. 1954 ก็คือ การปฏิวัติทางสังคมและการเมือง ซึ่งเดียมได้ยกย่องด้วยคำพูดแต่ขัดขวางด้วยการกระทำ เศรษฐกิจที่บรรดานายพลที่โค่นเดียมลงมิได้เข้าใจถึงความจำเป็นอันนี้ พวกเขามิได้กระทำสิ่งใดนอกเหนือไปจากการปฏิวัติ เปลี่ยนรัฐบาลพร้อมกับการปฏิรูปทางการเมืองที่ไม่น่าสนใจ เป็นต้นว่าการยกเลิกการบังคับเรื่องเสรีภาพที่เหลวไหลที่สุดและนำราคาขายที่รัฐบาลเดียมกำหนดไว้ แต่พวกเขาก็มิได้มีความคิดสร้างสรรค์ทางการเมืองใด ๆ และมีได้มีมาตรการใด ๆ ที่จะรวบรวมพวกราชาธิปไตยต่อต้านคอมมิวนิสต์ของประเทศ แม้ว่าพวกเขาจะเป็นนายพล พวกเขาก็ได้มีแม่แต่แผนทางทหารที่จะจัดการกับพลังการจลาจลที่น่าโดยพวกคอมมิวนิสต์ที่เพิ่มพูนขึ้นเรื่อย ๆ ในส่วนความจำเป็นในเรื่องการปฏิรูปทางสังคมอย่างรุนแรง พวกเขาไม่สนใจเลยจนกระทั่งแม้คำว่า “การปฏิรูปที่ดิน” ก็ไม่เคยมีใครพูดถึงผู้ปกครองรุ่นใหม่ คือคณะทหารนำโดยพลเอกดวง วัน มินห์ ผู้เป็นที่นิยมทั่วไป ไม่เพียงแต่เพิกเฉยต่อสภาพของประชาชนซึ่งพวกเขายังคงเห็นห่างอยู่เท่านั้น แต่พวกเขายังมิได้จัดการเรื่องความชั่วของการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งยังคงบ่อนทำลายความสุขสบายของชาติอยู่ ข้าราชการของรัฐบาลเดียมส่วนมากที่ฉ้อโกงและไร้ความสามารถยังคงอยู่ในตำแหน่งเดิม อธิบดีตำรวจคนใหม่ คือ ไม ฮู ซวน ก็เคยเป็นข้าราชการในกรมตำรวจของฝรั่งเศสอยู่หลายปี ในไม่ช้าก็เป็นที่รู้จักกันทั่วไปว่าเขาจับคนเพื่อที่จะปล่อยให้เป็นอิสระเมื่อได้รับเงินก้อนใหญ่!

แทนที่จะมีการจัดระเบียบการเมืองเสียใหม่และมีความก้าวหน้าทางประชาธิปไตยอย่างปานกลาง ซึ่งเคยเป็นสัญญาของคณะปฏิวัติ ความยุ่งเหยิงสับสนทางการเมืองในค่ายชาตินิยมต่อต้านคอมมิวนิสต์ยังคงดำเนินต่อไป 6 สัปดาห์หลังจากการปฏิวัติ เวียดนามใต้มีจำนวนพรรคการเมืองไม่น้อยกว่า 63 พรรค ในจำนวนพรรคเหล่านั้นมีพรรคจำนวนน้อยที่มีสมาชิกหลายสิบคน สภาผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งตั้งขึ้นแทนที่รัฐสภา ส่วนใหญ่ก็ประกอบด้วยคนแก่ไร้ประสิทธิภาพและผู้ที่ชื่อเสียงเสียที่เคยร่วมมือกับฝรั่งเศสมาก่อน ไม่มีผู้แทนของชาวนาหรือผู้แทนแรงงานแม้แต่คนเดียว ดังนั้นสำหรับชาวเวียดนามแม้ว่าจะต้อนรับการปฏิวัติว่าเป็นการช่วยให้รอดพ้นจากความชั่วร้าย แต่ไม่ช้าก็กลายเป็นความผิดหวังอีกอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง

วอชิงตันโล่งใจที่พ้นภาวะที่จะต้องป้องกันลักษณะที่น่าเกลียดทั้งหลายของรัฐบาลเดียม จึงสนับสนุนรัฐบาลใหม่ด้วยความกระตือรือร้นอย่างเปิดเผย แต่น่าเสียดายที่ปราศจากความเข้าใจอันลึกซึ้งกว่านี้ต่อปัญหาและความต้องการที่หนักอกเวียดนามใต้อยู่ เมื่อไม่สามารถตระหนักได้ว่าความก้าวหน้าทางทหารจะเป็นไปไม่ได้หากปราศจากการเปลี่ยนแปลงอย่างถอนรากถอนโคนในชีวิตการเมืองของประเทศ เอกอัครราชทูตลอร์ดจ็องค็องย็อนย็อนว่าคณะทหารควรมุ่งไปในด้านการทหารให้มากขึ้นมิใช่ในการปฏิรูปทางการเมือง

หลังจากเวลาเพียง 3 เดือน รัฐบาลที่เรื้อยเฉื่อยที่สร้างขึ้นโดยผู้นำของคณะปฏิวัติที่ต่อต้านเดียวม ก็ถูกปลดไปอย่างกะทันหัน ชีวิตทางการเมืองภายใต้คณะทหารมิได้เป็นเรื่องที่ประชาชนส่วนใหญ่สนใจ อย่างจริงจัง ยังคงเป็นเรื่องผูกขาดของคนกลุ่มเล็ก ๆ ซึ่งมาบัดนี้ประกอบด้วยบรรดานายพลทั้ง 52 คน ของเวียดนามใต้เป็นส่วนใหญ่ ส่วนมากก็ยุ่งอยู่กับการดิ้นรนเพื่ออำนาจทั้งสิ้น นายพลคนหนึ่งคือเหงียน คานห์ ร่วมมือกับผู้เป็นหัวหน้าวางแผนล้มอำนาจเดิม คือ นายพลตรึน เทียน เคียม ได้ประสบความสำเร็จเมื่อวันที่ 30 มกราคม ค.ศ. 1964 ในการโจมตีคณะทหารโดยที่คณะทหารไม่ทันรู้ตัว เข้าจับกุม สมาชิกคณะนี้จำนวนมากและตั้งตัวเองเป็นผู้นำรัฐบาลใหม่ เขาใช้วิธีนี้ครองในตำแหน่งทางทหาร และการเมืองหลายตำแหน่งต่อไปเรื่อย ๆ อิทธิพลของเขาลดลงตามลำดับ ตลอดเวลาหนึ่งปีเต็ม เขายังคงอยู่รอดได้แม้จะมีการพยายามหลายครั้งที่จะขับไล่เขาออกด้วยการเดินขบวนของประชาชน ส่วนใหญ่เป็นพวกนักศึกษา และความพยายามปฏิวัติโดยเพื่อนทหารของเขาตลอดทั้งปีนั้น ความเข้มแข็งทางการเมืองของประเทศหย่อนลงและกำลังทหารก็ยังคงตกลงเรื่อย ๆ มีความไม่สงบเพิ่มขึ้น และการเสื่อมถอยทางด้านทหารอย่างน่าตกใจ เอกอัครราชทูตอเมริกันคนใหม่คือ นายพลเอกแมกซ์เวลล์ เทเลอร์ ได้พยายามจนเต็มกำลังที่จะยกเหงียน คานห์ ให้ดำรงตำแหน่งผู้นำที่ทุ่มเทให้กับการสงคราม และ สหรัฐอเมริกาก็ต้องประสบความสำเร็จล้มเหลวในที่สุดคานห์ก็เกือบถูกโค่นลง ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1964 เมื่อเขาประกาศใช้รัฐธรรมนูญที่จะให้อำนาจเผด็จการแก่เขา ต้นปี ค.ศ. 1964 ก็เป็นที่แน่ชัดว่าคานห์ ก็เช่นเดียวกับมิอาจเป็นผู้กู่ชาติดังที่ประเทศกำลังต้องการอยู่

ทั้งพวกพลเรือนที่หวังในอำนาจผู้เคยร่วมกับคานห์ในความพยายามที่จะประคับประคองรัฐบาล ที่ไม่มั่นคงของเขา ก็มีได้ทำอะไรให้เห็นว่าจะสามารถที่จะซ่อมแซมความเสียหายของเวียดนามใต้ใน ด้านกำลังทางการเมืองและทางทหาร ที่ได้ประสมมาในระหว่างปีหลัง ๆ ของรัฐบาลเดิม ผู้นำใดเวียด คือ เหงียน ตอง โฮน ผู้ซึ่งถูกเรียกตัวกลับมาจากปารีสและได้ดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี ก็ประสบความสำเร็จอย่างน่าพอใจเช่นเดียวกับอดีตนักชาตินิยมพัน คัก ชู ซึ่งคณะทหารสมัยคานห์ ให้เป็นประธานาธิบดีในวันที่ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1964 ในระยะสั้น ๆ และตรึน วัน ฮอง ผู้ซึ่งได้รับแต่งตั้ง ให้เป็นนายกรัฐมนตรีอีกไม่กี่วันต่อมา ความพยายามในสมัยคานห์ที่จะดำเนินการให้รุนแรงกว่าเดิมในเรื่องแผนการแจกจ่ายที่ดินให้แก่ผู้ไม่มีที่ดินก็มีได้ไปถึงไหน เจ้าของที่ดินในวงการรัฐบาลและผู้ที่อยู่ใน ตำแหน่งบริหารสูง ๆ ประสบความสำเร็จในการเลิกล้มแผนนี้ รวมทั้งความพยายามที่จะปฏิรูปที่ดิน ในระยะต่อมาเช่นเดียวกับในสมัยเดิมก่อนหน้า และในสมัยรองผู้บัญชาการทหารอากาศ เหงียน เกา ก็ อีก 2 ปีต่อมา เรื่องปฏิรูปที่ดินยังคงเป็นปัญหาที่ยังไม่ได้แก้ ผู้เช่าที่ดินยังคงถูกบังคับให้เสียค่าเช่าถึง ร้อยละ 60 หรือมากกว่านั้นจากจำนวนพืชผลที่ผลิตได้ให้แก่เจ้าของที่ดินที่ไม่เคยอยู่เลย ยิ่งกว่านั้นเจ้าของ ที่ดินที่กลับมาอยู่ในชนบทต่าง ๆ ที่กองทหารไซ่ง่อนยึดคืนได้หลังจากอยู่ใต้อำนาจพวกเวียดกงมาหลายปี ก็ได้รับอนุญาตให้เก็บค่าเช่าย้อนหลังได้จากผู้เช่า ดังนั้น จึงเชื่อแน่ว่าชาวนาผู้ยากจนเสียขายที่ได้รับ การปลดปล่อยมาจากการควบคุมของพวกเขาเวียดกง ชาวนาจำนวนมากต่างก็ต้องลำบากมากขึ้นเป็นลำดับ จากสงครามที่รุนแรงขึ้น และในไม่ช้าก็รู้สึกไม่ยินดียินร้ายเลยกับการปฏิวัติที่เกิดขึ้นบ่อย ๆ ที่ทำให้ โครงสร้างทางอำนาจของไซ่ง่อนที่บอบบางอยู่แล้วนั้นต้องสั่นสะเทือน โครงสร้างนี้พวกทหาร นัก ปกครองชั้นสูง ชุมชนธุรกิจกลุ่มเล็ก ๆ และผู้แสวงประโยชน์จากสงครามซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที เป็นผู้ก่อตั้งขึ้น เป็นโครงสร้างที่ดำรงอยู่ได้ก็ด้วยค่าใช้จ่ายอันล้นเหลือของสหรัฐอเมริกาเพื่อสงคราม

เวียดนามเท่านั้น

การเปลี่ยนรัฐบาลไม่น้อยกว่า 9 ครั้งเกิดขึ้นก่อนที่เหงียน เกา ก็ ที่เคยเป็นผู้ปกป้องคานห์อยู่ ในระยะสั้น เริ่มมีอำนาจขึ้นในไซ่ง่อนและตั้งตัวเหนือทหารคนอื่น ๆ ทั้งหมดที่มุ่งหวังอำนาจ คานห์ ถูกขับไล่ออกโดยพวกที่เรียกว่าสภาพาทที่เข่าเป็นประธานอยู่ ในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ก็ผู้ยังอ่อนอาวุโสและนักแสวงหาโซคลาภทางการเมืองซึ่งยังไม่มีอำนาจ ทำให้สหรัฐอเมริกาต้อง อึดอัดใจที่เขายอมรับอย่างเป็นทางการ ว่าเป็น ๆ ว่า ออดอล์ฟ ฮิตเลอร์ คือวีรบุรุษของเขา แต่ความเป็นผู้นำของวอชิงตัน ซึ่งได้กล่าวมาตลอดปีว่า ทางเลือกมีอยู่ระหว่างคานห์หรือความวุ่นวาย ในไม่ช้าก็ตัดสินใจยอมรับคนใหม่ ผู้นี้ก็เกิดความชำนาญอย่างรวดเร็วเท่าที่จำเป็นจะต้องมีเพื่อที่จะใช้อำนาจอันกว้างขวางที่อยู่ในกำมือของเขาด้วยความช่วยเหลือของอเมริกา ทรานจันตุคูปไม้ร่วง ค.ศ. 1967 ดวงดาวของเขาเริ่มอับแสง มีรัศมีของคู่แข่งของเขาขึ้นมาดบัง คือ พลเอก เหงียน วัน เทียว

การเปลี่ยนรัฐบาลถึง 10 ครั้งนับแต่เดิยหมดอำนาจลง ไม่มีคำพ้อที่จะบันทึกรายละเอียดลง แต่สิ่งที่การเปลี่ยนแปลงนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าควรที่จะนำมาถกเถียงกันเช่นเดียวกับรัฐบาลเดิย รัฐบาลเหล่านี้ทั้งหมดไม่เป็นที่นิยมของประชาชนและบางรัฐบาลต้องล่มลงเนื่องจากการต่อต้านของมวลชน บรรดานายพลได้พิสูจน์ให้เห็นว่าพวกเขาไม่สามารถจัดการกับคู่แข่งภายในประเทศและวางพื้นฐานให้ รัฐบาลที่สามารถอยู่ได้โดยอาศัยการยินยอมของประชาชน ในขณะที่ความล้มเหลวของผู้ดำรงตำแหน่ง ต่าง ๆ ที่มีโซทหาร แสดงให้เห็นว่าการแบ่งแยกระหว่างพวกชาตินิยมพลเรือนนั้นลึกซึ้งและมีอันตราย เช่นกันเกินกว่าจะเอาชนะความอ่อนแออันน่าเศร้าของพลังต่อต้านคอมมิวนิสต์ได้ ความอ่อนแอดังกล่าว อธิบายได้ส่วนหนึ่งว่า เหตุใดสหรัฐอเมริกาจึงเลือกเผด็จการทางทหารที่มีมั่นคงกว่าของเหงียน เกา ก็ ผู้ซึ่งยึดอำนาจอย่างเปิดเผยในวันที่ 19 มิถุนายน ค.ศ. 1965

อย่างไรก็ดี เหตุผลที่ลึกซึ้งกว่านั้นของการที่อเมริกาสนับสนุนบุคคลเช่นคานห์และเก ก็ ก็คือว่า ทั้งสองเชื่อถือได้มากกว่าในฐานะที่เป็นผู้แสดงจุดมุ่งหมายของรัฐบาลจอห์นสันในเวียดนาม เป็นเรื่อง ที่มีความหมายที่เดียวที่คานห์พยายามอธิบายการขับคณะทหารที่ปกครองอยู่ชั่วระยะสั้นหลังจากล้ม อำนาจของเดิยแล้ว ด้วยการกล่าวหาว่าบรรดานายพลชั้นนำทำตัว “เป็นกลาง” ซึ่งเป็นคำพูดติดปาก ที่ใช้กับทุกคนที่แสวงหาทางยุติสงครามด้วยการประนีประนอมใช้กับผู้ที่ไม่เชื่อว่าทางออกโดยใช้กำลัง ทางทหารจะเป็นไปได้ หรือถ้าเป็นไปได้ก็ต้องเสี่ยงกับความพินาศของประเทศอย่างสิ้นเชิง การกล่าวหาทำนองเดียวกับ “การเป็นกลาง” นั่นคือ ข้อกล่าวหาว่า “ไม่ปราบคอมมิวนิสต์อย่างจริงจัง” ก็ถูก กล่าวหาเช่นกันว่าต่อต้านรัฐบาลที่มีท่าว่าดีกว่ารัฐบาลอื่นและอยู่ได้ในระยะสั้น ๆ ของ ดร. ฟัน ฮุย กิวค ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 แต่หลักฐานที่สรุปได้ดีกว่าวอชิงตันยืนยันที่จะให้มีรัฐบาลที่มุ่งมั่นที่จะสนับสนุนนโยบายอเมริกาซึ่งจะทำสงครามให้หนักขึ้น ก็ปรากฏออกมาในเดือนมีนาคม ค.ศ. 1966 เมื่อ การต่อต้านก็ของชาวพุทธจะปราบปรามลงได้ก็ด้วยความช่วยเหลืออย่างแข็งขันของอเมริกา การแสดง ออกอย่างเปิดเผยทุกครั้งของประชาชนเวียดนามได้นับแต่สิ้นสมัยเดิยแล้ว มีแนวโน้มไปทาง “เป็น กลาง” แสดงความปรารถนาสันติภาพและแสดงความคิดเห็นแบบสงวนท่าทีเกี่ยวกับนโยบายของ อเมริกาและการที่คนอเมริกันอยู่ในเวียดนาม สิ่งนี้เป็นความจริง โดยเฉพาะในหมู่ชาวพุทธซึ่งมี ขบวนการที่เป็นพลังพื้นเมืองอันแท้จริง และได้รับการสนับสนุนจากมวลชนมากพอควร ชาวพุทธที่ เป็นนักต่อสู้ก่อนอื่นมองดูความขัดแย้งในเวียดนามว่าเป็นเรื่องสงครามกลางเมืองระหว่างชาวใต้ด้วยกัน

พวกเขาเชื่อว่าสันติภาพมีอาจมีได้ด้วยการทำสงครามมากขึ้น สงครามอาจยืดเยื้อต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด สันติภาพจะต้องใช้วิธีแก้ทางการเมืองเป็นหลัก ซึ่งได้แก่การประนีประนอมนั่นเอง ในส่วนที่เกี่ยวกับการทหารที่ได้รับการสนับสนุนจากกองทัพสันติ สงครามมิใช่อะไรอื่นนอกจากผลของ “ความก้าวร้าว” ดังนั้นจะต้องปราบปรามความก้าวร้าวให้หมดสิ้นก่อนที่สันติภาพจะมีขึ้นได้ ในการสนับสนุนก็ต่อต้านชาวพุทธ และ “พวกที่เป็นกลาง” อื่น ๆ หรือ “ผู้ไม่สันติ” แม้ว่าจอห์นสันจะย้ำว่าพร้อมที่จะเจรจาสันติภาพ วอชิงตันก็ยืนยันว่านโยบายของเขายังคงผูกพันอยู่กับจุดมุ่งหมายที่เลื่อนลอยคือ ชัยชนะทางทหารเหนือพวกเวียดนาม ซึ่งจะสำเร็จได้หลังจากที่ทิ้งระเบิดจนรัฐบาลฮานอยยินยอมพร้อมใจที่จะยุติความช่วยเหลือการกบฏในภาคใต้

แต่ความเป็นจริงอันขมขื่นของเผด็จการทางทหารของไซ่ง่อนซึ่งมุ่งมั่นจะได้รับชัยชนะทางทหาร นั้นเป็นเรื่องอึดอัดใจทางการเมืองสำหรับวอชิงตันเสมอมา เพราะขัดแย้งกับข้ออ้างที่ว่า การต่อสู้สำหรับเวียดนามเป็นการต่อสู้ระหว่างระบบเผด็จการและเสรีภาพ และที่ว่าจอห์นสันพร้อมที่จะบรรลุสันติภาพด้วยการเจรจา ผลลัพธ์ก็คือ มีการเลือกตั้งสภารัฐธรรมนูญขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1966 การเลือกตั้งประธานาธิบดีและวุฒิสภาบนพื้นฐานของรัฐธรรมนูญที่ร่างขึ้นตามความต้องการของกลุ่มทหารที่ปกครองอยู่ ได้มีขึ้นในเดือนกันยายน ค.ศ. 1967 เห็นชัดว่าเพื่อที่จะพรางความจริงว่ามีระบบเผด็จการในขณะนั้น วอชิงตันเห็นว่าการเลือกตั้งดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อที่จะระงับการลุกฮือของ “พวกเป็นกลาง” และความรู้สึกในเรื่อง “สันติภาพ” ในหมู่ประชาชนส่วนใหญ่ สภาพการณ์ของการเลือกตั้งได้แสดงให้เห็นประชาชนเห็นว่าเป็นการปฏิเสธรเสรีภาพทางการเมืองมากกว่าจะเป็นการใช้เสรีภาพทางการเมือง เสรีภาพของหนังสือพิมพ์ซึ่งมีรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องยืนยันมีอยู่ในการตรวจค้นหาเสียง หนังสือพิมพ์ไซ่ง่อนไม่น้อยกว่า 4 ฉบับ ถูกรัฐบาลปิด รัฐบาลยังคงเป็นผู้ผูกขาดการขายกระดาษพิมพ์หนังสือพิมพ์ ไม่มีเสรีภาพในการชุมนุมกัน และการโฆษณาหาเสียงของผู้สมัครก็ถูกจำกัดอย่างเจ็บปวด อดีตประมุขของรัฐบาลคือ พลเอกดวง วัน มินห์ ก็ถูกกีดกันมิให้สมัคร เนื่องจากถูกสงสัยว่า “เป็นกลาง” และเป็นที่หัวนเกรงเพราะความที่คนนิยมเขามาก เขาถูกห้ามมิให้กลับมาจากการลี้ภัยในกรุงเทพฯ ผู้ที่ถูกกีดกันอีกคนหนึ่งคือ โอ ตรอง ถิ่นห์ อดีตรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีของกี แต่ภายหลังก็กลับใจมาเป็นผู้นำฝ่ายสันติภาพ รายชื่อของชาวพุทธที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งเป็นวุฒิสมาชิกถูกปฏิเสธด้วยข้ออ้างที่อ่อนที่สุด และชาวพุทธที่มีพลังหลายพันคนซึ่งถูกจับสมัยรัฐบาลก็ในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1966 ถูกขังคุกไว้ เมื่อการเลือกตั้งผ่านพ้นไปแล้ว ผู้สมัครแข่งขันพลเรือนที่พ่ายแพ้ได้แสดงหลักฐานการโกงในการเลือกตั้งที่น่าตกใจ และการเดินขบวนของนักศึกษาและชาวพุทธก็สนับสนุนข้อเรียกร้องให้ผลการเลือกตั้งไม่ผ่านการเรียกร้องครั้งนี้ได้รับการรับรองโดยคณะกรรมการของสภาว่ารัฐธรรมนูญด้วยคะแนนเสียง 16 ต่อ 2 แต่สภาเองซึ่งปรึกษาหารือกันขณะที่มีกำลังตำรวจที่เข้มแข็งที่อธิบดีตำรวจนำมาเองอยู่ ณ ที่นั้นรับรองผลของการเลือกตั้งด้วยคะแนนเสียง 58 ต่อ 43

แม้ว่ารัฐบาลจะได้ระมัดระวังทุกทางแล้ว ผู้สมัครฝ่ายทหารคือ เทียว และ กี ได้รับคะแนนเสียงเพียงร้อยละ 35 ของคะแนนเสียงทั้งหมด ในขณะที่ผู้สมัครที่ประกาศว่าต้องการสันติภาพได้คะแนนเสียงมากที่สุดในหมู่ผู้ต่อสู้อย่างเป็นพลเรือน รัฐบาลเคยอ้างว่ามีผู้มาร่วมในการเลือกตั้งถึงร้อยละ 80 แต่การเลือกตั้งจัดขึ้นได้เฉพาะในบริเวณที่ปลอดภัยจากการอยู่ภายใต้อำนาจของพวกเวียดนาม ซึ่งหมายความว่าเพียงร้อยละ 56 ของผู้ที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ที่ออกเสียงเลือกตั้งได้ไปลงคะแนนเสียง ซึ่งเป็น

ความจริงประการหนึ่งที่หนังสือพิมพ์อเมริกันมิได้บันทึกไว้ ดังนั้น จึงเป็นที่แน่ชัดว่า การสนับสนุนของประชาชนของรัฐบาลที่มีประธานาธิบดีซึ่งได้รับการเลือกตั้งเข้ามาแล้วน้อยกว่าร้อยละ 20 ของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในเวียดนามใต้ เมื่อวัดจากกฎเกณฑ์ที่วอชิงตันโฆษณาไว้ การ “ก้าวไปสู่การตัดสินใจด้วยตนเอง” เป็นความล้มเหลวที่เห็นได้ชัด รัฐบาลใหม่ซึ่งมิได้เป็นตัวแทนเจตนาของประชาชนเวียดนามเลย ยังคงเป็นรัฐบาลทหารเดียว-ก็ แบบเก่า รัฐบาลนี้จะถูกล้มลงได้ก็ต่อเมื่อกำลังของเวียดนามใต้ที่ต้องการใช้วิธีแก้ข้อขัดแย้งแบบสันติด้วยความเห็นชอบของสหรัฐอเมริกา

2

การหมดอำนาจของเดียม เป็นบทเรียนซึ่งน่าเสียดายว่าผู้นำทั้งหลายของสหรัฐอเมริกาไม่สามารถเรียนรู้ได้ นั่นคือ ความสำเร็จทางทหารในการต่อต้านการกบฏที่นำโดยคอมมิวนิสต์ ต้องการมาตรการทางการเมืองที่เข้มแข็งและปัญหาไม่ว่าจะฆ่าคอมมิวนิสต์ได้มากก็คน แต่อยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะให้ประชาชนพ้นอันตรายจากคำโฆษณาชวนเชื่อของพวกคอมมิวนิสต์และผูกพันกับรัฐบาลที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ ใน ค.ศ. 1964 เป็นการง่ายที่จะทำนายว่าทางเลือกของวิถีทางดังกล่าวซึ่งได้แก่ การพึ่งความสามารถทางการทหารจะนำเราไปทางใด ในที่สุดเนื่องจากกำลังทางทหารของรัฐบาลไซ่ง่อนจะลดลงเรื่อย ๆ การหลีกเลี่ยงมิให้อำนาจล่มลงในที่สุดจะทำให้หากสหรัฐอเมริกาเข้ามาแทรกแซงโดยใช้กำลังทหาร

การแทรกแซงดังกล่าวจะเหมาะสมหรือไม่นั้นเป็นเรื่องที่ถกเถียงกันมาตั้งแต่ ค.ศ. 1961 ทั้งเรื่องปัญหาการทิ้งระเบิดภาคเหนือและการส่งกองทหารอเมริกันมายังภาคใต้ด้วย เกี่ยวกับปัญหาการทิ้งระเบิดพลเอกแมกซ์ เวลล์ เทเลอร์ เขียนไว้ในหนังสือของเขาเมื่อเร็ว ๆ นี้ว่า “ข้าพเจ้าไม่ทราบว่ามีเรื่องใดในสถานการณ์เวียดนามที่ก่อให้เกิดการอภิปรายถกเถียงนานไปกว่านี้”² แม้ว่าที่ปรึกษาส่วนใหญ่ของประธานาธิบดีเคนเนดีสนับสนุนสัญญาที่อเมริกาจะส่งกองทหารฝ่ายรบมาให้มานานแล้วก่อนที่เดียมจะหมดอำนาจลง เคนเนดียังคงยืนยันความเห็นของเขาที่ว่า นี่เป็นสงครามเวียดนาม ทหารเวียดนามควรออกรบเอง และบทบาทของอเมริกาก็เพียงแต่ช่วยด้านอุปกรณ์และที่ปรึกษา มิใช่ด้วยกองทหาร³ แต่แน่นอนว่าเคนเนดีมิได้ตั้งใจที่จะถอนตัวจากความขัดแย้งในเวียดนาม เขาประนีประนอมระหว่างการถอนตัวและการทำให้สงครามเป็นของอเมริกา ด้วยการเพิ่มคณะ “ที่ปรึกษา” อเมริกันทางทหารขึ้นเรื่อย ๆ ผู้ซึ่งในไม่ช้าก็เป็นที่รู้กันว่าหันมาออกรบเองมากขึ้นทุกทีและเขาส่งอุปกรณ์ทันสมัยให้แก่กองทัพเวียดนามได้อย่างมากมาย จำนวน “ที่ปรึกษา” เพิ่มจากประมาณ 800 คน ในปลายปี ค.ศ. 1960 เป็น 17,000 คนในต้นปี ค.ศ. 1964 เพียงระยะเวลาไม่กี่สัปดาห์หลังจากนโยบายเวียดนามของสหรัฐอเมริกาได้ตกอยู่ในความรับผิดชอบของประธานาธิบดีจอห์นสัน

ไม่มีทางทราบได้ว่าหากเคนเนดียังคงมีชีวิตอยู่ในปลายปี ค.ศ. 1967 สหรัฐอเมริกาจะผูกพันตนเองด้วยการส่งทหารเกือบครึ่งล้านคนเข้าไปในสงคราม ซึ่งผู้สังเกตการณ์ที่มีคุณวุฒิจำนวนมากได้กล่าวว่าอาจจะกินเวลาอีก 5 ปี ถึงสิบปีหรือไม่ แม้แต่ปัญหาที่ว่าจอห์นสันจะยึดแนวทางนี้หรือไม่ถ้าเขาว่าการขยายขอบเขตของสงครามเป็นหนทางที่ไม่มีจุดจบ ก็มีอาจตอบได้อย่างแน่นอน ปี ค.ศ. 1964 เป็นปีสุดท้ายที่น่าจะมีการหาทางออกก่อนที่สงครามจะกลายเป็นเรื่องของอเมริกาไปเสียหมด และก่อนที่

จะขยายตัวไปทางภาคเหนือ แต่ไม่ได้มีการครุ่นคิดกันถึงสันติภาพ โดยการยอมอ่อนข้อทางการเมืองให้แก่กลุ่มกำลังที่ต่อสู้กับรัฐบาลไซ่ง่อน ไม่ว่าในไซ่ง่อนหรือในวอชิงตัน แม้ว่าวอชิงตันอาจพิจารณาหนทางดังกล่าว หากได้เห็นการณ้ไกลว่าความพยายามที่จะเอาชนะกองทหารเวียดกงจะนำไปสู่ที่ใดในที่สุด แต่น่าเสียดายว่า วอชิงตันมิได้ตระหนักว่าฐานะทางการเมืองและทางทหารของฝ่ายใต้ได้พังไปแล้วตลอดเวลาได้มากน้อยเพียงใด และแทนที่จะแสวงหาทางประนีประนอมกัน กลับไปหลงว่า จะเอาชนะเหนือเวียดกงได้อย่างรวดเร็ว

อย่างไรก็ดี ในต้นฤดูร้อนปี ค.ศ. 1964 เครื่องมือทางการเมืองและการทหารของไซ่ง่อนภายใต้การนำของพลเอกคานห์ แสดงลักษณะอย่างชัดเจนว่าจะพังทลายต่อไป ยามนั้นเองที่คานห์เริ่มยืนยันให้อเมริกันช่วยไปรบในภาคเหนือ เป็นเวลาที่ประธานาธิบดีจอห์นสันซึ่งเริ่มรณรงค์หาเสียงในการเลือกตั้ง ได้เริ่มโจมตีคู่ต่อสู้ฝ่ายรีพับลิกันของเขาคือ แบร์รี เอ็ม โกลด์วอเตอร์ ในการที่เขาเรียกร้องให้ใช้ระเบิดและทหารอเมริกันเพื่อประสพชัยชนะอย่างรวดเร็วเหนือพวกคอมมิวนิสต์เวียดนาม ตั้งแต่ วันที่ 12 สิงหาคม ค.ศ. 1964 นายจอห์นสันผู้ซึ่งพูดเหมือนที่ผู้วิจารณ์นโยบายของเขาจะกล่าวอีก 2 ปีต่อมา เขากล่าวที่นิวยอร์กว่า “คนอื่น ๆ บางคนกระตือรือร้นที่จะขยายความขัดแย้งให้กว้างขึ้น คนเหล่านี้ขอร้องให้เราส่งคนอเมริกันไปทำหน้าที่ที่คนเอเชียควรจะทำ พวกเขาขอร้องให้เรากระทำการอย่างไม่ปราณีซึ่งเป็นการเสี่ยงชีวิตคนหลายล้าน และสงครามจะครอบคลุมเอเชียส่วนมาก และแน่นอนว่าจะคุกคามสันติภาพทั่วโลก ยิ่งกว่านั้น การกระทำดังกล่าวจะไม่เป็นการแก้ปัญหาที่แท้จริงใด ๆ ของเวียดนาม” ในวันที่ 29 สิงหาคม เขาประกาศในเทศกซ์ว่าได้ปฏิเสธคำแนะนำที่ให้ “เครื่องบินของเรารบทุกระเบิดและนำไปทิ้งในดินแดนบางแห่ง” ซึ่งจะเป็นการทำให้สงครามขยายวงกว้างขึ้นอย่างไรก็ดี มีน้อยคนที่สังเกตว่ามีข้อความตอนหนึ่งในคำปฏิเสธของจอห์นสันในระยะต่อมาที่จะทิ้งระเบิดโจมตีเวียดนามเหนือ ซึ่งกล่าวในวันที่ 28 กันยายน ในแมนเชสเตอร์ นิวแฮมป์เชอร์ ณ ที่นั้นจอห์นสันกล่าวว่า “เราจะไม่ไปในภาคเหนือและทิ้งระเบิดในขั้นตอนนี้ของสงคราม” (ข้อความที่ใช้ตัวคำผู้เขียนเพิ่มขึ้นเอง) แท้ที่จริงแต่ก่อนการเลือกตั้งความตั้งใจลับ ๆ ของจอห์นสันตรงข้ามกับคนอเมริกันเชื่อ เพราะสุนทรพจน์อันแข็งขันของเขาในเรื่องสันติภาพ

ด้วยวิธีนี้ตัวประธานาธิบดีเองได้ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคำพูดและการกระทำของฝ่ายบริหาร ซึ่งต่อมากลายหลังเป็นที่รู้จักกันว่าคือ “ช่องว่างของความเชื่อถือ” ซึ่งเป็นคำกล่าวที่สุภาพเกี่ยวกับความจริงที่ว่าประชาชนเริ่มตระหนักมากขึ้นทุกทีว่า คำกล่าวของเจ้าหน้าที่อเมริกันที่สำคัญเกี่ยวกับเวียดนามไม่เป็นความจริงดังเช่นหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ได้เปิดเผยเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม ค.ศ. 1966 ตั้งแต่ต้นฤดูร้อนในปี ค.ศ. 1964 ว่า “นายกรัฐมนตรีคานห์ได้รับคำมั่นสัญญาว่าจะได้มีการทิ้งระเบิดโจมตีฝ่ายเหนือ ซึ่งเข้าใจกันว่าด้วยสิทธิอำนาจของประธานาธิบดีเพื่อจะได้คำมั่นสัญญาจากไซ่ง่อนว่าจะสร้างรัฐบาลให้มีเสถียรภาพและประสิทธิภาพ” การบำรุงขวัญของคนใต้ที่เสียมากขึ้นทุกทีนั้นความจริงในระยะต่อมาเป็นเหตุผลหนึ่งของการทิ้งระเบิดภาคเหนือ อย่างน้อยในส่วนที่เกี่ยวกับการที่ไซ่ง่อนมีผู้นำเป็นทหาร จุดมุ่งหมายนี้บรรลุผลแล้ว นายกรัฐมนตรีก็บอกกล่าวให้ทราบทั่วกันหลังจากการทิ้งระเบิดโจมตีในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ว่าวันนั้นเป็น “วันที่สวยงามที่สุดในชีวิตของเขา”

นั่นเป็นการเริ่มการทิ้งระเบิดภาคเหนืออย่างมีระบบ ตัวอย่างหนึ่งของกรณีการทิ้งระเบิดโจมตีได้เกิดขึ้นในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1964 ที่เรียกกันว่า “เหตุการณ์ตังเกี๋ย” เมื่อจอห์นสันตอบโต้การที่

เรือตอร์ปิโดของเวียดนามเหนือโจมตีเรือพิฆาตอเมริกันในวันที่ 2 และ 4 สิงหาคม ดังที่กล่าวอ้าง จอห์นสันออกคำสั่งให้ตอบโต้ด้วยการโจมตีทางอากาศ ณ ฐานทัพเรือตอร์ปิโดและคลังน้ำมันเวียดนามเหนือ เหตุการณ์ดังกล่าวทำให้จอห์นสันได้โอกาสนำเสนอขบวนการขยายขอบเขตสงครามโดยไม่มีข้อแม้ให้รัฐสภาลงนามเห็นชอบเรื่องที่เรียกกันว่า “มติอ่าวตังเกี๋ย” ซึ่งให้อำนาจแก่ประธานาธิบดี “ที่จะใช้มาตรการทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อต้านการโจมตีกลุ่มกำลังของสหรัฐอเมริกาด้วยอาวุธและเพื่อป้องกันการโจมตีในภายหลัง” จอห์นสันมองมตินี้ว่าเป็นการให้อำนาจอย่างเต็มที่ที่จะกระทำการใด ๆ ที่เขาเห็นว่าจำเป็น ข้อตกลงนี้ถูกเสนอขึ้นมาในรูปของปฏิญญาตอบโต้ธรรมดาของฝ่ายบริหารและรัฐสภาต่อการรุกรานของเวียดนามเหนือ แต่ในไม่ช้า ก็เป็นที่รู้ทั่วกันว่านายจอห์นสันและที่ปรึกษาคณะสนธิของเขายบางคนได้พกร่างมติดังกล่าวติดตัวอยู่หลายสัปดาห์มาแล้ว เกี่ยวกับการรุกรานของเวียดนามเหนือ นั้น ผู้ที่ค่อนข้างเชื่อถือได้ซึ่งเข้าร่วมในการแถลงลับในวุฒิสภาเกี่ยวกับเหตุการณ์ดังกล่าว คือ วุฒิสมาชิกฟูลไบรท์ได้กล่าวว่าดังนี้ “แต่เหตุการณ์อ่าวตังเกี๋ยหากให้ข้าพเจ้าพูดแล้วเป็นเรื่องที่คลุมเครือมาก เราได้รับการบอกเล่าแต่โดยย่อ แต่เราไม่มีหนทางรู้แม้แต่จนวันนี้ว่าจะอะไรได้เกิดขึ้นจริง ๆ ข้าพเจ้าไม่รู้ว่าเราเป็นผู้ช่วยให้เกิดการโจมตีหรือเปล่าเกี่ยวกับการที่เราแนะนำหรือช่วยเหลือในการโจมตีของเวียดนามใต้”⁴

การขาดประจักษ์พยานสำหรับข้ออ้างที่ได้วางขึ้นเพื่ออธิบายเหตุผลของการโจมตีภาคเหนือ ในครั้งแรก ๆ ไม่ได้ช่วยขจัดความรู้สึกที่ว่าความโหม่งของทางราชการทำให้ประชาชนหลงผิดไป แต่ช่องว่างของความเชื่อถือกลับกว้างยิ่งขึ้น หลังจากที่มีการทิ้งระเบิดโจมตีภาคเหนือกลายเป็นกิจวัตรประจำวันไปแล้วในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ไม่นานหลังจากที่จอห์นสันได้รับเลือกตั้ง เพราะนโยบายไม่ยอม “ไปเวียดนามเหนือและทิ้งระเบิด” การทิ้งระเบิดในวันที่ 7 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ก็ได้อ้างว่าเป็นการตอบโต้ของสหรัฐอเมริกาในกรณีนี้สำหรับการที่กองโจรเวียดนามโจมตีค่ายอเมริกันที่เมืองไปลก ทหารอเมริกันถูกฆ่าตายไป 7 นาย และบาดเจ็บอีก 109 นาย แต่ในกรณีนี้ก็เช่นเดียวกัน การตัดสินใจทิ้งระเบิดในภาคเหนือเพื่อแก้แค้นการโจมตีที่ไปลกนั้นมิใช่ข้อใดนอกจากเป็นการตัดสินใจในบัดนั้นเอง แท้ที่จริง จอห์นสัน “ได้ตัดสินใจครั้งสำคัญยิ่งในการทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือมาเกือบ 4 เดือนล่วงหน้าแล้ว” ดังที่ผู้สื่อข่าวหนังสือพิมพ์นิวสวีค ชื่อ ชาร์ลส์ โรเบิร์ต เขียนไว้ในระยะต่อมา “มาบัดนี้อาจเปิดเผยได้ว่า การตัดสินใจครั้งนั้นได้กระทำไปในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1964 ท่ามกลางขณะที่การรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีกำลังดำเนินไปถึงขีดสุด” สำหรับคำถามที่ว่าเหตุใดภาคเหนือจึงถูกลงโทษเนื่องจากการโจมตีของพวกเขาเวียดนาม รัฐมนตรีต่างประเทศ ดิน รัสก์ เป็นผู้ให้คำตอบเมื่อหนึ่งปีต่อมา เนื่องจากในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 ว่า เขาไม่สามารถแสดงประจักษ์พยานสำหรับเรื่องที่เขาเล่า รัสก์ แถลงต่อคณะกรรมการความสัมพันธ์กับต่างประเทศของวุฒิสภาในวันที่ 28 มกราคม ค.ศ. 1966 ว่า ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1964 และเดือนมกราคม ค.ศ. 1965 กองพลที่ 325 ของกองทัพเวียดนามเหนือลงมายังเวียดนามใต้ รัสก์กล่าวเน้นว่าการรุกรานนี้ได้เกิดขึ้นก่อนการทิ้งระเบิดในภาคเหนือ ดังนั้น “การขยายขอบเขตของสงคราม” จึงเริ่มขึ้นจากฝ่ายเวียดนามเหนือ ไม่มีระยะใดเลยที่พวกเราต้องการขยายขอบเขตสงครามนี้ เขากล่าวในคำแถลงอีกครั้งหนึ่งในวันที่ 18 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1966

ความจริงเกี่ยวกับการแทรกแซงจากภาคเหนือนั้นจะเกิดขึ้นง่าย ๆ ไม่ได้แน่นอน อย่างไรก็ตาม คำแถลงของรัสก์แสดงให้เห็นว่า แม้แต่การโหม่งชาวนาของอเมริกาก็มีได้อย่างที่มีการแทรกซึม

ของกองทหารฝ่ายเหนืออย่างเป็นทางการเป็นกลุ่มเป็นก้อนก่อนปลายปี ค.ศ. 1964 แต่กระนั้นเป็นเวลาหลายปีที่มีการปฏิเสธว่าการรบในภาคใต้เป็นสงครามกลางเมือง แต่กลับอธิบายว่าเป็นผลของ “การรุกรานจากนอกประเทศ” ไม่มีข้อสงสัยว่า “ที่ปรึกษา” กลุ่มเล็กๆ จากภาคเหนือกำลังดำเนินการอยู่ในภาคใต้ก่อนปี ค.ศ. 1965 แต่แน่นอนว่ามีคนน้อยกว่าจำนวนที่ปรึกษาอเมริกัน 17,000 คนในภาคใต้ แต่ข้ออ้างของรัสก์ที่ว่ากองพลทั้งกองถูกแทรกซึมก่อนเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 นั้น ไม่เป็นความจริงและไม่ซ้ำก็ถูกประณามจากฝ่ายต่อต้านสงคราม ว่าเป็นการหลอกลวงประชาชนอเมริกันอย่างจงใจ อันที่จริงรัฐมนตรีต่างประเทศแมกนามาราซึ่งจะรู้เรื่องเกี่ยวกับทหารดีกว่ารัสก์ ได้ให้ตัวเลขที่แท้จริงและวันเวลา ในวันที่ 27 เมษายน ค.ศ. 1965 เขากล่าวว่าหน่วยทหารเวียดนามเหนือหน่วยแรก ๆ มีไซ้ทั้งกองพล แต่เป็นกองพันจำนวน 400-500 คน ได้เข้าไปในภาคใต้ระหว่างเดือนมีนาคม ค.ศ. 1965 วุฒิสมาชิกไมค์ แมนสฟิลด์ ผู้นำเสียงข้างมากพรรคดีโมแครตและผู้ชำนาญการเรื่องเวียดนาม ยืนยันเรื่องนี้ในสุนทรพจน์ที่แสดงในวันที่ 16 มิถุนายน ค.ศ. 1966 ที่มหาวิทยาลัยเยซีว่าว่า “เมื่ออเมริกาเริ่มทุ่มเททางทหารมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในต้นปี ค.ศ. 1965 ประมาณกันว่ามีทหารเวียดนามเหนือจำนวนประมาณ 400 คน ในกองกำลังของฝ่ายศัตรูในภาคใต้ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 140,000 คน ในเวลานั้น” สิ่งเหล่านี้เป็นความพยายามที่ชัดเจนอีกอย่างหนึ่งที่จะแก้คำแถลงของรัสก์ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์เมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1966 “กองพลที่ 325 ของเวียดนามเหนือ เดินทางจากเวียดนามเหนือเข้าไปในเวียดนามใต้ ก่อนที่เราจะเริ่มทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือ”

กองพลที่ 325 ซึ่งมีได้มีอยู่ในภาคใต้ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1965 เป็นการอธิบายของรัสก์ในการสร้างกองกำลังทางบกของอเมริกาซึ่งใช้แนวใหม่ที่แน่นอน ในวันที่ 7 มีนาคม ค.ศ. 1965 คือเมื่อทหารเรือ 3,500 คนมาขึ้นบกที่ดานัง ทำให้จำนวนทหารอเมริกันเพิ่มขึ้นเป็น 27,000 คน ในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1965 กองรบของสหรัฐอเมริกาที่มีจำนวนถึง 75,000 คน ในวันที่ 28 กรกฎาคม ประธานาธิบดีจอห์นสันประกาศเพิ่มทหารเป็นจำนวนรวม 125,000 คนทันที อีก 4 เดือนต่อมาจำนวนทหารอเมริกันที่ถูกส่งเข้ามาในเวียดนามใต้ ก็มีจำนวนถึง 165,000 คน เมื่อถึงปลายปี ค.ศ. 1967 จำนวนทหารทั้งหมดมีถึง 475,000 คน แต่หน่วยบัญชาการทหารของสหรัฐอเมริกาก็ยังเห็นว่าไม่พอเพียง จึงขอกำลังเพิ่มจากประธานาธิบดีอีก 45,000 คน

เกี่ยวกับการทิ้งระเบิดในภาคเหนือซึ่งยังเพิ่มความรุนแรงขึ้นเป็นลำดับ กล่าวกันว่าเมื่อถึงเดือนมีนาคม ค.ศ. 1966 สหรัฐอเมริกาทิ้งระเบิด 2½ เท่าต่อเดือนมากกว่าที่เคยทิ้งในเกาหลี นักสถิติเกี่ยวกับการรบได้ตัวเลขออกมาว่า ใน ค.ศ. 1965 จำนวนระเบิดเพลิงและจรวดมากกว่า 1 ตันถูกทิ้งใส่ นครบเวียดกงแต่ละคนในเวียดนามใต้

อะไรเป็นเหตุผลที่แท้จริงที่จิตใจให้ผู้นำสหรัฐอเมริกาเริ่มการทุ่มเททางทหารอย่างมหาศาลเช่นนี้ในเวียดนาม คงมีไซ้เพราะการปรากฏตัวของทหารเวียดนามเหนือ 400-500 คนในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 ที่ผลักดันให้สหรัฐอเมริกาทำสงครามให้เป็นของอเมริกาเกือบสิ้นเชิง ความจริงมีอยู่ว่าเพราะผลของความเสื่อมลงเรื่อย ๆ ทางการเมืองของรัฐบาลไซ้ฮงอันและกำลังของพวกกบฏที่เข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ในฤดูใบไม้ผลิปี ค.ศ. 1965 เวียดนามใต้จึงกำลังจะพังทลายลง พลเอกเอิร์ล จี วิลเลอร์ ยืนยันเช่นนี้อีก 2 ปีต่อมาว่า “ในปลายฤดูใบไม้ผลิปีนั้น (1965) เนื่องจากสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่มาประจวบกัน กองทัพเวียดกงและเวียดนามเหนือกำลังคุกคามว่าจะทำลายกองกำลังของเวียดนามใต้”^๖ รายงานของคณะกรรมการ

ริการ์ที่เสนอโดยวุฒิสมาชิก แมนสฟิลด์ กล่าวตรง ๆ ว่า “โดยสรุปอำนาจของรัฐบาลไซ่ง่อนกำลังจะพังทลายลงอย่างสิ้นเชิงในต้นปี ค.ศ. 1965”⁷⁷ สิ่งนี้และมีขึ้นเพราะการปรากฏตัวของกองทัพเวียดนามเหนือกองหนึ่งที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเริ่มเข้ามาแทรกแซงทางทหารในภาคใต้อย่างขนานใหญ่ ริชาร์ด เอ็น กูดวิน อดีตผู้ช่วยประธานาธิบดีจอห์นสันและบัดนี้เขาเป็นนักวิจารณ์ที่รุนแรงที่สุด รายงานว่า การทิ้งระเบิดในภาคเหนือเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางการเมืองในภาคใต้ด้วย เขาเขียนไว้ว่า “ในต้น ค.ศ. 1965 ประธานาธิบดีได้รับคำแนะนำว่าจะปลุกขวัญของเวียดนามใต้ก็ต่อเมื่อเราทิ้งระเบิดที่หมายทางทหารในเวียดนามเหนือเท่านั้น สิ่งนี้อาจยืนยันต่อไซ่ง่อนเกี่ยวกับความตั้งใจของเราที่จะยืนหยัดอยู่ด้วย”⁷⁸

อีกครั้งหนึ่งเช่นเดียวกับสมัยเดียวกัน แต่ละเหตุผลที่ลึกลับกว่าของการที่รัฐบาลไซ่ง่อนใกล้จะล่มลง คือ เรื่องการเมืองเป็นเรื่องแรก คุณภาพทางทหารไม่น่าจะกระทบกระเทือนเลย จากการปรากฏตัวของทหารเวียดนามเหนือ ซึ่งในจำนวนนั้นตามรายงานข่าวกรองทางทหารของสหรัฐอเมริกามีทหารไม่มากกว่า 1,200-1,400 คน ที่ข้ามเขตเข้ามาในภาคใต้ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1965 วิฤติการณ์ดังกล่าวได้ถูกสร้างขึ้นในด้านหนึ่งด้วยการที่ประชาชนสนับสนุนเวียดกงมากขึ้นและการที่กองโจรในภาคใต้เพิ่มจำนวนขึ้น และอีกด้านหนึ่งเพราะกองกำลังไซ่ง่อนลี้ภัยที่จะสู้รบทหารของกองทัพแห่งชาติ 1 ใน 6 คนหนีทัพ ในระหว่างปี ค.ศ. 1965 ในปี ค.ศ. 1966 อัตราผู้หนีทัพต่อเดือนมีถึงประมาณ 10,000-12,000 คน และในปีนั้นทหารที่สูญไปทั้งหมดเพราะการหนีทัพมีจำนวน 110,000 คน ดังที่รีโอดอร์ เดรฟเปอร์ กล่าวไว้ในหนังสือเล่มล่าของเขา ซึ่งเป็นหนังสือหนึ่งในหลายเล่มที่โจมตีนโยบายของสหรัฐอเมริกาในเวียดนามว่า “วิฤติการณ์ใน ค.ศ. 1965 ในเวียดนามใต้นั้น เกี่ยวพันอย่างใกล้ชิดกับการพังทลายของเวียดนามใต้มากกว่าการแทรกซึมของเวียดนามเหนือ”⁷⁹

ในต้นฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1966 การแทรกแซงของสหรัฐอเมริกาได้บรรลุผลสำเร็จในจุดมุ่งหมายที่จะป้องกันมิให้รัฐบาลไซ่ง่อนต้องล่มลง แต่มิได้สร้างวัตถุอื่นใดในการเพิ่มกำลังทหารของสหรัฐอเมริกาในภาคใต้และการทิ้งระเบิดในภาคเหนือ แม้ว่ากองโจรจะไม่อาจสู้กับทหารอเมริกันที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นและเครื่องอุปกรณสมัยใหม่จำนวนมาก อย่างไรก็ตามก็ยังมีได้พ่ายแพ้ ในปลายปี ค.ศ. 1967 พวกกองโจรเข้มแข็งมากกว่าในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 มากทีเดียว การทิ้งระเบิดในภาคเหนือมิได้หยุดยั้งการแทรกซึม ส่วนในเรื่องความพยายามที่จะทำลายขวัญของประชาชนเวียดนามเหนือและพวกผู้นำของเขา ปรากฏผลอย่างแจ่มชัดว่า ตรงข้ามกับการคาดหวังของจอห์นสันทั้งหมด ไซ่ง่อนยังคงรักษาเมืองและสถานที่ต่าง ๆ ที่ชาวอเมริกันได้เข้าไปสร้างฐานทัพหิมมาไว้ได้ แต่ชนบทโดยส่วนรวมยังคงอยู่ในความยึดครองของพวกเวียดกง ตามรายงานของหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์เรื่องหนึ่งลงวันที่ 2 ตุลาคม ค.ศ. 1967 ในจำนวนหมู่บ้าน 12,537 แห่งในภาคใต้ รัฐบาลควบคุมอยู่อย่างเต็มที่ (หมายความว่าถึงในเวลากลางคืนด้วย) ประมาณ 2,000 แห่งเท่านั้น รายงานของทางการซึ่งให้ความหวังมากกว่าที่แถลงในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1967 นั้น คนทั่วไปไม่เชื่อถือนัก

ที่ว่า การขยายขอบเขตการโจมตีทางอากาศอย่างสม่ำเสมอไม่สามารถทำลายกำลังของข้าศึกที่แข็งแกร่งยิ่งขึ้นนั้น ได้รับการยืนยันโดยสถิติของทางการของสหรัฐอเมริกาซึ่งดูจะไม่สนับสนุนข้ออ้างของศัตรู ในต้นปี ค.ศ. 1965 มีผู้ประมาณกำลังของพวกเวียดกงตั้งแต่ 116,000 ถึง 140,000 คน ในจำนวนเหล่านี้มีประมาณร้อยละ 15 ที่ได้รับการฝึกหัดในภาคเหนือ ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1966 จำนวนทหารฝ่ายศัตรูได้เพิ่มจำนวนขึ้นเป็น 280,000 คน แม้ว่าจะมีการแจ้งว่าพวกเวียดกงสูญเสียทหารจำนวน

73,000 คนไปในปีที่แล้ว อย่างไรก็ตามก็ดี จำนวนที่สูญเสียไปจริง ๆ นั้นไม่แน่นอน และมีใช่เพียงแต่ว่าทางทหารมีแนวโน้มที่จะทำให้ตัวเลขสูงขึ้นเท่านั้น นักสังเกตการณ์ที่มีประสบการณ์ทั้งหมดได้ตั้งข้อสังเกตในเรื่องความลำบากที่จะตัดสินว่า ผู้ใดเป็นเวียดกงที่แท้จริง นักหนังสือพิมพ์ฝรั่งเศส ชื่อ จอง ลาคูตูร์ เสนอคำอธิบายที่ค่อนข้างเสียดสีว่า ในสายตาของนักสถิติทางทหารของอเมริกาชาวเวียดนามผู้ใดที่ตายไปก็คือเวียดกงนั่นเอง อย่างไรก็ตามก็ดี หากจะรวบรวมว่าจำนวนความสูญเสียของพวกเขาเวียดกงคือ 73,000 คน ในค.ศ. 1965 นั้นเป็นจริงแล้ว นั่นก็หมายความว่า กำลังของข้าศึกซึ่งเมื่อได้ทดแทนความสูญเสียนี้และได้เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนถึง 280,000 คน ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1966 คงจะประสบผลสำเร็จในการเสริมกำลังเข้ามาแทนเกือบ 240,000 คน และตามรายงานของฝ่ายข่าวกรองของสหรัฐอเมริกาอีกเหมือนกันทหารฝ่ายเหนือไม่เกิน 450,000 คน ได้เข้าไปอยู่ในภาคใต้ในปลายปี ค.ศ. 1966 กำลังของฝ่ายศัตรูที่เพิ่มขึ้นคงจะมาจาก การเกณฑ์คนในภาคใต้เป็นสำคัญ แม้ว่าจะมีความสูญเสียอย่างหนักและความยากลำบากในการแทรกซึมเนื่องจากการทิ้งระเบิด กำลังของทหารฝ่ายเหนือยังคงเข้มแข็งขึ้นเรื่อย ๆ ประมาณกันว่ามี 54,000 คนในปลายปี ค.ศ. 1967 และจำนวนนักรบในภาคใต้ประมาณว่ามี 240,000 คน วิธีใหม่ที่ใช้หนีกำลังของศัตรูถูกนำมาใช้ในการณรงค์เพื่อโฆษณาชวนเชื่อในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1967 ซึ่งทางการพยายามชักชวนให้ประชาชนอเมริกันเชื่อว่าสงครามกำลังได้ผลขึ้นเรื่อย ๆ แต่การเล่นกลกับตัวเลขซึ่งประมาณจำนวนนักรบครั้งใหม่ของฝ่ายศัตรูทั้งหมด 240,000 คน ซึ่งต่ำกว่าเดิมด้วยการไม่กล่าวถึงทหารเวียดกงหน่วยต่าง ๆ ที่นับไว้คราวก่อน ก็ไม่สามารถพิสูจน์ได้ว่ากำลังของศัตรูลดน้อยลง

ดังนั้น จึงเป็นที่แน่ชัดว่าการขยายสงครามให้ใหญ่ขึ้นเรื่อย ๆ มาเป็นเวลา 2 ปีครั้งนี้ มิได้ทำให้สหรัฐอเมริกาไปใกล้จุดมุ่งหมายที่แท้จริงยิ่งขึ้น นั่นคือการบังคับให้ศัตรูสร้างสันติภาพตามเงื่อนไขของสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ ภาคเหนือยังคงแทรกซึมด้วยการส่งทหารและยุทโธปกรณ์ต่อไป แม้ว่าการทิ้งระเบิดโจมตีจะหนักขึ้นและสิ่งที่กองรบของอเมริกันจำนวนเกือบ 500,000 คนทำได้นจนถึงฤดูร้อน ค.ศ. 1967 ถูกรวบรวมไว้อย่างเหมาะสมในรายงานจากไซ่ง่อนในหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ ลงวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 1967 คนอเมริกันไม่แพ้ในการรบอีกต่อไปแต่พวกเขาไม่กำลังชนะสงครามเช่นเดียวกัน

3

ตั้งแต่สงครามได้กลายเป็นของอเมริกาเต็มที่แล้ว ค่าใช้จ่าย การสูญเสียชีวิตคนและความล้มเหลวในการยุติสงคราม ได้กลายเป็นสิ่งที่ชาวอเมริกันกังวลอย่างลึกซึ้ง ในไม่ช้าสงครามในเวียดนามกลายเป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรำคาญทางการเมืองอย่างรุนแรง เช่นเดียวกับเป็นภาระหนักสำหรับชาวอเมริกันทุกคนผู้ไม่เชื่อว่าการต่อสู้กับลัทธิคอมมิวนิสต์ ถ้าได้ผลแล้วใช้วิธีการอะไรก็ได้ทั้งนั้น ต้องขอขอบคุณต่อความแข็งแกร่งที่เป็นลักษณะของเสรีภาพหนังสือพิมพ์ในสหรัฐอเมริกา ความพยายามที่จะบีบบังคับให้ชาวที่ออกมาจากไซ่ง่อนและการทุ่มทุนโฆษณาชวนเชื่อที่ออกมาจากวอชิงตัน มิอาจเก็บงำความจริงเกี่ยวกับสงครามในเวียดนามจากประชาชนอเมริกันได้

ขณะที่ความจริงขณะนี้ได้กลายเป็นที่รู้จักกันในหมู่ประชาชนมากขึ้น การต่อต้านการดำเนินสงคราม

ของนายจอห์นสัน และยิ่งกว่านั้นการต่อต้านสงครามเองเริ่มมีมากขึ้นอย่างช้า ๆ ในค.ศ. 1965-66 แต่เป็นที่น่าตระหนกตกใจสำหรับทางการ ใน ค.ศ. 1967 ไม่มีทางอีกแล้วที่รัฐบาลจะปิดข้อวิจารณ์นโยบายของตนออกไป เพราะผู้เผยแพร่การต่อต้านที่เอาจริงมิได้เข้าไปถึงมวลชน และไม่อาจประณามการแสดงการประท้วงอย่างเปิดเผยในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และการเดินขบวนในถนนว่าเป็นผลงานของพวกเขาฝ่ายซ้าย พวกหนีทหาร พวกปีทนิค (ซึ่งไม่ยอมรับสังคมนิยม) และพวกที่ “บ่อนทำลายอเมริกา” นักวิจารณ์รัฐบาลรุ่นลายคราม เช่น ศาสตราจารย์ อันส์มอร์เกนทา และนักเขียนบทความวอลเตอร์ ลิปป์แมนในหนังสือพิมพ์ และ เจ วิลเลียม ฟูลไบรท์ เวนีย์ มอร์ส และเออร์เนส กรูนนิง ในวุฒิสภามาบัดนี้มีผู้เชี่ยวชาญอื่น ๆ ทางด้านนโยบายต่างประเทศ และการทหารที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกทีเข้ามาช่วยด้วย อาทิเช่น อดีตเอกอัครราชทูตจอร์จเคนเนดี จอห์น เคนเนท แกลเบรท และพลเอกเจมส์ เอ็ม เกวิน ผู้ซึ่งในคำให้การต่อรัฐสภาตลอดจนในปาฐกถาต่าง ๆ และบทความที่โจมตียุทธวิธีและความคิดเกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศโดยเน้นที่จุดมุ่งหมายของรัฐบาลในเวียดนามอย่างได้ผลยิ่ง การวิจารณ์จอห์นสันอย่างรุนแรงก็มาจากอดีตที่ปรึกษาทำเนียบขาว เช่น อาร์เธอร์ ชเลสซิงเจอร์ จูเนียร์ และริชาร์ด เอ็น กูดวิน ทั้งสองเขียนหนังสือแสดงข้อสงวนอย่างเข้มข้นเกี่ยวกับนโยบายเวียดนามของวอชิงตันในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1967 ริโอดอร์ ซี ซอเรนเซน คนสนิทที่สุดของประธานาธิบดีเคนเนดีในทำเนียบขาวร่วมในการวิจารณ์ดังกล่าวนี้ด้วย ทั้งนี้จึงเป็นการรื้อฟื้นการคาดคะเนที่ว่าประธานาธิบดีเคนเนดีจะยอมให้สงครามเวียดนามกลายเป็นของอเมริกาอย่างเต็มที่หรือไม่¹⁰

ในขณะที่ประธานาธิบดีจอห์นสันยังสามารถมองข้ามการประท้วงหลายครั้งของพวกเขาอาจารย์นักเขียน ศิลปิน พระ แพทย์ ทนายความ และมีพวกนักบริหารธุรกิจร่วมด้วยเป็นครั้งคราว แต่การต่อต้านในรัฐสภาที่เพิ่มมากขึ้นเป็นสิ่งที่มิอาจสลัดทิ้งไปง่าย ๆ ได้ บรรดาพวกดีโมแครทและรีพับลิกันที่ได้รับความนิยมนับถืออย่างสูงเข้าร่วมกับวุฒิสมาชิกฟูลไบรท์ มอร์ส และกรูนนิง ในการพุดมิให้มีการขยายขอบเขตสงครามต่อไป ตลอดจนต่อต้านการสนับสนุนแต่จกรทหารฝ่ายปฏิภักิยาในไซ่ง่อน ปาฐกถาต่าง ๆ ของวุฒิสมาชิกสตีเฟน ยัง แห่งไอไอโอ วุฒิสมาชิกแฟรงก์ เชิร์ช แห่งไอดาโฮ วุฒิสมาชิกวานซ์ ฮาทกี แห่งอินเดียนา วุฒิสมาชิก จอร์จ แมกกอฟเวอร์น แห่งดาโคตาใต้ วุฒิสมาชิกโจเซฟ คลาร์ก แห่งเพนซิลเวเนีย และวุฒิสมาชิกยูจีน เจ แมก คาร์ที แห่งมินนิโซตา โดยขอกล่าวชื่อเพียงไม่กี่คนไม่เพียงเผยให้เห็นถึงความไม่สบายใจมากขึ้น ว่าการที่สหรัฐเข้าไปเกี่ยวข้องในเวียดนามนั้นเป็นการถูกต้องหรือ แต่ยังเผยให้เห็นความคุ้นเคยอย่างน่าอัศจรรย์กับสภาพทางทหาร ทางสังคมและทางการเมืองที่น่าเศร้าใจในภาคใต้ด้วย รัฐบาลและผู้นำฝ่ายรีพับลิกันที่สนับสนุนนโยบายของจอห์นสันในเวียดนามต้องตกใจเมื่อในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1967 นโยบายนี้ได้รับการโจมตีอย่างรุนแรงจากวุฒิสมาชิกฝ่ายรีพับลิกันที่มีชื่อหลายคน รวมทั้งคลิฟฟอร์ด เคส แห่งนิวเจอร์ซีย์ จอห์น เซอร์มัน คูเปอร์ แห่งเคนทักกี ชาร์ล เพอร์ซี แห่งอิลลินอยส์ มาร์ก โอ แอทฟิลด์ แห่งโอเรกอน และทรูสตัน มอร์ตัน แห่งเคนทักกี บางคนเช่น คูเปอร์นั้น เรียกร้องให้ยุติการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ ในขณะที่บอร์ตันโจมตีประธานาธิบดีเป็นส่วนตัว เขากล่าวว่าเขาได้ถูก “ล้าสมอง” โดย “กลุ่มผลประโยชน์ทางอุตสาหกรรมและทางการเมือง” ให้เชื่อว่าการแก้ปัญหาโดยทางทหารจะเป็นไปได้ เมื่อเอ่ยถึงช่องว่างของความเชื่อซึ่งขยายกว้างขึ้น แอทฟิลด์กล่าวหารัฐบาลว่า “พุดสับปลับและหลอกลวง” เกี่ยวกับเวียดนาม สิ่งเหล่านี้ประจวบเหมาะกับการอภิปรายของสมัชชาสหประชาชาติพอดี ในการอภิปรายนี้ไม่เพียงแต่ฝรั่งเศสและประเทศ

สแกนดิเนเวียทั้งหลายเท่านั้น แม้แต่มิตรประเทศของสหรัฐอเมริกา เช่น แคนาดา และอินโดนีเซียที่ต่อต้านคอมมิวนิสต์ก็เรียกร้องให้ยุติการทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ

สำหรับสาธารณชนอเมริกัน ความสงสัยของพวกเขาในเรื่องความถูกต้องของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับเวียดนามใต้ค่อย ๆ เพิ่มขึ้นมาระยะหนึ่งแล้ว หลังจากการจลาจลในหลายเมืองในฤดูร้อนที่ผ่านมา และการที่ประธานาธิบดีจอห์นสันขอให้ขึ้นภาษีอีกร้อยละ 10 ทำให้ปัญหาที่ว่าเวียดนามนั้นคุ้มค่าเงินทองและชีวิตชาวอเมริกันที่สูญเสียไปหรือไม่ ยิ่งทวีความร้ายแรงขึ้นทุกที อเมริกาประสบความสำเร็จโดยมีคนเสียชีวิตและบาดเจ็บเกินกว่า 100,000 คนในปลายปี ค.ศ. 1967 ในไม่ช้าเครื่องบินลำที่ 750 ก็ถูกยิงตกในภาคเหนือ (เครื่องบินบางลำเช่น เครื่องไอพ่นเอฟ 4 มีมูลค่าถึง 2.5 ล้านดอลลาร์อเมริกัน) ขณะที่เป็นการยากที่ใครก็ตามจะนึกออกกว่าเงินจำนวน 26 พันล้านเหรียญอเมริกันสำหรับค่าของสงครามในหนึ่งปีมีความหมายเพียงใด ข้อเท็จจริงที่นักวิจารณ์หลายท่านค้นพบว่า การฆ่าเวียดกงคนหนึ่งจะต้องเสียเงินมากกว่า 300,000 เหรียญอเมริกัน แสดงให้เห็นชัดเจนยิ่งขึ้นถึงความเหลวไหลไร้สาระของสงคราม การบิน เครื่องบินบรรทุกระเบิดขนาดหนักลำหนึ่ง ๆ เพื่อไปทิ้งระเบิดในเวียดนามใต้จากฐานทัพอากาศไปยังเป้าหมายนั้นสิ้นเงินชั่วโมงละ 1,300 เหรียญอเมริกัน รวมแล้วเป็นเงิน 13,000 เหรียญอเมริกันในการบินไปกลับ วุฒิสมาชิกฮาเท็ก เขียนในบทความในหนังสือแซทเตอร์เดย์อีพิวนิ่งโพสต์ วันที่ 22 เมษายน ค.ศ. 1967 กล่าวไว้เกี่ยวกับปฏิบัติการด้วยเครื่องบินขนาดใหญ่ของอเมริกันแบบสะเทินน้ำสะเทินบกในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงทางใต้ของไซ่ง่อน 35 ไมล์ ซึ่งกินเงินมูลค่าเสียภาษีอเมริกันถึง 16 ล้านดอลลาร์ เนื่องจากข้าศึกที่ถูกฆ่าไปในปฏิบัติการครั้งนั้นมีจำนวน 21 คน ฮาเท็กชี้ให้เห็นว่าต้องใช้เงินไม่น้อยกว่า 800,000 เหรียญอเมริกันเพื่อฆ่าเวียดกงเหล่านั้นหนึ่งคน (ครอบครัวของพลเรือน 1 คนที่ถูกอเมริกันฆ่าโดยบังเอิญได้รับค่าชดเชยเป็นเงิน 34,000 เหรียญอเมริกัน)

ไม่น่าประหลาดใจเลยว่าหลังจากที่การจลาจลในฤดูร้อนปี ค.ศ. 1965 เรียกร้องให้คนสนใจสภาพอันเลวร้ายในเมืองใหญ่ ๆ ของอเมริกาส่วนมากอีกวาระหนึ่ง ประชาชนเริ่มเห็นด้วยกับพลเอกเกวินมากขึ้นทุกที นายพลผู้นี้ได้แถลงไว้ในคำให้การต่อคณะกรรมการความสัมพันธ์กับต่างประเทศของวุฒิสมาชิกในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1967 ว่า “ข้าพเจ้าขอแนะนำให้เรายุติความเป็นปฏิปักษ์ในเวียดนามให้เร็วที่สุดและมีเหตุผลเท่าที่เราจะทำได้ ขอให้เราทุ่มค่าใช้จ่ายจำนวนมากมาจากทรัพยากรของชาติไปในการแก้ปัญหาภายในประเทศ ขอให้เราแก้ปัญหากันอย่างขนานใหญ่ในด้านการศึกษา การเคหะช่องว่างทางเศรษฐกิจ การไร้กฎหมายและภาวะมลพิษ อย่างน้อยนายพลที่เกษียณอายุแล้วไม่น้อยกว่า 6 คนได้กล่าวต่อต้านการสงครามด้วย บางคนยิ่งพูดรุนแรงกว่าเกวิน ผู้ซึ่งขณะที่ลาออกจากสภาที่ปรึกษาของพรรคดีโมแครทแห่งแมสซาชูเซตส์ เพราะเขาไม่อาจสนับสนุนการเลือกตั้งประธานาธิบดีจอห์นสันอีกวาระหนึ่งได้ ได้กล่าวอย่างชัดเจนอีกครั้งหนึ่งว่า การเรียกร้องให้เสียสละเพื่อสงครามเวียดนามทำให้เกิดการต่อต้านมากยิ่งขึ้น เกวินกล่าวว่า “โครงการต่าง ๆ ในประเทศของเราถูกรวมแล้ว ได้รับเงินอุดหนุนไม่เพียงพอจริง ๆ โดยเฉพาะในบริเวณที่ยากจน และข้าพเจ้ามองว่าเป็นผลของสงครามเวียดนาม”¹¹ วุฒิสมาชิกเพอร์ซีแสดงความรู้สึกเช่นเดียวกัน ด้วยการกล่าวว่าเราใช้เงินถึง 66 ล้านดอลลาร์อเมริกันต่อวันเพื่อพยายามช่วยคนเวียดนามใต้ 16 ล้านคน ขณะที่เราทิ้งสภาพอันลำบากของชาวเมืองที่ยากจนอีก 20 ล้านคนในประเทศของเราไว้โดยมิได้มีการแก้ไขแต่อย่างใด”¹²

แต่ด้านอื่น ๆ ของสงครามไม่เพียงแต่ด้านค่าใช้จ่ายอันมหาศาล ยังทำให้การต่อต้านแข็งข้อขึ้น

ด้วย ส่วนใหญ่เพราะผลของด้านเหล่านั้นที่มีต่อสำนักทางศีลธรรมของอเมริกา สิ่งที่น่าสนใจชาวอเมริกันส่วนใหญ่มากที่สุดก็คือ พลเรือนที่ตายและได้รับบาดเจ็บมีเป็นจำนวนมาก เนื่องมาจากวิธีการทำสงคราม การโฆษณาชวนเชื่อของรัฐบาลพยายามพิสูจน์ว่าพลเรือนที่ตายและบาดเจ็บเป็นผลของความโหดร้ายของพวกเวียดกงเท่า ๆ กับผลของการทิ้งระเบิดของทหารอเมริกัน การใช้ระเบิดเพลิงและปืนใหญ่อย่างกว้างขวางเพื่อโจมตีบ้านที่สงสัยว่าจะช่วยปกป้องหน่วยทหารเวียดกง และนโยบายยิงทุกสิ่งที่เคลื่อนไหวภายในบริเวณรบ รายงานที่เขียนไว้และภาพประกอบให้ภาพที่น่าสะพรึงกลัวแก่สาธารณชนอเมริกันเกี่ยวกับความพินาศที่เกิดกับชีวิตและที่อยู่อาศัยของประชาชนเวียดนาม เนื่องมาจากการใช้เครื่องมือทางทหารที่ทันสมัย ไม่มีข้อสงสัยเลยว่าพลเรือนเวียดนามต้องประสบกับความตายจากทั้งสองฝ่าย แต่คนที่ตายไปเพราะความโหดร้ายของพวกเวียดกงมีเป็นเพียงส่วนน้อยในจำนวนพลเรือนทั้งหมดที่บาดเจ็บและตายไป ซึ่งวุฒิสมาชิกเอเดเวิร์ด เอ็ม เคนเนดี ประมาณว่ามี 150,000 คนต่อปี ความโหดร้ายของเวียดกงไม่ว่าจะร้ายกาจเพียงใดก็ตามก็ยังเลือกทำกับคนบางพวก ไม่เหมือนกับลูกระเบิดหลายพันตันจากพากฟ้าที่โปรยปรายลงมายังชาวบ้านผู้โชคร้ายทั้งหลายซึ่งคนอเมริกันครองอยู่ทั้งหมด พวกเวียดกงฆ่าพลเรือนส่วนใหญ่ด้วยมีดหรือปืนยาว น้อยครั้งใช้ลูกระเบิดพลาสติกและปืนครก และจนกระทั่งเมื่อไม่นานมานี้ที่ใช้จรวดนำวิถี วิธีการเหล่านี้แน่นอนว่าก่อให้เกิดความทุกข์ทรมานในหมู่พลเรือนเป็นอย่างมาก แต่น้อยกว่าที่เกิดจากปืนใหญ่ของสหรัฐอเมริกา เวียดนามใต้ และที่เกิดจากรเบิดที่ทิ้งจากเครื่องบินลงยังเวียดนามอย่างเทียบกันไม่ได้ หนังสือพิมพ์นิวยอร์ก ไทมส์ เขียนไว้ในปลายเดือนสิงหาคม ค.ศ. 1967 ว่าน้ำหนักระเบิดที่ทิ้งลงในเวียดนาม “แต่ละสัปดาห์นั้นมากกว่าที่ทิ้งลงในเยอรมนีในระยะที่ดุเดือดที่สุดของสงครามโลกครั้งที่ 2” และขณะที่เดือนความจำผู้อ่านว่าการโจมตีทางอากาศในวันที่ 9 สิงหาคมในบริเวณที่สามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขงนั้น ทำให้พลเรือนบาดเจ็บล้มตายมากกว่า 100 คน หนังสือพิมพ์ไทมส์ยังกล่าวต่อไปว่า “การบาดเจ็บล้มตายของพลเรือนและการสูญเสียความสวามิภักดิ์ของชาวชนบท มิใช่เป็นผลเพียงประการเดียวของการใช้กำลังทางอากาศและปืนใหญ่อย่างกว้างขวาง นอกบริเวณที่มีการสู้รบ โครงการทางสังคมของชนบทกำลังถูกทำลายลงและพวกคอมมิวนิสต์อาจเป็นผู้ได้รับประโยชน์ในบั้นปลายจากชากเหล่านั้น ไม่ว่าจะความขัดแย้งจะยุติลงแบบใด จริงอยู่ความตั้งใจทำบุญของชาวอเมริกันทำให้ทั้งคนทั่วไปและรัฐบาลเข้าช่วยเหลือผู้เคราะห์ร้ายจากการรบ แต่แม้ว่าจะมีการให้ความช่วยเหลือทางการแพทย์และอื่น ๆ อยู่เรื่อย ๆ แต่ก็ยังน้อยกว่าเพียงหยดหนึ่งในถังดังกกล่าวกัน ดูเหมือนจะเป็นหยดหนึ่งในแม่น้ำเสียมากกว่า ซึ่งถูกสายน้ำซึ่งกำลังเอ่อล้นขึ้นเนื่องจากความทุกข์ทรมานอันเกิดจากสงครามทุก ๆ วันพัดพาไปในทันที วุฒิสมาชิกเอเดเวิร์ด เคนเนดี ซึ่งรัฐซึ่งถึงสถานการณ์ในเวียดนามจากการไปเยือนด้วยตนเอง ได้ตั้งข้อสังเกตที่น่าสะพรึงใจเกี่ยวกับพลเรือนที่บาดเจ็บและล้มตายว่า “เราได้ปล่อยให้สภาพที่น่าอัปยศนี้คงอยู่ต่อไปในโรงพยาบาลที่มีอยู่น้อยแห่งที่มีเครื่องมือพร้อมที่จะรักษาพลเรือนที่ได้รับบาดเจ็บในสงคราม และเราได้ให้ความสนใจแต่เพียงเล็กน้อยหรือมิได้ให้ความสนใจเลยว่าจะมีวิถีทางใดที่จะทำให้จำนวนผู้บาดเจ็บและพลเรือนที่ล้มตายจะลดน้อยลง”¹³

ภาวะอีกประการหนึ่งที่หนักอึ้งขึ้นทุกที ในสำนักของชาวอเมริกันคือการที่คนหลายล้านคนต้องพลัดพรากจากบ้านเรือนและหมู่บ้านของตน อีกโชคชะตาของผู้เคราะห์ร้ายจากสงครามเหล่านี้ ชาวชนบทปรารถนาจะหนีจากสภาพที่คุกคามชีวิตของตนในเขตที่มีการรบ ทำให้มีประชาชนลี้ภัยมากกว่า

2 ล้านคน (บางคนคาดคะเนว่ามีมากถึง 4 ล้านคน) ประชาชนเหล่านี้ส่วนมากถูกจัดให้อยู่ในค่ายที่จัดขึ้นอย่างปัจจุบันทันด่วน ได้รับอาหารเลวและปราศจากหนทางที่จะช่วยตัวเองจริง ๆ นโยบายของอเมริกันที่จะเคลื่อนย้ายประชาชนจากหมู่บ้านและเมืองต่าง ๆ ซึ่งจะต้องถูกทำลายลงด้วยเหตุผลทางยุทธศาสตร์ ทำให้จำนวนของผู้เคราะห์ร้ายจากสงครามต้องเพิ่มขึ้นอีกมากมาย เอ็ดเวิร์ด เคนเนดีไปตรวจค่ายผู้ลี้ภัยหลายแห่งและพบว่ามีสภาพที่ทำให้ทุเรศยิ่ง ข้าในบางแห่งเขาพบว่าคนหลายพันคน “กำลังจะอดตายจริง ๆ” เขาเปิดเผยว่า ค่าใช้จ่ายสำหรับโครงการผู้ลี้ภัยทั้งหมดในแต่ละปีน้อยกว่าที่สหรัฐอเมริกาใช้ในสงครามเพียงครึ่งวัน¹⁴

สงครามมิได้นำไปสู่แต่เพียงความพินาศทางวัตถุและการพังทลายของสังคมที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ เท่านั้น แต่ยังทำให้ขวัญของประชาชนกลุ่มใหญ่เสียไปด้วย “ชาวยุวพุทธกล่าวว่า สงครามทำลายค่าของคนในประเทศ” เป็นข่าวพาดหัวหนังสือพิมพ์นิวยอร์กไทมส์ ลงวันที่ 17 พฤษภาคม ค.ศ. 1967 ข่าวพาดหัวอีกว่าข่าวหนึ่งในหนังสือพิมพ์ไทมส์ลงวันที่ 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 1966 กล่าวว่าการฉ้อโกงสูงถึงร้อยละ 40 ของเงินช่วยเหลืออเมริกันในเวียดนาม เงินที่ถูกขโมยไปนี้ส่วนใหญ่เข้ากระเป๋าของผู้รับเหมาก่อสร้าง นักบริหาร เจ้าของที่ดิน นายพลทั้งหลาย และคนอื่น ๆ ที่สงครามทำให้ร่ำรวยหรือร่ำรวยยิ่งขึ้น ผู้ที่มีเงินก็คิดสินบนเจ้าหน้าที่ให้ยกเว้นบุตรชายของตนไม่ต้องเป็นทหาร มีการให้เงินเป็นจำนวนสูงถึง 10,000 เหรียญอเมริกัน ในการขออนุญาตให้ชายหนุ่มคนหนึ่งไปศึกษาต่อยังต่างประเทศ¹⁵ ข่าวพาดหัวในหนังสือพิมพ์อื่น ๆ กล่าวถึงเรื่องที่น่าตกใจอื่น ๆ เช่นเรื่องหนึ่งในหนังสือไทมส์ลงวันที่ 19 พฤษภาคม ค.ศ. 1967 พาดหัวข่าวว่า “ทหารที่สนับสนุนรัฐบาลไซ่ง่อนข่มขู่ทารุณกรรมคนในจังหวัด และตามมาด้วยกำลังกองเกินซึ่งสหรัฐอเมริกาจัดหาอาวุธให้ถูกกล่าวหาว่ากระทำการเหยียดหยามและโจรกรรมในที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ” บทความอ้างว่า กองทหารเหล่านี้ “ข่มขืนทุบตีและขโมยชาวบ้านที่พวกเขาควรต้องป้องกันอยู่เสมอ” เรื่องอื่น ๆ ที่หนักอึ้งอยู่ในสำนึกของคนอเมริกันก็คือ กองทัพเวียดนาม กระทำทารุณต่อนักโทษเวียดนามและการแพร่หลายของโสเภณีในเมืองต่าง ๆ และในบริเวณใกล้เคียงกับค่ายทหารอเมริกัน

การต่อต้านสงครามมีสาเหตุมาจากความกลัวของคนทั่วไปในสิ่งที่สงครามกำลังนำมาสู่คนอเมริกันจำนวนมากด้วย ทหารอเมริกันผู้ได้สังเกตสภาพทางศีลธรรมและการเมืองเหล่านี้ได้แต่เพียงแสดงปฏิกิริยาอย่างเยาะเย้ยต่อข้ออ้างที่ว่า เขากำลังรบเพื่อพิทักษ์เสรีภาพของประชาชนเวียดนามใต้ ในสหรัฐอเมริกาความกลัวเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ว่าคนต้องเผชิญกับอันตรายของการมีสำนึกที่ขาดจากความรู้สึก และมีที่ขาดมนุษยธรรมไม่น้อยกว่าเพื่อนร่วมงานชาวเวียดนามของเขา “เราเผากระท่อมทุกหลังที่เราเห็น” ทหารอเมริกันคนหนึ่งเขียนจดหมายถึงครอบครัวของเขา ซึ่งตีพิมพ์ในรายงานสงครามสันติภาพประจำเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1967 “(ประชาชน) มองดูอยู่ด้วยความหวาดกลัวขณะที่พวกเราเผาบ้านช่อง ข้าวของใช้ส่วนตัวและอาหารของเขา ไข่แล้วเราเผาข้าวและสัตว์ในฟาร์มทั้งหมด” จดหมายที่ทหารอเมริกันหนุ่ม ๆ บรรยายความสยดสยองของเขาในขบวนการปฏิบัติดังกล่าว แม้ว่าจะมีอยู่มากแต่ก็ไม่ค่อยได้นำไปลงในหนังสือพิมพ์ แต่เหตุการณ์ที่พวกเขาได้บรรยายไปนั้นมิอาจปฏิเสธได้ และจะต้องมีคำอธิบายจากทางการซึ่งมักจะเป็นในรูปว่าหมู่บ้านถูกกระทำการดังกล่าวยุติแล้วของพวกเวียดนาม ซึ่งชาวบ้านไม่ได้ชี้ตัว และในกรณีที่มีการทำลายพืชผลด้วยวัตถุเคมี เหตุผลที่ทางการให้ก็คือว่าเวียดนามจะได้ไม่มีเสบียงอาหาร แม้ว่าคนที่มิได้ออกรบซึ่งเกือบทั้งหมดเป็นคนแก่ผู้หญิงและ

เด็กจะต้องเสี่ยงต่อการอดอยากก็ตาม ในวันที่ 19 กันยายน ค.ศ. 1967 เมื่อบรรดาหัวหน้าของหน่วยอาสาสมัครนานาชาติ (ไอวีเอส) ที่รัฐบาลอเมริกันสนับสนุนลาออกเพื่อประท้วงสงครามหลังจากที่ได้ทำงานอยู่ในเวียดนามเป็นเวลา 2 ปี คำแถลงของพวกเขาชี้ให้เห็นว่าพวกเขาตกใจมากเพียงใดในการที่ร่างกายและจิตใจถูกทำลายไปและศีลธรรมก็เสื่อมลง หัวหน้าคนหนึ่งคือ ดอน รอนด์ แห่งเมืองอาร์กาดา แคลิฟอร์เนีย ประกาศว่า “ข้าพเจ้ามิได้พูดต่อต้านความตายหรือความพิการของร่างกายเท่านั้น แต่ยังพูดต่อต้านความตายและความพิการของคุณสมบัติทั้งหลายที่แยกคนจากสัตว์ด้วย”¹⁶

นอกจากการเปิดเผยสภาพที่น่าตกใจซึ่งสงครามได้สร้างขึ้นในภาคใต้แล้ว ภายหลังปี ค.ศ. 1966 ยังมีปัญหาที่เพิ่มขึ้นอย่างสม่ำเสมอเกี่ยวกับผลของการทิ้งระเบิดโจมตีของอเมริกันในเวียดนามเหนือ ณ ที่นั้นมาตรการป้องกันเช่นการอพยพออกจากเมืองต่าง ๆ และการขุดหลุมหลบภัย ทั้งในเมืองและในชนบท ทำให้มีจำนวนพลเรือนผู้บาดเจ็บและล้มตายน้อยที่สุด แต่เมืองส่วนมากและตำบลต่าง ๆ หลายร้อยแห่งใกล้ทางรถไฟ ทางหลวงและสะพาน ถูกทำลายไปอย่างสิ้นเชิง เช่นเดียวกับสถานที่ตั้งทางทหารและอุตสาหกรรมซึ่งถูกเลือกเป็นที่จุดที่จะเข้าโจมตี

การทิ้งระเบิดในภาคเหนือเช่นเดียวกับในภาคใต้ กลายเป็นเรื่องที่ถูกโจมตีเพิ่มมากขึ้นไม่แต่เพียงเพราะเหตุผลทางการเมืองเท่านั้น แต่ยังเป็นเพราะชาวอเมริกันจำนวนมากเห็นว่าเป็นเรื่องขัดกับศีลธรรมด้วย ทศคนคืนี่ที่เริ่มแสดงออกอย่างรุนแรงยิ่งขึ้น โดยพวกนักเขียน ศิลปิน ผู้ต่อต้านสงครามเกือบเป็นเอกฉันท์ และยังมีพวกศาสตราจารย์ โพรเตสแตนต์ ยิว และคาทอลิก ที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นด้วย ในไม่ช้า ดร. มาร์ติน ลูเธอร์ คิง ผู้ล่วงลับไปแล้ว ก็ปรากฏตัวขึ้นในฐานะนักพูดชั้นนำของพวกเขาฝ่ายค้านทางการเมืองและการเมืองซึ่งต่อต้านสงคราม เขาประณามสงครามว่าเป็นอาชญากรรมทางการเมืองและหมิ่นศีลธรรมที่ต่ำช้า ชาวอเมริกันส่วนมากพากันประหลาดใจเมื่อสังฆราชฟูลตัน ชิน พูดต่อต้านสงครามอย่างรุนแรงไม่น้อยไปกว่าอธิการบดีของวิทยาลัยคาทอลิก 9 แห่ง เขียนจดหมายเปิดผนึกถึงผู้ร่วมศาสนาเดียวกับตนและตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์นิวยอร์ก ไทมส์ ลงวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1967 ซึ่งให้เห็นว่าคนในวงการศาสนาให้ความสนใจในเรื่องใดและลึกซึ้งซึ่งเพียงไร จดหมายมีความว่า “เราขอให้ท่านร่วมกันประณามอย่างรุนแรงและตรงไปตรงมาในการที่อเมริกันเกี่ยวข้องกับสงครามเวียดนาม อย่างน้อยก็ในหัวข้อต่อไปนี้ (1) การทิ้งระเบิดอย่างเปะปะโดยไม่เลือกว่าเป็นทหารหรือพลเรือน (2) การทำลายชีวิตผู้คนลงอย่างน่าทุเรศด้วยการใช้ระเบิดเพลิงและการทิ้งระเบิดกระจายเป็นหย่อม ๆ (3) การทำให้ประชาชนขาดเสบียงอาหารที่จำเป็นด้วยการทำลายพืชผล (4) การทรมานเชลยด้วยวิธีต่าง ๆ

เสี่ยงต่าง ๆ ที่เรียกร้องให้ยุติสงครามลงอย่างรวดเร็ว ด้วยการทุบการรบอย่างรุนแรงรวมทั้งการบุกเวียดนามเหนือได้นั้นมิได้เจ็บลง เมื่อการอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับเวียดนามรุนแรงขึ้นในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1967 คนส่วนใหญ่ออกเสียงวิจารณ์ในการทำสงครามของจอห์นสันซึ่งเพิ่มมากขึ้นประกอบด้วยคนที่อยากจะเชื่อหรือเชื่อแล้วจริงๆ ว่าสงครามเป็นความผิดพลาดทางการเมืองและเป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ทางด้านศีลธรรม และชัยชนะที่หวังจะได้จากกำลังทหารนั้นเป็นจุดมุ่งหมายที่ไม่มีวันเป็นไปได้

4

ใกล้ปลายปี ค.ศ. 1967 การอภิปรายถกเถียงเกี่ยวกับเวียดนามเป็นสัญญาณของการแบ่งแยกในหมู่ชาวอเมริกันอย่างรุนแรงมากกว่าปัญหาระดับชาติใด ๆ นับแต่สมัยสงครามกลางเมืองเป็นต้นมา ทั้งจุดมุ่งหมายและวิธีการที่จะได้มาซึ่งสิ่งเหล่านั้น เป็นปัญหาที่ถูกหยิบยกขึ้นมาใหม่เกือบ 3 ปีหลังจาก การทิ้งระเบิดในเวียดนามเหนือ และการส่งทหารอเมริกันลงสนามรบมากขึ้นเป็นลำดับชั้นชนะหรือวิธี แก่ปัญหาแบบอื่น ๆ ยังดูห่างไกลเช่นเคย เอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกาประจำเวียดนามใต้ เอลสเวิร์ท บังเกอร์ และแม่ทัพสหรัฐอเมริกาคือ นายพลเอก วิลเลียม ซี เวสท์มอร์แลนด์ ถูกใช้ในการรณรงค์ ต่อต้านความรู้สึกที่ว่าสงครามเป็นเรื่องยึดเยื้อไม่มีใครแพ้ใครชนะ แต่เสียงที่มีอำนาจเช่นวุฒิสมาชิก แมนสฟีลด์ให้เลิกการรณรงค์นี้พร้อมกับเตือนมิให้หลอกตัวเอง

ผิดกับระยะเวลาอันเต็มไปด้วยความวิตกกังวลในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 มาบัดนี้เป็นที่แจ้งชัด ว่าศัตรูไม่อาจสามารถเอาชนะทางทหารได้อีกต่อไป แต่ทางการเมืองเขาชนะสงครามไปแล้วมิใช่หรือ มีหลักฐานมากมายว่ามีได้มีความก้าวหน้าใด ๆ ในแผนการที่เรียกกันว่าแผนสงบศึก ซึ่งพิสูจน์ได้ว่าประชาชน แม้จะเริ่มเบื่อหน่ายกับภาวะและการเกณฑ์แรงงานของเวียดนาม ก็ยังคงไม่มีความรู้สึกสวามิภักดิ์ต่อรัฐบาล ไช่ฮงอันดังเช่นเคยมา ผู้ที่มองความเป็นจริงที่รอบคอบเพียงแต่กล่าวว่าถ้าทุกสิ่งยังคงดำเนินไปเช่นนี้ ภาคใต้ส่วนใหญ่จะมีสันติภาพได้จะต้องใช้เวลาอย่างน้อย 10 ปี ความหวังอันยิ่งใหญ่ซึ่งได้รับแรงกระตุ้น จากรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและข้อความในหนังสือพิมพ์ส่วนมากที่ว่า การเลือกตั้งประธานาธิบดีและ รัฐสภาซึ่งมีสองสภานั้นก็สร้างรากฐานที่มีประชาชนหนุนให้แก่รัฐบาลไช่ฮงอัน ในที่สุดพิสูจน์ให้เห็นว่า เป็นการหลอกตัวเองอีกครั้งหนึ่ง ท่ามกลางความผิดหวังเกี่ยวกับอารมณ์ที่น่าเกลียดหลังการเลือกตั้ง ในไช่ฮงอัน ชาวอเมริกันได้รับคำเตือนจากพวกที่ต่อต้านสงครามว่า นายกรัฐมนตรีก็ได้กล่าวไว้ในวันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1967 ว่าเขาจะปฏิบัติการทางทหารต่อต้านประธานาธิบดีคนใดก็ตามที่ได้รับเลือกตั้ง และสิ้นโยบายที่เขาไม่เห็นด้วย นับตั้งแต่ประชาชนเวียดนามซึ่งพวกที่ออกเสียงไม่ยอมรับการเลือกตั้ง เพราะไม่เป็นประชาธิปไตยและฉ้อโกง รัฐบาลอเมริกันไม่อาจทำให้ประชาชนอเมริกันเชื่อว่าพวกเขา เป็นประชาธิปไตยและเสรีมาตลอด คนในสหรัฐอเมริกาเชื่อมากกว่าสิ่งใดว่ารัฐบาลใหม่ในเวียดนามใต้ ยังคงเป็นเผด็จการแบบเก่าโดยมิได้รับอำนาจปกครองจากประชาชน ไม่มีใครสงสัยว่าในการแข่งขัน อย่างเสรีจริง ๆ แม้ว่าจะเป็นการแข่งขันที่ไม่มีแนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติเข้าร่วมด้วยรัฐบาลเหียว-ก็ ก็คงถูกกำจัดไปแน่

ในแนวหน้าของทหารโอกาสยังคงคลุมเครืออยู่ “พันธมิตร” อเมริกันจำนวนมากว่าล้านคน และกองทหารเวียดนามใต้ยังคงอยู่ห่างไกลจากชัยชนะทางทหารเหนือศัตรูอยู่เช่นเคย ตัวเลขเกี่ยวกับ จำนวนผู้บาดเจ็บและล้มตายซึ่งมักจะแสดงอัตราส่วนบ่อย ๆ ว่ามีอเมริกันคนหนึ่งถูกฆ่าตายหรือไม่มีเลย ต่อพวกเวียดนามทุก ๆ 10 คน ให้ความอุ่นใจเพียงเล็กน้อยและก่อให้เกิดความเคลงใจอยู่มาก หากข้ออ้าง ดังกล่าวนี้นี้เป็นความจริง ผู้ถามว่าถ้าอย่างนั้นเหตุใดพวกเวียดนามจึงยังไม่ถูกกวาดล้างให้หมดสิ้นไปเล่า หากจำนวนของพวกเขามีได้เพิ่มขึ้น แต่ยุทธโศภณกรรมของพวกเขาโดยเฉพาะอาวุธหนักและใหม่ก็เพิ่มขึ้น แม้ว่าจะมีการทิ้งระเบิดโจมตีตามเส้นทาง คลังแสงและเครื่องอำนวยความสะดวกในการขนส่งในเวียดนามเหนือ แม้แต่ผู้เชี่ยวชาญทางทหารในสนามรบและในกระทรวงกลาโหมของสหรัฐก็เริ่มพูดแบบที่บางคน

เคยพูดมาเป็นเวลานานแล้วว่า หากสงครามยังคงดำเนินตามจังหวะที่เป็นอยู่นี้ความเป็นปฏิกิริยาต่อกัน อาจดำเนินต่อไปอีก 10 ปี แม้ว่าจำนวนทหารอเมริกันจะเพิ่มขึ้นถึง 1 ล้านคน เมื่อรู้สึกจะทำอะไร ไม่ได้ตั้งใจ ผู้นำทหารของสหรัฐอเมริกาเริ่มพิจารณาการทิ้งระเบิดเชื่อนในภาคเหนือวางระเบิดและทิ้งระเบิดท่าเรือไฮฟอง ยุทธโศกกรรมส่วนมากจากสหภาพโซเวียตที่เข้ามาในเวียดนามจะผ่านเข้ามาทางท่านี้ บางคนยังคิดที่จะทำซ้ำการบุกเวียดนามเหนือ นักวางแผนยุทธศาสตร์ยื่นกรานว่า หากผู้มีอำนาจทางทหารที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในโลกและเป็นชาติที่มั่งคั่งที่สุดในโลก ไม่สามารถปราบชาติเล็กและล้าหลังในเอเชียได้ นั่นก็เพราะเหตุผลง่าย ๆ ว่าพวกเขาได้รับอนุญาตให้ใช้วิธีการทางทหารอย่างไม่มีขอบเขตนั่นเอง ด้วยวิธีการเช่นนี้ ถ้าจะใช้คำของอดีตแม่ทัพอากาศเคอร์ติส เลอเมย์ อาจทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือให้กลับไปมีสภาพเช่นสมัยหินอีกได้ แต่แน่นอนตามคำของบาร์ โกลวอเตอร์ ทั้งนี้หมายความว่าเราจะต้องล้ม “เกี่ยวกับพลเรือนทั้งหมด” (นั่นคือผู้บริสุทธิ์ที่จะต้องรับเคราะห์จากสงครามแบบนี้อาจนับไม่ถ้วน) และจะต้องเลิกคิดถึงอันตรายของความขัดแย้งที่จะกว้างขวางกว่าเดิม ซึ่งผู้นำในโลกจำนวนมากขึ้นทุกทีรวมทั้งพระสันตะปาปาได้กล่าวเตือนซ้ำแล้วซ้ำอีก

แม้แต่ที่เรียกกันว่าคนเดินถนนที่ผู้ซึ่งพร้อมที่จะทำการตามรัฐบาลอย่างเต็มที่ ก็เริ่มพะวงเมื่อต้องเผชิญกับทางเลือกที่ว่าจะเพิ่มภาษีเพื่อไปใช้ในสงครามที่ไม่มีจุดจบ หรือจะให้เงินงบประมาณขาดดุลไป 30 พันล้านเหรียญอเมริกัน พวกประชาชนที่มีความรอบรู้หน่อยถามว่าทางทหารสหรัฐอเมริกาจะมีปฏิริยาอย่างไรหากในการตอบได้การรุกรานเวียดนามเหนือ “บรรดาประเทศที่น้องสังคมนิยมส่งอาสาสมัคร” จำนวนครึ่งล้านคนที่มีอาวุธพร้อม (ในกรณีโฮจิมินห์เชื่อว่ากองทัพที่ได้ฝึกมาแล้วเป็นอย่างดีของเขาและยังไม่ได้ได้รับความเสียหายใด ๆ เลย มีอาจจัดการกับการที่อเมริกันมาลงทางเหนือของเขตปลอดทหาร) ความกลัวเหล่านี้เองที่ทำให้มีการต่อต้านสงครามยิ่งขึ้นในหมู่ปัญญาชนของอเมริกาในรัฐสภา ในโบสถ์ และจากการแสดงความคิดเห็นก็ยังมีต่อต้านในหมู่ “ชาวอเมริกันธรรมดา” เสียงต่อต้านก็ยังคงมีดังขึ้นและรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ และแม้ว่าเสียงร้องของพวก “เหยี่ยว” จะดังขึ้นเช่นกัน อารมณ์ของประเทศเริ่มจะเข้าข้างบรรดานักวิจารณ์ทั้งหลายซึ่งว่านอยู่กับการแสวงหาข้อตกลงโดยสันติด้วยวิธีเจรจาที่มานานแล้ว

จากความพยายามหลายครั้งของผู้ที่วิตกกังวลกับความพินาศของโลกทั้งโลกซึ่งสงครามเวียดนามอาจนำมานั้น มีครั้งหนึ่งซึ่งเริ่มโดยเลขานุการสหประชาชาติ อุ๋ถันห์ เผยให้เห็นอย่างแจ่มชัดว่าเหตุใดการยุติข้อขัดแย้งด้วยการเจรจาตกลงจึงมิได้เกิดขึ้น ก่อนที่สงครามจะกลายเป็นของอเมริกาอย่างสิ้นเชิงในเดือนกันยายน ค.ศ. 1964 อุ๋ถันห์ ด้วยความช่วยเหลือจากรัสเซียได้รับความสำเร็จในการชักชวนฮานอยให้ตกลงเจรจาสันติภาพ ขณะนั้นดูเหมือนว่าวอชิงตันซึ่งนำโดยหัวหน้าผู้แทนประจำสหประชาชาติเวลานั้นคือ แอดไล สตีเวนสัน พิจารณาอยู่เป็นเวลานาน ที่จะรับข้อเสนอนี้ แต่ด้วยการยินยอมของรัฐบาลพม่าเมื่อกำหนดเปิดการเจรจาซึ่งย่างกุ้งในวันที่ 18 มกราคม ค.ศ. 1965 วอชิงตันก็บอกให้ทราบว่าจะไม่สนใจที่จะเจรจา หลังจากนั้นเป็นเวลานานเมื่ออุ๋ถันห์ได้ชี้ให้เห็นอย่างเปิดเผยว่าอาจเปิดการเจรจาดังนี้ได้ข้อแก้ตัวของทางการฟังไม่ขึ้นนัก โดยอ้างว่าวอชิงตันมีอาจเจรจาตกลงกับฮานอยโดยไม่มีรัฐบาลไซ่ง่อนร่วมอยู่ด้วยได้ และรัฐบาลไซ่ง่อนจะต้องเสียขวัญเพราะการเจรจาดังนั้น (ฮานอยนั้นนำสังเกตว่าไม่ได้ยืนยันที่จะให้แนวหน้าการปลดปล่อยแห่งชาติมีผู้แทนเข้าร่วมประชุม) เหตุผลที่แท้จริงของการที่วอชิงตันปฏิเสธก็คือวอชิงตันรู้ว่ารัฐบาลไซ่ง่อนใกล้จะล้มแล้ว และฐานะของศัตรูในการเจรจา

ในขณะนั้นเข้มแข็งมากเกินไป และดังนั้น ไช่จงจึงต้องได้รับการเสริมกำลังให้เข้มแข็งขึ้นโดยสหรัฐอเมริกาแทรกแซงทางทหารให้มากกว่าเดิม ก่อนที่การเจรจาสันติภาพจะเริ่มขึ้น แทนที่จะส่งผู้แทนไปยุ่งก้งในเดือนมกราคม จอห์นสันกลับตบกลงใจเริ่มทิ้งระเบิดในภาคเหนือในเดือนกุมภาพันธ์และส่งทหารเรือไปยังภาคใต้ในเดือนมีนาคม

การริเริ่มของอู่ถันห์และการที่ฮานอยยอมรับการเจรจามีได้ประกาศให้สาธารณชนทราบ แต่รัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียขณะที่กล่าวพาดพิงถึงข่าวลือเกี่ยวกับอู่ถันห์และฮานอย เขายอมรับในเดือนมีนาคมว่าสหรัฐอเมริกาได้สนใจในการเจรจาตกลงดังกล่าว เขากล่าวว่า ท่าทีของศัตรูขาด “สิ่งสำคัญ” อย่างหนึ่งคือ “สิ่งใดก็ตามที่แสดงให้เห็นว่าฮานอยจะหยุดกระทำสิ่งที่กระจายอยู่ การขาดสิ่งสำคัญที่ว่ามีผลต่อการปรึกษาหารือในขณะนี้ในเรื่องที่เรียกว่า “การเจรจาตกลง”” ตัวจอห์นสันเองก็ปฏิเสธง่าย ๆ ไม่ยอมรับว่าโอกาสของการเจรจาตกลงนั้นมีอยู่ และเมื่อได้กระทำสิ่งที่เขาสามารถทำได้เพื่อทำลายโอกาสดังกล่าว ด้วยการโจมตีทางอากาศในภาคเหนือ เขากล่าวในวันที่ 25 มีนาคม ว่า “ปัจจุบันผู้รุกรานคอมมิวนิสต์มิได้แสดงอะไรที่บอกให้รู้ว่าเต็มใจที่จะมุ่งไปสู่วิถีทางดังกล่าว” ดังนั้นเขาจึงยืนยันคำวิจารณ์อย่างโกรธเคืองของอู่ถันห์ในการให้สัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ในวันที่ 15 มีนาคมว่า “ในเวลาสงครามความเสียหายประการแรกคือความจริง” การเจรจาตกลงในต้นปี ค.ศ. 1965 ถูกวางชิงตันปฏิเสธเพราะมุ่งที่จะเข้าแทรกแซงอย่างรวดเร็วและรุนแรงในสงครามซึ่งเวียดนามใต้กำลังจะแพ้

ไม่นานต่อมาฝรั่งเศสพยายามเริ่มการเจรจาตกลงอีกครั้งหนึ่ง และรัฐมนตรีต่างประเทศกุปเดอ มูร์วิลล์ ได้เปิดเผยเรื่องนี้ในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1965 วอชิงตันก็ปฏิเสธอีกด้วยเหตุผลอย่างเดียวกัน ด้วยข้อแก้ตัวที่ทำให้คุณภาพการโฆษณาชวนเชื่อของสหรัฐอเมริกาเสื่อมลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งฝ่ายตรงข้ามเห็นว่ารัฐมนตรีต่างประเทศรัสเซียและตัวประธานาธิบดีเองเป็นผู้รับผิดชอบต่อความไม่ชัดเจนของการโฆษณาชวนเชื่อ นั้น ในคำแถลงของรัสเซียที่ทำให้นักวิจารณ์ชาวพากันเยาะเย้ย รัสเซียกล่าวว่า “สายอากาศ” ของเขายังรับ “สัญญาณสำคัญ” จากฮานอยไม่ได้ เขามิได้อธิบายละเอียดเกี่ยวกับเรื่อง “สัญญาณสำคัญ” แต่แม้กระนั้นก็เป็นที่ชัดเจนว่าไม่อาจเป็นสิ่งใดอื่นได้ นอกจากเงื่อนไขบางประการที่วอชิงตันยืนยันที่จะได้ก่อนจะเข้าประชุม ประมาณเดือนหนึ่งหลังจากประธานาธิบดี จอห์นสันได้กล่าวว่าเขาร่วมที่จะ “ปรึกษาหารือโดยไม่มีข้อแม้” ในปรฎุภที่มหาวิทยาลัย จอห์นสัน ฮอบกินส์ ในวันที่ 7 เมษายน ค.ศ. 1965 เป็นที่วิจารณ์กันทั่วไป

ฮานอยได้แสดงออกอย่างระมัดระวังซึ่งความปรารถนาที่จะเจรจาตกลงอีก 6 ครั้งในระหว่างฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 และฤดูใบไม้ร่วงปี ค.ศ. 1967 ต่อชาวโปแลนด์ อิตาลี เยอรมัน อังกฤษ และคนกลางในการติดต่อคือเอกชนชาวอเมริกัน แต่สหรัฐอเมริกามิได้ติดตามแม้แต่ครั้งเดียว แม้แต่จะเพียงเพื่อพิสูจน์ความจริงของฮานอย หลังจากการ “หยุดทิ้งระเบิด” หลาย ๆ ครั้ง การที่อเมริกาโจมตีทางอากาศในภาคเหนือหนักมือขึ้นในยามคับขัน บังคับให้ฮานอยกลับไปยื่นข้อเรียกร้องอย่างไม่ยอมผ่อนปรนให้อเมริกาถอนทหารทั้งหมดออกไปก่อนจะเริ่มเจรจาสันติภาพ ฮานอยก็เป็นผู้ที่รับผิดชอบส่วนหนึ่งเกี่ยวกับความล้มเหลวในการที่จะให้เกิดสันติภาพโดยการเจรจาตกลง ผู้นำฮานอยดูไว้ใจอย่างมากในความสามารถของเวียดกง ที่จะขัดขวางชัยชนะของอเมริกันไว้ได้ ด้วยความช่วยเหลือที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากเวียดนามเหนือ จะต้องขัดขวางชัยชนะนั้นให้นานพอที่จะทำให้ชาวอเมริกันต่อต้านรัฐบาลที่จะตั้งประเทศให้หลุดพ้นจากการเสี่ยงที่เป็นภาระหนักและไร้ประโยชน์ใด ๆ แต่ความสำนึกผิดของจอห์นสันต่อความ

ล้มเหลวเหล่านี้มีมากมายเหนือความรับผิดชอบใด ๆ ที่โฮจิมินห์อาจจะมีในเรื่องนี้ด้วย จอห์นสันคือผู้ที่ขัดขวาง มิให้มีการเจรจากัน ก่อนที่สงครามกลางเมืองในเวียดนามใต้จะขยายกว้างขึ้นเป็นสงครามระหว่างสหรัฐอเมริกาและเวียดนามเหนือ ซึ่งเป็นสงครามที่วอชิงตันเริ่มขึ้นก่อนที่ฮานอยจะได้ส่งหน่วยทหารจากกองทัพไปยังเวียดนามใต้ จอห์นสันปฏิเสธการเจรจาในฤดูใบไม้ผลิ ค.ศ. 1965 เพราะฮานอยคงจะยืนกรานอย่างไม่ต้องสงสัย ที่จะหาทางออกโดยการประนีประนอมด้วยวิธีการแบ่งอำนาจกันในภาคใต้ระหว่างกำลังที่ต่อต้านและสนับสนุนคอมมิวนิสต์ ทั้งนี้เนื่องจากกำลังอันเข้มแข็งของเวียดกง จอห์นสันเป็นผู้ทำให้สงครามขยายขอบเขตกว้างขึ้นเพื่อหลีกเลี่ยงความจำเป็นที่จะต้องประนีประนอม และตลอดปี ค.ศ. 1966 และ 1967 เขายังคงผันต่อไปที่จะได้ชัยชนะเหนือพวกเวียดกงด้วยการทำให้ภาคเหนือเข็ดขยาด และยุติการสนับสนุนทั้งหมดที่ให้กับกองกำลังของแนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติ เมื่อไม่มีอะไรที่จะชี้ให้เห็นว่าฝ่ายศัตรูจะได้รับการยินยอมในเรื่องใดบ้างจากการเจรจาตกลงนั้น จะไปตำหนิพวกเวียดกงและฮานอยไม่ได้ที่คิดว่าวอชิงตันยังคงมีจุดมุ่งหมายคือชัยชนะอย่างเด็ดขาด และคิดว่าสำหรับวอชิงตันนั้น ข้อตกลงที่จะต้องเจรจากันก็คือการยอมแพ้ของฝ่ายศัตรู และ “สัญญาสำคัญ” ที่คาดหวังจากฮานอยอย่างน้อยจะต้องเป็นการเลิกการต่อสู้เพียงฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นข้อเรียกร้องอย่างหนึ่งที่วอชิงตันยืนกรานอยู่เสมอในขณะที่อเมริกาทั้งระบอบเปิดในเวียดนามเหนือหนักยิ่งขึ้น ทั้งทหารและอุปกรณ์ถูกส่งมายังเวียดนามได้มากยิ่งขึ้น

วอชิงตันหลีกเลี่ยงเสมอมาที่จะปรึกษาหารือเกี่ยวกับปัญหาสำคัญซึ่งควรจะหาทางแก้ หากการเจรจาจะได้รับผลมากกว่าการเรียกร้องให้ศัตรูตกลงในเงื่อนไขยอมแพ้ ปัญหาหรือว่าเวียดนามใต้ที่พ้นจากปัญหาขัดแย้งแล้วจะมีลักษณะเช่นใด เวียดนาม “เสรี” ที่สหรัฐอเมริกาสนับสนุนรัฐบาลที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนเพียงส่วนเดียว และดังนั้นเพื่อที่จะอยู่รอดจำต้องพึ่งกองทัพอเมริกันซึ่งจะยึดครองเวียดนามใต้ต่อไป หรือไม่มีคนสติปกติคนใดไม่ว่าในอเมริกาหรือในที่อื่น ๆ ในโลกที่จะเชื่อว่าการแก้ปัญหาคัดแย้งแบบนี้ จะเป็นที่ยอมรับของกองกำลังที่ได้สู้รบอย่างได้ผลมาเป็นเวลาหลายปีเพื่อให้เวียดนามใต้เปลี่ยนแปลงลักษณะใหม่ ดังนั้นทางออกอย่างสันติในเวียดนามจึงเป็นสิ่งสุดวิสัย トラบไตที่วอชิงตันยังต้องการปฏิเสธมิให้กองกำลังเหล่านี้มีส่วนร่วมในอำนาจที่เขาก็กมีสิทธิ์ด้วย เพราะเขาได้รับการสนับสนุนจากประชาชน ดังนั้น เพื่อที่สงครามเวียดนามจะมีการตกลงแบบสันติ สหรัฐอเมริกาจะต้องยอมรับแนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติเป็นผู้ร่วมงานที่เท่าเทียมกับรัฐบาลไซ่ง่อนในการเจรจาดังใด ๆ อันเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนยุทธศาสตร์การเมืองที่รอบคอบดังเช่นโรเบิร์ต เคนเนดี ผู้ลี้ภัยไปแล้ว ไมค์ แมนสฟิลด์ผู้เดินสายกลางก็ยอมรับว่าเป็นเงื่อนไขก่อนที่จะมีการเจรจาอย่างได้ผล¹⁸

เงื่อนไขอีกประการหนึ่งก่อนการเจรจาเพื่อสันติภาพ ซึ่งรัฐบาลที่มีได้ทั้งสหรัฐอเมริกาเกือบทั่วโลกยอมรับในฤดูใบไม้ร่วง ค.ศ. 1967 คือให้ยุติการทิ้งระเบิดโจมตีเวียดนามเหนือโดยไม่มีเงื่อนไข ก่อนปลายปี ค.ศ. 1967 เป็นที่สรุปกันจริง ๆ โดยทั่วไปว่าฮานอยจะเข้าร่วมเจรจาทันทีทั้งระบอบเปิด ดังนั้นจึงเป็นการถอยหลังไปไกลมาจาก “จุดประสงค์ 4 ประการ” ที่ฮานอยเคยเสนอไว้ในเดือนเมษายน ค.ศ. 1965 ซึ่งมีเงื่อนไขว่าให้ถอนกองทัพอเมริกันออกจากเวียดนามก่อนที่จะมีการเจรจาสันติภาพ อย่างไรก็ตาม วอชิงตันปฏิเสธเรื่องการหยุดทิ้งระเบิดโดยปราศจาก “การปฏิบัติตอบแทนกัน” ซึ่งเป็นการเรียกร้องที่แม้แต่ในอเมริกาเอง ประชาชนซึ่งเพิ่มจำนวนมากขึ้นทุกที่รวมทั้งวุฒิสมาชิกที่มีอิทธิพลหลายคน เริ่มโจมตีว่าเป็นเพียงข้อแก้ตัวที่ไม่ถูกต้องเพื่อปฏิเสธการเข้าร่วมเจรจาดังนั้นเอง บรรดา

นักวิจารณ์กล่าวว่า รัฐบาลของเราจะมีสิทธิอย่างแน่นอนที่จะยืนยันให้มี “การตอบแทนกัน” หากเวียดนามเหนือทิ้งระเบิดที่มันของอเมริกาในเวียดนามหรือทางรถไฟในสหรัฐอเมริกา ชาวอเมริกันก็ได้ตกลงว่าจะไม่ส่งกองทหารและยุทโธปกรณ์ใหม่ ๆ เข้าไปในภาคใต้ ถ้าภาคเหนือจะปฏิบัติอย่างเดียวกัน วอชิงตันเพิกเฉยเสียเฉย ๆ ต่อข้อเท็จจริงอันสำคัญที่ว่าวิธีการปฏิบัติทางทหารที่เวียดนามเหนือและสหรัฐอเมริกาใช้กันอยู่นั้นไม่เท่าเทียมกันเป็นอย่างยิ่ง แม้แต่หลังจากยุติการทิ้งระเบิดแล้ว กองกำลังของอเมริกาในภาคใต้จะยังคงมีขนาดใหญ่เกือบ 10 เท่าของกองกำลังที่อันน้อยแทรกซึม และการแทรกซึมมากเพียงใดจากภาคเหนือก็อาจจะเทียบได้กับจำนวนอุปกรณ์และทหารที่สหรัฐอเมริกาส่งเข้าไปในเวียดนามอยู่เรื่อย ๆ ดังเช่นโสเรนเซนกล่าวไว้ ข้อเรียกร้องให้ภาคเหนือหยุดส่งทหารและยุทโธปกรณ์ไปยังภาคใต้หมายความว่า เราหวังให้เขา “หยุดสู้อย่างสิ้นเชิงขณะที่เรายังคงรบต่อไป”¹⁹

หากยุติการทิ้งระเบิด วอชิงตันและไซ่ง่อนยอมรับให้แนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติเข้าร่วมในการประชุมเพื่อสันติภาพแล้ว หากผู้ที่ต่อต้านนโยบายของจอห์นสันยังคงต่อต้านต่อไปการเจรจาอาจเริ่มขึ้นในเร็ว ๆ นี้ หลังจากนั้นไม่ช้าอาจประกาศการหยุดยิง การเจรจาตกลงกันดังกล่าวจะใช้เวลานานสักเพียงใดก็อาจจะไม่มีใครคาดคะเนได้ แต่การตกลงจะมีได้ก็ต่อเมื่อมีเงื่อนไขดังต่อไปนี้คือ พรรคต่าง ๆ ของแนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติเป็นพรรคที่ถูกต้องตามกฎหมาย เพื่อแลกเปลี่ยนกับการยุติการต่อสู้ซึ่งอำนาจโดยใช้อาวุธ อนุญาตให้พรรคเหล่านั้นรวมตัวกันได้โดยเสรี และมีส่วนในการเลือกตั้งที่จัดขึ้นโดยรัฐบาลผสมชั่วคราว ฝ่ายเหนือจะถอนกำลังทหารของตนและพวกเวียดนามก็จะวางอาวุธพร้อมกับการที่ทหารอเมริกันจะถอนทัพไป การถอนทหารและการเลิกระดมพลครั้งนี้ตลอดจนการเลือกตั้ง ควรต้องอยู่ภายใต้การอำนวยการของนานาชาติและข้อตกลงสุดท้ายก็ควรต้องอยู่ในความควบคุมของนานาชาติ ไม่ว่าผลของการเลือกตั้งอย่างเสรีจะเป็นเช่นไร ปัญหาเกี่ยวกับการรวมประเทศ แม้ว่าจะเป็นเรื่องภายในโดยเฉพาะก็ควรเลื่อนต่อไปอีกหลายปีโดยมีข้อตกลงกันอาจเป็น 5 ปี หรือมากกว่านั้น อย่างไรก็ตาม การแลกเปลี่ยนอย่างใกล้ชิดทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมระหว่างฝ่ายเหนือและฝ่ายใต้ควรเริ่มหลังจากได้ฟื้นฟูสันติภาพแล้ว ทั้งสหรัฐอเมริกาและรัสเซียควรช่วยในการบูรณะทั้งฝ่ายใต้และฝ่ายเหนือ ในการแข่งขันอย่างสันติกับคู่ต่อสู้ที่สามารถมีกำลังต่อต้านคอมมิวนิสต์จะได้รับโอกาสอีกครั้งหนึ่ง เพื่อได้รับการสนับสนุนของประชาชนซึ่งจำเป็นสำหรับการอยู่รอดของพวกเขา และเมื่อสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแนวทางที่จะขับเวียดนามให้เข้าไปอยู่ในอ้อมอกของจีนคอมมิวนิสต์ ดังนั้น ก็ย่อมจะช่วยลัทธิชาตินิยมเวียดนามให้กลับมามีบทบาทที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ของตนดั้งเดิม คือ คอยขัดขวางมิให้จีนก้าวเข้ามาสู่เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในขณะที่ใกล้จะสิ้นปี ค.ศ. 1967 เป็นเรื่องสวดวิสัยที่จะทำนายว่านโยบายสหรัฐอเมริกาจะหันไปทางใด ปี ค.ศ. 1968 ในการเลือกตั้งประธานาธิบดี เมื่อประชาชนได้รับโอกาสอีกครั้งหนึ่งในการเลือกกระหว่างผู้ที่สนับสนุนสันติภาพหรือผู้ที่สนับสนุนให้ดำเนินสงครามต่อไป ก็มีได้ให้ความหวังที่แน่นอนอะไร ทางเลือกเปิดอยู่ทั้งสองทาง กำลังคุกคามว่าจะก่อสงครามกับจีนก็ยังคงเข้มแข็งอยู่เช่นเดิม แต่บรรดาผู้แสวงหาสันติภาพโดยการประนีประนอมดูจะมีกำลังเพิ่มมากขึ้น ซึ่งทำให้มองเห็นแสงแห่งความหวังที่ว่าความทุกข์ทรมานของประชาชนเวียดนามและความเสื่อมของศักดิ์ศรีที่อเมริกาอยู่ในโลกอาจจะยุติลงเสียที

อย่างไรก็ดี เป็นโชคร้ายที่โอกาสที่สงครามจะดำเนินไปตลอดปี ค.ศ. 1968 และต่อไปเป็นสิ่งที่อาจปิดออกไปได้ การให้ข่าวผิด ๆ อย่างเป็นระบบต่อประชาชนเกี่ยวกับลักษณะของสงครามนี้ อาจทำให้ประชาชนสนับสนุนให้ขยายขอบเขตของสงครามอย่างรุนแรงต่อไป และตั้งนั้นอันตรายที่ว่าสงครามเวียดนามอาจกลายเป็นเพียงฉากหน้าของสงครามโลกครั้งที่ 3 ย่อมจะเพิ่มมากขึ้น

ปัจฉิมลิขิต

ตั้งแต่เดือนธันวาคม ค.ศ. 1967 เมื่อได้เขียนบทสุดท้ายของหนังสือนี้เสร็จสิ้นไปแล้ว ความกลัวที่ได้แสดงไว้ในย่อหน้าสุดท้ายกลับมีความหวังเข้ามาแทนที่ ที่ว่าอาจจะยังมีทางแก้ปัญหาความขัดแย้งในเวียดนามได้อย่างสันติ ความหวังนี้ถูกกระตุ้นขึ้นมาจากประกาศของประธานาธิบดีจอห์นสัน ในวันที่ 31 มีนาคม ค.ศ. 1968 ว่า จะจำกัดการทิ้งระเบิดเวียดนามเหนือให้เห็นได้ชัด และเขาจะไม่สมัครรับเลือกตั้งอีก

ปฏิกริยาทั่วไปที่มีต่อปาฐกถาของประธานาธิบดีก็คือว่า ในที่สุดเขาก็เปิดหนทางให้แก่การเจรจาสันติภาพกับฮานอย ในสหรัฐอเมริกาและนอกประเทศต่างพากันสรุปว่า ประธานาธิบดีไม่เชื่ออีกแล้วว่าจะมีโอกาสได้ชัยชนะทางทหารเหนือกำลังร่วมของพวกเวียดกงและเวียดนามเหนือ และยิ่งกว่านั้นเขายังรู้สึกอีกด้วยว่า มีการเปลี่ยนแปลงในเรื่องความคิดเห็นของประชาชนอเมริกัน ดูเหมือนประชาชนจำนวนมากขึ้นเริ่มจะชอบการแก้ปัญหาแบบประนีประนอมมากกว่าที่จะเห็นการรบดำเนินต่อไปอย่างไม่รู้จักจบสิ้นอีกหลายปี

เหตุผลที่สำคัญในการเปลี่ยนแปลงความรู้สึกของชาวอเมริกันในครั้งนี้ และในท่าทีของประธานาธิบดีจอห์นสันในเวลาต่อมา ก็คือ การบุกโจมตีครั้งใหญ่ในวันเทศกาลเทต* ของฝ่ายซ้ายศึกในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 1968 ซึ่งเป็นการพัฒนาที่น่าตกใจ ไม่เฉพาะสำหรับวอชิงตันเท่านั้น แต่ยิ่งสำหรับผู้บัญชาการทหารอเมริกันและเวียดนามใต้ในสนามรบด้วย ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1967 คำโฆษณาชวนเชื่อของทางการสหรัฐอเมริกาเริ่มอ้อวอดถึงความก้าวหน้า ทั้งในด้านทหารและการเมืองในการต่อสู้กับพวกเวียดกงในปีนั้น และทำนายว่าจะก้าวหน้ามากกว่าเดิมอีกในปี ค.ศ. 1968 ความคิดว่าการรบไม่มีใครแพ้ใครชนะนั้นคุ้นชิน และมีการอ้างเป็นประจำวันว่า รัฐบาลไซ่ง่อนมั่นคงขึ้นเรื่อย ๆ กล่าวกันว่า รัฐบาลไซ่ง่อน “ควบคุม” ประชาชนได้ถึงร้อยละ 68 คือ เพิ่มขึ้นร้อยละ 13 จากปี ค.ศ. 1966 หมู่บ้านมากแห่งขึ้นกลับเข้าสู่ความสงบเป็นลำดับและมั่นคงดังเช่นเมืองต่าง ๆ เคยเป็นมา มีการประเมินจำนวนนักรบฝ่ายซ้ายศึกกันใหม่ และพบว่าไม่มีมากกว่า 223,000 คน มีการบรรยายว่าวิญญูของพวกเวียดกงตกต่ำลงอย่างมาก และพวกเวียดกงที่หนีทัพมีอัตราสูงกว่า ตรงข้ามกับกองทัพของไซ่ง่อนซึ่งทหารวิญญูติและอัตราการหนีทัพต่ำกว่า มีการกล่าวว่าความสามารถในการสู้รบของกองทัพไซ่ง่อนกำลังดีขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้หมายความว่าศัตรูซึ่งฝ่ายแพ้ในการรบทุกครั้ง ไม่สามารถริเริ่มปฏิบัติการที่สำคัญทางทหารใด ๆ ได้อีกต่อไป โฆษกทหารของอเมริกาซึ่งมองเห็น “แสงสว่างที่ปลายอุโมงค์” อีกครั้งหนึ่งกล่าวทำนายว่า อาจถอนทหารอเมริกันบางพวกออกไปได้บ้างในอนาคตอันใกล้

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1968 การโจมตีในวันเทศกาลเทตของฝ่ายซ้ายศึก ซึ่งเพิ่งผ่านไปไม่กี่วัน ได้ทำลายภาพอันสดใสแต่ไร้คิดลงอย่างสิ้นเชิง เวียดกงและเวียดนามเหนือ คงจะดำเนินการเตรียมมาเป็นเวลาหลายเดือน โดยที่หน่วยสืบราชการลับอเมริกันและเวียดนามใต้หลายแห่งมิได้สืบทราบมาก่อนเลย และไม่มีสักขณะเดียวที่ประชาชนจะแพร่พรายให้รู้ สามารถเข้าตีเมืองต่าง ๆ และที่มั่นทาง

* วันปีใหม่ของชาวเวียดนาม

ทหารไม่น้อยกว่า 102 แห่ง การครั้งนี้แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไซ่ง่อนไม่สามารถควบคุมบริเวณใดในประเทศได้จริง ๆ หรือไม่มีบริเวณใดที่กองทัพ “พันธมิตร” จะรักษาไว้ได้โดยปลอดภัยพ้นจากการโจมตี ในไซ่ง่อนซึ่งมีการต่อสู้ในถนนอยู่ประมาณเกือบ 2 สัปดาห์ พวกเขาเวียดกงถึงกับสามารถบุกเข้าไปในสถานทูตอเมริกัน ในช่วงแรกที่เข้าโจมตี ในเมืองหลวงเก่าแห่งจักรวรรดิคือ เว้ ต้องใช้เวลาถึงเกือบ 4 สัปดาห์ และเมืองถูกทำลายลงเกือบหมดด้วยปืนใหญ่และการทิ้งระเบิดโจมตีของอเมริกัน ก่อนที่นักรบฝ่ายข้าศึกที่เชี่ยวชาญและไม่ยอมแพ้จำต้องถอยออกไป ทั้งกรุงเว้ หลายส่วนของไซ่ง่อน และเมืองอื่น ๆ อีกหลายเมืองประสบชะตาเดียวกับเมืองเบนเตรอ ในที่ราบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำโขง นายทหารอเมริกันผู้หนึ่งกล่าวถึงเมืองเหล่านี้ว่า “เราต้องทำลายเมืองเพื่อช่วยเมืองนั้นไว้” พลเรือนหลายพันคนต้องเสียชีวิต ในรายงานฉบับหนึ่งจากไซ่ง่อนที่ตีพิมพ์ในหนังสือพิมพ์นิวยอร์กเกอร์ ลงวันที่ 23 มีนาคม ค.ศ. 1968 โรเบิร์ต แซฟเพลนเขียนว่า “พลเรือนเกือบ 4 พันคนถูกฆ่าตายที่เว้ ส่วนมากเพราะการโจมตีทางอากาศและปืนใหญ่ของอเมริกัน” ครอบครัวยังนับไม่ถ้วนทั่วทั้งประเทศไม่มีที่อยู่อาศัย และมีคนเพิ่มมากกว่า 600,000 คนจากจำนวนที่มีอยู่แล้วกว่า 2 ล้านคน ซึ่งกำลังทนทุกข์ทรมานอยู่ในค่ายลี้ภัยที่ยากลำบาก

ความคิดของทหารอเมริกันในระดับต่ำสุดเท่านั้น (ซึ่งดูจะทำให้ทหารระดับบังคับบัญชาสูงสุดเชื่อ) ที่ทำให้มีการสรุปว่าในการโจมตีวันเทศกาลเทต ข้าศึกต้องประสบความพ่ายแพ้อย่างยับเยิน กล่าวกันว่า เมื่อฮานอยเห็นว่าเป้าหมายของตนดูเหมือนจะเสียแล้วจึง “สู้แบบหัวชนฝา” และพ่ายแพ้แม้ว่าจะได้ทุ่มเททุกสิ่งที่มีอยู่ลงไปใน การจลาจลของประชาชนเพื่อต่อต้านรัฐบาลไซ่ง่อนที่กล่าวกันว่าผู้นำฝ่ายข้าศึกหวังพึ่งนั้นมิได้เกิดขึ้น มิได้มีการสูญเสียเมืองใดแม้แต่เมืองเดียวให้แก่พวกเวียดกงไปตลอดกาล พวกเวียดกงเคยแพ้ชนะแค่นั้นในปลายเดือนมกราคม ในต้นเดือนมีนาคมก็ยังคงอยู่แค่นั้น อย่างไรก็ตามในเดือนกุมภาพันธ์เท่านั้น นักรบฝ่ายข้าศึกจำนวน 50,000 คนถูกฆ่าตาย และแม้ว่าฝ่ายข้าศึกจะมีคนบาดเจ็บเพียงสองต่อคนตายหนึ่งคน ความสูญเสียทั้งหมดรวมกันแล้วอาจเป็น 150,000 คนหรือมากกว่าสองในสามของกำลังที่มีอยู่ทั้งหมด

แต่ประชาชนอเมริกันไม่ยากเชื่ออีกต่อไปแล้ว ในคำแถลงของบรรดาผู้ที่พยายามกันมาหลายปีแล้วที่จะพิสูจน์ว่า ทุกสิ่งทุกอย่างในสงครามเวียดนามดำเนินไปด้วยดี ภาพอันสดใสที่ทางการวาดไว้ไม่ได้รับความเชื่อถืออย่างที่เคยเป็นมาแต่ก่อน และการโฆษณาชวนเชื่อโดยอาศัยภาพนั้นอย่างน้อยก็พิสูจน์ให้เห็นว่าไม่มีผลไปชั่วคราว ข้อสรุปที่คนอเมริกันจำนวนหลายล้านคนได้จากการโจมตีวันเทศกาลนั้นไม่มีอะไรมากถึงกับก่อให้เกิดสถานการณ์ใหม่จริง ๆ และเป็นสถานการณ์ที่น่าวิตกมากมายอะไร การโจมตีนั้นทำให้คนตระหนักทันทีว่าสถานการณ์น่าวิตกจริง ๆ มาโดยตลอดมากกว่า ทั้งก่อนการโจมตีครั้งนั้นตลอดจนหลังการโจมตีแล้ว สาธารณชนได้เรียนรู้ว่าข้าศึกมิได้อ่อนกำลังลงเพราะการแทรกแซงอย่างหนักของทหารอเมริกตลอดเวลา 3 ปี และดูจะเชื่อว่าข้าศึกไม่มีวันแพ้แน่นอน เกือบจะชั่วคืนเดียวการโจมตีวันเทศกาลเทตลบถล่มภาพที่รัฐบาลได้วาดไว้ในปลายปี ค.ศ. 1967 พร้อมกับย้ำให้เห็นว่าเกือบทุกสิ่งทั้งที่นักวิจารณ์รัฐบาลได้เคยกล่าวมาตลอดเวลา 3 ปีที่ผ่านมาเป็นความจริง

ผลลัพธ์ก็คือ เดือนกุมภาพันธ์และ มีนาคม เป็นเวลาที่รายงานต่าง ๆ ที่เปิดเผยข้อเท็จจริงและคำวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงพุ่งพรวดออกมาในหน้าหนังสือพิมพ์และในรัฐสภาอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน ทั้งหมดนี้ทำให้สาธารณชนอเมริกันไม่จำเป็นต้องแสวงหาสิ่งที่นักโฆษณาชวนเชื่อของฮานอยได้เคย

กล่าวไว้ ข้าข้ออ้างของคนเหล่านั้นยิ่งพิศดารกว่าข้ออ้างของนักโฆษณาชวนเชื่อในไซ่ง่อนและวอชิงตันเสียอีก ตามข่าวหนังสือพิมพ์ภาษาอังกฤษชื่อเวียดนาม คูรีเอ ของฮานอย ลงวันที่ 12 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1968 พวกเขาเรียกได้ว่าฆ่าชาวอเมริกันและทหาร “หุ่น” จำนวน 40,000 คน จับหรือขับไล่ทหารไซ่ง่อนจำนวน 200,000 คน ทำลายเครื่องบินและเฮลิคอปเตอร์ 1,500 ลำ รวมทั้งพาหนะทหารอีก 4,000 คัน และยึดได้ระเบิด ลูกกระเบิด และกระสุนเป็นจำนวน 1 ล้านตัน

เรื่องที่สำคัญต่อสาธารณชนอเมริกันมากกว่าข้ออ้างของข้าศึกที่รู้จักกันเป็นส่วนน้อยนี้ก็คือ การที่วอชิงตันยอมรับเป็นทางการและมีการเปิดเผยในหน้าหนังสือพิมพ์อเมริกัน ความเสียหายของฐานทัพและเครื่องมือทางทหารของสหรัฐอเมริกาและเวียดนามใต้ ตลอดจนจำนวนผู้บาดเจ็บและล้มตายในหมู่พวกพันธมิตรนั้นไม่มีสิ่งใดเทียบเท่าจริง ๆ ทางราชการยอมรับสิ่งหนึ่งซึ่งแม้จะล่าช้า แต่ก็ให้เงื่อนไขได้ว่า ความเสียหายครั้งนี้มีมาน้อยเพียงใด เครื่องบินไม่น้อยกว่า 800 ลำได้รับความเสียหายบนพื้นดิน และถูกทำลายไปโดยสิ้นเชิงถึง 200 ลำ ในช่วงแรกที่เริ่มการโจมตีครั้งนั้น

ความเสียหายเหล่านี้อาจทดแทนได้อย่างรวดเร็วโดยไม่ต้องสงสัย การชะงักงันทางการเมืองอันเป็นผลของการโจมตีวันเทศกาลเทศที่รัฐบาลไซ่ง่อนต้องประสบนั้นเป็นสิ่งที่มิอาจแก้ไขได้ ผู้สื่อข่าวอเมริกันในเวียดนามรายงานเกือบเป็นเสียงเดียวกันว่า โครงสร้างทางการบริหารของไซ่ง่อนเสียหายอย่างหนัก และแผนสงบศึกต้องหยุดชะงักลง และกลุ่มที่เรียกว่าพัฒนาแบบปฏิวัตินั้นก็หนีออกจากหมู่บ้านที่พวกเขาต้องป้องกัน หรือมิฉะนั้นก็ถูกเรียกกลับมาช่วยป้องกันเมืองที่ถูกคุกคาม และผลลัพธ์ก็คือบริเวณชนบทจำนวนมากได้กลับไปตกอยู่ใต้ครอบครองของพวกเขาอีก ในบริเวณต่าง ๆ เหล่านี้เองที่พวกเขาเรียกได้ว่าชัยชนะ ตามข่าวของ ชาร์ลส์ มอร์ ในหนังสือพิมพ์นิวยอร์ก ไทมส์ ลงวันที่ 20 มีนาคม ค.ศ. 1968 ว่า สามารถทดแทนความสูญเสียที่ได้รับในการโจมตีนั้นได้สำเร็จอย่างเต็มที่ กล่าวกันว่า มีจำนวนถึง 40,000 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่ “เจ้าหน้าที่ข่าวกรอง (อเมริกัน) บางคนยังคงได้เถียงอยู่” โรเบิร์ต แซพเพลน กล่าวในบทความลงในหนังสือนิวยอร์กเกอร์ว่า ในต้นเดือนมีนาคม พวกเขาเรียกเกณฑ์ทหารใหม่อย่างน้อยถึง 30,000 คน

นักข่าวผู้ที่รู้เรื่องราวดีทั้งสองคนนี้ ยังได้เขียนเกี่ยวกับผลทางจิตวิทยาของการโจมตีในเทศกาลเทศที่มีต่อพวกเขาเวียดนามที่มีไซคอมมิวนิสต์ในไซ่ง่อนและในเมืองอื่น ๆ ปฏิกริยาต่าง ๆ มีตั้งแต่การเพิ่มกิจกรรมที่เป็นกลางจนถึงการเตรียมพร้อมที่จะหนี และหนีทัพไปพร้อมกับพวกเขาเรียก เจ้าหน้าที่อเมริกันคนหนึ่งบอกแก่ชาร์ลส์ มอร์ว่า เป็นครั้งแรกที่เยาวชนในเมืองจำนวนเล็ก ๆ จำนวนหนึ่ง “เอาใจออกห่าง” หรือหนีจากเมืองไปพร้อมกับพวกเขาเรียกในระยะสองสามสัปดาห์มานี้ อันเป็นการชี้ให้เห็นว่าชาวเวียดนามบางคนเชื่อว่าพวกเขาเรียกกำลังชนะ มิใช่พ่ายแพ้”

หากข้าศึกเพียงแต่ทดแทนความสูญเสียที่เขาได้รับอย่างดีที่สุดก็อาจได้กำลังเท่าเดิมคืนมาแล้วคือประมาณ 230,000 คน ซึ่งมีรายงานว่าจำนวน 55,000 คนเป็นทหารประจำฝ่ายเวียดนามเหนือ แต่ดูเหมือนว่าทั้งพวกเขาเรียกและเวียดนามเหนือทำได้ดีกว่านั้น ชาร์ลส์ มอร์ เขียนไว้ว่า ในต้นเดือนมีนาคม ค.ศ. 1968 ชาวเวียดนามเหนือมีทหารจำนวนถึง 84,000 คน อย่างไรก็ตามที่ น่าประหลาดใจยิ่งกว่านั้นก็คือ เขารายงานว่ากำลังของข้าศึกรวมทั้งสิ้นตั้งที่องค์การข่าวกรองของส่วนกลางได้ประมาณไว้อยู่ระหว่าง 515,000 คน และ 600,000 คน คำอธิบายที่เถียงไม่ได้เกี่ยวกับตัวเลขที่น่าตกใจนี้ก็คือ การประมาณก่อนหน้านี้นั้นต่ำเกินไป

แต่ไม่ว่าจำนวนที่แท้จริงจะมีสักเท่าใด ซึ่งคุณจะไม่มีข้อเท็จจริงคงมีอยู่ว่าข้าศึกสามารถโจมตีได้ถึง 102 แห่ง ส่วนมากก็จัดว่าเป็นสถานที่ที่มีอาจทำลายลงได้ และบัดนี้กล่าวกันว่าพวกเขาเข้มแข็งขึ้นเป็น 2 เท่าของที่เมื่อก่อนเริ่มการโจมตี

ปฏิกริยาของพวกทหาร ผู้ไม่เคยมีชื่อเสียงในเรื่องความสามารถที่จะเรียนรู้จากประสบการณ์ค่อนข้างจะตรงกันข้าม กล่าวคือ ข้าศึกประสบความสำเร็จมาก แต่เพื่อที่จะเอาชนะพวกเขา จำเป็นต้องมีทหารเพิ่มขึ้นอีก 200,000 คน ซึ่งเป็นคำร้องขอที่ประชาชนอเมริกันไม่สนับสนุน ประชาชนมีแนวโน้มที่จะฟังนักวิจารณ์รัฐบาลที่ใช้การโจมตีวันเทศกาลเทศ เป็นโอกาสที่จะทุ้มการโจมตีให้หนักขึ้น วุฒิสมาชิกอัลเบิร์ต กอร์ กล่าวในวันที่ 17 กุมภาพันธ์ว่า "สหรัฐอเมริกาจะต้องถอนตัวจากความยุ่งยากในเวียดนาม" "เรากำลังทำลายประเทศที่เราประกาศว่าเรากำลังช่วย" ในการอภิปรายของวุฒิสมาชิกในวันที่ 7 มีนาคม วุฒิสมาชิก ฟูลไบร์ท เรียกร้องให้ปรึกษารัฐสภาก่อนที่จะส่งทหารรุ่นใหม่ไปยังเวียดนาม โรเบิร์ต เอฟ เคนเนดี กล่าวว่าเป็นการ "ผิดศีลธรรมและยอมไม่ได้" ที่จะทำสิ่งที่อเมริกากำลังกระทำอยู่ในเวียดนามต่อไป และไมค์ แมนสฟิลด์ เตือนไม่ให้มีการขยายขอบเขตของสงครามออกไปอีกในอนาคต โดยแถลงว่า "เราอยู่ผิดที่และเรากำลังสู้รบในสงครามผิดชนิดด้วย" แมนสฟิลด์ยังกล่าวต่อไปอีกว่าเขาคงจะไม่ออกเสียงสนับสนุนข้อตกลงตั้งเกีย (ซึ่งประธานาธิบดีอาคัยเป็นรากฐานที่จะดำเนินขยายขอบเขตของสงครามต่อไป) หากขณะนั้นเขาได้รู้ในสิ่งที่เขารู้ขณะนี้

หนังสือพิมพ์เริ่มสะท้อนให้เห็นความโกรธแค้น ความกังวล และอารมณ์ที่แปรเปลี่ยนไปของประเทศด้วย สิ่งที่สำคัญในการที่หนังสือพิมพ์ประเมินฐานะของอเมริกาในเวียดนามอีกครั้งหนึ่ง ก็คือ บทความอันยืดยาวในหนังสือพิมพ์นิวสวีค ฉบับวันที่ 18 มีนาคม ซึ่งอ้างว่าแม้เจ้าหน้าที่ของอองซิงตันเอง ในฐานะส่วนตัวก็ "ยอมรับว่าสหรัฐอเมริกาประสบความสำเร็จอย่างน่าตกใจ" สิ่งที่ต้องการเวลานี้คือ "ความกล้าที่จะเผชิญกับความจริง" นั่นก็คือ "สิ่งที่สหรัฐอเมริกาควรหวังที่จะทำได้ในเวียดนามเวลานี้ คือ การรบที่ไม่มีใครแพ้ใครชนะเท่านั้นเอง" และของอองซิงตันจะต้องแสวงหาทางตกลงโดยสันติ แม้ว่าการกระทำเช่นนี้จะต้องมีการเสียก็ตาม "เพราะเมื่อการเสียแบบนี้ถูกนำไปเปรียบกับค่าที่สูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งสหรัฐอเมริกาจะต้องจ่ายเพราะความบาดหมางภายในประเทศ และความไร้สมรรถภาพในระดับนานาชาติหากตกลงกันไม่ได้ ซึ่งจะเป็นโอกาสให้ใคร ๆ เห็นว่าคอมมิวนิสต์เวียดนามได้ดูจะเลวร้ายน้อยกว่าในบรรดาสองพวกที่เลวร้ายมากพอสมควร" อีกสัปดาห์หนึ่งต่อมานิวสวีค ซึ่งเห็นด้วยอย่างชัดแจ้ง อ้างหนังสือพิมพ์วอลล์ สตรีท เจอร์เนล ที่เป็นอนุรักษนิยมว่า "เราคิดว่าประชาชนอเมริกันควรเตรียมพร้อมที่จะรับ หากยังมีได้ทันเตรียมตัวว่าในอนาคตความพยายามในเวียดนามอาจพังทลายลง"

สัญญาณที่ไม่ผิดพลาดอีกประการหนึ่งของความรู้สึกที่แปรเปลี่ยนไปของคนในประเทศ คือ ความสำเร็จโดยมิได้คาดหมายของ "ผู้ใฝ่สันติภาพ" คือ วุฒิสมาชิกวูจิ้น แมคคาร์ที ในการประชุมเพื่อเลือกผู้ที่จะถูกส่งเข้าสมัครรับเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีของพรรคดีโมแครท ที่นิวแฮมเชอร์ ในช่วงระยะข้ามคืน แมคคาร์ทีก็กลายเป็นคู่แข่งที่น่ากลัวที่จะได้รับการแต่งตั้ง จนทำให้โรเบิร์ต เคนเนดีไม่รีรออีกต่อไปที่จะประกาศตนเป็นผู้สมัครแข่งรับเลือกตั้งคนหนึ่งด้วย กล่าวว่าจะต้องเสียคะแนนเสียงจำนวนมากที่เรียกร้องสันติภาพ และการสนับสนุนอย่างกระตือรือร้นของเยาวชนอเมริกันซึ่งผู้ต่อต้านสงครามจะสามารถควบคุมเสียงได้ให้แก่แมคคาร์ที

การแปรเปลี่ยนความรู้สึกของประชาชนอเมริกันในครั้งนี้ คงจะเป็นเหตุผลใหญ่ที่ประธานาธิบดี

จอห์นสัน ตัดสินใจแสวงหาทางออกให้แก่ประชาชนและให้แก่ตนเอง จากความยุ่งยากภายในประเทศ และระหว่างประเทศซึ่งนโยบายเวียดนามของเขาได้สร้างเอาไว้ สิ่งที่เขาบอกเป็นครั้งแรกว่าเขามุ่งหน้าไปทางใดก็คือ ครั้งแรกเมื่อเขาปฏิเสธที่จะขยายขอบเขตสงครามให้กว้างขึ้นด้วยการส่งทหารอเมริกันจำนวนอีก 200,000 คนเข้าไปในเวียดนาม แทนการนั้นเขากลับตัดสินใจให้พลเอกเวสท์ มอร์แลนด์ พ้นจากตำแหน่งแม่ทัพสหรัฐอเมริกา ต่อมาเขาก็ออกประกาศอย่างน่าตื่นเต้นว่าเขาจะไม่สมัครเข้ารับเลือกตั้งอีก พร้อมกับมีคำสั่งจำกัดการทิ้งระเบิดโจมตีในเวียดนามเหนือ ซึ่งเห็นได้ชัดว่าเป็นก้าวแรกที่น่าไปสู่การเจรจาตกลงอย่างจริงจังกับฮานอย

หลังจาก 4 สัปดาห์ที่ถกเถียงกันเกี่ยวกับสถานที่ประชุมซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั้ง 2 ฝ่าย การเจรจาดกกลางระหว่างวอชิงตันและฮานอยก็เริ่มขึ้นในวันที่ 13 พฤษภาคมที่กรุงปารีส ไม่มีใครทำนายได้ว่าจะกินเวลานานเท่าใดและผลจะออกมาในรูปใด แต่พวกเขาอาจประสบความสำเร็จซึ่งจะเป็นการชิงดีกันหน้าก่อนที่สงครามจะรุนแรงขึ้น พร้อมกับอันตรายทั้งหมดที่คุกคามสันติภาพของโลก โดยมีเงื่อนไขเพียงประการเดียว คือ หากวอชิงตันเต็มใจที่จะยอมรับสันติภาพแบบการประนีประนอม โดยให้สิทธิแก่แนวหน้าปลดปล่อยแห่งชาติที่จะเข้าร่วมในชีวิตการเมืองในเวียดนามได้อย่างเสรี

มิถุนายน ค.ศ. 1968

คำอธิบายเชิงอรรถ

1. แนะนำประเทศเวียดนาม

(หน้า 3 - 14)

1. ดู L. Arousseau, "Notes sur les origines du peuple annamite." **Bulletin de l'Ecole Francaise d'Extrême Orient**, ฉบับที่ XXIII, หน้า 263 และหน้าต่อไป ; Jeanne Cuisinier, **Les Muongs: Géographie humaine et sociologie** (ปารีส, 1948) ; Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam: Histoire et civilisation** (ปารีส, 1955).
2. ดูหนังสือของ Charles Robequain, เรื่อง **L'Indochine** (พิมพ์ครั้งที่ 3, ปารีส, 1952), หน้า 40 ; Le Thanh Khoi, **op. cit.**, หน้า 52.
3. Paul Mus, **Viet-Nam: Sociologie d'une guerre** (ปารีส, 1950), หน้า 236.
4. See Le Thanh Khoi, **op. cit.**, หน้า 20.

2. พันปีภายใต้การปกครองของจีน

(หน้า 15 - 27)

1. ดูหนังสือของ Pierre Huard และ Maurice Durand, เรื่อง **Connaissane du Viet-Nam** (ปารีส และซานออย, 1954), หน้า 7-8 ; Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam**, หน้า 82-83.
2. D.G.E. Hall, **A History of South-East Asia** (นิวยอร์ก, 1955), หน้า 8.
3. ดูหนังสือของ Duong Quang Ham, เรื่อง **Leçon d'histoire d'Annam à l'usage des élèves des cours moyen et supérieur des écoles franco-annamites** (ซานออย, 1927), หน้า 13.
4. René Grousset, **The Rise and Splendor of the Chinese Empire** (Berkeley, Calif., 1953), หน้า 60.

3. แก้วร้อยปีแห่งอิสรภาพและความเจริญ

(หน้า 28 - 40)

1. ดูหนังสือของ Le Thanh Khoi, เรื่อง **Le Viet-Nam**, หน้า 140.
2. ดูหนังสือของ D. G. E. Hall, เรื่อง **A History of South-East Asia**, หน้า 359 และหน้าต่อ ๆ ไป.
3. Charles B. Maybon, **Histoire moderne du pays d'Annam (1592-1820)** (ปารีส, 1920).

4. นักเผยแพร่ศาสนา พ่อค้าและผู้เข้ายึดครอง (หน้า 41 - 55)

1. D. G. E. Hall, **A History of South-East Asia**, หน้า 206.
2. *Ibid.*, หน้า 202.
3. ดูหนังสือของ John Crawfurd, เรื่อง **Journal of an Embassy from the Governor General of India to the Courts of Siam and Cochin China; Exhibiting a View of the Actual State of Those Kingdoms** (ลอนดอน, 1830), ฉบับที่ II, ภาคผนวก, หน้า 443, 445.
4. ดูบทความเรื่อง "Les Européens qui ont vu le Vieux Hue: Cristoforo Bomi," **Bulletin des Amis du Vieux Hué**, กรกฎาคม-ธันวาคม 1931, หน้า 308.
5. ดูหนังสือของ Alexander de Rhodes, เรื่อง **Voyages et Mission** (ลีลล์, 1884), หน้า 66-67.
6. บันทึกความทรงจำของ แซงต์ ฟาลล์ นั้นไม่เคยพิมพ์ขึ้น แต่ส่วนใหญ่ปรากฏอยู่ในหนังสือ **Histoire naturelle, civile et politique du Tonkin** ของ Abbé Richard, 2 เล่ม (ปารีส, 1778).
7. Georges Taboulet, **La geste Française en Indochine**, 2 เล่ม (ปารีส, 1955 และ 1956), หน้า 146.
8. Henri Cordier, **Histoire générale de La Chine et de ses relations avec les pays étrangers depuis les plus ancien jusqu' à la chute de la dynastie Mandchoue** (ปารีส, 1920), หน้า 226.
9. Taboulet, *op. cit.*, หน้า 210.
10. L. E. Louvet, **La Cochinchine religieuse**, 2 เล่ม (ปารีส, 1885), ฉบับที่ II, หน้า 41 และหน้าต่อไป.

5. การครอบครองอินโดจีนของฝรั่งเศส (หน้า 56 - 73)

1. John F. Cady, **The Roots of French Imperialism in Eastern Asia** (ไอซากา, นิวยอร์ก, 1954), หน้า 33-40.
2. สำหรับคำสังสัย ให้ดูหนังสือ **La geste française en Indochine** ของ Georges Taboulet หน้า 349-52.
3. Cady, *op. cit.*, หน้า 29.
4. Taboulet, *op. cit.*, หน้า 361.
5. Cady, *op. cit.*, หน้า 32.

6. **Ibid.**, หน้า 79.
7. Adrien Launay, **Histoire générale de la Société des Missions Etrangères de puis sa fondation jusqu' à nos jours**, 3 เล่ม (ปารีส, 1894), ฉบับที่ III, หน้า 219-22.
8. Taboulet, **op. cit.**, หน้า 384-86.
9. ดู Cady, **op. cit.**, หน้า 99.
10. ให้ดูจดหมายของมาควิส เดอ กูร์ซี ถึงรัฐมนตรีต่างประเทศฝรั่งเศส ในหนังสือของ Taboulet ที่กล่าวมาข้างต้น หน้า 387.
11. **Ibid.**, หน้า 349.
12. **Ibid.**, หน้า 406.
13. **Ibid.**, หน้า 404.
14. ดู **Ibid.**, หน้า 407.
15. A. Thomazi, **La conquête de l'Indochine** (ปารีส, 1934), หน้า 32.
16. Cady, **op.cit.**, หน้า 277.
17. Charles Gosselin, **L'empire d'Annam** (ปารีส, 1904), หน้า 89.
18. Taboulet, **op.cit.**, หน้า 694.
19. P. Boudet, อ้างมาจากหนังสือของ "Francis Garnier, เรื่อง **"Cahiers de l'Ecole Française d'Extrême-Orient**, เล่มที่ 20-21, 1939, หน้า 46.
20. ให้ดูจดหมายของพลเรือตรี ดอร์นัว เดือนกันยายน ค.ศ. 1873 ในหนังสือของ Taboulet ที่กล่าวมาแล้ว หน้า 699-70.
21. ดู **Ibid.**, หน้า 738.
22. Gosselin, **op.cit.**, หน้า 183.

6. การก่อตั้งอินโดจีนของฝรั่งเศส

(หน้า 77 - 87)

1. ตามหลักฐานของพลเรือตรี ริเออนิเอร์ ที่ปอแล็ง วีอาล อ้างถึงในหนังสือเรื่อง **Les premières années de la Cochinchine**, (ปารีส, 1874), และหนังสือของ Jean Chesneaux, เรื่อง **Contribution à l'histoire de la nation vietnamienne** (ปารีส, 1955), หน้า 155.
2. Paul Doumer, **L'Indo-Chine française : Souvenirs** (ปารีส, 1903), หน้า 85.
3. **Ibid.**, หน้า 314.
4. **Ibid.**, หน้า 315.
5. **Ibid.**, หน้า 335, 363.

6. Virginia Thompson, **French Indo-China** (ลอนดอน, 1937; นิวยอร์ก, 1967), หน้า 206.
7. André Masson, **Histoire de l'Indochine** (ปารีส, 1950), หน้า 99.

7. วิธีการและจุดมุ่งหมายในการปกครองของฝรั่งเศส (หน้า 88 - 110)

1. จากปาฐกถาเรื่องหนึ่งที่แสดงในงานแข่งขันของผู้มีความรู้ที่นามดินท์ ในหนังสือประวัติศาสตร์อินโดจีน ขององเดร มาสซ็อง หน้า 99.
2. Virginia Thompson, **French Indo-China**, หน้า 84.
3. **Ibid.**, หน้า 82.
4. Jean Ajalbert, **L'Indochine en péril** (ปารีส, 1906), หน้า 64.
5. Ajalbert, **Les destinées de l'Indochine** (ปารีส, 1909 ?), หน้า 297.
6. สำหรับผลงานใหม่ ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้ ดู Bernard B. Fall, เรื่อง **The Two Viet-Nams: A Political and Military Analysis** (ปรับปรุงแก้ไขครั้งที่ 2, นิวยอร์ก, 1967); และหนังสือของ Paul Isoart, เรื่อง **Le phénomène national vietnamien: De l'indépendance unitaire à l'indépendance fractionnée** (ปารีส, 1961); และหนังสือของ Donald Lancaster, เรื่อง **The Emancipation of French Indochina** (ลอนดอนและนิวยอร์ก, 1961).
7. วุฒิสมาชิก ไอแซ็ค ประธานสภาอาณานิคมแห่งชาติ (1889-90) ที่ Raymond F. Betts กล่าวถึงในหนังสือเรื่อง **Assimilation and Association in French Colonial Theory: 1890-1914** (นิวยอร์ก, 1961), หน้า 31.
8. ดูหนังสือของ Stephen H. Roberts, เรื่อง **History of French Colonial Policy: 1870-1925**. 2 เล่ม (ลอนดอน, 1920), หน้า 103.
9. Betts, **op.cit.**, หน้า 23, และหน้า 180, หมายเหตุที่ 28.
10. ดูปาฐกถาต่าง ๆ ของ Jules Ferry และรวมผลงานเขียนของเขาใน **Discours et opinions de Jules Ferry**, 5 เล่ม (ปารีส, 1895-98), ผลงานที่สำคัญของ Pierre-Paul Leroy-Beaulieu คือ **De la colonisation chez les peuples modernes** (ปารีส, 1874).
11. Leroy-Beaulieu, **op.cit.**, (พิมพ์ครั้งที่ 2 ปารีส, 1882), หน้า viii.
12. Jules Blois, "Les anglais dans l'Indie," **Revue bleue**, ฉบับที่ XIX, วันที่ 11 เมษายน 1903, 477; cited by Betts, **op.cit.**, หน้า 44.
13. Jules Hamand, **Domination et colonisation** (ปารีส, 1910), หน้า 12.
14. ในเรื่อง **Essai sur la colonisation** (ปารีส, 1907), เป็นเอกสารที่ Regismanset เขียนขึ้นในนามปากกาว่า Charles Siger.

15. ดูหนังสือของ Betts, *op.cit.*, หน้า 147.
16. ดูหนังสือของ Auguste Billiard, เรื่อง **Politique et organisations coloniales** (ปารีส, 1899).
17. Henri Brunschwig, **La colonisation française** (ปารีส, 1949), หน้า 276-77.
18. Albert de Pouvourville, **Les défenses de l'Indochine et la politique d'association** (ปารีส, 1905), หน้า 112-13.
19. Henri Lorin, "La sécurité de l'Indochine," **Dépêche Coloniale**, วันที่ 28 มีนาคม ค.ศ. 1905.
20. "La défense de l'Indochine, rapport Deloncle," **Dépêche Coloniale**, วันที่ 10 พฤษภาคม ค.ศ. 1905.
21. ปาฐกถาของ Etienne Clementel ที่แสดงในงานเลี้ยงประจำปีของสหพันธ์หนังสือพิมพ์อาณานิคมของฝรั่งเศส กล่าวไว้ใน **Dépêche Coloniale** วันที่ 28 เดือนมีนาคม ค.ศ. 1905.
22. **Journal Officiel**, เมษายน 1909, ที่ B. Camilli, อ้างถึงในหนังสือ **La représentation des indigènes en Indochine** (ปารีส, 1914), หน้า 1.
23. โฉมหน้าในระยะต้นของ Sarraut ให้ดูหนังสือของ Claude Farrère เรื่อง **Les civilisés** (ปารีส, 1921).
24. Joost van Vollenhoven (มกราคม 1914 – มีนาคม 1915); Ernest Nestor Roume (มีนาคม 1915 – พฤษภาคม 1916); Eugène Jean Charles (พฤษภาคม 1916 – มกราคม 1917).
25. Thompson, *op.cit.*, หน้า 88.
26. ตัวอย่างเช่น ทอมัส วี เอนนิส เขียนไว้ว่า "ข้าหลวงใหญ่อายุ 39 ปี ไม่ยอมให้กลุ่มทหารอินโดจีนเป็นผู้จูงมุก เพราะเป็นพวกที่พยายามจะนำเขาไปร่วมโครงการผสมกลมกลืน เพื่อแก้ปัญหาความยุ่งยาก เพื่อต่อต้านการเรียกร้องของพวกเหล่านั้น เขาประกาศว่าเขารอคอยที่จะเห็นวันที่ชาวอินโดจีนจะได้รับการยอมรับเข้าเป็นพี่น้องในครอบครัวฝรั่งเศส"
(**French Policy and Developments in Indochina**, ซิกาโก, 1936 , หน้า 102).
27. ในหนังสือเรื่อง **French Colonization on Trial**, Delected Works โยจินิมท์เล่ม 2 (ชานอย, 1960 และ 1961), โย ตั้งข้อกล่าวหาต่อซาโรท์.
28. Ennis, *op.cit.*, หน้า 103.
29. Roberts, *op.cit.*, หน้า 660.
30. Philippe Devillers, **Histoire du Viet-Nam de 1940 à 1952** (ปารีส, 1952), หน้า 43.
31. **Le Temps**, วันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 1926.
32. ปาสกิเออเขียนประวัติศาสตร์เวียดนามที่มีชื่อว่า **L'Annam d'autrefois** (ปารีส, 1930), ที่นิยมอ่านกันอย่างแพร่หลาย เป็นการเล่าเรื่องอารยธรรมเวียดนามอย่างผิวเผินและดูแคลน.

8. ขบวนการต่อสู้เพื่อชาติ (หน้า 111 - 119)

1. Charles Gosselin, **L'empire d'Annam**, หน้า 271.
2. Baille, **Souvenir d'Annam** (ปารีส, 1891), หน้า 72.
3. ดูหนังสือของ Jean Chesneaux, เรื่อง **Contribution à l'histoire de la nation vietnamienne**, หน้า 141, และหนังสือของ Paul Isoart, เรื่อง **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 153.
4. Nguyen Van Thai และ Nguyen Van Mung, **A Short History of Vietnam** (ไซ่ง่อน, 1958), หน้า 305.
5. ตามหลักฐานของ Chesneaux (ที่กล่าวถึงแล้ว หน้า 139) ปีเกิดต้องถูกปลดเพราะส่งรายงานแต่สิ่งที่ดี ๆ ไปยังปารีสไม่ขาดสาย.
6. ทฤษฎีสำคัญ ๆ ของขุนยัดเซนนั้นปรากฏอยู่ใน “**Three Principles of the People**” ที่ เอฟ ดับบลิว ไพรซ์ เป็นผู้แปล (เซียงไฮ้, 1927), และ “**Outlines of National Reconstruction**” ที่ อี บี เอส ลี และ เอส เอส เซา เป็นผู้แปล (นานกิง, 1929).
7. ข้อความนี้ได้มาจากบทความของ เคา ตรินห์ นัท ในหนังสือพิมพ์ “ไค เต้า” (การปฏิรูป) (ฮานอย) วันที่ 30 ตุลาคม 1948 ในเรื่องชื่อว่า “**Mot Viec Bi Mat Chua Ai No Ra**” (ความลับที่ไม่เคยเปิดเผย) สำหรับข้อความที่ไม่สู้ยกย่องโฮจิมินห์นัก ให้ดู ที่ เจ ฮันนี่ (บรรณาธิการ) ในเรื่อง **North Vietnam Today : Profile of a Communist Satellite** (นิวยอร์ก, 1962), หน้า 4.

9. กำเนิดของลัทธิชาตินิยมและลัทธิคอมมิวนิสต์ (หน้า 120 - 136)

1. ผลงานสำคัญเกี่ยวกับเรื่องนี้คือ หนังสือของชาลส์ โรเบอะแก็ง เรื่อง **The Economic Development of French Indo-China** (ลอนดอน, 1944).
2. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาอุตสาหกรรม ดูหนังสือของ Paul Isoart เรื่อง **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 264-68.
3. W. MacMahon Ball, **Nationalism and Communism in East Asia** (เมลเบิร์น, 1952), หน้า 70.
4. **Ibid.**, หน้า
5. Pham Quynh, **Les paysans tonkinois à travers les parlers populaires** (ฮานอย, 1930), หน้า 60.

6. Isoart, **op.cit.**, หน้า 180.
7. Virginia Thompson, **French Indo-China**, หน้า 132.
8. See Isoart, **op.cit.**, หน้า 294.
9. Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam**, หน้า 412.
10. ดู Paul Bernard, เรื่อง **Nouveau aspects du problème économique indochinois** (ปารีส, 1934), และ Grégoire Kherian, เรื่อง “La querelle de l’industrialisation,” ใน **Revue Indochinoise Juridique et l’Economique**, ฉบับที่ IV, 1938, เกี่ยวกับการที่ฝรั่งเศสปฏิเสธที่จะตั้งอุตสาหกรรมท้องถิ่นในเวียดนาม ในหนังสือของ Isoart (ที่ได้กล่าวมาแล้ว หน้า 184-91) ก็มีข้อความเกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ เช่นเดียวกับนักเขียนอเมริกันและอังกฤษภายหลังสงครามที่เขียนเกี่ยวกับเอเชียตะวันออกเฉียงใต้.
11. ดูหนังสือของ Isoart, **op. cit.**, หน้า 180, เกี่ยวกับการหาประโยชน์และกำไรจากเหมืองแร่ ดูหนังสือของ Jean Chesneaux, เรื่อง **Contribution à l’histoire de la nation vietnamienne**, หน้า 171, 173 ด้วย.
12. Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 62.
13. **Ibid.**, หน้า 62-63.
14. ข้อความนี้ส่วนใหญ่ได้มาจากหนังสือของ I. Milton Sacks, เรื่อง “**Marxism in Viet Nam**,” และจากหนังสือของ Frank N. Trager (บรรณาธิการ) เรื่อง **Marxism in Southeast Asia : A Study of Four Countries** (แอสตันพอร์ต, แคลิฟอร์เนีย ; 1959), หน้า 113 และ 177, หมายเหตุที่ 26, 27, 28.
15. Isoart, **op.cit.**, หน้า 241.
16. **Ibid.**, หน้า 287.
17. สำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับกระบวนการของการรวมพรรค ดู **Ibid.**, หน้า 287-88.
18. **Ibid.**, หน้า 291.

10. ฝรั่งเศสเสียดินโคจีน (หน้า 137 - 154)

1. สำหรับการถกเถียงปัญหาเกี่ยวกับความช่วยเหลือของอังกฤษและอเมริกา ดู “**Memoirs**” ของ **Cordell Hull** (นิวยอร์ก, 1948); ของ Winston Churchill, เรื่อง **The Second World War** (บอสตัน, 1949); ดู Georges Catroux, เรื่อง **Deux actes du drame indochinois** (ปารีส, 1959); ดู Jean Decoux, เรื่อง **A la barre de l’Indochine : Histoire de mon gouvernement général - 1940 - 1945** (ปารีส, 1952); ดู Paul Isoart, เรื่อง **Le phénomène national**

- vietnamien; ดู Philippe Devillers, เรื่อง **Histoire du Vietnam**; ดู Ellen J. Hammer, เรื่อง **The Struggle for Indochina** (สแตนฟอร์ด, แคลิฟอร์เนีย, 1954).
2. ดู Hammer, **op.cit.**, หน้า 19.
  3. สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมของเหตุการณ์เหล่านี้ ดูหนังสือของ Decoux, **op.cit.**, หน้า 117-22; และหนังสือของ André Gaudel, เรื่อง **L'Indochine française en face du Japon** (ปารีส, 1947), หน้า 92 ด้วย.
  4. Bernard B. Fall, **The Two Viet-Nams**, หน้า 45.
  5. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับกิจกรรมของญี่ปุ่นในเวียดนามในยุคนี้ ดูหนังสือของ Devillers ที่กล่าวมาแล้ว หน้า 88-95.
  6. A.M. Savani, **Visage et image du Sud Viet-Nam** (ไซ่ง่อน, 1955), หน้า 87.
  7. I. Milton Sacks, "Marxism in Viet-Nam," in Frank N. Trager (บรรณาธิการ), **Marxism in South-east Asia**, หน้า 322, หมายเหตุที่ 127.
  8. Fall, **op.cit.**, หน้า 63.
  9. Nguyen Kien Giang, **Les grandes dates du parti de la class ouvrière du Viet-Nam** (ฮานอย, 1960), หน้า 48.
  10. เรื่องราวความสัมพันธ์ของเดียมกับญี่ปุ่น ข้าพเจ้าได้รับทราบจากการสนทนาเป็นส่วนตัวกับชาวเวียดนามผู้หนึ่ง ผู้ซึ่งในขณะนั้นเป็นคนใกล้ชิดกับเดียม (และเป็นญาติสนิทด้วย).
  11. Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam**, หน้า 462.
  12. มีความเห็นแตกแยกออกเป็นสองสำนักเกี่ยวกับลำดับเหตุการณ์เหล่านี้ Jean Chesneaux (**Contribution à l'histoire de la nation vietnamienne**, หน้า 233) กล่าวว่า ไซจิมินห์ตั้งคณะกรรมการปลดปล่อยขึ้น ในวันที่ 7 สิงหาคม และในวันเดียวกันนั้นทหารกองโจรก็ใช้ชื่อ "กองทัพปลดปล่อย" ส่วน Devillers (ในหนังสือที่กล่าวมาแล้ว, หน้า 135) ก็ให้วันที่เดียวกัน และกล่าวเสริมไว้ว่าไซจิมินห์สั่งให้มีการกบฏทั่วไป ในวันที่ 10 สิงหาคม ส่วน Le Thanh Khoi (ในหนังสือที่กล่าวมาแล้ว, หน้า 465) ก็กล่าวถึงวันที่ 7 สิงหาคม ว่าเป็นวันปฏิบัติการ ส่วน Sacks (ในหนังสือที่กล่าวมาแล้ว, หน้า 151) Fall (ในหนังสือที่กล่าวมาแล้ว, หน้า 63) และ Isoart (ในหนังสือที่กล่าวมาแล้ว, หน้า 328) ระบุว่าในวันที่ 13 สิงหาคม คำแถลงเป็นทางการของคอมมิวนิสต์ตรงกับวันที่ที่ข้าพเจ้ากล่าวถึงเอกสารอ้างอิงของฝ่ายเวียดนามเหนือมีดังต่อไปนี้ คือ **Viet-Nam's Fight against Fascism** (1940-1945), และ **Breaking our Chains: Documents on the Vietnamese Revolution of August 1945** (ฮานอย, 1960).
  13. ดู Hammer, **op.cit.**, หน้า 104.

11. ฝรั่งเศสกลับเข้าเวียดนาม (หน้า 155 - 177)

1. Charles de Gaulle, **War Memoirs of Charles de Gaulle** (นิวยอร์ก, 1960), ฉบับที่ III หน้า 163.
2. Jean Sainteny, **Histoire d'une paix manquée** (ปารีส, 1953), หน้า 33.
3. Harold R. Isaacs, **No Peace for Asia** (นิวยอร์ก, 1947), หน้า 235 และหน้าต่อ ๆ ไป.
4. Sainteny, **op.cit.**, หน้า 51.
5. Jean-Michel Hertrich, **Doc Lap ! L'indépendance ou le mort** (ปารีส, 1946), หน้า 49.
6. Sir Anthony Eden, **Full Circle** (บอสตัน, 1960), หน้า 88.
7. Andrien Dansette, **Leclerc** (ปารีส, 1952), หน้า 187.
8. Sainteny, **op.cit.**, หน้า 91, หมายเหตุที่ 1.
9. Paul Isoart, **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 346, หมายเหตุที่ 86, quoting Missi (the official organ of the Catholic missions), เล่มที่ 184, พฤศจิกายน 1954, หน้า 296-98.
10. Ellen J. Hammer, **The Struggle for Indochina**, หน้า 146.
11. I. Milton Sacks, "Marxism in Viet-Nam," in Frank N. Trager (บรรณาธิการ), **Marxism in South-east Asia**, หน้า 157.
12. สำหรับข้อความภาษาอังกฤษที่สมบูรณ์เกี่ยวกับข้อตกลงระหว่างจีนและฝรั่งเศส ในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1946 ดูหนังสือของ Harold R. Isaacs, เรื่อง **New Cycle in Asia** (นิวยอร์ก, 1947), หน้า 166-68.
13. Hammer, **op.cit.**, หน้า 163.
14. **Ibid.**, หน้า 155.
15. Philippe Devillers, **Histoire du Vietnam**, หน้า 228 และหน้าต่อ ๆ ไป.

12. ทางไปสู่สงคราม (หน้า 178 - 197)

1. Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 139.
2. ดูหนังสือของ Ellen J. Hammer, เรื่อง **The Struggle for Indochina**, หน้า 122-23.
3. **Le Monde**, ฉบับวันที่ 13-14 มกราคม 1946.
4. Philippe Devillers, **Histoire du Viet-Nam**, หน้า 224.

5. ดู Paul Isoart, **Le Phénomène national vietnamien**, หน้า 357; และ Devillers, **op.cit.**, หน้า 256-66.
6. ดู Hammer, **op.cit.**, หน้า 167-68.
7. **Ibid.**, หน้า 166-67.
8. Lancaster, **op.cit.**, หน้า 162.
9. สำหรับข้อความที่สมบูรณ์ของข้อตกลงประนีประนอม เมื่อวันที่ 14 กันยายน 1946, โปรดดู “**Notes documentaires et études**,” เล่มที่ 548; และ Jean Sainteny, เรื่อง **Histoire d’une paix manquée**, หน้า 248-52; and Allan B. Cole (บรรณาธิการ), **Conflict in Indochina and International Repercussions : A Documentary History, 1945-1955** (ไอธากา, นิวยอร์ก, 1956), หน้า 46.
10. Hammer, **op.cit.**, หน้า 184, หมายเหตุที่ 10.
11. ดู **Ibid.**, หน้า 150, and Bernard B. Fall, **The Two Viet-Nams**, หน้า 240.
12. ดู Lancaster, **op.cit.**, หน้า 149, and Fall, **op.cit.**, หน้า 208.
13. ดู I. Milton Sacks, “Marxism in Viet Nam,” in Frank N. Trager (บรรณาธิการ), **Marxism in Southeast Asia**, หน้า 161 และ 327, หมายเหตุที่ 181.
14. Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam**, หน้า 467.
15. Troong Chinh, **The August Revolution** (ฮานอย, 1958), หน้า 37.
16. สำหรับรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์นี้ ดูหนังสือของ Pierre Naville, เรื่อง “La guerre du Viet-Nam,” ใน **La Revue Internationale**, 1949, หน้า 113; Devillers, **op.cit.**, หน้า 338, หมายเหตุที่ 7; Le Thanh Khoi, เรื่อง **Le Viet-Nam**, หน้า 471, หมายเหตุที่ 117; Henri Larroue, เรื่อง “Comment a debuté la guerre du Viet-Nam,” ใน **Cahiers Internationaux**, เล่มที่ 40, ตุลาคม, 1952, หน้า 77-78; Dr. Boutbient (บรรณาธิการ), เรื่อง **Rapport de la commission d’enquête parlementaire**; และ **Les origines du conflit franco-vietnamien**, ที่ออกโดยคณะผู้แทนเวียดนามในปารีส, 1948.
17. Hammer, **op.cit.**, หน้า 183, หมายเหตุที่ 6.
18. **Ibid.**, หน้า 183.
19. Devillers, **op.cit.**, หน้า 339-40.
20. ดู **Ibid.**, หน้า 351.
21. **Le Monde**, วันที่ 29 สิงหาคม ค.ศ. 1946.
22. Cole (บรรณาธิการ), **op.cit.**, หน้า 17-18.

13. “ข้อตกลงเบ้าใต้”
(หน้า 201 – 228)

1. Philippe Devillers, **Histoire du Viet-Nam**, หน้า 459.
2. ดู Ellen J. Hammer, **The Struggle for Indochina**, หน้า 191.
3. **Ibid.**, หน้า 199.
4. **Ibid.**, หน้า 189.
5. Andrien Dansette, **Leclerc**, หน้า 216.
6. Jean Lacouture and Philippe Devillers, **La fin d'une guerre : Indochine 1954** (ปารีส, 1960), หน้า 20.
7. Philippe Devillers, “Vietnamese Nationalism and French Policies,” in William L. Holland (บรรณาธิการ), **Asian Nationalism and the West** (นิวยอร์ก, 1953), หน้า 210-11.
8. Paul Mus, **Viet-Nam**, หน้า 315-16.
9. Devillers, **Histoire du Viet-Nam**, หน้า 394, หมายเหตุที่ 1.
10. French Information Service, **Notes documentaires et etudes**, เล่มที่ 752, วันที่ 5 กรกฎาคม ค.ศ. 1947.
11. สำหรับข้อความที่ตัดมาจากปาฐกถาของโบลลาเออร์ที่ฮาดอง ดูหนังสือของ Allan B. Cole (บรรณาธิการ) เรื่อง **Conflict in Indochina and International Repercussions**, หน้า 62-66.
12. Jean Chesneaux, **Contribution à l'histoire de la nation vietnamienne**, หน้า 261.
13. Pierre Dabiezies, **Forces politiques au Viet-Nam** (สำเนา; 1957 ?), หน้า 171.
14. Lacouture and Devillers, **op.cit.**, หน้า 19.
15. **Le Monde**, ฉบับวันที่ 15 พฤษภาคม ค.ศ. 1948 และ Paul Isoart, **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 379. หมายเหตุที่ 166.
16. สำหรับรายชื่อสมาชิก ดูหนังสือของ Devillers, เรื่อง **Histoire du Viet-Nam** หน้า 430, หมายเหตุที่ 1.
17. Devillers, “Vietnamese Nationalism and French Policies.” **op.cit.**, หน้า 236.
18. Hammer, **op.cit.**, หน้า 241.
19. **Ibid.**
20. **Ibid.**, หน้า 245.
21. ดู Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 250.
22. Dabiezies, **op.cit.**, หน้า 187.

14. ความล้มเหลวทางการเมืองและความเสื่อมทางทหาร (หน้า 229 – 257)

1. ดู Edgar O'Ballance, **The Indo-China War, 1945-1954 : A Study in Guerrilla Warfare** (ลอนดอน, 1964), หน้า 112.
2. **Ibid.**, หน้า 82.
3. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องการต่อสู้นี้ ดูหนังสือของ Bernard B. Fall, เรื่อง **Street Without Joy : Insurgency in Indochina, 1946-1963** (แก้ไขปรับปรุงใหม่พิมพ์ครั้งที่ 4 ; แฮริสเบิร์ก, ปารีส, 1964); ดู Lucien Bodard, เรื่อง **La guerre d'Indochine : L'enlèvement** (ปารีส, 1963); ดู J.P. Dannaud, เรื่อง **Guerre morte** (ปารีส, 1954).
4. Cf. Jean Chesneaux, **Contribution à l'histoire de la nation vietnamienne**, หน้า 305.
5. O'Ballance, **op.cit.**, หน้า 116.
6. Fall. **op.cit.**, หน้า 30.
7. เรื่องแปลเป็นภาษาฝรั่งเศสชื่อว่า **"La résistance vaincra"** ออกในซานฮอยใน ค.ศ. 1962 ; ส่วนเรื่องแปลภาษาอังกฤษจะปรากฏอยู่ในหนังสือของ Truong Chinh, เรื่อง **Primer for Revolt : The Communist Takeover in Viet-Nam** (นิวยอร์ก, 1963), พร้อมด้วยคำนำและคำอธิบายของ Bernard B. Fall ฟอลล์ได้กล่าวถึงหนังสือนี้ว่าเป็นการ "แสดงออกซึ่งหลักการของพวกเวียดมินห์อย่างสมบูรณ์"
8. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับการรบทั้งสามครั้งนี้ ดูหนังสือของ O'Ballance, **op.cit.**, หน้า 221-23.
9. Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 221-23.
10. **Ibid.**, หน้า 242.
11. **Ibid.**, หน้า 243.
12. **Ibid.**
13. Jean Lacouture and Philippe Devillers, **La fin d'une guerre**, หน้า 36.
14. Phan Quang Dan อ้างไว้ในหนังสือเรื่อง **The War in Indochina : A Comparative Study of the Vietminh and the French Union** (ตำนาน; 1954), หน้า 26.
15. O'Ballance, **op.cit.**, หน้า 175.
16. Lacouture and Devillers, **op.cit.**, หน้า 23.
17. Le Thanh Khoi, **Le Viet-Nam**, หน้า 490.
18. สำหรับด้านนี้ของสงครามซึ่งไม่ค่อยจะมีใครรู้มากนัก (ต้นฉบับภาษาอังกฤษไม่มี) ดูหนังสือของ Fall ที่กล่าวมาแล้ว โดยเฉพาะในตอนที่เกี่ยวข้องกับ "The Commando Groups" หน้า 262-74.
19. Paul Isoart, **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 394.

20. Bodard, **op.cit.**, หน้า 172.
21. Lancaster, **op.cit.**, หน้า 270.
22. Pierre Dabiezies. **Forces politiques au Viet-Nam**, หน้า 190.
23. สำหรับข้อความภาษาอังกฤษเกี่ยวกับแผนการปฏิรูปที่ดินของแอม ดูหนังสือของ Allan B. Cole (บรรณาธิการ) เรื่อง **Conflict in Indo-China and International Repercussions**, หน้า 166-68.
24. Dabiezies, **op.cit.**, หน้า 190.
25. **Ibid.**, หน้า 196.
26. สำหรับข้อความที่สมบูรณ์เกี่ยวกับมติของวันที่ 17 ตุลาคม ดูหนังสือของ Cole (บรรณาธิการ) กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว หน้า 168-70 และในหนังสือเล่มเดียวกัน ดูคำกล่าวขอใจของเขาได้ต่อผู้แทนทั้งหลาย ซึ่งพระองค์ยอมรับข้อเรียกร้องที่มีอาจปฏิเสธได้อย่างเต็มที่
27. สำหรับรายละเอียดเกี่ยวกับปฏิบัติการจอร์แดน ดูหนังสือของ O'Ballance ที่กล่าวไว้แล้ว หน้า 179-84, และหนังสือของ Fall ที่กล่าวไว้แล้ว หน้า 58-103.
28. Joseph Laniel, **Le drame indochinois : De Dien-Bien-Phu au pari de Genève** (ปารีส, 1957), หน้า 17.

15. สันสงครามอินโดจีนของฝรั่งเศส (หน้า 258 - 278)

1. Paul Isoart, **Le phénomène national vietnamien**, หน้า 383.
2. **Ibid.**, หน้า 384.
3. สำหรับเรื่องราวที่น่าประทับใจที่สุดของชะตากรรมอันน่าสยดสยองของหน่วยทหารเคลื่อนที่ หน่วยที่ 100 ดูหนังสือของ Bernard B. Fall, เรื่อง **Street Without Joy : Insurgency in Indochina, 1946-1963** (ฉบับแก้ไขปรับปรุงใหม่ พิมพ์ครั้งที่ 4, แฮริสเบิร์ก, ปารีส, 1964), หน้า 182-246.
4. ดู ของกระทรวงการต่างประเทศ **Bulletin**, ฉบับที่ XXII เล่มที่ 554 (วันที่ 13 กุมภาพันธ์ 1950), หน้า 244.
5. ดู Dean Acheson, ในปาฐกถาที่สมาคมเครื่องจักรภาพ ที่ซานฟรานซิสโก เมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 1950.
6. Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 293.
7. **The New York Times**, วันที่ 20 เมษายน ค.ศ. 1954.
8. **Ibid.**
9. **Ibid.**, วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1954.

10. Dwight D. Eisenhower, **The White House Years : Mandate for Change** (นิวยอร์ก, 1963), หน้า 351.
11. **The New York Times**, วันที่ 10 เมษายน ค.ศ. 1954.
12. ดู Jean Lacouture and Philippe Devillers, **La fin d'une guerre**, หน้า 217-18. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษไม่มี)
13. **Ibid.**, หน้า 244-45.
14. สำหรับคำแถลงที่สมบูรณ์ของพลเอกเบเนดิกต์ สมิธ โปรดดูหนังสือของ Allen B. Cole (บรรณาธิการ), **Conflict in Indo-China and International Repercussions**, หน้า 175-76.
15. Bernard B. Fall, "The Cease-Fire in Indochina: An Appraisal," ใน **Far Eastern Survey**, กันยายน ค.ศ. 1954.
16. Ton That Thien, อ้างถึงใน "The Geneva Agreements and Peace Prospects in Vietnam," ใน **India Quarterly**, ตุลาคม-ธันวาคม 1956, หน้า 378.
17. **Le Monde**. วันที่ 4 สิงหาคม ค.ศ. 1954.
18. สำหรับข้อความที่สมบูรณ์ของรัฐมนตรีต่างประเทศดัลเลส ของกระทรวงการต่างประเทศ โปรดดู **Bulletin**, ฉบับที่ XXXI, เล่มที่ 788 (วันที่ 2 สิงหาคม ค.ศ. 1954), หน้า 163-64.
19. ตามรายงานของ Emmet John Hughes, ใน **The Ordeal of Power** (นิวยอร์ก, 1964), หน้า 182.
20. Lacouture and Devillers, **op.cit.**, หน้า 286.

16. เอกราชที่ปราศจากเอกภพหรือเสรีภาพ (หน้า 279 - 312)

1. Bernard B. Fall, **The Two Viet-Nam**, หน้า 245.
2. **Bulletin du Haut Commissariat du Viet-Nam en France**, เล่มที่ 87, ธันวาคม ค.ศ. 1954, หน้า 2.
3. **Report by Senator Mike Mansfield on a Study Mission to Vietnam, Cambodia, Laos** (วอชิงตัน ดี.ซี., 1954), ของคณะกรรมการความสัมพันธ์ต่างประเทศของวุฒิสภาแห่งสหรัฐอเมริกา.
4. Donald Lancaster, **The Emancipation of French Indochina**, หน้า 383.
5. **The New York Times**, วันที่ 11 มีนาคม 1955.
6. Fall, **op.cit.**, หน้า 245.
7. **The New York Times**, วันที่ 7 เมษายน 1955.
8. **Ibid.**, วันที่ 8 เมษายน 1955.
9. **The New Republic**, วันที่ 19 เมษายน 1955.
10. ปาฐกถาของเดียมสำหรับโลกเสรี วันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 1955 (สถานทูตเวียดนาม วอชิงตัน ดี.ซี., สำนักงานหนังสือพิมพ์และข่าว วันที่ 13 พฤษภาคม ค.ศ. 1955).

11. **Le Monde**, วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1955.
12. ดังที่รายงานอยู่ในหนังสือพิมพ์ไทมส์ (ลอนดอน) วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1955.
13. ดู William Henderson, "South Vietnam Finds Itself," **Foreign Affairs**, ฉบับที่ XXXV(มกราคม 1957), หน้า 289.
14. ดู **The Christian Science Monitor**, วันที่ 30 เมษายน ค.ศ. 1955.
15. สำหรับการแต่งตั้งคณะกรรมการปฏิวัติ โปรดดู Francis J. Corley, "Vietnam Since Geneva," **Thought**, ฉบับที่ XXXIII, เล่มที่ 131 (Winter, 1958-59), หน้า 546.
16. Denis Warner, **The Last Confucian** (นิวยอร์ก, 1963), หน้า 84.
17. Lancaster, **op.cit.**, หน้า 392.
18. Max Clos, ใน **Le Monde**, วันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1955.
19. Corley, **op.cit.**, หน้า 545.
20. Ellen J. Hammer, **The Struggle for Indochina Continues** (แอสตันฟอร์ด, แคลิฟอร์เนีย, 1955), หน้า 38, หมายเหตุที่ 31.
21. สำหรับเรื่องต่างๆ เกี่ยวกับการตายของที่ ดูหนังสือของ Nguyen Kien, เรื่อง **Le Sud Viet-Nam depuis Dien-Bien-Phu** (ปารีส, 1963), หน้า 65; ดู Georges Chaffard, เรื่อง **Indochine : Dix ans d'indépendance** (ปารีส, 1964), หน้า 89; ดู Lancaster, **op.cit.**, หน้า 394; ดู Robert Shaplen, **The Lost Revolution** (นิวยอร์ก, 1965), หน้า 125-126.
22. **The New York Times**, วันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 1955.
23. Lancaster, **op.cit.**, หน้า 397-98.
24. B.S.N. Murti, **Vietnam Divided : The Unfinished Struggle** (นิวยอร์ก, 1964), หน้า 142, หมายเหตุที่ 21.
25. Lancaster, **op.cit.**, หน้า 399.
26. Warner, **op.cit.**, หน้า 86.
27. **Le Monde**, วันที่ 14 ตุลาคม 1955.
28. Chaffard, **op.cit.**, หน้า 101.
29. ดู Frederic-Dupont, **Mission de la France en Asie** (ปารีส, 1956), หน้า 232.
30. ดู Bui Van Luong, in Richard W. Lindholm (บรรณาธิการ), **Viet-Nam, the First Five Years : An Interational Symposium** (แลนซิงตันวันออก, มิชิแกน, 1959), หน้า 49; Corley, **op.cit.**, หน้า 523-31; Fall, **op.cit.**, หน้า 154.
31. สำหรับข้อความในจดหมาย โปรดดู Chaffard, **op.cit.**, หน้า 115-16.
32. ดู **The New York Times**, วันที่ 29 ธันวาคม 1954.
33. ดู Roy Jumper และ Marjorie Weiner Normand, in George McTuman Kahin (บรรณาธิการ),

Government and Politics of Southeast Asia (พิมพ์ครั้งที่ 2: โอฮาภา, นิวยอร์ก, 1964), หน้า 466.

34. General Secretary Le Duan, ใน “รายงานการเมืองของคณะกรรมการกลางแห่งพรรคคอมมิวนิสต์ของเวียดนาม” ในการประชุมนานาชาติครั้งที่สาม ค.ศ. 1960.
35. Jumper and Normand, **op.cit.**, หน้า 469, หมายเหตุที่ 31.
36. P.J. Honey, “The Democratic Republic of Vietnam in 1962.” **China News Analysis**, วันที่ 15 มีนาคม 1963, หน้า 2.
37. Fall, **op.cit.**, หน้า 155.
38. **Ibid.**, หน้า 156.
39. **Ibid.**, หน้า 157.
40. ดู **Ibid.**, หน้า 156-57.

17. ผู้สงครามอินโดจีนครั้งที่ 2 (หน้า 313 – 345)

1. Wesley R. Fishel, **Vietnam, Is Victory Possible?**, Foreign Policy Association Headline Series, เล่มที่ 163, กุมภาพันธ์ 1964, หน้า 32.
2. **Migration Facts and Figures**, เล่มที่ 20, กันยายน-ตุลาคม 1959.
3. สำหรับความพยายามของอเมริกันในการปฏิรูปที่ดิน ดูหนังสือของ John D. Montgomery. เรื่อง **The Politics of Foreign Aid** (นิวยอร์ก, 1962), หน้า 121-27.
4. Robert Scigliano, **South Vietnam : Nation Under Stress** (บอสตัน, 1963), หน้า 88, 91.
5. ดู **Ibid.**, หน้า 99-100.
6. **Ibid.**, หน้า 26.
7. Robert Shaplen, **The Lost Revolution**, หน้า 134.
8. Bernard B. Fall, **The Two Viet-Nams : A Political and Military Analysis** (นิวยอร์ก, 1963), หน้า 431.
9. Shaplen, **op.cit.**, หน้า 134.
10. ดู Scigliano, **op.cit.**, หน้า 33.
11. **Ibid.**, หน้า 79, 85 และหน้าต่อ ๆ ไป.
12. **Ibid.**, หน้า 76.
13. Malcolm W. Browne, **The New Face of War** (อินเดียนาโพลิส, อินเดียนา, และนิวยอร์ก, 1965), หน้า 196.

14. **Ibid.**
15. David Halberstam, **The Making of a Quagmire** (นิวยอร์ก, 1965), หน้า 115.
16. John Mecklin, **Mission in Torment : An Intimate Account of the U.S. Role in Vietnam** (การ์เดนซิตี, นิวยอร์ก , 1965), หน้า 86.
17. **Ibid.**, หน้า 20, 25.
18. Scigliano, **op.cit.**, หน้า 60.
19. Mecklin, **op.cit.**, หน้า 471.
20. Browne, **op.cit.**, หน้า 170.
21. Scigliano, **op.cit.**, หน้า 44.
22. Mecklin, **op.cit.**, หน้า 43.
23. Halberstam, **op.cit.**, หน้า 195.
24. สำหรับข้อความของคำประกาศของคาราแวลล์ โปรดดู Fall, **The Two Viet-Nams** (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 2, นิวยอร์ก, 1967), ภาคผนวก II, หน้า 435-41.
25. ดู **A Threat to Peace : North Viet-Nam's Effort to Conquer South Viet-Nam** (วอชิงตัน ดี.ซี., 1961), หน้า 6.
26. ดู Lloyd D. Musolf, "Public Enterprise and Development Perspectives in South Vietnam," **Asian Survey**, ฉบับที่ III, เล่มที่ 8 (สิงหาคม 1963), หน้า 370-71.
27. **Annual Statistical Bulletin**, USOM, เล่มที่ 4, 1961, หน้า 105.
28. Fall, **op.cit.**, หน้า 315.
29. Scigliano, **op.cit.**, หน้า 168.
30. P.J. Honey, "The Problem of Democracy in Vietnam," ใน **The World Today**, วันที่ 16 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1960, หน้า 73.
31. Fall, **op.cit.**, ฉบับแก้ไขปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 2 หน้า 272.
32. สถานทูตเวียดนาม, วอชิงตัน ดี.ซี. สำนักงานหนังสือพิมพ์และข่าว เล่มที่ 18, วันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1955.
33. Fall, **op.cit.**, (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พิมพ์ครั้งที่ 2) หน้า 345.
34. Scigliano, "A Country at War," **Asian Survey**, ฉบับที่ 3, เล่มที่ 1 (มกราคม 1963), หน้า 1.
35. Mecklin, **op.cit.**, หน้า 104.
36. Halberstam, **op.cit.**, หน้า 172.
37. ดู Mecklin, **op.cit.**, หน้า 117.
38. ดู Scigliano, **South Vietnam**, หน้า 212.
39. Halberstam, **op.cit.**, หน้า 199.

40. ดู Erich Wulff, "The Buddhist Revolt," **The New Republic**, วันที่ 31 สิงหาคม ค.ศ. 1963 ; Halberstam, **op.cit.**, หน้า 195-196; Mecklin, **op.cit.**, หน้า 153-154.
41. Mecklin, **op.cit.**, หน้า 178.
42. **Ibid.**, หน้า 169.
43. Halberstam, **op.cit.**, หน้า 231.
44. Scigliano, "Epologue : The Coup d'Etat," ใน **South Vietnam**, หน้า 222.
45. ดู Shaplen, **op.cit.**, หน้า 203-4.
46. **Ibid.**, หน้า 212.
47. Mecklin, **op.cit.**, หน้า 183.

18. การทำสงครามให้เป็นของอเมริกา (หน้า 346 - 367)

1. Robert Shaplen, **The Lost Revolution**, หน้า 221.
2. Maxwell D. Taylor, **Responsibility and Response** (นิวยอร์ก, 1967), หน้า 25-26.
3. โปรดดูรายงานการปรึกษาหารือเหล่านี้ของ Arthur M. Schlesinger, Jr. ในหนังสือของ **A Thousand Days** (บอสตัน, 1965), และหนังสือของ Theodore C. Sorensen, ในเรื่อง **Kennedy** (นิวยอร์ก, 1965).
4. "เหตุใดนโยบายต่างประเทศของเราจึงล้มเหลว" จากการสัมภาษณ์วุฒิสมาชิกฟูลไบรท์ โดย อีริค เซอวาเรต ในหนังสือพิมพ์ **Look** วันที่ 3 พฤษภาคม ค.ศ. 1966, หน้า 25-26.
5. Charles Roberts, **LBJ's Inner Circle** (นิวยอร์ก, 1965), หน้า 20-21.
6. Theodore Draper อ้างไว้ในหนังสือเรื่อง **Abuse of Power** (นิวยอร์ก, 1967), หน้า 84.
7. **Ibid.**, หน้า 82.
8. Richard N. Goodwin, **Triumph or Tragedy: Reflections on Vietnam** (นิวยอร์ก, 1966), หน้า 31.
9. Draper, **op.cit.**, หน้า 85.
10. ดูบทความของ Sorensen เรื่อง "The War in Vietnam — How Can We End it," ใน **Saturday Review**, วันที่ 21 ตุลาคม 1967.
11. ดูบทความเรื่อง "Big Brass Lamber," ในหนังสือ **Esquire**, ประจำเดือนธันวาคม ค.ศ. 1967 ที่อ้างว่าพลเอกที่ปลดเกษียณอายุไปแล้วหกคน และพลเรือเอกหนึ่งคน ดังรายชื่อต่อไปนี้ เป็นผู้ต่อต้านสงครามเวียดนาม Rear Admiral Arnold E. True, Brigadier General Samuel B. Griffith II, Brigadier General William Wallace Ford, General David M. Shoup, Brigadier General Hugh B. Hester, and General Matthew B. Ridgway.

12. Mariner S. Eccles, ประธานบริษัทก่อสร้างและเหมืองแร่แห่งยูทาห์ และอดีตประธานของ Federal Reserve Board, ในบทความเรื่องหนึ่งใน **"War Peace Report"** เดือนตุลาคม 1967, เรื่อง "Vietnam — The Effect on the Nation."
13. ดูบทความของ Edward M. Kennedy เรื่อง "The 'other War' in Vietnam," ในหนังสือ **The New Leader**, วันที่ 20 พฤศจิกายน 1967.
14. **Ibid** สำหรับการบรรยายการย้ายหมู่บ้านทั้งหมด และลักษณะการสร้างหมู่บ้านขึ้นใหม่ โปรดดูหนังสือของ Jonathan Schell เรื่อง **The Village of Ben Suc** (นิวยอร์ก, 1967), ความทุกข์ยากของประชาชนผู้ลี้ภัย ถูกนำมาบรรยายอย่างเห็นภาพชัดเจน ในรายงานอันยืดยาวของ Tom Buckley ในหนังสือพิมพ์ **The New York Times** วันที่ 28 ตุลาคม ค.ศ. 1967.
15. สำหรับรายงานที่น่าอัศจรรย์เกี่ยวกับการนอกรัฐรั้งหลวงในเวียดนามใต้ ดูรายงานของ David Halberstram ในหนังสือ **Harper** เดือนธันวาคม ค.ศ. 1967.
16. **The New York Times**, วันที่ 20 กันยายน ค.ศ. 1967.
17. Department of State **Bulletin**, วันที่ 15 มีนาคม 1965, หน้า 636.
18. สำหรับการแสดงความคิดเห็นของโรเบิร์ต เคนเนดี เกี่ยวกับเรื่องสงครามทั้งหมด ดูบทความของเขา เรื่อง "What Can We Do To End the Agony of Vietnam," ในหนังสือ **Look** วันที่ 28 พฤศจิกายน 1967.
19. Sorensen, ใน **Saturday Review**, วันที่ 21 ตุลาคม 1967.

หนังสือของมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สำนักงานเลขที่ 413/38 ถนนอรุณอมรินทร์ บางกอกน้อย กรุงเทพฯ ๗7

หนังสือของมูลนิธิโครงการตำรา สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

1. หนังสือซึ่งมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์มอบหมายให้บริษัทสำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช จำกัด จัดพิมพ์และจัดจำหน่าย

หนังสือชุด

1. ชุดวรรณไวทยากร

ก. วรรณไวทยากร (รวมเล่ม) เล่ม 1 ปกอ่อน	110.-
ปกแข็ง	150.-
ข. วรรณไวทยากร (รวมเล่ม) เล่ม 2 ปกอ่อน	75.-
ปกแข็ง	125.-
ค. วรรณไวทยากร (แยกเล่ม)	
การศึกษา	20.-
นิติศาสตร์และการต่างประเทศ	18.-
ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม	18.-
ปรัชญา	18.-
พุทธธรรม	
ภาษาศาสตร์	25.-
รัฐศาสตร์	20.-
วรรณคดี (พิมพ์ครั้งที่ 2)	28.-
วารสารศาสตร์	25.-

2. ชุดรักเมืองไทย

ก. รักเมืองไทย (รวมเล่ม) เล่ม 1	110.-
ข. รักเมืองไทย (รวมเล่ม) เล่ม 2	60.-
(เฉพาะเล่ม 2 สั่งซื้อได้ที่มูลนิธิโครงการตำราฯ)	
ค. รักเมืองไทย (แยกเล่ม)	
ภาคการสาธารณสุขเพื่อมวลชน	24.-
ภาคครอบครัว การศึกษาและอุดมคติ	31.-
ภาคประวัติศาสตร์และการเมือง	47.-
ภาคปรัชญาและการเมืองในวรรณคดี	40.-

หนังสือเล่ม

1. สาขาวิชาภูมิศาสตร์

ภูมิศาสตร์ประเทศไทย (พิมพ์ครั้งที่ 3) สวาท เสนาณรงค์

8. สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

วิธีศึกษาสังคมมนุษย์กับตัวแบบสำหรับศึกษาสังคมไทย สนิท สมัครการ 18.-

หนังสือข้างต้นสั่งซื้อได้ที่

บริษัท สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด
599 ถนนไมตรีจิต
กรุงเทพมหานคร
และร้านจำหน่ายตำราเรียนทั่วไป

2. หนังสือที่มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์จัดพิมพ์

หนังสือชุด

รักเมืองไทย (รวมเล่ม) เล่ม 2 60.-

หนังสือเล่ม

1. สาขาวิชาประวัติศาสตร์

การปกครองและการบริหารของไทยสมัยโบราณ

กาญจณี สมเกียรติกุลและยุพา ชุมจันทร์ แปล 20.-

ประวัติศาสตร์ญี่ปุ่นสมัยใหม่

ม.ร.ว.ประกายทอง สิริสุขและพรณี สรวงบุญมี แปล 30.-

ไทย พม่า ลาว และกัมพูชา

ภรณ์ กาญจนันชฐิติ และชินจิตต์ อ่ำไพพรรณ แปล 18.-

(เฉพาะเล่มนี้สั่งซื้อได้จากสำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น สยามสแควร์ซอย 2 กรุงเทพมหานคร)

ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้สมัยใหม่

2. สาขาวิชารัฐศาสตร์

ยูโทเปีย (พิมพ์ครั้งที่ 2) สมบัติ จันทร์วงศ์ แปล 15.-

3. สาขาวิชาภาษาและวรรณคดี

ประวัติการประพันธ์นวนิยายไทย สุวรรณี วราทร 18.-

ครูเทพ (ชุดชีวิตและงาน) ชลธิรา กลัดอยู่ บรรณาธิการ 15.-

นมส. (ชุดชีวิตและงาน) สุวรรณา เกรียงไกรเพชร บรรณาธิการ 15.-

4. สังคมวิทยา และ มานุษยวิทยา

สังคมไทยในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2416

หนังสือภาษาอังกฤษ

BARRIERS AND BRIDGES FOR RURAL DEVELOPMENT NICHOLAS BENNETT

120.-

หนังสือข้างต้นสั่งซื้อได้ที่

มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

เลขที่ 413/38 ถนนอรุณอมรินทร์

บางกอกน้อย

กรุงเทพฯ 7.

และร้านจำหน่ายหนังสือทั่วไป

หนังสือสาขาวิชาต่าง ๆ ที่คาดว่าจะพิมพ์ออกจำหน่ายเร็ว ๆ นี้

สาขาวิชาประวัติศาสตร์

การใช้จ่ายเงินแผ่นดินในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ประวัติศาสตร์เอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เอเชียตะวันออกเฉียงยุคใหม่ เล่ม 3 และ 4

ประวัติศาสตร์ไทย ด้านเศรษฐกิจ ของ ชัย เรืองศิลป์

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

การเงิน การธนาคารในประเทศไทย พร้อมด้วยภาคทฤษฎี

เศรษฐกิจของประเทศด้อยพัฒนา

สาขาวิชา ภาษา และวรรณคดี

ชีวิตและงานของอังเดร มาลโรซ์

พิมพ์ที่บริษัทโรงพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด 891 ถนนพระราม 1 กรุงเทพมหานคร
นางบุญพริ้ง ต. สุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา พ.ศ. 2522